Universidad de Deusto
Biblioteca

Ordinarium Cathedralis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

De catholicis institutionibus.

IACOBI SIMANCAE PA-CENSIS EPISCOPI, DE CATHOLICIS INSTITVTIONIBVS, LIBER, AD PRÆ. cauendas & extirpandas hæreses admodum necessarius.

OPVS ANTE QVINDECIM ANNOS primùm éditum, nunc autem ab authore recognitum, & multis, magnisque rebus memorabilibus locupletatum.

¶ *Quibus accessit statim in principio vniuscuiusq; tituli, compendiosa quædam rerum omnium summa, & totius operis copiosissimus index iuxta literarum ordinem.*

FACULTAD DE TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

CVM PRIVILEGIO.

Compluti, apud Andream de Angulo. Anno Domini 1569.

Esta tassado a tres marauedis el pliego.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad lectorem.

Cur pigeat, quod opus properatio læsit iniqua,
Vt solet, huic medicas nunc adhibere manus?
Postulat hoc pietas, patitur mos, ipse requirit
Phœbus, vt ingenij pignora quisque iuuet.

Multa quidem sæpe congessi, non quod mihi admodum placeant, sed quòd alijs placitura esse sciam.

YO Iuan Fernandez de Herrera secretario del Consejo de su Magestad, doy fee, que por los Señores del se dio licencia para véder vn libro que compuso el doctor Simancas electo de Badajoz de Institutiones Catholicas, por precio de quatrocientos y sesenta y cinco marauedis cada libro de la impresion que del se hizo, que son tres marauedis el pliego, y mas lo que montare la tabla del al dicho precio de tres marauedis: y que no se venda sin imprimir al principio de cada libro este testimonio de tassa. Fecha en Madrid a tres de Hebrero, de mil y quinientos y sesenta y nueue años. Iuan Fernandez de Herrera.

El Rey.

POR quanto por parte de vos el Reuerendo in Christo padre don Diego de Simancas Obispo de Ciudad Rodrigo, del nuestro Consejo, nos ha sido fecha relacion, que vos aueys compuesto cierros años passados vn libro intitulado Institutiones Catholicæ: enel qual auiades añadido ahora nueuamente algunas cosas importantes al bien de la republica, y en ello auiades puesto mucho trabajo y cuydado: supplicandonos vos diessemos licencia y facultad, para que por tiempo de quinze años lo pudiessedes imprimir y vender, sin que otra persona alguna lo pudiesse hazer, sin tener para ello poder vuestro, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo (por quanto enel dicho libro se hizo la diligencia que la pragmatica por nos ahora nueuamente fecha dispone) fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon: y nos touimos lo por bien. Y por la presente vos damos licencia y facultad para q̃ vos, o quié vuestro poder ouiere, podays imprimir el dicho libro que de suso se haze mencion: y para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corran y se quenten desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, podays imprimir y vender el dicho libro. Y mãdamos y defendemos, que persona alguna durante el dicho tiempo, no lo pueda imprimir ni vẽder, sin tener para ello poder vuestro: so pena de perder todos los libros que del ouiere impresso, y mas diez mil marauedis para la nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro Consejo Presidente y oydores delas nuestras audiencias, alcaldes, alguaziles de la nuestra casa y corte y chancillerias, y a todos los corregidores, Assistente, gouernadores, alcaldes mayores y ordinarios, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades villas y lugares de los nuestros reynos y señorios, y a cada vno y qualquier dellos, ansi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden, y hagan guardar y cumplir esta nuestra cedula y merced que ansi vos hazemos, y que contra el tenor y forma della no vayan, ni passen, ni consientan yr ni passar por alguna manera: so pena de la nuestra merced, y de veynte mil marauedis para la nuestra camara. Dada en Madrid a seys dias del mes de Hebrero, de mil y quinientos y sesenta y ocho años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad,
Pedro de Hoyo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ON Philippe por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valẽcia, de Galizia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues, de Algecira, de Gibraltar, Duque de Milan, Conde de Flandes y de Tirol, &c. Por quanto por parte de vos, el Reuerendo in Christo padre Don Diego de Simancas, obispo de Ciudad Rodrigo del nuestro Consejo, nos fue fecha relacion diziendo, que por quãto por el año passado de mil y quinientos y cincuenta y dos años, con nuestra licencia y priuilegio auiades hecho imprimir vn libro por vos compuesto, intitulado Institutiones Catholicæ, y que agora auiades añadido y estendido las materias que en el dicho libro se tratan, con mayor resolucion y diligencia, en gran vtilidad y aprouechamiẽto de los juezes y personas por cuyas manos passan las cosas del sancto officio de la Inquisicion, y de otros qualesquier letrados. Y nos supplicastes y pedistes por merced, vos mandassemos dar licencia para lo poder imprimir y véder, o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro, se hizo la diligencia que la pragmatica por nos agora nueuamente fecha dispone: fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon, y nos touimoslo por bien. Por la qual vos damos licencia y facultad, para que por esta vez podays hazer imprimir el dicho libro, que de suso se haze mincion: y mandamos que la tal impresion se haga por el libro original: que van rubricadas todas las hojas, y firmado al fin del de Iuã Fernãdez de Herrera, nuestro escriuano de camara de los que residẽ en el nuestro consejo: y que despues de impresso, no se pueda vender ni venda, sin que primero se trayga al nuestro consejo: juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a el, y se tasse el precio porque se ha de vender cada volumen. Y no fagades ende al. Dada en la villa de Madrid a siete dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y sesenta y siete años.

El Licenciado Diego de Espinosa. El Doctor Diego Gasca. El Licenciado Morillas. El Doctor Durango. Doctor Suarez de Toledo.

El Doctor Gaspar de Quiroga.

Yo Iuan Fernãdez de Herrera, escriuano de camara de su Magestad la fize escreuir por su mandado, con acuerdo de los de el su consejo.

Registrada Iorge de Olalde Vergara. Por Chanciller, Iorge de Olalde Vergara.

AD SERENISSIMVM HISPANIARVM PRINCIPEM PHILIPPVM, Iacobi Simancæ Iurisconsulti, Præfatio.

QVM MVLTA SINGVLARIS IN DEVM Christum pietatis exempla, à maioribus tuis regibus Hispaniæ edita sint, sereniſsime Princeps, Iudęis non solum, sed etiam Mahumetanis omni sua ditione pulsis: sic tamen existimo, nulla in re Christianæ religioni magis ab eis fuisse consultum, quàm quod vindices hæreticæ prauitatis, quos Inquisitores nominamus, quasi vigilias per omnem Hispaniam locis opportunis disposuerunt: qui præcipua quadam vigilantia in custodia dominici gregis excubarent, & hunc à luporum voracitate, & morbidarũ pecudum cõtagiosa tabe tuerentur. Hac enim ratione factũ est, vt quum impius hæreticorũ morbus iam pridem ortus in Germania, & longè lateq; vagatus multas nationes per licentiam periculosè tentauerit, sola ferè Hispania fidem Catholicam puram inuiolatamq; piorum Principum prouisione ac beneficio retinuerit. Quam tuorum maiorum piam laudem, cum te morum sanctitate & egregio Christianę religionis cultu diligenter ęmulari animaduerterem, teq; id semper habere ante oculos quod Aristoteles ad Antipatrum de Alexandro scribens, ait: non modo sapientia pręstare par est eum, qui antecedit imperio, sed etiam religione & pietate: haud ingratam rem tibi fore putaui, si qualescunque has institutiones tuo nomini dicarem, nuper à me in eorum potissimum vsum elucubratas, qui erunt patris tui Caroli Maximi, tuaq; voluntate sacrosancto Inquisitionis officio præficiendi. Quanuis enim in omni ferè iuris vtriusq; tractatu tot ac tanta scripta & commentaria extent, vt vix ea quispiam dinumerare, nedum perlegere aut perspicere possit: nemo tamen eorum, quos mihi videre licuit, vsque adeò iustè grauissimam hanc materiam tractauit, vt superuacaneus labor noster videri queat. Itaq; in gratiam Hispanorum nostratium (quos in extirpandis hęresibus reliqui orthodoxi omnes sedulò imitari deberent) de impijs omnibus, verę religionis hostibus summatim conscripsi, & inquirendi, iudicandi, & puniendi rationem paulò accuratius explicaui, nec cętera tacui, quæ huius muneris rudiores instituere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

stituere, doctiores admonere non incommodè posse visa sunt: hoc libentius persecutus omnia, quòd librum hunc tuo nomine decorare constitueram, non quasi te dignum, sed vt meum in te colendi propensissimum animum ex magno in te tenui studio ac voluntate cognoscas. Deus Optimus Maximus sereniss
me Princeps, tibi semper adsit.

(*)

Illustrissimo & apprime obseruando Domino. D. Iacobo Simancæ Pacensi Episcopo, Simon Cugna Ribera Lusitanus, typographicus Corrector in Academia Complutensi, perpetuam exoptat felicitatem.

VM PROXIMIS SVPERIORIBVS DIEBVS, Præsul Illustrissime, ad typographicam istam officinam, in qua mihi corrigendi libros, qui æneis formis mandantur, prouincia data est, præclarum hoc opus allatum esset, illudq; prius (vt soleo) diligenter perlegissem, tantam animo voluptatem cepi, vt ad ea quæ semel legeram iterum & sæpius regustanda, inexhausta quadam auiditate illectus fuerim. Eo enim ordine & orationis filo, res grauissimas, & difficillimas complecteris: tanta verborum & sententiarum concinnitate, non solũ abstrusa vtriusq; iuris mysteria & arcana in lucem profers: sed (quod paucis Iurisprudentium his temporibus contigisse video) res occultas & penitus abditas in media Philosophia, ornatè & splendide depromis: vt non modo in Iurisprudentia, sed in Philosophia, etiam & ratione dicendi ad primos peruenisse videaris. Qua quidem ex re quantum tuo nomini laudis accesserit, illi facile iudicabunt, qui te, cùm vtriusq; iuris disciplina sis eruditissimus, & ingenio, prudentia, multarumq; scientiarum cognitione tantum valeas & excellas, ita omnia distinctè, ornate, & copiosè dicere animaduertent, vt verba rebus, & res verbis mirabiliter respondeant. Quod cùm magnum, & in summa laude positum semper fuerit, hoc præsertim tempore diuinis profectò laudibus celebrari debet: cùm iam eò dementię ventum sit, vt eloquentia quæ tot commoda & vtilitates hominibus importarit, ferè omnibus ludibrio esse cœperit, illisq; maximè, qui sese ita demum Iurisprudentiæ & Theologiæ clauum tenere posse existimant, si nihil quicquam ornatè, politè, & eleganter scribant. Quasi vero eloquentia, si cum sapientia coniungatur, quicquam pulchrius & venustius inueniri possit: contrà vero quicquam turpius & fœdius sit, quàm eos qui se circunspectos Iurisprudentes, & magnos Theologos passim iactitant barbarè, inconcinnè, & inornatè loqui. Hæc cum antea à multis accepisse m, nunc verò te ipsa expertus fuissem, te non solum eloquentium omnium consultissimũ, sed consultorum longè eloquentissimum esse: maiori quodam studio tuarum rerum ingendi, & inflammari cœpi. Hanc autem meam erga te voluntatem, studiumq; singulare non temere, & ex leui aliqua animi affectione nasci, sed ab egregiis & eximiis tui animi dotibus excitari perspicuum est. Habet enim hoc proprium & peculiare virtus præstantissima, vt mirabiles vbiq; amores exciter, suoq; lumine & splendore vniuersos homines ad sui cultum & venerationem alliciat. Te autem quis non impense amet & obseruet Præsul integerrime, cum non solum clarissimis multarum scientiarum ornamẽtis floreas & excellas, verumetiam omnibus diuinarum virtutum laudibus mirum in modum abũdes, illarumq; præsidio firmissimè muniaris. Quis enim egregia in Deum Opt. Max. pietate præstãtior? Quis pura & syncera religione perfectior? Quis sanctimonia & cæteris virtutibus clarior reperiri poterit? Nam vt innumeras alias virtutes prętermittam, quibus animus tuus diuino beneficio locupletatur: quis sanctius & sapientius amplissimum Episcopi munus exequitur? Et (quod ipsum Episcopi nomen & dignitas expoſcit) maiori cura & diligẽtia pro sibi commissarum ouium salute & incolumitate vigilat? Optimè enim intelligis Anristes sapientissime, eos qui in hoc amplissimo dignitatis gradu collocantur, tanquam speculatores quosdam altissimum locum obtinere, vt ex eo plurima conspicientes fungãtur suo munere, & quemadmodum se vnusquisq; gerat diligentissime obseruent: impendẽtesq; tempestates acutissimè prospicientes, eas totis viribus sedare studeant. Hinc est, quod traditum tibi gregem salubertimis institutis, sanctissimisq; præceptis ad Dei Opt. Max. cultum semper excitas: & aduersus huius infelicissimi temporis procellas firmissimis præsidiis confirmare non desinis. Quæ omnia cùm longè lateq; fluxerint, & ad exteras etiam nationes cum maxima tua laude permanauerint, ita me iam pridem ad tui obseruantiam & admirationem allexerant, vt nihil vnquam vehementius optauerim quàm aliquam nancisci occasionem qua incredibile meum erga te studium & voluntatem aliqua tibi significatione declarare possem. Quod cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rantopere expeterem, insperanti mihi accidit, vt hoc præclarum opus ad manus meas peruenirem. Id verò cum ex lege mihi impositi muneris perlegissem, rerum & verborum delectu mirificè fuissem recreatus, rem que studiosis omnibus gratissimam, tibi verò non iniucundam futurum existimaui, si collecta singulorum capitum summa, illam ordine literarum digestam curarem. Nam eorum tam multa in hoc opere reperiantur partim ab antiquitate & doctissimis hominibus petita, partim ab ipsis Iurisprudentiæ & Philosophiæ fontibus deriuata: eaq; cum in primis sint necessaria, non omnia memoria comprehendi possint: parum me putaui publicæ vtilitati consulturum existimaui, nisi mea opera & industria, infinito penè labore quærendis rebus insignes, quæ in hoc volumine legentibus lectè offerent, studiosos omnes leuare contendissem. Tu autem quicquid est officii in multos & speros homines collatum Præsul Illustrissime, tibi potissimum offero, quem pulsimum respiciens hunc mihi laborem imposui. Quod si quales humanitate excepeos, fatis magnum fructum diligentiæ & vigiliarum mearum mihi relatum esse existimabo. Fortunet Deus Opt. Max. amplissimum tuæ dignitatis gradum, & te vtemque tuam incolumem diutissime conseruet, vt in officio semper contineas.

In commendationem huius præclari operis

Simonis Cugnæ Lusitani epigramma.

Qualis vbi ardenti radiorum luce coruscans,
Purpureum Phœbus pandit in orbe diem,
Omnia quæ densis nox cæca inuoluerat vmbris,
Premissa illustræ protinus ille face:
Vnde atra expulsa toto caligine cælo,
Et color, & facies rebus amica redit,
Atq; alacris, pulsoq; metu de corde viator,
Incæptum pergit carpere rursus iter.
Nam luce infusa, præeunteq; lumine Phœbi,
Nouit quam possit tutus adire viam.
Præcipitesq; locos vitans, salebrosq; saxa,
Quò cupit illeso peruenit ille pede.
Sic postquam in lucem præsul dignissime profers
Hoc opus, & patriæ consulis vsq; tuæ,
Res prius abstrusæ patefiunt ordine miro,
Et respersa nouo lumine cuncta micant.
Iuraq; securus populis arcana ministrat,
Et planam iudex cernit vtrinq; viam.
Euoluensq; sacri diuina volumina iuris,
Pergit inoffensum te duce lætus iter.
Ergo perpetuò, Phœbeæ lampadis instar,
Fulgebit toto nomen in orbe tuum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index argumentorum totius operis.

A
Abiuratione. Tit. 1.
Absentibus. Tit. 2.
Absolutione. Tit. 3.
Accusationibus. Tit. 4
Aduocatis. Tit. 5.
Appellationibus. Tit. 6.
Apostatis. Tit. 7.
B
Blasphemis. Tit. 8.
Bonis hæreticorum. Tit. 9.
C
Cæremoniis. Tit. 10.
Communicatione hæreticorum. Tit. 11.
Concilijs. Tit. 12.
Confessis. Tit. 13.
Contumacibus. Tit. 14.
Credentibus, defensoribus, fautoribus & receptoribus. Tit. 15.
Custodia reorum. Tit. 16
D
Defensionibus reorum. Tit. 17.
Defunctis. Tit. 18.
Denunciatione. Tit. 19.
Disputatione. Tit. 20
Diuinationibus & reuelationibus. Tit. 21.
Doctoribus ecclesiæ. Tit. 22.
Dominis temporalibus. Tit. 23.
E
Ecclesia. Tit. 24.
Episcopis. Tit. 25.
Errore & ignorantia. Tit. 26
Excommunicatione. Tit. 27
F
Fide catholica. Tit. 28.
Filijs & minoribus. Tit. 29.
H
Hæresi. Tit. 30
Hæreticis. Tit. 31.
I
Idololatria. Tit. 32.
Imaginibus. Tit. 33
Inquisitoribus. Tit. 34.
Iudeis. Tit. 35.
Iudicibus secularibus. Tit. 36
L
Lamijs. Tit. 37
Libris. Tit. 38.
M
Mahumetanis. Tit. 39.
Matrimonio. Tit. 40
Ministris & eorum officiis. Tit. 41.
O
Occultis. Tit. 42.
Officio receptoris. Tit. 43
Ordine procedendi. Tit. 44
P
Papa. Tit. 45.
Pœnis. Tit. 46
Pœnitentibus & conuersis. Tit. 47.
Pertinacibus & impœnitentibus. Tit. 48
Predicatoribus. Tit. 49
Præsumptionibus & suspicionibus. Tit. 50
Probationibus. Tit. 51.
Procuratoribus. Tit. 52.
Promotore fiscali. Tit. 53.
Propositionum qualitate. Tit. 54
Protestatione. Tit. 55.
Purgatione canonica. Tit. 56
R
Relapsis. Tit. 57.
S
Schismaticis. Tit. 58.
Scripturis diuinis. Tit. 59.
Sententijs. Tit 60.
Seruis. Tit. 61.
Sortilegijs. Tit. 62.
Superstitionibus. Tit. 63.
T
Testibus. Tit. 64
Tormentis. Tit. 65.
V
Vsuris. Tit. 65

In

Index copiosissimus rerum omnium, quæ in hoc volumine scitu dignæ reperiuntur.

A

ABiurare apud antiquos, & iuris pontificij peritos quid sit. 1.pag.1.
Abiurare qui teneantur. fo.1.pa.2.
Abiurandi formula. 4.pa.2.
Abiurare publicè qui non debeant. 4.pa.1.
Absentes cur damnari non debeant, & quādo id liceat. 5.pa.1.
Alexandri mos in decidendis causis. ibidē.
Absentes contumaces olim etiam damnabātur. 5.pa.2.
Absens de cuius hæresi planè iudicibus constat, missio exequitore in carcerē est comsciendus. 6.pa.1
Absens tribus edictis adesse iussus, si nō eum pareat quo pacto puniendus sit. 6.pa.1
Absens hæreticus iusta aliqua suspicione pressus, quomodo plectendus si vocatus non compareat. 6.pa.1.
Absentis hæretici causa quā in prouincia tractanda sit. Ibidem
Absens hæreticus missis requisitorijs literis, in aliena prouincia comprehendi potest. 6.pa.2.
Absentis causa, quem in alijs prouincijs hæreticum esse constat, quibus inquisitoribus committenda sit. 7.pa.1.
Absentis hæretici causa, qui nullibi domicilium habet, quo in loco tractāda sit. Ibidē
Absens hæreticus qui intra annum seipsum coram iudicibus exhibuerit, ita audiri debet, vt eius bona non publicentur. 7.pa.2.
Accusari debet ab omnibus quicunque reipub. perniciosus fuerit, dummodo eius crimina idoneis testibus comprobari possint 9.pa.1
Accusator hæretici ab accusatione desistere non potest impunè. 9.pa.2.
Abolitio in quibus criminibus præstari non possit. 9.pa.1.
Aduocati hæreticorum quales esse debeant. 10.pa.2. eorum officium. Ibidem.
Aduocati hæreticos nequeunt defendere, nisi id eis ab inquisitoribus permissum fuerit 10.pa.1 quando eis concedendi. Ibidem
Aduocatis vnde dandum sit stipendium. 10.pa.2.
Aduocatorum uerba, præsente reo prolata, quomodo sunt accipienda. 10.pa.2
Appellationes vanæ & friuolæ suscipiendę non sunt. 11.pa.2.
Appellationes in re dubia admittere turius est. Ibidem
Apostasia quid sit. 12.pa.1
Alimenta non publicantur. 23.pa.2
Arrhæ, & donationes propter nuptias vxori datæ, marito hæresis damnato, non confiscantur. 24.pa.1.
Aliena in re qui magnas impensas facit, quo pacto rei domino satisfacturus sit. 27.pa.2.
Actiones in rem vbi sint, & vbi in personas. 29.pa.1
Alfonsus Castrus confert hæreticum à iudice nondum condemnatum, neq; accusatum ab aliquo, teneri bona sua fisco offerre in foro conscientiæ. 32 pa.1
Authores qui cæremoniarum derisores confutant. 50.pa.1.
Apostoli & sancti viri diligentissimè consuetudinem hæreticorum detexerunt 52.pa.2
Aduocatus qui scienter defendit hæreticos, & tabellio qui facit illis instrumenta, infamia notandi sunt. 62.pa.2
Amoris furor & vis. 73.pa.1
Amoris furore percitus, licet hæreticum aliquid dicat, aut faciat, defendi nonnunquā potest. 73.pa.2
Astrologi & alij qui ex syderum inspectione ea diuinant, quæ sunt homini cognitu impossibilia, suspectissimi sunt de societate dæmonum. 87.pa.1
Aquilæ nomen quid significet in sacris literis cùm dicitur. vbicūque fuerit corpus, illuc congregabuntur & Aquilæ. 90.pa.2.
Amoris impatientia sortilegia facere & cæreas imagines, quo pacto superstitiosum, non hæreticum sit. 117.pa.2.
Apostata an sit censendus infans baptizatus qui captus ab infidelibus, eorum impietatem didicit. 140.pa.1.
Adorationis genus triplex est. 150.pa.1
Atheos ante bis mille annos fuerunt iudices violatæ religionis, sacerdotes. 157.pa.2.
Annis vti generaliter cuicūque verum est. 160.pa.1
Ancyranum concilium nō negat ea fieri posse, quæ sæpe à dæmonibus cum lamijs perpetrantur. 176.pa.1

Ambro

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ambrosius de matrimonio loquens, nuptias infidelis & hæreticæ cum christiano ex æquo prohibuit. 184 pa.1
Alexandri Seueri in eligendis magistratibus, prudentia & integritas. 168.pa 2.
Assessores siue consultores ab inquisitoribus conuocari debent. 188.pa.1
Adulterij crimen grauius esse quàm homicidium, quidam Scæuolam sensisse aiunt. 190.pa.1
Accusationis copia reo fieri solet. 201.pa.1
Admonitio qualis esse debeat, vt hæreticum pertinacem faciat. 242.pa.1
Admonitio quæ censenda sit legitima. Ibidē
Absens suspectus de hæresi quocunque excusari potest coram iudicibus. 254.pa.2
Auguria obseruatę, & futurorum euentus rimari ex stellarum cursu, quàm impium sit docet diuus Hieronym. 278.pa.2.
Alcibiades & Demosthenes accusati aufugerunt. 301.pa.2.

B

Blasphemare quid sit, & quot modis in Deum blasphemus quis dicatur. 13.pa.1.
Blasphemia quæuis continet falsitatem. Ibidem.
Blasphemum quiuis accusare debet. Ibidē. eundem quiuis iudex punire potest. Ibidem.
Blasphemus iniquè absolutus, aut remissius punitus ab aliquo iudice, puniri potest ab alio. 13.pa.2
Blasphemiarū discrimina inter se, & ad quos iudices cognitio vniuscuiusque pertineat. Ibidem.
Blasphemi in Virginem Mariam duplo maiori pœna coercentur. 13.pa 2.
Blasphemorum pœna. 14.pa.1
Blasphemiæ pœna, qua rei nudo capite & sine chlamyde in ecclesia esse iubentur, vndefuerit deriuata. Ibidem.
Blasphemus absolutus in foro conscientiæ, an sit puniendus in foro iudicij. 15.pa.1
Blasphemus qui plures eodem impetu blasphemias dixerit, duriùs puniēdus, sed vna tantùm pœna. Ibidem
Bona omnia vxoris de hæresi damnatæ publicantur. 20.pa.1
Bona materna filij familias hæretici ad fiscū pertinent. Ibidem
Bona hæretici, ab eo die quo in hæresin incidit, publicari solent. Ibidem
Bona hæretici qui defecit in purgatione, aut propter contumaciam damnatus est, a quo die publicanda sint. 20.pa.2
Bona ab hæreticis alienata, cum fructibus restituere tenentur malæ fidei possessores. 23.pa.2.
Bona futura non confiscantur. Ibidem.
Bona aliena inter hæretici bona reperta legitimis dominis sunt restituenda. 24.pa.1.
Bona parapherna vxori restituenda sunt. 24.pa.1.
Bona quæsita constante matrimonio inter cōiuges, an diuidenda sint inter fiscū & vxorem, quæ sciens nupsit hæretico? 24.pa.2,
Bonis filij familias publicatis, non confiscatur portio illa legitima, quæ post mortem patris ei debetur. 24.pa.2
Bona ecclesiæ publicanda non sunt propter hæresim clerici. 25.pa.2
Bona restitutioni subiecta quæ possidebat hęreticus non publicantur. 26.pa.1
Bona hæretici ad regem illius regni pertinēt, in quo ipsa reperta fuerint. 29.pa.1
Bona hæreticorum quo pacto olim diuidebātur. Ibidem.
Bona hæreticorum vsu capi possunt etiam cōtra ecclesiam Romanam, tempore quadraginta annorum. Ibidem
Bona quæ in singulos annos hæretico debentur, quando publicari nō possunt. 29.pa.2
Bona constante matrimonio quæsita, an spectanda sint ex domicilio, an ex loco vbi contractum fuit matrimonium, cum confiscari debent. 29.pa.2.
Bonorum omnium iactura solet morti æquiparati. 40.pa.2.
Bona aliena conscripta cum bonis hæreticorum, propriis dominis sunt restituenda. Æs etiam alienum protinus soluēdum est. 196.pa.2.
Bona reorum quæ seruari possunt, locanda sunt à receptore & sequestro. 196.pa.2.
Bona reorum vendi non debent nisi auctione constitura, quod & in locatione seruandum est. ibidem.
Bona hæretici, postquam ille fuerit damnatus, cui & quomodo tradenda. ibidem.
Bona reorum de quibus lis est, & quæ pignori nexa sunt, quomodo & quando vendi possunt. ibidem.
Bonorum publicatorum distractio propter remerarias lites differēda nō est. 197.pa.1.
Bona fisco & aliis cōmunia, si commodè diuidi nequeant, à quo vendenda sint. ibidē.
Bona reorum æstimari debent antequam vēdantur, & præconia in loco celebri facienda. 197.pa.2.

C.

Confessiones suas an reuocare possint rei 57.pa.2
Confessionis reuocatio quocunque tempore admittitur in iudicio sanctæ inquisitionis. 58.pa.1.
Confitens factum, & negans impiam intentionem, an sit audiendus. Ibidem.
Confitens inquisitoribus hæresim prorsus occultam, occultè ab eis est absoluendus. 58.pa.2
Confessio an reuocari possit, postquā est ab altera parte accepta. 59.pa.1
Confitens hæresin non prorsus occultam, quo pacto sit tractandus. Ibidem
Contumaces qui sint. 59.pa.2
Contumax nisi post integrum annum à die excomunicationis computandum compareat tanquam hæreticus damnandus non est. Ibidem.
Contumax suspectus de hæresi an sit citandus in personam. 60.pa.1
Contumax quocunque tempore compareat audiendus est. 60.pa.2
Credentes qui dicantur, & ipsorum species quot sint. 61.pa.1.
Credere hæreticis qui censeantur. 61.pa.2
Carcer reis assignandus est, pro criminum & personarum qualitate. 65.pa.1
Carcer pœnitentium qui ad perpetuum carcerem damnantur. Ibidem.
Custodes carceris hæreticorum quot, & quales esse debeant. 65.pa.2.
Custes carceris vnus tantum hodie ponitur. Ibidem.
Carcerem hæreticorum neque ipse met iudex solus ingrediatur. Ibidem.
Carceribus secretis hæreticos coerceri quantopere expediat, vt Plato multis retrò seculis præsensit. 66.pa.1
Carcer iure ciuili ad quid habeatur, & ad quid iure pontificio. Ibidem
Carcerem inquisitores quoties & quomodo visitare teneantur. Ibidem.
Carceri perpetuo damnandos esse illos qui cum Catilina coniurarunt, Iulius Cæsar olim censuit. 66.pa.1.
Carceri perpetuo qui damnari non debeant Ibidem.
Carceris perpetui pœnam minuere vel commutare, ad quem pertineat. 67.pa 1.
Carceris perpetui pœna quomodo soleat aliquando condonari. Ibidem.
Confessarij copia quando ijs facienda, qui in carcere ob crimen hæresis detinentur. 68.pa.1.
Consanguinei reorum verum defensiones allegare possint, & ad earum probationē admitti. 74.pa.2
Cadauera reorum, modò hæretici nō fuerint cur puniri non debeant. 75.pa.2.
Cadauera punitorum insepulta relinquēda non sunt: & quando id liceat. 76.pa.1.
Cadauera & ossa hæreticorum puniēda cur sint. Ibidem.
Corpora hæreticorum non sunt inter Christianorum corpora sepelienda. 76.pa.1
Citandi qui sint ad defuncti hæretici defensionem. 77.pa.2
Confessio illorum recipi non debet, qui post plenam confessionem, sibi manus inferūt. 80.pa.1.
Correctio fraterna an sit necessaria ante denuntiationem hæreticorum. 81.pa.2,
Caritatis lex. 81.pa.1
Christianus quo pacto se gerere debeat, aduersus insurgentes opinionum tempestates. 90.pa.1
Christianos docet ipsamet veritas per Matthęum, quam doctrinam sequi debeant. 90.pa.2
Consuetudines antiquissimæ ecclesiæ vim ecclesiasticæ legis habent. 105.pa.2.
Consuetudo antiqua non minorem vim habet, quàm scripta lex. 106.pa.1
Causas tractari oportere in loco cōmissi criminis. 111.pa.1
Christiani quid explicite scirè & credere teneantur. 120 pa.1.&2.
Christianus veritatibus illis credere debet, quæ ex sacris literis legitimè deducuntur. 121.pa.1.
Catholici scriptores quibus in rebus salua fide dissentire possint. 135.pa.2.
Catechumenus qui constanti animo baptismum suscipere statuit, & postea in hæresim lapsus fuit, an sit propriè dicendus hæreticus. 140.pa.1.
Consiliarios senatus sanctæ inquisitionis quis eligat, & eorum munus quod sit. 158.pa.1
Carolus magnus arcanum concilium integerrimorum hominum sine prouocatione instituit. 158 pa.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus seruator noster cur dæmones veritatem dicentes loqui prohibuit. 175.pa.2
Christianus mahumetis sectæ se addicens, quomodo puniendus. 178.pa.1.
Clerici qui vxorem ducunt, eodem stylo ac monachi coercendi sunt. 181.pa.1.
Concilia quæ matrimonium inter christianos & hæreticos prohibent, à pontificibus maximis approbata sunt. 182.pa.2.
Christianis graue & nefarium iugum est, cũ hæreticis societatem cõiungere. 182.pa.2
Christi membrum efficitur quisquam, non solùm per sacramentum fidei, sed per fidẽ etiam sacramenti. 183.pa.2
Christianum virum cum muliere hęretica cõiungi non licere, docet canon. 72. sextæ synodi generalis. 184.pa.2.
Custos carceris à quo hodie creari soleat. 187.pa.2.
Consultores simul cum inquisitoribus deliberare debent, & ea tenenda sententia, cui maior illorum pars adhæserit. 185.pa.1
Caulæ fisci quomodo agendæ. 197.pa.2
Citatio realis quid sit, & quid verbalis. 199.pa.2.
Clericus qui sit hæreticus pertinax, relapsus, vel impœnitens, quo pacto puniendus sit. 214.pa.2
Clericorum hæreticorum degradatio siue exauguratio, quo pacto faciendа sit. Ibidẽ.
Continuo & confestim ad ecclesiæ vnitatem recurrere, quomodo quis dicatur. 233.pa.2
Confessio reorum qualis sit iusta & vera censenda. 234.pa.1
Clericis cur non soleat publica pœnitentia iungi? 236.pa.1.&.2.
Conuersi qui dicantur. 237.pa.2.
Conuersi & eorum liberi an veteribus christianis in omnibus æquandi sint. 238.pa.1
Conuersi recenter, & nondum satis edocti catholicam fidem, si labãtur in hæresim, quomodo sint tractandi. 238.pa.2.
Consuetudinis & amicitiæ vis. 249 pa.1
Consuetudo antiqua, qua tormentis, purgatione, abiuratione, tandem arbitrariis pœnis rei coercebantur, crudelis & iniqua erat. 265.pa.2.
Conuictus propriè dici non potest, qui sponte crimen confessus est. 267.pa.2.
Christus multis in locis nobis præcipit, vt vnũ simus. 269.pa.2.
Contestatio litis cur necessaria non sit in causa hæresis. 285.pa.2.
Constantini constitutio quæ de his loquitur, qui nefandas nuptias contrahunt, depraua ta erat in veteri editione. 293.pa.1
Cynædorum & pædicatorũ pœna. 293.pa.1.
Cynædorum ecclesiasticorum pœna. Ibidẽ.
Consanguinei reorum admittendi non sunt ad probandas exceptiones, contra testes accusatoris. 294.pa.1.
Confessio criminis extra iudicium facta, ad reum torquendum sufficere creditur. 301.pa.2
Clerici & monachi an torqueri possint, & à quo torqueri debeant. 304.pa.2
Confessio in tormentis extorta quando reo nocere non possit. 306.pa.2.
Carcer species tormenti est. 306.pa.2
Confessio quando dicatur ex torta metu tormentorum. 307.pa.1.
Confessio tormentis extorta quam vim habeat. 307.pa.2
Confiscatio bonorum hæretici non debet aliis esse damnosa, 23.pa.2.
Creditoribus hæretici ante eius hæresin, fiscus satisfacere debet ex publicatis bonis. 28.pa.1
Confiscationis exequutio quando facienda sit in bonis hæreticorum. 28.pa.2
Confiscationis ius, si duo sint domini temporales, alter inferior alter superior, vtriusq; pertineat. Ibidem
Consuetudo fauorabilis quando extendenda. 31 pa.2.
Clerico, qui per sex menses prætermiserit lectionem officij canonici, quã pœnam imponat lateranense concilium. 38.pa.1.
Crimina omnia, etiam si publica sint, legibus puniri non oportet. 40 pa.1.
Cæremonias ecclesiæ quantopere detestẽtur Lutherani, & quantus earum fructus sit. 48.pa.2
Cæremoniarum magnus vsus erat in veteri testamento. Ibidem
Cæremoniis vsus est Christus Redemptor noster. 49.pa.1
Cæremonias docuerunt apostoli. Ibidem.
Cæremoniæ etiam apud ethnicos magni fiebant. 49.pa.2.
Cæremoniarum vtilitates. 50.pa.1
Cæremoniæ quid sint, & cur talem quis religionem tenere creditur, qualibus cæremoniis vtitur. Ibidem.
Carnes, vinum, & alia huiusmodi qui execrãtur, & ab inquisitoribus moniti gustare nolũt, quo numero habendi sint. 51.pa.1,
Communicatio hæreticorum cur vitanda. 51.&. 52.pa.2.
Communicantes cum hæreticis plus minusue suspecti sunt habendi, considerata personarum, loci, ac tẽporis qualitate. 53.pa.1
Communicare cum hæreticis quando liceat Ibidem.
Concilium quid sit, & quot illorum genera, & quæ authoritas sit. 53.pa.2
Conciliorum generalium authoritas & vtilitas. 54.pa.1.
Concilia generalia, quæ dicantur legitimè cõgregata. 54.pa.2
Concilium generale quando conuocari liceat absq; authoritate Papæ. 55.pa.1.
Concilium vniuersale, neque alius quispiam iudex Papam cõdemnare potest. Ibidem.
Concilium sacerdotale quid sit, & quod robur habeat. 56.pa.1
Concilia prouincialia quam authoritatẽ habeant. 56.pa.2
Confessio potissima est probationis species. 57.pa.1.
Confessione sola hæresis probari potest, sed pœna ordinaria non puniенda est, nisi aliter probetur. 57.pa.2
Confessio quæcunq; contra confitentem seũ plenam probationem non facit. Ibidem.

D

Donatio inter maritum & vxorem reuocatur, si post mortem mariti memoria propter hæresim damnetur. 19.pa.2
Donatio causa mortis ab hæretico facta irrita censetur. Ibidem.
Donationes ab hæretico quantumuis occulto factæ, irritæ sunt. 20.pa.2.
Dotes quoque ab hæreticis datæ reuocantur à fisco. Ibidem.
Dotem an vxori restituere debeat fiscus, marito eius impietatis damnato. 24.pa.1
Donationes factæ vxori à consanguineis sui viri, quando publicari possint propter hæresim mariti, & quando non. 24.pa.2
Donatio facta filio arrogato, & vni ex sociis, non publicatur propter alterius hæresin. Ibidem.
Dominia rerum quo pacto acquirenda sunt. 42.pa.1.
Dominium duplex eiusdem rei inueniri potest. 43.pa.1
Discipuli credẽtes magistris hæreticis, an sint puniendi. 62.pa.1
Defensorum hæreticorum varia sunt genera 62.pa.1.
Defensio quid sit, & quomodo hæreticis pertinacibus denegetur. 69.pa.1.
Defensio prima & potissima qualis sit. Ibidẽ
Defensio optima quæ sit. 69.pa.2
Defensio etiam magna est, testes refutare. 70.pa.1.
Defensiones aliæ, quibus rei omnino excusantur. Ibidem.
Dormientes cũ infantibus & dementibus an numerantur. 70.pa.2
Dolor inexpectatus & repentinus ab hæresi excusare solet. 73.pa.2
Defuncti, qui suspectus de hæresi lite pendente obiit, quo pacto tractanda sit causa. 77.pa.1.
Defunctus hæreticus accusari potest atque damnari, etiam post quadraginta annos. Ibidem.
Defuncti memoriam qui defendere possint coram iudicibus. 77.pa.2.
Defuncti causa ab instantia iudicij absoluti, si aduersus eum alii testes superuenerint, denuo tractari poterit. 78.pa.1
Defunctorum hæreticorum causa quomodo sit tractanda, colligitur ex octaua sessione Concilii Constantiensis. 80.pa.1.
Denũciare quid sit apud iuris peritos. 80.pa.2
Disputandum publicè non est cum hæreticis pertinacibus. 82.pa.2.
Disputare publicè de fide catholica, & de ijs quę semel definita sunt, multis constitutionibus ac decretis prohibitum est. 84.pa.1
Disputare cum hæreticis quando liceat. 84.pa.2.
Disputantes cum hæreticis quo pacto se gerere debeant. Ibidem
Disputare quomodo debeant inter se viri catholici. Ibidem
Diuinatio quid sit. 85.pa.2
Diuinationum authores sunt dæmones, qui suæ naturæ subtilitate, & rerũ experiẽtia, prænoscunt aliqua euentura. 86.pa.1.
Diuinationis artem pestiferam quos potissimum dæmones docere soleant. 86.pa.1.
Diuinationum varia genera enumerantur. 86.pa.2.
Diuinatorũ causa ad quos iudices pertineat. 86.pa.2.
Dæmonem qui inuocat ad tentandam pudicitiam mulieris, an hæreticus sit. 87.pa.1.
Diuinatores qui præsentia vel præterita occulta parefaciunt, puniendi sunt ab inquisitoribus. 87.pa.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuinatorum quæcunque genera quomodo execrentur lex Theodosia, Pacuuius, Artemidorus, & multi alij. 87.pa.1.&.2
Diuinatorum & Ariolorum pœna, in leuitico eis imposita. 88.pa.1
Diuinatores quibus pœnis coercendos esse, doceant iuris periti. 88.pa.1
Diuinatores quo pacto puniantur in foro inquisitorum. 88.pa.1
Doctorum ecclesiæ communem doctrinam contemnentes, hæretici sunt censendi. 89.pa.2.
Doctorum sanctorum dignitas & authoritas ex Paulo probatur. 90.pa.1
Doctorum sacrorum dignitas ex multis scripturæ locis ostenditur. 91 pa.1.&.2.
Doctorum sacrorum dignitas ex multis conciliis deducitur. 92.pa.1.
Doctorum sacrorũ dignitas ex ipsismet sanctis doctoribus colligitur. 92.pa.1.&.2.
Doctorum sacrorum authoritas multis miraculis comprobata fuit. 92.pa.2
Doctorum sacrorum sententiæ standum est, cum controuersia de aliquo scripturæ loco excitabitur. 93.pa.2
Doctorum sacrorum authoritatem quibus rationibus labefactare studeant lutherani 95.pa.1.
Domini temporales quibus pœnis subiaceãt nisi aduersus hæreticos inquisitoribus auxilio sint. 97.pa.2.
Docti viri cur multis in rebus suspecti sunt, in quibus suspecti non essent idiotæ. 121.pa.1.
Dæmones inuocare per modum imperii, aut eis comminando præcipere posse homines, fieri non posse, censet Augustinus. 137.pa.2.
Dæmones an fieri possit, vt sint incubi & succubi. 168,pa.2.
Diuitias, si cum sapientia coniunctæ sint, multi sapientes viri meritò laudant. 210.pa.1.
Domus in quam hæretici conueniunt ad hæreses docendas, an sit confiscanda. 227.p.2
Deprecatio quid sit, & apud quos locum habeat. 229 pa.1.&.2.
Deficere in purgatione quis dicatur. 262.pa.2
Disputandum quomodo sit cum hæreticis. 271.pa.2.
Dæmones ab homine cogi non possunt, vt in uiti in annulo aut pyxide trahantur. 281.pa.2.
Dæmones fingunt se captos & vinctos à Magis, vt eos ita capiant. 282.pa.1.
Dæmones à nulla re corporea pati possunt. Ibidem.

E.

Episcoporum munus propriũ ac ferè præcipuum. 108.pa.2.
Episcopi quam diligentissimi esse debent in euellendis hæresibus à suis gregibus, & ad id iure diuino tenentur. 109.pa.1
Episcopi & inquisitores quo pacto se gerere debeant apud Hispanos in hæreticorum causis. 109.pa.2.
Episcopi hæretici ab omnibus accusari possunt. 109.pa.2.
Episcopus hæreticus cur amouendus sit episcopatu. 110.pa.1
Episcoporum causæ ad quem pertineant. Ibidem.
Episcopi (quos titulares vocant) à quibus puniri debeant. 110.pa.2.
Episcoporum causæ criminales quo in loco tractari debeant, & a quibus, Ibidem. &.111.pa.1.
Episcopi ex iuris peritis an ex theologis creari debeant. 111.pa.2
Episcopos iuris peritos posse etiam ad populũ concionari. 112.pa.2.
Episcopus cum hæreticis pertinacibus disputare non debet. Ibidem.
Episcopi nomen quid significet. 113 pa.2
Errare quid sit, & quot modis errare contingat in fide. 114.pa.2.
Excommunicationis pœna maxima & formidanda. 116.pa.2.
Excommunicationem lutherani contemnũt 117.pa.1.
Eumolpidarum munus. 157.pa.1.
Ecstasis & raptus quomodo fiat. 170.pa.2.
Ecclesia catholica nullo modo consistere posset, asque vno supremo capite, cum quo in terris communicaret. 205 pa.1
Ecclesia catholica in quem finem hæreticos punire soleat. 218.pa.1.
Episcopi, cardinales, & cæteri huiusmodi publicam pœnitentiam agere debent, si hæretici sint. 236.pa.2
Educatio bona vel praua quantum valeat in filijs. 248 pa.2
Erroneæ propositiones, & variæ de illis theologorum sententiæ. 257 pa.1
Erroneas propositiones quomodo distinguat Canus ab hæreticis. 257.pa.2
Exceptiones quæ admitti debeant aduersus testes. 294 pa.1.
Edicta, quibus reus qui latitat in ius vocatur, præconiis diuulganda sunt. 6.pa.1
Episcopi absoluere possunt occultos hæreticos in foro conscientiæ. 8.pa.1
Episcopus sine inquisitore, aut è conuerso, an possit absoluere reum de hæresi accusatũ. 8.pa.2.
Emptori, qui bona fide cum hæretico occulto contraxit, an pretium sit restituendum. 21.pa.1.
Emptor quomodo probabit in vtilitatẽ fisci versam esse pecuniam. 21.pa.2
Emptori qui bona fide ab occulto hæretico aliquid emit, quid sufficit probare. 22.pa.2.
Emptoribus & creditoribus sola rei confessio nocere non potest in probatione temporis, ex quo in hæresin incidit. 23.pa.2
Emphyteusis hominis priuati in fiscum trãsit propter hæresin emphyteutæ. 26.pa.1
Emphyteusis ecclesiastica an transeat in fiscum, publicatis bonis emphyteutæ. Ibidem.
Emphyteosis an reddenda sit ecclesiæ cum melioratione bus, ita vt nihil pro eis fisco soluat. 27.pa.1
Epistolæ quantam vim habeant. 52.pa.2.
Ebrietas quando ab hæresi excusare possit. 70.pa.2.
Episcopus quando non debeat fugere mortis periculum. 73.pa.1.
Ecclesia quid sit. 95.pa.1
Ecclesia multis modis accipitur. 99.pa.2
Ecclesia vna est, & sancta dicitur. 99.pa.2
Ecclesia cur dicatur catholica, & apostolica. 100.pa.1.
Ecclesiæ initium. 100.pa.1.
Ecclesia mater est christianorum, extra quã nullus saluatur. 100.pa.2.
Ecclesia hæreticorum qualis sit. 101.pa.1
Ecclesiam suam qualem hæretici esse dicant Ibidem.
Ecclesia militans non tantum bonorum & iustorum est. Ibidem.
Ecclesia an fuerit à temporibus apostolorũ vsque ad lutherum, quærendum est à lutheranis, vt ipsi conuinceantur. 101.pa.2.
Ecclesia catholica multas ecclesias complectitur, sed Romana omnium caput est & magistra. 102 pa.2.&.103.pa.1
Ecclesiam Romanam cur in caput ecclesiarum Deus elegerit, non est nostrum scire. 103.pa.2
Ecclesia in rebus fidei errare cur non possit. 104.pa.1.
Ecclesiæ traditiones quantæ sint authoritatis 104.pa.2.

F

Fvndus seruiens, vel is cui debetur seruitus, si publicetur, vtroque casu durãt seruitutes. 19.pa.2
Fiscus vendicans res ab occulto hæretico vẽditas, an pretium teneatur restituere. 21.pa.1.
Fisci in dubiis quæstionibus non magna habenda est ratio. 22.pa.2
Fiscus sub optimo principe sæpenumero vincitur. 23.pa.1.
Fisco in rebus certis fauere decet. Ibidem.
Fraus in rebus ab hæreticis alienatis quomodo probari possit. 25 pa.1
Fructus beneficiorum confiscari possunt. 25.pa.2.
Feudum, quod hæreticus habuit an sit confiscandum. 28 pa.1.
Fiscus propter actionem competentem ad petenda hæreticorum bona, intelligi quodã modo potest esse dominus illorum bonorum, ipso iure. 43.pa.1
Forum conscientiæ multum differt à foro ciuili. 44 pa.1
Feudi argumentum ad primogenita rectè valet. 45.pa.2
Fautores hæreticorum in eadem esse causa censendi sunt, cum eorum defensoribus. 62.pa.2
Fautores hæreticorum quo pacto magistratus, & quomodo priuati homines censeantur. Ibidem.
Filius receptator patris hæretici, aut vxor viri, aut frater fratris, vel leuissimè, vel puniendi non sint. 64.pa.1.
Fugientes è custodia quo pacto puniri debeat. 67.pa.2.
Fugere è carcere an is licitè possit qui iniustè damnatus est, & ille qui iustè damnatur. Ibidem.
Filius viuo patre de hæresi accusato, cur ad eius defensionem non admittatur. 77. pa.2.
Fructus an restituere teneantur successores hæreticorum, si eorũ bona post mortẽ publicentur. 77.pa.2
Futurorum causæ tripliciter se habent. 85.pa.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Futura prænoscere nemo potest, nisi dęmonis arte. Ibidem.
Futurorum prædictio solius Dei est. Ibidem.
Fides catholica quid sit, & qualis sit hæreticorum fides. 119.pa.1
Fides multifariam diduci solet. Ibidem
Fidei confessio quando necessariò fieri debet. 121.pa.2
Fide constanter suscepta, veritas eius rationibus munienda est. 122.pa.1
Filios interdum punire propter parętum scelera, iustissimum est. 124.pa.1
Filios nonnũquã Deus ipse punire solet propter peccata patrum. Ibidem
Filij hæreticorum catholici an sanguinis nobilitate priuentur. 127.pa.1
Filius an accusare teneatur patrem, si ille fuerit occultus hæreticus. 130.pa.2.
Filius an patrem hæreticum ex hæredare possit, & pater filium? 131.pa.1
Filij Iudæorum & infidelium vtrùm baptizari debeant inuitis parentibus. 132.pa.2
Famosos libellos supprimere statim tenętur, qui eos inueniunt. 177.pa.1
Familiarium siue stipatorum munus & numerus, & quales sint eligendi. 189.pa.1
Familiaribus immunitates quædam nuper concessæ fuerunt iussu regis, & eorum numerus fuit præfinitus. Ibidem.
Familiarium catalogus in vna quaque prouincia dandus est consistoriis ciuitatum. 189.pa.2.
Familiares in causis ciuilibus coram iudicibus secularibus conueniendi sunt. Ibidem.
Familiares comprehendi possunt à iudicibus secularibus. 189.pa.2
Familiaris qui simplex homicidium committit, ab inquisitoribus puniendus est. 190. pa.1.
Filij & hæredes defendere possunt causam defuncti per procuratorem. 254.pa.2.
Fiscalis esse non pōt quis in ea prouincia, ex qua originem ducit. 255 pa.1.
Fisci causas quis defendere teneatur. 255. pag 2.
Figuras aut stigmata fieri, quomodo prohibebatur in leuitico. 280.pa.1
Falsi testes quot malorũ causa sint, & quibus pœnis coercendi. 294.pa.2. & 295.pa.1
Falsi testes qui sint pessimi omnium. 295. pag.1.
Falsus testis in causa hæresis quomodo puniri debeat. 295.pa.2
Falsi testes, qui suo testimonio parum nocuerunt, qua pœna afficiendi sint. Ibidem.
Falsi testes, qui combustus fuit, vtrùm filii & nepotes infames sint. Ibidem
Falsus testis in causa hæresis an admittendus sit ad pœnitentiam, si prius veniam petat, quàm curiæ seculari relinquatur. 296.pa.1
Fallus testis qui seipsum detulit, mitius puniẽdus est. Ibidem
Fugientes, antequam accusentur de commisso crimine, non semper vehementer suspecti sunt. 101 pa.2
Famæ crebræ & constantis vis. 302.pa.2
Fama quam mendax & vana plærunque sit. 303.pa.1.
Fama quo pacto à Fabio describatur. Ibidem.
Famæ mala Tertullianus & Hieronymus enumerant. 303 pa.2
Fama vnde ortum habeat. Ibidem.

G

GRęgorij Saxoniæ Ducis in lutheranos egregium dictum. 146.pa.1
Garcias Sanctius Poeta celeberrimus in furorem versus est, quod lobi lectiones profanis amoribus accommodauerit. 271.pagi.2.

H.

HÆretici cùm ad mentis sanitatẽ redeũt, quatuor efficere debent, vt recipi possint. 1.pa.2
Hæretici qui se ad fidem conuertunt, necessario errores suos prius detestari debent. Ibidem.
Hæretici qui in gremium ecclesiæ recipi student, autheres errorum, & libros prius execrari debent. 2.pa.1
Hæreticus se ad bonam frugem recipiens, nõ solùm errores suos damnare debet, sed fidem etiam catholicam suis erroribus contrariam planissime confiteri Ibidem
Hæreticus qui errores abiurat, iurare etiã debet, se nunquã ad eos esse redieturũ. Ibidẽ.
Hæreticus & voce & scripto errores abiurare debet. 2.pa.2
Hæreses scriptis abiurare, inueteratus & solẽnis mos est. Ibidem
Hęretici abiuratis libellus ad eas ecclesias mitti potest, quæ scandalũ passe sunt. Ibidẽ

Hæreses omnes abiurare debet, qui ad ecclesiam catholicam redit, etiamsi in vnam rãtum inciderit. 3.pa.1
Hæreses nominatim sunt abiurandæ. 3.pa.1.
Hæreses qui abiurant propter vehementem suspicionem, & ij qui propter leuem, quo modo sunt puniendi, si postea hæretici deprehendantur. 3.pa.2
Hæreses quomodo olim abiurabãtur, & quo pacto nunc. 4.pa.1
Hæreses nolentes abiurare ad arbitrium episcopi & inquisitorum, quomodo puniẽdi. Ibidem.
Hæreticus suspectus citandus est, vt verus cõtumax censeatur. 6.pa.1.
Hæreticus cur ad prouinciam, in qua crimen commisit, remitti debeat. 6.pa.2
Hæreticus in ea prouincia cõprehẽdi punirique pot, in qua fuerit repertus. 6.pa.2
Hęreticis cur non liceat turos esse in his prouincijs, vbi nihil admiserunt. Ibidem.
Hæretici tanquam animalia venenosa & pestifera, antequam virus euomant, sunt puniendi. 7.pa.1
Hæreticus damnatus audiendus est, etiãsi eius statua fuerit combusta. 7.pa.1.
Hæretici à quibus possint absolui. 8.pa.1
Hęretici absolui nequeunt ex clausula generali diplomatis, siue bullę apostolicę. Ibidẽ
Hæretici in mortis discrimine positi à quocũque sacerdote absolui poterunt, si episcopus & inquisitores desint. Ibidem.
Hæretici, qui dum viuerent absolutionem pẽtierunt, & signa pœnitentiæ ostenderunt, post mortem absolui poterunt. 8.pa.1.
Hæreticus in sacro pœnitentiæ foro errores suos cõfitens, quo pacto à parocho, vel ab alio sacerdote sit tractandus. Ibidem.
Hæreticus absolutus à Papa an sit tutus in foro inquisitorum? Ibidem.
Hæretici non sunt qui coacti aliquid impiũ patrauerunt. 71.pa.2
Hæresis qua in re differat ab aliis crimimbus 71.pa.1.
Hæreticus non est, qui victus suppliciis, Deũ sermone tenus abnegat. 72.pa.2
Hæreticus an sit, qui magna animi perturbatione quidpiam hæreticum dixerit. 73.pa.1.
Homo non cadauer est, sed animus. 74.pa.2.
Hęreticus post mortem condemnatur, ac si viuus esset. 76.pa.1
Hæreticos etiam occultos quiuis catholicus indicare iudicibus tenetur. 80.pa.2. & 81. pag.1.
Hęreses esse idola, aiunt Diuus Hieronymus & Augustinus. 81.pa.1
Hæreticos qui non indicauerint, qua pœna afficiendi. 82.pa.1
Hierosolymis cur non posita fuerit sedes apostolica. 104.pa.2
Hæretici an sint de ecclesia? 107.pa.2
Hæretici omnes ipso iure sunt excommunicati, & tantùm à summo Pontifice, vel eius delegatis absolui possunt. 116 pa.2.
Hæretici tanquam excõmunicati deuitari solent, etiam priusquam hęretici declarentur. 118.pa.2
Hæreticus minor viginti annis qui in hæresim inciderit, & maior fœtus conuictus fuerit de crimine, quomodo puniendus. 133.pa.2.
Hæresis qualis vox sit, & quid significet, & eius definitiones. 134 pa.2.
Hæreses, vt consummata dicatur, quid habere debeat. 135.pa.2
Hæreses vnde oriri soleant. 136.pa.1
Hæresum remedia. 136.pa.2
Hæresim manifestam quæ propositiones sapiant, & quæ crimina præferant. 137.pa.1.
Hostiam non consecratam petere tempore mortis an sapiat hæresim. 138.pa.1
Hæresum primus inuentor. 139.pa.1
Hæreticus quid sit. 139.pa.1
Hæreticus vt quis propriè dici possit, debet esse christianus baptizatus. 139.pa.2.
Hæresis esse non potest consummata sine intellectus errore. 140.pa.2.
Hæreticus vt efficiatur christianus baptizatus, opus est vt erret in fide catholica. 140.pa.2.
Hæreticus habere debet scientiam vel notitiam contrariæ veritatis, vt hæreticus censeatur. Ibidem.
Hæreticus & apostata qua in re differant. 141.pa.1
Hæretici vnde cognosci possint. 141.pa.2
Hæretici obscœnis & noxijs animalibus in sacris literis comparãtur. 142.pa.1.
Hæreticorum nostri temporis scelerati magistri qui fuerint. 142.pa.2.
Hominũ imbecillitas & ignorantia. 144.pa.1
Hęretici christianorum titulum non seruant sed nomine suorum præceptorum aut errorum gaudent. 146.pa.1.
Hęretici quid catholicis obijciant. 146.pa.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæreſes eſſe cur oporteat. 149.pa.1.
Hæreſes nonnunquam idola appellantur. 150.pa.1.
Hæreticus ipſofacto cenſetur, qui ſacrificia idolis offert. 151.pa.1
Hæretici & impij homines apud omnes nationes, & potiſsimùm apud Athenienſes ſeueriſsimè puniebantur. 157.pa.1.
Hæreſis cognitio ad ſolum eccleſiaſticũ iudicem pertinet. 166.pa.1
Hiſpaniæ feliciras. 178.pa.1
Hæreticorum conſuetudo periculoſior eſt, quàm infidelium. 183.pa.2
Hæreticus infidelis dici poteſt. 185.pa.1
Hæreticus occultus an ſit excommunicatus ipſo iure. 193.pa.1.
Hæreticus purè mentalis inueniri poteſt, contra Pighium. 194.pa.1.
Hæreticus purè mentalis qui hæreſim occultiſsimam amico detegit, ab eo conſilium petens, an incidat in excommunicationem Ibidem.
Hæreſis purè mentalis, quę nunquam prodiit in actum exteriorem, non eget abſolutione inquiſitoris. 194.pa.2.
Hæreticus occultus qui alios inficit, debet ſtatim iudicibus indicari. 194.pa.2.
Hæreticus occultus an ſeipſum prodere teneatur. 195.pa.1
Hæreticum ſe quiſpiam eſſe confitens in foro pœnitentiæ, & neque pœnitentiam agere, neque alios quos ſcit hæreticos eſſe, prodere volens, an indicari poſsit à ſacerdote? Ibidem.
Hæreſin in confeſsione dictam quando ſacerdotes indicare debeant. 195.pa.2
Hæretico quot monitiones fieri debeant. 200 pa.2.
Hæreſis cauſa ſimpliciter & de plano tractanda eſt. 202.pa.1
Hæreticorum cauſæ, quanta poteſt fieri breuitate, tractari debent. 202.pa.1
Hæreticorum cauſæ non ſunt differendæ ab inquiſitoribus, vt reos complures ſimul puniant. 202.pa.2
Hæretici propter multas cauſas iuſtiſsimè puniuntur. 213.pa.1.
Hæretici aſſerunt neminem propter hæreſes eſſe puniendum. 213.pa.2
Hæreticos puniri debere vnde deducatur. 214 pa.1.&.2.
Hæreticus perniciosiſsimæ ſeditionis cauſa eſt in repub. 215.pa.1.&.216.pa.1
Hæreticis cum catholicis nulla pax neque amicitia eſſe poteſt, neque inter ipſos met hæreticos. 215.pa.2
Hæretici multò maiori ſupplicio digni ſunt, quam qui muros ciuitatum demoliuntur. 216.pa.2.
Hæreticos quantum oporteat puniri, docet experientia. 218.pa.2.
Hæreticos vltimo ſupplicio affici debere ex numerorum libro deducitur. 219.pa.2
Hæretici iure optimo comburuntur. Ibidem &.220.pa.1.
Hæretici qui igni tradendi ſint. 220.pa.2
Hæreticis pertinacibus & manifeſtis bellum inferre licet, illoq; indicto, eos occidere & ſpoliare. 221.pa.1
Hæreticis data fides ſeruanda non eſt. Ibidem.
Hæreticis fides à Principe, vel publica poteſtate data, ſeruanda eſt. 221.pa.2
Hæreticis quare omnia commercia ſint interdicta. 222.pa.1
Hæreticis quæ legata fuerint quando ad fiſcũ pertineant. Ibidem.
Hæretici ab omnibus iudiciorum actibus repelluntur, & iudices eſſe non poſſunt. 222.pa.2.
Hæretici non poſſunt aliquod officium publicum gerere. 223.pa.1.
Hæretici nullam eccleſiaſticam poteſtatem habere poſſunt. Ibidem.
Hæreticus ad eccleſiam fugiens, non defendetur præſidio ſanctitatis loci. Ibidem.
Hæretici perpetua notãtur infamia. 223.pa.2
Hæreticis manifeſtis eorum vaſalli obedire non tenentur. 225 pa.1.
Hæreticus priuatus eſt omni dominio, naturali, ciuili, & politico. Ibidem.
Hæredes eorum qui ſuſpecti erant de crimine hæreſis, condemnari non debent ad pœnas pecuniarias præſtandas. 225 pa.2
Hæreſiarchæ & magiſtri errorum durius puniendi ſunt. 226.pa.1
Hæretici nõ modo pœnis temporalibus, ſed æternis etiam puniuntur. 226.pa.2
Hæreſim qui dixit, aut fuit hæreticus ante multos annos, mirius puniendus eſt, ſi correctus fuerit. 227.pa.2
Hæreticis ad eccleſiam redeuntibus quanti olim temporis pœnitentia præfiniebatur, & quanti hodie. 229.pa.2
Hæretici qui ad eccleſiam redeunt non ſolũ publicam pœnitentiam agunt, ſed eorum etiam bona confiſcantur. 230.pa.2
Hæreticus manifeſtè deprehenſus, niſi continuò poſt deprehenſionem, veniã ſpõre petat, an ſeculari iudici relinquendus ſit 232.pa.1.
Hęreticus quouſq; admitti debet. 232 p.1.&.2
Hæretici, quos lex pontificia exigit, vt ſpoute ſua conuertantur, qui ſint. 235.pa.1
Hæreticus qui errores confitetur ante ſententiam definitiuam, quomodo admittendus ſit. 235.pa.2
Hæreſes qui docet, an recipiendus ſit ſi redire velit. 234.pa.1.&.2.
Hæreſi archæ & errorum magiſtri curiæ ſeculari ſunt relinquendi. 235.pa.1.&.2.
Hæreticus qui regi, aut principi, aut reginæ, aut filiis eorum, aut fratribus aut ſororibus hæreſes perſuadere tentauerit, iudici ſeculari abſque vlla miſeratione relinquendus eſt. 235.pa.2.&.236 pa.1
Hæreſes qui docere voluit, & nulli nocuit, an recipi poſsit? 236.pa.1.
Hæreticus ille, vtrùm iudici ſeculari iterũ ſit relinquendus, qui ab eo reſtitutus eſt inquiſitoribus, eò quòd dixiſſet, ſe pœnitere velle, & alios hæreticos indicare, ſi pleniſsimè confeſſus fuerit. 236.pa.1
Hæreticus incorrigibilis quis ſit dicendus. 242.pa.2.
Hæretici qui errores omnes, de quibus manifeſtè conuincuntur, confiteri nolunt, merito curiæ ſeculari relinquuntur. 243.pa.2
Hæreſis quomodo probari poſsit ſcriptis hæretici. 254.pa.1
Hæreticus in carcerem coniectus per procuratorem cauſam ſuam tueri poteſt, ſi neget. 254.pa.2
Hæreticis, etiam ſi millies in hæreſes labantur, parcendum eſſe, quidam hæretici cõtendunt. 266.pa.2
Hæretici recentes non vnum ſunt, ſed variis ſectis & opinionibus ſe addicũt. 269.pa.2
Hæretici noui aiunt, nihil eſſe credendum, quod in ſacris literis non ſit expreſſum. 271.pa.1.
Hæretici, quorum nullus eſt, qui ſacræ paginę teſtimoniis ſuos errores non tueatur, diabolum patrem ſuum in hoc imitantur. 271.pa.2.
Hæretici euangelii verba perperam interpretantur. 272.pa.1
Hector Polydamantem augurem quomodo irrideat apud Homerum. 281 pa.1
Hæreticis ad tormenta damnatis ſententiæ copia facienda eſt, vt ſi velint, appellare poſsint. 300.pa.2
Hæreticus ab omnib⁹ accuſati debet. 9.pa.1
Hæreticus poſt mortem accuſari poteſt. 9.pa.1.
Hæreticis publicus accuſator quare ſit poſitus. 9.pa.2
Hæreticis an aliquando concedi poſsit, vt locus & dies commiſsi criminis ipſis declarentur. Ibidem.
Hæretici patrocinium qui ſuſcepit, nõ debet rogari de eadem cauſa ſententiam dicere 10 pa 2.
Hæreticus damnatus ſuperiorem iudicẽ adire nequit. fo.11.pa.1. Idẽ, & eius receptatores ad nemnẽ prouocare poſſunt. Ibidem quãdo, puocare illis liceat, & ad quos. ibidẽ
Hæredibus hæreticorum an appellare liceat 11.pa.2.
Hæreticorum bona iure optimo publicãtur. 19.pa 1. filios eorum egeſtate laborare reipub. intereſt, Ibidem.pa.2.
Hæreticorum filiis bona adimere cur inhumanum non ſit. 19.pa.1.
Honorij & Arcadij conſtitutio, qua filii eorũ qui rei ſunt læſæ mateſtatis, parentum bona ſpriuãtur, abrogata nõ eſt abijſdẽ. 19.p.2
Hæreticis quæcunque ex contractu conditionali debentur, quomodo ad fiſcum perteneant. Ibidem.
Hæretici prædium quod cenſum debet eccleſiæ, confiſcatur ſaluo iure penſionis præſtãdæ. 20 pa.2.
Hæreticus ex quo die tale crimen contraxit, nihil ex bonis ſuis alienare poteſt. 20 pa.2
Hæreticus occultus qui bona ſua vendit peccat. 21.pa.1.
Hæreticus eccleſiæ reconciliatus, cuius bona ſunt publicata, an partem dimidiam lucrorum, quæ vxori eius adiudicata ſunt, ipſa inuita alienare poſsit. 25.pa.2.
Hæreticus ſi rogatus ſit aliquid filio ſuo reſtituere, id à fiſco illi reſtituendum eſt. 26. pa.1.
Hæreditas adita ab occulto hęretico an acquiratur fiſco. 28.pa.1.
Hæreticus nondum à iudice condemnatus, neque ab aliquo accuſatus, vtrum teneatur in foro conſcientiæ bona ſua fiſco offerre. 31.pa.2
Hæreticis familiariter ſcribere non licet. 52.pa.2.
Hæreticum occultum non teneri bona ſua fiſco tradere, quomodo probetur. 59. pa.1.
Hæreticis qui credunt, nulli tamen errori ſcienter

Universidad de Deusto
Biblioteca

scienter adhærent, quo in numero habendi sint. 61.pa.2
Hæreticus manifestus an à priuato homine comprehendi possit. 65.pa.1
Hæresis à furioso dicta impunita cur esse debeat. 70.pa.1.
Hæretici qui in furorē incidit, quomodo peragenda sit causa. Ibidem.
Hæreticus nō est, qui errat sine pertinacia cōtra aliquam veritatem fidei, quam explicite scire non tenebatur. 70.pa.2

I

INquisitores quid facere debeant, quoties vel promotor fiscalis, vel rei, aut eorum hæredes appellant. 12.pa.1.
Iura conditionalia an transeat ad fiscum. 23 pa.2.
Iudex non potest illum reum condemnare, quem certissimè scit crimen commisisse, nisi ex probatis hoc illi constiterit. 33.pa.2
Ius ipsum, per antonomasiam vsurpari solet ab antiquis iuris peritis pro iure legum. 12. tabularum. 42.pa.2.
Iudæi genere, aut Mahumetani, si carne suilla aut vino abstineant, cur suspecti habeātur. 50.pa.2
Innocens qui metu testium, aut carceris tædio confessus est se hæreticum fuisse, quid facturus sit. 59.pa.1
Inquisitor sine episcopo, & episcopus sine inquisitore, hæreticum in custodiam mittere potest. 65.pa.1
Innocens constantissimè negare debet obiecta crimina. 69.pa.2
Innocentiæ & veritatis vis. Ibidem.
Infantes, si quid impium dicant, cur puniendi non sint. 70.pa.2.
Iocus & facetia quando ab hæresi excusari possint. 71.pa.1
Incontinentiæ binæ species numerantur ab Aristotele. 73.pa.2.
Iræ vis & impetus. 74.pa.1
Ira perciti, licet hæreticum aliquid dicant, heretici censendi non sunt. Ibidem.
Inquisitor suspectus magni momenti est ad defensionem rei. 74.pa.2
Inquisitor apostolicus quomodo recusatur apud Hispanos. Ibidem
Inquisitores quo pacto se gerere soleant cum reis, qui defensionibus suis renuntiant. 74.pa.2.
Index seu denunciator hæretici aliis testibus annumeratur. 82.pa.2.
Inquisitoribus cur datum sit munus inquirendi in hęreticos, quod olim solis episcopis iungebatur. 109.pa.1
Inquisitores dicta testium aduersus episcopū hæreticum possunt recipere. 110 pa.1
Ignorātia quot modis erretur in fide. 114.pa.2
Ignorantiæ prætextu quando non excusatur Christianus. 121.pa.1
Idololatriam quis primū docuerit. 149.pa.2
Idololatria quid sit, & quid idolum. 150.pa.1
Idololatria maxima quæ sit. 150.pa.2
Idololatria vnde cognosci possit. 151.pa.1.
Idololatræ quomodo puniendi. 151.pa.1.&.2.
Imaginum vsus nouus non est, neque ab hominibus inuentus. 152.pa.1
Imaginum sanctarum vsus quæ cōmoda christianis hominibus importet. 153.pa.1
Imaginibus eadem veneratio exhibenda est, quæ sanctis ipsis. 154.pa.1
Imagines sanctorum improbandæ non sunt, propter periculum quod hæretici confingunt. Ibidem.
Imaginum sanctorum violatores & irrisores qua pœna sint coercendi. 156.pa.1.&.2
Inquisitorum apostolicorū munus. 157.pa.2
Inquisitionem sanctam aduersus hæreticos qui in Hispaniam inuexerint. Ibidem.
Inquisitor generalis qui sit, & quod munus exerceat. 158.pa.1
Inquisitoris munus quibus committendum. Ibidem.
Inquisitoris officio functurus quot annos natus esse debeat. 159.pa.1.
Inquisitoris officium cur non finiatur morte Pont. Max. a quo delegatus est. Ibidem
Iudicum discordia quot incommodorū sit causa. 159.pa.2.
Inquisitores quid sine episcopo, & episcopus sine inquisitoribus facere possint, & quid non. 159.pa.2
Inqsitores cōmittere possūt vices suas. 160.p.2
Inquisitor alter sine altero ad reorū captura procedere non potest. 161.pa.2
Inquisitores qui dona accipiunt quo pacto puniendi. 162.pa.1.
Inquisitores relinquentes curiæ seculari quoscunque hæreticos pertinaces, non incidūt in irregularitatem. 162.pa.2
Iudæorum cæcitas. 163.pa.1
Iudęi falsa & vana spe perpetuo torquentur. Ibidem.
Iudęi cur tolerētur i nōnullis, puinciis. 163.p.2
Iudæi an iustè expelli possint ex christianorū prouinciis. 164.pa.1
Iudæorum expulsionis ab Hispania elegāter meminit Ioannes Picus Mirandulæ comes. ibidem.pa.2.
Iudęi quando ab inquisitoribus puniri possint. 163.pa.1.
Iudæorum superstitiones multi authores irridēt. 165.pa.2.
Iudex secularis cognoscere nō potest de causis ad inquisitores pertinētibus. 166.pa.1.
Iudices seculares punire debēt illos, quos inquisitores hæreticos declarauerint. ibidē.
Iudices seculares propter alia crimina punire non possunt famias sibi relictas, nisi causa cognita. 171.pa.1.
Inquisitores an cognoscere debeant de causis eorū qui plures habēt vxores. 179.pa.1. &.2.
Iudices ecclesiastici ad verbera damnare possunt reos. 180.pa.1.
Inquisitores cognoscere etiam possunt de crimine monachi occultè vxorem ducentis. ibidem.pa.2.
Iudex bonorum publicatorum qui eligēdus & quod sit eius munus, & ad quem ab eo prouocari liceat. 187.pa.1.
Inquisitores & ministri nihil emant ex bonis publicatis. 191.pa.1.
Inquisitores, consulteres, & exteri iurare tenentur, se arcana omnia fidēliter celaturos. ibidem.
Inquisitorum & ministrorum stipendia, & à quibus eis soluenda sint. 191.pa.2.
Inquisitores, & ceteri omnes ministri per seipsos officiis inseruiant. ibidem
Inquisitores quid facere debeāt, cū primùm prouinciam aliquam, aut ciuitatem ingrediuntur, quas nunqua ingressi fuerant. 198.pa.1.
Inquisitorum alter visitare debet prouinciā, alter in ciuitate vbi sedes eorum constituta sit, manere. 198.pa.2
Inquisitores & eorum ministri quorum hospitio vti non possint. ibidem.
Inquisitio generalis quādo fieri soleat, & quid sit, & quid specialis. 199.pa.1.
Inquisitores an procedere possint aduersus hominem bonæ famæ, propter literas secretas alicuius. ibidem.
Inquisitores iuxta causarum merita ad sentētias, vel interloquuriones procedere debent. 201.pa.2.
Inquisitores generaliter interrogare debent reos de sociis criminum, & de his à quibus hæreses didicerunt. ibidem.
Inquisitor qui prius cognoscere cœpit de aliqua causa, aliis in eadem præferendus est inquisitoribus. 201.pa.1
Inquisitoribus Hispaniæ, quomodo prescriptum est, vt procedant in causis hæreticorum. ibidem.
Inquisitores multis, prudentibusq; interrogationibus vti debent. 202 pa.2.
Inquisitores Hispaniæ, si scandalum timeatur, ex qualitate, aut multitudine eorū qui de hæresi suspecti sunt, quid facere debeant. 210.pa.2.
Ignis pœna aduersus impios & hæreticos antiquissima est. 220.pa.1.
Iudices plures & diuersi, eodem tempore cōtra eundem hæreticum procedere possūt. 223.pa 1.
Iudex quo pacto se gerere debeat in pœnis arbitrariis. 225.pa.2.
Iudex cùm causa id exigit, pœnas etiam legibus præfinitas augere vel temperare potest. 226.pa.1.
Iudex an possit arbitrio suo pœna mortis aliquem afficere? ibidem.
Iudices quali animo esse debent ad iudicandum. 227.pa.1.
Iudices ordinarii, cum delicti perpetrati veniam quis petit, eam concedere non possunt. 229.pa.1.
Inquisitores moderari non possunt rēpus ab eis præfinitum, ad vestitum pœnitentię ferendum. 230.pa.1
Iudicum arbitrio an relinquendum sit tēpus admittendi hæreticum. 232.pa.2.
Iudices expectare vsque ad sententiam definitiuam, non longum tempus alicui videri debet. 235.pa.2.
Inquisitores ad misericordiam proniores esse debent, quàm ad crudelitatē. 237.pa.1.
Iudices crudeles & atroces perniciosè errāt. 237pa.2.
Iudęorum genere orti meritò ab Hispanis arcentur à nonnullis honoribus. 238.pa.1.
Impœnitens quis dicatur. 243.pa.1.
Impœnitētes diminuti qui dicātur. 243.pa.2
Inquisitores cognoscere possunt, an pœnitentes immunctam pœnitentiā agāt. ibidē.pa.2
Inquisitores contra illos procedere debent, qui ad ecclesiam redeuntes, de seipsis, aut de aliis plenam veritatem non dixerunt. 244.pa.1.
Impœnitentes quando sint curiæ seculari relinquendi. ibidem.
Inquisitores cur in prima parte actorum reos tam diligenter interrogent, de eorum natione

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione, patria, familia, &c. 250.pa.1.
Iudici suspectus reus esse non debet, vbi iura omnem suspicionem purgatam esse declarant. 263.pa.2.
Iuramentum à suspecto de veritate dicenda præstari debet, à testibus verò de credulitate. 264.pa.2.
Iuramentum deferendum non est accusatori in crimine hæresis, ad supplemẽtum imperfectæ probationis. 253.pa.1.
Inquisitorum apostolicorũ munus cur theologis deferendum non sit. 156.pa.1
Inquisitorum præcipuus labor non est, decernere quid cum fide pugnet. ibidem.
Inquisitores apostolici quales deligendi sint. ibidem.
Iudæi cuiusdam in augurem quendam scomma. 281.pa.2.
Inquisitores apostolici sortilegos & superstitiosos quando punire possunt. 282.pa.1.
Iezabelis facinus. 296.pa.1
Inquisitores torquere possunt & debent vehementer suspectos. 299.pa.2.
Indicia vrgentia vbi bene probata fuerint, eorum exemplum reo exhibendum est. 300.pa.1.
Iudex qui per imperitiam, vel dolo malo aliquem torserit, qua pœna afficiendus sit. 300.pa.2.
Indicia arbitrio iudicis æstimanda sũt. ibidẽ.
Iudex præsens esse debet, dum quæstio habetur. 305.pa.2.
Iudex quando & quomodo alloqui debeat illum, quem adit, vt confessionem ab ipso tormentis extortam, ratã habeat. 307.pa.2
Iudices quid in quæstionibus habendis considerare debeant, vt veritatem explorare possint. 309.pa.1.
Indicia non ita perspicua & euidentia esse possunt, vt fallere sæpe non queant. ibidẽ.

L.

LAmiæ plerunque mulieres esse solent, & vnde id accidat. 168.pa.2.
Lamiæ, an fieri possit, vt à dæmonibus deferãtur per aëra. 169.pa.2.
Lamias ferri per aëra facilius est creditu, quã easdem pro veris falsas illusiones habere. 170.pa.2.
Lamiæ quo pacto puniendę sint, si cõstet eas hæreticas fuisse. 172.pa.1.
Lamiæ quando iudicibus secularibus tradendę sint. 172.pa.2.
Lamiarum filias in vitium maternum succedere, falsa est opinio. ibidem.
Libros noxios tam catholici quàm ethnici damnare solent. 173.pa.2.
Libri hæreticorum inquirendi sunt a catholicis, & inuenti concremandi. 174.pa.1.
Libri quorum authores damnantur, similiter damnati intelliguntur. ibidem.
Libri fontibus comparantur, & cur plus noceant hęreticorum scripta, quàm eorũ praua colloquia. 174.pa.2.
Libri sancti ab hæreticis deprauati comburẽdi sunt. 175.pa.1.
Libros hęreticorum quomodo & qui legere possint. 176.pa.1.
Libros hæreticorum habentes quo in numero ponendi sint. 176.pa.2.
Libris hæresum conuinci possunt qui eos ediderunt. ibidem.
Libros hęreticorum retinentes quomodo puniendi. ibidem
Lutheri hæresis asserentis monachos posse ducere vxorem, iam olim condemnata est 180.pa.2.
Lutherani sedis apostolicæ & pontificis max. authoritatem ac potestatẽ negãt. 206.pa.1
Lutherus, ecclesiarum & pontificum bona diripiẽda esse impiissimè docebat. 209.pa.2
Libertas Lutheranorum pessima. 214.pa.1.
Licẽtia & impunitas homines deteriores reddit. ibidem.
Lutherani cur graui supplicio afficiendi sint. 216.pa.2.
Legis officium. 218.pa.2.
Lachrymæ nõnullis nihil profuerũt. 254.pa.1
Lex, quę de aliquo crimine simpliciter loquitur, seruanda non est, cùm alia concurrũt crimina. 235.pa.1.
Lutheranarum hęresum magistris cur nullo pacto sit ignoscendum. 235.pa.1.&.2.
Lutheranarum hæresum magistri seueriss. mè omnium hæreticorum puniendi sunt. 236.pa.1.
Lex pœnalis non debet extendi ad eum casum, in quo non eadem ratio prorsus inuenitur. 266.pa.1.
Lutherani quomodo interpretentur scripturas sacras. 271.pa.1.
Libri, quos impii hæretici reiiciunt, pro sactis habendi sunt. 270.pa.2.
Ludouicus Viues reprehenditur, quòd locum Ciceronis in oratione pro Deiotaro perperam intellexerit. 398.pa.1.
Ludouicus Viues reprehenditur, quòd tormentorum

tormentorum vsum iniquum esse dixerit. 298.pa.2.
Libellus accusatorius quomodo proponendus. 9.pa.2.
Libelli formula aduersus hæreticum. ibidẽ.
Legatis data munera, an possint publicari. 24.pa.2.
Loci vbi contractum fuit matrimonium, an domicilii habenda sit ratio, in confiscãdis bonis constante matrimonio quæsitis. 29.pa.2.
Lex regia de lucris factis inter virum & vxorem, quo pacto intelligenda. 31.pa.2.
Lex humana non habet maiorem potestatẽ quàm princeps. 35.pa.1.
Legislatori non licet condere legem, quæ reũ obliget in foro conscientiæ, ad magnam aliquam pœnam in seipsum exequendam. 39.pa.1.
Lex neminẽ cogit vt seipsum prodat. 39.pa.2
Legem aut magistratum occulta crimina punire nõ posse, sine accusatore, redemptor noster ostẽdit, apud Ioann. cap. 8. 40.pa.1
Leges optimæ ac perfectissimæ non sunt condendæ. ibidem.
Leges debent esse possibiles, & secundũ consuetudinem patrię. 40.pa.2.
Lex condenda nõ est de re nimium difficili, sicuti nec de impossibili. ibidem.
Legis pontificię verba, quibus decernit, bona hæreticorum ipso iure confitcata esse, quo modo accipienda. 41.&.42.pa.2.
Leges magistratibus egent, aliisq; ministris. Neq; enim sufficit aliquid per legem statutum esse, vt illud statim fiat nemine petente. 42.pa.1.
Leges quare ferri non possint de quacunque re, quæ non sit contrarius naturale, aut diuinum. 36 pa.2.
Lex non inuenitur, quæ prohibeat hæretico, ne bona sua retineat. 43 pa.2.
Legem iustam obligare in foro conscientiæ, quomodo intelligendum sit. 44.pa.1.
Leges regiæ quæ obligant expressè ad pœnã in foro conscientiæ præstandã. 44.pa.2.
Lutherani ecclesię prohibitione contempta, asserunt licere quibuslibet cibis sine delectu vti. 51.pa.1.
Linguæ lapsus puniri non debet. 70.pa.2.
Lutheranorum mos cum argumentis cõuincuntur. 84.pa.1.
Lutheri flagitia. 142.pa.2.&.143.pa.1.
Legibus & consuetudinibus antiquis multũ semper tribuerunt Plato & sapientes omnes. ibidem.
Lamiarum nomina, & vnde sic dictæ fuerint 168.pa.1.

M.

MVtuata hæretico pecunia, quando creditori restituenda sit. 21.pa.2.
Mutuatam pecuniam ciuitati aut ecclesię, in earum vtilitatẽ esse versam, perspicuè probandum esse, quidam affirmant. 22.pa.1.
Mutuam pecuniam qui ignorantia insuperabili occulto hæretico dedit, quid probare teneatur. ibidem.
Maritus an possit alienare partem dimidiã lucrorum, quæ regiis legibus ad vxorẽ pertinent, si eo tempore vxor hæretica sit. 25.pa.1.
Maritus donare non potest ea lucra, quę legibus regiis ad vxorem pertinent. 25.pa.2.
Monachi Franciscani hæretici, libri cõfiscari possunt. ibidem.
Maioratus bona Hispanorum, longè differũt a maioratu Gallorum. 45.pa.1.
Mulieres cur facilius excusari, & mitius puniri debeant, quàm viri. 71.pa.2.
Mortis metu aut alterius mali, qui impium quid piam dicit aut facit, mitius puniẽdus. ibidem.
Mortis metus excusare eum non potest, qui fidem abnegat. ibidem.
Mortis metu fidem abnegare impiissimum facimus. 72.pa.1
Metu deficientium à fide par culpa non est, nec pœna eadem. ibidem.
Mortis & tormentorum metu, an timore infamiæ vel exilii, vel minoris mali quis deficiat, multum interest. ibidem.
Mortis metu Deum verbis tantum abnegãs, quid facere debeat, ne hæreticus censeatur. 72.pa.2.
Mortis metu lapsi, si statim resipiscant, humanè recipiendi sunt. ibidem.
Martyrium temere appetendum non est. ibidem.
Mors iustorum ab ecclesia cur laudetur, hæreticorũ verò memoria damnetur. 75.pa.2
Mortuis reis crimen cum pœna extinguitur, nisi hæretici fuerint. ibidem.
Memoria & fama defuncti hæretici iure damnatur, & quando id fieri liceat 77.pa.1.
Mortem sibi consciscere, non licet cuipiã: & cur id non liceat. 78.pa.2.
Mortem sibi inferre non licet, multa tamen licent,

Universidad de Deusto
Biblioteca

licent, ex quibus mors vel sequitur, vel acceleratur. 79.pa.2.
Malitia errare in fide quis dicatur. 114.pa.2.
Maranatha quę dictio sit, & quid significet, 118.pa.1.
Miracula vera quam authoritatē habeant. 122.pa.1.&.2.
Minoribus viginti quinque annis, in causa etiam hæresis, curator ad litem ab inquisitoribus decernendus est, 134.pa.1.
Malum infinitum incertumq; est, bonū certū atque finitum. 136.pa.2.
Malus specie boni fallens duplici pœna dignus est. 147.pa.1.
Munera accipere quàm sit periculosum iudicibus, 162.pa.1.
Mahumetanorum appellatio quos complectatur. 177.pa.2.
Mahumetis vitia, & sectæ ab eo introductæ turpitudo. 177.pa.3.
Mahumetani ad inquisitorum iurisdictionē, quando pertineant. 178.pa.1
Matrimonium inter hæreticos vel infideles, & christianos, quibus verbis improbet Divus Hieronymus. 185.pa.2.
Monachus post professionem solennem, matrimonium contrahens, si occultè id faciat an ab inquisitoribus puniēdus sit. 180.pa.1
Maritus qui vxore viua, absq; eius iusto consensu ad sacros ordines promouetur, qua pœna sit afficiendus. 181.pa.2
Maritus an habitare teneatur cum vxore hæretica ecclesię reconciliata, & vxor cū marito. ibidem.
Matrimonium contractum inter catholicos & hæreticos an ratum sit. ibidem.
Matrimonium inter hæreticos & christianos multa concilia prohibent. 182.pa.2.
Matrimonia legitima & iusta separātur, propter hæresim superuenientem. 183.pa.1.
Matrimonium & societas cum hæreticis diuino iure prohibetur. ibidem.
Matrimonium ijsdem de causis quibus irritū est inter infideles & christianos, inter hæreticos & fideles irritum censetur. ibidem.
Matrimonium catechumeni, aut apostatę, cum catholica, aut infideli, an sit ratum. 184.pa.1.
Matthæus monachus Græcus de Canone sextæ synodis generalis magnificè sentit. 185.pa.1
Matrimonium inter christianos & infideles, aut hæreticos, leges septipartitæ prohibēt. ibidem.
Ministros reipub. optimos & idoneos eligi permagni interest. 186.pa.2.
Ministræ sanctæ inquisitionis quot sint, & eorum nomina. 187.pa.1.
Medici & custodes ianuarum quales sint eligendi in sancta inquisitione. 188.pa.1.
Ministri sanctę inquisitionis, oportet vt interdum tuorum munerum rationem reddāt. 190.pa.2.
Ministri omnes sanctę inquisitionis iurare tenentur coram inquisitoribus & episcopo, quòd officia sibi commissa fideliter exercebunt. 191.pa.1.
Magistratus quantum deceat arcana celare. ibidem.
Ministri sanctę inquisitionis si iter facere velint, à quo veniam petere debeant, & quot dies abesse possint. 191.pa.2.
Ministri omnes suis stipēdiis contenti sint, & munera non accipiant. 192.pa.1.
Minister nemo esse debet in ea prouincia, in qua inquisitor sit eius consanguineus, vel dominus. ibidem
Ministri sanctę inquisitionis à quibus puniendi sint. ibidem.
Monarchię regimen omnium aliorum optimum est. 204.pa.2.
Mœcenatis consiliū in nouarum religionum authores. 215.pa.2.&.255.pa.2.
Magicę artes ex pactis dæmoniorum cōstant 279.pa.2.
Magos peregrinos Tiberius Cęsar morte affecit. ibidem.
Magicas artes quibus verbis detestentur Cyprianus & Augustinus. ibidem.
Magicę artes quàm vanę & pernicioſæ sint. ibidem.
Magos & excātatores quomodo censeat Plato puniendos esse. 282.pa.2.
Minores viginti quinque annis torqueri possunt propter hæresis suspicionē. 304.pa.2.
Metus vis & potentia. 307.pa.1

N.

NAtura dedit virtutum omnium initia, & quidquid contra eam fit peccatū est. 79.pa.1.
Nouitas plebi quam gratissima esse solet. 144.pa.1.
Nouas & singulares doctrinas, Petrus, Paulus, & omnes sancti semper execrati sunt. 144.pa.2.
Nouitates suspectę sunt & periculosę, potissimum in rebus fidei. 145.pa.1.
Nouitates & mutationes ob quā rem gratę sint, 146.pa.1.
Notarii qui eligendi, & eorum officiū quod sit. 187.pa.2.
Nobilis in hæresim incidens, infamis & vilis habetur, & plebeiorum pœna puniendus est. 224.pa.1.

O.

OSsa & cineres hæreticorū, & non solū cadavera, sepultura priuari debēt. 76. p.2.
Occidentes seipsos in carcere vbi propter hęresim coercebantur, quales censendi sint, 80.pa.1.
Oratio quid sit, & quot modis fiat. 251.pa.1.
Officiis duobus sanctæ inquisitionis nemo præesse potest, aut duobus salariis frui. 192.pa.1.
Officialem sanctæ inquisitionis qui vulnerat aut occidit à quibus puniri debeat. ibidē. pa.2.
Occultorum criminum, varię species sunt. ibidem.
Opera bona extra charitatem & vnitatem facta quid prosint. 226.pa.2.
Officialem sanctę inquisitionis qui se finxerit, quomodo puniendus. 227.pa.2 & 228 pa.1.
Opiniones nouas asserens in materia morali casq; pertinaciter defendens, suspectus in fide meritò censetur, 252.pa.1.

P.

PEccata quę sine electione ab inuitis committuntur, digna sunt clementia & venia 74.pa.1.
Probare probitatem suam, teis quid vtilitatis afferat, 76.pa.1
Processus contra defunctum breui tempore fiat. 78.pa.1
Pauli doctrina, qua docet, hæreticum hominem post vnam & alteram correctionem deuitandum, quomodo intelligenda, 81.pa.1.
Puellæ Cordubēsis quę se diuino afflatu plenam esse fingebat, memorabile exemplū, 88.pa.2.
Pseudoprophetę quibus signis cognoscantur. 89.pa.1.
Pontificis summi munus est, reges admonere vt catholicam fidē teneant, & subiectorum hæreses puniant, 97.pa.1.
Prædicatorum nostra tępestate infinitus est numerus. 112.pa.1
Pacta & conuenta cum dæmone quomodo distingui soleant. 137.pa.2.
Pertinacia consummatum facit hęreticū, & qua in re consistit 141.pa.1.
Promotor fiscalis quando & quomodo proponere debet accusationē reis, 201.pa.1.
Plato libro.10 de legibus quid de hæreticis dicat. 244.pa.1.
Papam Lutherani & sacramentarii cōuiciis & mendaciis primatu expellere conantur 203.pa.1.
Pontifex maximus Christi vicarius est sub cælo. ibidem.
Petri primatus ex pluribus locis euangelicæ historię ostenditur. 203.pa.2.
Petro plus eminentię datum est in actis apostolorum, quàm cęteris omnibus. 204.pa.1
Pontificem max. Petro successisse in apostolica sede apertissimè ostenditur. 204.pa.1.&.2.
Pontificem maximum vnum esse oportet in ecclesia, aliter enim multa incommoda orirentur. 205.pa.2.
Petro qua ratione promiserit Christus claues regni cælorum, ibidem.
Pontificis maximi authoritatem & potestatē quomodo Lutherani eleuare studeant. 206.pa.2.
Pontificum maximorū successio. 207.pa.1.
Pontifex summus, quomodo eligendus esset ab ecclesia, etiā si Petrus nihil olim de successore prouidisset, aut hodie Cardinales omnes perirent. ibidem.
Pontifices maximi vt nunquam defecerūt à fide catholica, sic nunquam defecturos esse, multi sanctissimi viri docēt. 207.pa.2.
Pōtificis summi amplissima potestas, & quomodo ab eo inceperit & pendeat Romanorum imperium. 208.pa.2.
Pontifex max. in ordine ad finem spiritualē, amplissimam habet potestatem in omnes principes orthodoxos. 209.pa.1.
Pontificibus & episcopis necessarius est terū externarum splendor & affluentia. 209.pa.2.
Paupertas quātum imminuat authoritatem antistitum & presbyterorum. 210.pa.1.
Paupertas neque ex seipsa quidpiam habet magna commendatione dignum, neque vituperandum d initiæ. ibidem.
Papæ, si concedat aliquid ipsum seu priuilegiū in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in præiudicium officij ſanctæ inquiſitionis quomodo obtemperandum. 211.pa.1.
Papa quidpiam contra publicam vtilitatem decernente,quid faciendum ſit. ibidem.
Papæ,ſi hęreticus eſſet,quomodo obuiam ire oporteret. ibidem.
Pœnæ triplici d cauſa à ſceleratis hominibus repeti ſolent. 215.pa.2.
Pœna eorum qui delinquunt, documẽtum, doctrina, & exemplum eſt aliorum.ibidem.
Pœnis cur impios affici oporteat. 218.pa.1.
Prægnans mulier etſi hæretica ſit,non puniẽda eſt,donec pariat. 221.pa.1.
Philippus pater magni Alexandri quendam iudicem officio priuauit, eò quod capillos ſibi inficeret, 222.pa.2.
Pœna eadem in plebeios & nobiles conſtituta eſt in crimine hæreſis. 223.pa.2.
Pœna cur publica eſſe debeat. 227.pa.1
Pœnitentia poſt crimẽ admiſſum nihil prodeſt ad veniam &impunitatẽ coram iudicibus ſecularibus, 229.pa.1.
Pœnitentia & vera peccati confeſsio magni momenti eſt ad veniam impetrandam ab inquiſitoribus. 229.pa.1.
Pœnitentibus hæreticis leges etiam Cæſareę veniam concedunt. ibidem.
Pœnitentia hæreticis impoſita publicè agenda eſt. 230 pa.1.
Pœnitẽtes publici quo veſtitu induti eſſe debent. ibidem.
Pœnitentiam olim agentes cilicio & ſacco induebantur. ibidem.
Pœnitentiæ inſignia qui furantur,quomodo puniri debeant. 230.pa 2.
Pœnitentium bona interdum non confiſcantur,quod non ipſo iure,ſed principum indulgentia fit. ibidem.
Pœnitentibus,qui ad rectam fidem redeunt, intra tempus ab inquiſitoribus præfinitũ, quid conceſſerint reges catholici. ibidem.
Pœnitẽtes an ſint exempti a iuriſdictione regia. ibidem &231.pa.1.
Pœnitentibus eccleſiæ reconciliatis, & filiis ac nepotibus damnatorum,quibus rebus interdicatur. 231.pa.1.&.2.
Pœnitentes videntur neque aſinis,neque veſiculis vti poſſe. 231.pa.2.
Pœnitentes hæretici, quo tempore, & quomodo admittantur. ibidem.
Pœnitens qui publicè in alio regno hæreticus vel apoſtata fuit,& priuſquam ab aliquo accuſaretur,veniam petit, quomodo admittendus ſit. ibidem.
Pœnitens,qui metu imminentium probationum ad inquiſitores venit,quomodo excipiendus. ibidem
Pœnitens,qui in carcere veniam petit, quomodo tractandus. 231.pa.1.
Pœnitens qui admonitus confitetur hęreſes, priuſquam ei dicta teſtium edantur,quomodo excipiendus. ibidem.
Pœnitens,qui poſt editam accuſationẽ confiteretur,quomodo admittendus. ibidem.
Pœnitens,qui poſtquam teſtibus ſe conuictũ vider,confitetur,quomodo admittendus. ibidem.
Pœnitens errores confitens priuſquam teſtibus publicatis conuincatur, damnandus non eſt ad perpetuum carcerem. ibidem.
Pœnitentes hæreticos vſque ad definitiuam ſententiam admitti poſſe,ſapienter maiores noſtri decreuerunt. 232 pa.2.
Pœnitens qui non confeſſus eſt,niſi vi & tormentis adhibitis,an admittẽdus ſit.233.p.1
Pœnitentes benignè ſunt recipiendi. 234. pa.1
Pœnitentiæ veræ optimum ſignum, humilitas eſt. ibidem.
Pœnitentiæ iniunctæ qui planè non ſatisfecerit,quomodo puniendus ſit. 236.pa.1.
Præſumptio ex parentibus, 248.pa.1
Præſumptio ex educatione. 248.pa.2.
Præſumptio ex moribus. 249.pa.2.
Præſumptio ex malefactis & maledictis.250. pa.1.
Præſumptiones efficaciores ſunt, quę veriſimiliores. ibidem.pa.2
Præſumptiones & coniecturæ nõ ſatis ſunt, vt aliquis condemnetur,præſertim in cauſa hæreſis. ibidem.
Præſumptio non leuis contra illos eſt,qui ex Mahumetanis deſcendentes,vinum non bibunt,& ſuillam carnem non edũt. 252. pa.1.
Probationes quales requirantur in crimine hæreſis. 252 pa.2.
Probationes imperfectæ aut ſemiplenæ quid valeant in crimine hæreſis. 253.pa.1.
Probationes in crimine hæreſis,leuiores quã in aliis criminibus ſufficere,falſa eſt opinio. 253.pa.2.
Probatio minus plena ad quid ſufficiat. ibidem.
Probatio indirecta contra violentam iuris& à iure præſumptionem quomodo recipienda. 254.pa.1.

Proba-

Probationum,argumentorum, & indiciorũ inter ſe conſentius,plurimum refert in omnibus reorum cauſis. ibidem.
Procurator quos poſsit defendere.254.pa.2.
Procurator generalis ſanctæ inquiſitionis Hiſpanię quis ſit eligendus. ibidem.
Promotor fiſcalis quid ſit, & eius officium. 255.pa.1.
Propoſitiones examinare ad quos pertineat, 255.pa.2,
Propoſitio,quæ ſit dicenda hærerica,& quot modis hęretica eſſe poſsit. 256.pa.2.
Propoſitio hæreſim ſapiens, quæ ſit. 257. pa.1.
Propoſitio malè ſonans quæ ſit,& quo pacto qui eam protulerit coercendus ſit. 257. pa.2.
Propoſitio temeraria quæ ſit. ibidem.
Propoſitio ſcandaloſa, quæ ſit, & quæ ſchiſmatica,& quæ ſeditioſa,& quæ blaſphema,& quæ hęreticis fauens,& quæ iniuriоſa. 258.pa.1.
Propoſitio eadem varias habere poteſt qualitates. ibidem.
Propoſitiones ambiguæ a quibus explicari poſsint. ibidem.
Propoſitionum interpretationes quas admitti deceat,& quas non. 258.pa.2
Proteſtationes cur faciant docti & catholici viri,cùm de rebus fidei agunt. ibidem.
Proteſtatio authoris. 259.pa 1.
Pœnitentia ab inquiſitoribus, diligenti conſideratione præcedente imponenda eſt.237 pa.1.
Pertinacia quid ſit,& quis pertinax dicatur. 259.pa.1.
Pertinacia nonnullorum hæreticorum,& cõſtantia martyrum Chriſti. ibidem
Pertinaciam hæreticorum furorem elegãter exprimit Auguſtinus. 259.pa.2.
Pertinaces hæreticos, quomodo deſcribat Bernardus & Albertus Cãpenſis.240 pa.1
Pertinaces hæretici dæmonibus peiores ſunt ibidem.
Pertinaces quomodo puniendi ſint.240.pa.2
Pertinax hæreticus an ſit,qui credit aliquam propoſitionem eſſe veram,cuius contrarii ſcit eſſe catholicam. ibidem.
Pertinaces ex iuris preſumptione qui ſint. 241.pa.1.
Pertinax hæreticus an ſit,qui aſſerſit aliquam hæreſim,cuius contrariam veritatẽ catholicam prius docuerat. ibidem.
Pertinaces hæretici qui ſint cẽſendi.241 pa
Præſumptio ſola non ſufficit,vt quiſpiam vt hæreticus puniatur. 241.pa 2.
Pertinax quando cẽtendus ſit,qui probabili ignorantia errat. 242.pa.2.
Pertinacia quare in dubio præſumenda non ſit. 243.pa.1.
Pœnitentiæ iniunctę qui nõ ſatisfacit, quomodo puniendi ſint. 243.pa.2.
Prædicare nullus audeat qui examinatus & approbatus non ſit. 244.pa.1.
Prędicare publicè non debent laici,neq; fœminæ. 244.pa.2.
Prędicator,ſi aliquid ſcandaloſum aut ſuſpectũ dixerit,quomodo puniẽdus ſit. ibidẽ
Prædicator qualis eſſe,& quid fugere debeat ibidem.
Prędicator irreprehenſibilis eſſe debet,& vita & doctrina inſignis. 245.pa.1.
Prædicatores qui in ſuis concionibus epiſcopos reprehendũt,perperã faciũt.245.pa.2.
Preſumptionibus & coniecturis vbi nõ ſit locus. 246.pa.1.
Preſumptionibus quatenus credere debeant iudices. 246.pa.2.
Preſumptionis etymologia & definitio.ibidẽ
Preſumptiones quæ veritatẽ ipſam videntur demonſtrare,cuiuſmodi ſint. 247.pa.1.
Preſumptio iuris contra quã probatio admittitur,quomodo definatur. ibidem.
Preſumptiones ex diuerſis perſonarum,& rerum circunſtantiis ortę. ibidem.
Preſumptiones ex natione & patria.247 p.2
Proteſtationis finitio, & quam vim habeat, & quando fieri poſsit,& quando excuſare ſoleat. 259.pa.1.&.2
Purgatio Canonica in ſacro inquiſitorũ foro etiam nunc in vſu eſt. 260 pa.2
Purgatio Canonica quid ſit,& quando factę da. 261.pa.1.
Purgatione multi etiam Pontifices max. vſi ſunt. ibidem.pa.2.
Purgatio quando indicenda ſit,& quibus indici non debeat. ibidem
Purgatorum numerus iudicis arbitrio relinquitur. ibidem.
Purgatores qui dicatur,& quales eligẽdi ſint 262.pa.1.
Purgatio an illis indicẽda ſit,qui ex parẽtibus Iudęis,aut Mahumetanis nati ſint. ibidem
Pœna eius qui in purgatione defecit,& quis dicatur deficere. 262 pa.2.
Purgare ſe volens ab hæreſi,& in ipſa purgatione ſuccumbens,an ſtatim curię ſeculari ſit relinquendus. ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pœna duplex pro eodem crimine infligi non debet. 265. pa.1.
Purgatio, vel quæcunq; alia pœna in suspectos de hæresi statuta, efficax est per se ad quaslibet suspiciones purgandas. ibidem.
Purgatorum numerus & quæstionis modus quando augeri possint. 265.pa.2.
Purgatio canonica quo ordine & ritu indici soleat. 264.pa.1.
Purgationis Canonicę origo. ibidem. pa.2.
Purgatione Canonica non temerè quoscunque homines iudices probare debét. 265. pa.1.
Peccata in Deum grauius puniri debent, quã quę in nos committuntur. 266.pa.2.
Pactum cum dæmone facere, quàm impium sit. 279.pa.1
Pactum cum dæmone non solùm expressè, sed etiam tacitè fit. ibidem.
Pacta cum dæmone facta rescindi non posse, nisi dęmon ipse consentiat, vulgus imperitum falsò credit. ibidem.
Periclis superstitio cùm langueret ex morbo. 280.pa.1.
Pactum cum dęmone habere, qui iudicandi sint. 281 pa.2.
Probatio quę testibus fit, cur inartificialis dicatur apud Rhetores. 183.pa.2.
Participi criminis an sit fides habęda. 288. pa.1.
Probari posse aliquem hæreticum esse in genere, ridiculum est. 291.pa.1.&.2.
Pœna certa in cynædos & pędicatores iure ciuili statuta est. 292.pa.2.
Plebis insipientia & temeritas. 304.pa.1.
Plebis vitia. ibidem.
Promotor fiscalis quomodo se gerere debeat in hęreticorum accusationibus. 10.pa.1.
Peculium castrense filii hęretici confiscatur. 20.pa.1.
Peculium profectitium, quod patris est, bonis eius pubicatis, etiam confiscatur. ibidem.
Probatio dilucida exigenda ab eo non est, qui bona fide rem aliquam ab occulto hæretico emerit. 21.pa.2.
Probatis extremis, media quoque probata esse videntur. 22.pa.1.
Probatio impossibilis nunquam exigitur. ibidem.
Probationẽ debere necessario concludere, quomodo intelligendum 22.pa.2.
Possessores bonę fidei post litem contestatã, & controuersiam motam incipiunt malæ fidei possessores esse. 23.pa.2.
Peculium profectitium filio à patre concessũ non publicatur, filio impietatis damnato. 25.pa.1.
Probandi onus lex regia in eum trãsfert, qui dixerit, alienationem lucrorum dolo aut fraude à marito esse factam. ibidem.
Patrimonium & alia bona clerici hęretici an ad episcopum pertineant. 25.pa.2.
Patronatus ius ecclesiasticũ, patroni bonis publicatis, vtrũ ad fiscum pertineat. 26.pa.1.
Præscriptione quinquennii, aut certè. 20. annorum, vtrum fiscus submoueri possit. 29. pa.1.
Pœnã in seipsum exequi nemo tenetur. 44. pa.1.
Primogenitorum bona (quæ vulgo maioratũ vocant) an propter hęresim possidẽtis cõfiscentur. 45.pa.1.
Primogenitus verè dominus est illorũ bonorum, perinde ac aliorum quę pleno iure acquisierit. 45.pa 2.
Pœnæ magna pars hæreticis debitę in bonorũ publicatione consistit. 47.pa.1.
Princeps qui facultatẽ dat vt primogenita obligentur, & alienentur ea potest cõfiscare in hęresis vindictam. ibidem.
Primogenita si confiscari non possent, quę absurda sequerentur. 47 pa.2.
Primogenita confiscari possunt in pręiudiciũ transuersalium. ibidem.
Primogenita quo casu confiscari nequeant. 48.pa 1.
Papa iudicari ab aliis non potest. 55.pa.1.
Papa hęreticus manifestus an per vniuersale concilium puniri possit? 55.pa 2.
Probatio sufficiẽs requiritur, vt aliquis ob crimen hęresis in carcerẽ mittatur. 64.pa.2.
Presbyteri in carcerem quando coniiciendi. 68.pa.1.
Peccata omnia in tres classes distribuit Augustinus. 71.pa.1.
Pueri & impuberes cur vix hęretici censeri debeant. ibidem.
Perturbationes animi quomodo definiat Cicero. 73.pa.1.
Perturbationum animi potentissima quę sit. ibidem.

Q.

Qvæstiones dubiæ de fide quę ad Papam referri debẽt, quãdo ab inferioribus prælatis decidi possint. 210 pa.2
Quæstio quid sit. 197.pa.2.
Quæstionũ & tormẽtorum vsum multi sapientes viri non probant. ibidem.
Quæstionibus resistendum esse docet Cicero in partitionibus. 198.pa.1.
Quæstionum & tormentorum vsum improbat Cicero in libris ad Herennium. ibidẽ

R.

Receptores pecuniã à sequestro acceptã, vel ex bonorum venditione coactam, intra tres dies proximos deponere debent in arcam publicam. 197 pa.1.
Receptores debitoribus fisci nequeunt remittere, aut donare pecunias. ibidem.
Receptores quo pacto se gerere debeant cũ fisci debitoribus. 197.pa.2.
Receptor, si aliquid emerit ex pecunia fisci suo nomine, non fisco, sed sibi acquirit. ibidem.
Receptor, si rem alienam vendidit putans esse hæretici tenetur domino pretium restituere. 197.pa.2.
Rei quid ab inquisitoribus interrogandi sint primus. 200.pa.1.
Reus citatus ex diuersis locis, & eodem tempore, ab episcopo, & ab inquisitoribus, coram quibus se sistere deber. 199.pa.2.
Rei decem primis diebus post eorum captiuram, benignè admonendi sunt, vt veritatẽ fateantur. 200.pa.1
Rei admonendi sunt, vt relictis & abiuratis erroribus conuertantur. 200.pa.2.
Rei ter admoneri solent, antequam à promotore fiscali accusentur. 201.pa.1.
Rei, si suspicione aliqua premantur, interrogari debent de sociis, & sceleribus suis, adhibitis etiam tormentis. 302 pa.1.
Reos in carcere inclusos æquum est aut quàm citissimè puniri, si pœna digni sint: aut absolui, si culpa careant. 201.pa.2.
Religionis violatores apud omnes nationes seueriss imè semper puniti sunt. 217.pa.1. &.2.
Religionis contemptores reos esse mortis celebrimi philosophi senserunt. 219.pa.2.
Regis hæretici regnum, cùm superiorem non habeat, an confiscari possit? 215.pa.1.
Reos vehementer suspectos, prius tormentis, deinde purgatione, mox abiuratione, tandẽ arbitrariis pœnis opprimendos esse, vetus & iniqua cõsuetudo docebat. 261.pa.2
Rei pluribus pœnis simul puniendi non sunt. 263.pa.1.
Reum post tormenta purgandum, aut post purgationem puniendũ, neq; lege, neq; ratione probari potest ibidem.
Relapsi qui dicantur, & quotupliciter quis dicatur relapsus. 165.pa.2.
Relapsorum pœna, & an illis sit concedẽda venia. 266.pa.1.&.2.
Relapsis pœnitentibus quę bona cõcedat catholica ecclesia, & quæ auferat ibidẽ pa.2
Relapsis pœnitẽtibus cur vnctio extrema denegetur. 267.pa.1.
Relapsis verè pœnitentibus concedendam esse ecclesiasticam sepulturam perperam testatur Alfonsus Castrensis. 267.pa.1
Relapsis hæreticis interdum veniam cõcedi posse, sunt qui asserant. ibidem.
Relapsus nullus iudicari potest, nisi bis fuerit conuictus de hęresi. ibidem.
Relapsis hęreticis cur parcẽdum non sit. 267. pa.2.
Relapsus quando audiendus sit. ibidem.
Rempublicam gerere quam sit periculosum 287.pa.1.
Ratihabitio etiam necessaria est, quãdo reus vel testis in tormentis contra alios testificatur. 307.pa.2.
Relapsus non est censendus, qui post aquam obiectæ suspicionem hęresis abiurauit, inuentus fuit hęreticus. 3.pa.2.
Receptatores & fautores hęreticorum, nisi hæretici & ipsi fuerint, post mortẽ accusari nequeunt. 9.pa.1.
Rex hęreticus non solum regno pellitur, sed & eius filii regni successione priuãtur. 45. pa.2.
Reconciliatus ecclesię, qui se hæreticũ fuisse negat, sed metu confessum ait, an impœnitens iudicandus sit. 59.pa.1.
Reus torqueri potest vt respõdeat. 60.pa.2.
Receptatores hæreticorum quo pacto puniẽdi sint. 63.pa.1
Rei de hæresi, quare non ita facilè in carcerẽ coniici debeant. 65 pa.1.
Reus negans factum, quo pacto id probare queat. 69.pa.2.
Referentes aliorum hęreses quando puniti non debeant. 70.pa.2.
Rusticitas nimia ab hęresi excusare potest. ibidem.
Renuntiatio, qua reus defensionibus suis renũtiat, an sit alicuius momenti. 74.pa.2
Reuelationes diuinas qui se habere dicunt, aut fingunt, quàm suspectissimi esse debent. 88.pa 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Reuelationes ineptas, cur plerunq; mulieres fatuæ vel improbæ habere soleãt. 88.pa.2.
Reuelationes quando suspectæ sint cẽsendę. 89.pa.1.
Reuelationes frequentes cohibendæ sunt, & ab inquisitoribus diligentissime examinándæ. ibidem.
Reges & alii domini temporales hæreses diligenter extirpare debent. 96.pa.1.
Regum munus. 96.pa.2.& 97.pa.1.
Reges nõ solum suorum scelerum, sed & sui populi, rationem reddent. 96.pa.2.
Reges si hęretici sint, subiecti populi eorũ dominatu liberantur. 98.pa.1.
Reges hæretici cur grauiori pœna digni sint. ibidem.
Regũ exemplũ quanti momenti sit. ibidem.
Ratio quid sit, authore Augustino. 122.pa.1.
Receptor quid sit, & qualis eligendus, & eius officium quale. 196.pa.1.
Receptor quæ bona reorum distrahere debet. 190.pa.2.
Receptorum pœna, si secus fecerint ac tenentur, in his quæ sui muneris sunt. 197.pa.1.
Receptores & alii officiales nõ possunt quicquã emere ex bonis publicatis. ibidem.
Receptores vnius prouinciæ non debẽt occupare bona hæreticorum, quæ ad alios receptores pertinent, ibidem.

S.

SCriptura quid sit, ex mente Cassiodori. 2.pa.2.
Schismatici abiurare debent schismata. 3.pa.1.
Schisma abiurandi formula. 3.pa.2.
Suspectus de hęresi abiurare etiã debet errores de quibus suspectus est. ibidem.
Suspectus de hæresi quare cogatur errores abiurare. ibidem.
Suspicio hæresis tormentis, abiuratione, & purgatione canonica diluẽda est. 4.pa.1,
Sententia in absentem hæreticum & contumacem lata coram omni populo est recitãda. 6.pa.1
Sacerdotibus blasphemis an publica pœnitentia imponenda sit. 14.pa.2,
Sacerdotibus magnum honorem deferebãt antiqui. ibidem.
Sacerdos blasphemus quomodo puniendus sit. 15.pa.1.
Scripturæ & literarum vis. 52.pa.2.
Senes decrepitæ ætatis infantibus exequantur. 70.pa.2.
Stilponis & Theodori facetiæ de Minerua. 71.pa.1.
Senes summa senectute confecti pueri censendi. 72.pa.2.
Semiebrius si blasphemias aut hæreses dixerit, puniendus est, mitius tamen. 74.pa.1.
Sepultura ecclesiastica cur priuentur hæretici. 76.pa.2.
Sanson qui seipsum occidit, qua ratione defendatur. 79.pa.2.
Scribentium in hæreticos laus. 85.pa.1.
Sacræ scripturæ intelligentia donum Dei est nec enim naturaliter acquiritur. 93.pa.1.
Sapientium authoritas quanti sit facienda. 93.pa.2.& 94.pa.1.
Sacerdotum est corripere hæreticos, iudicũ vero eos punire. 99.pa.1
Sacræ literæ vnde habeant authoritatẽ. 107. pa.1.
Salomonem qui authores damnatum esse dicant, qui verò eum sanctis annumerent. 135.pa.2.
Sortilegiorum & diuinationum cognitio ad quos pertineat. 134.pa.2.
Statua Christi, quã illi erexit mulier sanguinis profluuio laborans. 152.pa.2.
Spe duci quã laboriosum sit. 163.pa.2.
Scryx quid sit, & vnde dicatur. 168.pa.1.
Sententiã bonã cuiusdam flagitiosi hominis, quomodo approbauerint lacones. 176.p.1
Sacerdos qui filiam spiritualem nefario incestu contaminauerit, quomodo puniendus sit. 181.pa.2.
Sextæ synodi generalis canones magnam habent authoritatem. 184.pa.2.
Scripturæ diuinæ intelligentia vnde sumenda. 272.pa.1
Scripta sacra viri docti & pii frequenter legere debent. ibidem.
Scripturæ sacræ verba ad profanas res nõ esse detorquenda, cauetur in 4. sessione Cõcilii Tridentini. 172.pa.2.
Septuaginta interpretum translatio Ptolemeo Regi fuit quam gratissima. ibidem.
Scripturas sacras qui, prauis rebus admiscẽt, grauissimè à Deo puniri solent. ibidem.
Sententias per alios proferre possunt inquisitores, & coram quibus id faciendũ. 173. pa.1.
Sententia cõdemnatoria quomodo formanda sit ab inquisitoribus. ibidem.
Sententia condemnatoria quid debeat continere. 173.pa.1
Sententia qua in hæresim lapsi ecclesiæ recõciliantur, quid continere debeat. Ibidem.
Sententia condemnatoria quid continere debeat. Ibidem.
Sententiæ forma contra relapsum vnde sumi possit. 274.pa.1
Sententia reconciliationis iam latæ, quomodo iterum examinari possit reus. Ibidem.
Sententia reconciliationis sitne magis interlocutoria, quàm definitiua. Ibidem.
Sententia quomodo ferenda est, cùm inquisitores dissentiunt. Ibidem.
Sententiæ cùm publicè proferuntur aduersus hæreticos, quis ordo in illis seruari soleat. 274.pa.1
Serui quales fuerint apud antiquos. 274.p.2
Serui christianorum non efficiuntur alij christiani bello capti. 275.pa.1
Serui ex quo genere hodie, & quales sint. Ibidem.
Seruorum genus cur nequam & peruersum sit. Ibidem.pa.2.
Serui quo pacto educari debeant. Ibidẽ.
Seruorum libertas cur neque pia sit, neq; vtilis nostris temporibus 276.pa.1.
Serui eorum qui labuntur in hæresim, si christiani sint, liberi manent ipso iure, etiamsi eorum domini ad fidem catholicã redeãt. Ibidem.
Serui christiani possideri non debent ab hæreticis, Iudæis, aut mahumetanis. Ibidem.
Serui hæretici quomodo puniendi sint. 276.pa.2.
Seruus si iussu domini sui imagines sanctorũ fregerit, mitiùs puniri debet. 276.pa.1
Seruus in quibus causis contra dominũ suum testis esse potest. Ibidem.
Sortilegi qui sint, & quando ab inquisitoribus puniri possint. 277.pa.1
Superstitio quid sit, & quot eius species. 278.pa.1.
Superstitiosum & impium est somniis credere. 278.pa.2.
Superstitiosi sunt qui quosdam dies fortunatos, alios esse infelices putant: & qui ex syderibus & cometis futura prædicunt. 278.pa.2.
Superstitiosum est, per sortes de futuris aut occultis inquirere. 279.pa.1.
Superstitionibus annumerantur ligaturæ & remedia, quæ medicorum etiam disciplina condemnat. 280.pa.1
Superstitiosa remedia quibus verbis reprehẽdat Chrysostomus. Ibidem.
Superstitionibus qui se addicũt, christianę fidei & baptismi præuaricatores sunt. Ibidẽ
Superstitiosos quomodo multi authores irridcant. 280.pa.2.& 281.pa.1.&,2
Superstitiosum esse aliquid, quomodo cognosci possit. 281.pa.1
Sententia qua reus ad tormenta damnatur, notificanda est promotori fiscali 305.pa.2
Scripta sanctæ inquisitionis, & actorum, quomodo custodienda sint, & quibus eorum cura demandanda. 188.pa.1
Scæuolæ verba, ex quibus colligebant nonulli, grauius esse adulterij crimen, quã homicidium, declarantur. 190.pa.1.
Salaria ministris sanctæ inquisitionis, vnde & quomodo soluantur. 191.pa.1,
Sequestratio & depositum quomodo differant. 196.pa.1
Sequestratio quo pacto fieri debeat. 196.p.1
Sequestro quomodo tradẽda sunt bona reorum, & quando illi non traduntur. Ibidẽ.
Seditio quàm pestifera & perniciosa sit reipub. 215.pa.1.
Suspecti de hæresi quando puniri possunt pœnis pecuniariis. 225.pa.1.
Sponte, non semper significat liberam voluntatem sine respectu cuiusquam. 233.pa.1
Sponte sua confiteri, quis dicatur. Ibidem.
Sermo breuis laudatur. 244.pa.1
Suspicio quomodo differat à præsumptione, & eius definitio. 251.pa.1
Suspicionum variæ species, & earum definitiones, & vnde augeantur, & quomo infirmari soleant. Ibidem.
Suspicio tum leuis, tum vehemens, tum violenta, vnde sumatur. 251.pa.1.&.2.
Suspicio de hæresi an possit duci ex signis & indiciis leuibus. 251.pa.2
Suspicio de hæresi nascitur aliquando ex grauissimis criminibus perpetratis. 252.pa.1.
Suspicio nulla ferenda est in hæresis & impietatis crimine. 261.pa.1
Schisma quid significet, & quã graue malum sit, & quot sint eius genera. 268.pa.1 &.2.
Sorores peccatricis Hierusalem, quarũ meminit Ezechiel, quæ sint. 268.pa.1.
Schismatici eisdem ferè pœnis coercẽtur, quibus hæretici. 269.pa 1.
Schismaticorum communicationem fugere debent catholici. Ibidem
Schismaticorum tertium genus. Ibidem.
Scripturas diuinas veraces esse, credere debet quicunque catholicus. 270.pa.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scripturas diuinas qui homines inter lutheranos interpretari soleant. Ibidem.
Scripturas sacras perperam & obliquè, in cõfirmationem suarum hæresum, adducere solent hæretici. 271.pa.1

T

TVtore confiscato, aut prodigi vel furiosi curatore, aduersus fiscum cui danda sit actio. 28.pa.1
Testamentum an facere possint, ad perpetuũ carcerem damnati. 68.pa.2.
Testes in causa reorum de hæresi, qui nõ admittantur. 74.pa.2
Traditio ecclesiastica quid sit. 104.pa.2.
Traditiones & consuetudines ecclesiasticas necessariò amplectendas esse, rationibus probatur. 106.pa.1.&.2.
Theologorum arrogans opinio de non creandis episcopis qui theologi non sint. 111.pa.2
Theologorum prædicta opinio iniuriosa, absurda, & ferè hæretica est. 111.pa.2. eorum fundamenta. Ibidem.
Transactio nulla est, quæ de crimine hæresis à quocunque facta fuerit. 137.pa.1.
Theodorus balsamon Antiochenus Patriarcha Canoni. 6. synodi generalis multũ tribuit. 185.pa.1.
Tabellionem alium possunt inquisitores creare, si id postulet necessitas. 188.pa.1
Testes quomodo ab inquisitoribus excipi debent, cùm ad illos veniunt testificandi gratia. 199.pa.2
Testium ratificatio quomodo, & coram quibus fieri debeat. 201.pa.1
Testes cùm sibi & prioribus testimoniis non constant, quomodo tractandi sint. 201.pa.2
Testimonia si inter se cohæreant, quomodo & quando reis edenda sint. Ibidem.
Theudericus Afer diaconum suum occidit, quòd ad Arrium defecisset. 221.pa.2
Testis vnus cum fama publica ad plenã probationem non sufficit in crimine hæresis. 251.pa.2.
Testibus in causa hæresis quando non sit adhibenda plena fides. 253.pa.1
Testes duo an sufficiant in causa hæresis ad plenam probationem. Ibidem.
Testes duo quales esse debent, vt plenè iudici fidem faciant. Ibidem.
Testes excommunicati, & socij criminis, cur in causa hæresis recipiantur. 253.pa.2
Theologorum responsa de propositionũ qua litate, actis iudiciarij processus inserenda sunt, ab eisdem subscripta. 256.pa.2
Theologi inquisitores esse non possunt, licet eorum dicta persæpe iudicibus sint necessaria. Ibidem.pa.2.
Theodosij & valenti. lex de schismaticis & hæreticis à communione catholicorũ expellendis. 269.pa.1
Testes vnde dicantur, & testimonium quid sit. 283.pa.2
Testibus omnibus non eadem habẽda fides. 284.pa.1.
Testes quomodo doceat Cic. esse examinandos. Ibidem.
Testium mores, naturam, fortunam, animũ & statum humanæ leges consyderare solent. Ibidem.
Testes qui esse nequeant. 284.pa.2
Testes quid admoneri debent ab inquisitoribus. Ibidem.
Testis quid in primis iurare debeat coram iudicibus. Ibidem.
Testes quo modo examinandi sint ab inquisitoribus. Ibidem.
Testimoniorum fidem diligenter perscruta ri debent inquisitores. 285.pa.1
Testium examinatio an semper ab ipsimet inquisitoribus fieri debeat. Ibidem.
Testes, quicunque illi sint, cogi possunt ab inquisitoribus, vt coram eis se sistant. Ibidẽ.
Testes quando sint recipiendi. 285.pa.2
Testimonia recepta inquirente iudice, aut informatio summatim facta neminem damnare debent. Ibidem.
Testimoniorũ recognitio an fieri debeat post litem contestatam. Ibidem.
Testes quando repeti possint ante litem cõtestatam. 286.pa.1.
Testes iterum ab inquisitoribus vocandi, & rursus interrogandi sunt, cõ obiecta crimina negat reus. Ibidem.
Testes iterum examinare & interrogare debent iudices, quanũis reus dicat, se eos habere velle pro ratificatis. Ibidem.
Testium publicatio quando fieri debeat, & eorum exemplum quomodo reis exhibendum sit. Ibidem
Testium nomina an reis ipsis edenda sint. 286.pa.2.
Testes quot sint necessarij ad plenam cuiusque rei probationem. 287.pa.1
Testimonio vnius an aliquãdo plena fides habenda sit. 287.pa.2.
Testimonia, etiam fide dignissimorum hominum

nium, nullum habent pondus in his quę ab alijs audierint. 288.pa.1
Testes oculati magnum pondus habẽt ad faciendam fidem. 288.pa.2.
Testificari nequeunt hæretici contra catholicos. Ibidem.
Testimonium hæretici aduersus hæreticum admittendum est. Ibidem
Testibus hæreticis an aliàs credendum sit. 289.pa.1.
Testimonium aduersus cõsanguineos an quis cogi possit vt dicat. 289.pa.1.
Testes etiam publicatis testimoniis, semper admittendi sunt in causa hęresis. 289.pa.2
Testes concordes esse debent, vt fides eis haberi queat. 289.pa.2
Testimonijs illorum plena fides habẽda est, qui concordant in rerum substantia. Ibidem.
Testimonium illorum suspectissimũ est, qui eundem, præmeditatumq; sermonẽ afferunt. 290.pa.1.
Testis legitimus in causa hæresis is etiam est, qui hæreticum iudicibus indicat. 290.p.1
Testi, qui contra hæreticum dixit, & moriẽs testimonium suũ reuocat, an sit credẽdũ 290.pa.1.&.2.
Testibus singularibus seu discordibus, tamet si plurimi sint, hæresis probari plenè nequit. 291.pa.1.&.2.
Testibus singularibus probari non posse aliquem hæreticum esse, ostenditur. 292.pagin.1.
Testes in specie debent sui testimonij rationẽ reddere. 292.pa.2
Testibus singularibus neque in genere neque in specie probatur hæresis. 293.pa.2.
Tempus & locus non sunt circunstantiæ necessariæ ad probandam hæresim. 293.pa.2
Testibus singularibus quando sit fides adhibenda. 293.pa.2
Testes quomodo i donci probari possint. Ibidem.
Testes quomodo refutare possit reus. 294.pa.
Testis periurus, qui testimonium suum quod iurauerat se celaturum, patefecit, quomodo puniendus sit. 294.pa.2
Talionis pœna non vti debent inquisitores, nisi ob maximam causam. 294.pa.2.
Testem qui auro, aut quouis alio modo corrupit, vt falsum testimonium diceret, quo pacto puniendus sit. 296.pa.1.
Testes si testibus aduersentur, qui præferendi sint aliis. 296.pa.2.
Tormenta qui authores improbent. 298.pa.1
Tormentorum vsum necessariũ esse. 298.p.2
Tormenta non condẽnant rhetores. 299.p.1
Tormentorum vsum viri sanctissimi probat. Ibidem.
Tormentis neminem debent iudices exponere, nisi prius an id iura permittant, accuratissimè expendant. 299.pa.2
Tormentis quando vtendum. Ibidem.
Torqueri non debet aliquis, nisi indicta magna sint, & vehementer vrgẽtia. 300.pa.1.
Torquere hominem inauditũ valde iniquũ est. Ibidem.
Torqueri vt quispiam possit, exigitur vt accusator id postulet. Ibidem.
Torqueri possunt hæretici, cùm id iudicibus expedire videbitur. 300.pa.2.
Torqueri potest reus, si vnius hominis fide digni testimonio infametur, nisi ipse bonę sit famæ. 300.pa.2.
Torqueri potest reus, cùm eius hæreses semiplenè probatæ sunt. 301.pa.1
Torquendus nemo est solo testimonio eius, qui particeps fuit criminis. Ibidem.
Torqueri vtrum possit, qui post commissum crimen fugit, antequam accusetur. Ibidem
Torqueri nonnunquam potest reus, qui suspectus cùm sit, vacillat, mentitur, & peierat. 301.pa.2.
Torqueri an possint rei propter sola signa externa vultus, aut similia, aut propter publicam famam. 302.pa.1.&.2
Torqueri possunt in crimine hæresis, omnes qui torqueri possunt in crimine læsæ maiestatis. 304.pa.2
Torqueri possunt ob crimen hæresis monachi, & sanctimoniales, & religiosi omnes. Ibidem.
Tormentis occulta crimina debet iudex diligentius explorare. 305.pa.1
Torqueri potest, qui cõfiteretur se dixisse aut fecisse aliquid hæreticum, negat tamen intẽtionem hæreticam. Ibidem
Torqueri publicè non solent rei apud Hispanos. 305.pa.2
Tormentis condemnatos quid iudices admonere debent. Ibidem.
Tormentis condemnati rei, quo pacto à iudice interrogandi sint. 306.pa.1
Tormentis hæretici damnati de quibus rebus interrogari debeant ab inquisitoribus Ibidem.
Torqueri potest suspectus de hæresi, & plenè etiam cõuictus in caput alienum. Ibidem.

Tormen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tormenta quomodo & quando habēda sint. 306.pa.1.& 2.
Torquendi si multi sint, à quo incipiendum. 307.pa.1.
Tormentis extorta confessio an sit satis ad cōdemnandum reum. Ibidem.
Tormenta qui pernegans vincit, hoc ipso obiectacrimina diluit. 307.pa.2
Torqueri iterum quādo reus debeat. 308. p.1
Torqueri quotiès possit reus. Ibidem
Tormenta sæpius olim repetita iniustissimè aliquando fuerunt. Ibidem.
Tormenta an repeti possint, cùm reus quod tortus fuerat confessus, postea negat. 308.pa.2.
Tormentā quando fortassis tertiò repeti poterunt. 309.pa.1
Tortores quales eligendi sint. 305.pa.2

V

VLpiani sententia de absentibus explodi. ditur. 5.pa.2.
Vsus fructus patri debitus confiscatur publicatis bonis filii familias. 20.pa.2.
Vsus fructus bonorum, quæ rogatus erat hæreticus restituere post mortem suam, fisco adiudicandus est, quoad hæreticus moriatur. ibidem.
Vxor, si quidpiam alienauerit insciò viro, & in hæresim postea inciderit, id omne reuocabit fiscus. 23.pa.2.
Vxori dimidia pars lucrorum, quæ regis legibus communia sunt coniugum, restituenda est. 24.pa.1.
Vxor, quæ sciens nupsit hæretico, an sicut priuatur dote, sic etiā priuetur arrhis. 24.pa.2
Vxor an fundum dotalem repetere possit à fisco, quem maritus ea consentiente & iurante vendidit, deinde fiscus vendicauit. 24.pa.2.
Vsusfructus quem habuit pater in bonis filij aduentitiis, non confiscatur propter patris hæresin. 25.pa.1
Vsucapionis lex bono publico introducta est. 38.pa.1.
Verba impropriè accipi tolerabilius, imò etiam rectius & iustius est, quam quod operentur absurdum. 43.pa.1.
Verba & colloquia prauorum hominum & hæreticorum vehementer nocent. 52.pa.1
Vxorem propter hæresim damnatam ad perpetuum carcerem, an maritus alere illicite neatur. 66.pa.2
Vicarius episcopi, vel capitulum sede vacante, assistere possiunt loco episcopi. 109.pa.2
Vulgi imperitia. 112.pa.1
Voluptatis vis effrenata. 127.pa.2.& 143.pa.1
Vincentij Lirinēsis explanatio illius loci Pauli, ô Timothee depositū custodi. 144.pa.2
Voces ecclesiæ innouare non decet. 145.pa.1
Verborū curiositas vitanda est. 145.pa.1.
Vxores duas aut plures habens à iudice secularipuniendus est. 179.pa.1.
Vxorem alienam qui sciens ducit, & mulier quæ sciens nubit alterius viro, a quibus puniendi sint. 179.pa.2
Vxores plures habentes qua pœna affici solēt ab inquisitoribus. 180.pa.1.
Visitatoris munus, & qualis is eligi debeat. 190.pa.2.
Venia quibus concedenda sit. 243.pa.1
Veritatis amplitudo. 254.pa.1.
Vestitum pœnitentiæ qui abiecerit, aut occultauerit, puniendus est vt impœnitens. 230.pa.1.
Vestitus pœnitentium & saccus hæreticorū damnatorū suspendēdus est in ecclesia, in cuius parœcia habitarunt. 230.pa.1.
Verba nisi operibus consonent, parui momēti sunt. 245.pa.1
Veritatis robur. 254.pa.1
Vita nostra nobis necessaria est, fama verò nostra aliis. 261.pa.2
Vsum prauum lex & ratio vincere debent. 264.pa.1.
Vespasianus cùm æger esset, de cometa quodam quid dixerit. 279.pa.1
Vultus & coloris mutatio signum est animi sibi malè conscij. 301.pa.1.
Vsuras iure optimo omnes semper execrati sunt. 309.pa.2.
Vsurarū cognitio ad quos iudices pertineat. 310.pa.1.
Vsurarios quando punire possint inquisitores Ibidem.

Z.

ZElotypiæ impotentia. 73.pa.2

FINIS.

DE ABIVRATIONE

Titulus. I.

1 *Abiurare apud antiquos in qua significatione vsurpabatur.*
2 *Abiurare quid significet apud iurisponticij peritos, & apud nonnullos ex antiquis.*
3 *Abiurare debent errores qui defecerunt à fide catholica, priusquam recipiantur.*
4 *Hæretici cum ad mētis sanitatem redeūt quatuor efficere debent, vt recipi possint.*
5 *Hæretici qui se ad fidem conuertunt, necessario debent errores prius detestari.*
6 *Hæretici qui in gremium Ecclesiæ recipiēdi sunt, authores errorū, & libros prius execrari debent.*
7 *Hæreticus se ad bonā frugem recipiēs, nō solum errores suos damnare debet, sed fidem etiam catholicam suis erroribus contrariam planissimè confiteri.*
8 *Hæreticus qui errores abiurat, iurare etiā debet, se nunquam ad eos esse rediturum.* 1
9 *Hæreticus & voce & scripto errores abiurare debet.*
10 *Hæreses scriptis abiurare inueteratus & solennis mos est.*
11 *Hæretici abiurantis libellus ad eas ecclesias mitti potest quæ scandalū passæ sunt: & quare id cautum fuerit.*
12 *Hæreses omnes abiurare debet, qui ad ecclesiam catholicam redit, etiam si in vnā tantum incidit.*
13 *Hæreses nominatim sunt abiurandæ, neque sat est, vt generaliter abiurentur.*
14 *Hæreticus abiurare debet pure, perspicuè, & simpliciter.*
15 *Schismatici abiurare debent schismata.*
16 *Schismaticos quo pacto recipiendos præcipiat Leo Papa.*
17 *Schisma abiurandi formula.*
18 *Suspectus de hæresi abiurare etiam debet errores de quibus suspectus est.*
19 *Hæreses qui abiurant propter vehementē suspicionem, & ij qui propter leuem, quo modo sunt puniendi, si postea hæretici deprehendantur.*
20 *Relapsus non est censendus, qui postea quā ob leuem suspicionem hæreses abiurauit, inuentus fuit hæreticus.*
21 *Suspectus de hæresi quare cogatur errores abiurare.*
22 *Suspicionē hæresis tormentis, abiuratione, & purgatione canonica diluendam esse, catholica Ecclesia diuinè admodum constituit.*
23 *Hæreses quomodo olim abiurabantur, & quo pacto hodie abiurari debeant.*
24 *Abiurare publicè qui non debeant.*
25 *Hæreses nolentes abiurare ad arbitrium episcopi & inquisitorū, quomodo puniēdi*
26 *Abiurandi formula.*

PVD Ciceronē & Plautum abiurare, est periurio vel iuramento negare. Atque eadem significatione lex quædam codicis Theodosiani ait: breues plenissimi bonorum vacantium conficiātur, ne fraudibus Cæsarianorum minuantur, vel petentibus aliquid abiuretur. Est & abiurare, simpliciter negare vel denegare. Theodosius imperator libro primo legum nouellarum: vnde verso litam gratiam abiurauit? Prudentius contra Sabellianos hæreticos: abiurare Deo titulum, nomenq; paternum, credimus esse nefas. Hono

Universidad de Deusto
Biblioteca

rius quoque & Arcadius obscurè quidem abiuratum pretium, pro pretio denegato, vsurpasse videtur: aiunt enim. Holobara vestimenta, contra legem facta, ærario esse reddenda: nec esse cur quisquã de abiurato, id est, de negato pretio illorũ vestimentorum conqueratur: quia sufficit ei calcatæ legis impunitas: nam gratias agere debet, quia non alia pœna seueriore damnatur, quã vestimentorum publicatione. l. tẽperent. c. de vestib. holoba. lib. 11.

2 Sed in pontificijs nostris abiurare errores, est damnare ac detestari errores: in qua significatione hoc verbo vsus esse videtur poetarum princeps libro octauo, rapinas abiuratas vocãs, execratas ac detestabiles. Statius quoq; libro sexto thebaidos, abiurare sacrum ferale dixit, pro detestari: & Eutropius libro primo rerum Romanarum: quanta mala Romani cõtinua illa regũ dominatione pertulerint, non solum vnius regis expulsio, verum etiam abiuratio regij nominis & potestatis ostẽdit. Aliter quoque atq; aliter idem verbum vsurpat Alexãder pontifex: abiurare concubinas, & abiurare ecclesiam, pro repudiare iuramento & renunciare. Quæ significationes confines sunt antecedenti: nam is hi abiurat hæreses, iuramento repudiat errores, & renuntiat illis. & Gelenius in enarratione Philonis lib. 1. de vita Mosis, non est fas (inquit) habere te mecũ voluptatis consuetudinem, nisi ab iurato ritu patrio, colas eadem mecum numina. c. 3. de cohabi. clerico. & mulie. c. 2. qui cleri. vel vouen. c. audita. de restitu. spoliato.

3 Qui naufragium fecerunt in fide catholica, & ad mentis sanitatem redeunt, non ante recipiendi sunt, quam errores abiurent, & palinodiam canant: id est, recantent errores, & meliore sententia corrigant: & contraria erroribus asserãt quod quidem ab apostolis ipsis traditum & constitutum est, vt Basiliũt episcopus ancyræ in septima synodo generali est author.

4 Ne autem Hæreticorum cõuersio simulata esse videatur. quatuor ab eis exiguntur: primum, vt errores detestentur: alterum, vt fidẽ catholicam veram, sicuti est, confiteãtur: tertium vt promittant, & iuramento confirment, se nunquam à recta fide discessuros: quartum vt hæc omnia libello ab eisdem subscripto comprehendant.

5 Iam verò de his singulatim differendum est. Ac primum quidem errorum detestatio necessaria est, vt conuersus ad ecclesiam ex animo redire censeatur. Hoc enim est signum verę conuersionis, odio ac detestationi habere peccata. Quã obrem in secundo concilio Arelatense decreuerunt patres, Nouatianum in communionem recipi nõ debere, nisi susceptа pœnitentia in fidelitatis, præteritum dãnaret errorem. Et in concilio Laodiceno capite septimo veritum est, ne recipiãtur hæretici, prius quã condemnẽt omnem hæresim, in qua detinebantur.

6 Damnandi quin etiam sunt authores errorum, & libri. Ita enim legitur in sexta synodo generali, canone nonagesimo quinto. Venientes ad ecclesiam hæreticos susscipimus secundum morem & ordinẽ traditum, scilicet si libellos afferant & execrentur quamlibet hæresim, & authores hæresum. & Augustinus Innocentio papæ epistola. 95. de Pelagio hæretico his verbis scribit. Anathemet ergo Pelagius scripta sua, vbi contra gratiam Dei, & si non per contumaciam, tamẽ per ignorantiam disputat: aut si sua esse negat, aut scriptis suis ab inimicis suis dicit immissa, quæ sua negat, anathemet ea tamen, & damnet paterna exhortatione, & authoritate sanctimoniæ tuæ. & Leo ille magnus in epistola tertia inquit: salubberrimum & spiritualis medicinæ vtilitate plenissimum est, vt cuiuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, atq; ad catholicam fidem, quam pridem amiserant, rursum reuerti ambiũt, prius errores suos & ipsos authores erroris à se damnatos sine ambiguitate fateantur. c. saluberrimum. 1. quęstion. 7.

7 Non solum autem errores damnare debet hæreticus, sed fidem catholicam erroribus suis contrariã planissimè cõfiteri. Hoc autem in numeris exemplis intelligi potest:

ego tamẽ breuitatis causa duobus ero contentus. In Ephesina synodo sub Celestino primo scribũt patres Nestorio: nõ sufficit, quòd sono vocis fidei symbolum hæreticus proferat: sed consequens est etiam, fateri te quod anathemes tua polluta & profana dogmata: sentias autem & doceas, quę nos vniuersi per oriẽtem & occidentem episcopi & Magistri, præsulesq; populorum credimus & docemus. Et Leo ille maximus, in epistola quæ est ad episcopos Africanos, inquit: Donatum ex Nouatiano cum sua plebe conuersum, ita dominico gregi volumus præsidere, vt libellum fidei suę meminerit ad nos dirigendũ, quo & Nouatiani dogmatis damnet errorem, & plenissimè confiteatur catholicam veritatem. c. Donatum. 1. quęstio. 7.

8 Præterea hæreticus, qui abiurat errores, iurare debet, se nunquam ad eos esse rediturum, quemadmodum omnibus abiurandi formulis constitutum est: idque rectissime, quia indignus est, vt eius simplici affirmationi credatur, qui ab ea fide, qua se in baptismo obligauerat impie discessit. Est autem iuramẽtum vt ait Philo, libro de plantatione Noe, signum firmissimum coniunctum cum Dei testimonio: & vt ait Cicero libro. 3. officiorum, ius iurandum est affirmatio religiosa: quod autem affirmatiuè quasi Deo teste promiseris, id (inquit Cicero) tenendum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Postremò, abiurandi sunt errores, non modo voce, sed etiam scripto: quod quidem frequentissimè constitutum & vsitatum est. In prima Nicęna synodo capite octauo, decreuerunt patres vt hæretici Nouatiani conuersi recipiantur: ita tamen, vt ante omnia hanc habeant ab eis confessionem, quam per scripturam exigi oportet: vt fateantur, se cum omni consensu ecclesiæ catholicæ statuta obseruaturos. Et in alia synodo sub Martino primo cautum est, vt quicunq; in alicuius hęresis opinione offenderit, non recipiatur in communionem, nisi prius in communi concilio porrecto sue fidei libello, satisfaciat omnibus. Et Leo ille Papa in epistola secunda inquit: plurimos impietatis Manichęę sequaces & doctores in vrbe, inuestigatio nostra reperit, vigilantia diuulgauit, authoritas & censura coercuit: quos poterimus emendare, correximus: & vt damnarent Manichęum cũ prędicationibus & disciplinis suis, publica in ecclesia professione, & manus suę subscriptione compulimus: & ita de voragine impietatis suę confessos, pœnitentiam concedẽdo, leuauimus. c. siquis episcopus. 1. quę. 7

10 Ad hæc in septima synodo generali actione prima, tres episcopi oblatis libellis hęreses abiurarũt. Et id ipsum quidam alij fecerunt in octaua synodo generali actione secunda: & itidem Hieronymus de Praga in concilio Constantinensi, & Berengarius in synodo sacerdotali temporibus Nicolai secundi. Quid plura Basilius episcopus Ancyrę in septima generali synodo huiusmodi orationem habuit. Constitutio ecclesiastica habet, canonicè tradita ab antiquo à sanctis apostolis, & successoribus eorum sanctis patribus nostris apostolicis, viris & magistris, & sanctis vniuersalibus sex synodis, & localibus synodis orthodoxis, vt qui ab aliqua hęresi reuertuntur ad orthodoxam fidem, & traditionem catholicæ ecclesiæ, scripto negare debeãt hęreses suas & confiteri catholicam fidem. c. cõuenientibus 1. quęst. 7.

11 Id prętera cautum, vt abiurantis libellus mitti possit ad eas ecclesias quę scandalũ passę sunt: vt quæ prius doluerant de homine auerso & peruerso, postea gaudeant de reuerso & cõuerso: & qui eius sermonibus fuerant, pręceptisq; collapsi, quid tandem habeat fides vera cognoscant: facilius enim reuocari poterunt, quum ea senserint ab authore damnari: & vt libello suo cõuincatur hęreticus, si forte relapsus fuerit. Est enim scriptura, vt Cassiodorus libro vndecimo variarũ ait, humanorum actuum seruans fide le testimoniũ: prętiterorũ loquax: obliuionis inimica: nam memoria nostra etsi causas retinet, verba tamen commutat: illic autem securè reponitur, quod semper equaliter audiatur. Diuus Augusti. epistola. 96. c. ego. de consecra. distin. 2. Nicepho

cephorus lib. 16. historię ecclesiasticæ cap. 26.

12 Prætera omnes hæreses abiurare debet qui ad ecclesiã catholicã redit, etiam si in vnam tantum inciderit, quod quidem antiqua consuetudine inductum est, & omnibus abiurandi formulis planissimè continetur. Quo efficitur, vt superuacanea sit quæstio illa difficilis, quæ pontificios torquere solet: an is qui abiurat vnam hęresim & in aliam incidit, censendus sit omnino relapsus, quam ego nunc prętereundam censeo, nec enim longas & inutiles disputationes conficere instituo: ne in illud Ciceronis incurram, vitium est nimis magnũ studium multamq; operam in res obscuras atq; difficiles cõferre, easdemque non necessarias.

13 Abiurandi sunt errores nominatim: nec sat est, vt generaliter abiurentur: quia hęc est pœnitentis cõfessio, quæ speciatim fieri debet. Cuius rei exemplũ videre licet in magna synodo Chalcedonensi, actione octaua: vbi Theodoretus coactus fuit, clarè & nominatim errores abiurare. Id autẽ fieri solet hoc modo. Recitãtur ex libello errores omnes, & statim reus inquit: abiuro has hęreses, de quibus sum accusatus & suspectus: vel abiuro errores, quos confessus sum vobis, & omnes alios. Antiqua decisio rotæ. 875. & noua sub titu. de hæreti. Decius consil. 137. Boherius decisione. 343.

14 Item reus abiurare debet purè, perspicuè, simpliciter: qua in re nimius est, vt solet, Occam. Sed extat exemplum elegans Leonis Papæ, qui epistola. 84. inquit: damnent apertis professionibus sui superbi erroris authores, & quidquid in doctrina eorum vniuersalis ecclesia exhorruit, detestentur: omniaque decreta synodalia, quæ ad excisionem hæreseos apostolicæ sedis cõfirmauit authoritas, amplecti se, & in omnibus approbare, plenis & apertis, ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur: nil in verbis eorum obscurum, nil inueniatur ambiguum. Gerson tractatu de protestatione, consideratione. 9.

15 Schismatici quoque abiurare debent schismata: quod apud Cyprianum epistola vndecima, libri tertij, quidam fecisse memorãtur, his ipsis verbis: Nos Cornelium episcopum sanctissimæ catholicæ Ecclesiæ erectum à Deo omnipotente & Christo domino nostro scimus: nos errorem nostrum confitemur: circumuenti sumus perfidiæ loquacitate factiosa amentes: videbamur quasi quandam communicationem cum schismatico homine habuisse, syncera tamen mens nostra semper in ecclesia fuit: nec ignoramus, vnum Deum esse, & vnum Christum esse dominum, quem confessi sumus: vnum spiritum sanctum: vnum Episcopũ in catholica ecclesia esse debere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

16 Et Leo Papa epistola tertia præcipit, vt schismatici, qui ad vnitatem ecclesiæ redire volunt, id faciant cum legitima satisfactione, & erroris damnatione. & idem Pōtifex epistola. 85. capit. 3. non aliter schismaticum recipiendum esse decernit, quam si proprio libello catholicum se esse manifestet. Abiurauit schisma Ioannes episcopus Constantinopolitanus in epistola ad beatum Hormisdam: abiurarunt & cardinales quidam in concilio Lateranensi sub Leone decimo: & item alij alibi. c. omnis cuiuslibet. 1. quæst. 1. cap. maximum. 1. quæst. 7.

17 Formulam abiurandi schisma retulit diuus Gregorius epistola. 31. libri. 10. cuius summa hæc est. Promittit schismaticus sub anathematis obligatione, se nunquam ad schisma reuersurum: sed semper in vnitate catholicæ Ecclesiæ, & communione Romani Pontificis per omnia permansurum: quod iuramento confirmat, & manu sua libello subscribit. c. quoties cordis. 1. quæst. 7.

18 Non solum hæreticus & schismaticus, sed is etiam, qui in suspicionem hæresis venerit, abiurare debet errores, de quibus suspectus est. Cuius rei exempla videre licet in magna synodo Chalcedonensi, vbi actione octaua Theodoretus, qui de hæresi suspectus erat, compulsus fuit, Nestorium & omnes hæreticos palam anathemare. Et actione nona eiusdem synodi simile quippiam factum est cum Iba episcopo: qui de quibusdam erroribus accusatus, quanuis fuerit inuētus innoxius, propter suspicionem tamen coactus est dicere, etiam in scripto: anathemaui Nestoriū eiusque dogmata, & nunc anathemo eum decies millies: & omnem illū, qui non sapit sicut hæc sancta synodus, anathemo.

19 Sed plurimum refert, vtrùm qui spiam propter vehementem suspicionem abiuret errores, an propter leuem. Is enim qui propter vehemētem suspicionem abiurat hæreses, & postea inuentus fuerit hæreticus, censetur quadam iuris fictione relapsus, & confestim iudici seculari relinquendus est. Qui verò ob leuem suspicionem abiurat, quamuis postea hæreticus esse reperiatur, grauius quidem puniri debet, non tamen relapsus esse cēsetur capit. accusatus de hæretic. lib. 6.

20 Vnde perspicuè patet, errasse illos, qui aiunt, eum quoq; relapsum esse, qui postea quam ob leuem suspicionem hæreses abiurauit, inuētus fuerit hæreticus. Id enim neque vsquam decretum, neque vsquam receptum est. Ancharra. in. c. accusatus de hæretic. libr. 6. Matthę. de Affli. in constitutionibus Sicilię titu. 1. col. 8.

21 Quare autem suspectus abiurare cogatur errores, in promptu causa est: quia hæresis vitiat catholicā fidem

dem, quæ virginitas mentis est, ab erroris corruptione seruans intellectum: sicuti docet Origenes in leuiticum, homilia. 12. Nam etsi aliorum criminum suspicio dissimulari possit, hæresis tamen suspicio dissimulanda non est: cùm sit hæresis fornicatio & adulterium animę vt plurimis sacræ scripturę capitibus planissimè proditur. Deutero. 31. Oseæ. 4. Ieremiæ. 3. Ezechielis. 16.

22 Quo factum est, vt quemadmodum olim ad eluendam suspicionem adulterij, durissima lege vir Zelotypus vti poterat, vt in libro numerorum capite quinto legitur sic hodie catholica Christi Ecclesia diuinè admodum constituerit, vt suspicio hæresis, tormentis, & vt vocant, abiuratione, & purgatione cānonica diluatur. Est enim anima nostra Deo Christo desponsa, cui virginitatem fidei omnino seruare tenetur, dicente Paulo apostolo: despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Et vt Chrysostomus in Matthæum, homilia. 52. operis imperfecti scriptum reliquit: hæretici virgines dici non possunt, quia sensu adulterino corrupti sunt, & virginitatem veritatis Christi adulterino sensu corrumpunt. Et vt Cyprianus ait, quisquis ab Ecclesia separatur, adulteræ iungitur, nec pertinet ad Christi præmia. Denique Augustinus in epistola quę est ad Bonifacium, inquit: an fidem non seruare leuis est animam Deo, quam fœminam viro. 2. Corin. 11. Augustin. epistola. 50.

23 Olim abiurabantur errores in concilijs generalibus & prouincialibus: hodie verò sat est, vt coram clero & populo abiurētur: sed semper id publicè fieri debet, etiam ab eo qui impubes doli capax in errores incidit. c. siquis episcopus. 1. quæst. 7. cap. ad abolendam de hęreti. cap. inter solicitudines. depurgatio. cano. Leo ad Anatholium epistol. 75.

24 Publicè tamen abiurare non debent pueri intra pupillarem ętatē: neque hi qui occultas hæreses sponte confessi sunt. Nec propter leuem suspicionem publicè abiurari solet, sed priuatim in foro siue auditorio inquisitorum. Prima instructione Hispalensi. c. 5. & tertia Valdolitana. cap 12.

25 Qui errores abiurare non vult ad arbitrium episcopi & inquisitorum, is vt pertinax & impœniteris iudici seculari relinquendus est: quemadmodum Lucius Papa constituit. Et Leo ille magnus in epistola, ad Aquilerensem episcopum: qui correctos, (inquit) se videri volunt, ab omni suspicione se purgent: & obediendo nobis probēt se esse nostros. Quorum si quisquam salubribus præceptis satisfacere detrectarit, ab Ecclesię societate pellatur: ne proditor animę suę saluti insidietur alienę. Et in epistola ad Flauianum loquens de Eutychete

Universidad de Deusto
Biblioteca

chete hęretico, post alia scribit: cũ anathemando impio dogmati noluisset adhibere consensum, intellexit cum fraternitas vestra, in sua manere perfidia: dignumque esse, qui iudicium condemnationis exciperet. De quo si fideliter atque vtiliter dolet, & quam rectè mota sit episcopalis authoritas vel sę reum cognoscit: vel si ad satisfactionis plenitudinem, omnia quæ ab eo malè sunt sensa, viua voce & præsenti subscriptione damnauerit, non erit reprehensibilis erga correctum quantacunque miseratio. capit. ad abolendam de hæretic. Leo epistol. 10. & epistol. 84.

26 Superest vt vnam abiurandi formulam referamus, cæteras indicemus. in concilio Constantiensi, sessione. 19. Hieronymus de Pragastans, publicè, alta voce, libellum abiurationis legens, dixit: ego Hieronymus de Praga cognoscens veram & catholicam Ecclesiam, & apostolicam sedem, anathematizo omnem hæresim, præcipue eam, de qua hactenus infamatus fui. Et erroribus enumeratis subiungit: insuper iuro per sanctam Trinitatem, & per hæc sacro sancta Euangelia, me in veritate ecclesiæ catholicę semper & sine dubio permansurum: & omnes qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus suis æterno anathemate dignos esse pronuncio. Et si ipse aliquando (quod absit) aliter contra sentire aut prædicare præsumpsero, canonum seueritati subiaceam, & ęternæ pœnæ obligatus inueniar. Hãc autem confessionem & professionis meæ paginam coram hoc sacro concilio voluntarie porrigo, & eidem me propria manu subscripsi & hęc singula conscripsi. Hæc eadem formula inserta est institutionibus nostris. Alteram inuenies à Gratiano relatam in cap. ego. Berẽgarius de consecratio. distin. 2. tertiam à Ioanne Torquemada. lib. 4. de ecclesia parte. 2. cap. 22: quartam ab Alfonso Castro. lib. 1. de iusta hęreti. punitio. cap. vlti.

De absentibus.

1 *Absentes in criminibus damnari non debent, & cur id statutum sit.*
2 *Absentes non esse damnandos summorum virorum authoritatibus comprobatur.*
3 *Absentes quando damnari debeant.*
4 *Vlpiani sententia de absentibus explodi-*

Titul. II.

tur.
5 *Absentes contumaces olim etiam damnabantur.*
6 *Absens de cuius hæresi plane iudicibus cõstat, misso executore in carcerẽ est conijciendus.*
7 *Absens tribus edictis adesse iussus, si non*

non compareat, quo pacto puniendus sit.
8 *Sententia in absentem hæreticum & contumacem lata, coram omni populo est recitanda, eiusque statua comburenda, & bona publicanda.*
9 *Absens hæreticus non plane conuictus, sed iusta aliqua suspicione pressus, in iudicium vocatus si non compareat, quomodo plectendus.*
10 *Hæreticus suspectus citandus est, vt verus contumax censeatur.*
11 *Hæreticus suspectus si fugiat & latiter, quid in eum constituendum sit.*
12 *Absentis hæretici causa qua in prouincia tractanda sit.*
13 *Absens hæreticus missis requisitorijs literis, in aliena prouincia comprehendi potest.*
14 *Hæreticus cur ad prouinciam, in qua crimen commisit, remitti debeat, & in ea puniri.*
15 *Hæreticus in ea prouincia comprehendi punirique potest, in qua fuerit repertus, quamuis ibi nihil dixerit aut fecerit impium.*
16 *Hæreticis cur non liceat tutos esse in his prouincijs, vbi nihil admiserunt, cum id cæteris facinorosis concedatur.*
17 *Hæretici, tanquam animalia venenosa et pestifera, antequam virus euomant, sunt puniendi.*
18 *Absentis causa, quem in alijs prouincijs hæreticum esse constat, quibus inquisitoribus in patria sua committenda sit.*
19 *Absentis hæretici causa, qui nullibi domicilium habet, quo in loco tractanda sit.*
20 *Hæreticus damnatus audiendus est, etiam si eius statua fuerit combusta.*
21 *Absens hæreticus qui intra annum se ipsum coram iudicibus exhibuerit, ita audiri debet, vt eius bona non publicentur.*

1 ABSENS in criminibus damnari non debet vt imperator Adrianus constituit, & plurimis sanctorum patrum decretis comprobatum est. Nam cum se absens defendere nequeat, non est indicta causa damnandus: sed accusatores præsentes habere debet, & locum defendendi accipere ad abluenda crimina, quę ei obijciuntur. l. absentem de pœnis. c. 1. de causa posse. & proprieta. act. 25. c. 1. & seq. 3. quæst. 9.

2 Huc accedit, quod vt Hieronymus in epistola ad Iulianum scribit inter absentes incerta cognitio est: & sicuti Menander ait, qui prius condemnauerit, quam causam luculẽter audiuerit, is malus est, quia male credidit. Et Seneca in Medea: qui statuit aliquid parte inaudita altera, æquum licet statuerit, haud ęquus fuit. Et Ouidius quadam in epistola: cur reus infelix absens agor? & mea cum sit optima, non vllo causa tuente perit. Quam ob rem Alexander ille Magnus, cum in causis capitalibus ius diceret, orante accusatore, altera manu aurem solebat occludere, vt ipsa reo omnis expers calũnię cõseruaretur: vt Plutarchus in Alexandro, & Zonoras tomo. 1. annalium autores sunt.

3 Ceterum absens ille, qui fugit & latitat, & qui neq; denũciationibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

neque edictis iudicum obtemperat, damnandus est vt contumax: efficit enim contumacia, vt absens pro præsente habeatur. Accedit eò quòd crimina obiecta fateri videtur, qui sæpe monitus purgandi se occasione non vtitur. l. absentem. de pœnis. l. 1. & seq. de requir. reis capit. absens capit. decernimus. 3. quæst. 9.

4 Vlpianus tamen censuit, melius esse in absentes pecuniarias quidē pœnas, vel eas quę existimationem contingunt, si sæpius moniti per contumaciam desint, statui posse, & vsque ad relegationem procedi: verùm si quid grauius irrogandū sit, puta in metallū, vel capitis pœnam, non esse absentibus irrogandam. Sed ea sententia ex omnibus tribunalibus explosa eiectaque est: nam quo grauius crimen fuerit obiectum, eò magis absens cōtumax damnari solet.

5 Nec id quidem recens est, sed suppetunt exempla plurima, ex quibus liquidò perspici possit, iam olim hoc vsitatum fuisse. Fabricius veneficij reus absens condemnatus est, vt ex oratione Ciceronis pro Cluentio constat, & cùm primum Augustus Cæsar consul factus est, statim aduersus conspiratores depatrata cæde Caij Cæsaris proposuit: quia virum dignitate maximum indemnatum occidissent. Accusatorem Bruti constituit Lucium Cornificium, Cassij Marcum Agrippam. Qua in re cum illorum causa respondente nullo deserta foret, coacti iudices sunt proferre sententias. Fertur, cū præco, vt consuetum extiterat, è tribunali Brutum absentem vocaret ad iudicium, vulgus manifesta duxisse suspiria: optimatesque oculis defixis in terram, silentium egisse: Publium vero Solitium lachrymasse: moxque parua interiecta mora ex proscriptis vnum neci damnatum. Hæc Plutarchus in vita Bruti, & Dion Cassius Romanæ historiæ libro. 46. ait, alios multos absentes tunc damnatos fuisse. Et cùm Romæ quæstio haberetur in eos, qui sceleratissimis bacchanalibus initiati erant, Posthumius consul ex decreto senatus edixit, præmium indici propositum esse, siquis quem ad se deduxisset, nomenue absentis detulisset: qui nominatus profugisset, diem certam se finiturum, ad quam nisi citatus respondisset, absens damnaretur. Autor Liuius libro. 39. Thebis quoque Ismenias prætor capitalis pœnę absentes quosdam exules decreto damnauit, vt idem Liuius retulit libro. 42. Et Alcibiadem tanquā impium, & eos qui cum illo erant, Athenienses deserto iudicio capite condemnarunt autor Thucydides libro. 6. multi quin etiam præsentes, cum citati non respondissent, damnati sunt, vt ait Pædianus in commentario Milonianæ orationis, atq; hęc quidem hactenus.

Cùm

6 Cùm autem de absentis hæresi plane iudicibus constat, mittendus est executor qui reum comprehendat, vt in carcerem coniectus, ex vinculis causam dicat. Si verò fugerit reus, aut comprehendi non possit, vocandus est edictis quibus ei denuncietur, vt intra triginta dies compareat, innocentiam suam ostensurus: & ea dilatio peremptoria esse debet, id est vna pro tribus: in qua etiam citandus est reus ad omnia acta iudicij: monendusque est, iudices de absentis causa cognituros & pronunciaturos, nisi reus ad diem constitutum & condictum adfuerit. l. ad peremptorium. Et. ll. sequen. de iudi. capit. de illicita. 24. quæstione. 3.

7 Quòd si reus tribus edictis adesse iussus, coram iudicibus non comparuerit, & copiam sui non fecerit, accusanda est eius contumacia in singulis edicti terminis: ac deinde promotor fiscalis edet accusationis libellum, & omnia iudicij acta ordine fient: quibus peractis, si de crimine absentis constiterit, statim sententia in eum proferenda est. Prima instructione Hispalensi. cap. 19. Ioan. Bernar. in practi. cap. 142.

8 Atque ea sententia, ne frustra lata esse videatur, solet è loco superiori coram omni populo pronunciari, & hęretici absentis statua comburi, & eius bona publicari.

9 Sed cùm absens plenè conuictus non est, verùm iusta aliqua suspicione premitur, vocandus est in iudicium, vt intra tempus certum prętentiam sui faciat: qui si euocatus non venerit, pronunciari debet, eum esse excommunicatum. Si verò per annum in excommunicatione permanserit, damnandus est tanquam hæreticus. capit. cum contumacia de hęretic. libr. 6. Contra. Brunus lib. 4. de hęret. cap. 11.

10

Citandus tamen est suspectus ipse, vt verus contumax esse censeatur: nec enim propter contumaciam præsumptam de grauissimo crimine quispiam condemnandus est: præsertim cum sit necesse ipsummet reum citare, quoties de re aliqua magni momenti agitur. Clementin. 1. de iudi. l. 4. §. prætor ait. de damno infecto.

11 Cùm autem reus fugit & latitat, & edictis iudicum in ius vocatur: edicta ipsa præconijs diuulganda sunt, & nomen absentis est in clamandum in ea ciuitate, in qua domicilium reus habet, atque affigenda sunt ad ianuas ecclesiæ maioris, vt in eius notitiam peruenire queant. prima instruct. Hispalens. capit. 19. l. hæc autem. quibus. ex caus. in possess. eatur. l. 4. §. toties. ff. de damno infecto.

12 Nunc videndum est, qua in prouincia hæretici absentis causa tractari debeat. Ac primū extra cōtro

uersiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersiam est, quòd in ea prouincia comprehendi & puniri potest hæreticus, in qua deliquit: hoc enim generaliter & vniuersè in omnibus criminibus constitutum est. c. 1. cũ seq. 3. quęst. 6. c. vt commissi. §. & cõtra illos de hęreti. lib. 6. l. 1. cum seq. C. vbi de crimi. agi. opor. Cyprianus epistola. 3. lib. 1. Lucas in. l. vlti. C. de veteranis lib. 12.

13 Vnde fit, vt inquisitores persequi possint hæreticum, & in aliorum prouincia comprehendere. Sed literas requisitorias mittere debent ad inquisitores illius prouinciæ; vt adiumento sint ad comprehendendos reos. Et ita epistolis senatus sanctę ac generalis inquisitionis cautũ est. l. 1. ff. de requi. reis. pet. Rebuffus tractatu de literis requisitorijs.

14 Est sanè rationi consentaneum, vt causa peragatur in prouincia commissi criminis, & ad eam delinquens remittatur: quia illic melius de crimine constare poterit, & quia expedit, vt in his locis rei puniantur, in quibus deliquerunt: vt conspectu cæteri deterreantur. Oportet enim illic criminum iudicia agitari, vbi facinus admissum fuerit, authem. vt nulli iudicum. §. siquis comprehensorum. Tostadus numerorum. 35. quæstio. 14. l. 10. & l. 16. titul. 1. libr. 9. Codicis Theodosiani, Couar. lib. quæst. cap. 11.

15 Illud quoque omnium consensu comprobatum est, quòd in ea prouincia comprehẽdi & puniri possit hæreticus, in qua fuerit repertus, quamuis in eadem prouincia nihil dixerit aut fecerit impium. Nam si constiterit, istum alibi fuisse hæreticum, perinde puniendus est, ac si in eo loco deliquerit, in quo fuerit inuentus. Hoc tradunt Cynus, Albericus, Ioannes Andreas, & innumerabiles alij. Iacob. & Cynus. in. l. 1. C. de summa trinita. Ioãnes Andreas & Philip. Franc. in capi. vt commissi. de hæretic. libr. 6. Albericus in rubric. capit. de hæreti. Cardinalis in Clementin. 2 §. denique de re iudi. Anani. in capit. 1. de hæretic. Bonifa. in Clementi. pastoralis. §. nostram. de re iudican. Gonsalus. de hæretic. quæstione. 8. Probus ad Ioan. Mona. in rubri. & in capit. inquisitores. de hæretic. libro. 6. Alberti. libro de agnoscen. assertion. quæstione. 25. Hermas libro. 2. de instauran. religio. capit. 9.

16 Alijs quidem facinorosis, vt Demosthenes in oratione aduersus Aristocratem ait, sat est, vt eorum quos læserint patria cedant, in aliorum ditionem, quibus nullam fecerunt iniuriam, tuto commigrantes: at verò hæretici qui hostes sunt christianę rei publicę, vniuersam Ecclesiam lædunt & quæ in religionem diuinam isti committunt, ad omnium christianorũ iniuriam pertinẽt: vn de religionis labefactator quocũq; loco repertus fuerit comprehendi & puniri, & ad iudicium pertrahi potest per quemcunq; catholicum quia religionis integritatem vbique seruari magni interest christianæ reipublicę. l. manichęos. C. de hęreti.

17 Accedit illa quoq; causa, quod hęreticus animal pestilentissimum est: quamobrem puniri debet, ante quam virus impietatis euomat, forasq; proijciat. Suffragatur huic sententię Demosthenes in oratione cõtra Aristogitonem, dicens: oportet, Athenienses, hanc belluam exterminare, eijcere è ciuitate, tollere è medio: nec eò vsq; spectare, dum accipiatis malum, quod absit vt sit rei publicę pernicioſum: sed maturè pręcauendum est. Sic enim considerare: neminem fortasse vestrũ serpens aut araneus momordit, & absit vt vnquam mordeat: sed tamen eas animantes, vt videritis, statim occidetis. Ad eundem igitur modum Athenienses, etiam cum natura serpentina prędituin hominem videritis, ne dum vestrũ singulos mordeat spectate, sed prius quisq; qui in eum inciderit, vlciscatur. Qua similitudine Philo quoq; libro secundo, de specialibus legibus, vsus est: inquit enim, sicut viperas, scorpios, aliasque venenatas bestiolas, prius quam mordeãt, aut saucient, aut omninò se commoueant, sine mora ad primum aspectum occidimus, prævcauendo genuinam eorum malitiam, prius quam noceant: eodem modo etiam homines plectendi sunt, qui cum sint animalia rationalia, nihilo secius à natiua mansuetudine in ferinos mores degenerant, & pro delectamento habent lædendi quotquot possunt licentiam.

18 Quæritur autem, si constiterit Hispanum aliquem in Germania, aut alibi, hæreticum esse, apud quos inquisitores Hispaniæ de crimine illius agi possit? Et quanuis in alijs criminibus nisi reus reperiatur in ea prouincia, in qua domicilium habet, vix puniri queat propter crimen alibi commissum, in hæreticum tamen absentem, qui fidem orthodoxam & ecclesiam catholicam lædit, meritò inquiri poterit, vbi domicilium habet: quia is pro præsente habendus est: vt iam ante dixi capit. postulasti. capit. 1 cum contingat, capit. vltimo, & illic pontificij. de foro compet. l. 1. §. 1. capitu. vbi. de crimi. agi oport. l. relegatorum. §. sed nos. §. siquis. ff. de interdi. & relegat. Alciat. respõso. 324.

19 Si verò nusquam domicilium habeat hæreticus absens: inquiretur tamen in eum in prouincia originis eius, vel parentum, & vbi bona possidet, vel sacerdotium siue beneficium ecclesiasticum habet. Nam vt ante dictum est, vocari potest edictis, & memoria eius damnari, & statua exuri, & bona publicari. l. 1. l.

filios

Universidad de Deusto
Biblioteca

filios.de municip. & origina.l. ciues.&.l vlti.C.de incolis.lib.10.l.2.c.vbi.decri.agi oporte.c. vergentis de hæreti.c. cum secundum.c.vt commissi.§.priuandi eodem ti.lib.6.Ioan.Bernar.in practi.c.8.cũ seq. ne vizanus consil.68.in fine.Bosius tit.de foro competẽti.Syluanus cõsilio.103.l.110.tit.1.lib.12.c.theodo.

20 Hoc autem notãdum,animaduertendumq; est, quòd absens dãnatus, etiam si statua eius combusta fuerit, nihilominus tamen audiendus est,vt quodam Barcinonensi decreto continetur: idq; siue sponte se obtulerit,siue inuitus cõprehendatur. Nam sicuti rectissimè Marcellus inquit, nulla temporis præscriptione à causæ defensione summoueri debet,qui absens dãnatus est.l.pen.de requiren.reis.l.2. eodem tit.

21 Cæterùm,is qui intra annũ præsentiam sui fecerit,audiri quoq; debet,vt ne bona sua publicẽtur. Post annum verò etsi audiatur, nihilo secius bona eius confiscantur:excepto si de innocentia illius planè cõstiterit,aut intra annum in iudiciũ venire nequiuerit.l 1.cum seq.&.l. vlti.de requi.reis.l.2.C. eodem tit. l.2.ff.siquis cautio.l. qui commeatus.ff.de re militari.l.2.de accusationib.lib.9.codicis theodosiani.

De absolutione.

Titul. III.

1 *Hæretici à quibus possunt absolui.*
2 *Hæretici absolui nequeunt ex clausula generali diplomatis,siue bullæ apostolicæ.*
3 *Hæretici in mortis discrimine positi à quocunque sacerdote absolui poterunt.si episcopus & inquisitores desint.*
4 *Hæretici qui dum viuerent absolutionem petierunt,& signa pœnitentiæ ostenderunt,post mortem absolui poterunt.*
5 *Hæreticus in sacro pœnitentiæ foro errores suos confitens.quo pacto à Parocho vel ab alio sacerdote sit tractandus.*
6 *Episcopi absoluere possunt occultos hæreticos in foro conscientiæ,imposita eis pœnitentia salutari.*
7 *Hæreticus absolutus à Papa an sit tutus in foro inquisitorum?*
8 *Episcopum sine inquisitore, & inquisitorem sine episcopo absoluere posse reum accusatum de hæresi,multi existimant.*
9 *Episcopum sine inquisitore, & inquisitorem sine episcopo,reum de hæresi accusatum non posse absoluere, verior est sententia.*

1 HEretici omnes iure põtificio excõmunicati sunt & quotannis à pontifice maximo excommunicantur:quam obrem ab inferiore absolui non possunt: nisi id alicui specialiter commissum sit:qua ratione inquisitores apostolici, & episcopi hæreticos pœnitentes absoluunt.c. excommunicamus. de hæretici.c.cum inferior.de maiori & obed.c.ad abolendam.de hæreti.c.vt officium.eodem tit.lib.6.

2 Hi verò,qui eliguntur a pœnitentibus,vt sacras confessiones audiant,quanuis ex clausula generali diplomatis siue bullæ apostolicæ à multis criminibus absoluere possint,hęreticos tamen absoluere ne queunt:quia id specialiter inquisitoribus reseruatum est:Nec sit verisimile,id generaliter esse concessum,quod specialiter denegaretur. Nec enim probabile est, Pontificẽ maximum,tot legibus in fidei fauorem latis,tã facile derogare voluisse.c.in generali.de regul. iuris libro.6.l.siquando.C. de inoffi.testa. Couar.in.c.alma mater.parte.1.§.11 quamuis domi.Soto in lib.4. sent. distin.22.quæst.2.articulo.3.differe quodam modo videatur.

3 Hæretici quoq; morientes,si episcopus & inquisitores desint, absolui poterunt à quolibet sacerdote. Quod in concilio Arausicano,capite secundo his verbis decretum est.Hæreticos in mortis discrimine positos,si catholici esse desiderẽt si desit episcopus,à presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placuit.c.his qui tempore.cũ seq.26.quæstio.6.concilium Tridẽtinum sessione.14.cap.7.

4 Quin etiam absolui, & ecclesiæ reconciliari possunt post mortem ij qui absolutionem petierunt, & signa pœnitentię ostenderunt : & per eos non stetit,quominus absoluerentur.c.à nobis.2.de sent.excõmuni.quarto cõcilio Carthaginiẽsi,cap.76.cum seq.Gerson tractatu,de absolutione defuncti.

5 Existit autem hoc loco quæstio subdifficilis:cùm hæreticus in sacro pœnitentiæ foro errores suos fatetur,quid faciet parochus, aut alius sacerdos, qui nec confitentem absoluere potest, nec eũ prodere debet? Suadeat ei vt ad inquisitores confugiat:quòd si persuadere non possit, sacerdos ipse consulat eos, petatq; vt ei delegent iurisdictionem , qua confessum absoluere queat. Sed magnam dubitationẽ habet, an id liceat inquisitoribus. Nam etsi delegati sint ad vniuersas hæreticorum causas,quæ in iudicijs peragi solent:de occultis tamen eorum criminibus ipsimet inquisitores quodam modo iudicãt, & confitentes absoluunt. Itaq; tutius est,vt consulatur generalis inquisitor:qui pro qualitate causarũ arbitrio senatus iurisdictionem sacerdoti mandare poterit:& eò magis,quòd absolutio illa in foro pœnitentię,nihil obstat eorundem criminum cognitioni forensi.

6 Hodie autem episcopi absoluere possunt occultos hæreticos in foro conscientiæ imposita pœnitentia salutari: & id gratis facere debent per se ipsos, non per vicarios: quemadmodum decretum est in concilio Tridentino sessione.24.capit.6.

7 Quid si hæreticus absolutus sit à Papa,num tutus erit in foro inquisitorum? Dubitationem affert , q̃ fisco regio ius quæsitũ esse videtur ad bona hęretici vendicanda: sed si Papa

Universidad de Deusto
Biblioteca

si Papa eum absoluerit antequam pronunciatum fuerit eundem hæreticum esse, sine vlla dubitatione respondeo, in omni foro impunitum esse debere. c. cum secundum. §. vlti. de hæreti. lib. 6. Decius consil. 137. Parisius consi. 1. lib. 4.

8 Multi putãt, episcopum sine inquisitore, & inquisitorem sine episcopo absoluere posse reum accusatum de crimine hæresis, etiam si alter sine altero hæreticum damnare non queat: quia hoc non est nominatim vetitum, & quia fauorabilior est absolutionis causa, quam condemnationis. glo. Paul. & Bonifa. in Clement. 1. de hæreti. præpo. in. c. inferior. 21. distin. Iaf. & alij quidam in. l. qui condemnare. de re iudi. Alciat. lib. 2. de verbo. significa. Carerius, de hæreti. nu. 72.

Contraria sententia verior est, & multis quoque placet, quibus assentior & consuetudine Hispaniarum merito recepta & comprobata est. Nam constitutione noua abrogata sunt iura antiqua, quibus olim permissum erat, vt episcopus & inquisitor seorsum de his causis cognoscerent, statuerent, & iudicarent. Et qui condemnare prohibetur, ne absoluere quidem potest, cum hæc aduersa & contraria eiusdem sint potestatis. Accedit etiam quòd eadem omninò ratione, qua condemnatio vetita est, absolutio ista prohibita quoque videtur: quia simul conferre sententias debent, vt integrum sit eorum iudicium. Clem. ex eo de hæreti. l. qui condemnare. de re iudica. & illic Rapha. Cuma. Areti. Soci. & quidam alij. Stepha. Ioan. And. & Imola. in Clemen. 1. de hæreti. Siluester & Caietanus in verbo, excommunicatio.

De accusationibus. Titulus. IIII.

1 *Accusari debet ab omnibus quicũque rei pub. perniciosus fuerit, dum modo eius crimina idoneis testibus compobari possint.*
2 *Hæreticus ab omnibus accusari debet.*
3 *Hæreticum hominem quare quilibet possit accusare.*
4 *Hæreticus quanuis bonæ existimationis fuerit, post mortem accusari potest.*
5 *Receptatores & fautores hæreticorũ, nisi hæretici & ipsi fuerint, post mortem accusari nequeunt.*
6 *Crimina in quibus, neque consentientibus etiam partibus, præstatur abolitio.*
7 *Accusator, in hæreseos crimine ab accusatione desistere nequit impunè, abolitione petita.*
8 *Hæreticis publicus accusator quare sit positus.*
9 *Libellus accusatorius quomodo proponendus.*
10 *Hæreticis petentibus, vt locus & dies cõmissi crimmis declarentur, quo pacto concedi debeat.*
11 *Libelli formula aduersus hæreticum.*
12 *Promotor fiscalis quomodo se gerere debeat in hæreticorum accusationibus.*

1 OMNES ciues accusare debent hominem reipublicę pernicioſum, ſi modo crimina eius idoneis teſtibus comprobare poſſint: quia vnus quiſque ciuium pars & mẽbrũ eſt ciuitatis: & vt Ariſtoteles libro octauo politicorũ inquit, ciuium quiſque ſe non ſuum, ſed omnis ciuitatis eſſe putare debet: eſt enim vnus quiſq; ciuitatis pars. Et ſicuti Seneca noſter quadam in epiſtola ſcribit, mẽbra ſumus corporis magni epiſto. 96. l. 1. §. & generaliter. de verbe in poſſe mitten. Theologi in lib. 4. ſent. diſtinct. 19. Chryſoſtomus. lib. 3. aduerſus vituperatores vitæ monaſticæ.

2 Quam ob rem plus ſaluti reipublicæ conſulere debemus omnes, quam vitæ noſtræ, vt alibi plenius diſſerui. Itaque ab omnibus eſt accuſandus hæreticus vniuerſæ Chriſtianæ reipublicæ hoſtis peſtifer & exitioſus. Quòd ſi is qui accuſat authorem libelli famoſi, deuotionis ſuæ ac ſalutis publicæ cuſtodiam gerere dicitur, & inde maximam laudem conſequitur: quantò id verius dici poterit, de impij & hæretici accuſatore? Præſertim quòd, vt Ambroſius ait. libr. 2. offic. capit. 24. in cauſa Dei, vbi cõmunionis periculum eſt, etiã diſſimulare, peccatum eſt non leue. l. 1. C. de famoſis libel: l. Manichæos. C. de hæreti.

3 Quamuis autem in alijs crimi-

nibus multi repellantur ab accuſatione: hæreticum tamen hominem quilibet accuſare poteſt. Hæreſis enim crimen publici iudicij eſt, & quilibet è populo idoneus eius eſt accuſator: quia nihil tam omnium intereſt, quam religionem incorruptam & inuiolatam eſſe. Quod legibus quoque Moſaycis confirmatur: quę quidem non tantum accuſationem hanc popularem eſſe, verùm etiam ipſam iudicij executionẽ ad vniuerſum populum attinere voluerunt. Et olim Athenis in cauſa violatæ religionis licebat, accuſare publicè, abducere in carcerem, cauſam apud Eumolpidas agere, proponere apud regem: autor Demoſthenes in oratione aduerſus Androtionem. c. præſumunt. cum ſeq. 2. quæſt. 7. c. nos ſequẽtes. 6. queſt. 1. l. Manichęos. C. de hęre. deu. 13. & 17.

4 Quinimo poſt mortẽ acculari poteſt hęreticus, vt eius oſſa cõburãtur, & bona publicẽtur, & memoria eius dãnetur, quãuis bonę exiſtimationis fuerit. c. accuſat°. §. in eo. c. filij de hęret. lib. 6. c. vlti. 24. q. 2.

5 Aliud conſtitutum eſt, de fautoribus, defenſoribus & receptatoribus hæreticorum, ij enim accuſari nequeunt poſt mortem, niſi & ipſi hæretici fuerint. c. accuſatus. §. porro. de hæreti. lib. 6.

6 In cæteris crimininbus concedi ſolet accuſatori, vt abolitione petita ab accuſatione deſiſtere poſſit impunè. In quibuſdã tamen crimi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus,ne consentientibus quidem partibus,præstatur abolitio:vt sunt illa,inquibus aut violata maiestas, aut patria oppugnata vel prodita, aut peculatus admissus, aut sacramenta deserta sunt : interest enim reipublicæ vt probentur & puniantur. Accusator verò,qui ea non probauerit, pœnam quam passurus erat reus excipiet.l. vlti. C. de abolitionib. l. 2. &. 3. eodem titul. C. Theodo.

7 Et quamuis de crimine hæresis in prænotatis constitutionibus nihil sit dictum : dubitabile tamē nō est, quin comprehensum esse intelligatur:quia lædit hęreticus non humanam,vel temporalem, sed ęternam diuinamque maiestatem. Cæterum qui ab accusatione hæretici discedit,non est puniendus talionis pœna,sed calumniatoris, vt plęrique aiunt. authent. Gazaros. C.de hæreti.Iacob.de Are.Cyn.& Bald.in.l.vltima . C. de accusatio. Ioan. And. Anto.Cardina.& Ioan. de Ana.in.c.pœn.de hæreti.

8 Sed pœna talionis accusatoribꝰ imposita, iam pridem exoleuit: ne autem calumniatoris pœnam accusator hæretici timeat, nec probare omnino teneatur idoneis testibus obiecta crimina : positus est hæreticis publicus accusator,quem promotorem fiscalem vocant:qui nūquam accusat, nisi testes habeat: nec pœnam calumniatoris timet, quia officij necessiitate compulsus reos accusare tenetur. l. post legatum . §. aduocatum fisci. ff. de his quæ vt indignis. l. qui cum maior. §. penul . ff. de bo . liberto.l.2. C.de delat. lib . 10 . Alciat . lib. 9. parergon cap.8.

9 Libellus autem accusatoriussimpliciter proponendus est , vt iudex instrui possit, & reus planè intelligat obiecta crimina . Nam vt Iulius Paulus lib . 5 . sententiarum titul . de seruorum quæstionibus, inquit , reis suis edere crimina accusatores cogendi sunt:scire enim oportet , quibus sint criminibus responsuri . Nec solet declarari dies aut locus commissi criminis, ne reus testes cognoscat, aut quippiam fraudis excogitet , quo veritati nebulas offundat. Quam ob rem editiones nonnunquam sine die & consule fiunt : mensis tamen , & ciuitas aut oppidum designari solet. leg. 1. §. editiones.de edendo.

10 Verum si reus peteret, vt locus ac dies declarentur , & id iudicibus necessarium esse videatur ad diluenda crimina : posset quidem id concedi , sed cautione adhibita , ne quid detrimenti testes capiant . facultas enim defensionis nulli vnquam auferenda est . l . defensionis . C . de iure fisci lib . 10 . Bartol . Bald . Angel. & Iasso.in.l.2.§.vlti.de eo quod certo loco.

11 Formula libelli aduersus hæreticum , huius modi est . Accuso Bucerum , qui cum sit Christianus baptizatus multas hęreses credit & docet:speciatim autem hanc & illam. Quibus enumeratis, concludit promotor fiscalis, petens vt Bucerus tanquam hæreticus pertinax puniatur : & pœnas grauissimas hæresis exposcit . Aliam prolixiorem formulam alij tradunt, nos tamen hac vtimur. vide Specul. titul.de hæreti. Brunum lib. 4. cap.7.

12 Promotor fiscalis præsente eo quem accusat,in scriptis iudici accusationem offerre debet , & propria voce literas suæ accusationis legere,vt Calixtus papa constituit: & statim iurare solet , accusationem illam à se non malitiosè editam esse , sed vt suum officium faciat,quia obiecta crimina probare intendit.c.vlti.2.quæst.8.

De aduocatis

Titul. V.

1 *Aduocati hæreticos nequeunt defendere, nisi id eis ab inquisitoribus permissum fuerit.*
2 *Aduocati quando hæreticis concedendi.*
3 *Aduocati in hæresis indicium qui sint adhibendi, & quid ab eis exigendum sit.*
4 *Aduocatorum in causa hæreseos officium.*
5 *Hæretici patrocinium qui susceperit, non debet rogari de eadem causa sententiam dicere.*
6 *Aduocatis vnde dandum sit stipendium: vt pauperum causas defendant.*
7 *Aduocatis ex bonis reorum qui pauperes non sunt, merces tribuenda est.*
8 *Aduocatorum verba, quæ ipsi reo præsente allegant, quando tanquam ab ipso reo prolata, & quando non ita sunt accipienda.*

1 BOnifacius octauus iam olim cōstituit, vt in inquisitione prābi tatis hęreticę procedatur simpliciter, de plano, & absque aduocatorum ac iudiciorum strepitu & figura. Sed nonnunquam opus est aduocatis, vt reus se defendere possit. Multæ enim sunt exceptiones ac defensiones, quibus accusati de hæresi vti poterunt, vt alio loco dicemus. Cæterum aduocati defendere reos nequeunt, nisi id eis ab inquisitoribus præmissum fuerit. ca. vltim. de hæretic. libr. 6. Laudu. in Clementin. 1. de excessib. prælator. Mattheus in constitut. Siciliæ titu. 1. Ponzinibius, de lamijs. num. 78. Caterius de hæretic. num. 114. vide Godofred. in. l. curiales. 7. C. de hæretic.

2 Nam cùm reus fatetur obiecta crimina nullo aduocato eget. Cùm autem post tres monitiones reus negat, se vnquam hæreticum fuisse: tunc aduocatus ei dandus est, etiam non petenti. Nam & si quadam instructione caueatur, vt reo

Universidad de Deusto
Biblioteca

petenti detur aduocatus: mea tamen sentẽtia, vbi id expedire videbitur, iudices prouidere debent vt aduocatus adsit, ne reus defensore careat: inquisitores enim non iudices modo, sed & patres reorũ esse debent. prima instructione Hispalensi cap. 16.

3 Non quilibet aduocatus adhibendus est in hoc iudicium: sed is tantum, qui sit idoneus ad reorum causas defendẽdas: idest, vir doct⁹, & pius, & qui non sit de hæresi suspectus: nec malo genere natus. Is autem iurare debet, causam illam bona fide se defensurum, & iustis duntaxat exceptionibus vsurum, & quandocunque cognouerit iniustam esse causam id in primis ipsi reo, deinde inquisitoribus denuntiaturum; & iniustam causam deserturum. Postremo iurabit arcana celaturum & nulli ea proditurum. c. vlti. 5. quęstio. 3. præ notato. cap. 16. & quarta instructione Toletana cap. 4.

4 Ad officium aduocati pertinet, vt breuiter cum reo colloquatur, eique suadeat, vt si vera sunt crimina obiecta; protinus ea fateatur, & petat preceturque veniam à pijssimo Deo, & clementiam inquisitorum imploret: si verò conficta crimina esse dixerit, consulat ei, vt vel falsos testes reijciat, vel iustam aliquam exceptionem ac defensionem excogitet: paratumque se esse dicat, ad iustam eius causam tuendam: & ea cum reo colloqui debet corã inquisitoribus: atque ita vtimur.

5 Is autem qui rei patrocinium suscepit, non debet rogari de eadem causa sententiam dicere: id enim & legibus & senatus consultis vetitum est leg. quisquis. C. de postulan.

6 Stipendium ex bonis fisci datur aduocatis, vt pauperum causas defendant, quod perexiguum esse quidem solet, sed honorificũ. Adde quòd aduocati legę charitatis tenentur, pauperum causas gratuitò defendere: quemadmodũ à theologis magno cõsensu traditur. Alex. 3. parte. quæstio. 44. Thom. 22. quæst. 71. Conrad. de contractibus quæst. 19. Gabri. in. lib. 4. sent. dist. 15. quęst. 6. Soto. lib. 5. de iusti. & iure quęst. 8. Caccialup. de aduocatis quęst. 3.

7 Si verò rei pauperes nõ sint, merces aduocatis ex bonis eorum tribuenda est. prima instruct. cap. 16. vide Lucam in. l. 1. C. de lucris aduocatorum lib. 12.

8 Ea quæ aduocati allegant, reo præsente, perinde habenda sunt, ac si ab eodem reo proferantur: nisi forte aduocatus errauerit, & reus intra triduum contradixerit. Sed in causa hæresis etiam si post triduum de errore aut imprudentia aduocatorum constiterit, reo nocere non debet: quia simpliciter & summa æquitate in hoc iudicio agitur, reiecto iuris rigore. l. 1. & vlti. C. de errore aduocato. cap. vlti. de hæretic. lib.

De

1 *Hæretici, & eorum receptatores & fautores ad neminem prouocare possunt.*
2 *Felini sententia, dum asserit, hæreticum damnatum superiorem iudicẽ adire posse, licet appellare nequeat, exploditur.*
3 *Hæretici, de quorum crimine non satis cõstat, appellare possunt: & ad quos prouocandum sit.*
4 *Appellationes vanæ & friuolæ suscipiendæ non sunt.*
5 *Appellationes frustratoriæ, & quæ non habẽt causam probabilẽ, reiciẽdæ sunt.*
6 *Appellationem admittere in re dubia, tutius est.*
7 *Hæredibus hæreticorum an appellare liceat?*
8 *Hæredum appellatio, nisi friuola omnino sit, tutius est vt admittatur.*
9 *Inquisitores quid facere debeant, quoties vel promotor fiscalis, vel rei, aut eorum hæredes appellant.*

1 HAERETICI, & eis credentes, fautores quoq; defensores & receptatores eorũ ad neminẽ prouocare possunt. Quod quidem nec durum est nec crudele: tum quia id generaliter & vniuersè constitutum est, quoties reus crimen fatetur, aut testibus planè conuincitur: tum etiam quia cum hæretici, & cæteri commemorati, confessi vel conuicti fuerint, appellare nequeunt à pœna legis, quæ ipso iure illiseſt imposita: alioqui nõ de facto iudicis, sed de iniquitate legũ conquereretur. c. vt inquisitionis. de hę reti. li. 6. l. 2. C. quorũ appell. nõ recipiã. l. si qua pœna. de verb. signific.

2 Nec audiẽdi quidã, quorum est Felinus, qui putãt, hæreticũ dãnatum appellare quidẽ nõ posse, sed superiorẽ iudicẽ adire posse, vt sentẽtiam iniustã in melius reformet: est enim istis vetitũ, ne appellare, aut prouocare, aut proclamare possint. c. vt inquisitiõis. de hęreti. li. 6. Abbas in. c. pastoralis. de appellat. Felin⁹ in. c. ad abolendã. de hęretic.

3 Cęterũ ab omnibus interlocutionib⁹ iudicũ prouocare licet, si nondũ satis constat, reos hæreticos esse. Itaq; si reus ad subeũda tormẽta, vel ad purgationẽ, vel ad ictus sustiũ, dãnetur, vel mulcta aliqua ei imponatur, prouocare poterit: quia nõ liquet, eũ hęreticũ esse, sed suspectum dũtaxat: nec appellat à lege, sed à iudicibus, qui arbitrio suo pronuntiarunt. Et hęc quidẽ cõmuni sententia & vsu quotidiano probãtur. Archid. Ioã. And. Anchara. Dñi. Zenzeli. Phi. Frã. in. c. vt inquisitionis de hęreti. lib. 6. Hẽrri. in. c. si aduersus. Ioã. de Ana. in. c. vergẽtis. Feli. in. c. ad abolẽdã. de hęreti. Brun⁹ lib. 4. cap. vlti.

Ab inquisitoribus appellandum esset ad Papam, nisi iam in Hispania inquisitor generalis cum consiliarijs sacri senatus, iudices harum causarum essent: hi enim de appellatione cognoscunt. Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

hos igitur est prouocandum: qui causas iudicatas recognoscere ac reformare debent. c. vt commissi. §. inquisitores. c. per hoc. de hæreti. lib. 6. l. imperatores. de appellatio. cap. super quæstionum. §. porro. de offi. delega. c. si delegatus. §. ad eundem. eodem tit. lib. 6.

4 Prouocationibus friuolis cedendum non est, nec malitijs eorum est indulgendum: & vt lex ait, appellationes vanæ suscipiendæ non sunt. Nam vt beatus Bernardus libro tertio, de consideratione ad Eugenium inquit, qui non grauatus appellat, liquet quia aut grauare intendit, aut tempus redimere: non est autem suffugium appellatio sed refugium. c. cum appellationibus friuolis. de appellationib. lib. 6. l. in fundo. de rei vendicat. l. 6. de iure fisci. li. 10. C. Theodosiani.

5 Non tantùm appellationes friuolæ, id est, quæ causam afferunt, nec iustam nec satis idoneam recipiendæ non sunt: sed illę quoque sunt reijciendę, quæ non habent causam probabilem: sed frustratorię sunt, atque moratoriæ. Vt enim Iulius Paulus libro quinto sententiarum, titulo de reddendis causis appellationum, inquit: moratorias appellationes recipi non placuit. Et imperator Constantinus edixit, moratorias & frustratorias prouocationes, quę non tam appellationes sunt, quam ludificationes, non esse admittendas. Et alia lex ait, frustratoria prouocatio minime admittatur. Est quippe frustratoria prouocatio, quæ morandi causa interponitur. l. tutor. ff. de vsuris. l. 1. & l. 4. quorum appellationes non recipiantur li. 11. C. Theodo. C. quicunque. 2. quæst. 6.

6 Sed in re dubia tutius est appellationi deferre: satiùs est enim differre iudicium, quam defensionis facultatem reo auferre. c. vt debit°. de appellatio. l. defensionis. de iure fisci. Paulus in. l. 1. ff. siquis cautionib. Socinus senior consil. 300. lib. 2.

7 Quæri autem solet, an hęredibus hæreticorum appellare liceat? & cùm hæreticus testibus planè conuictus aut crimen confessus fuit. Sine vlla dubitatione respondeo, hæredum appellationem recipi non debere: quia nemo plus iuris in alium transferre potest, quàm ipse habet: & qui in ius succedit alterius, eodem iure vti debet. His accedit, quòd iure pontificio vetita est filijs defensio, cùm ex violenta præsumptione constat, patres eorum hęreticos decessisse. Postremo, sententia lata contra reum hęredi quoque nocet, ad quem bona defuncti peruenerunt. c. filij. de hęreti. lib. 6. l. quisquis. C. ad. l. Iul. maiestatis. l. 1. vbi causæ fiscales. l. vltim. §. vlti. ff. de bonis eorum. Bartol. Et cæteri in leg. cum filius familias. de verbo. obligatio.

Sed

Sed si rei damnati sunt propter præsumptiones, nec liquidò constat eos fuisse hęreticos, dubitabile non est, quin hęredes eorum prouocare possint. Verbi gratia, si reus mortuus est antequam eius causa perageretur, aut se ipsum occidit, aut absens damnatus est: eius hęredes appellare poterunt. l. vlti. de bonis eorum. l. eius qui delatorem. de iure fisci. Bal. Ang. Iass. & cęteri in. l. 2. C. qui test. facere possunt.

8 Ad hæc recipienda erit hęredum prouocatio, quoties iusta aliqua causa id postulare videbitur. Mitius enim agi debet cum hęrede, qui iustam ignorantiæ causam habet: quam ob rem concedi solet illi noua dilatio. Et nisi friuola prorsus fuerit hæredum appellatio, tutius quidem erit, vt recipiatur. l. oratione. ff. de ferijs. l. vltim. C. si pend. appella. mors interue. leg. 1. ff. eodem titul. gloss. & interpretes in cap. vt debitus. de appellatio.

9 Quoties promotor fiscalis appellat, statim inquisitores mittere debet acta omnia ad summum senatum, antequam id eis præcipiatur, quemadmodum epistola quadam eiusdem senatus continetur. Quod mea quidem sententia faciendum quoque est, cum rei aut eorum hęredes appellant: ne fatigentur sumptibus, & quia ignorant, an eorum prouocationi cedendum sit.

De apostatis.

Ticul. VII.

1 *Apostasia quid sit.*
2 *Apostasia qua tota fides deseritur, deterior est omni hæresi.*
3 *Apostatas, etiam conuersos & pœnitentes, non esse recipiendos, quidā censuerūt.*
4 *Apostatæ conuersi & pœnitētes cur sint recipiendi.*
5 *Apostatæ pœnitentes sunt recipiēdi, pertinaces verò curiæ seculari relinquendi sunt.*
6 *Apostatæ causa eodem ordine atq; hæretici est tractanda.*

1 APOSTASIA gręca vox, latinè defectio est: cæterū nō quęlibet defectio apostasia vocari solet, sed ea, qua quis discedit ab instituto priori, quod tuendum susceperat: vnde etiam apostata desertor appellari potest. Et quamuis qui statum susceptę religionis deserit, apostata quoq; sit: in præsentia tñ de impio & nefario fidei catholicæ desertore breuiter disseremus.

2 Itaq; apostasia, qua discedit à tota fide, deterior est omni hæresi: quia est impietas maxima, & omnem perfidiam & infidelitatē superat. Melius est enim viam iustitiæ nō cognoscere, quàm post eius agnitionem retrorsum conuerti. 2. Petri. 2. c. quidā de apostatis. Tho. 2. 2. quæst. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Quam ob rem quidam putarũt, apoſtatam, etiam cõuerſum & pœnitentem, recipiendũ nõ eſſe: quod & lege quadã ciuili cauetur. l. 3. C. de apoſtatis. Matthęus in cõſtit. Sicilię titu. 3. Nicol. Arela. de hæreti. notab. 44.

4 Sed eam opinionem & ius põtificium, & ſententia cõmunis, & vſus forenſis exploſit. Nam cũ huius criminis cognitio inquiſitorum apoſtolicorum ſit, pontificia iura potius, quàm cæſarea in eorũ foro & iudicio ſeruãda ſunt. c. quidam. de apoſtatis. c. contra Chriſtianos. de hæreti. li. 6. cõcilij Elibertini. c. 46. decretorũ Siritij. ca. 3. omnes doct. in eodem. c. quidam. Alfonſus Caſtrus. lib. 1. de iuſta hæretic. punitio. cap. 23.

5 Ex quibus intelligere licet, apoſtatas perinde atq; hæreticos pœnitentes recipiendos eſſe: pertinaces verò curiæ ſeculari relinquendos quamuis apoſtata proprie hęreticus non ſit, vt rectè Canus diſputat lib. 12. de locis theologicis cap. 9. vide Alfon. lib. 1. de iuſta hęreti. punit. cap. 7.

6 Quę cum ita ſint, ſuperuacaneũ fuerit plura ſeparatim de apoſtatis commemorare: quandoquidẽ omnia, quę de hęreticis dixero, de apoſtatis quoq; dicta eſſe intelligi poſſunt. addo l. 1. & pen. C. de apoſta. regiam. l. 1. tit. 1. lib. 4. fori. regij. Godofre. in rubrica. C. de apoſta. Soci. in rubrica de hæreti. lib. 5.

De blaſphemis. Titul. VIII.

1 *Blaſphemare quid ſit, & quot modis in Deum blaſphemus quis dicatur.*
2 *Blaſphemia quæuis continet in ſe falſitatem, ſaltem in affectu maledici.*
3 *Blaſphemum quilibet accuſare poteſt & debet.*
4 *Blaſphemus à quouis iudice puniri debet.*
5 *Blaſphemus iniquè abſolutus, aut remiſſius punitus ab aliquo iudice, puniri poteſt ab alio.*
6 *Blaſphemiarum diſcrimina inter ſe, & ad quos iudices cognitio vniuſcuiuſque pertineat.*
7 *Blaſphemia quæ omniũ leuiſſima cẽſetur.*
8 *Blaſphemia maxima quæ ſit.*
9 *Blaſphemos qua pœna ſoleant afficere reiæ leges.*
10 *Blaſphemi quo pacto puniantur pro atrocioribus blaſphemijs in iudicio inquiſitorum.*
11 *Blaſphemi de leuioribus blaſphemijs conuicti qua pœna afficiendi.*
12 *Blaſphemiæ leuioris pœna, qua rei nudo capite, & ſine chlamyde in eccleſia eſſe iubentur, vnde fuerit deriuata.*
13 *Pœnitentia publica blaſphemis ſacerdotibus imponenda non eſt.*
14 *Sacerdotibus blaſphemis quare publica pœnitentia non eſt iniungenda.*
16 *Sacerdotum blaſphemiæ non impunitæ relinquuntur.*
16 *Blaſphemus ſacerdos quo pacto ſit puniendus.*
17 *Blaſphemus abſolutus in foro conſcientiæ, an ſit puniendus in foro iudicij.*
18 *Blaſphemus in foro conſciẽtiæ abſolutus, in foro iudicij etiam puniri debet.*
19 *Blaſphemus qui plures eodem impetu blaſphemias dixerit, durius puniẽdus, ſed vna tantum pœna.*

Baſphe

1 Blaſphemare eſt, maledicere: non tamen quælibet maledictio, blaſphemia ſolet appellari, ſed ea duntaxat, quæ eſt execratio, aut conuicium impium cõtra Deum, vel contra diuos. Blaſphemi autẽ ſunt, qui ſacrilego maledicto ſe obſtringunt, vt ait Budæus. Multifariam autem blaſphemia in Deum dicitur: vel ab eo mouendo, quæ Dei ſunt: vel ei attribuendo, quæ Dei non ſunt: vel alicui tribuẽdo, quæ ſolius Dei ſunt: vel affirmando falſum de Deo: vel negando verum: vel maledicta in Deum conferendo: vel inhoneſta de eo loquendo: vel iurando per membra pudenda: vel detrahendo, vel irridendo, in Dei contumeliam: & totidem ferè modis honori & dignitati Diuorum derogari poteſt.

2. In quacunque blaſphemia inuenitur falſitas, ſaltem in affectu maledici: nam etſi vera nonnunquã dicere videatur blaſphemus, nominando membra pudenda diuorum: in eo tamẽ falſitas eſt, quòd cùm illi nihil habeant vituperabile, maledici vituperatione vtũtur, ea contumelioſè nuncupando. Et eodem pacto falſitas ineſt blaſphemiæ imprecandi, cum maledicus ea diuis imprecatur, quæ eis euenire non poſſunt.

3. Quilibet autem poteſt ac debet accuſare blaſphemum: quia id crimen in maieſtatem diuinam committitur, nec diſſimulare debemus eius opprobrium, qui probra noſtra deleuit. Et vt Pius papa inquit, ſiquis talem hominem non indicauerit, dubium non eſt, quin diuina condemnatione coerceatur. Et imperator Theodoſius ait, tutum non eſt, negligere diuinitatis iniuriam, & impunitum relinquere ſcelus. Et Chryſoſtomus in Matthæum homilia quinta operis imperfecti, enarrans verba illa Seruatoris noſtri, vade retro ſatana: in præcedentibus, inquit, non eſt exaſperatus: ſed quãdo diabolus Dei ſibi præſumpſit honorem, iratus eſt & increpauit eum: vt nos illius diſcamus exemplo, noſtras iniurias illatas ab impijs magnanimiter ſuſtinere: Dei autẽ iniurias nec vſque ad auditum ſufferre. Quoniam in proprijs iniurijs eſſe quẽpiam patientem, laudabile eſt: iniurias autem Dei diſſimulare, nimis eſt impium. Et idem diuus alibi multa in eandem ſententiam dixit ad populum Anthiochenum homilia prima. c. in nonnullis. de iudæis. c. ſiquis per capillum. 22. q. 1. c. ſi is qui. 23. 4. C. Theodoſiani. l. 1. tit. 2. legũ nouellarum.

4. Non ſolùm quiuis vnus è populo accuſare poteſt blaſphemũ, ſed etiam iudices omnes eum punire debent: nam & iudices Pontificij & regij & inquiſitores quoque apoſtolici, pœnas blaſphemis irrogãt. Verum ab vno iudice punitus, ab alio non plectetur: id enim iniquiſſimum eſſet, multisque legibus prohibetur. l. ſenatus. de accuſatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet.§.vlti.nautæ,caupo.C.de his. de accuſatio.c.presbyter 81.diſtin.

5. Cęterùm blaſphemus iniquè abſolutus,aut remiſsius punitus ab aliquo iudice,puniri poteſt ab alio: ne quod in odium eſt conſtitutũ, in fauorem eius conuertatur:quẽadmodum id generaliter communi ſententia traditur in l. placet C. de ſacroſan.eccle.in c.fælicis.§.per hoc.de pœnis.lib.6.Abba.Felinus Auguſti.Beroius.& cæteri in.c. de his.de accuſatio. Couar.l.2. variar. reſolutio. ca. 10. Albertinus lib. de agnoſcen.aſſertio.q.25.conclu.6.

6. Notandum igitur animaduertẽdumque eſt,multas eſſe blaſphemias, quarum punitio ad inquiſitores pertineat:quales ſunt, hæreſibus confines, & quæ ſpeciem hæreſis præſe ferunt. Sunt & aliæ plures quæ nihil prorſus commune habent cum hæreſi:verbi gratia, ſi quis iurauerit per membra pudenda diuorum,vel impia iurandi cõſuetudine aliquid inconſideratè& inconſultè dixerit:is puniẽdus eſt à iudicibus regijs,aut ab eccleſiaſticis ordinarijs,non autem ab inquiſitoribus. Quinta inſtruct. hiſpalẽ. cap.4. Alfonſus li.1. de iuſta hære. punitione.cap.12.

7. Ex qualitate verborum & circũſtantijs perſonarum, temporum, & locorum,magis ac magis nefaria & ſacrilega blaſphemia cẽſenda eſt:illa verò eſt omnium leuiſsima, quæ inconſulto dolore profertur, & ſtatim eam dixiſſe pœnitet l.aut facta.de pœnis.glo.in.c.denique.diſtin.4.Iaſ.in.l.ſi duo patroni.§.vlti.de iure iuran.Alberti.lib. de agnoſcen.aſſertionis.quæſt.27.

8. Maximis autẽ blaſphemijs annumeranda eſt, quæcunque dicta fuerit contra ſacratiſsimam virginem.Cuius rei exemplum memorabile Nicephorus retulit lib. 18.ecclesiaſticæ hiſtoriæ capite 33.Græci quidam, inquit, ſiue gentiles, in cuiuſdam domo conuiuantes, & vino ſeſe inuitantes, poſt prandium, ſimulatque ſatis adbiberãt, blaſphemare, & conuicijs proſcindere verbi matrem cœpere:poſtremum hoc compotationi adhibentes ſtudium,vt quæcunque aliquis eorum excogitare poſſet abſurda atque indigna, per ea ridens œconomiæ,& diſpẽſationis ſalutis noſtrę myſterio illuderet. Impietas ea poſtquam innotuit,illi quidẽ condignas petulãtis linguæ pœnas dedere:ædium autem Dominus à ſacris noſtris non alienus, tum quidem periculum effugit. Nõ multo verò poſt, noctu ei dormienti in ſomnis Dei genitrix aſtitit:cui diligentius percunctanti, ecquid ſe, quænam eſſet,noſſet. Poſtquam ipſe,noſſe ſe eam profeſſus eſt:illa ei contumeliarum indignitatem in memoriam reuocauit. Tum ille miſer ſupplex illi eſſe, veniamque delicti petere:& ne tam cito morte mulctaretur, ſed tẽpus ei pœnitentię relinqueretur,orare.Illa daturam ſe hoc ei, neque in præſentia ipſum

tia ipſum ita morte pœnas luiturũ, promittere: vimine autem, quod manu geſtare videbatur,genua eius circumcirca veluti exarans,circumſcribere. Id vbi factum, auolans ei poſtea non apparuit. At ille ſomno diſcuſso membra ea, quæ vimine notata fuerant, ſtatim ab reliquo corpore diſrupta inuenit, recenti ſanguine profluente, & in publicum productus iuſtum omnibus iudiciũ promulgauit. Qui verò id audierunt,laudes Deo, propter tam inopinatum miraculũ, cantarunt:matrem itidem Dei celebrarunt, quæ ita ſemper chriſtianorum genus tueretur,quæque nouo quodam modo affectionem erga nos ſuam,quamuis præter naturam eius ſit,vt quemquã puniat, vi quadam adacta oſtenderet, vt ſcilicet religio nobis ſtabilis & firma eſſet:hæc ille. Iuſtiſsima igitur lex regia eſt, quæ duplo maiorem pœnam imponit ijs, qui blaſphemant, & vituperant beatiſsimam virginem,quam eis,qui cæteros dinos.l.3.tit.28.parte.7.

9. Cùm varia ſit maledicorũ culpã,varia quoque pœna illis imponi debet, vt pro menſura peccati ſit & plagarum modus. Lex ait, qui blaſphemauerit nomen Domini morte moriatur:quod & Iuſtinianus nouella cõſtitutione ſanciuit: legibus verò regijs, pro grauioribus blaſphemijs lingua maledici amputatur, & pars bonorum eius publicatur, pro alijs autẽ, triginta diebus blaſphemus in vinculis detinetur. Alia item & alia pœna iure pontificio in blaſphemos conſtituta eſt. Deutero. 25. Leuit. 24. Authen. vt non luxurien. c. ſi quis per capillum 22.quæſt.1.c.2.de maledi.

10. Cæterùm in iudicio inquiſitorum hæc pœna vſu recepta eſt. Vt pro atrocioribus blaſphemijs maledicus plebeius trahatur in ſpectaculum publicum, infami quadam mitra capiti impoſita, & lingua ligata,& ſine chlamyde:& publicè ſententia pronuncietur,& cõfeſtim flagellis cæſus in exiliũ mittatur.Siverò blaſphemus nobilior aut honeſtior fuerit, ſine mitria illa pœnitentiam publicam ſimiliter agit, & ad certum tempus in monaſterium detruditur,& mulctam aliquam ſoluit: & non nunquam propter ſuſpicionem abiurare cogitur:honeſtiores enim fuſtibus cędendi non ſunt.l.capitalium.§.1.ff. de pœnis,

11. In alijs autẽ blaſphemijs leuioribus,ſolent inquiſitores damnare blaſphemum, vt aliquo die feſto in eccleſia, dum ſacra ſolemnia celebrãtur,ſtet nudo capite,ſine chlamyde,ſine crepidis & calceis,reſti ſuccinctus,dextra præferens ardentem facem: & ſacris peractis legitur publicè ſententia, qua ieiunia quoque & precationes indicũtur, & præterea mulcta aliqua punitur maledicus.

12. Atque ea quidem partim ex iure pon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re pontificio, partim ex veteri testamento deducta videri possunt. Nã & maledici pœnitentia huic ferè similis est, quæ lege quadam pontificia cõtinetur. Et in republica hebræorum leprosus separatus ad arbitrium sacerdotis, habebat vestimenta disuta, caput nudum, os veste cõtectum. Et Rex ille Dauid pœnitentiam agens, ascendebat cliuum oliuarum, Scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite: sed & omnis populus, qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans. c. 2. de maledicis. Leuiti. 13. & .2. Regum. 15.

13. Sed publica pœnitentia sacerdotibus imponenda non est, ne grex fidelium scãdalum patiatur. Nam vt Constãtinus magnus prudentissimè dixisse fertur, nõ oportet sacerdotum peccata vulgo innotescere, ne illis offensi, ad delinquendum reddantur audaciores: autor Theoderitus libro primo ecclesiasticæ historiæ capite vndecimo. Huc accedit quod Leo ille ter maximus in epistola nonagesima scribit apostolicam esse traditionem, vt ne sacerdotes publicam pœnitentiam agant. c. de his. 50. distinct. c. presbyter. 82. distin.

14. Accedit etiam, quòd publica & infami pœnitentia iniũcta maximo esset opprobrio sacerdotum dignitas, quæ quidem semper omnibus venerãda esse debet: quemadmodum Ambrosius libro de dignitate sacerdotali, Chrysostomus libro tertio de sacerdotio, alijque tradiderunt. Nec mirum id, nam & AEgyptij & Græci iam olim sacerdotes suos in summa veneratione habuerunt: quod Plato in libro ciuili testatur, post alia dicens: sacerdotum & vatum ratio, magnanimitate intelligẽtiaque & claritate abũdat, propter eorum, quæ tractant, magnificẽtiam. Quapropter apud AEgyptios non licet, regem absque sacerdotio imperare: & in plurimis Græcorum ciuitatibus reperies, præcipua sacra, à magistratibus summis institui. Et Diodorus siculus libro. 2. AEgypti vectigalibus trifariam partitis, priorem portionem percipit collegiũ sacerdotum, magna apud incolas authoritate, tum propter deorum curam, tum propter doctrinam, qua plures eruditi sunt: & immunes sunt sacerdotes omnes, secundum quod post reges honoris dignitatisque locum tenent. Et vt Statius Papinius libro quinto syluarũ ait, qui bona fide Deum colit, amat & sacerdotes. Prætereo Echium homilia. 59. de sacramentis, Brunum lib. 5. de legationib. cap. 6.

15. Sed quamuis sacerdotes nõ agant pœnitentiam publicam, nõ tamen idcirco eorum blasphemiæ erunt impunitæ: imò tanto seuerius puniri debent, quanto clerici grauius, quam laici delinquũt. Vt enim Cyprianus libro de singularitate clericorum, inquit: cũ quid laicos decet, ne occasionẽ blasphemandi

mandi opponant: tum maximè clericos id vehementer constringit, quibus aut religio blasphemiata, aut fraternitas perdita, pœnas duplices irrogabit. Quod etiam confirmat Chrysostomus in matthæum homilia trigesima octaua operis imperfecti.

16. Itaque sacerdos blasphemus durius puniri debet, mulcta, ieiunijs, & orationibus: & præterea sacris interdicendus est ad certũ tẽpus, & in monasterium detrudendus. Nam vt communiter traditum est, in pœnis quæ ad corpus & existimationem non pertinent, grauius puniendi sunt honestiores, quam humiliores. regia. leg. 2. cum seq. tit. 28. parte. 7. Barto. in l. quædam. de pœnis. Felinus in capite cum quidam de iure iurando. Tiraquel. de nobilitate capite vigesimo. nu. 120. vide Ioan Bernar in practi. cap. 103.

17. Sunt qui putant blasphemum absolutum in foro conscientiæ, puniendum non esse in foro iudicij: cuius opinionis causam afferunt nec probabilem, nec satis idoneam: quòd blasphemus absolutus à sacerdote, pacem habet cum Deo, quem in primis offenderat. Bartolus. consi. 167. Ancha. & Ana. in capite secundo. de maledi. Felinus in. cap. de his. de accusatio. de eius consil. 137.

18. Atqui ea opinio si vera esset, multa consequerentur absurda: nam & apostata, & hæreticus & idolatra, & quicunque Deum palam offenderet, absolutus à parocho, puniri nõ posset à iudice: quo 10. quid absurdius dici, cogitarive, potest? præsertim cum forum illud arcanum, nihil commune habeat cum foro iudiciario. Meritò igitur ac iure istorum opinatio alijs displicuit, quibus assentior. Iaf. in lib. 3. §. iurari. de iure iuran. Matthæo in constit. Siciliæ. libr. 3. rubri. 54. Couar, lib. 2. varia. resolutio. cap. 10.

19. Si quis autem eodem impetu plures blasphemias dixerit, durius quidem puniendus est, sed vna tantum pœna, quia vnum duntaxat crimen committit. leg. inficiendo. §. infans. ff. de furt. glo. in. leg. nunquam plura. ff. de priua. deli. Cepola consil. criminali. 77. Alciat in. capit. cum non ab homine. de iudi. nu. 33. Couar. libro secundo variarum resolutionũ. c. decimo. Boherius decisione'. 301. Hippolytus in. leg. vltima. ff. de sicar.

De bonis hæreticorum Titul. IX.

1 *Hæreticorum bona iure optimo publicantur.*

2 *Hæreticorum bona cur publicari oporteat*

3 *Hæreticorum bona filijs eorum catholicis olim relinquebantur.*

4 *Hære-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

De bonis hæreticorum

4 *Hæreticorum filios egestate laborare, rei pub. interest.*

5 *Hæreticorum filijs bona adimere, acerbũ & inhumanum non est.*

6 *Lex, qua sancitum est, vt filij eorum qui rei sunt læsæ maiestatis parentum bonis priuentur, non est abrogata.*

7 *Hæreticorum bona iure publicari, concluditur.*

8 *Hæreticorum fundus seruiens, vel is cui debetur seruitus, si publicetur, vtroque casu durant seruitutes.*

9 *Hæreticorum bona, quæ ipsi mortis causa donauerint, cum cæteris eorum bonis ad fiscum etiam pertinent.*

10 *Donatio inter maritum & vxorem reuocatur, si post mortem mariti memoria propter hæresim damnetur.*

11 *Hæreticis quæcunque ex contractu conditionali debentur, quomodo ad fiscum pertineant.*

12 *Bona omnia vxoris de hæresi damnatæ publicantur.*

13 *Peculium castrense filij hæretici, confiscatur.*

14 *Peculium castrense proprium est filij familias.*

15 *Filij familias, qui de hæresi damnantur, peculium castrense confiscandum esse, concluditur.*

16 *Bona materna filij familias hæretici ad fiscum pertinent, tametsi ille in patris sit potestate.*

17 *Peculium profectitium, quod patris est, bonis eius publicatis, etiam confiscatur.*

18 *Filij familias bona publicatis, vsus fructus patri debitus confiscatur.*

19 *Vsus fructus bonorum, quæ rogatus erat hæreticus restituere post mortem suam fisco adiudicandus est, quo ad hæreticus moriatur.*

20 *Hæretici prædium quod censum debet ecclesiæ confiscatur, saluo iure pensionis præstandæ.*

21 *Hæretici bona an publicanda sint ab eo die, quo in hæresin incidit.*

22 *Donationes ab hæretico quantumuis occulto factæ, cur pondus non habeant.*

23 *Dotes etiam à fisco reuocantur, quas filijs donant hæretici.*

24 *Dotes ab occultis hæreticis filijs sanctimonialibus datæ, si fisco vendicantur.*

25 *Hæreticus ex quo die tale crimen cõtraxit nihil ex bonis suis alienare potest.*

26 *Bona hæretici qui defecit in purgatione, aut propter contumaciam damnatus est, à quo die publicanda sint.*

27 *Fiscus vendicans res ab occulto hæretico venditas, an pretium teneatur restituere.*

28 *Hæreticus occultus qui bona sua vendit peccat.*

29 *Emptori, qui bona fide cum occulto hæretico contraxit, quando pretium sit restituendum.*

30 *Emptori quæcunque pars numorum reperiatur restituenda est.*

31 *Emptori reddenda est etiam pecunia, si ex ea factus sit hæreticus locupletior.*

32 *Emptori reddendi sunt etiam numi, si illis hæreticus res suas meliores fecerit.*

33 *Emptori restitu enda est ad huc pecunia, si ex ea occultus hæreticus suis creditoribus soluerit.*

34 *Emptori pretium etiam restituitur, cum in hæretici rem versa est pecunia, vel tantundem consumpturus esset hæreticus ex bonis suis.*

35 *Pecunia mutuò data occulta hæretico, qua seipsum & familiam aluit, restitui debet creditori.*

36 *Pecunia reddenda est emptori, si ea hæreticus ædificauerit, aut simile quid fecerit.*

37 *Pecunia similiter reddenda est, quam in suam, aut suorum valetudinem, occultus hæreticus impenderit.*

38 *Pecunia, in qua res sufficit impensam esse ab occulto hæretico, vt emptori restituatur.*

39 *Emptor qui seruatis solemnitatibus emerit, nihil præterea probare tenetur.*

40 *Probatio dilucida exigenda ab eo non est qui bona fide rem aliquã ab occulto hæretico emerit.*

41 *Pecuniam qui mutuò dederit ciuitati & ecclesiæ,*

ecclesiæ, an sit perspicuè probaturus in earum vtilitatem versam est.

42 *Pecuniam qui ignorantia insuperabili occulto hæretico mutuò dedit est satis, si probabili coniectura ostendat in rẽ hæretici versam esse.*

43 *Pecunia occulto hæretico inopia laboranti mutuata, quando ex bonis hæretici publicatis restitui debet.*

44 *Pecunia reddenda est creditori, si is probarit, occultum hæreticum, quo tempore illam ab eo mutuatus est, ea indiguisse.*

45 *Probatu extremis, media quoque probata esse videntur.*

46 *Pecuniam versam esse in hæretici vtilitatem, creditorem ius nunquam grauandum esse præcipit, vt probet.*

47 *Probatio impossibilis nunquã exigitur.*

48 *Probationem debere necessariò concludere, quomodo intelligendum sit.*

49 *Pecuniam in rem hæretici versam esse, quando fit verisimile.*

50 *Pecuniam creditoris in rem hæretici esse versam, quibus insuper coniecturis fiat probabile.*

51 *Emptori, qui bona fide ab occulto hæretico aliquid emit, quid sufficit probare, vt ei numi soluti restituantur.*

52 *Pecunia cur emptori & creditori restituenda sit in aliquibus casibus.*

53 *Fisci in dubijs quæstionibus non magna habenda est ratio.*

54 *Fiscus sub optimo principe sæpe numero vincitur.*

55 *Fisco in rebus certis fauere decet.*

56 *Bona ab occulto hæretico alienata à quo tempore reuocanda sint à fisco.*

57 *Vxor, si quidpiam alienauerit inscio viro, & in hæresim postea inciderit, id omne reuocabit fiscus.*

58 *Bona ab hæreticis alienata cum fructibus restituere tenentur malæ fidei possessores.*

59 *Possessores bonæ fidei post litem contestatam, & controuersiam motam, incipiunt malæ fidei possessores esse.*

60 *Emptoribus & creditoribus sola rei con-*

fessio nocere non potest in probatione temporis, ex quo in hæresim incidit.

61 *Bona futura non confiscantur.*

62 *Iura conditionalia ex vltima voluntate pendentia, si conditio extiterit post hæretici condemnationem, ad fiscum non transeunt.*

63 *Alimenta non publicantur.*

64 *Confiscatio bonorum hæretici non debet alijs esse damnosa.*

65 *Bona aliena inter hæretici bona reperta legitimis dominis sunt restituenda.*

66 *Fiscus dotẽ vxori reddere debet, mariti hæresi impietatis damnato.*

67 *Vxori hæretici quomodo dos restituenda sit.*

68 *Dotis numeratio quo pacto probari conueniat.*

69 *Fiscus qui successor est mariti damnati, vti potest aduersus vxorem exceptione dotis non numeratæ.*

70 *Bona paraferna vxori restituenda sunt.*

71 *Vxori dimidia pars lucrorum, quæ regijs legibus communia sunt coniugum, restituenda est.*

72 *Arrhæ & donationes propter nuptias vxori datæ, marito hæresis damnato, non confiscantur.*

73 *Vxor, quæ sciens nupsit hæretico, an sicut priuatur dote, sic etiã priuetur arrhis.*

74 *Bona quæsita constante matrimonio inter coniuges, an diuidenda sint inter fiscum & vxorem, quæ sciens nupsit hæretico.*

75 *Vxor an fundum dotalem repetere possit à fisco, quem maritus ea consentiente & iurante vendidit, deinde fiscus vendicauit.*

76 *Donationes factæ vxori à cõsanguineis viri sui, quando publicari possint propter hæresim mariti, & quando non.*

77 *Donatio facta filio arrogato, & vni ex socijs, non publicatur propter alterius hæresim.*

78 *Donatio legatis facta, si ipsi in hæresim incidant, publicanda est, nisi expressè aliud sit adiectum donationi.*

79 *Filij familias bona quæ post patris mortem*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem ei debentur, publicari non possunt:
80 Filio familias impietatis damnato, non publicatur peculium profectitium ei à patre concessum.
81 Patre familias hæretico damnato, non confiscatur vsus fructus quem habuit in bonis filij aduentitijs.
82 Maritus an possit alienare partem dimidiam lucrorum legibus, quæ regijs ad vxorem pertinent, si tempore alienationis vxor hæretica sit.
83 Maritum, si occultam vxoris hæresim ignoret, probabile est supra dicta bona alienare posse.
84 Fides bona & ignorantia in dubio præsumitur.
85 Probandi onus lex regia in eum transfert, qui dixerit, alienationē lucrorum dolo aut fraude à marito esse factam.
86 Maritus donare non potest ea lucra, quæ legibus regijs ad vxorem pertinent.
87 Hæreticus ecclesiæ reconciliatus, cuius bona sunt publicata, an partem dimidiam lucrorum quæ vxori eius adiudicata sunt, ipsa inuita alienare possit.
88 Bona ecclesiæ publicanda non sunt propter hæresim clerici.
89 Bona clerici hæretici, quæ ex ecclesia, vel eius respectu acquisierit, publicari non debent.
90 Fructus beneficiorum quos clerici possident, propter ipsorum hæresin publicari possunt.
91 Patrimonium & alia bona clerici hæretici, an ad episcopum pertineant.
92 Bona clerici hæretici ad fiscū pertinent.
93 Bona restitutioni subiecta quæ possidebat hæreticus non publicantur.
94 Hæreticus si rogatus sit aliquid filio suo restituere, id à fisco illi restituēdum est.
95 Ius patronatus ecclesiasticum, patronis bonis publicatis, vtrū ad fiscū pertineat.
96 Ius patronatus non publicatur.
97 Emphyteusis hominis priuati in fiscū trā sit propter hæresim emphyteutæ.
98 Emphyteusis ecclesiastica, an transeat in fiscum, publicatis bonis emphiteutæ.
99 Ecclesiæ res in emphiteusin data, an transire possit ad hæredem extraneum.
100 Emphyteusis ecclesiæ ad extraneos successores peruenire non potest.
101 Emphyteusin ecclesiæ ad extraneos successores peruenire posse, alij opinātur.
102 Emphyteusis reiecclesiasticæ, quādoad extraneos hæredes & fiscū nō transeat
103 Emphyteusis rei ecclesiasticæ, quando ad extraneos hæredes & fiscum transeat.
104 Ecclesia potest rem suam in emphyteusin datam recuperare.
105 Ecclesiæ optio datur, vt intra biennium deliberet, an velit habere fiscum in emphyteutam.
106 Ecclesia vtrum possit restitui aduersus lapsum huius biennij?
107 Emphyteusis an reddenda sit ecclesiæ cū meliorationibus, ita vt nihil pro eis fisco soluat.
108 Emphyteusis quando sit ecclesiæ restituenda cum meliorationibus.
109 Emphyteusis propter hæresim possessoris confiscata, cur ad ecclesiam cum meliorationibus redire debeat.
110 Emphyteusis dominus quid reddere teneatur, cum ei fundus cum meliorationibus traditur.
111 Emphyteusis dominus cum fūdus ei redditur cum meliorationibus, an compensare debeat impensas cum fructibus perceptis.
112 Emphyteusis dominus non debet compensare impensas cum fructibus perceptis, si is qui fecit impensas, bonæ fidei possessor erat.
113 Possessor malæ fidei, & is qui bona fide possidebat, post litem contestatam, cū fructibus perceptis compensare debent meliorationes.
114 Compensatio meliorationum cum fructibus perceptis, quatenus facienda sit.
115 Fructus percepti à malæ fidei possessore, si plures sint quàm meliorationes, quo pacto compensatio sit facienda.
116 Fructus percepti à bonæ fidei possessore, post litem contestatam quo pacto non sint restituendi, vt quidam sentiunt.
117 Fructus percepti à bonæ fidei possessore, post litem contestatam quando sint restituendi.
118 Aliena in re qui magnas impensas facit, quo pacto rei domino satisfacturus sit.
119 Aliena in re cū quis magnas impensas fecit, quid cum rei domino tunc agendū sit, iudicis arbitrio potissimum committendum est.
120 Feudū quod hæreticus habuit, quo pacto confiscari non possit.
121 Creditoribus hæreti. ante eius hæresim, si fcus satisfacere debet ex publicatis bonis
213 Creditoribus hæretici quantopere fiscus teneatur satisfacere.
123 Tutore cōfiscato, aut prodigi vel furiosi curatore aduersus fiscum cui danda sit actio.
124 Hæreditas adita al occulto hæretico an acquiratur fisco.
125 Hæreditatē an hæreticus adire possit quæ ei defertur cū iā hæresim confessus est, quamuis nondum sit absolutus.
126 Confiscationis executio quando facienda sit in bonis hæreticorum.
127 Confiscationis ius si duo sint domini temporales alter inferior alter superior, vtri eorum pertineat.
128 Confiscationis ius quando inferiori domino pertinere potest.
129 Bona hæretici ad regē illius regni pertinent in quo ipsa reperta fuerint.
130 Actiones in rem vbi sint.
131 Actiones in personam vbi nam sint.
132 Bona hæreticorum quo pacto olim diuidebantur.
133 Bona hæreticorum vsu capi possunt etiā contra ecclesiam Romanam, tempore quadraginta annorum.
134 Præscriptione quinquenij, aut certe 20. annorū vtrum fiscus submoueri possit.
135 Bona quæ in singulos annos hæretico debentur quando confiscari possunt.
136 Bona quæ in singulos annos hæretico debentur quando publicari non possunt.
137 Quæstiones tres decidūtur.
138 Domicilij ne an loci vbi contractū fuit matrimoniū habēda sit ratio in cōfiscādis bonis constāte matrimonio quæsitis.
139 Pacta conuenta in contractu matrimonij de lucris constante matrimonio acquirendis, seruanda omnino sunt.
140 Loci consuetudo vbi matrimonium fuit contractum, quando consideranda, in lucris inter virum & vxorem quæsitis
141 Loci consuetudo quando absque dubio vim habeat.
142 Vlpiani respōsum, quo ait, inspiciēdū esse locū domicilij mariti nō illū vbi contractum fuit matrimonium, aut dotale instrumentum conscriptum.
143 Vlpianus quid hoc responso voluerit.
144 locū contractus non inspici debere, sed locū domicilij mariti, speciale esse in contractu matrimonij, communis est ferè omnium sententia.
145 Vlpiani sententia de loco domicilij mariti aliter explanatur.
146 Vlpiani prædictum responsum quando locum non habeat.
147 Loci ne consuetudo in quo bona inter conuinges multiplicata sunt, an loci vbi domicilium habent, inspici debeat in confiscatione bonorum.
148 leges & cōsuetudines illarū prouinciarū seruari debet in bonorū cōfiscatione, in quibus prædia & alia bona oīa cōsistūt
149 leges & consuetudines prouinciarum in quibus prædia sunt esse seruandas iuris periti omnes tradunt.
150 leges & consuetudines non extendunt vim suam extra territorium.
151 leges & consuetudines territorijs esse terminatas, exemplis illustratur.
152 loci cōsuetudinē in quo matrimoniū fuit contractum, tametsi postea coniuges in aliā prouinciam migrauerint, aspiciendā esse, lege regia generaliter cautū est.
153 Consuetudo Cordubēsis qua quidquid alter ex coniugibus acquirit, sibi soli acquirit, odiosa non est.
154 Cōsuetudinē, qua lucra fiūt cōmunia, exorbitātē & contra ius esse, nonnulli tenēt
155 lex regia de lucris factis inter virum & vxorem quo pacto intelligenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De bonis hereticorum.

156 Consuetudo fauorabilis quando extendenda.
157 Hæreticus nondum à iudice condemnatus, neque ab aliquo accusatus, Vtrum teneatur in foro conscientiæ bona sua omnia fisco offerre.
158 Alfonsi Castri sententia in quæstione illa, Vtrum hæreticus nec damnatus neque accusatus, bona sua fisco offerre teneatur in foro conscientiæ.
159 Alfonsi Castri tria argumenta, quibus prædictam quæstionem difficilẽ reddit.
160 Alfonsi Castri alia argumenta in hanc eandem sententiam.
161 Alfonsi Castri de hac re primũ dũtaxat argumentum fortissimum est.
162 Hæreticum adhuc non damnatũ, neque accusatum, debere bona sua fisco offerre in foro conscientiæ, cui fundamẽto innitatur.
163 Declaratoria sententia in hæreticũ, quo pacto accipienda.
164 Declaratoria sententia vim expressæ cõdemnationis habet.
165 Declaratoria sententia propter quid requiratur.
166 Sententia necessaria est in crimine notorio.
167 Bona sua fisco tradere, quid sit quod reũ obliget.
168 Lex condemnans vniuersos hæreticos, nihil aliud esse videtur, quàm generalis quædam sententia principis aduersus hæreticos omnes.
169 Lex humana non habet maiorem potestatem, quam princeps.
170 Hæreticus licet sibi ipsi sit conscius, non tenetur ad exequutionem pœnæ in se faciendam in foro conscientiæ, donec à iudice iure sit damnatus.
171 Alfonsi Castri 3. argu. inane prorsus est.
172 Alfonsi Castri confirmatio quæ tertium argumentum fulcit.
173 Possessio hæretici ante sententiam non est iniusta.
174 fiscus non potest occupare bona hæretici ante latam sententiam.
175 Fisci possessio in bonis hæretici ante latã sententiam violenta & iniusta est.
176 Fiscus, si ante latã sententiã bona occulti hæretici inuaderet teneretur furti actiõe
177 Iuris regula, qua habetur, q. à quoquam pœnæ nomine &c. quo pacto intelligẽda
178 Decius & Montanus quomodo rectè dixerint, neminem cogendum restituere in foro conscientiæ, quod pœnæ nomine à quoquam exegerit.
179 Alfonsus Castrus perperam pro se adducit Innocentium & Baldum asserentes in exequutione non esse cognitionem aliquam necessariam.
180 Exequutio ante latam sententiam facta, reproba & iniusta est.
181 Alfonsi Castri quartum argumẽtum debile & infirmum est.
182 Alfonsus Castrus fortius vrget illis verbis quæ in fine argumẽti quarti adducit
183 Alfonsi Castri quartum argumentũ quo modo primo posit dilui.
184 Alfonsi Castri quartum argumentũ quo pacto secundo diluatur.
185 Alfonso Castro in quarto argumẽto quo pacto occurri posit.
186 Exactio aliquãdo iusta esse potest, & illũ à quo inuito pecunia exigitur, eã restituere non teneri in foro conscientiæ.
187 Hæreticus verum atque naturale dominium habet bonorum suorum.
188 Possessio hæretici iusta est, & iure pontificio illis relinquitur & defenditur.
189 Alfonsus Castrus quid sexto suo argumento nitatur probare.
190 Alfonsi Castri opinionem qui authores sequantur.
191 Alfonsi Castri argumento primo & omnium fortissimo respõdetur, motis prius tribus quæstionibus.
192 Alfonsus Castrus censet legẽ ferri posse, qua reus ad pœnam subeundam obligetur in foro conscientiæ.
193 Alfonso Castro quomodo primo respondeti posit.
194 Alfonso Castro quo pacto secundo respõdeatur.
195 Alfonsus Castrus asserit ecclesiam posse leges condere de quacunque re, quæ nõ sit

sit contra ius naturale aut diuinum.
196 Leges quare ferri nõ possunt de quacunque re, quæ non sit contra ius naturale aut diuinum.
197 Alfonsi Castri opinio reijcitur, dum existimat ecclesiam posse leges condere de quacunque re, quæ contra ius naturale aut diuinum non sit.
198 Alfonsus Castrus quomodo suam opinionem secundo corroboret.
199 Alfonsus Castrus quo pacto suam opinionem tertio confirmet.
200 Alfonsus Castrus quomodo suam opinionem quarto fulciat.
201 Alfonsus Castrus quomodo suam opinionem quinto stabiliat.
202 Alfonsus Castrus quo pacto. 6. arg. roboret
203 Leges Vsucapionis & præscriptionis pœnales esse, nullo iure probatur.
204 Vsu capio ad quid fuerit introducta.
205 Alfonsus Castrus quid sexto afferat ad defensionem suæ sententiæ.
206 Alfonsi Castri opinio quomodo. 7. probetur
207 Alfonsi Castri. 8. argumẽ. paruiponderis.
208 Clerico, qui per sex menses prætermiserit lectionem officij canonici, quam pœnã imponat Lateranense concilium.
209 Pœnarum diuisio posita à Bonifacio. 8.
210 Ecclesia non potest condere legẽ, quæ sub pœna peccati mortiferi præcipiat reo, vt meritã pœnam in seipsum exequatur in foro conscientiæ, priusquam damnetur.
211 Legislatori nõ licet condere legẽ, quæ reũ obliget in foro conscietiæ, ad magnam aliquam pœnã in seipsum exequendam
212 Legislatori legem cõdere nõ expedit, qua hæreticus (licet id fieri possit) obligetur in foro conscientiæ bona sua omnia nõ accusatus offerre fisco.
213 Legislatoris quare huiusmodi legem condere non conueniat.
214 Leges non sunt condendæ nisi de his tantum rebus, quæ necessariæ sunt ad reipubli. tranquillitatem.
215 Hæretici, quare in foro conscientiæ non obligantur, vt antequàm condemnentur, bona sua fisco offerant.
216 Rei se ipsos prodere in publicũ nõ tenẽtur
217 Lex aut magistratus occulta crimina punire non possunt, sine accusatore.
218 Legem aut magistratum occulta crimina punire non posse sine accusatore, redẽptor noster ostendit apud Ioan. cap. 8
219 Crimina omnia, etiam si publica sint, legibus puniri non oportet.
220 Leges quales condere oporteat.
221 Leges quid amplius continere debeant.
222 Lex durissima esset, quæ reũ cogeret in foro conscientiæ, ad offerenda fisco omnia sua bona.
223 Bonorum omnium iactura solet morti æquiparari.
224 Lex condenda non est de re nimium difficili, sicuti nec de impossibili.
225 Legis, quæ reos obligaret in foro conscietiæ ad offerenda fisco omnia sua bona, durities ostenditur.
226 Lex prædicta, cur vel ferri nõ potest, vel certè nullo modo ferri debet.
227 Legista. nũquã existimãdus est velle, nisi q. possibile, iustũ, bonũ & æquũ fuerit
228 Alfonsi Castri primum argumentum.
229 Alfonso Castro multifaria respõdeti põt.
230 Lex fieri non potest, per quã hæreticus obligetur in foro conscientiæ, vt ante sententiã teneatur oĩa sua bona fisco tradere
231 Legis pontificiæ verba, quæ decernit bona hæreticorum ipso iure confiscata esse.
232 Lex quæ inquit, statim dominiũ bonorũ desinat eius esse qui crimen cõmisit, et fisco acquiratur, quomodo intelligẽda.
233 Dominia rerũ quo pacto acquirẽda sunt.
234 Hæreticũ non teneri ante latã sententiã bona sua in foro conscientiæ fisco offerre duobus argumentis conuincitur.
235 Leges magistratibus egẽtaliũ qui ministris: neq; enim sufficit aliquid per legẽ statuẽsse, vt illud statim fiat nemine petente
236 Iudex nihil facere debet ad priuatã vtilitatẽ, nisi is, cuia interest, id prius postulauerit.
237 Legis hæc verba, ipso iure, non tantã vim habent, vt exequutio statim à lege fiat parte non petente.
238 Legis hæc verba, ipso iure, quid valeant & significent.
239 Legis hæc verba, ipso iure, si aliter intelligantur, quid inde sequitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

240 *Verba hæc, hæreticorũ bona ipso iure de cernimus confiscata: quid significent.*
241 *Fiscus, propter actionẽ competentem ad petẽda hæreticorũ bona, intelligi quodã modo põt esse dns illorũ bonorũ ipso iure*
242 *Dñiũ duplex eiusdẽ rei inueniri potest.*
243 *Verba improprie accipi tolerabilius, imo etiam rectius & iustius est, quàm quod operentur absurdum.*
244 *Lex non inuenitur, quæ prohibeat hæretico, ne bona sua retineat.*
245 *Hæreticos obligatos esse ad rerũ suarũ restitutionẽ variis argumẽtis probare volunt nonnulli.*
246 *Hæreticos obligari ad rerum suarum restitutionem secundo probatur.*
247 *Legẽ iustã quomodo intelligendũ obligare in foro conscientiæ.*
248 *Forũ conscientiæ quantũ differat à foro ciuili.*
249 *Iuris periti sæpissimè docuerunt, neminem obligatum esse ad pœnam in se ipsum exequendam.*
250 *Respõsio ad duas leges regias quæ obligãt expresse ad pœnã i foro cõsciẽtiæ præstãdã*
251 *legislator non obligat nominatim hæreticum in foro conscientiæ, ad offerendum sponte bona sua fisco, neq; id facere põt*
252 *Primogenitorũ bona (quæ vulgo maioratũ vocant) an propter hæresin possidentis confiscentur.*
253 *Primogenita tripliciter fieri solẽt, ex quibus quæ principis concessu fiũt, confiscari possunt propter hæresin possessoris.*
254 *Primogenita licet rex nominatim concedat vt publicari nequeãt propter hæresin, Galindus tamẽ cẽset posse confiscari*
255 *Primog. aliquãdo relinquũtur intestamẽto aut contractu sine decreto principis.*
256 *Primogenitorũ institutor si hæreticus deprehendatur, priuabitur illico illis & alijs bonis.*
257 *Primogenita legis regiæ concessu, sub eã cõditione relicta, vt ne propter hæresin primogeniti confiscari queant an confiscari possint.*
258 *Primogenita prædicta confiscari possunt propter hæresin possessoris.*
259 *Rex hæreticus non solũ regno eijcitur, sed & eius filij à regni successione pellũtur.*
260 *Feudi argu. ad primogenita rectè valet.*
261 *Primogenitus verè dns est illorũ bonorũ perinde atq; aliorum, quæ pleno iure acquisierit.*
262 *Bona subiecta restitutioni, quæ alicui, certæq; personæ relicta sunt, quare non confiscantur.*
263 *Maioratus institutores quid præcipiant in illis instituendis.*
264 *Bona etiã restitutioni subiecta, & alienari prohibita quando possunt alienari.*
265 *lex regia, quæ concedit generaliter omnibus vt in 3. & 5. bonorũ parte possint quæcunque velint vincula & onera ponere, huic sententiæ non repugnat.*
266 *Princeps qui facultatẽ condẽdi primogenita tribuit, semper excipere solet, vt propter hæresin & læsæ maiestatis crimen ea publicari possint.*
267 *Morientium voluntates quo tempore valeant & quomodo.*
268 *Pœnæ magna pars hæreticis debitæ in bonorum publicatione consistit.*
269 *Princeps qui facultatem dat vt primogenita obligentur & alienentur, ea potest confiscare in hæresis vindictam.*
270 *Primogenita si confiscari non possent, quæ absurda sequerentur.*
271 *Primogenita confiscari posse in damnũ siliorum qui concedunt & minimè in præiudicium transuersalium improbantur.*
272 *Maioratus bona quando publicari non posse quidam asseuerabant.*
273 *Primogenita an confiscẽtur quũ de origine illorũ non constat, superuacanea est.*
274 *Primogenita confiscari non posse, quando nonnulli sentiant.*
275 *Primogenita quo casu confiscari nequeãt*

1 BOna omnia hæreticorũ iustissime publicant, ne sint fomẽta malorũ, & scelerũ instrumẽta. scribit enim verissimè Plato li. 4. de legibus bona externa sine virtute, non modo nihil iuuare, sed esse quoq; damnosa, & quę in sceleratis hominibus aliud non sint, præter paratissima flagitijs, magnisq; malis instrumenta. Aristoteles quoque libro secundo magnorum moraliũ, inquit, ne languori corpus incumbat, volens conualescere, a quam prius & inediam exhibet: ita qui nequam habuerit animã, ne quippiam mali exerceat, ei opulentia & imperium, & dominatus & omnino alia id genus sunt auferenda: ac tantò id magis, quantò mobilior mutabiliorque est corpore anima. Item Demosthenes oratione aduersus Midiam: magnam pecuniã in hominis confidentis & improbi manu relinquere, id est ensem illi porrigere, quo iugulemini. At si ei res familiaris adimatur, fortasse fiet in posterum modestior.

2 Accedit illa quoque causa, vt improborum audacia coerceatur formidine pœnæ. Vt enim Tryphonius ait, male meritus publicè, vt exemplo alijs ad deterrenda maleficia sit, etiam egestate laborare debet: etenim nemo est, qui non speret, fugiendo & latitando, pœnam vitare posse: quid enim saluis infamia nummis? Bonorum verò publicationem omnes homines, præsertim diuites, formidare vehementer solent. Quamobrem sapientissimi legum latores grauiora quęq; crimina publicatione bonorum frequentissime puniunt: quum olim locupletes eò faciliùs scelere se obligarẽt q̃ integris patrimonijs exulabant, parricidas (vt Cicero scribit) bonis omnibus, reliquos dimidia parte

mulctarunt. Author Suetonius in Iulio Cesare cap. 42. l. bonafides. ff. depositi.

3 Sed olim bona hæreticorum filijs eorum catholicis relinquebantur: quod quidam iustius esse aiũt, quàm id quod hodie constitutum est. l. Manichęos. l. cognouimus. authen. idem est. C. de hęreti. c. iudæi. 1. quæst. 4. Corasius in. l. qui liberos de ritu nuptia.

4 Horum benignus affectus laudandus quidẽ est. expedit tamẽ rei publicę, vt filij quoq; hęreticorũ egestate laborent. Merito igitur antiqua illa iura sunt abrogata: quãuis non desint, qui putent, ea hodie seruanda esse: verum opinio eorum communiter damnata est. authen. Gazaros. C. de hęreti. l. vlti. C. de bonis proscripto. glo. & omnes in. ca. cũ secundũ de hęre. li. 6. Herricus & cęteri in. c. vergẽtis. Aluarotus post alios in. §. Gazaros de statu & cõsuetudi. li. feudo. Fortunius in. l. Gallus §. & quid si tantum Lupus in. c. per uestras. §. 72. Bru. lib. 5. de hęreti. ca. 6

5 Nec id acerbum aut crudele videri debet, cum pater nõ minus bonorum dominiũ habeat, quã si pater non esset: nec sit ideo minus puniẽdus, quia pater est. Accedit huc, quod pater pro libidine bona sua perdere & consumere potest: quid est igitur quãobrem propter maximũ scelus publicari non queãt? accedit etiam, quod eius bona, qui lędit humanã & temporalẽ maiestatẽ, iustissimè cõfiscẽtur, sine vllo filio

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum respectu: quantò rectiùs publicari debent hęretici patris bona qui diuinam & æternam maiestatem impie lædit? postremo, multorum patrum bona, qui hęretici & impij esse putabantur, iam olim publicata sunt, vt in ecclesiastica hi- 8
storia proditur. c. cum secundum. de hæreti. lib. 6. authen. Gazaros. C. eodem tit. Eusebius lib. 6. ecclesiasticę historię ca. 2. Nicephorus lib. 5. capit. 4. 9

Nec audiendi sunt Budæus & Igneus, qui opinantur, Honorij & Arcadij constitutionem (qua filij eorum, qui rei sunt lęsæ maiestatis, parentum bonis priuantur) abrogatam esse recentiore lege eorundem imperatorum, qua generaliter est cõstitutum, vt peccata suos teneãt authores. Nec enim verisimile est quod tam celebris constitutio verbis generalibus sublata fuerit: quod 10
Arnaldus Ferronus & Ioannes Robertus & Franciscus Duarenus mecum sentiunt. Adde quod regijs legibus septipartitis id ipsum reuocatum est. l. quisquis. C. ad leg. iul. maiesta. l. sancimus. de pœnis Budęus in. l. 1. ad le. iul. maiesta. Igneus in. l. vlti. ad Sillania. Ferronus in cõsuetudi. Burdigalen. tit. de furibus. 11
§. 3. Ioannes Robertus lib. 2. sententiarum iuris cap. 22. Duarenus lib. 2 disputatio. anniuersariarum ca. 24 regia. l. 2. tit. 2. & l. 9. tit. 31. parte. 7.

7 Iure igitur ac meritò bona omnia hæreticorum ipso iure publicãtur: mobilia, immobilia & mouentia, iura quoq; & actiones, & iura sepulchrorum. c. cum secundũ. de hæreti. lib. 6. l. bonorum & l. mouẽtium. de verbo. significa. l. 1. §. interdum. ff. de suis & legit. hęredib.

Quod si fundus seruiens, vel is, cui seruitus debetur, publicetur: vtroque casu durãt seruitutes: quia cum sua quisque conditione fundus publicatur. l. via constitui. ff. de seruitu. prędio. rustico.

Si autẽ aliquis mortis causa donauerit, & in hæresim inciderit, ac bona eius confiscata fuerint, reuocatur donatio, vt imperfecta, & cũ cęteris hæretici bonis ad fiscũ pertinet: quia donationes causa mortis vice legatorum funguntur. l. 3. §. pen. ff. de bonis liberto. l. 1. §. 1. siquid in frau. patro. l. si aliquis. l. & si debitor. l. illud. ff. de mortis causa donationib.

Si maritus vxori donauerit, & post mortem propter hæresim memoria eius damnata sit, reuocabitur donatio: quamuis ea, quæ alijs donauerit, valeãt. Nec enim impij morte donatio inter virum & vxorem confirmatur. l. cum hic status. §. si maritus vxori. ff. de donatio. inter virum & vxo.

Sed etsi aliqua hæretico ex contractu conditionali debeantur, ad fiscum quoque pertinent, existente conditione, & ius conditionis implendæ ad fiscum transit, si modo fiscus commode conditioni parere possit, vt Leiua noster copiose tradit. l. inter socerum. §. vltimo. ff. de

de pact. dotalib. l. qui balneum. l. potior. qui potio. in pigno. habean. l. necessario. ff. de peri. & commo. rei vendi. l. qui in fraudem. ff. qui & a quib. l. is cui. ff. de obliga. & actio. Marianus Soci in. c. vlti. de hæreti. Couar. lib. quæstio. cap. 39. Anton. Gome. lib. 3. commenta. c. vlti. 15

12 Omnia bona vxoris impietatis hæresisque damnatæ, publicantur, siue dotalia sint bona, siue paraferna, siue donationes illæ, quas hispani vocam⁹, arrhas, siue lucra, quę regijs legibus ad vxores pertinet. Sed omnes actiones saluas habet mariti tus contra fiscum, & in id, quod facere possit, dumtaxat condemnãdus est. l. si maritus. ff. solut. matri. l. quinq; legibus. cum seq. ff. de bonis damna. l. 3. §. sed vtrum. in fine. 16
ff. de minorib. l. res vxoris. C. de donatio. inter virum & vxo. regia lex Taurina. 78. vide. l. siquis officium. ff. de ritu nuptia.

13 Peculium castrense filij hęretici confiscatur: quia filius familias in castrensi peculio vice patris familias fungitur: nec patribus aliquid ex castrensibus bonis filiorum debetur. l. 2. ff. de senatus consul. Macedo. l. 4. & l. ex nota Marcelli. ff. de Castren. pecul. l. senatus consulto. §. 1. ff. de senat. consul. Silania. l. filius fa. in fine. ff. de donatio.

14 Accedit eò, quod peculium castrense proprium est filij familias, nec in eo vllum ius patris est. Nec enim pater familias in castrensi peculio proprietatẽ habet, aut vsumfructum: quinimo actionem persecutionemque castrensium rerum semper filius etiam inuito patre habet. l. 3. C. de castren. pecul. milit. libro. 12. l. miles & l. pater. in fine. ff. eod.

Ex quibus omnibus perspicuũ est, filio familias impietatis damnato, peculium eius castrense publicatum esse. Quæ quidem vera multorum sententia est: a quibus plurimi male dissentiunt. Angel. & Roma. in. l. si finita. §. si de vectigalibus ff. de damno infe. Nellus de bannitis. prima parte secundi temporis. quæst. 25. contraria opinio crebrior est, vt Alexan. & cæteri aiunt in. l. 3 §. si filius. quod quisque iuris. & alibi sæpe. Quemada. quæst. 19.

Ob easdem omnino causas verissimum esse puto, bona materna filij familias hæretici ad fiscum pertinere, tametsi pater eum habeat in potestate, nam proprietas eorum bonorum filij familias est. l. 1. &. 2. C. de bonis maternis. c. cum secundum. de hæreti. lib. 6. quamuis multi contrarium tradant. in. §. si de vectigalibus. & in alijs locis.

17 Publicatis quoq; patris bonis, peculiũ profectitium, quod eiusdem patris est, confiscatur: nam filius administrationem dumtaxat peculij profectitij habet. Quod Cynus Baldus, Imola, & Alexander, mecum sentiunt. in dicto. §. si de vectigalibus licet multi aliter sentiant. in. l. 3 §. sed vtrum. ff. de minoribus: & alibi. Quemada quæst. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 Publicatis bonis filij familias per consequentiam vsus fructus patri debitus confiscatur, etiam si filius ecclesiæ reconciliatus sit. Nam maxima capitis diminutione ius illud patriæ potestatis soluitur, cui consequens est, vt vsus fructus amittatur & cum proprietate ad fiscū perueniat. l. i. l. si viua matre. C. de bo. mater. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capit. diminutio. §. cum autē. instit. quib. mod. ius patrię potesta. solui.

19 Vsus fructus eorum bonorum, quæ rogatus erat hæreticus restituere post mortem suam, fisco adiudicandus est, quo ad hæreticus moriatur. & hoc iure vtimur. l. statius. §. Cornelio. ff. de iure fisci.

20 Etiam prædium illud quod censum debet ecclesiæ, propter hæresim domini confiscatur, saluo iure pensionis ecclesiæ præstandæ: quia dominij translatio non impeditur propter contractum illum, quem censualem vocant. glo. in. c. constitutus. de religio. domib. Alexand. consil. 14. libr. 2. Decius consil. 146. &. 164.

21 Nunc videndum, an bona hæretici publicentur ab eo die, quo in hæresim incidit: non enim vsquā id planè sancitum est: nam lex pontificia nihil aliud ait, quàm bona hæreticorum ipso iure confiscata esse. Verum cōmuni omnium consensu receptum est, vt exemplo eius qui in crimen lesę maiestatis incurrit, à die criminis bona hæretici omnia publicentur. c. cum secundū de hęretic. lib. 6. & illic interpretes omnes. l. vlti. C. ad leg. iul. maiesta.

22 Quo efficitur, vt donationes ab hæretico, quantumuis occulto, factæ, imperfectæ sint & non valeant l. post contractum. l. donationes in concubinam. §. vltim. ff. de donationib.

23 Dotes quin etiam filijs datæ reuocantur a fisco, quamuis pro oneribus matrimonij dentur, & officium paternum sit, filias dotare. l. quisquis. §. emancipatio. C. ad leg. iuli. maiesta l. pro oneribus. C. de iure dotium. l. qui liberos. de ritu nuptia.

24 Dotes quoque ab occultis hæreticis filijs sanctimonialibus datæ, vt vitam monasticam exigant, eadem omnino ratione fisco vendicantur. dicto. §. emancipatio. confert. l. hac in factum. ff. quæ in frau. credito.

25 Et generaliter atque vniuersè constitutum est, ex quo quis tale crimen contraxit, nihil ex bonis suis alienare posse, & quarumlibet rerum alienationes, ex eodem tempore factas, nullius esse momenti. l. quisquis. §. emancipatio. &. l. vltim. C. ad leg. iuli. maiesta. vide. l. empto ri duplam. ff. de euictione.

26 Sed bona eius qui defecit in purgatione, aut propter contumaciam damnatus est, non publicantur nisi ab eo die, quo hæreticus esse præsumitur, nō autem a tempore, quo testes aiunt, illum fuisse hæreticum atque

atque hæc opinio benigna interpretatione recepta est. Gabriel Quemada quęst. 8.

27 Sed est quęstionis, vtrum fiscus vendicans res ab occulto hæretico venditas, teneatur emptori pretiū restituere? Dubitationē affert, quia id iniquum esse videtur, nec lege aliqua expresse sancitum est: per cōsequentias tamen iuris periti aiūt, non esse pretium emptori restituendum, quia rem fisco debitam hæreticus malè vendidit, eamque fiscus iure dominij vendicat. Et ita quodam instructionum capite cauetur, & communi sententia receptū est. Argumento. l. 2. C. de furtis &. l. commissæ. ff. de publica. &. vectigalib. l. 1. §. siquis in fraudem. ff. si quid in fraudē patroni. 2. instruct. Hispalen. cap. 6. omnes interpretes in. c. cum secundum leges. Siluester in summa, verbo restitutio, 3. §. 7.

28 Quam obrem quidam rectissimè tradunt, peccare occultum hæreticum, qui bona sua vendit: quia emptorem in discrimen adducit, amittendi rem & pretium. Aliud esse putant, si donationes fecerit, aut alio lucratiuo titulo hæreticus alienaret: sed cū id in infraudē fisci sit, amplius deliberandum censeo. Syluester, verbo hæresis. 1. quęstio. 8. Franc. Victoria in relatione, de indis.

29 Multi tamen sunt casus, in quibus pretium restituitur, ei qui bona fide cum hæretico occulto contraxit. Ac primum quidem si numi soluti in bonis hæretici extant, reddendi sunt protinus emptori: ne fiscus & rem & pretium habeat l. ex his. ff. quæ in frau. credito. l. pe. in fine. ff. de rebus eorum.

30 Quod si non omnes numi, sed pars eorum reperta sit, ea sine dubio emptori restituenda est: quod enim iuris in toto, idem est in parte. l. quę de tota. ff. de rei vendicat. l. an pars. ff. pro derelicto.

31 Pecunia quoque reddenda est emptori, & ei, qui occulto hęretico bona fide mutuū dedit, si ex ea pecunia factus sit hæreticus locupletior. vt puta, si prędium aut rem aliam emit, nam aut numi restituendi sunt, aut certe res numis empta. l. si cum dotem. §. vltim. ff. solut. matrim. l. imperator. §. vlti. cum. l. seq. ff. de legat. 2. l. quod dicitur. §. vltim. cum. l. seq. ff. de impens. in reb. dotalib factis. l. si res. §. quod seruus. ff. de in rem verso. l. pater. ff. de adimen. legat. l. apud celsum. §. 1. ff. de doli except.

32 Idemque est, si hæreticus numis illis res suas meliores fecerit, aut hypothecas liberauerit, aut censum redemerit. l. emptor. ff. de rei vendicat. 2. instruct. Hispalen. capit. 6. & omnes doct. in. c. cum secundum leges. Syluester, verbo hæresis. 1. quęstion. 4. Conradus de contractib. quęst. 7. conclusione. 3.

33 Idem seruādum erit si proprios creditores ex ea pecunia dimiserit, id est, si occultus hæreticus suis creditores

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditoribus soluerit. Nam & ea pecunia in corpore patrimonij retinetur, nec absumpta videri potest. l. idem seruandum. ff. de lega. 2. l. emptor. de rei vendicat.

34 Non solum pecunia restituenda est ei, qui cum hæretico bona fide contraxit, cum extant numi aut locupletior factus est occultus hæreticus: sed etiam cum in rem eius versa est pecunia, vel tantundem consumpturus esset hæreticus ex bonis suis. Quòd multis quidem exemplis comprobare possum, sed nonnullis contentus ero. l. 3 §. & regulariter. ff. de in rem verso. l. in pupillo ff. de solutionib.

35 Si pecuniam mutuo dedisti occulto hęretico, qua se ipsum & familiam vestiuit & aluit, ea tibi restituenda est: quia in rem eius versa est. l. 1. §. in rem. &. §. proinde. &. l. vltim. ff. de in rem verso. l. mortuo. ff. de statu libe. Quemadaqęst. 7.

36 Si tuis numis occultus hęreticus horreum necessariũ, aut quippiam simile ædificauerit: si ædificiũ ruens refecerit, si oliueta defecta restaurauerit, si vites propagauerit, vel arbores curauerit, vel seminaria aut aggeres fecerit, aut flumina auerterit, vtique numi tibi reddendi sunt. l. 1. &. 3. &. l. impensæ. ff. de impen. in rebus dotalib. factis.

37 Si in valetudinem suam, aut familiæ, aut in funus suorum pecuniam meam hęreticus occultus impenderit, tantundem à fisco recuperare possum, quia in rem eius pecunia mea versa esse videtur. l. 2. ff. de impen. in reb. dotalib. factis. l. & ideo. §. illud. l. filius familias. ff. de in rem verso. l. si necessarias. ff. de pignerati. actio.

38 Sat est autem impensam esse pecuniam in res necessarias aut vtiles, quamuis postea casu perierint. res enim domino perit, id est, aut hæretico aut fisco. Verbi gratia, frumentum comparauit hęreticus ad alendam familiam, & in horreo reposuit, & hoc perijt, vel corruptũ est, vel arsit, nihilominus in rẽ versum esse videbitur. Idemq; est, si seruum necessarium emerit, isque decesserit: vel insulam fulcierit, eaque ruerit, aut exusta sit. l. pignus. C. de actione pigneratitia. l. 3. §. nec non l. seruus. ff. de in rem verso l. 4. ff. de impen. in reb. dotalib. factis.

39 Sed quomodo probabit emptor in vtilitatem fisci versam esse pecuniam? Si ciuitas vendiderit, pretiumqué receperit, cõmuni sententia receptum est, vt emptor, qui seruatis solennitatibus emerit, nihil præterea probare teneatur Bar. & cæteri in authen. hoc ius porrectum. C. de sacro san. eccle. Alciat. in. l. ciuitas ff. si cert. pet.

40 Quod magno quidem argumẽto est, non esse dilucidam probationem exigendam ab eo, qui bona fide rem aliquam ab occulto hęretico emerit: nec enim est, quod ei possit imputari, qui diuinare non valuit, nec planè sibi prospicere. l. 3. ff. de senatus consulto. Macedo. l.

Barbarius. de offi. præto. l. si fide iussor. §. si cum debitor. ff. mandati.

41 Quam obrem etsi plerique putent, cum qui ciuitati & ecclesiæ mutuam pecuniam dederit, perspicuè probare debere, in vtilitatẽ earum versam esse pecuniam, neque coniecturas sufficere: quia scire potuit ac debuit ecclesiæ conditionẽ & ciuitatis: vt iuris periti tradunt in authen. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccle. & in. l. ciuitas si cert. pet.

42 In eo tamen, qui ignorantia insuperabili mutuum dedit occulto hæretico, verior proculdubio sententia est existimãtiũ, probabiles coniecturas sufficere, ne fiscus ex alieno damno sit locupletior. l. cum hi. §. sane. ff. de transactio. gloss. indicta authen. hoc ius porrectum. & inibi pet. Cynus, Sali. Paul. & alij multi in. d. l. ciuitas.

43 Proinde siquis egenti hæretico bona fide pecuniam mutuã dederit, & postea probauerit, eum indigentem eo tempore fuisse, & adsint prętereà aliquę pręsumptiones, quibus verisimile sit, pecuniam in alimenta familiæ, aut in rem aliã vtilem aut necessariam consumptam esse: vtique boni viri arbitrio restituenda est creditori ex bonis hæretici publicatis. Decius. & Alcia. in dicta. l. ciuitas.

44 Atque hoc multo magis procedet, si creditor probare potuerit, tẽpore mutui indiguisse hæreticum pecunia mutuatitia, & post receptam pecuniam, id consecutum esse, propter quod mutuum datum fuit. Verbi gratia, domus hæretici occulti minabatur ruinam, ego illi indigenti mutuum dedi, vt eam reficeret, atque ille domum refecit verisimile quidem est, mea pecunia id factum esse. Quod ipsum in alijs speciebus similibus locum habebit. l. vltim. ff. de exercito. actio.

45 Huc accedit, quòd si probentur extrema, media quoque probata esse videntur. Nec omnino male infertur: indigens ædificat, seruos emit, fundum colit, & pecuniã mutuatus est, ergo ex pecunia illa ædificat, emit, expendit: hoc enim probabile atque admodum verisimile est. ca. inter dilectos. de fide instru. l. talis scriptura de legat. 1. Iass. cons. 46. lib. 3.

46 Accedit eodem, quod nusquã in iure probatur, creditorem, qui occulto hæretico pecuniam mutuam dedit, grauandum esse onere probandi, pecuniam versam esse in vtilitatẽ hęretici: quinimo, vt Vlpianus in specie nonvalde dissimili ait non debet pecuniam perdere, qui mutuũ dedit, nec ei imputari cur dederit, aut cur non diuinauerit. l. 1 §. si mutuam. ff. si quid in fraud. patroni. l. si fide iussor. §. si cum debitor ff. mandati.

47 Accedit etiam, quòd quę liquido probari non possunt, fat est vt argumentis probentur: nec enim vnquam impossibilis probatio exigi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur:qualis proculdubio foret,si creditor probare teneretur,in hãc aut illam rem pecuniam eandem impensam esse,quam occulto hæretico bona fide mutuam dedit.l. non omnis.§.à barbaris.ff.de re milita.

48 Nec moueat quenquam, quod vulgò dicitur,probatio debet necessario concludere:id enim ciuiliter accipiendum est,iuxtà subiectã materiam. Sæpe quidem præsumptiones & argumenta pro plenis probationibus haberi solent:&hac in re plurimum arbitrio iudicis tribuendum est.Nam quæ argumenta,ad quem modum probandę cuique rei sufficiant,nullo certo modo satis definiri potest.Ideoque iudex magis scire potest,quanta fides testibus sit habenda, & confirmabit motum animi sui ex argumentis & testimonijs, quæ rei aptiora, 52
& vero proximiora esse comperierit.l.3.§.tu magis.&.§.eiusdem &.l. ob carmen.ff.de testib.

49 Quoties igitur creditor probat occultum hæreticum indiguisse, cum ab eo accepit mutuam pecuniã, toties verisimile est,pecuniam in rem hæretici versam esse. Nec enim præsumi potest, eam perdidisse,aut vento vixisse : sed ex ea se ipsum & familiam suam aluisse.l.si defunctus.C.arbit.tutelæ.l. vlti. C. de alimen.pupillo præstan.

50 Ac multo id magis procedet, si præterea creditor probet, hæreticũ post acceptum mutuum,ædificasse aut refecisse,aut emisse , aut simile quippiam feciſſe:quia verisimilius est,ex pecunia creditoris ea esse facta,quam quod aliunde alij numi ei obuenerint.Quam obrem, mea quidem sententia,his probatis,pecunia reddenda est creditori : nec æquum est euidenti & impossibili probatione eum onerare.l. vlti. ff. quod cum eo.

Idemq; seruandum,cum is qui emit rem aliquam ab occulto hæretico,eadem probauerit.Par enim ratio vtrobiq; est:nec vsquam in iure cautum inuenies,vt is qui bona fide cum occulto hæretico contrahit,euidentiorem probationem facere teneatur. Nec fiscus hac in re priuilegium aliquod habet: sed iure priuatorum hominum vti debet.l.item veniunt.§. in priuatorũ. ff.de peti.hæredi. 51

Addendum eodem est,quòd in speciebus supra memoratis,liquido constat, pecuniam emptori & creditori debitam esse : incertũ est autem,an fiscus eandem habeat.Satius est igitur eam reddere creditori vero,quam fisco in dubio relinquere,qui bona hæretici & aliorũ innocentium simul occupare solet. In dubijs enim rebus vt Aristoteles in problematis ait ,ad eam partem vergere oportet ,in qua si forte sit erratum,pœcetur leuius. Confert. l.quoties nil sine caprione. de regul.iuris &.l.absentem.ff. de pœnis.

53 Accedit huc , quod in dubijs quæstionibus facile contra fiscum respon

respondendum est:præsertim cum lucrum quærit cum aliorum iactura. Tametsi non desint, qui Modestini sententiam corrumpentes, dicant non facile delinquere eũ, qui in dubijs quæstionibus contra fiscũ responderit.Sed magis miror,Frãciscum Duarenum,virum quidem eruditum scribere,non esse verum, quòd plerique asserunt, in dubijs quęstionibus contra fiscum iudicãdum esse.Quamuis enim responsum sit,eum non delinquere , qui contra fiscum responderit,nam id (inquit)ideò responsum est, quia plectebantur olim,qui fisco parum faciebant:quod nusquam legimus nec vnquam arbitror esse relatum l.non puto.ff.de iure fisci.l. vlti. C. de codicil.Duarenus in.l.1.ff.solut. matrimo. 55

54 Quin etiam id nos generaliter accipere debemus : quia sub optimo principeviuimus.Scribit enim Plinius in panegyrico ad Traianũ: quæ præcipuè tua gloria est , sæpe vincitur fiscus:cuius mala causa nũquam est, nisi sub bono principe. & Iulius Capitolinus in vita Marci Antonini:fisco in causis compendij nunquam iudicans fauit, & à Plotina vxore correptus Traianus, quod calumnijs procuratorũ prouinciæ diuexarentur:mox detestari cœpit improbas exactiones,fiscũ lienem vocans, quod eo crescente, reliqui artus tabescunt.Itaq; Traianus,Adrianus & Iustinianus contra fiscum respondisse traduntur : &

multi contra eundem multa scripsere.l.1.de interdi.& relega.l.cum ratio.ff.de bo. damna.l.1.§. vlti. C. de cadu.tollen.Eutropius lib.11.rerum Romanarum.Cælius lib.4. lectio.antiqua capit.18.Guil.Benedi. in.c.Raynutius,parte,mortuo itaque.1.Ripa in.c.inter cæteras de rescript.Alciat.lib.8.Parergon cap.6 Lazius lib.2. commentario. reipn. Romanæ cap.14.

Quòd autem diximus pro creditore contra fiscum facile respondẽdum esse,id locum habet in dubijs quæstionibus , vt ait Modestinus. Aliud est in rebus certis:nam si quispiam sciens aliquem hæreticum esse,ab eo emit,aut ei mutuam pecuniam dederit , non solum pretio carere debet,sed etiam in eum inquiri poterit,quia hæreticum hominem inquisitoribus non indicauerit.C. decreuit.de hæreti.lib.6.l. si debitor.ff.quæ in fraude.credito. nouella.131.de ecclesiasti. canonib. §.pen.

56 Non tantum à die hæresis alienata ab occulto hæretico reuocantur:sed ea etiam quæ in fraudem fisci paulo ante alienauerit.Fraus autem probabitur verbis & factis hæretici.Verbis,si dixerit se metu cõfiscationis ea bona alienare : factis, si omnia bona sua sine euidẽti causa alienauerit:si post alienationem possidere reperiatur : si statim post alienationẽ hæresis eius retecta fuerit.l.in fraudem.ff.de iure fisci.l. omnes.§.Lucius.ff.quæ in fraud. credito.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dito.l.pignus.§.superuacuũ. quib. mod.Pignus vel hypo. Sol. &.l. & qui sub imagine. C. de distra. pigno.l.si ventri.§.vlti.ff.de priuil.credi.traditur ab omnibusin.l.post cõtractum.ff.de donationibus.

57 Sed & si vxor aliquid alienauerit sine licentia viri,& postea in hæresim incidat,reuocabit fiscus rem alienatã:quamuis contractus confirmatus fuerit iuramento, leges enim regiæ,tales cõtractus prohibẽtes,nõ in vxorem quidẽ,sed in fauorẽ virorũ factę sunt Bar.in.l.vlti. C. ne fideiussor.dot.dẽtur. Lucas in.l. extrema.C.de prędecurio. Ang. consi.160. Areti.cõsi.54.Ale.cõsi.27 lib.1.Corne.consi.121.lib.4.Soci. cõsil.77.lib.1.Tiraquel.post leges connubiales glo.3.nu.37.

58 Cum autem alienata ab hæreticis reuocãtur à fisco: malę fidei possessores bona cũ fructibus restituere debent.l.ait prętor.§.per hãc.cũ seq.&.l.vlti.§.non solum.ff.quæ in fraud,credito.l.videamus.§. in Fauiana.ff.de vsuris.

59 Quin etiã bonę fidei possessores post litem contestatam & controuersiã motam,incipiunt mălę fidei possessores esse,& quasi prędonestenẽtur:cœpit enim scire rẽ ad se nõ pertinentem possidere,is qui interpellatur.l.sed & si lege.§. etiam. ff. petit.hęredita.l.2. C. de fructib. & lit.expensis.

60 Animaduertendum verò est,in probatione tẽporis, ex quo quis in hęresin incidit,q̃ sola rei confessio emptoribus & creditoribus nocere nõ potest,nisi testibus cõprobata sit.Nec enim vnius dicto fidesha beri debet,etiã si Cato iesset.Quod rectissimè Barto.tradit.c.licet vniuersis de testi.l.ius iurandi. C. eod. tit.Bar.in.l.edicto.ff.de iure fisci.

61 Sed quamuis tã multa,quam dixi,propter hęresim publicẽtur:quædam tamẽ sunt,quę in cõfiscatione non veniũt:qualia sunt bona futura.Nã publicatis bonis, quidquid postea acquiritur,nõ sequitur fiscũ sed publicatur dũtaxat id quod hæreticus habuit,cum damnaretur.l. si mãdauero tibi.§.is cuius bona. ff. mãdati.l.eius qui.§.1.ff.de testamẽ. c.fælicis.§.verũ de pœnis lib.6.Curtius Senior consil.59.

62 Qua ratione iura conditionalia ex vltima volũtate pendẽtia, si cõditio extiterit post cõdemnationem, ad fiscũ non transeunt.l.1.§.sin autẽ aliquid.c.de cadu.tollen.l.intercidit.ff.de condit.& de monstra.glo. recepta.in.l.non ad ea.eodem titu. Quemada quæst.10.

63 Alimenta quoq; nõ publicãtur: aut enim alimentarius exuritur,& eo casu ius alimentorũ finitur: aut ecclesię recõciliatur,& ei alimenta prętantur.l.iscui alimenta.ff.de aliment.& ciba.legat.l.pen.de capite minutis.l.si in metallũ. ff.de his quę pro nõ script.haben.l.qui bonis. ff. de cessione bono.Feli.in.c.apostoli cę de exceptionib.Bart.& cęteri omnes in.l.si victum.ff.re iudica.

64 Et generaliter cõfiscatio bonorũ hære

hęretici non debet alijs esse damnosa:nec perdendus est pius cum impio,nec est alius pro alio puniẽdus. Deniq; natura ęquum est, neminẽ cum alterius detrimento fieri locupletiorem. Genesis.18.l. sancimus. C.de penis.l.nam hoc natura.ff. de cond.indebi.

65 Quo efficitur,vt si quid alienum repertũ fuerit inter hæretici bona, vt puta,depositum, cõmodatum, conductũ,id omne illico domino eius sit restituendum. Par enim culpa est,iniustè detinere,atq; inuadere alienũ.l.in fraudem.§.ex his.ff.de iure fisci.l.si vẽtri.ff.de reb.iudi.auto.possi.c.sępe.de restitu.spoliato.

66 Hinc plurima decidi possunt:ego tamen ea nũc referã, quę dignũ tractatũ habent.Marito impietatis dãnato,fiscus dotẽ vxori confestim reddere debet.Nec fiscus vẽdere potest fundũ dotalem,excepto si sciẽs marito hęretico nupserit l.si marito.ff.solut.matri.l.2.ff de fundo dotali.c.decreuit de hæreti.lib.6.

67 Dos autẽ restituẽda est vxori,nõ quę inaniter dotalibus instrumẽtis cõscripta fuerit,aut quę sola mariti cõfessione probatur:sed quã vxor alijs quoq; probationibus viro tradi tã fuisse docuerit.l.1.C.de dote cauta non numera.l.siquis post hac.C. de bo.dãnato.glo.& omnes in.l.assiduis.C.qui potio.in pigno.habeã.

68 Sed cũ dotis promissio ac dotale instrumentũ pręcesserit,& postea cõfessio cõsequuta est,pleriq; putant, his solis plenè probatã esse dotis numeratione:mea tamẽ sentẽtia alijs quoq; pręsumptionibus & verisimilibus cõiecturis opus est,ne cõfessio illa in fraudem fisci aut creditorum fortè simulata sit.l.in cõtractibus.§. sed quoniã.C.de nõ nume.pe.Soc. & cęterin.l.1.ff.solu.matri.Aymo. cõsi.40.Couar.li 1. resolutio. cap.7.

69 Hęredes mariti,atq; adeo fiscus, qui eius successor est,vti possunt aduersus vxorẽ exceptione dotis non numeratę:ita tamen,vt intra annũ continuũ à morte,vel cõdemnatione mariti,ea exceptio proponatur. l.vlti.C.de dote cauta nõ nume.l.si cui.C.de nõ nume.pecu.l.2.§.exhis ff dever.obli.l.quod id hęrede.ff.de tributo.Rolan.con.31. Quema.q. 4

70 Restituenda quoque sunt vxori bona paraferna,& alia eiusdem propria,quocunque titulo quæsita.l. si quis post hac.C.de bonisdamnato. l.si ego.§.dotis.ff.de iure dot.l.2 C. ne vxor pro marito.

71 Idemq; est in parte illa lucrorũ, quę regijs legibus cõmunia sunt cõiugũ:quia dimidia parsad vxorem pertinens,ei restitui debet:cuius augmentũ crescit vsq; ad sententiam publicationis bonorũ declaratoriã regia lex Taurina.77.Segura li. de bonis lucrati.Lupus in rubri.de donatio.inter vir.& vxo.§.66.Chasse. in consuetudi.Burgun.rubri.2.§.2. Quemada quæst.6.

72 Neque donationes propter nuptias,neq; arrhę vxoridatę,marito hęresis dãnato,confiscantur,sed ad vxorem pertinent: quia pudicitiæ

prędmio

Universidad de Deusto
Biblioteca

prędmio cedũt. Idem iuris est in parte eorũ, quę data sunt spõsæ, osculo interueniente. l. res vxoris. C. de dona. inter vir. & vxo. &. l. siquis post hac. de bonis dãna. l. si à spõso. C. de donatio. ante nupt. Lupus in rubri. de donat. inter vir. & vxo. §. 66.

73 Quæri aũt põt, an vxor quę sciẽs nupsit hęretico, sicut priuatur dote sic etiã priuetur arrhis, siue donatione propter nuptias? Sed ea quæstio fatua est: quia hęreticus nõ potest donare propter nuptias. c. cum secundum de hęreti. lib. 6. l. post contractum. ff. de donatio.

74 Plusculũ dubitationis habet, an bona quæsita constãte matrimonio inter cõiuges, diuidenda sint inter vxorẽ & fiscũ. & cũ vxor deliquerit nubẽs hęretico, & turpia ea lucra esse videãtur, cõsequens est vt nihil eorũ ad vxorẽ pertineat. c. decreuit de hęreticis lib. 6. l. 1. §. plane. ff. de tute. & ratio distrahen. l siue hęreditaria ff. de nego. gestis. l. quod seruus de acqui. posse. l. quod autem. ff. prosocio. l. 1. ff. vnde vir. & vxor.

75 Occultus hęreticus fundũ dotalẽ vendidit, cõsentiente atq; iurãte vxore: deinde fiscus vẽdicauit fundũ, quẽ vxor vendicare nõ poterat: quæsitũ est, an vxor fundũ illũ repetere possit à fisco? & quia nouũ non est, vt ex alterius persona quispiã cõsequatur, quod ex sua consequi nõ valebat: nec æquum est vt fiscus locuples sit cum vxoris detrimento: pro vxore contra fiscũ pronũciauimus. l. non putauit. §. si exhęredatus & l. si post mortẽ. ff. de bon. posse. contra tabu. l. per procuratorẽ. ff. de adqui. hęredi. l. Aristo. ff. quę res pigno. obliga. non possunt. l. si filius. ff. de bo. liberto.

76 Propter hęresim viri nõ publicãtur donationes factę vxori a cõsanguineis eiusdẽ viri, excepto si nominatim dictũ sit tẽpore donationis factę ab eo, qui donauit, vt marito adquirãtur. l. si mater. C. de donatio. antenupt. l. si ita stipulat°. §. chrysogonus in fine. ff. de verbo obli. Lupus in rubri. de donation. inter vir. & vxor. §. 45. Alcia. lib. 1. de præsumptio. cap. 18.

77 Idẽ dicimus in donatione facta filio arrogato: itemq; vni ex socijs: ea enim ei acquiritur, cui facta fuerit: nisi fortè aliud sit dictũ tempore quo facta est donatio: ergo nõ publicabitur propter alterius hęresim. l. sociũ qui in eo §. vlti. ff. prosocio. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupilla. & illic Bar. & cæteri. Corne. consi. 81. & consi. 149. li. 1. Soci. consi. 33. lib. 3.

78 Eadẽ dicẽda sunt in muneribus, quę legatis dari solẽt: quia legatis acquiruntur, & ab eis auferuntur, si hęretici fuerint: nisi expressè aliud sit adiectũ donationi: atq; hęc quidẽ cõmuni omniũ cõsensu recepta sunt in. l. si vero. §. itẽ quidquid. ff. solu. matri. & in. l. qui proprio. §. procurator. ff. de procurato. Alcia. li. 1. de præsumptio. cap. 18. Brunus li. 4. de legationib. cap. 6.

79 Quamuis filius familias viuo patre

tre dñs bonorum eius quodammodo existimetur, publicatis tamen 83 bonis filij, nõ cõfiscatur portio illa legitima, quę post mortẽ patris ei debetur. l. in suis. ff. de libe. & posthu. l. si qua pœnã. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. qui supstitis. de acqui. hęredi. omnes interpretes in authẽ. nouissima. C. de inoffi. testa. & in. c. 2. de deli. puero.

80 Filiofamilias impietatis dãnato, nõ publicatur peculiũ ꝓfectitium ei à patre cõcessum: quia ꝓprietas eius non filij, sed patris est. l. 3. §. sed vtrũ. ff. de mino. l. 3. C. de bo. ꝓscrip. l. depositi. &. l. quã tuberonis. ff. de peculio. cõmuniter oẽs ĩ. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dãno infẽ.

81 Patrefamilias hęretico damnato, non cõfiscatur vsus fructus, quẽ 84 habuit in bonis filij adũctitijs. nam cum filius efficiatur sui iuris, cõsequens erit, vt vsus fructus ad eũ cũ proprietate pertineat. c. 2. §. vlti. de hæreti. lib. 6. l. cum oportet. &. l. quæcunque. C. de bo. quæ libe. l. si viua matre. de bo. mater. §. finitur instit. de vsu fructu. Ruinus cõsil. 85 24. lib. 5. Boherius decisione. 7.

82 Quæsitum fuit, an maritus alienare posset partem dimidiam lucrorum, quę legibus regijs ad vxorem pertinebãt: si tempore alienationis vxor hæretica erat? & magis puto, reuocari posse alienationem, si sciebat vir, vxorẽ hæreticã esse: quia nec vxor ipsa, si vidua foret res illas alienare posset. l. quisquis. §. emancipatio &. l. vlt. C. ad leg. iuli. maiest. c. cũ secũdũ. de hęreti. lib. 6.

Si autem occultam vxoris hęresim maritus ignoret: ꝓbabile quidem est, vt talia bona maritus alienare queat. Lege enim regia viro concessum est, vt inscia & inuita vxore lucra illa possit alienare: quo iure propter occultam vxoris hęresim non videtur esse priuatus: quãdoquidem alia lege regia declaratum est, vt lucra illa possint augeri vsque ad sententiam definitiuam. Ergo per cõsequentias maritus interim res administrat, & eas bona fide minuere, sicut augere poterit. l. vlti. tit. 4. lib. 5. ordinatio. & regia. item lex taurina. 77. l. secundũ naturam. ff. de regul. iuris. l. 1. §. pro secundo. C. de cadu. tollen.

In dubio autẽ bona fides & ignorantia præsumitur: & vt eleganter inquit Vlpianus, plærunque credendum est, qui partis dominº est, eum iure potius suo vti, quam furti consilium inire. l. pen. C. de euictio. l. verius. ff. de probat. l. merito. ff. pro socio.

Adde quod lex illa regia onus probandi transfert in eum, qui dixerit, alienationẽ lucrorũ dolo aut fraude à marito esse factã. Sub qua quidẽ regula cõprehẽditur fiscus: tum quia in ius succedit vxoris: tũ etiã, quia nisi excipiatur fiscus, iure priuatorum vtitur. l. vlti. tit. 4. lib. 5. ordinat. l. qui in ius. ff. de regul. iuris. l. quod in hęrede. ff. de tributo. l. itẽ veniunt. §. in priuatorũ. ff. de peti. hęredi. l. 2. &. 3. de alimẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ciba. legat.

86 Sed etsi maritus ea lucra vendere, aut iusta ex causa alienare queat: donare tamen non poterit: nec enim ad hoc libera eorum administratio concessa est, vt perdat. l. filius familias. ff. de donat. l. contra iuris. de pact regia. l. 206. styli. Suares in. l. 1 tit. 3 lib. 3. fori regij.

87 Bona viri hæretici Ecclesiæ reconciliati, publicata sunt: deinde alienare voluit partem dimidiam lucrorum, quæ vxori adiudicata erant: quæsitum fuit, an id facere posset, vxore inuita? & cum societas illa publicatione soluta fuerit, & vir partem lucrorum perdiderit, & altera pars vxoris propria sit: denique cum maritus ad inopiam culpa sua pueuerit: probabile quidem est, vt non magis ea bona alienare queat inuita vxore, quam alia vel dotalia, vel paraferna. l. 4. & l. verum. §. vlti. l. actione. §. publicatiõe. ff. pro socio. l. vbi ad huc. C. de iure. Dot.

88 Propter hæresim clerici ex bonis ecclesiæ nihil est publicãdum: & qui secus fecerit, in sententiam excommunicationis incurrit, & ab ea non est absoluendus antequam Ecclesiæ satisfaciat. Sed ea sanctio locum non habet in eo qui confiscat libros Monachi Franciscani hæretici: quia non sunt monasterij, quod nihil proprium habet. Clem. 1. de hæreti. Aymo. de antiquitate parte. 4 §. 1. in fine.

89 Cui consinne est, vt bona clerici hæretici, quæ ex ecclesia, vel eius respectu acquisierit, publicari nõ debeant, sed eidem ecclesiæ restituenda sint. Et ita pontificij tradunt. c. relatum. 2. c. requisisti. de testamen. c. excommunicamus. 1. §. primo. de hæreti. & ibidem glos. collecta. & cæteri. Ancha. in cap. cum secundum. de hæreti. libro sexto. Cardi. in Clem. 2. Feli. in. c. vergentis. & Brunus libro quinto cap. 6 de hæreti.

90 Sed cum vera sententia sit, quòd clerici verum dominium habent fructuum suorum beneficiorum: & moribus ac legibus Hispaniæ receptum sit, vt clerici libere eosdem fructus etiam in vltima voluntate, alienare ac distribuere possint: relinquitur planè, vt propter hæresim confiscari queant. Ioan. maior in libro quarto sent. distin. 25. quæstione vigesima. Gabriel distin. 15. quæstio. 8. Syluester. verbo, clericus. 4. Corne. consil. 314. libro tertio. Zasius consil. nono libro secundo. Couar in. c. cum in officijs. de testamen.

91 Et quamuis multi putent patrimoniũ & alia bona clerici hæretici, ad episcopũ pertinere: ita tamẽ vt ea distribuant in vsus pios. Abb. Socinus, Ana. Feli. & cæteri in. c excõmunicamus. 1. §. 1. de hæreti.

92 Verior tamen & iustior sententia est, vt ad fiscum ea bona pertineant, pro alimentis eorundem clericorũ pœnitentium, & aliorũ pauperũ, & salarijs, atq; alijs impensis sanctis huius officij: idque cautum est constitutione extrauagante Bonifacij, vt Bosius retulit, & eo iure maiores nostri, & nos semper vsi sumus: nec desunt idonei eius sententiæ authores. c. placuit. c. quicunque. 12. quæst. 3. c. nulli. c. fixum. c. si episcopus. 12. q. 5. melius in. c. de lapsis. 16. q. 6. Oldra. cõsil. 17. Ioan. and. ad speculum. tit. de feudis. §. pen. Ancha. in. c. ea quæ. de regul. iuris lib. 6. quæst. 22. Paul. consil. 154. Benedi. in. c. raynutius. parte, & vxorem. num. 240. Couar. libro secundo, resolutio. capite 9. Pet. rebuffus in proœ. constitutio. regiarum. nu. 35. Bosius nu. 33. tit. de hæreti.

93 Bona restitutioni subiecta, quæ possidebat hæreticus, non publicantur: sed ei restituenda sunt, cui post aliquod tempus relicta erant. l. imperator. ff. de fidei commissa. liberta. l. statius. §. Cornelio. ff. de iure fisci. Alex. consil. 23. lib. 1. Ruinus consil. 124. lib. 2. & consil. 23. lib. 5. Caseneus in consuetudi. burgun. rubri. 2. §. 2. Quemada quæstione decima septima.

94 Quin etiam si filio suo rogatus sit hæreticus aliquid restituere, id à fisco restituendũ est illi: quia pertinet ad filium, non tanquam ad hæredem, sed vt ad creditorem. l. vnum ex familia. §. 1. & seq. ff. de legat. 2. probus ad Ioan. Mona. in. c. cum secundum. de hæreti. lib. 6.

95 Ius patronatus ecclesiasticum transit natura sua etiam ad hæredes extraneos: quam ob rem bonis patroni publicatis, ius illud ad fiscum pertinere videtur: quia loco hæredis extranei fiscus est. Inno. & cæteri in rubri. de iure patrona. Decius consil. 149. Igneus in. l. necessarios. §. non alias. nu. 403. ff. ad Sillania.

96 Obtinuit tamen, vt ius patronatus non publicetur, sed ecclesia libertatem consequatur: sicut alij liberantur, qui iure Dominij & obsequij hæretico erant astricti. c. vlti. de hæreti. l. iura libertorum. ff. de iure patrona. Imo. in. l. insulam. ff. solu. matri. Caseneus in consuedine burgun. rubrica secunda. §. 2. nu. 9. Plenius Cæsar lamberti. libro 3. de iure. patrona. quæstio. octaua. arti. 8.

97 Emphyteusis hominis priuati infiscum transit propter hæresim emphyteutæ: sed ius suum integrũ Domino conseruatur, quia fiscus in ius priuati succedit. Quemada quæst. 11.

98 An emphyteusis ecclesiastica transeat in fiscum publicatis bonis emphyteutæ, quæritur? & iam ante dixi de re quę pensionem, siue censum soluit Ecclesię. Tabelliones autem hos contractus, longè dissimiles, miscere & cõfundere solent: sed natura corũ potiùs, quã verba, considerandа est: nec enim mutatur vocabulis vis rerum, vt ait Fabius libro nono capite primo. l. insulam. ff. de præscript. verbis. l. sed celsus. §. 1. ff. de contra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hen.empt.Ias in.l.1.C. de iure emphyteu.col.11.

99 Quæstio autem proposita pendere videtur ex alia. Num res ecclesiæ in emphyteusim data, transire possit ad hęredem extraneum? Nam si id non: neque ad fiscum perueniet, qui extraneus successor est.l.iura libertorum.ff.de iure patrona.

100 Crebrior quidem opinio est, emphyteusim ecclesiæ ad extra- 104
neos successores peruenire nō posse: vt Decius, Gozadinus & alij authores sunt. Decius in.c.in præsentia.de probatio. Gozadi.consil.39. Casene in consuetudi. burgun.rubrica 2.§.2. nu.10. Rolandus consil.96.

101 Multi verò aiunt contrariam 105
opinionem esse veriorem. Quin etiam Felinus, & Corneus testes sunt, hanc esse communiter approbatam. Feli.in eodem cap. in præsentia.de probat. Corne.cōsil.13 l.3.

102 Ea tamen distinctio vera & recepta est, qua & vtraque opinio defendi potest, & soluitur quæstio supra tacta. Aut enim emphyteusis rei ecclesiasticæ fit, non præcedentibus iuris solennibus, alias necessarijs ad eas res alienandas: & eo casu, neque ad pronepotes, nec ad hæredas extraneos, nec ad fiscum transit. nouella. 7. de non alienan. §.emphyteusim.

103 Aut res ecclesiæ in perpetuā emphyteusim traditur, antecedentibus necessarijs solennibus ad alienationem rerum ecclesiasticarū: & in ea specie ad extraneum hęredem transit, atque adeò ad fiscum: nouella constitu. 120. de aliena. & emphy.§. licētiam. Matthe.neapolita decisione. 100. Curtius iunior cōsil. 4. Gozadi consil. 86. Gratus consil. 55. lib.1. & consil. 128. lib. 2. Couar.lib.2.resolutio. cap.17. Bossius titul. de bonorum publicatione nu.60.

Sed hoc est ecclesiæ ius singulare, vt possit rem suam in emphyteusim datam, recuperare, & fiscus eam restituere teneatur. Quod & senatusconsulto cauetur. C. fœlicis.§.si qua verò de pœnis lib.6. Oldra.consil.17. Ancha.in. c. cum secundum.de hæreti.lib.6.

Optio quoque datur ecclesiæ, vt intra biennium deliberet, an velit habere fiscum in emphyteutam, vel rem suam in emphyteusim hæretico datam, recuperare malit. nouella. 120. de alienat. & emphy.§. porro si quamlibet rem. Bar. Roma.& Alex.in.l.si finita.§.si de vectigalibus.ff. de dam.infe. Ancha. in. c. postulasti. de foro compet. Imo in.C.ex parte. de feudis. Guil. & Bal. in.l.si quis presbyter.C. de episco.& cleri. Decius consil. 442. Ruinus consil.23. lib.5. Quemada quæstio.12.

106 Vtrū ecclesia possit restitui aduersus lapsum huius biēnij? verius & benignius est vt id ecclesia facere queat: quia melior eius causa est, quam fisci lucrum captantis

ptantis. Quemada.quæst.13.

107 Ex facto tractatum fuit, an ecclesia posset rem suam in emphyteusim datam, recuperare cum meliorationibus, & nihil pro eis fisco soluere. Quæstio quidem anceps erat: plerisque tamen placuit, quia hæreticus rem illam post hæresim, meliorem fecerat: vt ecclesia expensas ex numis ad fiscū pertinētibus factas eidē fisco redderet.

108 Si vero emphyteuta rem ecclesiæ meliorem fecerit, & postea in hæresim incidat: publicatis eius bonis, emphyteusis gratis restituēda est ecclesiæ cum melioration-ibus: quæ quidem iure accessionis ac veluti consolidationis ad ecclesiam pertinent. Adde quod ecclesiæ fundus propterea solet in emphyteusim pro exigua pēsione dari, vt melior pretiosiorque factus aliquando ad ecclesiā redeat. Et ea quidem fuit olim emphyteusis origo: dabatur enim fundus in emphyteusim, id est in plantationem, vt qui acciperent, plantando & inserendo, rem sterilem, in meliorē statum reductam, fertilem redderent. l.2.&.3.C.de iure emphy. Corasius in.l.qui pignori. ff. de seruit.

109 Accedit eodem, quòd quoties propter culpam priuatur emphyteuta iure suo, toties res in emphyteusim data redit ad dominū proprietatis cū melioration-ibus. Ad ecclesiam ergo redire debet pleno iure emphyteusis propter hęresim possessoris confiscata. Authen.qui res. C. de sacrosan. eccle. & inibi. Decius. Ias.in.l.2. de iure emphy. Decius consil.171.&.518. Quemada quæst.12.

110 Cum autem fundus cum meliorationibus traditur, Dominus reddere debet impensam, eo vsq; duntaxat, quo fundus pretiosior factus est: & si plus pretij fundo accesserit, solum restituet, quod impensum est. Itaque fundi Dominus eliget vtrum soluere malit, quod impensum est, aut quod fundus pretiosior factus est. l.in fundo.ff de rei venditi.

111 Sed an impensæ compensandæ sint cum fructibus ex eodem fundo perceptis: quæstio quidem implicita est, & quæ distinctione indiget. Nam si eo tempore Dominus fundi fuit, quo impensas fecit, fructus sūdi sito iure percepit, eosque compensare non debet. Et ita omnium sententia receptum est. glo.& omnes in.l.emptor.ff. de rei vendi. Tiraquel.de retractu conuentionali.§ 7.glo.1.Couar.lib.1.resolutio.cap.8.

112 Idemq; erit, eademq; ratione, si is qui fecit impensas bonę fidei possessor erat. Non enim compensare tenetur fructus perceptos ante litis contestationem: quia eos omnes & naturales & industria sua perceptos, suos iam fecerat.l. emptor. & l.sumptus .ff. de rei vendicat. l.Paulus respondit.§. vltimo. ff. de pignoribus.l. qui scit. & l. in pecudum. ff. de vsuris.l. bonæ fidei

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff.de acqui. rerũ domi. Forcatulus in penu iuris ciuilis.c.18. Vasquius Menchacensis lib.3. quęstio. c.70.

113 Possessor verò malæ fidei & is qui bona fide posidebat, post litem contestatam : fructus perceptos compensare debent cum melioratiõibus:quia eos non faciunt suos.l.plane. in fine.& l.sed & si lege.§.etiam.ff.de peti.hæredi.l.emptor.&.l.sumptus.ff.de rei vendi.l. domum.C.eodem tit.

114 Hæc autem compensatio fit vsque ad concurrentem quantitatem.Quod si meliorationes à possessore factæ, fructuum perceptorum summam excedant, Dominus fundi superfluum possessori restituere cogitur.l.sumptus. ff. de rei vendi. regia.l.40. cum seq.titu. 28.parte.3.l. in insulam.§.1.ff. solut. matri.l.1.§. vlt.&.l. Paulus. §. Domus.ff.de.pignori.

115 Quid,si fructus percepti a malę fidei possessore pluris sint,quã meliorationes? & hoc etiam casu id quod excedit restituendum est Domino fundi: alia quoque ratione, quia fructus mala fide percepti vero Domino restitui debent.l. item veniunt.§.cæterũ. cũ seq. l. sed & si lege.§. quod autem.&.§. perinde. l.illud.§.prędo.ff.de.peti.hæredi.

116 Quidam putant fructus percep- 119
ptos à bonæ fidei possessore, restituẽdos non esse post litem contestatam, neque compẽsandos cum melioratiõibus: eo scilicet casu, cum percepti sunt ex fundo sterili pretiosiore facto,sumptibus & industria eius. Nam in ea specie satis esse videtur, vt fundi sterilis Dominus, fertilem eum gratis recipiat, nec improbus sit exactor, & locupletior fiat cũ detrimento alterius. Et hac sentẽtia Senatus noster contra fiscũ vti solet:quidquid alij tradant.confert.l.vlti.C.de alluuio:& illic Bal.& Salice.l. cæterum. ff. de rei vendi. Platea. in l. vlti. C. de omni agro deser.l.11.Capicius Neapolitana decisio. 72.

117 Si vero fundus non erat prorsus sterilis, sed sumptibus bonæ fidei possessoris pretiosior factus est, ante litem contestatã fructus quidem suos facit,vt ante dixi:post litis verò contestationẽ fructus perceptos compẽsare debet, sicut malę fidei possessor.l.sumptus.&.l.emptor.ff.de rei vendicat.

118 Sed & ea sententia æquissima, & à plerisque recepta est:vt qui magnas impensas in re aliena fecerit, soluere Domino possit eius rei æstimationem, id est, quo res illa æstimanda foret,si melior facta non esset:& ea æstimatione dño præstita, nihil præterea soluere teneatur: sed deinceps rei dñs sit.l.2.& ibi Bar.& cæteri oẽs.C.de prędo.Nauicula.lib.11.Paul.Soci. & alij relati à Couar.lib.1.resolutio.cap.8.

Ego tamẽ hac in re plurimum arbitrio iudicis tribuendum censeo:nam si domini fundi nihil interest: ei verb qui impensas fecit, multum prodest:rem ei iudex adiudicare debet: id enim æquitas suggerit, etiam si iure stricto deficiamur. Sed interim meminisse oportet, non esse malitijs indulgendum.l.2.§. item varus.ff. de aqua plu.arcen.l. in creditore. ff. de euictione.l.2.solut. matri.l.in fundo.ff.de rei vendica.

120 Sed iam ad bonorum publicationem reuertamur.Illud quidem in confesso est,feudum, quod hæreticus habuit,non esse confiscandũ, sed catholico Dño restituendum: excepto si feudum huiusmodi sit, vt liberè alienari queat:tunc enim vt cætera hęretici bona confiscabitur.c.excõmunicamus.§.moneantur.de hęret.l.imperialẽ.§.illud. de proli.feudi.aliena. per fed eri.c.fœlicis.§.si qua vero. De pœnis.lib.6. Curtius in feudis parte.5. quæst. 7. Neuizanus consil. 68. Bossius. tit. de bonorum publicatione.nu.54.

121 Præterea creditoribus hęretici, qui ante hæresim creditores erãt, fiscus satisfacere debet ex bonis eius publicatis. Creditores enim præferuntur pœnis fiscalibus: nec possunt vlla bona ad fiscum pertinere, nisi quæ creditoribus super futura sunt. Nam vt Iabolenus ait, id bonorum cuiusque esse intelligitur, quod æri alieno supereſt.l.1. C.pœnis fisca.credito. prefe.l. non possunt.l. in summa. l. quod placuit.ff.de iure fisci.l.2.ff.de alimen. Et ciba.legat.leg. secunda. C. ad leg.iul.devi.l.in facto.§. fiscus.ff.de condi.Et de monstra.l.Marcellus.

§.vlti.ff.ad trebellia.

122 Vsque adeò autem fiscus tenetur creditoribus hęretici satisfacere, vt etiam si ecclesiæ reconciliatus locuples postea efficiatur, aut aliquid bonorum suorum ex indulgentia principis impetrauerit: creditores ex ante gesto non habeant cum eo actiones, sed ære alieno ex præcedenti tempore pœna liberatus sit: excepto, si partem bonorum recuperauerit: nam pro rata portione obligatus erit.leg.si debitor. leg. tutor. C. de senten. passis.leg. secunda. & leg. tertia.ff.eodem tit. Quemada quęstio.20.

123 Si fuerit tutor confiscatus aduersus fiscum danda est actio ei, qui loco eius tutor datus sit, vt ait Vlpianus. Idemque erit si curator furiosi vel prodigi, aut quiuis alius confiscatus sit: quia fiscus rationes reddet, & reliqua soluet. l.si tutor reipublicæ.§. vltimo. ff. de tute. & rationib. distrahen.leg. qui neque.l.si prædia. ff. de rebus eorum.

124 Sæpe tractatum est, an hæreditas adita ab occulto hæretico, acquiratur fisco. Anceps quidem quæstio, nisi lege regia contra fiscum decisa foret ea ratione: quia hęreticus ex testamento & abintestato nihil capere potest, itaque ad substitutos, vel ad proximiores consanguineos hęreditas illa perueniet. Idęq; erit in legatis & fideicommissis: qua in re, sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

in plerisque alijs, non est opus disputatione: quia vt ciuis meus Seneca inquit, satius est, ire aperta & recta via, quàm sibi ipsi flexus disponere, quos cum magna molestia debeas relegere. Et libro quinto de beneficijs, idem Philosophus ait, quid boni est, nodos operosè 127
soluere, quos ipse, vt solueres, feceris? regia. leg. vlti. tit. 7. parte 6. l. manichæos. C. De hæreticis nouella 144. de samaritanis regia. leg. quarta titulo tertio. parte. 6. & leg. quarta, titulo vigesimo sexto. parte. 7. Neuizanus consil. 73. Quemada quæst. 18.

125 Inde quæritur, si eo tempore quo delata est hæreditas, iam hæreticus hæresim cõfessus erat, quãuis nondum fuerit absolutus, an hæreditatem illam acquirat? Et cum ad Ecclesiæ sinum admissus non erat, quo tempore delata fuit hæreditas, probabile quidem est, 128
ab eodem adiri non posse. Aliud verò dicendum esse videtur, cùm iam suffragijs & calculis iudicum admissus erat, quamuis sententia prolata non fuerit. Nam priori casu, nec erat capax, nec satis compertum, an recipiendus esset: posteriore autem, omnimodo ecclesiæ gremio excipiendus fuit. Et cum vtroque casu nihil ad fiscum pertineat, aliorum ius alij curiosius perquirant. l. si alienum 49. §. 1. de hæredi. instit.

126 Quamuis bona hæreticorum ipso iure sint publicata: occupatio tamen bonorum, & executio confiscationis non ante fieri debet, quam per episcopum & inquisitores sententia hæresis declaratoria, fuerit promulgata. c. cum secundum. de hæreti. lib. 6. Alciat. in c. 1. de offi. ordina. nu. 74.

Sed cùm bona publicata ad fiscum principis, vel domini temporalis pertineãt: inde potest quæri, si duo sint domini, alter inferior, alter superior, vtri eorum ius confiscationis competat? quidam putant, inferioris domini ius illud esse: quia fiscum habent ij etiam, qui dominum superiorem habent. Guido pape quæstione. 76. Bonifa. in clem. 2. De hæreti. quod habeant fiscum. glo. & imo. in. c. quia diuersitatem. de conce. preben. ana. & Feli. in c. excõmunicamus. 1. §. de hæreti. Couar. lib. 2. resolutio. cap. 9.

Cæterùm ea opinio vera esse potest, vbi inferiores domini summum imperium habent, & iura regia vsurpant: quales multi sunt in Italia & Germania. Sed viri principes subiecti regibus, nec ius confiscandi habent, nec verum fiscum. Ad regem igitur ea bona pertinent. ca. 1. quæ sint rega. & illic interpretes. regia. le. 12. titu. 2. parte. 1. Bal. in rubric. de priui. fisci. Plat. & alij in rubrica. de iure fisci. libro decimo. Alexand. ad Barto. in leg. 1. de bo. vacan. eo lib. Mat. in principio cõstitu. Siciliæ. quæst. 15.

129 Quid si bona hæretici reperiantur in alijs regnis: num omnia pertinebunt ad fiscum eius, sub cuius dominio hæreticus damnatus est? minime omnium. imo quilibet rex occupare poterit ea, quæ in suo regno inuenerit. Et hæc est à plurimis recepta sententia. c. vergentis. de hæreti. tradũt omnes in. c. cum secundum leges. collecta. post alios in. c. excommunicamus. 1. Alexan. consil. 31. lib. 1. & consilio. 111. lib. 4. Gonsal. de hæreti. praui. quęstio. 15. Aymo consil. 128. Brunus lib. 5. de hæreti. cap. 6. cotta in memorabi. verbo confiscatio. Bossius. tit. de bonorum publicatione. nu. 62.

130 Vnde quæstio ea exoritur: quo in regno esse censeantur iura & actiones? Ac primum quidem dubitabile nõ est, quin actiones in rem ibi esse censeãtur, vbi res ipsę sunt, ad quas persequendas competunt. Veluti ius pignoris, ius annuæ pensionis & alia eiusdẽ generis. clem. exiui. §. cumque annui reditus. de verbo. signifi. l. qui actionem. ff. de regul. iuris. l. vlti. C. vbi in rẽ actio. Cirierus li. 2. de primoge. quęstio. 9. Tiraquel. de retractu municipali §. primo. gloss. 6. & libro. de iure primige. quæst. 49.

131 Plusculum dubitationis habet quæstio, de actionibus in personã, & nominibus debitorũ: varij enim varia tradiderunt. Sed in proposito ea sententia verior esse videtur: vt illic esse censeantur, vbi debitores conueniendi sunt: nam ibidem à fisco fieri debet exactio. l. titium §. tutores. ff. de admin. tuto. l. quęro. ff. de solutionib. Iapus allega. 92. Roma. in. l. si constante. §. vlti. solut. matri. Alex. consil. 16. lib. 1. Soci. cõsil. 101. li. 1. Bertrã. consil. 74. li. 2. Alciat. in. l. cum stipulamur. ff. de verbo. obligat. vide Tiraquel. de iure primige. quæst. 46. & deinceps.

132 Bona hæreticorum diuidebantur olim, quibusdam pontificijs cõstitutionibus, in tres partes: quarũ vna tribuebatur domino temporali, altera officio sanctæ inquisitiõis, tertia Ecclesiæ Romanæ. Sed in Hispania omnia ea bona data sunt, à regibus nostris catholicis, officio sacro sanctæ inquisitionis, pro salarijs, alimentis, & alijs plurimis necessarijs impẽsis. 2. instruct. Hispalen. cap. 12. Ioan. And. Domini. &. Fran. in. cap. cum secundum leges.

133 Bona hęreticorum vsu capi possunt, etiam contra Ecclesiam Romanam, tempore quadraginta annorum. Idemque iuris est contra fiscum, vt quodam instructionum capitulo continetur. Quin etiam alio capite cautum erat, vt etiam post quadraginta annos fiscus ea bona petere posset: id tamen abrogatum & adius pontificium redactum est, & ita vtimur. c 2. de præscript. lib. 6. 3. instruct. Hispalẽ. c. 1. abrogatum cap. 20. primæ instructionis.

134 Nec me fugit, esse aliquos existimantes, præscriptione quinquen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nij, aut certè viginti annorum, fiscum submoueri posse. Sed quantum attinet ad bona publicata, hęc opinio è tribunalibus nostris explosa eiectaque est. l. 2. C. de apost. a. l. 1. §. vlti. ff. de iure fisci. l. quamuis. ff. de vsu capio. l. in omnibus. ff. de diuer. & tempo. prescriptionib. glo. in. l. vlti. C. de sacrosan. eccle. Bartol. in. l. commissa. de publica. Et vecti. Ancha. in. c. cum secundum. de hæreti. lib. 6. Abbas & Feli. in. c. cũ nobis. de prescript. Quemada quæst. 16.

135 Si quid in singulos annos hęretico debeatur, plurimum refert, quod ad publicationem attinet, an ex contractu, vel ex vltima voluntate, id illi competat: nam priori casu, quia vna & perpetua obligatio est, publicatis eius bonis omnia quæ illi singulis annis prestanda erant, cõfiscabũtur. l. si Stichũ. 16. de verb. obligat. l. senatus. §. vlti. ff. de donat. causa mort.

136 Posteriori casu non publicantur præstationes futurorum annorum, quia plura cẽsentur esse legata primi anni purum, sequẽtium conditionale: & ideo tale legatum ad hæredem non trãsit. Adde quòd cùm sint plura legata, per singula legata ius capiendi inspicitur: ergo vt bona futura, & quę postea videntur acquiri, non sequũtur fiscum. l. si in singulos. l. cum in annos. ff. De annuis legat.

137 Hactenus plures quęstiones resoluimus, quæ breuiter concludi potuerũt: supereſt, vt tres alias prolixiores quanta fieri poterit breuitate tractemus. Vnam, de lucris cõiugum: alteram, de restitutione ab hæretico facienda in foro conscientiæ: tertiam, de bonis primogenitorum confiscandis.

138 Prima ea quæstio est, quam frequẽter tractatã esse Cordubę scimus, vbi mihi natalis patria & fœlix & inclyta est: contingit enim sæpe aliquos illic matrimonium contrahere, ac postea in aliam ciuitatem domicilium transferre, vel contra: post hæc alter coniugum in hæresim incidisse deprehenditur: dubium est, in confiscãdis bonis quęsitis & auctis constante matrimonio, vtrius loci consuetudo inspici debeat, cõtractus ne matrimonij, an Domicilij: mouet dubitationẽ, quia vt verè restatur noster Lupus, Cordubæ non diuiduntur inter cõiuges bona quęsita constante matrimonio, quemadmodum in reliqua fere tota Hispania iuris & vxoribus communia sunt, sed solis acquirentibus deferuntur. Quod & apud alias nationes moribus receptum est: nam in libro legis Saxonũ tit. 8. sic habetur: de eo quod vir & mulier simul conquisierint, mulier mediam portionem accipiat: hoc apud vuestfalaos: apud Ostfalos & Angrarios, nihil accipiat, sed contenta sit dote sua. Affert quoq; dubitationem lex quędam regia, quæ prima facie videtur iuri cõmuni contraria: ea enim cauetur, vt quantum attinet ad huiusmodi lucra, semper consideretur consuetudo loci cõtractus matrimonij, non autẽ Domicilij. Ioan. Lup. in rubri. de Donat. inter vir. & vxo. §. 60. regia. l. 24. tit. 11. parte. 4.

139 Illud sanè dubitabile non est, quod pacta conuenta in cõtractu matrimonij de his lucris, siue vni, siue alteri, siue vtrique coniugum in toto vel parte acquirendis, seruanda omnino sunt, reiecta differentia locorum & consuetudinum. Quia tales conuentiones non sunt contra leges, aut bonos mores, sed ex consensu partiũ lẽgem accipiunt. c. 1. de sponsali. Et illic Anto. Feli. & cæteri. c. 1 de filijs nat. ex matrimo. ad morga. contra. lib. feudo.

140 Sed cessantibus pactis conuentis cum locorum consuetudines variant, tunc semper consideranda videtur consuetudo loci, in quo matrimoniũ fuit cõtractum quod attinet ad acquirẽda ea lucra: quia regia lex generaliter hoc dicere videtur: & noster Lupus author est, ita sæpe fuisse pronunciatum. regia. l. 24. tit. 11. parte. 4. Ioã. Lupus in rub. de donat. inter. vir. & vxo. §. 55. nu. 12. & §. 62. prope finem.

141 Verum quia nonnunquam aliud scimus esse vsitatum, & secundum varietatem casuũ, varie quoque fuisse iudicatum: prædictam sententiam tunc sine dubio veram putamus, quum Bona acquisita & multiplicata fuerunt in eodem loco, in quo matrimonium fuit contractum: tametsi postea in aliam ciuitatem migrauerint coniuges, & ibidem domicilium cõstituerint: in quo iura & interpretes planè cõsentiunt.

142 Supra dictis tamen prima fronte obstare videtur quoddam Vlpiani responsum, quo ait, inspiciendum esse locum Domicilij mariti, non autem locum vbi instrumentum dotale cõscriptum est: neque locum in quo matrimonium fuit cõtractum: quemadmodum illic iuris interpretes tradunt. l. exigere dotem de iudi.

143 Sed Vlpianus de alia specie longe diuersa loquitur, quã lex regia: ille enim de exactione dotis loquutus est; cuius actio tractari debet in loco Domicilij mariti: regia vero lex de acquisitione lucrorum statuit: quæ secundum statuta & consuetudines lucrorũ, in quibus multiplicata sunt, acquiruntur.

144 His adijce quod, communi fere omnium consensu traditur speciale esse in cõtractu matrimonij, vt nõ inspiciatur locus cotractus, sed locus Domicilij, mariti: quia illuc videntur coniuges destinasse dotis exactionem & solutionem, vbi mulier sequutura est virum, & eius forũ sortiri debet. l. cum quædam. de iurisdi. omni. iudi. & est comunis intellectus. l. exigere dotem. de iudi. illic. & in. l. 1. C. de summa trini. quem sequũtur Archid. & Prepo. in. c. illud. 12. distin. Ioan. Andre.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Andre. Anto. Bal. Abbas. & Feli. nu.24.in.c.1.de sponsa. And. Siculus consil.4.lib.2.Alex. consi.129.l. 7.Ias.in.l.qui certo loco.de condi. inde. Decius consi. 19. &. 283. & 402.Tiraquel. post leges connubi. nu.46.

145 Sed & regia illa lex accipi potest,cum cõiuges animum habuerunt permanendi in loco, vbi matrimonium contraxerunt: Vlpianus autem loquitur, de alia specie, quum maritus contraxit, vt aduena, & statim redijt in locum habitationis suæ:quod & Suares noster ait. Accedit eo exemplum eiº, qui contraxit cum aduena, quem sciuit cõfestim recessurum, is etenim videtur destinasse contractus executionem loco domicilij aduenæ. Suares.in.l.1. tit.3. lib.3. fori legum. limitatione. 6. &.l. hæres absens.§. proinde.de iudi.confert.l. si ita legatũ.delegat. 3. &.l. nihil interest. de capti.

146 Conuestiri potest hæc sententia trãditioe illa, quæ plurimis placet, ac vera est,quòd vlpiani respõsum locum non habet, cum vir transit in domicilium vxoris,& suum relinquit:tunc enim domicilium illud nouum consideratur, non autem locus contractus, aut veteris domicilij.Et hoc etiam casu legem regiam restringit Ioannes Lupus. Neq nouum est, vt posteriores leges per priores declarẽtur. Ioan. And. Imo. & Feli.nu.26. in. c.1.de sponsali. Bal. in. l. vlti. C. si.à non. compet.iudi.Ias in.l.cum quẽdam de iurisd.omni.iudi.Barba.consi.4. lib.2. Decius cõsi.283.Hippoly.singula.267.Purpura.in.l.1.de summa Trini.nu.120.Cassene.in consuetu. burgun.rubr.4.§.2.col.8.Tiraquel. post leges connubi. nu. 47. Gratus consi.113. lib.2. Ioa. Lup. in rub. de donat.inter vir.& vxo. §.55.l. sed & posteriores de legibus.

147 Sed iam ad supra tactam quæstionem reuertamur:& iterum videamus, an quantum ad acquisitionem & confiscationem lucrorum attinet,inspici debeat consuetudo loci, in quo bona inter coniuges multiplicata sunt,vel potius illius loci, vbi domicilium ipsimet coniuges habẽt? Cui quæstioni ex mente omnium supra respondimus, inspiciendam esse consuetudinem loci,vbi bona fuerũt acquisita:præsertim cùm cõsuetudo fuerit in rem scripta,qualis consuetudo Hispaniæ generalis est: quæ bona multiplicata afficit, ac de lucris inter virum & vxorem diuidendis loquitur.l. cum seq. tit.3. lib.3.fori legum.

148 Inter omnes autem iuris peritos conuenit, vt quod attinet ad omnes fere iuris effectus,seruari debeant leges & consuetudines illatum prouinciarũ,in quibus prædia &alia bona omnia cõsistunt. Quę sententia multis iure consultorum responsis, & Cæsarum cõstitutionibus cõprobatur.l. forma.§. si vero.de censi.l.pupillo.de tuto.& curato.

rato.dat.ab his.l.venditor.§. si constat.communi prædi.l. titium.§.tutor.de admi.tuto.l. constitutio. ad municipia.l.an in totũ. C.de ædifi. priua.l.vlti vbi in rem actio.l.certa forma. de iure fisc.l.1.de mulie. & in quo loco.lib.10. & cap.ecclesias.13. quæst.1.&cap.de decimis cum seq. 16.quæst.1.

149 Sed & iurisperiti sæpissime hanc sententiam communi consensu tradunt in.l.1.C.de sacro san. eccle.Iacob. de raue.Pet. Cynus & Bar.nu.42. & illic.Bal.col.12. Alci. glo. vlti. col.1. & pen. Alex. consi. 16. lib.1. & iterum consi. 44. lib.5. Soci.consi.288.& rursus consi. 292. lib.2.Rubeus.consi.71.Gozadi cõs. 49.Cirierus de primo genitura lib. 2.quæst.7. Couar.in epitome parte secunda.capite septimo.nu.9.plenius Tiraquel. de iure primoge. quæst.49.nu.2.

150 Id quoque confirmat eandem sententiam, quod leges & consuetudines non extendunt vim suam extra territorium: præsertim cum consuetudo Cordubensis odiosa esse videatur,& contra societatem illam diuinæ & humanæ Domus, quę inter coniuges quidem arctissima est.l.vlti. de iurisdi. omni iudi.c.illa.12. distin .1.a.de ritu nupt.l. aduersus.C. de crimi.expila. hæred. & est communis opinio quod odiosa consuetudo non extenditur. Bar.nu.32. Bal. Sali. & cæteri in.l.1. de summa trinita. Pau. consi. 223. Cardi.consi.2. Alex. consi.16. lib.1. Capra.consi.42.Barba. cõsi.38. lib. 3.Corne.consi.115.l.2.Decius.consi. 276.&.314.

151 Itaque si coniuges Cordubẽses aliqua bona acquiserint in alia prouincia Hispaniæ, vbi ea lucra communia sunt viri & vxoris: quamuis antea vel postea Corduba Domicilium habuerint, nihilominus illa lucra æqualiter inter illos diuidentur:neque considerabitur locus, in quo matrimonium contraxerint.Hanc sententiam sequuntur multi iuris periti, quibus ego supra dictis alijsque argumentis persuasus vehemẽter assentior. Oldra.consi.249.Ioan.and.ad specul.titul.de instrumen. editione.§. compendiose.Signorol. consi.166. Ancha. consi.163. Curtius senior consi.43.Cassene.consi 7. & in consuetu.burgun.rubri.4.§.2.col.8.plenius Aymo consi.30.

152 Sed huic sententiæ fortiter obstare videtur lex illa regia, quę generaliter ait, considerandam esse, ad acquisitionem horum lucrorum, consuetudinem loci, in quo matrimonium fuit contractum, tametsi postea coniuges in aliam prouinciam migrauerint. Dubitationem auget, quod assertione nostra redderetur quodam modo superuacua lex regia, quæ otiose meminisset loci, vbi matrimoniũ fuit contractum, cùm potius considerare deberet locum, in quo bona sunt acquisita regia.l. 24. tit. 11. parte.4.

Neque

Universidad de Deusto
Biblioteca

153 Neque illud verum est, quod supra ceu indubitatum assumpsimus, consuetudinem Cordubensem odiosam esse. Nam & illa iuri communi consonat, quo quid quid alter ex coniugibus acquirit, sibi soli acquirit, & fauorabilis censenda est, quia redit ad ius antiquum, & quia in fauorem virorum introducta est, non autem in odium vxorum. Quapropter id prævalere debet, quod præcipuè intenditur. l. ex pecunia. C. de iure. dot. l. si vnus. §. quod & in specie. de pact. l. qui exceptionem. de condi. inde. Bar. Pau. & Alex. in. l. 2. C. quod met. causa.

154 Accedit eodem, quod nonnulli iuris periti rectè asserunt, consuetudinem qua lucra fiunt communia, exorbitantem & contra ius esse: multique alij putant consuetudinem fauorabilem extendendam esse ad bona existentia extra territorium. Ioan. and. in ca. 2. de donat. inter. vir. & vxo. Nico. de vbal. de succesio. ab intesta. parte. 4. Cassene in consue. burgun. rubr. 2. §. 4. col. 2. quod cō suetudo fauorabilis extendatur. l. propter litem. §. licet. de excusatuto. l. 2. C. eodem tit. l. magis puto. §. illud. de rebus eorū. Roma consi. 39. Alex. consi. 41. li. 5. Capra consi. 21. Barba. consi. vlti. libro 3. Corne. consi. 222. lib. 4. Decius in. l. fi. de iurisdi. omni. iudi. nu. 13.

Sed tamen hęc argumenta non
155 vsque adeò vrgent, vt propterea necessarium sit à communi & vera sententia discedere. Nam regia lex cum dicit, seruandam esse consuetudinē illius loci, in quo vir & vxor matrimonium contraxerūt, quantum ad lucra, quæ fecerunt. Et rursus cum dicit, non esse seruandam consuetudinem prouinciæ, in quam postea migrauerint, quantum attinet ad illa lucra. Nil aliud sine dubio significare voluit, quam de lucris coniugum iudicandum esse, secundum leges & consuetudines prouinciæ, in qua matrimonium fuit contractum & lucra facta, non autem secundum eam consuetudinem, quæ in alia prouincia viget, in quam post lucra acquisita domicilium transtulerint. Quam intelligentiam verba illa copulata pręteriti temporis satis indicant: neque aliquid habent absurdi, neque iuri communi, aut receptis doctrinis aduersantur. l. 24. titul. 11. parte. 4. lib. 3. §. hæc verba de nego. gestis. l. in delictis. §. primo. de noxali.

Quod verò multi putant, consuetudinem fauorabilem interdum extendi posse: id tunc tantum locum habet, quum ea præcipuè personas respicit, & in consequentia bona: quod & illi met. iurisperiti fatentur, aliud autem prorsus est, cum consuetudo in rem scripta fuerit, qualem hāc nostram esse paulò ante probaui. 156

Altera quæstio prolixę quidem
157 ac

ac difficilis tractationis, sed magni momenti est: an hęreticus non dum à iudice condemnatus, nec ab aliquo accusatus teneatur in foro conscientiæ bona sua omnia offerre fisco, alioqui tanquam res alienas retinens, tandiu sit in reatu peccati mortiferi, quandiu bo- 160
na, quæ possidet, non restituit fisco?

158 Hanc disputationem difficilem nobis reddit Alfonsus Castrus, qui copiosius & neruosius, quam reliqui omnes communem sententiam impugnat: is enim libro secundo de potestate legis pœnalis, vsque adeò acriter argumentatur, & tam fortiter vndique vrget, vt propemodum receptas doctrinas subuerterit: cuius argumenta, quanta potero breuitate referam, & cōfutabo. Quod equidem non eo animo aggredior, vt eōtra virum doctissimum dicam, sed vt benigniorem & receptiorē sententiam, veriorem quoque esse, euidenter ostendam.

159 Primo sic argumentatur noster Alfonsus. Hęreticus priuatus est ipso iure Domino bonorum suorū, quod in fiscum translatum est: ergo vero Domino bona illa reddere debet, alioqui lethaliter peccat retinens rem alienā inuito domino. Secundo, si iudex declararet illum hæreticum esse, teneretur statim sine aliqua condēnatione bona sua in foro conscientię reddere fisco, ergo & ante sententiā ea restituere debet. Tertio si fiscus occuparet ante sententiam bona hæretici etiam inuiti, quem tamen constaret fisco hæreticum esse, non teneretur ea hæretico restituere: ergo hæreticus antequam fiscus ea occuparet, tenetur ei bona illa dare.

Quarto, fiscus posset occupare secreto ab hæretico tot bona, quot ille retinet ex his quæ ad fiscū pertinent, quando fiscus non posset in iudicio hæresim testibus probare: ergo hæreticus ex conscientia tenetur eadē bona fisco reddere. Quintò, hęreticus iniuste possidet bona quia sine titulo ea retinet, ergo restituere fisco tenetur. Sextò, si dominium hæreticus retineret, transmitteret illud in hæredē: hæres autem non posset illis bonis priuari, quia nunquam aliquis sine culpa vera, vel præsumpta, priuari potest dominio bonorum suorum. Demum citat aliquos huius quoque opinionis authores.

161 Hæc summa est argumentorū, quibus prolixius relatis & cōfirmatis, suam opinionem tuetur Alfonsus. Quorū vt verū fatear, omniū primum duntaxat, fortissimū esse mihi videtur. Quam ob rem illius dissolutionem in alium locum rejciam, vt cætera argumenta omnia breuiter iam diluere possim.

162 Secundū fundamentū illius opinionis est, quòd per solā sententiā declaratoriam super crimine latā, tenetur hæreticus in foro conscientiæ bona omnia tradere fisco, etiā

si nulla

Universidad de Deusto
Biblioteca

si nulla alia iudicis condemnatio adiecta sit: ergo ante sententiam tenetur id ipsum facere: quia sententia declaratoria nullam inducit obligationem. Neque ob aliud ea sententia exigitur, quàm vt constet crimẽ esse commissum. Quod cum hæretico sit notissimum, frustra spectat sententiam declaratoriam ad faciẽdam restitutionem: eo præsertim accedente, quod iuxta quorundam opinionem, talis sententia necessaria non est in crimine notorio. hęc Alfon. l. 2. de potesta. legis pœnalis. ca. 10. citans. c. cum secundum. §. vlti. de hæreti. lib. 6. & Felinum. in. c. canonum. de constitu. & alia quædam.

163 Hoc argumentum fatile (ni fallor) dissolui potest inã quod ait sententiã declaratoriã absque alia cõdemnatione sufficere, vt hæreticus restituere bona teneatur in foro conscientię, quãuis ab eo non petantur, negari quidem posset: quia decretũ Bonifacij octaui ab Alfonso 165 prolatũ, non probat eius sententiã: tũ quia nihil illic agitur de restitutione bonorũ in foro cõscientiæ faciẽda: tũ etiã quia promulgare sententiam super crimine, (quod in eodem decreto adijcitur) nõ sic accipiendum est, vt iudex ita pronũtiet: declaro Bucerũ hæreticũ esse: quis enim tã breuẽ & mancã sententiã proferat: sed sententiã super crimine promulgare, hoc quoque includit, vt Bucerus declaretur hæreticus, & per cõsequentiã incidisse in pœnas iure statutas: in quas per eandem sententiam condemnari debet: alioqui nullius momẽti sententia est, quæ cõdemnationem vel absolutionem non continet. c. cum secundum. §. vlti. de hæreti. lib. 6. l. præses. C. de sent. & interlo. omni. iudi. l. 1. de re iudi.

164 Sed age cõcedamus, illam sententiã ferri posse, fingamusque aliquem iudicẽ laconẽ, qui pronuntiet his tantũ verbis: declaro Bucerũ hæreticũ esse. Nunquid hæc sententia vim expressæ condẽnatiõis non habet? imo nihil prorsus ab ea distet, quę Bucerũ nominatim cõdemnet ad subeundas oẽs pœnas iure statutas. Nam si iudex ita pronuntiauerit: calumniatus es: condemnauit accusatorem. Et quãuis nihil de pœna subiecerit: tamen legis potestas aduersus eum exercebitur, vt rectè Marcellus iure consultus tradidit. l. 1. §. 1. ad senatus cõsul. turpilia.

Vnde manifestè relinquitur, infirmam esse consequentiam illius argumenti: quia lõge alia causa est reorũ ante sententiã, & post sententiam, quẽ admodum omniũ consensu receptũ est, neque id Alfonsus ipse negaret: sed in eo forte labitur, quòd putat sententiã declaratoriã vim condẽnationis nõ habere. Nec moueat quẽquã quod ille ait, sententiã declaratoriã propterea necessariam esse, vt manifestũ fiat crimen fisco & alijs: quia meo quidẽ iudicio longè alia ratio est propter

quam ea sententia requiritur: nempe, vt antequam proferatur, causæ cognitio præcedat, & reus accusetur, audiatur, ac defendatur: & tandem iuris ordine seruato absoluatur, vel condemnetur. Nec enim profertur sententia, vt per illam de crimine constet: sed vbi de crimine constat, tunc sententia profertur, vt reus vel absoluatur, vel damnetur: & vt leges executioni mandentur antecedente sententia.

166 Inde quoque sequitur, falsam esse opinationem illam, quam Alfonsus tanquam indubitatam assumit quòd in crimine notorio non sit necessaria sententia: id enim nullo iure aut euidenti ratione probatur, quinimo crimina manifestissima egent causæ cognitione atque sententia iudicis competentis: neque tam euidens potest esse delictum, quòd aliqua iusta defensione in toto, aut parte, defendi aut excusari non queat: quod & Alfonsus ipse fatetur. Euidentia quidem patrati sceleris non eget clamore accusatoris, sed tamen eget sententia iudicis. c. euidentia de accusatio'. & illic glo. vlti. & interpretes.

167 Postremo, illud etiam falsum esse conuincitur, quòd propterea reus tenetur omnia bona tradere fisco, quia sibi ipsi manifesta est hæresis. Non enim est id quod eum obligat, sed iudicis iusta sententia super crimine promulgata: quæ quamuis declaratoria sit, applicat tamen pœnam singulis hæreticis, quæ generaliter per leges statuta est aduersus omnes.

168 Etenim lex cõdemnans vniuersos hæreticos, nihil aliud esse videtur, quam generalis quædam sententia principis aduersus omnes hæreticos lata. Vnde quum eiusmodi lex non condẽnet nominatim Lucium vel Titum, nec reorũ defensiones audire possit, necesse est, vt per iudicem, custodem legis atque ministrum, reus examinetur, & iuris ordine seruato, causa cognita damnetur, ac declaretur pœna & sententia legis comprehẽdi. Nam quemadmodum generalis sententia principis non designatis certis personis, incerta esset ac neminem in individuo comprehenderet, sic sententia illa legis generalis, qua omnes hæretici condemnantur, & eorum bona confiscantur, incerta est, & nullam vim habere videtur, antequam per iudicem Lucius ac Titius hæretici declarentur, & secundũ legem condemnentur. Quod Gerson quoque ferè mecum sentit. l. in summa de re iudi. §. curare institu. de actioni. Gerson parte 3. lectione. 4. de vita spirituali, Corollario decimo quarto in fine secundæ propositionis.

169 Accedit eodem, quòd lex humana non habet maiorem potestatem, quam princeps: nam princeps leges ipsas condit: & vt inquit Xenophõ li. 8. de pædia seu disciplina

FACULTAD DE TEOLOGÍA Univ. de Deusto BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cyri:princeps ipse lex videns est: & Philo.libro secundo de vita Mosis,rex animata lex est,lex verò rex est iustissimus:& Iustinianus in authenticis constitutionibus ait:principem esse legem viuam & animatam,cui Deus leges humanas subiecit:sed princeps non potest hæreticum aliquem ante damnare, quã eum hæreticum esse constet:idque non aliter fieri potest,quàm antecedente citatione atque omni causa 171
diligenter cognita:ergo neque per legem potest quispiam sic damnari,vt priusquam de crimine legitimè constet,iam sit ipso iure ita cõdemnatus,vt se ipsum prodere, atque accusare teneatur,& ante iudicis sententiam astrictus sit ex conscientia,omnia bona offerre fisco. l.princeps de legi.l.1.de cõstit. princi.authen.de consuli.§.vltim.actorum.c.25.Clem.pastoralis.§.vltim. dere iudi.ca.1.de causa posse.& proprieta.

170 Præterea quamuis crimẽ sit ipsi reo manifestum,nõ tamen propterea tenetur ad executionem pœnæ in se ipsum faciendam in foro conscientiæ,priusquam in foro exteriori sit per iudicem iure damnatus: quemadmodum nec princeps,nec iudex debet,aut potest illum reum condemnare,quem certissimè scit crimen commisisse, nisi tanquam iudici hoc illi constiterit, id est, ex fide eorum,quæ probata fuerint ex actis causæ, ordine iuris seruato. Denique omnes pœnę legibus statutę publicis accusationibus,publicis actis, & sententijs,item publicis egent executionibus:nihilq; aliud legum latores suis legibus aut præcipiunt,aut volunt:quem admodũ plenius alio loco dicemus.& hactenus de secundo argumento fortassis satis & super.l.illicitas.§.veritas de offi.præsi.l.prolatam. C. de senten.& interlocutio.c.si peccauerit, cum seq.2.quæst.1.

Tertium Alfonsi argumentũ inane prorsus est, ab imis vnguibus vsque ad verticem summum. Sic enim argumentatur. Si sciret fiscus per euidẽtiam rei, quę nulla posset tergiuersatione celari, Petrum hæreticum esse:& eo inuito ante sententiam bona illius caperet, non teneretur illi reddere:ergo Petrus antequam fiscus ea capiat tenetur ex conscientia restituere. Sed age perpendamus iam singulas argumenti partes. Si sciret (inquit) fiscus: hic subsistere possem,atq; negare,fiscũ, qui inanimus est, posse quippiam intelligere aut scire: sed nihil moror. Fingamus ergo fiscum esse hominem aliquẽ,quid tum postea? Si sciret inquit,per euidentiã rei, quæ nulla posset tergiuersatione celari. Hoc quoq; videtur impossibile: nã cum hæresis omnis in intellectu & voluntate consistat,vix tam cognita cuiquã videri potest,vt nõ excusari ac defendi aliqua ratiõe queat: quod ipsemet Alfonsus in præcedẽti argumẽto ingenue fassus est. Sed fingamus iterum id euenire posse: quid

quid deinde? innuere videtur,posse fiscum hæretico inuito ante sententiã bona illius inuadere: quod quidem fieri posse,nego:nõ enim quispiam hæretici bona inuadere, aut occupare prius poterit, quã publice sit ille citatus,accusatus,auditus defensus,conuictus,damnatus.

172 Sed pergit Alfonsus, & in confirmationem argumenti ait: fortasse peccare fiscum eo modo hęretici bona occupando:verũm quia hęreticus ea iniustè possidebat, fiscus autem post apprehensionem iuste possidet,non teneri fiscum, ea bona hæretico restituere. Quòd verò ad restitutionem eo casu fiscus non teneatur quadã regula iuris probat cuius verba sunt:quod à quoquam pœnę nomine exactum est,id eidẽ restituere nemo cogitur. Quod illic Decius & Montanus aiunt locũ habere in foro conscientiæ.l.quod a quoquam de regu.iuris.

173 Hic iterum nego,possessionẽ hęretici ante sententiã esse iniustam: quia hęreticus adhuc retinet, naturale dominium suorũ bonorũ:habet etiam titulum & possessionem & bonorum administrationem:ergo non iniuste possidet. Quòd autem habeat naturale dominiũ, ex eo satis constat,quod naturaliter insistit rei cuius titulũ & causam habet,neq; aliqua lege tale dominiũ ante sententiam aufertur ab eo:nec 176
propter hæresim illud,aut eius titulum iure naturali aut diuino ipso facto amittit.possessionem autẽ omnes cõcedunt,permanere apud hæreticũ,ea igitur iusta & legitimà est l. aufertur.§.in reatu. de iure fisci. Ancha.in.c.cum secundum leges. Curtius Senior consi.20.

174 Vndè consequitur euidẽtissime, fiscum neque occupare,neq; inuadere posse talem possessionem: neque enim manu propria ius sibi dicere,aut vim inferre debet hæretico nondum cõdemnato:quod generaliter innumeris fere legibus prohibetur,& nominatim de hæretici possessione loquens, Almainus id ipsum tradit, & reliqui omnes consentiunt.l.nullus.C.de Iudæis. l.1. & seq.quando licc. vnicuiq;.l. si quis in tantam.C.vnde vi. Almainus in lib.4.sent. dist.15. quæst.2. de restitutione in principio.

175 Inde etiam perspicuum fit, talẽ fisci possessionem violentam & iniustam esse. Nã vt rectè Fabius ait, quidquid iure possidetur, iniuria aufertur. Vnde illud quoq; relinquitur,fiscũ teneri ad restitutionẽ illius possessionis: quãdoquidẽ spoliatus etiam à iudice iuris ordine prętermisso,confestim restitui debet,etiã si prædo sit, nec iniuste priuandus est commodo suæ possessionis. Fabius declamat.13.c.in literis.c.conquerente.de resti.spolia.c.licet episcopus de pręben.lib.6.§.retinendę instit.de interdi.

Quinimo fiscus teneretur occulto hęretico furti actione tametsi verus dominus esset;quia eius interest, bona illa subrepta non esse. l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

itaq; Fullo.§.vlti.l.cum ęspigneri.l. qui iniuriæ.§.vlti.ff.de furtis.

177 Nec probat Alfonsi opinionem supra scripta regula iuris, quæ quidē de iusta exactione loquitur, nō autē de violēta inuasione. Ait enim quod à quoquā pœnę nomine exactum est: exactum ait, nō raptū, nō spoliatum, non violenter inuasum: nec aliud est in iure ciuili exigere, quā instituta actione petere. Quod si exactionem illam, pro violēta inuasione accipiamus: vide ne cuilibet permissum esse videatur, authoritate priuata pœnas ab inuito extorquere. Quo quid absurdius, aut periculosius dici excogitariue potest? l. exigere dotē. de iudi. l. 1. §. exactio. C. de rei vxo. actio. Alcia. in. l. transacta. de verbo. signi.

178 Nec abnuerim, Decium & Mōtanum rectè dixisse, neminem cogendum restituere in foro conscientię, quod pœnę nomine à quoquā exegerit. Id enim verū & extra controuersiam est: nam pœnas ob maleficia solui magna ratio suadet. Verum nihil nostræ sententię obstat. Sed aduersus quorundam puerilē errorem id illi dixerūt, qui falso putabant, nil pœnę nomine salua cōscientia exigi, aut retineri posse: quos plenius confutat Fortunius noster lib. de vltimo fine iuris illatione. 18. l. si à reo. §. vlti. ff. de fideiussorib.

179 At qui Alfonsus instat, & suam opinionem cōprobat authoritate Innocentij & Baldi asserentium, in executione nō esse cognitionem aliquam necessariā: sed neq; inde aliquid contra nostram sententiā sequitur: illi enim de iusta executione loquūtur, non autem de violenta inuasione. Is enim cui mera executio à iudice mandata est, potest eam ad effectū perducere sine causæ cognitione, imò de iustitia causę cognoscere nequit. Et idest quod patres illi docēt. Innocē. in. c. ex ratiōe de appellatio. Bal. in. c. 1. de feudo sine culpa nō ami. c. pastoralis. § quia verò de offi. delega. l. executorē. C. de exequutio. rei iudi. Felinus post alios in. c. de cetero de re iudi.

180 Prętera conatur Alfonsus opinionem illam suadere, lege quadā pontificia, sæpe à nobis memorata & ępius adhuc memoranda, quæ quidem tantum abest, vt ei suffragari valeat, vt vel ea sola hoc eius argumentum facile subuertatur. Prohibet enim lex executionem & occupationem bonorum, antequam sententia sit super crimine promulgata. Vnde perspicuum fit, occupationem & executionē antea factā, reprobā & iniustā esse. Sed addit Alfonsus, lex eadē nō dicit, apprehensionē bonorum esse inanē & nullā, ergo necessario erit firma & valida. Cui illud respondeo, quod lege ciuili iā olim declaratum est: nempe, consequentiam hanc inualidā & inanem esse. Lex enim ait, legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat, cætera quasi expressa, ex legis liceat voluntate colligere: hoc est, vt ea quę lege fieri prohi-

prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia sed pro infectis habeātur, licet legislator fieri prohibuerit tantum, & non specialiter dixerit, niutile esse debere quod factum est sed & si quid fuerit subsecutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum est, illud quoq; cassum atque inutile esse prępimus. Hæc sunt verba legis. Ex quibus & alijs paulò ante commemoratis illud quoque relinquitur, in specie proposita fiscum esse inuasorem iniustum, hęreticum verò defensorem 184 possessionis iustum. c. cum secundum. §. vlti. de hęreti. lib. 6. l. nō dubium. C. de legibus. l. 3. de his qui ad eccle confu.

181 Quartum Alfonsi argumentū debile & infirmum est, quia fiscus non potest ante sententiam hęretici bona occupare, vt iam luculenter ostendimus: nec minus iniusta est clādestina possessio contra legē vsurpata, quam violenter oblata. l. 1 §. denique quod vi aut clam. c. itē cum quis de resti. spoliato.

182 Fortius vrgere videtur id quod in fine eiusdem argumēti addidit: debitor intelligitur is à quo inuito exigi pecunia potest, vt ait Modestinus: hęreticus autem est fisci debitor, quia ab eo inuito bona omnia fiscus exigere potest: ergo hęreticus tenetur in foro cōscientię restituere bona omnia fisco, dicēte Paulo apostolo, reddite omnibus debita, epistole ad Roman. cap. 13. l. debitor. de verbo. signi.

183 Cui argumento responderi multifariam potest. Primo quod non ab omni debitore inuito exigi pecunia potest: nec enim ab eo qui debitor est in diem, exigi poterit pecunia ante illud tempus: multo igitur minus occupari clanculum bona hæretici poterunt, antequam sententia sit promulgata: nec in foro quidem conscientiæ quispiam debitum soluere tenetur ante tempus. l. cedere diem de verbo. signifi. l. n. C. de plus peti.

184 Nec oberitsi dicatur, tempus ferendę sententię, statutum esse occupationi & executioni, nō autē obligationi: quia is, qui in legem pœnalem incidit, nō tenetur exequi pœnam in se ipsum ante sententiam. Quinimo probabile est, quòd nec post sententiam teneatur ad executionem, sed tantum ad eam patienter tolerādam: nisi forte iudex pronuntiauerit, vt reus prius aliquid pręstet, quod tamen nec leges nec sententię dicere solēt: sed leges pœnā statuunt, iudices verò condemnant, vt pœna legis Lucio vel Titio irrogetur, quā pœnā illi soluere teneantur intra certum tēpus, postea quam fuerint admoniti cum literis executorijs illius sententiæ.

185 Alio quoque modo respōdeo supra scripto argumento, q̄ eū aliquis lege humana debitor tantū est, quātus ab eo inuito pecunia exigi possit, nihilominus tamen ipse non tenetur in foro cōscientię illā restituere. Quod probo duplici exēplo, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

alijs quoq; multis comprobare posſem. Primo, qui per literarum obligationem aliquid ſpe futurę numerationis ſe debere confeſſus eſt, is poſt bienniũ debitor eiuſmodi eſt, vt ab eo inuito pecunia exigi poſſit & tamen eam in foro conſcientiæ ante executionem ſoluere non tenetur. Similia prorſus de eo dici poſſunt, qui per falſas probationes condemnatus eſt, à quo inuito pecunia exigi poteſt, quam tamen in foro conſcientiæ ſoluere non tenetur: hęreticus autem lege tantum debitor eſt, & quidem lege pœnali, & quæ 187
nõ illi præcipit, vt bona ſua offerat fiſco, ſed dumtaxat ait, ea eſſe confiſcata, nec ante permittit executionem, quam ſententia ſuper crimine fuerit promulgata. l. in cõtractibus. C. de nõ nume. pecu. l. Iulianus verum debitorem de cõdi. indebi.

186 Sed forſitan quiſpiam dixerit, ſupra ſcripta exempla in eo diſſimilia eſſe, quòd in vtroque foret iniuſta exactio: fiſcus autẽ hæretici bona exigere iure poteſt. Cui reſpondeo, ſimilitudinem nihilominus in eo manere, quòd vtrobique debitor lege tãtum humana tenebatur. Quid quod fieri poteſt, vt exactio iuſta ſit in illis ſpeciebus, videlicet ſi actor in ius alterius ſucceſſerit, & ſcriptura vel teſtibus deceptus iu- 188
ſtam ignorantiæ cauſam habet? Quid quod poſſem alia ſexcenta proferre, in quibus exactio ſit iuſta & is a quo inuito pecunia exigitur eam reſtituere non teneatur in foro conſcientię? Sed alia duo exempla verbi gratia poſuiſſe ſufficiet. Si pater tuus rem aliquam ſecreto mihi donauerit, vel in minus ſolemni voluntate aliquid mihi præſenti reliquerit: non teneor ego tibi, patris hæredi, res illas reſtituere: tu verò eaſdem exigere à me etiam inuito potes: nil ergo prohibet quin fiſcus exigere poſſit hæretici bona, hæreticus autem ea reſtituere ante ſententiam in foro conſcientiæ non teneatur. l. 2. C. de fidei commi. l. duo ſunt Titij deteſtamenta. tute.

Poſtremo, ne longiùs ab eam, ſupra dicto argumento reſpondeo, Modeſtini ſententiam plerunque in foro cõſcientiæ locũ non habere: multi ſiquidẽ in foro cõſcientiæ verè debitores ſunt, à quibus inuitis nil exigi poteſt: è contrario multos reperire licebit, à quibus multa exigi poſſunt, qui tamen nihil debent in foro conſcientiæ. Denique titulum habet hæreticus & verum ac naturale dominium bonorum ſuorum habet item iuſtam poſſeſſionem, vt ſupra quoque dixi: relinquitur ergo, non eſſe illum obligatum ex cõſcientia ante ſententiam, bona ſua dare aut offerre fiſco.

Quinto argumẽto Alfonſus prolixè probare conatur, poſſeſſionem 188
hęretici eſſe iniuſtã, quia (vt inquit) nullo iure aut iuſto titulo eã habet. Nos aũt veriſimiliùs paulo ante probauimus, hęretici poſſeſſionẽ eſſe iuſtam, neq; aliquo iure prohibitã, aut improbatam eſſe: non iure naturali,

turali, non diuino, non gentiũ, aut ciuili: quinimo iure ipſo pontificio quo præcipuè bona hæreticorum confiſcantur, poſſeſſio illis non tantum relinquitur, verum etiam defenditur: & prohibetur, ne fiſcus ante ſententiam occupare illam vllo modo queat. Adde quod hęreticus pro ſuo poſſidet, ac verum dominium & titulum retinet: nec animo aut corpore poſſidere propter hæreſim deſinit. Non ergo te- 190
netur in foro conſcientiæ fiſco poſſeſſionem tradere ante ſententiam cap. cum ſecundum. §. vlti. de hæreti. lib. 6.

189 Sexto argumento probare nititur, dominium bonorum hæretici tranſlatum eſſe in fiſcum ipſo iure, à tempore commiſſi criminis: quia ſi hæreticus verum dominiũ haberet, vtique tranſmiſiſſet illud in hæredem, à quo auferri non poſſet, niſi propter ipſius hæredis culpam veram, vel præſumptã: ſed omni culpa hæredis ceſſante, auferuntur ab eo illa bona: ergo verum illorum dominium nec hæreticus habuit, nec ad hæredes tranſmiſit. Hoc argumentum nullas omnino vires habet: quia hæredes repræſentant perſonam defunctorum, & non ſecus atque illi, ſi viuerent, conueniri poſſunt. Proinde non ſolum ex contracti- 191
bus defuncti conueniuntur, ſed interdum etiam ex delictis: ſcilicet, ſi lis fuit cępta cum defuncto, vel pœna ipſo iure impoſita, ita vt poſt mortem accuſari poſſit reus, vt fit in crimine hęreſis, vel ſi ex maleficio aliquid ad eos peruenerit, quibus caſibus hęredes ſoluere debent, etiam innocentes, quamuis verum dominium ad eos tranſlatũ ſit. l. 1. C. ex delictis defun. c. à nobis. 2. de ſentent. excommu. ca. accuſatus. §. in eo. de hęreti. lib. 6. l. 1. vt actio. ab hęre. & contra hered. incipi.

Ad poſtremũ Alfonſus citat nõ nullos ſuæ opinionis authores: verùm pro nobis è regione pugnant agmina ingentia theologię ac iuris peritorũ: quorum ſententia benignior quidem & longè receptior eſt. Opinionem Alfonſi ſequuntur Abbas & Felin. in. ca. 1. de conſtitu. Pau. in. l. 1. §. ad beſtias. de poſthulã Angel. in authen. de inceſtis nupt. Barba. in. c. Rainaldus de teſtamẽ. Corſetus in ſingularibus. Mayne-rius in. l. quod à quoquam de regu. iuris quibus addo. Cardi. in. c. frater nitas. 12. quęſtio. 2. Parpa. in. l. ſi quis maior. C. de tranſact. Matthę. in cõſti. Sicilię, violentias rub. 29. libr. 1. quęſt. 2. quos & alios ſimiliter errãs allegat Tiraquel. in. l. ſi vnquam. C. de reuocan. donatio. parte, reuertatur. numer. 236. cui adde Ludouic. Gomez. in capit. 1. de reſcript. lib. 6. nu. 9.

Supereſt iam, vt ad primum illud Alfonſi argumentum, quod fortiſſimum eſſe diximus, reuertamur. Sed priuſquã illud diſſoluere aggrediamur, tria breuiter tractare

Universidad de Deusto
Biblioteca

oportet, quæ quidem nec extra propositum nec inutiliter differemus. Primum an princeps possit legem condere, qua expresse obliget reū ad magnam aliquam pœnam in se ipsum exequendam in foro conscientiæ? Secundum, esto quod possit, an id facere debeat? Tertium, vtrum id voluisse in dubio credendus sit?

192 In prima quæstione Alfonsus ait legem fieri posse, qua reus ad pœnam subeundam obligetur in foro conscientiæ: quod probat quibusdam legibus diuinis, quas prolixè inducit ad suam opinionem confirmandam: & inde postea deducit idem quoq; legibus humanis fieri posse. Alfon. Castren. lib. 2. de potesta. legis pœna. ca. 4.

193 Cui equidem ita posse responderi censeo. Primo, quod longe alia causa est diuini legislatoris atque humani. Deus enim condere potest leges pœnales ęquè obligantes in omni foro: homo autem nihil statuere potest extra suum territorium, extra quod sine dubio forum conscientiæ est. l. vlti. de iurisdi. omn. iudi. c. in quisitioni. de senten. excommuni.

194 Deinde leges ab Alfonso citatæ vel de satisfactione offensæ, vel dāni dati loquuntur, vel de aliqua exigua quantitate offerēda pro expiatione peccati: at in quæstione proposita nullam offensam vel damnū hæreticus fisco fecit, & nihilominus omnia bona in meram pœnā eidem offerre deberet. Postremò iudicialia illa veteris testamenti non sunt in exemplum nostræ actionis trahenda. c. vltim. 6. distinctio. & in summa. 15. quæst. 3. Tho. 1. secundæ quæst. 100.

195 Præterea sic argumentatur Alfonsus. Ecclesia potest leges cōdere de quacunque re, quæ non sit contra ius naturale aut diuinum, præsertim si res illa iuuat ad meliorem obseruationem mandatorum Dei at hominem peccatorem obligari per legem in foro conscientiæ ad pœnam subeundam sine iudicis sententia, non est contra ius naturale vel diuinum: quia si talis esset, hoc posset ex sacris literis manifeste ostendi, quinimo eadem lex vtilis esset ad meliorem obseruationē legum diuinarum & humanarum ergo nil prohibet huiusmodi legē fieri. hæc ille lib. 2. de potestat legis pœna. ca. 5.

196 Nos verò negamus posse leges fieri de quacunque re, quæ non sit contra ius naturale aut diuinum: quia lex debet esse necessaria, possibilis, & vtilis, vt postea probabimus: & multa quidem inueniuntur, quæ non sunt contra iura diuina, quæ tamē per leges præcipi aut statui nequeunt. Verbi gratia, legislator non potest per legem statuere vt si quis percussus fuerit in dextrā maxillam, præbeat percutienti alteram, alioqui teneatur in foro conscientiæ: omnia bona sua tradere fisco: nec sub eadem pœna sanciri posset,

posset, vt volenti tunicam tollere, dimittatur & pallium: & tamē ista non solum non sunt contra legem diuinam, sed etiam Dei nostri consilia diuinissima sunt Mat. c. 5.

197 Deinde negari potest, legem illam non esse cōtra ius naturale aut diuinum: quia satis videtur omni iuri contraria lex, quæ obligare velit aliquem extra territorium legislatoris: & quæ insuper etiam confundat rationem ipsam pœnarum quæ quidem in tolerantia & patiētia consistit: & quæ crimina etiam occulta velit sic punire, vt idem facinorosus reus sit & accusator, testis, iudex, & executor: & nisi bona omnia offerat fisco, in peccatum incurrat mortiferum. l. pœn. ff. de noui operis nuncia.

198 Secundo sic argumentatur: sicut iudex potest reum condemnare ad aliquam pœnam, & reus illā tenetur soluere in foro conscientię: sic etiam lex potest condemnare ad pœnam in eodem foro soluendam: quia non minoris authoritatis est lex, quam iudex. Hoc argumentum sine dubio concludit cū omnia fuerint paria: nam sicut iudex potest condemnare reū ad pœnam soluendam: id quod tunc demum facere potest, cum reus est accusatus, defensus, atque conuictus: sic etiam lex potest illum obligare ad pœnam postea quam fuerit accusatus, auditus, & conuictus. Sed è regione quemadmodum iudex nullo modo potest quempiam indicta causa damnare ad aliquam pœnam. Sic etiam lex nequit Lucium vel Titium in foro conscientiæ obligare, antequam illi audiantur, & conuicti sint.

199 Tertiò probat Alfonsus opinionem suam dicens, ecclesiam interdum indixisse ieiunia ad expiationem peccatorum: idque facere atque statuere posse sub obligatione peccati mortiferi: & tamen eam legem esse pœnalem, & obligare ad pœnam illam subeundam ex conscientia. Sed hoc longe dissimile est quæstioni propositæ: quia licet ea omnia concedamus, ieiunia tamen illa forum conscientiæ respiciunt, & non magnam pœnam imponunt. Quid? quod negari potest, eam legem esse pœnalem.

200 Quartò argumentatur sic. Homo potest se ipsum obligare ad pœnam in foro conscientiæ soluendā, & sine aliqua iudicis sententia: ergo ecclesia potest illum eodem modo obligare: quia circa pœnas inferendas plus potest superior erga inferiorē, quā inferior erga se ipsum. Consequentia huius argumenti falsa esse videtur. Quia quilibet se ipsum obligare potest, præsertim Deo, ad longe plura, maiora & grauiora, quàm lex vlla humana eum obligare queat: quod in eis videre licet, qui consilia euangelica profitētur, ad quæ nulla lex inuitum obligare valet in foro conscientiæ. Accedit eodem, quod quilibet cōtrahere potest in foro conscientiæ: le-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gislator autem in foro illo leges da-
re, aut condere nequit.

201 Quinto probat Alfonsus opinio-
nem suam argumento quodam, vt
sibi videtur, fortissimo: dicens: mul-
ta sunt iuris pontificij decreta, quę
pro certis criminibus imponunt
ipso iure suspensionem, aut excom-
municationem, aut irregularitaté,
in quas pœnas incidunt facinoro-
si, absque aliqua iudicis sententia:
ergo Ecclesia potest obligare ali-
quem ad pœnam subeundam ante
condemnationem. Sed huic argu-
mento recte respondit Caietanus,
distinguens pœnam, quæ nullam
actionem exigit ad executionem:
ab ea pœna, cuius executio aliquã
actionem requirit. Prior enim per-
solam legem habet plenum effectũ
etiam si reus nõ cooperetur ad exe-
cutionem: Posterior verò aliam ex-
teriorem actionem requirit: qua
propter nec per solam legem exe-
cutioni mandari potest, nec reus in
foro conscientiæ tenetur ad legem
in se ipsum exequendam. Quam
distinctionem Alfonsi argumen-
ta non destruunt: quia in exemplis
ab eo positis, nec lex, potest facere
vt reus volens, fame, aut permanẽs
in carcere, moriatur: nec reus ipse
ad talem executionem tenetur, ad
quam requiruntur multi actus cõ
tra ius naturale, diuinum, gentium
& ciuile. Alfon. lib. 2. de potesta. le-
gis pœna. capit. 5. Caietanus super
Thomam. 2. secundæ quæstion. 62.
articu. 3.

Pergit Alfonsus & idem argu-
mentum comprobat exemplo in-
cœstuosi, qui cognouit consangui-
neam vxoris suæ: cui Cęlestinus ter
tius imponit pœnam, vt exigere de
bitum ab vxore nõ queat, nec post
mortem vxoris aliam ducere pos-
sit, nisi prius legibus soluatur. Sed
vt in certum est, an in has pœnas in
cœstuosus incidat ipso iure in foro
conscientiæ: sic illud extra contro-
uersiam est, nullum factum esse ne
cessarium ex parte incœstuosi ad
executionem earũdem pœnarum:
& ideo Caietani responsio huic ob
iectioni quoque satisfacit. Adde
quod omnia hæc argumẽta & exẽ
pla, longè dissimilia sunt quæstio-
ni propositę. c. trãsmissę. de eo qui
cogno. consangui. vxo. suæ.

Illud autem quod in fine eiusdẽ
argumenti Alfonsus addit, de legi
bus vsucapionis & prescriptionis,
dicens, eas esse pœnales, & tamen
obligare ad subeundam pœnam
in foro conscientiæ, nil prorsus ad
hanc rem facit: quia nullo iure pro
batur, eas leges esse pœnales: nec a-
liquam pœnam dominis retũ im-
ponunt: alioqui præscriptio nõ cur
reret aduersus eos, qui in ius alte-
rius succedunt, nec aduersus absen
tes & ignorantes, quibus nullũ cri-
men aut culpa imputari potest: ini
qua enim lex esset, quæ puniret in-
nocentes. Accedit eo, quòd non fo
ret opus omnino, vt præscribens ha
beret bonam fidem, titulum & pos
sessionem: ea siquidem superflua vi

derentur ad punitionem alterius.

204 Sed vt leges illæ pœnales essent,
nullum tamen factum ad execu-
tionem requirunt. Adde quod ve-
rius est, bono publico introductam
esse vsucapionem, ne diu incerta
dominia sint: ne lites perpetuæ rẽ
publicam turbent: ne bonæ fidei
possessores post longissimum tem-
pus priuentur suis possessionibus:
ne deseratur agrorum cultura: de-
nique quia domini qui res suas ne
gligunt intra statuti temporis spa-
tium concessum ad eas inquiren-
das, hi videntur pro derelicto res
suas habere, vel earum possessori-
bus eas concedere, ac proinde nul-
lam pœnam patiũtur. l. 1. de vsu ca-
pio. Plato lib. 12. de legibus Tho. quo
lib. 12. arti. 25. Scotus in libr. 4. sent.
dist. 15. quæstio. 2. & illic Ioan. Ma-
io. quæstio. 11. & Almainus & cæte-
ri. Abulen. in lib. iudicum capit. 11.
quæstion. 38. &. 58. & innumerabi-
les alij.

205 Sexto, ad defensionem senten-
tiæ suæ Alfonsus etiam illud affert,
quod decreto quodam Alexandri
quarti cauetur: id est, vt hæretici &
fautores, & eorum filij arceãtur ab
ecclesiasticis beneficijs & officijs
publicis: quam pœnam, ait locum
habere in foro conscientiæ, quia in
eorum decreto adijcitur, irritum
esse & inane, si secus actum fuerit.
Posset quidem negari, eam pœnã
obligare in foro conscientiæ ante
accusationem & sententiam: quia
non ante quispiam damnari de-
bet. Sed etsi id concesserimus, nihi
lominus tamen nullus requiritur
actus ex parte eorum ad executio-
nem: capit. 2. §. hæretici de hæretic.
lib. 6.

206 Septimo, probatur opinio Al-
fonsi alio supra scripti decreti capi
te, quo filij hæreticorum ipso iure li
berantur à patria potestate. Vide-
tur ergo quòd illa pœna locum ha
beat in foro conscientiæ absq; vlla
sententia. Cui argumento respon-
deri potest, quod prius quam filius
efficiatur sui iuris necesse est vt pa-
ter pronuncietur hæreticus: nec il-
la pœna liberationis requirit ali-
quem actum ex parte patris, nec o-
bligat patrem ad aliquid exequen-
dum in foro conscientiæ dicto. ca.
2. §. vltimo.

207 Octauum argumentum fragile
est, & vix ad propositam quæstio-
nem applicari potest. Ait enim, cle
ricum concubinarium vitandum
esse ab omnibus. In quo non video
quam pœnam ipse concubinarius
in se ipsum exequi teneatur, imò
nec in pœnam illam incurrere vi-
detur in foro conscientiæ: nil enim
propter constitutionem, qua ea pœ
na imponitur, ipse concubinarius
facere cogitur in foro conscientiæ
cap. quęsitum, de cohabi. cleric. &
mulie.

208 Nonum argumentum fortius
vrgere videtur: nam decretum con
cilij Lateranensis imponit pœnam
clerico, qui per sex menses prætер-
miserit lectionem officij canonici,

vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt fructus beneficiorum suos non faciat, sed tanquam iniuste perceptos, in fabricam ecclesiarum, vel pauperum eleemosynas eos erogare teneatur. Dubitari tamen probabiliter posset, an illa pœna obliget omnino in foro conscientiæ ad exe
209 cutionem in se ipsum faciendam: nec enim decretum illud vsu receptũ est, & vix paucis innotuit. Sed vt concedamus ad eam pœnã exequendam clericum esse obligatum ex conscientia: habet tamen decretum illud causam singularẽ, quia beneficium datur sub ea conditione, & sub onere illo, vt clericus quotidie suis precibus & orationibus intercedat pro populo, & ob eam rem dantur illi fructus: vnde si ipse non facit id, propter quod fructus ei conceduntur, mirum non est si eos restituere teneatur in foro conscientiæ, etiam si nulla lex eum specialiter ad eam restitutionem obliget. Sicut is cui prædium relictum vel datum est sub ea conditione, vt aliquid faciat, si non satisfacit voluntati eius, à quo illud accepit, restitutioni quidem obnoxius est: nõ quia pœna aliqua ob eam rem punitur, sed quia prædium habet sine causa, contra voluntatem eius, qui sub ea conditione dedit illud. Sic & clericus, qui altari non seruit, vel non orat pro populo, non facie fructus beneficij suos, non tam virtute legis pœnalis, quam ex natura & onere beneficij & officij. Nil mirũ ergo si teneatur ad restitutionem in foro conscientię, cum fructus nõ fecerit suos. l. 1. cum seq. de condit. causa dat. l. 2. de conditio. & demõstrationi.

Decimo, argumentatur ex diuisione quadam pœnarum posita à Bonifacio octauo dicente, aliquos esse priuatos bonis suis per sententiam, alios autem ipso iure: ergo sicut priores obligantur in foro conscientiæ, sic & posteriores. Cui respondeti potest primõ, quod neq; illi qui per sententiam condemnati sunt ad pœnam, tenẽtur in foro conscientiæ eam in se ipsos exequi nisi fortè in sententia hoc illis fuerit præceptum: quod tamen rarissimum est. Deinde, argumẽtum soluitur, concessa æqualitate rationis ac diuisionis quantum ad multos effectus fori iudicialis, non tamen quantum ad forum conscientiæ, in quo nemo tenetur ad pœnam in se ipsum exequendam. Postremo respondetur iuxta communem sententiam, necessariam esse iudicis declarationẽ in talibus pœnis ipso iure impositis & ante quã illa promulgetur, & reus defendatur, non esse illum obligatum in foro conscientiæ, quemadmodum alibi plenius ostendimus. Quod autem Alfonsus addit, ad comprobationem eiusdem argumenti, alio quoq; loco à nobis confutatum est. ca. 2. de prescriptio. lib. 9.

210 Postremo argumentatur dicens ecclesiam posse condere legem per quam præcipiat, facere aliquid sub pœna

pœna peccati mortiferi: ergo potest condere legem, quæ sub pœna peccati mortiferi præcipiat reo reddere pœnam aliquam. Cui argumento respondetur negando consequẽtiam: quia longe dissimilis est casus iste ab eo, quem assumit in propositione. Potest enim ecclesia præcipere aliquid vsq; adeo iustum & graue, vt obliget ad illud subditos sub pœna peccati mortiferi: at verò facinorosum aliquem obligare ad meram pœnam in se ipsum exequendam in foro cõscientiæ, prius quam accusetur & cõdemnetur, id quidem videtur iniustum, tam ex parte statuentis, propter defectum iurisdictionis ad condendas leges in foro conscientiæ, quam ex parte delinquentis, qui non debet cogi, vt sit accusator simul & reus, testis, iudex, & executor. Tyrannicum esse ait Dionysius libro septimo antiquitatum Romanarum, vt sit quispiam accusator & iudex, idemque pœnę arbiter. c. 11. 4. quęst. 4.

211 Ex quibus omnibus perspicuũ esse poterit, non esse vllo pacto legislatori licitum, talem condere legem, qualẽ in principio huius quæstionis proposuimus: scilicet, qua reum obliget in foro conscientiæ, ad magnam aliquam pœnam in se ipsum exequendam. Nam etsi ad pœnam aliquam subeundam lex obligare possit, ad cuius executionem nulla sit actio necessaria, vel ad mediocrem aliquam pœnam pro satisfactione dãni dati, vel pro aliqua offensa, vel pro peccati expiatione, aut pro causa quapiam simili: non tamẽ ad pœnam magnã obligare poterit reum in foro conscientiæ: multoq; minus obligare poterit hæreticum, ad maximam totius patrimonij pœnam offerendam fisco in foro conscientiæ.

212 Sed quia vt vulgò dici solet, possibilitas est res ampla, & vt ait Apostolus, multa licent, quæ non expediunt: fingamus legem fieri posse qua hæreticus obligetur in foro cõscientiæ, bona sua omnia non accusatus offerre fisco: tum quæro, vtrũ legislatori expediat, legem eiusmodi condere? Cui quæstioni respondeo, nullo modo talem legem fieri debere. 1. ad Corin. capit. 6. & capit. 10.

213 Quod quidem multis argumẽtis facile probari potest. Primo quia non sunt imponenda subditis onera grauia & importabilia, vt est apud Matthęum: nec iugum durũ imponi debet super ceruices, quod portari nequeat: quemadmodum diuus Petrus docet in actis apostolorum, & vt Cassidorus libro quarto variarum inquit, non potest imperari multis, quod nequeant custodire pauciſſimi. Adde quòd lex humana, vt iusta sit, respondere debet legi diuinæ, vt post Augustinũ libro primo de libero arbitrio reliqui omnes fatentur. Iugum autem domini suaue est, & onus eius leue, vt ipsa veritas per Matthęum inquit: ergo non debet fieri tam du-

ra

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra & grauis lex quam in quæstione proposita diximus: quis enim talem legem ferret? Mat. 23. act. 15. Mat. 11.

214 Deinde, non sunt condendæ leges nisi de his tantum rebus, quæ necessariò constituere oportet, vt pacatus & tranquillus sit status reipublicę. Vnde Plato libro nono de legibus inquit: legislator necessitate coactus leges imponit: ipse nam quę nullum vellet vsum, necessitatemq; legum vnquam fore. Et Hippocrates in areopagitico ait, multitudinē & nimis exquisitam legū constitutionem, signum esse mali status reipublicæ: nam dum delicta, quasi aggeribus obiectis coercere nitatur, necessario cumulari leges: decere autem prudentes magistratus non porticus implere legibus, sed efficere, vt ciues animis insitum iustitiæ studium habeant. Nam homines male instituti, leges etiam exquisitissimas negligere audent. Quid quod multitudo legum infidiari videtur hominibus: quia difficile est tanta innocentia viuere, vt de tot legibus nullam vsquā offendamus. Diuus quoque Augustinus libro primo de libero arbitrio hæc verba scripta reliquit: ea vindicanda sibi lex populi assumit, quæ satis sint conciliandæ paci hominibus imperitis, & quanta possunt per hominem regi: at vero nulla impellit necessitas, vt lex ista feratur, neque necessaria est, vt pacatus sit status reipublicę, nec quicquam confert ad pacem conciliandam. Denique non potest per iudicē quamuis oculatissimum seruari. Augusti. libr. 1. de libero arbitrio cap. 5. Fran. connanus lib. 1. commentario iuris ciuilis cap. 9.

215 Huc accedit, quòd hæresis illa, quæ nullum habet accusatorem, qualem proposita lex punire vult in foro conscientiæ: illa inquam hęresis occulta ferè semper erit, ac proinde potius Deo relinquenda punitio eius est, quàm ab humana lege vsurpanda: occulta enim homo iudicare non debet, qui tantū videt, ac punire potest, quæ apparent: dominus autem occultissima etiam intuetur & punit libr. 1. regū cap. 16. cap. si omnia. 6. quæst. 1. cap. qualiter de accusa.

216 Adde his, quòd nemo cogēdus est, vt se ipsum prodat in publicum iuxta doctrinā Chrysostomi super epistolam Pauli ad Hebræos. Lex verò supra tacta cogeret hæreticū ad sui proditionem: quandoquidē vix bona sua omnia offerre potest fisco, quin seipsum simul infamet, prodat, & perdat: quod quam sit iniustum nemo est, qui non planè intelligat. c. quis aliquando de pœni. distin. 1.

217 Accedit Cicero libro secundo de legibus dicens: verè dici potest, magistratum legem esse loquentē, legem autem mutum magistratū. Nam lex occulta crimina punire non debet sine accusatore, nec potest obligare quenquam, vt pro crimine occulto omnia sua bona non accusatus offerat fisco: quemadmodum nec magistratus crimen occultum punire potest, si legitimus non fuerit accusator: æqualitas enim iustitiæ non est nisi inter duos vt Aristoteles, Thomas, & cæteri omnes tradunt. c. 1. de accusat. l. rescripto. §. si quis de mune. & hono. actorum. 25. Aristo lib. 5. ethi. Tho. 2. secundæ quęst. 63. arti. 3.

218 Hoc quoque redemptor noster, apud Ioannem capite octauo, docuisse videtur: mulier vbi sunt, qui te accusabant? Nemo te condēnauit: nec ego te condemnabo. Vnde Ambrosius super caput quintum prioris epistolę ad Corinthios inquit: iudicis non est, sine accusatore damnare quenquam: quia & dominus Iudam, cum fur esset, sciebat: sed quia non est accusatus, minimè abiecit. Et Scipio minor Caium Licinium quum prætereuntē vidisset: istum, inquit, hominem ego peieraſſe scio: sed quum illum nemo accuset, non possum ipse & accusator esse & iudex: author Plutarchus in apophtegmatibus. Satis quidem consultum est tranquillitati reipublicę, si publica & notoria peccata non dissimulentur, & ius suum petentibus tribuatur & accusatoribus damna resarciantur: nec enim debent legislatores, aut magistratus, tanquam hostes, occulta peccata præter ius & æquum prodere, sed vt patres charitate corripere, vel dissimulare. Quod & recte noster Soto docuit lib. de tegendo secreto membro. 2. quæstion. 6. dubio. 1. capit. siquis potestatem. 23. quæst. 4.

219 Quinimo nec omnia crimina etiam si publica sint, legibus punire oportet: sed multa interdū iustè dissimulantur: qualia sunt lupanaria, simplex fornicatio, & si qua sunt alia generis eiusdem, quia vt inquit sapiens, qui multum emungit, elicit sanguinem. Et Plato libro septimo de legibus docet, non expedire, vt singula quæque per leges statuantur, ne dum cunctis prouidere volunt, in omnibus contemnantur. Diuus quoque Augustinus libro primo de libero arbitrio capite quinto inquit: videtur tibi lex ista, quæ regendis ciuitatibus fertur multa concedere, atque impunita relinquere, quæ per diuinam tamē prouidentiam vindicantur, & recte prouerb. 30. c. inter opera de spō sali. Alexan. Ales. 3. parte. quæst. 46. Tho. 2. secundę quęst. 10. arti. 11.

220 Addēdum eodem est, quòd nō sunt condēdæ leges optimæ ac perfectissimę, sed illę duntaxat, quę imperitæ multitudini quadrare queāt nam perfectissimę leges, & quæ tolerari non possent, pessimę censerētur: quemadmodum sapienter docet Alfonsus Tostadus libro de optima politia. Vnde Plato libro quinto de legibus inquit: illud etiā legislatoribus multi præcipiunt, vt leges huiusmodi ferant, quales multitudo & populus libenter suscipiant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

piant. Aristoteles quoque libro. 4. politicorum scriptum reliquit, leges omnes ad rem publicam accõmodandas esse, non autem rem publicam ad leges esse trahendam Abulen. nume. 102. politi. 4. capit. 1. Domini. Soto libr. 1. de iusti. & iure. quæstio. 6. arti. 2.

221 Præterea leges iuxta Isidori sententiam, debent esse possibiles, & secũdum consuetudinẽ patriæ, ac subditorum moribus congruentes: quia firmantur, cum approbantur moribus vtentium, & abrogantur per contrariam consuetudinem. Vnde Demosthenes oratione contra Timocratem, verum illud, inquit mihi videtur, quod quendam dixisse ferunt, omnes cordatos in ea esse sentẽtia, vt leges nihil aliud esse putent, quam mores ciuitatis. Et Aristoteles libro tertio politicorum, leges quæ moribus, quã quæ literis continentur, maiorem authoritarem habent. Quid leges sine moribus vanæ proficiunt, vt canit Horatius. At vero quisque secum reputare poterit, an lex obligans in foro conscientiæ ad pœnã omnium bonorum in se ipsum exequendam, possibilis sit, & imperitæ multitudini congruat, & an moribus vtentium fuerit vsquam recepta, vel sit vnquã recipienda. Quid 224 quod sine causa necessaria onerare subiectos multis legibus, & eorum conscientias illaqueare, durum est & inhumanum, & species quædã tyrãnidis: non secus atq; id ipsum illicitum esse in præceptis voluntarijs rectè docuit Adrianus pontifex libro quæstionum. c. erit autem cum seq. 4. distin. Adrian. quolibe. 6. Aristote. 3. politi. ca. vlti. Flaccus lib. 3. carminum oda. 24.

222 His adijce quod si quispiam dixerit, legem illam obligare velle ad impossibile, meo quidem iudicio non aberrabit. Quia in materia morali nimia difficultas impossibili æquiparatur: durissima verò lex esset qũæ reum cogeret in foro conscientiæ ad offerenda fisco bona sua omnia: foretque difficillimũ vnicuique, vniuersum patrimoniũ fisco tradere, se ipsum, domum atque familiam in paupertatem forsidam deijcere: denique sui proditorem esse. l. idem Iulianus. §. vlti. de legat. 1. l. continuus. §. illud deverbo. obliga. l. cũ sane de his qui deiece. & effu.

223 Accedit eodem, quod iactura omnium bonorum, solet morti æquiparari: nam vt inquit Aristoteles, patrimonij dissipatio interitus quidam esse videtur ipsius dissipantis, propterea quod patrimonio ac facultatibus viuitur. 4. ethi. cap. 1 glo. in. l aduocati. C. de aduoca. diuer. iudicio. & in. l. illicitas. §. ne tenuis. de offi. præsi.

224 Iure itaque idem Alfonsus fatetur, non esse legem condẽdam de re nimium difficili, sicuti nec de impossibili. Cui accedit Plutarchus, in vita Solonis, dicens: decet in ferendis legibus possibilitatis & facultatis rationem habere, si quis velit vtiliter in paucos, quam sine vtilitate in multos animaduertere. Demosthenes quoque oratiõe contra Timocratem inquit, arbitror igitur confitendum esse omnibus, prauam legem, & multitudini profuturam, primum simpliciter, & omnibus æquè apertè scriptam esse oportere, ne eam alius aliter interpretetur. Deinde fieri posse oportere ea quæ iubeat. Nam si præclare constituta sit, sed aliquid tamen quod fieri nequeat, proponat: id voti potius, quam legis fuerit officium. Alfonsus lib. 1. de potestate. legis pœna. c. 1.

225 Durities autem prædictæ legis ex eo planius intelligitur, quòd si quispiam hęreticus intellectualis, siue purè mẽtalis, occultè vel submurmurãs, pferret hæresim, quãuis nullꝰ id audierit, & ille sit emẽ- 227 datus, nihilominus tñ teneretur statim in foro cõscientiæ bona sua oĩa tradere fisco: quia cõmuni sententia talis hæreticus, ipso iure incidit in excõmunicationẽ, & in alias pœnas aduersus hæreticos statutas. Quod quàm sit graue atque intolerabile, cuiuis facile pspicuũ esse poterit: Alfonsus verò putat, ad eam restitutionem hęreticum illum occultum obligatum esse. l. 2. de potesta. legis pœnalis. cap. 15. 228

226 Concludimus ergo ex omnibꝰ ante dictis, quòd vel talis lex fieri nõ potest, vel certe nullo modo fieri debet: Nã ad ferendã eã legẽ nulla necessitas cogit, nec tolerari posset, nec populus illã susciperet, nec est accommodata reipublicę, quia vehemẽter emũgit. Quid? quod tali lege magis illaquearẽtur animę, quã hæretici ab hęresibus dererrentur: nã qui leges Dei & hominũ non formidat, vt hęresim fugiat, is quidẽ supra dictã legẽ in foro cõscientiæ nõ timebit: essetque lex supuacua, quod esse nõ debet. Quid? quòd hæreticus qui ad ecclesiã spõte redire voluerit, si nouerit, se teneri ad bonorũ omniũ restitutionem, is proculdubio in desperationem incidet. Nec enim fuit vllus, aut erit vnquã, qui vltrò bona sua oĩa nõ condẽnatus offerat fisco: & iuxta Ciceronis sentẽtiã, ea quę sũt in vsu, vitaq; cõmuni, nõ ea quę finguntur, aut optantur, spectanda sunt. l. post liminij. ff. de captiuis.

Ex supra scriptis quoque illud, quod tertio loco tractãdum proposui, facilè resolui potest: nempe in dubio non esse interpretandũ, aut præsumendum, quòd legislator voluerit obligare quempiã ad pœnã omniũ bonorũ in se ipsum exequendã. Quia nunquam legislator existimandus est velle, nisi quod possibile, iustũ, bonũ, & ęquũ fuerit. c. 1. cum seq. 4. distin. l. ex facto. de vulga. & pupilla.

228 Supereſt, vt iam tandem ad primum illud Alfonsi argumentum redeamus: quo suam opinionẽ ita cõfirmat. Hęreticus ipso iure priuatꝰ est dñio bonorũ, ergo nõ potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

salua cõsciẽtia retinere bona alie na inuito domino: quia omni iure prohibitum est, vt quispiam ea bona retineat, quæ ad alium pertinẽt: nec enim multum interest, quantũ attinet ad periculũ animæ, an iniustè quis detineat, vel alienum inuadat. c. sæpe. de resti. spolia. c. cum secundum de hæreti. lib. 6.

229 Huic argumento multifariam responderi potest: primo, quod hæreticus non est priuatus ante sentẽtiam vero dominio bonorum suorum: quia nec propter hęresim, nec propter alia, quãtumuis horrenda crimina, priuatur aliquis ipso facto dominio bonorum suorũ iure naturali, diuino, aut gentium. Nec enim ius aliquod eorum ostendi potest quo talis priuatio ꝓbari queat: nec dominium bonorum temporalium pendet à charitate vel gratia, vt per peccatum amittatur: sed sicut acquiritur apprehensione, ac iustis causis & titulis: sic etiam ecõtrario certis ex causis amittitur, quarum nulla est peccatũ eius, qui dominium habet: quòd verũ quidem est, & omnium consensu receptum. Tho. 2. secundæ quæst. 12. arti. vlt. Vualden. tomo. 1. lib. 2. cap. 81. cũ seq. Scotus, Gabriel, Almain' & cæteri in lib. 4. sent. distin. 15. Cõrradus de contractibus quæst. 7.

230 Relinquitur ergo quod si dominium bonorum Hæretici per solam hæresim transfertur in fiscum, id iure tantum pontificio aut ciuili statutũ foret: sed non potest fieri lex, per quam hæreticus obligetur in foro cõscientię, vt ante sententiã teneatur omnia bona sua tradere fisco, vt supra planissimũ fecimus. Igitur quibuscunque verbis leges loquantur, nõ sunt interpretandæ, vt id statuere velint, quod & iniustum est, & præcipere nequeunt.

231 Age tamen perpendamus attẽtius duriora verba legis pontificiæ, quibus contraria opinio potissime nititur: verba legis hæc sunt: bona hæreticorũ ipso iure decernimus cõfiscata. Nunquid tanta vis est horum verborum, vt obligent hæreticum in foro conscientiæ ad restituenda fisco bona sua omnia, prius quam conuincatur & iudicetur? equidem nil tale mihi persuaderi poterit. Nam etsi lex nominatim diceret, iubeo, vt hæreticus teneatur statim in foro cõscientiæ bona omnia tradere fisco: non posset illũ obligare, vt in seipsum tam duram pœnã exequi teneretur: ergo multo minus verba illa, ipso iure decernimus confiscata, idipsum efficere poterunt. c. cum secundum. de hęreti. lib. 6.

232 Proinde quamuis lex dicat, vt Vulpianus dixit, statim dominiũ bonorum desinat eius esse, qui crimen commisit, & fisco acquiratur: nihilominus tamen id ciuili modo intelligendum esset, vt fiscus eam rem petere possit, non autem vt reus teneatur in foro conscientiæ illam fisco restituere antequam sententia super crimine promulgetur: & eo magis, quod nõ præsumitur legislator voluisse, nisi quod iustum & æquum est, vt & alibi dixi. l. commissa. de publica & vectiga.

233 Vnde illud quoq; manifestè relinquitur, quòd si per verba illa, ipso iure decernimus confiscata: dominium aliquod in fiscum statim trãsfertur: id accipiẽdum est, vt sit dominium quoddã ciuile & improprium, & quod non sit aliud, quam ius persequendi in iudicio bona illa: quæ quidem non antea propriè fisci esse poterũt, quam de crimine sit pronunciatum: & fortasse ne tum quidem fiscus eorum dominus erit, nisi & apprehensio subsecuta sit: traditionib' enim & possessionibus dominia rerum acquiri sõlent, non autem verbis legum. Adde quòd Iulius Paulus inquit, qui maiestatis crimine reus factus est, antẽ damnationẽ dñs est: l. traditionibus. C. de pact. l. quæsitum est. ff. qui & à quibus.

234 Cõqueritur potest ea sentẽtia hoc argumẽto: ad effectum harum pœnarum, hominis executio necessaria est: ea verò in facto consistit: facta autẽ per sola verba legũ perfici nequeunt: vnde illud Demosthenis, orãtione aduersus Midiam, legum vis in quo est? vtrum in eo, si quis affectus iniuria exclamarit, vt ipsę accurrant, & præsentia sua opitulẽtur: Nõ: literę enim sunt, & scriptura cõstãt, neq; hoc facere possũt. In quo igitur earum vis est: Si vos, inquit, eas confirmabitis, & semper ratas exhibebitis omnibus earum opem implorantibus: ita & leges per vos firmę sunt, & vos per leges. Adde quod etsi princeps millies dicat, volo vt dominium bonorum Titij sine facto cuiusquam transferatur in Petrum, nunquam per ea sola verba dominium verum erit in illum translatum: & tamen princeps non minorem habet potestatem, quam lex, quippe qui lex viua est & legum conditor, vt alio loco diximus. l. denique. ex quib. cau. maio. l. in bello. §. facit. de capti. & postlimi. reuer.

235 Huc accedit, quòd non sufficit, aliquid per legem statutum esse, vt illud statim fiat nemine petente, aut exequente: sed leges magistratibus egent, qui iura reddant, alijs que ministris, vt iudicum iussa exequantur. Solius quippe Dei est, velle simul & posse, & facere. Ipse enim dixit, & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt. Quod nec ethnicos quidem latuit. Nam & Mercurius trismegistus in asclepio inquit: voluntas Dei, ipsa summa est perfectio, vt pote cum voluisse & perfecisse vno eodemque temporis puncto compleat. Et post pauca: placitum Dei necessitas sequitur, volũtatem comitatur effectus l. 2. §. post originem. de origi. iuris Plato lib. 6. De legi. in principio. c. 1. §. vlti. de statu regula. lib. 6. gene. cap. 1. Iudith. vltimo. nouella constitu. 161. in principio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

236 Adde q; iudex ipse nil facere debet ad priuatam vtilitatem, nisi is, cuius interest, id prius postulauerit, nec lex impartire solet beneficia & remedia sua, parti non petenti. Qua propter verisimile non est, quòd legislator velit reum obligare in foro conscientiæ ad executionem tam grauis pœnæ, antequam condemnetur: sed iuxta ordinem iuris fiscus debet illum accusare, & iudex pronunciare sententiam: ac tunc demum reus tenebitur pœnam subire. l. 4. §. hoc autē. de dam. infecto. l. peto. §. fratre. de legat. 2. l. vlti. §. 1. quorum lega.

237 Præterea verba illa, ipso iure, nō habent vim tātam, vt executio statim à lege fiat parte non petente: sed necesse est, vt ab eo postuletur, in cuius fauorem lex ea verba posuit. Quod in numeris ferè exemplis comprobari potest, quorū pauca verbi gratia subijciam. Supplemētum legitimæ portionis filij debitæ, fit ipso iure: quod tunc demū locum habet, cum fuerit à filio petitum. Sic & compensatio fit ipso iure, sed opus est, vt petatur. Similia quoque dici possunt de resecatione illa, quę fit ipso iure per legē falcidiam, ac de alijs multis: igitur ad eundem modum accipiēda est illa confiscatio bonorum hæretici, quæ ipso iure fieri dicitur: vt tunc scilicet verum effectum habeat, cū fiscus postulauerit, & iudex reum condemnauerit. l. sancimus. C. de inoffi. testa. l. vlti. C. de compensat. l. linea. ad leg. Falci. Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuo. donat. verbo, reuertatur nu. 8.

238 Item hæc verba, ipso iure, perinde valent, ac si quispiam dicat: per ipsum ius. Veteres autem iure consulti, ipsum ius per antonomasiam appellare solēt, ius illud antiquissimū duodecim tabularū. Sic vlpianus inquit: seruitutes quoq; prætorio iure cōstituuntur, & ipsæ ad exēplum earum, quæ ipso iure constitutę sunt. Et alibi, siue ipso iure quis vsum fructum habeat, siue etiā per tuitionē prætoris. Et iterū, satis ipso iure munitus est. Et paulo post: non enim ipso iure, sed per condictionem munita est. Et rursus: valebit per tuitionē prætoris, nō ipso iure. Sic etiam Caius, inter fideiussores non ipso iure diuiditur obligatio, sed ex epistola diui Adriani. Sic & Iulius Paulus, petere hæreditatē ipso iure poterūt. Demū Iustinianus ait: omnes actiones aut ipso iure cōpetūt, aut à prætore dātur. Ex quib⁹ omnib⁹ alijsq; similib⁹ locis perspicuū fit, horū verborum significationē nō semper illā vim habere, quā vulgo putāt. l. 1. §. vlt. de superficiebus. l. si vsusfructus. §. illud. vsufru. quemadmo. caueat. l. in causæ. 2. de mino. l. 1. quod fal. tuto. auto. l. inter de fide iusso. l. post legatum de his quib. vt indig. §. 1. instit. de perpe. & tempo. actio.

239 Sed vt cōcedam⁹ aliū quoq; sensum horum verborum interdum inueniri: vt ex eisdē intelligatur vis alicuius constitutionis, mox & sine hominis ministerio operantis: nihilomus tamen in prædicta lege pontificia, non alia est eōrundem verborum significatio, quàm q; bona hęreticorum per legem illā decernuntur cōfiscata. Sed nō eā vim habent, nec habere quidē possunt, vt propterea teneatur hæreticus in foro cōscientię, omnia sua bona ante sententiā offerre fisco. l. 3. §. sciendū. l. cū hic stat⁹. de donat. inter vir. & vxo. l. 1. de curato. furio. l. græce. §. 1. de fideiusso. l. in suis. de suis & legi. hæredi. l. qui decem. de solut.

240 Deinde omnia illa verba, hæreticorū bona ipso iure decernimus confiscata, nil aliud significāt, quā quòd ea bona iure ipso delata sunt fisco, & obnoxia confiscationi, & ad fiscū pertinent: sed tamen opus est, vt fiscus ea petat, & hæreticus accusetur, & ordine iuris seruato condemnetur, vel declaretur hæreticus, & bona eius occupentur à fisco. Quod ex his, quę supra dixi manifestissimū esse potest: & satis probari videtur quodam Callistrati iureconsulti rescripto: vbi semel & iterum inquit, bona quædam fisco delata, ipso iure ad fiscum pertinere. in l. 1. ff. de iure fisci.

241 Igitur propter actionem competentē ad petenda hæreticorū bona, intelligi quodāmodo potest, fiscum esse dominum illorū bonorū ipso iure, non tamen propterea statim verus dns est: sæpe enim dominus alicuius rei dici solet is, qui ius

habet ad rem illā consequendam: eo quod iuxta regulam iuris, qui actionē habet ad rem recuperandā, ipsam rem habere videtur. vnde sę pissimè quoq; in iure, meū dicitur id, quod mihi lege debetur. l. qui actionem. de regu. iur. l. qui aūt. §. apud Labeonem. de his quæ in frau. credi. l. 1. in fine. de eo quod certo loco. l. vt mihi donares. de donat. l. si & me & Titiū. si cert. pet. l. 1. quod cum eo. l. si pecunia. C. de nego. gestis. l. si fratres. §. idem respondit. 2. pro Socio.

242 Adde q;, cùm eiusdē rei duplex dominium inueniri possit, aliud naturale, aliud ciuile: posset concedi, vt alterum apud fiscum sit, alterum verò apud hæreticum. Nam in seruo dotali maritus habet ciuile dominium, vxor autem dominium naturale: filius quoque viuo patre dicitur quasi dominus bonorum eius: quorum tamen verum dominium apud patrem est. l. 3. C. de iure dot. l. quamuis. ff. eodem titu. l. doce ancillam. de rei vendi. iūcta. l. in rebus. C. de iure dot. & l. 1. §. si vir. ad Sillania. l. in suis. de libe. & posthū.

243 Quòd si quispiam pertinacius vrgeat dicens, non esse illa verba intepretanda sic, vt accipiantur improprie: huic ego respondeo, necessariam esse supra tactam interpretationem, vt tot absurda vitentur, quot ex diuersa opinione sequerentur. Tolerabilius enim, imo etiam rectius

Universidad de Deusto
Biblioteca

&iustius est,vt verba impropriè accipiantur,quin etiam vt interdum nil operentur,quam quòd operentur absurdum . Quemadmodum sæpissime viri docti aiunt, quibus ego vehementer assentior glo.in.c. paratus.23.quæst.1.in.l.vlti.§.in cõputatione.C.de iure de libe.& illic Alex.nu.10 Corne.nu.9.Decius cõsi.374.Gozadi.consi.88.nu.9.Ruinus consi.60.lib.5.Aymo.consi.70 Ripa in.l.ex facto. de vulga.& pupi.nu. 9. Salomonius in.l.gallus.§. & quid si tãtam de libe. & posthu. nume.1.

244 Ex ante dictis quoq; aliud Alfonsi argumentum facile dissolui potest.Ait enim hæreticum retinere non posse bona,quę ipso iure fisco delata sunt:quia iure diuino prohibitum est retinere alienum: nec esse aliquam legem,quæ concedat expresse illorum bonorum retentionem : quod autem generaliter prohibitum est,& expresse non cõceditur , intelligitur denegatum. Hoc inquam argumentum soluitur,quia vt ante dixi, fiscus nõ est verus dominus illorum bonorum, sed hęreticus . Nec lex aliqua est, quæ prohibeat hæretico , ne bona sua retineat:quinimo lege canonica prohibetur fiscus,ne bona hære- 246
tici occupet, antequam sententia sit super crimine,pmulgata. Quod cum ita sit, nec lex vlla præcipiat hæretico,vt bona sua offerat fisco, aut ea,p derelicto habeat:relinquitur plane,vt hæreticus nondũ condemnatus: bona sua omnia iuste retinere queat.ca. cum secundum de hæretic. libro.6. l.aufertur.§. in reatu de iure fisci.l.reo de solut.

245 Ne quid tamen dissimulem , alia quoque argumenta in fauorem illius opinionis breuiter hoc loco subijciam.Primum,quod Augusti nus epistola quadam de hæreticis loquens,inquit:quamuis res quęq; terrena rectè à quoquam possideri non possit:nisi vel iure diuino, quo cuncta iustorum sunt:vel iure humano,quod in potestate regum est terrę:ideoque res vestras falso appellatis,quas nec iusti possidetis,& secundum leges regum terrenorũ amittere iussi estis. Quibus verbis significare videtur,hæreticos obligatos esse ad rerum suarum restitutionem.Sed hoc accipiendum est, esse dictum de illis manifestis hæreticis,qui per sententiam vel iusto bello indicto , iussi erant amittere res suas.Et nihilominus,non dixit beatus Augustinus, eos teneri ad pœnam in se ipsos exequendam in foro conscientiæ : sed quod iustè ab eis auferri possunt bona , propter hęreticam prauitatem. Augusti.ad Vincentium epistola.48. ca. quicunq;.23.quęst.7.

Alterum argumentum sumi potest,ex constitutione illa Bonifacij octaui : qua hæredibus hęreticorũ dimittuntur bona titulo præscriptionis,si ea possederint bona fide spatio quadraginta annorum.Vnde colligi posse videtur, quod eorundem

rundem bonorum dominium verè fisci erat:alioqui non opus fuisset præscriptione tam longi temporis. Cui respondetur,quod non vsu capitur illic verum dominium,sed actio & ius competens fisco excluditur præscriptione. Quod satis in eadem constitutione significatur,vbi bona illa bona hæreticorum vocãtur.c.2.de præscriptio.libr.6.l.2. §.1. de religio.& sumpti.fine. 248

247 Vltimum argumentũ est, quod lex iusta obligat in foro conscientiæ:lex ergo quæ decernit bona hæreticorum ipso iure confiscata , obligat in foro conscientiæ , quia lex iusta est. Cui respondeo verissimum esse,quòd lex iusta obligat in foro conscientiæ, sed non sequitur inde , obligatum esse hæreticum ad tradenda fisco bona sua omnia: quia lex id non dicit, & si hoc diceret, iusta non esset. Etenim lex humana suos limites habet obligandi,& sua remedia exequendi.Obligat quidem , ne contemnatur, & ne iudici iustè exequenti resistat reus:obligat in foro conscientiæ,vt illic se ipsum peccator accuset , ac salutarẽ pœnitentiam subeat: non tamen ita lex o- 249
bligat, vt omni iuris ordine prætermisso hæreticus, nemine persequente,in substantiam propriam, in liberos,atque familiam acerbissimum iudicium exequi teneatur. Demum lex iusta obligat quidem in foro conscientiæ,sed tamen iuxta metas potestatis,æquitatis & rationis,seu causę finalis:quemadmodum recte docet Adrianus pontifex libro quęstionum quodlib.6.

Accedit eodem , quod iudicium illud occultissimum inter Deum & hominem , quod forum conscientiæ vocant, tantum distat à foro ciuili , quantum cælum à terra: ideoque nil minus legum latores cogitare debent: aut possunt , quam vt in forum illud falcem immittant . In eo siquidem foro solus Deus , & eius vice sacerdos , testis & iudex est, homo verò accusator & reus.Neque aliud illic exigitur, quam spiritus contribulatus , cor contritum & humiliatum , ac damni dati satisfactio. Legales autem pœnæ ab accusatoribus petendæ sunt à iudicibus declarandæ, & ab executoribus exigendæ . Nec ordo iudicij exterioris prætermittendus aut peruertendus est.l. prolatam . C. de senten.& in locu.cap. forum de verborum significatio. capit. 1. cum sequen. quarta quæstione quarta , Alfonsus Tostadus secunda parte defensorij capit.67.

Præterea multi viri doctissimi viderunt , & considerarunt leges illas, quę pœnam ipso iure imponunt , & tamen omnes illi sępissime docuerunt,nẽminem obligatum esse ad pœnam in se ipsum exequendam : quod & nonnulli eorum de hęreticis nominatim asserunt , cęteri autem , qui fere

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt innumerabiles,id ipsum gene raliter tradunt.Conradus de contractibus quæstion.7.conclu.2. Syl uester in summa, verbo, hæresis.1. quęstio.8.Fran.Victoria in relectio ne de indijs.Couar.in lib.4. decreta.parte.2.cap.6.§.8.num.10.Domi ni.Soto lib.1.de iusti.& iure quæst. 6.arti.6.glos.in cap. fraternitas.12. quæst.2.Felin. Decius & cæteri in cap.1.de constit. Thom. & Caieta. 2.secundæ quæstio.62.ar.3. Gabriel in.4.sent.distin.15.quæstio.4.Driedo.lib.1.de libertà.christia.capit.2. artic.3.Corne.consi 119.lib.2. Sylue ster verbo.pœna.quæstio.25.Fortu. de vltimo fine,illatione.18. Felin.in cap.audiuimus de simo. Adrianus quolibe.6.arti.1.& alij relati ab Alfonso lib.2.de potesta.legis pœna.cap.9.

250 Poltremò nobis obijci poterunt duæ leges regiæ,quæ obligant expressim ad pœnam in foro cõscientiæ præstandam. Quibus respondeo,eas constitutiones duplici ratione tolerari posse:tũ quia de quibusdam hominibus loquũtur,quibus officia publica commissa sunt ea lege,ne quid vltra salarium accipiant,alioqui ad pœnas illic statutas teneantur: tum etiã quia suo iuramento se illi astringunt ad eas pœnas soluendas. Quibus casibus dubium non est, quin pœnas illas soluere teneãtur:quòd longè distat à quęstione proposita.l.ea. lege. C. de condi.ob causam.C. debitores. de iure iurando.l.vlti.ti.3.&.l.fin.ti. 9.lib.2.ordinat.

251 Concludimus tandem quod legislator non obligat nominatim hæreticum in foro conscientiæ, adofferendum sponte bona sua omnia fisco: nec id facere potest, nec vult,nec velle pręsumitur. Vnde sententia nostra non solũ crebrior & æquior,sed verior quoque atque iustior est:opinio autem contraria durissima est,ac penè impossibilis. Ea etenim pœna hæreticis pœnitẽtibus & redire volentibus grandẽ difficultatem imponit. Nam etsi pontifex maximus eos à crimine absolueret,nihilominus tamen obligati forent ad bonorum restitutionem. Pertinacibus autem parũ eadem opinio prodest,quia in sua perfidia viuere ac mori parati sunt, ac proinde nil minus,quam de tali restitutione cogitare solent. Sententia itaque nostra tenenda est, etiam si argumentorum vi,aut stricto iure nimium disputando fortasse subuerti posset:hãc enim æquitas suggerit,quæ stricto iuri præferenda est:hanc denique mos publicus comprobauit:& vt elegãter Iulianus ait,multa in iure ciuili contra strictam rationem disputandi, pro vtilitate cõmuni recepta sunt cap.peccatum de regu.iuris.ca.sæpe de restit.spolia. Alfon.lib.2.de potesta.legis pœna.ca.4.l.1.§.si quis à principe, nequid in loco publi.et per venerabilem qui filij sint legi.l. 1.§.item varus de aqua pluuiar.arcen. l.ita vulneratus.§ pen.ad legẽ aquil.

Ex

252 Extrema illa quęstio magni momenti est,an bona primogenitorũ, quæ vulgo maioratum vocant,propter hæresim possidentis confiscentur?Cui quęstioni priusquam respõdeamus, illud animaduertendum est: quòd hæc primogenita longè distant ab illis bonis,quæ apud gallos filijs primogenitis deferuntur: ea enim bona libera sunt & nullis vinculis subiecta:nostrates vero,ea bona maioratum vocant, quæ ab aliquo ea lege alligantur,vt integra & indiuidua primogenitis perpetuo deferantur.

253 Tripliciter autem hæc primogenita fieri solent: vel principis concessu,vel regiæ legis beneficio, vel antiqua successione:de quibus seorsum differendum est. Et in primis illud omni dubitatiõe caret, quòd ea primogenita,quæ principis cõcessu fiunt,confiscari possunt propter hæresim possessoris. Id enim expressim in ipso principis decreto,declarari solet.Nam quoties rex noster concedit,vt quispiam bona sua posteris primogenitis in perpetuum relinquat,& vt quas velit cõditiones adijciat, & præterea dat priuilegium, vt ne bona illa propter aliqua crimina publicari queant:toties excipit crimen hæresis, & lesæ maiestatis,propter quæ permittit,vt primogenita confiscentur.

254 Quinimo si in ipso regis decreto nominatim cõcessum sit,vt primogenita publicari non queant propter hæresim & alia maxima crimina:nihilominus tamen confiscari possent, vt Galindus noster rectissimè censuit. Cuius sententia mihi vera videtur:ne ansa delictis atrocioribus relinquatur, ne vepars magna pœnę,quæ talibus debetur sceleribus, facile condonata esse videatur:denique ne ius confiscationis,quod regale est, datum esse censeatur, in præiudiciũ ipsorũ principũ:præsertim cum eiusmodi decreta & beneficia,facile impetrari soleant,ac sine causæ cognitione iusta.Galin.in disputatione regia cap.18.l.si vnus.§.illud de pactis cap.1.quæ sint regalia li.feudo.

255 Nonnunquam relinquũtur hęc bona primogenitis in testamento aut contractu sine decreto principis:quod quidem fieri potest beneficio aut permissu regiæ legis, qua generaliter omnibus conceditur, vt qui filios habent,possint inter liberos suos in tertia & quinta bonorum suorum parte,quascunque voluerint conditiones, & quæcunq; vincula & onera ponere. Qui verò liberis caret,id ipsum quoq; facere potest in omnibus bonis suis regia l.Taurina.27.

256 Illud autem in cõfesso est, quòd si is qui hæc primogenita instituit hæreticus factus fuerit, priuabitur illico illis & aljs bonis:nisi fortè tradiderit filio possessionem bonorũ, vel scripturam primogenitorum: vel id factum sit per contractũ onerosum,prius quam ille, qui primo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

genita relinquit, in aliquam hæresim inciderit: tunc enim ius illud quæsitum alteri, non fisco, sed bonorum domino acquiritur. l. filius familias. §. diui. 2. delegat. 1. regia. l. taurina. 17. cap. cum secundum. de hæreti. lib. 6. l. 1. C. pœnis fiscali. credi. præfe. lib. 10.

257 Sed hinc magni momenti exoritur quæstio, an primogenita legis regię concessu, sub ea conditione relicta, vt ne propter hæresim primogeniti confiscari queant: si hæreticus factus fuerit eorum possessor, publicari nihilominus possint: quod multi quidem negãt eo potissimum argumento, quo supra diximus, bona subiecta restitutioni confiscanda non esse. Nam primogenita restitutioni obnoxia esse videntur. l. statius. §. Cornelio de iure fisci. l. imperator de fideicommiss. liberta. Igneus in. l. vlti. ad Sillani. num. 19.

258 Sed vt mihi quidem videtur cõtraria sententia verior est: quam & Galindus confirmat, & argumenta non pauca comprobant. Primũ, quod nulla lex inueniatur, expressim prohibẽs, ne primogenita propter hæresim confiscentur. Deinde, quia si publicari possunt maioratus, quanuis princeps nominatim concesserit, vt propter hæresim ea bona non confiscentur: multo magis publicari poterunt, quum priuatus aliquis confiscationem prohibuit. Franc. Galin. in disputatione regia. cap. 18.

259 Ad hæc, regnum defertur primogenito, & in alia primogenita succeditur eodem ordine ac iure, quo in ipsum regnum: sed propter hæresim regis, nõ solum rex regno priuatur, sed & eius filij à regni successione pelluntur: vt noster Lupus luculenter probat: ergo primogenita pari ratione confiscari possunt. Ioan. Lupus de iure Nauarrę parte. 5. §. 7.

260 Deinde à feudo ad primogenita rectè argumentari solemus: vasallus autem propter atrociora crimina non tantum feudo priuatur, etiam antiquo, sed & filij & successores eius ab eodem feudo excludũtur: igitur propter hæresim publicari possunt primogenita. c. 1. §. denique quęsiit pri. causa benefi. amitten. c. 1. si vassal. feudo priue. c. 1. §. si vasallus si de feu. fuc. contro. inter Domi. lib. feudo. l. 2. C. de liber. & eorum libe. & illic Bal. & alij Bar. in. l. 3. de interdi. & relega: Bal. in. l. qui se patris. C. vnde libe. Imo. & cęteri in. c. 2. de feudis.

261 Accedit huc, quod primogenitus verè dominus est illorum bonorum, perinde atque aliorum, quæ pleno iure acquisierit. Quid igitur prohibet, quin princeps ea bona cõfiscare queat, quæ hæretici esse inuenerit? Nam quod verè dominus illorum sit, nemo est, qui negare valeat. Quia dominiũ maioratus nõ est ablatum à primogenito, qui succedit in eum, nec per principem, nec per aliquam legem, nec per eũ qui

qui maioratum fecit. Relinquitur ergo, vt simul cum ipsis bonis in primogenitum transeat, alioqui vacaret, ac nullius esset. Præterea, cum princeps facultatem concedit obligandi, permutandi, vendendi, & alienandi maioratum, non dat eo tempore dominium, sed tãtum vincula soluit. Adde, quòd nõ minus dominus est, à quo dominium abire potest, quid? quod maioratus dominium vsque ad mortem primogeniti durare solet: neque ideo minus dominus est, quòd libere alienare non potest: quia nec pupillus, nec is, cui bonis interdictum est, alienare bona sua possunt, & tamen veri domini sunt. l. non ideo, de rei vendica. l. ex asse. ad trebel. l. is cui bonis de verbo. obliga. l. vlti. § sed quia. C. commu. de lega. Seneca lib. 7. de beneficijs. Oldra. consil. 203. Decius consi. 419. Tiraquel. de rectractu conuentionali. §. 2. gloss. 1. nu. 36. nuncupatim Soto in relectione de dominio. & lib. 4. de iusti. & iure quęst. 1. ar. 1.

262 Nec nostræ sententiæ obstat fundamentum supra scriptum contrariæ opinionis: nam bona subiecta restitutioni, quæ alicui, certæq; personę relicta sunt, propterea nõ confiscantur, quia statim ius illi acquiritur, cui bona restituenda sunt, quod longe aliter habet in Hispaniarum primogenitis: quę quidem propriè non sunt restitutioni subiecta, sed potius ordine successionis legitimę à primogenito in primogenitum transeunt: nec vnus aliquid alteri restituit, sed iure regio ab vno in alium transferuntur & hęreditario iure deferuntur, vt Oldrado, Alberico & alijs placet, regia. l. Taurina. 45. Oldra. consil. 94. Alberi. in proæ. digesto. Marti. laud. de primogenitura quęst. vlti. Abbas consi. 3. lib. 2. Ioan. Cirierus lib. 3. de primogenitura. q. 2. Iacobus à saa libro de primogenitura, nume. 37.

263 Accedit etiam, quòd hi qui maioratus faciunt, non solent iubere, vt quispiam alteri ea bona restituat sed tantum præcipiunt, vt in ea bona primo succedat aliquis, deinde alius, & itidem alij deinceps: ita vt ordine legitimæ successionis ea bona perpetuo maneant in cognatione alicuius: vt proculdubio non tã sit hæc bonorum restitutio, quam legitima quædã successio: ac proin de longissime distat ab eis restitutionibus, de quibus aduersæ opinionis assertores loquuntur: nec enim veteres vnquam legum latores primogenita nostra viderunt.

264 His adijce quòd bona etiam restitutioni subiecta, & alienari prohibita, possunt nihilominus certis ex causis pro communi vtilitate, legis authoritate alienari: possũt quoque legumlatoris arbitrio post aliquod tempus, ab eo restitutionis & prohibitiõis onere liberari. Quod olim post quartam generationem desinebat, vt prudenter admodum Iustinianus constituit. Possunt denique

Universidad de Deusto
Biblioteca

nique bona primo genitorum, de creto & indulgentia principum, propter priuatam etiam vtilitatẽ liberè ac iuſte alienari: multo igitur magis confiſcari poterunt propter hæreſim Domini, in quo quidem magna verſatur vtilitas reipublicæ: cuius in primis intereſt, ne crimina ſint impunita. Authen. reſquæ. C. commu. De legat. Authen. de reſtitu. fidei commiſſi. c. vt famæ. de ſent. excommu.

265 Sed neque refragatur nobis lex illa regia, quæ concedit generaliter omnibus, vt in tertia & quinta bonorum parte poſsint quæcunq; velint vincula & onera ponere Nã illic nulla facultas datur, vt priuatus queat bona illa perpetuo liberare à periculo confiſcationis: nec aliud prorſus addit libertati naturali, qua quiſque in re propria moderator & arbiter eſt: quam quod permittit onerare libros in tertia parte legitima, quę illis regio iure debetur: & quod ea onera prorogat vltra quartam generationem: regia. l. laurina. 27. l. in re mandata C. mandati. Authen. de nuptijs. §. Diſponat. collatio. 4.

266 Nec eſt cur quiſpiam putet, ſub ea legis conceſsione generali, permiſſum etiam illud eſſe, vt poſsit qui libet hanc addere clauſulam: vt Maioratus & ea bona prohibita alienari, nunquam confiſcari poſſint, ne pro crimine quidẽ hęreſis, aut leſæ maieſtatis, ea enim adiectio non ſolum otioſa & inutilis, ſed licentioſa etiam, atque temeraria eſt. Nam quis vnquam priuatis hominibus tantam licentiam conceſsit, vt legem principibus ſuis imponere poſsint, qua regale ius confiſcationis eludant, & horrenda crimina magna ex parte impunita relinquant? etiam ſub generali conceſſu nunquam ea permiſſa eſſe videntur, quæ legiſlator ſpecialiter conceſſurus non eſſet. At verò ſicuti iam ante dixi, princeps, qui facultatem cõdendi primogenita tribuit, ſemper excipere ſolet, vt propter hæreſim & lęſæ maieſtatis crimen ea publicari poſſint. Nec mihi fit veriſimile, vt ꝙ princeps magni beneficij loco, quibuſdam tantum nobilioribus hoc priuilegium cõcedens, expreſsim denegare ſolet: id generalibus verbis regiæ legis conceſſum eſſe intelligatur omnibus, ſutoribus etiam atque tonſoribus: vt queant iſti pro libidine bona ſua liberare à cõfiſcatione, tametſi eorum ſucceſſores hæretici fiant, aut proditores. c. in generali. de regul. iuris lib. 6. c. cũ inferior. de maio. & obedi.

267 Accedit eodem, quod legum latorum indulgentia conceſſum eſt, vt morientium voluntates eo tempore valeant, quo illi mortui ſunt, & quo iam rerum dominiũ amiſerunt, & ab huius mũdi commodis & incommodis liberati ſunt: hæc tamen diſponendi ac teſtandi facultas ſuos modos ſuoſque limites habet: id eſt, vt ne contra leges quidquam diſponere, aut tentare audeant. Nemo enim, vt apud Pomponium eſt, efficere poteſt, vt leges in ſuo teſtamento locum non habeant. At qui contra leges eſt, vt hæreticorum bona publicari non queant. l. nemo poteſt. 269 de legat. 1. cap. cum ſecundum. de Hæreti. lib. 6. Abbas. in rubri. de tranſactio. Decius in l. eum qui. de iuriſdi. omni. iudi. quidquid Viglius dixerit in. §. ſed prædicta. inſtitu. de teſta.

268 Accedit etiam, quod pars magna pœnæ, impijs & hæreticis debitæ, in bonorũ publicatione conſiſtit: quemadmodum plenius in exordio huius tractatus oſtendimus. Illud quoque iuſtũ & a republica eſt, vt hæreticorum filij non ſolum perpetua notentur infamia, ſed vt parentum bonis, patrimonioque priuentur. Quia parentes in filijs acerbiſsime puniuntur: ac diuitiæ filiorum, parentum cenſentur: & quia hæreticorum filij debent paupertate ſordere. Quam ob rem à parentũ quoque & conſanguineorum ſucceſsione habentur penitus alieni. Quis igitur ferat, vt hæreticorum filij, quos pauperes & infames eſſe legum latores iuſtiſſime voluerunt: cautionibus priuatorum hominum, in parentum maioratus ſuccedentes, diuitijs & inſignibus, alijſque prærogatiuis nobilitentur? Nonne hic priuatorum pactiones iuri publico derogant? nonne hæretici & horũ

filij iuſtæ punitioni ſubtrahuntur? quis ergo tot & tanta abſurda, tolerare queat? l. bona fides. depoſiti. l. iſti quidem. quodmet cauſa. c. vergentis. de hæreti. l. ius publicũ de pactis.

269 Deinde incredibile mihi videtur, quòd poſsit princeps (vt quotidie facit) facultatem dare, vt hæc primogenita obligẽtur, & alienentur: & tamen ea confiſcare non queat, in publicam vindictam, & ſubiectorum exemplum, ac ſceleru debitam meritamque punitionem. Nec placet opinio quorundam exiſtimantium, principem concedere nõ poſſe ſupra tactam facultatem, præſertim cum primogenita condita fuerint regię legis authoritate: quia par aut maior eſt ratio, qua princeps eo caſu id facere poſsit, quàm quum eius conceſſu primogenita facta ſunt: maiora ſiquidem ac fortiora concedi ſolent in indulgentia ab ipſo principe data, quam à lege regia. Sed vtrobique diſputare de principis poteſtate, ſacrilegij eſt inſtar. Quid? quod odioſum eſt (ne quid durius dicam) quod ea bona, quę libera cunctis creata ſunt, ita vinculis obligata permaneant, vt eorum cõmercium pene ſublatum ſit. Iure igitur princeps ad naturalem ſtatum ac libertatem illa reducere poteſt: in quo mea quidem ſententia rex noſter difficilis eſſe non debet, ſi modo aliqua iuſta vel probabilis cauſa exiſtat. l. 2. C. de crimi. ſacrile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

crile.l.altius.C.de seruit.& aqua.l. 2.si aparen.quis manu.fue.l.si vnus §.quod & in specie.de pactis.

270 Postremo absurdum id ex contraria opinione,præter alia multa, consequeretur: quod possent vniuersi ciues omnium bonorũ confiscationem perpetuo prohibere, vt legibus publicorum iudiciorũ nullum omnino locum relinquerent:neque posset princeps quempiã facinorosum omnibus bonis, aut eorum parte priuare:quo quid absurdius dici, cogitarive possit, ignoro.

271 Supra scriptis quoque argumẽtis falsam esse quorũdam opinionem existimo, qui concedentes, Primogenita in damnum filiorũ confiscari posse: aliud esse putabãt in præiudicium trasuersalium, si Hæreticus filios non haberet. Maior enim causa confiscationis tũc esse videtur. Nam si a filijs proximioribus auferuntur eã bona,multò magis à cæteris consanguineis auferri poterunt, qui a filijs excluderentur. Adde quod primogenitus hæreticus, qui vere dominus est, in sui locum admittit fiscum, qui cæteros omnes tam filios, quã extraneos excludit.l.si sequẽs gradus.ad sillania.

272 Sed inueni viros doctos, qui cõstanter asserebant, bona maioratus tunc saltem publicari non posse, cùm eorum origo ex contractu est:vt puta, si in contractu matrimonij primogenita facta fuerint. Mea tamen sententia par causa est huius casus & illorum: nam si semel in perpetuum bona fuerint obligata, & is ad quem peruenerunt, in hæresis crimen inciderit, nil dubito, quin princeps iure suo vti queat: quia priuatorũ pactionibus ius publicum mutari non potest:nec pars illa pœnę, qua bona sceleratorum publicantur,à priuatis impediri valet:eo accedente, quod non leuior, nec debilior est prohibitio facta in testamẽto, quã in contractu:nec magis seruanda sunt pacta,quæ contra leges fiunt, quam testamenta.l. ius publicum. de pactis. c. cũ inferior. de maio. & obedi.l. ea lege.C. de condi. ob causam:l. cum.pater. §. libertis.& l.peto.§.vlti.de legat.2.l. pacta quę contra.C.de pactis.

273 Vnde superuacanea est illius quæstionis tractatio,an primogenita confiscentur, quum de origine illorum non constat:sed antiqua successione,ac testibus senioribus secundum legem regiã comprobantur. Quia siue à lege, siue à rege origo eorum sit, semper propter hæresim confiscari poterunt. Quid?quod antiqua illa primogenita, quorum origo antiquior est hominum memoria,& eam excedit,à regio cõcessu & beneficio plerunque manarunt.Si quidem ante Taurinas leges nemo fere putabat maioratus fieri posse sine decreto Regis. Quinimo sæpe decreto principis præcedẽte nihilominus

nus ab eodem confirmari solebãt. Cum igitur in his beneficijs principum assidua sit illa exceptio, vt propter hęresim confiscari primogenita possint, relinquitur inde, quod quamuis de ea clausula non constet, nihilo secius adiecta esse censeri debeat.l. quod si nolit. §. quia assidua. de edilit. edicto.l.vl. C.de fide iussori.

274 Est & alia species in qua quidã putant, primogenita eripi posse à periculo cõfiscationis:cum is qui ea instituit, hac vtitur clausula: quòd si quispiam primogenitorũ in hæresim (quod absit) inciderit: volo ac iubeo, vt ab hora præcedẽte hæresim, priuatus sit maioratu, & protinus in proximiorem transeat. Sed nihilominus verum esse existimo, vt eo etiam casu publicari queant: tum quia in fraudem confiscationis ea clausula excogitata est:& priuatorum cautione legibus non est refragandum. Tum etiam quia non sane dispicio, quo iure aut qua ratione id facere possit priuatus:cum & illa hora occultissima & incertissima sit, & rerũ dominia non tam facile ab vno euelli,aut in alium transferri queãt, sola hominis voluntate absque aliquo naturali actu. Adde quod homo nequit eam fictionem inducere.l traditionibus. C. de pactis. l.1.de acqui.posse.l.vlt.ff. de suis & legit. hęredi. l. quod bonis. §. primo ad leg. falci.l. si forte. ff. de castren. pecul. vide Ruinum consi. 129.lib.2. Oroscium in.l. in traditionibus.ff.de pactis.

275 Demũ eo tantùm casu existimo primogenita confiscari non posse, quum iam ius plenè quæsitum erat successori sequenti:veluti cum relicta sũt primogenita illi, vt post mortem alteri ea restituat: tunc enim de hęresi condemnato illo,alter ante pœnam erit: quia ius certum ei quæsitum fuerat. Quod longe secus est, cum primogenita successione perpetua ad incognitos primogenitos transeunt. Et ita superioribus annis seruatum fuisse scimus, inter initia fœlicissimi principatus Caroli nostri maximi: quo tempore multa primogenita desertorũ, seditiosorum,ac proditorum, confiscata fuerunt, nullo habito delectu,inter illa, quæ à lege vel à rege, a contractu, vel ab vltima voluntate originem habuerũt. Quod quidem à christianissimo principe, & iudicibus dõctissimis factum non esset, nisi iure quam optimo id fieri posse compertum habuissent. Et hic est interdum iustissimus finis harum vanitatum,vt quemadmodum ille ait,quæ male parta sunt,male dilabantur.Ea tamen omnia vera equidem ac iusta nunc esse censeo: sed si falsa doctis videbuntur, sequar authoritatem eorum, mutabo meam sententiam.

*

Universidad de Deusto
Biblioteca

De cæremonijs Titulus 10.

1 *Cæremonias ecclesiæ quantopere detestentur lutherani, & quantus earum fructus sit.*

2 *Cæremoniæ ab impijs & nefarijs Lutheranorum conuicijs vindicantur, adductis ex veteri testamento authoritatibus quamplurimis.*

3 *Cæremoniarum laus & fructus ex euangelica lege ostenditur.*

4 *Cæremoniarum fructus ex apostolorum & sanctorum patrum traditione declaratur.*

5 *Cæremoniarum dignitas ecclesiæ catholicæ authoritate perspicuè probatur.*

6 *Cæremonias, ab ipso Deo, ab apostolis, à sanctissimis patribus institutas fuisse, concluditur: & quare in vsu sint.*

7 *Cæremoniæ magni momenti sunt ad deponẽdam superbiam, & ad alia bona innumera:*

8 *Authores qui execrandam hæreticorũ opinionem de cæremonijs, scriptis suis confutarunt.*

9 *Cæremoniæ quid sint, & cur talem quis religionem tenere creditur, qualibus cæremonijs vtitur.*

10 *Cæremoniæ cur tanti momenti sint ad coniectandum, cui quilibet religioni sit addictus.*

11 *Cæremoniarum prauitas hæresis indicium est.*

12 *Iudæi qui sunt genere, aut Mahumetani, si carne suilla aut vino abstineant, cur suspecti habeantur.*

13 *Pseudoprophetas venerantes, videntur eos illorum nomine venerari, à quibus missi putantur.*

14 *Carnes, vinum, & alia huiusmodi qui execrantur, & ab inquisitoribus moniti gustare nolunt, quo numero habendi sint.*

15 *Lutherani, ecclesiæ prohibitione contempta, asserunt licere quibus libet cibis sine delectu vti.*

1 LVtherani, alijq; huius temporis perniciociſsimi hęretici, vt religionem Christianam funditus euertant, nihil intentatum, nihil incontaminatum, relinquũt. Scilicet hoc meditantes, vt extirpentur ab imis iura, fides, pietas, religioniſque vigor. Inter alia autem innumera impia & profana dogmata, hoc quoque miſcuerũt: ecclesiæ cæremonias nil aliud esse, quam virus & venenum pietatis: cùm tamen cæremoniæ pietatem maximè promoueant atque conſeruent. Tantus quippe est cęremoniarum fructus, vt illis ſublatis, cultum diuinum frigeſcere atque perire neceſſe ſit. Pauciſsimi enim ſunt ad res diuinas percipiendas idonei, niſi ad eas ſenſuum adminiculis conuertantur.

2 Quod ſi cęremonię venenum pietatis eſſent, nunquã profecto Deus omnipotens, tam frequenter illas populo ſuo cuſtodiendas mandaſſet. Nam ſi attẽtius vetus teſtamentum legeris, nullam fere paginam ſine cæremonijs inuenias. Vnum tamen locum, aut alterum indicaſſe ſat erit. Ietro ad Moyſem in Exodo loquens, inquit. Eſto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent: vt referas quæ dicuntur ad eũ, oſtendasque populo cæremonias, & ritum

tũ colẽdi, viãque per quam ingredi debeãt. Et in Deutero. Moyſes ipſe ad populũ: quę eſt alia gens ſic inclyta, vt habeat cęremonias, iuſtaq; iudicia, & vniuerſam legem, quã ego proponã hodie ante oculos veſtros? Poſtremo dauid iã moriturus ad Salomonẽ filium. Confortare inquit, & eſto vir fortis, & 4 obſerua vt cuſtodias mandata Domini Dei tui, vt ambules in vijs eius, & cuſtodias cærimonias eiº, & pręcepta eiº, & iudicia & teſtimonia. Exo. 18. Deut. 4. & 3. Regum. 2.

3 Deinde in euangelica lege, qua nouitij hæretici falsò gloriantur, paſsim cæremonias multas traditas & vſitatas inuenies, quibº ipſe etiam ſeruator noſter Chriſtus ſępe vſus eſt. Nam & genibus flexis, & in faciem procidentem, ipſum oraſſe, euangelica teſtatur hiſtoria: & ſuſcitaturus Lazarũ eleuatis ſurſum oculis, voce magna clamauit: Lazare veni foras: & paruulos complexans, & imponens manus ſuper illos, benedicebat eis: & accepto pane benedixit, & fregit, deditq; diſcipulis ſuis: & alibi pręcepit eis, vt baptizarẽt in nomine patris & filij & Spiritus ſancti. Apoſtolus quoq; docet, vt viri capite detecto, mulieres velato orent: aliasq; non paucas cæremonias tradit. Et per impoſitionẽ manº Apoſtolorũ dabatur Spiritus ſanctº. & Publicanus veniã petẽs, percutiebat pectus ſuũ, & diſceſsit iuſtificatus. Poſtremo ne longius abeã, Iacobus Apoſtolus ait: infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum. Marci. 7. Lucæ. 22. Mat. vlti. 1. Timo. 2. Acto. 8. Lucæ. 18. Iacobi. 5. & alibi ſæpe.

4 Ad hæc Apoſtoli plęraſque cę remonias eccleſiæ docuerunt, & nonnullas in ſuis canonibus inſertas reliquerunt. Sanctiſsimi quoque & antiquiſsimi patres omnes ferè cæremonias, quibus hodie vtimur, tanquam ab Apoſtolis traditas venerati ſunt, easque obſeruarunt, & ſcriptis ſuis celebrarũt: quorum aliquos breuiter hoc loco memorabo. Dionyſius libro de eccleſiaſtica hierarchia: Clemens libro tertio recognitionum: Iuſtinus philoſophus quæſt. 107. Tertullianus libro de corona militis: Origenes in librum numerorum homilia quinta: Baſilius libro de Spiritu ſancto capite vigeſimo ſeptimo: Epiphanius in fine operis contra hæreſes: Ambroſius ſæpe in libris de ſacramentis. Hieronymus ad Helidorum in epitaphio Nepotiani: denique omnes eccleſiæ doctores veteres & recẽtiores id ipſũ frequẽtiſsimè tradiderunt.

5 Præterea catholica Chriſti eccleſia (quę colũna eſt & firmamentũ veritatis) cæremonijs in omni diuino cultu & ĩomnibº ſacramẽtis, ſemper & vbique vſa eſt: nec fuit vnquã vlla vera, vel falſa reli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gio,quæ ritib⁹ & cæremonijs prorſus carere potuerit. Quod quãuis hæretici verbis negare videãtur, factis tñ fateri cogũtur. In quo ſicut in cæteris omnibus meritò deridendi ſunt:qui damnantes antiquiſsimas & ſanctiſſimas eccleſiæ cęremonias,alias ipſi nouas & profanas inducunt:

Scilicet, oĩpotẽs placitos tot ſecula ritus
Retractet pater, & mẽtẽ sẽtẽtia vertat:
Quæ noua tempeſtas? ea ne inconſtantia cælo?

Hos hęreticos vel Iamblicus ethnicus mouere debuiſſet, qui libro de myſterijs, lumine naturali tantum illuminatus, inquit: oportet ritus adorationis antiquos, tanquã ſacros conſeruare ſemper intactos, nec demere quicquam, nec aliũde quid addere:ferme nãque & hoc cauſa extitit,vt ſacra ferè oĩa debilitata iã ſint, propterea quòd propter ipſam innouãdi cupiditatẽ, permutata ſũt ſemper & permutari nõ deſinũt. Hæc ille.c. de nominibus diuinis. Plato quoque in epinomide,loquẽs de his rebus inquit,horũ omniũ legiſlator, qui vel minimũ mẽtis habeat,nũquam aliquid innouabit: cauebit eñ ne ad nouũ religionis cultũ ciuitatẽ ſuã vertat:nec quæ patria lege vel cõſuetudine de ſacrificãdo firmata ſũt,mouere audebit: ſcire nãque debet, mortali naturæ non eſſe poſſibile certi quicquã de his cognoſcere. Poſthumius quoque (vt Liuius lib.39. author eſt) innumerabilia extare dixit, decreta põtificum,& ſenatus cõſulta, quibus negotium fuit magiſtratibus datum, vt ſacra externa fieri vetarẽt, & omnem diſciplinam ſacrificandi, præterquam more Romano, abolerent. Iudicabant enim prudentiſſimi viri oĩs diuini humaniq; iuris, nihil æquè ad diſſoluendam religionẽ eſſe,quã vbi nõ patrio, ſed externo ritu ſacrificaret.

6 Sunt igitur cæremonię ab ipſo Deo,ab apoſtolis,a ſãctiſſimis patribus inſtitutæ:ad honorẽ Dei & hominũ vtilitatem inductæ: Illis quippe inſtruimur, monemur, erudimur:ad ſublimiora prouocamur:illisq; præparamur & proficimus in gratia & charitate. Nimirũ graui nos mole corporis oppreſſi,valde quidẽ egemus, ad ſomno lẽti animi excitationẽ, cõmonẽtibus rebus: nã ſecularibus curis eneruata virtus nr̃a,externis & corporalibus incitamẽtis, ſiue vocũ, ſeu figurarũ indiget, vt animi nr̃i vigor,ſpirituali operi robuſtius inſtet: & cõtẽplatio nr̃a, tãto acrius in ſublime prouehatur, quãto magis attoniti antea obſtupuerimus. Quam ob rẽ orantes, manus leuamus & nũc ſtamus, nunc in faciẽ procidimus,pectus tũdimus,frontẽ cruce ſignamus. In adminiſtratione ſacramentorũ,veſtibus, vaſis,alijsq; rebus ſacris vtimur, multaque alia ſimilia agimus, quę ad externũ Dei cultũ pertinẽt. Quęquidẽ vniuerſa propter nos ipſos fiũt vt nos moueãt,nos incitẽt,nos auertãt, nos conuertãt à viſibilib⁹ ſcilicet ad inuiſibilia: fidẽ augeãt, ſpẽ confirmẽt, & veram inter nos charitatem Deo gratiſſimam,diligenti anacephalæoſi, in diuinorum amorem transferant.

7 Valẽt profecto cæremoniæ, vt ceruicẽ ſuperbã dimittamus, illã ſubdẽtes rebus ſenſibilibus: valent rurſus,vt per eas,veluti per gradus quoſdã ad myſteria diuina eucharamur:valẽt demum,vt qui corpore peccauimus,holocauſtũ etiam de noſtris corporibus Dño faciamus, qui & corpus & animã à Dño recipimus. Aufer cæremonias ab eccleſia,& apud maximã chriſtianorum partem Dei cultum extinctũ videbis. Fac ne quiſquã orãdo, ad cęlũ oculos aut manus leuet,ne flectat genua,ne pectus tũdat, ne humi proſtratus adoret, ne caput orans detegat ne cũ legitur euangeliũ audiẽtes erecti ſtent in pedes, ne euchariſtia cũ oſtenditur populo,oĩa reuerentiæ & honoris ſigna exhibeantur, vt quæ id genus cætera prætermittãtur omnia:& intra paucos dies omnẽ pietatem & quam vocamus deuotionem,quę ritibus modiſque huiuſmodi; & excitatur & fouetur, augeturq;, penitus extinctum videbis in pectoribus hominum, & prorſus fugere Dei cultum. Tolle Dei cultũ: diuinæ munera mentis, virtutem & ſophiam tolle: fera omnis homo eſt.

8 Abeant ergo peſtiferi hęretici, & eccleſiæ catholicę ritus & cęremonias irrideãt, contra Dñm & chriſtũ eius,cõtra ſpiritũ ſanctũ & eccleſiã, cõtra vetus & nouũ teſtamentũ,cõtra Apoſtolos & Apoſtolicos viros, cõtra ſũmos pontifices & ſacra cõcilia,cõtra religionis naturã,cõtra conſuetudinẽ hominũ,contra ſententias omnium: ſed Dñs ſubſannabit eos, & interitus eorum ridebit.Et quãuis ſeductores iſti,non argumentis ſint conuincẽdi,ſed igne:multi tamen viri docti hanc illorũ inſaniſſimã hæreſim, ſcriptis ſuis liquidò confutarunt. Alber.pighius.l.1.hierar. eccleſiaſti.c.vlti.Catharinus ſecũda claue ſcripturarum.Bunderius in compendio concertationis tit. 27.Plenius conra. Brunus libris de cæremonijs.confeſſio polonica,c. 86.& deinceps.

9 Cùm autẽ cęremonię ſint ritus quidã externi ad cultũ diuinũ celebrandũ: relinquitur inde, quod talẽ quiſque religionẽ tenere creditur, qualibus cęremonijs vtitur. Vnde ſi quis Mahumetẽ, aut eius oſſa,cinerem,vel ſepulchrum adorauerit,aut ſe circũciderit, aut mori vel ſepeliri voluerit ritibus Iudæorũ,aut aliorum infidelium: is proculdubio tali religioni addictus vehementer eſſe præſumetur: idque vſque adeò legum latoribus & iuris peritis placuit, vt qui talia faciunt, hoc ipſo pertinaces hęretici iudicentur, & pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

manifestè conuictis habeantur.c. contra christianos.c.filij de hæreti lib.6. Occam lib. 4. dialogo. c. 5. Archidi. Ioã. And. & Domi.in c.2 de hęreti. lib.6 Ioan. de ana.in c.excommunicamus.§. credẽtes. eo.tit. lib.5. Lapus, Butri, & Ioa, Imolen, in clem.1.§.vlti.de vsuris. Siluester in summa,verbo. hęresis 1.quęstio.7.Fran.squilacen.de fide cotho.cap.15.Nicola.arelata.de hęreti.nota.5.

10 Cõuestiri ea possunt distinctione quadam ab Alfonso castro tradita, quę quidem vera & memoratu digna est, quam ob rem hoc loco eam describẽdam duximus. In quędã peccata natura ipsa proni sumus:puta,in auaritiamgulã, aleam, venerem, & alia id genus: & in hęc interdum ruimus pręcipites, etiam repugnante conscientia,capti tamẽ voluptate,quę quidem esca est malorum omniũ,sed interim nil minus credimus, quã ea licere: nam vt sępe Aristoteles ait, intemperans quę mala sunt, 12 mala ille quidem esse nouit,sed agit ea victus & debilitatus, obiecta specie voluptatis. Alia sunt peccata,in quę natura non fertur, eo quòd nil habeant,quo illam allicere queant:qua propter cùm ad peccata eiusmodi voluntas indifferens ac dubia sit, consulit intellectum, qui est voluntati à consilijs, & nil in his agere solet repugnante conscientia, neque spreto intellectus iudicio:id circo in his maior est pręsumptio malitię, ac maior deliberatio creditur pręcessisse, atque longe maior intellect⁹ error pręsumi potest. Aristoteles libro septimo ethicorum capite primo,&libro primo magno.mora.cap.15. & iterum libro secundo capite sexto. Alfonsus lib. primo aduersus hęreses cap.1. & lib.1 de iusta hęreti.punit.cap.1.

11 Hinc patet veritas huius assertionis:ex prauis cęremonijs hęresim pręsumendam esse: nã ad eas seruandas nulla est à natura pronitas:quam ob rem vehemens inde suspicio nascitur, quòd in illarum electione volũtas regitur ab intellectu,ita vt quod facit,sic esse faciendum credat. Vnde facile intelliges differẽtiam illam,cur magis pręsumatur hęreticus, qui prauis ritibus vtitur, quã qui alterius generis peccata committit: alioqui omnes qui ex quacunque causa peccarent, hęretici essent, quia violant Dei omnipotentis legem.

12 Ab eodem fonte nascitur suspicio vehemẽs aduersus eos, qui cũ sint ex genere Iudęorum,abstinẽt à carne suilla,vel ab his rebus, quę in leuitico & alijs hebręorum legibus dicebantur immundę. Pari quoque ratione vehementer suspecti sunt, descendentes ex mahumetanis, qui vinum & suillam carnẽ execrantur, & qui cęremonias alias conficiunt, quę maiorũ suorũ legibus cauebantur:& item illi qui precatiõesMahumetis,aut Iudęo-

Iudæorum recitant, & memoria retinẽt. Nam ad ea & id genus alia, nulla est pronitas à natura: quinimo isti contra naturalẽ appetitum ea operantur. Sunt enim pleraque horũ sapida,& voluptatibus, quibus Mahumetani vnicè studeant,valde accommoda:vt nulla inde benignior coniectura capi possit, quàm quòd ista fiunt animo hæretico.Similia dici possunt de ieiunijs istorum, ac de talibus multis, quorum nullam illi rationem reddere valent.Leuitici.11.

13 Eadem dici possunt de his, qui pseudoprophetas adorant. Videntur namque venerari eos nomine illorum, à quibus missi putantur. Vnde quũ superioribus annis impostor quidam se missum à Mahumete simularet, ac multos ex illi⁹ gente conuersos palam decepisset:dubium de nonnullis fuit, qui tantum conuicti erant, de veneratione illi exhibita. Placuit tamen omnibus, vt hi qui ex genere suo 15 alioqui suspecti erant,haberentur ob eam rem suspectissimi. Et sicuti qui Prophetam recipit in nomine Prophetæ,mercedem Prophetæ accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet:sic etiam qui pseudoprophetam recipit nomine pseudoprophetæ, dign⁹ est qui mercedẽ pseudoprophetæ accipiat.Mat.10. c.accusat⁹.§. ille quoq; de hęre.l.6.

14 Quòd si quispiã carnes, vinũ, aut alia eiusdẽ generis, execretur: & monitus ab inquisitorib⁹, ea gustare noluerit, is tanquã suspectus de hæresi,&vt cõtumax puniri potest. Nõ tamẽ ob eã tantũ causam cõsummatus hæreticus esse censebitur, quemadmodũ quidã falsò putarũt. Si verò crederet aliquis, nõ licere vesci carnib⁹,aut alijs cibis in vsũ hominũ creatis,is ,pculdubio ptinax hęreticus esset:sicuti canonib⁹ apostolorum, & cõcilio Ancyrano,& vigilij papę decreto pleni⁹ cõtinetur. In cõcilio quoq; 1.Bracarẽsi hoc decreuerũt patres: quicũq; in clero cibo carniũ nõ vtũtur,pro ãputãda suspicione Prisciliani hęresis, vel olera cocta cũ carnib⁹ pgustare cogãtur:q si cõtẽpserint,necesse est, ,p suspicione hęresis hui⁹, vt excõmunicẽtur, & ab officio remoueãtur.c.vl.vbi erat prepositꝰ.30.dist.cano.apostol. 50.&.52.cõcilio Ancyrano.c.14.epistola decretali vigilij ad Eutherum.c.cõcilij Bracarẽsis cano.32.

Demũ lutherani,quorũ De⁹ vẽter est,vt lautius gulę indulgeãt,asserũt, licere sine delectu õni loco & tẽpore,quibuslibet cibis vti,ecclesię ,phibitiõe cõtẽpta:quorũ impiũ dogma iãpridẽ dãnatũ est, & multi docti viri hac tempestate illud clarissimè cõfutarũt. Hieronymus.l.2.aduersus Iouinianũ.Faber cõtra Lutherũ tracta.4.in responsione ad arti.17. Echius in Enchiridio.c.14. Alfon. aduersus hęreses, verbo, cibus, Bunderius in compendio concerta.tit.35.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 *Hæreticorum communicatio cur vitanda.*
2 *Communicationem hæreticorum quæ concilia prohibeant.* 275
3 *Fœdera inter hæreticos & catholicos damnantur.*
4 *Communicatione hæreticorum multæ adducuntur causæ cur christianis interdictum sit.*
5 *Hæreticorum consuetudinem cur vitari oporteat.*
6 *Hæreticorum verba & colloquia declinare debemus.*
7 *Hæreticorum consuetudinem fugiendã esse, apostolorum & sanctorum exemplis comprobatur.*
8 *Hæreticis familiariter scribere nõ licet.*
9 *Communicantes cum hæreticis plus minusve suspecti sunt habendi, considerata personarum, loci, atque temporis qualitate.*
10 *Communicare cum hæreticis quando liceat.* 2
11 *Communicare cum hæreticis neque in testamentis licet neque in contractibus.*

MVltis ex causis fugienda est communicatio hæreticorum, ac sæpe catholicis est interdicta. Scribit Paulus apostol⁹ in priore ad Corinthios epistola, nec cibũ quidem cũ illis esse sumendum: & in epistola ad Titum, hęreticũ hominem post primam & secũdam correptionẽ deuita. Ioãnes quoq; Apostolus inquit, si quis venit ad vos, & hãc doctrinã nõ affert, nolite recipere eũ in domũ, nec aue, ei dixeritis. Ad hæc pluribus apostolorũ canonib⁹ id ipsum vetitũ est: aiunt enim canone quodã. Qui cũ hęreticis orauerit, cõmunione priuetur: si verò hortatus fuerit eos orare, dãnetur. Et alibi episcopũ aut presbyterum, hæreticorũ suscipientẽ baptisma, dãnari præcipimus: quæ enim cõuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cũ infideli? & rursus: qui synagogã Iudęorũ, aut hęreticorũ conuenticulum ingressus fuerit, vt preces cũ illis coniungat, deponitor, & à cõmuniõe secluditor. 1. ad Corin. 5. ad Tit. 3. Ioã. epist. 2. nu. 16. canon. apostolorũ 45. & 46. & 63. & 69. cum seq. vide. l. 53. & 55. & 56. de his qui super religiõe cõtendũt C. Theodo. Clemẽ. libro 6. de constitutionibus apostolicis, cap. 17.

In cõcilio quoq; Laodiceno prohibetur, ne cũ hæreticis matrimonia celebremus, nec benedictiões ab eis accipiamus, neq; cũ eis, aut schismaticis oremus, neq; ad eorũ falsos martyres, aut execrãdas congregatiões eamus. Et in quarto cõcilio Carthaginensi, interdicuntur cõuiuia & sodalitates hæreticorũ & schismaticorum: & prohibetur, ne cũ eis aut oretur, aut cantetur. Quod & sępe alibi a sanctis patribus vetitũ est. c. cũ quib⁹. 24. quęst. 3. cap. si quis inquit 1 quęst. 1. cõcilij Laodiceni. c. 31. cum seq. & 4. concilio Carthagi. c. 70. & 72. Cypria. epistola. 3. lib. 1. Contra. Brunus lib. 6. de hæreti. cap. 2.

3 Qua ratiõe illa fœdera dãnãtur, quę à catholicis cum hæreticis & schismaticis fiunt: nã cũ eiusmodi hominibus non solum nullę amicitię

citię cõiri, sed ne vlla etiã cõmunio esse potest. Nec licet inter catholicos & hęreticos pacẽ his cõditionibus facere, vt catholici cum hęreticis in fide & religiõe cõmunicẽt: nec vt hæretici in iudicijs ob sacrilegia ne conueniantur: nec vt exceptio hęreseos & excommunicationis hæreticis in iudicijs obijci ne possit: nec vt qui bona ecclesiarũ ab hęreticis per vim recuperãt, fractę publicę pacis rei habeantur. Hę nãq; cõditiões, & si quę sunt alię generis eiusdẽ, inhonestę sunt, & christianis prohibitę, quẽadmodum eleganter tradit Brunus lib. 3. de legationibus cap. 11.

4 Multæ quidẽ sunt causę huius prohibitiõis: prima, quia hæretici ab ecclesia abscisi sunt: cũ quibus catholici nil cõmune habere possunt. Quę em̃ cõuentio Christi ad Belial? aut quę pars fideli cũ infideli? Pręterea quo modo in vna domo cõuenire possũt fide & morib⁹ diuersi, animisq; dissẽtientes? at ecclesia hospitium vnanimitatis est, (vt inquit Cyprianus) quã designat spiritꝰ sanctus in psalmo, dicẽs: Deꝰ qui inhabitare facit vnanimes in domo, in domo Dei vnanimes habitãt, cõcordes & simplices perseuerãt. Deinde catholici mites, mã suети, & simplices sũt, sicut colũbæ, oues, & agni: hæretici cõtra, superbi, subdoli, seductores: quos Christus lupos: prophetæ vulpes, coruos, miluos appellãt: animalia sanè rapacia, subdola, & ad discordiam magis, quam vnitatem nata: quib⁹ certe cum catholica simplicitate nil prorsus cõuenit, ideoque in communione cum catholicis esse non debent.

5 Pręterea vitare debemus hæreticos, ne illis cõmunicãtes, eorum peccatis inuoluamur. Inquit enim Dñs per Moysẽ lib. numero. Recedite à tabernaculis hominũ impiorum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinẽt, ne inuoluamini peccatis eorũ. Et Apostolus in epistola ad Titũ scribit. Hęreticũ hominẽ post vnã & alteram correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est. Deuita hęreticum, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum: ne te non solũm tactu, sed etiam vĩsu afflatuque percutiat.

6 Deinde, declinare debem⁹ verba & colloquia hæreticorũ. Quia sermo eorũ vt cancer serpit, vt pestis inficit, vt lethale venenum animas etiam ipsas morte perpetua occidit. Nam sicut Apostolus ait: corrumpunt ingenia bona, confabulatiões pessimę. Et in Prouerbijs sapiens: peruersus in ore suo portat perditionẽ, & in labijs suis ignem condit. Et Iuuenalis de alia contagione nõ ita pestifera loquens satyra secunda inquit. Dat hęc cõtagio labem: sicut grex totꝰ in agris, vnius scabie cadit, & porrigine porci. Et vt est apud Xenophontem libro primo de factis & dictis Socratis, bonorũ hominũ conuersatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

satio exercitium virtutis est, prauorum verò destructio. Testatur hoc etiã qui dicit poeta, bona quidem discès à bonis: quod si te misceas prauis, amittes etiam insitam mentem. Postremo hæretici ipso iure in excommunicationem incidunt: cum excommunicatis autem communicare non licet. 2. timo. 2. & 1. Corin. 15. Prouer. 15. cap. excommunicamus de hæreti. c. excellentissimus. 11. quæst. 3. cum seq. vide Brunum lib. 6. de hæreti. c. 2.

7 Hæc eadem docemur exemplis memoratu dignis: nam dilectus domini discipulus, cùm apud Ephesum balneas lauandi gratia fuisset ingressus, & audisset ibi Cherintum, exiluit continuo, & discessit nõ lotus, dicens fugiamus hinc, ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cherintus lauatur, veritatis inimicus. Eadem cum Ebione hæretico eundem Ioãnem feciſſe, author est Epiphanius libro primo contra hæreses. Et ab eodem Apostolo edoctus Polycarpus, Marcioni aliquando cùm occurrisset, dicenti sibi, agnoscis nos? respondit, agnosco, agnosco primogenitũ satanę. Tãta tũc Apostoli & eorũ discipuli in regione cautela vtebantur, vt ne verbi quidem communionem cum aliquo eorum, qui à veritate deuiauerant, habere paterẽtur. Quorum exemplorum Irenęus, Eusebius, Beda, Nicephorus, & quidam alij meminerunt: quibus addo exemplũ Origenis, qui nullo pacto, vel pro honoris gratia, vel pro necessitate coniũctionis flecti potuit, vt cum Paulo hæretico, dominæ suæ adoptiuo, saltem in oratione consisteret: ita ei à prima ætate ecclesiasticæ regulæ obseruantia honorabilis fuit, & hæreticorum societas execrabilis. author Eusebius lib. 6. ecclesiasti. histo. cap. 2. quem vide lib. 4. cap. 14. Epipha. hæresi. 30. Irenæum lib. 3. aduersus hæreses cap. 3. Bedam super epistolam secundam Ioannis. cap. omnis qui 24. quæst. 1. Nicephorus lib. 3. eccl. histo. cap. 14. quẽ vide lib. 12. cap. 8.

8 Non solum loqui non licet cũ hæreticis, sed neque illis familiariter scribere: nam per epistolas cũ absentibus, tanquam cum præsentibus loquimur, & maiore cum deliberatione scribere, quam verba facere solemus, ac multa literis cõmittimus, quę coram puderet verbo dicere: epistola enim non erubescit. Par itaque aut maior causa prohibitionis est in scribente, atq; in loquẽte. Turpilius comicus differens de vicissitudine literarum: sola inquit, res est, quæ homines absentes, præsentes facit. Cuius meminit Hieronymus epistola ad Nitiam addẽs: quid est, vt ita dicam, tam præsens inter absentes, quàm per epistolas & alloqui, & audire quos diligas? sic igitur prohibitus loqui cum sanctimoniali nec epistolam mittere potest: sic non licet scribere Cardinalibus existẽtibus in con-

in conclaui: sic in epistola synodi Sardicensis, de quibusdam episcopis Arrianis dicunt patres, illos in ecclesias luporum instar ingressos, nec episcopos nominandos, nec christianos: nec quamlibet penitus cum eis habendam communionem, nec eorũ literas recipiendas nec scribendum eis. Et paulo post: seruate vos fratres charissimi, vt neque scribatis eis neq; eorum scripta suscipiatis. Sic demũ malè audit Erasmus, eò quòd epistolas familiares dederit ad Luthe
10 rum & Oecolampadium etiam, vbi eos esse hostes ecclesię nouerat c. clericus. 81. distin. c. vbi periculum. 9. nulli. de electio. lib. 6. Theodoritus. lib. 4. historię tripartitę. c. 24. & lib. 2. eccl. histo cap. 8. Alber. pighius. lib. 4. hierar. ecclesiasti. c. 18. Roma. & Corasius in. l. 1. nu. 24. de verbo. obliga. idem Cõra. lib. 1. Miscella. cap. 24. & lib. 3. cap. 4.

9 Quę omnia, quod ad rem forẽsem attinet, eo pertinẽt, vt pro personarum qualitate, loci ac temporis circunstantijs, habeantur plus minusve suspecti, qui cum hęreticis communicauerint. Vnde propter familiaritatem hęreticorum indicitur interdum purgatio: aliquando verò hi, qui post abiurationem hęreticos comitantur, visitant, accipiunt, vel deducunt, eo ipso relapsi esse censentur: quia ex approbati à se prius erroris consequentia, ea feciſſe iudicantur. Hi
11 quoque, qui sunt recenter conuersi, fugere omnino debent communicationem illorum, qui suam sectam antiquam tenent: qui si secus fecerint, in christianorum seruitutem redigendi sunt, & illi cũ quibus prohibitum est eis conuersari, publicis cędibus deputari debẽt, quemadmodum maiores nostri decreuerunt in quarto concilio Toletano. cano. 60. cap. inter. solicitudines. de purga. 2. cano. c. accusatus. 5. ille quoque. de hęreti. lib. 6. cap. sępe. 28. quęst. 1. & sessione. 19. concilij Basilensis.

Aliquando tamen cum hęreticis communicare licet: puta, quũ tractatur de salute spirituali, & cõuersione illorum. Hoc autem fieri debet seruatis debitis circunstantijs personarum, temporum & locorum: quemadmodum Alexander, Thomas, alijque tradiderunt. Item propter necessitatem communicare possumus cum hęreticis, dum tamen eorum erroribus non consentiamus. Id quod olim catholici, cum hæreticorũ factiones pręualebant, sępe facere coacti sunt: necessitatis nãque (vt ille ait) amarissimę sunt leges, & truculenta imperia. Alexan. Ales. 2. parte. quæst. 181. membro. 10. Tho. 2. secũdę quæst. 10. ar. 15. Alberti. in rubri. de hęreti. lib. 6. quęst. 4. Alfon. lib. 1. de iusta hęreti. punit. c. 20. Brunus lib. 1. de legatio. cap. 6. & lib. 6. de hęreti. c. 2.

Nec in testamentis, nec in contractibus licet cum hęreticis com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

municare: nec enim ex testamento quippiam capere hęretici, nec ex vllo contractu, nec testamenta facere possunt. l. manichæos. C. de hæreticis. l. 8. l. 30. l. 39. l. 49. l. 56. de his, qui super religione contendunt. C. Theodo. l. cum filius. §. vlti. ff. de leg. 11.

De concilijs

1 *Concilium quid sit.*
2 *Conciliorum plura sunt genera, sed tria potissimè memorantur.*
3 *Concilij vniuersalis authoritas.*
4 *Concilij vniuersalis authoritas, ex veteri & nouo testamento ostenditur.*
5 *Concilij vniuersalis authoritas, sanctissimorum patrum testimonijs declaratur.*
6 *Conciliorum generalium vtilitas.*
7 *Concilia vniuersalia quæ legitimè congregata dicantur.*
8 *Concilia vniuersalia authoritate Papæ congregenda, ex lib. 1. Machabæorum etiam deducitur.*
9 *Concilium generale quando conuocari liceat absque authoritate Papæ.*
10 *Concilium generale conuocari debet authoritate Papæ, & acta omnia synodalia eiusdem authoritate fieri debent.*
11 *Papa iudicari ab alijs non potest.*
12 *Concilium vniuersale, neque alius quispiam iudex Papam cõdemnare potest.*
13 *Papa hæreticus manifestus, an per vniuersale concilium puniri possit?*
14 *Papam iudicari non posse in terris, probabilis sententia est.*
15 *Papam nullam hæreticum fuisse, neque in futurũ esse posse, pia & erudita Alberti, Pighij, & Hosij sententia est.*
16 *Concilium sacerdotale quid sit, & quod robur habeat.*
17 *Concilia sacerdotalia antiquiora & frequentiora sunt quam generalia, nec minus vtilia.*
18 *Concilia prouincialia quam authoritatem habeant.*
19 *Concilia prouincialia quoties singulis annis celebrari debeant.*

Titulus 12.

1 Concilium ecclesiasticum nil aliud est, quàm iustus conuentus pręsulum & episcoporũ, ad ecclesiastica negotia tractanda. Definitur autem multifariã à multis, sed in eandem fere sententiam. Sed cum concilia ecclesiastica omnibus notissima sint, non est cur definitionibus immoremur.

2 Sunt autem plura conciliorum genera, sed quod ad propositum attinet, tria duntaxat memorabimus: vniuersale, sacerdotale, & prouinciale. Vniuersale cõcilium est, in quo totius ecclesiæ tractatur negotium, ex omnibus prouincijs conuocatis orthodoxis episcopis. Sacerdotale concilium est, in quo causa, quæ tractatur, vniuersalis est, fidem aut ecclesiasticam obseruationem concernens: sed conuocatio nõ est generalis. Prouinciale est, in quo sub vno metropolitano, vnius tantum prouinciæ episcopi conuenientes, eiusdem prouincię negotijs consulunt.

3 Vniuersale concilium, ritè ac rectè congregatum, diuinam authoritatem habet: eiusque decreta, in his

his, quæ pertinent ad fidem & mores, pro veris ecclesiæ definitionibus tenenda sunt: & quisquis illis sciens contradicit, hæreticus pertinax est. Hanc veritatem semper secuti sunt quotquot vnquam fuere catholici: aduersus hæreticos tamen breuiter illam hoc loco probabimus.

4 Primo, ex veteri & nouo testamento: in Deuteronomio & in actis Apostolorũ satis constat, concilia rectè congregata authoritatem habere ab ipso Deo & Spiritu sancto. Deinde vniuersalia concilia catholicam Ecclesiam repręsentant: quæ quidem errare nequit, cum sit columna & firmamẽtum veritatis. Ad hæc in concilijs generalibus rectè congregatis adest authoritas sedis apostolicæ, cuius fides deficere nequit. Præterea in his concilijs conueniunt ecclesiæ pastores & doctores, & ex scriptis sacris & ecclesiæ traditionib⁹ & sanctorum doctrinis peraguntur omnia: quæ quidem nec fallere, nec falli possunt. Deinde Christus redemptor noster per Matthęũ promisit nobis, futurum se in medio eorum, qui congregati fuerint in nomine suo, tametsi illi nõ sint nisi duo, aut tres. Quis igitur credat, Christum non adesse plenarijs cõcilijs legitimè congregatis?

5 Sanctissimi quoque patres eãdem veritatem sæpissimè confessi sunt. Diuus Cyprianus, qui de manibus, inquit, conciliorum gubernacula extorquent, ecclesiasticę salutis nauem in scopulos illiduut. Et Augustinus in epistola ad Ianuarium scribit, saluberrimam esse in ecclesia conciliorum generalium authoritatem. Quod & libro de vnico Baptismo & sæpe alibi testatur. Et diuus Gregorius libro. 1. epistolarum, quatuor prima vniuersalia concilia, sicut sancta euangelia suscipere se ac venerari fatetur. Idipsum docuit Isidorus libro sexto etymologiarum, & Theodosius apud Nicephorum lib. 16. ecclesiasticę historię, capite. 33. sed & reges Hispaniarum iam olim hãc veritatem professi sunt in concilio Toletano decimo tertio & quinto decimo. Ad extremum patres nostri in professione fidei, quam decimo sexto cõcilio Toletano inseruẽrunt, constanter asserunt, illum hæreticum esse iudicandum, qui plenarijs concilijs quoquo modo cõtradixerit: cui sententiæ orthodoxi omnes semper & vbique assentiunt. c. illa. 12. distin. c. canones. c. sicut. 15. distin. Torquemada. lib. 3. de ecclesia cap. 58. Alfonsus tostadus. 2. parte defensorij cap. 68. cum seq. Guido de hæresibus cap. 6. Rofensis contra lutherum arti. 29. Gaspar aduersus hæreses lib. 2. arti. 4. confessio polonica, de fide & symbolo, cap. 24. Canus libro 5. de locis theologicis cap. 4. cum seq.

6 Generalia concilia rectè congregata vtilia, & salutaria sunt ecclesiæ, ad extirpandas hæreses, sarcienda

Universidad de Deusto
Biblioteca

cienda ſchiſmata, & reformandũ eccleſiaſticæ diſciplinæ vigorem. Quibus niſi fidem indubiam adhibeamus, quid certi relinquemus eccleſiæ? Nimirum omnia decreta patrum, omnes ſacri canones vacillarent: hæreſes damnatę reuiuiſcerent: denique nil nõ eſſet in religione confuſum, dubium, & incertum. In uanũ hactenus ſummi pontifices, imperatores, principes, & ſanctiſſimi patres laboraſſent in concilijs conuocandis: fruſtra fideles omnes hucuſque ſynodis paruiſſent, & credidiſſent: ac proculdubio grauiſsimè deceptа foret diffuſa per orbem catholica & apoſtolica Chriſti eccleſia: quæ oĩa impia ſũt & abſurda. Vide Vincen. lirinen. lib. aduerſus hæreſes. Niceptorum lib. 16. cap. 35.

7 Ea verò concilia vniuerſalia legitimè congregata dicuntur, quæ authoritate Papæ conuocata ſunt. Apoſtoli enim conſtituerunt, vt nulla generalis ſynodus fieret præter authoritatem Romani Pontificis: quod aſſerit ſanctus Marcellus in epiſtola ad epiſcopos Antiochenos: & Iulius primus aduerſus Antiochenam ſynodum: & Socrates libro quarto hiſtoriæ tripartitę capite nono. Ad hæc Athanaſius, alijque patres, qui in Alexandrina ſynodo conuenerunt, in epiſtola ad Felicem aiunt, in Nicena ſynodo ab omnibus epiſcopis concorditer eſſe roboratum, non debere abſque Romani pontificis ſententia celebrari concilia. Idem quoq; beatus Damaſus epiſcopis Africanis ſcripſit. Et Nicephorus lib. 9. eccleſiaſticæ hiſtoriæ cap. 5. & lib. 11. cap. 31 hoc denique Lucentius, Pelagius ſecũdus, Nicolaus primus, & patres in ſeptima ſynodo generali actione ſexta, & innumerabiles alij teſtantur. cap. 1. cum ſeq. 17. diſtin.

8 Quod ſatis probatur libro primo Machabæorum, vbi ſummi ſacerdotis prærogatiuæ memorantur: quarum illa quoque erat, ne quiſpiam conuocare poſſet cõuentum in regione ſine ipſo. Accedunt etiam cauſæ fortiſſimæ, quia conuocatio fieri debet ab eo, qui eſt caput & princeps, & curam habet reipublicæ, & qui poteſt cogere inuitos: quæ omnia in chriſtiana republica ſoli Papę competũt: quo inuito nullo modo licet conuocare generale concilium: alioqui conuocatio eſſet iniuſta, & rebellionis, conſpirationiſque ſpeciẽ prę ſe ferret: nõ ſecus atque in quacunque alia republica: non enim licet ſubiectis conuenticula facere, vel de grauioribus rebus decernere abſque voluntate, conſenſu, & authoritate principis. Vnde Nicocles apud Iſocratem in ſymmachico inquit, nullas ſodalitates aut cõcilia ſine authoritate mea inſtituite: nam huiuſmodi conſpirationes in monarchijs periculoſæ ſunt. l. 1. & 3. de collegijs illici. l. 1. cũ ſeq. tit. 11. lib. 8. ordinat.

Inter-

9 Interdum tamen generale concilium conuocari poterit ſine authoritate Papę, ſed id fieri non debet niſi propter neceſſitatem ineuitabilem: ſcilicet cum ob dubiã incertamque electionem eſt inter aliquos de papatu contentio: tunc enim per cardinales cõuocari poterit: quo ſciat vniuerſa eccleſia, quem paſtorem & rectorem ſequi debeat: idemque erit ſi quis caſus forte contigerit generis eiuſdem. Gratianus diſtin. 17. Torquemada lib. 3. de eccleſia. cap. 6. Iacobatius lib. 3. de concilio. Alaua quoque de concilijs. cap. 2. Alber pighius lib. 6. hierar. eccleſiaſti. cap. 8. cum ſeq. Gaſpar lib. 2. aduerſus hæreticos arti. 4. cap 10.

10 Non ſolum conuocatio generalis concilij ad ſummum pontificem pertinet, ſed & acta omnia ſynodalia eius authoritate fieri debent: alioqui non eſſent congregata in Spiritu ſancto concilia, quæ apoſtolicæ cathedræ reijceret conſenſum & authoritatem. Quam ob rem ſemper in omnibus ſynodis vniuerſalibus ſeruatum eſt, vt ſummi pontificis accederet aſſenſus, & ab eo firmarentur decreta ſynodorum: quemadmodum ex ipſismet actis vniuerſalium conciliorum planiſsimè conſtat. Et vt Pelagius ſecundus in prima decretali epiſtola ſcribit: nulla vnquam ſynodus rata legitur, quæ apoſtolica authoritate non fuerit fulta. Et Gelaſius in tomo de vinculo anathematis: ſola ſedes apoſtolica reſcindit, quod præter ordinem congregatio ſynodica putauerat vſurpandum. Inde factum eſt, vt in pleriſque conciliorum capitulis cum aliquid ſeruandum decernitur, ſtatim adijciatur, niſi authoritas Romanæ eccleſiæ aliter fieri imperauerit: vel, ſaluo tamen in omnibus iure ſanctæ Romanæ eccleſiæ: vel, ſaluo tamẽ in omnibus apoſtolica authoritate. c. vlti. 25. quęſt. 1. Alua de concilijs. cap. 3.

11 Quæ cùm ita ſint, non eſt cur diſputetur, an vniuerſale conciliũ iudicare poſsit pontificem ſummũ, qui caput & princeps eſt conciliorum. Nam Petrus & ſucceſſores eius conſtituti ſunt ab ipſo chriſto vniuerſalis eccleſiæ paſtores cũ ſuprema iuriſdictionis authoritate: nec vlla in ſacris literis inuenitur exceptio, qua iudicari ab aliquo poſsint. Ad hæc ipſa rerum natura & eius ordo non patitur, vt ſubditus in præpoſitum: ouis in paſtorem: inferiora membra in caput ſuum, iuriſdictionẽ habeant. Poſtremo nullus locus ſacræ ſcripturę, nulla antiqua traditio eccleſiaſtica hoc vnquam docuit, aut permiſit: Torquemada. l. 3. de eccleſia. cap. 50. Iacobatius. l. 9. de concilio.

12 Quinimo antiqua omnis eccleſiæ traditio habet, nec vniuerſale concilium nec alium quempiam iudicem, in papam quantumuis criminoſum, condemna-

tionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionis sententiam vllo modo ferre posse. Hoc Gelasius in epistola ad episcopos Dardaniæ, & Bonifacius Christi martyr testantur, addita ratione, quia cunctos iudicaturus à nemine est iudicandus. Hoc etiã asseritur in concilio Sinuessano, quod prima sedes non iudicabitur à quoquam. In concilio quoque Romano sub imperatore Valentiniano, dixerunt vno ore patres vniuersi, non licere aduersus Romanum pontificem dicere sententiam. Et in concilio conuocato aduersus symachum, omnes præsules pronunciarunt, à se iudicari non posse primę sedis episcopum, sed eius causam Dei iudicio reseruari. Quod & in apologia Enodij confirmata in quinta synodo, comprobatum est. Hoc ipsum asseruerunt episcopi in alio Ro- 14
mano concilio coram Carolo magno: hoc etiam Bonifacius docet: hoc denique diuus Bernardus in epistola ad Innocentium secũdũ, & plærique alij doctissimi tradũt. Nec obstant ea, quæ in concilijs Constantiensi & Basilensi in contrarium asserta videntur: quia nec ab ecclesia recepta, nec à summo pontifice sunt approbata. c. nunc autem. 21. distin. c. patet. 9. quęst. 3. cum seq. Pighius lib. 6. hierar. eccles. cap. 15.

13 Vulgaris ferè omnium recentium theologorum & iurisperitorum opinio est, papam hæreticũ manifestum per vniuersale concilium puniri posse: id quod duabus potissimè rationibus comprobãt. Prima, quia esse christianum, est conditio simpliciter necessaria, vt aliquis sit caput ecclesiæ: hæreticus autem pręcisus est ab ecclesia, & alienus a religione: & ideò ab vniuersali concilio puniri potest, perinde ac si inuentus esset paganus, iudęus, aut nõ baptizatus. Altera illorum ratio est, quòd cuiq; se defędere omni iure licet: ac proinde respublica christiana iure naturalis defensionis potest hostem religionis ab ecclesia pellere, atq; etiam punire. c. si papa. 40. distin. & illic præpo. egidi. & cęteri. Torquemada. lib. 2. de ecclesia. cap. 93. cum seq. Iacoba. lib. 3. de concilio arti. 1. & lib. 8. & 9. Alaua de concilijs cap. 2.

Sed quamuis opinio ista rectissimè defendi possit, anceps tamen & aspera est: non enim sacra scriptura, nec ecclesiastica traditione probatur. Vnde probabilis aliorũ sententia est, quod iudicari nequeat in terris pontifex summus, ne propter hæresim quidem: sed monendus est, & sæpissimè hortandus, vt catholicam fidem teneat. Post hæc frequenti oratione Deum interpellare debet ecclesia, vt papam hæreticũ corrigat, vel amoueat: qui proculdubio seruis suis prospiciet, & vindictam faciet in populo suo: non enim dormitabit neque dormiet qui custodit Israel. Nam vt inquit Iosaphat libro

libro secundo paralipomenon: cũ ignoramus quid agere debeam⁹, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad Dominum. Torquemada lib. 2. de ecclesia cap. 106. Faber contra Luther. tract. 2. textu. 5.

15 Est & alia pia satis & erudita Alberti pighij, & Hosij sententia, qui audacter asserunt, nullum põtificem summum fuisse vnquam hæreticum, sed neque in futurum esse posse: quia Christus redẽptor noster oratione sua impetrauit, no vnquam deficeret fides Petri: cuius prærogatiuæ participes facti sunt pontifices maximi, Petri suc- 17
cessores. Hactenus de vniuersali concilio: vide pighi. lib. 4. hierar. eccles. cap. 8. Hosium lib. 2. aduersus prologomena Brentij. Fran. pi cum de fide theoremate. 8. Alfonsum. lib. 1. aduersus hæreses cap. 6. Canum cõtra. lib. 6. de locis theologicis cap. vlti.

16 Sacerdotale concilium est conuentus aliquorum patrum ad aliquem locum, de his quæ ad fidem & reformationem status ecclesiastici pertinent, à summo pontifice consulendi causa legitimè coact⁹. Sunt autem ea concilia eiusdem fere roboris, atq; vniuersalia: quia eis accedit authoritas summi pontificis: & pastorum atque doctorũ ecclesiæ consensus: & non minus ex literis sacris hæc, quam illa originem habent. Etenim concilia veteris & noui testamenti, sacerdotalia verius, quam vniuersalia dici possunt. Quam ob rem cum quæstio aliqua de fide, aut religione difficilis oritur & ambigua, tũc summus pontifex conuocare solet cõcilium sacerdotum, vna secum in cathedra apostolica Domino ministrantium, hoc est, cardinalium: nonnunquam verò aliorum, vel plurium, vel pauciorum, vel distantium, prout pontifex ipse pro rerum qualitate expedire censuerit: & eorum consilio certissimam sententiam profert. Gaspar contra hęreses lib. 2. arti. 4. cap. 11. Brunus lib. 5. de legatio. c. 3.

Sunt quoque sacerdotalia concilia antiquiora & frequentiora, quam generalia, nec minus ecclesiæ vtilia: celebrantur enim commodius & breuius, & sine magno cuiusp1am dispendio: neque in his concilijs episcopi sumptibus, aut itinere longo fatigãtur: neque diu ecclesiæ pastoribus suis carere cõguntur: cum è cõtrario vniuersalia concilia celebrari non queant, sine magno totiꝰ orbis motu, molestia, & impensa. In hoc tamen vtilissima sunt. plenaria concilia, quòd in eis notior fit ecclesiæ vniuersalis sententia: & quia quod à pluribus quęritur, facilius inuenitur: & quia salus erit vbi multa cõsilia: & quia integrum est iudiciũ, quod plurimorum sententia confirmatur: & quia plus vident oculi, quam oculus: & per ampliores homines perfectissima veritas reuelatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uelatur. prouerb. ii. cap. vlti. 20. dis. c. prudentiam. de offic. delegat. l. vltim. C. de fidei commiss.

18 Concilia verò prouincialia, quę per singulas prouincias celebrantur, multo minoris authoritatis sunt, quam vniuersalia & sacerdotalia: quia solummodo roborantur authoritate metropolitani qui eis prędidet: ac proinde inualida censentur ad diffiniendum & constituendum: prosunt tamẽ ad correctionem & exhortationem, & habent authoritatem imponendi & renouandi ea, quę authoritate Romani pontificis statuta sunt. Postremò vtilia sunt ad controuersias inter prouiinciales dissoluendas. Quod si per summum pontificem concilia prouincialia examinata & approbata fuerint, exinde pontificiam authoritatem habebunt, secundum modum approbationis & confirmationis.

19 Hęc autem prouincialia concilia, bis singulis annis, aut saltem semel celebrari debent, vt sępissimè constitutum est: id enim cauetur in epistola Hormisdę ad Episcopos Hispanię: & in secundo & quinto concilio Aurelianensi, & in quarto ac duodecimo concilio Toletano, & in sexta Synodo generali, & in synodo Zacharię, & in concilio Lateranensi sub Innocentio tertio: in cuius canone sexto huiusmodi decretum extat: metrapolitani singulis annis cum suis suffraganeis prouincialia non omittant celebrare concilia, in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, prędertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum. Quod etiã in alijs multis locis à Gratiano relatis definitum est. Quid autem in causa sit, cur hoc tam sanctè ordinatum, toties repetitum, tam diligenter cautum, in desuetudinem abierit, aliorum esto iudicium: equidem vtilissimum fore existimo vt hę synodi restituerentur pristinę dignitati & rigori: frustra enim in vniuersalibus concilijs necessaria statuuntur, nisi & singulis locis minores conuentus eadem curent sedulò obseruari. c. de concilijs. cũ seq. distin. 18. Hermas lib 5. de instauran. religione cap. vlti.

De confessis. Titulus. 13.

1 *Confessio potissima est probationis species: quippe qua crimina omnia probari possint.*
2 *Confessione sola hæresis probari potest, sed pœna ordinaria non punienda est, nisi aliter probetur.*
3 *Confessio quæcunque contra confitentẽ reum plenam probationem non facit.*
4 *Confessio non vsque adeo generalis, pro speciali haberi potest.*
5 *Confessionibus quibus natura repugnat standum non est.*
6 *Confessioni non verisimili fides adhibenda facilè non est.*

Confessiones

7 *Confessiones suas reuocare nequeunt rei.*
8 *Confessiones reorum, quæ possint reuocari.*
9 *Confessionem reuocare potest minor viginti quinque annis.*
10 *Confessio quælibet in continenti reuocari potest.*
11 *Confessio in carcere emissa, nullis præcedentibus iudicijs, reuocari potest.*
12 *Confessus crimen, impunitate sibi à iudice proposita, suam confessionem reuocare potest.*
13 *Confessus aliquid per errorem, id reuocare potest, probato errore.*
14 *Confessionis reuocatio quocunque tempore admittitur in iudicio sanctæ inquisitionis.*
15 *Confitens factum, & negans impiam intentionem, an sit audiendus.*
16 *Confitens se Iudæorum, Lutheranorum ve ritus seruasse, & id bono animo fecisse dicens, puniendus est vt impœnitens.*
17 *Confitens crimen, sed praua id intentione commisisse negans, quando & quomodo audiendus.*
18 *Probare cur difficile possit reus impietatis accusatus se bono animo fecisse.*
19 *Confitens impietatem, & intentionem negans, quando vt impœnitens non damnandus.*
20 *Confessiones quæ in auditorio inquisitorum sunt, missæ sunt.*
21 *Confitens suas hæreses, indicare etiam debet authores & conscios illarum hæresum.*
22 *Confitens inquisitoribus hæresim prorsus occultam, occultè ab eis est absoluendus.*
23 *Hæreticum occultum non teneri bona sua fisco tradere, id argumento est, quod occultam prorsus hæresim confitens, bonorum confiscatione non punitur.*
24 *Confitens hæresi non prorsus occultæ, quo pacto sit tractandus.*
25 *Reconciliatus ecclesiæ, qui se hæreticum fuisse negat, sed metu confessum esse, ait, quæ non commisit, quomodo puniendus.*
26 *Reconciliatus ecclesiæ, qui se hæreticum fuisse negat, sed metu confessum, ait, quando impœnitens non iudicandus.*
27 *Innocens qui metu aut carceris tædio confessus est se hæreticum fuisse, quid facturus sit.*
28 *Innocens qui testes refutare nequit, neque confessionem iuste reuocare, fateatur id peccatum parrocho suo.*
29 *Confessionem reuocari non posse, posquam est ab altera parte accepta, multi existimant.*
30 *Confessionem reuocari non posse, cum eam accusator admiserit, an vera sit opinio.*

Onfessiõe reorũ crimina oĩa probari possunt, & ea fere sola est, cui contradici non potest. Nã cõfitẽti protinus illud obijciolet, quod apud Lucã est: ex ore tuo te iudico serue nequã. Inter oẽs autem species probationis, cõfessio obtinet principatum: nec eñ vlla clarior, aut efficacior probatio inuenitur, quã reorũ confessio quẽadmodũ Romanus & Alexander docẽt. Fortior quidẽ est quàm ea, quæ fit per testes, si Felino credimus, qui eã dicit notoriã rem facere. Nec solẽnitas probatoria exigitur, vbi adest cõfessio partis, sicuti Baldus & cæteri tradũt. Accedit huc Demosthenes, oratione cõtra Timocratem, dicens: facinorosos, qui scelera fatentur, sine iudicio puniri leges iubent. Et Iulius Paul' ait, cõfessus pro iudicato est:

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia quodam modo sua sentẽtia dãnatur.l.1.&.l.3.ff.de cõfesis.Lucæ.19. Gonsal de hæreti.quæst.13. Roma cõsi.329.Alex.consi.19.lib. 4.Felinus in.c.1. de exceptio. & in c.cũ super de re|iudi. Bal.in authẽ. sed nouo iure.C.si cert.peta. Hipoli.in rubri.de probat.Gratus consi.61.tit.2.

2 Quãuis in alijs criminibus sola confesio nõ sufficiat ad condẽnationẽ, nisi de crimine aliter cõstet:sola tñ cõfesione probari potest hęresis:quia cũ in animo latere soleat,plerũq; alio pacto probari nequit: quã ob rẽ ea sola sufficit ad condemnationẽ,secundũ Baldi, Felini, & quorundã opinionẽ. Sed nisi alio modo hęresis probata sit, nõ debet pœna ordinaria puniri,qui occultã hæresim confitetur, vt paulò post dicturi sumus.l. 1.§.itẽ illud ad Sillani.l,1.§.diuus de quæst. Baldus in.l. si quis nõ dicã. C.de episco. & cleri. Feli.in.c.auditis.de prescript Põzini de lamijs nu.70.arelata.de hæreti.notabi.2. Carerius in practica.nu.169.

3 Sed non omnis confessio cõtra reum cõfitentem plenam probationem facit. Nam neque confessio generalis,dubia &incerta probat: veluti si reus dixerit,ego sum hæreticus, nec præterea declarauerit, quibus sit hæresibus infect', is proculdubio damnandus non est: vrgeri tamen debet, vt certum confiteatur.l.certum.ff.de confessis Bal.consil.98.lib.1 Feli.in.c.at si clerici.de iudi. Aymo. consil.262.

4 Quod si confessio non esset vsque adeò generalis pro speciali posset haberi: præsertim si ad alia esset relata,vnde redderetur certa. Verbigratia,si reus dicat,ego sum lutheranus,& credo ea oĩa,quę Lutheranus docuit:quamuis adduci non possit,vt certius aliquid confiteatur,damnari quidẽ poterit,vt hæreticus pertinax. argũ.l.asse toto.ff.de hæredi.instituen.l.ait prętor.§.1.de re iudica.

5 Nec standũ est confessionibus, quibus natura repugnat: hoc em̃ ipso, quòd quis ea confitetur errare conuincitur.l cõfessionibus.l.si is cuius.§.vlt.ff. de interrogatiõib.

6 Nec facilè adhibenda est fides confessioni non verisimili: nam confessiones reorum pro exploratis facinoribus habere nõ oportet, si nulla probatio religionẽ cognoscentis instruat. Quod aũt verisimile non est, id non bene instruet iudicis animũ.l.1 §.diuus Seuerus. ff. de quæstionib. glo. & interpretes in.l.1.C.de confe.c.quia verisimile.de præsumptio.

7 Nunc videndum in rei confessiones suas reuocare queãt:ac primum quidem generaliter dicendum est, confessiones reorum retractari non posse:nimis enim indignum est, vt quod sua quisque voce fassus est,id reuocet, ac testimonio suo resistat:quã ob rẽ confessi pro iudicatis habentur.l.generaliter. C. de non nume. pecu.l.1. C.de

C.de confesis.

8 Excipiuntur tñ species multæ: nã cõfesio tormẽtis exorta liberè reuocari potest.Idéq; est,cũ extorquetur metu imminentiũ tormentorum:quemadmodum sub titulo de quæstionibus plenius dicemus.

9 Minor viginti quinq; annis reuocare poterit confessionẽ in integrũ restitutione petita.l.certũ.§.vlti.ff.de confe.Ias. in.l.nam & postea.§.si minor.ff.de iure iuran.

10 Poterit & in continenti confessio quælibet reuocari, tanquã aut lapsu linguæ, aut sine deliberatiõe facta.l. stichus imo pamphilus. ff. de manu testa. glo.in.c.vlti.de iure iuran.lib.6.

11 Item illa confessio reuocari potest, quam aliquis carcere clausus emisit nullis præcedentibus iudicijs:ea enim iniusto ab eo fuit extorta, & nullius momenti est.glo. & omnes in.l.pen.ff.de quęstioni. Alciat. in. c.1. de offi. ordina. Beherius.decisione 90.

12 Excipitur & ille casus,cùm iudex reo promisit veniã & impunitatẽ,si crimẽ fateretur:nã is qui deceptus à iudice cõfessus est,poterit eã cõfessionẽ reuocare: quidquid Collectari' dixit in.c.in eos.dhereticis.Imo.cõsi.109. Decius in.l.1.c. de sent.quę pro eo quod inte. Hippobit. in.l.1.§. questioni. ff.de quęstio.Alciat.in.l.ea est natura.ff.de verbo.signifi. Duaren' in.l.conuẽ 16 tionũ.ff.de pact.Iudo. Gomes.in c.1.de constitut.lib.6.Couar. lib.1. resolut. c.2.Bossius tit de confessis.

13 Itẽ qui per errorem aliquid confessus est,errore deposito potest id reuocare:non enim fatetur,qui erat,vt inquit Vlpianus.Et qui iusto errore ductus confitetur,venia dignus est, & pœnitere potest, maximè si postea plenius instructus cõfessionẽ reuocauerit.Sed is qui reuocat,probare debet errorẽ.l. non fatetur.ff.de confe.l.de ętate.§.vlti. ff. de interrogatio .c.vlti.de confe. l. vnde neratius. §. vltimo .ad legẽ A qui. l.1. si quis vltro. de quæstionibus.

14 Verùm in iudicio sanctę inquisitionis,quocunq; tẽpore & modo reus confessionem reuocet,quãuis nec afferat causam probabilẽ, nec satis idoneam, admittitur tamen eius reuocatio:& siue pro eo, siue contra eum, extremę confessioni statur:hec enim est,quæ efficit, vt reus pœnitens aut impœnitens esse videatur:& hoc iure vtimur.

15 Queri autem solet,an is,qui cõfitetur factum,sed negat intentionem impiam audiendus sit:& quidem in malis factis presumitur malus animus:& nemo existimandus est dixisse, quod non mente agitauerit. & cum in verbis nulla est ambiguitas,non debet admitti voluntatis quæstio.l.si non conuitij.C.de iniurijs.l. Labeo.ff. de supele.lega.l.ille.aut ille delegat.3.

16 Itaq; si quispiam ritus Iudeorũ aut hęreticorum seruauerit,si im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pias ꝓpoſitiones affirmauerit; vel tale aliquid confeſſus fuerit, id bono animo ſe feciſſe dixerit, puniendus eſt, vt impœnitens: quia cum planè de crimine conſtet, is tamẽ crimen diſſitetur. c. contra chriſtianos de hæreti lib. 6. c. 1. de præſumptionibus.

17 Non nunquam audiendus eſt, qui negat, ſe praua intentione feciſſe: ei tamẽ onus probationis incumbit, qui confeſsionem criminis ita moderatur, vt crimẽ excludat: & ita omnium ſententia receptum eſt. Bar. in. l. aurelius. §. idem queſijt. de libera. legata. Feli. in. c. cum venerabili. de exceptio. Hippolytus in practica. §. poſt quam. Salomo. in. l. vt vim. ff. de iuſti. & iure prope finem. Bohe. deciſio. 164. & 243.

18 Cæterum vix fieri poteſt, ac fortaſſe ne vix quidem, vt reus, impietatis accuſatus, probare queat, ſe bono animo feciſſe. Animus eñ nec apparet, nec cernitur: & ea quæ in animo latent, iuramento probari non poſſunt, quãdo præſumptio ſtat contra. c. vidua. de regularib. Bar. in. l. inter omnes. §. recte. ff. de furt. Alex. in. l. 1. §. per procuratorem. ff. de adqui poſſe.

19 Ergo qui negat intentionẽ eius improbitatis, quã faſſus eſt, damnari poteſt, vt impœnitens: excepto, ſi res dubia fuerit: tunc enim aut purgandus eſt, aut propter ſuſpitionem reus abiurabit, aut denique torqueri poterit: quod ſcimus eſſe vſitatum. Lanfran. in. c. quoniam contra. de probat. parte, confeſsiones. Boſsius in tractatu criminum, tit. de confeſsis.

20 Hæ autẽ cõfeſsiones, quæ in auditorio inquiſitorum fiuut, miſtæ ſunt: quia partẽ habent ſacræ occultæque confeſsionis, partem verò iudicialis. Nã & ſi vltrò quiſpiã confiteatur, nihilominus confeſsionẽ in ſcriptis tradere debet inquiſitoribus coràm notario, & alijs duobus vel tribus teſtibus officialibus: & iurare debet, vera ea eſſe omnia quæ confeſſus eſt: & præterea interrogandus eſt, de circunſtantijs omnibus, perſonarum, locorum & temporum: quorum pleraque in ſacra confeſsione locum non habent. C. quem pœnitet. de pœniten. diſtin. 1. & prima inſtructio. cap. 4.

21 Interrogãdi quoq; ſũt de authoribus & cõſcijs & partibus hæreſũ: quos oẽs indicare debẽt, etiã nõ interrogati. Vt eñ Diuus Hieronymus inquit: ſapiẽtes illi in Chriſto ſũt, qui ſatisfactiõe pœnitẽtię, peccata ſua vel errores hęreſeos cõuertẽdo ſe ad Deũ fideliter confitãtur, & authores vel criminũ ſuorũ vel dogmatũ manifeſtãt. Et beat⁹ Auguſti: hęretico potẽti pœnitẽtię locũ, tũc credatur, ſi & alios, quos illic nouit eſſe, manifeſtauerit nobis. Hiero. in. cap. Iob. 15. Auguſtinus deuterio, epiſtola. 74.

22 Qui prorſus occultã hæreſim cõfitetur inquiſitorib⁹, occultè abeis eſt abſoluẽdus: nec bona ei⁹ ſũt confiſcanda, nec publicè abiurare debet: qa ſecreta peccata ſecreta cõfeſsiõe & occulta ſatisfactione purgantur. Prima inſtruct. c. 5. C. quis aliquãdo. §. item illud Ioannis de pæniten. diſtin. 1. Archid. in c. filij. de hęreti. lib. 6. Mathe. in cõſtit. Sicilię tit. 1.

23 Quod magno quidẽ argumento eſt, vt occultus hæreticus non teneatur bona ſua tradere fiſco: quandoquidẽ cõfeſſus occultam hæreſim inquiſitoribus ipſis, bonorum publicationem non patitur. Sed pleni⁹ de his dixim⁹ alibi.

24 Si verò hæreſis nõ fuerit prorſus occulta, ſed ſola rei cõfeſsione probatur, abſoluẽd⁹ quidẽ ille eſt, & conſulendus inquiſitor generalis, vt indulgẽtia principis bona relinquantur ſponte confeſſo.

25 Recõcillatus eccleſiæ, qui ait, ſe nunquã fuiſſe hęreticũ, ſed metu falſorũ teſtiũ cõfeſſum eſſe, quæ non cõmiſit, is vt impœnitens puniendus eſt, niſi reſipuerit. Calderi. conſil. 2. de hęreti. & prima inſtruct. cap. 13.

26 Id tamẽ locũ habet, cũ is nondũ pœnitentię iniunctæ ſatisfecerat: nã ſi iam eã peregerat, temerarius magis eſt, quàm impœnitens: temerarij autẽ puniendi ſunt arbitrio iudiciũ, & non nũquam fuſtibus caſtigandi: addita comminatione grauioris pœnæ, ſi deinceps in eandem temeritatem incurrerint. Et hoc iure vtimur. l. ſi duo patroni. §. vlti. de iure iuran.

27 Quæſitũ fuit quid innocens faceret, qui metu teſtium ac tædio carceris, confeſſus eſt, ſe fuiſſe hæreticũ? & ſi quidem innocentiam ſuam probare poſſit: non debet negligere famam, ſed cauſam de integro apud inquiſitores agere. c. nolo. 12. queſt. 1. c. peccatum. de regul. iuris lib. 6. Soto lib. 5. de iuſti. & iure. queſt. 10.

28 Si verò neque teſtes refutare, neque confeſsionẽ iuſtè reuocare potuerit: fateatur id peccatum parocho ſuo, & nihil prẽterea faciat, ne quid deterius inde contingat: nec eñ ſuperuacua tentãda ſunt, quæ nocere poſſunt, & non prodeſſe. l. hæc ſtipulatio. §. vlti. ff. vt legato. nomi. cauea. l. ad probationem dominij. C. de probatio.

29 Multi putant, confeſsionẽ reuocari non poſſe, cum eam accuſator admiſerit, vel acceperit: ſiue vt vulgò loquũtur, poſt quã eſt ab altera parte accepta. Bal. in. l. gallus. §. 1. ff. de libe. & poſthu. Alex. & Iaſon. in. l. quidquid aſtringendę. de verbo. obligat. Catel. corta in memoralibus verbo, confeſsio.

30 Sed quãuis ea opinio in alijs iudicijs vera eſſe poſsit, in cauſa tñ hęreſis (mea quidem ſententia) nõ eſt recipiẽda: Primũ, quia nulla lege probatur: deinde quia ſolennia iuris obſeruãda nõ ſunt, cum ſimpliciter & ſine figura iudicij res agitur: Poſtremo, quia quocunque tempore reus veritatem dicere voluerit, confeſſio eius recipiẽda eſt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt alibi copiosè disputabo.c.vlti. de hæreti.lib.6.Clem.sæpe de ver-

De contumacibus,

1 *Contumaces qui sint.*
2 *Suspectus de hæresi qui vocatus subterfugit, aut abest, & excommunicationem per integrum annum negligit, velut hæreticus est condemnandus.*
3 *Annus quo quis contumaciter abest quomodo computandus.*
4 *Contumax, nisi post integrum annum à die excommunicationis computandum, tanquam hæreticus damnandus non est.*
5 *Contumax suspectus de hæresi, an sit citandus in personam.*
6 *Contumax, si latitet, satis est si per edicta solenniter vocetur, vt multorum sententia est.*
7 *Contumax in respondendo, & articulos fidei confiteri nolens in quibus suspectus est, vt convictus damnari poterit.*
8 *Confessio fidei necessaria est est loco & tempore.*
9 *Reus torqueri potest vt respondeat.*
10 *Contumax quocunque tempore compareat, audiendus est.*

Titul. XIIII

1
VM secundum apostoli doctrinam, principibus, & iudicib⁹, obtemperandũ sit: hi qui secus faciunt, & contumaciter eis vel resistunt, vel contradicunt, vel non obediunt iusta præcipientibus, iure meritoq; multãtis, & pœnis, & pro modo contumaciæ puniri solent: quod in causis ciuilibus & criminalibus: in foro ecclesiastico & seculari sæper & vbique seruatur. Ad Roma. 13. & 1. Pet. 2. l. 1. si quis ius dicen. nõ obtempe. c. 1. cum seq. de dolo & contuma. Iulius Paulus lib. 5. sententiarum tit. 5.

2 Quã ob causã suspectus de hæresi, qui vocat⁹ ab inquisitoribus, vt de fide respondeat, subterfugit, aut cõtumaciter abest, & propter hoc excõmunicatus, animo cõtumaci per annũ in excommunicatiõe persistit, ex tũc velut hæreticus est cõdẽnandus: quia satis videtur innocentiæ suę diffidere, qui iudiciũ refugit. c. cũ cõtumacia. de hæreti. lib. 6. & illic interptes. c. christianis. 11. quæst. 1. c. decernimus. 3. quæst. 9. c nullus. de præsumptio.

3 Ille aũt ann⁹ cõputãdus est, nõ vtilis (q̃ aiunt) aut intermissus, sed cõtinuis, perpetuisq; diebus: id em generaliter sic est accipiendũ, nisi fortè aliud expressim cõstitutũ fuerit. l. nõ solum. §. annus. de excusatuto. glo. in rubrica de varijs & extra ordi. perscript. Lapus. Ioa. Andre. domi. & Francus in. c. cũ contumacia. de hæreti. lib. 6.

4 Cõtumax igitur dãnari nõ debet tanquã hæreticus, nisi post integrũ annũ, ab eo die, quo fuit propter cõtumaciã excõmunicatus. Vnde si intra illũ annũ fuerit mortuus, integri status decedit: nec bona eius ob eã causã confiscabũtur, nec alias hæreticorũ pœnas patietur: quia constitutio Alexandri quarti

quarti, quia hæreticorũ pœnas aduers⁹ cõtumaces decreta est, exinde illos tanquã hæreticos damnat, ex quo per annũ animo cõtumaci sustinent excõmunicationẽ. prædicto. c. cũ contumacia. & illic Archid. Ioa. andre. Domi. & Philip. Alberti. in rubri. de hære. lib. 6. q. 13. nu. 39. q. ex dictiõe ex tũc, aperte colligitur. l. 4. §. 1. de condi. & demonstra. l. pen. de testamẽ. tutela.

5 Sed illud probabilẽ dubitationem habet, an is cõtumax, de quo supra tractauimus, citandus sit in personã, uel satis sit, cum in domũ, aut per edicta citari: multi putant omnimodo necessariã esse citationẽ in faciẽ, vt quispiã excõmunicari queat: ergo multo magis vt cõdẽnetur tanquã hæreticus. Quę sententia verissima est, planè quę locũ habet, quũ reus inueniri potest. Inno. collecta. Et Abbas in. c. vlti. de eo qui mitti. in posse. Vincen: in. c. ad reprimendũ. de offi. ordi. Bal in. l. in actionibus. de in litem iuran. Faber in. §. vlti. instit. de pœna temere litigan. decisiones rotę in nouis. 271. & 367. Paul. in l. 4. §. prętor ait. de dã. infe. roma. consi. 482. Feli. in. c. cum sit romana. de appellat.

6 Quid aũt si suspectus latitat? respõdeo, tũc secũdũ plurimorũ sententiã, satis esse, si solenniter per edicta vocetur: meo tñ iudicio durũ admodũ, ne dicã iniquũ atque crudele foret, ꝓpter solã suspitionẽ procedere ad illã tã seuerã sententiã contra nõ citatũ, qui quidẽ, vt Angel⁹ ait, fictè cõtumax est: tutius igitur & æquius erit, vt suspectus in faciẽ citetur: nisi forte probatione plena cõstaret, contumacẽ hæreticũ esse: tunc enim tertio citatus dãnari poterit, vt Nicephorus in ecclesiastica historia bis factũ fuisse memorat. c. 1. qui matri. accusa. pos. c. quoniã. §. 1. vt lit. non contesta. c. perlatũ. Qui filij sint legiti. c. de illicita. 24. q. 3. Bar. Alex. & cæteri in. l. 4. §. prætor. ait. de dam. infe. Nicephorus lib. 15. cap. 4. & lib. 17. cap. 9.

7 Ille vero qui contumax est respõdendo, & interrogat de fide ab inquisitoribus, confiteri non vult articulos fidei, in quibus suspectus est, merito damnari poterit, vt pertinax & conuictus,

8 Nihil autẽ interest, neget quis an taceat interrogatus, an obscurè respondeat, vel non respondeat ad interrogata. Et ita sua tempestate factum fuisse cum quodam schismatico, Bonifacius de vita linis testis locuples est. Simile quippiam actũ fuit cum Photio in octaua synodo generali: cui ter interrogato, si susciperet statuta sanctorum patrum, & non respondenti verbum, præsidentes synodo dixerunt, per silẽtium non effugies manifestiorem damnationẽ. Et vt in phormio. Terẽtius inquit,

An quisquam iudex est, qui possit nocere
Tua iusta, vbi tute verbum nõ respondeas?

Universidad de Deusto
Biblioteca

est quippe confessio fidei necessaria loco & tempore, vt alibi dicã. Bonifa. in Clem. 1. de vsuris. nu. 96. synodo. 8. actione. 5. l: de. ætate. §. qui tacuit. §. quod autem. §. nihil interest. de interrogationib.

Potest quoque torqueri reus vt respondeat, sicuti Baldus, Iason alijque tradunt. Bal. in. l. accusationem. C. qui accusa. non possunt. Ias. in. l. qui aliena. § celsus. ff. de acquir. hęredi. Capicius decisi. 145.

Sed tamen quocunque tempore contumax comparuerit, audiẽdus est, quemadmodum in tractatu de absentibus, plenius disserui mus. Poterit autem probare, se nõ fuisse contumacem, si forte fuit ita impeditus, vt intra annum comparere nequiuerit. Soletq; qualiscunque causa excusare à dolo: quã facile in hoc iudicio admittendã censeo, ne innocens in dicta causa propter contumaciam fictam, & præsumptionem incertam de tam graui crimine condemnetur. l. 2. cum seq. si quis cautio. l. contumacia. ff. de re iudi. Ioan. Andre. Domi. & Francus in. c. cum contumacia. Brunus lib. 4. de hæret. c. 11. Petrus Rebuffus tracta. de contumacia.

De credentibus, defensoribus, fautoribus, & receptoribus, Titulus 15.

1 *Credentes qui dicantur, & ipsorum species quot sint.*
2 *Credentium secunda species.*
3 *Credentium tertia species.*
4 *Credentium quarta species.*
5 *Credere hæreticis qui censeantur.*
6 *Hæreticis qui credunt, nulli tamen errori scienter adhærent, quo in numero habendi sint.*
7 *Discipuli credẽtes magistris hæreticis, an sint puniendi.*
8 *Defendentes hæreticorum errores scienter, pertinaces sunt.*
9 *Defendentes hæreticos ignorantes illos esse impios, & qui eos scienter, non eorum errores defendunt, quibus pœnis afficiendi sint.*
10 *Defendentes hæreticos, si quo quo modo negotium sanctæ inquisitionis impediant, quo pacto puniendi sint.*
11 *Fautores hæreticorũ in eadem esse causa censendi sunt, cum eorum defensoribus.*
12 *Aduocatus qui scienter defendit hæreticos, & tabellio qui facit illis instrumenta, infamia notandi sunt.*
13 *Fautores hæreticorum quo pacto magistratus, & quomodo priuati homines censeantur.*
14 *Receptatores hæreticorum eisdem pœnis coercentur, quibus defensores & fautores.*
15 *Receptatores hæreticorum tanqurm hæreticos puniendos esse, Baldus & multi putant.*
16 *Receptatores quo pacto puniendos esse sentiat Plato lib. 12. de legibus.*
17 *Hæreticos, qui coactus per vim, aut illos nesciens, receptat, non censetur hæreticis fauere.*
18 *Receptator vtrum teneatur probare ignorantiam, an accusator eius scientiam.*
19 *Receptatori qui iure iurando affirmauerit, se, quem receptauit, hæreticum esse ignorasse, absolui debet: nisi scientia probetur.*
20 *Receptans scienter hæreticum consanguineum, non excusatur omnino à pœna receptatoris.*
21 *Receptator filius patris hæretici, aut vxor viri, aut frater fratris, vel leuissime, vel puniendi non sunt.*

1 QVidam sunt hęreticorum discipuli, qui fauent, eos sequũtur, defendunt, & receptant: de quibus, quia catholicis nocent, & valde suspecti sunt, breuitate solita hoc loco paucula perstringemus. Primi eorum sunt, quos credentes nominare solemus: quorũ non vna tantum species est. Quidam enim explicitè credunt hæreticis, scientes eos deuiare à fide catholica: qui quidem non tã credentes hæreticis, quam hæretici dicendi sunt: hi namque pertinaces hęretici verè dicuntur, qui dãnatis hæresibus scienter adhærẽt, quia non sunt parati ad suscipiendam correctionem ecclesiæ, cuius doctrinam eo ipso contemnũt. Digni autem sunt hæreticorũ pœnis, non solùm qui docent hæreses, sed etiam hi, qui consentiunt docẽtibus. Ad Roma. 1. &. c. pen. de hæreti. Torquemada. 2. parte summæ de ecclesia. cap 21. Brunus lib. 1. de hæreti. cap. 4.

2 Alij sunt hæreticis credentes, qui adhærent quibusdam erroribus contrarijs alicui catholicæ veritati, quam explicitè credere non tenentur, sed tantum implicitè: & hi non sunt hæretici reputandi, quia ignorantes decipiuntur imagine quadam veritatis. De qua re loquens Augustinus in exordio libri de vtilitate credenti ait: credẽs hæreticis est homo imaginatione quadam veritatis ac pietatis illusus. Si verò isti crediderint hæreticis cõtra catholicas veritates, quas sciunt, vel explicitè scire tenentur: hi proculdubio hæretici sunt censendi, & pœnis hæreticorum coercendi. Etenim, vt Cicero inquit, libro de amicitia, improbis pœna statuenda est: nec minor vero ijs, qui sequuti sunt alterũ, quam ijs, pui ipsi fuerint impieratis duces.

3 Sunt & alij, qui quamuis nullam hæresim in specie credant, de hæreticis tamen bonam habent opinionem, credentes illos esse viros bonos, & rectè de fide sentire, quam ob rem generali quadam credulitate assentiũt illis: qui quidem exinde efficiuntur hæretici, ex quo in sua mala credulitate pertinaciam habuerint, & admoniti illos hæreticos esse, nihilominus in sua opinione persistunt. Nã vt sat est generaliter & vniuersè credere, atque fateri catholicam fidẽ, vt quispiam habeatur catholicus: sic è contrario sat est, generaliter credere, vera esse, quæ manifestus hæreticus credit & docet, vt is male credulus censeatur hęreticus: alioqui credulitas, vt ait Cicero, error est magis quam culpa, & quidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

dē in optimi cuiuſq; mentē facilimè irrepit. Paludan⁹ in lib. 4. ſent. diſtin. 13. quæſt. 3. Alfon. lib. 1. de iuſta hæreti. punit. cap. 17.

4 Alij credūt hæreticis, quos viros bonos & catholicos eſſe putāt, nec vllū errorē eorū explicitè credunt, nec pertinaciam habent: & hi nec hæretici ſunt, nec pœnā merentur. Nā vt ſcribit Proſper in epiſtola ad Auguſtinū de reliquijs Pelagianæ hæreſeos: ſimpliciores quique apud quos magna eſt de probitatis contemplatione reuerentia, hoc tutiſſimum ſibi æſtimant, quod audiunt eos, quorum authoritatē ſine iudicio ſequūtur, aſſerere. Et vt quidā rectè inquit, magnæ cuiuſdā authoritatis doctrineq; magiſtrū ſequi, quādiu & vitę meritò cōmēdatur, nec aperta eccleſiæ cenſura perſtrictus eſt: vtique probabilem excuſationem recipit, & venia miſericordiaque dignū eſt: cū verò iam detracta illi perſona eſt, ſub qua fefellerat, incautosq; deceperat: cum iam palā eſt, lupū eſſe, qui ſe ouem aut paſtorē ſimulauerat: qui ad illū iam palam rabientē ferocientēq; vltrò occurrūt, neceſſe eſt, aut cæcos eſſe aut lymphaticos, nec venia digni ſunt, nec miſericordia. Quā ſententiam Leo magnus & cæteri oēs docēt. c. dixit Apoſtolus. 24. quæſt. 3. c. 1. 29. quæſt. 1. Leo ſermone. 4. de epiphania Domini. Vincen. lirinen. lib. aduerſus hæreſes. Siluеſter in ſūma, verbo hæreſis. 1. quæſtio. 7. Pighius lib. 1. hierar. eccl. c. 5. paluda: & caſtrēſis locis pnotatis

5 Præſumuntur & illi hæreticis credere, qui cū eis conuerſantur, & nimiam familiaritatē habēt: & hi qui libros eorū frequēter legūt, & ſermones aſſidue audiūt: & qui eos laudant, & venerantur: & qui alia faciūt, quę ad eorum religionem & ritus pertinent. Nā huiuſmodi factis, non ſecus atque verbis animi affectum demonſtrāt. Hęc tamen omnia ex circunſtantijs perſonarum, & rerum, locorum & temporum eſtimāda ſunt. Archid. in. c. quicunque de hæreti. lib. 6. Torquemada. 2. parte ſummæ de eccleſia libro quarto, capite vigeſimo primo. Alfonſus lib. 1. de iuſta hęreti. punit. cap. 17. Brunus lib. 1. de hęreti. cap. 4.

6 Qui autē hęreticis credunt, ſed nulli errori ſciēter adhęrēt, quāuis aliquo modo cēſeantur hęretici, non tamen puniuntur pœnis hęreticorū: ſed hi ſunt qui in excō municationē incidūt: in qua ſi perſtiterint, & intra annū ſatisfacere contēpſerint, ex tūc ipſo iure ſunt infames, nec teſtari poſſunt, nec ex teſtamento capere, nec in iudicio quempiam conuenire, nec ſententiam ferre, nec patrocinium pręſtare, nec inſtrumēta cōficere, nec alios actus legitimos facere. Quod ſi clerici fuerint, ab omni officio & beneficio deponuntur, nec miniſtrantur eis eccleſiaſtica ſacramēta, nec ſepulturę tradūtur: nec

nec eorum elemoſinæ aut oblationes recipiuntur: & qui communicāt illis, excommunicantur: & 8 tandem omnibus priuilegijs priuantur: quemadmodum quibuſdam conſtitutionibus prolixiùs cauetur. Sed mea ſententia vtilius erit, vt breuius aduerſus iſtos procedatur, tanquam contra ſuſpectos: vt vel abiurent, vel ſe purgēt, vel tormentis ſubijciantur, vel ſi opus fuerit, aut eccleſiæ reconciliētur, aut in ignem mittantur. c. excommunicamus. §. credentes. de hæreti. conſtitu. credentes. C. eodem tit. Brunus lib. 5. de hæreti. cap. 15.

7 Præterea diſcipuli, credentes magiſtris hæreticis, interdum excuſari poſſunt, ſæpe etiam puniēdi ſunt. Illi enim excuſationē habent. Qui errant à magiſtris decepti, circa veritates illas, quas explicitè credere non tenentur: dum tamen parati ſint aſſentiri cognitæ veritati: ſed qui ſequuntur magiſtros aduerſus illas veritates, quas explicitè credere tenentur: hi proculdubio nullam habent excuſationem. Alioqui non peccaſſent illi, qui Arrio, Sabellio, Luthero, cæterisq; hæreſiarchis crediderūt: quo quid abſurdius dici, cogitariue poteſt (alia multa in eandem ſententiā Thomas & cæteri theologi tradunt. Tho. quolib. 8. arti. 14. & colib. 3. arti. 10. Henrri. Gandauen. quolib. 4. quæſt. 33. Torquemada. 2. parte de eccleſia lib. 4. c. 17. Adria. in lib. 4. ſent. fol. 85. Conrad. de contractibus quęſt. vlti.

8 Defenſores hæreticorum, ſicuti credentes, varij ſunt. quidam enim ſcienter defendūt errores hęreticorum, & hi hæretici pertinaces ſūt: de quibus Vrban⁹ ait, q alioru defendit errorē, multo dānabilior eſt illis, qui errant: quia non ſolùm errat, ſed etiam alijs offendicula erroris præparat, & confirmat: vnde quia magiſter erroris eſt, non tantùm hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt. Et in primo concilio Bracharēſi hoc decretum extat: qui hæreticorum figmenta ſequitur, vel defendit, anathema ſit: Et vt inquit Iſidorus, qui conſentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione ſeueriſſima: & alius ſanctorū ait, ſi quis peccantem defendit, acrius quàm ille qui peccauit coerceatur. c. qui alliorum. 24. quęſt. 3. & in decretis conſilij primi Bracharenſis cap. 17. & c. qui cōſentit. 11. quæſtio. 3.

9 Alij defendunt hæreticos, ignorantes illos eſſe impios: & hi pro menſura culpæ coerceri debent, non tamen hęretici ſunt. Alij defendunt ſcienter hæreticos ipſos, ſed non errores eorum, & hi patiuntur eaſdem pœnas, quas credentibus hęreticis, impoſitas eſſe, paulò ante cōmemorauimus. Sed non omnes defendentes hæreticos in

eadem

Universidad de Deusto
Biblioteca

eadem culpa sunt: quam ob rem alij leuius, durius alij puniri debēt. Sunt enim qui defendunt verbis, alij factis: quidam in iudicio, alij alicubi: quidam cum armis, alij sine armis: quorum causa diuersa facit rem dissimilem. Occam lib. 7. dialogo. cap. 65. Alfon. lib. 1. de iusta hęreti. punit. cap. 17.

10 Sed qui defendentes hęreticos, impediunt quoquo modo negotium sanctę inquisitionis, puniendi sunt iudicum arbitrio, iuxta quantitatem culpę. Et quamuis exempti sint, aut alioqui priuilegijs muniti, possunt nihilominus ab inquisitoribus excommunicari, & per brachiū seculare coerceri Statuta quoque hęreticos defendentia, vel hoc negotium impedientia, iniqua sūt, & nullius momēti, & per cēsurā ecclesiasticā reuocanda. c. accusatus. §. vlti. de hęreti. lib. 6. c. vt officium §. vlti. c. Iratum. 1. eodem tit. Torquemada. 2. parte de ecclesia. lib. 4 cap. 21.

11 Fautores hęreticorum eodem iure censentur cum defensoribus, & per omnia eis exequātur. Proinde quid quid aduersus defensores diximus, id omne de fautoribus quoque dicēdum est. Is enim verè defendit hęreticos, qui eis fauet, nec vllus fauet illis, qui nō eos hoc ipso defendat. Sunt autē fautores, qui quolibet modo fauent hęreticis, verbis, aut factis, vel eos excusando, vel occultando, vel alimentis, aut pecunia iuuādo, vel alijs iniustis defensionibus eis fauendo. Cuilibet autē eorum dici poterit hoc, quod libro secūdo paralipomenon legitur: impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungeris: idcirco irā Domini mereris. Ioan. Torquemada prędicto cap. 21. lib. 2. paralipo. cap. 19.

12 Aduocatus autem, qui scienter defendit hęreticos, & tabellio qui facit illis instrumēta, hoc ipso notātur infamia. Et lege regia cōstitutum est, vt is qui in sua iurisditione defendit hęreticos, & monitus, atque excommunicatus, intra annum non satisfacit ecclesię, exīnde sit infamis, & omni officio ac dignitate priuatus, bonis quę publicatis exulet. Quod ipsū quadam constitutione regni Sicilię ferè cautum est. C. si aduersus. de hęreti. regia. l. vlti. tit. 26. parte. 7. in constitu. Sicilię rubrica. 2.

13 Aliter censentur fautores, hi qui magistratus gerunt: aliter homines priuati. Nam ex omissione sola magistratus censentur fautores, quando hęreticos non comprehendunt, nec puniunt: non enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare: & qui crimina, quæ poterit emendare, non corrigit, ipse committit. Vnde Seneca in troade, qui non vetat, peccare, cū possit, iubet. Quam ob rem Theodosius imperator cōstituit, vt nulli iudicum liceat, delatum ad se impie-

impietatis crimē, minori aut nulli coercioni mandare, nisi ipse id pati velit, quod alijs dissimulando concesserit. Priuati verò non censentur fautores, omittendo ea, quæ ad eorum officium non pertinent: nisi fortè à magistratibus aliquid eis fuerit mandatum aduersus hæreticos, & sine causa id facere noluerint. Sed fautores priuati etiam homines dicentur, qui ex officio tenētur hæreticos indicare, vel comprehendere. Et cum id facere possint, dissimulant. c. qui potest 23. quæst. 3. cap. qui vitijs 23. quæst. 8. cap. ita corporis. 11. quęstio. 3. c. negligere. 2. quæst. 7. c. error. 83. distin. c. facientis. 86. dist. Godofre, in. l. 8. quicunque. in fi. C. de hæreti. Ioan. Torquemada supra dicto cap. 21. Brunus, lib. 1. de hæreti. c. 4. l. 56. in fine de his, qui super religione contendunt. C. Theod.

14 Receptores hæreticorum, iure pontificio eisdem pœnis coercentur, quibus defensores & fautores: nec enim aliud facit, qui receptat, quam defendere atque fauere. Honorij autem & Theodosij lex ait, quisquis hæreticos fugientes propositam vltionem, occultādi causa susceperit, sciat & patrimoniū suum fisci nostri compendijs aggregandum, & sœpenam, quæ his proposita est, subiturum. Quod idem alijs quoque legibus ciuilib⁹ ferè constitutum est. Iure autē regio aliter puniuntur: nam qui receptat scienter hęreticum, patitur

15 publicationem domus in qua illū receptauit, & fisco ecclesiæ defertur: nisi fortè domus illa fuerit alterius: tūc enim decem libris auri mulctatur: quas nisi protinus soluat, luit pœnā fustibus cæsus: quēadmodū legibus septipartitis plenius cōtinetur. Qui verò receptat hæreticos damnatos fugitiuos, vel eos nō indicat iudicibus, morte punitur, bonis etiā publicatis: quorum pars tertia iudici, altera tribuitur accusatori, tertia fisco regio. c. excommunicamus. 1. §. credentes de hæreti. l. 44. de his, qui super religione contendunt. C. Theod. l. 1. C. de his qui latro occulta. l. 1. & 2. ff. de receptato. regia. l. 5. tit. 26. parte. 7. lex pragmatica. 7.

15 Alijs quoque pœnis receptatores puniuntur iure ciuili, & alijs item Siciliæ constitutionibus. Baldus autem & multi putant, receptatorem hæreticorum puniendū esse tanquam hæreticum: quia, vt aiunt, crimē alienum facit suum. Sed mea sententia puniri debet arbitrio iudicis pœna extra ordinaria iuxta qualitatem culpę, legum tamen disciplina seruata: quia vix eadem causa esse potest diuersorū receptatorum: causa autem, vt ille ait, facit rem dissimilem. l. 1 de receptato. l. pen. c. ad leg. iuli. de vi publi. rubrica. 2. constit. Siciliæ, & illic Matthæ. Bal. in. l. 1. C. de his qui latro occulta.

16 Sed prætereundus non est Plato ille diuinus, qui libro duodeci-

mo

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo de legibus huiuſmodi leges de receptatoribus tulit: ſi quis rem furto ſublatam ſciens receperit, in eadem culpa ſit, qua ille, qui furatus eſt. Qui exulem, ſeu quemuis huiuſcemodi fugientem ſuſceperit, moriatur. Quippe quem ciuitas amicum ſibi vel hoſtem decreuerit, eundem ſibi quiſque ſimiliter exiſtimare debet. Et Iulius paulus libro quinto receptarum ſentẽtiarum tit. 3. inquit: receptores latronum eadem pœna afficiuntur, qua ipſi latrones: ſublatis enim ſuſceptoribus, graſſantium cupido conquieſcit.

17 Ille autem qui receptat hæreticum, ignorans illum hæreticum eſſe, non incidit in ſupra ſcriptas pœnas, quia non fauet hæreticis, nec peccat in eccleſiam catholicã: quod & in alijs quibuſcunque receptatoribus iure receptum eſt: ignorantia enim excuſat illos: quẽadmodum & illi excuſationem habent iuſtam, qui per vim coacti ſunt hæreticos, aut alij facinoroſos recipere. l. 1. C. de deſerto. & occoccultato libro duodecimo, & illic interpretes. l. 3. ff. de in cen. ruina, naufra. Platea in. l. omnes profugi. de agrico. & conſil. libro vndecimo. Bar. in. leg. prima. §. vltimo. de recepta. Signorol. conſil. 125. Areti. conſi. 122. Barto. Soci. conſi. 262. lib. 2.

18 Quæri autem ſolet, vtrum receptator teneatur probare ignorantiam, an accuſator eius ſcientiam? Alfonſus noſter putat, receptatori hoc onus incumbere, vt ſe innocẽtem & à culpa immunem oſtendat. Quod ego tũc demum recipiendum cenſeo, quum veriſimiliter præſumi poſsit, receptatorem ſciuiſſe hæreſim eius quem occultauit: puta quia publicè notum erat, quòd ille hæreticus erat: vel quia erant amici, vicini, conſanguinei, vel quippiam ſimile. Alfon. lib. 1. de iuſta hæreti. punit. capite decimo ſeptimo. Sed & ſi pupillus. §. de quo palam. de inſtito. c. cum oporteat. de accuſat. l. ſi vicinis. C. de nup. l. octaui. vnde cognati. l. de tutela. C. de in inteſti. mino. Alex. in. l. titius. §. Lucius de libe. & poſthu. Feli. in. c. literis de præſumpt. Decius conſil. 445. Ripa, & Alciat. in leg prima, ſi cert. peta. Godofre. in leg. quarta prope finem. C. de hæreticis.

19 Alioqui enim regula notiſsima iuris eſt, quod in facto alieno præſumitur ignorantia, & onus probandi contrarium incumbit allegãti ſcientiam: quod & in receptatore locum habere aiunt Accurſius, Bartolus & alij. Nec obſtat præſumptio illa quæ oriri videtur contra receptatorẽ, eo ipſo quòd aliquẽ occultauit, nã qui male agit odit lucẽ, & ſe abſcõdere ſolet: quia nemo tam perditus eſt, qui planè fateatur, quòd ſe ipſum occcultat, quia hæreticus eſt: imò fingere ſolent omnes,

nes, quod metu creditorũ latitant, vel ſaltem ob leue aliquod crimẽ. Quam ob cauſam tuti⁹ eſt, ne dolum & crimen de receptatore præſumamus, ſed miſericordes ſim⁹, & omnia in partem benigniorem interpretemur: & niſi ſcientia probetur, aut vehementer præſumatur: nos eum receptatorem abſoluamus, qui iure iurando cõfirmauerit, ſe illud ignoraſſe. l. verius. de probat. Roma. conſi. 403. Decius in. c. à nobis. de except. glo. & Bar. in. l. 1. §. vlti. de recepta. Platea in. l. 1. de deſerto. & occulta. lib. 12. Roma. conſi. 473. deciſio rotæ. 415. Care. de Hæreti. nu. 170.

20 Demum qui receptat ſcienter conſanguineum hæreticum, non excuſatur omnino à pœna receptatoris. glo. in. c. excommunicamus. §. credentes de hæreti. c. legi. 23. quęſt. 8. cap. ſi infidelis. 28. quęſt. 1. Gonſa. de hæreti. quęſt. 13. & Grillan. de hæreti. quæſtio. 9. & idem Ludo. care. nu. 168.

21 Mea tamen ſentẽtia ſi filius receptauerit patrem hæreticum, aut vxor virum, aut frater fratrem, vel puniendi nõ ſunt, vel certè pœna leuiſsima coercendi ſunt. Nam & ſi iſti hæretici ſint, nihilominus tamen iure naturæ coniunctiſsimi ſunt: nec poteſt quiſpiam eos deſerere, niſi prorſus humanitatem exuerit: plurimum autem tribuendum eſt affectioni naturali: nec aliquid humanum à nobis alienũ eſſe debet. Sit quantumuis hęreticus pater, maritus, frater: nihilominus pater eſt, maritus eſt, frater eſt. Nec enim iura naturalia deleri poſſunt hæreſibus: quinimo hi, qui conſanguineos hęreticos receptant, non ſunt ſeuerè admodum puniendi: nec enim par eſt eorum delictum, & illorũ, qui nihil ad ſe pertinẽtes recipiunt. Credendi quidem ſunt iſti receptare conſanguineos, tanquam conſanguineos, non autem tanquam hæreticos: nã vt ait Cicero in Lælio, cum propinquis amicitiam natura ipſa peperit: cauſa verò naturalis potẽtior & honeſtior eſt: quam ob rem illa ſemper conſideranda & præferenda eſt. l. vlti. de receptato. & illic interpretes. l. qui cũ vno. §. ulti. ff. de re milita. l. 3. de tutelis. c. requiſiſti. de teſtamen. Ripa. in. l. ex facto. de vulga. & pupi. Feli. in c. cum quidam de iure iuran. Hippoly. in. l. diuus. de parrici. & conſil. 119. Aymo cravetta conſil. 309. Tiraquel de pœnis, cauſa. 20. & 21. Albericus, Igneus, & qui eos retulit. Gigas. lib. vlti. de crimine leſæ maieſtatis quæſt. 5.

De cuſtodia rerum, Titul. XVI.

1 *Probatio ſufficiens requiritur, vt aliquis ob crimen hæreſis in carcerem mittatur.*

2 *Rei de hæreſi, quare non ita facilè in carcerem*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cerem conijci debeant.
3 Hæreticus manifestus quando à priuato homine comprehendi possit.
4 Inquisitor sine episcopo, & episcopus sine inquisitore, hæreticum in custodiam mittere potest.
5 Carcer reis assignandus est, pro criminũ & personarum qualitate.
6 Carcer pœnitentium, qui ad perpetuum carcerem damnantur, qualis esse debeat.
7 Carceris hæreticorum custodes, quot & quales esse debeant.
8 Carceris custodes quot hodie in vnaquaque prouincia ponantur.
9 Custodes carceris quales eligendi.
10 Custodes carceris quid coram episcopo & inquisitoribus iurare debent.
11 Carcerem hæreticorum nemo officialiũ solus, neque ipsemet iudex ingrediatur: & quis & quomodo eos alloqui possit.
12 Carceribus secretis hæreticos coerceri quantopere expediat, vt Plato multis retro seculis præsensit.
13 Inquisitores quo pacto bis singulis mẽsibus vinctos teneãtur visitare, & carcerẽ commodũ vnicuique assignare.
14 Carcer iure ciuili ad quid habeatur.
15 Carcer iure pontificio ad quid habeatur.
16 Iulius Cæsar, & Cicero eius sententiam exornans, quid olim de illis faciendum censuerint, qui cum Catilina coniurarunt.
17 Carceri perpetuo qui damnari non debeant.
18 Vxorem propter hæresim ad perpetuum carcerem damnatam, an maritus alere illic teneatur.
19 Vxorem propter hæresim ad perpetuum carcerem damnatam illic à marito sustentari debere, sententia verior est.
20 Carceris perpetui pœnam minuere vel commutare, ad quem pertineat.
21 Carceris perpetui pœna quomodo soleat aliquando condonari.
22 Carceris irremissibilis pœna, quando remitti soleat.
23 Fugientes è custodia quo pacto puniri debeant.
24 Fugiens è carcere, ad quem perpetuò erat damnatus: puniri debet tanquam relapsus, vt multi sentiunt.
25 Fugiens è carcere ad quem perpetuo erat damnatus: impœnitens non relapsus habendus est.
26 Fugere è carcere an is licitè possit, qui iniustè damnatus est, & ille etiam qui ad mortis pœnã iuste condemnatur?
27 Fugere è carcere ruptis vinculis & foribus effractis, an liceat ei, qui iustè morte affici potest.
28 Carcere & vinculis ruptis licitè aufugere posse reum, censet Caietanus.
29 Presbyteri in carcerem quando conijciendi.
30 Confessarij copia quando facienda ijs, qui in carcere ob crimen hæresis detinentur.
31 Testamentum an facere possint, ad perpetuum carcerem damnati?

VT reus aliquis in custodiam mittatur, antecedere solet cognitio 13 summaria criminis: qua inspecta iudex præcipit exequutori, vt reum comprehendat: idque est, quod lex ait, annotare requirendum reum, id est, decernere & in acta referre ac præscribere, vt reus requiratur. Cæterùm pro crimine hæresis nemo mittendus est in carcerem, absque sufficienti ad eã rem probatione: qua antecedente nihilominus deliberandum est, quemadmodum quarta instructione Toletana cauetur. c. 6. Salin. l. 2. C. de exhiben. reis. l. 1. §. diligens. ff. de fugitiuis. l. 1. de requireis

reis. Gonsa. de hæreti. quæ. 11. Hippolyt in practica. §. constãt. Paul. parisius consi. 147. lib. 4. Blancus in l. vlti. de quæst. Duarenus lib. 1. anniuersariarum disputationũ. cap. 8

2 In alijs autẽ criminib⁹ facilè potest iudex aliquẽ in carcerẽ mittere: quia custodia momentanea leuis præiudicij est: at pro crimine 4 hæresis graue est, in carcerẽ cõijcit etenim durior est infamia, quę propter eã rẽ oriri solet, quàm aliorũ quorũdã criminũ pœna. Quam ob rẽ prudentissimè à maioribus nostris constitutũ est, vt nullus cõdatur in carcere pro leuioribus criminibus, & ex quibus hæresis non planè colligitur. Hoc amplius de- 5 cretũ est epistola quadã tenatus, vt non ante mittatur in carcerẽ reus, qui alioquin fuerit homo religiosus, quam senatores ipsi consulantur, missa ab illis criminũ informatione. §. instruct. hispalen. cap. 4.

3 Quamuis autem cõprehendere reos, & eos in custodiã tradere, sõlius executoris sit: neq; id priuatis hominib⁹ liceat, ne occasio sit maioris tumultus faciẽdi, nihilomin⁹ tamẽ Gofredus, Hostiensis, & Albericus aiunt, hæreticũ manifestũ à quocũq; priuato cõprehẽdi posse, quia hostis cõmunis est. Quod equidẽ sine delectu admittere pe- 6 riculosum, fore existimo: tum propter scãdalũ, tũ etiã quia reus ad uersus priuatũ se defendere potest: postremo, quia facilè iudicib⁹ indicari valebit: non est igitur id permittendũ cuilibet, nisi cum bellũ fuerit cõtra hæreticos indictũ, vel nisi fortè figiat hæreticus & copia iudicis desit. l. nõ est singulis. de regu. iuris. Gofre. in summa tit. de hęreti. & itẽ Hosti. in. §. qualiter deuitentur. Alberi in rubri. C. de hęreti. nu. 5. l. ait. prætor. §. si debitorem quæ in frau. credito.

Inquisitor sine episcopo potest hæreticum in custodiam mittere, & illum vincire compedibus, catenis, vel manicis ferreis: quod pari iure fieri potest ab episcopo sine inquisitore: sed tũ alter sine altero nequit hæreticũ dãnare ad perpetuũ vel temporalẽ carcerẽ. Clem. 1. §. 1. & §. duro. & §. fane. de hęreti.

Cæterũ non omnibus reis idem carcer assignãdus est: nã leuius custodiri debet qui leuius deliquit. Vnde pro qualitate criminũ & personarũ possunt iudices iubere, vt reus domũ suam, vel alterius, vel ciuitatẽ (vt plerunq; assolet) cum suburbijs, pro carcere habeat. Et pœnitentibus præcipere queũt, vt monasteria, hospitalia, vel domos religiosas pro carcere habitent, sub aliqua pœnã in eos exequenda si inde fugerint. l. diuus. de offi. præsi. l. 1. ff. de custo. reo Ias. in. l. si peculiam. §. vlti. de condi. causa data. 3. instructio. Valdolitana cap. 10.

In singulis prouincijs eligi debet aliqua domus, in qua habitent pœnitentes damnati ad perpetuũ carcerẽ: & illic debẽt suis manibus victũ quærere. Solet quoque permitti aliquibus eorũ, vt per totã ciuitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

uitatē eleemosynā petant. Carcer autē mulierū separatus esse debet à carcere hominū, quia periculosa est seruū cōmixtio.3.instruct. Valdoli.c.14.& quarta Toletana.c.27. l.qm̄. C.de custo. reorū. Iacob de aluaro.& And.de isernia.in.§.credētes de statu.& consue.lib.feudo.

7 Duo sunt cōstituēdi cuiuscunq; carceris hęreticorū custodes,industrij, & fideles: vnus ab episcopo, alter ab inquisitoribus. Quilibet autē custodū habeat custodiā habeat:quas possunt ministris suis cōmittere,vt vinctis conferant necessaria. Nec potest conuenire inter episcopū & inquisitorem,vt vnus tantū sit custos carceris quia hoc nō satis tutū videtur, nec id lege illis permittitur,nec est eorum causa vel fauore constitutum.Clem.1.§.sane.de hæreti.& illic glo.Zenzeli.& Bonifa.

8 Hodie tamen vnus tantū custos carceris in vnaquaque prouincia ponitur,electus ab inquisitore generali,qui nō debet ministrare vinctis alimēta: sed vir aliquis idoneꝰ eligendus est ab inquisitoribus in id ministeriū,vt 4. instructiōe Toletana cauetur: cū vulgo dispēsatorē vocāt.Custos autē carceris ac dispēsator nihil victis tradere debēt ex his rebus, quæ illis mittuntur à consanguineis,vel domesticis,nisi prius consuluerint inquisitores: quēadmodū decreto quodā senatus cōtinetur.4.instru.Toleta.c 26

9 Cùm autē custos huius carceris plurimū possit vinctis nocere:prouidendum est solerter,vt viri boni ad hoc munus eligātur: est quippè horū officium, Aristotele authore, maximè reipublicæ necessariū, & viri probi recusare illud solēt: improbis verò non rectè committitur, qui custodiri magis debent: quam alios custodire: quis autem custodiet malos custodes? Aristotele.libro 6.politi.cap.8.

10 Custodes carceris corā episcopo & inquisitoribus iure iurando promittere debent,quòd in custodiendis reis curā & solicitudinē fidelem adhibebūt: & quòd neuter eorū alloquetur eos, nisi corā altero custode:& quòd nil subtrahent ex alimētis, nec ex his rebus, quæ vinctis deferuntur:quod etiā iurare debēt ministri eorū. Vnde relinquitur, carcerē hæreticorū secretū esse debere,vt nullus cum eis colloquatur.Quod quidē vsq; adeò necessariū est,vt vix erui possit veritas in his causis,nisi hoc diligēter fuerit seruatū. &ita rebꝰ ipsis quotidie perspicuū fit.Cle.1.§.porrò. d hęre.

11 Rectè igitur maiores nostri qui busdā instructionū capitulis decreuerūt,vt nullus officialiū,nec ipsemet iudex, carcerē solus ingrediatur,nec loquatur cū vinctis,nisi corā altero ex officialibus, idq; iussu inquisitorū antecedēte:quod se ita seruaturos,oēs iurare tenētur:& vt nemo videat, nec alloquatur vinctos,

ctos,præter eū, qui necessaria ministrat:qui eligēdus est fidelis & probus:& iurare debet, se non reuelaturū secreta:qui etiā scrutādus est, ne mandata vel epistolas vinctis afferat. Viri tamen religiosi debēt interdum cum eis colloqui de rebus spiritualibus, vt conscientijs eorū consulant: sed hoc fieri debet mādato inquisitorum.4.instructione Toletana cap. 16. & 17. & instru.3. Valdolitana cap.5.

12 Profectò miratus sū tot ante seculis,hæc expedire, pręuidisse Platonē:is enim lib.10. de legibus, de custodiendis illis, quos hæreticos esse putabat,legem huiusmodi tulit:impij secretis carceribus mediterradeis coerceantur: & nullus cū ipsis ciuiū colloquatur, præter aliquos viros, qui admonentes,ad salutē animæ colloquantur. Cibum autem illis à iudicibus prędinitum serui afferāt.Hęc ille.prędensit homo diuinꝰ hoc ipsū valde expedire, quod & nos hodie vtilissimum esse,re ipsa compertum habemus. Magnū sanè detrimentum (vt perhibēt) sentit Portugalliæ regnum, propterea quod superioribus annis carcerem hæreticorum apertū habere tentauit: nam plurimi eorum fugerunt, & pauci comprehensorum veritatem confessi sunt.

13 Inquisitores autem bis singulis mēsibus tenentur visitare vinctos, & ab eis scisciscitari, an illis necessaria ministrentur, & an bene vel secus habeāt.Sic Honorius ac Theodosius constituerunt, vt iudices omnibus dominicis diebus productos reos è custodia videant,interrogēt ne his humanitas clausis per corruptos carcerē custodes negetur victualē substantiā non habentibꝰ faciāt ministrari, libellis duobus aut tribus diurnis, vel quot existimauerint,cōmentariensi decretis, quorū sumptibus proficiunt alimonię pauperū.Inquisitorū quoque prudentiæ relinquitur, vt carcerem cōmodum vnicuique reo assignent,& vt prouideant, ne vincti inuicem colloquantur, nec simul plures in eodem cabiculo custodiantur:nisi fortè aliquos cohabitare, vtile fore intellexerint.l.7. tit.3.lib.9.C. Theodosiani.3. instructio.Valdolitana cap.5.

14 Carcer iure ciuili ad continendos &custodiēdos homines,nō ad puniendos habetur:ideoq́ eodē iure cautū est, nequis liber homo ad vincula perpetua damnetur:ne ve intra septa carceris subtracti audientiæ longa tabe consumantur: quod innocentibus miserum, noxijs non satis seuerum esse cognoscitur.l.aut damnum.§.solent.&.l. mandatis. de pœnis.l.incredibile. C.eodem tit.l.1.de custo.reo.

15 Cæterū pōtificio iure carcer nō solùm ad custodiā habetur,sed etiā ad pœnam.Nam cum sacri canones ecclesiastica mansuetudine mortis pœnā irrogare non queāt, consequens est,ne crimina sint impunita,vt pro grauioribus delictis pœnā perpetui carceris imponāt:

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ quidē grauissima est, & morti comparatur. Et hæc inter alias hęreticorū pœnas iure pontificio aduersus hęreticos ad ecclesiā redeūtes iustissimè statuta est, clericis prius degradatis. C.tuæ de pœnis c.quamuis eo.tit.lib.6.&.l. omnes C.de pœnis.c.pen.de hęre.c.1.codē tit.lib.6.Brunus.lib.5.de hære.c.12.

16 Iulius Caius Cæsar astutè olim censuit,eos,qui cū Catilina contra Romanā rempublicā coniurationem fecerant, nō esse occidendos, sed publicatis eorū pecunijs ipsos in vinculis per municipia perpetuo habēdos:cuius sententiā cautè Cicero exornans, verba quædā addidit, quæ perpetuo hæreticorū carceri nō male quadrare videtur: inquit enim:intelligit Cæsar mortem à dijs immortalibus: non esse supplicij causa constitutā, sed aut necessitate naturæ:aut laborum & miseriarū quietē esse:itaq; eam sapientes nūquam inuiti, fortes etiā sæpe libenter appetiuerunt:vincula verò, & ea sempiterna, certe ad singularem pœnam nefarij sceleris inuenta sunt. Sallustius in coniuratiōe Catilinæ.Cicero in eundem Catilinam oratione quarta.

17 Tametsi autē iure pontificio hi, qui post deprehensionē, ab hæresi ad fidē catholicā redeunt, condēnandi sunt ad perpetuū carcerem: quibusdā tamē institutionū capitulis rigor ille iuris temperatus est: nā qui sponte ad ecclesiā redeunt antequā sint accusati, non debent ad perpetuū carcerē damnari: sed neq; illi, qui statim post capturam de se ipsis,atque de alijs,quos hæreticos esse sciunt, confessi fuerint integrè veritatem, illis quoq; pœna perpetui carceris potest ab inquisitoribus condonari,qui puro corde redierint priusquā dicta testiū publicata sint:quod episcoporum & inquisitorum arbitrio relinquitur. Qui verò post publicata testimonia redeunt,ac tunc demū confitentur,cū vident se esse cōuictos, hi iure quàm optimo pœna perpetui carceris coercēdi sunt. c. pen. §.1 de hæreti.prima instructio. hispalen.cap.8.& cap.11.cum seq.

18 Si vxor propter hæresim dānata sit ad perpetuū carcerē, maritus eā illic alere non tenetur, si modo vera est Ioannis lupi de hac re sententia:quæ quidē non nullis rationibus prima fronte fulciri posse videtur:nam eo casu marita culpa sua indotata est, ꝓpter hæresim publicata dote: quo casu maritus nō tenetur vxorē alere, vt fert multorū iuris peritorum opinio.Deinde vt vxor à viro petere alimenta queat,opus est,vt cum viro habitet atque laboret eique seruiat,& in officio sit: quæ omnia facere nequit carcere inclusa.Sunt &alia pro illa opinatione argumenta debiliora, quæ sciens pretereo, Lupus in rubri. de donatione inter virum & vxorem .§. 64.l. vlti. C.ad velleia. Roma. consi. 517. Alex. in l. quod in vxorem. de nego. gestis.Lupus in.c.

in.c.per vestras.§. 49. Bohe. decisio.22. l. sicut patronus. de ope. liberto. & illic glo. Alex. consi. 133. lib.4.Soci.consi.286.lib.2. Gratus consi.57. lib.1.Tiraquel.in prima. l.connubia.nu.26.

19 Sed verior mihi videtur contraria sentētia:quia iure naturali, diuino,gentiū,pōtificio, & ciuili, vir alimēta debet vxori:præsertim si diues ille sit, & illa pauperrima: qualē vtrūq; in proposita quæstiōe ponimus. Nulla aūt lege vir ab ea obligatione liberatur ꝓpter vxoris hæresim, nisi fortè ob eā causā diuortiū petat: neq; nos de marita hæretica loquimur,sed de conuersa & pœnitēte. Quid?quod vir vxorē etiā indotatā alere tenetur, iuxta veriorē & æquiorē sentētiā, sicuti noster Leyua rectè tradit.Inhumanū quidē est,vt vxori maritus deneget alimenta, quinimo crudele id esse censeo,& sceleratū etiā & nefarium.Postremo vxori, mea quidem sentētia,domus viri nōnunquā assignāda est pro perpetuo carcere:tū vt simul cū viro habitet,eiq; seruiat:tū etiā vt quos Deus cōiugit, nō separet homo.l. aduersus.C.de crimi.expila. hæreditā.authen.præterea.vnde vir & vxor.Chrysosto.in epist. ad ephe. sermone.20. Cuma.consi. 175. Alex.consi.78.lib.5.& cōsi. 26.lib.6. Matt.ede affli.neapoli.decisio.10. Couar. Leyua in lib. 4. decreta. parte.2.cap.7.

20 Quāuis aūt constitutione Bonifacij octaui cōcessum sit inquisitorib⁹,vt simul cū episcopis possint minuere,vel cōmutare pœnā perpetui cārceris: hodie tñ ad solū inquisitorē generalē hoc pertinet:quia etiā solus habitū publicę pœnitentiæ tollere potest, quāuis pœnitēs dānatus sit, vt in perpetuū eo vtatur. c. vt cōmissi. §. nec nō.de hæreti lib.6. quinta instru. hispalen. c.7. & quarta Toletana cap 9.l.acta.§.de amplianda.ff.de re.iudi.

21 Solet præterea pœna perpetui carceris post lapsū triēnij plerūq; remitti, si eo tēpore victi humiles & veri pœnitētes fuerint. Nā vt Iustinianus ait:ad mediocrē purgationē peccatorū,&ad virtutis augmentū,sufficit triennalis tēporis testimoniū.Quod ipsum Plato de impijs pœnitentibus iā olim ferè decreuit,excepto quod pro triennio quinquennīū præfiniuit. Inquit eñ lib.10.de legibus:impius, qui post quinquennīū in carcere trāsactū, modestior factus fuerit: ille in posterū vna cū modestis habitet.Authē.de Monachis.§.si verò.c.legem.53. dist.c. si seruus . 54. dist. c. de viro.12.q.2.Alciat.lib.2. præsumptio.cap.7.

22 Vbi aūt pœnitēti imposita est pœna carceris irremissibilis,remitti solet post octo annos, benignitate solā id suadēte:nā decēniū saltem exigebatur iure ciuili, nisi ad aliam considerationem confugias.l.in metallum.ff.de pœnis.l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæreditatum computationi. ad leg. falcidiam.

23 Si verò quispiam in carcerem fuerit coniectus propter suspicionem hæresis, & post aliquod tẽpus è custodia fugerit, de pœna eius distinguendũ est. Nã si ruptis vinculis, aut foribus effractis fugerit, durius puniendus est: sin autẽ custodis negligentia euaserit, mitius coercebitur, vt Vlpianus censuit. Vulgò autẽ dici solet, fugiens è carcere pro confesso habetur, & crimẽ pro quo vinctus erat, fateri videtur: sed id iure cõmuni mihi nõ probatur: legibus tamen regijs 25 planius idipsũ constitutũ est. Meo quidem iudicio seuerè admodũ. Quã ob rẽ moribus receptũ est, vt si honestior sitis, q è carcere fugit diligentius custodiatur, & puniatur duri⁹ propter fugã: si aũt vilior sit, fustibus cædatur, & iterũ causa eius tractetur, nec fateri crimẽ propter fugã cẽseatur. Quod si cõprehẽdi nõ possit, tũc procedatur cõtra illũ, tanquã cõtra cõfessum: & in crimine hæresis tanquã contra contumacẽ & impœnitẽtem. l.1. de effracto. & expilato. l. in eos. de custo. reo. regia. l 13. tit. 29. parte. 7. Bal. in. c. cũ dilectus. de ordi. cognit. Cuma cõsil. 105. Feli. in. c. nullus. de prẽsũptio. Igneus in. l. 3. §. subuenitur. & in. l. lege. ad Sillani. Ripa. in. l. admonendi. de iure iuran. nu. 170. Bohe. decisio. 215.

24 Verũ ille, qui dãnatus erat ad perpetuũ carcerem, & ab eo fugit, hoc ipso relapsus habetur, & oĩs audiẽtia est illi denegãda: quia, vt aiũt, videtur fictè conuersus, & simulatè cõfessus, & in errorem pristinũ recidisse. Hęc est multorũ opinio meo iudicio crudelis & falsa & quę nullo iure, aut vrgẽte ratiõe probari potest: eã tamẽ sequuntur Archidiaconus, Dominicus. & ingẽs agmẽ. Archi. Ioa. And. Dñi. & Anchara. in. c. vt cõmissi. §. nec nõ. De hære. lib. 6. Ioa. de ana. & Feli. in. c. pe. eodẽ tit. lib. 5. Squillacẽ. de fide catho. c. 27. glo. in. l. 1. tit. 26. parte. 7. Arelata. de hęre. notabi. 5.

25 Ego verò ab illorũ opinatione vehemẽter dissentio: quia is, qui è carcere fugit, ĩpœnitens est, nõ relapsus: ideoq; si pœnitere velit, audiẽdus & recipiendus est. Quippè relapsus nõ est, nisi qui iterũ in hæresim labitur: quod vel ex ipso relapsi nomine quiuis facilè intelliget. Ille autẽ qui fugit, nullã hæresim fuga ipsa cõmittit: nec iudices pręsumere, aut fingere debẽt quempiã esse relapsum, quem lex nominatim relapsum esse nõ dicit. Itaq; quãdiu ille in fuga fuerit, & iniunctæ pœnitentiæ nõ satisfecerit, condẽnari poterit, tanquam impœnitens: si verò vel ipse redierit, vel cõprehensus fuerit, & paratus sit ecclesiæ satisfacere, tũc maiore pœnitentia coercendus propter fugã, sed tamen ecclesiæ gremio benigne excipiẽdus est. l. aut damnum. §. quisquis. ff de pœnis.

26 Non solum is, qui iniustè dãnatus est, potest è carcere licitè fugere, sed etiã ille, qui ad mortis pœnam iustè cõdemnatur à iudice: 28 quia nemo tenetur id facere, ex quo mors consequatur: quod faceret vinctus, si maneret in carcere, cũ fugere posset: tametsi aliud lõga & elegãti disputatiõe defendat Socrates apud Platonẽ in critone: non tñ debet resistere iudici iustè sententiã exequẽti. Et hęc est recepta sentẽtia theologorũ vt Almain⁹ testatur: vterq; Thomas. 2. secundę. quæst. 69. Archid. in. c. cũ homo. 23. quæst. 5. Ancha. & Imo. in clem. pastoralis. de re iudi. Almain⁹ tracta. de suprema potestate laica quæst. 3. c. 1. Driedo lib. 1. de libertate christiana. pcg. 226. Couar. lib. 1. varia. resolu. cap. 2.

27 Plusculũ dubitatiõis habet, an liceat ei, qui iustè morte afficipotest, ruptis vinculis, & forib⁹ carceris effractis fugere? multi eñ cõsentiũt, id nullo pacto licere: quia iudici quodã modo resisteret in his, in quib⁹ habet potestatẽ: & iniuriã illi atq; reipublicę faceret, publicã custodiã violãdo. Nã quẽad modũ licitũ est, per alienũ agrũ trãsire sine iniuria vel dãno dñi: non tñ licet sepẽ illius, vt quispiã agrũ ingrediatur, demoliri: sic vincto licitũ est è carcere fugere, sed non licet illi vincula rũpere, aut fores effringere: quæ sentẽtia probabilis est, & plures habet authores. Héri. Gãda. quolib. 9. arti. 25. Ioan. maio. in. lib. 4. sent. distin. 15. quęst. 22. Siluester in summa, verbo, fugere. Almainus prænotatõ cap. 1. Couar. eodem cap. 2.

28 Caietanus tñ contrariã opinionem tuetur, dicẽs vincula frangere aliud esse, quàm resistere aut pugnare: nec magis facere iniuriam iudici, aut reipublicæ illũ qui ruptis vinculis euasit, quã cũ, qui dãnat⁹ ad bestias, occiso leone fugit. Nec verã esse suprascriptã similitudinẽ: quia in diruptiõe sepis agitur de dãno dñi: hic autem non est quęstio de dãno rupti carceris, sed vtrũ hæc fractio redigatur ad fugã, uel potius ad repugnãtiam. Hæc ille, subtilius iudicio meo, quã verius: quia multa absurda, & rei publicæ noxia ex hac opinione sequerẽtur: quæ facile quivis intelligere poterit. Vide Angel. in summa, verbo, fugere. Bohe. Decisio. 215. Domini. Soto. lib. 5. de iusti. & iure quæst. 6. arti. 4.

29 Illud autẽ animaduertendũ est, presbyteros nõ esse in carcerẽ cõijciẽdos, nisi aduersus eos duo vel tres testes dixerint testimonium: quia nec accusatio cõtra illos est recipienda nisi sub duobus aut tribus testibus, vt Paulus Apostolus inquit: & diuus Thomas ius illud singulare esse ait, in honorẽ presbyteroũ. 1. Timo. 5. & inibi Thomas. c. accusatio. 2. q. 7.

30 Ijs autẽ qui sunt carcere clausi, copia cõfessarij faciẽda nõ est, excepto, si plenè iudicib⁹ hæreses cõfessi fuerint, aut in extremũ vitę discrimẽ venerit. Tũc eñ absoluẽdi

Universidad de Deusto
Biblioteca

à confessario, & ab inquisitoribus reconciliandi sunt ecclesiæ, & in loco sacro secreto sepeliendi, donec sententia publicè proferatur.

31 Vtrùm damnati ad perpetuũ carcerem testamentũ facere possint? Multi quidem id negant: sed cõtraria sentẽtia mihi magis probatur: quia non est ille seruus pœnæ, sed agit illic pœnitentiam: nec iure aliquo cautum est, vt testamentum facere nequeat. Abbas in.c.tuę.de pœnis. Bal. in.l.1. C. de sacrosan. eccle. Bertrandus consi. 194. lib. 1.

De defensionibus reorum, Titul. XVII.

1 *Defensio quid sit, & quomodo hæreticis pertinacibus denegetur.*
2 *Defensio prima & potissima reorum innocentium, qualis sit.*
3 *Innocens constantissimè negare debet obiecta crimina.*
4 *Veritatis & innocentiæ vis.*
5 *Negare tantum obiecta crimina, quare innocentibus non sit defensio sufficiens.*
6 *Defensio optima quæ sit.*
7 *Reus negans factum, quo pacto id probare queat.*
8 *Reus, si pluribus & melioribus testibus probet, se nihil eorum fecisse aut dixisse eo loco & tempore, quo crimen commississe accusatur, absolui debet.*
9 *Defensio etiam magna est, testes refutare.*
10 *Defensiones aliæ, quibus rei omnino excusantur.*
11 *Excipere ea, quæ exceptione non indigent, cur iurisperiti non nunquam soleant.*
12 *Hæresis à furioso dicta impunita cur esse debeat.*
13 *Hæretici qui in furorem incidit, quomodo peragenda sit causa.*
14 *Infantes, si quid impium dicant, cur puniendi non sint.*
15 *Senex decrepitæ ætatis, qui suæ mentis compotes non fuerint, eodem in loco atque infantes & dementes habendi sunt.*
16 *Dormientes eodem in numero reponendi sunt cũ infantibus & dementibus.*
17 *Ebrietas, quãdo ab hæresi excusari possit*
18 *Referentes aliorum hæreses, quando puniri non debeant.*
19 *Linguæ lapsus puniri non debet.*
20 *Hæreticus non est, qui errat sine pertinacia contra aliquam veritatem fidei, quam explicitè scire non tenebatur.*
21 *Rusticitas nimia ab hæresi excusare potest.*
22 *Iocus & facetia quando ab hæresi excusari possint.*
23 *Iocus & facetia impunè sonãs, impiè prætiri non debent.*
24 *Stilponis & Theodori facetiæ de Minerua.*
25 *Peccata omnia in tres classes distribuit Diuus Augustinus.*
26 *Pueri & impuberes, cur vix hæretici cẽseri debeant.*
27 *Senes summa senectute confecti, pueri censendi.*
28 *Mulieres cur facilius excusari, & mitius puniri debeant, quàm viri.*
29 *Hæretici non sunt, qui coacti aliquid impium patrauerunt.*
30 *Mortis metu, vel alterius mali, qui impium quidpiam dicit aut facit, mitius puniendus.*
31 *Mortis metus excusare eum non potest, qui fidem abnegat.*
32 *Mortis metu fidem abnegare, quàm impium sit facinus.*
33 *Metu deficientium à fide par culpa non non est, nec pœna eadem.*
34 *Mortis & tormentorum metu, an timore infamiæ vel exilij, vel minoris mali quis deficiat, multum interest.*
35 *Hæresis qua in re differat ab alijs crimibus*
36 *Hæreticus non est, qui victus supplicijs Deum sermone tenus abnegat.*
37 *Mortis metu Deum verbis tantum abnegans, quid facere debeat, ne hæreticus censeatur.*
38 *Mortis metu lapsi, si statim resipiscant, humanè recipiendi sunt.*
39 *Martyrium temere appetendum non est.*
40 *Episcopus quando nõ debeat fugere mortis periculum.*
41 *Hæreticus non est, qui magna animi perturbatione quidpiam hæreticum dixerit.*
42 *Perturbationum animi potentissima quæ sit.*
43 *Amoris furore percitus, licet hæreticum aliquid dicat, defendi nonnunquam potest.*
44 *Amore nimio insaniens, si imaginem amicæ suæ adoret, aut quidpiam simile committat, defendi etiam potest.*
45 *Incontinentiæ binæ species numerantur ab Aristotele.*
46 *Dolor inexpectatus & vehementius ab hæresi nonnunquam excusat.*
47 *Iræ vix & impetus.*
48 *Ira inflammati, licet hæreticũ aliquid* 2 *dixerint, hæretici tamen censendi nõ sunt.*
49 *Peccata quæ sine electione ab inuictis committuntur, digna sunt clementia & venia.*
50 *Semiebrius si blasphemias aut hæreses dixerit, puniendus est, mitius tamen.*
51 *Inquisitor, si suspectus sit, magna reorũ defensio esse poterit.*
52 *Inquisitor apostolicus, cum apud Hispanos recusatur, arbitri non eliguntur, vt de suspicione cognoscant.*
53 *Renuntiatio, qua reus defensionibus suis renuntiat, nullius momenti est.*
54 *Renuntiatio rei, quando ex nonnullorũ sententia, robur habere credatur.*
55 *Inquisitores quo pacto se gerere soleant cum reis, qui defensionibus suis renunciant.*
56 *Testes in causa reorum de hæresi, qui nõ admitti debeant.*
57 *Consanguinei reorum, vtrum defensiones allegare possint, & ad earum probationem admitti.*
58 *Probare probitatem suam, & actus religionis ab eis factos, contrarios erroribus obiectis, reis quid vtilitatis afferat.*

1 HAEreticis pertinacibus omnis defensio denegata est: rei tamẽ nondum plenè conuicti iustis defensionibus vti possunt: nec enim defensionis facultas vlli vnquam prohibenda est. Vt autem Aristoteles libro tethoricæ ad Alexandrum ait, defensio est delictorum & iniuriarũ quæ vel in accusationem, vel in suspicionem venerint, dissolutio. l. defensionis. C. de iure fisci lib. 10.

2 Prima reorum innocentium, eademque potissima defensio est, negare crimina falsò illis obiecta. Vt enim Fabius lib. 3. c. 8. inquit, longè fortissima tuẽdi se ratio est, si quod objiciatur, negari potest: nã accusatore non probante, reus & si nihil præstiterit, absoluẽdus est: vt habet iuris regula vulgaris & peruagata. l. qui accusare. C. de edendo. l. actor de probatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Innocens verò constantissimè negare debet obiecta crimina, ne se ipsum iniustè cõdemnet, & falsum pro testimonio dicat. Nam & si præceptum diuinum sit, falsũ testimonium non dices aduersus proximum tuum: non ideò tamẽ si aduersus se ipsum quisquam falsum testimonium dixerit, ab hoc se putauerit crimine alienũ: quia regulam diligendi proximum à se met ipso accepit: quoniam quidem scriptũ est, diliges proximũ tuũ sicut te ipsum. & cætera, quæ diuus Augustinus persecutus est, libro primo de ciuitate Dei. cap. 17. c. si non licet. 23 q. 5.

4 Constantẽ cum efficient innocẽtia & veritas: iustus enim quasi leo confidens absque terrore erit: vt inquit in prouerbijs Sapiens. Et Cicero pro Milone: magna vis est conscientiæ iudices, & magna in vtranque partẽ: vt neque timeant, qui nihil commisserint: & pœnã semper ante oculos versari putẽt, qui peccauerint. Et in oratione pro Cælio: O magna vis veritatis, quę cõtra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fictas omniũ insidias, facilè se per se ipsam defendat. Et Plautus, quæ nõ deliquit, decet audacẽ esse & cõfidenter pro se, & protervè loqui.

5 Verum & nocentes & improbi manifesta etiam crimina persæpe inficiari solent: vnde illud Demostenis oratione de falsa legatione scitis vtique hoc, ex quo nati sunt homines, & iudicia exercẽtur, neminem vnquam, qui crimen fateretur esse condemnatũ: sed frontẽ perfricãt, negant, mentiuntur, causas comminiscuntur, omnia faciunt, ne pœnas luãt, alijs ergo defensionibus opus est vt ab improbis testibus tuta sit innocẽtia.

6 Ea igitur defensio erit optima, si reus probare poterit, se nihil eorũ, de quib⁹ accusatur, dixisse, aut cõmisisse. Quod & Aristoteles docuit, libro rhetoricæ ad Alexandrũ, dicẽs: defendendi species tribus præceptis cõstat. Aut em defẽsori ostendendũ est, se nihil eorũ, quorũ accusatur, patrauisse: aut si cogatur fateri, & cętera. Et Fabius loco prẽnotato: longe fortissima tuẽdi se ratio est, si quod obijcitur negari potest. proxima, si non, id quod obijcitur, factũ esse dicitur.

7 Sed quia valde difficile est, ne dicã impossibile, id probare directò: cũ negãtis factũ nulla sit directa probatio, quia quod nõ est, nõ habet causas cognitiõis & probationis: id est nõ potest aliquo sensu cognosci, nec testis potest reddere causã per aliquẽ sensũ corporeũ, qua bene cõcludat, se id nosse, necesse est, vt tẽpus & locus perpetrati criminis assignetur, quo reus probare queat, se ab eo loco per id tẽpus abfuisse: id em causas habet cognitas, & quę facile probari possunt: vt rectissimè docuit Alfõsus tostadus in. 2. parte defensorij. c. 77. c. qm̃ cõtra. de ꝓbat. c. bonæ. de electio. l. optimam C. de contrahen. stipulatio. c. ex tenore: de testib.

8 Reus ergo absoluendus est, cũ probauerit pluribus testibus & melioribus, quod ex eo loco & tempore, nihil eorum ab eo dictũ est aut factum, de quibus testes accusatoris testimonium dixerint: addita ratione, quia id nec dici, nec fieri potuit, quin ipsi testes audissent, aut vidissent. Decius consil. 94. Ripa. in. l. in illa. ff. de verbo. obligat. Feli. in. c. tertio loco de probat. Ruinus consil. 145. lib. 5. Decius in. l. 1. C. de. bo. posse. secun. tabu.

9 Magna itẽ defensio erit, si reus testes refutauerit: nam si probare potuerit, accusatoris testes inimicos esse, aut ab inimicis pecunia subornatos, aut contra reum cõiurasse. Nulla eis fides habenda est. c. per tuas. de fino. c. in fidei fauorem. de hæreti. lib. 6.

10 Sunt & aliæ reorum defensiones, quibus omnino excusantur: de quibus ciuis meus Seneca prudentèr, vt solet, inquit: multa quãuis non excipiantur, intelligũtur: scriptum legis angustum, legis interpretatio diffusa est, quædam tã manifesta sunt, vt nullam exceptionem desiderent. Quid interest lege excipere, ne fraudi sit ei, qui per insaniam patrem pulsaue rit? cum illi non supplicio, sed remedio opus sit. & cætera. declamat. 4. & controuersia. 27.

11 Sed quamuis hæc ita sint, iure consulti tamen, dubitationis tollendę gratia, hæc eadem excipere solent. Cùm autem hæresis crimẽ sit magnum: quod errore intellectus, & pertinacia voluntatis perficitur: vbi hæc desunt, nec hæresis erit: peccata enim omnia, nisi voluntaria sint, peccata dici non possunt: quam ob rem neque punienda sunt. c. 1. cum seq. 15. quęst. 1. l. fædissimam. C. ad leg. iuli. de adulte.

12 Hinc est, quòd hæresis à furioso dicta, impunita esse debet: idéque erit, si ab insano, amente, fanatico, & furijs seu dæmonibus agitato, dicatur. ij enim omnes & id genus alij, nec errorem intellectus habent, nec pertinaciam voluntatis. l. diuus. ff. de offi. præsi. l. vlti. ff. de administra. tuto. c. aliquos cum seq. 15. q. 1. l. infans. ff. de ficarijs. Tiraquel. de pœnis. causa. 2.

13 Quid si hæreticus incidat in furorem? causa quidem bonorum peragi poterit, aut curatore bonis dato, aut certè vocatis eius hæredibus, ipse tamen custodiendus est, donec ad sanam mentem redeat: nec damnari potest ante quã in furore moriatur: quia fortè prę resipiscet, & ecclesię reconciliabitur. l. patre furioso. ff. de his qui sui vel alio. iuris sunt. Bal. Alex. & cęteri in. l. furiosum. C. qui testamẽ. face. possunt. Tiraquel de pœnis, causa. 3.

Insans

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 Infans quoque si quid impium dixerit puniendus nō est: quia ea ætas, quæ dicit, non intelligit. Et infantes innocentia consilij tuetur. l. 1. C. de falsa monc. l. infans. ff. ad leg. corne. de sica.

15 Idem iuris est, in senibus ætatis decrepitæ, qui suæ mentis non fuerint compotes: hoc enim Plato libro nono de legibus, furiosis & infantibus sapienter exæquat: senes quippè decipiunt, cum debilitate nimia confecti sunt, vt Cassiodorus tradit libro de anima.

16 Eadem & in dormiente dicimus: nec id superuacaneum est: nam persæpe multi dormientes, non solùm loqui, sed ambulare etiā, aliaquæ facere visi sūt: quod illis euenire solet, quorum sensus exteriores somno ligati sunt, interiores liberi atque soluti. clem. 1. de homici. l. 1. §. adipiscimur. ff. de atqui. posse. l. 1. ff. de autho. tuto. Aristotele. lib. 5. de genera. cap. 1. Albertus in commento libri de somno & vigilia. Barto. Sybilla in speculo peregri. quæst. primæ decadis cap. 8. quæst. 2. Pet. Crinitus lib. 11. cap. vlti. In. l. 3. §. hoc autem ff. ad sillania. Alberti. de assertio. catho. quęst. 36. Tiraquel. de pœnis. causa. 5.

17 Ebrietas quoque ab hæresi excusare potest, tunc scilicet, cum omnino mente priuauit: nesciūt enim ebrij quid loquantur, qui nimio vino indulgent, & sepulti iacent. Ideoque qui per vinum delinquiunt, ij apud sapiētes iudices, venia donantur. c. sanè. c. inebriauerunt. 15. quæst. 1. vide Athæneū lib. 10. cap. 15.

18 Qui refert aliorum hæreses, nisi dolo malo id faciat, puniendus non est: dolus autem non præsumitur, excepto si ex circunstantijs aliud sit verisimile. Vidi ego multos suspectos homines, qui testibus conuicti, illud in ore habebant: referendo diximus, non affirmando: sed nihil eis profuit istud perfugium. l. qui iniuriæ. ff. de furtis. l. obligationum substantia. ff. de obligat. & actio.

19 Nec is, qui lapsu linguę aliquid hæreticum dixerit, hæreticus censendus est, præsertim cum se in continenti correxerit: nec enim lubricum linguę ad pœnam facile trahēdum est: quia vt ecclesiastic⁹ inquit, est qui labitur lingua sua, sed nō ex animo. Et vt ait Augustinus ream linguam non facit nisi rea mens. l. famosi. ff. ad leg. iuli. maiesta. l. stichus imò Paphilus. ff. de manu. testamen. l. si ita scriptum. de hæredi. institu. c. homines. 22. q. 2. ecclesiastici. 19.

20 Is etiam hæreticus non est, qui errat sine pertinacia contra aliquam veritatem catholicæ fidei, quam explicitè scire non tenebatur: & eo magis, si ab aliquo deceptus fuit, cui credere tenebatur. c. dixit Apostolus. 24. quęst. 3.

21 Nimia quoque rusticitas excusare potest ab hæresi, etiam si in ijs rusticus erret, in quibus nulla esset prudentium defensio. Aliud erit seruandum in rusticis sagacibus, qui ingenio valent: & in eis, de quibus diu⁹ Gregorius inquit, multos obtusi sensus homines cernimus, & tamen eos in malis actibus astutos videmus: propheta quoque testante, qui ait, sapientes sunt, vt faciant mala: benè autem facere nesciūt. Grego. lib. 14. in Iob. cap. 27. glo. recepta comuniter in l. Athletæ. §. de rusticis. ff. de excusatio tuto.

22 Iocus autem & facetia efficere nonnunquam possunt, vt dicteriū aliquod impiè sonans, ne sit hæreticum, defendi queat. Videlicet, cū repentè, celeriter, inconsultò & ex occasione ac sine deliberatione dictum fuerit: nec id aliam ob causam, nisi vt qui illūd dixerit, facetus esse videatur, pręsertim cum suspectus non erat insulsus & ineptus ille. l. obligationum substantia. ff. de obligat. & actio.

23 Sed & si hæreticus nō sit is, qui talia temerè effutiuit: puniendus tamen est, vt maledicus, & temerarius. Pessimi enim exempli res est, cum diuis aut rebus diuinis iocari. Quāobrem suspectus quidem efficitur, qui dicteria impia per iocum dixerit, vt rectè tradit Gersō, addito versiculo memorabili:

Non patitur ludum fama, fides, oculus.

Quod si ludus noxius & perniciosus iure punitur: si meritò vitupe-

24 ratur ab omnibus iocandi genus intempestiuum, illiberale, petulās, & obcœnum: multo maiore vituperatione & punitione dignū est iocandi genus irreligiosum, contumeliosum, flagitiosum, impium & hærericum. Gerson parte. 2. tractatu vlti. l. nam lusus. ff. ad leg. aquili. l. in furti. §. vlti. ff. de furtis. Cicero lib. 1. offi. Fabius lib. 6. cap. 4. Gellius lib. 4. cap. vlti. Chrisosto. in epistola ad ephe. sermone. 17. & in posteriore ad corin. homi. 2. & in cap. Matthæi. 2. homilia. 6.

Laertius libro. 2. Stilponem, aiunt, maximè facetum, dixisse, Minerua non esse Deum. Qua ex re cū in ariū pagū pertractus fuisset, nihil inficiatum, ferunt, imò rectè se locutum asseruisse: nō enim Deum esse, sed deam: Deos quippè mares esse. Areopagitas tamen nihilo placatiores factos, iussisse cōtinuò ipsum vrbe excedere: quo etiam tempore Theodorum iurgio dixisse, vnde hoc nouerat stilpo? nū amota palla ipsam inspexerat?

25 Diuus Augustinus peccata omnia in tres classes distribuit. Alia inquit, sūt peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitię, infirmitas cōtraria est virtuti: imperitia sapientiæ: malitia bonitati. Peccata malitiæ defendi non possunt de errore & ignorantia alibi dixero: superest: vt de peccatis infirmitatis aliqua perstringam⁹. Augusti. lib. 83. quæstionum, quæst. 26.

26 Pueri & impuberes vix hæretici esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

ci esse possūt, nisi fortè malitia corū ætatis defectum suppleat. Fragile enim & infirmum est eorum consilium, & errare facile queunt: præsertim cum seducti fuerint à parentibus suis. Et quamuis perfecti hæretici esse credātur, mitiº tñ puniēdi sunt: & miseratio ætatis ad mediocrē pœnā iudicē deducere debet. l. 1. l. auxiliū. §. in delictis. ff. de mino. c. dixit Apostolus 24. quæst. 3. Tiraquel de pœnis, causa. 7.

27 Senes quoque, qui summa senectute confecti, ad ingenium puerorum redierunt, in eadem causa sunt: rursus namque puer est quisquis consenuit. Et eo magis, cum simplicitas coniuncta est cum senectute. c. tanta nequitia. 86. dist. l. si quis ingrauescente. §. ignoscitur. ff. ad silania. Clemens Alexandrinus lib. 6. stromatum. Tiraquel de pœnis, causa. 8.

28 Mulieres fermè vt pueri, leuis sententiæ sunt: facilius ergo excusari possūt, & mitius puniri debēt, quàm viri: & ignorātia defendi solet, in ijs præcipuè, quę explicata fide scire non tenebantur: in cæteris enim excusationē nō habēt. Quin imò lutheranorum vxores & filiæ pudicitiā, vt audio, cum religione abiecerunt: nam sublato pudore sacræ confessionis, omnes ferè impudicæ pariter & impiæ factæ sunt. c. indignantur. 32. quæst. 6. l. quisquis. §. id filias. C. ad leg. iuli. maiesta. l. 2. in fine. ff. de iure fisci. Tiraquel, de pœnis causa. 9.

29 Qui autem vi coacti sunt, manus imponere sacrificijs idolorū, aut simile quippiam facere, ij proculdubiò hęretici non sunt: principium enim extrinsecus est adhibitum: neque aliquid adiumenti attulerunt ij, qui coacti sunt. Quam ob rem in concilio Ancyrano decreuerunt patres, vt hi ad communionem admitterentur. c. 3. l. fœdissimam. C. ad leg. iuli. de adulte. c. sacris. de his, quæ vi met. ve causa fiunt. c. presbyteros. 50. distin.

30 Sed cum aliquis metu mortis, vel alterius mali, impium quippiā dicit aut facit, is quidem puniendus est pro modo culpæ, sed mitiº. Nā & si id facere noluisset, maluit tñ facere, quā talia pati: & in ipso positū fuit principiū cōmouēdarū partiū, quas actibº eiusmodi perficiēdis quasi instrumēta adhibuit: itaque voluntarius fecit. 3. ethi. cap. 1. l. si mulier. §. si metu. ff. quod met. causa. l. si patre cogēte. ff. de ritu nuptia. c. merito. 15. q. 1. Cyprianus epistola secunda lib. 1. Augusti. super lib. numero. quæst. 24. Tho. 1. 2. quæst. 6. Tiraquel. de pœnis, causa. 36.

31 Nec metus mortis excusare potest eum, qui fidem catholicam abnegauit. Sunt enim quædam (vt Aristoteles ait) ptim ita fœda, partim ita flagitiosa, nemo vt ad ea impelli iure possit, potiusq; oppetēda mors est grauissimis toleratis cruciatibº, & vt præclarè iquit Cicero, præter culpā ac pctm, hōi accidere

dere nil potest, quod sit horribile aut pertimescendum. 3. ethi. cap. 1. Cicero lib. 5. familiarium epistola vltima.

32 Maximum esse scelus istius impietatis, palam est, inquit enim seruator noster: nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem nō possunt occidere. Et paulò post. Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cælis est. Et per Esaiam dicit Dominus, nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis: ego ego ipse consolabor vos. Quis tu vt timeres ab homine mortali, & oblitus est Domini factoris tui? Et Paulus ait, Si negauerimus, & ille negabit nos. Et Origenes, qui denegat fidem in persecutionis tempore, omnia ejacuauit, nudus repentè & inanis effectus est, & oēs iustitiæ eius, quas fecit, non commemorabuntur. Mat. 10. Lucæ. 12. Esaiæ 51. Paulus. 2. Timo. 2. Origenes in lib. iudicum. homilia. 7. c. non solum. 11. quæst. 3.

33 Non omnium, qui metu deficiunt, par culpa est, nec eadem pœna eorum esse debet. Aliter enim peccant sapientes, & graues viri, aliter qui medio officio tenentur: aliter humiliores & fragiliores homines: nec exigitur eadem virtus in his, atque in illis. Nec enim ad virtutes heroicas perinde tenentur fragiliores atque perfectiores. Itaque grauius delinquūt principes, episcopi, clerici, monachi, nobiles, theologi, philosophi, sapientes, & fortes, quàm plebei, mulieres & reliqui. Seuerius ergo puniri debēt c. Lotharius. 31. quæst. 2. capit. cos quos de consecrat. dist. 4. cap. hoc ipsum. 33. quæst. 2. l. si quid vendidit. ff. de ędili. edicto. l. isti. quidem quod met. causa. c. ne quis. 22. quęstio. Salomon. in. l. 1. ff. de legib.

34 Plurimum refert, vtrum quispiam deficiat metu mortis & tormentorum, an timore infamiæ, vel exilij, vel etiam minoris mali. Nunquid eadem est causa eius, (inquit Ambrosius) qui sponte negat & eius quem tormenta inclinauerunt ad sacrilegium? nūquid Christus ipse Athletas suos, quos viderit grauibus paulisper cessisse supplicijs, sine venia patietur permanere? veniæ quidem tunc locus est, cum ea quis facit, quę non sunt facienda, ijs impulsus omnibus, quæ & humanam naturam longè multumque superant, & nemo possit sustinere. Et hæc Aristotelis, Cypriani, & sapientium omniū sententia est. 3. ethi. cap. 1. Cyprianus sermone, de lapsis. c. potest fieri de pœniten. distin. 1. c. cum dilectus. de his quę vi. met. ve cau. fiunt.

35 Sed inter hæresim & alia crimina hoc interest, quod ea metu cōmissa, nihilominus perfecta sunt: hæresis verò non ante perficitur, quàm pertinax cōsensus accedat. Nec enim hæresis in dictis aut factis, sed in intellectu & voluntate con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

consistit: atqui cætera potest homo nolens, credere verò non nisi volens. Vnde fieri potest, vt aliquis victus supplicijs, sermõe neget Deũ, & corde adoret. Et vt inquit Cyprianus libro de duplici martyrio: quum tyrannus dicit, abnega Christum & immola Ioui, & esto amicus noster, aut morere: sæpe lingua negat, corde reclamãte: & manus adolet thus, cum animus intus adoret Christum. Quamquam hoc 39
quoque grauissimum est crimen: tame aliquam impietatis culpam eleuat humanæ naturæ imbecillitas. c. potest fieri. de pœniten. dist. 1.

36 Quinimo qui tali metu lapsus est, & corde non discessit à fide catholica, is nec hæreticus fuit. Nec hæreticorum pœnis affici debet. Cyprianus lib. de duplici martyrio. Ambrosius lib. 1. de pœniten. cap. 3. Alex. Ales 1. parte, quæst. 83. Alberti. in rubri. de hæreti. lib. 6. quæst. 13. Brunus libro 1. de hæreti. capite 4.

37 Sed vt verisimile sit, quod is nõ consenserit, nec hæreticus, nec apostata fuit: opus est, vt doleat, & metu cessante statim redeat, agatque pœnitentiam. Nam si diu tacuit, & non reclamauit, vtique consensisse ac ratum habuisse videbitur. 3. ethi. cap. 1. cõcilio Ancyrano, cap. 3. l. 2. C. de his. quæ vi metusue causa gesta sunt Salomo. in l. 1. ff. de legibus.

38 Circa eos verò, qui post lapsum confestim redeunt, aliquid humanitatis debet ostendi, & benignè recipiendi sunt: quemadmodum à sanctis patribus identidem decretum & vsitatum est. Nam vt inquit Lactantius lib. 5. diuina. institutio. cap. 13. multo firmior est fides, quã reponit pœnitentia. concilio Niceno canone. 11. Arelatensi. cap. 11. Ancyrano cap. 6. Cypria. sermone, de lapsis, Nicepho. lib. 6. ecclesiasticæ historiæ cap. 2. & 5.

Obiter autem admonere volui, martyrium non esse temerè appetendum: ait enim redemptor noster, cum persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Quod exemplo quoque docuit, cum se abscondit à Iudæis, & abijt in regionem iuxta desertum in ciuitate Ephrem. vt est apud Ioannem capite vndecimo. vbi Theophilactus inquit: in condemnationem Iudeorum se cedit dominus: interim & nos docens, ne nos temerè periculis ingeramus etiam pro pietate: sed stemus quidem fortiter deprehensi, non deprehẽsi autem ne in volũtarium periculum propter incertum euentum irruamus. Et Eusebius libro quarto ecclesiasticę historię cap. 15. memorans, Cointhum quendam, natione Phrygẽ, bestias cęteraque tormenta sponte lacessisse, ac tandem fracto animo defecisse: quę res, inquit, eum ad martyrium procacia potius & temeritate, quam deuotione prosiluisse declarat: ipse namque se iudicijs ingesserat. Itaque victus exemplum

emplum euidens omnibus dedit, cautius in rebus talibus & circunspectius agendũ: quia non temeritas, sed fides & modestia coronatur. Mat. 10. Nazanze. in vita Basilij. Ambro. lib. 1. offi. cap. 37. Chrysosto. in epist. ad hebræ. homilia. 5. & ad populũ Anthio. homilia. 67. 41
Clemens Alexan. lib. 4. stromatũ. Sozome. lib. 6. tripartitę. cap. 22. Nicepho. lib. 10. histo. eccl. c. 16. Theophyla. in Mat. c. 10. & in Lucã. c. 22.

40 Excipitur tñ episcopus ab ea regula: nam fugere non debet, si eius fuga nocitura sit ecclesiæ, ne mercenarius potius, quã bonus pastor esse videatur: sicuti diuus Augustinus ad Honoratũ scripsit. Et Ambrosius cũ à Iustina arriana, Valentiniani matre, de ecclesia iubere- 42
tur exire: ego, inquit, spõte hoc nõ agã ne lupis ouiũ septa contradere videar, atque blasphemantib⁹ Deũ: hic si placet, occide, hoc loco mortẽ prona volũtate suscipiã. Author Paulus diaconus lib. 12. rerũ Romanarum. Quod si nihil sit profuturus & episcopus ipse fugere potest. Nec moueat quenquã, quod fugatimidi hominis esse putetur: nã & Paulus ille, qui cert⁹ erat, quia nec mors, nec vita, nec angeli, nec principatus nec virtutes, nec alia creatura, poterat eũ separare à charitate Dei, ille inquã Paulus, Athleta Christi fortissimus, modo per fenestrã, modo per murũ fugiens, è manib⁹ tyrannorũ euasit. Fugit & Athanasius, fugerunt & alij multi sanctissimi, constantissimi & sapientissimi viri: pudendo Tertulliani errore, libro, de fuga in persecutione. Ioã. 10. Augusti. epist. 180 ad Roma. 8. posteriore ad Corin. c. 11. act. 9. c. pœn. & fin. 7. quæstio. 1. Tho. 22. quæst. 124.

Sed iã ad propositum reuertamur. Qui magna animi perturbatione cõmotus aliquid hæreticũ dixerit, is procul dubio hæreticus nõ est. Nisi ea fortè cõcurrant, quibus perficitur hęresis. Sunt autem perturbationes, vt ait Cicero, turbidi animorum, concitatiq; motus, auersi à ratione, inimici mentis vitæque tranquillæ, vel sunt commotiones animi, quæ rem consilio & ratione videre non sinunt.

Omnibus ex animi perturbationibus, vt inquit Cicero, nulla vehemẽtior est, quã amor: addit Gerson, nulla violentior nulla rapacior, nulla denique minus finẽs animã sui iuris esse. Diotima quoq; apud Platonẽ, magnũ dęmonẽ vocabat amorẽ: & Hieronymus lib. 1. aduersus Iouinianũ scribit, amor formæ rationis obliuio est, & infamiæ proximus: amor nõ consilio, sed furore ducitur: turbat consilia, altos & generosos spiritus frangit: à magnis cogitationibus ad humillimas trahit, querulos iracundos, temerarios, dure imperiosos, seruiliter blandos, omnibus inutiles facit. Hæc ille. Amor igitur præsertim improbus, & furor est & insania. Gerson sermone de san

Universidad de Deusto
Biblioteca

cto Bernardo. §. vlti. & inibi interpretes instit. de successio. sublatis.

43 Itaque si furore amoris aliquis perturbatus, offensione scilicet, aut zelotypia, vel desperatione, verba dixerit hæretica, defendi nonnunquam poterit, ne hęreticus esse credatur. Nam & zelotypia: vt ait Chrysostomus, violentissimus affectus est: & qui talia dixit, velut ebrius non vt hæreticus puniendus est. Chryso. in cap. Mat. 1. homilia 4. Tiraquel. de pœnis causa. 4.

44 Idęq; erit, si quispiã amore nimio insanies, amicę imaginẽ adoraret, aut aliqua verba emiserit, quę idololatriã sonent. Est em̃ hoc propriũ eius, qui vehemẽter amat, vt horreat metuatque: deinde inspiciẽs dilectã, vt eã tanquã Deum colat, & nisi vereretur insaniæ crimen, sacra amatę non aliter, quã Dei statuę faceret quẽadmodũ elegãter Plato diuinus tradit in phædro. Adde quod ex sententia Socratis Tibullus & Ouidi⁹ cõcinũt: *Iupiter omnipotẽs peruria ridet amãtũ.* Quod tamen tãquam rem seriam damnat Cyrillus libro sexto contra Iulianum.

45 Sed notanda distinctio est, quã Aristoteles posuit lib. 2. magnorũ moraliũ cap. 6. Incontinentiæ, inquit, binæ sunt species: vna quidem prorumpẽs & improuisa, & confestim proueniens: veluti cum speciosam mulierem viderimus, & confestim afficiamur: & ab affectu erũpit impulsus ad aliquid per petrandũ, q̃ fortasse non expediat. Altera verò velut quędã imbecillitas, quę cum ratione auertente insurgit. Prior igitur nõ admodũ sub reprehẽsionẽ cadere videtur, quando quidẽ etiã virtutis studiosis potest euenire, callidis & ingeniosis: secunda autẽ frigidis & melancholicis: tales nimirũ reprehendendi. ex hac igitur sententia, illi nonnullã defensionẽ habẽt, qui amore oecęcati sine deliberatione delinquũt: hi verò nullã, qui amoris prætextu aliquid præmeditatũ committũt. ac de his quidem Propertius ait:

Non semper placidus periuros videt amantes Iupiter.

Et Plautus in aulularia: *Nimis vile est vinũ atque amor: si ebrio atque amãti impunè facere quod lubeat, licet*

46 Ij quoque defendi possunt, qui in expectato & repentino dolore impietatẽ aliquã dixerint: vt enim Plato in timęo, inquit, dolores admodũ vehemẽtes, morborũ animę omniũ grauissimi sunt iudicandi. Et mox, qui dolorẽ vitare obnixè conatur, neque cernere, neque audire rectè quicquã potest: sed rabie furit, & in eo habitu cõstitutus, minimè rationis est cõpos. Et Fabius, dolor sępe egit in laqueos, in pręcipitia cõpulit, & cruciatus laborãtis animę vulneribus emisit. Et Plutarchus in oratione consolatoria, quũ multę sint animæ perturbationes, omniũ quã grauissima est dolor: multi em̃ dolore in furorẽ, nõnulli in incurabiles ęgritudines redacti

memorãtur: sibi ipsis quidã prędolore mortẽ conscisuerunt. Mulieres igitur, quæ improuisa inopinataq; morte maritorũ aut filiorum commotæ, aliquid impium repente dixisse, conuictę fuerint: nec hęreticę sunt, neque seuerius puniendæ. l. si adulteriũ. §. imperatores. ff. ad leg. iuli. de adulte. l. Grachus. C. eo de tit. Tiraquel. de pœnis, causa. 1.

47 Ira furor breuis est, inquit Horatius. & Cato senior irascentẽ à furioso tẽpore solũ distare dicebat. & Aristoteles, ira nonnullos in furorẽ & insaniã adigit. & Chrysostomus, ira fera est vehemẽs & furibũda. Et mox, inter irã & insaniã nihil differt, sed breuis quidã dæmõ est, imo quã qui dæmonio vexantur grauior. Et Cicero lib. 4. tusculanarũ quæstionũ, quid est quo nõ progrediatur eodẽ ira, quo furor: itaq; iratos proprie dicimus exijsse de potestate, id est, de cõsilio. de ratiõe, de mẽte. 7. ethi. cap. 3. & 6. Chrysosto. in Ioan. homilia. 47.

48 Quæ oĩa eo pertinent, vt ij, qui ira in cõsulta hæreticũ aliquid dixerint, nõ ꝓtinus censeantur hæretici. Hęresis em̃ ab electione est: Ea verò quę proficiscuntur ab ira, nõ diiudicãtur ex electione fieri: quia non ille incipit, qui facit, sed is qui prouocauit ad irã: vt Aristoteles tradit: benignius ergo cũ his agendũ est. c. hęresis. 24. quęst. 3. ethi. 5 c. 8. l. si explagis. §. 1. ff ad leg. aquil. l. quidquid calore. de regu. iur, Tiraquel. de pœnis. causa. 1.

49 Et generaliter ea dũtaxat pecca-

ta digna sũt clemẽtia & venia, quæ sine electione ab inuitis fiũt, secus verò si antecessit deliberatio. Diuinus quidẽ Plato lib. 9. de legibus inquit, per irã facit. & qui subitò absq; volũtate interimendi interficit, ita vt confestim post impetũ pœnitentia sequatur: & qui contumelia lacessiti, ideoq; in vindictę cupiditate perseuerantes, postea volentes interfecerunt, nec pœnitet ea fecisse: altera cędes cõsultò, altera inconsultò cõmissa dicitur: maiora verò supplicia illis decet imponere, qui consulto per irã delinquũt: illis cõtrà, qui repẽte & in cõsulto, leuiora. Et Cicero, in omni iniustitia per multũ interest, vtrũ perturbatione aliqua animi, quę plerunque breuis est & ad tẽpus: an consulto & cogitato fiat iniuria: leuiora sunt em̃, quæ repentino aliquo motu accidũt, quã ęa, quę meditata, quæ præparata inferũtur. 5. ethi. c. 8. Demosthenes oratione aduersus Midiã. Cicero lib. 1. offi. & lib. 2. de inuentione. Tho. 1. 2. quæst. 24. l. Grachus. C. ad. leg. iul. de. adulte.

50 Et quãuis delicta ab ebrijs commissa, inter crimina nõ sint ponenda, cũ ad imperiũ vini admissã esse videãtur, vt diuus Ambrosius scribit in libro de Elia & ieiunio, is tñ qui semiebrius blasphemat, aut hęreses dicit, puniendus quidẽ est, sed mitius, pro modo voluntarij & scãdali. l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re milita. l. respiciendũ. §. delinquunt. de pœnis vterque

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thomas.22.quæst.150.arti.vlti.Tiraquel.de pœnis.causa.6.Albertinus de assertionib.catho.quæstione36.

51 Magna reorum defensio esse poterit, si fortè inquisitor suspectus sit, vt reijciatur, propositis in eũ iustis reiectiõis siue recusationis causis. Veluti si inimicus sit, si coniurauit in reos, aut si tale quippiam probari possit: nec enim ob causas leuiores recusatio admittenda est. argu. c. per tuas. de simonia. Cardi. in Clem. 1. de hæreti. Angel. in summa, verbo inquisitio. §. 5. Parisius consil. 2 lib. 4. c. vlti. 3. q. 5. Rebuffus tracta. de recusationib.

52 Sed in Hispania cùm inquisitor apostolicus recusatur, non eliguntur arbitri, vt de suspicione cognoscant: ne iudicium eludatur, & causa fidei catholicæ differatur: sed in senatu causa recusationis summatim cognita, vel recusatus reijcitur: vel frinola & frustratoria recusatione repulsa, inquisitor iudicare iubetur. Neq; id iniuria: quia sicut proceditur appellatione remota, sic etiam spreta frinola recusatione procedi poterit. c. super eo. 2. c. cum speciali. de appellationib. & inibi interpretes.

53 Quid autẽ si reus defensionibus suis renuntiet, dicatq; se habere rata testimonia, nec velle vt reperantur testes? & cõmuni sententia receptum est, hãc renuntiationẽ nullius esse momẽti: quia nõ est audiẽdus reus perire festinãs. l. nõ tantũ. ff. de appellat. glo. omnibus probata in l. pactũ inter hæredem. ff. de pact.

54 Pleriq; tñ excipiũt eã specie à iudicibus vsitatã, cùm reus id ipsum fatetur quod testibus cõprobatum est, tunc eñ superuacuũ esse videtur iterũ testes producere. Bal. in. l. si accusatorib⁹. C. de accusat. Paul. Oroscius, & cęteri indicta. l. pactũ.

55 Verũ vt cunq; in alijs iudicijs res habeat, inquisitores nostri id seruare nõ debẽt. Primò, quia veritas apertior erit publicatis reo testimonijs, & ab eo sigillatim probatis: deinde, vt iustus sit actorũ processus, & reus ipse ac testes semel atq; iterũ interrogẽtur: postremò, quia sæpe rei solẽt reuocare suas cõfessiones: quã ob rem oportet, vt cõuicti sint: ad de q; miti⁹ agitur cũ cõfesso, quã cũ conuicto. c. non dicatis. 12. quæst. 1. c. afferte. de præsumptio. l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæstionib. Tiraquel. de pœnis. causa. 30.

56 Cõsanguinei reorũ integri testes nõ sũt ad probãdas defectiões: quia eorũ interest, reos absolui quorũ infamia ad eos vsq; porrigitur, si fuerint impietatis hæresisq; dãnati: nõ sũt igitur admittẽdi cõsanguinei, neq; affines aut familiares, sed alij testes integri & fide digni. l. 1. & 2. ff. de liber. causa. c. filij. de hæret. li. 6.

57 Sed est quæstionis, vtrũ reorũ cõsanguinei defensiones allegare possint, & ad earũ probationẽ sint admittẽdi? & cũ rei viuũt & ætatẽ habẽt, ipsi per se loquẽtur: nec ab alijs defẽdi possũt: sed audiẽdi sunt consangui-

sanguinei dũtaxat vsq; eo, vt inquisitores instruũtur: & si quid ab eis fuerit prolatum, quod reo prodesse queat, id officio iudicum inquirendum.

58 est: & ita senatus consulto cauetur. Solent rei probare probitatem suam, & actus religionis ab eis factos, contrarios & aduersos erroribus obiectis. Quod quidem prodesse potest ad præsumptionem hęresis diluendam. c. pen. de præsumptio. Bertrendus consil. 37. libro secundo,

De defunctis

Titulus XVIII.

1 *Mortem iustorum ecclesia laudare curat, improborum verò & hæretico, ram memoriam damnare.*
2 *Reis vita functis, in alijs criminibus ab hæresi, crimen cum pœna extinguitur.*
3 *Cadauera reorum de alijs criminibus ab hæresi, cur puniri non soleant.*
4 *Cadauera punitorum insepulta relinquẽda non sunt.*
5 *Cadauera & ossa hæreticorum puniẽda cur sint.*
6 *Hæreticus, post mortem condemnatur, ac si viuus esset.*
7 *Corpora hæreticorum non sunt inter christianorum corpora sepelienda.*
8 *Corpora hæreticorum inter christianorum corpora non esse sepelienda, Iosiæ, & aliorum exemplis comprobatur.*
9 *Sepulturæ ecclesiasticæ priuatio, ab hæreticorum excommunicatione descendit.*
10 *Ossa & cineres hæreticorum, & non solum cadauera, sepultura priuari debent*
11 *Hæretici defuncti memoria, & fama iure damnatur.*
12 *Defuncti hæretici memoria quando damnanda sit.*
13 *Defuncti, qui suspectus de hæresi lite procedente obijt, quo pacto causa tractanda sit.*
14 *Defunctus hæreticus accusari potest atque damnari, etiam post quadraginta annos.*
15 *Defuncti memoriam qui defendere possint coram iudicibus.*
16 *Filius viuo patre hæretico, cur ad eius defensionem non admittitur.*
17 *Citandi sunt præsentes & certi ad defuncti defensionem: absentes verò & incerti edictis generaliter vocandi.*
18 *Bonis defuncti publicatis, an teneantur successores ad fructuum restitutionẽ.*
19 *Processus contra defunctum breui tempore fiat.*
20 *Defuncti causa ab instantia iudicij absoluti, si aduersus eum alij testes superuenerint, denuo tractari poterit.*
21 *Mortem sibi conscisceve, non licet cuipiam.*
22 *Mortem sibi conscisceve quàm horrendum & execrandum facinus sit.*
23 *Mortem sibi conscisceve cur non liceat.*
24 *Mortem sibi voluntariam inferre, nulla auctoritas est, qua christianis concedatur.*
25 *Occidere se ipsum quinis prohibetur, diuino illo præcepto, non occides.*
26 *Occidere se ipsum contra naturalem inclinationem est.*
27 *Occidendo se ipsum iniuria fit reipb. & Deus lædituꝛ.*
28 *Occisor sui multò magis peccat, quã miles qui in iussu ducis à statione discedit.*
29 *Occidere se ipsum nequaquam licet, nisi id Deus specialiter præceperit.*
30 *Mortem sibi inferre non licet, multa tamen licent, ex quibus mors vel sequitur, vel acceleratur.*

Occiden-

Universidad de Deusto
Biblioteca

31 *Occidentes seipsos in carcere vbi propter hæresim coercebantur quales censendi sint.*

32 *Confessio illorum recipi non debet, qui post plenam confessionem sibi manus inferunt.*

33 *Defunctorum hæreticorum causa quomodo sit tractanda, colligitur ex octaua sessione Concilij Constantiensis.*

1 Icuti prætiosa est in conspectu Domini mors sanctorum ei⁹, vt propheta regi⁹ ait: sic mors prauorũ & impiorum execranda & detestabilis est. Et sicuti durat sẽper memoria iusti cũ laudibus: sic nom̃ impiorum putrescit, & eorũ est immortalis infamia. Quemadmodũ igitur sanctorũ mortem ecclesia catholica quotidie celebrat: sic & impiorũ & hęreticorũ dãnare solet memoriã, vt & iusti lætentur, & cõfundãtur iniqui. Psal. 115. Prouer. 10.

2 In alijs criminibus, reis vita functis, crimẽ cum pœna extinguitur: quia pręuenti sunt à summo iudice Deo, & vocati ad maximũ eius tribunal: & vt inquit Vlpianus, is qui in reatu decedit, integri status decedit: extinguitur enim crimen mortalitate, & re⁹ morte crimine liberatur. l. 1. cũ seq. C. si reus vel accusator. l. is. qui in reatu. ad leg. iuli. maiesta. l. cõtra pupillũ. §. is qui ad maius. de re iudi. l. si pœna. ff. de pœnis. c. ex epistola. c. quorundam. 23. distin. Tho. 2. secũdæ. quęstione. 104. arti. 5.

3 Sed neque cadauer puniri solet, quia sensu & anima caret, ac pœne capax nõ est. Viuos castigare decet, nõ mortuos, vt apud Stobæũ est, qui Sophoclẽ refert, ita dicentem: quid iuuat mortuos, qui amplius non sunt, affligere? Fabius quoque ait: mortem quidem finẽ esse, nec sæuitiam vltra fata procedere: illumq; valde crudelem iudicat, qui adeo hominem exuit, vt ibi pœnam quærat, vbi sensum doloris nõ inueniat. Postremo totius hominis crimen in solo cadauere iniustè punitur: quia vt Plato in Alcibiade inquit: non est homo hoc, quod videm⁹ fragile & terrenum: sed animus est, sed intellectus, qui omnem ambitum cæli, omnem decursum temporis excedit. Et iterũ in Axiocho, soluta simul hac compage, animoque rursus in proprium restituto locum, relictum istud corpus terrenum, atq; rationis expers, amplius nequaquã est homo: nos etenim anima sum⁹ animal immortale, mortali inclusum munimento. &cętera in eandem sententiam. Proclus quoque prope finem libri de anima & dæmone ait hominem esse animam corpore vtentem: corpus verò non partem hominis, sed instrumentũ esse. Et Ouidius lib. 3. de tristibus: Hector erat tum cum bello certabat, & idem tractus ab œmonio nõ erat Hector equo. Quibus consentanea tradiderunt, Mercurius, Lactan-

Lactantius, Ambrosius, & alij. Stobęus sermone. 112. Fabius declamatione. 12. Mercuri⁹ trismegistus in Asclepio. Lactan. de officio Dei. c. 20. Ambro. lib. 6. examerõ. c. 6. cũ seq. Cęlius li. 2. lectio. antiqua. c. 17.

4 Sed neq; punitorum cadauera insepulta relinquenda sunt, sed cognatis, vel quibuslibet petentibus ad sepulturã danda sunt: vt Vlpianus, Iulius Paul⁹, Diocletian⁹ quoque atq; Maximianus, crudeles alioqui, tradiderũt. Accedit eodem lex illa Deuteronomij: quãdo peccauerit homo q⁹ morte plectẽdum est, & adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo, nõ permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadẽ die sepelietur: quia maledictus à Deo est, qui pẽdet in ligno: & nequaquã contaminabis terrã tuam, quã dñs Deus tuus dederit tibi in possessionẽ. Quẽ locũ eleganter explicat Hieronymus in tertiũ caput epistolæ ad Galatas. Quã ob causã nõnulli putãt peccare iudices, qui corpora punitorũ sepeliri vetant: quod equidẽ verũ esse censeo, nisi fortè ad terrorẽ id pro magnis sceleribus receptũ sit moribus, aut legibus constitutũ: est enim hoc inhumanũ, crudele, & horrendũ. l. 1. & vlti. de cadaue. punito. l. obnoxios. C. de religio. & sumpti. fune Deutero. c. 21. Siluester verbo. sepultura. quęst. 10. Ioan. maio. in lib. 4. sent. distin. 45. quęst. 4. Couar. lib. 2. varia. resolut. cap. 1. nu. 11.

5 Sed quamuis in plerisq; alijs criminibus hęc ita sint: in crimine tñ hæresis propter atrocitatẽ eius, & reipublicæ documentũ, nõ solùm ad viuentẽ hominẽ, sed etiã ad cadauer, ad sepulchrũ, ad ossa & cineres, ad memoriã & famã pœna peruenit. Quod quidẽ iustissimũ est, vt nõ modo corpora multorũ, sed etiã plurimorũ animæ saluæ fiant. Nam si iure ac merito ab vltimo parricidio, vt Fabius ait, exigitur pœna trans hominẽ: quãto rectius ab hæretico grauior pœna exigenda est, qui suam primum animã, deinde familiæ suæ, postremo totius reipublicę, perpetua morte studet occidere. Fabius decla. 6.

6 Itaq; aduersus hęreticũ inquiritur etiã post mortẽ: & si de eius hæresi plane cõstiterit, condẽnatur ac si viuus esset: bonaq; illius publicãtur, & ab hęredib⁹ auferũtur: & insuper declaratur excõmunicatus: & iterũ excõmunicatur, quod attinet ad operatiões viuentiũ, vt pro eo non fiant pręces, neq; oblatiões, neq; in loco sacro sepeliatur. c. accusatus. §. in eo. de hæreti. lib. 6. c. à nobis. 2. de sent. excõmuni. c. sane profertur. 24. quæst. 2. l. manichęos. c. de hęreti. Alfõ. lib. 2. de iusta hæreti. punit. cap. 19. cum seq.

7 Corpora igitur hæreticorũ, defensorũ, & receptatorũ nõ sunt inter corpora christianorũ sepelienda. Quinimo qui scienter ea ecclesiasticę sepulturæ tradiderit, excõmunicationis sentẽtię subiacebit: & ab illa nõ est absoluẽdus, donec ꝓprijs manib⁹ hæreticorũ corpora

Universidad de Deusto
Biblioteca

publicè effodiat,& extrahat,& eorum ossa exuat atque proijciat: quod tamen tunc fieri debet, cum à fidelium corporibus discerni possunt. c. sicut de hæretici. capite 2. eodem. tit. libro. 6. prima instru. Hispalem. cap. 20. cap. sacris. de sepultu.

8 Sic etiam Iosias occidit omnes sacerdotes hæreticos, & eorum ossa commisit igni: & aliorum hæreticorum ossa de sepulchris tulit, & combusit ea. Et Irene augusta effodijt ossa Socri sui hæretici, & combussit illa: quod meritò à catholicis viris laudatur. Plato quoque diuinus huic sententiæ legibus suis accedit, libro decimo statuens, impios vita functos extra regionis fines insepultos eijciendos. Qui autem, inquit, eos sepelierit, impietatis crimine à volente accusetur. lib. 4. regnum. cap. 23. & lib. 2. paralipo. cap. 34. Nicephorus. lib. 17. eccle- 10
siasti. histo. cap. 27.

9 Pœna hæc priuationis ecclesiasticæ sepulturæ ab hæreticorũ excommunicatione descendit: non enim alij sepeliendi sunt in sacris locis, quã hi qui in religione christiana initiati, & in vera fide, & pœnitentia decedunt. Vnde à sepultura ecclesiastica excludũtur omnes infideles, pueri nec dum baptizati, hæretici, excommunicati, & qui in manifesto peccato, de quo non egerunt pœnitentiam, moriuntur: veluti qui sibi ipsis conscisc̃unt mortem, qui furti, rapinæ, aut vsurarum damnati fuerunt, de quo satisfacere noluerint: nam hi à communione fidelium excludendi fuerunt: & quibus in vita non communicamus, ijsdem nec post mortem communicare debemus. Postremo indigni sunt ecclesiastica sepultura, hi pro quibus orare non licet: non enim præcipuè ob aliam causam corpora defunctorum in sacris locis sepeliũtur, quã vt hi, qui eadem loca ingrediuntur, Deum pro illis precentur: quã ob rem sepulchra mortuorum dicuntur monumenta, quia monẽt viuorum mentes, vt defunctorum recordentur, authore Augustino libro de cura pro mortuis agenda c. cum grauia. 13. quæst. 2. capite ex parte. c. sacris de sepultu. Clemen, 1. eodẽ. tit. Alfon. lib. 2. de iusta hæreti. punit. c. 8. Brunus lib. 4. de cæremonijs. cap. 2. & cap. 7.

10 Non solùm hæreticorum cadauera sepeliri non debent, sed neq; ossa, neque cineres eorũ: quia eadẽ omnino ratio prohibitiõis, in his, atq; in cadauerib⁹ est. Adde quòd olim corpora defũctorum cremari solebant, sed ossa & cineres sepeliebantur. Alia multa de sepulchris, & ritibus sepeliendi ac de alijs id genus, plures ante nos frequentissimè tradiderunt. Dionysius de ecclesiasti. hierar. c. 7. Ambrosius & Nausea lib. de Thobia cap. 1. Chrysostomus in Genesim homilia 66. Augustinus lib. 1. de ciuitate Dei cap. 12. & iterum libro de

de cura pro mortuis gerenda. Plato libro 12. de legibus Lactantius libro 6. diuina. instit. cap. 12. Plutarchus in vita Lycurgi. Stobæus sermone. 120. Cælius lib. 17. lectio. antiqua. cap. 19. cum seq. Thomas. 2. secundæ quæst. 32. Abulen. Leuitici. 10. quæst. 10. & vlti. Titelmanus in ecclesiastem cap. 6. Gerson parte. 2. tractatu de solicitudine ecclesiasticorum. conclu. 6.

11 Memoria & fama hæretici defuncti iure damnatur, vt supra diximus. Vnde in concilio Constantiensi patres huiusc̃modi sententiam protulerunt. Concilium pronuntiat hæreticum Ioannem Vuicleff. ac memoriam eiusdem condemnat, & mandat exhumanari ossa ipsius, & cremari. sessione. 8. & cap. accusatus. §. in eo. de hæreti. lib. 6. l. Manichæos. C. eodẽ titu.

12 Procedi tamen contra memoriam defuncti non debet, priusquã de illius hæresi planè cõstiterit per legitimas probationes, quæ ad cõdemnationem sufficient. Quod prudenter admodum quarta instructione Toletana cauetur: cui accedit & illud, quod Guillelmus occam libro quarto dialogorum rectè censuit, non esse accusandũ defunctum proptrea quod aliquam hæresim dixerit, vel scripserit: nisi ante constiterit de pertinacia eius: quia non sequitur necessariò, illum hæreticũ fuisse, qui dixit vel scripsit hæresim. Adde quod plenior, clariorque probatio exigenda est contra defunctum, qui se defendere nequit, quam contra hominem viuum: qua ratione plura iuris solennia necessaria esse in contractibus viuentium, cunctis legum latoribus æquum visum est. 4. instru. Toleta. cap. 7. Occam lib. 4. cap. 20. Aristoteles problemat. 3. parti. 29. Bal. in. c. a 5. si quis. si de inuesti. inter do. & vassa. lis oriatur lib. feudo.

13 Si verò quispiam suspectus de hæresi mortuus fuerit lite pendente: rectè iudices poterunt causam peragere, vt vel absoluant eum, & eius hæredes, vel famam & memoriam condemnent, bonis etiã publicatis: non tamen imponere debent hæredibus pœnam pecuniariam propter solam suspitionem, quia morte suspitio extinguitur. l. 1. C. ex delictis defuncto. & illic Bal. c. accusatus. § porrò. de hæreti. lib. 6. Egidi. bellame. decisione. 677. & 680. Ioa. de Ana. in. c. si quis episcopus de hæreti.

14 Nonnulli putant, hæreticum defunctum accusari non posse post quinquennium, quia post hoc tempus legibus ciuilibus non licet accusare apostatã. Verior tamen sententia est, quòd accusari potest atque damnari hæreticus etiam post quadraginta annos: & ea tantùm bona non confiscantur, quę spatio quadraginta annorum fuerint bona fide ab hæresibus possessa. l. 2. & ibidem glo. & Bar. C. de aposta. c. vlti. de prescript. lib. 6. prima in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtruct. Hiſpalen. cap.20.Felinus in c.cum nobis. de præſcriptio. Brunus lib.5.de hæreti.cap.17.

15 Filij,& ſucceſſores,& alij omnes quorum intereſt, vocandi ſunt ad memoriam defuncti defendendã: hi enim audiri debent,quibus nocere poteſt ſententia, ne indicta cauſa damnentur. Sed hoc amplius aiunt Albericus & Egidius, quemlibet ſine delectu audiendũ eſſe,qui velut memoriam & famã defuncti defendere. Quod equidẽ non omnino reijciendum cenſeo, ſi modo probabilẽ cauſam defenſionis,quiſquis ille ſit, attulerit:nã & vnicuique Deus mandauit de proximo ſuo: & natura inter oẽs homines cognationem quandam conſtituit: & in omnibus rebus præſertim fidei & religiõis, omnes ſumus fratres in Chriſto.Poſtremo humanitatis ratione cuiuſlibet appellatio pro homine ad mortem damnato admitti ſolet, nec quærimus cuius interſit:multo ergo rectius admittenda pro defuncto defenſio eſt, qui ſe defendere nequit. c.filij.de hæreti. libro ſexto. prima inſtructio.Hiſpalen. capite vigeſimo.l.nam ita diuus de adoptio.Egidius deciſio.678. & 679.Alberi. in rubri.C.de hęreticis.l.vtvim.de iuſti. & iure. leg. non tantum. de appellat.l. ad dictos.C. eodem tit.

16 Cæterùm viuo patre filius non admittitur ad eius defenſionem, quamuis ipſius filij plurimum interſit. Quod ideò fieri ſolet, quia pater ſe ipſũ defendere longè melius poterit, cum certior ſit de veritate cauſæ. Demum principaliter tractatur de damno patris, ad filiũ autem peruenitur ex conſequentia:quo caſu filius non eſt audiendus,niſi fortè pater eſſet mente captus: qui loco abſentis & mortui habetur. glo. Alex. & cæteri in. l. de vno quoque.de re iudi.glo.vlti. in. c. quamuis pactũ.de pactis lib. 6.Alex.& alij in.l. ſæpe. de re iudi.

17 Qui autem præſentes & certi fuerint ex his, quorum intereſt,citandi ſunt ad defuncti defenſionẽ: abſentes verò & incerti vocandi ſunt generaliter edictis,vel prẽconijs ſecundum conſuetudinẽ prouinciæ. Si verò non comparuerit, qui defunctum defendere velit: iudices defenſorem idoneum eligẽt. Prima inſtruct. Hiſpalẽ. cap.20.c. vlti.de electio.lib.6. Egidius deciſio.679. l.ſi eo tempore. C. de remiſi.pigno.

18 Quæſtionis eſt,an publicatis bonis defuncti,teneantur ſucceſſores ad reſtitutionem fructuum? & æquius eſt,vt non teneantur,ſi bonę fidei poſſeſſores fuerint,niſi ad fructus perceptos à tempore litis contęſtatę:hoc enim æquũ eſt,& multis iuris capitulis cõtinetur. Quãuis autem prima inſtructione Hiſpalenſi generaliter caueatur, vt bonis defuncti publicatis auferantur bona cum fructibus à quocunque ſucceſſore : id tamen accipiendum eſt , de malæ fidei poſſeſſoribus, vel de fructibus perceptis poſt motam litem, vt paulò ante dixi.l. ſed & ſi lege.§.1.cũ ſeq. de peti. hæredi. l.terminato.C.de fructi.& lit.expẽ. prima inſtru. Hiſpalen.cap.20.l non eſt nouum. de legib.

19 Illud quoque iudices obſeruabunt,quod quarta inſtructiõe Toletana prudenter cauetur: vt proceſſus contra defunctum breui tẽpore fiat,lõgis rejectis ambagibus: & vt in cauſa non ſuperſedeat propter defectum probationum : niſi fortè ſit veriſimilẽ,quod intra breue tempus alij teſtes ſuperuenient. Si verò plena probatione defunctꝰ conuictus non fuerit:protinus abſoluendus eſt ab inſtantia iudicij, & bona ſucceſſoribus libere dimittenda.c.accuſatus.§.porrò. de hæreti.lib.6.4 .inſtruct.Toletana.c.7.

20 Si verò poſtquã defunctus fuerit abſolutus ab inſtantia iudicij, ſuperuenerint aduerſus eum alij teſtes, tractari denuò cauſa poterit, & alterius inſtantiæ teſtimonia vim ſuam integram ſeruant, vt cũ iſtis coniungi queant ad plenam hæreſis probationem. Nam etſi perempta inſtantia pereant acta ordinatoria, quæ inſtantiam illã reſpiciunt:vt datio fideiuſſoris iudicio ſiſti,citatio, litis contęſtatio, & ſi quæ ſunt generis eiuſdem, ea tamẽ acta, quæ ad cauſã magis,quã ad inſtantiam pertinẽt, perempta inſtantia , nihilominus vim ſuam habent, vt in alia inſtantia noceãt eidem reo, eiuſque ſucceſſoribus. Quæ quidem vera eſt & recepta, & vſu etiam comprobata ſententia. Bar.in.l.cũ lite.iudi. ſolui. Hoſti.Abbas & Felinus in.c.cauſamque.1.de teſti. Alex. conſil.58.lib.2. Ias. Alciat. & cæteri in. l. is apud quem.C.de edendo.

21 Ante quam de eis differam,qui propter hęreſim vincti, mortẽ ſibi cõſciuerunt, quod ſæpe ab his, ſieri cõtingit,quos totos dęmon poſſedit: non erit alienũ breuiter nũc aliqua de hac execrãda morte perſtringere. Fuit quippe multorum pernicioſus error ,ſed eorum , qui verum Deum ignorarunt, exiſtimantium,quòd ſpe vitę melioris, aut pro gloria adipiſcenda , vel tędio vitę,vel pro dedecore,vel dolore fugiẽdo,liceret vnicuique mortem ſibi conſciſcere. Vſque adeò autem hęc inſania apud quoſdam inualuit,vt Plinius dicere non dubitarit,eſſe id optimum,quod homini dedit natura in tãtis vitę pœnis. Vnde Chryſippus, Empedocles, Zeno, Cleantes, Lycurgus, Demoſthenes, Themiſtocles, Annibal,Cleomenes,Brutus,Cato vticenſis, Marcus Antonius, alijque multi, qui viri fortes,prudentes & ſapientes habebantur, mortem ſibi ipſis nefariã conſciuiſſe traduntur: contra quos veriſſima rectius philiſophantium ſententia eſt, nulli vnquam id licuiſſe, nec eſſe hoc viri ſapientis,aut fortis. Nam vt apud Curtium eſt libro quinto hiſtoriç

Universidad de Deusto
Biblioteca

storiæ Alexandri: fortium virorũ est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam Quod & Pythagoras, Plato, Aristoteles, & cæteri omnes docent. Plato in phedone & lib. 9. de legib. Aristo. lib. 3. ethicorum. cap. 7. & lib. 5. cap. 11. & illic Buridanus quæst. 28. Alciatus lib 4. parergon. cap. 4.

22 Hoc amplius habet christiana philosophia: non solùm id non licere, verùm etiam horrendum, & execrandum facinus esse, mortem sibi aliqua ex causa consciscere, quia locus salubri pœnitentiæ nõ relinquitur. Quam sententiã Origenes, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, & vniuersi theologi comprobant. Origenes lib. 2. in Iob. prope finem: Lactan. libro 3. diuina institu. c. 18. Chryso. in Epistolam Pauli ad Galat. Cypria. lib. de duplici martyrio. Diuus Petrus apud Clementem lib. 7. recognit. hiero. epistola ad Paulam. Theophylactus in Matthæum. cap. 27. Augusti. lib. 1. de ciuitatete Dei. c. 17. cum seq. C si nõ licet. c. placuit. 28. quæst. 5. Alex. Ales. 3. parte quæstione 34. membro. 2. Thomas. 2. secundæ quæst. 64. arti. 5. & innumerabiles alij.

23 Sunt autem huius sententiæ fundamenta fortissima, verissima, & euidentissima. Primum quòd homo non est vitæ Dominus, sed solus Deus vitæ largitor: iuxta quod ipse in Deuteronomio inquit, ego occidam, & ego viuere faciam: & alibi Sapiens ait, Tu es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem. Grauissimè igitur in Deũ peccat, qui quod eius solius est, vsurpat violentissimè. Deutero. cap. 32. sapientiæ cap 16.

24 Deinde nulla est authoritas, (vt ait Augustinus,) quæ christianis in qualibet causa ius volũtariæ necis attribuat: nec enim frustra in sanctis, canonicisque libris, nusquam nobis diuinitus præceptum, præmissumue reperiri potest, vt vel ipsius adipiscendæ immortalitatis, vel vllius carendi, cauendiue mali causa, nobis met ipsis necem inferamus. Quod quidem nõ fuisset omissum à summo Deo legislatore nostro, si id vllo modo liceret. Augusti. lib. 1 de ciuit. Dei. c. 20

25 Accedit eodem, quòd in diuino illo præcepto, non occides, quo non alia qua hominis occisio prohibetur, euidentissimè includitur, neminem se ipsum vnquam occidere posse. Nã qui alterũ occidere prohibetur, multò magis prohibitus est, ne sibi ipsi mortem consciscat. Nec enim qui se occidit, aliud quam hominẽ occidit. Quin imo sui ipsius homicidia magis contra charitatis ordinem peccat, quam occisor alterius: charitas quippe ab illo incipere debet, qui habet eam. Vnde præceptum diuinum dicit, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Et ecclesiasticus inquit, Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit? Martianus quoque

que iure consultus puniendum esse illum ait, qui sibi manus intulit: quia is qui sibi non pepercit, multò minus alij parceret. Contra hos, vt ait Seneca, inuentum est, vt aliquid post mortem timerent. Nihil non ausus fuit, qui se potuit occidere. l. preses. C. de seruit. & aqua ecclesiasti. 14. l. vlti. de rebus eorum. Tho. 2. secundæ quæst. 26. & cæteri theologi in. lib. 3. sent. distin. 28. cum seq. Seneca declamatione quarta.

26 Præterea se ipsum occidere, facinus est horrendum, & contra naturalem inclinationem, aduersus quam quid quid fit, peccatum est, sicuti apud omnes theologos satis constat: dedit enim natura ipsa, vt ait Cicero, virtutum omnium initia, eandemque rebus omnibus eã vim inseruit, vt appetant sui conseruationẽ, & resistent corruptioni. Quod experientia docet, & Aristoteles tradit libro secundo de generatione. Vnde vim atque iniuriam propulsare omni iure cuilibet concessum est. l. vt vim. de iusti. & iure.

27 Ad hæc is qui se occidit, iniuriam facit reipublicæ, cuius membrum erat, quod temere authoritate priuata, imò satanica, præcidit inuita republica. Nec tantum sibi ipsi & vniuersæ reipublicæ iniuri? est, qui nefandum hoc facinus perpetrat: verùm etiam Deum ipsum grauissimè lædit, seruum eius occidendo contra Domini & creatoris voluntatem atque præceptum. Vnde Plato in phedone sapienter ad modum ait, nefas esse, hominẽ sibimet manus afferre: nec aliter irasci Deum, si id faciat, quam Dominum, si quod se mancipiorum occiderit. Iosephus quoque inquit libro tertio de bello iudaico: qui Dei depositũ ex corpore proprio eiecerit, maximè peccat. Nam qui corporis vincula dissoluit, quæ lege diuina innexa sunt, is procul dubio legem Dei subuertit: non enim licet animam soluere, nisi ei, qui ligauit, qui posuit thesaurum istum in vasis fictilibus. Iosephus lib. 3. cap. 14. plenius ægesippus lib. 3. de excidio Hierosolymitano. c. decimo septimo.

28 Accedit etiã, quòd militiæ desertor, qui à statione discedit in iussu ducis, capite puniendus est: sed multo magis delinquid vitæ desertor, qui ab huius vitæ militia in iussu Dei discedens, seruum eius occidit, & illius opus dissoluit: ergo matori suplicio, & execratione maiore dignus est. Quamobrem Pythagoras rectè verat, iniussu imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vitæ decedere. Summus enim hîc omnes velut in acie, loco vnicuique suo ab imperatore Deo assignato: nec aliud est vita hominũ super terram, (authore Iob) quam militia: & vt est apud Apostolum, colluctatio nobis omnibus est aduersus carnem, & mundũ, & contra principes tenebrarum: & facti

sumu

Universidad de Deusto
Biblioteca

sumus spectaculum mundo, angelis & hominibus. Præclarè igitur Cicero in sõnio Scipionis inquit: pijs omnibus retinendus est animus in custodia corporis. Nec in iussu eius à quo ille est nobis dat', ex hominum vita migrãdum est: ne munus humanum asignatum à Deo, desigisse videamur. Quod & Macrobius illic post Plotinum comprobat. l. non omnes. §. desertor. de re milita. Pythagorę sententiam retulit Cicero lib. de senectute. Macrobius lib. 1. de somnio Scipionis.

29 Quod si quo casu liceret sibi ipsi mortem conscisscere, tunc esset maximè, cum homo absque peccato est: puta post baptismum, vel statim post iustam pœnitentiam: sed tunc minus id licet, quia maius peccatum est occidere innocentẽ: ergo nullo casu licet. In summa illud fortissimè credendũ est, nulli vnquã licuisse sibi met manũ inferre, nisi fons ipse iustitiæ Deus specialiter hoc, aut præceperit, aut certissima inspiratiõe sua lerit: qua ratione rectè defenditur Sãson, & laudãtur ab Eusebio martyres quidam: & Hyeronimus ait, nõ licere propria perire manu, absq; eo vbi castitas periclitatur. Quod si qui leguntur sibi alijs ex causis, fortiter conscisse necem, aut infirmitas erat, morte quærens dolorum finẽ, aut ambitio, aut dementia. Id enim & Deo displicet. Et gentium etiam legibus prohibetur, vt elegãter Cyprianus inquit libro de duplici martyrio. c. si non licet. c. non est nostrum. 23. quæst. 5. Chrysosto. in Ioan. Homilia. 84. Ambrosius libro tertio de virginibus. Eusebius libro octauo histo. ecclesiasti. capite duodecimo, & capite decimo septimo cap. displicet. 23. quæstione quarta. Paulus diaconus libro decimo quinto de gestis Romanorum, cum loquitur de dugna. Nicepho. libro septimo capite duodecimo. cum proxi. & capite vigesimõ primo. Callimach' in vita Attilæ.

30 Multa tamen licent, ex quibus mors vel sequitur vel acceleratur, sed præter intentionem inferendi sibi mortem: licet eñ se non defendere ab interfectore: licet panẽ alteri largiri in extrema famis necessitate: licet damnato ad mortẽ, nõ fugere: licet egros visitare tempore pestis, licet nauigare tẽpore periculoso: licet in bello iusto pliari: licet abstinentia vitã breuioré reddere aliaq; multa id genus licent: in quibus & si mors interdũ sequatur, id tamen euenit prẽter intentionem morientis: de quibus omnibus ante nos multi, multa dixerunt. Gerson parte secunda tracta. de non esu carnium. Bartholo. Sybilla in speculo peregrinarum quæstionum decadis primæ capite quinto quæst. 2. Fran. victoria relectione de fortitudine. Couar. lib. 1. varia. resolut. capite 2. l. cum autem. §. malus. de edilit. edic. l. peculium §. si

§. si ipse. de pecu. l. lege Cornelia. 32 §. vlti. de fica. c. maritum. 33. distinctione capit. tertio de corpo. vitia. Seneca epist. 24. Gellius lib. 15. noctium attica. cap. 10. Valerius maximus. lib. 7. cap. 7. Basilius lib. de virginitate. Eusebius lib. 6. histo. eccle. cap. 6. Plutarchus lib. de claris mulieribus cap. 11. Tiraquel. de nobilitate cap. 31. nu. 520.

31 Hi autem, qui propter hæresim vincti, se ipsos in carcere occidũt, credendi sunt conscientia criminis mortem sibi conscisse: nisi fortè aliud hæredes eorum ostendere potuerint: quibus nihil probantibus, illi puniẽtur perinde, ac si eorum hæresis fuisset plenè probata. Nec id mirum videri debet, cum etiam hi, quorum nullum aliud crimen probatur, ob hoc tamẽ solùm, quòd sibi ipsis mortem conscisscunt: omni execratione digni censentur: & pro illis ecclesia non recipit oblationes, neque facit commemorationes, neque cum psalmis eos sepelit, legibus quoq; ciuilibus bona eorum publicãtur, & hæredem non habent, & intestabiles sunt. glo. Bar. & alij in. l. vlti. C. de iure fisci lib. 10. & in. l. vlti. de bonis eorum. Gonsalus de hæreti. quæst. 22. cap. placuit. 23. quæst. 5. & 2. concilio Aurelianen. canone. 14. & concilij altisiodorem. canone. 17. l. si quis filio. §. eius de iniusto rupto. l. parricidij ad leg. ponpe. de parrici. regia. l. 24. tit. 1. parte. 7. Couar. lib. 2. varia. resolut. cap. 1.

33 Et quamuis post plenam confessionẽ sibi manus intulerint rei, non erit eorum confessio recipienda: nam & Iudas confessus fuit crimen, sed quia laqueo se suspendit, neque confessio, neque pœnitentia quidquam ei profuit. c. Iudas. c. nihil. cum seq. de pœnitentia distinctione 3.

Ad postremũ, ordo procedendi contra hæreticos defunctos colligi potest ex his, quæ crassa Minerua scripta sunt in octaua sessione concilij Cõstantiensis hoc verborum tenore: quia authoritate sententiæ, & decreti Romani concilij, & mandato sedis Apostolicæ, datis dilationibus debitis, processum fuit super condemnatione Iohannis Vuicleff & suæ memoriæ, edictis propositis, denuntiationibusque, ad vocandum omnes, qui eundem, vel eius memoriam defendere vellent, si qui penitus existerent, nullus comparuit, qui eundem, vel eius memoriam defenderet: examinatis insuper testibus super impœnitentia finali, pertinaciaque dicti Vuicleff, per commissarios deputatos, seruatisq; seruandis, pro vt in tali negocio postulat ordo iuris, & eius impœnitẽtia & finali pertinacia per euidentia signa testibus legitimis comprobata, fuit legitimè facta fides: propterea instante procuratore fiscali, edictoq; proposito ad audiendã sententiam ad hanc diem: hæc sancta synodus declarat, & diffinit,

eundem

Universidad de Deusto
Biblioteca

eundem Ioannem Vuicleff. notorium hæreticum fuiſſe: & pertinacem in hæreſi deceſsiſſe, anathematizando ipſum, pariter & ſuam memoriam condemnãdo: decernitque eius corpus & oſſa, ſi ab alijs fidelibus corporibus diſcerni poſſunt, exhumari, & procul ab eccleſiæ ſepultura iactari, ſecundum canonicas & legitimas ſanctiones. Et iudices interrogati, an ita placeret? Reſponderunt, quod placeret. Et approbauerunt omnia prædicta.

De denunciatione

Titulus XIX.

ſitoribus, qua pœna afficiendi.

17 *Index ſeu denunciator hæretici, alijs teſtibus annumeretur.*

1 *Denuntiare quid ſit apud Iuriſperitos.*

2 *Hæreticos etiam occultos quiuis catholicus indicare iudicibus tenetur.*

3 *Lex ſacra quid illum facere præcipiebat, qui ab alio ſolicitabatur, vt dijs alienis ſeruiret.*

4 *Legis huius verba obſeruanda.*

5 *Hæreſes eſſe idola, aiunt diuus Hieronymus & Auguſtinus.*

6 *Hæreticos occultos indicandos eſſe, qui authores cenſeant.*

7 *Authores alij qui cenſent hæreticos occultos indicandos eſſe.*

8 *Leonis magni verba, quibus perſuadet occultos hæreticos indicari debere.*

9 *Authores ethnici ex quibus elicitur indicandos eſſe hæreticos occultos.*

10 *Correctionem fraternam non eſſe neceſſariam ante denũciationem, cum quis hæreticus occultus eſt, qui authores cenſeant.*

11 *Correctionem fraternam quando cenſeant nonnulli adhibendam.*

12 *Hæretici occulti cur corrigendi nõ ſint, ſed ſtatim ad iudices deferendi.*

13 *Hæreticum corrigere, priuſquam iudicibus indicetur, nulla lex iubet.*

14 *Pauli doctrina, qua docet hæreticum hominem poſt vnam & alteram correctionem deuita: quomo interpretanda.*

15 *Hæreticum occultum corrigere, & non prius indicare, charitatis lex non patitur.*

16 *Hæreticos qui non indicauerint inquiſitoribus, qua pœna afficiendi.*

1 Enũciare (apud Iuriſperitos) indicare, manifeſtare, ac deferre eſt, atque denunciatorem pro iudice vel delatore vſurpant.

2 Omnes catholici hæreticos, etiam occultos iudicibus indicare tenentur: quia impietas perniciosa eſt vniuerſæ reipublicæ, atque omnium intereſt, religionem chriſtianam inuiolatam eſſe.

3 Sacra lex ait: ſi tibi perſuadere voluerit frater tuus, vel filius, vel vxor, vel amicus, clam dicens: eamus & ſeruiamus dijs alienis, non acquieſcas ei, nec audias, nec parcat ei oculus tuus, vt miſereris & occultes eum: ſed ſtatim interficies. Sit primum manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manum. Deutero. 13.

4 Obſerua legis verba: nam dogmatiſtes ille clanculum perſuadere volebat, & tamen lex iubet, vt indicetur, & non occultetur. Indicandus autem iudicibus erat, vt ex alia lege ſatis conſtat: ait enim: cum reperti fuerint apud te vir aut mulier, qui ſeruiant dijs alienis, & hoc tibi fuerit nunciatum, audienſque inquiſieris diligenter, & verum eſſe repereris: lapidibus obruentur, & cætera. Deutero. 17.

5 Atque eæ quidem leges (quod ad nunciationem iudici faciendam attinet) in republica chriſtiana proculdubio ſeruandæ ſunt. Nec quiſquam putet, eas leges de apoſtatis duntaxat & idololatris loqui: nam diui Hieronymus & Auguſtinus hæreſes, aiunt, eſſe idola: & Vincentius lirinenſis, alienã ab eccleſia dogmata, deos alienos eſſe ſcribit: vt ſub titulo, de idololatria, referam.

6 Quòd autem hæretici occulti, iudicibus ſint indicãdi, magni in primis & præclari viri, authores ſunt. Hieronymus: ſapientes illi in Chriſto ſunt, qui ſatisfactione pœnitentiæ peccata ſua, vel errores hęreſeos, conuertẽdo ſe ad Deum fideliter confitentur, & authores vel criminum ſuorum vel dogmatũ manifeſtant. Auguſtinus hæretico petenti pœnitentiæ locũ, tunc creditur, ſi & alios, quos illic nouit eſſe, manifeſtauerit nobis. Et hęc alibi quoque retuli.

7 Ambroſius: in cauſa Dei, vbi communionis periculum eſt, etiã diſſimulare, peccatum eſt non leue. Leo magnus: manichæos vbicunque latentes, veſtris presbyteris publicate: magna eſt enim pietas prodere latebras impiorum, & ipſum in eis, cui ſeruiunt, diabolum debellare. Ambro. 2. offi. cap. 24. Leo ſermone. 4. de collectis.

8 Idem Leo, ſermone quarto de ieiunio decimi menſis: illud quoque dilectiſsimi obſecrans moneo, vt ſi cui veſtrum innotuerit, vbi habitent hęretici, vbi doceant, quos frequentent, & in quorum ſocietate requieſcant, noſtræ ſolicitudini fideliter indicetis: quia parum prodeſt vnicuique, quòd protegente Spiritu ſancto, ab iſtis ipſe non capitur: ſi cum alios capi intelligit, nõ mouetur. Contra cõmunes hoſtes pro ſalute cõmuni, vna cõmunis debet eſſe vigilantia: ne de alicuius membri vulnere, etiam alia poſsint membra corrumpi: & qui tales non prodendos putant, in iudicio Chriſti inueniantur rei de ſilentio, etiam ſi non contaminentur aſſenſu. Aſſumite igitur religioſæ ſolicitudinis zelum, & contra ſæuiſsimos hoſtes animarum, omnium fidelium cura conſurgat. Ideò enim miſericors Deus quandam nobis partem prodidit hominum noxiorum, vt manifeſtato periculo excitaretur diligentia cautionis. Non ſufficiat, quod actum eſt, ſed eadem inquiſitio perſeueret: quę hoc auxiliãte Deo

Universidad de Deusto
Biblioteca

consequetur, vt non solùm qui recti sunt, incolumes perseuerent, sed etiam multi, qui diabolica seductione decepti sunt, ab errore reuocentur. Hæc ille.

9 Et vt Ethnicos quoque memorem: chærondas cataneus in proœmis legum, inquit. Honestũ habeatur indicare illum, cuius quis facinorum conscius est, vt respublica salua sit, multos habens bonæ suæ constitutionis custodes. Is verò qui indicat, quamquã de genere sibi proximis, bon? & pius æstimetur: nihil enim est, quã patria coniunctius. Et Plato libro decimo de legibus: si quis impiè quippiam agit, vel loquitur: qui fortè præsens fuerit, deos defendat, magistratibus significet: quorum qui primi audierint ad iudicium harum rerum secundum leges deferant. Quod si quis magistratus audierit, nec detulerit: ipse impietatis reus fiat: & qui velit, pro vltione legum prosequatur.

10 Ex quibus omnibus perspicuũ est, hæreticum, quantumuis occultum, protinus esse iudicibus indicandum, neque opus esse vt antecedat fraterna vlla correctio: id enim nec legibus commemoratis cautum, nec ab vllo eorum, quos iam ante laudaui, relatum est: & multi præterea Theologi & iurisperiti magno consensu tradunt necessariam non esse correctionem fraternam ante hanc denuntiationem. Vterque Thomas 2.2. quæstio.33. & quæstio.70. Aluarot. in.§.credentes. de statut. & consuetu. lib. feudo. Alberti. lib. de secreto. nu. 82. Alfon. libro secundo de iusta hæreti. punit. cap. vigesimo quinto, Soto lib. de ratione tegendi secretum, membri secũdi, quæstione 4.

11 Quidam autem putant, eo saltem casu fraternam correctionem fieri debere, cùm hæreticus fuerit sanabilis, & corrigens vir doctus sit & magnæ authoritatis: ita vt fere compertum sit, quod per solam illam correctionem hæreticus resipisceret, ac nulli nocebit: sed tamẽ nihilominus aiunt, non esse fidendum huic correctioni: sed tutius esse, vt ad inquisitores deferatur. Nonnulli ex ante commemoratis, & Canus libro duodecimo de locis theologicis cap. nono versus finem.

12 Cæterùm, vt mihi quidem videtur, semper hodie in Hispania hæretici occulti statim ad inquisitores apostolicos deferendi sunt, nulla præcedente correctione fraterna. Id enim iustissimis edictis præceptum est authoritate apostolica, sub pœna excommunicationis: & quicunque illis non paruerit, peccatum non leue committit. Adde quod, hæretici subdoli sunt, & metu pœnę fingunt, se esse correctos: & perrarò solus vnus hęreticus reperietur. Quo fit, vt etiam si ille tibi corripienti resipuisse forsitan videatur: alios tadicibus

men, quos hęreticos esse nouit, iudicibus non indicabit.

13 Tum illud addo, nullam esse legem, quæ iubeat, hæreticum corrigendum, priusquam iudicibus indicetur. Nam textus ille euangelij: Si peccauerit in te frater tuus, & cætera: de peccato, contra hominem corripientem commisso, loquitur, non autem de omni peccato, ac multo minus de peccato in Deum, quod corripiens condonare non potest. Et ita sensus literæ ipsius perspicuè docet, salua ratione recti sermonis: & eo sensu verba illa interpretantur vtraque glossa, Hieronymus, Chrysostomus, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, Beda, Rabanus, Theophilactus, Basilius, Gregorius, Tostadus, Faber-Armachanus, vterque Thomas, & Patres concilij Colonien sis, & Bernardinus Arcualus, qui hos omnes, alios q; collegit, libro de fraterna correctione, conclusione secunda.

14 Nec obstat illa Pauli doctrina: hæreticum hominem post vnam & alteram correctionem deuita: quia Paulus apostolus non ad quoscunque sententiam illam dixerit, sed ad Titum episcopum: ad quẽ ex officio attinebat, Hæreticum corripere, & per sententiam excommunicationis vitare. Vnde verbum illud, deuita, significat, fac deuitari ab alijs, ne per eum cæteri inficiantur, vt Nicolaus lyrannus ac diuus Thomas ibidem interpretantur. Itaque apostolus de correctione à præpositis faciendа loquitur: ad quos quidem pertinet, hæreticos admonere atque corripere: deinde si correcti non fuerint ab ecclesiæ communione separare. Et hanc quoque veterum theologorum intelligentiam illius loci esse, idem Bernardinus, vir summa religione, magnaque doctrina & authoritate præditus, testis locuples est. eodem libro con clu. 6. proposit. 6.

15 Superest igitur, vt hæreticus sola charitatis lege corrigendus esset: atqui charitas bene ordinata bonum commune præfert bono particulari: bonum religionis bono temporali: denique bonum animæ bonis corporis & externis: ergo hæreticus, etiam occultus, tametsi resipuisse videatur, protinus ad inquisitores apostolicos, omissa correctione fraterna, deferendus est: non tantum, ne alios sibi similes faciat: sed etiam vt criminum participes retegat, & vt ipse conuertatur & ab excommunione absoluatur. Ille hæreticum occidit, qui hæreticum eum esse patitur: cæterum nostra correctio viuificatio est, vt hæresi moriens, viuat catholicæ fidei. Quod & alibi ex diuo Hieronymo retuli.

16 Hi ergo qui sub prætextu correctiõis fraternę occultos hæreticos non indicant inquisitoribus, & hi

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam qui id alijs consulunt, vt occultatores hæreticorum, & qui officium sanctæ inquisitionis impediunt, iustis pœnis afficiendi sunt, præcipuè improbi consultores: vt malum consilium pessimum sit consultoribus.

17 Index siue denunciator alijs testibus annumeratur, quia priuatim eius non interest hæreticum indicare, nisi vt vnius è populo christiano: quo casu integrum est indicis testimonium: & ita vtimur. Abbas & Feli. in. c. in omni de testib. Alberti. libro de secreto. nu. 177.

De disputatione

Titulus. XX.

1 *Disputandum publicè non est cum hæreticis pertinacibus.*
2 *Disputandum non esse publicè cum hæreticis ex Pauli epistola ad Titum colligitur.*
3 *Disputationem cum hæreticis alibi Paulus improbat.*
4 *Disputationes cũ hæreticis vitandas esse docent etiam Tertullianus & alij sancti homines.*
5 *Lutheranorum mos cum argumẽtis conuincitur.*
6 *Disputare publicè de fide Catholica, & de ijs quæ semel definita sunt, multis cõstitutionibus atque decretis prohibitum est.*
7 *Disputare cum hæreticis quãdo liceat.*
8 *Disputantes cum hæreticis quo pacto se gerere debeant.*
9 *Disputare quomodo debeãt inter se Viri Catholici.*
10 *Scribentium in hæreticos laus.*

1 CVM hæreticis pertinacib⁹ non est publicè disputãdum, quia non sunt parati ad suscipiẽdam sanam doctrinam, sed contentionibus quęrunt occasionem, vt suas hęreses probabiles vulgo reddant. Ideo Paulus prohibet hanc disputationem dicens, noli verbis contendere, ad nil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium. Et ad Corinthios scribens inquit: si quis videtur esse contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei. Petrus quoque apostolorum princeps apud Clementem libro tertio recognitionum inquit, nil est difficilius, (adde etiam nec periculosius & inutilius) quã de veritate apud permixti populi multitudinem disputare. Et rursus idem libro octauo apud eundem ait: in his, quę humanis argumentis de fide, aut rebus diuinis tractantur, firmum nil esse potest: quis enim sermo est, qui non recipiat contradictionẽ? & quę argumentatio est, quę non possit alia argumentatione subuerti? & inde est, quod ad nullum finem scientię & agnitionis per huiusmodi disputationem peruenire homines possunt, priusquam finem vitæ inueniunt, quã quæstionum: oportet igitur in captiuitatem redigere intellectum in obsequium Christi, & non humanis ratiunculis & argumentis hęrere. 2. Timo. 2. & prioris epistolæ ad Corin. cap. 2. & posteriotis ad eosdem cap. 10.

2 Hoc quoque ad Titum scribẽs Paulus non obscurè prohibet, inquiens, hęreticum hominem post primam & secundam correctionem deuitã, sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est, & peccat, cum sit proprio iudicio condemnatus. Post correptionem dixit, non post vnam & alteram disputationem: nec enim est nobis cum illo disputandum, quem vitare debemus, quem scimus esse subuersum, & suo ipsius iudicio damnatum. Quæ Apostoli verba diuus Hieronymus interpretans, inquit: quare autem post primam & secundam correptionem deuitandus sit, reddit causas dicens, quod subuersus est eiusmodi, & peccat, cum sit à semetipso damnatus: qui enim semel bisque correptus audito errore suo non vult corrigi: errare existimat corrigentem: & è contrario se ad pugnas & iurgia verborum parans, eum vult lucrifacere, à quo docetur. Propterea verò à semetipso dicitur esse damnatus: quia fornicator, adulter, homicida, & cætera vitia, per sacerdotes de ecclesia propelluntur: hæretici autem in semetipsos sententiam ferunt, suo arbitrio de ecclesia recedentes: quæ recessio, propriæ conscientiæ videtur esse damnatio. Eadem quoque verba explicans alibi Ambrosius, & hæreticum Iudæ conferens ait: ipse enim se damnat hęreticus, cum de ecclesia ipse se proijcit, & de cœtu sanctorum nullo compellente procedit: ipse enim ostendit quid mereatur à cunctis, qui suo iudicio separatur à cunctis. Ipse inquam se damnat hęreticus, quia cum omnes criminosi, episcopi sententia proijciantur de consortio christiano, hęreticus cuncta præueniens, sententia suę voluntatis abijcitur: tali inquam hæreticus, quali Iudas pœnã damnatur, vt idem sui, & reus sit scelcris, & iudex sit vltionis. epistola. ad Titum capite tertio, & illic Hierony. Ambrosius sermone. 50.

3 Eandem disputationem improbat alibi Apostolus dicens, si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ superbus, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidię, contentiones blasphemię, suspitiones malę, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati sunt, existimantes quæstum esse pietatem. Sunt quippè hęretici isti, cum quibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus disputare prohibemur, de quibus idem Apostolus alia in epistola scribit, mali homines & seductores, qui proficiunt in peius, errantes, & in errorem mittentes. Sapientissimè igitur maiores nostri in decimo quarto concilio Toletano dixerunt: caueamus hæreticorum muscipulas: non nobis manium quęstionum tendicula pręparemus, quibus inanis glorię cupidi, discutere audemus, quę summa sunt: nec enim quę sunt diuina discutienda sunt, sed credenda: non enim se Deus discutere iubet, sed credere. Credimus ergo non sensibus nostris, sed indubitatis conciliorum priscorum dogmatibus. 1. Timo. vlti. &. 2. ad eundem capite tertio. concilio Toletano decimo quarto, capite 10.

4 Ad hęc, Tertullianus libro de pręscriptionibus aduersus hæreticos, eleganter docet, vitandas esse disputationes istas, post alia dicens, quod huiusmodi disputationibus, non modò non conuertuntur hęretici sed audaciores etiam redduntur: & in ipso congressu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittũt. Chrysostom⁹ quoque in Matthęum scribit, malitia frequenter quidem vincitur, nunquam autem placatur. Audi ergo homo fidelis, qui contra hæreticum, libenter contendis. Si pharisæi victi placati non sunt: & tu certando contra hæreticum potest eum placare, cum vinceris? nunquid fortior Christo es, & quos ille non placauit, tu placabis? Et Sisinius, apud Socratem libro nono historiæ tripartitæ, imperatori Theodosio prudentissimè consuluit, vt ne cum hæreticis disputari permitteret, quia disputatio non solùm schismata non vniret, sed etiam hęreses ad contentiones maiores adduceret: vnde Paulo post cognouit imperator cõfusionem hęreticorum, & quòd in disputatione solummodo, & non in antiquis expositionibus confidebant. Et vt inquit Augustinus contra Faustum, non disputare amant hęretici, sed quoquo modo superare impudentissima pertinacia, vt congregent quę non pepererunt. Ad postremum, diuus Bernardus eleganter & verè super cãtica inquit, nec rationibus conuincuntur hęretici, quia non intelligunt: nec authoritatibus corrigũtur, quia nõ recipiunt: nec flectũtur suasionibus, quia subuersi sunt. Probatum est mori magis volunt, quàm conuerti: horum finis interitus: horum nouissima incendiũ manet. Prętereo multa in eandem sententiam, quæ Grægorius, Leo magnus, alijq; tradiderunt. Chrysosto, in Mat. homilia 42. operis imperfecti Col. 8. libro nono. histo. tripar. cap. 19. Augustinus libro decimo tertio contra Faustum capite duodecimo. Bernardus super cantica homilia. 66. Gregorius libro octauo

octauo moralium, cap. secundo. Leo tribus epistolis. 48. & 73. & 76. Nicephorus libro octauo, eccle. histo. capite. 13.

5 Cum lutherani, alijq; huius tẽporis hæretici, argumentis deprehenduntur, mirum est vt se expediant dicendo: nam sicuti quidam eleganter scripsit, primùm lingua implacabiles sunt, deinde more parthico fugitiuam pugnam exercent, iaculantur verba, clamant, vociferantur, viros se euangelicos dicitant, cæteros sophistas obstrepèros, boues cyprios, asinos anthronios, sues boeticas, pecora archadica: ne multa, fungos & lapides appellant. Quod si verbis diuinæ scripturæ eos premas, statim mendosum esse codicem, sinistreq; versum, homines atque deos ingenti clamore testantur: quærunt exemplaria græca, ex græcis in hebraica, ex hębraicis in chaldaica desultoria leuitate desiliunt. Quę si paulum aduersa animo reperiant, cõtinuò deprauata esse omnia quę runtur, lacera, hiulca, dissidentia, lacunosa: typographos maledictis incessunt, accusant ętatem, characteres emendant, hisq; flexibus totam scripturę veritatem eludunt. Quę cũ ita sint, ne in concilijs quidem vniuersalibus est cum hęreticis disputandum: nãvt noster Sepulueda quadã in epistola scribit, religionis morũq; summã in huiusmodi controuersia paucorum doctorum hominũ disputatiõi, &

6 Multis constitutionibus atque decretis prohibitum est, ne quispiam publicè de fide catholica disputare audeat: nec ea, quæ semel definita sunt, iterum in dubium reuocet. Nam iniuriam facit legumlatori, qui semel iudicata & rectè disposita reuoluere & publicè disputare audet. Quòd si decreta salubriter, cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quoque prorsus errores stabile persisteret ecclesiæ constitutum: ac semper ijsdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur, quẽadmodum Gelasius ad episcopos Dardaniæ sapienter scripsit. Non igitur verbis & disputatione agen

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum est cum pertinacibus impijs, sed vinculis & carcere & igne. l. 3. C. de summa trini. l. 2 de his, qui super religiõe cõtendunt. C. Theodõ. actio. 3. &. 6. consilij chalcedonen. c. 2. §. 1. de hæreti. lib. 6 regia. l. 46. tit. 5. parte. 1. cap. maiores. 24. quæst. 1. Eusebius lib. 12. præpara. euange. cap. 1. Ficinus libro de religione christiana cap. 3. Brunus lib. 6. de hæreti. cap. 8. Alberti. lib. de agnoscen. assertio. catholi. quæst. 13. Sepulueda epistola. 31. Godofre. in. l. vlti. C. de hæreti.

7 Interdum tamen licet cum hæreticis disputare, vt gloria Dei manifesta fiat, & veritas catholicæ fidei defendatur: postremò vt hæretici confundantur, & conuertantur. Quamobrem Paulus ad Titum scribens ait, oportere vt episcopus doctus sit, vt exhortari sciat in sacra doctrina, & eos qui contradicunt arguere possit. Vnde ipsemet Paulus, sicut in actis apostolorum traditur, cum Iudæis & Gentibus ardentissimè disputauit: verùm ea disputatio fieri debet coram doctis tantùm viris: & necessaria sũt ad eam rem, causa, locus, tempus, modus, & aliæ circunstantiæ iustæ. Quemadmodum Hermas & Brunus luculenter docent. Ad Tit. 1. acto. 17. Hermas lib. 2. de instauran. religio. cap. 7. & deinceps. Brunus lib. 3. de hæreti. cap. 12. cum seq. Bernardus super cantica sermone. 64.

8 Illud autem videtur esse præcipuum in his, qui disputare debent cum hæreticis, vt non solùm argumentorum subtilitate, sed etiam fidei simplicitate nitãtur: ea enim ipsos etiam disputantium animos potenti quadam virtute rapit & impellit: quod exemplis memorabilibus confirmãt Ruffinus lib. 10. ecclesiasticæ historiæ cap. 3. Nicepho. lib. 8. cap 15. & lib. 15. cap. 23. & historiæ tripartitæ lib. 2 cap. 3. & de inceps Brunus lib. 3. de hæreti. capite. 12.

9 Viri autem catholici, vt eruditiores ac disertiores fiant, licitè inter se disputare possunt, de quibuscunque rebus: quia eorum intentio iusta est, & habet circunstantias debitas. Non tamen vocare debent in dubium veritates fidei, nec publicè disputãdo defendere propositiones hæreticas, aut scandalosas, nec illas, quæ vires excedunt audientis populi, & in quib⁹ errari facile potest. In summa publicè disputandum non est, de rebus diuinis irreligiosè aut pertinaciter, nec scurriliter aut procaciter: nec ita vt iuxta Publij Mimi senariolum, nimium disputando veritas amittatur. Quod Origenes sapienter admodum improbat: Cicero libro secundo de natura deorum inquit: mala & impia consuetudo est contra deos disputandi, siue ex animo id fiat, siue simulatè. Origen. in exodum homilia. 10. Macrobius libro secundo. saturnalium. Gellius lib. 17. cap.

17. cap. 14. Pet. crinitus lib. 2. de poetis latinis cap. 24.

Sed quamuis nõ semper liceat cum hæreticis disputare, semper tamen laudabile est, contra hæreticos piè, doctè, ac prudenter scribere: quod sanctissimi & eruditissimi viri cum magna ecclesiæ vtilitate, multis voluminibus semper fecerunt. Beatos ille putauit cos, quibus deorum munere datum esset, aut facere scribenda, aut scribere legenda: beatissimos verò, quibus verunque ego autem illos iudico longè beatiores, qui pro fide catholica tuenda, & extirpandis hæresibus, piè atque eruditè scripserunt. Cætera quæ hic dici possent, apud alios fusius frequenter inuenies. Plinius tacito libro sexto epistolarum. Stobæus Sermone de imprudentia. Gerson de laudibus scriptorum. Alex. 2. parte quęst. 140. Tho. & Cayeta. 2. secundæ quęst. 10. arti. 7 ecchi. in enchiridio capite 28. Alfon. libro primo de iusta hæreti. punit. cap. 19. cum seq.

De diuinat. & reuelat.

Titulus XXI.

1 *Quid sit diuinatio, & quo modo per naturam haberi non possit.*
2 *Proponuntur causæ præcognitionis rerũ futurarum.*
3 *Præcognoscere futurorum euentum, solius Dei est.*
4 *Præterita & futura præcognoscere opus Dei est, & humanæ prudentiæ captum excedit.*
5 *Naturæ suæ subtilitate, & longa rerum experientia, aliqua euentura dæmones præno scunt.*
6 *Dubitandum non esse, vaticinia, incantationes, diuinationes, per dæmones hominibus concedi.*
7 *Quo pacto pestiferas diuinationis artes dæmones docere soleant.*
8 *Quibus noxijs artibus dæmones, homines curiosos illuserint.*
9 *Quibus in rebus vani homines diuinabant.*
10 *De diuinationibus inquisitores apostolici cognoscere nequeunt.*
11 *Cum rebus sacris diuinatores abutuntur, ipsorum cognitio ad iurisdictionem inquisitorum pertinet.*
12 *Qui dæmones vocant ad cognoscenda futura, tanquam hæretici ab inquisitoribus sunt puniendi.*
13 *Aduersus eum qui dæmonem inuocat, ad tentandam pudicitiam mulieris, tãquam contra vehementer suspectum inquiri poterit.*
14 *Qui ea quæ sunt homini cognitu impossibilia, in speculatione syderum diuinant, puniri possunt.*
15 *Qui præsentia vel præterita occulta reuelant puniendi sunt.*
16 *Sacrificijs paganorum vtentes, & qui haruspicem, aut hariolum, consulunt, acerbiori supplicio sunt puniendi.*
17 *Inuehitur Pacuuius, in eos qui linguam auium intelligunt.*
18 *Quidquid dixerint physiognomonici, circulorum vates, manuspices, putãdum est falsum.*
19 *Homines res futuras præsagientes, nequaquam consulendi sunt.*
20 *De pœna quam Deus ponit, magis, ariolis, aruspicibus.*
21 *Quibus supplicijs debeant puniri, vaticinatores qui se Deo plenos assimulant.*
22 *Illicita persecutantes, finem alienæ salutis inquirentes, qua pœna puniantur.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

23 *Quibus pœnis inquisitores debeant afficere diuinatores.*
24 *Suspectæ debent esse reuelationes fatui, aut improbi, vt in exemplo demonstratur.*
25 *Quibus de causis reuelationes, maiori ex parte mulieres quam homines habere soleant.*
26 *Reuelationes illæ, quæ sacra scriptura nõ probantur præsertim cum supernaturales sint: suspectæ esse debent.*
27 *Adducuntur aliquot signa quibus pseudo propheta cognoscatur.*
28 *Quibus signis cognoscantur, reuelationes quæ à Deo proueniunt.*
29 *Reuelationes inutiles à Deo non sunt, ideò pseudo prophetæ examinandi & puniendi sunt.*

1
Hrysippus diuinationẽ esse definit, vim cognoscentem, videntem & explicantẽ signa, quę à dijs hominibus portendũtur. Et Cicero diuinatio est inquit, earum rerum, quæ fortuitæ putantur prædictio atque præsensio. Sed hęc falsa prophetia, est iniusta vsurpatio cognitionis futurorum euentuũ, vel præteritorum aut præsentium occultorum: & enunciatio eorum, quorum notitia per naturam haberi non potest, nec ab ipso Deo reuelata est. Cayet. in summa. verbo diuinatio. Alfonsus lib. 1. de iusta hæreti. punit. cap. 13.

2 Causæ autem futurorum tripliciter se habent. Quædã enim producunt suos effectus semper & necessario: quam ob rem prænosci possunt ex consideratione suarum causarum: & hoc modo prædicũt astrologi eclipses futuras: aliæ verò causæ producunt effecta non semper, sed plerunque: & ideo illarum effectus prænosci non queunt certò sed probabiliter: quemadmodũ astrologi per considerationem stellarum prędicunt nõnunquam pluuiam vel siccitatem: & medici ex signis morborũ plęrunque cognoscunt mortem ęgroti, vel sanitatẽ.

3 Alię sunt causę quę non habẽt operationes certas & vniformes, & ideò effectus harum prænosci non possunt per considerationem causarum, nec pręsciri queunt, nisi in se ipsis considerentur: quod solius Dei est, qui vt inquit Paulus epistolę ad Romanos cap. quarto vocat ea quę non sunt, tanquam ea quæ sunt. Quamobrem nemo potest vsurpare cognitionem futurorum euentuum, nisi dęmonis arte. Augusti. lib. 10. de ciuita. Dei capite duodecimo. & libro vndecimo, capite vigesimo primo: Alex. ales. 2 parte quęst. 184. Thomas 22. quęstio. 95. & opusculo. 26. de iudicijs astrorum. plenius Michael medina libro 2. de recta in Deum fide cap. 1.

4 Multa hominis afflictio (inquit ecclesiastes cap. 8.) quia ignorat pręterita, & futura nullo scire potest nuncio. Et Esaias cap. quadragesimo primo, annuntiate quę ventura sunt, & sciemus quia dij estis vos: & Isocrates oratione contra sophistas: omnibus perspicuũ esse

esse arbitror, futurarum rerũ prænotionem non esse nostri ingenij, sed humanæ prudentiæ captum vsque adeò excedere, vt Homerus, opinionem sapientiæ maximam consecutus, etiam Deos interdum de futuris deliberantes introduxerit. Et Chrysostomus in euangeliũ Ioannis homilia. 18. hoc vel maximè Dei opus est, quod neque dæmones imitari possunt, quamuis 6 maiorem in modum adnitantur. In miraculis enim sæpe sub veritatis vmbra decipi possumus. Prędictio futurorum immortalis Dei duntaxat opus est. Quod si quando dæmones aliquid prędixerunt, stultum & incautum vulgus decepe runt: eorum namque vaticinia passim falsa deprehenduntur. Et inibi Theophilactus cap. 1. maximè potens est Prophetia, & efficacior miraculis ad alliciendũ quosdam ad fidem: dęmones enim etiam possunt miracula simulare, & apparenter facere: pręscientiam autem futurorum, & prędictionẽ euidentem nullus habet, neque angelus, & quanto minus dęmones? addo Pacuuianum illud: si qui, quę euentura sunt, pręuideant, ęquiparent Ioui.

5 Dixerit fortasse quispiam, si dęmones futura non pręuident, qui fit, vt nonnunquam diuinatores euentura prædixerint? nam ea quę dæmones ignorant, non possunt docere diuinatores. Cui respondet beatus Augustinus, libro de diuinatione dæmonum: quod naturæ suæ subtilitate & longissima rerum experientia, & nonnunquam bonorum angelorum reuelatione, prænoscunt dæmones aliqua euẽtura, quæ suos discipulos ad eorũ & aliorum perditionem docere solent. c. sciendum. 26. quæst. 4. Lactantius libro secundo diuina institu. cap. 17.

6 Igitur dubitari non potest, quin dæmones sint authores diuinationum: quod & Plato non ignorauit, qui fatetur in conuiuio, vaticinia, incantationes, diuinationes & magiam, per dęmones hominibus concedi, atque idipsum Apuleius confirmat, libro de Deo Socratis. Et Origenes in librum Iob, inquit, diabolus est author diuinationis, & naturę subtilitate atq; agilitate nonnunquam futura reuelat. Maleficia, auguria, diuinationes, phylacteria, & incantationes, diaboli sunt seductiones: dęmonũ sunt irrisiones: idololatrię sunt fęx: animorum infatuatio, atque cordium scandalum. Vide illum lib. 1. in Iob, Colos. 40. & super numeros homilia. 13.

7 Pestiferas autem diuinationis artes dęmones docere solent eos, quos vident esse curiosos pręscien di futuros euentus: nam vt Basilius inquit, concione habita in lacizis: multiformes sunt diaboli versutię: ad quod procliuiorem viderit, ad illud proprijs inescationibus vtitur. Et vt Leo, Isidorus, Bernardus & alij

Universidad de Deusto
Biblioteca

& alij tradunt, ex ea parte hominē diabolus tentat, ex qua eum per excrescentem humorem facile ad vitia inclinari conspicit. Leo sermone. 7. in natiuitate Domini. Isidorus lib. 3. de summo bono capite 5. Bernardus lib. de ordine vitę prope finem Chrysosto. in priorē Pauli epist. ad Thessalo. homilia 9.

8 Vnde factum est, vt mille noxijs artibus dęmones hominibus curiosis & prauis illuserint, pollicentes futurorum cognitionem varijs modis: per peluim enim fiebat vaticinatio, quam lecanomantiam appellant: accipiębant vaticinantes peluim aqua plenam, & carminibus quibusdam adhibitis dęmones in peluim atrahebantur, & in ipsa vnda oberrantes exilem sibilū insusurrabāt, quo futura prenoscipossent. Hi enim spiritus vocem prętenuem emittunt, quo ipsi dęmones minus intelligantur, & obscuritate rei facilius hominum votis imponant. Pet. crinitus lib. 6. de honesta disciplina cap. 11.

9 Diuinabāt quoque vani & impij homines per ignem & fumum, per aues, per colloquia mortuorū, per arreptitios, per iudiciariam astrologiam, per magiam, per sortilegia, & per mille alia inania signa. Sed ea omnis diuinatio ex operatione dęmonum prouenit: vel quia expresse dęmones ad eam rē inuocantur, vel quia illi se ingerūt vanis inuestigationibus, vt mentes hominum erroribus imbuantur & vanitatibus implicētur. Augusti sermone. 241. de tempore. c. igitur 26. q. 4. Alex. ales parte. 2. q. 185. Tho. 2. 2. quæst. 95. Celius lib. 2. lectio. antiqua. cap. 13. cum seq. Bar to. sybilla in speculo peregrina. quęstionum decadis. 3. cap. 9. quęstio. 2. Michael medina lib. 2. de recta in Deum fide cap. 7.

10 Inquisitores apostoloci de diuinationibus cognoscere nequeunt, nisi hæresim sapiant manifestè: sed ipsos diuinatores relinquere debent suis iudicibus puniēdos. Hoc tamen sic accipiendum est, vt tūc demum diuinatores ab inquisitoribus non puniantur, cum illi sola animi leuitate diuinant: id enim non tan hæresis est, quam phrenesis. c. accusatus. §. sane de hæreti. libro sexto.

11 Nam si sacramentis aut rebus sacris diuinatores abuterentur, aut nefarijs precibus dæmones inuocarent, aut funesta sacrificia illis offerrent, aut pacta cum eis facerent, ad iurisdictionem inquisitorum pertinerent: tum quia ista hęresim sapiunt: tum etiam quia vt Alexāder theologus inquit, hi qui talia committunt, facile à dæmonibus trahuntur ad infidelitatem. Alex. ales parte. 2. q. 184. cap. igitur. 26. q. 3. & in summa eiusdem causæ. q. 5. Cayeta. 2. 2. q. 95. arti. 3. Alfon. lib. 1. de iusta hæreti. punit. c. 13.

12 Hi quoque qui dęmones inuocauerint ad cognoscenda futura, puniēdi sunt ab inquisitoribus tan quam

quam hæretici, quia dæmonibus tribuunt id, quod solius Dei est. Et vt ait Gratianus, est quoddam genus culturæ idolorum ex dæmonum consultationibus futura prædicere. Nam qui futura ex dæmonū consultatione, vel quibus libet prestigijs inuenire laborant, hi diuinitatis iura creaturis attribuūt. Futura enim prenoscere solius Dei est, qui in sui contemplatione etiā angelos interdum illa præscire facit. Vnde Esaias inquit, priora & nouissima annunciate mihi, & dicam, quod Dij estis. In summa. 26. quæst. 5.

13 Sunt autem qui dicant, non fore hæreticum eum, qui dæmonem inuocaret ad tentandam pudicitiam alicuius mulieris, vel ad aliud facinus nō alienum à potestate dęmoniorum: nam vt aiunt, si se dæmoni non subijciat, nec hæresim misceat, cum non habeat intellectus errorem, non erit hæreticus. Sed quamuis hęc ita sint, tamē aduersus eum inquiri poterit, tanquam contra vehementer suspectum: ea enim ad apostasiam & infidelitatem pertinēt. Vterque Thomas. 2. 2. q. 95. cum seq. Fran. picus lib 4. de rerum prænotione cap. 7. Oldra. consil. 210. Domi. & Philip. in. c. accusatus. §. sane de hæreti. libro 6. squilaceu. de fide catho. cap. 8. cum seq. Alfon. lib. 1. de iusta hęreti. punit. cap. 13.

14 Astrologi, & hi qui syderum & natalium dierum inspectione diuinant ea, quæ sunt homini cognitu impossibilia, suspectissimi sunt de societate dæmonum expressa vel tacita: quamobrem cōprehendi & puniri possunt ab inquisitoribus. Nam & si nonnunquam vera prædicant: id tamē Deus fieri permittit ad tentandos eos, quos ita erudiri opus est, vel decipi iustum est. c. sed & illud. 26. q. 2. cap. igitur. q. seq. Eusebius libro 14. præparat. Euangelicæ cap. 4. Augustinus libro 2. de doctrina christiana capite 21. Gerson in trilogio astrologiæ propositione. 11. cum seq. & in tractatu de respectu cælestium syderum. Ioan. Picus libris contra astrologos. Alciat. in. l. 5. de verbo. signifi. Casseneus in catalogo, parte. 10. consideratione vlti.

15 Illi præterea puniendi sunt ab inquisitoribus, qui prętentia vel prętenta occulta reuelant, quę ab eis tunc naturaliter sciri non potuerunt, ea enim dęmone suggerente nouerunt. Hi ferè sunt, qui diuinant, vbi sit res aliqua furto subtracta, & qui eodem die quo aliquid gestum est in longe distantibus locis, id ipsi enunciant ac si prętentes fuissent: qui quidem interrogandi sunt ab inquisitoribus, vnde talia nouerint, & confessi vel conuicti coercendi sunt, vt socij dęmoniorum.

16 Extat lex Theodosij in codice Theodosiano, sub titulo de sacrificijs paganorum, cuius hęc sunt verba: ne quis mortalium ita faciendi

Universidad de Deusto
Biblioteca

clendi sacrificium sumat audaciam, vt in spectione iecoris, extorumque præsagio vanæ spem promissionis accipiat, vel quod est deterius, futura sub execrabili consultatione cognoscat: acerbioris enim imminebit supplicij cruciatus ei, qui contra vetitum præsentium vel futurarum rerum explorare tentauerit veritatem. Et alia lex ait, nemo aruspicem consulat, aut mathematicũ, nemo Ariolorum, Augurum & Vatum praua confessione conticescat. Chaldei ac Magi & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. Sileat omnibus perpetuò diuinãdi curiositas. Etenim supplicium capitis feret, gladio vltore prostratus, quicunq; iussis nostris obsequium denegauerit, l. nemo. C. de maleficis.

17 Contra hos fallaces diuinatores inquit Pacuuius: istos qui linguã auium intelligũt, plusq; ex alieno genere sapiunt, quàm suo, magis audiendum, quàm auscultandum censeo. Et Blõdus libro primo Romæ triumphantis, sordidissimos fuisse, ait gentium deos, qui in iecorum & viscerum stirquilinio sua occultauerunt consilia, hominibus ab insanis sacrificulis manifestanda. Et Cicero lib. 2. de diuinatione retulit vetus illud Catonis admodum scitũ, qui mirari se aiebat, quod nõ rideret Aruspex, Aruspicem cum vidisset. Quota enim res queq; euenit prædicta ab istis? aut si euenit quippiã, quid afferri potest, cur non casu id euenerit.

18 Multa quidem vanissima dixit Artemidorus, sed hæc rectè scripsit: quęcunque dixerint Pythagorici, Physiognomonici, talorum vates, ignium vates, circulorum vates, cribrorum vates, formispices, manuspices, peluium vates, mortuorum vates, ea omnia falsa, & nullo fundamento nixa putare oportet. Nam ipsorum artes tales sunt: atque ipsi ne minimum quidem vaticinationis sciunt: verum prestigijs illudentes & defraudantes, exuunt ac denudant obuenientes. Vani sunt atque deceptores hi omnes, & quidquid tandem dixerint, mentiuntur. Hæc ille libro secundo de somniorum interpretatione. cap. 74.

19 Phauorinus philosophus (vt apud Gellium est) horũ omnium insaniam confutauit, & tandem nullo pacto adeundos eos, aut consulendos esse, huiusmodi argumentis lepidè concludebat. Aut aduersa euentura dicunt, aut prospera. Si dicunt prospera & fallunt, miser frustra spectando: si aduersa dicunt, & mentiuntur, miser fies frustra timendo: si vera respondent, ea quę sunt non prospera: iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. Si fœlicia promittunt, ea quę euentura sunt: tum planè duo erunt incommoda & spectatio te

tio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam deflorauerit. Nullo igitur pacto vtendum est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus. Quamobrem Eusebius quoq; docet inutilem prorsus esse diuinationem. lib. 4. de præparatione euangelica cap. 2. Gellius lib. 14. cap. 1. Crinitus lib. 8. de honesta disciplina cap. 9.

20 De pœna istorum in Leuitico cap. 20. legitur: anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui. Et paulo post: vir siue mulier, in quibus phytonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, sanguis eorum sit super illos. Et Phylo. lib. 1. de monarchia inquit, Moses veritatis amator atque magister, cum sciret, idololatriam non mediocriter foueri prauis diuinationibus, totum hoc genus auersatur maximè, diuinos cunctos arcens in perpetuũ à sua republica, sacrificos, expiatores, aruspices, prodigiorum procuratores, incantatores & sortilegos. Omnes enim hi coniecturis ducuntur in speciem probabilibus, easdem res aliter atque aliter interpretando: tum quia subiectum eorum non habet naturam stabilem, tum quia ipsi carent ratione accurata examinandi conceptus suarum mentium, impietatis apparatus isti sunt: quare? quia qui attẽdit his & obsequitur, credens hinc pendere bona malaque, contemnit authorem rerũ omnium: nec intelligunt, se vitæ curas committere incertissimis alituũ motibus per aerem vltrò citroque volitantium, & reptilium è terræ cauernis quærendi sibi causa proreptantiũ: item visceribus pecudum, cruori & cassis animæ cadaueribus collapsis, vt mutentur in deterius. & cętera:

21 Iulius Paulus libro. 5. receptarũ sententiarum, titulo, de vaticinatoribus, inquit, vaticinatores, qui se Deo plenos assimulant, ideirco à ciuitate expelli placuit, ne humana credulitate publici mores ad spem alicuius rei corrumperẽtur, vel certè ex eo populares animi turbarentur: ideoque primo fustibus cæsi ciuitate pelluntur, perseuerantes autem in vincula publica conijciuntur, aut in insulam deportantur, vel certè relegantur. Et post aliquã: qui de salute principis, vel de summa reipublicæ, mathematicos, ariolos, aruspices, vaticinatores, consulit, cum eo qui respõderit, capite punitur.

22 In codice legum Theodosij extat lex notatione digna, cuius hæc sunt verba: si quispiam spirantia exta consulere audebit, ad exemplum maiestatis, reus licita cũctis accusatione delatus, excipiat sententiam competentem, etiã si nihil contra salutem principum, aut de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de salute quæsierit. Sufficit enim ad criminis molem naturæ ipsius leges velle rescindere, illicita perscrutari, occulta recludere, interdicta tentare, finem quærere salutis alienę, spem alieni interitus policeri. Legibus quoque regijs pœna capitis huiusmodi scelera coercentur. l. 12. titu. de paganis libro 16. C. Theod. l. 3. cum sequentibus. C. de malefi. regię leges septipartitæ tit. 23. parte. 7. & titul. 4. libro octauo ordinatio.

23 Inquisitores autem pœnis iuris pontificij diuinatores istos afficiet, anathemate, penitentia quinquennij, dignitatum suspensione, monasterij carcere, verberibus, aliisq; supplicijs prout cuiusque crimen postulare videbitur 26. q. 2. cap. illud. cum seq. cap. 1. & deinceps. 26. q. 5. cap. admoneant. cum seq. 26. quęstio. 7.

24 Nec desunt diuinatores fatui aut improbi, qui diuinas reuelationes habere se dicant, aut fingant: quæ quidem prudentissimo cuique debent esse vehementer suspectę: nec enim bonorum angelorum sunt reuelationes, sed pessimorum dæmonũ illusiones. Cuius rei superioribus annis cordubę visum est exemplum cunctis seculis memorandum. Quędam enim puella ex agro cordubensi, à teneris vnguiculis in cœnobio arctissimo & religiosissimo eiusdem ciuitatis inclusa, tanta sanctitatis specie fulgebat, vt ab omnibus putaretur esse sanctissima. Quę multa indies vera prędicebat, & multa passim signa faciebat, & continuis penè reuelationibus affluebat: vsq; eo, vt ciues meos cordubenses, viros quidem sagaces & cautos, per triginta, & eo amplius annos, mire suspensos sui admiratione teneret. Nec eos duntaxat fefellit, sed omnes fere christiani orbis principes eadem simulatione decepit: donec tandem graui valetudine affecta, dęmonem illum, cuius pestifera societate omnia illa faciebat, omnipotentis Dei gratia reuelauit, ne populo christiano diutius illuderet. Ipsaque ab inquisitoribꝰ comprehensa & ad sinum ecclesię restituta, in aliud cœnobium detrusa, vitam pię ac religiose transegit.

25 Plerunque has reuelationes habere solent mulieres fatuę vel improbę. Cuius rei tres causas afferre solent. Vnam, quia fœminę humidiores sunt, quam viri. Humidum verò aptius est ad suscipiendas figuras & impressiones atque imaginationes. Alteram, quia mulieres minus prudentes sunt: quamobrem cum fingũtur eis vanę species & apparitiones atq; visiones, non habent fortitudinem aut constantiam ad resistẽdum. Tertiam, quia magis quam viri affectibus abundant: & vt Aristoteles tradit, libro, de somno & vigilia: hi qui sunt in passionibus ad modicam similitudinem mouentur, & facile

facile credunt id esse verum, quod illis ita esse apparet. Quod nõ ignorantes dæmones sæpius fœminis, quam viris, vanas reuelatiões suggerunt. Barto. sibylla in speculo peregrinarum quæstionum, decadis primæ cap. 8. quæst. 2.

26 Richardus de sancto victore suspectas esse ait, reuelationes illas, quæ sacra scriptura, aut ratiõe manifesta non probentur, præsertim cum supernaturalia vel occultissima reuelata fuerint. Tum illud addo, nõ esse diuinas eas reuelatiões, quæ inutiles sint, vel de rebus leuioribus & ad salutem animarum nõ pertinentibus. Nec enim verisimile est, Deum talia reuelaturum. Richar, in minore Beniamin cap. 81. & in canticorum expositione capite 21.

27 Duo traduntur in Deuteronomio, quibus Pseudopropheta cognosci possit. Primum quod in nomine Domini propheta prædixerit, & non euenerit: hoc Dominus non est loquutus. Alterum est, quum portentum quod Propheta loquutus est, euenerit: sed tamen ille à lege Dei recedit: tunc enim falsus Propheta est: quia impossibile est, Deum mentiri: nec Deus impijs futura reuelat. Deuteronomio decimo octauo & cap. 13.

28 Diuus quoque Petrus (apud Clementem libro quarto recognitionum) ait, quod à vero Deo dicitur, siue per Prophetas, siue per reuelationes diuersas, semper verum est. Quod autem à dæmonibus prædicitur, non semper verum est. Idem apud eundem libro tertio: ille qui à malo est, signa quæ facit, nulli prosunt: illa verò quæ facit bonꝰ, hominibus prosunt. Et Chrysostomus, siue quis alter, in Matthæum homilia decima nona, operis imperfecti: si quis inutile fecerit signum, falsus Propheta est, quia non facit, vt alios ædificet in fide, sed vt se ostendat in opere.

29 Ex quibus omnibus, alijsque multis perspicuum est, astrologos istos qui futura prędicentes, persępe mentiuntur, à dęmonibus esse deceptos. Tum etiam reuelationes inutiles, quę nemini prosunt, à vero Deo non esse. Igitur ab inquisitoribus examinandi & puniendi sunt pseudoprophetę, & frequentes reuelationes cohibendę: quia non nisi sanctissimi viri pauculas reuelationes habuisse produntur. Vide tractatus Gersonis, de probatione spirituum, de examinatione doctrinarum, parte secunda, consideratione tertia, de distinctione verarum visionum à falsis: Gasparem libro primo aduersus hęreticos capite vigesimo nono

*

Universidad de Deusto
Biblioteca

De doctoribus ecclesiæ Titul. XXII.

1 *Qui contempserit ea quæ à sanctissimis & sapientissimis doctoribus concordi sententia scripta sunt, is iure hæreticus censeatur.*

2 *Quid debeat facere catholici si se aliqua ecclesiæ particula, ab vniuersalis fidei communione præciderit.*

3 *Qua ratione maiorum sententiæ congregandæ sint, cum aliquid prophanum in ecclesia erumpere cœperit.*

4 *Memorantur diuisiones ministrationũ, quas Apostolus posuit prima epistola ad Corinthios.*

5 *Adquid Deus ipse ecclesiæ, doctores dedit in opus ministerij.*

6 *Quibus signis cognoscant fideles quam doctrinam debeant sequi, & vbi Christus (qui veritas est) sit.*

7 *In illis qui ecclesiam catholicam defendunt, Spiritus sanctus loquitur*

8 *Proculdubio credendum est, fideles sanctam ecclesiam defendentes inspiratione Spiritus sancti loqui.*

9 *A maiorum sententia non est recedendum, dum in ecclesia aliquid prophanũ insurgerit.*

10 *Adducuntur multorum sanctorum sententiæ ad probandum non esse deuiandum à sententia maiorum.*

11 *Veram religionem apud eos querendam esse, qui christiani catholici, & integritatis custodes nominantur.*

12 *Amplectandam esse conciliorum & sanctorum sententiam multis exemplis comprobatur.*

13 *Quæ tradita sunt nobis à sanctis apostolis & à lor. alibus concilijs seruãda & custidienda esse.*

14 *Laudantur sancti doctores, quos catholici sequantur in ecclesiæ procellis.*

15 *Vnanimem esse viam certam & tutam sanctorum authorum ad conuincendos hæreticos, demonstratur.*

16 *Sanctorum doctorum authoritas & miracula multis exemplis comprobata, laudantur.*

17 *Qua de causa sacrosancta ecclesia catholica sanctorum doctorum doctrinam, iuste comprobauerit.*

18 *Indubia fides & authoritas sanctis doctoribus est tribuenda, etenim sacræ scripturæ explatione Sancti spiritus inspiratione agunt.*

19 *Omnis controuersia ad scripturam pertinens excitata, non aliter explicanda est quã ecclesiæ luminaria exposuerũt.*

20 *Quantum in religione, viris sapientissimis & sanctissimis tribuendum sit.*

21 *Validissimum esse argumentum ab authoritate sapientum. Et ob eam causam sanctis doctoribus maximam fidem esse adhibendam.*

22 *Sanctis doctoribus apostolicisque viris, per quos Deus ecclesiã luminauit: magnæ cum ratione fides est tribuenda.*

23 *Sãctis ecclesiæ doctoribus, qui pleni sunt Spiritu sancto, non autem schismaticis credendum est.*

24 *Apud catholicos, plus valet authoritas cuiuslibet sancti doctoris quã omnium hæreticorum.*

25 *Probatur eam esse catholicam fidem, quã sancti doctores vno ore consentiunt.*

26 *Improbi hæretici prauis rationibus innitentes audiendi non sunt, & vbi sancti doctores ibi christus & veritas est.*

27 *Quibus rationibus hæretici procaces sanctorum patrum doctrinam & authoritatem eiciant.*

28 *Quibus modis dũ aliquis errauerit eius error agnoscatur.*

29 *Ob quam causam hæretici deuitãdi sint, sancti doctores sequẽdi & amplectẽdi.*

1 QVidquid sanctissimi & sapientissimi doctores ecclesiæ concordi sententia docuerunt & scripserunt, id omne credendum est ecclesiæ traditionẽ esse: proinde quisquis eorum consensum continet in scripturarũ interpretatione, aut in doctri-

in doctrina aliqua, quæ ad fidem aut mores pertineat, is iure ac merito censetur hæreticus.

2 Vincentius ille Lirinensis, libro aduersus hæreses, sapienter admodum & consideratè scribit, quid faciet christianus catholicus, si se aliqua ecclesiæ particula ab vniuersalis fidei communione præciderit. Quid vtique, nisi vt pestifero corruptoque membro sanitatem vniuersi corporis anteponat? Quid si nouella aliqua contagio nõ iam portiunculam tantum, sed totam pariter ecclesiam commaculare conetur? Tunc item prouidebit, vt antiquitati inhæreat, quæ prorsus iam non potest ab vlla nouitatis fraude seduci. Quid si in ipsa vetustate, duorum aut trium hominum, vel certè ciuitatis vnius, aut etiam prouinciæ alicuius error deprehendatur? Tunc omnino curabit, vt paucorum temeritati vel insciticiæ, si qua sunt vniuersaliter antiquitus catholicæ ecclesiæ decreta præponat. Quid si tale aliquid emergat, vbi nihil huiusmodi reperiatur? Tũc operã dabit, vt collatas inter se maiorum consulat interrogetq; sententias: eorum duntaxat, qui diuersis licet temporibus & locis, in vnius tamen ecclesiæ catholicæ communione & fide permanentes, magistri probabiles extiterunt. Et quidquid nõ vnus aut duo tantum, sed omnes pariter vno eodemque consensu, aperte, frequenter, perseueranter, tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoque intelligat, absque vlla dubitatione credendum.

3 Et post plura idem Vincentius inquit, cum primum mali cuiusq; erroris putredo erũpere cœperit, & ad defensionem sui sacræ legis verba furari, eaque fallaciter & fraudulenter exponere, statim interpretando canoni maiorum sententiæ congregandæ sunt: quibus illud quodcunque exurget nouitium, ideoque profanum, & absque vlla ambage prodatur, & sine vlla retractatione dãnetur. Sed eorũ dũtaxat patrum sententiæ conferendæ sunt, qui in fide & communiõe catholica, sanctè, sapienter, constãter viuentes, docẽtes & permanentes, vel mori in Christo fideliter, vel occidi pro christo fœliciter meruerũt. Quibus tñ hac lege credẽdum est, vt quidquid vel oẽs, vel plures, vno eodemq; sensu manifestè, frequenter, perseueranter, velut quodam consentiente sibi magistrorũ concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur. Hos ergo in ecclesia Dei diuinitus per tempora & loca dispensatos, quisquis in sensu catholici dogmatis vnum aliquid in Christo sentientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum.

4 Hæc aũt probãtur euidẽtissimè in priori epistola ad Corinthios: vbi Apostolus memorans diuisiões illas gratiarum, ministrationũ, & ope-

Universidad de Deusto
Biblioteca

operationum, quas operatur vnus & idem Spiritus sanctus, diuidens singulis prout vult. Et quosdam inquit, posuit Deus in ecclesia: primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores. Vides Doctores ab ipso Deo in ecclesia positos, vt verbo & exemplo, sermone & scriptis doceant, pascantque fidelem populum. Quibus ipse dedit sermonem sapientiæ & scientiæ, & interpretationem scripturarū. Nec fieri vllo modo potest, vt hi omnes errent, quos Deus omnipotens, (ne nos erraremus), duces nostros, magistros, & præceptores constituit. Alioqui non ad docendum, sed ad seducendum, non ad ædificandum, sed ad destruendum positi ac missi essent. quo quid magis impium dici, fingive potest? 1. Corin. 12.

5 Ad hoc idem Paulus in epistola ad Ephesios ait: & ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò euangelistas, alios pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij in ædificationē corporis Christi: vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris. Hos nimirum doctores Deus ipse dedit ecclesiæ, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: hoc est, vt ministrent Spiritum sanctū cæteris, & ecclesiam, quę corpus Christi est, verbo illius ędificēt. Hoc autē Christus instituit, vt iā nō simus paruuli fluctuātes, & circumferamur omni vēto doctrinæ: hoc est, vt his doctoribus fidē habeam⁹, & verè credamus in eis spiritū sanctū loqui: vitemusq; cæteros, qui doceant his cōtraria: nisi velimus esse tanquam paruuli, semper dicētes, & nunquam ad scientiæ veritatem peruenientes: semper fluctuantes, & omni vento doctrinæ circumacti: quales hodie videmus esse lutheranos, & cæteros hæreticos omnes. ad Ephe. 4: Rossen. contra Lutherum veritate. 6. Cathari. in secunda claue scripturarum.

6 Accedit eodē, quod veritas per Matthęū docet, his verbis: Si quis vobis dixerit, ecce hîc est Christus, aut illic ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Docens redemptor noster fugiendas esse nouitates, & singularitates hæreticorum, insuper nobis ostendit, quam doctrinam sequi debeamus: nempe illam ad quam congregantur aquilæ. Nam vbicunque illæ congregantur, ibi veritas est, ibi Christus, & ibi corpus ecclesiasticæ vnitatis: quæ est illarum concors sententia, idem totius corporis sensus est. Sed quæ tandem sunt illæ aquilæ? Qui in carne pręter carnem viuunt, aut vixerunt. Quorum est, & fuit quamuis hîc peregrinantium, in cælis conuersatio. Quorum omne studium, omnis meditatio, omnis voluntas in lege Domini, quam & vita & moribus expresserunt. Qui signā inhabitantis in se Dei spiritus, cuidē tia ędiderunt. Vbicunque illę aquilæ congregantur, illic certum habe, esse corpus illud, cui associari, cui consentire debeas, & in quo Christum & salutem quærere. Significantur ergo per illas aquilas, doctores sancti, qui altius cæteris volant. Et ipsum iustitię solem acutius, & certius irreuerberatis luminibus intuētur. Matth. 24. Pighius lib. 1. hierar. eccle. cap. 5. Pagninus in isagogis ad misticos sacræ scripturæ sensus lib. 1. cap. 8.

7 Pręterea, conuestitur hęc sententia ex verbis illis eiusdem veritatis per eundem euangelistam dicentis: non estis vos qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Quę verba enarrans Augustinus lib. quarto de doctrina christiana, inquit: si ergo loquitur in eis Spiritus sanctus, qui persequentibus tradūtur pro Christo, cur non & in eis, qui tradunt discentibus Christum? Damascenus quoque ait, per spiritum igitur sanctum & lex, & prophetæ, & euangelistæ, & apostoli, & pastores loquuti sunt, & doctores. An ad solos apostolos dixit Christus, non estis vos qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis? An non pręter apostolos, quosdam, vt inquit Paulus, prophetas instituit, alios verò euangelistas, alios pastores, & doctores?

8 Deinde, Petrus apostolorum princeps in epistola canonica scripsit, Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines. Quod si certissimè scimus euenisse, quando non dum Spiritus sanctus missus nobis erat, quid factū esse putabimus postquam in hoc negociū specialiter datus est? Nonne Dominus fecit sanctos enarrare oīa mirabilia sua, quę confirmauit Dominus omnipotens stabiliri in gloria sua? 1. pet. 1. ecclesiasti. 42.

9 De his quoque sanctis doctoribus illud Salomonis accipere oportet, verba sapientum sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore vno. Quem locum tractans Hieronymus, inquit: exceptis his verbis, quę ab vno pastore sunt data, & à cōcilio atq; consēsu prolata sapientiū, nil facias, nil tibi vendices: maiorū sequere vestigia, & ab eorum authoritate nō discrepes. Sunt quidem sanctorū doctorum verba firma, & immobiliter vera, sicuti Dionisius ait, & quę ab vno summo pastore Deo procedunt & per doctorum à Deo inspiratorum concilium, id-est, vnanimen consensum tradita sunt. Quemadmodū Titelmanus explicat, & elegāter differit Viuesius noster aduersus lutheri do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gmata philippica prima. Ecclesiastes cap. vltī. & illic Hierony. Dionisi. & Titelma.

10 His accedunt quam plura sacræ scripturæ testimonia, quæ sanctorum doctorum authoritatem haud obscurè nobis commẽdant. Quale est illud Salomonis in prouerbijs: ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Et illud item ecclesiastici, ne despicias narrationem presbiterorum sapientium, & in prouerbijs eorum conuersare: ab ipsis enim disces sapientiam, & doctrinam intellectus. Non te prętereat narratiõ seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis: quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum. Et apud Danielem: qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et in Deuteronomio: omnes sancti in manu Dei sunt: & qui apropiñquant pedibus eius accipient de doctrina illius. Qui autem alij post apostolos, sunt in fide patres nostri? qui alij presbiteri & seniores sapientes? qui alij fulserunt quasi splendor, & erudierunt plures? Postremo qui alij sancti appropinquauerunt ita pedibus Dei, & de doctrina illius tam affluenter acceperunt, quam sacri doctores ecclesiæ: qui semper effulserunt in ecclesia tanquam luminaria magna: quorum adhuc lumen ita præfulget nobis, vt in eo ambulantes inpingere non possimus. Prouer. 22. ecclesiastī. 8. Dani. 12. Deuteronō. 33.

Prætereà doctoribus ecclesiæ
11 credimus, non vt hominibus, sed vt sanctis & illuminatis à Deo, & multis miraculis approbatis. Et qui humiles fuerunt, ac tremientes sermones Dei, & mundi corde, secundum spiritum ambulantes, ea docentes, quę Spiritus sanctus dedit eloqui illis. Quos erudituissimos, sapientissimos atque verissimos fuisse constat. In quorum explicata fide, semper totus christiani populi fides complicata continebatur. Quod si apud eos solos quærenda est vera religio, qui christiani, catholici, vel orthodoxi nominantur, id est, integritatis custodes, & recta sectantes, vt est apud Augustinũ: & hęc est religio munda & immaculata apud Deum, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo, vt Iacob' apostol' testatur. Apud quos alios quærenda est veritas, quam apud vnanimem sententiam sacrorum doctorum, qui in his omnibus, prę stantiores & eminentiores cunctis semper & vbique fuerunt.

12 Hanc insuper veritatem concilia sacra sæpe nobis iam olim tradiderunt. Ac primum, veteres Hispani maiores nostri in secũdo cõcilio Hispalensi, dixerunt: oportuit sententias subnecti sanctorum patrũ qui in sacris literis ingenti gloria refulserunt, vt etiam eorum traditione perpateat veritas. Deinde recensentur illic verba Hilarij, Ambrosij, Nazanzeni, Basilij, Athanasij, Augustini, Cirilli, Leonis, & Fulgentij, quorũ testimonijs concludunt quæstionẽ dicentes, hæc quidẽ, quæ tam diuinæ scripturæ, quã etiã sanctorũ patrũ eloquia docuerũt, decretis nostris breuiter inserta protulimus. Et in concilio quodam Toletano decreuerũt, vt sanctorũ virorũ doctrinis assentirent oẽs: quia omne inquiunt, quod cõtra illos sapitur, à rectæ fidei regula abhorrere sentitur. Vbi & illud
14 adijciunt, non esse amplius cũ illis contendendũ, qui ab eorundẽ patrũ dogmatibus ausi fuerint dissentire. 2. cõcilio Hispalen. canone. 13. & concilio Toletano. 15. cap. 4.

13 Et in septima synodo generali actione prima: hoc decretum extat: qui doctrinas sanctorum patrum, & traditionem catholicæ ecclesiæ contemnunt, execratio. Et in fine quintæ actionis, lectis fragmentis scriptorum ecclesiasticorum, tota synodus proclamauit: diuinæ loquorũ patrũ doctrinæ nos correxerunt: ex illis haurientes, fidem & veritatem potati sumus: illos insequentes, mendacium persequuti sumus. Et actione sexta in inquit Epiphanius, glorioſos doctores, tuta monimenta ecclesiæ dicere possumus. Et paulo post,

quo modo ea, quæ sancti patres non probauerunt, nos qui circa finem seculorum occurrimus, & indigni sumus, vt discipuli eorũ vocemur, recipiemus? hæc ille tomo quinto. Accedit octaua synod' generalis canone primo his verbis: regulas quæ sanctæ, catholicæ, & apostolicæ, tam à sanctis apostolis, quam ab orthodoxis vniuersalibus, nec non & localibus concilijs, vel etiam a quolibet deiloquo patre, ac magistro ecclesię traditæ sunt, seruare, ac custodire profitemur: quibus & propriam vitã, & mores, & omnem sacerdotij catalogum regamus.

14 Ostẽdimus hactenus ex literis sacris, & sanctis synodis quãta sit, & esse debeat authoritas sanctorũ doctorum: nunc autẽ ab ipsismet patribus eandem veritatem docebimur. Ac primum diuus ille Hieronymus in commẽtarijs ad librũ Iob, inquit. Sancti doctores ecclesiæ nubes esse dicuntur, qui aquas euangelij portãt populis effundendas, & gubernandas à spiritu sancto deferunt, vt irrigentur terrę populorum, & de hac cælesti pluuia, virtutum fruges spirituali operatione multiplicentur. Et paulo post: hi sancti à Spiritu sancto ita distincti sunt gratiarum donis, tanquam sydereis luminaribus. Et in Danielem ait, periculosum esse, de magistrorum ecclesiæ iudicare sententijs, & alterum præferre alteri. Et alibi de Hilario

Universidad de Deusto
Biblioteca

loquēs, inquit, Hilarius beatus antistes, & vt ita dicam, inter procellas mundi magnus sustentator ecclesiæ. Deinde Augustinus libro secundo contra Iulianum pelagianum de Ireneo, Cypriano, Basilio, Ambrosio, alijsque sanctis doctoribus scribēs, ait: isti episcopi sunt, docti, graues, sancti, veritatis acerrimi defensores: in quorum ratione, eruditione libertate, quæ tria bona iudicibus tribuuntur, non potes inuenire quod spernas. Hos excellentiores suos dispensatores per diuersas ætates temporum, locorumque distantias sicut Deo placet, atque expedire iudicat, ipse dispensat. Et post paululum: catholicam fidē in lacte suxerunt, in cibo sumpserunt, cuius lac & cibum paruis, magnisque ministrauerunt, quam contra inimicos apertissimè, atque fortissimè defenderunt. Talibus post apostolos, sancta ecclesia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit. Hiero. in Iob cap. 26. in Dani. cap. 9. & in psal. 57. Nicephorus lib. 12. cap. 15. Vincentius Lirinensis lib. aduersus hæreses fol. 7. & 49. Canus libro 7. de locis theologicis cap. 3.

15 Ad hæc Alexandrinus apud Theodoritū in historia tripartita ad Alexandrum constantinopolitanum scripsit: sicut nos diuinæ scripturæ docent, vnum sanctum spiritum confitemur, qui repleuit & veteris testamenti sanctos homines, & noui sacratissimos præceptores. Longum esset omnia persequi, quæ sancti doctores in laudem maiorum suorum, & in commēdationem authoritatis eorum tradiderunt: qua sola sæpe multa profana hæreticorū dogmata confutarunt. Est enim eorum sentētia vnanimis, via certa & tuta ad conuincendos hęreticos, & in ecclesia firmum Spiritus sancti magisterium. Quod verbis & factis testantur Basilius, Hieronymus, Eusebi⁹, Leo, Bernardus, & innumerabiles alij. lib. 1. histo. triparti. c. 14. Basilius libro contra Amphilochium. Hiero. contra Heluidiū. Eusebius lib. 5. ecclesiasti. histo. c. de libellis. 20. distin. c. sunt quidam. 25. quęst. 1. Bernar. epistо. 77. Leo, Agatho, & alij relati à Martino Aiala libro de diuinis & ecclesiasti. traditio. tit. de publico catho. eccle. magisterio Gaspar quoque lib. 2. aduersus hæreticos arti. 6. Canus. lib. 4. de locis theologicis cap. 4.

16 Miracula item maxima, plurima, atq; verisima, (quæ signa sunt euidentia diuinæ voluntatis) horū doctorum authoritatē haud obscure comprobant. Hi enim sacri doctores, vt est apud Damascenū, illuminatricem spiritus gratiam adepti: tum miraculorum virtute: tum sermonis gratia, obscuratos illuminarunt, & errore deuios cōuerterunt. Et vt Lōgolij verbis vtar in elegantissima ad lutherianos oratione: horum etiam iam vita defunctorum gratia, & mortuos reuixisse, & cæcos oculorum vsum recepisse, & varijs ex morbis laborātes, furijsq; etiam exagitatos mortales multos, potestati, valetudinique suæ restitutos esse, exploratum habemus. Cur autem Deus omnipotens hos patres, & ecclesiæ doctores, tot tantisque miraculis approbauit, & illustrauit: nunquid vt nos deciperet? nunquid, vt illi nos seducerent, & in multas hæreses præcipitarent? absit: imò vt nos docerēt, & in viam veritatis reducerent. Ricardus de sancto victore libro primo de trinitate, cap. 2. inquit: nonne cum omni confidentia Deo dicere poterimus: Domine si error est, à te ipso decepti sumus? nam ista in nobis tantis signis & prodigijs confirmata sunt, talibus quæ non nisi perte fieri possunt certè à summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita, & cum summa & authentica atestatione probata, te ipso cooperante & sermonē confirmante sequētibus signis. Nos ergo rutè sequamur eos quos ab ipso Deo approbatos esse videmus, quos sacra scriptura cōmendat, concilia sequūtur, doctorum laudat consensus, & vera vtiliaq; miracula comprobant.

17 Præterea oues Christi vocem eius cognouerunt semper in his sanctis doctoribus: quorum doctrina perpetuo spirat vnctionem illam Spiritus sancti: qui loquutus est, & quotidie loquitur per os sanctorū

doctorum. Ad extremum, sacrosancta catholica ecclesia, quę cum sit columna & firmamentum veritatis, nec fallere, nec falli potest: horum scripta probauit: horum quoque doctrinis perpetuò membra eius instruuntur & illustrātur: hos ipsos doctores tāquam iustos & legitimos filios ipsa suscipit & amplexatur. Hos compertum habemus, nil credidisse aliud, quam quod credidit catholica Christi per orbem ecclesia, cuius extiterūt membra non vulgaria, imo præcipua, imo columnę quædam. Proinde quidquid vno sensu & consensu hos tenuisse inueneris: eum catholicę ecclesię, verum & catholicum sensum, veram sententiam, veram fidem, absque vllo scrupulo teneas. Cum hos audis, ecclesiam audis. Horum concordem sententiam, puta ecclesiasticam esse traditionem. Vide Alber. pighium libro 1. ecclesiasti. hierar. c. 3. & lib. 2. cap. 7. & lib. 6. cap. 3.

18 His igitur sanctis doctoribus, quemadmodum in cęteris omnibus, sic etiam in interprætatione sacræ scripturæ, in dubia fides & authoritas tribuenda est. Non em naturaliter acquiritur intelligentia scripturarum, sed donum Dei est, & viris sanctis diuinitus conceditur. Nā vt Hieronymus in proemio commentariorum in Oseam inquit: in explanatione sacræ scripturæ, Sancti spiritus inspiratione agemus, vt cuius instinctu scripta

Universidad de Deusto
Biblioteca

est eius reuelatione pādatur. Quis autem, nisi mentis inops, negare possit, sacros ecclesiæ doctores præ cæteris omnibus abundantiorem spiritum sapientiæ & intellectus habuisse? Hi namque pars magis eximia ecclesiæ semper fuerūt: qui non solum eruditione, verum etiā vitæ sanctimonia, velut sydera quædam effulserunt: quibus cæteri fideles in sensu scripturarum vnicè fidem habuerunt, tanquam viris Spiritu sancto plenis, qui nobis succum, & latentem in sacra scriptura spiritum exhibuerunt. Qui non à semetipsis interpretationes acceperunt, sed secretis inspirationibus Sancti spiritus illustrati, dubia scripturarum nobis aperuerunt. Quorum doctorum, vt inquit Augustinus, illustris doctrina est & memorabilis & venerabilis cōfessias atq; consensus. lib. primo cōtra Iulianum pelagianū. Gaspar libro primo aduersus hæreticos capite quinto, & libro secundo arti. 2. capite decimo quarto, Canus libro. 7. de locis theologicis cap. 3.

19 Inde illud est, quod in sexta synodo generali diuinitus tradiderunt patres, his verbis: si ad scripturam pertinens aliqua controuersia excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quam quomodo ecclesiæ luminaria, & doctores suis scriptis exposuerunt: & maiorem ex his laudem assequantur, quam si quæ à se dicuntur, comparent. Per prædictorum enim patrum doctrinam, populi ad eorū, quę sunt bona & expetenda, & inutilia ac reijcienda, cognitionem venientes, vitam in melius componunt. Et in concilio Lateranensi sub Leone decimo, præcipitur concionatoribus, vt euangelicam veritatem & sanctam scripturam, iuxta declarationem & interpretationem doctorum, quos ecclesia, vel vsus diuturnus approbauit, prædicent & explanent: nec quicquam eis contrarium, vel dissonum adijciant. Nouissimè patres in concilio tridentino, ad coercenda petulantia ingenia decreuerunt, vt nemo suæ prudentiæ innixus, contra vnanimen consensum patrum scripturam sacram interpretari audeat sexta synodo generali canone decimo nono concilio Lateranen. sessione vndecima concilio Tridentino sessione. 4.

20 Quod si peritioribus, & prudentioribus, & magis expertis, in quacunque scientia & arte plurimum tribuendum est: si grauior & validior est, (quemadmodū pro Planco dixit Cicero) decem virorum bonorum sententia, quam totius multitudinis imperitæ. Si non secus debent omnes vsu peritorum, maiorumque natu, ac prudentum, fidem adiungere sententijs, ijs etiam quę probari nō possunt, quam ijs quæ sunt ratione conclusæ, nam quoniam vsu & exercitatione,

tatione, quasi aspectum quendam sunt adepti, facile rerum causas & principia cernunt: vt ait Aristoteles libro sexto ethicorum. Quantū in religione tribuendum esse putabimus viris sapientissimis, sanctissimis, & Spiritu sancto plenissimis? impossibile sanè est, vt inquit in Timeo Plato, deorum filijs, id est sanctis, fidem non habere, licet nec necessarijs, nec verisimilibus rationibus eorum oratio confirmetur. Vide Augustinum lib. de vtilitate credendi. cap. 12. Aristo. libri. 6 ethico. cap. 11. Boetium lib. 1. topico. l. semel. C. de re milita. lib. 12. & illic Bar. Lucam & alios.

21 Hipocratis authoritati acquieuit antiquitas vt est apud Iulium Paulum. Et Cicero de Platone loquens libro primo tusculanarum quæstionum, inquit: vt enim rationem Plato nullam afferret (vide quid homini tribuam) ipsa authoritate me frangeret. Vnde Salomonius haut insapienter ait, validissimum esse argumentum ab authoritate sapientum, vbi ratio naturalis deficit: & eorum sententijs standum, alioqui non esset differentia inter sapientem & eruditum. Quę cum ita sint, ac de prophanis hominibus non omnino peritis, passim recipiantur à multis. Quid dicere possumus, de sanctissimis ecclesiæ doctoribus, qui procul dubio sunt omnium christianorum, atque omnis memoriæ clarissima lumina? quorum fuerunt pectora sacro spiritu plena? & qui nouerūt ea, quæ vt inquit Hieronymus, doctus Plato nescinit, quę Demosthenes ignorauit? l. septimo mense. de statu homi. & illic Salomo. & in. si. responsa prudentum. institu. de iure natu. gent. & ciuili.

22 Ad postremum, accedit ratio viua quidem & spirans: nam Spiritus sanctus missus est, ad illuminandam Christi ecclesiam, & ad docendam omnem veritatem. Cū autem facie ad faciem loqui non soleat: relinquitur vt per aliquos viros ecclesiam illuminauerit, atq; erudierit. Sed id fieri non debuit, nisi per instrumenta immensę bonitati spiritus congruentia: ergo per sanctos doctores, apostolicos viros, id factum esse perspicuum est. Nam vt Nazanzenus ait, manifestum est, quod in dignos nequaquam gratia tangit, nec organum improbū & plane dissonū. Quoniam in animam maleficam non ingreditur sapientia. Sicut econtrario dæmones quærunt organa digna, per quæ operentur, quemadmodum Origenes tradit homilia quinta in Mathæum: & Sozomenus libro primo historiæ triparitæ capite decimo quarto. cap. 12. Ioan. 14. & 16. Nazanzenus oratione. 4.

23 Ex quibus omnibus euidentissimum fit, sanctis ecclesiæ doctoribus, non autem hæreticis aut schismaticis credendum esse. Illi enim sacro spiritu pleni sunt, & fuerunt: hi vero

Universidad de Deusto
Biblioteca

hi vero extra ecclesiam, positi Spiritu sancto priuati sunt: & vt nullo alio vitio teneantur, certe non possunt non esse superbissimi, qui suas hæreses patrum decretis & ecclesiæ traditionibus ante ponant, Dominus dat sapientiam & ex ore eius scientia & prudentia: sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum: error & tenebræ peccatoribus concreata sunt. Non est speciosa laus in ore peccatoris, quoniam à Deo perfecta est sapientia. Sapientiæ em̃ Dei astabit laus, & in ore fideli abundabit, & dõminator dabit eam illi. Et in maliuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Sapientia syncera est, & ideò nil inquinatum in eam incurrit, & in animas sanctas se transfert, & amicos Dei & prophetas cõstituit. Vnde anima viri sancti enuntiare solet veriora, quam septem circunspectores sedentes in excelso ad speculandum. Anima benenola, & quæ sentiat quod iustum sit, melior est quouis sophista indagatrice, vt Sophocles inquit. Prouer. 2. ecclesiastici. 11. & 15. & 37. Sapientiæ. 1. & 7.

24 Abeant ergo lutherani, & hæretici omnes pestiferi, sanctas contemnant animas, & proprias adinuentiones sequantur. Apud nos enim, qui catholici sumus, plus valet authoritas cuiuslibet sancti doctoris, quam hæreticorum omniũ, quotquot vnquam fuerunt, aut futuri sunt conuentus. Sed inquiunt lutherani, nos sacras literas pro nostris opinionibus adducimus. Ac si non id ipsum veteres omnes hæretici dixerint: vel non sint sacræ literæ à sanctis doctoribus longè melius & verius, quam ab istis interpretatæ. Quòd si hos cum illis conferre libet, quis tam perditus, vt dubitet Ambrosium præferre luthero? Hieronymum Oecolampadio? Augustinum Bucero? Chrysostomum Melanctoni? lucem tenebris? sanctissimos impijs? credimus sanctis, inquit Augustinus, famæ celebritate, consensione, vetustate roboratis. Vos autem hæretici & tam pauci, & tam turbulenti, & tam noui, nemini dubium est, quin nil dignum authoritate preferatis. libro de vtilitate credendi cap. 14.

25 Et libro primo contra Iulianũ Pelagianum, confutans illius hæreses sanctorum doctorum sententijs, idem Augustinus, post alia inquit, audis omnes vno corde, vno ore, vna fide ad ipsum dicere, & hanc esse catholicam fidem nõ dissonante contestatione firmatam. Vbi catholicam fidem illam esse ait, quam sancti doctores vno ore consentiunt. Et libro secundo contra eundem, de eisdem sanctis loquens, ait. Quod inuenerunt in ecclesia tenuerunt, quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Confirmat hoc Basilius in epistola quę est ad Antiochenam ecclesiam, his verbis: fidem verò nos neque ab ãlijs scriptam nobis recentiorem suscipimus, neque ipsi mentis nostrę germina tradere audemus, ne humana cõmenta existimentur esse verba religionis. Sed quæ à sanctis patribus edocti sumus, ea interrogantibus nos annunciamus. Hi sunt magni & clari homines, qui doctrinæ, iudicij, & sanctitatis laude semper floruerunt: qui sanctissimi, & eruditissimi, & maximi omnium christianorum sapientes semper iudicati sunt. Morum mentiumque rectores integerrimi: qui rempublicam christianam, post apostolos & euangelistas, tam prę clare fundatã (quam videmus esse catholicam) nobis reliquerunt. Quorum vitam & mortem Deus omnipotes multis magnisque miraculis illustrauit. Quorum æternam memoriam, virtutes & opera, ecclesia catholica iure ac merito consecrauit.

26 Hos tantos viros, sacrosque doctores contemnunt impudentissimi huius temporis hæretici, & sæpe illos maledictis incessunt, propterea quòd, contrarij sunt operibus atque doctrinis eorum, & quia semper illi hæreticos confutarunt, & persequuti sunt. Vt enim Leo magnus tractatu contra hęresim Eutichetis inquit, nũquam potuit hæretica impietas sic latêre, vt non à sanctis patribus nostris, & semper deprehensa sit, & iure damnata. Item ex Lutheri pestifero dogmate aiunt opus non esse doctoribus ad sacras literas interpretandas: sed melio esse, vt suo quisq; sensu interpretetur illas. Quo quid sit absurdius vel tenebrosius dici vel fingi potuit? Verum de hoc alibi fusius hęreticis occurremus. Nos interim sacros doctores sequamur, quorum quidem consensus est concors ipsius ecclesiæ sensus: cuius illi sunt columnę quędam, & membra pręcipua, pręcęteris donata abundantiori mensura spiritus, & subtiliori quodam sensu prędita, ita vt in illis vniuersi corporis ecclesiastici sensus pręcipue vigeat vbi cumq; hi cõgregantur, ibi Christus est, & ibi veritas.

27 Vanissimis & stupidissimis ratiunculis mouẽtur hęretici vt sanctorum patrum doctrinam & authoritatem reijciant. Quas omnes confutat per singula Gaspar. Sed illa videtur esse potissima, quia inquiunt homines fuerunt, & aliqui eorum interdum errarunt. Homines fuerunt, quis negat? sed homines sapiẽtissimi, sanctissimi, & spiritu sacro plenissimi. Errarũt quidem interdum aliqui eorum, sed omnes simul errasse quis credat? errasse quosdam illorum in quibusdam fatemur: diuina tamen dispensatione ob id errare permissi sunt, vt homines fuisse eos cognosceremus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

sceremus: & quidquid rectè dixerunt, à Deo accepisse, à se ipsis verò quidquid aberrarunt. Suis quippè ingenijs relicti, nonnunquam in errores aliquot inciderunt, cum tamen certum sit, quod in cęteris fulgore diuini spiritus illustrati, non nisi saluberrima dogmata, ad maximum ecclesię commodum tradiderunt. Adde quod interdum errata vtilitatem afferunt, quando illis homines erudiuntur & cautiores fiunt. Quemadmodum docet Xenophon libro sexto rerum grecarum. Non est igitur impium alicui sancto doctori probabiliter contradicere, sed ab vnanimi patrum sententia pertinaciter dissentire. De quare non sat rectè sensisse videtur Arnaldus Albertinus, vir alioqui doctus & pius. c. ego solis. 9. distin. Guido de hęresibus capite. 7. Rossensis contra Lutherum veritate. 7. Gaspar lib. 1 aduersus hęreti. c. 7. cum seq. Alberti. lib. de agnoscen. assertio. catholi. quęst. 15. &. q 30. confessio Polonica, de fide & symbolo cap. 19.

28 Cum autem aliquis eorum errauerit, cognosci facile potest error, ex mutua collatione scripturarū, ex ecclesię catholicę traditionib', & Romanorum pontificum decretis: & vt inquit Augustinus, per sermonem sapientiorem peritioris, per grauiorem episcoporū authoritatē, doctiorumque prudentiam, & per concilia licet reprehēdere, si quid à veritate deuiatum est. Si verò plures inter se dissentiant, maiori & saniori parti stabitur, id est illi, quæ non numero tantum vincat, sed etiam authoritate, & zelo, & merito, quemadmodū eleganter disserit Brunus. Maior quidem pars (vt est apud Ciceronem) eo fere deferri solet, quo à natura ipsa deducitur. Augusti. lib. 2. de baptismo contra Donatistas. c. 3. apud Gratianum in. c. quis nesciat. 9. distinctio. Brunus lib. 5. de de legatio. c. 16. Cicero libro. 1. offi. Gaspar lib. 2. contra hæreti. arti. 6. cap. 7.

29 Postremò, quis sic insaniat, vt sacris doctoribus credendum esse non putet, hæreticis autem putet? Quasi verò & ij non sint homines, & errare non queant. Hos corripiendos ac deuitandos esse, docet Apostolus: illos verò sequendos esse præcipiunt scripturæ diuinæ, sacra concilia, & ecclesiasticæ traditiones: quorum authoritatem vera miracula comprobant, & vniuersi christiani semper & vbique suspiciunt. Qui quidem tam viuentes, quam mortui clarissimis effulserunt miraculis. Quorum cineres & ossa per sacras ædes in summa veneratione habentur. Libri eorū legūntur & approbātur ab omnibus. Hæretici contra, nullis miraculis claruerūt: nulla eorum cineribus habita veneratio: eorum dogmata per viros catholicos semper sunt confutata, detectaq; plena mendacijs, fallacijs, atque venenis. Et

nis. Et tamen hæretici vsque adeo stupidi sunt, vt sanctissimos & sapientissimos viros contemnant, & sequantur istos procaces, atque prophanos. Nunquid Deus post apostolos & euangelistas, non posuit in ecclesia pastores & doctores, ne vnum quidem vsque ad Lutherum, Bucerum, & Melanchtonem? O mirabilem insaniam. O pectora hæreticorum alto errore confusa. Quid tandem? moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. nume. 23. Rossen. contra Luthe rum. arti. 30. Driedo. lib. 4. de dogmati. ecclesiasti. cap. 1. Alfon. lib. 1. aduersus hæreses cap. 7.

De dominis temporalib. Titul. XXIII.

1 *Puniendos esse qui illam contĕnunt, quæ sapientissimi ac sactissimi doctores scripserunt: credendum est.*
2 *Quid sit regis munus, & propterquam rationem hæretici sint puniendi.*
3 *Christiani principes in animum ducere debent, vt hæreses tollant.*
4 *Principes & superiores maximam suorū curam habere debent, nā pro se & pro peccatis populi tenentur reddere rationem.*
5 *Quomodo pij principes qui ecclesiæ catholicæ faberint, & impios persecuti fuerint à Deo mercedem suscipiant.*
6 *Munus sacerdotis est hæreticos admonere, laicis verò conuenit eos de punire.*
7 *Ad pontifices pertinet laicos admonere vt fidem teneant, principum autem est præpositis ecclesiæ obedire.*
8 *Quibus pœnis affici debeant domini temporales, qui aduersus hæreticos, inquisitoribus non auxiliantur.*
9 *Qui seruare noluerint in territorio suo constitutiones pōtificias in hæreticos latas quomodo puniantur.*
10 *Ponuntur duæ constitutiones regiæ, quibus ponitur quomodò se debeant habere inquisitores cum illis, qui hæreticos receptauerint.*
11 *Si reges aut principes christiani facti sunt hæretici, subsecti, vasalli, & serui quoque liberi ab eorum dominio manent.*
12 *Reges & principes hæretici grauius quā alij delinquunt, & ideo maiore supplicio sunt digni.*
13 *Durissimè puniendi sunt hæretici principes, & omnes qui alios inficere possunt authoritate sua.*

1 IMperatores, Reges, Duces, Comites, alijque principes & rerum domini, diligenter prouidere debent, vt hæreses extirpentur, & hæretici puniantur: ne sub eorum imperio impiorum augeatur improbitas, & piorum pax atque securitas perturbetur. Quod si facere neglexerint, arctissimam Deo rationem procul dubio reddituri sunt: à quo traduntur illis ad regendum prouinciæ, quasi iudicibus ab imperatore, vt est apud Hieronymum in Ezechielem capite 28. O fortunatam Hispaniam, piorum principum prouisione in fide catholica tam præclare fundatam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam,& à cunctis hæresibus puram & expurgatam. Vt quod iam olim cecinit Claudianus, multo id aptius nunc dicere possim,

Quid dignum memorare tuis Hispania terris
Vox humana valet?
Diues equis, frugum facilis, pretiosa metallis,
Principibus fœcunda pijs.

Hæc ille versibus persecutus est,cęteraque verisimè.

2 Regis officium est, vrbes atque homines fœlices & beatos facere, vt Socrates, Xenophon, Aristoteles, Iamblicus, cęterique tradiderunt. Vita autem beata efficitur virtute non impedita, vt consentiunt omnes. Atqui nulla fœlicitas esse potest vbi hæretici sunt impuniti,vbi pullulant hęreses,vbi fides catholica impiorum nouitatibus exagitatur:virtutes enim magnopere impediuntur impietate. Xenophon lib.3.de factis &dictis Socratis. & lib. 2. &. 8. de cyropedia. Aristotel. 8.ethi. cap.11. Iamblicus epistola ad Dyoscolium.

3 Quamobrem christiani principes cogitare debent, Deo se redituros esse rationem propter ecclesiã, quam à Christo tuendam suscipiunt, vt Isidorus ait, libro tertio de summo bono:nam siue augeatur pax & disciplina ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur : ille ab eis rationem exiget,qui eorum potestati suam ecclesiam tradidit. In qua si iustitiam seminauerint, mercedem accipient fidelem. Si verò disciplinam, quã ab eis Deus exigit, non apprehenderint, tunc euenturum certo sciant, quod eis minitatur : nempe vt irascatur Dominus,& pereant ipsi de via iusta. Animum enim inducere debent, vt hæreses tollant, sicuti Hieremię præcipitur:constitui te super gentes & regna, vt euellas & destruas, & disperdas & dissipes,& ædifices & plantes. Isidorus lib. 3. cap.53.c. principes.23.quæst.5.

4 Paulus apostolus in epistola ad hebræos capite vltimo,præcipiens illis,vt præpositis obediant, ipsi enim,inquit, peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Et Origenes super librum numerorum homilia vigesima: principes non solum pro suis proprijs arguuntur delictis,sed & pro populi peccatis coguntur reddere rationem. Si fortè non docuerint, non commonuerint,neque solicite fuerint arguere eos, qui initium culpæ dederint,vti ne contagio dispergeretur in plures.Prętereo.plurima, quæ in eandem sententiam Nazanzenus,Thomas,alijque tradiderunt.Nazanze.oratione.30.in fine Theophilactus in Matthæum cap.24. Tho.lib.3.de regimine prĩcipũ.c.3.Cęlius lib.8.cap.1.

5 Nec solùm in futura vita condignam à Deo mercedem accipient pij principes, qui ecclesiæ catholicæ fauerint , & impios persecuti fuerint : sed etiam in hoc mundo prospera

prospera eis omnia & fęlicia euenient. Id quod omnibus fere seculis rebus ipsis compertum est, & Cyrillus confirmat, in exordio libri de recta fide ad Theodosium, dicens. Gloriosa in Deum pietas regijs honoribus immobile fundamentum est. Et impij reges miseri ac mali,male pereunt. Contra verò pietatis cultores sine labore vincere solent, & aduersarijs præualere.Quod & olim contigisse cultoribus & violatoribus religionum, Cicero ipse libro secundo de natura deorum testis locupletissimus est. Quin etiam Aristoteles libro quinto politicorum capite vndecimo inquit,curandum esse,vt reges Deum,religionemque semper egregie colere videantur.Nam minus iniuriã homines à talibus hominibus metuunt, cum principẽ religiosum esse,ac Deum vereri putant,minusque insidiantur ei, qui Deum auxiliarẽ habere videatur. Clemens libro.1. de constitutionibus apostolicis:lege regum libros, vt intelligas, quot reges iustè vixerunt, eos à Deo auctos fuisse, & ijs promissionem vitæ æternæ apud ipsum permansisse.Quot verò reges à Deo defecerunt, rebellione sua breui tempore interijsse, iusto iudicio Dei, & vitæ eius priuatos fuisse, pro requiete æternum supplicium consecutos. Omitto Augustinum,Thomam, & alios.leg. 1.tit. de iudęis lib. legum nouellarum Theodosij. l. 16. de episcopis & clericis.C.Theodo. Augusti.ad Bonifacium epistola. 50. Tho. lib. 2.de regimi. princip. cap. vlti.epistola inter claras.C.de summa trinitate.Nicepho.lib.7.cap.42.Brunus lib.3.de hæreti.cap.9.Aiala in fine operis, de diuinis & ecclesiasticis traditionibus.

6 Sacerdotum quidem est, admonere & corripere hæreticos , sed principes & laici iudices eos punire debẽt. Arma emẽ ecclesię aduersus pertinaces hæreticos nihil fere prosũt,nisi à principibus laicis manu militari iuuẽtur. Sacerdotis vt ait Chrysostomus , tantũ est arguere, liberamq; pręstare admonitionem, non mouere arma, non clypeos vsurpare, non vibrare lanceã, nec arcũ tẽdere, nec iacula mittere,sed tantũ arguere,ac liberã pręstare admonitionem. homilia 4. de verbis Esaiæ, vidi Dominum c.conuenior.23.quæst.8.

7 Itaque ad officium Pontificum pertinet, admonere diligenter principes laicos , vt catholicam fidem in primis teneant, & subiectorum hæreses puniant. Principum autem est , præpositis ecclesiæ obedire . Sic Anastasius papa , Anastasium imperatorem admonuit. Sic Leo ille magnus Leonem imperatorẽ contra hæresim Eutichetis incitauit . Sic Nestorius episcopus Constantinopolitanus,ante quam à vera pietate transuersus ageretur , in prima eius concione,

Universidad de Deusto
Biblioteca

propalam apud populum, ad imperatorem verba dirigens, decãta tam illam emisit vocem: da mihi, O imperator, terram ab hæreticis liberam & puram, & ego tibi cælum reddam. Tu mihi hæreticos extirpa, & ego tibi per sis 6
delédis adero. Quinetiã arguendi & excõmunicandi sunt principes negligẽtes, qui hęreticos punire noluerint. Sicut Marcellus papa Maxentiũ cortipiebat, & Gelasi' Anastasium. Gregorius septimus Henricum quartũ excõmunicauit: & Honorius tertius Federicum secũdum. Vide Nicephorum lib. 14. ecclesiasticæ historiæ cap. 31. Brunũ lib. 3. de hæreti. cap. 8.

8 Hinc ortæ sunt illæ pontificum sacratissimæ leges, quibus præcipitur dominis temporalibus vt auxilientur inquisitoribus aduersus omnes hæreticos. Quod si contumaces aut negligentes in auxilio ferendo fuerint, excommunicentur, & honore priuentur, & eorum territorium interdicto ecclesiastico subiaceat. Pręterea vt iure iurando promittant, quod hæreticos in suo territorio cõmorari nõ sinent. Si verò ab ecclesia moniti, ea facere noluerint, vt excõmunicentur: & cõtumaces post annũ Papæ indicentur: vt exinde Pontifex maximus declaret, subiectos absolutos esse ab eorum dominio, & prouincias illorũ permittat catholicis occupandas. Sed in Hispania inquisitores proscribent illos, & manu regia comprehendẽtur, & puniẽtur. c. ad abolendam. §. penulti. c. excommunicamus. §. moneantur. de hæreti au then. Si verò. C. eodẽ tit. constitut. statuimus. de episcopali auden.

Taies quoque sunt leges constituentes, vt qui seruare noluerint in territorio suo constitutiones pontificias contra hæreticos latas, hi tanquam infames & hæreticorum fautores ac de impietate suspecti, omni honore atque officio priuentur. Illud item prudentissimè cautum, vt rerum Domini obediant episcopis & inquisitoribus, & ab eis moniti, vt inquirant, comprehendant, & custodiant hæreticos, fautores & receptatores ac defensores eorum. Et vt reos protinus puniant, cum fuerint curiæ seculari relicti. Illa demum iustissima constitutio est, quę vetat ne domini rerum impediant inquisitores, nec defendant hęreticos, nec de hęretica prauitate cognoscant. Si secus fecerint, vt in sententiam excommunicationis incurrant, & excommunicati per annum, ex inde damnentur vt pertinaces hęretici. c. vt officium. §. vlti. c. vt inquisitionis in princip. &. §. prohibemus. de hęreticis. lib. 6.

10 Ab eodem fonte natę sunt duę constitutiones regiæ. Quarum priore cauetur, vt qui in territorio suo receptauerit hęreticos, is ius omne amittat, quod ab eisdem

dem debebatur ei: & pręterea restituat omnia bona, quę hęretici secum attulerint. Posteriore constitutum est, vt sicut in prouincijs regiæ iurisdictionis, sic etiam in aliorum territorio inquisitores in hæreticos inquirant, & dominos ipsos iurare cogant in fidei fauorem prout iure tenentur: & contumaces atque inobedientes pro sua iurisdictione puniant. Hæc & talia reges nostri verè catholici pro sinceritate fidei constituerunt. Nam (vt apud Xenophontem est, libro octauo de pedia Cyri) hæc quoque ita habent, quemadmodũ item alia: quãdo princeps melior est, puriora iura constituit: quando verò deterior, nequiora. Demosthenes quoque oratione secunda contra Aristogitonẽ dixit, eas vrbes maximè florere videmus, in quibus legumlatores optimi extiterunt. Nam vt quæ in corporibus oriuntur infirmitates, medicorum inuentis curantur: sic animorum immanitas legumlatorum prudentia exterminatur. 2. instruct. Hispalen. cap. 7. & instructione. omnium prima cap. 21.

Si reges aut alij principes chri- 11
stiani facti sint hæretici, protinus subiecti & vasalli ab eorum dominio liberantur: serui quoque & liberti ipso iure liberi fiunt. Nec ius hoc recuperabunt, quamuis postea reconcilientur ecclesiæ. c. vlti. de hæreti & illic Gofre. Ioan. And. Ostien. Cardi. Abbas & cæteri. Brunus lib. quarto de hæreti. cap. decimo quarto.

12 Quinetiam digni sunt maiore supplicio reges & principes hęretici, quam cæteri homines. Tum quia grauius ipsi, quàm alij delinquunt, tum etiam quia multò magis exemplo suo nocent. Attestatur mihi Cicero libro tertio de legibus, post alia dicẽs: vt vitijs principum infici solet tota ciuitas, sic emendari & corrigi continentia. Et paulo post: nec enim tantũ mali est peccare principes (quanquã est hoc magnum per se ipsum malum, quãtum illud, quod permulti imitatores principum existunt. Ego autem nobilium vita victuque mutato, mores mutari ciuitatum puto. Quò perniciosius de republica merẽtur vitiosi principes, quod non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in ciuitatem: nec solum obsunt, quod ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt, plusque exemplo, quã peccato nocẽt.

Iure igitur ac merito Scythæ regem suũ Scylem occiderunt, propter externos ritus: quia bacchanalibus sacris externis initiatus erat, vt est apud Herodotum in melopomene. Scripsit enim verissimè Plato, quales in republica principes essent, tales reliquos solere esse ciues. Quod Cicero diuinitus scriptum esse fatetur, libro primo epistolarum familiarium. Et Sapiens pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerbiorum: 28. inquit: regnantibus impijs, ruinæ hominum. Et vt in corporibus, sic in imperio, grauissimus est morbus, qui à capite diffunditur, vt ait Plinius libro quarto epistolarum. Turbato Herode, turbata est omnis Hierosolyma cũ illo. Et plerunque componitur orbis regis ad exemplum. Nec solũ exempla regentium subiectos mouere, sed & cogere quodammodo solent. Vnde Paulus Petro apostolorum principi sapiẽtissimè dixit, cogis gentes iudaizare. Tanti fecit eius exemplum, quia supremus erat ecclesiæ pastor, vt non tantum suadere, sed cogere etiã videretur Cogebat autem non docentis imperio, sed cõuersationis exemplo, quemadmodum diuus Hieronymus quadam in epistola ad Augustinum scripsit. Vt ergo qui bene præsunt, duplici honore digni sũt: sic etiam iudicium durissimum fiet in his, qui male præsunt. Quãobrem durissimè puniendi sunt hæretici principes, & hi omnes qui alios inficere possunt authoritate sua. Quia vt Fabius aiebat, pernicioßissimus est malæ rei maximus quisque author. declamat. 3. sãpientiæ. 6. Tiraquel de pœnis, causa. 51. nu. 97.

De ecclesia Titulus XXIIII.

1 *Quid sit ecclesia & vnde dicatur.*
2 *Quotupliciter ecclesia solet accipi, & in qua acceptione hîc sumatur.*
3 *Qua ratione ecclesia vna sit, & in quo consistat eius vnitas.*
4 *Quibus ratiõibus ecclesia sãcta dicatur.*
5 *Qua ratione ecclesia dicatur catholica.*
6 *Ob quas causas ecclesia catholica nuncupetur.*
7 *A quo tempore ecclesia inceperit, & in quibus temporibus incrementum & augmentum assumpserit.*
8 *Qui ab ecclesia catholica recedit & adulteræ iũgitur, proculdubio nõ saluabitur*
9 *Proponitur qualisnam sit hæreticorum ecclesia, quæ nõ vna sed multiplex est.*
10 *Qualem dixerint hæretici veteres & recentiores suam ecclesiam esse. Quorũ opinio cæca esse probatur.*
11 *Quomodo intra ecclesiam boni & mali contineãtur, & misceantur, exemplis probatur.*
12 *Interrogãdos esse lutheranos an ecclesia à temporibus apostolorum vsque ad lutherum fuerit vt illos communicemus.*
13 *Hæretici lutherani negare non possunt, ecclesiam Christi semper durasse, & nunquam lutheri dogma docuisse, ex quo colligitur eos deceptos esse.*
14 *Procaces hæretici deuitandi sunt tanquam pestis, isti nãque in ecclesia vna non sunt: & ad catholicam ecclesiam quæ vera docet festinandum est.*
15 *Omnium ecclesiarũ matrem ac magistram esse ecclesiam Romanam, & ad eam confugiendum esse.*
16 *Qui vera volunt audire ea amplectantur, quæ primitiua ecclesia per patrum successionem ad nos vsque trãsmisit.*
17 *Ecclesia Romana radix est ecclesiæ catholicæ, nec ab illa vnquam hæresis aliqua sumpsit exordium.*
18 *Ecclesia Romana lumen catholicæ & apostolicæ fidei exhibet. quòd si in illa aliquid (quod absit) fuerit extinctũ credendum est finem rebus aduenisse.*
19 *Probatur authoritate sanctorũ authorum, ecclesiam Romanam matrem esse omnium ecclesiarum, & nũquam in fide errasse.*

Con

20 *Concluditur cum omnibus patribus concilij Lateranensis dicentibus Romanã ecclesiã omniũ errorum expertẽ esse.*
21 *Nequaquam licere ab ecclesia Romana recedere, cui primas partes non dare impietatis summum genus est.*
22 *In ecclesia illa esse permanendum, quæ fuit ab apostolis fundata, & vsque ad hunc diem durat.*
23 *Omnia ea quæ de Romana ecclesia dicta sunt, illi competere existimandum est, quia ibi sedes apostolica voluntate diuina erat permansura.*
24 *Proponuntur rationes propter quas non fuit conueniens, apostolicam sedẽ Hierosolymis collocari.*
25 *Ecclesia catholica in rebus fidei errare nõ potest, quia ab spiritu sancto regitur.*
26 *Plane lutheranorum hæreses confutantur ecclesiæ traditionibus.*
27 *Probatur multis rationibus & authoritatibus æqualem esse authoritatem traditionũ ecclesiasticæ & scripturæ.*
28 *Memorãtur aliqua testimonia doctorũ ecclesiæ, vno ore consitentium eandẽ esse authoritatẽ traditiõũ & scripturæ.*
29 *Traditiones ecclesiasticæ eandẽ vim retinent cũ scripturis, & ita sunt obseruãdæ sicuti à maioribus sunt traditæ.*
30 *Nominãtur authores qui teneant authoritatẽ traditionis & scripturæ esse æqualem: & loci etiam indicantur.*
31 *Adducũtur innumeri cõciliorum loci ad probandum quòd debeant seruari ecclesiæ traditiones.*
32 *Hæreticum esse traditiones ecclesiasticas contemnere, antiquis ecclesiæ consuetudinibus probatur.*
33 *Multa reperiuntur in ecclesia suscepta & custodita per traditionem apostolicam, quæ literis apostolorum non inueniuntur scripta.*
34 *Antiqua consuetudo non minorem vim habet quàm scripta lex, ideò qui eam contemnit, ecclesiam contemnit, & hæreticus contumax est.*
35 *Adducuntur nonnulla argumenta in hæreticos impudentissimos, qui negabant consuetudines ecclesiasticas necessarias nõ esse tenẽdas homini christiano.*
36 *Multa quæ ad nostram religionem pertinent missa fecerunt euangelistæ, neq; eius integram historiam tradiderunt.*
37 *Probatur rationibus & authoritatibus, euãgelistas non scripsisse oĩa quæ ad ecclesiæ institutionem & sacramenta pertinent: nam maxima pars unctioni Spiritus sancti reseruata fuit.*
38 *Quomodo cognoscamus, qui libri sint canonici & Spiritu sancto spirante conscripti, ecclesiæ traditionibus.*
39 *Sacræ literæ nõ habẽt authoritatẽ ex suis scriptoribus sed ab ipso Deo, & eis credimus propter ecclesiæ traditiones.*
40 *Insaniũt hæretici authoritatem ecclesiæ traditioni detrahere conantes: nam labefactant omnia vnde credita pendẽt.*
41 *Quæritur vtrũ hæretici de ecclesia sint.*
42 *Hæretici licet ad ecclesiam pertinere videantur, verè tamen non sunt de ecclesia, nam qui non manent in vnitate fidei non sunt in ecclesia Dei.*

Ecclesia, græca vox est, latinè multitudinẽ, cœtum, aut conuentum significat: multitudinẽ inquam, non qualemcunq;, sed conuenientẽ, & conciliatũ in vnã aliquã societatẽ. Et quãuis variæ sint formę humanarũ societatũ, & varia itẽ illarũ nomina: vbi tñ inter se cõueniũt homines ad finẽ supernaturalẽ assequẽdũ in fide cultuq; Dei, ac religionis, & spe salutis inde adipiscendæ, eiusmodi hominũ societas in scripturis diuinis, & ecclesiasticis scriptoribus, ecclesia solet appellari. Est ergo ecclesia cõmunitas, & collectio, seu respu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

blica Christi fidelium, ordinata ad finem supernaturalem. Est autem ecclesia visibilis hominum cœtus, à Christo Domino & apostolis collectus, in hunc vsque diem perpetua successione cõtinuatus, in vna fide apostolica sub Christo capite & eius in terris vicario, pastore, ac summo pontifice agens. His enim notis ab ecclesia satanæ secernitur. Torquemada lib.1.de ecclesia. cap.1. Canus lib.4 de locis. theologicis cap.2.

2 Varijs modis nomen ecclesiæ accipitur: vel pro domo Deo dicata: vel pro vniuersitate christianorum, vel pro vniuersitate vnius nationis, aut prouinciæ: vel pro episcopis, aut præsidentibus ecclesiæ: vel pro clericis & ecclesiasticis viris: & interdum dicitur ecclesia impiorum & malignantium, & ecclesia satanæ. Nos tamen in præsentia, de ecclesia tantum loquemur, quæ est vniuersitas, seu collectio fidelium, & quæ rectam de Deo fidem seruat, & vera religione verum Deũ colit, & adorat, & ab eo salutem suam expectat. Ioan. Torquemada eodem lib.1.cap.2.

3 Hæc autem ecclesia, (vt iuxta Nicenam professionem credimus, & constanter asserimus) vna est, sancta, catholica, & apostolica. Vna est, sicut in canticis legitur, vna est colũba mea, perfecta mea, vna est matri suæ. Hæc eadem ecclesia constat ex omnibus fidelibus, non solum præsentibus, verũ etiam præteritis & futuris: alioqui tot fingeremus ecclesias, quot secula. Vnitas autem ecclesiæ consistit in multis: in vnitate capitis, fidei, sacramentorum, spei, charitatis, spiritus viuificantis, beatitudinis, & rectoris atque pontificis præsidentis. Quorum plęraque complectitur Apostolus in epistola ad Ephesios, inquiens: vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocatiõis vestrę. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Cętera verò ex alijs locis scripturæ diuinæ fusius ante nos plurimi collegerunt. Atque hæc quidem via est certissima qua ecclesia catholica discernitur a conuenticulis hæreticorum: ea enim vnica est & in vnitate consistit: sectas verò hæreticorum varias dispersasque & sibi semper constat esse contrarias. Ad Ephe.4. Clemens Alexan. oratiõe stromateon. Cyprianus tracta. de simplici prælato. Optatus lib.2.cõtra Parmenianum. Chrysosto. in priorem epistolam ad Corin. homilia.1. Augusti.lib. de fide ad Petrum cap.43. Leo epistola.16. & 18. Torquemada lib.1.de ecclesia.c.6. c.loquitur.cum seq. 24. quęsti.1.C. Nouatianum.cum seq.q.1. confessio Polonica, de fide & symbolo.c. 25. Medina lib.5. de recta in Deum fide cap.13.

4 Sancta dicitur ecclesia, quia spiritu sacro sanctificata, quia munda a corruptione: quia firmata lege diuina: quia Christi sanguine

ne respersa: quia cultui veri Dei dedicata: quia sancta est in votis, in sacrificijs, in ministerijs, in cęremonijs & obseruatiõibus: quia virtutibus, gratijs, & spiritualibus bonis diues & fœcunda est: quia optimis, iustissimis, & sacratissimis legibus regitur, & gubernatur: quia scientiam sanctorum habet, & notitiam diuinitatis: quia sacramenta habet, quibus homines sanctificantur. Postremo sancta rectissime dicitur, quia columna est, & firmamentum veritatis, & corpus Christi, qui caput eius est, ad Ephe. 1. & 5. ad Colossen. 1. & 1. Timo. 3. Torque. eodẽ lib. 1. c. 9. Pelagius de plãctu eccl. lib. 1. arti. 63. confes. Polonica, de fide & symbolo. c. 21.

5 Catholica id est, vniuersalis dicitur ecclesia, quia nullo certo loco, nulla regione, aut patria, nulla gente, natione, aut populo, nullo denique tempore conclusa aut circumscripta est: sed generaliter extendens palmites suos in orbem vniuersum: in tempora quælibet præterita, præsentia, & futura: secundum seriem successionis nascentium, & decedentium continuata, sub vno duce inuisibili Deo, in vnitate fidei & religionis: est ergo catholica, quia toto orbe diffusa: quia in finem vsque seculi permanebit: quia ex omni gente, natione & populo: quia ex omni sexu & conditione constat: quia generalem doctrinam habet visibilium & inuisibilium, cælestium atque terrestrium: quia habet præcepta vniuersalia: Demum quia generaliter sanat omnia peccata. Isidorius lib.1. de officijs. Aluarus Pelagius lib.1. de planctu ecclesiæ arti.63. Torque. lib.1. de ecclesia.c. 13. Alber. Pighius lib.1. hierar. eccle siasti. cap.1. Hosius lib. 5. aduersus prologomena Brentij confessio. polonica, de fide & symbolo, cap.22. & 23. Michael Medina lib.5. de recta in Deum fide. cap.13.

6 Apostolica quoque dicitur ecclesia multis ex causis: primo, quia in Apostolis initium habuit secundum tempus gratiæ reuelatę. Ad hoc, quia superædificata est ab Apostolis, dicente Paulo, superędificati estis super fundamentum apostolorum. Deinde quia apostolorũ fidem, prędicationem documenta, & authoritatem retinet, & obseruat. Prętera quia religionis ritus, & institutiones, obseruationes, atque traditiones apostolicas habet atque custodit. Post hęc, apostolica dicitur, quia ad exemplum cęlestis Hierusalem effigiata, & ordinata est. Ad extremum apostolica rectè nominatur, quia cathedram habet apostolicam, quam Deus esse voluit in ecclesia, quæ ab apostolis Petro & Paulo glorioso martyrio consecrata est. Pelagius lib.1. de planctu ecclesię arti.63. in fine. Ioan. Torque. lib.1. de ecclesia cap.18. confessio Polonica de fide & symbolo cap.27.

7 Incœpit autẽ ecclesia à primis illis

Universidad de Deusto
Biblioteca

illis parentibus humani generis: qui post diuini mandati pręuaricationem à clemẽtissimo Deo spẽ veniæ acceperunt in sanguine mediatoris Dei & hominum Christi agni immaculati, pro salute humani generis offerendi: in qua fide qui conuenerunt, ad hanc ecclesiam pertinuisse dicuntur. Ea verò ætates habuit & incrementa, vsq; ad Saluatoris nostri aduentũ, quo tempore ad ætatem perfectam peruenit: vbi fundator atque sanctificator ecclesię natus est in ea: qui completis nostræ redemptionis mysterijs, persolutisque veteris Adę peccatorum debitis, reuersus ad patrem, apostolorum suorum ministerio, ex omni, quæ sub cælo est, gente, natione, populo, talem sibi congregauit, & ordinauit ecclesiam, qualem in veteri synagoga adumbrauerat: Et hæc est illa catholica nostra & apostolica Christi ecclesia: nec alia est ab illa veteri, sed & hæc, & illa veluti quędam ciuitas magna fundata est super Christum, quem patres expectauerunt, prophetæ prędixerunt, apostoli aduenisse prædicauerũt, Ioannes verò demonstrauit prędentem. Augusti lib. 10. de ciui. Dei cap. 25. & epistola. 49. Pelagius lib. 1 arti. 64. Torquemada lib. 1. cap. 22. Tho. opusculo de symbolo apostolorũ. Alber. Pighius lib. 1 hierar. ecclesi. cap. 1. Gaspar lib. 4. contra hæreticos disputatione. 1. cap. 7.

8 Hæc ergo illa est vniuersalis ecclesia mater christianorum verissima? extra quam nullus omnino saluatur. Vnde Cyprianus tractatu de simplicitate prælatorum, verè atque elegãter scripsit: quisquis ab ecclesia segregatur, adulterę iũgitur, à promissis ecclesię separatur, nec pertinet ad Christi prędmia. Qui relinquit ecclesiã Christi, alienus est: profanus est: hostis est: habere iam non potest Deum patrem, qui ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere, qui extra arcam Noë fuit, & qui extra ecclesiam foris fuerit, euadet. Quam sententiam Tertullianus quoque docuit libro de oratione, & Augustinus subinde, ac reliqui catholici omnes id ipsum vno ore consentiunt. Epiphanius item ait, mater nostra catholica ecclesia, vna & innocens columba, portus pacis serenus ac tranquillus, lętitia spirãs Cyprum vineę, & botrum ferens nobis benedictionis, quotidie largiens sanguinem Christi, meracũ veritatis. Credere igitur constantissimè debemus quidquid credit & docet catholica Christi ecclesia, quę Paulo apostolo teste, colũna est, & firmamentum veritatis. Intra ecclesię murum inexpugnabilem continere nos debemus: cõtra quem quisquis arietauerit, (vt sapienter admodum Augustinus dixit) ipse potius confringetur. c. quoniam vetus. 24. quęst. 1. cũ seq. c. 1. de summa trini Chrysosto. sermone de pentecoste Augusti. de moribus ecclesię. c. 30. & in enchiridio. 39. Torquemada lib. 1. cap. 21. & cap. 40. Pighius lib. 1. hierar. eccle. c. 5. confessio. Polonica, de fide & symbolo, cap. 14. Michael Medina lib. 5. de recta in Deũ fide cap. 11.

9 Sed age iam videamus, qualis nam sit recentium hęreticorum ecclesia: nũquid vna? minime gentium: est enim plurimis hęresibus scissa. Nunquid sancta? nequaquã. Quid enim sancti esse potest hæreticis violata & amissa fide? Nũquid catholica? non: quia vniuersalis nõ est: non tempore, non loco, non populo. Nunquid apostolica? nihil minus. Nam quid quęso apostolicum habet? Non cathedram, non successionem, non doctrinam, non traditionem vllam apostolorum: est ergo Lutheranorum ecclesia, nõ sanctorum, sed malignantium: nõ vna, sed varia & multiplex: non sancta, sed impia: nõ catholica, sed priuata: non apostolica, sed apostatica, atque satanica. Abeant igitur post adinuentiones suas praui homines, & seductores: nos interim vnam, sanctam, catholicam, & apostolicã sequamur ecclesiã: & eius nos filios esse gloriemur. vide Franciscum Sonnium lib. 2. tractatu. 8.

10 Sed inquiunt hæretici, apud se solos esse quandam ecclesiam iustorum, & prædestinatorum, quæ sola est spõsa Christi. Dixerũt id ipsum iam olim Donatistæ, Nouatiani, Rutheni, & Armenij: sed cæca prorsus & stupida est illorum omnium opinio, & iam pridem ab ecclesia catholica confutata: non enim occulta est, & imaginaria & incerta catholica Christi ecclesia: sed cunctis semper & vbique cognita, & ciuitas super montem posita, quę (vt apud Matthæum est) abscondi non potest, nec includi quidem in domibus Lutheranorum, aut in deserto sacramentariorum, aut in penetralibus Anabaptistarum: sed per omnes gentes toto orbe terrarum diffusa est: quemadmodum luculẽter probat Augustinus multis testimonijs diuinæ scripturæ, legis & prophetarum, euangeliorum, & apostolorum libro de vnitate ecclesiæ cõtra Petiliani epistolam, & lib. 13. contra Faustum cap. 13. & elegan ter Hosius lib. 3. aduersus prologomena Brentij. Confessio polonica, de fide & symbolo cap. 20. Canus lib. 4. de locis Theologicis cap. 3.

11 Nec tantum bonorum, aut iustorum ecclesia militans est: verum etiam intra ecclesiam, boni simul & mali vnitate fidei, & sacramentorum communione miscentur. Quod ex euangelijs apertissime cõstat, vbi regnum cælorum, id est ecclesia, dicitur esse simile sagenę missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti: & comparatur decem virginibus, quarum quinq; erant fatuæ. Quod apostolus quoque manifestissimè docuit in priore epistola ad Corinthios, vbi vocat illos ecclesiam Dei, quos paulo post, de multis peccatis reprehendit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit. Præterea incertissima foret ecclesia iustorum in hoc mũdo, cum sciat nemo vtrum odio vel amore dignus sit. Postremo esset quidem absurdissimũ dicere, quod septies in die iust⁹ est in ecclesia, & septies extra illam, quandoquidem septies in die cadit, & resurgit. Sed istam hæreticorum impiã insaniam ecclesia catholica iam olim damnauit, & ab omnibus catholicis viris vno ore confutata est. Origenes eam refellit in Hieremiam homilia. 3. & in Ezechielem homil. 1. Hieronymus aduersus luciferianos. Augustinus epist. 48. Et libro de vnitate ecclesiæ. cap. 13. & lib. 1. de ciuita. Dei cap. 35. & lib. 18. cap. 49. Vualdensis in doctrinali tomo. 1. lib. 2. cap. 8. Torque. lib. 1. de ecclesia. cap. 3. & cap. 55. cum seq. Faber contra Lutherum tracta. 1. textu. 9. Pighius lib. 2. hierar. eccles. cap. 1. confessio Polonica. cap. 21. Pet. Soto in defensione catholicæ confessionis cap. de vna visibili & certa ecclesia. Hermas lib. 4. de instau. religiõe. c. 6. Viruesius Philippica vltima. Alfonsius lib. 6. aduersus hæreses in principio. Martinus Aiala lib. 1. de diuinis & ecclesiasticis traditio. assertione. 5. c. hæc autem. c. quidam. 23. q. 4.

12 Quæramus iam à Lutheranis, vtrum fuerit vlla vnquam in terris ecclesia Christi, à temporibus apostolorum vsq; ad Lutherũ? Quod si negauerint, rem omnium absurdissimã facient: & mentientur pro

13 caciss imè contra Christum dominum dicentem, ego vobiscum sum vsque ad consummationẽ seculi: & vbicunque duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ego sum in medio illorum. Loquentur prẽterea mendacium impudẽtissimum contra millia milliũ clarissima scripturarum testimonia. Nunquid obliuisci potuit Christ⁹ ecclesię spõsæ suę dilectissimę, per mille quingentos annos? nunquid spiritus sanctus missus ad docendam omnem veritatem, derelinquere potuit per tot cõtinuos annos ecclesiam, quã Christus Deus noster suo pretiosissimo sanguine redemit? Absit ab animis fidelium tam prodigiosa fictio: nam vt Leo ille magnus iam olim de Manichęo scripsit, & nos hodie de Luthero multo aptius dicere possumus, nõ potuit promissio domini tanta per ætatum interualla differri: nec ille spiritus veritatis, quem mundus non accepit impiorum, ita septiformem illam donorum suorum continuit largitatem, vt tot ecclesiæ generationes, sapientia & intellectu, consilio & fortitudine, scientia & pietate, atque ipso Dei timore fraudaret, donec prodigiosus iste turpium mendaciorum signifer nasceretur.

Si vero confessi fuerint lutherani, quod negare non possunt, ecclesiam Christi semper durasse, ac duraturam esse vsque in finem seculi: tum ab eisdem quæremus, an fuerit vnquã ecclesia catholica apud Genti

Gentiles, vel Iudęos, vel hęreticos, vel Mahumetanos? an potius apud Christianos? non poterunt, non respõdere, apud Christianos semper fuisse. Tũ rursus instabimus, quęrẽtes ab eis, an fuerit seculũ aliquod, aut breuius fortasse tempus, in quo docuerit catholica ecclesia profana lutheri dogmata? profecto nõ aliud nobis ostendere poterunt, quam tritas illas veteri prouerbio calendas græcas. Vsque ad hunc diẽ sine ista doctrina mũdus Christianus fuit, vt Hieronymus in epistola de erroribus Origenis scriptum reliquit. Augustinus quoque libro de vera religione inquit: neque in confusione paganorum, neque in purgamẽtis hæreticorum, neque in lãguore schismaticorum, neque in cęcitate Iudęorum quęrenda est religio: sed apud eos solos, qui Christiani, catholici, vel orthodoxi nominãtur: id est, integritatis custodes, & recta sectantes. Et post paululum: tenenda est nobis Christiana religio, & eius ecclesię cõmunicatio, quę catholica est, & catholica nominatur, non solum à suis verum etiam ab omnibus inimicis. Hęc ille cap. 5. & cap. 7.

14 Cum igitur lutherus & alij omnes hęretici, nõ sint in ecclesia vna, sancta, catholica, & apostolica: sed in ecclesia satanæ atque malignantium: deuitandi sunt, tanquam pestes: & iuxta doctrinã Augustini, ad sinum ecclesiæ catholicę, quę sola veritatem docet, omni cursu festinandum est. Et quemadmodũ Alexandrinus ait, sicut nos diuinę scripturę docent, vnum sanctum spiritum confitemur, qui repleuit & veteris testamenti sanctos homines, & noui sacratissimos pręceptores, in vnam & solam catholicam, apostolicamque semper ecclesiam: quę & inuincibilis est, licet omnis mũdus aduersus eã pugnet, & victrix totius aduersę impietatis existit.

Ad extremum cum Augustino cõtra epistolam Manichęi, quam vocant fundamenti, vnusquisq; Christianus sapienter admodum dicere poterit: multa sunt, quę in gremio catholicę ecclesiæ me iustissimè tenent. Tenet consensio populorum, atque gẽtium. Tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa sede Petri apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem dominus commendauit, vsq; ad pręsentem episcopatum successio sacerdotum. Addo etiam, tenẽt apostolicę & ecclesiasticę traditiones. Tenent vniuersalia concilia. Tenent sanctissimi doctores atque pastores ecclesię. Tenet postremo ipsum catholicę nomen: quod non sine causa inter tam multas hęreses, sic ista ecclesia sola obtinuit, vt cum omnes hęretici, se catholicos dici velint: quęrenti tamen peregrino alicui, vbi ad catholicam conueniatur, nullus hęreticorũ, vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Augusti. lib. de fide contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

tra Manichęos cap.45. & contra epiſtolam fundamenti cap 4. Alexandrinus apud Theodoritum lib. 1.hiſto.triparti. cap.14.

15 Hæc autē catholica eccleſia multas eccleſias cōplectitur, vt ex Pauli epiſtolis, & Ioannis Apocalypſi ſatis conſtat. Sed earum omnium caput, mater, & magiſtra eſt eccleſia Romana propter cathedram apoſtolicam, quam dominus illic eſſe voluit. Ad eam igitur in cauſis fidei confugiendum eſt, quia catholica eſt, & nullam vnquam hęreſim fouit, imo deſtruit hęreſes omnes. Et vt Anacletus epiſtola tertia ſcripſit, Romana eccleſia non ab apoſtolis, ſed ab ipſo domino ſaluatore noſtro primatum obtinuit: & eminentiam poteſtatis ſuper vniuerſas eccleſias, ac totum Chriſtiani populi gregem aſſequuta eſt. Et paulo poſt inquit, Petrus, & Paulus eodem tempore, & vno die, ſub 17
Nerone principe paſſi ſunt, & ambo ſanctam Romanam eccleſiam ſua morte conſecrarūt, & alijs omnibus ſuo venerādo triumpho prętulerunt.

16 Ad hoc, Irenęus vicinus temporibus apoſtolorum, libro tertio aduerſus hęreſes, volens oſtendere, quæ ſit vera doctrina apoſtolica, inquit, traditionē apoſtolorum toto orbe manifeſtam, in omni eccleſia adeſt perſpicere omnibus, qui vera volunt audire: eam videlicet, quā primitiua eccleſia per ſucceſſionem continuam patrum & epiſcoporum trāſmiſit ad nos. Sed quoniam per omnes eccleſias diſcurrere, prolixum eſſet, & operis infiniti, ex omnibus maximam & antiquiſſimam atque omnibus cognitam, Romæ à glorioſiſſimis duobus apoſtolis Petro, & Paulo fundatam, eligens, eius fidem, traditionemque, quam habet ab apoſtolis annunciatam, & per ſucceſſiones epiſcoporum ad nos peruenientem indicantes, confundimus omnes, qui quoquo pacto, vel per ſui complacentiam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, fidem, præter quam oportet colligunt. Et antiquiſſim⁹ author Septimius Tertullianus eandem authoritatem eccleſię Romanæ frequenter extollit. Irenęus lib.3. c.3. Tertullianus lib. de præſcriptionibus aduerſus hæreticos. & lib.4.aduerſus Martionem.

Cyprianus quoque libro primo epiſtolarum inquit: nauigare audent, & ad Petri cathedram, atque eccleſiam principalem, vnde vnitas ſacerdotalis exorta eſt, à ſchiſmaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos, quorum fides, apoſtolo prędicante, laudata eſt: ad quos perfidia habere non poteſt acceſſum. Et iterum libro quarto fatetur, eccleſiam Romanam eſſe matricem & radicem eccleſiæ catholicę. Poſtremo, in expoſitione ſymboli apoſtolorū inquit, in eccleſia vrbis Romę, nec hęreſis vlla illic ſumpſit exordium, & mos

mos ibi ſeruatur antiquus. lib.1 epiſtola.3. &. lib.4.epiſtola.8.

Deinde Maximus orientalibus populis quadam epiſtola ſuadet, vt
18 veram fidem approbantes, in eccleſiam Romanorum, tanquam in ſolem reſpiciant: & ex ipſa lumen catholicę, & apoſtolicę fidei recipiāt. Et Lactātius libro ſeptimo diuinarum inſtitutionum, tunc aduenisſe finē rebus humanis prędicit, quum lumen Romanę eccleſię fuerit extinctum. Et ſanctus Gelaſius primus canone quarto inquit: quāuis vniuerſę terrę, p orbē catholicę & apoſtolicę conſtitutę eccleſię, vnus thalamus Chriſti ſit: tamen ſancta Romana eccleſia, nullis ſynodicis conſtitutis, cęteris eccleſijs prælata eſt: ſed euangelica voce domini & ſaluatoris noſtri, primatum obtinuit. Et Nicolaus primus ſcribens Mediolanenſibus ait, nō ergo quęlibet terrena ſententia, ſed illud verbum, quo factum eſt cęlum & terra, per quod deniq; facta ſunt omnia, Romanā fundauit eccleſiam: illius certè priuilegijs fungitur, cuius authoritate fulcitur. c. quamuis 21. diſtin. lactan. lib. 7. cap. 25. Chryſoſto. in epiſto. 2. ad Theſſa. homilia. 4.

Deinde Lucius primus epiſtola prima, & Felix primus epiſtola ad
19 Benignum, & Eugeniusapud victorem libro ſecundo de perſecutione vandalica, & patres in ſexta ſynodo generali, actione quarta fatentur vno ore omnes, quod eccleſia Romana mater eſt omnium eccleſiarum, & nunquam errauit in fide. Et in prefitione Nicenę ſynodi traditur, eccleſiam Romanam, nullis ſynodicis decretis, ſed voce domini primatū obtinere. Sanctus quoque Marcellus inquit, ſedes Petri iubente domino Romā tranſlata eſt. quod & Egeſippus narrat, & Faber contra lutherum retulit. Sanctus item Iulius ait, eccleſiā Romanam domini ore ſacratam, & exaltatam eſſe. Pius quoque ſanctitate pariter atq; martyrio clarus, omnibus eccleſijs hæc verba ſcripſit: Chriſtus hanc apoſtolicam ſedem, omnium eccleſiarum caput eſſe præcepit. Quibus accedūt vigilius, Pelagius ſecundus, Alexander ſecundus, Eulalius epiſcopus Carthaginenſis & cęteri catholici omnes. Faber tractatu. 5. textu. 23. Vigili⁹ epiſtola ad Eutheriū. c. 7. Eulalius epiſtola ad Bonifacium ſecundum. c. relatum. 11. quęſt. 1. Raynoldus lib. 3. ad Henrri cum octauum regē Angliæ, cōfeſſio. Polonica, de fide & ſymbolo, cap. 28.

Concludamus ergo cum patri-
20 bus concilij Lateranenſis ſub Iulio ſecundo, dicentibus, ſancta Romana eccleſia, fidei magiſtra, veritatis alumna, omnium errorum expers, vnica & immaculata, diuina inſtitutiōe, ſanctorum authoritatibus, conciliorum, canonumq; omniū teſtimonio eccleſiarum cūctarum primatum obtinet. Illud profecto mirabile eſt: quod cum omnes fere

Universidad de Deusto
Biblioteca

nationum & prouinciarum ecclesiæ,etiam illæ quibus ipsimet apostoli præfuerunt, multis hæresibus semel atque iterum ac sæpius infectę fuerint,Romana tamē ecclesia fidem catholicam puram inuiolatamque semper & vbique seruauit. defecit Achaia, vbi Andreas: Asia vbi Ioānes: India, vbi Thomas:Persis,vbiSimon & Iudas: Ethiopia, vbi Matthæus:Hierosolyma,vbi Iacobus:Grecia,vbi Paulus:Phrygia, vbi Philippus docuit:Postremo cęterę quibus alij præfuerunt: Roma semper in fide accepta,stabilis & inuiolata permansit.

21 Nunquid propter Lutherum,& cęteros impios stupidos homines, cęcos & miseros,recedemus protinus ab ecclesia catholica atque Romana? Nunquid,vt ait Augustin⁹, dubitabimus nos eius ecclesię condere gremio,quę à redemptione generis humani, ab apostolica sede per successiones episcoporum,frustra hęreticis circumlatrantibus,& partim plebis ipsiusiudicio,partim conciliorum grauitate, partim etiā miraculorū maiestate dānatis, culmen authoritatis obtinuit?cui nolle primas partes dare, vel summę profecto impietatis est,vel præcipitis arrogantię. lib.de vtilitate credēdi cap.17.

22 Vbi sunt ecclesię illę,quę iā olim ab ecclesia Romana defecerunt? in cuius manu sunt oēs ecclesię Asię, atq; Africę, & illę tā multę, quā in magna Europę parte floruerūt? Nūquid non est demolitus eas aper de sylua, & fera pessima depasta est? cuius si causam diligenter, prudenterque per quisieris,non aliam vnquam inuenies, quàm quòd ab ecclesia Romana & Petri cathedra se diuiserunt. Ad postremū,audi Hieronymū in fine operis aduersus Luciferianos dicentem : breuem tibi apertamque animi mei sentētiam proferam : in illa esse ecclesia permanendum,quę ab apostolis fundata,vsque ad diem hanc durat . Si cubi audieris eos,qui dicūtur Christi,non à domino Iesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari , vt puta,Martionitas, Valentinianos,Mōtenses,siue Campates : scito non ecclesiam Christi , sed Antichristi esse synagogam. Ex hoc enim ipso, quod postea instituti sunt,eos se esse indicant, quos futuros apostolus prænuntiauit. Hæc vir ille sanctissimus : qui eadem sententia nobis ostendit , lutheranos , sacramentarios,& anabaptistas, vel ex nomine solo hęreticos , & non Christianos esse iudicandos. Vide Fabrum contra Lutherum tractatu. 5. textu .18. Pighium lib.4. ecclesiasticę hierar. ca. 4. Bartholomęum Latomū aduersus Bucerum controuersia de authoritate ecclesię prope finem.

23 Hæc autem omnia quæ de Romana ecclesia diximus,existimanda sunt ex eo manare , quia illic sedes apostolica volūtate diuina permansura erat : idem prorsus futurum in quacūque alia ecclesia , vbi eandem

eandem sedem dominus esse voluisset : non enim elegit Deus gentes propter locum, sed locum propter gentes . Quę vero causa fuerit, qua Roma omnibus alijs ciuitatibus in ea re fuerit prælata : non est nostrum prorsus scire . Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Non tamen desunt humanę coniecturę satis quidem probabiles & verisimiles, quas Leo ille diuinissimus tradit, sermone primo de natiuitate apostolorum Petri,& Pauli,dicens:beatissimus Petrus princeps apostolici ordinis, ad arcem Romani imperij destinatur : vt lux veritatis , quæ in omnium gentium reuelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. Vt sicut Roma fuerat magistra errorū , eodē modo fieret magistra veritatis.lib 2.Machabę.cap.5.cap. beati.2.q.7.

24 Etsi enim Hierosolymis ponenda videretur apostolica sedes : eo quod in ea Christ⁹ crucifixus, mortuus,& sepultus , resurrexit : aliud tamen placuit sapiētię diuinę : ideo fortasse , quia in vltionem mortis Christi Hierosolyma erat funditus euertenda:tum vt cęca illa & carnalis peruicacia Iudæorum confunderetur, expectātium Messiam suum regnaturum in illa Hierusalē. Dein de translata lege,& sacerdotio trāslato,consequens etiam fuit,vt & locus apostolicę sedis transferretur. Quam ob rem apostolorum princeps spiritu sancto plenus,ibi reliquit successores,vbi eorum præsentia ædificādæ ecclesię plus prodesse posset. Nam cū Roma caput esset imperij,ab ea fides catholica in vniuersum orbem melius diffundi poterat.Postremo,voluit Christus, vt Romanam ecclesiā duo luminaria cęli morte clarissima consecrarent:& vt sanguis multorum martyrum ibidem effunderetur copiosissimè,vbi sedes apostolica permāsura erat:vt glorietur vniuersalis ecclesia,quoniam gloria loci cōgruit excellentię præsidentis . Gratianus. 2.q.6.& iterum.9.q.3 & rursus.24. q.1.Chrysosto.in epistolam ad Roma.sermone vltimo.Torquemada lib.1.c 17.Guido de hæresibus græcorum. c.3. Armacanus de erroribus Armenorum lib.7.c.15.& cap. 25.Faber contra lutherum tractatu. 10.textu.20.&.25. Echius lib . 1 . de primatu Petri ca.18. & lib.3 cap. 6. Gaspar lib.2.aduersus hęreticos arti.3.cap.7.

25 Hęc autem ecclesia catholica in rebus fidei & morum errare nō potest, quia regitur spiritu sancto,qui nūquam illam deserit. Et Christus Deus noster,qui caput est ecclesiæ, adest semper & aderit ei vsque ad consummationem seculi.Prętera, vt apud Matthæum est, portę inferi,idest,hęreses & errores, non prævalebūt aduersus ecclesiam. Et Paulus ad Thimoteum scribens ait,ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis. Vnde relinquitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur planè, quod si possibile esset, ecclesiam in aliquo errare: is qui sequeretur illam, nequaquam erraret: quia error ille insupabilis esset. E contrario autem si possibile esset hæreticos non errare: qui tamen sequerentur illos contra ecclesiam, non possent nō errare. Quid? quod tam est impossibile ecclesiam errare, quam hęreticos in hæresibus nō errare Ioan. 14. Matth. 27. ad Ephe. 4. Matth. 16. & 1. Timo. 3. Torque. lib. 2. de ecclesia. cap. 91. Tostadus parte. 2. defensorij cap. 21. cum seq. Gasparlib. 2. arti. 3. cap. 1. Canus lib. 4. de locis theologicis. cap. 4. Michael Medina lib. 5. de recta in Deū fide. cap. 12.

26 Illud quoque verissimū est, quo solo vniuersæ lutheranorum hæreses planissimè confutantur: quod ecclesiæ traditiones, in rebus fidei & morum, quamuis scriptæ non fuerint, non minoris sunt authoritatis, quam ipsa scriptura sacra. Est autem traditio ecclesiastica, doctrina Christi, vel apostolorum, vel discipulorum, viua voce tradita, & continua fidelium successione à patribus in filios transfusa, & consuetudine peruetusta firmata. Quę licet in libris sanctorum patrum scripta sit, nihilominus tamen traditionis nomen retinet, vt rectè docet noster Aiala. lib. de diuinis apostoli. Ecclesiasti. traditio. in principio.

27 Veritas huius propositionis patet euidentissimè, quia multa alia fecit & docuit Iesus, præter ea, quę in euangelio continentur: & plura docuerunt & prædicauerunt apostoli, ab eodem seruatore & ab spiritu sancto edocti, quàm quę sacris literis comprehensa sunt. Cum ergo doctrina viua voce tradita non minoris sit authoritatis, quam si literis diuulgetur: relinquitur inde, quod æqualis est authoritas traditionis & scripturę: quod multis etiam locis sacrarum literarum perspicuum fit. Ac primum quidem Paulus scribens Thessalonicēsibus, inquit, fratres state, & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostrā. Deinde ad Timotheum scribit, tu ergo fili mi cōfortare in gratia, quę est in Christo Iesu: & quæ audisti à me per multos testes, hęc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt alios docere. Postremo, in actis apostolorum legitur, quod Paulus perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta apostolorum & seniorum. Et paulo post, cum Paulus & Timothæus pertransirent ciuitates tradebant eis custodire dogmata, quę erant decreta ab apostolis & senioribus, qui erant Hierosolymis. Ioan. vlti. 2. Thessa. 2. & 2. ad Timo. 2. Act. 15. cum seq.

28 Eandem quoque veritatem sancti omnes pastores & doctores ab origine nascentis ecclesię vno ore fatentur. Quorum aliqua testimonia breuiter hoc loco memorabo. Primo,

Primo, sacer ille Diony. c. 1. eccle. hierar. testis est, apostolos partim scriptis partim nō scriptis institutiōibus multa nobis tenēda tradidisse. Ad hoc, Ireneus lib. 3. aduersus hæreses, doces sumendā esse veritatē ecclesiasticę traditionis: q.d, inquit, si neq; apostoli quidā scripturas reliquissent nobis, nōne oportebat, ordinē sequi traditionis, quē tradiderūt his, quib⁹ cōmittebāt ecclesias? Et Origenes in proœmio libri primi de principijs ait: seruāda est ecclesiastica prędicatio p successionis ordinē ab apostolis tradita, & vsq; ad præsens in ecclesijs pmanēs: & illa sola credenda est veritas, quę in nullo ab ecclesiastica traditione discordat. Multa præterea magnus Basilius in eandē sententiā docet libro de spūsctō, inter alia dicēs: dogmatū, quę in ecclesia prædicātur, quædā habem⁹ ex doctrina scripto ꝓdita, quædā rursus ex apostolorū traditione in mysterio, id est, occulto tradita, recipimus: quorū vtraq; parēvim habēt ad pietatē. Et in homilia contra Sabellianos inquit, te pacatū reddat traditio. Dūsita docuit apostoli prędicauerūt, patres obseruauerūt, cōfirmauerunt martyres. Sufficiat dicere, sic edoctus sum. Irenęus lib. 3. c. 4. Basilius cap. 27. & 29.

29 Chrysostomus quoq; in posteriorē epistolā ad Thessal. inquit. Hinc patet q; non oīa per epistolā tradiderint apostoli, sed multa eriā sine literis: eadē verò fide digna sunt tā illa, q̄ ista: itaq; traditionē quoq; ecclesiæ fide dignā putamus: traditio est, nihil quæras amplius. Vbi & vulgarius & Genadius idipsum cōfirmāt. Itē Epiphanius libro cōtra hæreses ait: termini nobis positi sunt, & fundamēta, & ædificatio fidei, & apostolorū traditiones, & scripturę sanctę, & successiones doctrinę, & vndiquaq; veritas dei munita est. Et alibi, oportet traditiōe vti, nō enim oīa à diuina scriptura accipi possunt: quapter aliqua in scriptis, aliqua in traditione sctī apostoli tradiderūt. Et Hieron. epistola ad Luciniū: ego illud te breuiter admonēdū puto, traditiōes ecclesiasticas, ita obseruandas, vt à maiorib⁹ traditæ sunt. Et post pauca monet, vt vnaquęq; ꝓuincia præcepta maiorū, leges apostolicas arbitretur. Et Aug. in varijs locis operū suorū asserit, nō minus cōstringi catholicā ecclesiā vniuersali traditione maiorū, quàm authoritate scripturarū. Chrys. & cęteri in. 2. ad Thes. 2. Epipha. hęresi. 55. & 61. Aug. lib. de fide christiana. & lib. 11. cōtra Faustū, & ad Ianuarium epistola. 118.

30 Et ne describēdo verba singulorū, vltra q̄ satis est morer, nomina tm̄ authorū & locos indicasse sufficiat. Eādē igitur sententiam docet btūs Petr. in epistola. 1. Clemētis: Ignatius epistola ad Heronē: Tertul. lib. de corona militis, & rursus libro de ieiunio: Origenes homilia quinta in librū numerorū: Cypri. epistola octaua libri secūdi: Athanas. lib. de spū sctō. Hierony. aduersus Luciferianos: Nazāzenus oratione quadā posita inter oꝛa Gregorij nisseni: Vincēti⁹ Lirinēsis libro aduersus hęreses: Euseb. lib. 3. eccle. histo. cap. 36. Ruffinus in expositione sym-

Universidad de Deusto
Biblioteca

boli:Damasce.lib.4.de fide Orthod. cap.13.&.17. Ambro. Theophylactº, Innocentius primus,Calix.Nicol.Socrates,& alij relati à Martino Aiala libro de diuinis & ecclesiasticis traditionibus tertia parte, assertione decima:addo Hosiũ lib.4.aduersus Brentiũ:Canũ lib.3.de locis theologicis.

31 Ad hęc,veritatẽ hanc multis cõcilijs maiores nostri posteris tradiderũt. In secũda synodo gñali aiunt:oportet nos ecclesiasticas traditiones,siue scripto,siue cõsuetudine in ecclesia retẽtas,seruare.Et in epistola synodali cõcilij Alexãdrini:quia prima salus est, rectę fidei regulã custodire,& à patrũ traditione nullatenº deuiare. Et in septima synodo gñali actione prima, qui doctrinas sctõrum patrũ,& traditionẽ catholicæ ecclesię cõtemnunt, execratio.Et in diffinitione eiusdẽ synodi, fatemur aũt vnanimiter,nos ecclesiasticas traditiones,siue scripto,siue cõsuetudine valẽtes, retinere velle: & catholicę ecclesię,in qua spũs sctũs inhabitat,traditionem obseruare. Et post pauca,siquis traditiões ecclesię, siue scripto, siue cõsuetudine valẽtes, nõ curauerit,anathema. Demũ in q̃rta sessione cõcilij Tridẽtini,sic decreuerunt patres: sacrosctã œcumenica Tridẽtina synodus,traditiones ipsas, tũ ad fidẽ,tũ ad mores pertinẽtes, tãq̃ vel ore tenus à Christo, vel à spũ sctõ dictatas, & cõtinua successiõe in ecclesia catholica cõseruatas, pari pietatis affectu ac reuerentia suscipit, ac veneratur.In summa oẽs sancti pastores & doctores nõ aliud, ex quo Christi ecclesia est instituta,senserũt:nõ aliud à maioribus acceperũt: nõ aliud posteris tradiderũt:& tñ audẽt Lutherani traditiones ecclesiasticas cõtẽnere,irridere atq; dãnare, idq; sub prętextu euãgelij & scripturarũ.Oinfelix audacia:ô mentiũ impiarũ temeritas.

32 Paria dicemus de cõsuetudinibus antiquissimis ecclesię,quas quidẽ cõtẽnere prorsus hęreticũ est:vim enim ecclesiasticę legis habẽt,& sine dubio de traditione apostolica manarũt, vt Tertullianº inquit libro de corona militis.Vñ Paulus apostolus scribẽs Corinthijs,cõsuetudinẽ ecclesię tãq̃ legẽ fortissimã obijcit cõtẽtiosis : quod illic Theophylactus & cæteri obseruarũt. Neq; alijs armis Hieronymº confodit vigilãtiũ irridentẽ venerationem reliquiarũ,& vsum cererũ, q̃ ecclesię cõsuetudine.Quod & Aug. subinde cõfirmat:qui scribẽs Casulano, inqt: in his rebº,in qbº nil certi statuit scriptura diuina,mos populi Dei,& instituta maiorũ pro lege tenẽda sunt.Et iterũ ad Ianuariũ quadã in epistola scribit,illa verò,quę nõ scripta,sed tradita sunt,custodimus:quę aũt toto orbe terrarũ obseruãtur,datur intelligi, vel ab ipsis apostolis,vel ex plenarijs cõcilijs(quorũ est in ecclesia saluberrima authoritas)cõmendata,atq; statuta retineri.Et aduersus Donatistas, paruuli baptizati ponũtur in numero credẽtiũ:& hoc solũ ex cõsuetudine ecclesię antiqua, canonica fundatissima.1.cor.11.Augustinus epistola.86.&.118.

33 Origenesquoq; in epistolá Pauli ad Rom.ecclesia inquit,ab apostolis traditionem

ditionẽ susceptit, etiã paruulis baptismũ dari.Et Aug.li.2.de baptismo cõtra Donatistas, quã consuetudinẽ credo ex apostolica traditione venientẽ, sicut multa nõ inueniuntur in literis eorũ,neq; in cõcilijs posteriorũ: & tñ quia per vniuersam custodiũtur ecclesiã,nõ nisi ab ipsis tradita & cõmendata credũtur. Et rursus,superius ostẽdimº,paruulũ credere,& inter baptizatos cõputari:hoc habet authoritas matris ecclesię, hoc fundatissimę authoritatis obtinet canõ:cõtra hoc robur,contra hũc inexpugnabilẽ murũ q̃squis arietauerit,ipse potiº cõfringetur. Cassianus quoq; inquit, oportet nos authoritati patrũ, cõsuetudiniq; maiorum,vsque ad nostrum tempus per tantã annorum seriem protelatę, etiam non percepta ratione, credere: eamq; vt antiquitus tradita est, iugi obseruãtia,& reuerẽtia custodire. Ad extremũ Leo ille sanctissimº sermone secundo de ieiunio pẽtecostes ait, dubitandũ non est,dilectissimi,oẽm obseruantiã chrianã, eruditionis esse diuinę:& q̃dquid ab ecclesia in cõsuetudinẽ est deuotionis receptũ, de traditione apostolica,& de sctĩ spũs prodire doctrina:qui nũc quoq; cordibº fidelium,suis præsidet institutis,vt ea oẽs,& obedienter custodiãt,& sapiẽter intelligãt.Origenes in epist.ad Roma.libº.5 c.6.Aug. lib.2.c.7. Cassianº collatione.21.ca.12.Gratianus dist.11. Gaspar lib.2. aduersus hęreticos art.5.

34 Accedit eodẽ,q̃ vetustissima consuetudo iustũ initiũ habuisse creditur nec minorẽ vim habet, q̃ scripta lex: quod cũ ita sit in cõsuetudine ciuiliũ rerũ,ab imperito, rudiq; populo pleriũq; introducta,q̃d futurũ putamºde cõsuetudinibº ecclesię, à viris selectioribus,Deoq; dicatis,à prelatis,& religiosis,doctissimis & sctissimis,obseruatis?Quarũ plurimas ante mille trecẽtos,& eo amplióº annos,viguisse cõstat:vt iure ac merito credãturab ipsis apostolis ex chri doctrina,& spũs sctĩ vnctione originẽ habuisse. Vñ p Hieremiã dicit dñs,state sup vias, & videte,& interrogate de semitis antiquis, quę sit via bona,& ambulate in ea,& inuenietis refrigeriũ animabus vris. Quisq; has igit cõsuetudines cõtẽnit ecclesiã ipsam contẽnit, & hæreticus pertinax est. Hiere.6.l. diuturna.l.de quibus.de legibus. Franpicus lib.de fide theorematę.6.Rossẽu. contra Lutherũ,veritate.10.Pighius lib.1.hierar. ecclesi.cap.2. Alfonsus lib.1.aduersus hęreses cap.5.Hermas lib.9.de instau. religio.cap.9.cum seq.

35 Ex quibus omnibus relinquitur planè,doctrinas,traditiones, & consuetudines ecclesiasticas , necessario tenendas esse homini Christiano, & si non deducantur apertè ex sacris literis: cuius contrarium asserunt impudentissimi hæretici , malitia cęci: qui solis sacris literis arbitrio suo , id est,pessimo intellectis,ac depraua tis, stari volunt: quibus alio loco à nobis plenius occurretur:interim tamẽ aduersus illos cursim argumenta quędã perstringemus quibus planissimè cõfundi queant. Ac primum quidem, nõ est minoris authoritatis doctrina

Universidad de Deusto
Biblioteca

voce ꝓlata,q̃ scripta. Adhæc,Christ⁹ 37
Deus nr̃ ita ecclesiæ catholicę semper
adest, quemadmodũ euãgelistarũ tẽ-
pore:quod si dei ꝓuidẽtia eccleſię ſuę
nõ prę̃det,nil est de religione satagẽ
dũ,vt Augu.dicebat libro de vtilitate
credẽdi. Accedit etiam, quod par est
ecclesiæ authoritas, & scripturarum.
Præterea redẽptor nr̃ apostolis atq; di
scipulis prę̃cepit,vt prædicarẽt, vt do
cerẽt,nõ aũt vt scriberẽt:quo factũ est
vt cũ pauca nobis scripta reliquerint,
prędicatione tñ euangelica totũ orbẽ
repleuerint:multa docentes,quæ non
sunt sacris literis ꝓdita. Demũ lex ipsa
euãgelica viua voce primũ tradita est,
nõ aũt scriptis:nil enim scripsit Chri
stus,nil scribendũ mãdauit. Hermas
lib.9.de instauranda religione.c.5.&
deinceps Gaspar lib. 4. aduersus hæ-
reticos disputatione secunda.

Accedit eodẽ,q̃ nõ oĩa, quæ ad re 36
ligionẽ nostrã pertinẽt, scripserũt euã
gelistę:sed chr̃i tm̃ cõuersationẽ in ter
ris:nec ei⁹ integrã historiã tradiderũt,
vt Ioãnes ipse,q̃ nouissim⁹ scripsit euã
geliũ,ingenue fatetur,inquiẽs:sunt & 38
alia multa,quę fecit Iesus, quę si scri-
berẽtur ꝑ singula,nec ipsum arbitror
mundũ capere posse eos qui scribẽdi
sunt libros. Vñ ex Pauli epistolis, &
actis apostolorũ satis cõstat,aliqua ab
ipsis euãgelistis omissa,ex his quę re-
dẽptor nr̃ dixit, & fecit: q̃le est illud,
visus est plus q̃ quingẽtis fratrib⁹, &c.
Et illud,qm̃ ipse dixit,beatius est,ma
gis dare, quam accipere: & item il-
lud,qui in dieb⁹ carnis suę, & reliqua
Ioan.vlti.1.cor.15.act.20. ad Heb.c.5.

Hoc quoq; ꝑspicuũ est,euãgelistas
nõ scripsisse ea oĩa,quę ad ecclesię in-
stitutionẽ,hierarchiã, & sacramẽta p̃-
tinẽt:quorũ pars maxima vnctiõi sctĩ
spũs teseruata fuit,& in aliud tẽp⁹ reie
cta. Quod vel ex euãgelio Ioãnis eui-
dẽter cõstat,vbi chr̃s ipse dixit,adhuc
multa habeo vobis dicere, sed nõ po-
testis portare modo: cũ autem vene-
rit ille spiritus veritatis, docebit vos
oẽm veritatẽ. Illa itaq; tã multa reser-
uata spũi sctõ,didicerũt postmodum
apostoli:cũ eundẽ spiritũ sub signo vi
sibili acceperũt:eadẽq; tradiderũt ec-
clesię,ac veluti p manũ succedẽtũ sibi
ẽporum & patrũ, sibi mutuo & eccl̃ię
perhibentiũ testimoniũ,certa fideliq;
traditiõe ad nospuenerũt. Et vt Cypr.
elegãter scripsit sermone de ablutiõe
pedũ:sicut par est spũs sctõ & Christo
diuinitas: ita in suis statutis ęqua est
authoritas & potestas: nec minus ra-
tũ est,quod dictante spũ sctõ tradide
runt apostoli,quàm quod ipse tradi-
dit Christus. Ioã.16. Aiala lib.de diui-
nis & eccles.traditi.par.1.assertio.2.

Addendũ eodẽ est,q̃ ecclesia autho
ritatẽ habet discernẽdi scripturas di-
uinas ab humanis,& ei⁹ traditiõe cer
tissimè scim⁹,quos libros recipere, &
quos reijcere debeamus: nec alia via
cognoscimus,qui libri sint canonici,
& spũ sctõ inspirãte cõscripti,nisi ec-
clesię traditiõe,& authoritate. Vñ O-
rigenes ille doctissimus, libro primo
cõmentariorum in Matthęũ:ex tradi
tione,inqt,didici de quatuor euãge-
lijs:quia hęc sola sunt absq; vlla cõtra
dictione quæ suscipi debẽt in oĩbus,
quę

quę sub cęlo sũt ecclesijs:ita enim tra-
diderũt patres. Et iterũ,quãuis nõnul
li de epistola, quę ad Hebręos scripta
est,dubitauerint,an Pauli sit: sed ego
dico sicut mihi à maiorib⁹ traditũ est,
quia manifestissimè Pauli est: & semp
oẽs antiqui maiores nr̃i,ita eã, vt Pau
li epistolã,susceperũt. Eusebius lib.6.
ecclesiasticę historię.c.18.Nicepho.li.
5.c.16.Aiala,part.1.assertiõe.1.ad finẽ.

Accedit etiã,q̃ sacrę literę nõ habẽt 39
authoritatẽ diuinã ex suis authoribus
& scriptoribus,sed ab ipso Deo: & eis
credimus ꝓpter ecclesiasticæ traditio
nis fidẽ & testimoniũ. Vñ factũ est,vt
receperit ecclesia euangeliũ Marci,&
Lucę.qui vt plęriq; tradũt,nunq̃ Chri
stum dñm viderunt. & tñ reiecit euã-
geliũ sub nomine Petri scriptũ, eo q̃ 40
nõ esset cõsonũ traditionib⁹ ecclesiæ:
qua ratiõe alia quoq; multa euãgelia
dãnata sunt ab ecclesia, quemadmo-
dũ Tertullianus, Origenes, Eusebius,
Ambrosius, Nicephorus & alij multi
testãtur. Et Innocẽtius primus episto
la ad exuperiũ,recẽsens oẽs libros,qui
recipiũtur in canone sctãrum scriptu
rarũ,tãdẽ subiũgit:cętera aũt, quæ vel
sub noĩe Matthię,siue Iacobi minoris
vel sub nomine Petri & Ioãnis, quæ à
quodã Leutio scripta sunt: vel sub nõ
mine Andreę,quæ à Nexocharide &
Leonide philosophis:& sub noĩe Tho
mę,& si qua sunt alia,nõ solũ repudiã
da,verũ etiã noueris esse dãnãda. Epi
phanius quoq; in septima synodo ge
nerali dixit:decet oẽm Christianũ,cũ
aliquos libros adulterinos audit, aut
legit,respuere,nec omnino animum
adhibere: nã & inter epistolas diuini
apostoli quędã fertur ad Laodicẽses,
quã patres nostri, tanq̃ alienã repro-
bauerũt. Pręterea Manichæi,euãgeliũ
secundũ Thomã inuexerũt, quod ec-
clesia catholica meritò vt impiũ a-
uersatur. Postremo, vt cõplura omit-
tã,maiores nr̃i in primo cõcilio Tole
tano ita decreuerũt:siquis dixerit,vel
crediderit,alias scripturas, pręter eas
quas ecclesia catholica recipit,in au-
thoritate habẽdas,vel esse venerãdas,
anathema sit. Tertul. lib. 4. aduersus
Marcionẽ. Lucas in proœmio euãge
lij, & illic Origenes, Ambrosius, & cę
teri. Eusebi⁹ lib.3.histo.eccles. c.25.&
lib.6.c.10. Innocentius epist.o.3 ca.7.
Epiphanius tomo.5.distin.15.c.vlti.

Ex his oĩb⁹ cuiuis perspicuũ esse po 40
terit,q̃ miserè insaniant recẽtiores hę
retici,qui authoritatẽ oẽm detrahere
conãtur ecclesiasticę traditioni: non
enim intelligũt stupidi,cęci, & misę-
ri,se oẽm prorsus authoritatẽ canoni
carũ scripturarum è medio tollere, &
vnũ hoc conari, vt vniuersum ortho
doxę fidei & veritatis lumẽ,sibi alijsq;
eripiãt:nã labefactãt ea,vñ oĩa credi-
ta pẽdent. Siquis etenim negare vellet
authoritatẽ euãgeliorũ,nõ alijs quidẽ
argumẽtis validiorib⁹ eã asserere pos-
semus,q̃ ecclesiæ authoritate, eiusq;
traditionib⁹. Vñ memoratu digna est
sentẽtia illa diui Augustini cõtra epi-
stolã Manichæi,q̃ vocãt fundamenti,
capite quinto dicentis:ego verò euã-
gelio nõ crederẽ,nisi me catholicę ec-
clesię cõmoueret authoritas. Est igi-
tur ecclesiasticę traditionis authori-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tas in veritatis certitudine par authoritati ſcripturarũ. ſed & antiquior eſt, & notior nobis, & ad lõgè plura ſe extendit: quinimo & magis idonea, & efficacior eſt in re dubia ad fidẽ certitudinemq; faciendã, vt apud ſapiẽtes & catholicos viros ſatis ſupq; cõſtat. Vide Frã. picũ lib. de fide, theoremate. 6. Fabrũ contra lutherũ tractatu. 2. text. 1 & tracta 7. textu. 9. Roffen. cõtra lutherũ veritate. 9. Driedonẽ lib. 2. de eccleſiaſticis dogmatibus. c. vlt. & lib. 4. c. 2. cũ ſeq. Pighiũ. lib. 1. Hierar. eccleſia. c. 2. & deinceps. Alfon. lib. 1. aduerſus hęreſes. c. 5. Hermã lib. 8. de inſtaurã. religione. c. 10. Aialã lib. memorato, parte. 1. aſſertiõe. 1. ad finẽ. copioſi' Lindanũ in panoplia euãgelica Canũ lib. 2. de locis theologicis. ca. 7.

41 Quęri ſolet, vtrum hęretici ſint de eccleſia? Quod quidẽ probari poſſet: quia eccleſia de illis iudicat, eos excõmunicat & punit: & tamẽ vt apoſtolus inqt, nil ad eccleſiã attinet, de his quę foris ſunt iudicare. Adhęc hęretici tenentur pręceptis eccleſię, & quibuſdã ſacramẽtis vtũtur: & verè baptizati ſunt, & verè baptizãt: demũ ſacramentum ordinis retinẽt. 1 cor. 5. c. quod quidã. c. ſi qs inquit. cũ ſeq. 1. q. 1. Alex. ales. 4. parte. q. 16. & queſt. 35. membro. 5. Altiſſiodoren. lib. 4. tractatũ. 3. cap. 7. & tractatu 8. q. 2.

42 Sed quãuis quibuſdã ex cauſis ad eccleſiã pertinere videãtur: verè tñ de eccleſia nõ ſunt: hæreſis enim diuiſionem ſignificat: & ideo dicũtur hęretici, quia diuiſi ſunt ab eccleſia. Accedit, quod apud Matthęũ eſt, ſi eccleſiã nõ audierit, ſit tibi tanq̃ Ethnicus & Publican': ergo ſicut Ethnici nõ ſunt in eccleſia, ſic etiã nec hęretici. Adhęc, in eccleſia, vt apoſtolus ait, vnus Deus, vna fides, vnũ baptiſma. Hæreticus igitur, qui non manet in vnitate fidei, non eſt in eccleſia Dei. Vñ Cyprianus ad Rogatianũ ſcribẽs inquit, hęc initia hæreticorũ, & ortus atq; conatus ſchiſmaticorũ, ſic de eccleſia egreditur, ſic altare pro foris collocatur. Et Hieronymus in epiſtola ad Oceanũ: alieni & extra eccleſiã ſunt Iudęi, hæretici, atq; Gẽtiles. Et Auguſti. libro de vera religione, ex his hominibus hęretici fiũt, qui etiã ſi eſſent in eccleſia, nihilominus errarent, cũ aũt foris ſunt plurimũ proſunt, nõ verum docẽdo, quod neſciũt, ſed ad verũ quę rendũ carnales, & ad verũ aperiendũ ſpiritales catholicos excitãdo. Et alibi ait, hęretici & ſchiſmatici, & eiecti à prælatis, ab vnitate corporis Chriſti ſunt ſeparati. Prętera cũ eccleſia nil aliud ſit, quã fidelũ reſpublica, & hæretici ab ea ſint re & nomine diuiſi, nõ magis ad eccleſiã pertinẽt, q̃ trãſugę ad exercitũ, à quo receſſerũt, quod Ioãnes epiſtola prima cõfirmare videtur inquiẽs, à nobis exierũt, ſed nõ erant ex nobis. Et Auguſtinus inquit, peior eſt deſertor fidei, & ex deſertore oppugnator eius effectus, q̃ ille, q nõ deſeruit, quã nunq̃ tenuit. recte igit definierũt patres ĩ quarto cõcilio Carthaginẽſi, dicentes: hęreticorũ cœtus, nõ eccleſia, ſed cõciliabulũ eſt. Mat. 18 Ephe. 4. Aug. lib. de vera religiõe. c. 8. & li. 21. de ciuitate Dei. c. 25. epi. 1. Ioã.

cap.

cap. 2. concilio. 4. Carthaginen. cap. 71. Hermas. lib. 6. de inſtau. religio cap. vlti. Canus lib. 4. de locis Theologicis cap. 2.

De epiſcopis

1 *Epiſcoporũ munus proprium & præcipuũ,*
2 *Epiſcopi accuratiſſime ſtudere debent, ne aliquod hæreticum dogma ſuam diœceſim inficiat.*
3 *Epiſcopi iure diuino obligantur, vt gregẽ ſibi cõmiſſum diligentiſſime cuſtodiãt.*
4 *Inquiſitoribus cur datum ſit munus dãnandi hæreticos, quod olim ſolis epiſcopis iniungebatur.*
5 *Epiſcopi & inquiſitores quo pacto ſe gerere debeant apud Hiſpanos in hæreticorum cauſis.*
6 *Vicarius epiſcopi, vel capitulum ſede vacante, aſſiſtere poſſunt inquiſitoribus loco epiſcopi.*
7 *Epiſcopi hæretici ab omnibus accuſari poſſunt.*
8 *Inquiſitores dicta teſtium aduerſus epiſcopum hæreticum poſſunt recipere.*
9 *Epiſcopus hæreticus cur priuandus ſit epiſcopatu.*
10 *Epiſcoporum cauſæ ad ſummum pontificem omni iure pertinent.*
11 *Epiſcoporum conſecratorum cauſa, aut eorũ quos ipſe ſummus põtifex elegit, Papæ cõmittenda eſt, nõ autem eorum qui à capitulis, vel ab alijs electi ſunt.*
12 *Epiſcopi, quos titulares vocant, à quibus puniri debeant.*
13 *Epiſcoporum criminales cauſæ an Romæ tantum tractari debeant.*
14 *Epiſcoporum cauſæ, expedit vt ſummi põtificis cõceſſu in eorum prouincijs tractentur.*
15 *Epiſcopum de criminibus accuſatũ à quibus iudicandum ſtatuerit concilium Antiochenum.*
16 *Epiſcoporũ cauſas quibus iudicibus committendas decreuerit cõciliũ Sardicenſe.*
17 *Epiſcopi recenſentur, qui à comprouincialibus epiſcopis iudicati ſunt.*
18 *Epiſcopi alij hoc tenore damnati in Hiſpania.*
19 *Cauſas tractari oportere in loco commiſſi criminis, ex Hebræorũ lege deducitur.*
20 *Epiſcoporum cauſas comprouincialibus epiſcopis delegari, cur oporteat.*
21 *Cauſas reorũ in loco cõmiſſi criminis tractari oportere, ex diuo Cypriano probatur.*
22 *Archiepiſcopi Toletani cauſam cur in Hiſpania decidi voluerit Pius. 4. pontif. max.*
23 *Theologorũ arrogans opinio de non creãdis epiſcopis qui theologi non ſint.*
24 *Theologorum prædicta opinio iniurioſa, abſurda, & fere hæretica eſt.*
25 *Theologorum, qui cenſent iuris pontificij peritis epiſcopatus non eſſe committendos, fundamenta.*
26 *Theologorum prædictorum rationes in ipſorum retorquentur.*
27 *Theologi, qui iuris pontificij peritis detrahunt, confutantur.*
28 *Theologi ad epiſcopatus electi raro ad cõcionandum prodeunt.*
29 *Theologorum epiſcoporũ conciones non omnes ipſorum oues audire poſſunt.*
30 *Theologos epiſcopos concionãtes non omnes intelligunt.*
31 *Epiſcoporum munus non tantum concionando impleri poteſt.*
32 *Doctrinam Chriſtianam multi ſunt qui doceant.*
33 *Prædicatorum noſtra tẽpeſtate infinitus eſt numerus.*
34 *Epiſcopum eſſe concionatorem non multum refert.*
35 *Epiſcopis facile eſt vnum aut alterum prædicatorem quærere, qui eorum vicem in concionando ſuppleat.*
36 *Epiſcopos poſſe alios quærere, qui populũ ſibi commiſſum concionibus exhortẽtur, multi ſancti viri aſſerunt.*
37 *Epiſcopos poſſe alios quærere qui eorum*

Titul. XXV.

ſpania.
19 *Cauſas tractari oportere in loco commiſſi criminis, ex Hebræorũ lege deducitur.*
20 *Epiſcoporum cauſas comprouincialibus epiſcopis delegari, cur oporteat.*
21 *Cauſas reorũ in loco cõmiſſi criminis tractari oportere, ex diuo Cypriano probatur.*
22 *Archiepiſcopi Toletani cauſam cur in Hiſpania decidi voluerit Pius. 4. pontif. max.*
23 *Theologorũ arrogans opinio de non creãdis epiſcopis qui theologi non ſint.*
24 *Theologorum prædicta opinio iniurioſa, abſurda, & fere hæretica eſt.*
25 *Theologorum, qui cenſent iuris pontificij peritis epiſcopatus non eſſe committendos, fundamenta.*
26 *Theologorum prædictorum rationes in ipſorum retorquentur.*
27 *Theologi, qui iuris pontificij peritis detrahunt, confutantur.*
28 *Theologi ad epiſcopatus electi raro ad cõcionandum prodeunt.*
29 *Theologorum epiſcoporũ conciones non omnes ipſorum oues audire poſſunt.*
30 *Theologos epiſcopos concionãtes non omnes intelligunt.*
31 *Epiſcoporum munus non tantum concionando impleri poteſt.*
32 *Doctrinam Chriſtianam multi ſunt qui doceant.*
33 *Prædicatorum noſtra tẽpeſtate infinitus eſt numerus.*
34 *Epiſcopum eſſe concionatorem non multum refert.*
35 *Epiſcopis facile eſt vnum aut alterum prædicatorem quærere, qui eorum vicem in concionando ſuppleat.*
36 *Epiſcopos poſſe alios quærere, qui populũ ſibi commiſſum concionibus exhortẽtur, multi ſancti viri aſſerunt.*
37 *Epiſcopos poſſe alios quærere qui eorum*

Universidad de Deusto
Biblioteca

loco concionentur, statuit Tridentinum concilium.

38 *Episcopos iurisperitos posse etiam ad populum concionari.*

39 *Episcopi iuris pontificij periti factis & exemplis concionari possunt.*

40 *Episcopus cum hæreticis pertinacibus disputare non debet.*

41 *Episcopi quo pacto ab ouilibus suis hæreticos arcere debeant.*

42 *Episcopus iurisperitus melius inquisitoris ordinarij munere fungi potest, quàm theologus.*

43 *Episcopus iuris pontificij peritus facilius theologus euadet, quàm theologus iurisperitus.*

44 *Episcopi creantur ad regendã ecclesiã Dei, quæ quidem sacris canonibus regitur.*

45 *Episcopus sacrorũ canonum peritus esse debet.*

46 *Episcopus non solùm literis, sed secularium etiam negotiorum dispensatione prudens esse debet.*

47 *Theologi cellulæ aut priuatæ domunculæ præesse sciũt, iurisperiti vniuersæ reipu.*

48 *Episcopi nomen quid significet.*

49 *Episcopi etiamsi verbo & doctrina non laborent, bene præesse possunt, vt ex Paulo deducitur.*

50 *Episcopi vt bene præsint, quid facere debeant.*

51 *Episcoporũ plæraque munera, nõ tã theologia & cõcionibus absoluũtur, quàm iuris ac negotiorum peritia.*

52 *Episcopi iurisperiti per theologos concionãtur, quemadmodũ theologi episcopi per iurisperitos ecclesiam regunt.*

53 *Episcopi theologi in paruula fortasse diœcesi vtiliores sunt, sed in magna iurisperiti.*

54 *Episcopi theologi quibus in rebus iurisperitis, & in quibus illis iurisperiti præferendi sint.*

55 *Theologi immeritò iuris pontificij peritos ab episcopatu deijcere conantur.*

56 *Episcopi boni, & mali, & mediocres esse possunt & ex theologis, & ex iurisperitis.*

INter alia munera episcoporum grauissima, illud propriũ ac ferè præcipuum est, quòd oues sibi commissas diligẽter custodire debent à lupis rapacibus, idest, ab impiorum, & hæreticorum venenatis doctrinis. Nec enim vlla potest esse pastoris excusatio (vt beatus Gregorius inquit) si lupus oues comedit, & pastor nescit. Vnde per Ezechielem prophetam Deus loquens episcopis ait: viuo ego, quia pro eo q̃ facti sunt greges mei in rapinam, & oues meę in deuorationem omnium bestiarum agri, eò quòd non esset pastor (nec enim quæsierunt pastores mei gregem meum: sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos nõ pascebãt) propterea pastores audite verbũ dñi: hęc dicit dñs Deus: ecce ego ipse super pastores requirã gregẽ meũ de manu eorũ, & cessare eos faciã, vt vltra nõ pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos. Accedit etiam, quòd in Apocalypsi Ioãnis Deus reprehendit episcopum quẽdam, eò q̃ tolerabat eos, qui sequebantur doctrinã Balaam, & Nicolaitarũ. Et episcopo Thyatirę eccle się dicit: noui opera tua, & fidẽ, & charitatẽ tuam, & ministeriũ, & patientiã tuã, & opera tua nouissima plura prioribus: sed habeo aduersus te pauca: quia permittis mulierẽ Iezabel, quę se dici ꝓphetã, docere & seducere seruos meos, fornicari, & mandu-

manducare de idolothytis. c. pen. de regu. iuris Ezechielis. 34. Apocalypsis. 2.

2 Ipsi quoq; Apostoli canone quo dã præceperunt, vt bis in anno episcoporũ concilia celebrẽtur, vt inter se inuicẽ dogmata pietatis exploret. & in cõcilio Mileuitano decretum est, vt negligẽs episcopus, qui non curauerit conuertere hæreticos ad vnitatem catholicam, cõmunione priuetur: quod si mentitus fuerit de conuersione illorũ, episcopatum amittat. Et in concilio Lateranensi sub Innocẽtio tertio, sic definierunt patres: si quis episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticę prauitatis fermẽto negligens fuerit, vel remissus, cùm id certis indicijs apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & in loco ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam cõfundere prauitatem. Ad postremum, in concilio Basilien si hoc decretum extat: præcipua in ipsa synodo episcopi cura sit, inquirere, ac debitis modis occurrere, ne aliquod dogma hæreticum, erroneum & scandalosum, sortilegia, diuinationes, incãtationes, superstitiones, & quæuis diabolica figmenta diœcesim suam inficiant. apostolorum canon. 38. cõcilio Mileuitano cap. 25. Lateranensi cap. 3. Basilensi sessione. 15.

3 Est igitur solicitudo hæc iure diuino episcopis iniuncta: & illis solis ea cura olim iure pontificio commissa & concessa erat, etiam ante consecrationẽ: si modo erant electi & confirmati, quia hoc iurisdictionis est. Quamobrem Syluester Papa constituit, vt hæreticum resipiscentem presbyter non susciperet, nisi episcopus loci designati. Et Gelasius epistola quadã docet, solum pontificẽ, & episcopos, damnare posse apostatas & hæreticos, sine aliorum consensu. Et complu ribus alijs conciliorum & pontificũ decretis id ipsum sępissimè constitutum est. c. ad abolendam. de hæreti. Ambro. Catharinus in speculo hæreticorum cap. 1. Feli. in. c. eam te. de rescript. nu. 5. cum seq. Ioan. de selua tractatu de benefi. 2. quęst. primę partis. nu. 32.

4 Sed hodie munus hoc inquisitoribus hęreticæ prauitatis mãdatum est: siue propter varias episcoporum curas, siue propter quorũdam absentiam, vel ignauiam, vel imperitiam: non tamẽ abrogatur ob eam causam ordinaria iurisdictio episcoporum: sed vtrique possũt cognoscere simul, aut seorsim: sed cum seorsum procedũt, tenentur communicare sibi acta iudicij, & per vtrosque simul sententia est proferenda, nisi fortè prius inuicem sibi detulerint. Si verò concordes non fuerint in pronunciando, tunc remittenda est causa instructa ad apostolicam sedem. Prętera eundem ordinem seruare tenentur episcopi in procedendo, quem inquisitores seruant. c. per

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc de hęreti. lib. 6. & illic domi. & alij. extrauag. ex eo. eodem tit.

5 Sed hęc ferè omnia in Hispania longè aliter hodie fiunt: nam quũ episcopi & inquisitores non sunt concordes, remittitur causa instructa ad senatum sanctæ inquisitionis. Prętereà quũ episcopi non habeant secretũ carcerem, nec ministros idoneos ad procedendum aduersus hęreticos, non possunt seruare ordinem illum, qui pręfinitus est in quisitoribus: quam ob rẽ vsque eò tantùm procedere debẽt, vt in hęreticos vel suspectos inquirant, & summariam probationem inquisitoribus secretò mittere debent. Aut si fortè reos comprehenderint, ne fugerent, tenentur protinus eos mittere ad inquisitores: alioqui causam omnem ita confundent, vt vix aut nunquam veritas inueniri queat: quod ego frequenter vicariorum imperitia cõtigisse scio: ideoque id mea sententia lege pontificia prouidendum esset. Interim verò rex noster scribere solet episcopis, vt eas causas ad inquisitores mittant.

6 Illud prętereà statutum est, vt vicarius episcopi assistere possit inquisitoribus loco episcopi: quod hodie frequentius fieri solet: nam vel vicarij, vel alij ab episcopis delegati adsunt inquisitoribus, quoties opus est: ipsi vero episcopi rarò hunc laborem subeunt. Sed tunc demum admittendus est vicarius episcopi, quum suspectus non erit, nec ex genere Iudęorum: alioquí repellendus est, vt quadam epistola generalis inquisitoris plenius cõtinetur. Capitulũ quoque sede vacante succedit in locum episcopi, vt in plęraque alia, ita etiã in hoc munus. Item episcopus procedere potest aduersus hęreticos, quantũuis exemptos ab ordinaria iurisdictione: id tamen facere debet iure delegato, non autem iure ordinario, vt Ioãnes Andręas, Felinus, & cęteri tradunt. c. vt commissi. §. priuandi. de hęreti. lib. 6. cap ad abolendam. eo titul. lib 5. & illic Ioan. And. Cardi. Feli. & alij. glo. & cętery in Clem. 2. de hæreti.

7 Et quamuis episcopi non facilè sint accusandi, pręsertim ab ouibus suis, si tamen hęretici fuerint, accusari ab omnibus possũt: quod iam olim decretum est, in secunda synodo Romana sub Symmacho Papa hoc verborum tenore. Oues quę suo pastori commissę sunt, eũ nec reprehendere, nisi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accusare possunt. Cętерum cautius agendũ est, vbi causa episcoporum tractatur: nec inquisitores procedere queunt aduersus episcopos, aut superiores prelatos, nisi expressim id fuerit eis commissum. Cæterum si cognouerint illos hęreticos esse, vel infamatos de hęresi, vel suspectos, debẽt hoc sedi apostolicę nunciare: sed inquisitores Hispanię consulent generalem inquisitorẽ, & senatum, ab eis autem consulet-

tur

tur Papa. c. inquisitores de hæreti. libro. 6. cap. oues. c. accusatio. 2. quæst. 7.

8 Sed quamuis nequeant inquisitores contra episcopos inquirere, poterunt tamen dicta testium aduersus eos recipere, vt eorũ hęresis sedi apostolicæ nuncient. Nec enim aliter scire aut inuenire possunt illos crimen hæreseos commisisse. Adde quod is etiam, qui iudex nõ est, nihilominus potest contra reum testimonia accipere, vt eum ad suum iudicem cum elogio mittat. c. inquisitores. de hæreti. lib. 6. l. 1. C. de exhiben reis. l. diuus. ff. de custo. reo. l 3. in princi. ff. de re milita. l. ne quid. ff. de incen. ruina. naufra. extrauagan. cũ Matthæus. de hæreti. in fine.

9 Episcopus autem hæreticus priuatur episcopatu, quia ex pastore factus est lupus, & ecclesiæ membrum esse desijt. Vnde in synodo Colonienſi sub Iulio primo. Eufrata hæreticus priuatus fuit episcopatu. Et actione tertia concilij Chalcedonensis, Dioscorus episcopali dignitate, & omni sacerdotali ministerio propter hæresim fuit priuatus. Sic etiã actione prima quinti concilij Cõstantinopolitani, Anthimus archiepiscopus, & quidam episcopi depositi fuere. Sic Paulus Samosatenus deiectus fuit episcopatu, author Eusebius lib. septimo ecclesiasticæ hĩstoriæ. Sic in alia synodo Constantinopolitana Marcellus episcopus hæreticus depositus fuit, vt apud Sozomenum est, libro tertio historiæ tripartitæ. Sic etiam alij hæretici priuati sunt episcopatu in concilio Sardicensi: in cuius epistola synodali patres inquiunt, generali eos decreto sanctum concilium episcopatu depo suit: decreuimusque, non solum episcopos eos non esse, sed neq; cõmunionem cum fidelibus promereri: quod Theodoritus retulit libro quarto historiæ tripartitæ. Et vt iam finiam, Nicephorus in ecclesiastica historia est author, Nestorium fuisse depositum in Ephesina synodo, & in alia synodo Eutychetem, & alibi alios. Sed si episcop' pertinax fuerit, vel relapsus, aut impœnitens, degradandus & cremãdus est: episcopi enim & clerici pertinaces exaugurandi, resecrandi, & infulis exuendi sunt. histo. eccl. lib. 7. cap. 26. & lib. 3. tripartitę cap. 9. & lib. 4. cap. 24. cap. 1. & cap. super eo. de hæreti. lib. 6. c. ad abolendam. c. pen. eodem tit. lib. 5. Nicephorus lib. 6. cap. 28. cum seq. & lib. 14. cap. 34. & cap. 47.

10 Cùm autem episcopus hæreticus repertus fuerit, consulendus est omnino summus Pontifex, ad quẽ episcoporum causæ omni iure pertinent. Quod vel ex epistola generali concilij Alexandrini satis constat: cuius verba sunt: antiquis regulis sancitum est, vt quidquid, quáuis in remotis & longè positis prouincijs, super episcoporum querelis & accusationibus ageretur, non

prius

Universidad de Deusto
Biblioteca

prius accipiendum esset, quàm ad notitiã apostolicę sedis fuisset pronunciatio prolata: ne passim ab accusatoribus, aut calumniatoribus columnę conuellerentur ecclesiæ. Item Anacletus epistola, quam vniuersę scribit ecclesię, asserit hoc statum fuisse ab apostolis iussu Saluatoris. Quod multis epistolis docent esse seruandum, Euaristus, Sixtus primus, Anicetus, Victor, Cyprianus, Sixtus secundus, Zepherinus, Marcellus, Melchiades, & alij multi sanctissimi, doctissimi, & antiquissimi patres: quorũ verba non describimus fastidij vitandi causa. Sed prętcrire non possum decretum illud concilij Niceni: dudum à sanctis apostolis, eorumque successoribus in antiquis decretis statutum fuerat, non oportere prętcr sententiam Romani pontificis concilia celebrari, nec episcopos damnari. Vide Cyprianum epistola. 4. lib. 1. Gratianum in decretis patrum. 2. quæst. 7. Nicephorũ lib. 9. ecclesiasticæ historię cap. 8. Alber. Pighium lib. 6. hierar. ecclesiasticę. cap. 6. & deinceps. Gonsalum de hæretica prauitate. quęstio. 17.

11 Sed hęc omnia accipiẽda sunt de episcopis consecratis, non autẽ de electis à capitulis, vel ab alijs, prętcrquam ab ipso Papa. Nam sicut illi non dum verè sunt episcopi, antequam approbati & consecrati sint: sic etiã hi, qui electi sunt à summo Pontifice puniri nõ debent eo insciente. Extrauagan. ex eo. de hæreti. glo. in. c. 1. de religio. Domi. Feli. in. c. eam te. de rescript. & illic. Blasius auriolus & cæteri. Ioã. de selua tractatu de beneficio parte. 1. quæst. 2. nu. 31. Bertachi. lib. 3. de episcopis parte. 4. secundę partis.

12 Maius tamen dubium est, de episcopis, quos titulares nominant: qui videntur nomine tantum episcopi, ac proinde censeri possent his priuilegijs indigni: sunt enim pastores sine ouibus, & præsules sine diœcesi: attamen quũ sint creati à summo pontifice, & verè sint episcopi, & interdum his opus sit, in magnis præsertim diœcesibus, tutius fore censeo, ut etiam de criminibus eorum summus Põtifex consulatur. Clem. in plærisque. de electio. Gerson parte. 1. tracta. de statibus ecclesiasticis tit. de statu prælatorum consideratione. 8. Ludo. gomes in regula chãcellarię de annali possessore quæst. 47. Alaua de concilijs parte. 2. §. 4.

13 Quæri potest, quo in loco episcoporum causæ criminales tractari debeãt? Quidam putant Romæ tractandas esse, quia in eis necessaria est apostolicę sedis authoritas: quasi verò pontificis summi potestas Romanæ vrbis ambitu concludatur: aut pontifex maximus nequeat episcoporum causas, quibus voluerit delegare. c. accusatus. c. hęc quippe. 3. quęst. 6. c. decreto. c. si quis episcopus. 2. quęstio.

quæstio. 6.

14 Sed & si Papa causas episcoporum Romæ tractare possit: expedit tamen, vt eius concessu in prouincijs reorum tractentur: id enim legibus & exẽplis, multis magnisque rationibus comprobatur.

15 Ac primũ quidem in concilio Antiocheno sæpe decretum est, vt episcopus de criminibus accusatus à comprouincialibus episcopis iudicetur. canone. 4. & .12. &. 14. &. 15. &. 17.

16 Et in concilio Sardicensi, si episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum deiecerint & cætera cap. 7. & in primo cõcilio Carthaginensi canone. 11. id ipsum non obscurè traditur.

17 Huius quoque traditionis suppetunt affatim exempla: quorum aliqua breuiter memorabo. Paladius episcopus dãnatus fuit Aquileiæ temporibus Damasi primi, vt ex concilio Aquileiensi satis constat. Et Photinus Sirmij fuit episcopatu priuatus, author Sozomenus lib. 5. historię tripartitæ cap. 6. &. 8.

18 Et Sisbertus Archiepiscopus Toletanus dãnatus fuit in Hispania, sicuti relatum est in 16. concilio Toletano cap. 9. & cap. 12. omitto plurima, quæ supra commemorauimus. nu. 9.

19 Huc accedit hebræorũ lex, qua cautum erat, vt reorum causę tractarentur in loco commissi crimi nis, non in ciuitate refugij. Ait lex: inter percussorem & propinquum sanguinis quæstio ventilabitur, & innocẽs liberabitur de vltoris manu, & reducetur per sententiam in vrbem ad quam confugerat. vt libro numerorum plenius continetur. cap. 35.

20 Oportet quidem illic criminũ iudicia fieri, vbi facinus dicitur esse admissum: ibi enim accusatores, indices siue denunciatores aderunt: ibidem testes prędo erunt: & melius scire poterunt iudices prouinciales quanta fides testibus sit habenda: & rectiùs linguã suę prouincię intelligẽt. Quod si causa hęresis fuerit, nomina testium illic erunt occultiora, & omnia commodius fient, prędertim in Hispania, quę in inquirendis & puniẽdis hęreticis cęteris regnis fœlicior est. Ac diuus ille Bernardus Eugenio suadet, vt iudicibus prouincialibus lites tractandas deleget, libro tertio de consideratione, post alia dicens: vbi certior ac facilior notio, decisio tutior expeditiorq; esse potest.

21 Et beatus Cyprianus quadam in epistola scribit, statutum est omnibus nobis, & ęquum est pariter ac iustum, vt vnius cuiusq; causa illic audiatur, vbi est crimen admissum, vbi & accusatores habere & testes sui criminis possit. lib. 1. epistola. 3.

22 Quibus alijsq; rationibus motus Pius quartus, pontifex maximus, causam Bartholomęi Mirandę archiepi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

chiepiscopi Toletani, in Hispania tractari ac terminari voluit, missis legatis, qui suo nomine cum alijs episcopis Hispanis iudices essent.

23 Theologi quidam, qui præse alios non ducunt homines, & qui fortè se solos episcopos esse vellet, dicere atque etiã scribere non verentur: iuris pontificij peritos, quãuis iuris vtriusq; apices attigerint, quamuis amplissimos magistratus fœlicitèr gesserint, episcopos tamen esse nõ posse: quin etiam peccare illos mortiferè, qui eos faciũt episcopos: & iurisperitos ipsos in statu damnationis esse, qui tali electioni ac promotioni consentiunt.

24 Ego verò affirmare ausim, hæc omnia iniuriosa & absurda esse, ac tantùm non hæretica. Iniuriosa quidem, quia nõ quibusuis iniuriã inferunt, sed plurimis sanctissimis episcopis, iuris pontificij peritis, quinimo summis põtificibus multis, optimis viris ac beatissimis. Absurda verò, quia multa ex his consequuntur absurda, vt paulo post ostendemus. Postremò, ea ferè sunt hæretica, quia Tridentinæ synodo aduersantur: quę nõ tantùm ad beneficia, curam animarum habentia, sed ad episcopatus regendos, æqualiter iuris pontificij peritos, atque theologos ipsos eligi posse decreuit. sessione. 22. cap. 2.

25 Sed iam videamus, quibus rationibus agitati, tam inepta & falsa effutiuerint. Prora quidem & puppis istorum omnium est, quod iurisperiti non soleant esse prædicatores: quasi verò id ignorauerit synodus Tridentina, aut non esset hoc compertissimum patribus sapientissimis: & nihilo secius visum est Spiritui sancto & illis, vt ad episcopatus onera subeunda pontificij iurisperiti, non secus atq; theologi sint eligendi.

26 Nec intelligunt isti, in iurisperitos malè animati, quòd dum eos ab episcopatu ejcere volunt, plęrosque theologos pariter cum illis excludunt. Nemo enim est qui nesciat, non quoslibet modo, sed magnos etiam theologos, insulsos esse concionatores: aliosque propter varias causas prędicare nunquam.

27 Tũ illud addo, theologos multos, bonos prędicatores vix inueniri posse: ex his autẽ paucules esse, ad regendos episcopatus idoneos: qui verò fuerint huiusmodi, vbi vbi illi sint, profectò laudabimus eos.

28 Sed etsi reperiantur aliqui magni prædicatores: scire desidero, quot singulis annis conciones habeant ad episcopatus electi: raras quidem conciones habere posſũt, varijs negotijs impediti, in magnis præsertim diœcesibus. Quod cum multis experimẽtis didicisset Ioãnes Tauera cardinalis, archiepiscopus Toletanus, vir nostra ętate prudentissimus, dicere solitus erat:

erat, rex noster Carolus maximus ex bonis concionatoribus nonnũquam episcopos facit non bonos.

29 Deinde quęro, vtrùm raras illas conciones audire possint omnes prædicatoris oues: imò ne millesima quidem pars; tametsi centum voces, centũ ora & linguas ille concionator habeat.

30 Ad hæc, ipse quæro, an hi qui sermones illos audiunt, omnes quę dicuntur intelligant? minimè gentium. Sunt enim plerique plebs rudis, fœminæ, & vulgᵉ. Et vt ille ait.

Iudicium sapiens & rectum non habet vllum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

31 Demum, qui cõciones illas percipiunt, quantam ex illis vtilitatẽ capiũt? Multò minorem quidem, quàm christianis hominibus par esset. Ex quibus omnibus perspicuum est, non omnia episcoporũ munera ex eorũ concionibus pendêre, quia multa quoque alia sunt ad eorum officium pertinẽtia, quæ non æquè per alios fieri possunt, atque conciones.

32 Docentur pueri christianã doctrinam, quæ ad cælorũ regna sufficit capessanda, domi à parẽtibus à præceptoribus in scholis, à parochis in ecclesia, & passim à prædicatoribus alijs, quorum quidẽ tanta est copia, vt non modo in sacris ædibus, sed in locis etiam profanis, in foris, & callibus quidam illorũ vociferentur.

33 Quo factum est, vt sicuti noster Medina scripsit, iam sint operarij multi, messis pauca. Nullo vnquam seculo plures fuerunt prædicatores. Viluit nobis prę abundancia, manna cæleste, nec amplius à quibusdam vtilitatis ex concione desumitur, quã forsan, quòd aptè brachia prędicator iactarit, quòd aptè loquatur, quòd ingenti verborum torrente, & plęrunq; quidẽ sine mente, auditores infatuet: nec hoc aliunde, quam ex abundantia & immensa multitũdine, quę quẽadmodum cętera, fastidium inducit. Hęc ille.

34 Non ergo tanti est, episcopum esse concionatorem, vt hoc solum eius officium esse videatur: præsertim cum pauci sint, qui conciones episcopi audiãt: pauciores, qui eas intelligãt: paucissimi verò, qui magnam ex eis vtilitatem capiant.

35 Cùm autem episcopus, (etsi optimus sit concionator) multis alijs prędicatoribus opus habeat, facilè poterit vnum aut plures adhibere, qui eius vice populum atq; diœcesim multis cõcionibus impleãt.

36 Et quamuis omnia sint cõpertissima, proferam tamen authores omni exceptiõe maiores, qui hoc licere, ac fieri posse tradunt. Innocentius tertius in concilio generali, post alia inquit: cùm sępe contingat, quòd episcopi propter suas occupationes multiplices, vel infirmitates corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias (ne dicamus

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus defectum scientiæ) per se ipsos non sufficiunt ministrare verbum Dei populo, maximè per amplas diœceses & diffusas: generali constitutione sancimus, vt episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendũ assumant, potentes in opere & sermone: qui plebes sibi commissas vice ipsorum solicitè visitãtes, eas verbo ædificent & exemplo. c.15. inter cætera. de offi. ordina.

37 Patres quoque concilij Tridentini aiunt: præcipuum episcoporũ munus est, euangelij prædicatio: ideoque statuit & decreuit sancta synodus, episcopos & omnes alios ecclesiarum prælatos, teneri per se ipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum sanctũ Iesu Christi euangelium: si verò contigerit, episcopos & alios prelatos legitimo detineri impedimento, iuxta formam generalis concilij, viros idoneos assumere teneantur, ad huiusmodi prædicationis officium salubriter exequendum. sessione. 5. cap. 2. & sessione. 24. cap. 4.

38 Quòd si quispiam nihilomin' dicat, iurisperitos episcopos impeditos nõ esse, quominus cõcionari possint. Huic ego respõderim, aliquos illorũ esse, qui si id viderit expedire, ex tot millibus homiliarũ, concionũ, sermonũ & cõmentariorũ quot super euãgelia extãt, facilè queant, salutares habere conciões, ea saltem docẽdo, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem: annunciando cum breuitate & sermonis perspicuitate pro capacitate ouium, vitia, quæ declinare, & virtutes, quas sectari oporteat, vt pœnam æternam euadere & cælestem gloriam consequi valeant: quæ quidem satis esse poterunt, vt in eadem Tridentina synodo continetur sessione. 5. cap. 2.

39 Nec adeò muti sũt & elingues iuris pontificij periti, nec ita ingenio, memoria & intellectu deficiũtur, vt si non optimas atque prolixas, certè mediocres, breues & vtiles concionẽs habere non queant. Adde quòd, qui per aliũ facit, per se ipsum facere videtur, vt habet regula iuris. Postremo, factis & exẽplis prædicare poterunt pontificij iurisperiti: & sicuti Lactantius inquit: malunt homines exempla, quam verba: quia loqui facile est, præstare difficile. & Cyprianus: habent & opera suã linguã, habẽt suã facundiam, etiam tacente linguã.

40 Venio nunc ad argumentum alterum. Aiunt, episcopum debere cum hæreticis disputare: id quod facere nequit is, qui theologus non sit. Fateor theologum rectiùs disputare posse, quam iurisperitum. Nego tamen episcopum cum hęreticis pertinacibus disputare debere: hoc enim semper inutile est, sæpe etiam periculosum, vt iam ante suo loco dixi.

41 Tenetur quidem episcopus lupos, ouibus suis insidiãtes, ab ouili arcere: sed lupi isti rapaces neque vocibus pastoris, neque baculo abiguntur: neque episcopus (quod in prouerbio est) auribus eos tenere potest: sed generosos canes in lupos immittere debet, id est, viros theologos: aut quod præsentius remedium est, brachio seculari eos cõprehendere poterit: vtrumq; autem æquè atque theologus faciet iuris pontificij peritus.

42 Quin etiam Episcopus iurisperitus, melius inquisitoris ordinarij munere fungi potest, quàm theologus, vt alibi ostendam. Quo fit, vt non omnino malè sentiant authores boni, qui aiunt, pontificij iuris peritum, præferendum esse theologo, in eo episcopatu regendo, in quo non pullulant hæreses. Imò verò vbi hæretici puniri possunt, multò melius conuincuntur igne, quam disputationibus. Vidi ego multos pertinaces hæreticos, non indoctos modo, sed theologos etiam & concionatores, qui nullis argumentis theologicis adduci potuerunt, vt ab errore discederent: & tamen iurisperiti, episcopi, inquisitores & consultores facilè illos confutarunt, curię seculari relinquendo.

43 Tum illud addo (quod omniũ confessione constat) theologum pariter & iurisperitum, simplici theologo anteponendũ esse: hoc autem ipso, quod quispiam iuris pontificij peritus est, semitheologus est, nec magno quidem negotio theologus integer fiet. Certè facilius est, iurisperitum fieri theologum, quàm theologum fieri iurisperitum: idque multis exemplis confirmare possum, multisque rationibus comprobare. Sed hoc euidentius est quàm vt multa verba in eo sint impendenda.

44 Confutatis contrarijs argumentis, supereſt vt ea quæ pro nobis sunt proferamus: ac primum quidem Paulus apostolus ait, spiritum sanctum posuisse episcopos ad regendam ecclesiam Dei: ecclesia verò sacris canonibus regitur: quid enim aliud sacri canones sunt, quã leges apostolorum, conciliorũ & summorum pontificum ad ecclẽsiam regendam latæ? act. 20.

45 Hinc est, quòd Episcopus canones scire debet, quemadmodum in quarto cõcilio Toletano constitutum est. Et in septima synodo generali cauetur, vt inquiratur diligenter à metropolitano, vtrum electus episcopus in promptu habeat sacros canones. c. ignorantia. c. omnes. distin. 38.

46 Præterea Episcopum oportet esse prudentem, non solum literarum peritia, verum etiam secularium negotiorum dispẽsatione, vt Gratianus quadã distinctione prodidit: & idem alibi ait, necessariam episcopis esse peritiam secularium negotiorũ: quia debẽt subditis nõ solũ spiritualia, sed etiam carnalia subsidia ministrare: debent quoq; solertiam habere, vt eorum cautela & ecclesię seruentur indemnes,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& cuiq; necessaria pro suo modo ministrentur. Et beatus Grego. inquit: hoc tempore talis in regiminis arce debet constitui, qui nō solum de salute animarum, verū etiā de extrinseca vtilitate & cautela sciat esse solicitus distin. 36. & distin. 39.

47 Accedit eodem, quòd sicuti diuus Paulus scripsit, episcopus domui suæ bene præpositus esse debet, vt sciat ecclesiæ Dei diligentiā habere: at verò plærique oēs theologi, aut cellulæ, aut priuatæ domunculæ præsunt: iurisperiti autē toti reipublicæ præesse sciunt. 1. Timo. 3.

48 Adhæc nomen ipsum episcopi, non concionatorem, vel disputatorē significat: sed episcopus est, custos, speculatōr, obseruator, & superintendens: quę oīa regimen ecclesiæ respiciūt: id est, vt gregem custodiat: speculetur subiectorum vitam: obseruet, ne quid indecens in cultu diuino fiat: intendat animū, vt prędicatores, parochi, & qui sacras confessiones audiunt, vicarij, officiales, & clerici omnes suū officium faciāt: idque esse videtur, bene gubernare, ac bene præesse.

Paulus apostolus ad Timotheū
94 scribit: qui bene prędsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant verbo & doctrina. Vnde trīa sunt obseruanda: vnū, quòd bene prędsunt etiā hi, qui non laborant verbo & doctrina: alterū, quòd qui bene præsunt, etiā nō laborantes verbo & doctrina, duplici honore digni sūt: tertiū, quòd maximè duplicem honorē merentur, qui non solū rectè præsunt, sed verbo etiam atque doctrina laborant. 1. Timo. 5.

50 Vt autem bene præsint, corrigere ac reformare debent excessus & mores subiectorum. Quod Innocentius tertius in concilio generali constituit, his ipsis verbis: irrefragabili constitutione sancimus, vt ecclesiarum prędati, ad corrigendos subditorum excessus, maximè clericorum, & reformandos mores prudenter ac diligenter intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. c. irrefregabili. de offi. ordi.

51 Atque hęc quidem & pleraque omnia episcoporum munera, non tam theologia, cōcionibusque peraguntur, quam iuris ac negotiorum peritia. Et hi etiam, qui nobis molesti sunt, fatentur planè, iuris pontificij scientiam, rem esse sanctissimam, & regendis ecclesiasticis populis maximè necessariam: addunt que, se scire, plures è media iuris prudentia, præsertim nostra memoria, Ambrosios emersisse, qui ingenti sagacitate ac sapiētia ecclesias sibi commissas administrarint.

52 Quòd si quispiā dixerit, per vicarios iurisperitos ea ferè oīa gubernari posse. Huic ego respondeRim, primo, cari⁹ ac difficilius esse, vicarium vtum idoneū inuenire, quam

quam decem prædicatores. Deinde, non omnia esse relinquenda vicarijs, sed grauiora quæque ab episcopis ipsis esse gerēda. Postremo, sacra eloquia non aiunt, à vicarijs regendam ecclesiam, sed ab episcopis: sicut igitur theologi per vicarios iurisperitos ecclesiam regunt: sic & nos per theologos quoque concionamur.

53 In paruula quidem dœcesi, vbi nulli, aut pauculi sunt parochi, vbi desunt concionatores, vbi hęretici sūt impuniti, vtiliores fortasse theologi sunt episcopi: sed in magnis dioecesibus, vbi sunt parochi multi, concionatores plurimi, hęreticus nullus, vbi regenda est cathedralis ecclesia, habenda solicitudo ecclesiarum multarum, gubernandi etiam laici vasalli plurimi, innumerabilia tractanda negotia, perspicuū profectò ac rebus ipsis compertissimum est, episcopos iurisperitos esse vtilissimos.

54 Sint sanè theologi boni concionatores, acutissimique disputatores: & nos boni sumus inquisitores: peritiam negotiorū habemus: domib⁹ nostris, atq; adeò reipublicæ prędesse scimus: sacros canones scimus: ergo & ecclesiæ Dei bene prędesse, eāque probè regere scimus

55 Veneramur theologos, eosque plurimi facimus: at pectoris theologici fuerit, vt ipsi nos inuicem in pretio habeant, & vel secundas partes concedant. Cognatæ sunt & amicæ theologia, iurisque prudentia: cur eas aduersarias facimus? quorsum inter se cōmittimus? Obsecro & obtestor pios, doctosque theologos, ne pontificij iurisperitis negotium faceſsant: non enim deerunt multi, me longe doctiores & eloquentiores, qui iniuria lacessiti magnas per otium apologias faciant: quibus se ipsos iurisque prudentiam tueantur.

56 Sed absit, vt verbis odiosis temerè contendamus: imò verò factis, exēplisq; sanctissimis assiduè certemus: vtri modestiores, vtri frugaliores, vtri continentiores, clementiores, iustiores, religiosiores, vtri ecclesijs nostris simus vtiliores: vtri deniq; vitæ totius actiōibus (quod est veluti perpetuum quoddam prędicandi genus) muneri nostro magis conformes simus: eritque hoc certamen gratissimum Deo, angelis, & hominibus. Nam quod ad ipsas disciplinas, earumque peritos attinent, ex theologis, & ex iurisperitis, & boni & mali; & mediocres episcopi esse possunt.

De errore & ignorantia

Titul. XXVI.

1 *Errare quid sit, & quot modis errare cōtingat in fide.*

2 *Errare malitiæ in fide quot modis possit vnusquisque.*

3 *Ignorantia quot modis erretur in fide.*

4 *Ignorantia crassa errans in fide, parum abest vt hæreticus consummatus censeatur.*

5 *Ignorantia probabili errans in fide absque pertinacia, hæreticus censendus*

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est.

6 *Ignorantia insuperabili errans in fide, is proculdubio culpa caret.*

7 *Ignorantia errās in fide, negligentiæ peccatum, non hæresim incurrit.*

8 *Ignorantia errans cùm hæreticus non sit, pœnis hæreticorū puniri non debet.*

9 *Ignorantia sanctæ curiositati contraria, virtus est maxima.*

1 VTrum hęresis vix aliud sit quã error pertinax in fide: operę pretiũ erit videre qualis error ille sit, qui errantẽ facit hęreticũ: nõ em̃ oĩs, qui errat, hęreticus est. Multis autem modis errari potest in fide, sed præcipuè duobus: malitia, & ignorantia: error malitię habet pertinaciã admistam: & hic est qui facit cõsummatum hæreticũ. Error autẽ ignorantię plerunque pertinacia caret: quã ob causam interdũ leuiori pœna, sępe etiã venia dign⁹ est: quod Plato, Aristo. & alij sępissimè docuerunt. Est autẽ errare habere falsum pro vero, aut verũ pro falso, vel certum pro incerto, aut incertum pro certo: quemadmodũ Augu. in Enchiridio tradit. Plato lib. 9. de legibus. Aristo. lib. 1. posteriorũ. c. 12. & lib. 3. ethi. cap. 1. Alfon. lib. 2. de. potestate legis pœnalis cap. 14. Titelmanus lib. 11. de consideratione rerum naturalium cap. 19. Augusti. in Enchiridio. cap. 17.

2 Malitia errat in fide is, qui sciẽs veritatem catholicam, & credens illam esse veram, asserit contrariũ errorem. Quod quidem fecisse creduntur multi callidi, ac pessimi hęretici: qui lucri cupiditate falsa dogmata consultò rudioribus vendiderunt. Huic affinis est illorum error, qui sciẽtes, quid sancta doceat ecclesia, ipsi nihilominus contrarium pertinaciter verũ esse putant: præponẽtes errores suos doctrinæ sanctorum, & ecclesiæ catholicæ: cuiusmodi sunt hęreticorum plurimi, & præcipuè huius tẽporis: qui superbia, malitia, & vana gloria cęci, ecclesiæ doctrinã parui pendentes, lucẽ dicunt esse tenebras, & tenebras lucẽ. Illi demũ malitia errare censentur, qui turpiter ignorantes aliquã fidei veritatẽ, quã explicitè scire tenentur, contrariũ errorem pertinaciter credũt, nõ parati ad correctionem veritate cognita: quę pertinacia eos quoq; facit hęreticos, qui errãt in his, quæ tũc explicitè scire nõ tenebantur. De his erroribus loquitur Epiphanius lib. 1. contra hæreses, dicẽs: error semper pertinax est, & ad fraudẽ prompt⁹: cęca em̃ est malitia, & error stolidus est. Et iterũ, spiritus erroris est, velut flat⁹ in tibia, diuersis motib⁹ cõcitans vnũquemq; stolidũ cõtra veritatẽ. Et rursus lib. 2. omnis error hæreticorum habet primũ cæcitatẽ, deinde vanitatẽ. lib. 1. hæresi. 19. &. hæresi. 25. lib. 2. hæresi. 53.

3 Cum autẽ sint plures ignorãtiæ species, multifariã in fide ignorãtia errari potest: vt puta ignorantia affectata, vel crassa, vel probabili, vel insuperabili. Qui errat ignorãtia affectata, is malitia errat, nec excusationẽ habet apud Deum, nec apud hõines: præsertim si ei⁹ error sit in re graui, quam explicitè scire tenebatur: de hac enim ignorantia loquẽs Propheta regius ait: noluit intelligere, vt bene ageret: & Apostolus priori epistola ad Corinthios, qui ignorat, ignorabitur. Iudices verò ex qualitate dogmatum, personarum, & errorum, diiudicare melius poterunt malitiã & culpã errantis. Psal. 36. &. 1. Cor. 14. Iustinus philosophus quęst. 140. c. excellentissimus. 11. quæst. 3.

4 Ille quoque qui crassa ignorantia errat in fide, penè est, vt pro hęretico cõsũmato habeatur: nõ em̃ credendus est quispiã ea ignorare, quę cũctis diuulgata sũt, & omnes sciũt & intelligunt, & quæ illemet qui errat, tenebatur explicite scire: id est fidei articulos, præcepta decalogi, & si quæ sũt generis eiusdẽ: in quib⁹ si quis errauerit, iure ac meritò censetur hęretic⁹: nisi forte fuerit vsq; adeò ignorãs, rusticus, & stupidus, vt iudicibus perspicuũ sit, illũ caruisse malitia, & ab omni pertinacia fuisse alienum: tũc em̃ de culpa, nõ autẽ de hęresi puniẽdus est: qua in re fere sola melioris conditionis sunt stulti, quã periti. His accedit Plato, qui dialogo nono de legibus ait, ignorantiã quandã esse simplicẽ leuiũ peccatorũ causam: aliã verò duplicẽ, quando nõ ignoratiõe solum quispiam detinetur, sed etiã sapiẽtiæ opinione inflatus, quæ omnino ignoret, ea scire se prorsus existimat. Hanc, inquit, si vires roburq; cõsecuta fuerit, ingẽtiũ turpissimorumq; scelerũ causã esse: sin autẽ imbecillitate prematur, peccata inde profecta, peccata quidẽ esse, & illis tanquã peccantibus leges præscribẽdas esse, sed mitissimas omnium, plurimaque venia & indulgẽtia plenas. l. latæ culpę. de verbo. signifi. l. quod Nerua. depositi. l. plurimũ. l. nec Supina de iuris & facti ignorã. l. si Titius. 48. ff. de fide iussori. l. 4. ff. quod vi aut clam Thomas in priorẽ Pauli epistolã ad Corin. lectione. 4. Canus lib. 12. de locis theologicis cap. 10.

5 Sũt qui errant in fide ignorãtia probabili: putantes aliquid esse verum, quod quidẽ contrariũ est alicui veritati catholicę, quam explicitè scire non tenebantur: & neque pertinaciã habent, neque malitiã: sed parati sunt ad suscipiendam sanam doctrinam. Hi autem nil minus quam hęretici sunt: quia vt Cyprianus inquit, elegantissimo illo tractatu, quem contra Demetrianum scripsit: qui ad malum mor⁹ est mẽdacio fallente, multò magis ab bonũ mouebitur veritate cogẽte. Et sicuti ait Hieronymus in prologo in epistolã ad Romanos, qui cognitũ illico sequimur, olim vtique sequeremur si antea cognouissemus. Et Augustinus alibi, qui sententiã suã, quãuis falsam atq; peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, quęrũt autẽ cauta solicitudine veritatẽ, corrigi parati

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum eam inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputãdi. Demum quisquis probabili causa nõ pertinaciter errat, is non habet electionem contradicentem doctrinis ecclesiæ: relinquitur ergo, vt hæreticus non sit: & hæc theologorũ & iurisperitorum constantissima sententia est. c. dixit Apostolus. 24. quæst. 3. l. 2. ff. si is qui testa. liber esse iussus erit. c. 1. 29. quæst. 1. Tho. Caieta. & cæteri. 2. secundæ. quæst. 10. arti. 2. Inno. Bal. Abbas, & ingens agmen in. c. 1. de summa trini. Ioan. anania & Felinus in. c. 1. de hæreti. Pau. Ias. & cæteri in rubri. C. de summa trini. Gerson tractatu de protestatione considerat. 11. Cardi. in Clem. 1. de hæreti. Lupus allegatiõe de hæresi. §. 5. Alber. pighius lib. 4. hierar. ecclesiasti. cap. 8. Alfonsus lib. 1. aduersus hæreses cap. 9. Alberti. lib. de agnoscen. assertio. catholi. quæst. 36. nu. 6.

6 Qui autem erraret ignorantia insuperabili, id est, quam superare non potuit, faciendo quidquid facere debuit, vt illã vinceret, is proculdubio culpa caret, nec malitiã habet, aut pertinaciam, nec aliqua pœna coercendus est: sicuti nec illi puniendi sunt, qui bona fide veritatem quærentes, in rebus difficillimis aberrauerint. Nam & ob eã causam viri sanctissimi, atque doctissimi errasse interdum deprehenduntur, nullo suo vitio, aut culpa, sed humana imbecillitate, ac rerum diuinarũ sublimitate. Sic eñ, Cyprianus, & alij, in rebus etiã fidei errasse nõnunquã inueniũtur: quorũ errores ex ignorãtia quadã naturali, ac penè insuperabili procedẽtes, tantũ abest, vt catholicos illos patres, hæreticos fecerit: vt potius intentiõe pia veritatẽ quærentes non modo vẽnia, sed laude etiã ingenti digni sẽper & vbique sint habiti. Et hic est error ille, de quo prudẽtissimè loquens Augu. dicere solebat, errare possum, sed hæreticus nõ ero. Vincent. Lirinẽsis lib. aduersus hæreses fol. 9. Ioan. maior in lib. 2. sent. distin. 22. quæst. 2.

7 Ille verò, qui ignorãtia errat in fide, credens contrariũ eius, quod explicitè scire tenebatur: peccat quidẽ peccato negligẽtiæ, nõ tamẽ hæreticus est: aliud eñ est hæresis, aliud error ignorãtiæ: nã hæresis pertinaciã habet cum electione contraria doctrinis ecclesiæ: error autem ignorantis, etsi culpã habeat, sitñ pertinacia careat, nullo modo hæresis est. Accedit etiã, quòd errans ignorantia, nõ eo ipso consentit errori: quid enim tã contrariũ est cõsensui, quã error, qui imperitiã detegit? nisi fortè cognita veritate nihilominus in errore perfistat: quia tunc errorẽ approbaret, & hæreticus pertinax esset. Quinimo errorẽ approbare censetur, qui non dolet statim veritate cognita. Nam vt apud Aristotelem est, omne quod ob ignorationem est actum, non sponte quidẽ est actum: ab inuito tamen id effectum

ctum est omne, pro quo dolet, qui egit, ipsumque pœnitentia subit. Qui namque ob ignorationem aliquid egit, & non fert molestè, se illud egisse: sponte quidem suã nõ egit quod nesciebat: non tamen erit inuitus, quippe cum non doleat ob id ipsum. l. si per errorem. de iurisdi. omni. iudi. Aristo. lib. 3. ethi. cap. 1. 29. q. 1. Armachanus lib. 15. de erroribus Armenorum cap. 25. Gerson lectione. 5. de vita spirituali. col. 5. Fran. victoria. 2. secundæ quæst. 11. arti. 2. Alfonsus lib. 1. aduersus hæreses. cap. 9. Tiraquel. de pœnis. causa. 11.

8 Cùm igitur hæreticus non sit, qui ignorantia errat, coercendus quidem non erit pœnis hæreticorum, sed errores suos arbitrio iudicum reuocare debet purè, simpliciter, sine conditione, voce sua & asseueratione constanti: sed nõ tenetur fateri, se errãdo peccasse contra fidem catholicam, saltem mortiferè: neque post eam reuocationem est illi pœnitentia iniũgenda, nisi fortè spontè, vel ad cautelam, vel ex humilitate voluerit eam subire: neque infamia notabitur, neque aliquam hæreticorum pœnam patietur: quia nec est, nec fuit vnquam hæreticus. Et ita theologi & iurisperiti sentiunt. Extrauag. vas electionis. in fine hæreti. Guil. occam. parte. 2. dialogorũ tractatu. 1. c. 10. Gerson. tracta. de protestatiõe cõsideratiõe. 11. Mat. Ioã. deligna. & Cardi. in Cle. 1. de sũma trini. Lapus. in Cle. 1. §. vlt. de vsuris Ioã. Imo. in Cle. nolẽtes. de hæreti. Ioã. Lup⁹ allegatione de hæresi. §. 4.

9 Alia complura, de ignorãtia iuris & facti, passim apud alios inuenies (nec enim omnia persequi in animo est) hoc tãmen vnum præterire non possum, quod apud veteres quosdam sapientes me olim obseruasse memini: esse quandam sanctã ignorãtiam curiositati contrariã, qua prudẽtes homines in rebus diuinis nihil vltra vires ingenij humani scire conantur: de qua ignorãtia loquẽs Tertullianus inquit: nihil scire, oĩa scire est. Et Lactantius lib. 2. diuinarũ institutionum. Deus ea sola scire nos voluit, quæ interfuit hominẽ scire ad vitã consequendã: quæ verò ad curiosã & profanã cupiditatẽ pertinebant, reticuit, vt arcana essent. Et Theophylact⁹ in priorẽ epistolam ad Timotheum: velle curiosè ad modũ diuina scrutari, in blasphemiã cadit. Vnde Sapiẽs in prouerbijs ait, qui scrutator est maiestatis opprimetur à gloria. Et antiquus ille Socrates dehortabatur, cælestia oĩa, & quę dij machinẽtur scrutari: nec eñ hõnib⁹ facilè est ea inuenire: neq; dijs eos facere grata arbitrabatur, qui ea quærãt, quę ipsi dij in prõptu, & manifesta esse noluerũt. author Xenophõ lib. 4. de factis & dictis Socratis. Vetustissimis quoque Germanis sãctius ac reuerẽtiꝰ visũ est, de actis deorũ credere, quã scire, vt Cornelius tacitus libro

Universidad de Deusto
Biblioteca

de moribus Germanorum retulit: vnde illud frequens apud eos, de Deo credendum, nō quęrendum. Et Isidorus libro secundo de summo bono inquit: interdum quædā nescire conuenit: ea enim, quæ supra hominis intelligentiam sunt, scrutanda non sunt. Et Beda in epistolam ad Romanos: est in nobis quædā (vt ita dicā) docta ignorantia, sed docta spiritu Dei, qui adiuuat infirmitatem nostram. Et alibi ait: melior est fidelis ignorantia, quam temeraria scientia. Tertullianus lib. de prescriptionibus aduersus hęreticos. Lactantius lib. 2. cap. 9. Chrysosto. in cap. 1. Ioan. homilia. 6. & homilia. 23. col. vlti. & epistol. ad Ephe. sermone. 19. & in epistol. 1. ad Timo. homilia. 1. & in epistol. 2. ad eūdem homilia. 8. col. antepen. & lib. 1. de puidētia Dei, charta pen. & homilia. 1. cum seq. de incomprehensibili Dei natura. Theophylactus in priorem epistol. ad Timo. cap. 1. in fine. Prouerb. 25. Isidorus lib. 2. cap. 1. Beda in epistol. ad Roma. cap. 8. & cap. 9. Pet. crinitus lib. 12. de honesta disciplina cap. 8.

De excommunicatione Titul. XXVII.

1 *Hæretici omnes ipso iure sunt excōmunicati, & tantum à summo Pontifice, vel eius delegatis absolui possunt.*
2 *Excommunicationis pœna maxima & formidanda.*
3 *Excommunicationem quid impius Lutherus esse sentiat.*
4 *Excommunicatus, si per annum in excommunicatione pertinaci animo permāserit, in hæresis suspicionē incidit.*
5 *Excommunicati non prius debent absolui, quàm ecclesiæ plenè satisfaciant.*
6 *Excommunicati, qui per mensem in excommunicatione permanserint, regijs legibus cautum est, vt à iudice seculari puniantur.*
7 *Excommunicari post mortem nemo potest, nisi fuerit hæreticus.*
8 *Maranatha quæ dictio sit, & quid significet.*
9 *Hæretici tanquam excommunicati deuitari solent, etiam priusquam hæretici declarentur.*

1 Hęretici omnes ipso iure sunt excommunicati, & à communione fideliū diris proscriptionib⁹ separati, & quotannis in cœna Dñi excōmunicantur à Papa: quam ob causā ab alio quā ab ipso pontifice maximo, vel ab eius delegatis absolui nequeunt, vt alibi diximus. Hæc autē pœna statuta est in hęreticos iure diuino, vel certè ab codē iure descendit. Nā quia ecclesiā nō audiunt habēdi sunt tāquam ethnici & publicani: & apostoli eos deuitandos esse, docuerunt. Mat. 18. ad Titum. 3. Ioan. epistol. 2. cap. notandum. 24. quęst. 3. cap. sicut. &. c. excommunicamus de hæreti.

2 Est autem excommunicatiōis pœna maxima quidem, & valde timēda, vt ex Pauli epistolis constat. Vnde Hieronymus ad Heliodorum scribens, inquit: presbytero, si peccauero, licet tradere me satanę in interitū carnis, vt spiritus saluus sit. Et in veteri quidē lege, quicunq; sacerdotib⁹ nō obtēperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo: aut gladio ceruice subiecta, contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens, spirituali mucrone truncatur: aut eiectus de ecclesia rabido dęmonum ore discerpitur. Quod plani⁹ theophylactus post Chrysostomum docet, explicans verba Pauli: Verum quomodo aliquis dicet, satanę tradebantur? Qui enim contumax esset, & minus obediens, extra ecclesiam emittebatur, eijciebaturque à cętero grege, & nudus mox & desertus lupis debebatur in prędam. Nam quemadmodum olim nubes tabernaculum obducebat, sic Christi ecclesiam spiritus sanctus. Quicunque ergo ex ecclesia fuerit eiectus, & spiritu sancto priuatus, erit hic miser perfacilis in capturam: tanti est ab aliorum consortio & cōmunione repelli, censura: istius modi namque mox Deus & peccatis obnoxios, castigādi gratia, & morbis afficit, & malis vrgebit. Et patriarcha Tharasi⁹ dixit, pœna dira est anathema, procul à regno cælorum expelli & à Deo emitti, ducēs in tenebras exteriores, vt Paul⁹ diaconus retulit lib. 23. rerum Romanarum. 1. Corin. 5. & epist. 1. ad Timo. cap. 1. & illic Theophylactus post Chrysosto. homilia. 5. & Hieronymus ad Heliodorum epistola. 1. c. absit. 11. q. 3. Lindanus lib. 4. Panoplię euangelicę. cap. 58. confessio Polonica de fide & symbolo. cap. 31

Domi. Soto in lib. 4. sent. distin. 22.

3 Est igitur excommunicatio horribilis admodum, & pertimescenda: sed insanus ille Luther⁹ inter impia sua deliramenta, hoc quoque posuit, excommunicationem plus esse diligendam, quam timendam: contrà Paulum apostolum, contrà sacra concilia, denique contra vniuersam ecclesiam: non alia ratione, vel argumento nixus, quàm quòd excommunicatio medicinalis esse dicitur: ergo non alio modo diligēda esset, quā à sanis pharmaca, vel ab innocentibus sceleratorum pœnę temporales: ea enim omnia medicinalia sunt: & excommunicationis sententia, non nisi pro cōtumacia & mortifero crimine fertur: & pœna, quę facinorosis imponitur, medicina quędā est improbitatis, vt eleganter Plato docet in Gorgia: & libro nono de legibus inquit, nullum suppliciū lege factum ad malum tēdit, sed duorum alterum ferè semper solet efficere: nam aut melior, aut certè minus prauus, qui pœnas dederit fieri solet: quod & Chrysostomus eleganter docet. Pereat itaque delirus hęreticus: nos verò Paulum & ecclesiam sequamur. Vide Chrysosto. ad populum Antiochenum homilia. 6.

4 Inde illud rectissimè cautū est, vt si quispiam suspectus in fide, per annum in excommunicatione permanserit animo pertinaci, exinde velut hæreticus ab inquisitoribus condemnetur. Addunt prętereà iu

Universidad de Deusto
Biblioteca

risperiti complures, quòd etsi quis non fuerit alias in fide suspectus, si tamen per annum volens in excõmunicatione persistat, hoc ipso incidat in suspicionem hæresis, quia de potestate clauium ecclesiæ male sentire præsumitur. Et hoc iam sancitum est, in concilio Tridentino sessione. 25. decreti reformationis. cap. 3. in fine. Verum eam suspicionem, aiunt, non esse vsq; adeò violentam, vt ob eam solam damnari quispiam debeat: quamuis ad purgationem indicẽdam sufficiat: quã si subire noluerit, & adhuc in excõmunicatione permanserit, tunc velut impœnitens, pertinax, & hæreticus condẽnari queat. c. excommunicamus. §. qui autem. de hæreti. c. cum contumacia eodem tit. lib. 6. Innocen. Ioan. Andre. & cæteri in c. vlti. de pœnis. Hostii Henrri. cardinalis post aduocatos Florẽtinos, & Felinus in dicto §. qui autẽ. Hostien. in summa tit. de hæreti. col. 3. Calderi. consi. 5. eodem tit. capella Tholosana & Stephanus decisione 365. Phi. Fran. in. c. cum contumacia. Lupus in. c. per vestras. § 18. nu. 24. Gonsalus de hæreti. quæst. 9. itẽ Arelatanus notabili. 41. Ripa in. c. 1. de iudicijs nu. 77. Albertinus in rub. de hæreti. lib. 6. quæst. 13. nu. 34. Brunus lib. 1. de hæreti. cap. 4. & Carerius in tractatu nu. 21. Couar. in c. alma mater. de sent excõmu. lib. 6. part. 1. §. 7. Godofre. in. l. 10. cognouimus in fi. C. de hæreti.

5 Hi autem qui excommunicati sunt, nõ ante debent absolui, quàm ecclesiæ plenè satisfecerint. Vnde absolutionis tempore solet interdũ eis pro parte satisfactionis pœna pecuniaria imponi: quæ iustè potest ab eis exigi ad pios vsus, quemadmodum cœtus cardinalium superioribus annis Paulo tertio respõdit. Et ita fieri vidimus in absolutione quorundam, qui propterea fuerant excõmunicati, quòd inquisitionis officiũ impedierant. Etenim excommunicatio non est pœna eradicans, sed pœna disciplinę: nec est pœna vltima delictorũ, sed vexatio dans intellectum: nempe, vt excommunicatus corrigatur, & ea disciplina emendetur, & redeat ad sanam mentem: denique vt petens absolutionem satisfaciat ecclesiasticę disciplinę: qua ratione medicinalis quoq; dici solet. Quòd si quispiam excommunicatione obduretur, alia insuper adhibenda sunt amariora pharmaca. c 1. de sent. excõmuni. lib. 6. cap. notandum. 24. quæst. 3. ca. excõmunicamus. §. qui autẽ. &. §. quia vero. de hæreti. l. placet. & illic gloss. Bal. & cęteri. C. de sacrosan. eccle. Paul. in. l. 1. de summa trinit. Felinus in. c. apostolicæ. de exceptio. & in. ca. qualiter. §. ad corrigendos. de accusat nu. 51.

6 Hinc ortæ sunt quędam regiæ leges iustissimę, quibus cauetur, vt à iudice seculari puniantur illi, qui per mensem in excommunicatione permanserint. Quòd si per sex menses contumaces fuerint, maiori pœna plectantur: & longè sęuerius puniantur, si per annum ecclesiæ non satisfecerint. Quod quidẽ exemplo non caret: nam in concilio Triburiẽsi iam olim decreuerũt patres, vt qui post excommunicationem inclinati nõ fuerint ad pœnitentiam subeundam, per principem secularem puniantur: vt quos Dei timor non corrigit, saltem pœna temporalis corripiat. Nec illud est prętereundum, q̃ Cęsar in cõmentarijs belli gallici, mores Druidum referens, his verbis scripsit: si quis aut priuatus, aut populus, eorum decreto nõ stetit, sacrificijs interdicunt: hæc pœna apud eos est grauissima. Quibus ita est interdictum, ij numero impiorum, ac sceleratorum habentur: ab ijs omnes decedunt: aditum eorũ sermonẽq; defugiunt: ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque ijs petentibus ius redditur: neque honos vllus communicatur. Quod profectò lõgè cordatius seruabãt illi, homines cætera barbari, quàm hodie faciant critici Lutherani, sub euangelij prętextu hæretici confusissimi regia. l. 1. tit. 5. &. l. 9. tit. vlti. lib. 8. ordinationum cõcilio Triburiensi. c. 3. Cęsar lib. 6. de bello gallico.

7 Quamuis autẽ nemo post mortem excõmunicari possit, quia iam non est super terram, nec sub iurisdictione viuẽtium, hæreticus tamẽ solet mortuus etiam excommunicari, hoc est, excommunicatus declarari, vt ne quispiam oret pro illo neque in loco sacro sepeliat. Cæterum defunctus anathematizari rectè potest, idest, maledici: anathema enim, authore Augustino, detestabile, & abominabile significat & vt Hieronymus ait, anathema, Hebræa dictio est, qua solent Hebręi extremã detestationem significare. Vnde in hoc differt ab excommunicatione: quia infertur aduersus eos, qui grauissimo aliquo delicto detestabiles sunt, & de quibus non est spes, quod reducentur ad pœnitentiam. Nam cum põtifices & ecclesiastici iudices dira & vltima exempla animaduersionis suæ statuunt in reos, ad capita deuouẽda descendunt, & anathemate plectunt, & animas eorum inferis sacrant. c. si quis episcopus. de hæret. c. vlt. 24. quęst. 2. Augustinus super lib. numerorum quæst. 41. Hieronymus in epistolam ad Galatas. c. 1. cap. Engeltrudam. 3. quęst. 4. cap. debent. 11. quęst. 3. Alciatus in. c. cũ non ab homine. de iudic. Couar. in c. alma mater. de sent. excõmu. lib. 6. parte. 1. §. 8.

8 Maranatha, vt inquit Hieronymus in epistola ad Marcellam, magis Syrum est, quam Hebraicum, tametsi ex confinio vtrarunque linguarum aliquid & Hebræum sonet, & interpretatur, dominus noster venit: vt sit sensus: si quis non amat dominum Iesum Christum, anathema sit: & illo completo deinceps inferatur: dominus noster venit: q̃ superfluum sit aduersum eũ odijs

Universidad de Deusto
Biblioteca

odijs pertinacibus velle contendere, quem veniſſe iam conſtet. Quidam verò hanc ſiue fabulam ſiue hiſtoriam retulit. Maranatha anathematis ſignificationem induit ex illo euentu: quia Iudęi gloriantes de venturo Meſſia dicere ſolebant vulgo, marã, hoc eſt, dominus noſter: contra quos Chriſtiani dicebant, Maranatha, quod eſt, dominus noſter venit. Hinc inimicitia orta inter Chriſtianos & Iudęos, quorum in ore erat, maran: quos per contẽptum Chriſtiani maranitas vocabant, & illis obtrudebant, maranatha, id eſt, domin⁹ noſter venit, vel. inuitis vobis: quaſi irridẽtes eos, & illis male precantes. Vnde apud noſtrates vulgo maranos appellãt eos, qui ex Iudęis deſcendentes apoſtatæ facti ſunt, Meſsiam ſuum expectantes. Vide Godofre. in rubrica. C. de apoſtatis.

9 Illud poſtremo, cum his ſeruari ſolet, qui propter hæreſim carcere clauſi ſunt, q̃ prius etiam, quàm declarentur hęretici, tanquam excõmunicati deuitari ſolent. nec diuina officia, nec ſacrificia p̃mittũtur audire, nec alijs eccleſiæ ſacramentis vti, nec traduntur eccleſiaſticę ſepulturæ, donec cauſa peragatur: tunc enim vel exuruntur dãnati, vel ad eccleſiaſticam ſepulturam abſoluti dantur.

De fide catholica

Titul. XXVIII.

1 *Fides catholica quid ſit.*
2 *Lutherani & alij hæretici plurimæ fides eaſque impias commenti ſunt.*
3 *Fides hæreticorum qualis ſit.*
4 *Fides multifariam diduci ſolet.*
5 *Fidei obiectũ formale quid ſit. & quo pacto qui eam falſam putat in aliquo, vacillat in reliquis.*
6 *Fides catholica conſtantiſſimè tenenda eſt.*
7 *Fidem catholicã qui non firmiſſimè amplectitur, ſed dubitat an ea vera ſit, infidelis eſt.*
8 *Chriſtiani tenentur explicatè ſcire ſymbolum fidei, præcepta decalogi, & orationem dominicam.*
9 *Chriſtiani quid amplius explicatè credere teneantur.*
10 *Chriſtianus quid implicitè credere permittatur.*
11 *Chriſtiani, ad quos ex officio aut profeſſione pertinet alios erudire, tenentur explicatè credere multò plura, quàm reliqui.*
12 *Docti viri cur multa in rebus vehementer ſuſpecti de hæreſi ſint, in quibus nõ eſſent ſuſpecti imperiti homines & idiotæ.*
13 *Ignorantiæ prætextu quando non excuſatur Chriſtianus.*
14 *Ignorantia in quibus alijs rebus non excuſat Chriſtianum hominem.*
15 *Fidei confeſsio quando neceſſariò fieri debet.*
16 *Chriſtianus non ſolum quæ in ſacris literis ſunt, ſed quæ etiam ex illis legitimè deducuntur, credere debet.*
17 *Fides rationibus humanis probari nequit.*
18 *Fide conſtanter ſuſcepta, veritas eius ratione munienda eſt.*
19 *Miracula vera diuinam habent authoritatem ad ea probanda, in quorum confirmationem facta ſunt.*
20 *Miracula vera diuinam habere authoritatem probatur ex multis locis ſacræ paginæ.*
21 *Miraculorum authoritas ex ſanctorum virorum ſcriptis, & veris theologorũ placitis oſtenditur.*

1 QVum ſit hęreſis vitium contrarium fidei: operę pretiũ erit nonnulla breuiter de recta fide perſtringere, vt quale crimen ſit hęreſis planius intelligatur. Eſt autẽ fides, vt apoſtolus docet, ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium: eſt enim eorum, quę ſperantur fundamentum, & quę non videntur indicium: firmus aſſenſus credendorum propter Dei reuelationem. Aliter definiunt alij, ſed in eandem ferè ſententiam. Ad Hebręos. 11. Alex. ales. 3. parte queſt. 78 & cęteri theologi in lib. 3. ſent. diſtin. 24. Alciatus in rubr. C. de ſumma trinit.

2 Peſtiferi Lutherani, alijq; huius temporis hęretici, nõ vnam fidem catholicã tenent, ſed plurimas impias commenti ſunt: ſpreto apoſtolo, qui ait, vnus De⁹, vna fides, vnũ baptiſma. Eſt autem miſerabile, vt Hilarius ad Conſtãtinum ſcripſit, tot fides eſſe, quot voluntates: & tot doctrinas quot mores. Iſtorũ quidem hęreticorum non fides eſt, ſed temeritas: non ſpiritus ſancti perſuaſio, ſed humanę audacię p̃ſumptio, ſcriptis diuinis aduerſa, & patribus orthodoxis ignota.

3 Hæreticorum omnium fides pe

regrina, profana & varia eſſe ſolet: fides verò noſtra catholica & orthodoxa eſt, & quę perpetuò maiorũ conſenſu ad nos vſq; peruenit. Vna eademque fides noſtra ab apoſtolis promulgata, miraculis plurimis cõfirmata, martyrijs heroicis obſignata, omnium ſanctorum ac doctiſſimorum ſententijs ſerie ſeculorum tradita nobis eſt.

4 Vt autem fides planiùs intelligatur, multifariam diduci ſolet. Nam alia eſt fides infuſa, alia acquiſita, alia eſt fides actualis, alia habitualis: quędam eſt fides formata, quędam informis: quædam explicita, quædam implicita. Infuſa fides eſt, habitus à Deo ſupernaturaliter & immediatè in anima creatus, inclinans ad credendum catholicis veritatibus: & hanc habent paruuli baptizati. Fides acquiſita eſt, habitus naturaliter acquiſit⁹ ex actibus credendi frequentatis. Fides actualis eſt, aſſenſus veritatis reuelatę. Fides habitualis eſt, habitus acquiſitus ex aſſenſibus frequentatis. Fides formata dicitur, quę per dilectionẽ operatur, & charitati coniũcta eſt. Fides informis, quę mortua eſt, & ſine charitate. Fides explicita ſiue explicata eſt, actualis aſſenſus catholicę veritatis: nam quicunq; apprehendit aliquam veritatem catholicam, & ei aſſentitur, is habet fidem explicitam illius veritatis. itaque fides explicita eſt, quæ in ſingulari omnia conſiderat. Fides implicita ſiue complicata eſt, aſſenſus alicuius

Universidad de Deusto
Biblioteca

ius propositionis generalis, includentis multas particulares veritates, & quę generali cuidam principio assentit, in quo cęteri particulares articuli concludũtur. Verbi gratia, qui credit generaliter, omnia contenta in scriptis diuinis esse vera: ille habet fidē implicitam: quāuis ignoret in specie, quę sint illa, quę scriptura diuina continentur. Præterea fides implicita dupliciter considerari potest: quędam enim omnem assertionem pertinacē hęreticę prauitatis excludit, & hęc vera est, & sufficiens vt illam habens, catholicus, & fidelis censeatur: altera fides implicita falsa esse potest: verbi gratia, si quispiam credat, fidem Christianam esse veram: sed aliam fidem, quàm quę vere Christiana est pro Christiana habet, & illi errori pertinaciter insistit. Non ergo sufficit, credere totam fidem Christianam esse veram, nisi ea sola teneatur pro fide Christiana, quę sola vera est, & catholica. theologi in lib. 3. sent. distin 24. Pighius controuersia de fide. Fran. sonnius lib. 2. de fide & iustificatione. l. vlti. ff. si ex noxali causa agatur. l. emptor. §. 1. de pactis. l. cū duob'. ff. pro socio.

5 Ille verò, qui non credit vnum aliquem articulum fidei, nō habet fidem formatam, sed ne informem quidem: quia obiectū fidei formale, est veritas prima, iuxta quod manifesta fit ī scripturis sacris, & in doctrina ecclesiæ, quæ procedit ex veritate prima & infallibili, quę Deus est. Quam ob rem quicunque non inhæret in omnibus scripturę diuinę, & ecclesiasticę doctrinę, is non habet habitum fidei: vna est enim ratio credendi in omnibus articulis. Proinde qui falsam putat esse fidem in aliquo, pari ratione vacillat in reliquis, cum omnium ratio & authoritas & certitudo sit eadem. Vnde fit, vt qui pertinaciter errat in qualicunque particula catholicę fidei, non minus consummatus hęreticus sit, quam si erraret in omnibus. Tho. 2. secundę quæst. 5. artic. 3. Gerson tractatu de communione sub vtraque specie. Guido in summa de hęresibus cap. 9. Almainus tractatu. 2. moralium cap. 3. cū sequent. Fran. sonnius lib. 2. cap. 2.

6 Fides autem catholica constantissimè tenenda est: in ea enim salus Christiana consistit: nam Dei cognitio non aliter perfectissimè potest hominib' reuelari, quàm fide. Illa igitur tenenda est firmissimè, tantaque constantia, vt parati esse debeamus ad quęuis tormenta, & mortem, priusquam quo quomodo eam abnegemus, hanc fidei constantiā docuit Christus apud Matthæum inquiēs, modicę fidei quare dubitasti: hanc exigit Iacobus apostolus dicens, postulet autem in fide nil hęsitans: qui enim hęsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur: & circumfertur. Hāc denique Paulus docet, cum laudans constantiam Abrahę inquit: nō est infirmatus in fide: & mox, in repromissione

missione Dei non hæsitauit diffidē tia, sed cōfortatus est fide. Ad summam, certitudo veritatis, & firmitas adhæsionis vsq; adeo sunt essentialia fidei, vt si hæc desint, nō iam fides sit, sed poti' opinio. Est enim credere, actus intellectus assentientis diuinæ veritati, ex imperio voluntatis motæ à Deo per gratiam. Vnde credulitas hęreticorum, nō rectè fides dici poterit, quia non credunt ratione diuinæ reuelationis, sed propria volūtate. Tale quid fides est, inquit Chrysostomus, vt apertior etiam sit & clarior ea demōstratione, quæ ex rationib' est, magisq; quàm illa persuadeat. Adeò siquidem firma est, vt etiam si quauis alia fuerit impetita ratiōe, cōmoueri tamen nequeat. Siquidem qui rationibus persuasus est, alijs potest induci rationibus vt fluctuet: qui verò fide fuerit solidat', auditum suum iam dudum quasi quodam circunducto muro, ne sermonibus peruersis inficiatur, studiosè muniuit. Diuus Bernardus lib. 5. de consideratione ad Eugenium: intellectus rationi innititur, fides authoritati, opinio sola verisimilitudine se tuetur. Opinio si habeat assertionem, temeraria est: fides si habet hęsitationem infirma est. Fides ambiguū non habet, aut si habet, fides non est, sed opinio. c. 1. de summa trinit. Mat. 14. Iacobi. 1. ad Rom. 4. Tho. 2. secundę. quęst. 2. arti. 9 Chrysosto. in epistо. ad Roma. sermone. 8.

7 Inde illud est, quod Stephanus Papa scriptum reliquit: dubius in fide, infidelis est. Nam hęreticus & infidelis est, qui dubitat, an fides catholica vera sit: & q dubitat, an sit aliquid verum, quod sit esse traditū catholica fide. Is enim errat grauissimè, habens certissima pro incertis: & hoc ipso, q; scit aliqd esse catholicæ fidei, ac de veritate eius dubitat, hęreticus pertinax est. Sceleratum quidem & impiū est, deliberare, vtrùm aliquid catholicę fidei verū sit, an falsum: in ipsa enim dubitatione facinus ineſt nō leue. Hoc tamen est accipiendum, cum aliquis consultò dubitat, & in dubio persistit, æqualiter se habens ad vtranque partem contradictionis: aliud autem esset, si quispiam tentaretur aliquo dubio contra catholicam fidem cū dolore cordis: aut ignorantia aliqua, vel ex infirmitate animi sine pertinacia dubitaret, non discedens à fide catholica, sed paratus assentiri cognitę veritati: is enim hęreticus non esset. c. 1. de hęreti. & illic Ioan. And. Card. Abb. Henrri. Ancha. Ioan. Ana. & Feli. Occam lib. 3. dialogo. cap. 10. Torquemada lib. 4. de ecclesia parte. 2. cap. 12. Prepo. in. c. nec licuit. 17. distin. Lupus allegatione de hęresi. §. 5. Adrianus quolib. 2. Gabriel lib. 4. Sent. distin. 13. quęst. 2. Alfon. lib. 1. aduersus hęreses cap. 10. Canus lib. 12. de locis theologicis cap. 9.

8 Omnes Christiani tenentur explicatè scire symbolum fidei, præcepta

Universidad de Deusto
Biblioteca

cepta decalogi, & orationem dominicam. Vnde canone quodam concilij Maguntiaci sic aiunt patres: symbolum, quod est signaculum fidei, & orationem dominicā, discere semper admoneant sacerdotes populum Christianum: volumusque vt disciplinam cōdignā habeant, qui hęc discere negligūt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione emendentur. Propterea dignum est, vt filios suos donent ad scholam siue ad monasteria, siue foras presbyteris: vt fidem catholicam rectè discāt, & orationem dominicam, vt domi alios edocere valeant. Et qui aliter non potuerit, vel in sua lingua hoc discat. Item Augustinus, symbolum (inquit) apostolorum, comprehensio est fidei nostrę atq; perfectio, simplex, breue, plenum: vt simplicitas consulat auditium rusticitati: breuitas memoriæ: plenitudo doctrinę: quod enim græcè symbolum dicitur, latinè collatio nominatur: collatio ideo, quia collata in vnū totius catholicę legis fides, symboli colligitur breuitate. Et Isidorius lib. 1. de summo bono: symbolum & dominica oratio, pro tota lege paruulis ecclesiæ ad cælorum regna sufficit capessenda: omnis enim latitudo scripturarū in eadē oratione dūica & symboli breuitate concluditur. De reliquis vero fidei orthodoxæ dogmatibus, satis est implicitè credere quidquid ecclesia catholica credit, etiamsi nullam de illis explicatam fidem catholicus habeat. canon. 45. Augu. sermone. 115. de tempore. Et pluribus alijs eiusdem operis & lib. de fide & symbolo. Isidorus. c. 23. confessio Polonica, de fide & symbolo. c. 14. Michael Medina li. 4. de recta in Deū fide. c. 5. cū seq.

9 His adijce, q̄ omnes catholici, qui habent vsum rationis, tenētur præterea explicatè credere illas veritates fidei, quę sunt publicè apud oēs diuulgatæ. Nā vt Iulius Paulus, & Vlpianus aiunt, lata culpa est, nimia negligentia, idest, non intelligere, quod omnes intelligunt: tam in re vsque adeo graui ferenda nō est nimia ista negligentia. Quam ob rem haud leuiter illi peccant, qui salutationem quoque angelicam, & alia necessaria Christianis ad ęternā salutem discere negligunt. l. credere die. §. vlti. l. latę culpę. de verb. signifi. Occā li. 4. dialo. c. 9. Gerson tracta. de protestatione, considera. 6. Frā. Pic. li. de fide theoremate. 12.

10 Hęc aūt quæ supra dixi, & quæ nōnulli prima credibilia vocāt, oēs tenemur explicatè, apertè ac distinctè credere: alias vero fidei veritates, nō oēs tenētur explicatè credere, sed implicite: hoc est, oēs Christiani tenentur generaliter credere & esse parati ad credendū quidqd cōtinetur in scriptura diuina, & in doctrina ecclesiæ: cęterū ea omnia tūc tenemur explicatè credere, cū cōstiterit nobis, q̄ in doctrina fidei cōtinentur: nec enim ante possum' oēs explicatè scire ea quę in doctrina ecclesię tradūtur: sufficit ergo illis fides implicata, inuoluta & intecta, qua gñaliter & vniersè credant oīa ea, quę catholica docet ecclesia. Multi nāq; in studijs theologię proficere nequeunt, vel propter ingenij tarditatē, vel propter alias vitæ præsentis occupationes. Nec vulg' debet mysteria sacra discere, nec ea curiosiùs indagare, nec oēs Christiani debēt, aut possūt esse doctores, vt rectè inq̄t Aquinas. Tho. 2. 2. q. 2. arti. 4. cum seq. Scotus, Bonauētura, & cæteri in li. 3. sent. dist. 25. Ambro. Cathari. in speculo hæreticorum consideratione. 5.

11 Hi tñ ad quos ex officio, aut professione pertinet alios erudire, tenētur explicatè credere multò plūra, quā reliqui: vt sunt episcopi, parochi, prędicatores, theologi, iurisperiti, iudices, & rectores populorū, & quicūq; habēt acumē & pspicacitatē: quia tñ ab vno quoq; Deus exigit, quātū dedit: quemadmodū ex parabola euāgelica de talētis cōstat, & planius id ipsum veritas per Ioannē docuit, dicēs: omni, cui multū datū est, multū quęretur ab eo: & cui cōmēdauerūt multū, plus petēt ab eo. Mat. 25. Ioan. 3. Luc. 12. & illic Theophylact'. Origenes in Hiere. homi. 7. cōfert. l. 25. Seruius. de origi. iuris. l. 1. §. hęc actio. simē. fal. mod. dixe. l. 2. quod quisq; iuris. l. si quis fundū. §. celsus. locati. l. pfessio. C. de mune. patrimo. lib. 10. Michael Medina li. 4. de recta ī deū fide. c. 6.

12 Cū ergo hi multa debeāt explicatè credere, de quibus potest idiota magna probabilitate dubitare: sequit inde, q̄ viri docti possunt esse vehemēter suspecti de hęresi, asserēntes aliq̄ propositionē, quā si assereret indoctus aliquis, nō esset suspectus, ne leuiter quidē. Nazanzenus oratione. 18. Tho. Gerson & Picus, locis prænotatis. idē Gerson part. 1. in declaratione veritatū credēdarū. corolla. 2. Cōrradus tractatu de cōtractibus quęst. 100. suppositiōc. 3. Bal. in. c. 1. de summa trini. Paul in rubrica. C. eodem titulo.

13 Nullus aūt Christianus excusari potest prætextu ignorātię, si erraverit in articulis fidei, vel in præceptis decalogi, vel in alijs veritatib' diuulgatis, & quas quilibet scire debet: sed longè magis inexcusabiles sunt peritiores, & acutiores, & illi oēs, ad quos ex officio pertinet, esse doctiores: quales sunt, Episcopi, & cęteri supra nominati: & sacerdotes, qui in lege dūi debent esse periti, vt compluribus patrum decretis luculenter probat Gratianus, & maiores nostri in octauo concilio Toletano decreuerunt, his verbis: solus accedat ad sacra Dei mysteria tractanda, quem morum innocentia, & literarū splendor illustrē reddūt. distin. 37. cū seq. dist. 59. & 91. concilio. 8. Toletano cap. 8.

14 Homines verò imperiti tenētur in rebus dubijs cōsulere peritiores: & cauta solicitudine quęrere veritatem: quod nisi fecerint, nō erunt excusati propter ignorantiā, quam facile

Universidad de Deusto
Biblioteca

facile vitare potuerũt:ſicuti nõ excuſantur in rebus ciuilibus, qui nõ conſuluerunt iuriſperitos. Iuſtinus philoſophus in explicatione quæſtionis quartæ a gentibus poſitę, fieri non poſſe,ait,quin is qui veritatẽ toto corde atq; pro virili quęrit,inueniat. Teſtis eſt dñs, qui ait:omnis qui petit,accipit:& qui quęrit, inueniet,pulſantiq; aperietur. Vnde rectè canit Heſiodus: qui ex ſe neſcit,cuiquam nec porrigit aures, vt bona percipiat,demens & inutilis ille eſt.Et aliꝰ inquit: infelix qui recta docet,& viuit iniquè: infelix qui pauca ſapit,ſpernitque doceri: infelix,cuius nulli ſapiẽtia prodeſt. Ariſto.lib.1.Ethi.c.4.c. vlti. 37. diſtin.c.vlti.38.diſtin.c.peruenit. 84. diſtin.l in bonorũ.de bono.poſſeſſio l.2.§.vlt.quis ordo in bono poſſe.l.ſi auiã.C.de inge. manumiſ.c. turbatur. 1. quęſt. 4. Lucas in.l.oẽs iudices. C. de decurio.li. 10. Tiraquel.de rectractu conuentionali.§. 4.glo.7.nume.18.

15 Ad confeſſionẽ fidei(vt eſt apud theologos)tenemur pręcepto affirmatiuo:quã ob rẽ ſemp obligamur ſed vt loquũtur,nõ ad ſemp:non enim ea cõfeſsio temerè fieri debet, nec paſsim,nec omnibus: neceſſaria tũ eſt loco, & tẽpore:tũc ſcilicet quũ per omiſsionẽ huius cõfeſsionis detraheretur honori Deo debito:vel impediretur vtilitas ꝓximi: vel diſpẽdiũ fidei pararetur. Igitur conſtãter defendenda fides eſt,prędicãda,cõfitenda,& teſtificãda, coram hęreticis,corã tyrannis,coram iudicibus,etſi opꝰ fuerit,corã populis etiã:dicẽte ſaluatore ꝑ Matthęũ, qui me cõfeſſus fuerit corã hominibus, cõfitebor & ego eũ corã patre meo:& alibi, qui me erubuerit, & ſermones meos,filius hominis hũc erubeſcet corã angelis Dei:apoſtolo quoq; atteſtãte,qui ait:corde creditur ad iuſtitiã, ore aũt cõfeſsio fit ad ſalutẽ.c.nolite timere.11.quęſt.3. Iſidorus lib.2.de ſummo bono.c.2. Tho.2.2.quæſt.3.arti.2:Gerſon tractatu de proteſtatione conſidera.1.

16 Ad ſummã tenemur credere,nõ ſolũ diuinis ſcripturis, eccleſię traditionibꝰ, iuſtis cõcilijs, ſummorũ põtificũ cõſtitutionibus, patrũ decretis,ſacrorũ doctorũ receptis ſententijs:ſed etiã illis veritatibus,quæ deducuntur ex his per certã conſequẽtiam in lumine fidei,vel euidẽti ratione naturali: ſi modò veritates ita inferũtur,vt omnibus præſertim ſapientibus ſint perſuaſę: quia hæc illis inſunt,& illic cõprehendũtur,& continẽtur,vñ per talẽ cõſequentiã elicũtur. Et hęc eſt vera,recepta,& catholica ſentẽtia. Origenes homilia.2.ſuper geneſim.Gerſon in declaratione veritatum credendarũ.Torquemada lib.4.de eccleſia part.2.c.8.cum ſeq.Guido de hęreſibus.c.4.Fran.picus lib. de fide Theoremate. 7. Alberti. li.2.de agnoſcẽ.aſſertio. catho. quęſtio.4. &.5. Ambro.Cathari.lib.de cõſummata gloria ſolius Chriſti, ac diuę virginis.

Quamuis

11 Quamuis autem in rebus fidei fragiles & incertę ſint, atq; imbecilles rationes humanæ:ſicuti Chryſoſtomus ait:quia,vt inquit Bernardus,tranſgreditur fides rationis fines,humanę naturę vſum,experiẽtiæ terminos:ea enim attingit inacceſſa,deprehẽdit ignota, cõprehendit immẽſa,apprehẽdit nouiſſima: ipſam deniq; æternitatẽ ſuo illo vaſtiſſimo ſinu quodãmodo circũcludit:& nihil peius ſit,vt Chryſoſtomꝰ dixit,homilia. 24. in euangeliũ Ioannis, quã humanis rationibus ſpiritualia ſubijcere:hoc enim impedit, ne quid magnũ,ne quid profundũ contẽplemur: & vt Gregoriꝰ ait, fides nõ habet meritũ,vbi humana ratio prębet experimentũ:& ea tm̃ ſint defendẽda ratione, vt eſt apud Auguſt. quę vel à ſẽſibus corporis inchoata, vel ab intelligentia mẽtis inuẽta ſunt:quæ aũt nec corporeo ſenſu experti ſumus, nec mẽte aſſequi valuimꝰ,aut valemus, fide tenẽda ſunt. Chryſo.in.c.Ioan. homil.3.& in epiſto.ad Coloſſ.homilia.5. & in epiſto.1.ad Theſſ.homilia.7.Bernardus ſuper cãtica ſermone.67.Gregorius homil.26.ſup euãgelia. Augu.in enchiridio.c.4.

18 Quamuis,inquã,hęc ita ſint, & fides noſtra pendẽre nõ debeat ab humana ratione: conſtãter tamen ſuſcepta fide, veritas eius ratione muniẽda eſt. Veritas enim ratione non caret:ratio aũt ad intellectũ cognitionemq; perducit. Eſt enim ratio authore. Auguſtino,quidã animi motus,viſum mẽtis acuens,veraq; à falſis diſtinguẽs: & eſt mẽtis motio,ea quę diſcutiuntur, diſtinguẽdi & coniectãdi potẽs. Tametſi caligãtes hominũ mẽtes cõſuetudine tenebrarũ,quibus in nocte peccatorũ,vitiorũq; vallãtur,perſpicuitati,ſynceritatiq; rationis, interdũ aſpectũ idoneũ intẽdere nequeãt. Quã ob rẽ diuus Petrus apud Clementem lib.2. recognitionum ait: qui rationẽ quæſiuit eorũ,quę credidit & accepit,quaſi vinculis quibuſdam rationis ipſius colligatus, nunq̃ ab his,quæ credidit, diuelli, aut ſeparari poteſt. Et ideo quantò quis propenſior fuerit in expetẽda ratione,tãtò erit firmior in conſeruãda fide. Et alibi, dñm Chriſtum ſanctificate in cordibꝰ veſtris, parati ſemp ad ſatisfactionẽ omni poſcẽti nos rationẽ de ea,quę in vobis eſt,ſpe.1.Pet.3. Auguſtinus de vera religione.c.24.& lib.de ſpũ & anima.c.12.& lib.de ordine.c.11.& lib. de moribus eccleſiæ cap.2. adde Thomam opuſculo.70.quęſt.2. Aliſiodorẽſem in principioſummę.

19 Supereſt iam, vt nõnulla de veris miraculis diſſeramus,quibus catholica eccleſia ſemp & vbiq; reſulget:hęretici cõtra,nullis veris miraculis vnq̃ approbati traduntur. Eſt aũt ſentẽtia certiſsima,qdꝰ vera miracula diuinã authoritatem habẽt, ad ea probanda,in quorum confirmationẽ facta ſunt. Quod multis rõnibus & authoritatibꝰ euidẽtiſsimè patet.Primo,qa vera miracula

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab alio, quàm à vero Deo fieri nequeunt, cùm excedant omnem virtutẽ & poteſtatẽ creatã: quod verò ſolius Dei eſt, authoritatem diuinã habet, qua certiſsimè probat: nec enim Deus magis fallere poteſt ſignis, quàm verbis. Deinde, veritas ipſa hoc docet, apud Ioannem, dicens: ſi opera non feciſſem in eis, quę nemo alius fecit, peccatum nõ haberent. Et alibi, oſtendere volens diuinam ſuam poteſtatem, miraculo illam probauit: vt ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata (tunc ait paralytico) ſurge, tolle lectum tuũ, & vade in domum tuam: & ſurrexit, & abijt in domum ſuam Ioan. 15. Mat. 9.

20 Ad hæc Helias hominem Dei ſe eſſe oſtendit probatione diuina veri miraculi dicẽs: ſi homo Dei ſum, deſcendat ignis de cęlo, & deuoret te: deſcendit que ignis de cælo, & deuorauit eum. Pręterea, vt Moyſi crederetur, veris miraculis Deꝰ ipſe authoritatem eius cõprobauit: nec alio ferè planiori, aut efficaciorimodo, fides catholica primùm plantata eſt, quàm maximis, plurimis, veriſsimiſque miraculis, vt ex multis locis veteris & noui teſtamenti quiuis facile intelliget. Illud tamen pręterire non poſſum, q̃ Chriſtus Deus noſter iam iam ad cælos aſcẽſurus, diſcipulos ſuos mittens, vt vniuerſum orbem ad veram fidem conuerterent: dedit eis poteſtatem confirmandi prędicationem euangelicam veris miraculis, dicens: eũtes in mundum vniuerſum, prędicate euangelium omni creaturę: ſigna autem eos qui crediderint, hęc ſequentur: in nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent. & cętera: illi autem profecti prędicauerũt vbique, domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. 4. regũ. 1. Exodi. 4. Marci vlti.

21 Ad extremum, veritatem hanc omnes theologi aſſerũt, & vniuerſi catholici confitentur. Chryſoſtomus ſuper apoſtolorũ acta inquit: ex miraculis certam & indubitatam facit reſurrectionis fidem, vt non ſolùm euidens eſſet eius ętatis hominibꝰ, verum etiam omnibus ſecuturis. Et Hieronymus: ne hominibus ruſticanis, & abſque eloquij venuſtate indoctis & illiteratis nemo crederet pollicentibus regna cælorum, dat poteſtatem infirmos curandi: leproſos mũdandi: dęmones eijciendi: vt magnitudinẽ promiſſorũ probet magnitudo ſignorum. Auguſtinus quoque multa in hanc rem ſcribit, poſt alia dicens: homines illius temporis, aquam in vinum conuerſam, ſaturata quinq; millia quinque panibus, trãſita pedibus maria, mortuos reſurgentes viderunt. Ita quędam corpori manifeſtiori beneficio: quędam verò menti occultiore ſigno: & omnia hominibus maieſtatis teſtimonio conſulebant. Sic in ſe tunc animas errantes mortalium diuina commouebat

mouebat authoritas. Hæc patres iſti, quibus aſſentiuntur innumerabiles alij. Abeant ergo Lutherani, & cęteri hæretici omnes, & cum veris miraculis deficiantur, ſaltem prodigia, & portenta cõfingant, ſi prętextu diuinorũ eloquiorum, fragilioribus & incautis imponere volunt: prudẽtes enim atq; conſtantes viros hæretici nũquam faſcinare poterunt. Chryſoſtomus in acta apoſtolo. homilia. 1. Hieronymus in Matthæum. cap. 10. Auguſtinus ad Honoratum cõtra Manichæos. cap. 16. & lib. de vtilitate credendi cap. 16. Thom. 2. ſecundæ quęſtio. 178. Abulen. Deutero. 13. quæſt. 1. omnes theologi in prologum lib. 1. ſenten. Gaſpar lib. 2. aduerſus hęreticos artic. 1. melius Michael Medina lib. 2. de recta in Deũ fide cap. 7.

De filijs & minoribus Titul. XXIX.

1 *Filios interdum punire propter parentũ ſcelera iuſtiſsimum eſt.*
2 *Filios nonnunquam deus ipſe punire ſolet propter peccata patrum.*
3 *Filium propter patrem deus nunquam puniuit pœna æterna.*
4 *Filios in quartam generationem ſe puniturum propter parentes, quo pacto intelligi oportet, Deum dixiſſe.*
5 *Filios Deum occidiſſe propter parentũ ſcelera iuſtiſsimum fuit.*
6 *Filium ob crimen patris, aut quempiam aliũ ob crimẽ alterius interficere nõ licet, aut quauis pœna corporali afficere.*
7 *Filium ob crimen patris qua pœna liceat punire.*
8 *Filij olim vendebantur à parentibus apud Hebræos, & apud alios.*
9 *Filios æquum eſſe ob parentum ſcelera puniri, oſtendit Cic. ad Brutũ ſcribens.*
10 *Filiorum pœna magis terrentur patres, quàm propria.*
11 *Filios nobilium vt in pretio haberi æquum eſt propter parentum merita, ita eos qui ſceleratis parentibus nati ſunt, puniri decet ob patrum ſcelera.*
12 *Filij hæreticorum paruuli cautum eſt à maioribus, vt educẽtur & alantur inquiſitorum cura.*
13 *Filij hæreticorum catholici ad nullum eccleſiaſticum beneficium ſeu officiũ publicum admittendi ſunt.*
14 *Filij hæreticorum catholici an ad ſacros ordines ſint promouendi.*
15 *Filij hæreticorum catholici, quorum parentes fuerint eccleſiæ vnitati reſtituti benignius tractantur.*
16 *Filij hæreticorum tam legitimi quàm adulterini infamia notantur.*
17 *Filij & nepotes eorum qui in hæreſim relapſi curiæ ſeculari ſunt relicti, quo in numero habendi.*
18 *Filij hæreticorum catholici an ſanguinis nobilitate priuentur.*
19 *Nepotes hæreticorum retinent ius eligendi.*
20 *Filij & nepotes hæreticorum nullo modo priuandi ſunt illis beneficijs, quæ antea obtinuerunt, quàm eorum parentes hæretici declararentur.*
21 *Filij & hæredes hæreticorum per quos teſtes admittantur ad defunctorum parentum innocentiam probandam.*
22 *Filij qui nati ſunt antequam parentes hæretici eſſent, an comprehendantur pœnis contra filios hæreticorum ſtatutis.*
23 *Filios hæreticorum catholicos ante parentum hæreſes natos, neque infames eſſe, neque pœnis obnoxios, multorum*

Universidad de Deusto
Biblioteca

est sententia.

24 Filijs hæreticorum catholicis ante parentum hæreses natis, imperatoris Constãtini lex fauet.

25 Filijs non imputantur peccata parentum, quæ post eos natos à parentibus committuntur.

26 Filijs hæreticorum catholicis ante parentum hæreses natis. Hispani legislatores & septi partitæ leges fauent.

27 Filijs hæreticorum catholicis ante parentum hæreses natis, non obest quòd hæresis vitium sit mere spirituale.

28 Filius natus ante dignitatem patris, vt eius prærogatiuas & honores non cõsequitur, ita illi nocere non debet scelus patris post eius natiuitatem commissum.

29 Filij innocentes ante patris hæresim geniti, benignè excipiendi sunt.

30 Filios natos ante patris hæresim nulla lex nominatim punire iubet.

31 Filios natos ante patris hæresim puniendos esse, cui fundamento innixi probet quis id sentiunt.

32 Iliis natis ante patris hæresim fauet constitutio Bonifacij octaui.

33 Bonifacij octaui constitutio nullam cõtinet quæstionem de filijs natis, ante vel post patris hæresim.

34 Bonifacij octaui constitutio declaratur.

35 Filius an accusare teneatur patrem, si ille fuerit occultus hæreticus.

36 Filium accusare debere patrem occultum hæreticum, quomodo probent qui id sentiunt.

37 Filium accusare non teneri patrem occultum hæreticum, qui authores censeant.

38 Moses cum in lege iubet patrem filium impium accusare & punire debere, non id de filio in parentem expressit.

39 Pater filium accusare debet, ergo filius patrem, par ratio non est.

40 Filius patrem hæreticum occultum cur prodere non debeat.

41 Filius impium parentem relinquere, accusare autem non debet.

42 Filius accusare debet patrem proditorẽ, ergo hæreticum occultum, non est par ratio.

43 Alfonsi Tostadi sententia de patre occulto hæretico à filio non prodendo, generaliter verissima est, interpretatione tamen eget.

44 Filius quibus in causis patrem occultum hæreticum, prodere debeat.

45 Filius prodere tenetur patrem occultum hæreticum, si eius hæresis reipub. perniciosa sit.

46 Filius iudicibus indicans hæreticum patrem, an eximendus sit ab infamia, & ab alijs pœnis filijs hæreticorum impositis.

47 Filij parentes hæreticos occultos ad iudices deferentes, cur non subiaceant pœnis in filios hæreticorum statutis.

48 Pater filium hæreticum exhæredare potest, & filius patrem.

49 Pater an filium hæreticum exhæredare possit, & filius patrem, etiamsi hæreticus ad sinum ecclesiæ redierit.

50 Filius hæreticus à patre ad Iudices delatus, & pater à filio, an mitius puniri debeant.

51 Filij Iudæorum & infidelium vtrum baptizari debeant parentibus inuitis.

52 Filios Iudæorum & infidelium cùm ipsorum parentes sub dominio nostro degunt, an liceat baptizari.

53 Filios infidelium paruulos ab inuitis parentibus abduci posse ad baptismum, plurimi asserunt.

54 Filij infidelium, quibus liberum est arbitrium, non sunt in vsu baptizandi, etiam si parentes eorum id velint.

55 Filij huiusmodi si sponte ad baptismum venerint, inuitis etiam parentibus baptizandi sunt.

56 Filij minores viginti annis, qui de se ipsis, parentibus, & alijs quos hæreticos esse sciunt, plenam iudicibus dixerint veritatem, benignè excipi debent, etiã post tempus gratiæ.

Filij

57 Filij parentum præceptis imbuti, plærũq; ad eorũ hæreses more sq; deducuntur.

58 Filius minor viginti annis doli capax, si hæreticus pertinax fuerit, perinde ac si maior esset iudici seculari relinquẽdus est.

59 Hæreticus minor viginti annis qui in hæresim inciderit, & maior factus conuictus fuerit de crimine, quomodo puniendus.

60 Minoribus viginti quinque annis in causa etiam hæresis, curator ad litem ab inquisitoribus decernendus est.

1 ACerbissimum quidẽ videri posset, atq; iniustissimum, punire innocẽtem hominẽ propter parẽtis crimina: nisi Deũ optimũ, maximũ, qui vera iustitia est, id ipsum sæpissime fecisse liqueret: nisi omnium fere gentiũ moribus receptũ & seruatũ foret: deniq; si non id antiquissimũ, & cõpluribus legibus sancitum esset: ergo iustissimũ est, interdũ filios punire propter parentum scelera: non tamen mortis pœna, sed infamiæ, aut alia quapiã bonorum externorum.

2 Deus aũt ipse nonnunq; filios punire solet propter peccata patrum, pœna etiã mortis, nõ tũ pœna æterna. Sic paruuli Sodomę propter parentũ scelera igne consumpti sunt: quod in Dathã & Abirõ contigisse scimus. Sic punit' fuit Dauid morte filij. Sic etiã filij Achã cum patre interfecti sunt. Et alibi sæpe Deus visitauit peccata patrũ in filios vsque ad tertiam & quartam generationem. Quod Euripides quoq; atque Plutarchus, ethnici homines non ignorarunt. Gen. 19. nu. 17. lib. 2. regũ. c. 12. Iosuæ. 6. Plutar. lib. de sera numinis vindicta. Iustinus Philosophus quæst. 138. Et in principio. 24. quæst. 3. Cælius li. 6. lectio. antiqua. cap. 14.

3 Illud autẽ nobis persuasum esse debet, nil Deum agere aliud, quàm quod fas, admodumq; decens sit: eius enim voluntas summa iustitia est, opera ei' omnia sanctissima & perfectissima. Quã ob rem filium propter patrem, pœna æterna Deũ nũquam punisse, cum Augustino & cæteris credimus: ipse enim dixit, non portabit filius iniquitatem patris, sed anima quę peccauerit, ipsa morietur. Non dicent vltra, patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt, sed vnusquisque in iniquitate sua morietur. Ezechie. 18. & illic Hieronymus. Hiere. 31. Augusti. super Iosue quæst. 8.

4 Sed neque illud iniustum est, quod in Exodo legitur: ego sum dominus Deus tuus, fortis, Zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderũt me. Nam, vt ait Augustinus, in quartam generationem repromisit quidem dom' reddere se peccata patrũ filijs, sed ijs, qui oderũt eũ: hoc est, qui in paternis malis versati fuerint, vel in illis, qui contra Deum paternum odium imitantur. Sicut enim filij Dei appellãtur iusti, sic filij diaboli

Universidad de Deusto
Biblioteca

boli nominantur iniusti: & sanctorum filij, sancti: & iniquorum, iniqui. Vnde ecclesiasticus inquit, filij abominationum fiunt filij peccatorum. Et mox, filiorum peccatorum periet hęreditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrij. Vbi Dionysius rectè ait, filios peccatorum intelligẽdos esse illos, qui nati sunt ex iniquis parentibus, & eorũ vitia sequũtur. Chrysostomus quoq; id ipsum explicãs inquit: reddens peccata parentum in filios: nõ quoniã alieni peccati quisquã supplicia luat, sed quoniã qui multos propter peccata sua vexatos esse nõ ignorat, neq; idcirco factus est melior, sed eadẽ cõmittens nõ curat, illorũ quoq; pœnas iustè sustinebit. Exod. 20. & in ibi Alcisius in catena. eccle. 41. Aug. lib. quęstionũ ex veteri testamẽto quęst. 14. Grego. lib. 15. in Iob. c. 22. cap. nisi cũ pridẽ. §. personą. de renũtiatio. Chrysostomus in Mat. homilia. 75. & in Ioan. homilia. 55. Ambrosi⁹ in. c. cito turpem. 1. quæst. 1. c. homini. 1. q. 4.

5 Illud quoq; iustissimum esse scimus, quod ab ipso Deo factum nõ nunq; legimus, vt filij occisi fuerint propter parẽtum scelera. Quidq; d enim Deus fecit, sanctissimũ, & iustissimũ est. Ipse fecit nos, eiusq; est vita & mors: ipse occidit, & ipse viuere facit, solus ipse vitę & mortis habet potestatem: iustè nobis dat vitam, iustè, cùm vult, occidit. Hæc summa ratio iustitiæ est, nec amplius à nobis de iudicijs Dei scrutari licet. Quęrẽti tñ, si iudiciũ Dei iustũ est, quare infantes in Sodomis simul cũ parẽtib⁹ cremati sunt? Aug. respõdit: vt nimis impium facinus sodomitarũ posset aduerti, peccatũ eorũ peruenit vsq; ad necẽ filiorum ne de origine illorũ signũ aliquod remaneret. Nõ ne ꝓuisum est illis, ne diu viuẽtes exẽpla sequerẽtur patrum? à gehẽna enim liberi sunt in aliena causa occisi: & sicut bonis parentũ lęti sunt filij eorũ, ꝙ cõmẽdetur prærogatiua eorum: sic & de morte, quę ꝓ malis illorũ infertur, quęri nõ possunt: vt quemadmodũ participes in lucro sunt, sic sint & in dãno. Hæc ille, & alia in eãdem sententiã. lib. quęstionũ ex veteri testamẽto. quęst. 13. Quod & Cyprianus nr̃ elegãter disseruit, in verba illa Nahũ, ex te enim exiuit cogitans & cætera cap. 1.

6 Cũ igitur solus deꝰ occidere libẽ posit quemcũq; velit, nec liceat cuiq̃ hominẽ occidere, nisi authoritate diuinę legis (vt Augu. & cęteri theologi docẽt) relinqtur planè, ꝙ nec prĩceps, nec respublica, nec alij omnino, quẽpiã, ꝓ peccato alteri⁹, morte punire possunt: id enim durũ, ferũ, barbarũq; est, ac lege diuina ꝓhibitũ: dicẽte dño, nõ occidentur patres ꝓ filijs, nec filij ꝓ patrib⁹: sed vnusquisq; ꝓ peccato suo morietur. Demosthenes quoq; epistola tertia, inq; simũ esset ait, quarũ rerũ patrẽ accusant quidã, ob eas filios in vincula cõijci. Vñ nemo nõ intelligit, morẽ quẽdã Scytharum fuisse

fuisse iniquissimũ: apud quos, (vt aiũt) quũ rex aliquos morte punit, eorum ne liberos quidem relinquit, sed vniuersos mares interficit, fœminis nihil læsis: cui ferè similem Quintus Curtius libro sexto memorat Macedonum legẽ, qua cauebatur, vt propinqui eorũ, qui regi insidiati erant, cum ipsis etiam insontes necarentur. Hæc tamẽ etsi quæ sunt aliẽ generis eiusdem, non sunt leges dicendæ, sed legum corruptiones. De talibus loquens Philo libro secundo de specialibus legibus inquit: legislatores penes quos sũt iuris regulę, per inique statuunt, opinionem suam magis quam veritatẽ sequuti, proditorem plecti vna cum liberis, tyrannum verò vna cum quinque familijs cognatiõe proximis. Libenter discerem cur ita. Si vnà peccarunt, simul etiam puniantur: quòd si nec socij fuerunt eorum, nec imitatores, nec fœlicitatis voluptatisque domesticorum participes, cur interimentur? Ideò ne tãtum quia cognati sunt? genus enim non sceleus punitis. Nimirum vos ô venerandi legum latores, bonas habetis familias: alioqui si malę essẽt, opinor nunquam vobis in mentẽ venissent instituta huiusmodi: imò ne alios quidem ferreris hæc statuere, vt ob cauenda scelera innocentes quoque inuoluantur alienis periculis. Nam hic metus ita cautus debet esse, vt tamen nõ contemnatur cuiusquam incolumitas. Cæterum qui nimium securitati cõsulit, cogitur sæpe innoxijs non parcere. hęc Philo. Non igitur vllo pacto licet, quempiam propter crimen alterius occidere, nec excommunicare, nec fustibus cædere, nec alia corporali pœna punire, sicut inter theologos & iurisperitos satis constat. Augustinus lib. 1. de ciuitate Dei cap. 21. Deute. 24. & lib. 4. regum cap. 14. & illic Abulen. quæst. 5. l. sancimus. & de pœnis. Herodotus lib. 4. Plato. 9. de legibus. Herodianus lib. 1. c. si habes. 24. q. 3. Ioan. Bohemus. lib. 2. de moribus omniũ gentiũ. c. 9. Alex. ales. 3. parte quæst. 41. Tho. 2. secundæ quæst. 108. Alfon. lib. 2. de iusta hæreti. punitio. cap. 11. Brunus lib. 6. de seditio. cap. 6.

7 Cæterum filij hęreticorum, & aliorum hominum iniquorum, iustè puniri possunt infamia, exilio, & quibusdam similibus pœnis. Nam vt apud Ciceronẽ est, quamuis illud videatur esse crudele, quod ad liberos, qui nil meruerũt, pœna peruenit: sed id & antiquũ est, & omnium ciuitatum: cuiꝰ rei non desunt vrgentissimæ quidem causæ. Filius enim res patris est, & prĩcipua quędam parentis possessio: puniri ergo in filio pater poterit, sicut & in cęteris possessionibus. Quid, quòd natura pater & filius eadem esse persona penè intelliguntur? Et Philo libro de sacerdotum honoribus inquit: liberi sunt parentum partes seperabiles: imo

Universidad de Deusto
Biblioteca

(si verum fatemur) inseparabiles, propter communem sanguinem, & latentem quandam rationē generis demanātem à maioribus, natiua beneuolentia coniungente affectus mutuos. Et vt Picus quadā in epistola scribit, maxima patris pars in filio est.l.3. & vlti. C.de patria potesta.l.vlti. C.de impubc. & alijs subsțit. Lactantius lib.de opificio Dei cap.19.

8 Sic olim apud Hebręos, & Grę cos, apud Romanos quoque, atque alios, vendebantur à parentibus liberi, & à paternis creditoribus in seruitutem redigebātur. Quod ex literis sacris veteris testamenti perspicuum fit: & id ipsum Basilius, Ambrosius, Eusebius, & complures alij testātur. Et apud Athenienses permulti oppressi ęre alieno, proprios liberos cogebantur vendere, nulla enim prohibebat lex: quinimo & sorores distrahere licebat vsque ad Solonis tempora: qui lege lata sustulit ius vendendi sorores & filias, vt in eius vita Plutarchus est author: qui de Numa quo- 10
que Pompilio scribens, laudatur, inquit, ex eius institutis, emendatio eius legis, qua parentibus filios vendere permittebatur. Exodi.21. lib.4.regum.cap.4. Basilius in psalmum.14. homilia.4. & in concione super illud Lucę, destruam horrea mea. Ambrosius lib. de nabuthe cap.5. & lib. de Thobia cap.8. Eusebius lib.9. ecclesiasti. histo. c. 8.l.1.&.2. C. de. patri. qui filios distraxe. Dionysius lib.2.antiquitatū Romanarum. Tiraquel.de rectracti.§.26.nu.14.glo.1.Couar.lib.3.varia.resolu.cap.14.

9 Accedit ratio illa viua quidem & spirans, quam Cicero libro epistolarum ad Brutum eleganter his verbis scripsit: nec verò me fugit, quàm sit acerbum, parentum scelera filiorū pœnis lui: sed hoc prę clarè legibus comparatum est, vt charitas liberorum amiciores parentes reipublicę redderet: etenim cùm potissima ferè causa pœnarū ea sit, vt homines à facinorib⁹ perpetrandis formidine deterreantur: nulla alia magis acerba, nec quę anxiore afficiat tristitia, pœna est, quàm cum quis cernit filios suos, ob sua ipsius male acta, affligi, & paupertatem, & infamiam, aliaq; incommoda pati: quę res multos quidem à sceleribus auertit, & ne similia audeāt, admonet atque deterret. Cicero ad Brutum epistola 12.&.15. Plutar. lib. de sera numinis vindicta.

Ad hęc, naturalis & vehementissimus amor quo parentes filios suos diligere solēt, id efficit, quod Iulius Paulus ait, vt pro affectu magis in liberis terreantur. Vix enim parentes in amore filiorum liberū arbitrium habent: nam etsi liberi praui sunt, & odio digni, parentes tamen haud possunt illos non vehementer amare. Addendum eodē est, quòd Chrysostomus in Genesim scriptum reliquit, enarrans verba

verba illa, maledictus Chanaan filius: ecce, inquit, peruenimus ad quæstionem illam vbique celebrē: multos enim audiuimus dicentes, quare cùm peccauerit pater, filius maledictum susçipit? quare cùm alius peccauit, ille pœnam luit? neque absque ratiōe hoc factum est: quia pater non minorem pœnam & cruciatum habuit, quàm filius. Scitis enim quomodo sæpe numero patres orant, vt filiorum pœnas ipsi ferant: & quomodo grauius illis est, videre filios supplicio affici, quā si ipsi his forēt obnoxij. Eandē quoque historiam enarrans Ambrosius inquit: qua ratione cùm Cham peccauerit, non ipsum, sed filium eius seruituti addixit? & fortasse ideò, quia plus afficitur iniurijs filij sui, & vehementius contristatur, sui peccati damnationem à filio persolutam, quia nō tam suo, quam patris merito puniretur, & cætera.l. isti quidē.quod met.cau. regia.l.3.tit.20.parte.2.l.liberorum §.vlti.de verbo.signi. Aristo.8.ethi. cap.12.& illic Buridanus quæst. 16. cum seq. & lib.9. ethi. cap. 7. Stobæus sermone.81. Chrysosto. in Genesim homilia.29. Ambrosius lib. de Noe & area.cap.32. Tho.2.secūdæ quęst. 26. arti.9. cum seq. Felin⁹ in.c.afferte.de prę sumptio. Hippolit.in.l.2.de sicarijs.

11 Accedit etiam, quòd quemadmodum filij hominum bene meritorum in pretio sunt, & honore parentum nobilitātur, tametsi ni- 12
hil ipsi fecerint, propter quod nobiles essent: vt ciuis meus Seneca lib. quarto de beneficijs eleganter tradidit: sic è contrario male meritorum filij parentum scelere obscurantur, & insontes etiam infamia iustè notantur, alijsque prærogatiuis priuantur. Non igitur mirum, neque absurdum, cum ex illis procedant, si ob eorum facinora vindictæ quoq; parte desumant: quandoquidem, sicuti Plutarchus ait, quæ apud homines beata censentur, propter illos consecuti sint, ac possideant. Bona siquidem corporis & fortunæ à parentibus in liberos naturaliter transeunt, & similiter mala. Et sicut iustorum filij, & ipsi iusti, nobilitant in se genus iustitiæ, dū & patrum & sua iustitia sublimantur: ita & nequissimorū & ipsi filij nequissimi (vt apud Augustinum est) crementum faciunt malitię: quia & malorum filij sunt, & nequitiam illorum exemplarūt ad perditionem multorum. Quis enim malum, & mali hominis filium, nō duplici genere execretur, quo modo bonum, & boni filium duplici mercede non censet honorandum? Exodi.20. &.2. regum.9. Plutar.lib. de sera numinis vindicta. Augusti.lib. quęstionum ex veteri testamento. quęst.14.

Iure igitur ac meritò hæreticorum filij priuantur bonis parentū, vt suo loco fusius disserui. Quidā tamē ex nostratibus per quam durum id esse putant, prę sertim contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

tra filios paruulos, qui bonis parentum, atque adeò alimentis priuati, in vitæ discrimen adducentur. Etenim vt Iulius Paulus ait, necare videtur qui denegat alimoniam. Quamobrem quodã instructiõis capite maiores nostri decreuerũt, vt filij hęreticorum impuberes, qui priuati fuerint parentum bonis, educentur & alantur cura inquisitorũ apud aliquos viros catholicos & religiosos, qui eos fidem catholicã doceãt. l. necare. de libe. agnos. prima instruct. Hispal. c. 22. Lupus senior tracta. de hęresi. c. 18. Io. Lupꝰ in. c. per vestras. §. 72. Corasius in. l. qui libèros. de ritu nuptia. nu. 62. Quemada quæst. 24.

13 Filij catholici hæreticorũ, fautorũ, & receptatorũ, vsq; ad secundã generationẽ ad nullũ ecclesiasticũ beneficium, seu officium publicũ admittendi sunt: sed neque ad ea officia secularia hodie in Hispania admittuntur, quibus vel honorẽ consequantur ipsi, vel alijs nocere queant. Non ergo medici esse debent, non chirurgi, nõ macellarij, & multò minus, iudices, decuriones, aduocati, executores, nec alias omnino publicas functiones gerere possũt, nisi fortè hoc eis a principe, concessum fuerit. Quod si secus fecerint, in pœnam. publicationis bonorum ipso facto incurrunt: quemadmodum plenius legibus pragmaticis continetur: hodie tamen inquisitores mandato regio de his causis cognoscere, & arbitrio suo statuere possunt. c. 2. §. hæretici, de hæreti. lib. 6. pragmatica. 8. cum seq. & instruct. 3. Valdolitana. cap. 11.

14 Quæri tamen solet, an hęreticorum filij catholici ad sacros ordines sint promouendi? Quod nonnullis placere video: quia, vt aiunt, hoc non inuenitur iure prohibitũ. Sed contrariam sentẽtiam sequuti sunt patres in tertia instructione Hispalensi: quam ipse veriorẽ esse censeo: tum quia filij hæreticorum non admittuntur ad ecclesiastica beneficia, & publica officia consequenda, vt paulò ante dixi (ordines autem sacri, ad maxima ecclesiastica officia ministranda, instituti sunt) tum etiam, quia filij hęreticorum infamia notantur, & alijs inferioribus etiam honoribus priuãtur. c. 2. §. hæretici. de hæreti. lib. 6. & instruct. 3. cap. 11. cap. cleros. 21. distin. c. felicis. §. nulli. de pœnis lib. 6. l. qui indignus. de senato.

15 Cæterùm benigna interpretatione legumlatoribus placuit, vt illi tantum hæreticorum filij ab honoribus & beneficijs suprascriptis arceantur, quorum parentes non fuerint vnitati ecclesiæ restituti: & vt primus & secundus gradus generationis solummodo lineam paternam comprehẽdat, per maternam verò lineam ad primum dũtaxat gradum pœna extendatur. Cuius differentiæ ratio esse potest, vel quia deterior est infectio viri, quam fœminę: maiori enim bono maius

maius malum opponitur, sicuti Aristoteles docet libro octauo ethicorum: præstantior sanè est sexus mas, quam fœmina, & primæ causæ efficienti propinquior, vt ait Philo libro de victimis: nam quidquid fœmineum est imperfectum censetur & subditum, vt quod patiatur magis quàm agat: vel quia, quemadmodum familiæ dignitas, nobilitas, & honores descendunt in posteros à sexu virili: sic ex contrario longiorem iacturam in ijsdẽ soboles pati debeat pro delicto paterno. Addo illud Statij lib. 1. thebaidos: nostro quoque sanguine multum errauit pietas, nec culpa nepotibus obstat. c. statutum. 2. de hæreti. lib. 6. & illic interpreres. 8. ethi. c. 10. c. cum caput. 33. quæst. 5. l. 1. de iure immunita. l. exemplo. C. de decurio. lib. 10.

16 Filios autem hoc loco accipimus, non tantum ex iustis nuptijs procreatos, sed eos omnino, qui ex incesto, adulterino, nefario, aut quouis alio complexu nati fuerint: non enim melior conditio illorũ esse debet, qui odio maiori digni sunt. l. parentes de in ius vocando. glo. in dicto. c. statutum. & ibidem Archid. Ioan. And. Ioan. Mona. Philip. fran. & Probus. item collecta. in. cap. excommunicamus. 1. de hæreti Gonsal. in tracta. de hæreti. quęst. 23. Couar. lib. 2. varia. resolut. cap. 8. Gigas lib. 3. de crimi. lesę maiesta. quæst. 7.

17 Quæsitum scio, an filij & nepotes eorum, qui relicti sunt curię seculari, propterea quòd in hæresim relapsi fuerint, suprascriptis pœnis teneantur, etiam si pœnitentiã egerint parẽtes eorum? Quod Ioannes Andræas & Philippus francus verum esse putant, quia non videntur ecclesiæ incorporati, qui curiæ seculari relicti sunt. Contrariam tamen sententiam veriorem esse aiunt Ioannes Lupus senior, ac Dominicus, quibus assentior: quia illi non decesserunt hæretici, sed pœnitentes & restituti ecclesiæ vnitati. Non enim relapsis denegatur sacramentum pœnitentiæ, nec eucharistiæ: quę sacramenta his, qui sunt extra ecclesiam communicari non solent. Nec ideò putandum est, illos ecclesię nõ esse restitutos, quia iudicibus secularibus relinquuntur: nam & cæteri facinorosi, quamuis vltimo supplicio puniantur, si tamen suscepta pœnitentia moriantur, nihilominus in gremio ecclesiæ decedunt. c. statutũ. 2. de hæreti. lib. 6. & illic Ioã. And. Philip. fran. & Domini. Ioan. Lupꝰ decanus segobiensis tracta. de hęresi. cap. 18. cap. super eo. de hæreti. libro 6. cap. in ecclesia. cum seq. 1. quæst. 1.

18 Item quęritur, an hęreticorum filij catholici priuati sint nobilitate sanguinis, vel antiquo parentũ priuilegio ad eos deriuata? Quodquidem prima fronte magis videri posset, quia minoribus etiam beneficijs habentur indigni, & paterna

Universidad de Deusto
Biblioteca

terna infamia notantur: Postremo quia omnibus excluduntur honoribus. Verior tamen est contraria sententia: tum, quia non inueniuntur aliqua lege nobilitate ista priuati, nec leges pœnales extendendæ sunt, sed restringendę: tum etiã quia ea, quæ proueniunt ab auis, atauis, & maioribus, non auferũtur à nepotibus, & alijs descendentibus, propter patrum suorum crimina: & hoc iure vtimur. Sed si is cui priuilegium concessum fuit, in in hęresim inciderit, iure ac merito priuatur illo, vt noster Otalora rectè tradidit. l. quisquis. §. 1. C. ad leg. Iul. maiesta. l. 3. de interdi. & relega. & illic Bart. Ioan. Lup. de regno Nauarræ parte. 5. §. 6. cum seq. Decius consi. 318. Igneus in l. 3. §. fi. & in l. vlti. ad Sillania. Otalora lib. de nobilitate Hispana parte. 4. cap. vlti.

79 Accedit eodem, quòd nepotes hæreticorum retinent ius eligendi, quia non sunt nominatim electionis iure priuati. Sic etiam pater hæreticus non nocet filio catholico in successione aui paterni. l. cum pater. §. hęreditatem. ff. de legat. ij. Cardi. Abbas & Ioan. Imolen. in. cap. excommunicamus §. credentes. de hæreti. Domini. & Philip. fran. in. c. 2. §. hęretici. eodem tit. docto. in l. Gall. §. & quid si tantum. de lib. & posthu. Cassene. in consuetudi. Burgun. rubrica. 3. §. 5. nu. 69. Iacob. segura in. l. cohęredi. §. cum filię. de vulga. & pupil. nu. 73.

20 Prętera filij & nepotes hęreticorum priuandi sunt per sententiam, sed non sunt ipso iure priuati sacerdotijs & beneficijs, quę consequuti fuerint post parentum cõdemnationem: non tamen priuandi sunt vllo modo illis beneficijs, quę antea obtinuerant, quàm patres eorum declararentur hęretici: quia id nullo iure cauetur, & iniquissimum esset. c. satis peruersum. 59. distin. & illic glo. & cęteri. Anto. Abb. Ioan. Imolen. Ioan. de ana. & Felinus in. c. vergentis. de hęreti. Ludo. Roma. singula. 686. Gonsalus de hęreti. prauita. quęst. 23. Couar. lib. 2. varia. resolut. cap. 8. nu. 4.

21 Filij & hęredes admittuntur ad probandam innocentiam patris defuncti per testes idoneos, & fidei zelatores: non tamen censentur idonei filii, & familiares, neque domestici: nisi fortè ad aliqua probanda, quę per alios probari non queant. Citandi autem sunt filii & hęredes cum rei mortui fuerint nec pertinaces, nec plenè confessi, alioqui superuacanea defensio est: quia pertinacem defendere nõ licet, & vt ait Ouidius.

22 *Non est confessi causa tuenda rei.*

l. ad probationẽ dominij. C. de probat. c. filij. de hęreti. lib. 6. l fin. §. vlti. ff. de bonis eorum. l. non omnes §. à barbaris. de re milita. l. 3. C. de naufra. lib. 11. l. consensu. §. fin autem. c. de repud.

Hęc

22 Hæc autem quæstio anceps est, & magnam vtrinque probabilitatem habet. An pœnæ contra filios hæreticorum statutæ, comprehendant etiã eos, qui nati fuerãt priusquam parentes eorum in hæresim laberentur? Quod prima quidem facie satis probare videtur duabus pontificum constitutionibus, quæ generaliter de filijs eorum loquuntur, qui tempore mortis hæretici erant. Deinde causa punitionis hæreticorum eadem est in filijs quocunque tempore natis. Ad hęc, hęresis vitium est merè spirituale nõ trahẽs à carne commercium: quã ob causam distinctio illa, locũ non habet, quę in alijs criminibus obseruari solet: scilicet, quòd hi nascuntur ex infecta radice, illi contra. His ferè rationibus persuasi multi hanc opinionem sequũtur, quam quotidie vsu comprobari videmus. c. filij. cap. statutum. 2. de hęreti. lib. 6. Ioan. And. Domini. & Philip fran. in. c. vt cõmissi. de hæreti. lib. 6. Gonsa. de hęreti. prauita. quęst. 23. Ioan Lupus de iure nauarrę parte. 5. §. 8. obiectione. 4. Galindus in disputatione regia. §. 18. Alfonsus lib. 2. de iusta hęreti. punitio. cap. vlt. & iterũ lib. 1. de potestate legis pœnalis cap. 7. Couar. lib. 2. varia. resolut. cap. 8. nu. 5. Grego. Lupus in regiam. l. 2. tit. 2. parte. 7. Gigas lib. 3. de crimine lęsę maiestatis quęst. 5.

23 Alij verò complures, quib' ego vehementer assentior, benigniorẽ sententiam sequuti, aiunt: hęretici filium catholicum, ante patris hęresim natum, nec infamem, nec in præscriptis pœnis obnoxium esse: quia nulla sit lex, quę talem filium nominatim exprimat: nec eadem ratio sit hui', & aliorum filiorum: postremò, quia multa sunt, quibus probabilior sententia nostra videri queat. Calderinus tit. de hęreti. consi. 3. Petrus, Cynus, & Angelus in. l. quisquis. C. ad. leg. Iuli. maiesta. Prępositus in. c. quo iure. 8. distinct. col. pen. Domini in. c. 2. §. hęretici. de hęreti. lib. 6. Alfon. Carta gena in quodam concilio quęstio. 7. Ioan. de ana. in. c. Vergentis. de hęreti. Tiraquel. de iure primogeniorum. quęst. 31. nu. 4. tractatus de crimine lęsę maiestatis in certo authore quęst. 7. Oroscius in. l. emancipatum. ff. de senatorib,

24 Ac primum quidem, imperatoris Constantini lex huic sententię fauet, qua cautum est, vt crimen patris noceat filijs nascituris, non autem illis, qui tẽpore criminis commissi nati aut concepti fuerant: liberti enim & eorum filij propter ingratitudinem reuocãtur in seruitutem: quod ex Athenienſium legibus Romani accepisse videntur. Retulit enim Valerius Maximus legem illorum his verbis: age quid illud institutum Athenarũ, quàm memorabile, quo conuict' à patrono libertus ingratus, iure libertatis exuitur? Superfedeo te, inquit, habere ciuem, tanti muneris

impium

Universidad de Deusto
Biblioteca

impium æstimatorem: nec adduci possum, vt credam vrbi vtilem, quem domi scelerātum cerno: abi igitur & esto seruus, quoniam liber esse nescisti. Eandem igitur legem ferens Constantinus, post alia inquit, filijs etiam, qui postea fuerint nati, seruituris: quoniam illis delicta parentum nō nocent, quos tunc esse ortos constiterit, dum libertate illi potirētur. Valerius lib. 2. cap. 1. l. 2. C. de libertis & eorum libe. & illic glo. Bal. & cæteri.

25 Ad hæc, sicuti diuus Augustin⁹ quadā in epistola scribit, non imputantur filijs peccata parentum, quæ post eorum natiuitatem à parentibus committuntur. Et super Deuteronomium idem diuus ait, filios natos antè peccatum patris esse prorsus à pœna immunes: non enim trahit, inquit, aliquid ex patre, qui iam natus erat, quando pater eius peccauit. Ecce quomodo beatus ille pater considerat rationem illam vulgarem, quòd nati post commissum crimen, ex infecta radice proueniunt. Nam filius antequam generetur, dicitur esse in patre secūdum corporalē substantiam, & secundum potentiam generationis actiuam: vnde Leui dicitur decimatus fuisse in lumbis Abrahę: quod longè aliter habet in filio nato. Mirū ergo videri non debet si alia sit causa horum, alia illorum filiorum. Augusti. epistola. 75. & super Deut. quæst. 42. cap. nō imputantur & .c. iam ita q3. 1. quę-

stio. 4. ad hebræ. 7. Ambro. Cathari. lib. de peccato originali disputatione. 6.

26 Post hęc, nostrates legumlatores hanc sententiam semel & iterū approbasse videtur: & viri illi percelebres, qui in condendis legibus septipartitis strenuam operam nauarunt, eandem illam filiorum distinctionem sequuti, addunt, sapientissimos ac vetustissimos Hispanos maiores nostros, in pœnis constituendis semper hanc rationem obseruasse. Quod mihi perspicuum fit ex decimo tertio concilio Toletano, vbi quidam restituuntur in pristinam dignitatem, qui tunc in infidelitatem inciderant. Et mox subiungitur: quod etiam de filijs eorum decernimus obseruandum, qui post admissum parentum præmemoratæ profanationis scelus, nati esse probātur. Ecce quòd illi tantùm filij egebant restitutione, qui nati erant post parentum infidelitatem: alij verò nati antè crimen, quia integri status permanserant, non egebant restitutione. l. 6. tit. 27. parte. 2. concilio. 13. Toletano cap. 1. regiæ leges. 4. & 5. tit. 1. lib. 4. ordinatio. l. 3. tit. 9. eodem lib.

27 Neque his oberit, quòd hæresis vitium sit merè spirituale: nam & alia vitia spiritualia, & reliqui animi mores in filios transire solent, perinde atque vitia carnis. Rectè namque ille cecinit.

Qui viret in folijs venit à radicibus humor,

humor,
Et patrum in filios abeunt cum semine mores.

Adde quòd Paulus cap. 5. epistolæ ad Galatas, inter opera carnis hęreses posuit: & nonnunquam vitium corporale vsque ad animum peruenit, & eum vitiat. Accedit eodem, quòd vita & sēsus ex anima in corpus defluunt: quæ si magnis peccatis depranata & corrupta fuerit, corpus etiam ipsum trahit secū in corruptionem, illudq; mirè inficit: siue comūctione societatis, siue iure possessionis, siue deriuationis natura. Vnde fit nōnunquam, vt infirmitas corporis ex animi peccato descēdat, quēadmodū Plato docet in Charmide, dicēs, quemadmodum oculos sine capite curare non decet, neque sine reliquo corpore caput: ita neque sine anima corp⁹: omnia namque vel bona vel mala ab anima in corpus & hominē totum manant. Illam igitur primum & maximè curare oportet, si modo caput & vniuersum corpus bene valere debeat. Quod & Chrysosto mus alicubi tradit. Theophylactus quoque in euangelium Marci, difficiliores, inquit, morbi ex peccatis oriri solent: tanta prorsus est affinitas (vt Gellius ait) corporibus hominum mentibusque. Adde quod nō in eo vis est, vtrùm sit vitium spirituale, vel corporale, sed in hoc potius, quòd hi filij nati sunt ex hæreticis, illi contra. l. 1. §. apud Viuianū ff. de ædili. edi. Theophila. c. 2. Gelsius lib. 4. cap. 13. cap. cum infirmitas, de pœnit. & remissi. Chrysostomus in cap. Mat. 4. homilia. 14. & in Ioannem homilia. 37. Lucas in l. 1. C. de deserto. & occultato. lib. 12. col. 7. Cyprianus noster in psalmum. 38. versu, ab omnibus iniquitatibus.

28 Ad extremum, suffragatur sententiæ nostræ ratio viua & spirans: nam si filius natus ante dignitatē patris, non consequitur prerogatiuas & honores eius: multò minus illi nocere debet crimē à patre post eius natiuitatem commissum: etenim odia restringi, & fauores conuenit ampliari: & miquissimū est, vt alterius odio quispiam pregrauetur. c. odia. de regu. iuris. l. si quis in suo. §. 1. C. de inoffi. testa. l. diuo Marco. C. de quęstio. l. si quis Decurio. 3. l. neque Dorotheum. l. doctitij. l. neminem. l. diuę memorię. l. vlti. C. de decurionib. lib. 10. l. senator. de dignita. lib. 12. l. si cohortalis. de cohortali. eodem lib. l. emancipatum. de senato. l. filij. §. senatores. ad munici. c. 2. qui filij sint legiti.

29 Ne autem catholici & innocentes filij, ante patris hęresim geniti, rigore aliquo puniantur indignè, quantacunq; legum seueritas benigna interpretatione temperāda est. Et vt Fabius ait, etiā si qua sūt iura, quę obstent, si tamen angustus saltem detur accessus, per quem intrare humanitas possit, vera clementia occasione cōtenta est. Miseri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sericordia quidem digni sunt, sicuti Iustinianus inquit, hi qui alieno laborant vitio. Narrans eleganter Plutarchus immanem syllę crudelitatem, post alia dicit, qui proscriptū acceptasset, salutique consuluisset, humanitati pœnam, mortem definiuit: non fratrem, non filium, non parentes excepit: qui ne 31
casset, cędis meredem duo talenta constituit, seu dominum seru⁹, seu patrē filius interemisset. Quod autem omnium iniustissimum existimatum est, proscriptorum filios ac nepotes honore priuauit, omnium bona publicauit: tanti est pro patrum scelere filios innocentes punire. Fabius declamat. 6. l. legem. C. de natura. liberis.

30 Adde quòd, nulla lex est, quæ nominatim filios natos ante patris hæresim puniat: nec generali filiorum appellatione, hi censeri debēt esse comprehensi, quos anteriores leges, quos ratio diuersa, denique quos tot viri sapientes excipiunt. Nec mouet Alexandri quarti constitutio, qua probari putant, filios quocunque tempore natos in eadem causa pœnarum esse: quia nil minus indidem colligi potest. Nō enim constitutio de pœnis filiorū quippiam ait: nec de his qui nati sunt ante patris hęresim loquitur: 32
sed id tantum definit, filios vel hęredes admittendos esse ad probandam innocentiam eius, qui tempore mortis cęremonias fecerat hęreticorum. Ex quo nil aliud intelligi poterit, quàm quòd filij, hoc & illo tempore nati, admittēdi sunt ad probandam innocentiam patris, quemadmodum hęredes etiam extranei ab ea defensione nō excluduntur. cap. filij vel hęredes. de hęreti. lib. 6. l. sed & posteriores. de legib.

Alia tamen constitutio Bonifacij octaui extat, cui respondere posse vix videor: in ea siquidem continetur, quòd filij & nepotes illorum hęreticorum supradictis pœnis comprehenduntur, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur. Ergo sat esse videtur, quòd parentes decesserint hęretici: vnde consequitur, constitutionem de filijs quoque natis ante hęresim loqui, quum post mortem patris ab illo generari nequiuerit. Hęc sunt verba legis fortissima (vt putant) quibus opinio contraria potissimè sustinetur: quę (fateor) fallere possunt parum diligenter iutuentes: cęterum si constitutionem ipsam attentius considerare velimus, haud dubie reperiemus, eam sententię nostrę fauere, aduersę autem opinioni obstare: quod ex his, quę mox dicturus sum, cuiuis facilè perspicuum esse poterit. c. statutum. 2. de hæreti. lib. 6.

Initio, non iure faciunt hi, qui legem latam in fauorem filiorum, retorquere conantur in odium eorum: nulla enim iuris ratio, aut æquitatis benignitas patitur: vt quę salubriter pro vtilitate hominum

num introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad seueritatem. Quòd si constitutionem illam diligenter excusseris, à primo eius capite vsque ad extremum reperies, omnia in fauorem filiorum decreta, nihilque aduersus illos tractatum, nihil contra illos inductum. Excludebantur ab officijs & beneficijs hęreticorum filij vsque ad secundam generationem: id pontifex Bonifacius declarat, vt per paternam lineam primus & secundus gradus comprehendatur: per maternam verò, vt ad primum duntaxat gradum ea pœna extendatur, idque fauore filiorum. Intelligere quiuis poterat ex Innocentij & Alexandri decretis, filios & nepotes quorumcunque hæreticorum ad publica officia, & ecclesiastica beneficia non esse admittendos: id quoque Bonifacius idem pontificia illa constitutione in fauorem filiorum interpretatur, vt de illis tantum filijs id accipiatur, quorum parentes pertinaces in hęresi decesserunt. Vides quam nihil hîc sit, quod filijs noceat? dicto. c. statutum. 2. l. nulla. de legib. l. quod fauore. C. eo. tit.

33 Ad hæc, nulla in eadem constitutione quæstio est, de filijs natis ante, vel post patris hęresim: nec quicquam decernitur ibidē, quo leges anteriores abrogatæ credantur: nec verisimile est, pōtificem illum, tam pium & benignum erga filios, in ea ipsa lege, in qua de filijs tam bene meretur, obiter tamē & aliud agentem, generali tātum filiorum appellatione, tot æquissima iura corrigere voluisse, in odiū & necem filiorū, quibus maximè consultum esse volebat. l. non est nouum. de legib. l. si quando. C. de inofficio testamen. c. ecclesia vestra. 2. de electio. l. vlti. quod met. causa. c. quia verisimile. de præsumptio.

34 Præterea, si æquitati, si verisimilibus coniecturis, denique si iustæ interpretationi locus vllus relinquitur: probabilior sine dubio ex pontificia illa constitutione sententia nostra reddetur. Nam si filij eorum hęreticorum, qui tandem ad ecclesię vnitatem quoquo modo redierunt, non subijciuntur pœnis suprascriptis, quamuis procreati sint ab infectis parentibus: quantò iustius, rectiusque impunitatem consequi debēt ij, qui ex catholicis patribus nati sunt, etiam si postea in hæresim parentes eorum lapsi fuerint? Nec obstant verba illa constitutionis, vnde nonnulli male colligunt, satis esse ad pœnas omnium filiorum, si parentes hęretici sint duntaxat tēpore mortis: nam ea interpretatio contra alia iura, contra æquitatem, & naturalem rationem accipienda non est. Quid? quod ob eam tantùm causam exigit summus pontifex, vt parentes probētur hæretici decessisse, quò planè constet, illos nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

emendatos fuisse, nec ecclesiæ vnitati restitutos: non autem, vt filij ante illorum hæresim nati, constitutionum pœnis comprehendantur indignè. Adde, quòd perrarò euenire solet, vt hi moriantur hæretici, qui vixerunt catholici: nec enim mala mors esse solet, quam bona vita præcessit: & vt Celsus ait, ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter & facilè, quàm ad ea, quæ perrato eueniunt. Accipienda ergo illa constitutio est, de filijs genitis post hæresim patris, qui persistens in errore, decessit hæreticus. authent. multo magis. C. de sacrosanct. eccles. l. 2. C. de condit. insert. l. 3. de libr. præteri. l. nam ad ea. de legibus. l. qui testamento. de testamen. cap. cum cessante. de appellatio. & illic Decius nume. 9.

35 Per difficilis autem quæstio est, an filius patrem occultũ hęreticum accusare, aut saltem iudicibus indicare teneatur. Multi quidem putãt, filiũ ad eas res obligatũ esse. Alexales parte. 3. pręcepto. 4. q. 33. Hérricus in eodem pręcepto, sermone. 5. Lupus in. c. per vestras. §. 75. Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæreti. punit. c. vlti. Caiet. in Deut. c. 3. Marti. Nauarrus in. c. inter verba laudantium. 11. quæst. 3.

36 Nec eorũ leuia sunt argumenta: nã lege Mosayca pater filium impium accusare ac punire debet: ergo & filius patrẽ. Ad hęc, Philo in libro de victimas offerentibus ait, necandũ esse fratrem & filium impium tanquam hostem publicum sine respectu priuatę necessitudinis. Et alibi Ambrosius inquit, prę ferenda est religio necessitudini, pietas propinquitati. Præterea extra controuersiam est, magis diligendum esse Deum, quam patrem: & relinquendum atque odio habendum esse patrem propter Deum. Diuus quoque Hieronymus epistola ad Heliodorum, & ad Marcellam alia in epistola scribit, calcandum esse patrem pro religione, ac solidum pietatis genus esse, in ea re esse crudelem, & genus fore pietatis impium esse pro domino. Accedit eodem, quòd filius tenetur magistratibus indicare patrem proditorem patriæ, vt eleganter docet Cicero libro tertio officiorum. Postremo, in confesso est, patrem esse indicandum à filio, si principem velit occidere. Relinquitur ergo, vt pro synceritate catholicę fidei pater hæreticus à filio sit inquisitoribus apostolicis indicandus.

37 Contrariam sententiam tuetur Alfonsus ille Tostadus: cui equidem vehementer assentior. Nulla enim lex extat naturalis, diuina, vel humana, quę tam graue onus humeris filiorum imponat. Et enim lex illa Moysis de patre aut matre non loquitur: magno sanè argumento, eos prodendos non esse. Id enim haud obscurè legislator excepit, qui cum legẽ bene longam

gam promulgaret, in qua coniunctissimos quosque recensuit, parẽtes tamen omisit, qui in primis nominandi erant. Nam si idem de patre aut matre voluisset, adiũxisset: nec enim deerant illi verba, nec obliuisci potuit legislator ille, vt vnus nostrum: nec lex illa diuina imperfecta esse potuit, nec trahenda est ad speciem longè dissimilẽ. Deut. 13. & inibi Tostadus quęst. 3.

38 Eodem fere tendunt verba illa eiusdem Moysis, occidat vnus quisque fratrem & amicum & proximum suum. Et item illa: consecrastis manus vestras hodie Domino, vnusquisq; in filio & in fratre. Vbi semel atque iterum de patre altum silentium. Cur enim facer Moyses non ante omnia dixit, occidat vnusque patrem suum, nec aliquẽ parricidam laudauit? Nimirũ quia portentum atque monstrum est, (vt inquit Cicero) esse aliquem humana specie & figura, qui tantùm immanitate bestias vicerit, vt parentes occidat: cũ etiam feras inter se partę atque educatio & natura ipsa conciliet. Exodi. 32.

39 Nec obstat argumentum illud, si pater filium, quem amplius diligit, accusare debet, ergo & filius patrem. Nec enim dilectio in causa est, vt pater non sit accusandus, sed maxima illa obligatio, qua filius plus patri debet. Vnde fit, vt pater filium accusare possit, nec lex vlla id vetet: impium verò sit, filium patri diem dicere, vt ait Plato in Euthyphrone. Adde quòd maiorem dilectionem filius patri debet, quam pater filio, vt Plato vndecimo de legibus & Aristoteles libro nono ethicorum cap. 2. authores sunt.

40 Præterea filius tenetur occultare patris crimina, nec se ipsum prodere debet: quod si patrem occultum hæreticum iudicibus indicaret, se ipsum filius proderet, quia infamis esset, simulque bonis patris priuaretur: quo quid cogitari durius possit? Gen. 9. cap. quis aliquando. de pœniten. distinctio. 1. ecclesiastici. 3. cap. cum secundum. de hæreti. lib. 6.

41 Nec mouere quenquam debet, quòd filius patrem impium relinquere, atque illum odio habere queat: non enim conficitur inde, vt illum accusare vel iudicibus prodere teneatur: nec vllus sanctorum patrum id vnquam docuit: nec dilectioni Dei hoc aduersatur: potest enim filius Deum diligere, sicuti debet, & tamen patrem impium nec accusare, nec indicare iudicibus.

42 Ea verò quæ de patriæ proditore retuli, lõgè dissimilia sunt: quia nisi patrię proditor magistratibus indicetur, momento temporis vniuersa respublica perire potest, cuius salus præferenda est saluti patris: hæresii autem paulatim serpit, & neminem occidit inuitum, & quandiu fuerit occulta, parum nocebit reipublicæ: si verò latius

Universidad de Deusto
Biblioteca

serpserit,nullo etiam indicante manifesta iudicibus fiet. Hæc eadem dici possunt de patre,qui de interficiendo principe conurasset:id enim facinus horæ momento committitur : & occiso principe tota reipublicæ salus periclitatur.

43 Ex quibus omnibus, alijsq; multis perspicuum est, Alfonsi tostadi sententiam generaliter esse verisimam:sed vt mihi quidem videtur eget interpretatione. Nam etsi filius non teneatur patrem occultũ hæreticum iudicibus indicare, poterit tamen id facere: & eò magis si pater insanabilis esse videatur. Nec Tostadus aut alius quispiam hoc negat:quinimo laudandus est filius,qui ardore diuinæ religionis naturalem amorem vicerit,& affectum hunc vehementissimum superauerit:sed omnia prius tentare debet , quàm patrem ad iudices deferat.

44 Duę autem sunt species,in quibus filius patrem hæreticum iudicib' prodere debet. Prior est, cùm filius ab inquisitoribus apostolicis iustè interrogatur : posterior, cùm patris hæresis pernicioſa reipublicæ sit.Nam quoties iudex iustè interrogat, toties testis & reus interrogatus tenetur ei dicere veritatẽ: quia magna pars iustitiæ legalis in obedientia consistit , qua parere oportet iudici iusta præcipienti:& quo iure iudex iustè interrogat, eodem interrogari tenentur ei vera fateri. Accedit eò,quòd veritatem occultare in iudicio crimen mortiferum est,præsertim cum testis aut reus iuratus mentitur. Accedit etiam , quòd tunc filius iustè interrogatus se ipsum prodere debet,ergo & patrem.Tho.2.2.quęst. 69.& quęst.76.

45 Postremò, si pater hæreticus pestifer sit, & eius hæreses perniciem & exitium afferre possint vniuersę reipublicę,tenebitur filius ea facere , quæ de patrię proditore , libro tertio officiorum , Cicero his verbis scripta reliquit.Quid si pater fana expilet , cuniculos agat in ærarium , indicet ne id magistratibus filius?nefas id quidem est:quinetiã defendat patrem, si arguatur. Ipsi patriæ conducit,pios habere ciues in parentes.Quid si tyrannidẽ occuparet , si patriam prodere conabitur pater?silebit ne filius? imò verò obsecrabit patrem, ne id faciat: si nihil proficiet,accusabit, minabitur etiam:ad extremũ,si ad perniciem patrię res spectabit , patrię salutẽ anteponet saluti patris. Atq; hæc quidem hactenus : nam in libro , de patre hęretico satis multa de hac quęstione diximus,& illinc assumi possunt , quæ ad hunc locum pertinebunt.

46 Hinc illa exoritur quæstio , an filius iudicibus indicans hæreticum patrem,eximendus sit ab infamia , & ab alijs pœnis , filijs hęreticorun impositis?Quod magis placet Alfonso Castrẽsi quia ratio, inquit , legis cessat in his filijs , qui parentes deferunt:in eis enim paterni criminis exempla non sunt metuenda. Quæ ratio in lege pœnali expressa,cùm cessat,& lex ipsa cessare debet. Hoc tamẽ argumentum fragile quidem mihi videtur: nec enim ea est potissima ratio illarum pœnarum : quę si non alia foret , profectò lex ista iniustissima esset. Nam quis vnquam puniuit innocentem,ob eam tantum causam,quia timet ne fortè aliquando reprobus efficiatur? pœnam culpa præcedere debet,non autem consequi. Nam sicuti Pætus thrasea, apud Cornelium tacitum , libro decimo quinto annalium, inquit, 48 culpa, quam pœna tempore prior: emendari , quàm peccare posterius est : nec propter incertissimã pręsumptionem innocens puniendus est. Deinde,quamuis ratio illa cessare videatur,supersunt nihilominus aliæ fortiores causę,quibus iustè ad hęreticorum filios pœna peruenit , quemadmodum supra luculenter differui. Alfonsus lib.2. de iusta hęreti. punit.c.vlti.l. quisquis. §.1. C. ad leg. iuli. maiesta.c. cum cessante.de appellat.c.literas. de pręsumptio.§. affinitatis. instit. de nuptijs.

47 Eadem tamen sententia ex alijs causis mihi non displicet. Primò, quia impunitate,ac pręmiò etiam dignus est ille, qui ardore , ac zelo fidei,& religionis accensus, ne parenti quidem suo parcit. Deinde, quia hi de republica & catholica

ecclesia bene meriti sunt : quamobrem honore potius, quam ignominia persequẽdi sunt. Postremò, quia hoc fauet innocentibus,& benignius est , & imperiali constitutione sancitum. Aiunt enim Federicum imperatorem constituisse, vt qui latentem patris hæresim reuelauerit,aliorum filiorum pœnis nequaquam subiaceat.Quod pontificia quidem & regia lege confirmari deberet.c.si quis papa.79.distin.l.eum qui. C. de Decurio. lib. 10.glo.in.5.planè.instit. de iure natura. Abulen. lib.2. regum. c.20. quęstio.21.

Pater filium hæreticum ex hæredare potest , & filius patrem : ea enim est iustissima causa exhęredationis, constitutione quadam nouella explicata , quam Harmenopalus retulit in promptuario iuris lib.5.tit.9.

49 Sed an ea lex locum habeat etiam si hęreticus ad sinum ecclesię redierit?& nihilominus puto constitutioni tunc locum esse : parcitur enim hęretico pœnitenti , vt ignis pœnam euadat : sed infamia eius non aboletur : & pœnã quidẽ illa demi potest:sed vt ille ait:Culpa perennis erit:nec alię pœnę abolentur pœnitentia , vt alibi dixero.

50 Quęsitum scio, an filius hæreticus à patre iudicibus oblatus, vel contra, pater à filio indicatus, mitius puniri debeat? Quod Alfonso Castrensi placet , nec mihi displicet, ne videantur se ipsos ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſupplicium obtuliſſe: vt in ſimili ſpecie apud Martianum & Aelianum libro primo relatum eſt. Accedit etiam, quòd benignius cum eis agi ſolet, qui ſe ipſos, & qui alios deferunt. Cæterùm in caſu propoſito magis conſiderare debent iudices ſpontaneam hęretici, ſimplicem, & humilem confeſſionem: eiuſque contritionem, & conuerſionem: quàm extraria iſthæc, quæ metu probationum, & cautè atque dedita opera interdum fieri ſolent. Alfonſus lib. 2. de iuſta hæreti. punit. cap. vlt. l. milites agrum. §. vlti. de re milita. Elianus libro primo variæ hiſtoriæ cap. de patre filium ſuum capitis reum poſtulante. Hippolyt. in. l. 1. §. ad quæſtionem. de quæſtio. l. 1. C. de his qui ſe deferunt. lib. 10. & l. 1. de deſerto. & occultato. lib. 12. Igneus in. l. 3. §. ſi ex ſtipulatu. ad Sillania. Tiraquel. de pœnis, cauſa. 18. cum ſeq.

51 Alia quæſtio ſubinde tractatur à theologis & iuriſperitis: vtrùm Iudæorum, & infidelium filij baptizari debeant, parentibus ſuis inuitis? Cujus quæſtionis varij caſus conſiderari poſſunt. Primus, quum illorum filij bello capti, aut alia ex cauſa efficiuntur chriſtianorum ſerui: tunc autem baptizandi ſunt inuitis parentibus, in quorum poteſtate eſſe iam deſinunt. Nam cum arbitrio dominorum educantur, vitæ illorum perpetuę potiùs, quam temporali prouidere debent. Nam & vnicuique mãdauit Deus de proximo ſuo: & qui ſuorum & maximè domeſticorum, curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Altera ſpecies eſt, cum paruuli permanent in poteſtate parentum, & ab eis iuxta ſectam ſuam educantur: quo caſu, nullo modo baptizari debent parentibus inuitis: quia nõ ſuſciperent fidem, quam vocant habitualem, neque in eis quidquã operaretur baptiſmus. 1. Thimo. 5.

52 Ille autem caſus difficilior eſt, cùm iudęi & infideles ſub dominio noſtro, & inter chriſtianos degunt: nam de filijs paruulis eorum ambigitur, an abduci debeant ad baptiſmũ parentibus inuitis. Quã quęſtionem breuiter ipſe perſtringam: quia in Hiſpania iudæi, & infideles commorari nequeunt. Sunt autem plurimi aſſerentes, nõ licere in ſpecie propoſita, infantes parentibus obluctantibus, ad baptiſma diripi, ne inde homicidia, & apoſtaſię ſequantur. Tho. 2. ſecundę quęſt. 10. arti. 12 Durandus, Richar. & Palud. in. 4. ſent. diſtin. 6. Gerſon in regulis moralibus. glo. in. c. iudęorum. 23. quæſt. 1. Calderi. conſi. 3. tit. de iudęis. Cardi. Abb. Prępoſi. Ioan. de Ana. & Felinus, qui ait hãc eſſe communẽ ſententiam. c. ſicut. de iudęis.

53 Alia eſt complurium diuerſa opinio, aſſerentium, paruulos infideliũ ab inuitis parentibus auferri poſſe, & baptiſmi ſacramento regenerari, nec ex hoc homicidia ſequãtur. Quæ ſententia tametſi probabilibus argumentis nitatur, mihi profecto non ſatis placet, neque vſu eccleſię comprobata eſt. Scotus in. 4. ſent. diſtin. 4. quæſt. vlti. Ioan. maior in lib. 2. diſtin. 44. quęſt. 3. Ioan. And. Archid. Stepha. Ioan. Imola. Lãdul. Aureo. Angel. de claua. Gabriel, & quidam alij. Adde Tho. quolib. 2. arti. 7. & tertia parte. quęſtio. 68. arti. 10. Sylueſtrum in ſumma, verbo, baptiſmus. 4. §. 6. Ioan. echium de ſacramentis homilia. 11. Mat. de afflict. Neapolitana deciſione. 151.

54 Hæc autem omnia de his filijs accipienda ſunt, qui nondum habent vſum rationis: nam illi, quibus liberum eſt arbitrium, nõ ſunt inuiti baptizandi, etiam ſi parentes eorum id velint. Militem enim voluntarium diligit Deus: nec eſt cogendus quiſpiam ad ſuſcipiendam chriſtianam religionem, ſicuti Tertullianus, Iſidorus, & cæteri omnes docent: nec inuitus eſt aliquis faciendus amicus, vt Ariſtoteles ait libro octauo ethicorum cap. 13. Tertullianus lib. ad ſcapulam, Iſidorus lib. 2. de ſummo bono cap. 2.

55 Si verò hi filij ſponte ad baptiſmum venerint, inuitis etiam parentibus baptizandi ſunt. Et hæc eſt vera & conſtans theologorum omnium ſententia. Quòd ſi iudęi & infideles cum filijs paruulis fuerint in chriſtianorum ſeruitutem redacti, poſſunt liberè à parẽtibus auferri, & eis inuitis baptizari, quemadmodum màiores noſtri in concilio quodam Toletano his verbis decreuerunt. Qui iudęos in ſeruitutẽ acceperint, in nullo eos permittant, rituum ſuorum cęremonias celebrare, aut colere: & filios eorum à ſeptimo anno nullã cum parentibus ſuis habitationẽ aut ſocietatem habere permittãt: ſed fideliſſimis chriſtianis nutriendos tradãt: & filios eorum & filias chriſtianis in matrimonium tradant: ne infidelium patrum ſuorũ ſemitas quibuslibet occaſionibus iterare poſsint. concilio. 17. Toletano cap. 8.

56 De minoribus autem viginti annis, qui ſponte de ſe ipſis, de parentibus, de conſanguineis, ac de alijs omnibus, quos hæreticos eſſe ſciant, plenam iudicibus dixerint veritatem, inſtructione Hiſpalenſi decretũ eſt, vt benignè recipiantur, etiam poſt tempus gratię: & vt leuius puniantur, quàm alij maiores natu: quia ætas immatura, & praua educatio, eos quodãmodo excuſare poſſunt. Curare tamẽ inquiſitores debent, vt hi fidem catholicam doceantur, & plenius ac melius deinceps inſtruantur. Huc accedit iurecõſultus Triphonius, qui de impuberum punitione loquens, inquit, ætatis miſeratio ad mediocrem pœnam iudicem perducere debet. prima inſtructio. Hi

Universidad de Deusto
Biblioteca

spalen. cap. 9. l. auxilium. §. in delictis. de minori. c. 1. & 2. de delictis puero. Corasius lib. 6. miscella. cap. 23.

57 Accedit etiam, quòd plerũque præceptis parentum imbuti filij, ad eorum hæreses, moresque deducuntur: & antequam liberũ arbitrium habeant, impietatem illorũ simul cum lacte sugunt. Ochozias rex Iudæorum, sicuti sacra testatur historia, ingressus est, per vias dom⁹ Achab, quia mater eius impulit eũ, vt impiè ageret. Proinde gratias ingentes omnipotenti Deo semper agere debemus, quia nos ex parentibus catholicis & in Hispania nasci dignatus est: nam si ex hæreticis, iudeis, aut infidelibus nasceremur, & inter illos educaremur, haud dubie quin similes eis, ac fortasse deteriores efficeremur. Nam vt ait Prudentius lib. 1. contra Symmachum: vt semel obsidet pectora patrũ vana superstitio, tener fili⁹ colit quicqd sibi parentes monstrãt, & errorem cum lacte bibit. Gatias fortunę agebant Socrates & Thales Milesi⁹, ꝙ græci nati essent, non barbari: quãtò rectius nos Deo vero gratias habere, agereq; debemus, ꝙ in tantis hęresum procellis nati sumus Hispani? 2. Paralipo. 22. c. dixit apostolus. 24. quæst. 3. Laertius lib. 1.

58 Si verò minor viginti annis doli capax, hęreticus pertinax fuerit, & monitus atq; conuictus ad ecclesiam redire noluerit, perinde ac si maior esset, iudici seculari relinquẽdus, & ab eo in ignẽ mittendus est. Nõ enim parcitur minorib⁹ in atrocioribus delictis, præsertim in his, inquibus malitia supplet ętatis defectũ, quale crimen hęresis est. textus & glo. in. l. auxiliũ. §. in delictis, de mino. glo. & interpretes in. l. fere in omnibus de reg. iuris. Tiraquel. lib. de pœnis, causa. 7.

59 Quòd si quispiam, dũ esset minor viginti annis, inciderit in hęresim, & maior factus conuictus fuerit de crimine, videbatur prima frõte puniendum eum esse mitiùs, tãquam impuberem & minorem: quia, vt apud Vlpianũ est, quoties de delicto quæritur, placuit non eã pœnam subire quem debere, quã conditio eius admittit eo tempore, quo sententia de eo fertur: sed eam causam sustinere, quam sustineret, si eo tempore esset sententiam passus, cum deliquisset. Verius tamen est, puniri debere talem hæreticum perinde ac si eo tẽpore delinquat, quo sententia in eum fertur. Quia hæresis cum eo creuit, & secum illam semper habuit, qui nunquam illam confessus est. Non secus atq; si quis impubes rem aliquam furto subtraxerit, & eam semper possederit, donec maior factus deprehensus cum ea sit. Adde ꝙ & grauius iste deliquit, qui nunquam ad ecclesiam verè conuersus est, & seueriùs puniri debet, qui tandiu tacuit occultum secum ferens sub pectore vulnus. Tãtò enim grauiora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam

animam detinent alligatam. l. 1. de pœnis. l. si dominium. & illic Bart. & in. l. inficiande. §. infans. de furtis. c. elci. de consuetudi.

60 Quamuis autem maiores viginti quinque annis curatore non egeant, iuxta quod apud Ioannem scriptum est, ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de se loquatur: minoribus tamen in causa etiam hæresis, curator ad litem ab inquisitoribus decernẽdus est: cuius authoritate, consilio, ac diligentia, innocentiam suam rei tueri possint. Quod quidem ea cautione faciendum est, vt nec minoribus facultas defensionis auferatur, nec ipsi curatores sub defensionis prætextu impietatem illorum occultare queant. Recti quidem iudices, horum reorum curatores, defensores, & patres esse solent: nec isti curatores (vt assolet) mutã personam agere debent: sed causas impuberum & minorum diligenter fideliterque defendere. Nam inter omnes constat, fragile esse & infirmum huiusmodi ætatis consilium, & multis captionibus suppositum, multorumque insidijs expositum. Quamobrem sanctissimè Iustinianus constituit, vt in criminalibus causis minoribus viginti quinque annis omnino curatores adsint: cum sit cautius & melius cum suasione perfectissima, & responsa facere minores, & se defendere: ne ex imperitia sua, vel iuuenili calore, aliquid vel dicant, vel taceant, quod si fuisset prolatũ, vel nõ expressum, prodesse eis posset, & à deteriore calculo eos eripere. Quidquid igitur cum minoribus viginti quinque annis actũ fuerit in criminalibus causis sine curatoris authoritate, nullius prorsus momenti, erit. Ioannis. 9. l. 1. de minori. l. clarum. C. de authori. pręstan. Corne. cõsi. 198. lib. 4. Hippolit. consi. 130. Bertran. consil. 326. lib. 3. Gratus consi. 52. lib. 2. Mat. de afflict. decisione. 208.

De hæresi

1 *Hæresis qualis vox sit, & quid significet.*
2 *Hæresis definitiones.*
3 *Hæresis vt consummata dicatur, quid habere debeat.*
4 *Hæresis consummata explicatur.*
5 *Hæresis in fidei catholicæ materia committitur.*
6 *Catholici scriptores quibus in rebus salua fide dissentire possunt.*
7 *Hæresis quam impium sit crimen, & quot mala importet.*

Titulus XXX.

8 *Hæreses vnde oriri soleant.*
9 *Hæresis aliæ causæ recensentur.*
10 *Hæresis ex quibus amplius causis procedat.*
11 *Hæresis quare multis modis fiat.*
12 *Hæresum remedia.*
13 *Transactio nulla est, quæ de crimine hæresis à quocunque facta fuerit.*
14 *Hæresim manifestam quæ propositiones sapiant.*
15 *Hæresim manifestam quæ crimina præ se*

Universidad de Deusto
Biblioteca

se ferant.

16 *Pacta & conuenta cum dæmone quomodo distingui soleant.*

17 *Dæmones inuocare per modum imperij, aut eis comminando præcipere posse homines, fieri nõ posse censet August.*

18 *Amoris impatientia sortilegia facere & cereas imagines, quo pacto superstitiosum, non hæreticum sit.*

19 *Hostiam non consecratam petere tempore mortis an sapiat hæresim.*

20 *Sortilegiorum & diuinationum cognitionem, nisi manifesta in eis hæresis sit, ad inquisitores non spectare multorum est sententia.*

21 *Inquisitores de sortilegijs & diuinationibus cognoscere debent.*

1 æresis, græca vox est, latine secta sonat, olim sæpe in bonam partẽ accepta, hodie verò nomen odiosum est, & apud vulgus infame. Significat hæresis, de aliquo dogmate firmatam opinionem, in qua homo tenaciter persistit: vnde hæretici dicti: quo nomine significantur, qui contra Christi fidem, aut illius ecclesiam, vel docent, vel credunt. Dicitur autem hæresis ab electione, quia scilicet, eam sibi vnusquisque disciplinam eligit, quã putat esse meliorem. Sed cùm lex nostra data sit ab omnipotẽti Deo, non autem ab hominibus electa, ideireo christianorum non est, electio sectę: & quia in baptismo iuramus in verba Dei, & in ecclesiæ doctrinam, in captiuitatem redigere debemus nostrum intellectũ in obsequiũ Christi: proinde quisquis aliam fidem, aut aliam doctrinam elegit, iure ac merito hæreticus, & infamis, & execratione dignus habetur. c. hęresis. 24. quęst. 3. Budæus. in l. 1. §. exempli. de ædili. edicto. Corasius lib. 3. miscellanc. cap 8. Couar. lib. 3. varia. resolut. c. 1. Canus lib. 12. de locis theologicis cap. 9.

2 Hæresis autem multifariam definitur à multis, sed in eandem sententiam conueniunt omnes. Quidam definiunt, hæresis est propositio falsa, fidei catholicæ repugnans. Alij sic, hæresis est dogma falsum catholicæ veritati contrarium, in eo qui fidẽ Christianam professus est. Aliter, hæresis est error pertinax contra catholicam veritatem: vel hęresis est falsa & erronea opinio, per quam falsè intellectus opinatur de aliquo contra fidei veritatem: vel, hæresis est fidei vitium, quo quis singulare aliquid à communi ecclesiæ catholicæ fide ac sententia eligit, ac proinde se ab ecclesia separat, qua se rectius sentire præsumit: & ob id hęresis, hoc est electio, haud insignificanter appellatur. Demum hęresis est, dogma falsum cõtra fidem catholicam, ab eo qui fidem profitetur, pertinaciter assertum, vel in dubium reuocatum. Cardi. Hispanus lib. 4. de ecclesia, parte. 2. cap. 1. Guido de hęresibus cap. 3. Gabriel in lib. 4. sent. distin. 13. quęst. 2. Pighius lib. 4. hierar. ecclesiasti. cap. 8. Brunus lib. 1. de hæreti. cap. 1.

Tria

3 Tria igitur necessaria sunt ad hæresim consummatam: falsa credulitas, quæ est ex parte virtutis animæ siue potentiæ rationalis: peruersa voluntas, quæ est ex parte cõcupitiuæ: pertinax defensio, seu impugnatio, quæ est ex parte irritabilis. Duo pertinent ad intellectũ, error, & sententia fidei: pertinacia verò pertinet ad volũtatem: & hęc est, quę consummatum facit hęreticum. Voluntas enim est tanquã manus ipsius animæ, quibus aggredimur & apprehendimus res: quemadmodum Theages Pythagoricus tradit. Vnde si quispiam crediderit, se tenere sententiam aliquam fidei catholicæ, cùm contrariam illi teneat, huiusmodi adhęsio non est hęresis, quia pertinacia caret. Ergo hæresis est, infidelitatis species, ad eos pertinens, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt: & est vitiũ, quod in intellectu ponitur, non tamen absolutè, sed vt moto à voluntate eligente. Vt autem Metopus Pythagoræus ait, voluntas constat ex intellectu & appetitu: intellect' verò ex rationali parte animæ, appetit' ex irrationali oritur. Theages quoque pythagoricus in lib. de virtutibus inquit: electio constat ex intellectu & appetitu, quorum intellectus quidem est partis animæ rationalis, appetitus autẽ irrationalis. Alex. ales. parte. 2. quęst. 181. Tho. & cæteri. 2. secundę quęst. 11. Torquemada lib. 4. de ecclesia parte. 2. cap. 4.

4 Hæc autẽ tria, quibus consummata efficitur hęresis, planè ac familiariter ita explicari possunt: vt hęresis sit, dogma falsum, seu doctrina, propositio, assertio, vel opinio falsa, qua scienter aliquis eligit contrarium eius, quod ecclesia catholica docet: in qua electione includitur error approbans falsa pro veris, aut vera pro falsis: certa pro incertis, aut incerta pro certis: de qua re alibi plenius disserui. In eadem quoque electione concluditur pertinacia, qua quis impudenter errorem præponit catholicę veritati, quemadmodum alio loco dicemus.

5 Materia quoque fidei catholicę necessaria est, vt opinio contraria hęresis sit. Importat enim hęresis corruptionem fidei christianę: ad quam non pertinet, si quis habeat falsam opinionem in his, quę non sunt fidei. Vnde Didymus lib. 3. de Spiritu sancto inquit: in alijs rebus ex consortio vocabulorũ error euenies, cõfusionem & pudorem ei, qui errauit, sportat: de supernis verò & diuinis lapsus ad praua, ad ęternam pœnam deducit & barathrum: maximè cùm semel deceptus noluerit resipiscere, sed suum defensare impudenter errorem. Et Isidorus libro secundo de summo bono, ait: nil obesse cuiquam, si per simplicitatem aliquam de elementis indignè sentiat, dum modo de Deo vera pronuntiet. Quod sub-

inde

Universidad de Deusto
Biblioteca

inde diuus Augustinus, cęteriq; tradiderunt. Augusti.lib.3.de libero arbitrio,& in Enchiridio.c. 21.c.in quibus. 22. quęst. 2. Isidorus lib.2. de summo bono cap.1. Tho. 2 secundæ quęst.11.arti.2.Guido de hæresibus cap. 3. Torque lib. 4. de ecclesia,parte.2.cap.13.

6 Hinc est,quòd sępissimè catholici scriptores salua fide dissentiũt in his rebus,in quibus nil refert, vtrùm hoc dicatur an illud. Cuiusmodi est,quęstio, de salute Origenis:de qua inter Hieronymum & Ruffinum,inter Ioānem picum & alios acris contentio est. Cui confinis est quæstio,de salute Salomonis:quem perijsse putant,Augustinus,Chrysostomus, Beda, Gregorius, Liranus, Rabanus, Alfonsus Tostadus,& alij multi:è contrario autem Ambrosius, Hieronymus, Thomas,Vicentius,Origenes,Isidorus,Burgensis,Leo papa, & hebręorum plurimi, vt apud Aluarũ Pelagium est, inter diuos eundem esse coniectant. Et passim sese cuicunque offerunt mille talia. Ioan. Picus in apologia quęst.7. August. lib.17.de ciuitate Dei.c.20.& lib.3. de doctrina christiana.c.21. Chrysostomus in Mat. homilia. 68. Aluarus Pelagius lib.2.de planctu ecclesię arti. 45. Alfonsus abulen. in lib.2.regũ.c.7.quęst.vlti.Tho.lib.3. de regimine principum.c.8. Ioan. Ludoui. Vivaldus in opera regali. Feli.in.c.ne innitaris .de constit.& in.c.1.de præsũptio. Alber Pighius lib.7.de libero hõinis arbitrio. c.2.

7 Est autẽ hæresis grauissimũ crimen:eò cæteris peius, quò latius se diffundit,acutius penetrat, tenaci⁹ adhęret,ac difficili⁹ curatur. Quod quàm sit noxium,inde censeri potest,quia fidem catholicam impedit, fundamentum totius pietatis, sine qua ĩpossibile est placere Deo. Morbus animę grauissimus impietas est, vt ait Mercurius in pymandro, dialogo.12.& vt Augusti. ait, hæreses orthodoxis sunt,dogmata peruersitatis,animas illaqueantia, & in profundum prącipitantia. Et Epiphanius libro ancorato, deterior est fidei peruersitas infidelitate:incredulitas enim fidem accipiens corrigi poterit:fidei verò peruersitas incorrigibilis est, & ægre saluatur, nisi donum & gratia aliqua ex supernis accesserit. Augustinus aduersus Donatistas, hæreticum hominem, quo vis ethnico, quantumlibet malo, peiorem esse iudicat. Adhæc tantò execrabilior est hęresis,quàm idololatria, quantò deterior est, qui sub specie mutuę beneuolentię amicum prodit, quàm qui hostem aperto marte aggreditur. Ad summam,hæresibus vera & catholica fides & religio labefactatur:animę &corpora occidũtur: tumultus & seditiones cõmouentur:pax &trãquillitas publica perturbatur: deniq; toti⁹ reipublicę christianę stat⁹ &forma in peius cõmutatur, & nonnunquã subuertitur etiam & extinguitur.

Sed

Sed hæresum omniũ pessimæ hæreticorum huius temporis sunt, quia non portionem aliquam ledere, sed ipsa christianæ religionis conantur fundamenta destruere. Vide Augusti.in Ioannem tractatu.18.& lib.6.contra Donatistas.c. 41. vide Alfonsum lib.1. aduersus hæreses cap.1.& lib.1.de iusta hęreti.punit.c.2. Brunũ lib.2.de hęreti.

8 Hæresum autem causæ multæ traduntur à multis, fragilitas intel 9 lectus humani, conuersio ad peccata & errores, quibus obscuratur cor insipiẽs:malitia, quæ corrumpit & mutat intellectum:sublimitas rerum diuinarum:negligentia quærendi adiutorium Dei ad fidẽ confirmandam, & adiuuandam incredulitatem:superbia,qua omnes hæretici prudẽtię suę innituntur. Vnde Hieremias inquit,arrogantia tua, & superbia cordis tui decepit te. Vbi glossa,omnis hęreticus arrogans. Et Gregorius: tãtò à Dei luce longe sunt, quãtò apud se humiles non sunt. Et Bernardus super cantica, superbo oculo veritas non videtur, & syncero patet. Affectio quoque inordinata intellectum trahit ad contraria fidei: multi namque defecerunt, spe, amore,odio,timore,alij etiam inuidia,qua sępe adulteratur veritas,vnitas scinditur, ad hęreses atque schismata prosilitur, sicuti docet eleganter Cyprianus, sermone de zelo & liuore. Qui alio quoque sermone,de bono patientiæ ait:impatientia etiam in ecclesia hęreticos facit. Quæ omnia & id genus alia, voluntatem & affectus hæreticorum vsque eo deprauant, vt in stultissimos,stupidissimos,& impijssimos errores,(quemadmodum lutheranis,sacramentarijs, anabptistis,& cæteris accidit) passim præcipitentur. Hiere.49. Peraldus in summa virtutum tractatu de fide cap.28.

Alij aliter causas hæresis colligunt: quarum dicunt esse potissimam, immodicum sui amorem: vnde fit, vt sua semper hæreticis placeant, proprijs inuẽtis delectẽtur: quamobrem, & obstinati, & pertinaces fiũt. Nam vt Plato dialogo quinto de legibus inquit, nimius in seipsum amor omnium peccatorum omnibus semper est causa: occęcatur quippe circa amatum qui amat. Quapropter qui se amat, cum se ipsum magis quam veritatem honorandum putet, quid iustum, bonum, & pulchrum sit, male iudicat. Accedit etiã gloriæ cupiditas,& vana scientia inflans. Sed vt sapiẽtissimè Augustinus inquit, cuiusmodilibet excellant ingenio nisi Deus adsit, humi repũt. Posthęc, proprius cuiusque inordinatus affectus est illi causa cadendi:nempe auaritia,libido, superbia, libertas, ambitio, inobedientia,gula,cæteraque huiusmodi vitia effrenata, prout trahit sua quemque voluptas. Nam sicuti rectè Gerson ait, omnis excel-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cellens affectio trahit ad se iudicium rationis: & persæpe appetitus trahere solet intellectum & voluntatem: & item affectus rationē vincere, quemadmodum Buridanus tradit, & rebus ipsis experimur quotidie. Augusti. de vtilitate credēdi. c.10. Gerson tracta de examinatione doctrinarū parte. 2. consid. 6. Buridanus in lib. 7. ethi. q. 9.

10 Præterea prauorum librorum lectio: zelus non secundum scientiam: prælatorum negligentia: ignorantia doctrinæ christianę: sacrarum literarum in linguam vulgarem translatio: indifferens prædicatio verbi Dei, per quoscunque prauos & indoctos: indignitas præsulū & sacerdotū: versutia diaboli: principū impietas, & mille talia, in causa sunt, vt hæreses nascātur, & crescant: sed illę potissimùm vigent, quibus voluptas comes est: quales iam ōlim fuerunt Mahumetis hæreses, & hodie sunt lutheranorum & nouorum hęreticorum. Et vt apud Cæsarem est, libenter homines id quod volunt, credunt. Et sicut sapiens ait, nō recipit stultus verba prudentię, nisi ea dixeris, quæ versantur in corde eius. Etenim verissimum est Sophoclęū illud, à Plutarcho in Artaxerxe relatum: facilis est via & prona, quaquò volumus, ducimur. Et sicuti Demosthenes tertia oratione olynthiaca inquit: omnium facilimum est, semetipsum decipere: quod enim quisq; vult, id etiā sibi fingit.

11 In summa, hæresis, quia mala est, multis fit modis: malum enim infinitum incertumque est, (vt pythagorei conijciunt) bonum certum atque finitum.

Vno namque modo bonus est, multisque nefandus.

Malum namque multiplex, at bonum solistimum, (id est, simplex, & vniforme,) quemadmodum ab Aristotele traditur. Boni ac veri vnica est via, mali & falsi innumerabiles: videlicet quotquot ab illa vnica aberrant, ex falsa opinione nascentia, vbi desinant nō habēt: null⁹ enim terminus falso est. Via eunti aliquid extremum est: error immensus est, vt ciuis meus Seneca inquit epistola. 16. Iulius Cæsar lib. 3. de bello gallico. Prouerb. 18. Aristoteles. 2. ethi. c. 6. & lib. 1. magno. mora. cap. 25. & sacer Dionysius lib. de diuinis nominibus. c. 4.

12 Cognitis hæresum causis, remedia quoque illarum pariter cognoscuntur: quādoquidem verum ac tritum est, contraria contrarijs curari. Vt enim Aristoteles inquit libro. 5. politicorum, dubitari nō potest, quin cognitis ijs quæ interitū important, ea quoque quæ salutē afferunt, intelligantur: cùm contraria contrariorum sint efficientia. Tunc igitur hęretica pestis prę caueri, & extirpari facile poterit, cùm priuati omnes deuitauerint varia & peregrina dogmata, & profanas quaslibet nouitates: cum singuli hōines prodiderint, accusa

uerint, & consequuti fuerint hęreticos: cū reges & principes catholici fuerint, ac fidei zelatores: cùm prælati & prædicatores eruditione, bonitate, atque sapientia fulserint: postremo, cum iudices, rectoresque populorum, prudētes, iusti, ac diligentes in hęreticis inquirendis & puniendis fuerint: hoc enim potissimum & præsentissimū remedium est aduersus hæreses, vt inquirantur hæretici diligentissimè & puniantur seueriſsimè. Vide Gersonem tractatu de sēsu literali sacrę scripturæ, Alfonsum lib. 1. ad uersus hæreses. c. 11. & fusius lib. 3. de iusta hæreti. punitio. Aristote. 5. polit. c. 8. Brunum lib. 1. de hæreti. cap. 5. & iterum lib. 3.

13 Illud autem extra controuersiā est, quod à quibusdā traditū scio: nullam esse transactionem, quę de crimine hæresis à quocūque facta fuerit. Etsi enim de alijs multis criminibus transigere, vel paciſci liceat: non tū id vllo pacto permissū est, in his criminibus in quorum punitiōe publico bono, & animarum saluti consulitur: ea enim res priuatorum pactionibus nequaquam subijcitur. l. si vnus. 5. pacta de pactis. l. transigere. C. de transactio. & illic Purpuratus. & Padilla noster. nu. 97. Nicol. Arelata. tracta. de hæreti. notab. 8.

14 Quia verò quędam sunt crimina, quę magnam suspicionem hęresis præ se ferunt: de quibus inquisitores cognoscere nequeunt, nisi sapiant hęresim manifestam: operępretiū erit pauca hoc loco de his breuiter cōmemorare. Illa igitur propositio sapit manifestam hęresim, ex qua, concesso & assumpto aliquo, quod non potest probabiliter negari, sequitur hęresis in fide. Aliter, illa sapit manifestam hęresim, ex qua & quibusdā veris, quæ nulla tergiuersatione possunt negari, sequitur hęresis manifesta. Illa quoque propositio eundē saporem habet, quę in prima verborū significatione, & prima fronte, sensum habet hæreticum, quāuis piè intellecta possit habere sensum catholicum. Denique vt Ioānes Torquemada inquit, hęresim sapiunt propositiones hęresi propinquæ, qualis est, quę asserit peruersū dogma, ex quo cū notorio vero, quod negari non potest, sequitur hęresis proprie dicta. Gerson alphabeto. 14. Ecchius lib. 1. de primatu Petr. cap. 6. Alfonsus lib. 1. de iusta hęreti. punit. cap. 3. Ioannes Torquemada lib. 4. de ecclesia parte. 2. cap. 10.

15 Prętera illa crimina sapiūt manifestam hęresim, quæ naturâ suâ præ se ferunt aliquid, quod est hęresis manifesta. Vt baptizare imagines, prę se fert, quod illæ sunt capaces huius sacramenti. Et scienter puerum rebaptizare significat, quod baptisma potest bis cōferri. similiter, circa aras idolorum genua flectere, preces nefarias dicere sacrificia offerre, pectus tundere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& id genus alia perpetrare, idololatriam præseferunt, & manifestam hæresim sapiunt. c. igitur 26. quæst. 3. glo. & interpretes in. c. accusatus §. sane. de hæreti lib. 6. Oldraldus consi. 210. Dominicus consi. 54. Syluester in summa, verbo, hæresis. 2. num. 4.

16 De inuocatione dæmonum, & pactis cum eis conuentis, communiter hæc distinctio approbari solet. Quædam ordinantur directò in dęmonum reuerentiam, qualia sunt, adorare, oblationes & sacrificia offerre, inuocare ad futura prænoscenda, tribuere illis aliquid, qđ solius Dei sit, pactą cum eis facere, aut fœd' percutere ad suprascripta, similiaue perpetranda: & hæc omnia sapiunt manifestam hæresim. Quædam fiunt obliquè ad reuerentiam dęmonum, vt curiosi & perditi homines aliquid sciãt, aut operentur eorum ope, inuocantes dęmones ad quęstum faciendum, vel ad pudicitiam tentandam, vel ad simile quippiam, quod sit eorũ proprium: quæ si fiant per modũ imperij, non venerando dæmonẽ quasi Deum, vel infallibilem veritatem, hęc (vt aiunt) non sapiunt manifestam hęresim. glo. Dñi. Philip. Fran. & cęteri in. c. accusatus. §. sane de hæreti. lib. 6. Oldra. consi. 210. Alberi. in rubrica. C. de hæreti. Ioan. And. ad speculum titul. de sortile. Bal. consil. 95. lib. 1. Dominici consil. 54. Gonsal. de hæretica prauit. quæst. 9. Mar. de affli. in constit. Sicilię tit. 1. quæst. 1. Ponzini. tractatu de lamijs nu. 82. Grillan. de sortile. quæst. 10. Brunus lib. 1. de hęreti. cap. 2. Syluester in summa, verbo, hæresis. 2. nu. 4. summa rosella, verbo, hęreticus. nu. 3. Alfon. lib. 1. de iusta hęreti. punitio. c. 19. Caieta. 2. secũdę. q. 95. arti. 4. Ludo. care. de hęreti. nu. 23. Alberti. lib. de agnoscen. assertio. catholi. quæst. 11.

17 Beatus tamen Augustinus, erroneum, ineptum, & ridiculum esse censet, inuocare dęmones per modum imperij, aut eis comminando præcipere: non enim est potestas super terrã (sicuti Iob inquit) quę comparetur eis. Cęterũ dęmones, vt fatuos irrideant, atque decipiant, fingũt se cogi, atque timere, sicuti multis Parrhisiensiũ decretis declaratum est: quemadmodũ Gerson variis suorum operum locis meminerare solet. Illud autẽ prętereundum uolui, quòd ille inseruit operi, de erroribus circa artem magicam, his verbis: quòd dare, vel offerre, vel promittere dęmonibus qualemcunq; rem, vt adimpleant hominis desiderium, aut in honorem eorũ aliquid osculari, vel portare, non sit idololatriæ error. Augusti. lib. 10. de ciuitate Dei. cap 11. Iob. cap. 41. Gerson tracta de erroribus circa artem magicã dicto. 3. & in fine. & sermone primo, de sancto Antonio veritate. 3.

18 Facere autem sortilegia, & imagines cereas, vel alias obseruatiões vanas, ad prouocandũ, & allicien-

dum animum ad amorem: si modo non misceantur sacra profanis, superstitiosa sunt magis quam hæretica. Nam qui talia committũt, amoris insania occęcati ea perpetrare solent, nec errant in fide, nec ea licere credunt. Oldra. consi. 210. glo. & cęteri in. c. accusatus. §. sane. de hæreti. lib. 6. Iason in. l. huiusmodi. §. vlti. de legat. 1. adde Aristo te. lib. 1. magno. mora. cap. 17. & chrysosto. in epistо. ad Roma. sermone. 24. col. pen.

19 Multi autem putant, quòd petere hostiam non cõsecratam tempore mortis, non sapit manifestam hæresim. Quorum opinio sine delectu, recipienda nõ est: nam si fuerit aliãs in fide suspectus, qui maximo sacramento velit illudere, hũc ego vehementissimè suspectum iudicarem: & cõmissum illud sapere manifestam hæresim crederem. Quis enim catholicus decedere vnquam voluit, non prius accepto diuinissimo illo viatico? Profecto in re vsque adeò sacra, & tam periculoso tẽpore, nulla simulatio ferenda est, nec præsumenda quidem. c. de homine. de celebra. missa. Calderi. consi. 4. tit. de hæreti. Ioan. de ana. & Feli. in. c. ad abolendam. de hæreti. Alberti. eo. tit. lib. 6. in rubri. quæst. 13. nu. 66.

20 Quum incertum est, vtrùm diuinationes, & sortilegia sapiãt manifestam hæresim, & propterea de iurisdictione ambigitur, inquisitores de eo cognoscere nequeũt: quia non habẽt in his causis iurisdictionẽ, nisi manifestè sapiant hęresim. Et ita multi iurisperiti sentiũt. glo. in. c. accusatus. §. sane. de hęreti. lib. 6. & inibi Ioa. mona. Archid. Ioa. And. Dñi. & Philip. Frã. itẽ Feli. in c. si clericus laicum. de foro cõpet. Ludo. care. de hæreti. nu. 24.

21 Opinio hęc nullo iure, aut euidẽti ratione ꝓbatur: quinimo contraria sententia iure, ratione, & vsu, comprobata, & recepta est. Ac primùm, illud legibꝰ multis cauetur, vt quoties dubiũ est, an aliquis iudex esse possit, eiusdem sit eadẽ ipsa cognitio: quę regula iuris notissima, non habet in specie proposita aliquã exceptionẽ. Deinde, cõplurib⁹ placet, ac verum est, quòd etiã delegatꝰ iudex, qui fragiliorẽ iurisdictionẽ habet, quàm inquisitores cognoscere potest de facti quęstione, vnde cõstare queat, vtrùm eiusdem sit iurisdictio. Ad hęc, inquisitorũ cognitio facilè subuerti posset, asserẽte quolibet, sortilegia, vel diuinationes nõ sapere manifestã hæresim. Ad extremum, aduersus ea scelera perpetrantes procedere quoq; possunt inquisitores, tanquã cõtra suspectos: qꝫ vsu receptũ esse, Bonifacius author est. l. si quis ex aliena. de iudi. l ordinata. §. vlti. de libera. cau. cap. super literis. de rescript. glo. in. cap. 1. de offi. delega. lib. 6. & illic Archic. Hostien. Ioan. And. & Domini. item Fran. squilacen. de fide catholica cap. 56. Federi. senensis consi. 157. summa rosella,

sella,verbo,hæreticus,nu.3. Feli.in c.si clericus laicum. de foro compet. Ponzini. de lamijs.nu. 79. Nicol.arelata.de hæreti.notabi.3.Bonifa.de vitali.in Clem. vlti.in fine. de hæreti.

De hæreticis

1 *Hæresum primus inuentor.*
2 *Hæreticus quid sit.*
3 *Hæreticum quomodo definiant. Augustin. & alij doctissimi & sanctissimi viri.*
4 *Hæreticus vtquis proprie dici possit, debet esse christianus baptizatus.*
5 *Hæreticus an sit censendus, qui hæresi infectus, se baptizatum fuisse putat, cum baptizatus non sit.*
6 *Cathecumenus, qui constanti animo baptismum suscipere statuit, & postea in hæresim lapsus fuit, an sit proprie dicendus hæreticus.*
7 *Apostata an sit censendus infans baptizatus, qui captus ab infidelibus eorum impietatem didicit.*
8 *Hæresis esse non potest consummata sine intellectus errore.*
9 *Hæreticus vt efficiatur christianus baptizatus, opus est vt erret in fide catholica.*
10 *Hæreticus habere debet scientiam vel notitiam contrariæ veritatis, vt hæreticus censeatur.*
11 *hæresis potissima ratio in eo consistit, vt hæreticus consultò seipsum ab ecclesia separet.*
12 *Pertinacia consummatum facit hæreticum, & qua in re consistit.*
13 *hæreticũ propriè eũ esse plærisque placet, qui totam fidẽ catholicam nõ deserit.*
14 *hæretici vnde cognosci possint.*
15 *hæretici huius temporis ex ipsorum pestiferis moribus cognoscuntur.*
16 *hæretici conuiciatores & procaces sunt.*
17 *hæretici lutherani Deum atque homines irrident.*
18 *hæretici mẽdaces, peruersorũ dogmatum cultores, & pleni sermonibus sunt.*
19 *hæretici obscœnis & noxijs animalibus in sacris literis comparantur.*

Titulus XXXI.

20 *hæretici lutherani ieiunia, abstinentiam, & virginitatem odio habent.*
21 *hæreticorum nostri tẽporis scelerati magistri qui fuerint.*
22 *Lutheri flagitia.*
23 *Lutherus & alij impijssimi hæretici, ferè omnes à sanctissimis religionum ordinibus, quibus seipsos sacrauerant, defecerunt.*
24 *Lutherani & alij scelerati hæretici, quibus technis hõines ỹperitos irretiuerint*
25 *hæretici prudentiæ suæ innituntur.*
26 *hæretici superbi sunt.*
27 *hominum imbecillitas & ignorantia.*
28 *hæretici nouitatis dulcedine homines allicere solent.*
29 *Vincentij Lirinensis explanatio illius loci Pauli, o Timothæe depositum custodi. &c.*
30 *Nouas & singulares doctrinas Petrus, Paulus, & omnes sancti semper execrati sunt.*
31 *Voces ecclesiæ innouare non decet.*
32 *Spiridon concionantem Thryphillium reprehendit, quod lectum pro grabato dixisset.*
33 *Nouitates suspectæ sunt & periculosæ, potissimum in rebus fidei.*
34 *Legibus & consuetudinibus antiquis multum semper tribuerunt Plato & sapientes omnes.*
35 *Lutheranorum leuitas Græcorum leuitatem superat.*
36 *Gregorij Saxoniæ ducis in lutheranos egregium dictum.*
37 *Nouitates & mutationes ob quam rem gratæ sint.*
38 *hæretici christianorum titulum non seruant, sed nomine suorum præceptorũ aut errorum gaudent.*
39 *Hæretici cùm sint iniquissimi speciem pietatis*

pietatis præse ferunt nonnunquã.
40 *Hæretici qui virtutis speciem præse ferunt, multò magis vitandi sunt.*
41 *Malus specie boni fallens duplici pœna dignus est.*
42 *Hæretici quid catholicis obijciunt.*
43 *Hæreticis vitia catholicorum culpantibus respondetur.*
44 *Hæreticos qui nequissimi cùm sint, catholicorum vitia reprehendunt, quomodo Hieronymus, Augustinus & alij conuincant.*
45 *Hæretici licet videantur bene viuere, propter vnum hoc scelus vitam æternam non possidebunt.*
46 *Hæretici mulierculas sibi adiutrices in suis sceleribus semper soliti sunt assumere*
47 *Hæretici intra breue tempus innumerabiles perditionis sectas, pro sua libidine introduxerunt.*
48 *Hæretici nostri temporis omnibus se flagitijs addicunt, & diuina præcepta contemnunt.*
49 *Hæreses esse cur oporteat.*
50 *Hæreses quid vtilitatis afferant.*

1 VBI sol iustitiæ, christus Iesus, in terris visus est, & lux euangelicę veritatis in toto orbe refulsit, obmutuerũt idola, dęmones fugati sunt, & idololatria omnis detectis fallacijs satanæ reiecta, derisa & cõtempta est. Videns autem inimicus (vt ait Cyprianus) idola derelicta, & per nimiũ credentiũ populũ sedes suas ac tẽpla deserta, excogitauit nouã fraudẽ, vt sub ipso christiani nominis titulo fallat incautos: hęreses inuenit & schismata, quibus subuerteret fidem, veritatẽ corrumperet, scinderet vnitatẽ. Quod ipsum renouãs Augustinus inquit: videns diabol⁹ tępla dęmonũ deseri, hęreticos mouit, qui sub vocabulo christiano, doctrinę resisterent christianę. Nicephor⁹ quoque in ecclesiastica historia semel atq; iterũ hæc eadẽ prolixius retulit. Cyprianus tractatu, de simplicitate prælatorũ. Augustin. lib. 18. de ciuitate Dei. c. 51. Nicephorus lib. 4. ecclesiasticæ histo. cap. 2. & lib. 8. cap. 5.

2 Hæretic⁹ autẽ est, qui sibi ex suo arbitrio doctrinã falsã eligit. Et latissima significatione nonnunquã appellantur hæretici, ij qui sunt excõmunicati, & simoniaci, & quidam alij suspecti de hæresi. Sed hi per quandã similitudinẽ impropriè dicũtur hęretici, quia perinde peccant, ac si male de fide sentirẽt: pœnis tamẽ hęreticorum coercẽdi nõ sunt. c. quisquis. 1. q. 1. c. quod autem. 4 quęst. 1. Gerson. tractatu, de simonia, consid. 1. Torque. lib. 4. de ecclesia, parte. 2. c. 12. Richardus & alij in lib. 4. sent. dist. 13. Lucas in. l. 1. C. de priuile. schola. lib. 12.

3 Augustinus in exordio libri de vtilitate credendi, hęreticũ hominẽ definit his verbis: hæreticus est, qui alicuĩ⁹ temporalis commodi, & maximè vanæ glorię, principatusque sui gratia, falsas ac nouas opiniones, vel gignit, vel sequitur. Aliam definitionem retulit Cassiodorus hoc verborũ tenore: Hęreticus est, qui diuinæ legis, vel ignorantia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

rantia, vel contemptu raptus, aut noui pertinax inuctor erroris, aut alieni sectator, catholicæ vnitati mauult aduersari, quam subijci. Et Iustinianus in constitutione, de mulierib⁹ fide hæreticis, hęreticos dicimus, quicunque diuersarum sectarum sunt. Et insuper quicunque membrum sanctæ Dei catholicæ & apostolicæ ecclesię nō sunt: in qua omnes totius orbis patriarchæ & episcopi vno ore apostolicā fidem & traditionem prędicant. Qui igitur incontaminata communione in catholica ecclesia cū Dei sacerdotibus non participant, optimo iure vocamus hęreticos. Tametsi enim christianorum sibi nomen imponunt: eo tamen ipso, quòd à vera christianorum fide pariter & communione seipsos separant, Dei se iudicio subdi cognoscunt. Hęc ille. Anselmus quoque, siue Heruæus definit hoc modo: hęreticus est, qui generalis ecclesię doctrinam deserens, errorem sibi peruersi dogmatis eligit, quem speciali ter sequatur. Et Thomas in epistolam Pauli posteriorem ad Corinthios: hęreticus est, qui spernēs disciplinā fidei, quę diuinitùs traditur, pertinaciter proprium errorem sectatur. Et idem alibi, hęreticus est, qui à christi fide, quę catholica dicitur, discedit, contrarię opinioni vehemēter inhęrens per electionē. Præterea Lucius tertius illū hęreticum esse definit, qui de sacramentis ecclesiasticis aliter sentire, vel docere nō metuit, quàm sacrosancta Romana ecclesia prædicat, & obseruat. Gerson quoq; inquit, hęreticus est, qui sciēter tenet contrarium eius, quod sequitur consequentia necessaria ex sacris literis. Generalius autē Syluester definit: hęreticus est, qui circa ea, quæ sunt fidei, errat per intellectū, & pertinaciter adhęret errori per voluntatem. In sūma, hęreticus est, qui errat in fide pertinaciter. c. hęreticus 24. quęst. 3. c. ad abolendā. de hęreti. Cassiodo. in fine psalmi. 138. nouella constituit. 109. & Bonauentura in lib. 4. sent. distin. 13. Anselm⁹ in epistō. Pauli ad Titū. c. 3. Tho. in epistō. 2. ad Corin. c. 11. & in lib. 4. sent. distin. 13. Syluester in summa, verbo, hæresis. 1. Fran. victoria in 2. secundæ quęst. 11. arti. 2.

4 Nōnulla simul necessaria sunt, vt quispiā ,ppriè dicatur hęreticus. Primū, quod fuerit christianus baptizatus: nā qui fidē christi ,pfessus nō est, iudæus, gentilis, mahumetanus, aut quiduis potius, quā hęreticus erit: etenim ab ecclesia separatur hęreticus: quā qui baptizat⁹ nō est, nunquā intrauit: eius em ianua baptism⁹ est. Quò pertinet Origenis definitio, ab Alberto pighio relata, hęreticus est, qui se christo credere ,pfessus, aliud de veritate christianę fidei credit, quā habet definitio traditionis ecclesiasticę. Vel sicuti eā describit Lindanus: hęreticus est, qui sese christo ,pfessus credere, aliter de fidei christi dogmatibus

tib⁹ sentit, quàm pietatis regula atque ecclesiasticę obseruatiōis puritas exposuit. Et illa itē Richardi: hęretic⁹ est, qui profitetur Christū, & eius dogmata corrūpit. Et hęc Alfonsi Castrensis: hæreticus est, qui postquā verum baptismū susscepit, & fuit in fide catholica sufficienter instructus, pertinaciter errat contra id, quod scit ab ecclesia catholica pro fide teneri, siue oppositū veritatis asserens, siue de ipsa veritate dubitās. Cùm autē inquisitores iurisdictionem potissimam habeāt aduersus hęreticos: promotor fiscalis in accusatione primùm ponit, quòd ille quem de hæresi accusat, est christianus baptizatus: nā si baptizatus non esset, à iudice seculari puniri deberet. Alber. pighius lib. 3. de libero hominis arbitrio, prope finem. Richard. in lib. 4. sent. distin. 13. arti. 5. Alfonsus lib. 1. de iusta hæreti. punitio. c. 7. adde Guidonē de hęresibus. c. 3. Alberti. lib. dē agnoscen. assertionibus. catholici. quęst. 1. & 2. Lindanum lib. 2. panoplię euangelicę cap. 5.

5 Inde quęritur, an is qui ,pbabili errore ductus, putat se baptizatum esse, cū verè baptizatus nō sit: propriè cēseatur hęreticus, si postea hęresi aliqua infect⁹ fuerit? Et veri⁹ est vt hęreticus iudicetur, & pœnis hęreticorū subiaceat: quia iste baptizat⁹ est baptismo flaminis: & quia in hac re plus operatur opinio quā veritas, Vnde quidam ita definiunt: hęreticus est, qui verè baptizatus, vel pro baptizato se gerens, ptinaciter errat, vel dubitat cōtra catholicā veritatē. Gabriel in lib. 4 sent. distin. 13. q. 2. Alfon. lib. 1. de iusta hęre. punit. c. 8. de presbyte. nō ordinā. c. vlti. Felinus in. c. si verò. 2. de sent. excommun. Igneus in. l. 1. §. hoc autem. ad fillania.

6 Hinc alia etiā quęstio exoritur, vtrùm catheeumen⁹, qui constanti animo baptisma susscipere statuit, & postea in hęresim lapsus fuit hęreticus propriè dicendus sit. Quod quidē placet Alfonso, quia baptizatus est, inquit, Spiritu sancto. Sed quāuis id verū esse possit in foro cōscientiæ, quod tamē attinet ad iudiciale forū ego subsisto: nā & ille scit, se baptizatū nō esse baptismo exteriori, & vix est, vt Spiritu sancto baptizatus sit, qui potuit sacro baptismate ablui, & id nō fecit. Postremo, iudices hominū cogitatiōes iudicare non debent, sed corū facta, idq; veritate inspecta. l. cogitationis. de pœnis. l. illicitas. §. veritas. de offi. pręsi. Alfon. prænotato. c. 8. cōfert. l. si pater. 1. §. de manu. vindi. l. 2. §. 2. ff. pro emptore.

7 Demū, quęri solet, an infans baptizatus, qui captus ab infidelibus didicit impietatem eorum, censeri debeat apostata? Cui quęstioni rectè respondit Alfonsus, minimè hunc apostatam esse: quia fides infusa non sufficit ad credēdum, sed prętera opus est aliquo doctore: iuxta q̄ apostolus inquit, quomodo credent ei, quem non audierūt? quomodo autem audiēt sine prædicante?

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicante? Non ergo puniri debet is, qui nunquam fidem catholicam didicit, & insuperabili tenetur ignorantia. Qua ratione interdum venia digni sunt recenter cõuersi, si fortè in aliquo errauerint, priusquam in fide catholica fuerint sufficienter instructi. Vnde inquisitoribus Hispaniæ ab apostolica sede concessum fuit, vt recenter conuersos, etiam relapsos, ecclesiæ restituere posset, si modò cõstaret, illos verè pœnitentes esse. Alfon. dicto c.8. ad Rom.10.c.quidã de apostata.

8 Deinde, necesse est ad hæresim consummatam, vt christianus baptizatus erret: nemo enim hæreticus fit absque intellectus errore: quod alibi plenius disserui. Vnde relinquitur, vt nullum opus exterius, quantumuis impium & horrendum, hæresis esse possit, sine intellectus errore: tametsi vehementem, aut violentam præbeat suspicionem de hæresi. Et hęc est constãs theologorũ, & iurisperitorum sententia. Antonius.2. parte summæ tit.12. cap.5. Ioan. Torque.lib. 4.de ecclesia parte.2.cap.1. & cap. 13. Guido de hæresibus cap.3. sylue ster in sũma, verbo, hęresis.1. quęst. 2. Ioan. Lupus allegat. de hęresi.§.2. Alberti. in rubri. de hæreti. lib.6. quęst. 13. nu. 8. & lib. de agnoscen. assertio. catho. quęst.2. Alfon. lib.1. aduersus hæreses cap.1.

9 Post hęc vt christianus efficiatur hæreticus, opus est, vt erret in fide catholica: nã si in alio errauerit hæreticus non erit: quemadmodum supra ostendimus, cum de hęresi tractaremus. Proinde si quispiam crederet, aliquã propositionem hęreticam esse, & illi pertinaciter adhęreret, cùm esset catholica: ille quidẽ peccaret grauissimè, sed in foro exteriori nõ iudicaretur hęreticus: quia nihil asserit contra catholicã fidẽ. Nec requiritur vt cõtra totã catholicã fidem erret hęreticus: sed sat est, si ab aliqua fidei parte aberret. Quod Conradus Brunus in sua definitione planius complexus est, dicens, illum hęreticum esse, qui semel fidẽ christianam professus, dogma falsum, contra fidem orthodoxam, vel à christo & apostolis nobis traditam, vel vbilibet in scripturis sanctis contentam, vel ecclesiæ catholicæ definitionibus nobis reuelatam, pertinaciter asserit: siue ad articulos symboli pertineat, siue ad sacramẽta, siue ad authoritatem & iudicia ecclesiæ, siue ad alias res, quas nobis credendas sancta Romana & apostolica præcepit ecclesia. Hæc ille. lib.1.de hęreti. cap.2. vide.l.2.§. si sub cõditione. pro emptore. Aristote. lib.2. magno. mora. cap.6.

10 Præterea, necessaria est ad hęresim scientia, vel notitia contrariæ veritatis: non enim sufficit, quod baptizatus erret in fide, nisi etiam sciat, id quod approbat, contrariũ esse catholicę veritati. Nam hęresis electio est: nemo autem ignorat, quę eligit, vt libro primo rhetoricorum Aristoteles author est. Etenim electio volũtatis operatio est, quę ex cõsilio prouenit: ea enim cũ electione agimus, quæ ante gressa est deliberatio: quemadmodum idẽ philosophus docet libro quinto ethicorum. Et vt ait Ioãnes torquemada, electio firmam adhęsionem habet. Aristote. lib.1. rhetori. c.10. &.5. ethi. cap.8. Torquemada lib. 4. de ecclesia parte.2. cap.13.

11 In eo ergo consistit potissima ratio hęresis, quòd hęreticus consultò se ipsum ab ecclesia separat. Vnde Hieronymus, & Anselmus, seu Heruęus, interpretantes apostoli verba in epistola ad Titum, aiunt: Paulus, suo ipsius iudicio condemnatum dicit hæreticum, quia cùm reliqui facinorosi per sententiam iudicum nonnunquam ab ecclesia propellantur: soli hęretici in semetipsos ferunt sententiam, suo arbitrio de ecclesia recedentes: quę recessio propriè conscientię damnatio esse videtur: quinimo ab ecclesia recedere, maxima condẽnatio est. Cui confinia sunt redemptoris nostri verba, apud Ioannem dicentis: qui non credit, iam iudicatus est. Vbi Theophylactus addit rationẽ, quoniam ipsa incredulitas condẽnatio est. Esse enim extra lucem per se maximum supplicium est: nec egerã lio iudicio, nec alia noua condemnatione. ad tit.3. & ibidem Hieron. & Ansel. Ioan.3. Albert. pighius lib. 1. hierar. ecclesiasti. cap. 4. Brunus lib.1. de hęreti. cap.1.

12 Ad hæc, pertinacia est, quę consummatum facit hęreticum: ea verò non tantum in obstinatione cõsistit, sed etiam in electiõe, & adhęsione. Nam quicunque sciens pręponit opinionem hęreticam veritati catholicæ, eo ipso hęreticus pertinax est, vt plenius titulo de pertinacibus, dicturi sumꝰ. Proinde qui sententiam, quamuis falsam atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, quærunt autẽ cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cùm eã inuenerint, nequaq̃ sunt inter hęreticos reputandi, vt Augustinus quadã in epistola scripsit. Cæterum qui probabili deceptus ignorantia, non pertinaciter errat, sed corrigi paratꝰ est, & quęrit solicitè veritatem: is cum eodem Augustino libro primo de Trinitate, prudenter & rectè dicet, errare potero, sed hæreticus non ero. Augusti. contra donatistas epistola.162. c. dixit apostolus.24. quęst. 3. Tho. in priorem Pauli epistolam ad Corin. cap.11. lectione.4.

13 Ad postremum, plęrisq; placet, illum propriè hæreticum dici posse, qui non deserit totam catholicã fidem: ille enim qui totã abnegat, proprio nomine apostata solet appellari. Quam sententiam Alfonsus Castrẽsis oppugnat, à se ipso, & ab alijs dissentiens: cuius argumenta omnia eo tendunt, vt apostatam hęreticum esse probẽt: quod quidem nemo fere doctorũ negat: est enim apostasia, circunstãtia hęresis, eam

Universidad de Deusto
Biblioteca

aggrauans, vt ait beatus Thomas. Magis itaque verborum, quam rerum ea dissensio est: nec enim illi seiunxerunt hæresim ab apostasia, q̃ putauerint esse vsqueadeo separatas, vt eidem conuenire non possent, sed quia sit apostasia tam insignis diuersaq́ue ab alijs hęresibus, vt uix aliquis sit, qui hęresis nomine apostasiam intelligat. Est enim definitione ac nomine ab hęresi distincta, & iure ciuili tam diuersa & separata, vt hæreticus ad fidem cõuersus, Cæsarum legibus admittatur, apostata verò non item. Quam 15 ob rẽ prætereo lõgam Cani disputationem: quis enim ignorat, quid hęresis, quid apostasia sit? Huc demũ spectat hæretici definitio, quã Ioannes Torquemada tradit his verbis: hęreticus est, qui post susceptam religionem Christianã, Christi fidem generaliter profitens, aliquam in specie opinionem cõtrariam catholicę veritati pertinaciter tenet, vel sequitur. Et hactenus de definitionibus. Guido de hæresibus cap. 3. Torquemada lib. 4. de ecclesia parte. 2. cap. 13. Antoninus in summa, parte. 2. titul. 12. cap. 15. Alberti. in rubri. de hæretic. lib. 6. quæstio. 13. nume. 6. Alfonsus lib. 1. aduersus hęreses cap. 9. idẽ Alfon. contra omnes lib. 1. de iusta hæreti. punit. cap. 9. Tho. 2. secundę quæst. 12. arti. 1 l. Manichæos. C. de hæreti. l. hi qui. de apostа. Canus lib. 12. de locis theologi. cap. 9.

14 Nunc autem videamus, vnde cognoscẽtur hæretici. Cui quęstioni breuiter veritas ipsa p̃ Matthęũ respõdet: à fructibus eorum cognoscetis eos. Et Aristoteles lib. 4. ethicorum ait, qualis est quisque, talia sunt eius & facta & oratio & vita. Et sapiens in prouerbijs, doctrina, inquit, sua noscitur vir. Demum prouerbium est antiquissimum, in libris quoque regnorum celebratum, ab impijs egredietur impietas. Matth. 7. lib. 4. Ethi. cap. 7. prouerb. 12. §. vlti. institu. de rerum diuisio. lib. 1. regum cap. 24.

15 Hac eadẽ regula planè cognoscimus hui⁹ tẽporis pestiferos hæreticos oẽs: nã Lutherani, sacramẽtarij & anabaptistę, doctrina sua, scriptis & actis, & fructibus impijs manifestissimi sunt. Et sicut oẽs ferè omniũ præcedentiũ hæreticorũ hæreses hi operarij subdoli ab inferis reuocarunt: sic etiã oẽs illorũ pessimos mores hodie sequuti, & ęmulati sunt. Quod breuiter & cursim hoc loco demõstrare conabimur.

16 Solẽt hęretici cõuiciatores & p̃caces esse: q̃ aũt vnq̃ cũ istis cõferri poterũt: quorũ amẽtia (vt Isocrates dixit) ex ipsis maledictis animaduerti ab oĩb⁹ facilè potest? A quorũ scriptis, si cõuitia tollas, ex magnis libris paruos libellos efficies. De hõc hęreticorũ more loquẽs Gregorius Nazãzenus inquit, iniurijs quã doq; decertãt, & verbis pugnantes prauitatem intellectus iniurijs detegunt. & Hieronymus in apologia aduersus Ruffinũ, istę machinę hære

hæreticorum sunt, vt conuicti de de perfidia, ad maledicta se conferant. Os eorum, sicut apostolus ait, maledictione & amaritudine plenum est. Et vt sapiens in prouerbijs 18 docet, omnes stulti miscentur contumelijs. Et vbi fuerit superbia, ibi erit & cõtumelia. vbi autem est humilitas, ibi & sapiẽtia. Quòd si maledicta, contumelię, tum iracũdiæ, contentiones, cõcertationesq́ue in disputãdo pertinaces, indignę philosophia videri solent (vt eleganter Cicero libro primo de finibus bonorum & malorum scriptum reliquit) quanto conuicia & maledicta indigniora sunt christiana theologia? Nazan. oratione. 27. ad Rom. 3. prouerb. 11. & 20. Isocrates in helenæ laudatione.

17 Adhęc, Lutherani, tanquam ab schola Luciani prodeuntes, irrisores sunt hominum atq; diuorum. Irridẽt illi ecclesię cęremonias, sanctorum venerationem, sacramentorum ritus, cathedram apostolicam, pias fidelium obseruationes, sacramenta confirmationis, ordinis, vnctionis, & quid nõ? Hi sunt, quos ecclesia catholica in libro Iob indicat, inquiens, derident me iuniores tẽpore: nam heri & nudius tertiꝰ ex patre diabolo nati sunt. Et quemadmodum in eodem libro scriptum extat, bibũt subsannationem quasi aquam. Hi sunt quos apostolorum princeps appellat illusores, iuxta proprias concupiscentias: hi sunt impij parasiti, & scurrę procaces: quos quidem subsannabit dominus, & in interitu eorum ridebit. Iob. 30. &. 34. &. 2. pet. vlti. ad ephe. 5.

Hi sunt fabricatores mendacij, & cultores peruersorũ dogmatum, pleni sermonibus, & qui quasi de industria recesserunt à Deo, & omnes vias eius intelligere noluerunt: sed hostes ecclesiæ consultò facti sunt, ambulantes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum. Infatuatum est consilium eorum, & spiritus mendax datus est in ore suorũ prophetarum: & propter superbiam fugit mẽs & consilium ab eis: & excæcauit eos malitia, & mutauit intellectum illorum: & cor eorundem insipiens nubibus errorum obscuratum est. Callidi facti sunt, non spiritu sapiẽtię, sed spiritu versipellis astutiæ, quo solent hęreticorum feruere prę cordia, & pacem perturbare sanctorũ. Iob. 13. &. 32. &. 34. ad Ephe. 4. Sapiẽ. 2. &. 4. ad Romanos. 1. Augusti. lib. 6. de ciuitate Dei cap. 2.

19 Cõparantur in sacris literis Hęretici multis feris bestijs, & noxijs, & obscœnis animalibus: quę oĩa Lutheranis, sacramentarijs, & Anabaptistis adamussim quadrare perspicuum est. Dicuntur lupi rapaces, sub vestimentis ouium insidiãtes Christi ouili. Cõparantur lamijs, qui humanam quidem faciẽ, sed beluina per impietatem corda gestant. Comparantur & pardis, vulpibus, simijs, canibus, & multis

alijs

Universidad de Deusto
Biblioteca

alijs id genus animantibus. Vocantur quoq; organa diaboli, vasa iræ, Deo odibiles, fures, latrones, sacrilegi, antichristi, pseudoprophetæ, pseudoapostoli, vasa mortis, ligna infructuosa, vaccę pingues, corona superbię, filij perditionis, montes mali, operarij subdoli, vaniloqui, mentis seductores, & mille talia: quorum rationes & causas, si quis nosse cupit, Fabrum & Brunum legere poterit. Fabrum contra Lutherum tracta. 5. textu. 16. & textu. 25. & rursus tracta 10. textu. 8 Cõradum Brunũ lib 1. de hæreti. c. 3. & iterum cap. 13. cum seq.

20 Hi sunt præterea qui oderunt ieiunia, & abstinẽtiam & virginitatem: qui terrena sapiunt: quorum Deus venter est: quorũ finis interitus, & gloria in confusione ipsorũ. Hi quoque sunt, de quibus apostolorum princeps loquens inquit: in conuiuijs suis luxuriantes, pelliciẽtes animas instabiles, superba vanitatis loquentes, libertatem promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis. Et quid aliud sunt istorum insana, & carnalia, & impia dogmata, quam Epicuri placita, & vinolẽtorum somnia? ad Philipp. 3. & 2. Petr. 2.

21 Hi autẽ hæretici sui similes magistros habuerunt: quorũ princeps fuit Lutherus: obscurus homo, temerarius, & scelestus, peridoneus satanæ minister. Ab hoc tãquam à radice pessima innumerabiles hæreses pullularunt. Is ruptis vinculis Christianę religionis, ab instituto diui Augustini resiliẽs, cũi iam diu addictus fuerat, post satanam retrò abiens, totam fere Germaniam varijs repleuit hæresibus. Is diabolico spiritu plenus, aliquandiu simulauit, se pium & continentem. Id certè moris est apud hæreticos, vt quẽadmodum Chrysostomus ait, obũbrent se ipsos, atque occultent in principijs, quousque maiorem fiduciam capiant, & quodam fauore multitudinis iuuentur: tũc enim contagiosa venena intrepidi effundunt. Sed non potuit impietas Lutheri latere diutius: suis namque sermonibus & scriptis pessimum hæresiarcham haud ita multò post cunctis se palam prodidit. Nec enim vt Nazanzenus & beatus Ambrosius aiunt, quicquam simulatũ durabile esse potest. Et quemadmodum Isidorus libro tertio de summo bono scriptum reliquit, omne syncerũ permanet: quę verò simulata sunt, diuturna esse nõ possunt. Et ante illos Cicero libro secundo officiorum, vera inquit, virtus radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia celeriter, tãquam flosculi, decidunt: nec simulatum potest quicquam esse diuturnum. Et Seneca libro primo de clementia: nemo potest personam diu ferre fictã ficta cito in naturam suã recidunt: quibus veritas subest, quęque vt ita dicam, ex solido enascuntur, tempore ipso in maius meliusque procedunt. Nazan. oratione. 14. Amb. 2. offi. cap. 22. Isidoro. lib. 3. cap. 24. Chrysost. in cap. Mat. 13. homil. 47.

22 Hic est ille Lutherus, qui magna colloquia frequẽter cum dęmone habuit, & familiariter cum illo conuersatus est: qui monachus atque sacerdos monialem Deo dicatam incestis ac nefarijs nuptijs sibi publicè copulauit: similis pessimo illi Heliogabalo, cuius meminit Herodianus libro quinto, dicens, vestalem sacerdotem, quam leges castam & virginem perpetuò volũt, abreptã è templo pro vxore habuit, ad senatum scribens, sacerdoti congruere sacerdotis nuptias: idque se fecisse ausus est dicere, vt ex ipso pontifice & ea sacerdote vestali liberi diui ni nascerẽtur. author Dion niceus in eodem. Is idem lutherus est, qui omnem ecclesiasticã hierarchiam subuertit, & qui sacra profanis miscens, omnem Christianam religionem funditus extirpare tẽtauit: impostorẽ illo Mahumete longè quidem impurior & peior. Vide Christo. longolium in oratione ad lutherianos. Fabrum contra Lutherum tracta. 4. §. 7. Echium homilia. 24. de sacramentis, & homilia. 71. Ioã. cocleum in commentarijs, de actis & scriptis lutheri. Hosslium lib. 1. aduersus prologomena Brentij.

23 Lutherus profugit ab institutis monachorũ diui Augustini: Oecolampadius apud Birgitianos monachos religionem professus, non solum monachatus insignia proiecit, verùm etiam sacerdotij iura violauit, & Christianismi vota contempsit, vt Franciscus Titelmannus est author. Bucerus apostata est ab ordine sancti dominici. Alij quę multi defecerunt ab institutis illis sanctissimis, Benedicti, Bernardi, Franciſci, & cęterorũ. Vt proculdubiò verissima sit beati Augustini sentẽtia, qui ad clerum scribens inquit: ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasterijs profecerunt: ita non sum expertus peiores, quàm qui in monasterijs ceciderũt. Titelman. in præfatione commentariorum in ecclesiastem. Aug. epistola. 137. c. quantumlibet. 47. dist.

24 Traxerunt isti post se magnam Germanię partem, non quidem vitę sanctitate, aut excellentia doctrinæ (nihil enim sanctum apud illos, nec quidquam sublime est) sed voluptate, quę authore Platone, esca est malorũ omnium, qua quidem capiũtur homines, vt hamo pisces, quemadmodum Cicero in catone maiore scriptum reliquit. Hi prætextu Christianæ libertatis, diabolicam seruitutem inducunt. Nec enim posse peccare libertas est, aut pars libertatis: nec redemptor noster docuit vnquam, vt Christiani viuerent, vt cuique libitum esset: imo qui vult (inquit) venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. Infecit Mahumetes pari doctrina vniuersum penè orbem: ergo mirum videri nõ debet, si hæretici isti effrę

Universidad de Deusto
Biblioteca

nata libertate, vino, & venere, tam multos cœperint. Vt enim apud Xenophontem est, libro secundo de pędia Cyri, fit persępe, vt habeāt plures, qui secum sentiant, improbi viri, quam probi. Improbitas enim proficiscens per subitas voluptates, harum persuasionibus vtitur, quò multi secum sentiāt: at virtus ad arduū agens, non est admodum præpotens, vt subito, inconsultoque ad se trahat. Et sicuti Clemens Alexandrinus libro quinto stromatum ait: sapientiam & iustitiam, non ex veritate, sed ex ijs, quibus delectatur, maxima pars vulgi metitur. Accedit etiam quod sapiens in prouerbijs inquit, suauis est homini panis mendacij. prouerb. 20.

25 Hi omnes, sicut & patres eorū antiqui hæretici, contra prędcepta sapientis, prudentię suę innitūtur, & sapientes esse volunt apud semetipsos: nec sacris cōcilijs, aut sanctissimis & sapientissimis viris acquiescentes, conuersi sunt in vaniloquium: & vt est apud Hieremiā, visionem cordis sui loquuntur, nō de ore domini. Gens absque consilio & sine prudentia: qui zelum amarum habent, & contentiones in cordibus: & gloriantur, & mendaces sunt aduersus veritatem. Non est ista sapientia, (sicuti Iacobus apostolus ait) de sursum descendens a patre luminū, sed terrena, animalis, diabolica. Hi sunt quos apostolorum princeps venturos esse prædixit: erunt in nobis magistri mēdaces, qui introducent sectas perditionis: & multi sequētur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur: quibus iudicium iam olim nō cessat, & perditio eorū non dormitat. prouerb. 3. & 1. Timo. 1. Hiere. 23. Deut. 32. Iacobi. 3. 2. Pet. 2.

26 Superbi sunt isti hęretici, & præ se alios non ducūt homines: & nisi quod ipsi docent, & credunt, nil rectum putant. Cęterum (vt ecclesiasticus ait) sapientia lōgè abest à superbia: quę authore Augustino mater est hęreticorum omnium: quibus inflatis sensu carnis suę, cū Hieremia rectè dicere possumus: arrogantia vestra, & superbia cordis vestri decepit vos. Percepistis à deo acumē sensus & ingenij, vt bona naturę in Dei cultū verteretis, & fecistis vobis ex his idola. Nō animaduertunt perditi homines, quàm sit fragilis ac debilis intellectus humanus, & quàm pronus & facilis ad errores. Sicut se habet oculꝰ noctuę ad lumen solis, sic & intellectus noster ad notissima naturę, vt verè Aristoteles ait lib. 2. metaphysicę: quā tò aūt imbecillior erit ad sup naturalia, & arcana diuina? Vñ beatus Ambrosius de noctua loquēs, elegāter (inquit) animal istud hęretico rū figura est, qui tenebras amplectū tur diaboli, lucē saluatoris horrescūt: & grādibus disputationū oculis cernūt vana, nō respiciunt sempiterna: sunt enim acuti ad supstitiosa, hebetes ad diuina: q dū se putant

tant subtilibus euolare sermonib', tanquam noctuę veri luminis splēdore turbantur. Ecclesiasti. 15. Augusti. contra epistolam fundamenti. cap. 6. ad Colossen. 2. Hiere. 49. Hierony. in Oseam cap. 10. Ambr. sermone. 43. Chrysosto. in epistol. 2. ad Timo. homilia. 2. confessio Polonica, cap. 92 prope finem.

27 Corpus quod corrumpitur aggrauat animam: & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitātem: & difficile ęstimamus, quę in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore: quæ in cęlis sunt autem quis inuestigabit? Nō sumus sufficientes aliquid cogitare à nobis, quasi ex nobis, sed sufficiētia nostra ex Deo est: in captiuitatē redigere debemus omnem intellectum in obsequium Christi, & ecclesię catholicę: nec plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: nec altum sapere, sed timere, atque humilibus cōsentire. Nam quemadmodum Euripides in Andromache inquit: nimis sapere non est sapientia, & non secundum mortalem sapere naturam. Sapientia quidem hæreticorū, stultitia est apud Deū: & lumen quod habere se putant, proculdubio tenebrę sunt. Non ergo in hęreticorum adinuentionibus, nec in acumine ingeniorum nostrorum confidendum est: sed ecclesiæ catholicę traditionibus, & sanctorum patrum doctrinis adhęrere debemus. Quod si fecerimus, nunquam aberrabimus. Sapientię 9. & 2. ad Corin. 3. & 10. ad Roma. 12. Iustinus philosophus & martyr in expositione fidei. Raynoldus polus ad Henricum. 8. regem Angliæ lib. 4.

28 Pręterea, hęretici nouitatis dulcedine plebem decipere solent: est enim vt quidam inquit.

Plebs leuis, & rerum semper studiosa nouarum.

Et Ammianus libro vigesimo sexto ait: insitam esse plærisque vulgarium nouitatis repentinam iocūditatem. Et Ouidius cecinit.

Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum.

Sed ne nouitatibus hæreticorū capiamur, scripsit Paulꝰ Timothęo prioris epistolæ capite sexto: O Timothęe, depositum custodi, deuitans profanas vocū nouitates. Quę verba enarrans Vincentius ille Lirinensis libro aduersus hęreses, inquit: quis est hodie Timotheus? nisi vel vniuersa ecclesia, vel specialiter totum corpus præpositum, qui integram diuini cultus scientiam, vel habere ipsi debent, vel aljs infundere? Depositū custodi: id est, quod tibi creditum est, non quod à te inuentum: quod accepisti, non quod excogitasti: rem non ingenij, sed doctrinę: non vsurpationis priuatę, sed publicę traditionis: rem ad te perductam, nō à te prolatam: in qua non author debes esse, sed custos: non institutor, sed sectator: nō ducens, sed sequens. Depositum,

inquit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquit, custodi: catholicę fidei talentum inuiolatum illibatumque cõserua: quod tibi creditum est, hoc penes te maneat: hoc à te tradatur. Nolo mihi pro alijs alia subijcias, sed eadem quę didicisti ita doce, vt cum dicas nouè, non dicas noua.

29 Et paulò procul idẽ Vincentius ait: O Timothęe, depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates. Deuita, inquit, quasi viperã, quasi scorpionem, quasi basiliscũ: ne te non solum tactu, sed etiam visu afflatuque percutiant. Quid est profanas? quæ nihil habent sacri, nihil religiosi: ab ecclesię penetralib⁹, quę est templum Dei, penitus extraneas. Profanas, inquit, vocũ nouitates. Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum nouitates: quę sunt vetustati, quæ antiquitati contrarię: quę si recipiãtur, necesse est, vt fides beatorum patrum aut tota, aut certe magna ex parte violetur: necesse est, vt omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes clerici, Leuitę & sacerdotes, tanta confessorum millia, tanti martyrũ exercitus, tanta vrbium, tãta populorum celebritas & multitudo, tot insulę, prouincię, reges, gentes, regna, nationes, totus postremò iam penè terrarum orbis per catholicã fidem Christo capiti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet, pronuntietur. Profanas, inquit, vocũ nouitates deuita: quas recipere atque sectari nunquam catholicorum, semper verò hæreticorum fuit. Hęc ille, & alia in eãdem sententiam plurima.

30 Petrus quoque apostolorũ princeps, apud Clemẽtem libro octauo recognitionum, inquit: nec aliquid proprium, & quod vobis non est traditum, proloquamini, etiã si vobis verisimile videatur: hinc enim sæpe contingit, declinare quosdam à veritate, dum speciem sibi verioris & validioris veritatis proprijs cogitationibus reperisse se credũt. Et Paulus apostolus epistolę ad Hebręos capite vltimo, nolite abduci doctrinis varijs & peregrinis, idest, nouis & singularibus. Et Augustinus libro decimo de ciuitate Dei cap. 23. neque nouis vocibus de religione loqui permittit, ne verborũ licentia, etiam de rebus, quę his significantur, impiã gignat opinionem. Et idem diuus libro de ratione animæ, opinionem quãdam nouam non alia ratione refellit, nisi quia ipsa sola nouitate displicebat. Et in sexta synodo generali actione duodecima dixerunt patres: omnino necesse est, non solùm secũdum sensum sequi sanctorum patrum dogmata, sed & eisdem vocabulis vti cum illis, nihilque penitus innouari. Et nos quidem secundum sanctiones diuinorum eloquiorum oportet sapere, illa videlicet refutantes, quæ quidem nouę voces noscũtur sanctis Dei ecclesijs scandalum generare.

Nec

31 Nec ferendi quidam, qui Ciceronianè, quàm Christianè loqui malunt, aliud nonnũquam significantes, quàm voces ecclesię soleãt. Quale est, quòd persuasione, pro fide, abutuntur. Quis enim est, qui non planè perspiciat, longè aliud esse catholicam fidem, quam persuasionem? addo illud Socratis apud Platonem in thęeteto: vti nominibus verbisque communioribus, neque exactè curioseque disquirere, sępe numero generosi animi est: contrarium autẽ illiberalis. Et Plato ipse sapientissimus iuxta & eloquentissimus in libro ciuili inquit, si verborum curiositatem vitabis, euades in senectute admodum sapientior. Prætereo Senecam, Hieronymum & alios. Seneca epistola. 116. Hierony. epistola ad Eustochium, de virginitate seruãda. Gerson epistola ad Bartolo. Carthusia. parte. 1. & tractatu de examinatione doctrinarum consideratione. 1. & parte. 4. lectione. 2. considera. 6.

32 Cæterùm silẽtio prętereundum non est, quod Spiridoni contigisse ferunt. Conuentus aliquando agebatur, in quo Tryphillius erat ledrensis episcopus, literarum artibus probè eruditus, & legibus discendis diu Beryti versatus: hic episcoporum iussu populum docens, Spiridone pręsente, quum dictum quoddã referre deberet, quo Christus ad Paralyticum est vsus, illud scilicet, tolle grabatum tuũ & ambula: pro grabato, lectũ dixit: quod molestè ferens Spiridon: nõ tu quidem, inquit, præstantior es eo, qui grabatũ dixit: quî igitur, malũ, pudor iste est, verbis illius cũ decoro nõ velle vti? Atq; his dictis, in conspectu omniũ episcopali sede exurgẽs, fastũ & supercilium eorũ, qui oratione affectata sese efferrent, cõtrahere est conatus: rectè enim id facere potuit, quãuis apertus omnino & simplex esset: magna quippe dignitate gloriaq; venerãdus, propter mirifica, quę edebat opera, atq; etate prouectiore, syncerè & grauiter episcopali munere gerẽdo clarus erat. Multis profectò Spiridonib⁹ opus est hodie aduersus nouatores istos, qui linguarũ peritia pollere se iactant. Nicephorus lib. 8. ca. 42. & historia tripartita lib. 1. cap. 10.

33 Quòd si in legib⁹ ciuilib⁹, alijsq; humanis actionib⁹, in quib⁹ plęrũq; nihil refert, an hoc, siue illo modo fiãt, suspectę sunt nouitates ac periculosæ: q d futurũ putamus in reb⁹ fidei & religionis, in quibus salus christiana consistit? Etenim vt ait Chrysostomus nihil adeo animos perturbat, etiã si vtilitas secuturã expectetur, q̃ innouare aliquid, & à cõsuetudine alienũ facere, & maximè cum de cultu ac Dei gloria agitur. Et Iamblicus ille gentium quidẽ theologus, sed Lutheranis longè cordatior, in libro de mysterijs, inquit: quemadmodũ veritatem consecuti sunt primi, qui leges nobis de religionis sanctimonia tradiderũt, sic perseuerare in eis debemus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si quid enim aliud in sacris legibus ritibusq; Deo placet, firmitas ipsa maximè placet, & præcipuè congruit. Et post aliqua inquit: ea quæ multis seculis & operoso labore in sacris comprobata sunt, nefas est ex nonnullis repentè incidentibus temerè iudicando mutare. Et Hipodamus pythagoreus libro de republica, de talibus loquens, inquit: nõ mediocrem sed maximam infœlicitatem hominum animis sophistarum dissertationes ingenerant, si quid ausi fuerint innouare præter commune iudicium in diuinis humanisque rebus: quo admisso neq; veritas maior, neq; vita iustior honestior ve futura sit, sed maiori potius caligine atq; perturbatione inuoluenda. Quemadmodũ Stobæus retulit sermone de re publica. & Pausanias in arcadicis: nimirũ de rebus diuinis nõ aliter omnia, atq; à maioribus accepimus exponenda sunt. Chrysosto. in epist. 1. ad Corin. homilia. 7.

34 Plato ille diuinus in libris legum & alibi sæpe, cui Aristoteles in politicis & cæteri sapientes subscribũt, nihil perniciosius esse censet, quam temerè ab antiquis legibus, moribus, & consuetudinibus recedere, peregrinas nouasque res introducere atque moliri. Hinc lex illa Zalauci, quã Demosthenes oratione contra Timocratem laudat, apud Locros recepta fuit, cuius hæc sunt verba: siquis voluerit leges sancitas mouere, aut nouam statuere, is collo in laqueum immisso de lege verba faciat: quòd si per suffragia videatur, legem veterem esse tollendam, aut eam quę noua infertur, bonam esse, in demnis maneat: cõtra, si prior lex melius habere videatur, aut quę noua proponitur iniusta sit, is qui mouet infertue legem, laqueo attracto moriatur. Retulit Stobæus sermone, de legibus.

35 Cęterũm, vt ad id quod instituì reuertar, quis non videt, nouitatibus hęreticorum omnia perturbari? Leuiores quidé sunt Lutherani, quàm græci illi, de quibus loquens Iamblicus in suis mysterijs inquit: par est, in Deorum cultu ritus veteres, tanquam sacros & optimos, semper custodire, eosque intactos & inuiolatos seruare, nequid omnino addatur, aut etiam adimatur: hinc enim factum est, vt numina ipsa & vota, comminuta ac debilitata appareant: quod ex ipsa quidẽ præuaricatione, ac nouandę religionis studio permulta immutata sint, & in dies magis immutentur. Nam & græci ipsi suopte ingenio rerum nouarum studiosi, in quamlibet partem facilè ad quęq; momenta vertuntur: vt qui leues sint, & instar nauis, in qua nihil fabuli insederit, nihil omnino seruãt, quod à maioribus acceperint: sed immutantes subinde omnia, vetera ejiciunt: & ex ingenita leuitate alia atque alia commutant, in re nulla constantes.

36 Ad eundem prorsus modum, tot

tot profanis nouitatibus Germaniam ferè totam infecerunt hæretici, vt scitè admodum dixerit Gregorius ille Saxonię dux inclytus, ne sciunt hodie Lutherani, quid anno sequenti credituri sunt: quippe qui pessimo nouitatis studio quęcunq; religiosè ac piè à maioribus nostris in Dei atque ecclesiæ gloriam sunt instituta, turbant atque impio scelere euertunt, & diuina omnia contaminare conantur. Miseri homines & miserabiles, quibus (vt Augustinus ait) cognita vilescunt, & nouitatibus gaudent. Sic etiam olim impius Eudoxius & Acacius Græcorum ecclesiam ad absurdas opiniones distraxerũt. Et res nouæ tum laudabantur, paulatimque incrementa sua capiebant, atque ad mutationem insolitam spectabãt, & vt inquit Nicephorus, eò demum prærupta temeritatis peruenerunt, vt homines veteres & patrias leges contemnerent, & nouas sibi pro se quisque conderet: ac noua identidem dogmata comminiscebantur, neque se ab alijs superari alias nouis rebus inuenientis continere poterant. Augustin. lib. de vera religione cap. 53. Nicephorus lib. 9. ecclesiasticæ historiæ cap. 46. & Nazanzenus oratione. 12.

37 Scio equidem iucundas esse nouitates, & mutationem esse dulcissimam, sed vt Aristoteles ait, ob quandam prauitatem: homo enim prauus facilè mutabilis est: & mobilis & varia est fermè natura malorum. Quod Augustinus disserens libro de spiritu & anima cap. 59. inquit, mens cæca & vaga, qualitate earum rerum, quas respicit variatur: eique iure non sufficit quidquid Deus non est: hinc est, quòd huc illuc dispergitur, & per infinita distrahitur, quærens requiem vbi non est. Sed quia vnum Deum, quem sufficienter habere poterat, dereliquit, nunc per multa ducitur: vt quia qualitate rerum satiari non potest, saltem varietate satietur. Sic hæretici sydera errantia, quia in ecclesia catholica quiescere nolunt, huc illuc nouis erroribus & omni vento doctrinę circumferuntur. Nam vt apud Esaiam est, cap. 17. impij quasi mare defuentis, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. Sed concludamus tandem cum Sophronio illo episcopo: si per singulos dies nouam edere fidem licuerit, veritatis integritas non manebit. 7. ethicõ. cap. vltim. Socrates lib. 5. histo. Tripart. cap. 34. Nicephorus lib. 9. cap. 43. Sepulueda epistola. 31.

38 Vt autem hæreticos istos, vel nouo nomine cognoscere valeamus, non Christianorum titulum seruant, sed suorum præceptorum, aut errorũ nomina volentes, haud inuiti retinent. Præmonuit nos huius rei diuus Hieronymus aduersus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luciferianos, dicés: ſicubi audieris eos, qui dicuntur Chriſti, non à domino Ieſu Chriſto, ſed à quoquam alio nuncupari, vt puta, Marcionitas, Valentinianos, Montenſes: ſcito non eccleſiam Chriſti, ſed antichriſti eſſe ſynagogam. Beatus quoque Auguſtinus libro de vera religione, animaduertendum eſſe ait, quòd hæretici, qui errores ſuos animoſius defendere, quàm cautius corrigere maluerunt, excluſi à catholica cõmunione, propria vocabula, proprioſque cõuentus, non in ſermone tantùm, ſed etiam in ſuperſtitione meruerũt: vt Photiniani, Arriani, multiq; præterea, Lutherani, videlicet, ſacramentarij, & Anabaptiſtę. Auguſti. de vera religione cap. 5. l. damnato. C. de hęreti. & ante illos Lactantius lib. 4. diuina. inſtitut. cap. vltimo.

Nec moueat quempiam, ſi forſ-
39 tè viderit hæreticum aliquem, ſpeciem pietatis præſe ferentem: etenim inter tot millia hæreticorum cõſentaneum eſt, eſſe aliquos, qui prima fronte boni viri eſſe videãtur, cùm tamẽ nihil minus ſint: nam vel hoc tantùm q̃ hæretici ſunt, praui homines ſunt. Quid enim boni eſſe poteſt homini amiſſa catholica fide? Omnes animę, vt inquit Caſſiodorus libro de anima, ſine recta fide teterrimę ſunt. Nihil enim cuiquam prodeſt vitaſſe noxias cupiditates, eneruatam nõ amaſſe luxuriam, deceptricẽ fugiſſe fallaciã, alienũ ſe à terrenis vitijs effeciſſe, ſi nõ permanet in Chriſti eccleſia, & fidei catholicę nõ tenet vnitatẽ. Neceſſe eſt laboret in caſſum, qui ab eccleſia ſeparatur, & remuneratorem bonorum omnium ſibi reddit offenſum. Quid, quod (vt Paul⁹ nobis prędixit) hi ſunt operarij ſubdoli trãsfigurãtes ſeipſos in apoſtolos Chriſti? Et ſicuti Leo magnus inq̃t, humiliter irrepunt, blandè capiũt, molliter ligant, latenter occidunt. Nec vlla pernicies vitę maior inueniri poteſt, (vt eſt apud Ciceronẽ) quàm in malitia ſimulatio intelligẽtię. Ac totius iniuſtitiæ nulla capitalior eſt, q̃ illorũ, qui tũ eũ maximè fallũt, id agunt, vt viri boni eſſe videantur. Malus enim vbi bonum ſe ſimulat, tũc eſt peſſimus. Nec mirum alicui videri debet, ſi q̃d boni dixerint, fecerint, vel ſcripſerint impij, nã ſicut Hieronymus ait, nemo eſt tã ſicarius, tã parricida, tã veneficus, qui nõ aliquid boni aliquãdo fecerit. 2 Cor. 11. Leo ſermone. 5. de ieiunio decimi mẽſis. Cicero lib. 1. & lib. 3. offi. Hierony. in epiſtola ad Titum. cap. 1. c. ſi quis à catholica 23. quęſt. 4.

40 Quinimo tantò magis vitandi ſunt hęretici, qui boni viri eſſe videntur, quantò pluſquàm alij nocere poſſunt. Vnde Origenes homilia ſeptima in Ezechielem inquit: iuxta mei animi ſenſum multò nocentior eſt hæreticus bonæ vitæ, & plus in doctrina ſua habet authoritatis eo, qui vitam conuerſatione maculat. Qui enim vitæ,

vitæ peſſimæ eſt, nõ facile homines ad falſum dogma ſolicitat: nec poteſt per vmbram ſanctitatis audiẽtium decipere ſimplicitatẽ: qui verò ſermone peruerſus eſt, & diſciplinis ſalutis contrarius, mores aũt cõpoſitos & ornatos habet, nil facit aliud, niſi accipit induméta varia inſtituti boni, & cõuerſationis qę, & circũdat ea in dolis ſuis, vt magis decipiat audiẽtes. Idcirco ſolicitè caueamus hæreticos, qui bonæ conuerſationis ſunt, quorũ fortè vitam, non tã Deus, quam diabolus inſtruxit. Nã quomodo quaſdam illecebras eſcarum aucupes proponũt, vt facilius aues capiãt per oblectaméta gulæ: ſic (vt audaci⁹ dicã) eſt quædam caſtitas diaboli, ideſt, decipula humanæ animę, vt per iſtiuſmodi caſtitatẽ & manſuetudinẽ & iuſtitiã, poſſit facilius capere, & falſis ſermonibus irretire. Decipimur ſpecie recti (vt Horati⁹ ait,)

Quia mala ſunt vicina bonis, errore ſub illo
Pro vitio virtus crimina ſæpe tulit
Fallit enim vitium ſpecie virtutis & vmbra.

Sępe vitia ſe ingerũt, & ſe virtutes eſſe mentiũtur. Quidã ſuperbiã libertatis loco ducũt: adulationem pro humilitate ſuſcipiunt: malitiã prudentiæ vice amplectũtur: & iuſtitiæ ſimplicitatis nomen imponunt: & fallaci ac peſſima ſimilitudine decepti vitijs pro virtutibus gloriantur. Hierony. ad Demetriadẽ. c. ſępe. 41. diſtin. addę Ciceronẽ in partitionibus. Senecã epiſto. 121.

41 Si quis malum in prętextu boni facit, duplici pœna dignus eſt, ſicuti Baſilius rectè cenſuit: propterea quòd, & non bonum operatur, & vtitur ad perficiendum peccatum ipſo bono, cooperatore & auxiliatio. Et vt Plato dialogo ſecundo de re publica inquit, extrema iniuſtitia eſt, iuſtum videri eum, qui non ſit iuſtus. Accedit illud eccleſiaſtici qui diſſimulauerit, delinquit dupliciter. & Hieronym⁹ epiſtola ad Lætã: venena nõ dãtur, niſi melle circũlita: & vitia nõ decipiũt, niſi ſub ſpecie, vmbraq̃; virtutũ. Et in epiſtola ad Celantiã, multò deformior illa eſt ſuperbia, quę ſub quibuſdã humilitatis ſignis latet: neſcio enim quomodo turpiora ſunt vitia, quæ virtutũ ſpecie celãtur. Et Theophylactus, maiori cõdẽnatione, inquit, dign⁹ eſt, qui prętextu boni in malũ allicit. Oĩm rerũ, authore Ciceronę, ſimulatio eſt vitioſa: tollit eñ iudiciũ veri, idq̃; adulterat. Poſtremo, Bernardus in cãtica, de hæreticis, hęc eleganter ſcripta reliquit: omnibus vna intentio hæreticis ſemper fuit, captare gloriam de ſingularitate ſcientiæ: quod vt cõmodè faciant, non ſufficit, hęreticos eſſe, niſi & hypocritę ſint, vt ſit ſupramodum peccans peccatum. Hi ſunt qui veniunt in veſtimentis ouium, ad nudandas oues ad ſpoliandos arietes: intus autem ſunt lupi rapaces. Hi ſunt oues habitu, vulpes aſtu, actu & crudelitate lu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pi. Mali sunt, & videri boni volũt, ne soli sint mali. Mali videri timẽt, ne parum sint mali. Etenim minus semper malitia palam nocuit: nec vnquam bonus, nisi boni simulatione deceptus fuit. Nec enim est apud eos virtutes colere, sed vitia colorare, quasi quodam virtutum minio. Demum simulata æquitas, duplex iniquitas est. Basilius epistola. 76. ecclesiasti. 23. Theophylact. in Matthæum cap. 23. Cicero in Lælio. Bernar. super cãtica sermo. 66.

42 Obijciunt frequenter hæretici abusus & vitia catholicorũ. Sed primum, quod attinet ad abusus, nos eos non approbamus. Deinde vt sunt impij omnes mendaces, pluri ma ipsi confingunt, quę catholici, nec commiserunt vnquã, ne somniarũt quidem. Postremò, quid est tam sanctũ, quo improbitas quorundam abuti non queat: & sicut Isocrates in symmachico inquit, non conuenit hominum improbitatem in res transferre: sed illi ipsi culpandi sunt, qui bonis rebus malè vtuntur.

Nil prodest, quod non lædere possit idem.
Igne quid vtilius? siquis tamen vtere recta.
Cõparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modò dat medicina salutem:
Quæque iuuet monstrat, quæque sit herba nocens.
Et latro & cautus præcingitur ense viator:
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discutior innocuas vt agat facundia causas,
Protegit hæc fontes, immeritosque premit.

43 Quod verò de vitijs aiunt, plerũq; magnũ est impudensq; mẽdacium. Adhęc, vitia erunt donec homines: vt scribit Cornelius tacitus. Et Plato in theæteto: impossibile est inquit, mala penitus extirpari: nam bono oppositum aliquid esse semper, necesse est. Atque ea quidẽ vetus querela est: hoc maiores nostri questi sunt: hoc nos querimur: hoc posteri nostri querẽtur: euersos esse mores: regnare nequitiã: in deteriores humanas & in omne nefas labi: vt ciuis meus Seneca quadam in epistola scripsit. Et Lutherus ipse conqueritur, sua doctrina egregia discipulos eius factos esse Sodomitis decies deteriores. Adde q; hæretici illi bona opera flocci nõ faciũt: cur ergo à catholicis omnibus ea tam seuerè exigunt?

44 Diuus quidẽ Hieronymus in epistola quę est ad Pãmachiũ & Marcellã, de talibus hæreticis loquẽs, dicit: quid maledicorum pãnos hinc inde cõsuitis, & eorũ carpitis vitã, quorũ fidei resistere non valetis? nũ idcirco nõ estis vos hæretici, si nos quidã assertione vestra crediderint peccatores? & os impietate fœdum non habebitis, si cicatricẽ potueritis in nostra aure monstrare? Quid iuuat vestrã perfidiam, vel prodest pellis æthiopica & pardi varietas, si in nostro

in nostro corpore nęuus apparuerit? Et beatus Augustin' alia in epistola ad clerum: hęretici non habẽdo quod in caula suę diuisiõis defendant, non nisi hominum crimina colligere affectãt, & ea ipsa plura falsissimè iactant: vt quia ipsam diuinę scripturę veritatẽ, qua vbiq; diffusa Christi ecclesia commendatur, criminari & obscurare nõ possunt, homines per quos prędicatur adducant in odium: de quibus & fingere quidquid in mẽtem venerit, possunt.

45 Idem diuus contra Donatistas inquit: si quis à catholica ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se viuere existimet: hoc solo scelere, quòd à Christianitate seiunctus est, non habebit vitam: sed Dei ira manet super eum. Quisquis autem in hac sancta ecclesia bene vixerit, nihil ei præiudicant aliena peccata: quia in ea vnusquisq; proprium onus portabit, sicut ait apostolus. Et vt quidam rectè scribit, si dęmon homines in impietatem deduxerit, non est de reliquis sceleribus admodum solicitus: quoniam hoc erroris iacto fundamento quidquid proborum morum virtutumque superstruxeris, nihil prorsus ad beatitudinem confert. Itaque sinit hæreticos bonis naturę vti, eosque adiuuat sępe numero: vt specie probitatis offendantur modicę fidei homines, & injiciatur eorum animis scrupulus de fide catholica: & hęretici in erroribus suis confirmentur. Nos tamen flocci facimus virtutes istorum simulatas atque fallaces: & cum diuo Hieronymo dicimus, signum esse maioris glorię, si quẽ hæretici detestãtur.

46 Huius temporis hæretici carnis operibus dediti captiuas mulierculas trahunt, quemadmodum parentes eorum fecisse memorantur. Simon magus hęresim condidit, Helenę meretricis adiutus auxilio. Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repertor, choros duxit fœmineos. Marciõ Romam præmisit mulierem, quę decipiendos sibi animos prępararet. Apelles Philomenam suarum comitem habuit doctrinarum. Montanus immundi spiritus prędicator, multas ecclesias per Priscam & Maximillam, nobiles & opulentas fœminas, primũ auro corrupit, deinde hęresi polluit. Arrius vt orbem deciperet, sororem principis ante decepit. Donatus per Africam vt infœlices quosque fœtentibus pollueret aquis, Lucillæ opibus adiutus est. In Hispania Aegape Elpidiũ, mulier virum, cęcũ cæca duxit in foueam: successoremq; sui Priscillianum habuit, Zoroastris magi studiosissimũ, & ex mago episcopũ: cui iũcta Galla, nõ gẽre, sed nomine, germanam huc illucque currentem alterius, & vicinę hęreseos reliquit hęredem. Et nunc quoque mysteriũ iniquitatis operatur, & duplex sexus vtrũq; supplãtat. hęc diu' ille Hierony. aduersus Pelagianos

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſcripta reliquit: & ea ipſa apud Lutheranos quotidie euenire videm⁹.

47 Hi praui homines & ſeductores intra quadraginta annos pro ſua libidine innumerabiles perditionis ſectas introduxerunt. Nam vt Prudentius ait.

Quid nõ libido mẽtis humane ſtruat?
Quid non malorum pruriat?
Statum laceſſunt catholicæ eccleſiæ
Calumnioſis litibus:
Fidem minutis diſſecant ambagibus,
Vt quiſque lingua eſt nequior.

Quid referam eorum impia ſimul & petulantia & planè inſana dogmata?

Plurima ſunt, ſed pauca loquar: ne dira relatu
Dogmata catholicam maculent malè prodita linguam.

Ea aũt retuliſſe, cõfutaſſe eſt. Aiunt iſti hæreticorũ, qui vnq; fuerũt, peſſimi, in prioribus ſeculis neq; Chriſtũ neq; euãgelium, neq; baptiſma, neq; fidẽ, neq;, opera bona fuiſſe cognita. Aiunt, vbi fides eſt, ibi nullũ peccatum. Aiũt, eos qui bonis operibus cooperti ſunt, vix poſſe cęlũ penetrare. Aiunt, nihil prodeſſe bona opera, nec Deũ reſpicere opera. Aiunt, nullum peccatum poſſe dãnare hominẽ, pręter incredulitatẽ. Aiunt, licere Chriſtiano plures ſimul vxores habere. Quid plura? vix quippiam reliquum fecerunt futuris apoſtatis & hæreticis.

48 Ad ſummã fructus Lutheranorũ, & ſacramentariorũ ſunt, ſacramentorum ferè omniũ abrogatio: ieiuniorũ & orationum neglectio: votorum tranſgreſſio; omnis pudicitię & caſtitatis profligatio: deſtructio ac deuaſtatio templorũ, & monaſteriorum: expugnatio & eiectio ſanctarum imaginũ: rerum omniũ ſacrarum profanatio: deniq; nihil reliqui fecerunt ijs, qui ſtudioſi erunt improbitatis, & impietatis. Dicit in euãgelio ſecundũ Matthęum Chriſtus, intrate per anguſtam portam. Et mox: quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quę ducit advitam, & pauci ſunt, qui inueniunt eam. Iſti verò ſecũdum Lutherum effręnata libertate, inuenerunt latam portam, & ſpatioſam viam, nempe illam, quę ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Nõ igitur miramur, (vt apud Ambroſium eſt) ſi luporũ rabiem grex domini perhorreſcat, in quibus Chriſti vocem non recognouit. Agreſtis enim vlulatus eſt, nullã virginitatis gratiam, nullum caſtitatis ordinem ſeruare, promiſcuè omnia velle confundere, diuerſorum gradus abrogare meritorũ. Quid tandem aptius in iſtos dicere poſſum⁹, quàm quòd propheta regius iam olim cecinit, narrauerunt mihi iniqui fabulationes ſed nõ vt lex tua. Vbi ſiue fabulationes cum Hieronymo, Ambroſio, & vulgata editione legas: ſiue, delectationes cum Auguſtino: ſiue cũ Euthymio, garrulitates: non aptius cuiquam alij, quàm iſtis hæreticis quadrat. Sunt enim dogmata & narratiões illorũ nihil

nihil aliud, quàm fabulationes, & delectationes & garrulitates: ſed non vt lex Dei, non vt euangelium chriſti. Mat. 7. Ambro. epiſtola. 81. pſal. 118. & inibi Hierony. Ambro. Auguſti. Euthymius & cæteri.

49 Oportet autẽ hæreſes eſſe, quẽ- 50 admodũ Apoſtolus ait, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant. Sed etſi ſurrexerit in medio noſtri prophetes, aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat, & prædixerit ſignũ atque portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit nobis, eamus & ſequamur deos alienos: lege diuina prohibemur audire verba prophetæ, aut ſomniatoris illius: quia tentat nos Dominus Deus noſter, vt palam fiat, vtrum diligamus eum, an non, in toto corde noſtro, & in tota anima noſtra. Ob has igitur cauſas Deus omnipotens hæreſes eſſe permittit. Quod & Cyprian⁹ tractatu de ſimplicitate prælatorũ eleganter tradidit, dicens: hinc hæreſes & factæ ſunt frequenter, & fiunt, dum peruerſa mens non habet pacem, dum perfidia diſcordans non tenet vnitatẽ. Fieri verò hæc Dominus permittit & patitur, manente propriæ libertatis arbitrio: vt dum corda & mentes noſtras veritatis diſcrimẽ examinat, probatorum fides integra, manifeſta luce clareſcat. Et poſt paulum: ſic probantur fideles, ſic perfidi deteguntur, ſic & ante judicij diem hic quoque iam iuſtorũ atque iniuſtorum animæ diuiduntur, & à frumento paleæ ſeparantur. Quod & Tertullianus ante illum docuit, in exordio libri de præſcriptionibus aduerſus hęreticos. 1. Cor. 11. Deut. 13. Vincentius Lirinenſis lib. aduerſus hæreticos.

Accedit Auguſtinus, in Enchiridio dicens, malum eminentius commendat bona, dum comparantur malis: nec enim Deus omnipotẽs, cum ſummè bonus ſit, vllo modo ſineret, mali eſſe aliquid in operibus ſuis, niſi vſque adeò eſſet omnipotens & bonus, vt bene faceret etiam de malo. Et ante illũ Clemens Alexandrinus libro primo ſtromatum, diuinæ ſapientię (inquit) & virtutis & potentiæ eſt officiũ, nõ ſolùm bona facere, ſed illud quoque maximè, vt id quod per malos aliquos excogitatũ eſt, ad bonum aliquem finem, & vtilem deducat, & vtiliter ijs, quæ videntur mala, vtatur. Adde etiam quod, ſicut Origenes in librum numerorum inquit, vtitur Deus nedum bonis ad opus bonum, ſed malis etiam: illi cogitant malum, ſed Deus vertit in bonum. Hæc igitur vtilitas ab hęreticis prouenit, quòd inter inimicos erudimur, & fides ac dilectio noſtra poteſt eſſe probatior. Multa quippe ad fidem catholicam pertinentia, dum hęreticorum callida inquietudine exagitamur, vt aduerſus eos defendi poſsint, & conſiderantur diligentius, & intelliguntur clarius, & inſtantius prædicantur: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab aduersario mota quęstio discēdi exitit occasio. Accedit etiam, quòd improbatio hæreticorum eminere facit, quid ecclesia cēseat, quid habeat sana doctrina. Et vt Gregorius ait, sancta ecclesia subtilius in sua semper eruditione instruitur, dū hęreticorū quęstionib' impugnatur. Denique ne longius abeam, ecclesia catholica per totū orbem validè lateq; diffusa, (vt est apud Augustinum libro de vera religione) omnibus errantibus vtitur ad profectus suos, & ad eorum correctionē, cum euigilare voluerint. Vtitur enim gentibus ad materiam operationis suę: schismaticis ad documētum stabilitatis suæ: iudęis ad comparationem pulchritudinis suæ. Augustinus in Enchiri. cap. 11. Origenes in lib. nume. homilia. 14. Gen. cap. vlti. Grego. epistola ad Anastasium. Augusti. lib. de vera religione cap. 6. & cap. 8. item epistola 50. & 141. & in psal. 67. & lib. 1. de Genesi cōtra manichęos cap. 1. c. ulti. 24. quęst. 3. Isidorus lib. 1. de summo bono cap. 19. Vincentius Lirinensis lib. aduersus hęreses. Nicephorus lib. 14. ecclesiasticę historiæ. c. 48. Beda, Petrus Lombardus, & cęteri in priorem Pauli epistolam ad Corin. cap. 11. Alex. ales. parte. 1. quęst. 18. & q. 38. Torquemada lib. 4. de. ecclesia parte. 2. cap. 5. Brunus lib. 2. de hęreti. c. vlti. Michael medina lib. 2. de recta in Deum fide cap. vlti.

De idololatria

1 *Idololatriam quis primum docuerit.*
2 *Idololatria quid sit, & quid etiam idolum.*
3 *Hæreses nonnunquam idola appellantur.*
4 *Adorationis genus triplex est.*
5 *Latriæ cultus soli Deo debetur.*
6 *Idololatria maxima quæ sit.*
7 *Hæreticus ipso facto censetur, qui sacrificia idolis offert.*
8 *Idololatria ex orationibus cognosci potest, & quid oratio sit, & quot modis fiat.*
9 *Idololatra non est qui hostiam non consecratam, vel dæmones in angelos lucis transfiguratos, bona fide adorat.*
10 *Idololatræ lege diuina veteris testamenti mortis pœna afficiebantur.*
11 *Idololatræ quomodo puniantur.*
12 *Idololatræ acriter in sacris literis & sanctis doctoribus reprehenduntur.*

Titulus XXXII.

1 Ùm humani generis sempiternus hostis iustissimo Dei iudico præcipitatus cisset cum angelis suis è cælo in tenebras inferiores, non destitit ab eo tempore, neque in vltimum seculi diem cessabit vnquam, pestiferis artibus, dolis & fraudibus, cunctis hominibus insidiari, eos perpetuò instigans in fraterna odia, homicidia, adulteria aliaque multa execranda flagitia: sed prima ab initio cura illi fuit, vt homines in idololatriam inducerer, vt miseras multorum animas à vero Dei cultu, quo solo mundantur & sanantur, auerteret. Sunt quippè dęmones, vt Augustinus ait spiritus nocendi cupidissimi, à iustitia penitus alieni, superbia tumidi, inuidentia liuidi, fallacia callidi: qui cultum Dei ad se ipsos enixè transferre student: quibus artibus iam olim vniuersum ferè orbem impietate atque idololatria repleuerunt: vsque eò sapientes alioqui viros excęcantes, vt quamuis Deū cognouissent, non tamē sicuti Deū glorificarent: sed mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum & serpentum, commutantes veritatem Dei in mendacium, & colentes creaturam potius quàm creatorem. Sed cū hodie sint pauci, qui in idololatriam incidant, breuiter de ea disseremus. Ad Roma. cap. 1. Augustinus lib. 8. de ciuitate Dei. c. 22. caineque mirum. 26. q. 5.

2 Est autē idololatria, cultus Deo debitus, creaturæ exhibit⁹. Vel est, honor diuinus exhibitus creaturę repręsentatę per aliquā sensibilē formā seu figurā, quę dicitur idolum: Generali⁹ verò idolū hominis est, quidquid plusquam Deum colit aut diligit: Origene dicente, vnusquisque quod præ cęteris colit, quod super omnia miratur & diligit, hoc ei Deus est. Cui consine est, quod Cyprianus inquit lib. de duplici martyrio: Quicquid homo

quiuis Deo anteponit, sibi Deum facit. Neque tantum committitur idololatria, quū simulacra coluntur, sed etiam cum creaturę, loco creatoris diuino cultu honorātur. Hoc autem peccatū in exodo maximū esse dicitur: quia sicut in terrena republica, grauissimū est, regium honorem alteri, quàm vero regi impendere: sic maximum crimen esse videtur, si quispiam diuinum honorem exhibeat creaturę: quia quantū in se est aliū Deū facit, & minuit principatū veri Dei, & exęquat creaturam creatori. Origę. in lib. iudi. homil. 2. glo. li. 1. Reg. c. 15. Exo. 32. Tertulli. lib. de idola. Alex. ales. 2. p. q. 178. Thom. 2. secundę quęstione. 93.

3 Nonnunquam hereses appellantur idola. Hieron. explicans illud Zacharię: Disperdam nomina idolorum de terra, inquit: sicut idola fiunt manu artificis, ita hęreticorum peruersa doctrina, quodcunque simulauerit, vertit in idolum, & facit pro Christo adorari Antichristum. Et Augustinus: Est alius deterior & inferior cultus simulachrorum, quo phantasmata sua colunt, & quicquid animo errante, cum superbia & tumore cogitādo imaginati fuerint, religionis nomine obseruant. Et Vincentius Lirinensis aliena ab ecclesia dogmata, vetus testamētum, Deos alienos appellare, scribit.

4 Triplex est genus adorationis: Latriæ, Dulię, & Hyperdulię. Latria

Universidad de Deusto
Biblioteca

tria est, cultus Deo debitus. Vel summæ venerationis cultus soli Deo exhibendus. Vel est, voluntaria professio diuinę maiestatis. Dulia est honor vel cultus qui exhibetur creaturæ ratione alicuius bonitatis, sanctitatis, vel virtutis: & hęc exhibetur sanctis. Hyperdulia est, adoratio dignior dulia: quę quidem exhibetur creaturę, ratione excellentiæ singularis communicatæ à Deo: & hac veneramur sacratissimam virginem veri Dei matrem: cui nō qualiscunque dulia debetur, sed illa, quæ per duliam, quasi ad latriā accedit. Tho. Duran. & cæteri in lib. 3 senten. distinct. 9 glos. & interpretes in. cap. Venerabiles. de consecra. distin. 4. & in Clem 1. de religi. & vener. san. Confessio. Polonica. de spe & oratione. cap. 58.

5 Soli Deo debetur cultus latriæ, non solum interior: vt enim Augustinus ait, exteriora sacrificia signa sunt interiorum, sicut verba signa sūt rerū. Quocirca sicut orātes atque laudantes, ad Deum dirigim⁹ significantes voces, cui tamen res ipsas in corde, quas significamus, offerimus: ita sacrificantes, non aliter visibile sacrificium offerendū esse nouerimus, quām ei, cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Soli igitur Deo debetur spirituale sacrificiū, sicuti creatori nostro, & summo bono, & vltimo fini, in quo beatitudo animæ nostræ consummata consistit: eius contemplatione beati sunt angeli, eadem & nos beatos esse futuros credimus & speramus. Illa namque visio Dei, tantæ pulchritudinis visio est, & tanto amore dignissima, vt sine hac, quibuslibet alijs bonis prædituṁ atq; abundantem non dubitet Plotin⁹ infœliciſsimum dicere. Augusti. lib. 10. de ciuitate Dei. c. 19. & c. 16. Tho. 2. 2. quæst. 85.

6 Tantò stupidior ac deterior est idololatria quātò vilioribus ac deterioribus creaturis diuinus honor exhibetur. Nam peccatum fit graui⁹ ex vilitate rei in quam diuinus honor transfertur: quia id magis contra rationis & naturę ordinem est: & eò maior contumelia Deo infertur, quò vilior est creatura, quæ præponitur, aut exęquatur ei. Cæterùm idololatria illa omnibus alijs detestabilior est, qua cultus Deo debitus dæmonibus tribuitur. Quod tribus potiſsimè rationibus cōprobatur. Prima: quia dæmones sunt inferiores brutis directione propriæ malitię, ac miseria culpę & pœnæ: altera, quia sunt hostes & inimici Dei: tertia, quia periculosior est hominibus talis idololatria. Magis itaq; Deo displicet, qui honorem ei debitum tribuit inimicis Dei pessimis: & qui seipsum in maius periculum inijcit. Sunt enim dęmones ad decipiendum vigilantiſsimi, neque est vllum malorum genus, quo nō delectentur, & deorum induti personam

nam, in errorem atque stultitiam impulisse nos gaudēt. Magna Dei misericordia necessaria est, ne quis quam cùm bonos angelos amicos se habere putat, habeat malos dæmones amicos fictos: eosque tantò nocentiores, quantò astutiores ac fallaciores patitur inimicos: magna eñ miseria nostra, ignorantia tanta premitur, vt facile istorum simulatione fallatur. l. liberi. C. de inoffi. test. Augustl. lib. 3. de ciuita. Dei. c. 7. & lib. 19. cap. 9.

7 Qui sacrificia idolis offert, aut illis tribuit honorem diuinū, ipsō facto censetur hęreticus: quia in tā graui crimine præsumitur malus anim⁹. Neque excusatur omnino qui metu coactus est: nisi fortè coactio fuerit præcisa, vt alibi diximus. cap. 1. de præsūm. cap. nūc autem. 21. distin. & inibi. glo. Archid. Cardi. & cæteri. c. presbyteros. 50. distinct. Albert. in rub. de hæreti. lib. 6. quęst. 2. num. 41.

8 Per orationes & precationes cognosci quoque poterit idololatria. Est enim oratio act⁹ religiōis propriè pertinens ad reuerentiam & honorem Deo exhibendum: per quā homo Deo subijcitur, & profitetur se eo indigere sicuti authore suorum bonorū. Fit autem oratio dupliciter: vel petimus aliquid ab ipso Deo, quod solus nobis dare potest, vt gratiam & gloriam: ad quas consequendas ordinari ac dirigi debent omnes orationes nostrę: vel aliquos oramus, vt pro nobis intercedant: quod petere possumus à sanctis angelis & hominibus, vt eorum precibus & meritis orationes nostræ suum effectū habeant. Igitur qui hoc, aut illo modo, funestas preces offert idolis, dęmonib⁹, aut pseudoprophetis, hoc ipso vehementer suspectus ac penè conuictus esset. Proinde consultissimè quodam instructionū capitulo pręcipitur inquisitoribus, vt diligenter inquirant, de orationibus hęreticorum: quia ex illis manifestè constabit de animo & intentione reorum, & confessiones eorum veras esse apparebit: neque facile reuocare illas poterunt. Nemo enim orationes memorię commendat, qui eas nō putet sibi profuturas. Tho. 2. 2. quęst. 83. prima instruct. Hispa. cap. 4.

9 Si quis tamen hostiam nō consecratam, vel dęmonem transfiguratum in angelum lucis, aut in effigiem cuiuspiam sancti, bona fide adoraret, pręsertim si id faceret, insuperabili victus ignorantia, nō solùm idololatra non esset, verum etiam tantundē mereretur, quantum si angelo lucis, aut sancto viro dulię adorationem exhibuisset. glo. 2. Corin. 11. Theol. in lib. 3. senten. distin. 9. Alber. in rub. de hęre. lib. 6. quęst. 2. num. 65.

10 Idololatrę, lege diuina veteris testamēti, pœna mortis coercebantur. Verba legis hęc sunt. Qui immolat dijs, occîdetur, præter Domino soli. Ordo autem iudicij &

genus

Universidad de Deusto
Biblioteca

genus pœnę traditur pleni° in Deu teronomio his verbis. Cùm reperti fuerint apud te, intra vnam portarum tuarũ, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier, qui faciant malũ in conspectu Dñi Dei tui, & transgrediantur pactum illius, vt vadant & seruiant dijs alienis & adorent eos, Solem & Lunam, & omnem militiã cęli, quæ non præcepi, & hoc fuerit tibi nunciatũ, audiẽsque inquisieris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Israel, educes virum ac mulierem, qui rẽ sceleratissimam perpetrarunt ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruentur. Exod. 22. Deuter. 17.

11 Helias interfecit prophetas Baal, & Ihen alios multos idololatras. Moyses itidem eos, qui vitulũ adorauerant. Et Asa propter idolatriam, matrem suam regno priuauit: quemadmodum in Exod. & Paralipo. & in Reg. libris pleni° continetur. Iure quoque ciuili pœna mortis cum publicatione bonorum idololatræ puniuntur: sed põtificio iure inquisitores perinde procedent aduersus christianũ hominem, qui in idololatriam inciderit, atque aduersus quemcũque alium hæreticum, vel apostatam. Aliud autem erit, si Iudęus vel Saracenus idololatra factus fuerit: illum enim inquisitores punire nõ poterunt: cùm aduersus hæreticos tantum iurisdictio eis mãdata sit: & ita ego censeo, quicquid alij putẽt. Exod. 32. li. 3. reg. c. 18. & lib. 4. c. 10. li. 2. Parali. c. 15. &. l. Ex senatus consulto. de sicar. l. 1. & penul. C. de paga. Alber. in rub. de hęret. lib. 6. q. 2. nu. 5. i. c. gaudem° de diuortijs.

12 Postremo, aduersus idololatras multa in sacris literis & sanctis doctoribus passim scripta sunt. Ac primùm in lib. sapiẽtiæ legitur: infœlices sunt, & inter mortuos spes illorũ est, qui appellauerunt Deos opera manuum hominum, aurũ, & argentum, artis inuẽtionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem, opus manus antiquæ & cætera. Et Prophęta regius inquit: Dij gentium dæmonia. Et Hieremi. 5. facit homo deos, ipsi autẽ nõ sunt Dij. Et Paul. apost. scimus quia nihil est idolum in mũdo, & quod nullus est Deus nisi vnus. Et Baruch, & Petrus, & cęteri alia plurima in eã rem tradiderũt. Prętereo Cyprianũ, Lactantiũ, Athanasiũ, Cyrillum, Aug. & ingẽs agmen. Sapi. c. 13. cum seq. Hiere. 20. &. c. 16. &. 1. Corin. 8. Baruch. vlti. Clemens lib. 5. recogniti. & alter Clemẽs Alex. lib. ad hortatorio ad gẽtes. Cyprian. de idolorũ vanit. & lib. de exhorta. marty. Nazan oratiõe in sãcta epiphaniarũ lumina. Chrysosto. lib. singulari cõtra Gẽtiles Lactã. in priorib. libris diuinaisti. & ibidẽ Aug. de ciui. Dei. Tho. cõtra Gẽtil. pleni° & melius Cyrillus, decẽ libris cõtra Iulianũ. Petr. Crinit°. lib. 3. de honesta disciplina. cap. 14. & lib. 25. cap. 12. Iustinus martyr apolo. 2. pro christianis & oratione parẽnetica ad Gentes Philo libro de decalogo.

De imaginibus Titulus XXXIII.

1 *Imaginum vsus nouus non est, neque ab hominibus inuentus.*
2 *imaginum vsus iam erat Mosis tempore.*
3 *imaginum sanctarum vsus in euangelica lege vetustissimus est.*
4 *imago Seruatoris nostri ab ipso Nicodemo facta est: & statua ad eius similitudinem à muliere profluuio laborante il li erecta memoratur.*
5 *imaginem Christi, & sacratissimæ matris eius, & principum apostolorũ Lucas euangelista depinxit.*
6 *imaginum sanctarum vsum catholica ecclesia induxit, docuit, & seruauit.*
7 *imaginum sanctarum vsus quæ commoda christianis hominibus importet.*
8 *imagines sanctas colendas esse, & in templis collocandas. 7. synodus generalis præcipit.*
9 *imaginibus eadem veneratio exhibenda est, quæ sanctis ipsis.*
10 *imagines sanctorum dupliciter afficere possunt eorum animos, qui eas inspiciunt.*
11 *imagines sanctorum improbandæ non sunt, propter periculum quod hæretici confingunt.*
12 *imagine aliqua si populus abuteretur, aut periculum idololatriæ immineret, quid faciendum esset.*
13 *imagines deformes & profanæ in tẽplo Dei pingendæ non sunt.*
14 *imagines deorum & pseudoprophetarũ confringi debent, & eorum templa diruenda, aut in alium vsum commutanda sunt.*
15 *imagines deorum, & eorum templa, multi combusserunt in veteri testamento.*
16 *imagines & templa deorum multi christiani olim diruerunt & cõbusserunt.*
17 *imaginibus sanctis iniuriam inferens à quibuscunque puniri debet.*
18 *imaginibus sanctis iniuriam faciens ab inquisitoribus puniendus est.*
19 *imaginum sanctorum violatores & irrisores qua pœna sint coercendi.*
20 *imaginum sanctorum irrisores quomodo puniendi sint à iudicibus ecclesiasticis.*
21 *imaginũ sanctorum contemptores ab inquisitoribus quo pacto coercẽdi sunt.*

1 Etiustus & impi° error fuit quorundam hęreticorum, qui sanctorum imagines reprobare & ab ecclesia pellere frustra conati sunt: quos hæretici quoque huius temporis sequuntur. Xenaias quidam genere Persa, & fortuna seruus, peridoneus satanæ minister, primus, (ô audacem animum & os impudens) vocem illam euomuit, Christi & eorum, qui illi placuêre, imagines venerandas non esse, vt Nicepho. in eccle. histo. est author. Verùm hæc hęresis multis magnisque concilijs iam olim dãnata fuit: sed illo præcipuè quod sub Adriano primo celebratum est, in cuius actione. 2. memorantur plurimi sacri doctores, qui vsum imaginum ab ipsis apostolorum temporibus in ec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in ecclesia viguisse testantur, & eas esse venerandas & adorandas docent. Qui autem illic recensentur, hi sunt. Grego. Nisen. Basil. Chryso. Cyril. Athanas. Ambrosius. & Hierony. quibus addo Eusebiũ. Socratem, Gregor. ac Damascen. qui asserit nos habere vsum imaginũ ex traditione apostolorum. Est igitur imaginum vsus, nec nouus, neque humano ingenio inuctus: sed diuina & apostolica institutiõe introductus, ex veteris ac noui testamenti scripturis, apostolicis traditionibus, sanctorum patrũ & conciliorum decretis, & omnium seculorum consuetudine & vsu approbat⁹: postremò plurimis maximis, verisimisque miraculis illustrat⁹. Eusebius lib. 7. eccl. histo. cap. 14. Socrat. lib. 6. tripart. c. 41. Grego. epist. 53. lib. 7. Damas. lib. 4. fid. orthodo. cap. 17. Pagninus Lucenen. in Isagogis ad mysticos sacr. scriptu. sensus lib. 8. c. 16. Nicepho. lib. 16. c. 27. Linda lib. 3. Panoplię euangelicæ. cap. 23.

2 Populus Hebręorum in idololatriam pron⁹ admodum erat: sed nihilosecius Deus ipse Moysi pręcepit, vt cum propiciatorio duos cherubim aureos faceret: quorum Paulus quoque meminit in epistola ad Hebręos. Et idem Moyses iussu Dei, serpentem æneum fecit: & in templo illo Salomonis imagines cherubim fuere. Exod. 25. ad Hebręos. 9. lib. 3. reg. cap. 6.

3 Vetustissimus quoque est imaginum sanctarum vsus lata euangelica lege. Nam Augarus, Edesenorum princeps, desiderio Christi perculsus, pictorem eximium ad eum misit, eique vt diligẽter & accuratè faciem ei⁹ in pictura effingeret, imaginemque pro desiderato illo sibi afferret, imperauit. Et ille quidem venit, atque in loco sublimiore stans, pingere Christi vultum, vt decebat conabatur: cum verò cœptum opus non succederet (diuinus quippe splẽdor, & gratia in vultu eius coruscans impedimento erat) re ea cognita saluator textum lineum petit, in eoque prius loto, faciem suam exprimit, & ad Augarũ mittit. Dicitur quoque Persarum rex, manu ingenioque promptum pictorem misisse, & per hunc feruenti fidei desiderio, simul & ipsius Christi, & quæ eum diuino modo genuit, matris, quam celerrimè imaginem depictam accepisse. Per eam autẽ imaginẽ saluatoris Edessa ciuitas contra vim Persarum seruata est: quẽadmodum Nicepho. in ecclesiastica historia memorat lib. 2. ca. 7. & lib. 17. cap. 16.

4 Insuper etiam seruatoris effigiẽ ab ipso Nicodemo factam fuisse, diuus Athanasius lib. de passio. imagi. Christi testis locupletissim⁹ est. Et mulier illa sanguinis profluuio laborans, quæ à saluatore nostro curata est, in memoriam eius beneficij statuã Christi, pro ędium suarum foribus erexit: ad cui⁹ statuæ tuę pedes herba nascebatur, quę aduersus omne genus morborum auxilium habuit prędentissimum. De qua loquens Euseb. inquit: hanc statuam ad similitudinem vultus Iesu formatam esse tradebant: quę permansit ad nostra vsque tempora, sicut ipsi oculis nostris inspeximus: & eius quoque semel atque iterum, Nicepho. in eccles. histor. meminit. Euseb. lib. 7. cap. 14. Nicepho. lib. 2. cap. 15. & lib. 10. cap. 30.

5 Et Lucas euangelista primus Christi, & eius sacratissimę matris, atque item principum apostolorum effigiem pingendi arte adumbrauit: & Pulcheria Augusta imaginem illam Dei genitricis habuit, quam diuus apostol. Lucas suis ipse manibus depinxit, illa adhuc viuente, & tabulam ipsam vidente, gratiamque à Deo illi formę fręę immittente: vt à Nicephoro lib. 15. memorię proditum est. Ac Lucas quidem primus, eas imagines accuratè manibus suis depinxit: deinde verò ex veteribus alij quoque viri, pro eo atque par erat, veluti seruatores idem fecere: Ethnica quidem illi fortasse consuetudine ducti: sed ecclesia inde acceptum magis ac magis adauxit (prouidentia Dei curante atq; disponente) non modo effigies & statuas, verùm etiam vestes, baculos, & lectos sanctorum illorum virorum conseruãs ad memoriam eorum sempiternam. Hæc Nicephorus libro. 6. eccles. histo. cap. 16. & lib. 2. cap. 43. & lib. 14. c. 2. & lib. 15. cap. 14.

6 Prętera catholica & apostolica Christi ecclesia, columna & firmamentum veritatis, continua seculorum serie imaginum sanctarum vsum induxit, docuit, seruauit. Postremo maxima plurima vtilissimaque miracula, (quę proculdubio signa sunt euidentia diuinę voluntatis) imaginum sanctarum vsum semper & vbique illustriorem reddunt. Nemo enim est, qui nesciat in plurimis Christianorum templis, apud imagines Christi & sacratissimę virginis, atque adeò multorum sanctorum virorum, magna quotidie miracula fieri. Vidi ego, vidit quin etiam vniuersa Hispania, Pusionem quendam, cuius lingua penitus fuerat à latronibus excisa, qui coram imagine illa sacratissimæ virginis (quæ in municipio Amnissupi summa veneratione colitur) repętè sine lingua, vsum linguæ vsque eò accepit, vt eas quoque literas clarissimè pronunciaret, quæ non nisi dentibus lingua percussis rectè exprimi possunt. Sed id genus miraculorum pleni sunt libri historicorum veterum & nouorum Nicepho. lib. 14. cap. 46. & lib. 16. cap. 36. 8

7 Imagines autem quã plures nobis vtilitates afferunt. Excitãt enim & conseruant memoriam eorum, quæ à Christo & sanctis Dei hominibus gesta sunt. Eas prętera honoris

Universidad de Deusto
Biblioteca

noris causa ponimus, velut stimulos intuentium ad virtutem, & vt in illis legat vulgus illiteratum, & aliquantò quàm in scripturis efficacius, fortia facta, glorioso sque triũphos & agones ducum nostrorum. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Accedit Salustius qui in prefatione belli Iugurthini inquit: sepè audiui ego Quintum Maximũ, Publium Scipionem, præterea ciuitatis nostræ præclaros viros solitos dicere cùm maiorum imagines intuerentur, vehementissimè animum sibi ad virtutem accendi: scilicet, non ceram illam, neque figuram, tantam vim in se habere, sed memoria rerum gestarum eam flãmam egregijs viris in pectore crescere, neque prius sedari, quàm virtus eorum famam atque gloriam adequauerit. Et Plato dialog. 11. de legi. Deos non videmus quidem, sed eorum imagines fabricamus, easque licet inanimes dum honoramus, Dẽos ipsos existimamus ob id maximè nobis gratos & propitios fore. Imagines igitur ponũtur & fiunt in honorem & cultum Dei & sanctorum, in eruditionem populi, ad contemplationem, pietatem, & imitationem.

8 Inde illud est quod in septima synodo generali traditur his ferè verbis: si fecimus hominum piorum similitudines, non tamen ea fiunt, vt adorentur vt dij: sed vt eas videntes, ad imitationem facinorum illorũ irritemur: & quò mens per ea quę cõspicit sursum volet. Et mox: omnibus manifestum est, cùm audimus virilia & fortia sanctorum facta, constantiam fortitudinemq; animorum illorum, nos beatificare & laudare. Quin etiã cùm in diuinis scripturis sanctorũ vitas legimus, cumq; in picturis easdem cõtemplamur, in memoriã reuocamus, quãtopere in Deũ feruore fuerint accẽsi. Nã quæ oratio per auditum exhibet, hæc scriptura tacẽs p imitationem ostẽdit. Postremò in definitione eiusdẽ synodi patres his verbis concludũt. Sanctorũ nostrorum & diuinorũ patrũ doctrinæ insistẽtes, & catholicę ecclesię, in qua spũs sanctus inhabitat, traditionẽ obseruãtes, definim⁹ cũ omni diligẽtia & cura venerãdas, & sanctas imagines in tẽplis collocãdas Dei, habendasq; tũ in sacris vasis & vestibus, tũ in parietibus & tabulis, in ędib⁹ priuatis, in vijs publicis: quò scilicet per hãc imaginũ inspectionẽ, oẽs qui contẽplantur, ad prototyporũ memoriã & recordationẽ & desideriũ veniant: illisq; salutationẽ, & honorariã adorationẽ exhibeant. Hęc ibi & alia in eandẽ sententiã plurima. In summa imagines instruũt simplices, admonent sapientes, afficiũt omnes. Septima synodus actione. 4. cum seq. c. Perlatum. de consecra. dist. 3. & octaua synodus generalis actione tertia Brunus libro de Imaginibus cap. decimo nono.

Eadem

9 Eadem autem veneratio exhibenda est imagini, quę sanctis ipsis: honor siquidem imagini exhibitus ad prototypum refertur: & qui adorat imaginem, adorat & sanctum illum, cuius forma & figura est imago. Quod Athanas. lib. 4. contra Arrianos aptissimo exemplo confirmat dicens: in imagine regis forma & species est, in rege verò ea quę est in imagine, forma existit: impermutabilis autem est in imagine regis similitudo, ita vt qui imaginem inspexerit, ipsum quoque regem simul inspiciat: rursus qui regem cõspicit, nouit eum esse, quem in imagine conspexerat: quãdoquidem autẽ ex eo quòd similitudo non differt, volenti post imaginis inspectionem regem videre, rectè dixerit imago, ego in illo sum, & ille in me: & quod in me vides, vides & in illo. Accedit etiã Ioannes Chrysost. quadam oratione scribens, qui iniuriam facit imagini, eum qui per imaginem repręsentatur, iniuria affecisse intelligitur. Vnde & qui imaginem imperatoris violauit, non secus atque 11 si imperatorem ipsum contumelia affeciſſet punitur. Ex his igitur cõstat eandem esse debere venerationem imaginis & prototypi: quod receptius quidem est à plærisque: quanuis nonnulli dissentiãt. Chrysost. in oratione in Peluin. Cõrad. Brunus. lib. de imagin. cap. 20. Martinus Ayala. lib. de diui. & eccl. tradi. titulo de imagi.

10 Cæterùm duplex esse potest motus animę in imaginem: prior, quo in ipsam imaginem fertur, & in ea sistit, materiam tantùm aut formã considerans: scilicet, lignum aut lapidem, argentum, aurum, vel picturam: Alter motus esse potest, contemplans imaginem, tanquam referentem & repręsentantem prototypum. Priori modo nulla debetur imagini reuerentia: imò idololatria esset, argentum, aut aurum, aliamque materiam, vel artis inuẽtionem adorare: posteriori autem motu, sanctas imagines adorare, iustum & pium est. Quẽ igitur imaginibus factis impendimus honorem, non ipsis impendimus picturis aut statuis, sed illis quos nobis referunt. Illum, inquit sanctus Grego. in toto corde diligis, cuius imaginem prę oculis habere desideras. Nec nos ante imaginem, quasi ante diuinitatem prosternimur, sed illum adoramus quem per imaginem, aut natum, aut passum, aut in cœlestis gloriæ throno residentem, recordamur.

Non sunt ergo sanctorum imagines improbandæ, quia hęretici suspicentur, quosdam propter illas in idololatriam incidere: neque enim tam rudis est populus Christianus, vt ignoret modum, quo sunt imagines adorandæ, neque si quispiam in hoc erraret, difficile esset, illum ab errore reuocare: neque propter quorundam abusum (qui est lutheranorum, baculus a-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rundineus) repudianda & condemnanda sunt optima. Demum qui imagines damnat, non modo in Deum, & in ecclesiam blasphemus est, sed contra omnẽ omnino rationẽ, & contra naturam pugnat. Nam cum vsus imaginum introductus sit ad memoriam eorum, quorum imagines sunt, naturam profectò damnat, qui hunc modum cognoscendi, per imagines auferre conatur. Omnis enim cognitio nostra in imagine & similitudine fit, necesseque est intelligentem phantasmata speculari: nec aliquid cognoscere possumus, nisi formata prius imagine in cognitiua facultate. Neque refert, an visus externè moueatur per imaginem externam: an sensus interior & intellectus per internam: cùm vtrobique sit eadem ratio & modus cognoscendi, per modum videlicet, similitudinis naturalis inter imaginem & rem imaginatione comprehensam. Aristo. lib. 2. de anima. Martin. Peresius Aiala. lib. de diui. & eccles. traditi corollario de imagini. sanct. lib. 4 reg. c. 18.

12 Sicubi tamen periculum idolatriæ immineret, aut populus aliqua imagine abuteretur: tunc pontificis, vel prælati authoritate liceret imagines tollere, delere aut frangere: idque sine scandalo populi, & sine offensione sanctorum faciendum esset. Quamobrem olim Ezechias æneum serpentem, quem ex præcepto domini Moyses fecerat, confregit: non quia malum erat serpentem illum habere, sed quia videbat populum serpenti æreo diuinum honorem dare. Quemadmodum Echius, Alfons. & Brunus tradunt. Quibus illud addo, imagines deformes, turpes inhonestas & fabulosas, similiter auferendas esse. Vnde in. 6. syno. generali patres canonem hunc condiderunt. Facile sensus corporei, quæ sua sunt in animum deriuant: picturas igitur oculorum præstigiatrices, siue in tabulis, siue alias propositas, & mẽtis corruptrices, & ad turpes voluptates incitatrices, sancimus vt nullo modo in posterum pinganter: si quis autem hoc fecerit excommunicetur. can. 100. libro. 4. reg. capit. 18. Brun. libr. de imagini. cap. 21.

13 Cui confine est, quod in. 7. synodo generali à sanctis episcopis decretum est: vt templa non nugacibus & vanis picturis ornentur: sed historijs veteris & noui testamenti: vt hi qui literas nesciunt, & sacram scripturam legere nequeunt, contemplatione picturæ in memoriam reducant, qui nam vero Deo per fortia facta seruierũt: atq; in certamen excitentur, laudabiliũ facinorũ, per quę cũ cælo terrã illi cõmutauerũt. Et Plato dialo. 3. de republica, curandũ esse ait, ne artifices mali moris simulachrũ aliquod nõ benè castigatum, opus illiberale, deforme, & indecẽs faciãt: ne in prauitatis imaginib⁹ enutriti homines

homines, tãquam noxio in gramine, multa paulatim pascentes, vnum aliquod maximum malum ignari in animo contrahant. Aristot. quoque lib. 7. polit vetat, ne pueri turpes vel picturas vel fabulas spectent: ad officium magistratuum pertinere docens, vt nihil neque fictum, neque pictum sit, quod actiones turpes imitetur. Multò igitur magis episcopi prælati, & visitatores curare debent, ne quid tale in templis veri Dei fiat: sed vt illas tantum imagines populo proponi sinant, quę sacræ sint, non profana, verę historiæ non fabulæ & somnia: non nugaces & vanę, sed probatę fidei: non turpes & lasciuę, sed honestę, & omnino tales, quę instruant: non quę decipiant, sed quę intuentium animos corroborent: non quę emolliant, & à pietate auertãt. 7. synodo actio. 4. Arist. 7. Politi. cap. vlti. Brũ. lib. de imagi. cap. vlti. ac demum concilium Tridentinum sessione. 25.

14 Idola quoque atque imagines Deorum & pseudoprophetarum confringi debent, & eorum templa diruenda sunt, aut in alium vsum commutanda. Quod in Exodo Deus ipse præcepit, dicens: non adorabis Deos eorum, neque coles eos: non facies opera eorum, scilicet Amorrhęorũ sed destrues eos, & confringes statuas eorum. Et iterum: de eisdem loquens inquit: caue ne vnquam cum habitatoribus terrę illius iungas amicitias, quę sint tibi in ruinam: sed & aras eorum destrue, confringe statuas, lucos succide. Et in Deutero. Aras eorum subuertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite. Et rursus ait: subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gẽtes, quas possessuri estis. Deos suos super montes excelsos & colles, & subter omne lignum frondosum: dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola cõminuite, disperdite nomina eorum de locis illis. Exod. 23. & . 34. Deut. 7. & decimo secundo.

15 Sic Rex Asa fecit rectum ante conspectum domini, sicut Dauid pater eius: & abstulit effœminatos de terra, purgauitque vniuersas sordes idolorum, quæ fecerant patres eius. Insuper & Maacham matrẽ suam amouit ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco eius, quem consecrauerat: subuertitque specũ eius, & confregit simulachrum turpissimum, & combusit in torrente Cedron. Sic duces & milites Iheu ierunt in ciuitatem templi Baal, & protulerunt statuam de fano Baal, & combusserunt & comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ędem Baal, & fecerunt pro ea latrinas. Sic Ezechias dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, confregitq; serpentẽ ęneum, quem fecerat Moyses: si quidem vsq; ad illud tempus filij Israel adolebãt ei incen

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum. Sic denique Iosias combussit vasa Baal & destruxit aras, & contriuit statuas idolorum, quemadmodum plenius in reg. libris continetur. 3. reg. 15. & 4. reg. 10. & cap. 18. & 23.

16 Prętereo Moysem, Danielem, & cæteros veteris testamẽti patres, vt exempla quędam Christianorum hominum breuiter cõmemorare possim. Cùm enim populi & ciuitates ad Christi cultum accederẽt, idolorum cultores, Deorum simulachra pretiosissima christianis tradiderunt, & quę antea occulta erãt & solis sacerdotibus manifesta, facta sunt omnibus perspicua, atque vilissima: & statuę & imagines ex pretiosa confectæ materia, igne crematæ sunt: & Ęsculapij tẽplum in Cilicia, & veneris domus penitus euersa fuere. Et in Heliopoli circa Libanum, quidam diaconus, nomine Cyrillus, zelo diuino succensus, multa idola, quę ibi adorabantur, contriuit & igni cremauit. Et Theophilus Alexãdrinam vrbem idolorum errore purgauit, & à fundamentis eorum templa subuertit, & serapim Aegyptiorum Deum, qui magnitudine sua terrebat conspicientes, igne combusit: & ad hunc modum, omnia vbique terra mariq́ue fana simulachrorum destructa fuerunt, vt in ecclesiastica historia Sozomenus, & Theoderitus authores sunt Exod. 32. Daniel. vlti. & lib. 2. Histor. tripar. cap. 20. lib. 6. cap. 15 lib. 9. cap. 28. Theodo. lib. 3. eccles. histo. cap. 7. & lib. 5. cap. 22.

17 Si quis autem dixerit, aut commiserit aliquid contra sanctas imagines, puniri potest per iudices ordinarios ecclesiasticos aut seculares, quia crimen hoc mixti fori est, & à quolibet accusari, & à quocũq; iudice ordinario coërceri debet. Publicè enim interest res sacras & religiosas inuiolatas esse: & quicquid in eas committitur in omnium fertur iniuriam. l. 1. §. huius studij de iustitia & iur. l. Manichæos. C. de hæretic. Ioan. de Ana. in cap. 2. de maled. nume. 14. Felin. in cap. postulasti de iudę. & in ca. Cùm sit generale de for. comp. Hippol. in. l. ex senatus consulto de sicarijs.

18 Et quanuis crimen hoc hæresis consummata non sit, nisi fortè accesserit error in fide pertinax contra doctrinam ecclesiæ, vt supra disseruimus, inquisitores tamen de his criminibus cognoscere solent, propter suspicionem hęresis, quam prima fronte præ se ferunt. Non enim est verisimile, vt is qui rectam fidem habeat, perpetrare audeat talia crimina: neque est in hoc facinore quippiam quod allicere aut mouere queat voluntatem in imaginum sacrarum iniuriam, nisi pertinax error intellectus perperã sentientis de veneratione illarum. Nam peccata illa quæ natura obiecti non trahunt voluntatẽ, verisimile est, quòd perpetrentur voluntate mota ab intellectu peccantis

tis. Iure igitur cognoscunt inquisitores de his criminibus, prętertim postea quam pestiferi hæretici Lutherani & sacramentarij damnatam iam olim Iconomachiam, superioribus annis ab inferis reuocarunt. Matth. de Afflict. in prima constit. Sicilię quęst. 4. Alfons. Castren. libro. 1. de iusta hęretic. puni. cap. 1.

19 Pœna eorum, qui sacras imãgines frangunt, conspurcant, irridենt, aut quoquomodo eis sacrilegas manus afferunt, in ęstimatione & arbitrio iudicis est: ita tamen vt ne quid grauius aut remissius constituat, quàm causa deposcit. Aliter tamen puniet iudex secularis, aliter ecclesiasticus: quia ille pœna mortis punire potest, hic verò sine sanguinis effusione crimina coercere debet. Iudex igitur secularis, interdum pœna capitis puniet, illum videlicet, qui sacram imaginem Christi, aut sanctę crucis, aut beatissimæ virginis, insigni aliqua contumelia afficerit: interdum etiam sacrilegam manum imputabit, vt angelo visum est: quod & regijs legibus septipartitis contra Plebeios constitutum est: sępe etiam exilio, verberibus, autpœnis pecuniarijs, iuxta criminis qualitatem, vtetur. Cæterum Epiphanij verba prætерire non possum, qui in septima synodo generali, huiusmodi orationem habuit: quemadmodum despiciens imaginem imperatoris, non aliter castigatur, quàm si ipsum imperatorem contumelia afficisset: cùm tamen ipsa imago, prętер lignum & colores nihil sit: eodem modo qui typum siue figuram alicuius ignominia afficit, in illum ipsum, quem typus repręsentat, iniurius est: quod quidem ipsa rerum natura repræsentat. Hoc etiam vniuersi mortales agnoscunt, patresque sanctos ita tradidisse norunt: & hi qui aliter docent, ecclesiæ catholicæ, imò naturę rerum contradicunt. l. non contrahit. l. qui statuas. &. l. famosi in fine. ff. ad. l. Iuli. maiestat. & illic Angel. & Franc. Tigrin. Alexand. consil. 233. lib. 6. Ioan. de Anan. in cap. 2. de maled. Hippoly. in. l. Ex senatusconsulto. de Sicar. regia. l. 5. titul. 28. part. 7. Chrysost. in oratione in Peluim. & pluribus homilijs ad populum Antiochenum & maximè homilia. 20. Epiphan. in. 7. synodo. Tomo. 4. Brun. de imagi. cap. 20.

20 Iudices autem ecclesiastici punire itidem istos debent perpenso iudicio, & arbitrio recto: interdum grauiter dura & vltrice sentẽtia: quemadmodum Gregor. 10. in concil. Lugdu. constituit. sæpe etiam publica pœnitentia, vel ieiunijs, eleemosynis, & orationibus, vel mulcta pecuniaria, vel ictibus fustium. l. respiciendum. de pœn. c. 2. 5. vlti. de offi. ordin. lib. 6 c. vniuersitatis. de sent. ex. & ibi Feli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

21 Ijsdem quoq; pœnis inquisitores vti possunt: sed hoc amplius ad eorum officium pertinet, vt scire laborẽt, si fortè intellectus errore pertinaci facinora ista perpetrata sunt: quod si repererint, aut suspicati fuerint, non secus aduersus istos procedent, atque aduersus alios quoslibet hæreticos vel suspectos. Poterunt igitur inquisitores tormentis abiuratione, purgatione canonica, & alijs arbitrarijs pœnis vti: pertinaces quoque atque impœnitẽtes curię seculari relinquere: sicuti suis locis à nobis singula disserũtur. Vide Hiero. aduersus vigilãtiũ. Echiũ in Enchiridio. ca. 16. Pighium. li. 1. Hiera. eccle. c. vlti. Alfonſ. lib. 8. aduerſ. hæreſes. verbo Imago. Bunderium in compendio. concertationis. titu. 29. Brunum, Aialam & cęteros supra commemoratos, & omninò Euthimium lib. 2. orthodoxæ fidei.

De inquisitoribus apostolicis. Titul. XXXIIII.

1 *Hæretici & impij homines apud omnes nationes, & potissimùm apud Athenienses seuerissimè puniebantur.*
2 *Eumolpidarum munus.*
3 *Athenis ante bis mille annos fuerunt iudices violatæ religionis sacerdotes.*
4 *Inquisitorum apostolicorum munus.*
5 *Inquisitionem sanctam aduersus hæreticos Ferdinandus & Isabella reges catholici in Hispaniam induxerunt.*
6 *Inquisitor generalis quis sit, & quod munus exerceat.*
7 *Consiliarios senatus sanctæ inquisitionis quis eligat, & eorum munus quod sit.*
8 *Carolus Magnus arcanum concilium integerrimorum hominum sine prouocatione instituit.*
9 *Inquisitoris munus quibus committendum.*
10 *Inquisitores & iudices qua in virtute potissimùm excellere oporteat.*
11 *Inquisitores non solùm virtute, sed iuris etiã prudentia excellentes esse oportet.*
12 *Inquisitoris officio functurus, vt Clementis constitutione cauetur, quadragesimum annum attigisse debet.*
13 *Inquisitores, satis esse triginta annos esse natos, Pontificis max. generali decreto constitutum est.*
14 *inquisitores apostolici in causarũ cognitione parũ distãt ab ordinarijs iudicibus.*
15 *inquisitorum officium cur non finiatur morte Pontif. Max. à quo ipsi delegati sunt.*
16 *inquisitores, si arduum aliquod negotium & difficile se obtulerit, ad senatum id referre debent,*
17 *inquisitores sex horis quotidie sedeant in tribunali.*
18 *inquisitores assiduè eos libros legere tenentur, in quibus testimonia cõtra hæreticos scribuntur.*
19 *inquisitores, si inter ipsos aliqua contentio mota fuerit, eam occultare debent, & ad generalem inquisitorem referre,*
20 *iudicum discordia quot incommodorum sit causa.*
21 *inquisitor antiquus quomodo præferendus est, etiam si sit translatus ab vna prouincia in aliam.*
22 *inquisitores consanguinei in eadem prouincia duo creandi non sunt.*
23 *inquisitores quid sine episcopo, & episcopus sine inquisitoribus facere possint, & quid non.*
24 *inquisitores vti possunt familiaribus armatis ad suam iurisdictionem tuendã.*
25 *inquisitores, quorumcunque principũ & magistratuũ auxiliũ inuocare possũt.*
26 *inquisitores, vel ambo simul, vel alter eorum separatim, inquirere possunt contra hæreticos in tota prouincia sibi cõmissa*
27 *inquisitores prohibere possunt ne suspecti armis vtantur.*
28 *Armis vti generaliter cuicũque vetitum est.*
29 *inquisitores, illos punire possunt qui factis aut verbis ipsis iniuriam fecerint.*
30 *inquisitores cõmittere possunt vices suas.*
31 *inquisitores cognoscere possunt vbi scandalum fuerit ortũ ex aliqua quæstione catholicæ fidei.*
32 *inquisitorum iurisdictionem nulla prærogatiua tollere potest.*
33 *inquisitores quemcunque & cuiuscunque sit ordinis & dignitatis punire possunt, si in hæresim inciderit.*
34 *inquisitorum arbitrio multa relinquuntur, potissimùm illa, quæ non inueniuntur aure aut instructionibus definita.*
35 *inquisitorum & aliorum iudicum arbitrio quid relinquatur.*
36 *inquisitores quid facere debeant in negotijs grauioribus, quæ legibus comprehensa non sunt.*
37 *inquisitores, in quos nequeant inquirere.*
38 *inquisitor alter sine altero ad reorum capturam procedere non potest.*
39 *inquisitores sine episcopo ordinario non possunt hæreticos duro & arcto carceri tradere, neque illos torquere, &c.*
40 *inquisitores soli non possunt vinctos inedia cogere ad veritatem aperiendam.*
41 *inquisitores præter alias pœnas quibus puniendi sunt, si hæreticos vel suspectos non coerceant, & innocentes infament, in sententiam maioris excommunicationis incurrunt.*
42 *inquisitores munera ne accipiant.*
43 *Munera accipere quàm sit periculosum iudicibus, probatur multorum sanctorum authoritatibus.*
44 *iudicibus, regijs legibus vetitum est, ne esculentum aut poculentum quid accipiant.*
45 *inquisitores qui pecuniam extorquent quomodo puniri soleant.*
46 *inquisitores qui dona accipiunt quo pacto puniendi sint.*
47 *inquisitores quid in memoria & ante oculos habere debeant.*
48 *inquisitores relinquentes curiæ seculari quoscunque hæreticos pertinaces, non incidunt in irregularitatem.*

1 IMpij homines & hæretici, hostes reipublicæ perniciosissimi, summis cruciatibus atque supplicijs ab omnibus ferè nationibus semp affecti sunt: id quod sub titulo de pœnis plenius exequemur. Apud Athenienses autẽ qui (vt in Atticis Pausanias est author) maiori studio, quàm alij, res diuinas habuerunt: & qui Deorum cultu studioque religionis longè cęteras omnes ciuitates anteibant, non tantùm Areopagitæ impios seuerissimè puniebant, sed etiam causa violatæ religionis apud Eumolpidas agebatur, sicut in oratione aduersus Androtionem Demost. memorat.

2 Erant autem sacrificorum pars Eumolpidę, ac Eleusinę sacra faciebant, & apud hos sæpè impietatis agebant, qui volebant, quemadmodũ Vlpianus rhetor, Demosthenis interpres enarrat: & veteres quidẽ Græci mysterium Eleusinum omnibus, quæ pietatis causa dijs suis

Universidad de Deusto
Biblioteca

offerebant,tantò esse augustius du xerunt, quantò Deos ipsos heroibus prætulerunt. Testis Pausanias. lib.10.de reb⁹ Phocensiũ. qui lib.5. Eliacorum scripsit:multa sanè habet Græcia, quę vel spectentur, vel audiantur cum admiratione: sed omniũ accuratissimè,diuinitus religione imbutis animis Eleusina initia,& Olympici ludi celebrãtur.

3 Vnde illud obseruabis:in republica Athenienſium,religiosissima quidem omnium & sapientissima (quod enim in oculo pupilla, in anima ratio hoc Athenæ sunt in Græcia,vt ait Philo) ante bis mille annos fuisse iudices violatę religionis sacerdotes,eosque non qualescunq;, sed optimorum maximorumque mysteriorum:vt inde elucere posit origo quædam inquisitorum nostrorum. Sic etiam apud Romanos,quũ de religione deque sacrificijs dissensio erat,populus põtificem maximum consulebat: illudq; perutile fore ratus est Numa Pompilius, eius sacerdotij author, ne ius diuinum negligẽdo, patrios ritus, peregrinosque ascindendo, turbaretur.vt libro.1 de sacerdotijs prodidit Feneſtella cap.8. sed iã ad inquisitores veniamus.

4 Inquisitores apostolici, sunt iudices à pontifice maximo delegati,quibus iure pontificio data est iurisdictio plena contra omnes hæreticos & apostatas.Eorũ autem officium non modo vtile est Christianæ reipublicæ, sed etiam admodũ necessarium:Quod quidem in Hispania in dies magis magisque cõpertum habemus. Hoc enim officio sacrosancto, fides catholica pura,inuiolataq; iam pridẽ apud nos custoditur. Quod,si pari diligẽtia, authoritate & potestate, in cæteris Christianorũ regnis, prouincijsq; factum esset:alia profectò nunc foret Christianę reipublicę facies, q̃ quæ hodie in Germania & alijs nationibus fœdissima cernitur.Nam si cum primùm Lutherus, Zuinglius,Bucerus, aliaque id genus pestifera monstra,sua venenata dogmata in vulgum spargere cœperũt, ab inquisitoribus apostolicis comprehensi combustique fuissent, nõ tam breui tempore tot infœlicium animarum myriades istorum hæresibus infectę perijssent. Sic olim Arrius in Alexandria,vna scintilla fuit: sed quoniam non statim oppressus est,totum orbem eius flamma populata est:adeò omne malũ, vt nascẽs facilè opprimitur, ita inueteratum, & robustius fit, & vix magno negotio extinguitur.c.resecãdę.24.q.3. Cicero.Philip.5.Brun. lib.5.de legatio.cap.18.

5 Reges illi nostri, verè catholici, Fernandus & Isabella, sanctã hanc inquisitionem aduersus omnes hęreticos authoritate pontificis maximi, in Hispaniam induxerunt: & iudicij ordinem, quo etiam hodie vtimur, magna ex parte instituerunt:per omnes Hispaniarum prouincias locis opportunis inquisitores

res apostolicos disposuerunt, quibus vniuersa Hispania,cunctis hæresibus liberata quieuit. Sic olim Arcadius,Honorius, Theodosius, simile quippiam feciſſe memoriæ traditum est. Nam ad arcendos illicitos hęreticorum conuentus,lata lege instituerunt, vt in specula fidissimi quique constituerentur, qui & hęreticos cohibere possent, ac deprehensos iudicijs offerrent, seueriſsimum secundũ veteres sanctiones, & Deo suppliciũ daturos & legibus:quemadmodum in codice Theodosiano sub titulo de his, qui super religione contẽdunt, plenius continetur.l.6.

6 Caput autem & princeps huius sancti officij est inquisitor generalis,quem rex noster eligit, & pontifex maximus approbat, eiq; plenissimam potestatẽ tribuit,in causis hęreticorũ. Ad huius officium pertinet, inquisitores & omnes alios ministros eligere: visitatores, ad inquisitorum prouincias mittere:cum pœnitentibus & eorum filijs nonnũquam dispensare: ac de rebus grauioribus deliberare.

7 Consiliarij senatus sanctę ac generalis inquisitionis, ab inquisitore generali nominantur, & à rege nostro eliguntur: & hi, summã habent cognitionem & iurisdictionem.Eorũ autem officium est, causas appellationum excutere: dissidia inquisitorum componere:crimina ministrorum punire:& cum inquisitore generali,de reb⁹ arduis consultare:ad summam, senatum supremum,iuxta Solonis legem, à Plutarcho in Solone relatam,speculatorem rerum omnium & legum custodem esse oportet.

8 Paulus Aemilius de Carolo magno scribens lib.3. inquit: sanctius arcanumque delectissimorum integerrimorumque virorum concilium sine prouocatione institutũ, delectiq; pari sanctitate, velut speculatores,qui cęteris oĩbus ignaris, oppida vicosq; ac conciliabula circumirent:moresq; & dicta cuiusq; factaq; notarẽt:ac quẽcunq; perditę religionis reuersi in cõcilio coarguissent,sine intercessione, primo quoque tempore, vbicunque comprehẽdi posset,necaretur. Nemini sua dignitas suffragabatur:summi infimique prius laqueo suspensi cõspiciebantur,quam rei fuisse audiebantur:iudices speculatoresq; rem totam,notasque quibus reus coargueretur,tam sanctè occuluere, vt cùm Carolo Augusto defuncto, idem institutũ viueret: nullis vnq̃ minis, nullo malo adduci potuerint vt enunciarent.

9 Ad hoc autem munus, tam sanctum & venerandum, non quilibet sunt eligendi:sed viri probitate,prudentia,& iurisperitia pręditi. Oportet enim (vt Plato inquit) eos qui rectè magistratum accepturi sunt, ab adolescentia probatos fuisse,tam ipsos, quam suos vsque ad ipsam electionem. Et libro primo de republica:qui magistratum

gere

Universidad de Deusto
Biblioteca

gerere debent, probi electiq́ue sint: Nam vt oculi propria virtute priuati, malè vidēt: ita anima propria virtute destituta, malè suum opus peragit. Necesse est igitur, malam animam malè imperare, atque curare: bonam verò hęc omnia benefacere. Aristo. quoque lib. 6. Ethic. cap. 12. ait, bonum nisi bono viro apparere nemini. Peruertit enim iudicium viriositas, & excęcat intellectum, efficitq́; vt circa principia rerum agendarum improbus homo fallatur. Et Philo. lib. de legat. ad Caium: solet Deus bonis viris bona consilia, sibi & reipublicę cōmoda, suggerere. Plato. 6. de legib.

10 Itaq; omni virtute ornatos inquisitores esse oportet: quippè qui reorum non iudices modò, sed etiā curatores & patres esse debeant: sed inter virtutes omnes iudicibus necessarias, prudentia obtinet principatum: virtus quidem occultissima, salubribus intenta cōsilijs, pręterita, prętentia, & futura conspiciens. Docet in Memnone Plato, neminem rectè præesse posse, nisi sit prudens: & omnes animæ impetus, atque omnes declinationes, ducente prudentia, ad beatitudinem tendere, imprudentia verò ad contrariū. & Aristo. lib. 6. Ethi. c. 13. ait neque sine prudentia quęquam verę probitatis, neq; sine virtute prudentiæ nomē obtinere posse. Neq; enim vlla potest esse iustitia sine prudentia, ne alię quidem virtutes, sed inuicem sese coadiuuant, comitantes prudentiam. Et vt itidem Arist. inquit. lib. 3. politi. cap. 3. virtutum sola prudētia est imperium obtinentis propria. sed de his alio loco pluribus.

11 Quāuis autem aliquis optimus sit & prudentissimus, non tamen idoneus erit ad munera inquisitoris subeunda, nisi prætereà fuerit iuris legumq; peritus: nam si is iudex est, qui ius dicit, quomodo ius dicere poterit, qui ius ignorat? Bonus iudex inquit Ambrosius, nihil ex arbitrio suo facit, sed iuxta leges & iura pronunciat: quo autem pacto, bonus iudex esse possit, qui leges & iura nescit? Rex Assuerus (vt in lib. Hester. cap. 1. legitur) interrogabat sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges & iura maiorū. Et Plato diuinus, lib. vlti. de legib. inquit, futurus iudex operam dare debet, vt legum constitutiones, ante omnia discat, & mēte firmiter teneat. Addo tritum illud vetustate prouerbium: quam quisque norit artem, in hac se exerceat. Quem igitur inueniemus ad consultandum & iudicandum vtilem? Eum nimirum, quem Plautus his verbis indicat: hic erit optim⁹, hic poterit cauere rectè, iura qui & leges tenet: e contrariò (vt Terentius ait) quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum atque ęquum sciunt? melius, peius, prosit, obsit, nihil vident, nisi quod lubet. cap. iudicet. 3. q. 7.

Nemo

12 Nemo inquisitoris officio fungi debet qui quadragesimum annum nōdum attigerit, vt Clementis constitutione cauetur, idq́; rectissimè: Maturitas enim ætatis, ad tam graue munus necessaria est: ætas autem quadraginta annorum (vt ait Dionys. lib. 2. Roman. antiquita.) prudentissima est, & solidæ doctrinæ & experientiæ tribuitur: quin etiam mens & intellectus in plærisq; maxime viget circa quinquagesimum annum authore Aristo. lib. 7. politico. capit. 6. Mirum autem videri potest, q⁹ in episcopo, qui ordinarius inquisitor est, ętas duntaxat triginta annorum exigitur, in apostolicis verò inquisitoribus requirantur anni quadraginta. Sed vt inquit Panor. episcopi apud papam in collegio cardinalitū promouētur, sed inquisitores creari solent, non tam exactè causa cognita: ideoq; maturiores ætate eos esse voluit, quò intelligant omnes non temerè in suspectos de hæresi esse irrumpendum, sed sapiēter & cum summa animi prudentia tractandum esse tale negotium. ca. cū in cunctis & illic Abbas. de electi. Corasius de sacerdotio, parte tertia, capite. 3.

13 Sed quia nonnūquam scientia & prudentia defectum ætatis supplet, pōtificis Maximi generali decreto constitutum est, vt qui trigesimum annum attigerit, inquisitor apostolicus esse queat. Neq; id iniuria: nam Chrysost. in euangelium Marci. homil. vlt. inquit: Hominibus pfecta ętas triginta anni sunt. Et Theophilactus in Lucam cap. 3. ętas triginta annorum perfectissima est, & illa homō, vel probus vel improbus cognoscitur. clem. 2. de hęretic.

14 Quanuis inquisitores apostoloci, iudices delegati sint, in causarū tamen cognitione atq; in plærisq; alijs, parum distāt ab ordinarijs iudicibus. c. ne aliqui. cap. per hoc de hæretic. lib. 6. & inibi interpretes. Anchar. & collecta. in ca. Ad abolendam de hęret. & Gemini. cons. 54. Alciat. in ru. de off. ordi. nu. 19.

15 Inde est, q⁹ inquisitorū officium non finitur morte pontificis maximi, à quo delegati sunt, etiam si nōdum iurisdictione delegata vsi fuerint: id enim iure singulari in fauorem fidei constitutum est. Qua ratione durat etiam eorum officium inquisitore generali mortuo, quibus ab eo delegati esse videantur: & eo magis, quia sub hac forma delegantur: cōmittimus vobis vices nostras, donec specialiter illas ad nos duxerimus reuocandas: quo casu mortuo delegante, iurisdictio iudicis delegati durat. c. si delegatus. de offi. delegat. lib. 6. cap. Ne aliqui & ibi doct. de hęretic. Nicolaus Arelata. de hęreti. nota. 4.

16 Si quid arduum atque difficile contigerit in prouincia, inquisitores ad senatum ea referre debent: vt olim iudices Israel quicquid grauius erat referebant ad Moysen.

Exod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exo.18. &. 4. instructione Toletana capit.21.

17 Sex horis quotidie sedeãt inquisitores in tribunali: & si quid inuenerint, quod ad inquisitores alterius prouinciæ pertinere possit, ad eos id mittant: & nuncio soluantur itineris expensæ ab eis inquisitoribus ad quos missus fuerit. l. Titium & Mæuium. §. 1. ff. de administ. tutorum. 4. instructione Toletana capite. 28. &. 3. Valdolitana. cap. 9.

18 Præterea inquisitores assidue legant eos libros, in quibus testimonia contra hæreticos scribuntur: vt ex his colligentes nomina reorum & scelera, de criminibus vniuscuiusque seorsum cognoscant: qua in re vti possunt opera promotoris fiscalis, & notariorum. De hoc autẽ visitatores nominatim inquirere debent, & ad inquisitorem generalem referre, si fortè inquisitores negligẽtes fuerint. 5. instructione Hispalen. cap. 3.

19 Summa opẽ niti debent inquisitores, vt amici sint & concordes: si qua verò inter se contẽtio fuerit orta, eam occultent, & ad inquisitorem generalem referant, vt causa cognita rem componat, & inter illos iudicet prima instr. hispal. c. 26.

20 Maxima quidem incommoda ex discordia iudicum oriri solent: nec maior pernicies esse potest reipublicæ, quam dissidentium inter se magistratuum discordia: Dum enim quisq; ad suum tendit consilium, negotia publica pessum ire videas: & vt Greg. ait lib 19. in Iob, peruersæ mentes si semel ad studiũ contrarietatis eruperint, siue prauum, siue rectum quid à contradicentibus audiant, aduersis hoc responsionibus impugnant: quia cũ persona per contrarietatem displicet, neque recta quæ protulerit placent. Illa quoq; præclara est Aristo. sententia: magistratus si concordes sint, facilè rempublicam moderaturos, discordibus verò plebem ipsam dominari.

21 Antiquior inquisitor præferendus est etiam si translatus fuerit ab vna prouincia in aliam: nisi fortè antiquior priuatus sit officio, & postea restitutus: vel spõte ad certum temp⁹ inquisitor esse desierit: quẽadmodum quadam epistola inquisitoris generalis plenius cõtinetur l. qui ad tempus. ff. de decurio. ca. 1. de maior. & obedien.

22 In eadem prouincia duo inquisitores consanguinei creandi non sunt, neque habere debent officialem aliquem in famulum aut familiarem. 2. instru. Hispalensi cap. 1. & 4. Toletana. c. 12.

23 Inquisitores sine episcopo inquirere possunt & in ius vocare, & reos in carcerem mittere, & eosvincire cõpedibus & manicis ferreis: & eadem facere potest episcopus sine inquisitoribus. Sed episcopus & inquisitores simul cõuenire debent, vt puniãt hæreticos, & apostatas, & eorum fautores, defensores & receptatores: & vt innocentes absoluant,

absoluant, & pœnitentes ad ecclesiæ vnitatem admittant. Clem. 1. §. 1. de hæreti. ca. vt commissi. §. priuãdi. de hære. lib. 6. capi. ad abolendã. eod. titu. lib. 5.

24 Possunt inquisitores vti familiaribus armatis ad suam iurisdictionem tuendam: est enim necessariũ (vt ait Aristote. lib. 7. politi. cap. 8.) habere in reb⁹ publicis arma, quibus & magistratibus parere inobedientes compellantur, & vis propulsetur externa. Nam qui reipublicæ præsunt, hos armis, tum ad tuendum imperium vt detrectantes coërceantur, tum advim, si quis iniuriam extrinsecus inferre conetur, propulsandam, instructos esse necesse est. Clem. 2. §. vlti. de hæret. Lucas, in rub. c. de fabricen. lib. 11.

25 Possunt præterea inuocare auxilium quorumcunq; principum & magistratuum, etiam tyrannorum & excõmunicatorum: & testes trahere vltra duas dietas: & cõmittere citationes & alia acta iudicij: & cõuocare clerum & populum, vt audiãt sermonem de fide: & pœnam perpetui carceris tẽperare: & quoscunq; iudices compellere, vt exhibeant acta contra hæreticos facta cap. præsidẽtes. c. vt officium. §. denique. c. vt commissi. de hære. lib. 6. glo. in Clem. nolentes. de hære. Cardi. in Clem. 1. §. quia eo. titu. c. cum Bertholdus de sent. & re. iu.

26 Possunt quoque ambo inquisitores simul, & alter eorum separatim, inquirere contra hæreticos, in

27 Possunt inquisitores prohibere: suspectos vti armis, idque magnis pœnis sancire: præsertim cùm in eos tutè inquiri non potest. Nam omnibus magistratibus secũdum ius potestatis suæ concessum est, iurisdictionem suam defendere pœnali iudicio. Et cui iurisdictio data est, ei quoque concessa ea esse videtur, sine quibus iurisdictio explicari non potuit. Postremo, quia inquisitores punire eos possunt, qui quo quomodo impediunt officium sanctæ inquisitionis. l. 1. si quis ius dicen. nõ. obtempe. l. 2. ff. de iurisdi. cap. Acusatus. §. vlti. cap. vt officiũ. §. cõpescendi. de hæret. lib. 6.

28 Adde q; generaliter vetitum est, ne quispiam armis vtatur: & Thebis nulla priuatim erant arma, vt Diodorus siculus lib. 5. retulit: satisq; constat ciues Romanos arma priuatim non habuisse: sed in Tarpeia rupe, aut in armilustrio fuisse condita: nam quoties exercitus deducendus erat, inde accipiebantur arma: vnde illud Lucani: iam rupes Tarpeia sonat. Et Spartianus air, Vespasianum ex armilustrio arma legionibus permisisse: memoratq; id Blondus. lib. 6. Romę triũphantis. & Bartho. Marlianus lib. 5. de antiquæ Romæ Topographia

cap. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.4.l.1.ff.ad.l.Iuli. de vi publica. authentica de armis constituti. octuagesima quinta.

29 Poterunt quoq; punire illos qui factis aut verbis ausi fuerint ipsismet inquisitoribus iniuriam facere: ac tantò quidem id magis, quàtò sanctius & venerabilius esse debet eorum officiũ, quàm aliorum omnium iudicum cap.1.de pœnis libro sexto.

30 Item committere possunt vices suas, & propter valetudinẽ & absentiã subdelegare queunt. Clem.1. §.Porrò. & Clem.2.de hęre. vbi notant glos. & Bonifac.nume.30. & Gonsalus de haretica prauita.q.7.

31 Possunt quoq; inquisitores cognoscere vbi scandalum fuerit ortum ex aliquà quęstione catholicæ fidei. Nam etsi nemo sit qui accuset, nihilominus tamen ex officio suo hi iudices inquirere possunt ad publicam animarum vtilitatẽ. cap. inter solicitudines.de purga. cono. Ioan.Monac.Ioan. Andr. Domini & Philippus Francus.in cap. vt officium. in princip. de hęret.lib.6.

32 Item possunt compellere fautorum hæredes, vt pœnam fautoribus impositam ex bonis eorum solũat: nisi fortè fautores decesserint, priusquam pœnitẽtia fuerit illis iniũcta. Demum procedere possunt contra quoscunque apostatas, hęreticos, & suspectos, etiam si multis magnisque priuilegijs, dignitatibus, aut exemptionibus illi muniti sint. Nulla enim prærogatiua cui quam prodesse potest, vt à iurisdictione inquisitorum eximatur. ca. Accusatus. §. seculares. de hęret lib. 6. cap. excommunicamus. §. credẽtes. in fine. c. sicut. c. ad abolendam. §. vlti. eod. titul. lib. 5. & illic. Lapus Anch. Ioan de Ana. & cæteri.

33 Itaque quicunq; in hęresim incidit puniri potest ab inquisitoribus, siue laicus ille sit, siue clericus, siue monachus cuiuslibet ordinis, instituti, aut religionis: siue nobilis, siue ignobilis: siue liber sit, siue seruus. Etenim sapienter admodum Theophilatus ait, nullam esse cuiusquam dignitatis habendam rationem, vbi de dogmatibus ipsis & fide agitur. Quam ob causam superiorib' annis declaratum fuit à rege nostro Carolo maximo, vt milites sancti Iacobi, si fortè hæretici fuerint exempti non sint à iurisdictione ordinaria, neque ab inquisitorum iurisdictione: quod eadem omnino ratione seruandum erit in militibus sancti Ioannis, & aliarum militiarum. Consulendus tamẽ est inquisitor generalis, & res ad senatum referenda est, priusquã religiosi aut egregię personę ab inquisitoribus mittantur in carcerẽ: vt quodam senatus cõsulto plenius continetur: quod mea quidem sententia expectandum nõ est, quum reus fugere vellet, aut periculũ est in mora. Teophila. in epistol. ad Gala. cap.1. concordia cum militibus sancti Iacobi anno dñi. 1527. Petr. de Anchar. in cap. vt officium. de hæret.

hæret. lib.6. l. ait prętor. §. si debitorem. quę in fraud. credit. Alexan. consi.64. lib.3. Decius cons.75. & l. 1. de dam. infe. & ibi Franc. Rip. numero. 4. Ioannes Igne. in. l. hæres qui. ad Silan. Hippol. in practica. §. constante.

34 Multa præterea inquisitorum arbitrio relinquuntur: sed illa potissimum, quæ non inueniuntur iure, aut institutionib' definita. Quod & in alijs quibuscunque iudicibus iure constitutum est. Nam ea quæ legibus non sunt expressè sancita, necesse est vt iudicum arbitrio relinquantur. 1. instructi. Hispal. cap. 28. l. 1. de iure de lib. l. 1. de effracto. & expilato. Decius in. ca. de causis de offi. de leg. Hippolit. in. l. de minore de quæsti. Tiraq. in. l. si vnquàm. c. de reuocan. donat. glo. omnia. nume. 30.

35 Cęterùm inquisitorum & aliorum omnium iudicum arbitrio, leuiora tantùm relicta sunt, & illa etiam quę legibus comprehendere impossibile est. Nam vt est apud Platon. grauiora legibus definienda sunt, non autem arbitrio iudicis relinquenda. Quod Arist. quoque docet pluribus rationibus additis: maximè, inquit, conuenit, vt quæ rectè positę sunt leges, cuncta ipsę explicẽt, quę explicari queant, & quàm minima iudicibus relinquãt. Primum quia vnum aut paucos prudentes, qui leges ferre possint, aut iudicare, faciliùs est inuenire, quàm multos: deinde, quoniam longi temporis consideratione leges feruntur, iudicia breuissimè conficiuntur. Difficile est, vt benè à iudicibus, iustum & conducibile distribuatur. Illud aũt omniũ maximũ est, q; legislatoris iudiciũ, nõ de singulis neq; de præsentibus, sed de vniuersalib' & de futuris est: senator verò & iudex de præsentibus iam, determinatisque iudicant. Vnde fit vt cùm ament & oderint, sua quoque vtilitas connexa sit, non satis queant veritatem perspicere: sed propria vel voluptas, vel dolor iudicia sua obumbret. Quare minimam cęterarum rerum potestatem iudici tribuendam dicimus. Factum verò esse, aut non factum, & fore, aut non fore: esse quoque, vel non esse: hæc omnia cùm non possit legislator prouidere, iudicibus relinquenda necessariò sunt. Plato. 9. de legib. Aristot. libro primo rheto. cap.1. & libro.3. Politi. cap.11.

36 Inquisitores igitur grauiora negotia legibus non comprehensa, arbitrio suo definire non possunt: sed inquisitorem generalem & senatum de illis causis consulere debent. Neque in his rebus, quæ arbitrio eorum relinquuntur, pro voluntate aut libidine, sed secundum iura & leges iudicare queunt. Neque suam ipsorum conscientiam sequi possunt, nisi legibus vndique sit informata. Adde quòd magis periculosa esse possunt, horum iudicum, quàm aliorum iudicia:

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicia:quia cùm de salute spirituali & conuersione reorum potissimè tractent, conscientias tamen eorum de quibus iudicant, vt August.inquit, cernere nequeunt. Mitius igitur & cautius in omnibus eos agere oportet.2. instru. Hispal. cap.vlti.l.illicitas.§.veritas. de officio præsid. Aug. lib.19. de ciuitate Dei capite sexto.

37 Sunt autem aliqua inquisitoribus prohibita, breuiter iam commemoranda. Primùm ne in episcopos vel superiores prelatos inquirant, nisi hoc fuerit illis expresse commissum. Deinde prohibetur eis, ne aduersus nuntios, vel alios officiales apostolicæ sedis procedant insciente papa.cap.inquisitores.de hęre.lib.6.extrauag.cum Matthæus eod.titu.

38 Neque potest alter inquisitor sine altero procedere ad capturam eorum:neque ad purgationem indicendam:neq; ad publicationem testimoniorum: neque ad copiam actorum reo dandam. Alia vero leuiora ab altero tantùm inquisitore peragi possunt. Hoc tamen seruandum est, quum ambo inquisitores præsentes sunt: nam altero absente,alter solus ea omnia facere potest,cõuocatis peritis,vbi opus fuerit.4 instru.Tol.ca.1.

39 Ad hęc,inquisitores sine episcopo ordinario,aut eius vicem gerẽte, aut sine delegato capituli sede vacante, nequeunt hęreticos duro & arcto carceri tradere: neque illos torquere,neque sententias proferre. Quod si secus factum fuerit, irritum est ipso iure:nisi fortè intra octo dies postquã episcopus,aut capitulum sede vacante fuerint requisiti, legatum aut vicem gerentem mittere noluerint.Nam etsi absentes sint,possunt tamen per literas vices suas committere.Sed quidã putant,posse inquisitores sine ordinario torquere testes, quãuis reos ipsos torquere ordinario inscio nequeant. Cuius opinationis nullam rationẽ vrgentẽ video: quamobrẽ ab eis vehemẽter dissentio. Clem.1.§.duro de hęreti. Et illic Ioan. de Imola.& cardina.quęst.3.

40 Nec possunt inquisitores inedia cogere vinctos ad reuelandam veritatem, nisi cùm episcopo simul, vel delegatis:quia hæc species magni tormenti est.glo.in dicto duro. & inibi Paul.Cardin.Ioan.Imol.& Bonif.adde Tiraq. de retra.municipali.§.26.gl.1.nu.21.

41 Prętèrea inquisitores qui hæreticos vel suspectos non coërcent, & qui innocentes infamant, præter alias pœnas, quibus pro mensura criminis puniendi sunt,in sententiam quoque maioris excommunicationis incurrunt, & absolui ab alio nequeunt,quàm ab ipso papa, præterquàm in mortis articulo: quo casu satisfactionẽ prius offerre debent. Ab hac tamen pœna immunes sunt inquisitores, qui propter aliquam iustam, & probabilem causam hæc fecerint, aut

aut omiserint. Clement.1 §. verùm de hæret.& ibid glo.& cardi.§. vlt. quæst.5.Caiet.in summa verbo,excommunicatio.cap.3.

42 Inquisitores ne accipiant munera:vt enim in Exodo legitur, munera etiam prudentes excæcant,& subuertunt verba iustorum. Et in Deutero. Non accipies personam neque munera,quia munera excęcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Et in ecclesiastico:Xenia & dona excęcant oculos iudicum: & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum.Et libro 1.reg. filij Samuel acceperunt munera, & peruerterunt iudicium. Exod.23.Deutero.16. eccles.20.lib. 1.reg.cap.8.

43 Multa prætereà in eandem sententiam sacri doctores frequenter inculcant. Nazanzo. oratione, 23. Est aurum tyrannus occultus, qui nunc vt plurimùm res peruertit humanas, atq; eis illudit. Ambro. in priorem Pauli epistolam ad Corint. libertatem arguendi amittit & peccat, qui ab eo accipit, qui ideò dat ne corrigatur. Et Leo magnus sermo.9.de passi. dom. Nullum est in illo corde iustitiæ vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum.Prætereo Chrysost. Isidorum Platonem,Demosthenem, & innumerabiles alios. Chrysost. in Ioan.homil.64. cap. Pauper. 11. quæstio.3.Plato.lib.12.de legib Demosthen.oratione de pace. & Philippi.3.& oratione de falsa legatione.Cicero lib.2.offi.

44 Quanuis legibus Romanis permitteretur iudicibus, esculentum & poculentum accipere,quod intra dies proximos prodigeretur:& pontificio iure id ipsum quoque liceret iudicibus delegatis:legibus tamen regijs multò quidem iustius vetitum est,& magnis pœnis sanctum,ne iudices dona, esculenta, vel poculenta accipiant.l.solet de offic. proconf.l.plebiscito. de offici.prẽsid.cap.statutum.&.insuper. de reseri.li.6.l.7.cum sequ. titu. 15. lib.2.ordin.

45 Inquisitores qui pecuniam extorquent,in sententiam excommunicationis ipso facto incurrunt: & absolui non possunt,nisi ablata restituant. Conuincti autem de hoc crimine, officio priuandi sunt, & pro modo criminis puniẽdi:& officiales hoc indicare debent. Clemẽ. 1.§. verum. & Clementina secunda de hęreticis.

46 Sed hoc amplius est additũ instructionibus nostris,vt inquisitores,qui dona acceperint,in sententiam excommunicationis incurrant,& officio priuentur, & duplũ reddant:idque etiam si ab officialibus dona acceperint: quinimo, qui id commiserint,decem millibus nummis prætereà multentur. Et officiales qui hoc nõ retexerint, eisdem pœnis afficiãtur prima instructi.hispal.cap. 25.& instru.2.c. 1.& inst.u.4.cap.15.

47 Postremò, inquisitores memi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nerint semper eorum, quæ Iosaphat rex Iuda præcepit iudicibus, dicens. Videte quid faciatis: non tantum hominis exercetis iudicium, sed domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit: sit timor domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Et vt iam ante dixi, inquisitores non tantum iudices, sed etiam curatores & patres eorum esse debent. Plus erga corrigendos agat benevolentia, quàm severitas (vt ait leo) plus exhortatio, quàm comminatio: plus charitas, quàm potestas. Et iuxta Gregorij dictum, sit amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit Zelus, sed non immoderatè sæviens: sit pietas sed non plusquàm expedit parcens: ad summum sint inquisitores in reis inquirendis diligentes & cauti: in puniendis pertinacibus, constantes & severi: in recipiendis pœnitentibus, clementes & benigni: denique in rebus omnibus prudentes & iusti. 2. Paralip. cap. 19. Leo. epistol. 82. Gregor. lib. 20. in Iob. cap. 6. c. licet. ca. disciplina. 45. distinct. cap. iudicantem. 30. quæstio. 5. 1. de iudicijs. C. Theodosiano.

48 Tum illud addo, quòd inquisitores relinquentes curiæ seculari quoscunque hæreticos pertinaces non incidunt in irregularitatem: quia pontificis maximi & legum authoritate hoc faciunt: idque est præcipuum eorum munus. Neque opus est protestatione, aut aliqua intercessione, vt ab irregularitate liberentur: quia id nullo iure cauetur: quamuis ecclesiasticam mansuetudinem deceat, pro istis intercedere. Specu. titu. de iud. dele. §. iuxta. Archi. in summa. 23. quæst. 8. Maria. Socin. in. ca: ad audientiam de homici. nume. 57. Couarrub. in Clemen. si furiosus. de homicidio. part. 2. §. quinto.

De iudæis. Titul. XXXV.

1 *Iudæorum cæcitas.*
2 *iudæorum obstinationem & cæcitatem, quibus verbis patres nostri decreto quodam Toletano execrentur.*
3 *iudæi falsa & vana spe perpetuo torquentur.*
4 *iudæorum perfidia Veteris instrumenti testimonijs conuincitur.*
5 *iudæi cur tolerentur in nonnullis prouincijs, & quid in eos in concilio quodá Toletano sancitum sit, eo quod in Hispaniarum regem olim cõspirauerint.*
6 *iudæi an iuste expelli possint ex Christianorum prouincijs.*
7 *iudæos iure optimo reges catholici ab Hispania expulerunt, pœna indicta ne amplius ad eam reuerterentur.*
8 *iudæorum expulsionis ab Hispania eleganter meminit Ioannes Picus Mirandulæ comes.*
9 *iudæorum qui ab Hispania pulsi sunt numerus. Et quid olim, 6. concilio Toletano decretum sit, de non permittendis iudæis, mauris, & alijs huiusmodi, in Hispania degere.*
10 *iudæi, cum baptizati non sint, hæretici vel apostatæ dici non possunt.*
11 *iudæi, nisi hæreticos receptauerint, aut inquisitorum officium impedierint, ab inquisitoribus puniri nequeunt.*
12 *iudæus baptizatus si ad iudaicam superstitionem redierit, puniri potest ab inquisitoribus.*
13 *iudæi cogendi non sunt ad fidem catholicam suscipiendam.*
14 *iudæis Christianas vxores aut concubinas habere non licet.*
15 *iudæorum ritibus nemo se addicit, nisi qui ex iudæis descendit.*
16 *iudæorum superstitiones multi authores Christiani & ethnici irrident.*

1 IN umbra veteris legis stupidissima cæcitate sedentes Iudæi, perinde ac vespertiliones & noctuæ, lucis Euangelicæ fugiunt splendorem: & iustitiæ solem, Christum Deum nostrum, synceræ fidei oculis intueri non possunt. Etenim (vt apostolus ait) dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos, vt non videant: & aures, vt non audiant: vsque ad hodiernum diem. Sunt planè illis vsque hodie manus plenæ Christi sanguine, Nempe consentientibus maiorum suorum parricidio, & Christum dominum blasphemantibus: quibus misericordiarum Deus spiritum soporis, in tanti sceleris retributionem: factaque est ipsis scriptura sancta in captionem, in scandalum & in iudicium proprium. Obtusi sunt sensus eorum, & velamen quod ponebat Moyses super faciem suam, id ipsum positum est super cor eorum, & manet illis in lectione veteris testamenti non reuelatum, quoniam in Christo euacuatur. ad Roman. 11. & 2. Cor. 13.

2 Extat patrum nostrorum aduersus Iudæos hoc decretum Toletanũ. Licet in condẽnationem perfidiæ Iudæorum numerosæ antiquorum patrum sententiæ ac leges promulgatæ nitescunt: tamen quia vt prophetale vaticinium narrat, peccatum Iudææ scriptum est stylo ferreo in vngue Adamantino, super petrãm duriores effecti in obstinationis suæ cæcitate perdurant. Omnia quidem elementa Christum verum Deum esse cognouerunt, & perpessionis suæ tempore mirabilibus signis id ipsum ostenderunt: Iudæi verò (vt beat. Cyprian. Leo magnus, & Gregor. papa eleganter aiunt) Messiam, quem patres eorum expectauerunt, & prophetæ clarissimè prædixerunt, cognoscere noluerunt. Tanta est Iudæorum cæcitas, tanta perfidia. Hieremi. 17. concilio. Toleta. 16. cap. 1. Cyprianus, sermone de resurrecti Christi, Leo sermone. 17. de passione domini. Gregorius super euãgelia homilia decima.

3 Dormiunt quidẽ isti, somniãtq; vigilantes, aduentũq; Messiæ quotidie sperãtes falsis diuinationib⁹ & fallacib⁹ prophetijs tertio quoq; anno illudũtur insanissimè: nec tãdẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquando resipiscere volunt sępissimè decepti. Spes quippe (vt basilius ait) nihil aliud esse videtur, quã somnium hominis vigilantis. Et ante illum: Pindarus, spem dicebat esse vigilantium somnia. Hac vana & falsa Iudæi perpetuò torquentur & nutant. Nam spes quę differtur, affligit animam: & sicuti Mantuanus inquit.

Spes longa dolor. &,
Expectare diu labor est, & pondus iniquum.

Et vt ait Fabius. Nihil grauius quã destitutę spes torquent. Qua vel sola ratione, non infacetè dicebat quidam, se nunquam Iudęum futurum. Ioan. 1. &. 4. Nicepho. lib. 14. eccles. histo. cap. 40. Basili. epist. 17. prouer. 13. Fab. decla. 12.

4 Multa sunt euidentissima testimonia scripturæ sacrę, quibus perfidia Iudęorum planissimè confutatur. Sed vt omittã apostolorum & euangelistarum scripta, quibus isti miseri & miserabiles credere nolũt, vnum aut alterum ex innumeris vet. testam. locis aduersus illos adducere placuit: quos nulla terguiuersatione, nulla callida interpretatione subuertere, aut vitare poterunt. Prior locus est in prophetia illa moriẽtis Iacob: cuius hæc sunt verba: non auferetur sceptrũ de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Quod nemo non intelligit in aduentu Christi fuisse cõpletum: nec enim sceptrũ, nec dux fuit eo tempore in Iuda, vt eleganter docet Aug. lib. 12. contra Faustũ. & Nicepho. li. 1. eccl. histo. c. 6. &. 9. & rerũ euidentia id ipsum perspicuum factum est. Posterior locus est in hebdomadibus Danielis, vbi tempus ipsum veri Messiæ Christi Dei nostri, subobscurè prima fronte, sed tamẽ certissimè assignatum, ac penè digito ostensum est: quemadmodum ibidem diuus Hierony. & plęriq; alij subinde alibi docent. Prætereo sciens Esaiam, & reliquos omnes prophetas, quorum vaticinia manifestissimè veritatem eandem vno ore consentiũt. Genes. 49. Dani. 9. Esai. 53. August. lib. 12. contra Faust. cap. 42. Chryso. oratione. 2. aduersus Iudęos. Clemens Alxan. lib. 1. stromatum, versus finem.

5 Tolerantur Iudæi in nonnullis prouincijs, propterea quòd magna tributa pendunt: diuina quoq; prouidentia facit, ne funditus extirpẽtur: vt hostes etiã & inimici nostri testes sint certæ fidei & integritatis scripturarum nostrarum: qui per vniuersum orbem dispersi, veteris testamenti codices proferentes, testimonio nobis sunt, scripturas integras apud nos haberi: quas illi magna diligentia seruant, ad suum iudicium & condẽnationem. Sunt autem iudæi cũctis nationibus inuisi, apud omnes abiecti, irrisi, oppressi, & infames: neque iniuria, quippe quum superstitionibus, vsuris, & seditionibus omnia inficere ac

ac perturbare soleant. Et quanuis timidissimi sint, ausi tamẽ olim fuerunt contra regẽ Hispaniarum cõspirare: quamobrem in seruitutem redacti sunt, ad quam reuocari debent, qui libertate superbiunt. Cõtra illos itaq; in concilio quodam Toletano huiusmodi decretũ extat. Quoniam Iudęorum perfidia, non solùm tunicam sacri baptismatis Christiani, quam susceperat maculauit, sed etiam cõtra regem, regnumque conspirare ausi sunt: suis omnibus rebus nudati, tã eorum perfidorũ personę, quã vxores eorum ac filiorũ & reliquę posteritatis per cũctas Hispaniarũ pronin 7 cias seruituti subiaceant perpetuæ, maneãtq; vsq; quaq; dispersę: illiq; qui eosdem Iudęos in seruitutẽ acceperint, in nullo eos permittant rituum suorum cęremonias celebrare aut colere. 17. concilio Toleta. c. 8. Alex. Ales. 2. p. q. 179.

6 Quæri autẽ solet, an Iudęi expelli iustè possint ex christianorũ prouincijs? Quod quidem multis magnisq; rationibus iã pridẽ obtinuit, ne perfidia sua noceant catholicis, & peccare eos faciant, aut certè illis fiant in scandalum. Etenim eam retributionem Iudæi solent impendere, quam mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis consuerunt hospitibus exhibere. Sicut Innocen. 3. archiepiscopus Senonẽ. scitè admodum scripsit. Sic tamen expellendi sunt, vt accepto priùs deliberandi spatio, vel discedere possint, vel eandem cum ciuibus religionem amplecti: sicuti prudenter Hermas Letmatius inquit. Et tertio imperij sui anno Iustinianus promulgauit legem, vt in iurisdictione sua non essent pagani neque hæretici, nisi soli Orthodoxi Christiani, datis illis inducijs vsq; ad menses tres ad conuersionem. Author Paul. diacon. lib. 16. rerum Roman. Exod. 23. in fin. c. & si Iudęos de Iudęi. Oldra. cõs. 87. & cõs. 264. Socin. cõs. 86. lib. 4. Corset. de potesta. reg. quęst. 81. Alber. in rub. de hæret. lib. 6. quęstio. 7. Hermas lib. 2. de instau. religio. cap. 12.

Igitur iure quàm optimo expulsi fuere Iudæi tota Hispania legibus regum catholicorum Fernandi & Isabellæ: quibus longa sapientum consultatione præmissa concessum fuit quadrimestre spatium intra quod possent conuerti ad fidem catholicam, vel bonis suis omnibus venditis ab Hispania discedere: quo tempore lapso, qui in sua perfidia perstiterunt, coacti sunt abire cum vxoribus, filijs, seruis, familiaribus & rebus suis: & vetitum illis fuit, ne vnquam in Hispaniam redirent: in qua si deinceps reperti essent, pœna mortis & publicationis bonorum statim ob eam rem punirentur. Cautum prętera legibus pragmaticis est, vt nullus Iudæus ingrediatur Hispaniam quouis quæsito colore: eadem pœna mortis & confiscationis bonorum in eos exequenda,

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui in Hiſpania comprehenſi fuerint: & vt nihil eis proſit, ſi fortè dixerint, ſe velle ad fidem conuerti, niſi in primo regni limite idipſum fuerint publicè proteſtati. Quòd ſi quiſpiam Chriſtianorum Iudęos receptare conuictus fuerit, in pœnam publicationis bonorum omnium incurrat. pragma. 5. data Granatæ anno domini. 1492. & pragmat. 6. ibidem lata anno dñi. 1499.

8 Ioannes Picus Mirandulæ comes lib. 5. aduerſus Aſtrologos huius memorabilis eiectionis elegan ter meminit, his ipſis verbis. Non minoribus ferè poſt ea tempora calamitatibus gens Hebręorum obruta eſt, quàm aut ſub Tito, aut ſub Adriano: pulſis nuper Iudęis omnibus ex tota Hiſpania à Chriſtianiſſimo illo rege, nunquam certè ſatis laudato: vbi & numero & diuitijs & authoritate plurimum poterant. Qua eiectione nihil vnquā ferè vel triſtius vel acerbius paſſos, ipſi ſe non diffitętur. Ita multi naufragio, peſtilentia quamplurimi, fame maxima parsęorum abſumpti vt nobis etiam chriſtianis in tanta calamitate, in qua diuinę iuſtitiæ 10 gloria delectabat, homines tamen extrema adeò patientes cōmiſerationęm facerent & dolorem. c. 12.

9 Tunc autem fuerunt ab Hiſpania pulſa quadringenta millia iudęorum vt Reuchlin, alijque teſtātur: qui ſi diutiūs creſcere ac multiplicare permiſſi forent, non dubito quin totam ferè Hiſpaniā, & perfidia infeciſſent, & vſuris ſpoliaſſent. Sed melius res habet: nullus enim vel iudæus vel Maumetanus, vel alterius cuiuſlibet ſectę aut hęreſis, permiſſus eſt exinde in Hiſpania cōmorari. Quod iam olim in ſexto cōcilio Toletano maiores noſtri decreuerant, hoc verborum tenore: ſanctum conciliū ſimul & cum conſenſu Chriſtianiſſimi principis ſuorumque optimatum, illuſtriūq; virorum hanc promulgamus Deo placituram ſentętiam: vt quiſquis ſuccedętium temporum regni ſortitus fuerit apicem, non ante conſcendat regiam ſedem, quàm inter reliqua conditionum ſacramenta pollicitus fuerit, nullum non catholicum permittere in ſuo regno degere. Si verò poſtquàm ad regni gubernacula acceſſerit, ipſe temerator huius extiterit promiſsi, ſit anathema maranatha, in conſpectu ſempiterni Dei: & pabulum efficiatur ignis ęterni: ſimiliter & omnes, qui cum eo conſenſerint. Hæc illi cano. 3. Alberti. in rub. de hęre. lib. 6. quęſt. 3. Lucius Marineus ſiculus libro. 19.

Cùm igitur Dei gratia iam pridem Hiſpania liberata ſit à Iudęorum ſuperſtitione: nō opus eſt pluribus in hoc tractatu immorari. Adde q iudæi, cùm baptizati non ſint, nec fidem Chriſti profeſsi, hęretici vel apoſtatę dici nō poſſunt, ac proinde inquiſitorum iuriſdictioni non ſubiacent: eccleſia nāq; de his qui foris ſunt, non iudicat: & inqui

inquiſitoribus iuriſdictio dūtaxat mandata eſt aduerſus hęreticam prauitatem & apoſtaſiam. cap. filij. cum ſequenti. de hęret. lib. 6. in ſuprascriptionibus. & 1. Corin. 5. ca. multi. 2. quęſt. 1. cap. gaudemus. de diuortijs.

11 Neque audiendi quidam, quorum eſt Oldrald°, exiſtimātes, eccleſiam & inquiſitores procedere poſſe contra Iudęos, quoties illi errauerint contra vetus teſtamētum, aut chriſtianum quempiam ad iudaiſmum induxerint, aut circunciderint, aut fidem catholicam abnegare coēgerint. Nam primo caſu hęretici non ſunt, nec noſtra refert, an vetus teſtamentum violent, vel obſeruent: quum vtroq; modo foris ſint: in alijs verò per iudices laicos puniendi ſunt. Tametſi non abnuerim, inquiſitores de his cauſis cognoſcere quoq; poſſe conſtitutione quadam extrauagante Nicolai quarti. Cæterùm ſi Iudęus Mahumetanus, aut quicunq; alius hęreticos receptauerit, defenderit, vel illis fauerit, vel inquiſitoribus obſiſteret, vel eorum officium impediret: puniri quidem poſſet ab inquiſitoribus: quia (ſicut Vlpian. ait) omnibus magiſtratibus, ſecūdum ius poteſtatis ſuę conceſſum eſt, iuriſdictionem ſuam defendere pœnali iudicio: quod multo magis inquiſitoribus permiſſum eſt. Oldral. conſil. 36. Guido carmeli: de hęreſi. iudęorum. c. vlti. Brun. lib. 4. de hęretic. cap. 2. l. Iudęos. l. Iudęi. 2. c. de iudę. Directorium. fol. 133. vbi extra uag. Nicolai. l. 1. ſi quis ius dic. non obtempe. cap. accuſatus. §. vltim. de hęre. lib. 6.

12 *Si* verò Iudęus baptizatus ad iudaicam ſuperſtitionem redierit, canis ſcilicet ad vomitum, aut chriſtianus aliquis ad ritus Iudæorum tranſierit, puniri poteſt ab inquiſitoribus tanquam aliquis alius hęreticus vel apoſtata. Et ad probandū hoc facinus etiam iudæorum teſtimonium admittitur, quo legitimè probato, relapſi & impœnitentes regijs legibus igni traduntur cap. contra Chriſtianos. de hęret. lib. 6. regia. l. 7. titu. 24. par. 7. & l. 1. titu. 1. lib. 4. fori leg. Alberti. lib. de agnoſ. aſſert. catho. q. 32.

13 Iudæi autem admonendi ſunt, non autem cogendi ad fidem catholicam ſuſcipiēdam: cuius enim vult Deus miſeretur, & quem vult indurat: nec inuiti cōuertēdi ſunt, ſed volentes, vt integra ſit forma iuſtitiæ. Verūm compellendi ſunt, vt in fide ſuſcepta permaneant: prēmijs quoque atq; honoribus allici debent ad ſalutem: & onerari poſſunt exactionibus, & infamia notari, vt conuertantur. 4. conci. Toleta. cano. 55. ca. de Iudęis. 45. diſti. l. 1. de iuſt. & iur. Alex. Ales. 2. part. q. 179. in fine. Hermas & Letmatius. lib. 2. de inſtau. religi. cap. 12.

14 Neque licet Iudęis Chriſtianas vxores ducere, aut illas pro concubinis habere. Quòd ſi filios ex tali coniunctione ſuſceperint, aſſumē-

Universidad de Deusto
Biblioteca

di ſunt ad baptiſmum, etiam inuitis parentibus, vt multis concilijs eccleſiaſticis decretum eſt. Prętera iudęi qui chriſtianis mulieribus ſe cōmiſcere auſi fuerint, acerbiſsimè puniri debent ſicuti Oldral. Alexa. & Philip. Corneus. alijq; iuriſperiti tradunt. 3. conc. Tolet. ca. 14. & concil. ſeq. can. 61. Oldral. conſ. 333. Alexa. conſ. 99. lib. 6. & conſ. 13. lib. 7. Cornel. conſ. 114. li. 1. Grillan. de pœnis omnifa. coitus. q. 12. Hippol. cōſi. 101. Boerius deciſione. 316. Alciat. lib. 7. parerg. iuris. cap. 23.

15 Nemo quidem ad Iudæorum ritus iam tranſit, niſi qui ex iudęis parentibus deſcendit, & ab eis iudaicam ſuperſtitionē didicerit: quod ante multa ſecula Iuuenalis ſatyra. 14. his verſibus prodidit.

Quidam ſortiti metuętem ſabbatha patrem,
Nil præter nubes, & cæli numen adorant,
Nec diſtare putant humana carne ſuillam,
Qua pater abſtinuit: mox & præputia ponunt.
Romanas aūt ſoliti contemnere leges
Iudaicum ediſcunt, & ſeruant ac metuunt ius.
Tradidit arcano quodcunque volumine Moſes.

16 Multa demum contra Iudæos & eorum perfidiam ſcripſere theologi. Tertullia. Cypr. Athana. Paul. Burgen. & cęteri, quę omnia legere cupientibus paſsim obuia ſunt: & Pluthar. eos irridet libro. de ſuperſtit. Tertul. lib. contra Iudæos itidē Cyprianus, duobus libris. Athan. lib. de incarn. verbi. Chryſ. orationibus aduerſ. iudęos. Iuſtin. martyr dialogo. cum Triphone aduerſ. Iudęos Niceph. lib. 10. ca. 32. cum ſeq. & lib. 14. c. 16. Marſil. Ficinus lib. de Chriſt. relig. cap. 27. cum ſequē. & Ludoui. viues lib. 3. de verita. fid. Chriſtia. Burgen. in ſcrutin. ſcript. & alij multi. 4. conc. Tole. can. 61. cum ſeq. & 1. cōcil. Matiſconeſi ca no. 8. & deinceps. Anchar. conſi. 15. Aret. cōſ. 157. Corne. conc. 19. lib. 3. Tiraq. de iure primogen. quęſt. 66.

De iudicibus ſecularibus. Titul. XXXVI.

1 *Hæreſis cognitio ad ſolū eccleſiaſticum iudicem pertinet.*
2 *Iudices ſeculares cognoſcere non poſſunt de cauſis ciuilibus aut criminalibus, quarum cognitio pertinet ad inquiſitores.*
3 *Iudices ſeculares punire debent illos, quos inquiſitores hæreticos declarauerint.*
4 *Iudex ſecularis an ſentętiam iudicis eccleſiaſtici in cauſa hæreſis exequi teneatur, nulla de iuſtitia ipſius cognitione vel fide facta.*
5 *Iudicem ſecularem in cauſa hæreſis merum eſſe exequutorem, multorum vera eſt opinio.*
6 *Iudicem ſecularem aliquando exequi nō teneri ſententiam iudicis eccleſiaſtici, quorundam falſa eſt opinio.*
7 *Iudicem ſecularem de nullitate ſententiæ inquiſitoris cognoſcere poſſe, quidam ſentiunt.*
8 *Iudicem ſecularem, quo in caſu ſentiant Igneus & alij, non debere ſententiam inquiſitorum exequi.*
9 *Ignei temeritas & procacitas notatur.*

1 Cognitio hæreſis ad ſolum eccleſiaſticum iudicē pertinet, quia crimen hoc aduerſus fidem & religionem cōmittitur, de ijs enim criminibus, quæ ſecularis adminiſtratio ignorabat, & chriſtiana religio oſtendit crimina eſſe, ſolus cognoſcit eccleſiaſtic' iudex: vt ſunt hæreſis, ſchiſma, & alia id genus. In quacunque igitur parte iudicij ſecularis inciderit eiuſmodi criminū cognitio, protinus ad eccleſiaſticos iudices remittenda eſt, vt rectè Maſuerus tradit. c. vt inquiſitionis, & prohibemus. de hæret. lib. 6. l. 1. c. Theod. titu. de religione. Abb. & cæteri in c. cum ſit generale. de for. compet. Alciat. in. c. 1. de offi. ordi. num. 73. Herm. lib. 7. de inſtaur. religi. cap. 16. Maſuer. in pract. Forenſi. titu. de remiſ. ad finem. Eleganter Oſius lib. 2. contra Prologomena Brentij.

2 Hoc amplius hodie iure regio prohibetur, ne quiſpiā ſecularium iudicum, quanta cunque dignitate ac poteſtate ſit prædituſ, cognoſcere vllo modo præſumat, de cauſis ciuilibus, aut criminalibus, quarū cognitio pertinet ad inquiſitores & iudices bonorū publicatorum: ne ſub prętextu quidem ſubleuandi vi oppreſſos, quod alioqui ſaluberrimum & præſentiſſimum remedium eſſe ſolet, ad propulſandas iniurias iudicum eccleſiaſticorum. Si qui tamē appellare voluerint in ſupraſcriptis cauſis, adire debent ſenatum ſanctæ generalis inquiſitionis, mandatum regium datum Burgis die Martij. 17. anno ſalutis. 1508. renouatum anno proximo. 53.

3 Sed quāuis iudices ſeculares de cauſis hæreticorū cognoſcere nequeant, condemnare tamen, & punire debent illos, quos inquiſitores declarauerint hęreticos eſſe, pertinaces, relapſos aut impœnitentes. Eorum enim officium in prędictis cauſis non in cognoſcendo, ſed in exequendo conſiſtit. Hanc autem exequutionem facere tenentur, cū fuerint ab inquiſitoribus requiſiti: etenim cùm eccleſia non habet vltra quid faciat, cùm hæreticos ad fidei vnitatem conuertere nequit, cùm pœna ſeuera illos punire non poſſit, iudicibus ſecularibus animaduerſione debita puniendos relinquit: vt quod non præualent ſacerdotes efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas ſecularis hoc imperet, per diſciplinæ terrorem. cap. vt inquiſitionis. de hęre. lib. 6. ca. cū non ab homine. de iudi. cap. princeps. 23. q. 5. Ioan. lup. in ca. per veſtras. §. 48. Guillel. Benedi. quęſti.

de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de homicidio. Brunus lib. 4. de hæ re cap. 14.

4 Hinc exoritur quæſtio anceps, de qua inter iuriſperitos acris contẽ tio eſt: an iudex ſecularis in cauſa hæreſis, ſententiam iudicis eccleſiaſtici ſtatim oculis (quod aiunt) clauſis exequi teneatur, nulla de iuſtitia ipſius cognitione vel fide facta. Bart. & complures alij putant iudicem ſecularem, noua inquiſitione inſtituta tam de proceſſu & ſententia inquiſitoris, quàm de crimine cognoſcere poſſe: ideoque ipſum non prius teneri ad exequendam ſententiam inquiſitoris, quã ei de iuſtitia proceſſus, cauſa cognita plena fides facta fuerit. Quod argumento cuiuſdam conſtitutionis Iuſtiniani confirmant: que tãtum de crimine mixti fori loquitur, cuius cognitio tam ad ſecularem, quã ad eccleſiaſticum iudicem pertinet. Et hæc eſt cõmunis opinio legiſtarum. vt Ioan. Imol. & Felin. teſtãtur auct. de ſanct. epiſcopis. §. ſi vero de crimine. Guillel. de cu. Bar. Bal. Ange. Alber. Paul. & Fulgo. in l. Magiſtratibus de iuriſd. omni. iudi. Ioan. Imol. in cap. 1. de offi. ordi. Feli. in ca. Ad abolẽdam. de hęreti.

5 Alij verò aiunt iudicem ſecularem in cauſa hęreſis merum executorem eſſe: nec de proceſſu vel ſententia inquiſitoris, neque de crimine cognoſcere poſſe: ſed quod inquiſitor iudicauerit, ſine mora & abſq; nouo proceſſu & cognitione ſecularem exequi debere. Quę ſententia verior quidem & receptior eſt, & vſu etiam comprobata, & conſtitutione Bonifacij. viij. apertè confirmata. c. inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. & eſt communis canoniſtarum ſentẽtia, quã & legiſtæ ſequũtur. Bal. in auct. clericus. C. de epiſcopis & cleri. Ange. in l. diuus. 2. de cuſtod. reor. Abba. & Anchar. in ca. At ſi clerici de iudi. Salicet. in. l. ea quidẽ. C. qui accuſ. non poſ. Iaſ. Deci. Purpura. & Oroſius. in. l. magiſtratib⁹. de iuriſ. omn. iudi. Ioan. Imol. & Alciat. in c. 1. de offi. ordin. Matth. de Affli. in proœm. conſti. Sicilię. glo. Gladij. Brun. lib. 4. de hæret. cap. 15. Alber. lib. de agnoſ. aſſer. catholicis. quęſtion. 25. nu. 44.

6 Ab hac generali ſententia nonnulli excipiũt quoſdam caſus, qui proculdubio in Hiſpania recipiendi non ſunt. Primus eſt, quum iudici ſeculari liquidò conſtaret, ſententiam inquiſitoris eſſe iniuſtam & iniquam: quo caſu illam exequi non tenetur contra conſcientiam ſuam: auxilium enim brachij ſecularis non eſt impartiendum ad iniuſtitiam, ſed ad ea, quæ Deo placita ſunt, exequenda: neque poteſt iudex ſecularis occidere illum, quem ſcit innocentem. Quam ob rem aiunt cauſam referendam eſſe ad eundem inquiſitorem, vt illam rectius diiudicet. Hæc eſt opinio Gõſali, Alciati, & Cõrradi Bruni. Sed bona eorum venia dixerim, opinatio iſta falſa & periculoſa eſt. Vnde enim

enim ſcire poteſt iudex ſecularis illum eſſe innocentem, quem inquiſitor hæreticum eſſe pronunciat? Nunquid ex actis? At ea examinare non poteſt, vt paulò ante dixi. Nunquid vt priuatus? At ſecũdum propriam conſcientiam iudicare non debet. Relinquitur ergo vt hęc opinio falſa ſit & inanis. Quid? q̃ vix vnquam fieri poterit, vt quiſpiam ſciat reum hęreticũ nũquam fuiſſe: ca. 1. de offi. ordin. & illic Alcia. nu. 110. Gonſal. de hæret. prauit. queſt. 19. Brun. lib. 4. de hęreti. cap. 15. l. illicitas. §. veritas. de offi. preſid. cap. quoniam cõtra. de probati. c. quia veriſimile de preſumpt. 8

7 Addunt preterea iſti exceptionem aliam, eodem prorſus morbo infectam: aiunt enim iudicem ſecularem de nullitate ſententię inquiſitoris cognoſcere poſſe, ſi ſentẽtia propter defectũ iuriſdictionis nulla eſſe dicatur: quia talis ſententia exequenda non eſt. Neque obſtat quod ſecularis iudex de his cauſis cognoſcere nequit: eo enim caſu non cognoſcit de hęreſi, ſed de ſententia nulla. Hęc inquam exceptio nihilo magis vera eſſe poteſt, quã opinio paulò ante relata. Quia ſecularis iudex protinus exequi tenetur inquiſitoris ſententiam: nec vllam cognitionem harũ rerum habet. Adhęc, ſentẽtia inquiſitorum corã clero & populo publicè proferri ſoler, memoratis breuiter atq; relatis totius cauſæ actis: quò fit, vt nullitas ſententię illic ſine ſcandalo tractari non poſſit. Adde quòd inquiſitorum ſententię cum conſilio peritorum & cum deliberatione magna prolatę non facile de nullitate poſſunt eſſe ſuſpectę. ca. ſi eo tempore. de reſcri. lib. 6. & inibi Archidiaco. Ioan. And. & Domi. l. 4. §. condemnatum. de re iudic. Gõſal. & Brun. locis prenotatis. ca. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. libro ſexto.

Ad hęc Andreas Alciat. aſſerit, iudicem laicum non teneri ſtatim damnare reum ab inquiſitoribus ſibi relictum, quando verè non fuiſſet reus hęreſis crimine maculatus, tametſi iudex eccleſiaſticus id pronunciaſſet: & ita, inquit, dictũ fuit, quòd iudex laicus non tenebatur exequi ſentẽtiam inquiſitoris, qua pronunciauerat mulierem quandam hæreticam, quæ re vera ſolũmodo fecerat pocula amatoria, & inſuper contra eam, erant iudicia quarundam maleficarum. Ioann. Igneus quoq; memorat, id ipſum bis contigiſſe Mediolani: vbi duæ mulieres ab epiſcopo Parmenſi & inquiſitore, de hereſi condemnatę impunes euaſerunt: compertumq; extitit, rectè eas de fide ſemper ſenſiſſe. Addit etiã q̃ Rothomagi muliercula quędam, veluti hæreſis rea flammis deſtinata, abſoluta fuit à ſecularibus iudicibus: & qui eam damnauerant fuere in expenſis cõdemnati. Sed profectò hęc omnia, & id genus alia, vel conficta ſunt in odium ſanctæ inquiſitionis, vel certè

Universidad de Deusto
Biblioteca

certè à prauis & imperitis iudicibus temerè & inique facta. At verò in Hispania nihil tale inueniri, ne suspicari quidem potest: tum quia inquisitores eliguntur eruditi, prudentes, & boni: tũ etiã quia omnia cũ consilio peritorũ agunt, & consultissimè atque iustissimè iudicãt. Vnde relinquitur quòd iudices laici eorum sententias confestim exequi debent, nec vllo modo cognitionem hanc vsurpare possunt. Alciat. in. ca. 1. de offi. ordi. nume. 104. Ioan. Igneus. in. l. 1. §. cum domin⁹. ad Sillaniam. nume. 41.

9 Cæterùm quoniam in illum Igneum conuiciatorem incidimus, qui subinde ponere eos in cælum scriptis editis veritus non est: operę pretium erit eius maledicam temeritatem & intemperatum iudicium breuiter & cursim notare, ne procacia impudẽtissima illi cedat impunè. Nam vt omittam ea, quę in Alciatum literatissimum, nulla iniuria lacessitus, licentiosiùs, amariùs atque prolixiùs, temerè atque inuerecundè effutiuit: quis ferat illum de summo pontifice, Christi vicario his verbis loquentem? Boni facius octauus gladium extensum habuisse visus est, interdicens iudicibus secularibus notionem & iudicium, volens eos promptè sententias ab episcopo & inquisitore latas exequi, sub interminatione censurę ecclesiasticæ: quasi sententiæ illius sanguinariæ iudices laici lictores esse debeant. Hæc ille. qui si sententias inquisitorum, quibus impœnitentes & pertinaces, hęreticos esse declarant, sanguinarias vocat, insipiens omnino ac demẽs est. Si verò sanguinariam ait esse sententiam pontificis maximi, qua supremus pastor iudicibus laicis pręcipit, vt hęreticis animaduersione debita puniant, proculdubio in papam ipsum sacrilegus, & hęreticorum fautor censeri potest. Sed vlterius progressa hominis huius, impudẽtia dicam, an insania? Omnes quotquot vnquam fuerunt imperatores, quo iure, qua iniuria procacissimè infamat, vt tandem ore sacrilego fraterculus iste gigãtum, Carolum Cæsarem regẽ nostrum, imperatorem omnium Christianissimum, optimum & fœlicissimum, quasi criminum successorẽ, confictis fabulis temerè ac falsè insectetur. Qua in re quidem helleboro magis, quã confutatione dignus est: neq; aliud ei verius responderi potest, quàm id quod olim de Cornelio tacito Tertullianus in apologetico scripsit, quod tute ipse legere poteris. Igneus in. l. 1. §. cum dominus ad silla. nu. 39. & in tract. An rex Francię subsit imperatori.

De lamijs. Titul. XXXVII.

1 *Lamiarum nomina, & vnde sic dictæ fuerint.*
2 *Stryx quid sit, & vnde dicatur.*
3 *Lamiæ plerumque mulieres esse solent, rarò*

rarò autem viri in hoc crimine deprehenduntur.
4 *Dæmones an fieri possit, vt sint incubi & succubi.*
5 *Dæmones interdum assumunt corpora, & fiunt incubi & succubi.*
6 *Lamiæ, an fieri possit, vt à dæmonibus deferantur per aera.*
7 *Lamias non vere ferri per aera, sed mente tantum & cogitatione, quidam asserunt.*
8 *Lamias interdum vere & corporaliter ferri per aera, verissimum est.*
9 *Ancyranum concilium non negat ea fieri posse, quæ sæpe à dæmonibus cum lamijs perpetrantur.*
10 *Lamias per aera ferri à dæmonibus, facilius est credere, quàm eosdem pro veris falsas illusiones habere.*
11 *Ecstasis & raptus quomodo fiat.*
12 *Lamiæ, cum à dæmonibus illusionibus falsis decipiuntur, quomodo fiat, vt earum corpora nihil sentiant.*
13 *Lamiarum causa cur ad inquisitores pertineat.*
14 *Lamijs, qui fit, vt fides habeatur contra se ipsas, aut contra cæteras, si in solo Spiritu illusiones patiuntur.*
15 *Lamijs quomodo fides adhibenda sit aduersus alias maleficas.*
16 *Lamiæ quo pacto puniendæ sint, si constet eas hæreticas fuisse.*
17 *Lamiæ, quas infantes occidisse constat, si redire volunt ad agendam pœnitentiam, an ab inquisitoribus relinqui possint curiæ seculari.*
18 *Iudices seculares propter alia crimina punire non possunt lamias sibi relictas, nisi causa cognita.*
19 *Lamiæ quando iudicibus secularibus tradendæ sint.*
20 *Lamiarum filias in vitiũ maternum succedere, falsa est opinio.*

1 LAmijs nominibus peruersæ quædam, & maleficæ mulieres vocari solent. Sunt qui lamias: sunt qui stryges appellet: & idiomate Hispano, Bruxas & Xorguinas nominant. Lamiæ frequentiùs à plęrisque appellantur, idq; ob similitudinem cuiusdam bestiæ, quæ speciem habet humanam, & corpus bestiale: & (vt inquit Gregorius) ita crudelis est, vt suos filios dilaniet. Et Philostratus lib. 4. de vita Apolonij. c. 8. ait, lamias à quibusdam Laruas appellari, & lemures, esseq; ad amorem & venerem pronas. Duris autem li. 2. Libycorum inquit, mulierem pulchram fuisse Lamiam Belli & libyes filiam, quam Iuppiter adamarit, ex eaque filium fuscepit: at Iunonem Zelotypia infensam, eum infantem perdidisse, ipsamq; in feram mutasse, quæ nunc sui desiderio alienos filios rapiat, perdatque.

2 Stryx à stridore vocis dicta, auis est nocturna & importuna: inde dicũtur stryges mulieres istæ, quia noctu præcipuè versantur in maleficijs, & infantium sanguinem sugunt. Nam vt Festus ait, stryges dictę sunt mulieres maleficę & volaticę, ab aue huius nominis inauspicata, quæ similis est Buboni, & infantium corpora noctu inuadit, exugitque sanguinem, & suffocat: vnde à stringendo nomen habet, vel sicut alijs placet à stridendo. Vnde. Ouid.

Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes:
Et vitiãt cunis corpora rapta suis.
Carpere dicũtur lactẽtia viscera rostris:

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et plenũ poto ſanguine guttur habẽt.
Eſt illis ſtrygibus nomen, ſed nominis huius
Cauſa, quòd horrenda ſtridere nocte ſolent.
Siue igitur naſcuntur aues, ſeu carmine fiunt,
Neuiaque in volucres falſa figurat anus.

Et cætera, quæ ſcripſit libro ſexto faſtorum ſed de nominibus maleficarum ſatis & ſuper. Vide Ludoui. Cęlium. lib. 29. lectio. antiqua. cap. 5. Alſon. lib. 1. de iuſt. hęret. punit. cap. 16. Alciat. lib. 8. Parerg. iuris. cap. 22.

3 In hac autem ſecta plęrunque mulieres, & rarò viri reperiuntur. 4 Cuius rei cauſas eſſe aiunt, quia mulieres proniores ſunt ad maleficia, & citiùs credunt, & faciliùs decipiũtur, quàm viri. Quas ob res frequentiùs Dęmones illas aggrediũtur & fallunt. Ad hęc, mulieres (vt alibi diximus) aptiores ſunt ad ſuſcipiẽdas has reuelationes, propter humidiorem qualitatem. Deinde ſicuti Comicus ait: mulieres fermè vt pueri leuis ſententię ſunt: ideoq; dęmonum pollicitationibus facilè moueri ſolent. Prętera, non eſt ira ſuperiram mulieris vt ſapiens inquit: & ſicut alius canit, nemo magis gaudet vindicta, quàm fœmina: quò fit nonnunquã, vt ad iram exequendam, opera dæmoniorum abutantur. Ad poſtremum, pronio res ſunt mulieres ad libidinem, quã viri: & pręcipuus finis, ad quem huius artis profeſſores tendunt, eſt carnis voluptas, cuius illę inſatiabiles ſunt. Compertum quippe eſt, multis magniſque comprobatum exẽplis, quòd tota illa diabolica tragœdia, quam maleficæ iſtę mulieres cum incubis peragere ſolent, choreę, ſaltationes, confecta conuiuia, ſpurciſſimę cæremoniæ, aliaque id genus omnia, cò tendunt, vt poſt illuſiones plurimas, hanc quoque maximam, fœdiſſimamque patiãtur, vt nefarijs complexibus, ſceleratiſſimiſque connubijs, dæmonibus, qui humana forma eas ludificant, libidinosè commiſceantur. eccl. 25. Prou. 30. cap. in eo. 32. q. 4.

Illud tamẽ quod diximus de incubis probabilem dubitationem habet: quãuis enim Platonici (quibus accedunt Orige. Baſilius, Aug. & quidam alij) putẽt, dæmones habere corpora aërea & ſubtilia: verior tamen atque receptior ſententia theologorũ eſt contra illos: ſunt enim angeli ac dęmones, ſpiritus ſine corpore vt ſatis apertè docet apoſt. in epiſtola ad Hebręos. Vnde relinqui videtur, quòd cum lamijs, dæmones commiſceri nequeunt: nec fieri poſsit, vt ſint aliqui ex illis incubi & ſuccubi. Quod quidem Plutarcho in vita Numę Pompil. perdifficile creditu viſum eſt: quãquam (inquit) videntur Ęgyptij nõ abſurda vti partitione, qui aiunt, mulieri quidem ſpiritum Dei appropinquare poſſe: & quędam ſobolis principia ingignere: viro autem

tem nullum eſſe corporis cum Deo neque commiſtionem neque congreſſum: ignorant autem miſtum, cui miſcetur, communionem viciſſim ęqualem reddere. Quo in loco Plutarchus de his ipſis dęmonibus loquitur: quoniam (vt ait pſaltes) dij gentium dęmonia. Et Aug. Eugubinus. lib. 8. de perenni philoſophia: nec natura (inquit) fieri poteſt neque aſſentitur philoſophia, ſpiritus corpore nudatos amore fœminarum capi, aut ex eis generare poſſe: habent enim fontem ſuum & inferiores ort' cupiditates: ſi deſit cauſa, deſit effectus. Vbi non eſt cibus & potus, non eſt ſperma: vbi non fuit quęrẽda ſucceſſio & propagatio, non adhibuit natura cupiditatem generandi. Sicut ſpiritus nudi ſitire, eſurireue non poſſunt: ſic veneris libidine, nequeunt inflammari. Hęc ille cap. 32. Aug. lib. de diuin. dæmo. & lib. 3. de Geneſi ad literam cap. 10. ad Hebręos cap. 1. Iamblicus. lib. de myſterijs. Apuleius lib. de Deo Socratis. Auguſti. Eugubinus lib. 8. de perenni philo. cap. 26. cum ſeq. Ludouicus Cęlius lib. 2. lectionum antiqua. c. 5. theologi. lib. 2. ſent. diſtin. 8. vide Caſianum collat. 8. ca. 21. Iuſtinum martyrem & eius interpretem in apologia prima pro Chriſtianis.

5 Sed quanuis dęmones ſpiritus ſint ſine corpore, aſſumunt tamen interdum corpora, & ea mouent. Sic dęmon apparuit Euæ in figura ſerpentis, & Chriſtum dominum in deſerto tentauit: & ſępè (vt apoſto. ait) tranſfigurat ſe in angelum lucis. Mirum igitur videri non debet, ſi dęmones aſſumptis corporibus incubi fiant & ſuccubi: quod Iſidorus, Beda, & innumerabiles alij fatentur. Et beatus Auguſti. veriſſima ſcriptura id cõprobari affirmat: qui etiam à multis expertum eſſe dicit, de quorum fide dubitandum non ſit, Syluanos & Faunos, quos vulgo incubos vocãt, improbos ſæpè extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum: & quoſdam dæmones, quos Duſios Galli nuncupãt, hanc aſsiduè immũditiam, & tentare & efficere: quod temporibus diui Bernardi palãm omnibus factum fuit, dæmone quodam incubo, mulierem perſequente, quam ſanctiſſimi illius viri precibus Deus ab illo liberauit. Et ſuperioribus annis id ipſum horrendo ac memorabili caſu Cordubæ deprehenſum ſcimus. Gene. 3. Matth. 4. Iſidorus lib. 8. Etymol. in fine. Beda lib. 3. in euãgeliũ Lucę. c. 31. Aug. lib. 15. de ciuit. dei. c. 23. Alex. de Ales. 2. part. q. 78. mẽbro. 2. art. 2. &. q. 158. membro. 6. Tho. 1. primę. q. 51. ar. 2. & 3. Gerſon. part. 4. in collatione de angelis & lib. 2. de vita ſancti Bernar. c. 6. Pſellus lib. de dęmonibus. c. 1. cum ſeq. Ludoui. Cælius lib. 2. lectio. antiqua. cap. 6. Bartho. Sibylla. in ſpeculo peregrina. quęſtio. decadis tertię

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.2.Brunus libro de imaginibus. cap.14.Scotus, Bonauen. Durand. & cæteri in lib.2.sentent.distinctione. 8.

6 Quęri autem solet, an fieri possit, vt lamię deferantur à dæmonibus per aëra, & breui temporis spatio volét per loca remotissima? Cui respondetur, non solùm, id nō esse impossibile, verùm etiam fieri per quam facile posse: quia omnia corpora inferiora, subduntur imperio angelorum, bonorum & malorum, quantum ad motum localem. Quòd si angeli mouent orbes cælestes immensæ magnitudinis, vt verior est & receptior theologorum & philosophorum sententia: quantò faciliùs dęmones mouere poterunt humana corpora de loco ad locum? Vt enim post sacrum Dionysium omnes theologi docent, naturalia in dęmonibus manserunt integra: vnde naturali virtute, hæc & multò maiora, dæmones facere possunt. Accedit eodem quòd Iesum Christum dominum assumpsit diabolus, & transtulit in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum tẽpli, ac deinde transtulit in montem excelsum valde. Cur ergo non idem facere poterit de corporibus lamiarum? Nec me fugit Cyprianum & quosdam alios interpretari aliter locum illum Matthæi, dicentes Christum dominum fuisse ductum à diabolo. Diuus tamen August.lib.2.ad Simplicianum, corpus Iesu assumptũ fuisse dicit: quod & Gregor. & Thom. & alij multi confirmant. Sed inter omnes conuenit fieri hoc potuisse Deo permittente: quia vt alibi ait idem August. tantum dęmones possunt, quantum, secreto omnipotentis arbitrio permittuntur. Postremo (si vera est theogorum omnium sententia) quantum angeli naturali virtute, tantum dæmones possunt: at quosdam à bonis angelis momento temporis, ad longissima locorum spatia trãllatos fuisse scimus. Nam & spiritus domini rapuit Philippum, & postea inuentus est in Azoto: & angelus domini apprehendit Abacuch in Iudęa, & portauit eum capillo capitis sui, posuitque in Babylonem, & confestim restituit in loco suo Matth.4. August.ad Simplicianum.lib.2. quęst.3.&.lib.2.de ciuitat.Dei.cap. 23.Grego.lib.2.in Iob.cap.9.cum seq.Actorum octauo.Daniel.14. Bartho.Sibylla.3.decadis.capit.7. quęst.4.theologi omnes.in lib.2. sent.distinct.7.

7 Sed quia (vt vulgo dici solet) possibilitas est res ampla, & multa possibilia sũt quę vix euenire posse creduntur: idcirco non immeritò dubitatur, an lamię istæ volent, & per varia loca ferantur, & corporaliter ludis intersint: & alia omnia, quę ab illis narrari solent, verè faciant

ciant: vel hæc sint illusiones dęmonum fallaces, quibus lamiæ decipiuntur? Nam talia phantasmata, solent à maligno spiritu mentibus irrogari. Quod plærique iurisperitorum verius esse putant, quibus Alciatum accessisse miror. Eorum autem opinio non alia ratione fulcitur, quàm capite quodam concilij Ancyrani, quo prima fronte decretum esse videtur, hæc omnia, illusiones esse dæmonum: & cùm solus spiritus ea patiatur, infidelis mens hæc non in animo, sed in corpore opinatur euenire. cap. episcopi.26. quęst.5. Ponzini. tract. de lamijs. Alciat.lib.8.parerg. cap.22. & complures alij.

8 Cæterùm, tametsi plærumq; dæmonum illusionibus decipiantur lamiæ, & non ferantur corpore, sed spiritu: nihilominus tamen, verisimum est, interdum lamias verè transferri corporaliter, per aëra, & per longissima & remotissima loca. Quod quidem tam certis testimonijs ac tam euidenti rerum experientia, comprobatum & cõpertum est, vt sit planè stupidum tenacius id inficiari. Adde quòd cùm hoc sit possibile, imò etiam Deo permittente, perfacile, quid prohibet credere, id sępè factum fuisse? Hæc igitur sententia tenenda est quę ab omnibus theologis concorditer approbatur. Tho.22. quæstio.95.arti.5.& inibi Caiet.art. 3.Bonauen. in lib 3.sentent. distin. 19.Abule.Matth.4.quęst.47.Card. Hispa.in eodem cap.episcopi.Ioã. Maior in lib.2.sentent.distinct.14. quęstio.3.Syluest.in summa verbo. hæresis.3.§.6. Malleus maleficarum. parte.2.quæst.1.cap.3.Bartho.Sybilla.3.decadis cap.7.quæstio.4.Picus dialogo Stryx.Paul.Grillan.de Sortileg. quęstio.7.Francis. Victoria relectione de magia. quęst.7. Alfons.lib.1.de iusta hære. puni. cap. 16.Ioan.Nider. prącepto. 1. cap. 11. quęst.4.Alber.lib.de agnosce.assertio.catholi.quęst.24.

9 Restat vt concilio Ancyrano ac diuo Augustino eadem dicenti respondeamus. Vera ergo intelligentia est, quòd patres isti non loquũtur de lamijs, sed de quibusdam hęreticis, qui credebant quòd Diana fuit in deam cõuersa: & quòd creatura mutari aut trãsformari potest ex vna substantia in aliam, vel de vna specie in aliã speciem, ab alio, quàm à vero Deo: & q, bestijs vehebantur, vt Herodiadi seruirent. Quę omnia falsa sunt, erronea & hæretica, & à lamiarum secta longè diuersa. Neque illi patres negant, lamias posse corporaliter à dæmonibus transferri per longa spatia regionum. Neque illum hæreticum, aut stultum esse decernunt, qui credit, ea fieri posse, quę sępè à dæmonibus cum lamijs perpetrantur. Postremo exempla ab eis adducta nihil concludunt: quia particularia

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt, ex quibus ad vniuersalia inefficax argumentum, & inanis collectio est. ca. episcopi. 26. quæst. 5. August. lib. de spiritu & anima cap. 28.

Profectò longè difficilius intel-
10 ligitur à nobis, quomodo lamię sensibus obseratis tam notabiliter decipiantur, & tam fortiter opprimantur, vt falsas illusiones, res veras esse credant, & nihil sentiãt earum corpora, etiam si vapulent, aut pungantur, vel exurantur: quàm quomodo à dęmonibus, tanquam à velocibus equis, vehantur, aut illis commisceantur assumptis crassis corporibus. Hoc enim sensibus cognosci, illud autem vix intellectu percipi potest. Andreas Lacuna. in libr. 4. Dioscoridis. cap. 75. illud euenire ait, ex vnguento quodam soporifero, quo lamiæ vngi solent. Diuus August. quadam in epistola scribit, profundissimam esse quęstionem de his visionibus & illusionibus, quę sępe dormientibus, & interdum vigilantibus accidunt. Et tandem inquit: ego autem quanuis quomodo fiant ista veluti corporea sine corpore, verbis prorsus explicare non possum: tamen sicuti scio, non ea corpore fieri, vtinam sic scirem quomodo discernerentur, quę videntur aliquando per spiritum, & per corpus videri putantur: quomodo distinguantur visa eorum, quos error vel impietas plęrunque deludit, quando visis piorum atque sanctorum similia plęraque narrantur. Hęc ille ad Euodium epistola. 100. Vide Platon. in sophista, prope finem. Nicephorum lib. 2. cap. 36. Clement. lib 6. de constit. aposto. ca. 9. vbi de Simone Mago fit mentio.

Mercurius ille Trismegistus in
11 Pimandro anima inquit, mentis præsentia destituta, neque agere quicquam, neque dicere potis est: sæpè verò mens extra animam habitat, quo quidem in tempore neque audit neque videt anima, sed animali similis est ratione carenti: tanta est potentia mentis quæ animam huiusmodi deserit implicitam corpori, & ab eadem tractam ad infera. Et alius ait, in ecsta si & raptu sopiuntur vires inferiores, & anima sæpè administrationem corporis suspendit. Etenim ordo & connexio est in homine virtutis naturalis, animalis, & intellectualis: virtus autem naturalis seruire solet animali, & animalis virtus intellectuali: vnde actio vehemens & profunda virtutis sensitiuæ interioris, sopire potest sensus exteriores, & facere debiliores vires naturales propter earundem virium connexionem. Quo etiam effici potest, vt vehemens intellectualis spirituũ cõtẽplatio, in qua phantasia vel interior sensitiua in excessu laborat naturales vires eneruet, ac sensus exteriores

riores sopiat, & ecstasim, vel raptũ inducat. Mercurius in pymãdro, dialogo. 10. Henrri. de Assia super Genesim. Bartho. Sibylla in speculo peregri. q. decadis primę cap. 8. quæst. 2.

12 Sed propius ad illusiones, quibus lamiæ decipiuntur, accedit, quod libro de mysterijs Iamblicus scriptum reliquit, vbi loquens de miraculis, quæ fiebant à prophetis Gentilium, dęmonibus scilicet agitatis, inquit: Animi diuinitus afflati percitique, subiecerũt vitam suã penitus afflanti Deo, neq; vtuntur sensibus, neq; mouentur humano more, neq; suum statum animaduertũt, neq; vllam edunt cognitionem actionemque propriam, neq; viuũt tunc ipsa animali vita: quod vel ex eo patet, quia multi eorum, admoto igne non vruntur, ignem videlicet repellente Deo intus afflãte: vel si vruntur, non persentiunt: neque pungentia percipiunt, vel radentia, vel vlla tormenta. Item q actiones eorum non sint humanę, constat: quoniam per inuia vadũt, perq; ignem feruntur intacti, & flumina trãseunt mirabiliter. Et post pauca: inspirati alij mouentur vel toto corpore, vel quibusdam mẽbris, vel contra quiescũt. Item choreas cantilenasque concinnas agũt aut contra: rursum corpus eorum vel excrescere videtur in altum, vel in amplum, vel per sublimia ferri, atque contra. Item voces edunt vel equales perpetuasue, vel inæquales & silentio interruptas. Hęc ille, atque alia in eandem rem plurima: quę sine dubio à dęmonibus fieri solent peruersa phantasia hominum, & mota & alienata eorum mente. Quas dæmonum ludificationes, & quibus modis fieri soleãt August. Gerson, & alij theologi tradunt. Aug. lib. 12. de Genesi ad literam. & lib. 18. de ciuit. Dei. cap. 18. Gers. in collatione. de angel. par. 4. Fabius. declama. 10.

13 Ex his ergo quę à lamijs istis perpetrantur, perspicuum est, horum criminum cognitionem ad inquisitores pertinere. Nam in principio suorum scelerum solent plærunq; fidem catholicam abnegare: deinde ipsos dęmones adorant, & cum illis fœdus percutiũt: & pacta nefanda faciunt: vnde relinquitur, quod hęreticę sunt & apostatæ, vel certè vehementer suspectę. Accedit etiam, quòd causę lamiarum longè melius tractari possunt ab inquisitoribus, quàm ab alijs quibuslibet iudicibus: tum propter secretum carcerem, vbi cautelis aduocatorum locus non relinquitur, tum etiam propter monitiones interrogationesque frequentes, quibus inquisitores commodiùs reos examinare solent: & hoc iure maiores nostri, & nos semper vsi sumus. Malleus maleficarum part. 1. quæst. 14. Sylvest. in summa verbo Heresis. 3. in fine. Alfonsus libro. 1. de iusta. hęretic. punit. cap. 16. Alciat. libr. 8. parergo. cap. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 Quęret fortaſſe quiſpiam, ſi verum eſt, ſicuti eſt, quòd plęrunque lamiæ à dęmonibus decipiuntur, & in ſolo ſpiritu, & non in corpore, eueniunt illis illuſiones iſtę, quî fieri poteſt vt fides adhibeatur eis, aut contra ſeipſas, aut contra cæteras? Cui reſpõdetur, quòd proprijs confeſſionibus conuinci poſſunt non ſecus atque alij quicunq; reorum. Nam etſi ludificationibus dę monum plęrunque decipiantur, nihil tamen illis deeſt ad malitiam eorum facinorum, quibus vigilantes conſentiunt. Quid? quòd pacta cum dęmonibus facere, & nefarias nuptias cum illis plęrunque celebrare ſolent, corpore ſimul & ſpiritu? Quid ergo mirum ſi plena fides lamijs habeatur in his criminibus, quę ſe commiſiſſe fatentur, & ab illis verè perpetrari ſolent? Quid? quòd etiam in facinoribus ab alijs perpetratis, ratihabitio perſępè nocet, & retrò trahitur, & mandato comparatur: multò igitur magis nocere debet conſenſus prędcędns illuſiones, & eas poſtea ratificans, etiam ſi concedamus illuſiones nonnũquam, & non res veras eſſe. Cui ſuffragari poſſunt ea quę Theologi tradunt de pollutione nocturna. l. 1. C. de confeſſ. cap. cum quis de ſententia excom. lib. 6. cap. teſtamentum. diſtinct. 6. l. 1. §. ſed etſi quod. ff. de de vi. & vi arm. Felinus. in cap. ſicut tuis de ſimo. Alexand. Ales. part. 2. quęſtio. 122. membro. 10. §. 4. Gerſon. tract. de præparat. ad miſſam conſidera. 5. Albert. lib. de aſſerti. catho. quæſtio. 24. nume. 15. & quęſt. 25. Alciat lib. 8. Parergo. cap. vigeſimo ſecundo.

15 Maius tamen dubium eſt, an fides adhibenda ſit lamijs, aduerſus alias maleficas, quas in eiſdem ſceleribus ſecum verſatas eſſe teſtantur. Nam cùm teſtis de his teſtimonium perhibere tantùm poſſit, quę corporeis ſenſibus cognouit, nullius prorſus momenti futurum eſt lamiarum teſtimonium, ſi dixerint ſe ſcire illa, quæ re vera neque viderunt neque audierunt: ſed ludificationibus dęmonum deceptę, ſe vidiſſe perſuaſum habent: quod quidem verum eſt & negari non poteſt. Cęterùm tunc mea ſententia fides aliqua lamijs haberi poterit, cùm teſtificatę fuerint de criminibus aliarum maleficarũ, quæ perpetrata eſſe dixerint alio loco & tempore, quàm illo, quo volare ſolent per aéra, & choreas illas agere, quas ſe videre putant, cum à dęmonibus ludificari ac decipi ſolent. Etenim ſi de illis criminibus teſtificantur, quæ aliæ maleficæ vigilantes coram ipſis perpetrarunt, aut ſe perpetraſſe confeſſę ſunt, vt puta, ſi ſe vnxerunt ad volandum, vel dęmonẽ inuocauerunt, vel fœdus percuſſerũt cũ illo, vel hæc atq; id genus alia narrauerunt, aut perſuadere tentarunt, non video cur fides illis non ſit adhibenda: præſertim contra alias ſuſpectas ac infamatas,

matas, & quas veriſimile ſit eadem crimina commiſiſſe. l. teſtium. C. de teſti. cap. cum cauſam de teſtib. l. 3. §. 1. eod. titu. Bart. tract. teſtimo. Ponzinibius de lamijs nu. 53. &. 65. Alcia. li. 8. par. cap. 22.

16 Poſthęc, de pœnis lamiarum videndum eſt, quas ſi conſtiterit hęreticas fuiſſe, punire debent inquiſitores, perinde atque alios quoſcunq; hęreticos. Nam ſi conuictæ fuerint de errore in fide pertinaci, quia fidẽ abnegarunt, vel aliud crediderunt de poteſtate dęmonum, quã habet definitio traditionis eccleſiaſticę: ſi verã pœnitentiã agere voluerint, recipiendę ſunt benignè iuxta canonicas ſanctiones: ſin aũt impœnitentes, pertinaces, vel relapſæ fuerint, relinquendę ſunt iudicibus ſecularibus: qui confeſtim illas in ignem mittere debẽt. cap. ad abolendam. cap. penul. de hęret. c. ſuper eo lib. 6. eiuſdem. titu.

17 Quęſitum ſcio an lamiæ, quę infantes occidiſſe, & alia nefanda & atrociora crimina perpetraſſe deprehenduntur, ſi redire volunt ad agendam condignã pœnitentiam, relinqui ab inquiſitoribus poſſint curię ſeculari. Quod probabilius multis videri ſolet: tum quia dęmonum ope, facinora iſta committuntur, quamobrem eorum cognitionem ad inquiſitores pertinere putant: tum etiam quia indignę videntur miſericordia maleficę talia perpetrantes. Mihi tamen longè probabilior verioręque videtur contraria ſententia. Nihil enim commune habet cauſa catholicę fidei, cum infanticidijs, alijſque criminibus à lamijs perpetratis. Vnde meo quidem iudicio relinqui non poſſunt iudicibus ſecularibus propter alia crimina, quàm propter hæreſim, etiam ſi mille infantes occidiſſent. Neque enim eorum delictorũ cognitio ad inquiſitores vllo modo pertinet, neque claudere gremium eccleſię poſſunt, niſi pertinacibus, impœnitẽtibus, aut relapſis. Nec iure aliquo, aut euidẽti ratione opinio diuerſa niti, aut fulciri valet: quinimo iniqui admodum eſſent inquiſitores qui talibus maleficis beneficium abſolutionis, & ſalutarem pœnitentiam denegarent. Neque ſatis intelligo, qua via excuſari poſſent ab irregularitate, qui maleficas verè pœnitentes curiæ ſeculari relinquerent. Quã ſententiam Arnaldus Albertinus diffuſi' verſans, mecũ ſentit. li. de agn. aſſert. catho. q. 25. nu. 66.

18 Addo etiam, iudicem ſeculare lamias propter alia crimina ſibi relictas punire non poſſe, niſi cauſa cognita: neque enim ex proceſſu inquiſitorum, iudicum ſcilicet nõ cõperentium, infanticidas indicta cauſa puniri queunt. Accedit eodẽ q; maleficas nõ hęreticas punire nõ debẽt pœna ignis, ſed pœna fureariũ aut qualicũq; alia cõtra ficarios aut maleficos legibus ciuilibus cõſtituta. Nec facilè de infanticidijs fides lamijs eſt adhibẽda, niſi prius

Universidad de Deusto
Biblioteca

constiterit infantes ipsos eodem tẽ pore occisos esse.c.at si clerici de iu dic.l.nemo.l.multi.C. de male. & mate.l.1.§.item illud.ad sent. cons. Silan.

19 Illo tantùm casu maleficę iudicibus secularibus tradendę sunt ab inquisitoribus, quum à iudicibus secularibus comprehensæ traditæ fuerant inquisitoribus propter incidentem hæresim. Verbi gratia, secularis iudex comprehendit maleficā, quia de infanticidio, aut frugum excantatione apud eum accusata fuerat: post hæc in causæ cognitione cōstitit, illam hęreticam esse, quamobrem ad inquisitores misit eam, vt de causa ecclesiastica criminis hęresis cognoscerent: peracto iudicio hęresis, eidem iudici seculari restituenda malefica est, vt aliorum criminum ceptum iudicium legibus ciuilibus peragat. Quod rectè docuit Masuerus, cui ego vehementer assentior. Addendum eodem est, quòd etsi lamię propter crimen hęresis ab inquisitoribus punitę sint, nihilominus tamen à iudice seculari puniri poterunt de infanticidijs, alijsque scelerib⁹, quorum cognitio ad laicum iudicem tantum pertinet. Masuerus in pract. Forensi. titulo de remis. prope finem. l. Solemus. §. vltimo de iudic. c. 2. de priuileg. cap. cū ad verum. cap. duo sunt. 96. distin. Alfons. lib. 2. de iusta hæreti. punit. cap. 16.

20 Ad postremum confutanda & explodenda est vulgaris quædam idiotarum opinio, existimantium, filias lamiarum in vitium maternum succedere. Putant enim simpliciores quidam, filias à matribus hæredes maleficiorum relictas, necessariò maleficas esse futuras. Quīmo quidam finxit, inquisitorem quendam asserentem, filias maleficarum materno morbo à teneris vnguiculis infectas esse: tum quia solitę sunt maleficę mulieres fœtus suos illico natos sacrificare dæmonibus: tum etiam quia solent, illos ex incuborum dęmonum cōcubitu vt plurimum cōcipere: quo circa in hac prole contingere, veluti ex hęreditario morbo radicatā remanere malitiam. Verū hæc omnia stulta sunt, erronea & hęretica. Nemo enim inuitus tam graui crimine inficitur: neque peccatum aliquod patrum in filios trāsit, præter vnum illud originale, quod sacro baptismo mundatur. Accedit etiam quod etsi Tertulli. Apollina. & maxima pars occidentalium autumauerint olim, ex traduce animam esse, vt quomodo corpus ex corpore, sic anima nascatur ex anima: vera tamen ac catholica Lactā tij. Hierony. Augustini ac theologorum omnium sententia est, q. animę non sunt ex traduce, sed quotidie illas Deꝰ creat, & in corpuscula mittit. Nam vt Hieronymus inquit: ecclesiasticum est secundum eloquia saluatoris, pater vsque modo operatur & ego operor. Et illud Esaię:

Esaiæ: qui format spiritum hominis in ipso. Et in psalmis. qui finxit per singulos corda eorum. Quotidie igitur Deus fabricatur animas, cuius velle feciſſe est, & conditor esse non cessat. Prudentius ille Hispanus de natura animæ inquit.

Vitandus tamen error erit, ne tradu ce carnis,
Transfundi in sobolem credaturfons animarum,
Sanguinis exemplo, cui texta propagine vena est.
Non animas animæ pariunt, sed lege latenti
Fundit opus natura suum, &c.

Quanuis ergo lamia sit mater, & suffurato semine sit incubus pater: nil tamen huius vitij transfundere possunt in prolem. 15. quęstio. 1. ca. 1. cum sequ. Lactant. de opific. Dei cap. 19. Hierony. aduersus errores Ioā. Hierosolymitani & epistola ad Marceli. August. lib. 10. de Genes. ad literam & lib. de spiritu & anima. cap. 41. & 48. Thom. & cæteri in lib. 2. senten. dist. 18. Ludoui. cæli. lib. 2. lecti. antiqua cap. 22. & lib. 10. cap. 16. Bartholo. Sibylla. in speculo peregri. quęstio. decadis. 1. cap. 1. Francil. Titelma. lib. 8. de consider. rer. nat. cap. 4.

De libris. Titul. XXXVIII.

1 *Libros noxios tam catholici quàm ethnici damnare solent.*
2 *libri multi cremati sunt ab antiquis, eò quòd pernicioſi viderentur.*
3 *libros vaticinos à prætore Rom. combustos, Liuius author est.*
4 *libros veteris testamenti edicto pœnali rex Antiochus prohibuit, putans eos esse noxios.*
5 *libri noxij iure optimo comburuntur.*
6 *libri hæreticorum inquirendi sunt à catholicis, & inuenti concremandi.*
7 *libri, quorum authores damnantur, similiter damnati intelliguntur.*
8 *libros impiorum multis legibus condemnant religioſi principes.*
9 *libri hæreticorum in multis concilijs, & à quam plurimis sanctis viris combusti fuerunt:*
10 *libri fontibus comparantur, & cur plus noceant hæreticorum scripta, quàm eorum praua colloquia.*
11 *libros sanctorum quomodo veneno suo inficere, hæretici conantur.*
12 *lutherani corrumpunt hodie omnes ferè libros christianæ religionis.*
13 *libri sancti ab hæreticis depraua ti comburendi sunt.*
14 *libri sanctorum, ne ab hæreticis corrumpantur, quo pacto curandum sit.*
15 *libros poetarum non emittēdos in lucem ante censuram constitutorum iudicum, statuit Plato quadam in lege.*
16 *libros excudi, priusquam ab episcopo & apostolico inquisitore sint examinati, vetant concilium Lateranense & Tridentinum.*
17 *libri hæreticorum vitandi & comburēdi sunt, etiam si aliqua in illis eleganter tractata reperiantur.*
18 *Christus seruator noster cur dæmones veritatem dicentes loqui prohibuit.*
19 *libros hæreticorum ob curiositatem legentes reprehenduntur.*
20 *libros hæreticorum quomodo & qui legere possint.*
21 *libros hæreticorum, eos præsertim qui religionis non sunt, permissu summi*

Universidad de Deusto
Biblioteca

pontificis legere possunt Viri sapiẽtes.

11 *libri hæreticorum, nisi eorum nomẽ supprimatur, legi non possunt.*

23 *hæreticum esse illum, apud quem hæreticorum libri reperiantur, immeritò quidam censent.*

24 *libros hæreticorum habentes quo in numero ponendi sint.*

25 *libris hæresum conuinci possunt, qui eos ediderunt.*

26 *libros hæreticorum retinentes quomodo puniendi sint.*

27 *libri Lutheranorũ, nihil aliud ferè sunt, quàm famosi libelli in põtificem max. & in catholicam ecclesiam.*

1 NOn solùm verę religionis cultores, sed ij etiam qui peruersam atque impiã religionem suscipiunt, libros noxios damnare solent. Plato ille diuinus poetarum libros, qui de dijs suis parum religiosè loqui videbantur, repudiandos & extirpandos. lib. 7. de legib. censuit. Et prothagoræ libros, in quib⁹ de diuinitate malè sentiebat, Athenienses in concione combusserunt, sub prẽconis voce à singulis, qui illos habebant, inuestigati, vt Cicero. lib. 1. de nat. Deo. & Laerti. lib. 9. & Iactant. lib. de ira Dei, authores sunt. & August⁹ Cæsar duo millia Fatidicorum librorum concremauit: quemadmodum Sueto. in eodem Augusto. & Dion. lib. 54. memorant.

2 Et libri religionis Numæ Pompilij à prętore in senatum delati, quia leues quasdam sacrorum causas continebant, ex patrum authoritate cremati sunt. Additq; Valer. Maxi. li. 1. cap. 1. septẽ fuisse libros illos græcos de disciplina Sapientiæ: quos quia aliqua ex parte ad soluendam religionem pertinere existimabantur, Petilius prętor Vrbanus ex authoritate senatus, per victimarios facto igne, in conspectu populi cremauit: quia noluerunt prisci viri, quicquam in ciuitate asseruari, quo, animi hominũ à Deorũ cultu auocarentur. Cuius rei meminerunt Plutarchus in Numę Pompilij vita, Plinius. lib. 13. naturalis histor. ca. 13. & alter Plinius. lib. de viris. illustri. Titus Liuius. lib. 40. Iactant. lib. 1. de diuin. instit. ca. 22. diuus Augu. lib. 7. de ciuita. Dei cap. 34. Freculphus. lib. 3. chroni. Francis. Floridus. lib. 1. lectionum succesliuarum cap. 13.

3 Liuius quoque lib. 39. ita scribit: quoties hoc patrum auorumque ætate negotium est magistratibus datum, vt vaticinos libros conquirerent comburerentq;? Et idem Liuius lib. 25. quo diutius trahebatur bellum, tanta religio, & ea magna ex parte externa, ciuitatẽ incessit, vt aut homines aut dij repentè alij viderentur facti, &c. Vbi potẽtius iam esse id malũ apparuit, quàm, vt per minores magistratus sedaretur: prætori vrbis negotium ab senatu datum est, vt his religionibus populum liberaret: is & in concione senatus consultum recitauit, & edixit, vt quicunque libros vaticinos, precationesue, aut artem sacrificandi conscriptam haberet, eos libros omnes literasque ad se deferret, ne quis in publico, sacroue loco, nouo aut externo ritu sacrificaret. Hæc ille. Et Iulius Paul. lib. 5. receptarum sententiarum. titul. ad leg. Corneli. de Sica. libros magicę artis apud se neminem habere licet, at penes quoscunque reperti sint bonis ademptis, ambustisque his publicè in insulam deportẽtur: humiliores capite puniantur. & Vlpianus ait libros improbatæ lectionis, protinus corrumpendos esse. in l. Cęteræ. ff. fam. hercis.

4 Et rex ille Antiochus putans libros veteris testamenti, noxios & reprobos esse, edicto pœnali eos prohibuit: & milites eius, libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos: & apud quẽcunque inueniebantur libri testamenti domini, secundum edictum regis, trucidabant eum, vt sacra Machabæorũ Historia proditur. lib. 1. cap. 1. Eo dem errore atque impietate infectus Diocletianus, edictis iussit, vt sacra omnia voluminã igni concremarentur. Euseb. lib. 8. eccl. histo. cap. 2. Nicepho. lib. 7. c. 3.

5 Ex quibus omnibus aliisq; multis perspicuum est, sapientes homines iure quodam gentium, vt susceptam quique religionẽ tuerentur, reprobos libros damnasse: ac multò id magis fieri debuit à veræ religionis cultoribus, ne inexpiabiles religiones, in rempublicam nostram inducerentur. Quamobrem Hebræi quidem atq; Christiani libros impiorum combusserunt, & multi ex eis, qui fuerant curiosa sectati, vt in actis apostolicis legitur, contulerunt libros, & combusserunt eos coram omnibus: & computatis pretijs illorum, inuenerunt pecuniam quinquaginta millia: ita fortiter crescebat verbũ Dei, & cõfirmabatur. actor. 19. Faber in mal. contra Luthe. tex. 19. §. 3.

6 Quo vel solo patet, tales libros exurere signum euidens esse, augmenti & confirmationis synceræ fidei: è contrario autem eos tolerare, maximum argũmentum est, fidem catholicam frigêre, minui, & infirmari. Itaque inquirendi sunt à catholicis hæreticorum libri, & inuenti protinus concremandi: quod multis legibus pontificijs est cautum.

7 In sexta synodo generali can. 63. historias abhæreticis confictas igni tradere iubent patres: & Leo ille magnus pręcipit, vt hæreticorum codices interdicantur & ignibus concrementur. Quod in concilio Constantien. renouatum est, & apostoli ipsi libros hęreticorum damnarunt. cano. 59. & damnatis authoribus, libri quoque illorũ veriti intelliguntur. conci. Constantien. sessio. 8. & 15. cap. fraternitatis de hęret. Nicepho. lib. 8. eccl. histo. cap. 53. & libro 3. cap. 1.

8 Multis quoque legibus religiosi principes libros impiorum condem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

demnant. Constantinus magnus Arrij libros, Theodosius & Valentinianus, libros Nestorij, Valentinianus & Martianus libros Eutychetis & Apolinarij, Honorius & Theodosius libros Mathematicos, Arcadius, Honorius, & Iustinianus, libros omnes hęreticorum publicè comburi iusserunt. Addo etiã Carolum magnum qui libro legis Francię. cap. 73. hanc legem tulit: pseudographæ & dubiæ narrationes, vel omnino quæ contra fidem catholicam sunt, neque credantur, neque legantur, sed comburantur ne in errorem per talia scripta populus mittatur. l. damnato. l. quicunque. C. de hęret. l. vlt. titu. 16. lib. 9. & l. 24 titul. 4. lib. 16. C. Theodosi. 5. synodo Constantino. actione. 1. Socrates lib. 2. histor. tripar. c. 15. Nicepho. lib. 8. histo, eccl. cap. 25. & libro. 17. cap. 9.

9 Huius rei suppetunt affatim exẽpla: in synodo illa Nicena Arrij libri combusti sunt. In sexta & octaua synodo generali hæreticorum scripta cremata fuere. Diu⁹ Cyprianus libros magicos palam cõbussit vt Grego. Nazanze. est author, oratione. 19. quod ipsum Theodas quoq; fecit, sicuti Damascenus in historia retulit. Gelasi⁹, Simachus, & Ormisda Manichęorum libros exuri fecerunt: & qui olim arte magica insignes erãt, ad Christianam religionem conuersi, impiæ vanitatis libros incendijs tradebant. vt Athanasius memorat libr. de incarnat. verbi. Quid plura? Quotannis in Hispania plurimi hęreticorum libri ardent.

10 Multæ autem sunt causę, propter quas libri hæreticorũ in ignẽ mittendi sunt: nam si vitare debemus impiorum colloquia praua, multò magis eorũ libros: ea enim quæ scribuntur, magis nocere possunt, quia pręmeditata sunt, & fortiores neruos habent. Ad hęc qui legunt, vehementius insistunt, quã qui audiunt, & plùs veneni bibũt: & sæpius libros legere atque discere possunt. Deinde, semel emissum volat irreuocabile verbum: at scripta per multa specula durãt, & posteros etiam inficere queunt. Denique voces hæreticorum, ciuitatem vnam replere vix possunt, libri verò de populo in populũ, de regno in regnũ perfacilè transeunt. Quã obrem habendi sunt veluti perennes quidam fontes, perpetuum virus scaturientes. Libri etenim fontes esse intelliguntur. vt ex psal. 67. satis apparet, & inibi theologi obseruant. & Pierius retulit in Hieroglyphicis. Alfonsus Castrẽsis. lib. 2. de iusta. hæreticorum puni cap. 15.

11 Non tantum venenati sunt omnes hæreticorũ libri, sed & ipsi hęretici, sanctorũ scriptis virus suum immiscere solent, verbulo vno, alterone clanculum aut addito, aut dempto, aut mutato, prout cuique ad suam rem facere videtur. Sic olim euangelia ipsa, & apostolorum scripta, ab hęreticis sępè fuisse deprauata

prauata, Tertullianus contra Martionem locuples testis est. Sic libri Clementis, Dionysij, Origenis, & aliorum ab impijs corrupti fuerũt. Sic demum synod⁹ Chalcedonen. & acta quintę synodi, & capita quædam Ephesini concilij adulterata fuisse, authores sunt Euseb. lib. 4. eccl. histo. cap. 23. & lib. 5. ca. vlti. & lib. 6. cap. 10. Rufinus lib. de adulter. librorum Origenis, Isidor. lib. 3. de sum. bon. cap. 12. Ioãnes Picus in apologia. quęst. 7. Brunus lib. 6. de hęreticis. cap. 7.

12 Et ne longè factorum exempla petantur, corrumpunt hodie Lutherani sacros ferè libros omnes: quos magno studio curant, vt sic deprauati, ad Indos vsque perueniant: vsque adeò verum est, quod ille Hierony. de hęreticis iam olim scripsit: in eo se lucrum putant cõsequi, si alios decipiant, & ipsi perditi cęteros perdant. Fieri enim ferè solet, tam in alijs disciplinis, quã in religionis, vt quod quis vehemẽtiùs amarit, idẽ cupiat omnes contemplari atq; amplecti: & quę pertinaciter sibi persuaserit, ea in lucem prodat, firmiterque credenda totis viribus persuadere conetur. Hierony. in Esai. cap. 19. Hermas Letmatius lib. 2. de instau. relig. c. 5.

13 Scripta quoque sancta ab hęreticis deprauata, laceranda & comburenda sunt: quia plusquàm libri hæreticorum nocere possunt: Hos enim vitamus omnes: illa verò bona fide legimus: ac fieri potest, vt legentes in insertos alicubi errores, velut in scopulos aliquos impingamus: atq; inde id eueniet quod Leo ille magn⁹ epistola. 91. scriptum reliquit, vt pietate sanctorum voluminum deprauata, non quod spiritus sanctus docuit, sed quod diaboli minister inseruit legatur & prædicetur.

14 Huius autem contagij nõ aliud remedium inueniri potest, nisi qua dignum est diligentia curetur, ne vlquam locorum, quouis idiomate, siue religionis, siue serij, siue ludicri libri aut libelli imprimantur, vendantur, importentur, legantur, habeantur: nisi quos publica authoritate delecti cẽsores approbarint: ita planè vt officinę excudẽdorum librorum publicę vbique authoritati pateant, non secus atque officinę cudendæ monetę. Et hoc tantò maiore solicitudine, quantò par est existimandũ, plus interesse reipublicæ, religionem incorruptam esse, quàm monetam. Ac tãtò quidem iustiùs transgressores punire licebit, quantò maleficium ipsum circa præstabilius est. 9. ethi. cap. 3. Hermas. lib. 3. de instau. religio. c. 5. Brunus lib. 6. de hęretic. cap. 7.

15 Eodem ferè pertinet lex illa Platonis: nemo poëta pręter ciuitatis leges, & pręter iusta vel honesta, vel bona, fingere quicquã audeat: neq; liceat quę composuerit, vlli priuatorum ostendere, antequam consti tuti hac de re iudices, legumque custodes, & viderint & approbauerint.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rint. Et paulo post. Insaniremus & nos omnino & ciuitas omnis, si antequam magistratus viderint quæ composuistis, & dicenda ad populum iudicauerint, admitteremini. Hæc Plato libro. 7. de legibus. qui lib 8. addit. Nemo audeat musam horum iudicio non probatam canere, etiam si Thamyrę, Orpheiq; hymnis sit suauior.

16 Extat concilij Lateran. decretū, vetans ne quis liber imprimatur, nisi per episcopum & inquisitorē apostolicum diligenter sit examinatus: qui contra fecerit, in sententiam excommunicationis incurrat, & libri publicè ardeant. Quod & in synodo Tridentina renouatū est, & regijs pragmaticis, pœnis magnis sancitum. Lateran. sess. 10. Tridenti. sess. 4.

17 Et quāuis in hęreticorum libris (in ijs præsertim qui ad religionem pertinent) aliqua reperiantur eleganter tractata: nihilominus tamē, libri eorum vitandi, & comburendi sunt. Nam vt Irenæus lib. 3. aduersus hęreses. cap. 4. inquit. Non oportet quærere apud alios veritatem, quam facile est ab ecclesia discere. Adde quòd vt Leo magnus ait, quanuis sint in illis, quędam quæ videantur speciem habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis: sine mendacio cōsumabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur. eccl 34.

18 Timendum quidem est, ne dulcedine veritatis lectores allecti, impietatis venenū incauti liguriant: atque ea causa fuit vt Christus seruator noster dęmonia veritatem dicentia loqui prohibuerit, quemadmodum Theophylactus, Euthymius, & alij in euangelium Marci obseruarunt. cap. 1. Et inibi Beda inquit: Quare autem dæmonia dominus se loqui prohibet, Psalmista manifestat, qui ait: peccatori autē dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas per os tuum? Nequis dū prędicantem audit, sequatur errantem. Improbus enim magister est diabolus, qui falsa veris sępe permiscet, vt specie veritatis, testimoniū fraudis obtexat. Quod idē in acta apostolorum. ca. 16. iterans addit.

Ne corrumpamur amari
Melle doli, si vera canit, qui falsa ministrat,

Vt arator ait. Tum illud addo.

Impia sub dulci melle venena latent.

Simile quippiam tradit Origenes. in lib. nume. homil. 16. & Chrysost. in. cap. Matthæi. 13. homili. 47. & concio. 2. de Lazaro.

19 Sed quanuis hæc ita sint, quiescere tamen nescit praua curiositas & Euæ filij vt bonū & malū sciant, libros hæreticorū legunt. Quasi verò in omni doctrinarū genere innumerabiles libri non extent, quorū lectione curiosi homines satiari non queant. Isti verò præcepta pontificum contemnentes, vehementer peccant: nā qui eos spernit, Christum spernit. Deinde cōmittunt se periculo erroris impij: & qui amat periculum

periculum, peribit in illo: & qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Luc 10. eccles. 3. & 13.

20 Summi tamen theologi, concessu pontificis Maximi, libros hęreticorum legere poterunt: vt fallaces eorum doctrinas refellant: exemplo Dionysij episcopi Alexandrini, qui lib. 3. de baptismo huiusmodi verba scripta reliquit. Ego & tractatus hæreticorum lego, & traditiones eorum perscrutor, etiam si videar ad horam verbis eorum pollui: sed multum mihi confert hoc ipsum, quòd ex ipsorum verbis arguere eos possum. Denique cum aliquis ex fratribus & compresbyteris prohiberet me, ne hęretica lectione, tanquam cœni alicuius fœtore polluerer, visio mihi quędam à Deo ostenditur, quæ me confirmaret, & sermo ad me factus est, hæc mihi euidenter proloquens: lege omnia quæcūq; in manus tuas venerint: quia ꝓbare singula quęq; & discernere potes: quando quidē ex initio tibi hæc causa fuit credendi. Amplexus sum visionem, quia & apostolicæ sententiæ congruebat, dicenti: omnia probate, quod bonum est tenete. Retulit hęc Eusebius lib. 7. eccle. histo. ca. 6. & Nicephorus meminit lib. 6. cap. 8. Godofredus in. l. Dānato. C. de hæret.

21 Viri quoq; sapientes, permissu pontificis Maximi, legere possunt hęreticorum libros: eos præsertim qui religionis non sunt, sed vel iuris ciuilis, vel medicinæ vel artium liberalium: vt si qua prodesse catholicis queant, ab hęreticis, tanquàm ab iniustis possessoribus auferātur. Quod iam olim de libris gētilium legendis diuus August. alijq; tradiderunt. Aug. lib 2. de doctri. Chri. cap. 40. ca. turbat cum seq. dist. 37, Nicepho. libro. 10. ecclesiast. histor. cap. 26.

22 Sed si id fiat, ne nominādi quidem hęretici sunt. Laudat Pluthar. Lacedemonios, eò q; flagitiosus q; dam, cùm optimam dixisset sentētiam, Lacones ipsam approbarunt sed illi ablatam, alij qui bene vixerat, ascripserunt. Quod prolixè me morās Aulus Gellius, nobile id & illustre consilium fuisse dicit: Ac tandem his verbis concludit: sic bona sententia mansit, turpis author mutatus est. Quòd si viri illi, veræ pietatis ignari dedignati sunt, ex improborum ore veras & honestas sententias audire: quantò magis catholici cauere debent, ne vel ex ore, vel scriptis hæreticorū immortalitatis verba capiant: vt quos etiam Deus tanquam organa diaboli indignos iudicat, ex quorum ore veritas denuntietur. Plutar. in Apohtheg. Gelli. lib. 18. ca. 3. Philo. lib. quod deterius potiori insidiari soleat. Brun. lib. 6. de hæret. c. 6.

23 Multi iurisperiti, nō admodum peritè aiunt, si libri hæreticorum apud aliquem reperiantur, hoc ipso probatum erit, illum hæreticū esse: atq; adeo vt conuictum puniri posse. In quo mea quidem sentētia bis errant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

errant. Primùm, q̃ prẽter leges id genus probationis inducunt: quod neque vsquam relatum, neque vnquam receptum est. Deinde q̃ ex ea sola prẽsumptione siue ficta probatione, putant, Christianum hominem impietatis damnari posse. Quod lege pontificia nominatim vetitum est. c. literas de præsumpt. Falluntur Achidia. Ioan. Andr. & Domini. in. ca. filij de hæretic. li. 6. Ludoui. Roma. singul. 323. Ioan. Anan. in. cap. si quis episcopus. de hæret. Hippoly. in. l. qui fallam. ff. de fall. & in practica. §. diligenter. & consi. 32. Gratus consil. 151. libr. 2. Ludoui. Care. de hæreticis nu 125.

24 sunt qui aiunt, suspectos esse illos, qui libros hæreticorum habẽt: quorum sententia probabilis est. Ego verò plurimum arbitrio iudicum tribuendum censeo: nam ex personarum & librorum qualitate, alijsque circunstantijs, causa cognita, iudices in vna quaque specie melius statuere poterunt. Ioan. And. & Domin. in cap. 2. de hæret. lib. 6. Mat. in const. Sicilię titul. 1. q. 10. Felin. in. ca. si quis episcopus. de hæret. Gonsa. de hære. prauit. quæst. 13. Albert. de assertioni. cath. quæst. 28. Godofred. in. l. damnato. C. de hæreti.

25 Cęterùm libris hęresum conuinci possunt eorum authores, & plenam aduersus eos probationem faciunt, si modò planè constiterit ab eis compositos esse. Nec enim minus hęretici sunt, qui hęreses dicũt, quam qui eas scribunt: imò deliberatione maiori, libri scribũtur, quã verba emittantur. Accedit eò Iustinus ille martyrio & philosophia illustris, qui in prima quæstione Gẽtibus posita inquit: impium est, etiã sola cogitatiõe indigna de Deo sentire: si verò ad huiusmodi impietatem, quam sola opinio & cogitatio pariat, etiam oratio & assertio addatur, maior impietas efficitur: si & asseratur, & scripto enuntietur, necessariò omnem malitiam & vitiũ talis impietas complectitur. Quãob rem diuus Aug. epistola. 96. inquit. Anathemet Pelagius scripta sua, vbi contra gratiam Dei, etsi nõ per contumaciam, tamen per ignorantiam disputat, &c. ca. vlti. 24. q. 2. Leo epistola. 91. ca. 15. l. lex Cornelia. §. si quis librum. ff. de iuiur. Sozomenus. lib. 3. histor. tripart. c. 9.

26 Qua pœna sit afficiendus, qui libros hęreticorũ retinet, sæpè quæsitum est: & lex quidem magni Cõstantini ait. Si quis conscriptiones Arrij celasse comperiatur, & non repentè proferens, igne consumpserit, mortis supplicio subiaceat. Honorius quoque & Arcadius hanc legem tulerunt: Codices, hæreticorum doctrinam continentes, summa sagacitate quęri ac prodi mandamus, sub aspectibus iudicãtium incendio mox cremandos: ex quibus si quid fortè aliquis, qualibet occasiõe vel fraude occultasse neq; prodidisse conuincitur, sciat se velut noxiorum codicum retẽtorem capite

capite esse plectendum. Valentinianus autem & Martianus aliquã tò mitius: lex enim eorum ait: nemo huiusmodi habere libros, & sacrilega scriptorum audeat monumenta seruare: quòd si qui in his criminibus fuerint deprehẽsi perpetua deportatione damnentur. Postremò Iustinianus cõstitutione nouella inquit: neque Seueri dicta scriptaue apud quẽquam Christianorum manento, sed profana sunto, & à catholica ecclesia aliena, igniq; comburantur à possessoribus: nisi illis retinendis in periculum adduci velint. Præterea à nemine in posterum conscribuntor, sciens quod illius dicta conscribentibus, abscisio manus in pœnam irrogabitur: nolumus etenim vt illorum blasphemia ad alia prorepat seculá. Socrat. lib. 2. histo. tripart. ca. 15. l. 24. titul. de his quæ super religione contend. C. Theod. l. quicunq;. C. de hęret. Nouella. 42. vt Anthimus, Seuerus, &c.

27 Nobis verò, qui sententiam sanguinis ferre non possumus, magno argumento esse debent suprà scriptæ leges, vt seuerius in eos animaduertamus, qui dolo malo hę reticorum libros occultant. Quòd si, hi qui famosum libellum repetiunt, & non illum statim supprimunt, capitali sententia damnantur: quantò acerbiùs puniendi sunt, qui libros hæreticorum seruant, præsertim Lutheranorum? qui nihil aliud ferè sunt, quàm impontifices maximos, in diuos omnes, in ecclesiam catholicam, in religionem Christianam, impij famosique libelli. l. 1. C. de famos. libellis.

De mahumetanis. Titul. XXXIX.

1 *Mahumetanorum appellatio quos complectatur.*
2 *Mahumetis vitia, & secta eo introducta turpitudo.*
3 *Mahumetis sectam, ridicula cum sit, cur tot homines sequantur.*
4 *Mahumetani ad inquisitorum iurisdictionem non pertinent, nisi fuerint baptizati.*
5 *Hispania eo potissimum nomine felix appellari debet, quòd ab hæresibus intacta est.*
6 *Christianus mahumetis secta se addicens, quomodo puniendus.*

1 MAhumetanorũ appellatione hoc loco accipim⁹ farracenos, Mauros, Turcas & cæteros barbaros omnes, qui Mahumetẽ illum impostorẽ, & pseudoprophetam colũt: quorum omnium secta falsissima & spurcissima est, & quę facilè à quouis homine, infimæ etiã eruditionis, expugnari & cõfutari potest: ea enim lumini naturali & supernaturali repugnat, & ab omni philosophia rectaq; ratione prorsus abhorret. Cõposuit Mahumetes ipse Alcoranum, ideſt, collectionẽ præceptorũ: librum quidem vsque adeò confusum & inuolutũ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt vix magno labore ab homine quopiam doctissimo explicari, aut ordinari queat: quod euidēter ostē dit imprudentiam & ignorantiam atque cæcitatem authoris. Continet prēterea tot fabulosa portenta contra legem Dei & bonos mores, vt irrisione magis, quàm confutatione dignus sit.

2 Mahumetes ipse homo fuit sacrilegus, tyrannus, peruersus, qui non doctrina, eruditione, aut vitæ sanctitate, sectam suam persuasit, sed vi & armis, fraudibus atque muneribus eam introduxit. Nihil habet ea secta prēclarum aut sublime, nihil attingit de puritate cordis, nihil de contemplatione veritatis, nihil de vera beatitudine: tota est in terrenis delitijs, in obscœnis corporis voluptatibus: nullis vnquam veris miraculis claruit Mahumetes, neque ab vllo propheta, viro sancto aut erudito vnquam laudatus est: à seipso sēpissimē dissidet: & ingenuè fatetur se, nescire se, an ipse, & qui eum sequuntur, in via salutis essent. Addiditque se credere quòd nullus legem suam erat intellecturus: neque mirum id, quandoquidem illemet, seipsum non intellexit. Etenim vt sapiens ait. Impius confundet & confundetur. Docuit auditores suos, quòd qui occidit inimicum, vel ab inimico occiditur, in paradisum ingrediatur: paradisum vero dicebat, carnalis cibi, & potus, & commixtionis mulierum, fluuiumque vini & mellis & lactis, & fœminarum, non prēsentium sed aliarum commixturam, multorum annorum futuram & affluentem voluptatem: neq; non & alia luxuria & stultitia plena, vt Paul. diaconus memorat. libr. 18. rerum Romanorum vide Pompon. Lætum. in Licinio. & Baptistam Egnatium post vitam Heraclij.

3 Dixerit fortasse quispiam, quid est igitur quamobrem tam innumerabiles hanc sectam sequuntur? In promptu causa est quia voluptatibus seruit. Etenim (vt apud Xenophontem est) fit persæpè vt habeant plures qui secum sentiant, improbi viri quàm probi. Improbitas enim proficiscens, per subitas voluptates, harum persuasionibus vtitur, quò multi secum sentiant: At virtus ad arduum agens non est admodum potens, vt subitò & inconsulto ad se trahat. Et Aristotel. 6. Polit. inquit. Permissio viuendi, vt quisque velit, magnam colligit fauentium multitudinem: nam vulgo dissoluta gratior est, quàm temperata vita. Sic meretrici dicenti (vti Elianus refert lib. 13.) Ego quidem ô Socrates multum tibi prēsto: nam cùm tu neminē, ex meis, à me possis abalienare, ego cum libitū est, tuos omnes à te auoco. Respondit Socrates, quid mirum est hoc? Si quidē tu ad decliuē tramitē oēs rapis: ego vero ad virtutē cogo

go, ad quam arduus & plærisque insolitus est ascensus. Sic Mahumetes, Lutherus & ferè cæteri hæretici omnes, hac ampla via, improbos homines rapiunt, relicta illa Christi arcta, quæ ad vitam ducit: quam viam conficiunt admodum pauci.

4 De Mahumetanis autem nō est cur pluribus disputemus, quandoquidem ad iurisdictionem inquisitorum non pertinent, nisi fortè baptizati fuerint: quo casu in hæreticorum vel apostatarum numero habendi sunt. Accedit etiam quòd lege regia expulsi sunt Mahumetani è tota Hispania: & prætera interdictum illis est, ne vnquā ad eam reuertantur, pœna mortis & publicationis bonorum aduersus illos, qui contrarium fecerint, constituta. Item illud eadem lege continetur, vt bona omnia eorum, qui Mahumetanos receperint, ipso facto confiscentur.

5 Onimium fœlix Hispania nostra piorum principum beneficio, ab impiorum & hæreticorum pestifera contagione purgata: fatentur hoc ipsum externi, qui regnum 6 nostrum ob eam rem aiunt esse, sicuti est, fœliciſſimum: sed vnius testimonio breuitatis causa contentus ero. Hosius ille doctissimus libro. 3. aduersus prologomena Brentij, nullum (inquit) regnum est, nostro hoc infœlici seculo, magis ab hæresibus intactum, quàm sit, vel hoc solo nomine felicissimum, Hispaniarum regnum: cui propter hanc in fide catholica cōstantiam, & eius tuendæ diligentiam, alias præterea multas felicitates Deus largitur. Sic etiam Pausanias. libro. 1. de religione Athenienſium loquens inquit. Quātò cæteris Deorum cultu Athenienses præstent, secunda, qua in præsentia vtuntur fortuna, argumento esse potest. Incredibile penè est, quanta felicitate coalescant regna, in quibus iustitia permista est religione: quæ cùm in Hispania fulgeant, mihi coniicere licet, diuina prouidentia factum esse, vt Indorum gens tam latè longeque diffusa, ab Hispanis potius, quàm ab alijs nationibus inueniretur: nempè vt rectam puramq; fidem ab Hispanis hominibus edoceantur. Annuntiatum à nostratibus est omnibus ferè Indis euangelium Christi, & innumerabiles barbari facti sunt Christiani, domino cooperante, & multis magnisque signis catholicam fidem confirmante, ad hæreticorum omnium confusionem.

Sed ad Mahumetanos reuertamur. Contra Christianum, qui Mahumetis sectam sequutus fuerit, regia lege capitis pœna constituta est: sed iure pontificio, quo inquisitores apostolici vtuntur, desertor ille tanquam apostata puniē dus est. l. 4. titul. 25. part. 7. ca. contra Christianos de hæretic. libro. 6. Denique contra Mahumetem &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alcoranum multi multa scripserunt: vide si vis Nicolaum Cusam atque Dionysium, & Armacanum libro. 18. de erroribus Armenorum. Ludoui. viues lib. 4. de veri. fid. Chri.

De matrimonio. Titul. XL.

1 *Vxores duas aut plures habens à iudice secularj puniendus est.*
2 *Inquisitores cur sæpenumero de causis eorum cognoscunt, qui plures habent vxores.*
3 *Inquisitores quatenus cognoscere debeant de illorum causa, qui plures habent vxores.*
4 *Inquisitores quando procedere debeant aduersus eos qui plures vxores habet.*
5 *Vxorem alienam qui scies ducit, & mulier quæ scienter nubit alterius viro, à quibus puniendi sint.*
6 *Vxores plures habentes qua pœna affici soleant ab inquisitoribus.*
7 *Iudices ecclesiastici ad verbera damnare possunt reos.*
8 *Monachus post professionem solennem, matrimonium contrahens, si occultè id faciat, an ab iniquisitoribus puniendus sit.*
9 *Monachum, qui occultè matrimonium contrahit, ab inquisitoribus puniri nõ debere, falsa videtur opinio.*
10 *Inquisitores cognoscere etiam possunt de crimine monachi occultè vxorem ducentis.*
11 *Lutheri hæresis asserentis monachos posse ducere vxorem, iam olim condemnata est.*
12 *Clerici qui vxorem ducunt, eodem stylo ac monachi coercendi sunt.*
13 *Clerici nuptijs incestus inquinati qua pœna afficiendi sint.*
14 *Maritus qui vxore viua absque eius iusto consensu ad sacros ordines promouetur, qua pœna afficiendus sit.*
15 *Sacerdos qui filiam spiritualem nefario incestu contaminauerit, quomodo puniendus sit.*
16 *Maritus an habitare teneatur cum vxore hæretica ecclesiæ reconciliata, & vxor cum marito.*
17 *Matrimonium contractum inter catholicos & hæreticos. an ratum sit.*
18 *Matrimonium prædictũ ratum esse nõ nullis rationibus ostenditur.*
19 *Matrimonium prædictum ratum non esse, & prædictas rationes nullius esse momenti, demonstratur.*
20 *Matrimonium inter Christianos & hæreticos multa concilia prohibent.*
21 *Concilia quæ matrimonium inter Christianos & hæreticos prohibent, à pontificibus maximis approbata sunt.*
22 *Matrimonium inter Christianos & hæreticos vetitum est, pœnis etiam adiectis.*
23 *Matrimonium hoc qui dixerit ratũ esse, probare debet exceptionem, cum regula sit ei contraria.*
24 *Matrimonij prædicti non qualiscunque prohibitio est, sed varijs pœnis sancita.*
25 *Matrimonia legitima & iusta separantur propter hæresim superuenientem.*
26 *Matrimonium & societas cum hæreticis diuino iure prohibetur.*
27 *Matrimonium ijsdem de causis quibus irritũ est inter infideles & Christianos, inter hæreticos & fideles irritum censetur.*
28 *Hæreticorum consuetudo periculosior est quàm infidelium.*
29 *Hæreticorum societatẽ pernicioſam esse ex Paulo ostendi potest.*
30 *Christianis graue & nefarium iugum est, cum hæreticis societatem coniungere.*

Matri

31 *Matrimonium cum infideli cõtractum, cur potissimum irritũ esse debere, quidam theologus asseuerabat.*
32 *Christi membrum efficitur quisquam, nõ solum per sacramentum fidei, sed per fidem etiam sacramenti.*
33 *Matrimonium cathecumeni, aut apostatæ, cum catholica, vel infideli, an sit ratum.*
34 *Matrimonium apostatæ cum catholica ratum esse, quidam theologus ex Ambrosio deducebat.*
35 *Ambrosius de matrimonio loquens, nuptias infidelis & hæreticæ cum Christiano ex æquo prohibuit.*
36 *Matrimonium inter fidelem & infidelem prohibet Tertullianus.*
37 *Christianum virum cum muliere hæretica coniungi non licere, docet canon 72. sextæ synodi generalis.*
38 *Sextæ synodi generalis canones magnã habent authoritatem.*
39 *Theodorus Balsamon Antiochenus patriarcha canoni. 6. synodi generalis multum tribuit.*
40 *Matthæus monachus græcus de canone sextæ synodi generalis magnifice sentit.*
41 *Matrimonium inter Christianos & infideles aut hæreticos, leges septipartitæ prohibent.*
42 *Hæreticus infidelis dici potest.*
43 *Matrimonium inter Christianos & hæreticos cur contrahere non liceat.*
44 *Hieronymus matrimonium inter hæreticos vel infideles & Christianos, quibus verbis improbet.*
45 *Matrimonium prædictum multa concilia & sancti viri damnant & prohibent.*
46 *Matrimonium prædictum quantum distet à iusto sanctoque connubio docet Tertullianus.*
47 *Matrimonium prædictum quibus rationibus adducatur author, vt irritũ putet.*
48 *Matrimonium inter hæreticos & Christianos contractum, iure optimo irritum esse censeri debet.*

1 AD iudicem secularem pertinet, punire eũ qui duas aut plures vxores habet: quemadmodum plurimis Romanis & regijs legibus continetur. Et Athalaricus Gothorum rex, huiusmodi legem tulisse fertur: vno tempore duabus nemo copuletur vxoribus: quia se nouerit rerum suarum amissione plectendum. Nam aut libido est, & rectè perfrui non sinitur: aut cupiditas, & iure nuditate damnatur. Author Casiod. lib. 9. variarum. Episcopi quoque atque iudicis ordinarij cognitio est, quoties de viribus huius, vel illius matrimonij, quæstio tractatur. l. eum qui duas. C. de adult. ca. 2. de secu. nupt. l. Miles. §. Mulier de adult. auct. hodie. C. de repudijs. regia lex. 7. titul. 15. lib. 8. ordinat.

2 Cæterùm inquisitores de his criminib⁹ cognoscere sæpè solẽt propter abusum matrimonij, & suspicionem hæresis inde orientem: censetur enim de hoc sacramẽto male sentire, qui cum pluribus matrimonium simul contrahit: quamobrẽ plærique putant inquisitores de tali crimine cognoscere posse. Lapus in cap. accusatus. §. sane de hæret. lib. 6. Domi. & Philip. Franc. in princ. eiusdem cap. Francis.

Universidad de Deusto
Biblioteca.

Squila.intract.de fide.catho. ca.15. sum.Rose.verbo hæreticus num.6. Gonsa.de hæret.praui.quæst.9. Felin.in cap.ad abolendam.de hæret. Ioan.Lup. in cap. per vestras. §. 18. nume.25.Couar.lib.4.decretal.pa. 2.c.7.§.3.Alfon.lib.1.de iusta hæret. puni.cap.1.Conrad. Brun.lib.1. de hæret.c.2.diffusius Alberti.libr. de agnosc.assertio.cathol.q.23. nu.49.

3 Videtur tamen quòd inquisitores, vsque eo duntaxat cognoscere valeant, vt planè intelligant, vtrùm reus male sentiat de sacramẽto matrimonij, vel non: quod vbi peregerint, functi sint officio suo. Nam si constiterit, reũ in fide non aberrasse, neque vnquam credidisse, licere simul duas vxores habuisse: videtur quidẽ quòd inquisitores vltra procedere nequeant. Nihilo minus tamen cõsuetudo inualuit, vt interdum reos istos puniant: sed ea consuetudine abuti non debẽt. Nam si colore aliquo reus excusetur à suspicione hæresis, consultius facient inquisitores, si cognitionem hanc iudicibus ordinarijs reliquerint. Quid enim si prius matrimonium ex causa probabili nullum esse dicatur? quid si propter longã absentiã, rumores mortis alterius coniugis, alter ad secundas nuptias transierit? Nunquid infamandi aut puniẽdi tanquam hæretici erunt, qui talia matrimonia bona fide contraxerint? Profectò longe aliud sacris canonibus decretum est. Nam vxorem absentis, quę priusquam de morte viri sui certa esset, alteri nupsit, quodammodo venia dignam iudicauerunt patres, in sexta synodo generali. Quod multis quoque patrum decretis Gratian. comprobat. 6. syno. cap. 93. c. 1. cum seq. 34. quæstio. 1. vi. l. Miles. §. Mulier. ff. de adulterijs.

4 Tunc autem iure procedũt inquisitores, cùm de hęresi suspectus est reus, vel quia originem habet ex gente Mahumetanorum, vel quia palam duas duxit vxores. Nã priori casu verisimiliter præsumi potest quòd legem sequitur Mahumetis: & posteriori, suspectus est ipso facto, quia malè videtur sentire de sacramento matrimonij, qui publicè illud spernit, eoq; abutitur. Quod idẽ in alijs similibus causis seruari poterit: nam si barbari ad fidẽ conuersi plures vxores secundum leges maiorum suorũ habeant, in eadem causa suspicionis erũt: multò quidem ante Mahumetem, barbari & carnales homines pluribus vxoribus abuti solebant. Cuius rei salustius in bello iugurthino his ipsis verbis meminit: Iugurthę filia Boccho nupserat: verùm ea necessitudo apud Numidas Mauros q; leuis dicitur, q; singuli pro opibus quisque quãplurimas vxores, denas alij, alij plures habẽt: sed reges eo amplius: ita animus multitudine distrahitur nullam pro socia obtinet, pariter omnes viles sunt.

5 Eadem quoque causa est puniẽdi eum, qui sciens matrimonium contra

cõtrahit cum aliena vxore: & item inquirendi aduersus mulierem illam, quę scienter nubit alterius viro: quia vterque abutitur sacramẽto matrimonij, & cooperatur adulterino coniugio. Abb. in. cap. 2. desponsi. duorum glos. in. l. vtrũ. ad. l. Põp. de Parri. l. siquis vxori. de furt.

6 Pœna verò qua inquisitores punire solent istos, si plebei sint hæc est. Reus ad publicũ spectaculum simul cum hæreticis trahitur, & propter leuem suspicionem abiurat, & fustibus cęditur: hodie quoq; ad triremes ad quinquenium dãnãdus est, parte dimidia bonorum publicata, si filios non habuerit: quemadmodum lege regia plenius continetur. Ad quas pœnas inquisitores dãnare reos possunt, etiam si sacerdotes ipsi sint: non enim connumerantur inter pœnas sanguinis, quas imponere clerici nequeunt. Sic anno superiori falsidicos testes ad triremes condemnauimus. l. eum qui duas. C. de adult. iunctõ §. Item lex Iulia. de adulterijs. insti. de publ. iudi. petitio. 105. anno. 1548. Alberti. de assert. catho. quæst. 23. nu. 76.

7 Et ictus fustium iudicibus ecclesiasticis iã olim in vsu fuisse, diuus Augustus. est author. qui Marcelino scribens inquit. Confessionem virgarum verberibus eruisti, qui modus coërtionis & à magistris artiũ liberalium, & sæpè etiam in iudicijs solet ab episcopo haberi, & clerici etiam flagellis cædi possunt. Augustus. epistola. 159. ca. sententiam sanguinis. ne cler. vel mona. c. vniuersitatis de sent. excom. & illic. Felin. ca. fraternitas. 12. quæst. 2. cap. 1. de calumni. c. cum beatus. 45. disti. Ioan. Ber. in pra. c. 125.

8 De Monacho illo qui post solẽnem religionis professionem contrahit matrimonium, hac distinctione iurisperiti cõmuniter vti solent: aut publicè facinus hoc perpetrauit, quo casu magis suspectꝰ est, ipso facto male sentiẽs de votis monasticis: videtur enim asserere, id sibi licere, quod palàm cõmittere non erubescit. Aliud esse aiunt, cũ occultò monachus duxit vxorem, quia tunc magis præsumitur dolo peccasse, quàm intellectus errore. Quamobrem priori casu procedere poterunt inquisitores, posteriori nõ item ar. l. 2. §. pen. ff. vi bon. rapt. Iacob. Butr. & Bald. in. l. Nemo. C. de sum. trinit. Abb. in. c. de homine de celeb. mis. & cõs. 68. lib. 1. Idẽ rursus & Feli. in. c. Cũ quidã de iur. iur. Ioan. de Anan. & Feli. in. c. Ad abolendam. de hæret. Franc. Squila. de fide catholi. cap. 15. Gonsa. de hæret. prauit. quæstio. 9. Matth. de Affli. in consuet. sicil. tit. 1. q. 7. Ioã. Lup. in ca. per vestras §. 18. Albert. in rub. de hęret. li. 6. q. 13. nu. 37. Alfon. lib. 1. de iust. hęret. punit. c. 1. Brun. lib. 1. de hęreticis capit. 2. Ludouicus, Caietan. tractatu de hæreticis. numero. 38.

9 Sed vereor ne hęc opinio falsa sit, & ratione careat: mihi certè

Universidad de Deusto
Biblioteca

parum fundata videtur: nam etsi impudentiùs ille faciat qui palam has nuptias celebrat, non tamen suspicione magna carebit, qui easdē occultè contraxerit: quinimo plærunque fit, vt vehementiori suspicione laboret, qui clanculum talia cōmittit: nā qui malè agit, odit lucem. Et vt Arist. lib. 7. ethic. ait magis iniusti sunt ij, qui magis occultè procedunt. Et sicuti Socrates lib. 5. histo. eccle. inquit. ea quæ occultè geruntur, improbitatis suspicione plenissima sunt. Quod multis exēplis confirmare possem, quę alij ante nos retulerunt. Ioan. 3. Aristo. 7. Ethico. cap. 6. Socrat. hist. tripa. lib. 5. c. 34. l. vltim. de ritu nupti. l. non existimo. ff. de admi. tuto. cap. cum ex iniuncto. de hæret. Tiraq. in prę fatione de retra. conuē. nume. 13. & deinceps. & lib. de pœn. causa. 57.

11

10 Cùm igitur crimen vtroque casu idem prorsus sit, neque differentia ponatur nisi in qualitate ambigua, non video cur tam diuersa cognitionis causa cōstituenda sit. Itaque mea sentētia cognoscere quoque poterunt inquisitores de crimine monachi occultè matrimoniū contrahentis: prę sertim his temporibus, postquam impius & impurus Lutherus palām docere nō erubuit, licere monachis omnibus, etiam cum virginibus Deo dicatis, liberè matrimonium contrahere. Quod & ipse apostata publicè p petrauit: sanctimoniali, quam miseram secum traxit in perditionē, incesta copulatus libidine. Quem non puduit frequēter asserere, ęquè non esse arbitrij sui, vt se seruaret ab vsu & commixtione fœminæ: quin non erat arbitrij sui, mas esset an fœmina. Ex quo pari absurditate colligere solebat votum castitatis esse impossibile. Quod ideo illū sensisse puto, quia helluo & vinolētus erat: venter enim vino ęstuans, citò despumat in libidinem. Vnde Ciuis meus Lucanus libro decimo eleganter cecinit.

Plenum epulis, madidumque mero, venenerique paratum
Inuenies.

Hęc autem hæresis Lutheri iam olim condemnata est, & multi doctissimi viri nominatim illam cōfutarunt. Cęterùm illud prętereire non potui, quòd in concilio Turonico eo tempore celebrato, quo licebat clericis iuxta vsum Orientalis ecclesiæ habere vxores, de monachis tamen tale decretum extat. Si qui in monasterio cōuersi sunt, nullatenus exinde habeant licentiam euagandi: neque (quod absit) vllus eorum coniugem ducere, aut extranearum mulierum familiaritatem habere. Nam si vxorem duxerit excommunicetur, & de vxoris malè sociatę consortio etiam iudicis auxilio separetur: & infœlix monachus tali coniunctione fœdatus, ab ecclesia segregetur, donec reuertatur ad septa monasterij: & indictam ab Abbate, quandiu pręceptum ei fuerit, agat pœnitentiam.

tiam. Hactenus concilij canō. Inquisitores verò ieiunia & orationes iniungere solent, cum detrusione perpetua in monasterium. concil. 2. Turonico. can. 11. Adde. ca. impudicas. C. si quis sacro. c. Monacho. ca. & quia. 27. q. 1. Vide Nicepho. lib. 2. cap. 15. cum seq. & lib. 6. ca. 30. Alfons. Viruef. aduersus Lutheri dogmata. Philip. 18. cum seq. Perionium li. 2. Topico. theologicorum.

12 Differentiam illam inter publicum & occultum matrimonium monachorum sequuntur aliqui in matrimonijs clericorum: sed ijsdē omnino rationib⁹ ab eis dissentio: demque seruari debere sentio, in presbyterorum diaconorum, & subdiaconorū nuptijs, quę in matrimonio monachorum supra retuli. Has quoque incestas nuptias clericorum eodem errore approbat impurus ille Lutherus contra innumerabilia ferè concilia, & sanctorum patrum decreta: denique aduersus traditionem, & consuetudinem totius occidentalis, hoc est catholicæ atque apostolicę Christi ecclesiæ. Ioan. Lup. in. c. Per vestras §. 18. Ioan. Bern. in pract. crimi. cap. 74. cōtra Lutheri dogmata Gratia. 27. disti. cum. seq. & dist. 32. Hiero. lib. 1. aduersus Iouinia. & iterū epistol. aduersus Vigilātium. Gerson. dialogo. de castitat. eccles. Faber in malleo contra Lutherum tract. 4. Echius in Enchirid. titu. 19. Alfons. aduersus hæreses verbo sacerdotiū. Albert. Pighius controuersia. 15. Tiraquel. in. 15. lege cōnubiali. nu. 82. Bartho. Latomus aduersus Bucerū, controuersia de cœlibatu sacerdotum. Marti. Ayala. de diuinis & eccle. tradi. titulo de cœlibatu.

13 Clerici autem in sacris ordinibus constituti qui nuptijs incęstis inquinātur, officio & beneficio ecclesiastico priuandi, & vxores dimittere cogendi, & digna pœnitētia puniendi sunt. Presbyteri ab ordine deponantur, & sacro ministerio priuentur. Diaconus sit alienus à ministerio, & vacet à clero, & ab omni ordine sacro remoueatur, & officio ac beneficio ecclesię careat: quibus pœnis pari ratione subdiaconus puniēdus est: & ita sacris canonibus continetur. Seueriùs autem constituerunt patres in. 8. concilio Toletano, hoc verborum tenore. Quicunque etiam si inuicti, ad ecclesiasticarum officia dignitatum assumuntur, deserere quam semel receperunt gratiam, donūq; nequaquam audeant. Si verò ad coniugia moresq; seculi redire attētauerint, omni ecclesiastica dignitate priuentur, & apostatæ habeantur, & in monasterio donec vixerint, sub pœnitentia retrudantur. Hodie tamen solent ad tempus in monasteria detrudi: vt illic ieiunijs certis & orationibus vacent: & vltra suprascriptas pœnas canonicas, pecunia quoque multētur. ca. 1. de cleri. coniu. ca. decernimus. c. presbyter. c. Presbyterū. 28. dis. c. siquis à modo cum. seq. 81. dis. 6. synod. ge-

Universidad de Deusto
Biblioteca

netali cap.6.c.Diaconus.27. distin. ca.cos.32.disti.&.8. cõci. Toletano can.7.regia.l.41.cum seq.tit.6.par. 1.Cleme.1.de consang.& affin. Ioã. Ber.in pract.c.27.

14 Quæsitum fuit, qua pœna puniendus esset maritus qui vxore viua sine iusto consensu illius, ad sacros ordines promotus fuit. Cui quæstioni respondimus, non esse aliam pœnam iure pontificum definitam, quam eam, quæ constitutione quadam Ioan.22.continetur: hoc est, quòd neque matrimonio soluto in suscepto ordine ministrare, neq; ad superiores ordines prouehi, neq; ad aliquod beneficium, vel officium ecclesiasticum valeat promoueri. Sed quia non tam de criminis punitione, quam de effectu sacrorum ordinum, illic tractatum esse videtur, & impunitũ esse non debet tam graue crimen, placuit omnib⁹, qui de prõposita quęstione consultabamus, vt instar eorum qui post sacros ordines vxorẽ ducunt, isti quoque punirentur. Neque enim magni refert, an matrimonium antecedat vel consequatur, quandoquidem vtroque casu, & sacramento matrimonij, & sacrorum ordinum, & cælibatui clericorum par fit iniuria. Quamobrem cum ex facto quæstio tractaretur, suspẽdimus reum ab officijs & beneficijs ecclesiasticis, & præter publicam pœnitentiã qualis blasphemis iniungi solet, mulcta pecuniaria imposita, in monasterium ad certum tempus illum detrusimus. extrauag. antiquæ concertationi. Ioan.22.titul. de voto. & illic glo. in part. nouerit conuenire, & quæ paulo ante diximus nume.12.

15 Sacerdos qui spiritualem filiam nefario incestu cõtaminauerit, ab omni officio deponatur, & cũctis dieb⁹ vitæ suæ in monesterium detrudatur. ca. Omnes ca. siquis sacerdos. 30. q. 1. Ioan. Ber. in pract. c. 76.

16 Quæsitum fuit, an vir aut vxor habitare teneatur cum coniuge hęretico ecclesię reconciliato? Et cùm fornicatio illa spiritualis efficiat, vt matrimonium separari possit, relinquitur planè, coniugem catholicum cogendum non esse ad habitandum cum hęretico pœnitente. Quin etiam catholicus poterit vxore illa inuita ad religionem conuolare. ca. vlt. de conuers. coniug. c. de illa de diuort. Sot. in. 4. sent. dist. 39. arti. 4.

17 Cæterùm perdifficilis & perobscura quæstio est de matrimonio contracto inter catholicos & hæreticos: multi enim putãt ratum esse id matrimonium. Tho. & Sot. lib. 4. sent. dist. 39. Guil. in specul. titul. de diuor. glo. in ca. non oportet. 28. quæstio. 1. Card. Præp. & alij in cap. vlti. de condi. appos. viguer. in inst. titu. de sacram. matrimo. Sylvest. verb. matrimonium. 8. §. 10.

18 Huius opinionis rationes admodum paucas inuenio: sed eruditus quidam theologus has mihi suggessit.

gessit. Vnam, quod hęreticus habet fidei signaculũ indelebile, quamobrem capax est sacramentorum: alteram, quod tale matrimonium nullo iure est irritum: tertiã, quod sequeretur ex contraria sententia, hæretici mentalis cum catholica, nullum esse matrimonium: quartam, quòd hæreticus ante sententiam non priuatur dominio bonorum: ergo multò minus priuatus erit potestate sui corporis, vt illud in huiusmodi matrimonium trãsferre nõ queat: quintam ꝙ hæreticus contrahens matrimonium cum Iudęa vel infideli non obligatur, neq; ratum est tale matrimonium propter signaculum fidei: sextã quòd irritum est matrimonium catholicę contractum cum cathecumeno quanuis ille credat & confiteatur catholicam fidem: septimã, quòd hęresis non tollit fidem connubialem neque prolem, neq; sacramentum: ergo non repugnat coniugio, si non pugnat cum bonis coniugij: Octauã, quod inter Iudæos & infideles verum est matrimonium: & melioris cõditionis sunt catholic⁹ & hęretic⁹: nonã, ꝙ si hęresis superueniens, nõ dirimit matrimoniũ, ergo neque illud impedit, sed separabuntur coniuges quousque resipiscat hæreticus.

19 Sed iam videamus an isthæc argumenta dissolui possint. Primum quidem fortissimum esset, nisi huiusmodi matrimonium prohibitũ foret: nã hæretici aliqua sacramẽta retinent. c. sacramẽta cum seq. 1 q. 1. Ad hoc, negamus tale matrimonium non esse iure aliquo irritum: quinimo id postea probabim⁹: nec vires habet argumentum tertium, quia de hæretico intellectuali, siue purè mentali ecclesia nihil iudicat. Quartum verò argumentum fragilissimum est, quia hæreticus nõ priuatur potestate sui corporis, sed eius matrimonium cum catholica contractum irritum est ipso iure. Quintum quoque argumẽtum negari potest eadem facilitate, qua asseritur: & quanuis cõcederemus verum esse, nihil inde relinqueretur aduersus nostram sententiam. Item argumentum sextum negari posset, quia diuus Ambro. non loquitur de cathecumeno, & si de eo loqueretur, nostrę sentẽtię non aduersaretur, quinimo pro nobis est. ca. Caue. 28. q. 1. Deinde septima ratio fragilis est, quia neque infidelitas tollit fidem coniugalem, neq; prolem neque sacramentũ. & quia legibus ecclesiasticis, matrimoniũ istud hęreticorũ fit irritũ. Octauũ autẽ argumentum fragile est: quid enim ex eo sequitur, quòd inter Iudæos & infideles verum sit matrimonium? Denique supremum argumẽtum fragilissimum quidem est: quia legitimum iustumque matrimonium dirimi non potest culpa vnius coniugis, alioqui hæreticus fieri posset, aut fingeret se hęreticũ esse, qui vellet relinquere coniugem: & quos Deus coniunxit separaret

Universidad de Deusto
Biblioteca

pararet homo.

20 Hactenus contrarię opinionis argumenta ferè omnia explosa eiectaque sunt: nunc verò sententiam nostram probabiliorem esse fortasse ostendemus. Ac primum quidem concilium Elibertinum inquit: hæreticis qui errant ab ecclesia catholica, neque ipsis catholicas dandas puellas, sed neque Iudæis neque hæreticis dari placuit, eò quòd nulla possit esse societas fidelis cum infideli: si contra interdictum fecerint, parentes abstinere per quinquennium placuit. ca. 16. Et conci. Laodicenum, eos qui ad ecclesiam pertinent indifferenter filios proprios hęreticorum nuptijs minimè sociare debere. & rursus. Quoniam non oportet cum hęreticis commiscere connubia, & vel filios vel filias dare, sed potius accipere, si tamen profiteantur Christianos se futuros esse & catholicos cap. 10. & . 31. Et concilium Carthag. tertium item placuit, vt filij vel filię episcoporum, vel quorumlibet clericorum, gentilibus vel hæreticis, aut schismaticis matrimonio non iungantur. c. 12. Et concil. Agathen. Non oportet cum hominibus hęreticis miscere cõnubia, & vel filios vel filias dare, sed potiùs accipere, si tamen se profiteantur Christianos esse futuros & catholicos ca. 67. cap. Non oportet. 28. q. 1.

21 Quòd si quispiam dixerit, hęc omnia concilia esse prouincialia: huic ego responderim, à pontificibus summis & ecclesia catholica fuisse approbata: & proferam pręterea concilium œcumenicum Chalcedonens. cuius verba sunt. Quoniam in quibusdam prouincijs concessum est lectoribus & cãtoribus vxores ducere, constituit sancta synodus, nulli eorum licere, alterius sectæ accipere vxorem. Et paulò post, non possint liberos suos, hæretico vel pagano vel Iudæo matrimonio coniungere, nisi vtique persona, quę orthodoxę coniungitur se ad orthodoxam fidem conuertendam spondeat. Si quis verò hanc definitionem sanctę synodi præterierit regularum condemnationibus subiaceat canone. 13.

22 Ex quibus omnibus perspicuum est, matrimonium propositum vetitum esse, pœnis etiam adiectis: quo fit vt possimus asserere, irritum fore atque inane. Quod si quis dicat, multa prohibentur quæ facta valent: huic equidem obiecerim iuris regulam prorsus contrariam. Lex enim inquit, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur: licet legislator fieri Prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit, inutile esse debere quod factum est: sed & quod fuerit subsequutum ex eo, vel ob id quòd inter

interdicente lege factum est, istud quoque cassum & inutile esse præcipimus. Nam legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficit, cętera quasi expressa ex legis licet voluntate colligere. l. Non dubium. C. de legib.

23 Ergò qui ait connubium illud ratum esse, probare debet exceptionem, cùm regula sit ei contraria. Nã dicere multa prohibita, si fiant, valét: ergo matrimonium istud ratum est: perinde est, ac si dixeris: multi mortui sunt, igitur Petrus est mortuus: multi sunt in ecclesia, ergo & Ioannes est in ecclesia: quæ collectiones falsę sunt & ineptę.

24 Adde quòd non ea qualiscunq; prohibitio est, sed varijs pœnis sancita, vt ex cõcilijs Elibertino, Chalcedonensiq; patet. Ac pręterea Bonifacius octauus constituit, vt mulierum, quę scienter hęreticis nupserint, dotes confiscentur. ca. decreuit de hæretic. lib. 6. Et Theodorus Balsamon enarrans canonem prænotatum cõcilij Chalcedonen. inquit, definitum est, neque eorum liberi hæreticis vel Iudæis coniungantur, nisi vtique prohibitæ personæ polliceantur à sua hæresi, vel superstitione recedere: tunc enim, si ad orthodoxam fidẽ accesserint, consequentur quoque nuptię. Eos autem qui hæc transgrediuntur canonicis pœnis subiicit synodus. Lege Laodicenam synodum & Carthaginensem, & inuenies separari matrimonium, quod cum hęreti-

25 co cõtractum est: existimo autem, etiam cum separatione, eos quoq; puniri secundum pręsentem canonem, sic enim ad concordiam deducentur canones. Hęc ille.

Vides, nõ solum prohibitionem, sed pœnas, neque tantum pœnas, verum & separationem. Nec mirũ id, nam & legitima & iusta matrimonia separantur propter hęresim superuenientem, quemadmodum epistolis maximorum pontificum sacrisque decretis sępè cõstitutum est. cap. 2. c. de illa. c. quanto de diuortijs.

26 Et quid attinebat vetare tot legibus id quod sępissimè diuino iure iam pridem prohibitum fuerat, si post innumerabiles prohibitiones, adhuc sceleratum illud matrimonium, firmum ratumque futurum erat? Paul. apostol. ait, Ne cibũ quidem cum hęreticis esse sumendum, eosq; deuitãdos esse: & apost. atque euãgelista Ioannes vetat, ne eos in domum recipiamus, nec aue illis dicamus. Et apostoli omnes prohibuerunt, ne cum hęreticis oremus. Et à cõcilio. 4. Carthag. interdicuntur conuiuia & sodalitates hęreticorum: & nihilominus ratum erit contractum cum eis matrimonium.

27 Huc accedunt omnes ferè causę quibus irritum est matrimonium inter catholicum & infidelem cõtractum: quæ quidem locum habent in connubio catholicæ atque hęretici. Nam causa quę videtur esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse potissima,ea est:ne coniux catholicus ab infideli corrumpatur. Inquit enim lex:non sociabis cum eis coniugia,neque filiam tuam dabis filio eius,neque filiam illius accipies filio tuo:quia seducet filium tuum ne sequatur me: & vt magis seruiat dijs alienis:irascetuŕque furor domini & delebit te cito.Deut. 7.&.1 Eldræ.cap.vlti.

28 Maius autem periculum seductionis imminet ab hæretico, quã ab alio in fideli vllo, quemadmodum quotidiana experientia compertissimum est. Omnes enim deridere solemus Iudæos,idololatras, & Mahumetanos,pauciq; catholici ab istis capiuntur vnquam:ab hęreticis verò plurimi decipiuntur in dies.

29 Alię quoque causę hęreticis accõmodari possunt:quid enim prohibet quin verbis Pauli apostoli paululũ permutatis, ita loqui possimus? Nolite iugum ducere cum hęreticis, quę enim participatio iustitiæ cum iniquitate?aut quę societas luci ad tenebras? Quę autẽ conuentio Christi ad Belial, aut quæ pars fideli cum hęretico? Quis autem consensus templo Dei, cum idolis.2.Corin.6.

30 Iugum quidem graue ac nefarium id esset, quod catholicus duceret cum hæretico:nullaq́e participatio verę religionis cum hęresibus est:nulla societas catholicæ lucis,cum hęreticorum tenebris,nulla conuentio Christi ad Belial,nulla pars fideli cum impio,nullus cõsensus templo Dei cum hęresibus: quæ nihil aliud quàm idola sunt.

31 Sed theologus ille dicebat,præcipuam causam,qua irritũ est matrimonium cum infideli contractum,eam esse, quòd infidelis non habet characterem baptismi. Vnde tria deducebat vnum, q̃ cathecumenus fidem habens catholicã, non potest matrimonium contrahere cum catholica, sed huiusmodi nuptię sunt irritę:alterum, quòd apostata,qui penitus recessit à fide catholica, & factus est Iudęus vel Mahumetanus, si contrahat cum catholica,ratũ erit matrimonium: tertium,q̃ si idem ille apostata,cõtrahat cum Iudęa vel infideli,erunt irritę nuptię.Hæc ille asserit, sed ea non probat.

32 Mihi verò admodum dubia ea omnia esse videntur:nam Innoc.3. inquit,non solum per sacramẽtum fidei,sed per fidem etiam sacramẽti aliquem effici membrum Christi:& qui Christum habet per fidẽ, etiam si baptismum non habeat, habet vtique fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Iesus:superędificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quęlibet ecclesiastica sacramenta:cùm illud non sit generaliter verum,neque de nouis neq; de veteribus sacramentis:quod baptismus sit fundamentum illorum: quoniam & sacramentum coniugij & eucharistiæ à non baptizatis recipi potest.Hęc ille.c.vlt. de pres. non bapti.

33 Quo vel solo patet, tria illa iam ante dicta,labare:nam & cathecumeni matrimonium cum catholica contractum ratum esse videtur: & cum baptismus non sit fundamentum omnium sacramentorũ, neque sine fide catholica prosit,sed noceat, fortassis verius est quòd apostata cõtrahere poterit cum infideli & firmum erit connubium illud:quòd si cum fideli contraxerit irritum prorsus sit matrimonium. Nam & apostolus & sacra decreta, de fide magis quam de baptismo loquuntur.Neque vlli dubium est,olim cathecumenos multos solitos esse differre baptisma,vt ab omni peccato expiati,recta via in cęlum tenderent, & tamen interim catholicam fidem tenebant, nec satis scio an infideles tũc dici possent.

34 Noster ille theologus suæ opinionis laudabat authorem diuum Ambro. qui lib. de Abraham inquit. Nõ est satis nisi ambo initiati sitis sacramẽto baptismi, &c. Quasi verò baptismi sacramẽtum efficiat vt eo initiatus etiam hæreticus,etiam apostata, matrimoniũ cum catholica contrahere possit, cum infideli nõ possit. Sed si rectè perpendantur verba omnia beatissimi Ambrosij, nihil minus probant, quàm opinionem prędictã. Inquit enim Ambro. Caue Christiane Gentilem vel Iudęam atque alienigenam, hoc est omnem hæreticam & alienam à fide tua,accipere tibi vxorem. Prima coniugij fides castitatis gratia est,si Christiana sit,nõ est satis,nisi ambo initiati sitis sacramẽto baptismi, simul ad orationem nocte vobis surgẽdum est,& coniunctis precibus obsecrãdus Deus.c.caue.28.q.1.

35 Vbi primùm obserua diuum Ambrosium æquiparasse infidelẽ hæretico, & pariter vtriusque nuptias prohibuisse: deinde nihil esse loquutum de charactere baptismi, neque de eius effectu, cùm initiatus efficitur hęreticus vel apostata. Postremo, perpẽde beatum Amb. de solo matrimonio legitimo & rato verba illa dixisse,ait enim, simul ad orationem vobis surgẽdum est, & coniunctis precibus obsecrandus Deus. Non sufficit ergo vt sacramento baptismi sint coniuges initiati,nisi & ambo catholici sint. Nam cum apostata vel hæretico, neque orandum est, neque loquẽdum quidem. Quin etiam diuus August.vetat,ne quis ducat vxorẽ, nisi eiusdem religionis & fidei,neque aliter coniugia maneant copulata. Tum illud addo, quod Paul. apostolus coniugem fidelem cum infideli habitare permittit:ecclesia verò catholica separat coniugem fidelem ab hęretico, neq; eos simul habitare sinit.Quo planè intelligitur,periculosius esse cum hęretico, quàm cum alio infideli habitare.1. Cor.7.c.sic enim.28.q.1.

36 Accedunt eodem, quæ Tertullianus

Universidad de Deusto
Biblioteca

lianus scripsit.li.2.ad vxorem:quis dubitet obliterari quotidie fidem cõmercio infideli? bonos corrumpunt mores confabulationes malæ,quanto magis conuictus & indiuiduus vsus? Quomodo potest mulier duobus dominis seruire, Deo & marito Gentili? Sed viderit qualiter viro officia pendat,domino certè non potest pro disciplina satisfacere,habens in latere diaboli seruum procuratorem domini sui, ad impediendum fidelium studia & officia: vt si ieiunia obseruanda sunt,maritus eadem die cõuiuium exerceat,& cætera in eandem sententiam.

37 Quid plura?Canon septuagesimus secundus sextę synodi generalis inquit, non licere vnum orthodoxum cum muliere hęretica cõiungi:neque verò orthodoxam, cũ viro hęretico copulari:sed etsi quid eiusmodi ab vllo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias existimare,& nefarium cõiugium dissolui: neque enim ea, quæ non sunt miscenda,misceri, neque ouẽ cum lupo,neque peccatorum sortem cum Christi parte coniungi oportet.Si quis autem ea quæ à nobis decreta sunt, transgressus fuerit,segregetur.

38 Sed aiunt multi, canones illos non esse factos à sexta synodo generali,neq; omnino recipiendos esse: Hi autem sunt Anastasius, Theophanes, Humbertus, Franciscus Torrensis,& Canus. Contra Gratianus inquit, Adrianum papam sextam synodum suscepisse cũ omnibus canonibus suis. Et in septima synodo Tarasius Patriarcha & Petrus episcopus, & Epiphanius, omnes illos canones tanquàm sextæ synodi approbant. Quod quidẽ si verum est, peracta controuersia est.ca.sextam cum seq.16. dist. Tametsi autem canones illi œcumenici concilij non sint: quis dubitat eos (paucis exceptis) authoritatis penè inuitabilis esse? Primo quia conditi sunt,à ducentis viginti septem episcopis catholicis. Adhæc quia plurimi sapientissimi viri theologi & iurisperiti episcopis illis adfuerunt vt fieri solet in huiusmodi conuentibus celeberrimis.Deinde quia tota Græcorum ecclesia eos canones vt concilij generalis suscepit ac venerata est. Postremo quia Gratianus,Innocent.3.septima synodus œcumenica,& alij multi horum canonum authoritate vtuntur iure quam optimo,quia multa ibidem continentur notatione ac veneratione digna.Habet hoc præterea canon ille.72. q cùm rem grauissimam sanciat, neque ab ecclesia catholica,neq; ab vniuersalibus aut generalibus synodis, neque ab vllo sanctorum doctorũ vnquam reprobatus est. Canus quin etiam vir acerrimi ingenij, q quotquot canones trullanos potuit, lacerauit ac vellicauit, de canone tamen illo nihil quod male diceret, habuit:vt proculdubio tacito omniũ consensu videri posslit, esse probatus: vide Canum li.5.de locis theologi.c.vlt.

39 Neque verisimile est canonem istum ab hæreticis fuisse corruptũ, quia totus cõtra hæreticos est. Adde quòd Theodorus Balsamon Antiochenus patriarcha canonem illum integrum tetulit, atque ita interpretatur:lex ciuilis definit matrimonium,societatem & cõmunicationẽ diuini & humani iuris: hinc ergo consequẽter sancti patres decernunt, iure matrimonij non esse coniungẽdum virum fidelem mulieri infideli:vel infidelem mulierẽ viro fideli: sed & si quid eiusmodi factum fuerit,diuellẽdum ac separandum esse matrimoniũ, vt quod consistere nõ possit. Quę est enim (inquiũt) lupo cum agno societas, quorum est penitus contraria voluntas: fibiq; sunt inuicem in omnibus aduersi & infesti, quòd sit contraria eorum viuendi ratio? Et non solum separandum esse matrimonium,sed eũ qui tale aliquid ausurus est segregandũ esse,statuũt.

40 Eadẽ ferè scribit Matthæus monachus Græcus in opere canonum græcorum cap. quòd non oporteat contrahere cum hęreticis: vbi laudans canonem suprascriptum addit: si secundum legem ciuilem matrimonium definitur, communio & commertium diuini humaniq; iuris, quomodo conueniri potuerũt inter se illi,quibus ea maiora discordes sunt, animæ dispositione contraria sentientes circa fidem? Propterea etiam post illiciti matrimonij solutionem,excommunicare quoque dignum censet perseuerantes.

41 Tùm illud addo, quòd magni illi theologi ac iurisperiti, qui regias leges septipartitas condiderũt, hanc quoque sententiam comprobarunt, & lata lege sanxerunt. Et quanuis in foro ecclesię constitutio illa pro lege non sit habenda, perspicuum tamen omnibus est, esse leges illas omnigena eruditione refertas.l.15.titu.2.par.4.

42 Quòd si vim ipsam nominis obserues, infidelis est, qui fidem promissam violat:hęreticus autem fidem catholicam, quam professus fuerat,violat:ideoque Balsamõ rectè pro hæretico infidelem posuit. Et scholastici theologi aiunt, hæresim esse infidelitatis speciem: & vt alibi retuli,hęreses idola sunt, atque adeò hæretici infideles & idololatræ, non iniuria dici poterunt: quò fit, vt irritum eorum cum catholicis matrimoniũ contractum sit.

43 Accedit eodem, q hęreticus extra ecclesiam est. Et cum hęretico non licet loqui,quia sermo eius vt cancer serpit:hęreticus deuitandus est, vt vipera, vt basiliscus. Quo igitur iure catholicus cõnubio stabili cũ eo iungi potest?Cũ hæretico neq; cibus sumendus est, nec eũ in domũ introducere possumus:& tamen cũ eo matrimonium ratũ cõtrahere possum?: Qui colloqui pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

hibent, qui orare simul vetant, qui cohabitare non sinunt, hi matrimonium contrahere permittunt, aut ratum volunt esse contractum?

44 Diuus quidem Hieronymus inquit, nullus est inter eos fidus affectus, quorum diuersa fides est: neque vllum odium vehemētius est, quàm quod ex religionis diffidio nascitur: nulla ergo inter coniuges istos erit amicitia, nulla societas, nullum consortium nulla diuini aut humani iuris communicatio: nullum igitur matrimonium.

45 Cōcilium Laodicenum & Carthaginen 3. concilium Agathense, diuus Ambrosius & Augustin° tale matrimonium damnāt & prohibent. Conci. Elibertinum & œcumenica synodus Chalcedon. & Bonifacius. 8. non tantum id vetant, sed etiā puniunt. Alexand. 3. Vrba. 3. Innoc. 3. propter superuenientem hæresim separant matrimonia, etiā legitima. & rata. Ecclesia græcorū omnium irritas nuptias declarat, & nefarium coniugium dissoluit, quomodo Deus istos coniunget? Quomodo erunt duo in carne vna? Quomodo ergo à sacerdote benedicentur? Et quo denique modo, connubium inde sumet originem, vnde separari debet? Neque enim potest quicquā ab eo casu incipere, quo debet extingui. l. vsum fructum cū moriat. de vsu. & vsuf. legato.

46 Quantum verò tales nuptiæ distent à iusto sanctoque matrimonio, ex verbis Tertulliani satis perspicuum est: is enim in fine libri posterioris ad vxorem inquit: vnde sufficiam ad enarrandam felicitatem eius matrimonij, quod ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum angeli renunciant, pater ratum habet? Quale iugum fidelium duorum vnius spei, vnius voti, vnius disciplinæ eiusdem seruitutis? Ambo fratres, ambo conserui, nulla spiritus carnisue discretio: at qui verè duo in carne vna, vbi caro vna, vnus & spiritus; simul orant, simul voluptantur, & simul ieiunia transigunt, alterutro ducentes, alterutro hortantes, in ecclesia Dei pariter, in angustijs, in refrigerijs, neuter alterum celat, neuter alterum vitat, neuter alteri grauis est: liberè æger visitatur, indigens sustentatur, eleemosynæ sine tormento, sacrificia sine scrupulo: sonant inter duos psalmi & hymni, & mutuo prouocant, quis melius Deo suo canet. Talia Christus videns & audiens gaudet, his pacem suam mittit.

47 Equidem multas, magnasque causas video, quib° adducor vt putē irritum esse matrimoniū proposituū: ecclesię legē non inuenio, quæ tales nuptias permittat, nedum approbet, vel confirmet: contra verò iam ante retuli ecclesiasticas leges non paucas, quæ nefarium istud connubium vetant, damnant, puniunt, separant atque dissoluunt.

Quòd

14 Quòd si propter consanguinitates & affinitates quasdam remotas, nullum efficitur dirimiturque matrimonium, si œcumenica Tridentina synodus clandestina connubia, etiam inter catholicos iuncta, iure ac meritò irrita, nulliusq; roboris esse decernit, quantò id magis fieri debet, in eo, (de quo disputatio est) iniusto nefarioque matrimonio? Ego quidem optarim summi pōtificis decreto canonem illum Trullanum aut confirmatū, au renouatum esse: his præsertim temporibus quibus (proh dolor) omnia ferè regna (Hispaniam excipio) impiorum hæreticorū sunt plena. Vid. Couarrub. libro. 4. decret. par. 2. cap. 6. §. vltim. in. 3. editione.

De ministris & eorum officijs Titul. XLI.

1 *Ministros reipub. optimos & idoneos eligi permagni interest.*
2 *Alexandri Seueri in eligendis magistratibus prudentia & integritas.*
3 *Ministri Sanctæ inquisitionis quot sint, & eorum nomina.*
4 *Iudex bonorum publicatorum qui eligēdus, & quod sit eius munus, & ad quem ab eo prouocari liceat.*
5 *Exequutor quis sit, & quot nominibus appellari soleat, eiusque munus quis in re versetur.*
6 *Custos carceris à quo hodie creari soleat.*
7 *Notarij qui eligendi, & eorum officium quod sit.*
8 *Tabellionem alium possunt inquisitores creare, si id postulet necessitas.*
9 *Scripta sanctæ inquisitionis, & actorū quomodo custodienda sint, & quibus eorum cura demandanda.*
10 *Medici, & custodes ianuarū quales sint eligendi in sancta inquisitione.*
11 *Assessores siue consultores ab inquisitoribus conuocari debent.*
12 *Assessores quales eligendi.*
13 *Assessores seu consultores ab inquisitoribus vocati consilium gratis præbere debent.*
14 *Consultores simul cum inquisitoribus deliberare debent, & ea tenenda sentētia cui maior illorum pars adhæserit.*
15 *Familiarium siue stipatorum munus & numerus: & quales sint eligendi.*
16 *Familiaribus immunitates quædam nuper concessæ fuerūt iussu regis, & eorum numerus fuit præfinitus.*
17 *Familiariū numerus quo pacto fuit præfinitus.*
18 *Familiariū catalogus in vnaquaq; prouincia dandus est consistoriis ciuitatum.*
19 *Familiares in causis criminalibus eximūtur à iurisdictione iudicū secularium, exceptis nonnullis criminibus.*
20 *Familiares comprehendi possunt à iudicibus secularibus.*
21 *Familiarium causa quando referenda sit ad regiam curiam.*
22 *Familiaris qui simplex homicidium committit, ab inquisitoribus puniendus.*
23 *Adulterij crime grauius esse quā homicidium, quidam Scæuola sensisse aiunt.*
24 *Adulterij crimen grauius esse quàm homicidium, Scæuola non sensit.*
25 *Adulterij crimen grauius esse quam homicidium, Scæuolā non sensisse, multis ostenditur rationibus.*
26 *Scæuolæ verba ex quibus colligebant nōnulli, grauius esse adulterij crimē quā homicidium, declarantur.*
27 *Ministri sanctæ inquisitionis, oportet vt*

Universidad de Deusto
Biblioteca

interdum suorum munerũ rationem reddant.

28 *Visitatoru munus, & qualis is eligi debeat.*

29 *Inquisitores & ministri nihil emant ex bonis publicatis.*

30 *Ministri omnes sanctæ inquisitionis iurare tenẽtur coram inquisitoribus & episcopo, quòd officia sibi commissa fideliter exercebunt.*

31 *Inquisitores, consultores, & cæteri, iurare tenentur se arcana omnia fideliter celaturos.*

32 *Magistratus quãtũ deceat arcana celare.*

33 *Inquisitorum & ministrorum stipendia, & à quibus eis soluenda sint.*

34 *Salaria ministris sanctæ inquisitionis soluuntur ex bonis publicatis, & quomodo solui soleant.*

35 *Inquisitores & cæteri omnes ministri per se ipsos officijs inseruiant.*

36 *Ministri sanctæ inquisitionis si iter facere velint, à quo veniam petere debeant, & quot dies abesse possint.*

37 *Ministri omnes suis stipendijs contenti sint, & munera non accipiant.*

38 *Minister nemo esse debet in ea prouincia, in qua inquisitor sit eius consanguineus, vel dominus.*

39 *Ministri sanctæ inquisitionis à quibus puniendi sint.*

40 *Officijs duobus sanctæ inquisitionis nemo præesse potest, aut duobus salarijs frui.*

41 *Officialem sanctæ inquisitionis qui vulnerat aut occidit, à quibus puniri debeat.*

REipublicæ salus nõ tam in legibus sita 1
est (vt Aristoteli placet) quàm in magistratibus & ministris, vt mihi quidem videtur: leges enim in chartis mutæ iacent, neq; vlli nocent aut prosunt: magistratus verò & ministri reipublicę, leges ipsas loqui aut silere faciunt: & cunctis nocere passim & prodesse possunt. Fieri nõ posse videtur (inqt Arist.) vt rectè ex legibus administretur ciuitas, nõ quæ optimis, sed quæ à prauis ciuibus gubernatur. Quò magis enitendum erit, vt optimarũ legũ, optimi eligantur custodes, ne leges ipsę iaceant & sileant: sed vna eadẽq; voce omnibus semper & vbiq; loquantur. Id aũt facilè fiet, si magistratuũ electores, nõ priuatis affectibus custodes legũ quęrierint, sed tantum iustitiæ zelo: nõ propter consanguinitatẽ, affinitatẽ, amicitiam, familiaritatem, preces, fauorẽ, ambitionẽ, aut propter alia id genus omnia: sed propter merita idoneorum, propter cõmune bonum, propter salutem reipublicæ. Debẽtur quidẽ præmia meliorib⁹, officia peritioribus, deniq; reipublicę debẽtur optima. Canẽ quidẽ (inquit, elegãter Demost.) ouili de generẽ & ignauũ custodiẽdo nemo prefecerit: reipublicæ aũt gubernatoribus plęriq; dicũt, quoslibet esse prefeciẽdos custode, qui cũ delinquẽtes se differres simulẽt, ipsi vel in primis custodiendi essent. Arist. li. 1. rhetor. l. 1. solut. matri. Demost. orat. 2. cõtra Aristogitonẽ. 4. poli. 8.

Alexander ille Seuerus, Romanorum imperatorum omnium ferè optimus, qui cõsiliarios habere meruit Sabinum, Vlpianum, Paulum, Pomponium, Alphenum, Africanum, Florentinum, Martianum, Callistratũ, Hermogenum, Venu 2

Venuleium, Tryphonium, Metianũ, Celsum, Proculum & Modestinum: omnes iuris professores celeberrimos: quorum faciebat cuncta consilio: ille inquam Alexãder, exẽplo nobis esse potest: qui præsides, pro cõsules, & legatos, nũq; fecit ad beneficiũ, sed ad iudiciũ vel suũ vel senatus: & vbi aliquos voluit prouincijs iudices dare, vel magistrat⁹ aut præpositos facere, nomina eorũ proponebat, hortans populum, vt si quis aduersus eos quid haberet criminis probaret manifestis reb⁹. Dicebatq; graue esse, cùm id Christiani & Iudęi facerẽt in prædicandis sacerdotib⁹, qui ordinãdi sunt: nõ fieri in prouinciarũ rectoribus, quibus & fortunę hominũ cõmitterentur & capita. Idẽ quoq; princeps dicere subinde solebat, inuitos nõ ambientes in rempublicam collocãdos. Deniq; Vlpianũ virum optimũ & iurisperitissimũ, non tãtum pro cõsiliario, sed etiã pro tutore habuit: atq; ideò summus imperator fuit, q⁹ eius consilijs pręcipuè rempublicã rexit. Author Aelius Lampridius in Alexandro seuero.

Sed iam ad ministros officij sanctæ inquisitionis reuertamur. In 3
vna quaq; prouincia Hispanię duo aut tres inquisitores esse debent: iudex bonorũ publicatorũ vnus: exequutor vnus: notarij tres: duo à secretis, tertius sequestrationum: custos carceris vnus: nũtius vnus: custos ianuarũ vnus: & medicus vn⁹. Prętereà necessarij sunt assessores & consultores periti, familiares & alij de quibus nũc seorsum tractare oportet: si prius hoc tãtum dixerim, experientia iam olim fuisse cõpertum, lõgè vtilius & cõmodius esse, vt inquisitores eligantur iurisperiti, quam theologi: quicquid theologaster ille deliret Occã. 4. institutione Toletana. cap. 2.

Iudex bonorum publicatorũ, is 4
eligendus est, qui sit vir probus & iurisperitus, non ex genere Iudæorũ Mahumetanorum vel hęreticorum, sed qui assessoris officio fungi queat. Huius officij est iudicare inter fiscum & priuatos de his causis, quæ de bonis hæreticorum tractantur. Sed & cognoscere poterit inter priuatos cum causa fuerit cõnexa, vt Gabriel quemada tradit quæst. 1. &. 3. Ab eius sententijs ad senatum appellari debet, nõ autem ad alios iudices. Sed si lis fuerit inter fiscum & ecclesiã ream, vel inter ecclesiasticas personas, vel de redditibus beneficiorum, tunc inquisitores cognoscere debent, vt quodam senatus consulto plenius continetur. Hunc autem iudicem & alios omnes ministros inquisitor generalis consilio senat⁹ eligit.

Exequutor est, qui pręcepta in- 5
quisitorum exequitur. Huius officium præcipuè versatur in cõprehendẽdis & custodiendis reis: quos etiã absentes persequi & vincire tenetur, salario sibi constituto contẽtus. Sed si opus fuerit vt familiares illum comitentur, taxandum est il

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis salarium ab inquisitoribus & à receptore, soluendum ex bonis fisci. Et cùm sit merus exequutor mãdati fines custodire diligenter debet, ac prẽcepta iudicum ad vnguẽ exequutioni mandare. De eius officio Aristo. libr. 6. Politi huiusmodi verba scripta reliquit: Alius magistratus ex omnibus ferè & maximè necessarius, & idem molestissimus est, qui in iudiciorum exequutionibus, siue damnatus quis fuerit, siue factus reus, versatur: quiq; carceri, custodijsque præest. Itaq; propter odium, quod magnum incurrit, molestus est: sed tñ magistratus necessarius est: frustra enim exercentur iudicia, nisi ad finem perducantur. Quod & Plato libro. 6. de legibus alijque tradiderunt. Hos, & apparitores & statores appellãt. 4. instru. Toleta. cap. 26. Aristo. 6. Polit. cap. 8. l. 2. §. post originem. de orig. iur. cap. 1. §. vltim. de statu. regular. lib. 6. Catel. cotta. in memora. verbo, statores.

6 Custodia carceris ad exequutoris officiũ olim pertinebat, & quoties illum abesse contigerat, alium custodem suis sumptibus carceri præficere tenebatur: hodie verò custos carceris ab inquisitore generali creatur, diuersusque est ab exequutore. Quod ante multa secula Athenis quoque fieri solebat, vt loco prænotato Aristot. est author: vbi, multis in ciuitatibus, inquit, custodiarum prẽfectus diuersus est ab executore, vt Athenis magistratus eorum, qui vndecim viri nominantur. Itaque commodius est, vt hic magistratus diuisus sit, & soler ter quod eius ratio postulat, prouideatur: neque enim minus hic necessarius est, quam is de quo modo disseruimus: nam viri probi maximè magistratum hunc recusant, improbis non rectè committitur, qui custodiri magis debent, quam alios custodire. 4. instru. Toleta. c. 26. Arist. 6. Poli. c. 8.

7 Tabelliones, quos & notarios & secretarios appellant, denunciationes, accusationes, & omnia causarum acta scribere debent: hi sunt eligendi laici: sed in causis hæresis hoc munere fungi possunt clerici & monachi, in sacris etiam ordinibus constituti. Et quanuis in Hispania laici creari soleant, fortasis tamen expediret, vt clerici eligerentur: quia minus indigerent, quam hi, qui vxores & filios habent: nam salarium vix vni sufficit. Hi quoque scribere tenentur in libro quodam omnia mandata inquisitorum data exequutoribus & receptoribus cõtra hæreticos & eorum bona, vt si quẽstio de his emerserit, illinc assumi queat q̃quid ad eam dirimendã sit necessariũ. Præterea hi salario contenti nihil pro scripturis accipere debent, excepto notario bonorum publicatorum, cui licet iura legitima petere, quia non habet certum salarium. Suis quoque sumptibus proficisci debẽt intra prouinciam suam, ad faciendum

cicẽdum testium ratificationem, & probationem defensionum, & exceptiones aduersus testes: vt quodam senatusconsulto continetur. cap. vt officium. §. ad conscribendas. de hæret. lib. 6. secũda instruct. Hispalen. c. 13. & instru. 4. Tol. c. 18.

8 Quòd si necessitas vrgeat, possunt inquisitores alium tabellionẽ creare, eiq; salarium iustum soluere, vt epistola quadã senatus cauetur. Is autem qui est à secretis tenetur promorori fiscali, & alijs litigãtibus fidem facere, ac testimonium scriptum tradere, de tempore condemnationis & cõmissi criminis. Neq; enim exhibenda est copia totius processus, ne lites oriãtur ex litibus, & totius causæ retegãtur arcana: vnde cõsequeretur, vt omnibus manifesta fierẽt nomina testiũ, & saluti eorum parũ consultũ esset: ac exceptiones plurimę à calũniatoribus aduersus eos proponerentur. Iure igitur his dãnis occursum est epistola quadã generalis inquisitoris. Præterea hi omnes notarij quotidie debent sex horis ad tribunal inquisitorum assistere. Quòd si quispiam eorũ in officio deliquerit puniendus est pro mensura delicti pœna pecuniaria, vel officij suspensione, aut priuatione, vel exilio, generalis inquisitoris & senatus arbitrio moderando. Epistola data Granatę die. 4. Septẽb. anno dñi. 1499. & instru. 4. Tolet. c. 28. & 13.

9 Scripta sanctę inquisitionis, sub tribus clauibus custodienda sunt: quas promotor fiscalis & notarij seruare tenẽtur, neq; legi aut ostẽdi cuipiam debent: nisi corã illis omnibus. Præterea scripturæ actorũ diligenter sunt custodiendę in auditorio inquisitorũ, vt prẽsto sint quoties illis opus fuerit: neq; licet notarijs eas ostendere alicui neq; in aliũ locũ trãsferre: quod si contrariũ feciſſe cõuicti fuerint, officio sine spe veniæ priuãdi sunt. Inquisitores tñ à regijs iudicibus, vel ab his quorũ interesse cõstiterit requisiti, prẽcipere debent notarijs, vt exẽplum earũ exhibeant: ita tamẽ vt secreta officij, quę occulta esse oportet, propterea nõ retegãtur: quod epistola quadã senatus cauetur. Exẽplum aũt actorũ quæ publicè legi solent, dari debet, videlicet cõfessionum, sententiarũ, & aliorũ eiusdẽ generis, neq; prẽterea quicquã. 3. instru. Valdolita. c. 7. & Tolet. 4. c. 13.

10 Denuntio, ianuarũ custode, ac medico plura dicere superuacaneũ est, quia ministeria eorũ omnibus nota sunt, & nihil ferè aliud eos facere oportet, q̃ id quod officiorum nomina præ se ferunt: hi eligendi sunt (sicut alij omnes ministri) viri boni, minimeque suspecti, & ex veteribus Christianis procreati.

11 Assessores periti, quos consultores nominare solem⁹, ab inquisitoribus cõuocandi sunt, vt in causis fidei cõsiliũ eis prẽbeant. Cũ enim de reb⁹ grauissimis deliberandũ persæpè sit, necesse est viros sapientes, theologos & inrisperitos cõuocare:

Universidad de Deusto
Biblioteca

theologos, vt propositiones examinent, & earum explicent qualitatē: iurisperitos, vt de punitione vel absolutione reorum ac de alijs causarum meritis consilium præbeant opportunum. Horum probitas in primis necessaria est: nam vt libro de legatione ad Caium inquit Philo: solet Deus bonis viris bona suggerere consilia. Hos ad se vocandi, quoties expedire visum fuerit, potestatem habent inquisitores: & sine illis nihil definire solent: quò fit, vt synceriſſima, iustissima & sanctissima sint eorum iudicia. Erit enim salus, vt sapiens ait, vbi multa consilia. Et sicut cogitationes dissipantur vbi non est consilium, sic vbi sunt plures consiliarij, confirmantur. Et qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia. Quamobrem Plato in theage, cōsilium sacram rem esse dixit. Et Polibius ab Euripide dictum scribit, consilio sapienti magnam vinci militum manum. Etenim cum plures ad consultandum conueniunt, & vnusquisque partem habet virtutis ac prudentiæ, fiunt in vnum collecti, quasi homo vnus, qui multos pedes habeat, & multas manus, multosque sensus: vt alij aliam partem, cuncti autem cunctas discernant: vt Aristot. inquit. Quod Ioann. Chrysosto. eleganter exornat. c. vt commissi. §. aduocandi. de hæret. lib. 6. prouerb. 11. & 13. & 15. Aristo. lib. 3. polit. c. 7. &. 11. Chrysost. ad populum Antiochenum homil. 51. Ludoui. Cœlius lib. 11. lectione antiqua. cap. 9.

12 Eligendi autem sunt ad hoc munus viri prudentes, boni & periti, quibus acta omnia causarum referenda & cōmunicanda sunt, & eorum audito consilio, ad sententias procedendum est. Præterea inquisitores cum his peritis simul, & nō seorsum, consultare ac deliberare solēt, vt quibusdam epistolis senatus cauetur. Hi quoque iurare debent, q̄ arcana omnia celabūt: quæ si vnquam reuelauerint, in sententiam excommunicationis ipso iure incurrent. ca. vlti. §. 1. cum seq. de hęre. lib. 6.

13 Hi assessores seu consultores ab inquisitoribus vocati, cōsilium gratis præbere debent, vt quidam iurisperiti aiunt: & quanuis possint salarium sponte oblatum recipere: illud tamen petere nequeunt, quia negotium catholicę fidei omnes Christiani defendere ac procurare tenentur. Cæterùm assessores, qui vt Adrianus pontif. libr. quęst. inquit, oculi sunt iudicum, in quacūque causa, & si spiritualis illa sit, iustè accipiunt salarium pro ministerio & labore: sed multa honestè accipiuntur quæ inhonestè petuntur. Archid. Ioan. Andre. Domini. & Philip. Franc. in. c. vt commissi. §. aduocandi. de hęret. li. 6. Anchar. in principio. eiusdem capitis Brunus. lib. 4. de hæreti. c. 3. Adrianus quolib 10. ca. statutum. §. assessores. de rescrip. lib. 6. l. 1. §. proinde. de variis.

rijs. & extra ordi. cogniti.

14 Quæri autem solet, an inquisitores consilium consultorum consequi teneātur? quod Arnal. Alber. probabilius esse putat: nisi fortè cōsilium esset iniustum. Verior tamē sententia est, q̄ simul omnes deliberare debent, & suam sentētiam singuli dicere: illa verò sequenda est, quæ maiori & saniori parti melior & iustior visa fuerit. Extat epistola senatus apud inquisitores Cordubēn. qua decretum est, vt si concordes sint inquisitores & ordinarius iudex, eorum sententia præferatur: quanuis diuersus sit consultorum omnium consilium. est enim iurisdictio inquisitorum & ordinarij iudicis: & ipsi auditis peritorum sententijs & actis causarum penitius inspectis, & circunstantijs omnibus pleniùs excusis, certius & melius definire possunt. Sed apud inquisitores Valdolitanos nisi plures in eandem sententiam cōuenerint, etiam si prędicti iudices cōcordes fuerint, nihilominus ad senatū causa mittitur. Alber. in. ca. 1. de hęret. lib. 6. quęst. 10. & lib. de agnos. assertio. catho. quęstio. 26. l. Puberibus. de susp. tuto. l. vlti. §. vbi. C. de bonisque libe. Abb. Decius & cæteri in ca. si pro debilitate de offi. deleg.

15 Familiares quoque, siue stipatores, necessarij sunt, vt inquisitores comitentur, & eos si opus fuerit ab hæreticorum insultibus tueantur, & vt exequutorem sequantur cum reos voluerit comprehendere, & vt alia faciāt, quæ ad officij sanctæ inquisitionis munus melius exequēdum iudices expedire decreuerint. His familiaribus concessum est, vt armis vti queant, sed eis abuti non debent. Eligēdi autem sunt viri boni & pacifici, & qui vxores habeāt. vt epistо. quadam senatus cauetur: neq; plures admitti debēt, quā officij necessitas postulauerit. Clem. 2. §. vltimo. de hęreti.

16 Et quia saliaria non dantur familiaribus, & nemo gratis seruire tenetur, necesse est, vt eis priuilegia aliqua concedātur: qua in re diuersis mandatis regijs, iam pridem variatum est: modo concessis immunitatib⁹, modo propter familiariū excessus, & effrenatam eorū multitudinem, abrogatis. Tandem anno superiori iussu regis conuenientes in vnum, quidam ex regio consilio, cum senatu sanctę inquisitionis, constitutionem promulgarūt, qua familiarib⁹ immunitates quædam conceduntur, & eorum numerus prefinitur, & ordo etiā præscribitur, quo dissensiones & contentiones inter inquisitores & regios iudices in causis familiarium deinceps supprimantur & componantur. 4. instrut. Tolet. c. 5. constitu. regia. promulgata die. 19. Martij anno domini. 1553.

17 Ac primum, de numero familiarium constitutum est, vt in Toletana ciuitate ab inquisitoribus eligantur, quinquaginta familiares: in ciuitate Hispalensi, totidem, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

alij quinquaginta in Granatensi, & no plures: in Cordubensi & Cōchē. & municipio Valleolitano quadraginta: in ciuitate Murcię triginta: in Calagurria, & Ilerena viginti quinque: in quolibet oppido trium millium municipum eligi possint decem: in vno quoq; oppido mille municipum sex: in singulis alijs quingentorum, quatuor: in cæteris vicis minoribus duo tantū in vno quoq; illorum. Sed in quolibet vico maritimo, aut limitaneo eligi queant quatuor. Hęc de numero familiarium, quòd si plures electi fuerint, nullo priuilegio fruētur. l. 1. §. 1. C. de collegiatis. lib. 11. l. vlti. de apparit. magistr. milit. li. 12. l. vlti. ff. de excusat. tuto.

18 Item eadem constitutione cauetur, vt in vnaquaq; prouincia detur cōsistorijs ciuitatum matricula familiarium: vt prefecti vrbibus, & decuriones cognoscant ipsos familiares & videant, ne numerum excedant: & si fortè seditiosi fuerint aut officio indigni, vt id significēt inquisitori generali & senatui: quod fieri quoque debet, quoties quispiam in alicuius familiaris locum subrogatur. Præterea constitutum est, vt in omnibus causis ciuilibus familiares coram iudicibus secularibus conueniantur, perinde ac si familiares non essent. l. ex eo tempore. ff. de milit. testam.

19 In causis verò criminalibus familiares eximuntur à iurisdictione iudicum secularium, & puniri debent ab inquisitoribus, excepto crimine lęsæ maiestatis, & nefando crimine contra naturam, & rebellionis vel seditionis publicę. Item à laicis iudicibus coercendi sunt familiares, qui contra literas securitatis à principe concessas deliquerint: & qui rebelles & contumaces fuerint aduersus mandata regia, & proditores & raptores mulierum: & publici latrones, & effractores ecclesiarum, monasteriorum, vel aliarum ædium, & incendiarij: & qui alia crimina, vel his maiora, vel atrociora commiserint: & qui pro caciter aut pertinaciter contemnunt regios iudices: & qui eis resistunt: & qui officia secularia exercentes, in officio suo delinquunt.

20 Cæterum seculares iudices cōprehēdere possunt familiares, propter illa etiam crimina, quorū cognitio ad inquisitores pertinet: sed tunc, statim eos remittere debēt ad suos iudices cum probatione summaria delictorum, idque sumptibus familiaris delinquentis. Item eadē cōstitutione cauetur, vt quoties familiares deliquerint in vrbe, aut loco vbi non residēt inquisitores, toties teneantur ostendere iudicibus loci in quo familiaris deliquit, exemplum sententiæ aduersus eum ab inquisitorib⁹ latę, cum testimonio publico, quo planè cōstet satisfactum esse sententię contra eum super illo crimine latę.

21 Si verò lis oriatur inter inquisitores, & seculares iudices, sup cognitione

tione criminis à familiare cōmissi, tunc referenda causa est ad regiam curiam cū probatione delicti summaria: vt causa cognita per duos consiliarios regios, & alios duos senatus sanctę inquisitionis, simpliciter & sine strepitu & figura iudicij causa remittatur ad illos iudices, ad quos eius cognitio pertinere visa fuerit: & ab hac sententia supplicare non licet. Præterea si discordes fuerint hi supremi iudices in remittendis reis, nec tres in vnam 24 sententiā cōsenserint, rex ipse consulendus est. Interim autem custodiendus est familiaris ab eo iudice, qui comprehendit illum: sed super sedendum est in causa, donec remittatur ad suum iudicem, cui facta declaratione statim restituendus est, si fortè ab alio iudice vinctus fuerit. Hactenus regia constitutio, data die. 10. & confirmata die 19. Martij, anno domini. 1553.

22 Ex quibus omnibus perspicuū est, cognitionem homicidij simplicis à familiare commissi ad inquisitores pertinere. Quid autem adulterij? quidam dicebat, maius crimen esse adulterij, quàm homicidij: sed id verum non est. Nam siue animum attendas ad Dei offensam, siue ad reipublicæ damnum, siue ad facti atrocitatem, siue ad legum pœnas, longè grauius esse homicidium, quam adulterium inuenies. c. si quod. q. 33. q. 2. Socinus in rubri. de adult. in fine. & noster Padilla in. l. trāsigere. C. detrāsf. nu. 77.

23 Atqui non pauci iurisperiti putant Scæuolam iurisconsultum aliud sensisse: verùm illi non bene considerarunt, quid Scęuola dixerit: is enim inquit, matre & vxore hæredibus institutis ita cauit: à te vxore charissimapeto, ne quid post mortem tuam fratribus tuis relinquas: scis vnum fratrem tuū filium nostrum occidisse, dum ei rapinā fecit: sed & alius mihi deteriora fecit. l. Lutius. §. matre. ff. de legat. 2.

24 Ex his verbis extremis quidam male conijciunt, deteriora illa fuisse adulterium cum vxore testatoris commissum: sed ij non perpendūt illum, quem adulterum esse fingūt, fratrem esse vxoris, quam testator neque vocasset charissimam, neq; hęredem instituisset, si eam adulterium cū incestu commisisse sciret.

25 Quòd si quispiam dixerit, adulterium fuisse commissum, cum alia vxore testatoris: is primùm consideret, nihil tale in specie proposita retulisse Scęuolam: deinde neq; facta esse præsumenda, neq; extraneam personam esse intelligendā, nisi expressa sit. Postremo, illud consequi absurdissimum, q̄ simplex adulterium deterius esset, quā parricidium: neq; enim illud simplex fuit homicidium, sed occidit sobrinū auunculus, idest ex sorore nepotem. l. si emancipati. C. decollati. l. si ita. §. Chrysogonus. ff. de verbo. oblig. l. Lutius. §. matre. de lega. 2. l. 1. ff. de parric.

26 Ergo verba illa, mihi deteriora fecit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecit, de alijs criminibus adulterio grauioribus accipiēda sunt: vel per hyperbolem & excessum ab offenso & irato testatore dicta fuere: vel certè comparatiuum pro positiuo interpretandum est, vt in illis Martiani verbis, si seruus vxorem domini corrupisse dicatur, aut aliud qd grauius admisisse: non enim facilè grauiora crimina repetire licebit, quā ea sunt quę Scęuola & Martianus commemorant: comparatiuū autem pro positiuo positum ſępissimè obseruatum est l. interdū. §. 1. ff. de publica. l. 2. §. cęterum. ff. vi bon. rapt. l. benignius. ff. de legib. l. 1. C. de dolo. vide Tiraquel. lib. de pœnis. causa. 1.

27 Sd iam ad inquisitores, aliosque ministros reuertamur: quorū officia cùm sint perpetua, necesse est vt interdum rationem suorum munerum reddant: quod valde quidem vtile est, vt qui malè fecerint, puniātur: qui autem bene, laudē & præmium consequantur: deniq; vt omnes cautiores fiāt, est enim cōmodum vt animi pendeant, neque eis quicquid velint, efficere liceat: nā vt Aristo. ait, licentia quicquid libet agendi, nō potest malum quod est in quoquo homine cauere. Erāt & Athenis magistratꝰ logistę, quibus omnes magistratu functi, intra triginta dies, quam magistratu decessissent, administrationis rationē reddebāt: præco autem proclamabat his verbis: quis vult talem tali functum magistratu de anteactæ vitę accusare facinorib⁹? & qui accusare volebat, admittebatur. Huiꝰ quoq; rei meminit Plato lib. 6. de legib. hoc verborum tenore: nemo iudex magistratusue sit, qui gesti officij rationē sui, non referat, præter eos, qui regum instar finem rebus imponunt. Obserua exceptionem à diuino Platone positam, qui indecens esse iudicauit, vt supremi iudices maleuolorum calumnijs, sicut cæteri iudices, exponantur. l. 1. C. vt omnes iud. tam ciuil. quam mil. Aristo. 6. polit. c. 4.

28 Solet igitur creari magistratus qui visitet inquisitores, & omnes alios ministros: quem ob eam causam visitatorē appellant. Hunc Plato eligendum esse censet, virum penè diuinum, quem inuenire difficile esse fatetur. Creandus ergo est ad hoc munus vir aliquis moribus & eruditione cōspicuus, & ætatis maturæ: is (vt apud Platonem est) in omni virtutum genere cunctis excellere debet, quique nō pauciores, quam quinquaginta, natus sit annos. Is visitare omnes inquisitorū prouincias, & quicquid correctione dignum cognouerit, ad inquisitorem generalem & senatum referre debet. Fines mandati diligenter obseruet, nec sit hospes eorum, quos visitat: neq; ab eis aliquid accipiat, neq; per interpositas quidē personas. Si verò vnus non sufficit, alter vel plures eligēdi sunt. Pœtus Thrasea apud Cornelium Tacitum lib. 15. annalium inquit: olim quidem non modò prætor aut consul, sed priuati etiam mittebantur, qui prouincias viserent, & quid de cuiusque obsequio videretur referrēt, trepidabātque gentes de æstimatione singulorum. Solus (vt audio) magnus meus auunculus Franciscus Simancas ecclesię Cordubeñ. Archidiaconus, vir profectò reipublicæ non pœnitendus, hoc munere sine collega hactenus functꝰ est: nam priuatim hodie creari solent visitatores quoties in aliqua prouincia id expedire videtur. Plato. 12. de legib. 4. instru. tolet. c. 3.

29 Præterea prohibitum est inquisitoribus & ministris, ne quid emāt ex bonis publicatis, etiam si publicè vendantur. Qui verò aliquid emerit, quamuis id faciat palam & bona fide, nihilominus in sententiam excōmunicationis incurrit, & centum aureorum mulcta puniēdus est. 4. instru. Toletana. c. 23.

30 Item omnes ministri sanctę inquisitionis iurare tenentur coram inquisitoribus & episcopo, seu eius vicem gerente: qꝫ officia sibi commissa fideliter exercebunt: quod alij quoque magistratus & ministri reipublicæ similiter iurare solent. Clem. 1. §. porro. de hæret. l. rem nō nouam. C. de iudi. l. iubemus. 2. de erogat. milit. anno. li. 12. & illic Ioānes de Platea.

31 Iurant pręterea inquisitores, cōsultores, & cęteri, qꝫ arcana omnia fideliter celabūt: quę si quis eorum prodere ausus fuerit, dignus profectò est qui officio priuetur, & alijs etiam pœnis, pro criminis qualitate puniatur: nam id grauius delictū est genere suo, quā furtū. Quamobrem sapienter admodum vetus disciplina regum Persarum, silentium vitæ periculo sanxerat. Et sicuti Quintus curtius lib. 4. memorat, lingua grauius castigatur, quā vllum probrum, neque magnam rem sustineri posse credunt ab eo, cui tacere graue sit, quod homini facillimū voluerit esse natura. Vñ apud eosdē Persas nemo cōsiliorū est conscius, præter optimates taciturnos & fidos: vt Ammianus Marcellinus. li. 21. est author. Ex omnibus, quibus humana pectora serijs grauibusque complectuntur affectibus, nullam difficiliorem credit Fabius, declamatione. 19. quam silentij virtutem: adeò prōptissimo sermone facile delinquimus: additque non prodere secretum, primam fuisse sapientiam in priscis illis morum mentiumq; rectoribus 4. instru. Tolet. c. 4. Domi. Sot. lib. de ratione tegendi secretum. q. 1. Ioannes Bohemus lib. 3. de moribus omnium gentium cap. 24. Angelus in. l. athletas. §. calumniator. de his. qui not. infam. Brunus lib. 3. de legat. cap. 2.

32 Addendum eodem est, qꝫ magistratus & cæteri ministri qui reipublicę consilijs interſunt, vsque adeò arcana omnia fideliter custodire tenentur, vt ante pati debeant fortunarum & vitæ dispendium, quā

vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ea volentes, inuiti, aut coacti reuelent. Nam cùm arcana reipublicæ sint propter salutem vniuersorum, ab illis vsque ad animam & sanguinem custodienda sunt, quibus tota respublica arcana sua cõmittit, & honores atque stipendia pro officijs tribuit, & qui iureiurãdo fidem suam in idipsum astrinxerunt. Quod quidem tantò magis seruari debet, quantò res ipsa, grauior & periculosior sit: puta si torqueatur quispiam, vt earum rerũ arcana reuelet, quæ in sacro inquisitorũ foro aduersus hæreticos decerni solét. Soto prope finem de rat teg secre.

33 Salaria inquisitoribus & ministris à republica soluenda sunt, cui magno quidem labore, sed maiore vtilitate inseruiunt. Cuilibet igitur inquisitori præfinita sunt sexaginta millia annua, hodie centum millia numorum: quorum quilibet æstimatur duobus numulis æreis, quos albos vulgo appellant: iudici bonorum publicatorum triginta millia: promotori fiscali totidem: tabellioni siue notario triginta: executori sexaginta, receptori totidem: nũtio viginti millia: custodi ianuarum decem millia: medico quinq; millia: quę salaria possunt augeri arbitrio generalis inquisitoris, & soluenda sunt à receptore temporibus prafinitis: qui si secus fecerit, priuari poterit ab inquisitoribus ipsis officio. 4. instru. Tolet. cap. 2. & instru. 3. Valdolitana cap. 13.

34 Hęc omnia salaria soluuntur ex bonis publicatis: & pars tertia præstari debet in principio cuiusque quadrimestris: & exinde deberi incipiunt, ex quo iudices & ministri proficiscuntur ex domibus suis ad negotia huius sanctæ inquisitionis tractanda: quòd si moriantur ante quadrimestre completum: nihilominus eorum erunt, nec ab hæredibus repetéda sunt. l. legatus ante quam. ff. de legatio. l. 1. §. diuus Seuerus. de extraordi. cogni. l. sed addes. §. vltim. ff locati. 2. instru. Hispalen. c. 2 l. tempus. ff. de vacatio. & excusatio. munerum.

35 Illud prudenter admodum instructionibus continetur, vt inquisitores & cęteri omnes ministri per se ipsos officijs inseruiant, non autem per substitutos: atque id quidem iustissimè, quia eorum industria eligitur, non aliorum: nec iustitia patitur, vt alter onera subeat, alter verò stipendia & honorem ferat. Rectè igitur Alexander Seuerus dicere sæpe solitus erat, eos esse promouendos, qui per se rempublicam gerere possent, non per assessores: & vnum quemque id agere debere, quod nosset. 3. instru. Valdolita. cap. vlti. Aelius lampridius in Alexandro Seuero. l. vlti. de excusa. tuto. l. nullus qui nexu. C. de decurio. lib. 10. l. 1. §. ne autem. C. de caduc. tollendi. c. vlti. §. 1. de offic. delegat.

36 Ministri autem abesse non debent,

bent, nisi prius veniam ab inquisitoribus impetrauerint, quam illis concedere possunt, vsque ad viginti dies duntaxat: qui verò absens fuerit vltra viginti dies, aut venia nõ impetrata discesserit, salario priuetur: & absentię ministrorum scribantur, & salaria illis non soluãtur à receptore, nisi libro absentiarum inspecto: & ita senat⁹ epistolis quibusdam scripsit.

37 Præterea cautum est multis instructionum capitulis, vt ministri omnes suis stipendijs cõtenti sint, & munera non accipiant, ne poculenta quidem, aut esculẽta: qui verò accepisse aliquid conuictus fuerit, officio priuetur, duplum soluat, in excommunicationis sentẽtiam incurrat: ac decem millibus numis mulctetur: & qui ex ministris id sciuerit, & inquisitoribus non reuelauerit, ijsdẽ pœnis subiaceat. 1. instru. Hispalen. c. 25. & instruct. 2. c. 1. & instruct. 4. Toletana. c. 15. & 18.

38 Ad hæc, nemo esse debet minister huius sancti officij in ea prouincia, in qua inquisitor sit eius consanguineus, vel dominus. Prohibitum quoque est, ne quispiam ministrorum alicui negotiationi se immisceat, neque id facere possit, per interpositas pśonas: qui verò contra fecerit, officio priuetur: & viginti millibus numis mulctetur: & qui hoc nõ prodiderit, excõmunicetur. 4. instruct. Toleta. c. 12. & in fine omnium instructionum scriptarum, & in impressis. fo. 21.

39 Si quid autem leuius commiserint hi ministri, ab inquisitoribus puniri debent: si verò aliquid grauius in officio admiserint, ad inquisitorem generalem & senatum referendum est: vt si causa id expostulet, officio illos priuet, quę pœna iure recepta est, vt qui delinquunt in officio, priuentur, aut interdicantur illo. 1. instruct. Hispalẽ. cap. 27. l. 1. de legatio. l. si aliquid. C. de fusce pto. & archar. lib. 10. regia. l. 12. titu. 29. parte. 7.

40 Prohibitum quoque est ijsdem instructionibus, ne quis duob⁹ officijs præsit, neue duobus fruatur salarijs. Quod si in omnibus officijs publicis, & beneficijs ecclesiasticis seruaretur, longè profectò melius, rebus publicis cõsultum esset: neq; enim occuparet vnus, quę multis sufficerent: neq; multi deficerent, vbi vnus non sufficit. Vnde Plato. lib. 8. de legibus: duas artes, inquit, aut studia duo diligenter exercere humana natura nõ patitur. Nemo etiam satis potest arti quidem vni vacare, & alterius artis opifici præsidere. Quam ob causam eodem libro statuebat, vt qui duab⁹ artibus vacaret, vinculis, mulcta, expulsione, vnam tantum complecti cogeretur. Et lib. 2. de republi. idem Plato ait, impossibile esse, vnũ plures artes bene exercere. Et rursus lib. 3. eiusdem operis: singuli singula rectè

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctè cõficere possunt: plura verò minime. Quod si quis plura tractare aggrediatur, in singulis ita deficiet, vt in nullo euadat egregi⁹. Et Arist. lib. 2. politi. prauum videri ait, ab homine vno plures magistratus geri: vnicũ enim ab vno optimè perficitur opus. Et iterum lib. 4. Profecto munus quodque melius, si quis vni tantum procurationi vacet, obitur, quam si multis negotijs distineatur. Xenophon quoq; lib. 8. de Pædia Cyri, scriptum reliquit: fieri non potest, vt qui multis vtitur artibus, is homo omnia pulchrè faciat. 4. instru. Toleta. c. 18. Arist. 2. polit. c. 9. & lib. 4. c. 15. Thomas lib. 4. de regimi. princip. c. 20. l. si plures. ff. de pact. ca. 1 89. distin. l. quisquis. C. de postul. l. hac par. de proxi. sacro. scrit. lib. 12. regia. l. 10. tit. 4. parte. 3. Lucas in. l. omnes iudices. de decurion lib. 10.

41 Qui occidit aut vulnerat officiale, puniri debet ab inquisitorib⁹, & relinqui curię seculari, si crimẽ fuerit dignum morte: & ita Leo. 10. constituit, & eo iure vtimur. Alberti. lib. de secreto. nume. 64.

De occultis.

1 *Occultorum criminũ variæ species sunt,*
2 *Hæreticus occultus an sit excommunicatus ipso iure?*
3 *Hæreticum purè intellectualem, non incidere in sententiam excommunicationis, theologorum fere omnium sententia est.*
4 *Ecclesia non habet potestatẽ super actus solos interiores.*
5 *Ecclesiam non habere potestatem super actus solos interiores, multis argumẽtis probatur.*
6 *Ecclesia quos actus interiores punire & prohibere soleat.*
7 *Hæreticus qui hæresim quam corde cõcipit, verbo aut scripto pavit, licet occultissimè, in sentẽtiam excommunicationis incidit.*
8 *Hæreticum purè mentalis inueniri potest, contra Pighium.*
9 *Hæreticus purè mentalis, qui hæresim occultissimã amico detegit ab eo cõsiliũ petes, an incidat in excõicationem.*
10 *Hæreticus purè mentalis an incidat in excommunicationem, tametsi per iocum dixerit, se aliquando hanc aut illam hæresim credidisse?*
11 *Hæresis purè mentalis, quæ nunquã prodijt in actum exteriorem, nõ eget absolutione inquisitorum.*
12 *Hæreticus occultus qui alios inficit, debet statim iudicibus indicari.*
13 *Hæreticus occultus an se ipsum prodere teneatur?*
14 *Hæreticum se quispiam esse confitens in foro pœnitentiæ, & neque pœnitentiã agere, neque alios quos scit hæreticos esse prodere volens, an indicari possit a sacerdote?*
15 *Hæresim in confessione dictam, quando sacerdotes indicare debeant.*

Titul. XLII.

1 MVltifariam crimen aliquando occultũ dicitur: nam est crimen per se occultũ, quod nihil habet vnde possit ab hominibus cognosci: hoc est crimen, quod sola cogitatione committitur, & solo corde retinetur, nec voce aut opere extra procedit.

procedit. Est & crimen occultũ per accidẽs, quod extrinsecus progreditur, sed testibus probari non põt. Hoc aũt crimẽ quãuis occultissimũ sit, posset tũ ab aliquo naturaliter audiri, aut videri. Crimẽ quoq; occultũ dicitur, quod plenè probari nequit: & illud item quod non est manifestum aut notorium. c. vestra de cohabit. clerico. & mulie. & illic interpretes. Alfon. lib. 2. de pot. leg. pœn. capit. vlti.

2 Quęri autem solet, an hæreticus occultus excõmunicatus sit ipso iure, & in alias etiam pœnas incidat, contra hæreticos statutas. Cui quęstioni simpliciter iurisperiti respondent, quod etsi hæresis occulta sit, nihilominus occult⁹ hæreticus incidit in illas pœnas. Qui si hoc putant verum esse, cùm hęresis natura sua est occulta, id est purè mentalis siue intellectualis: procul dubio vehementer errant. Sin autem de occulto, loquuntur, quod opponitur probabili, aut notorio, sententia eorum vera erit. Sic igitur accipienda est horum iurisperitorum sententia. Ioan. Gofre. Raimũ. & glos. in Clemẽ. 1. 5. verum de hęret. & inibi Paul. Stepha. & Ioan. Imole. numero. 18. & Cardin. in. 5. vltim. Item. Abba. Ioan. de Anan. & Felin. in cap. vltim. de hęretic. Andre. Tiraq in. l. si vnquam. C. de reuocand. donation. verbo reuertatur. nume. 240.

3 Nam quòd hęreticus purè intellectualis, qui nunquam hęresim prorulit, non incidat in sententiam excommunicationis, neq; ob eam rem subiaceat iudicio ecclesiæ, aut iurisdictioni ciuili, constans & recepta theologorum sententia ferè omnium est: quam frustra impugnare conatur Arnaldus Albertinus, Petrus de Palude. in lib. 4. senten. distinct. 13. Antoni. 3. par. sum. titul 24. cap. 4. Angel. in sum. verb. hęretic. nume. 2. Sylvest. verb. excõmunicatio. 7. Caieta. verb. hæresis. in fin. Ioan. Driedo. lib. 3. de liber. Christ. pagi. 60. Alfons. lib. 2. de iust. hęretic. puni. cap. 12. & iterum libr. 2. de pote. leg. pœn. cap. vlti. Hermas. lib. 2. de instaur. religion. cap. 6. Soto. in lib. 4. senten. dist. 22. quęstio. 2. arti. 3. contra. Alberti. lib. de agno. asser. cat. q. 33.

4 1. Maxima & præcipua ratio huius propositionis est, quia vt concorditer theologi docẽt, ecclesia nõ habet potestatem super actus solos interiores, neq; illos sua iurisdictione, dirigere, prohibere, aut punire potest. Gerson in regul. morali. Duran. in lib. 4. senten. dist. 11. q. 8. Petrus Palud. ibidem. distin. 13. & Almain. distinct. 17. quæst. 1. artic. 3. & iterum tract. de potest eccles. ca. 10. & rursus tract. de autho. eccles. ca. 3. Caietan. & Fran. Victo. sup Tho. 22. quæst. 11. ar. 3.

5 Quæ sententia multis argumẽtis vrgentissimis comprobatur. Primo quia leges humanæ gubernare nequeunt cogitationes hominum, neq; illas iudicare, quia eas

Universidad de Deusto
Biblioteca

non cognoscunt. Ad hæc ecclesia nunquam vsa est hac potestate, ergo eam non habet: nam otiosa esset potentia, quę nunquam aliquid operatur. Præterea ecclesiæ nullam potestatem aut iurisdictionē exercere potest per solos actus interiores: non excommunicare non absoluere, non sacramenta aliqua ministrare: igitur neq; potestatem habet super actus interiores. Deinde verum ac tritum proverbium est, quod ecclesia non iudicat de occultis. Ad postremum occultorum actuum cognitio soli Deo reseruata est, neque enim iuxta intuitum hominis Deus iudicat: Homo nāq; videre potest, quæ apparent, dominus autem intuetur cor. Accedit Paulo Apostol. qui ad Corint. scribens inquit: nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat dominus qui manifestabit consilia cordium: de cogitationis de pœn. ca. Tua nos. e. sicut de Simon. e. humanę autem 22. quęstio. 5. lib. 1. reg. ca. 16. & 1. ad Corint cap. 4.

6 Contrariam tamen opinionem defendere conatur Adrianus pontif. Maxim lib. quæstionū, cui subscribit Albertus Pighius. lib. 6. Hierarch. eccles. Sed argumenta illorum facile refelli possunt: nam etsi ecclesia nonnunquam prohibere aut punire videatur actus interiores, non eos solos tunc intuetur, sed actus alios exteriores: quorum interiores vel sunt causę vel rationes. Nam interior actus duobus modis considerari potest: priori, per se tantum, puta cum in toto corde nascitur & consummatur, & extra non procedit: quo casu loquitur theologorū agmen: posteriori modo considerari potest simul cum actis exterioribus tanquam causa commissionis aut omissionis illorum: tunc autem perspicuum est, ꝙ iudicio & iurisdictioni ecclesię subijciuntur ac iudicum etiam secularium. Verbi gratia, propter actum aliquē exteriorem inquiri poterit, de intentione & voluntate, de scientia vel ignorantia, ac de alijs id genus: cęterū solus actus interior, sine actu aliquo exteriori, non subijcitur humanæ legi. Adrian. quo lib. 8. Albert. Pighius lib. 6. Hierar. eccl. c. 6.

7 Theologi omnes vno ore fatentur, quod is, qui hęresim, quam corde concepetat verbo aut scripto peperit, quamuis id dolanculum, & occultissimè fecerit: nihilominus eo ipso in sententiam excommunicationis incidit, & alijs pœnis hæreticorum obnoxius est. Nam etsi eadem omnino causa esse videatur huius hæretici & illius qui hęresim corde occultat, differentia tamen inter vtrūque magna est, occultum enim per se habet ex propria natura, non subesse cognitioni sensitiuę, ex qua incipit humana cognitio, secundum quam ecclesia iudicat: occultum verò per accidens, subiacet sensibus humanis, etiam testibus probari nequeat. Quam ob causam huiusmodi occulta sępe

pe iudicantur ab ecclesia, occultis peccatorib⁹ excōmunicatis: quod tamen de alijs occultis purè intellectualibus nusquam ab ecclesia factum fuisse legitur: vt non immeritò recepta sit à doctissimis hęc differentia, quæ apud plurimos & prudentissimos durat. Omnes theologi supra citati. ca. Porro de sent. excō. cap. clericis. de immu. eccles. lib. 6. glo. in clem. 2. §. verum de hæret.

8 Neque audiendus est Albert. Pighius loco prænotato, negans inueniri posse hęreticum aliquem purè mentalem: quia statim hęresis cōsummata, vt ille ait prodit exteri⁹, neque potest celari, si electio errori coniūcta, efficax perfectaq; sit. Ego verò non sanè discipio quid prohibere possit ne hęresis consummata retineatur in corde, aut hæreticus purè mentalis propter metū, aut pudorem, vel ob aliam quamlibet causam celare tamen hęresim nequeat. Nam quòd solo corde consummari possit hęresis, non puto ipsum Albertum Pighium inficias fuisse iturum: sicut enim fides virtus est, quę perficitur interius, sic ex oppolito hęresis intimè cōsummatur solo dissensu interiori cum consensu impię voluntatis: quem admodum Caietanus tradit, & ante illum docuit Bal. Errauit tamen in alio Bald. putans, hęreticum purè mentalem excommunicatum esse, & hæreticorum pœnis coerceri posse: quem recentiores quidam pari errore sequuti sunt. Sed vt paulò ante dixi, ea opinio concorditer ab omnibus, iure quā optimo iam pridē explosa est. Caiet. 22. quęst. 11. art. 3. Bald. in l. Si quis non dicam rapere. C. de episcopis. & cleri. Ioan. de Ana. in. c. si quis epš. de hæretic. Ludoui. Careri. tract. de hęret. nu. 87. Albert. li. de agno. ass. cath. quæstio. 25.

9 Peregrina quęstio est, an hęreticus purè mētalis, qui corā inquisitoribus occultissimā hęresim cōfitetur, vel eā reuelat amico, petēs ab eo cōsilium, incidat in excōmunicationē propter illum actū exterioré: Cui respōdit Frāciscus victoria, talē hęreticū excōmunicatum non esse, quia exterior ille actus est bonus, & hęreticus nō protulit hæresim asserendo illā: cui sententię vehementer assentior: illud quoque addens, multò magis eandē sentētiam locū habere, cum hęreticus in foro sacro pœnitentię intellectualē hęresim cōfessus fuerit: quia nō modò actus ille bonus, sed pius etiā, & extra iudiciū humanū est. Frāc. Victoria super Tho. 22. q. 11. art. 3. ca. si sacerdos de offi. ordin. Couarru. in c. peccatum. de reg. iur. lib. 6. part. 2. reg. 1. nu. 7. vide Chrys. in epistol. ad Hebrę. homil. 21 colu. vlti.

10 Illud autem maiorem dubitādi rationem habet, quod idē ille celebris theologus addit, hęreticū, scilicet purè mētalem excommunicatum non esse, tametsi per iocum dixerit, se aliquando hanc, aut illam hęresim credidisse: quia non

Universidad de Deusto
Biblioteca

asserit hæresim illam, sed tantum narrat, aut refert. In qua equidem opinione subsisto: nam qui aiunt sufficere qualemcūq; actum exteriorem, vt hæreticus incidat in excommunicationem, non addunt, necessariam esse assertionem in illo actu. Accedit eodē, quòd in re tam seria iocus execrabilis est: nam vt alibi quoque retuli.

Non patitur ludum fama, fides, oculus.

Fauet nihilominꝰ illi opinioni vulgare iurisperitorum prouerbiū: qui declarat, narrat, aut refert, nil noui facit. Quamobrem fortasis hęc opinio benignitatis gratia defendi poterit. l. Nam ludus. ad. l. aquil. l. hæredes. §. 1. de testamen. l. Adeò. §. cum quis. de acqui. rerum domin.

11 Ex distinctione supra scripta inter occultū per se & occultum per accidens, colligenda est vera intelligentiā, cuiusdam capitis primæ instructionis Hispalen. vbi cùm generaliter primum tradatur forma publicę abiurationis, deinde hæc exceptio ponitur: nisi crimen vsque adeò fuerit occultum, vt solus pœnitens illud sciat, nec ab alio reuelari possit: tunc enim secretò reconciliatus, absoluendus est. Hoc inquam intelligi debet, cùm hæreticus intellectualem hęresim protulit vel scripsit, & nullus eam audiuit vel legit. Nam hęresis purè mentalis, quę nunquam prodijt in actum exteriorem non eget absolutione inquisitorum, neque abiuratione, aut reconciliatione: sed sufficit eam proprio sacerdoti confiteri, & ab illo beneficium absolutionis impartiri potest. Prima instructione Hispalen. cap. 5. directo. inquisi. fo. 159.

12 Cæterùm etsi occultus hæreticus sit, qui alios inficit atque peruertit, potest ac debet statim iudicibus indicari, nulla præcedente monitione: quia subuersus est, qui est huiusmodi. Alios occultos peccatores monemus & corripimus, vt resipiscant, vt eorum existimationi consulamus: cæterum de pertinaci hæretico, qui perniciosissima reipublicę pestis est, qui spirituale venenum propinat catholicis, nulla spes cōuersionis est: quam ob rem publicum bonum, prę ferri debet bono illius priuato. Et hęc est constans theologorum & iurisperitorum sententia, quam & Leo ille magnus probare videtur, sermo. 4. de collectis, dicens, Manichęos vbicunque latentes vestris presbyteris publicate: magna est enim pietas, prodere latebras impiorum, & ipsum in eis, cui seruiunt, diabolum debellare. Tum addo tria, vnum quòd hęreticus non in te, sed in Deum peccat: Alterum, quòd non frater, sed hostis est: tertium, quòd qui ecclesię non credit, is neque te corrigentem audiet. Tho. 22. quęst. 33. artic. 7. Hostiē. in sum. tit. de hærer. col. 4. Innoc. in cap. 1. de testib. cog. Gōsal. de hęre. pra. quę. 6. theolog. in

in li. 4. senten. dist. 19. Albert. Pighi. lib. 1. hierarch. eccle. c. 4. Alfo. lib. 2. de iust. hæret. puni c. 25. Sotto. lib. 5. de iust. & iur. quæstione quinta art. 1. Vide titulum de denuntiatione.

13 Quæri autem solet, an hęreticus occultus teneatur seipsum prodere, cùm in generali inquisitione interrogatur à iudice vtrùm sciat aliquem hęreticum esse, idque sit nulla prędecente infamia? Prima fronte videri posset, quòd talis hæreticus teneatur seipsum prodere: quia quoties iudex iustè interrogat, toties subditus debet illi dicere veritatē. At in proposita specie iudex iustè inquisitionem generalem facit. Nihilominus tamen contraria sententia verior & benignior est, iugum enim domini suaue est, & onus eius leue: esset autem res grauissima, obligare aliquē, vt se prodat sine indicijs interrogatus. Quā ob causam beatus ille Chrysostomus super epistolam Pauli ad Hebrēos, scriptum reliquit: nō tibi dico, vt te prodas in publicum, neq; vt te apud alios accuses: sed obedire te volo prophetæ dicenti: reuela domino viam tuam: neque enim quispiā se ipsum prodere tenetur, iudici iniustè interroganti: iudex autem nisi præcedant indicia, non iustè interrogat istum tāquam reū, sed tanquam testem. Quam ob rē poterit reus iustè celare crimen dicens, nescire se quis fecit, quia non sic scit, vt dicere teneatur. cap. quis aliquando de pœni. distin. prima. Chryso. in epist. ad Hebrēos. homi. 31. col. pe. & ad popul. Antiochen. homi. 41. Caie. 22. q. 70. ar. 1. Domi. Soto. lib. de rat. te. secre. mēb. 2. q. 7.

14 Deinde quęritur si quis in foro pœnitentię confitetur, se hæreticū esse, & non vult agere de tam graui crimine pœnitentiam, neque alios prodere, quos scit hęreticos esse, quid tunc faciet sacerdos? Albericus & quidam alij respondēt, q; poterit hoc reuelare illis, qui prodesse possint & non obesse. Sacerdos enim (vt isti aiunt) tūc non est astrictus sigillo confessionis, quia hæreticus non vult agere pœnitentiam. Sed hæc opinio falsissima est, quia sacerdos eò etiam casu obligatus est sigillo sacramenti, quod ei nullo modo frangere aut aperire licet. Neq; enim potest vnquā tā grauę periculū ecclesię imminere, quo nō sit grauius violare huiꝰ cōfessionis sacramentū. Alberic. post Ray. in rub. C. de hæreti. nu. 8. cōtra illos est Hostien. in summa. tit. de pœn. §. in quo tenētur. Archid. in ca. sacerdos. de pœnit. dist. 6. Alex. Ale. 4. par. q. 78. mēb. 2. ar. 1. Gerson. sermo. de pœnitētia. & iterū sermo. 2. contra superbiā oēs theologi lib. 4. sent. dist. 21. Martinus Nauarrus referens plures in eodē cap. sacerdos nu. 119. Ioan. Medina lib. de pœnit. titu. de cōfes. celāda. domi. Soto lib. citato supra. mēb. 3. q. 4. Alberti. de agnos. assertio. catho. quę. 25. & lib. de secreto num. 211. & est cōmunis omnium sententia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 Adde quòd si liceret tales hæreticos indicare, deterrerentur illi à sacramento confessionis,& pœnitentiam non agerent,nec alios hæreticos proderent: econtrario autẽ sacerdotes possunt salutaribus monitis confitentibus prodesse,ac bono communi consulere,prædicando in genere contra hæreticos, & admonẽdo generaliter inquisitores & alios iudices. Cæterùm species vna duntaxat excipitur,in qua licet hæresim in cõfessione dictam reuelare: scilicet, cùm hæretici simulata confessione, hæreles suas persuadere conantur ipsismet sacerdotibus:quod nonnulli hæretici Lutherani tentasse dicuntur: in qua sola specie verº esse poterit versiculus ille:est crimen hęresis,quod neq; cõfesio celat.Nã si de cõfesione intelligatur,quæ est vera accusatio, (quanuis fiat ab impœnitente) falsissimus esset,atq; adeò Christianis auribus indignus,vt supra memorati tradunt.

De officio receptoris. Titul. XLIII.

1 *Receptoris officium quod sit.*
2 *Receptor qualis eligendus.*
3 *Receptor adesse debet bonorum sequestrationibus.*
4 *Sequestratio & depositum quomodo differant.*
5 *Sequestratio quo pacto fieri debeat.*
6 *Sequestro quomodo tradenda sunt bona reorum.*
7 *Sequestro quando non traduntur bona reorum.*
8 *Bona aliena conscripta cum bonis hæreticorum proprijs dominis sunt restituẽda.æs etiam alienum protinus soluendum est.*
9 *Receptor quæ bona reorum distrahere debet.*
10 *Bona reorum quæ seruari possunt locanda sunt à receptore & sequestro.*
11 *Bona reorum vendi non debent nisi auctione constituta,quod & in locatione seruandum est.*
12 *Fiscus simplum duntaxat præstabit pro euictione,quanuis duplum vel triplum receptor promiserit.*
13 *Bona hæretici,postquam ille fuerit damnatus,cui & quomodo tradenda.*
14 *Bona reorum, de quibus lis est, & quæ pignori nexa sunt,quando & quomodo vendi possint.*
15 *Bonorum publicatorum distractio propter temerarias lites differenda non est.*
16 *Bona fisco & alijs communia, si commode diuidi nequeant,à quo vendenda sint.*
17 *Receptorum pœna,si secus fecerint ac tenentur,in ijs quæ sui muneris sunt.*
18 *Receptores & alij officiales non possunt quicquam emere ex bonis publicatis.*
19 *Receptores vnius prouinciæ non debent occupare bona hæreticorum quæ ad alios receptores pertinent.*
20 *Receptores pecuniam à sequestro receptam,vel ex bonorum venditione coactam,intra tres dies proximos deponere debent in arcam publicam.*
21 *Receptores debitoribus fisci nequeunt remittere,aut donare pecunias.*
22 *Receptores transactionem facere nequeunt.*
23 *Receptores quo pacto se gerere debeant cum fisci debitoribus.*
24 *Causæ fisci quomodo agendæ.*
25 *Debitoribus fisci quod spatium temporis concedi possit,vt comparẽt pecunias, quam fisco soluant.*
26 *Bona reorum æstimari debẽt antequã vẽdantur: & præconia in loco celebri facienda.*
27 *Receptor,si aliquid emerit expecunia fisci suo nomine, non fisco sed sibi acquirit.*
28 *Receptor,si rem alienam vendidit putãs esse hæretici, tenetur domino pretium restituere.*

1 REceptor vulgò appellatur qui bona publicata recipit, qui mandato regis procurator fisci est: & bona confiscata petit, defendit, vendit: & salaria & alias impensas, sancti officij soluit.

2 Is eligendus est adhoc munº qui vir probus & locuples sit, & rationes conficere & referre sciat, & fideiussores idoneos dare debet, vt persoluant reliqua.

3 Ad officium receptoris pertinet adesse bonorũ sequestrationibº: & si enim generaliter in causis ciuilibº prohibita sit sequestratio, in criminalibus tñ frequẽtissimè fieri solet:præsertim in causis grauioribus, qualis est hæresis:ne quis bona publicãda,vel surripiat vel absondat l.si quis intra.C.de bon.da.

4 Et quanuis id,quod sequestratiõ appellant,depositũ magis esse videatur,quã sequestrũ,quia hoc est, quod à pluribus in solidũ,certa cõditione custodiendũ reddendũque traditur:depositũ verò ab vno dũtaxat fieri põt:& sequestres quoq; à depositarijs in eo differant, qº illi plurium partiũ se medios gerãt, & apud eos eandẽ rẽ, de qua controuersia est, plures deponant: depositarij aũt ab vno etiam deligantur: ego tamẽ, vt apertius loquar, & sequestrationem & sequestrũ vsurpabo.l.propriè.&.l.licet.ff. depos. l.sequester & inibi Alciat. de verb. significatione.

5 Sed ad receptores redeamus. Sequestratio fieri nõ debet,nisi antecedente iussu inquisitorum:fieri aũtẽ debet per exequutorẽ coram receptore & notario sequestrationũ, & alio tabellione, & omnia bona reorum,quę in eorũ potestate inuẽta fuerint,& ab alijs nõ possidẽtur, scribenda sunt sigillatim in indice, siue inuentario:& eius bina exemplaria conficienda sunt,ab vtroque notario seruanda.l.si quis intra.C. de bon.dam.l.3.de boni.vac.lib.10. secunda instructione Hispalensi. cap.8.

6 Ea omnia bona tradenda sunt sequestro cum inuentario subscripto ab executore & eodẽ sequestro & notarijs: alterũ autem exemplar, custodiendum est à notario sequestrationum:& eligendus est ab executore & receptore sequester, ciuis aliquis idoneus,qui non sit consanguineus hęretici, neq; malo genere natus.& ita quodam senatusconsulto cautum est.

7 Sed quando proceditur contra hominẽ mortuũ,non debẽt sequestro tradi bona illiº,sed scribẽda & obsignanda sunt, & fideiussoribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

datis relinquenda sunt possessoribus. Sed neque reorum bona, deponenda sunt apud sequestrum, cũ ex crimine delato confiscatio bonorum fieri non debet, quemadmodum quibusdam senatusconsultis continetur.

8 Si bona aliena cõscripta fuerint cum bonis hæretici, confestim dominis eorum restituenda sunt. Aes quoque alienum soluendum est ex bonis sequestro traditis non expectato totius causæ exitu. Demum si reus fuerit absolutus, omnia eius bona protinus ei reddenda sunt. l. vlt. ff. de requir. reis. 4. instru. Tolet. cap. 22.

9 Res tempore perituras, & quæ deteriores fiunt, item ea quę nimiũ sumptuosa sunt (veluti iumẽta aut venalitia) receptor distrahere debet iussu inquisitorum: neq; enim sine permissu eorum quicquam facere potest. Ex alijs quoque causis vendere poterit, præsertim res superuacuas, putà, vt ędificia sarciãtur, ne agri inculti sint: si qua pecunia sub pœna debetur, vt restituatur: denique vt reus alimenta percipiat. l. Aristo. l. igitur. l. ait prętor. §. vlt. ff. de iure deliberan.

10 Deductis necessarijs impensis, pecunia quæ superfuerit ex venditione earum rerum deponenda est apud eundem sequestrum: & nihil de ea receptor attingere debet, donec reus damnatus sit. Cæteræ autem res, quę seruari possunt, locandæ sunt iustis pretijs à receptore atque sequestro: & ita multis instructionum capitulis continetur.

11 Sed ea bona & quę fuerint confiscata non sunt vendenda nisi auctione constituta, & prędonio addicenda sunt plurimo licenti. Idem erit seruãdum in locatione, ijsdem enim iuris regulis locatio & venditio consistit. 2. instruct. Hispal. c. 9. l. 2. ff. locati.

12 In his autem venditionibus fides & diligentia exigenda est à receptore: & quanuis duplum vel triplum receptor pro euictione promiserit, re tamẽ euicta, fiscus simplum duntaxat, præstabit. l. non intelligitur. §. diui & l. si curator. ff. de iur. fis.

13 Hæretico dãnato sequester statim tradere debet bona omnia receptori corã duobus notarijs, neq; quicquam recipere aut vendere potest, nisi coram eis. Iudex vero bonorum publicatorum, instantia receptoris præconibus conclamare iubeat auctionem futuram quisquis sua interesse putauerit, sciat bona publicata vendẽda esse: ac si quid petere voluerit, ad iudicẽ veniat, & ius suũ persequatur: nemine autem veniente, bona immobilia distrahenda sunt, & in auctione addicenda trigesimo die, præconijs & alijs solennibus antecedentib⁹, idest, receptore & cęteris quorum interest citatis. 4. instru. Tolet. ca. 24. l. 1. & 2. C. de fid. instruct. & iur. hasię. fiscal. lib. 10.

14 Res verò, quæ in controuersia sunt,

sunt, nõ debent à receptore distrahi, sed differenda est eorum venditio, donec lis finita sit: res autem nexas pignori distrahere possunt receptores: ita tamen vt non lędatur ius creditorum: sed si quid superfluũ est in re, ea lege vendatur, vt in primis creditoribus præcedentibus satisfiat: & si quid superfuerit fisco inferatur. l. res quæ. ff. de iur. fisci. 4. instruct. Toletan. ca. 23.

15 Verùm propter temerarias lites non est differẽda diu bonorum publicatorum distractio: sed ea bona vendi poterunt: & deponenda est apud sequestrum quantitas pretij ęqualis æri alieno in iudiciũ deducto, & ęstimationi litis: sicuti quodam senatusconsulto decretum est.

16 Bona prętera communia fisco & alijs si cõmodè diuidi possunt, diuidenda sunt: si verò commodè diuidi nequeunt, aut vtilius est, vt integra & indiuisa vendãtur, id fisci priuilegium est, vt etiam si minima portio ad eum pertineat, vniuersa à receptore distrahantur, sed pretium suę partis tantùm fisco tribuendum est: reliquum alijs dominis restituendum. l. 1. C. de vendit. rerum fisc. lib. 10. & 4. instructione Toleta. c. 23. quemada. quæst. 5.

17 Receptores nihil prętermittere debẽt ex his quę supra scripta sunt: nam si secus fecerint, in sententiam excommunicationis incurrent, & centum aureorũ pœna plectentur, & præterea damna omnia fisco resarcient. eodem. c. 23.

18 Neq; receptores, neque alij officiales quicquam emere possunt ex bonis publicatis, nec per se nec per interpositas personas, etiamsi ea publicè vendantur: qui cõtra fecerint, in supra scriptas pœnas incurrent. 4. instruct. cap. 24. l. non licet. ff. de contrah. empt. l. aufertur. §. 1. ff. de iur. fisc.

19 Receptores vnius prouincię nõ debent occupare bona hęreticorũ, quę ad alios receptores pertinent: sed eos certiores earum rerum facere: qui secus fecerint officio priuati, & damnum & duplum soluent. 2. instructio. cap. 11. confert. l. Titiũ & Mæuium. §. 1. ff. de adminis. tutorum.

20 Omnes numos receptos à sequestro, & pecuniam ex bonorum vẽditione redactam receptores intra tres dies proximos deponere debent in arcam publicam tribus clauibus occludendam: quod facer senatus noster excommunicatione & pœna pecuniaria sanxit.

21 Receptores, fisci debitoribus pecunias remittere nequeũt: & si quæ sint ab eis remissę, reuocantur. Idẽque erit in donationibus: nõ enim ad hoc eis cõceditur bonorum administratio, vt perdant. l. imperatores. ff. de pact. l. filius familias. ff. de donati.

22 Sed neque transactionem receptores facere possunt: nulli enim procuratorum principis, non consulto principe, transigere licet, & eo iure vtimur. l. nulli. ff. de transa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.1.de off.procura.Cęſa.4.inſt.c.23.

23 Illud quoque obſeruare debent, quod Vlpianus.lib.ſingulari, de officio curatoris reipublicæ his verbis ſcripſit. Proſpicere reipublicæ ſe curitati debet pręſes prouinciæ, dummodo nõ acerbum ſe exactorem, nec contumelioſum prębeat, ſed moderatum, & cum efficacia benignum, & cum inſtãtia humanum: nam inter inſolentiam iniurioſam, & diligentiam non ambicioſam, multũ intereſt. Et hæc quidẽ receptoribus dicta videri poſſunt, qui fiſci debitores inquietare non debent, ſi modo ius fiſci ſaluũ ſit.l.ſi bene collocatę.ff.de vſur.

24 Cauſę fiſcales agendę non ſunt, niſi prętentibus his, qui negotijs fiſci ſolent interuenire: quod ſi non interueniente fiſci aduocato deciſę fuerint, in integrum reſtituuntur.l. non intelligitur.§.pen.&.l.ſi fiſcus. ff.de iur.fiſci.

25 Fiſcalibus debitoribus petentibus ad comparandam pecuniam, vt eam fiſco ſoluant, dilatio duorũ vel trium menſiũ concedenda eſt, iudicantis arbitrio: prolixioris autem temporis ſpatium à rege poſtulandum eſt.l.in fraudem.§.fiſcalibus.ff.de iure fiſci.

26 Res æſtimari debent antequam vendantur, & præconia facienda ſunt in locis frequentioribus ciuitatis, aut oppidi vicinioris: & omnia legum ſolennia ſeruare tenetur receptor in ſubhaſtatione & auctione.l. hac editali.§.is illud. C. de ſecu.nupt.l.iubemus.C.de defenſ.ciuit.Petrus rebuſus.tract. de pręconijs & licitati.

27 Si receptor emerit aliquid nomine ſuo ex pecunia fiſci, nõ fiſco ſed ſibi acquirit: poterit tamen fiſcus alijs bonis receptoris non ſtãtibus, agere actione hypothecaria, vt ſcribit.Gabriel quemada.quęſtio.21.

28 Si receptor vẽdidit rẽ alienã, putans eam eſſe hæretici, tenetur reſtituere pretiũ dño.l. Bene à Zenone. C.de quadr. pręſ. Quemada.q.22.

De ordine procedendi. Titul. XLIIII.

1 *Inquiſitores quid facere debeant, cum primum prouinciam aliquam, aut ciuitatem ingrediuntur, quas nunquam ingreſſi fuerant.*
2 *Inquiſitores clerum & populum præconio conuocare debent, cum primum ingrediuntur aliquam ciuitatem.*
3 *Inquiſitores, vbi primũ ad aliquam prouinciam perueniunt, quale edictum proponere debent.*
4 *Inquiſitorum alter viſitare debet prouinciam, alter verò in ciuitate, vbi ſedes eorum conſtituta ſit, manere.*
5 *Inquiſitores vicißim facere debent viſitationem, & generalẽ inquiſitionẽ.*
6 *Inquiſitores & eorum miniſtri, quorum hoſpitio vti non poſſint.*
7 *Inquiſitio generalis quando fieri ſoleat.*
8 *Inquiſitio ſpecialis quid ſit, & quando fiat.*
9 *Inquiſitio ſpecialis quando fieri poſſit in crimine hæreſis.*
10 *Inquiſitores an procedere poſſint aduerſus hominem bonæ famæ propter literas ſecretas alicuius.*
11 *Teſtes quomodo ab inquiſitoribus excipi debent, cum ad illos veniunt teſtificã di gratia.*
12 *Citatio realis quid ſit, & quid verbalis.*
13 *Reus citatus ex diuerſis locis & eodem tempore ab epiſcopo & ab inquiſitoribus, coram quibus ſe ſiſtere debet.*
14 *Rei quid ab inquiſitoribus interrogandi ſint prius.*
15 *Reos quid amplius interrogare oporteat.*
16 *Rei decem primis diebus poſt eorum capturam benignè admonendi ſunt, vt veritatem fateantur.*
17 *Rei admonendi ſunt, vt relictis & abiuratis erroribus conuertantur.*
18 *Hæretico quot monitiones fieri debeant.*
19 *Hæretico tres monitiones fieri debere, quare verior ſit ſententia.*
20 *Rei ter admoneri ſolent, antequam à promotore fiſcali accuſentur.*
21 *Promotor fiſcalis quando & quomodo proponere debet accuſationem reis.*
22 *Accuſationis copia reo fieri ſolet.*
23 *Teſtium ratificatio quomodo & coram quibus fieri debet.*
24 *Teſtes cum ſibi & prioribus teſtimonijs non conſtãt, quomodo tractandi ſint.*
25 *Teſtimonia ſi inter ſe cohæreant quomodo & quando reis edenda ſint.*
26 *Inquiſitores quando ad ſententias vel interloquutiones procedere debeant.*
27 *Inquiſitores generaliter interrogare debent reos de ſocijs criminum, & de ijs à quibus hæreſes didicerunt.*
28 *Rei, ſi ſuſpicione aliqua premantur, interrogari debent de ſocijs & ſceleribus ſuis, adhibitis etiam tormentis.*
29 *Inquiſitor, qui prius cognoſcere cepit de aliqua cauſa, alijs in eadem præferendus eſt inquiſitoribus.*
30 *Hæreſis cauſa ſimpliciter & de plano tractanda eſt.*
31 *Inquiſitoribus Hiſpaniæ præſcriptũ eſt cap.quodam.3.inſtructionis, vt de plano & abſque ſtrepitu procedant in cauſis hæreticorum.*
33 *Hæreticorum cauſæ quanta poteſt fieri breuitate tractari debent, vt pluribus inſtructionum capitulis continetur.*
33 *Hæreticorum cauſæ non ſunt differendæ ab inquiſitoribus, vt reos complures ſimul puniant.*
34 *Reos in carcere incluſos æquum eſt aut quàm citiſſimè puniri, ſi pœna digni ſint: aut abſolui, ſi culpa careant.*
35 *Inquiſitores multis prudẽtibuſque interrogationibus vti debent.*

1 VT vniuerſum ordinẽ iudicij ſanctiſſimę huius inquiſitionis curſim breuiterq; diſſeramus, neceſſe eſt à primo inquiſitorũ ingreſſu rem ipſam exordiri. Cũ primum igitur inquiſitores ingrediũtur prouinciã aut ciuitatem, quas nunquam ingreſſi fuerant, debent in primis literas delegationis, quibus inquiſitores creati ſunt oſtendere capitulo eccleſiæ maioris & conſiſtorio ciuitatis: vt conſtet eos cauſarum hæreſis iudices eſſe. prima inſtruct.Hiſpalen.cap.1.l.obſeruare.de offi. procõſul.& leg.l.1.C. de mãdat.prin.c.cũ in iure.de offi. de lega.Brunus li.1.de legatio. cap. 8.cum ſequenti.

2 Deinde, conuocare debent pręconio clerum & populum, vt certo die feſto conueniant omnes in eccleſiam maiorem, vt illic ſermo de catholica fide habeatur, & potestas & iuriſdictio inquiſitorum, & quamobrem miſſi ſunt, publicè declaretur. Poſthæc, ſermone finito, præcipiant inquiſitores vt omnes ſimul coram cruce, ac libro euangeliorum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

geliorum, iurent se prestaturos fauorem & auxilium sancte inquisitioni, eiusque ministris: & q̃ non impedient illos per se vel per alios, aut quouis quæsito colore. Quod iusiurandum specialiter prestare tenentur seculares iudices, & eorum ministri: & in actis scribendum est à tabellionibus inquisitorum. Præterea confestim legendę sunt corã omnibus literę monitoriæ aduersus cũctos rebelles. prima instruct. Hispalen. c. 1. &, 2. confert. c. vt commissi. §. conuocandi. de hæret. li. 6. c. excommunicamus. §. moneãtur. eodem. titul. lib. 5. authent. si vero C. de hæreti.

3 Post hæc proponere debent inquisitores edictum cum dilatione triginta vel quadraginta, vel plurium dierum, prout melius eis visum fuerit: intra quam quicunque spõte, suos errores & hęreses coram inquisitoribus plenè confessi fuerint, & alios hæreticos indicauerint, admittendi sunt ad pœnitentiam salutarem, & ecclesiæ catholicę reconciliandi: nec mortem aut vincula, nec bonorum publicationem patientur: sed inquisitorum arbitrio, pro qualitate personarum & criminum, pœnam aliquam pecuniariam soluẽt, aut eleemosynas dabũt: quod benignitate regia cõcedi solet: cuius gratiæ patentes literę inseri debent edicto. 1. instru. Hispalen. cap. 3. &. 7. confert. c. vergẽtis de hæret. & Hostien. in sum. tit. de hęre. col. 2.

4 His actis, alter inquisitorum visitare debet prouinciam, & quæcũque ierit edicta generalia proponet quibus præcipiet sub excõmunicationis pœna, vt quicũque nouerit, aliquid factum vel dictum contra fidem catholicam, & legem euangelicam, id protinus inquisitori reuelet. Si quid autem relatũ fuerit, scribendum est secretò per tabellionem inquisitorum. Alter verò inquisitor manere in ciuitate, in qua sedes eorum constituta fuerit, & ordinandis actis causarum præsidere debẽt. Sin autem res nulla sit quæ hũc residere cogat, ne otiosus sedeat, aliam quoq; prouincię partem eodem ordine visitabit. quinta instruct. Hispal. ca. 2.

5 Hanc visitationẽ & generalem inquisitionem vicissim facere debent inquisitores per omnes vrbes & municipia prouincię suæ: qua in re qui negligentes fuerint, officio priuandi sunt. In hac autem visitatione possunt inquisitores compellere, vt iurent ac testimonium perhibeant, eos omnes quos expedire crediderint. Simile quippiã fieri solebat tẽporibus Iustiniani: sed non ea synceritate, qua nostri inquisitores vtuntur. ca. excommunicamus. §. adiicimus. &. §. vlti. de hæretic. const. nouella. 17. præcepta præsidum. §. enim vero.

6 Cauere autem debent in hac visitatione inquisitores ab hospitio eorum, qui consanguinei sint, vel affines hæreticorum, ludęorum, & Mahu

Mahumetanorum: quod etiam seruare tenentur ministri eorum, neq; ab hospite quippiam gratis accipiant: quia stipendijs suis contenti esse debent: & quia non leuis amicitia propter eam causam cõciliari solet: nã vt Homerus cecinit, loco fratris hospes est: vnde priscis viris iungi hospitio, erat arctissima iungi amicitia: & hospitio renunciare, nil erat aliud, quam amicitię renunciare. Adhæc, tam firmum erat ius hospitij apud veteres, vt nulla ratione, nisi renũciatum dissolui posset. Quod exemplo Quinti Crispini Romani, & Badij Campani comprobat Liuius. li. 5. 2. belli puni. Et Aristote. lib. 2. magnorum moralium, amicitiarũ, inquit, hospitalis validissima videtur: neque enim vllus in ea est communis, de quo ambigatur, finis. Et in libris sacris sæpè hospitij mentio facta est: nam & Eliseus hospitibus suis fauit. lib. 4. regũ cap. 4. &. 8. 4. instru. Toletan. ca. 19. Arist. lib. 2. magno. moral. ca. 11. Gellius. lib. 5. c. 13. Conrad. Brun. li. 3. de legatio. cap. 8.

7 Per inquisitionem verò procedunt inquisitores, plærumq; motu proprio ratione officij sui: & interdum ad alterius promotionem, vel denunciationem: idque vel generaliter vel specialiter: generaliter inquirunt, quoties prouinciam visitant, & generalia edicta proponunt ad inquirẽdos occultos & incertos hæreticos: & hæc inquisitio non exigit necessariò præcedentem infamiam, sed ratione officij fieri potest, ac debet, in fidei catholicæ fauorem, & Christianę reipublicæ vtilitatem. c. excommunicamus. §. adijcimus. &. §. vlti. de hęret. l. 25. de his qui sup religi. conté. C. Theod. Bart. in. l. 2. §. si publico de adult.

8 Specialis inquisitio est per quã specialiter de certis personis & criminibus inquiritur: & hæc fieri nõ debet: nisi præcedat infamia, quę vicem accusationis obtinet. Gene. 18. Luc. 16. c. qualiter de accus. Hipol. cons. 53. Gratus cons. 59. lib. 2.

9 In crimine tamen hæresis procedi potest ad hãc specialẽ inquisitionem propter indicia & suspiciones, & præsumptiones verisimiles: etiam si infamia nõ præcedat, quod tamen cautè atque secretò fieri debet, ac sine damno cuiusquam. ca. excõmunicamus. §. adijcimus. de hæret. & inibi Cardi. Ioan. de Ana ni. & Felin. ca. vt officium. in princ. eod. titu. lib. 6. & illic Dominic. & Philip. Fran. Bart. in. l. congruit. de offi. præsi. Bald. in. l. Iubemus. C. de proba. Alciat. in. ca. 1. de offic. ordi. nume. 49.

10 Quæsitum scio, an inquisitores procedere possent aduersus hominem bonę famę propter literas secretas alicuius, quib⁹ de illo aliqua crimina hęresis, vel apostasię indicabantur? Et prima quidem fronte videbatur id non licere ac prohibitum esse quadam epistola decretali Innoc. iij. placuit tamen plęriſq; eo casu procedi posse: si modo is

qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui literas ad inquisitores misit fide aliqua dignus esse videatur, & iuramento id confirmauerit apud inquisitorum delegatos siue commissarios: parui enim refert, vtrum voce, vel scriptis quispiam reum iudicibus indicet. Adde q̃ multi qui longè absunt, non aliter possunt hæreticos indicare: eorum igitur testimonium repellendum nõ est. Quod neque Innoc. iij. negat: cuius decretalis epistola, de illis tãtum loquitur, qui famosos libellos occultè mittũt, aut spargũt. Quod idem iam olim Trajanus Plinio rescripsit his verbis, sine authore propositi libelli, nullo crimini locum habere debent: nam & pessimi exẽpli, neque nostri seculi est. Author idem Plinius lib. 10. epistolarum. c. inquisitionis. §. tertiẽ. de accusati. l. 3. cũ seq. de famos. libel. C. Theod. c. testes. 3 quæst. 9. Adde Thom. 22. q. 67. ar. 3. Lucam de Pena in. l. vlti. C. de bon. vac. lib. 10. Angel. tract. de malefi. parte, hęc est quædã inquisitio. Hippol. in practica. §. cõstante Alciat. in. c. 1. de offic. ordin. nu. 34. cum seq. Albert. lib. de agnosce. assertio. cathol. q. 34. nume. 54.

11 Cùm testes ad inquisitores veniunt, vt contra hæreticos vel suspectos testificentur, exhortandi sunt atque monendi, ne odio, inimicitia, aut alio prauo affectu, falsum testimonium perhibere audeant: & præterea declarandum est illis, quàm graue scelus cõmittant falsi testes omnes: sed hi præcipuè, qui de crimine hæresis innocentes infamant: quòd si zelo catholicæ fidei se moueri dixerint, scribenda sunt eorum testimonia. Post hęc, visitatione peracta, conuenire debent inquisitores, & collatis & perseruatis testimonijs, conuocatisque si opus fuerit viris peritis, promotore fiscali id postulante, de comprehẽdendis reis deliberabunt. 4. instruct. Tolet. c. 20. & instru. 5. Hispal. c. 1.

12 Deinde, quidam reorum reali citatione, alij verbali citandi sunt: realis citatio est, quæ fit per capturam: verbalis quæ fit per literas, vel per nũtium. De citatione reali suo loco satis diximus multa: de citatione verbali hoc ferè tantùm obseruandum est, quòd tunc demum fieri debet, cùm de leuiori crimine agitur, vel cùm leuiter suspectus est reus: nam si graue crimen sit, & plenè probatum: citatione reali opus est, ne reus fugiat. Addo etiã quòd citatio verbalis causam continere non debet, propter quam reus citatur: ideoque neque loci neq; temporis neq; delicti declaratio requiritur: sed generaliter illi præcipiendum est, vt se sistat coram inquisitoribus, quia volunt ab eo quędam scire. Clem. 1. de hæret. Brun. lib. 4. de hære. c. 6.

13 Quòd si reus ex diuersis locis citatus fuerit eodem tempore ab episcopo & ab inquisitoribus, sistere se debet coram inquisitorib⁹: quia ad causas fidei specialiter delegati sunt: nisi fortè aduersus exemptos procederet

procederet episcop⁹ iure delegato: quo casu locus esset gratificationi. In Hispania tamen semper in his causis præferẽdi sunt inquisitores, vt alibi dixi. ca. sanè de offi. de lega. ca. studuisti de offi. de lega. iuncto. ca. vt cõmissi de hæret. li. 6. l. si quis graui. §. si cum omnes & ibi Ioann. igneus ad Silani. Archid. Ioã. And. Domin. & Philip. Franc. in ca. per hoc de hæret. lib. 6. Ioan. de Anani. & Felin. in. ca. excõmunicamus. §. vlti. eodem titul. Iacobatius libr. 2. de concil. art. 5.

14 Post hæc, rei ab inquisitoribus interrogari debent, qui sint, quibus parentibus orti, quibus locis commorati, quibus officijs & exercitijs educati: vt ex eorum confessione (quę scribenda est à tabellione) intelligi possit, vtrùm vita eorum, cũ dictis testium congruat. Sed in primis necessarium est, vt de locis in quibus conuersati sunt, diligenter interrogentur: primò, vt videant iudices, an in locis illis verisimile sit, hæreses fuisse dictas: deinde, vt ex confessione reorum constet, eos in locis illis fuisse, in quibus hæreses dictas esse probatur: postremò, ne falsis testibus locus relinquatur, probandi negationem coarctatam loco & tempore. Sed multa simul interroganda non sunt, ne reus cum Sycophãta Plautino dicere possit: multa simul rogitas: nescio quid expediam potissimum: sin vnum quicquid singillatim & placidè pcunctabere, & meum nomen, & mea facta, & itinera, ego faxo scias. Plautus in Trinun.

15 Deinde, quærendum est ab eis, nunquid sciant, quam ob causam citati aut comprehensi sunt: qui si palàm confessi fuerint veritatem, peracta erit eorum causa. si verò dixerint, se nescire quamobrem vocati aut vincti sint, tunc inquisitores addent, non esse moris officij sanctę inquisitionis, quempiã sine causa citare, aut comprehendere, aut in carcerem mittere: proinde conscientias suas exonerãtes, Deum solum præ oculis habentes, excogitent, num forte dixerint, aut commiserint aliquid aduersus fidem catholicam, & legem euangelicam: quòd si adhuc negauerint, aut se non recordari, dixerint, protinus monitiones fieri debent, quemadmodum iam dicturi sumus. Omnia autem interrogata, responsa, dictaq; reorum à notarijs præscribenda sunt.

16 Benignè igitur admonendi sunt rei, & subinde exhortandi, vt simpliciter plenè, ac verè fateantur, quicquid commiserint contra catholicam fidem: & vt caueant ne fortè cõtra se ipsos, aut cõtra quoslibet alios falsum testimonium dicãt: quod si fecerint, benignè cum eis agetur: sin autem veritatem occultauerint, audietur promotor fiscalis, & fiet iustitia. Quę monitiones eodem tenore renouandę sunt, intra decẽ primos dies post capturam reorum, & ita olim eadem dilatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

latio decem dierum concessa fuit Nestorio per Celestinū papam. 4. instructi. Toleta. ca. 6. Alfons. lib. 2. de iusta hæret. puni. cap. 1.

17 Admonendi autem sunt rei, vt relictis & abiuratis erroribus, conuertantur. Quod Paulus apost. Timoth. docet in quiens: cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati, ne quando det illis Deus pœnitentiam: idest, si fortè aliquādo illuminati à Deo pœniteant de errore, & resipiscant à diaboli lalaqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Hæc est voluntas eius, qui vult, omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, vt beatus Bernar. ait. Hoc denique velle se perhibet, qui non simpliciter, capite vulpes, sed capite inquit, nobis vulpes paruulas. Sibi ergo & sponsæ suæ, hoc est catholicę ecclesię, iubet acquiri has vulpes, cùm ait, capite nobis. Itaq; qui hæreticum admonet, illò intētionem suā dirigere debet, vt errātem conuertat: cogitans illud Iacobi apostoli: qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam suam à morte, & operit multitudinem peccatorum. 2. Timoth. 2. Iacob. 5. Bernar. super cantic. sermo. 64. Alfons. lib. 2. de iust. hæret. puni. cap. 18.

18 Sed quæri solet, quot monitiones hæretico fieri debeant. Alfons. Castr. duas tantum fieri debere cōtendit: quia non plures exigit Paul. in epistola ad Titū. Apostolus tamen de his monitionibus non loquitur, sed de correctione extraiudiciali: vel certè illic non traditur ordo procedendi ad punitionem hæretici: sed tantùm docet Paulus, hæreticum pertinacem vitandum esse: quod post vnam duntaxat correptionem fieri debet, cum constat illum insanabilem esse.

19 Quamobrem fortassis multi aiunt, Paulum vnam tantum correptionem ibidem exigere: nō enim legitur apud eos, post primam & secundam correptionem, sed post vnam solam: sic enim est apud Irę neum. lib. 3. aduersus hęres. apud Tertulli. lib. de prescriptio. aduersus hæretic. apud Cyprian. lib. 3. ad Quirinum. Apud Ambros. in eandem epistolam Pauli ad Titum, & ibi idipsum adnotarunt alij: & fatetur Hierony. hanc quoq; lectionem apud quosdam Græcos se reperisse. Verius igitur est, vt tres monitiones requirantur, quod & consuetudine receptum est, nam trinis diebus fieri solent: & alibi sæpè tres monitiones requiruntur. Alfons. lib. 2. de iust. hære. punit. ca. 1. epist. ad Titu. c. 3. Gonsa. de hęret. prauit. quęst. 8. act. 3. synodi Chalcedonē. c. cōuenientibus. 1. q. 7. canō. apost. 32. c. Deus omnipotens. 2. q. 1. ca. omnes decimę. 16. q. 7. ca. de presbyterorum. 17. q. 4. ca. contingit. 2. de sent. excom. ca. nouit de iudic. c. de illicita. 24. q. 3. ca. 1. de milite vasal. qui contu. est libro feudo. Ioannes Lupus allegatione de hæresi. §. 4.

Tres

20 Tres autem monitiones fiūt antequam reus à promotore fiscali accusetur: alia præterea fit ante publicationem testimoniorū: alia ante sententiam quęstionis habendæ, alia ante canonicā purgationē. Sed hę omnes admonitiones, modestè fieri debēt, & cum charitate: nō aūt asperè, aut cū rigore: ne suggestione aut metu iudicum, rei ea, quę non cōmiserint, confiteantur. Et ita epistola quadā senatus sanctę inquisitionis sapiēter admodū cōtinetur.

21 Quòd si tribus monitionibus iudicum, reus nihil confessus fuerit, promotor fiscalis decimo die à tēpore capturæ, proponet accusationem, in qua reum de his criminibus accusat, quæ testium dictis cōprobata sunt eaq; articulosa factorum cōmemoratione complectitur. Cęterum personarū nomina, locus, ac dies commissorum crimi 23 num, in accusatione occultantur: cętera verò nominatim exprimuntur. Verbi gratia, promotor fiscalis accusat Bucerum, dicens illum hęreticum esse: quia certo die presentis anni, coram certis personis, in quodam loco, dixit, votum castitatis esse impossibile, ac proinde neminem obligare: cui cùm quidam ex his, qui id audierūt, dixesset, hāc hęresim esse Lutheri, respōdit Bucerus animo ptinaci, nō esse hāc hæresim, sed verā sententiā: vñ cōcludit ꝓmotor fiscalis petēs, Bucerū hęreticū declarari, & grauissimis pœnis cōtra hęreticos iure statutis, puniri.

22 Huius accusationis copia reo fieri solet, cui protinus per articulos respōdere debet: eiusque respōsum à tabellione coram inquisitoribus illico scribendum est. Quòd si adhuc negauerit, aduocatus ei datur, qui nihil ferè aliud facere solet, quā ea, quę in accusatione cōtinentur, negare: ac simul asserere reum esse, & semper fuisse catholicum, idque ex pluribus eius pijs rectisq; operibus euidenter constare: & apud omnes existimationem eius integrā optimamque semper fuisse. Deinde cōcluditur, & ad probationem eorum, quæ vtrinq; allegata sunt, terminus à iudicibus præfinitur: intra quem promotor fiscalis testes iterum producet, & reus suas defensiones probat. ca. qualiter. 2. §. debet de accus. Albert. lib. de agnos. assertio. cathol. q. 24. nu. 23.

Vocati aūt à iudicibus tēstes, diligenter perscrutari & interrogari debent: ac primùm eis dici solet, nunquid sciant, quorsum vocati sint? Qui si responderint scire, aut suspicari, se vocatos esse propter illam causam, in qua testimoniū coram eisdē iudicibus perhibuerunt: tunc iterū ab eis quęritur, an meminerint eius, quod in eadē causa testificati sunt: & an id verū sit, & vtrū velint addere, detrahere, mutare, aut corrigere aliquid: interim aūt quicquid respōderint scribendum est fideliter à notario: deinde iterū examinātur: & priora testimonia illis ostendi non solent: vt pla-

Cc nius

Universidad de Deusto
Biblioteca

nius veritas aut mẽdacium, ex eorũ constãtia, aut in constãtia deprehẽdatur: etenim (vt in prouerbio est) mendacem memorẽ esse oportet. Demum hæc ratificatio coram iudicibus & tabellione ac duabus religiosis ac discretis psonis fieri debet. Nam cùm pars ipsa, cuius interest, adesse non potest, eius vice interuenire debent honestæ personę. l. 1. §. si pecunia. ff. de posit. l. sed si quis ex signatoribus. ff. quemad. testa. aperi. c. vt officium. §. verum. de hæret. lib. 6.

24 Quòd si posteriora testimonia, cum prioribus cõgruentia nõ fuerint: tunc testibus legi debent priora testimonia, & interrogãdi sunt, cur illa tam variè dixerint? & modestè monendi, vt in veritate persistant: postremò quicquid respõderint, scribendum est: & testes varij ac vacillantes in custodiam mittẽdi sunt, etsi id causa deposcit torquẽdi & puniẽdi sunt. l. eos. de falsi. l. ex libero. de quæstionibus.

25 Si verò testimonia conueniẽtia fuerint, edenda sunt reis post dilationem concessam ad probationes faciendas: sed nomina testium occultari solent: quia vel illis, vel sanctæ inquisitioni graue periculum ac detrimentũ ex testium reiectione immineret. Deinde per triduũ testimonia illa descripta reis relinquuntur: quo tempore lapso respõdere debẽt singulis testimonijs per articulos, negando aut confitendo. Quòd si hæreses confessi fuerint acta ferè causa erit: sin autem adhuc negauerint, communicare debent cum aduocato exceptiones ac defensiones, quas contra testes, & eorum testimonia proponere atq; probare sibi expedire putauerint: ad quarum probationẽ iterum dilatio concedenda est. c. vlt. §. 1. de hęret. l. 1. C. de dilation. cum seq.

26 Quibus omnibus peractis, iudices cum assessoribus & consultoribus, probationibus excussis, deliberabũt: & iuxta causarum merita ad sentẽtias vel interloquutiones procedent: & innocentes absoluent, & pertinaces iudici seculari relinquerit: & suspectos pro criminũ, personarum, & probationum qualitate, condemnabũt ad quæstionem, vel abiurationem, vel purgationem, vel carcerem, vel relegationem, vel vt pœnam pecuniarum soluãt, vel eis iniungent, vt ieiunijs, orationibus, & eleemosynis suam culpam purgent, & redimant.

27 Item illud quod penè omiseram diligenter iudices curabũt, vt reos generaliter interrogẽt, de socijs criminũ, ac de omnibus alijs, à quib⁹ hæreses didicerunt, & quos hæreticos esse, vel fuisse sciunt. Quòd si quid eorũ retexerint, id à notario scribendũ est in librisinquisitionũ. Neque dubiũ est, quin liceat in crimine hæresis de cõscijs interrogare, quia vergit impietas in maximã reipublicæ pernitiem: & quia peior est crimine lęsę maiestatis: quinta instructio. Hispalen. cap. vltim.

Bald.

Bald. conſ. 95. li. 5. Ioan. Dtic. li. 1. de libert. Christi. pag. 228. Domin Soto. lib. de rat. regen: secret. mẽbro. 2. quæstio. 6. dd. in. l. repeti. de quæstio. & in. l. vlt. C. de acusa.

28 Nã si in multis alijs criminibus hoc licet multò magis in hæresi. Iulius Paulus. lib. 5. senten. tit. de quęstio. inquit: in criminibus eruẽdis, quęstio quidem adhibetur: sed non statim à tormentis incipiẽdum est: ideoq́ prius argumentis quęrendum est: & si suspiciõe aliqua reus arguatur, adhibitis tormentis de socijs & sceleribus suis cõfiteri compellitur. Et idem in eodem lib. titu. ad leg. Iul. maiest. in reum maiestatis inquiri prius cõuenit quibus opibus, qua factione, quibus hoc authoribus fecerit: & idipsum in crimine falsę monetæ, & in alijs quibusdam sancitum est. l. 1. C. de falsi. monet. l. Diu⁹ Adrian. ff. de custod. reorum. l. & si certus. l. prius. ff. de senat. consul. illani.

29 Cùm autẽ à diuersis iudicibus aduersus eosdem hæreticos procedi possit, ille inquisitor qui prior procedere incœpit, alijs in eadem causa præferendus est. Quamobrẽ inquisitores aliarũ prouinciarum ad illum qui præuenit mittere debent testimonia: & quicquid contra reos habuerint: etenim præuentioni locus est inter inquisitores, quia inquisitio succedit in locum accusationis: & quemadmodum pręfertur in accusatione, is qui pręuenit: sic etiam in inquisitione. 3.

30 Illud quoq; sciendũ est, q⁹ in his criminibus procedi debet simpliciter & de plano, sine aduocatorum strepitu: & illis solennibus omissis quę magis ordinẽ iudiciorũ, & ritũ actorũ, quã substãtiam & veritatẽ causarũ respiciũt. cap. vlt. de hæret. lib. 6. clem. sæpè de verb. signi. glo. in extrauag. ad reprimẽdũ quomodo in læsę maiestatis crimine proc. Oldrald. cõs. 115. Socinus senior cõs. 54. lib. 4. Philip. Corn. conſ. 315. lib. 3 Felin. in. c. 1. de libel. oblati. Brun. lib. 4. de hęret. c. 5.

31 Pręterea capite quodã tertię instructiõis cauetur, vt oẽs inquisitores Hispanię in procedendo aduersus hæreticos & suspectos eundem ordinem seruent: quod quia in vsu non erat fecimus octoginta capitula, quibus idem ordo iudicij vbiq; sibi constet: quæ quidem ab omnibus inquisitorib⁹ custodiẽda sunt, quemadmodum edicto generalis inquisitoris continetur, quod typis excussum est anno domini sex qui millesimo sexagesimo primo.

32 Postremò pluribus instructionũ capitulis cõtinetur, vt in causis quãta fieri põt breuitate ꝓcedatur: nec differãtur, aut suspẽdantur, spe

Universidad de Deusto
Biblioteca

futurarum probationũ: quia fortè nunquã superueniẽt, & interim rei opprimũtur, & eorũ bona dissipãtur ac dilabũtur. 3. instru. Valdolitana. c. 2. & 3. & iterũ. 4. Toleta. c. 6. & rursum. 5. Hispalen. cap. 6.

33 Quas ob causas hoc vnum animaduertendũ & vitandũ est, quod inquisitores quidã facere solẽt: qui vt reos quamplures simul puniant, multorũ causas, iamdudũ cõclusas diuti' differunt atq; suspẽdunt: vnde fit, vt rei quĩ plenè suos errores confessi sunt, carceris pœnam indignè patiãtur: & squalore, tabe, ac diuturna custodia macerentur: & quod lõgè grauius & periculosi' est, vt cõfessiones iustè factas reuocare, & euanescere in cogitationibus suis, atque interdũ mori, ac desperare soleant. Sãctius igitur & benignius fiet, si plenè cõfessi, ecclesiæ protinus reconcilientur, quod die festo intra ecclesiam aliquã satis solenniter fieri poterit: excepto si iusta causa aliud facere cogat.

34 Gratianus & Valẽtinianus. Aug. de custodiendis reis legẽ huiusmodi cõdiderũt: de his quos tenet carcer inclusos id aperta diffinitione sancimus: vt aut cõuictos velox pœna subducat, aut liberandos custodia diuturna nõ maceret. Cõstantinus quoq; alia lege cõstituit, vt salubrib' locis custodiãtur vincti, & vsurpata luce subleuẽtur, ne pœnis carcerũ perimantur: quod innocẽtib' miserũ, noxijs nõ satisfeuerũ esse cognoscitur. l. 1. & l. vlti. C. de custo. reorũ. l. 1. & l. 6. tit. 3. li. 6. C. Theod.

35 Deniq; inquisitores multis prudẽtibusq; interrogationib' vti debent: & vt inquit beatus Aug. Diligẽs inquisitor & subtilis inuestigator, sapiẽter & quasi astutè interroget à peccatore quod forsitã ignorat, vel verecundia velit occultare, & varietate criminis nõ dubitet inuestigare & locum & tempus, &c. ca. 1. de pœnit.. distinctio. 6. l. vbicunque. ff. de interrogat. c. iudicet. 3. q. 7. ca. vlti. 30. q. 5.

De papa. Titul. XLV.

1 *Papam Lutherani & sacramentarij cõuicijs & mendacijs primatu expellere conantur.*
2 *Pontifex maxi. Christi vicarius est sub cælo.*
3 *Petri primatus ex pluribus locis euangelicæ historiæ ostenditur.*
4 *Petri prærogatiuæ ex multis euangeliorum locis demonstrantur.*
5 *Petro plus eminentiæ datum est in actis apostolorum, quàm cæteris omnibus.*
6 *Pontificem max. Petro successisse in apostolica sede apertissimè ostenditur.*
7 *Pontificem max. Petro successisse, probatur sumpta similitudine ab ecclesia triumphante ad militantem.*
8 *Pontificem max. Petri successorem esse probatur sumpto argumento à synagoga ad ecclesiam.*
9 *Monarchiæ regimen omnium aliorum optimum est.*
10 *Pontificem max. vnum esse debere, penes quem summa ecclesiæ potestas sit, probatur, quia regimen monarchiæ optimum est.*
11 *Ecclesia catholica nullo modo consistere posset*

posset absque vno supremo capite, cum quo in terris communicaret.
12 *Pontificem max. vnum esse oportet in ecclesia, aliter enim multa incommoda orirentur.*
13 *Petro non tanquam piscatori & homini priuato, sed tãquam apostolorum principi, & antistiti maximo, promisit Christus claues regni cælorum.*
14 *Petro, non tanquam piscatori claues regni cælorum relictas esse, probatur.*
15 *Lutherani sedis apostolicæ & pontificis max. authoritatẽ ac potestatẽ negant.*
16 *Põtificis Max. authoritatẽ & potestatẽ quomodo Lutherani eleuare studeãt.*
17 *Pontifices Maximi à Lutheranorũ conuicijs asseruntur.*
18 *Pontificum Max. successio.*
19 *Pontifex summus quomodo eligendus esset ab ecclesia, etiam si Petrus nihil olim de successore prouidisset, aut hodie cardinales omnes periissent.*
20 *Põtifices maximi vt nũquã defecerunt à fide catholica, sic nũquam defecturos esse, multi sanctissimi viri docent.*
21 *Pontifices maximos semper in fide catholica permansisse, & permansuros, synodi quamplurimæ testantur.*
22 *Pontifices maximos semper in fide catholica permansuros probatur ex verbis Christi.*
23 *Pontifices max. semper in fide catholica permansuros probatur rationibus.*
24 *Põtificis summi ampliss. potestas, & quomodo ab eo incœperit & pendeat Romanorum imperium.*
25 *Põtifex maximus in ordine ad finem spiritualem, ampliss. habet potestatem in omnes principes orthodoxos.*
26 *Pontificis max. hæc ampliss. potestas, probatur rationibus.*
27 *Lutherus, ecclesiarum & pontificum bona diripienda esse, impiissime docebat.*
28 *Pontificibus & episcopis necessarius est rerũ externarũ splẽdor & affluentia.*
29 *Paupertas quantum imminuat authoritatem antistitum & presbyterorum.*
30 *Paupertas neque ex se ipsa quidpiam habet magna commendatione dignum, neque vituperandum diuitiæ.*
31 *Diuitias, si cum sapientia cõiunctæ sint, multi sapientes viri meritò laudant.*
32 *Quæstiones dubiæ de fide quæ ad papam referri debent, quando ab inferioribus prælatis decidi possunt.*
33 *Inquisitores Hispaniæ, si scandalum timeatur ex qualitate aut multitudine eorũ qui de hæresi suspecti sunt, quid facere debeant.*
34 *Papæ, si concedat rescriptum seu priuilegium in præiudicium officij sanctæ inquisitionis, quomodo obtemperãdum.*
35 *Papa quidpiam contra publicam vtilitatem decernente, quid faciendum sit.*
36 *Papæ, si hæreticus esset, quomodo obuiãdum.*

1 QVoniã, Lutherani & sacramentarij alijq́ue huius tẽporis pestiferi hæretici, papam, põtificem maximum, in ordinẽ cogere, ac primatu expellere impijs conuicijs, mendacijs, cauillationibus, argumentis fallacibus, dicterijs sacrilegijs, & mille nocendi artibus, per fæpe tentarunt, in dieśque idipsum conari & perpetrare non desinunt: sentientes nimirum Petri gladium suis ceruicib' imminere: operæpręcium me facturũ putaui, si pauca, quæ hãc hęresim euidẽtissimè cõfutãt, breuiter à me strictimq; dicãtur, in eorũ pręcipuè gratiã, qui pręter Bartholũ & Baldũ nihil fere legere solẽt: ne si casu in libros, aut hęreticorũ colloquia inciderint: turbari eos, aut hæsitare contingat.

2 Constanter igitur asserimus, & cũ catholica ecclesia confitemur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

oēs pōtifices maximos, rectè iusteq; electos, Christi vicarios esse sub cælo, & legitimos Petri apostolorū principis, successores: eosq; habere summā in ecclesia catholica potestatē: quibus obtēperare in his, quæ ad fidē & religionē pertinēt, & inspiritualib⁹ obedire tenemur: si modo ad ouile Christi pertinere voluerimus: quę veritas literis sacris, cōciliorum canonibus, patrū decretis, sanctorum doctorū sententijs, & vnanimi orthodoxorū omniū, quotquot vnquam fuerunt, cōsensu, & ecclesię vniuersalis traditionibus approbata, peruagata, tradita, & cōsecrata est. c. omnes 22. distin.

3 In primis ergo primatus Petri à nobis asserēdus est: quia ille fuit, vt verè dixit Eusebius) primus Christi vicarius, & Christianorū pontifex. Ex pluribus aūt locis euāgelicę historiæ primatus Petri ostenditur manifestè. Primo, ex euāgelio Matthęi vbi Iesus dixit Petro, tu es Petrus, & super hanc Petrā ędificabo ecclesiā meā: & portę inferi nō prævalebūt aduersus eā: & tibi dabo claues regni cęlorum & quodcūq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcunque solueris super terram, erit & solutum in cęlis. Deinde, ex verbis illis à Ioanne relatis eadē veritas cōprobatur, quibus redemptor mūdi eidē Petro dixit, pasce agnos meos, pasce oues meas: ego oraui prote, ne deficiat fides tua: & tu aliquādo cōuersus, confirma fratres tuos. Alij quoq; euangelistæ cæteris apostolis Petrū pręferre solent, ac multis prērogatiuis eū prælatum esse ostendūt. Sic à generalitate aliorū honoris gratia eximitur: sic pro eo cēsus soluitur: sic ipse tāq̄ os apostolorū sæpe dño nostro sol⁹ respōdit: sic Iesus eius nomē mutauit: sic solus Petr⁹ ad Christū super aquas venit, & misit se in mare: alij autem discipuli nauigio venerunt: sic alijs mandatur, vt laxent retia sua, & soli Petro dicitur, duc in altum. Matthæi. 16. Ioan. vltim.

4 Prēterea Petrus ante alios apostolos fraternę correctionis modū diligenter quęsiuit: & alibi ad ecclesiæ catholicę vtilitatē, ipse solus Iesum interrogauit, dicens: ecce nos relinquimus omnia & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? & imminēte passionis tēpore, soli Petro dixit Iesus, nō potuisti vna hora vigilare mecū? volēs ostendere, Petrū prę cęteris ex cōmisso sibi officio vigilare debuisse. Et cū multi discipulorū abijssent retrò, & Iesus dixisset apostolis, nūq̄d & vos vultis abire? respōdit ei Simō Petr⁹: dñe, ad quē ibimus? verba vitę æternę habes, & nos credim⁹ & cognouim⁹, quia tu es Christus fili⁹ Dei. Itē Petr⁹ amputauit Malchi auriculā, & vt inquit btūs Gregori⁹, ipse tollit gladio spirituali aurē interiorē malè intelligētis. Postremo, Iesus dixit Petro, sequere me, quod nō modo intellexit de genere martyrij, sed de ordine magisterij, vt ait theophilus. & alij exponunt: sequere me, scilicet, gerendo

do vices meas, & in officio pastorali & in martyrio. Quę omnia ex ipsismet euāgelijs Petri primatum non obscurè ostendunt.

5 Inractis quoq; apostolorum pl⁹ eminentię datum est Petro, quam cęteris omnibus: neq; vllus fuit apostolus, qui præsentibus reliquis tanta fecerit, quanta Petrus. Ille enim primatus officia exercuit in electione Mathiæ, & in concilio apostolorum. Idem ipse in die Pentecostes, omnes apostolos defendit: ipse loquutus est in concilio repletus spiritu sancto. Ananiam quoq; & Saphiram solus Petrus sententia mortis damnauit: Simonem illum magum ipse cōfudit: & quam plurimos Iudęorum ad Christi fidem conuertit, multisque miraculis prę alijs omnibus claruit. Sed & Paulus ille diuinissimus Petri primatum agnouit, ascendēs Hierosolymā, vt cum eo conferret euangelium. Denique Petrus in fide ardentiorem se omnibus præstitit. Quas ob causas vniuersi sapientes Christiani orbis semper & vbique Petrum apostolorum principem, & Christi vicarium vno ore confessi sunt.

6 Quòd autem omnes summi pōtifices Petro successerint in apostolica sede cum eadem authoritate, & æquali potestate super vniuersum orbem, non solum perspicuū est fundatissima ecclesiæ catholicę traditione, sed vnanimi etiam Christianorum omnium sententia receptum & probatum est. Hoc sanè multi glorioſi martyres atqūe pontifices scriptis suis subinde testantur: hoc omnia iusta concilia fatentur: hoc omnes sanctissimi & sapiētissimi viri asserunt: hoc denique omnes Christi oues ab exordio nascentis ecclesiæ semper cognouerunt. Cęterum vt cursim quosdam commemorem, qui scriptis suis hanc veritatem asserunt: quos mihi videre contigit, hi ferè sunt: Clemens, Anacletus, Sixtus, Iulius, Anicius, Eleutherius, Zepherinus, Anterius, Fabian⁹, Marcellus, Melchiades & Cyprianus, martyres pōtificesq; sanctissimi: item Polycarpus, Irænęus, Athanasius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Optatus, Cyrillus, Socrates, Anselmus, Bernardus, Thomas, & innumerabiles alij. Hoc idem in omnibus sacris synodis, generalibus, sacerdotalibus, & prouincialibus sæpissime confessi sunt patres: hoc tandem antipodas ipsos & eos omnes, qui in prouincijs, insulisq; remotissimis sub Hispanorum ditione viuunt, hodie tenere, ac profiteri scimus. Hieronym⁹ in epist. ad Damasum, & in epistol. ad Theophilum. Chrysost. epistol. 1. ad Innocen. August. contra Donatistas epist. 162. & epist. 165. Cyprianus epistola. 11. & epist. 13. lib. 3. Gratianus in patrum decretis distinct. 17. cum seq. Athalaricus apud Cassiodorum li. 8. variarum. Thomas cōtra errores grecorum opusculo primo. Torquemada lib. 2. de ecclesia

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.48.cum ſeq.Armacanus lib.7 de erroribus Armenorum. Aluarus Pelagius lib.1.de planctu eccleſię.arch.60.Pomponius Letus in vi 8
ta galli: Alciatus in epiſto. inter claras.C.de ſumm.trinit.Lindan⁹ lib. 4. Panopliæ euangelicę cap. 81. & deinceps.Canus li.6.de Locis theologicis cap.3.& vltimo.

7 Et quamuis argumenta humana debiliora ſint,quàm vt in rebus fidei ſumma operis niti oporteat: quia tamen ingenia noſtra ſolidis rationibus plurimum delectãtur: aliquas vrgentiſsimas &, vt Plato dicebat in Gorgia,ferreas adamantinaſque breuiter iam addere placuit:quarum prima ſumitur à ſimilitudine militantis eccleſię ad triũphantem:illa enim ad exẽplar huius effigiata eſt. Quemadmodum igitur in eccleſia cęlitum vn⁹ Deus hierarchiæ cæleſti præeſt, vbi ipſe eſt omnia in omnibus:ſic in eccleſia militãte neceſſarius eſt ſummus pontifex,qui omnibus eccleſiaſticis ordinibus pręſit. Hac ſimilitudine vtitur apoſtolus in epiſtola ad Hebręos:hac ſacer Dionyſi⁹ in eccleſiaſtica hierarchia: hac Bonifacius ſecũdus in epiſtola ad Eulaliũ: vbi eleganter oſtẽdit, per diuinam ſapientiam optimè conſtitutũ eſſe, vt minora maioribus ſubdãtur, & omnes epiſcopi papę obediant.Eadem vtitur diuus Gregori⁹, & poſt eũ Bernardus li.3. de cõſideratione ad Eugenium:hac tandem vſi ſunt 9
patres in concilio Romano ſub Iulio ſecũdo.ad Hebręos.8.Ioan.Torquemada lib.2.de eccleſia.c.1. cum ſeque.

Deinde, à ſynagoga ad eccleſiam, ſicuti à figura ad veritatem, efficax argumentum eſt:dicente apoſtolo,omnia in figura contingebant illis:& ait alibi: lex vmbram habet futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum:ſicut ergo ſynagogę Iudæorum prefuit vnus, qui princeps ſacerdotum dicebatur,cui qui non obtemperabat (vt in Deuteronomio legitur)morte dignus erat:ſic & in eccleſia Chriſti, quę longè melior & perfectior eſt, quàm Iudæorum Synagoga fuerit, pontifex ſummus venerandus & ſuſpiciendus eſt. Quanti autẽ fuerit põtificatus, rex Aggrippa teſtatur in ea epiſtola, quam ad Caium imperatorem ſcripſit: equidem, inquit, Iudæus natus ſum, natale ſolũ mihi ſunt Hieroſolyma,auos, proauoſque reges habui, & ex his etiam aliquot ſummos pontifices: quam illi dignitatem pluris faciebãt, quam regiã, rati quanto Deus anteſtat homini, tanto pontificatum regno excellẽtiorem: ad illius enim curam diuinas res, humanas ad huius pertinere. Hæc apud Philonem lib.de legatione ad Caium. 1.Cor.10.ad Hebręos.10. Deute.17. Ecchius li.2.de primatu Petri cap. 27.Albertus pighius lib.2.hierarch. eccleſiaſt.cap.3.

Ad hæc, regimen monarchiæ omnium aliorum eſt optimum: iuxta

iuxta quod libro ſecundo Iliados Homerus cecinit.

Non bona multorum ditio: rex imperet vnus.

Et Darius apud Herodotũ in Thalia inquit, vnius viri qui optimus ſit,imperio nihil eſſe meli⁹:additq; monarchiam eſſe omnium præſtãtiſsimum. Et Plato libro ciuili ait, vnius dominatio bonis coniuncta legibus ſola omniũ rectiſsima eſt. Et Iſocrates in Symmachico, ſi & ingenia hominum, & actiones intueamur,vniuerſi monarchiaspręſtare cęteris fateãtur. Et ciuis meus Lucanus.

Nulla fides regni ſocijs, omniſque poteſtas,
Impatiens conſortis erit.

Et Seneca item Cordubenſis in Agamemnone.

Nec regna ſocium ferre,nec tedæ ſciunt.

Et Quintus Curtius: imperium quod ſub vno ſtare poteſt, dum à 11
pluribus ſuſtinetur,ruit:& Origenes homilia nona in Ezechielem, principium malorũ omnium eſt multitudo & diuiſio: principium vero bonorum vnitas,& à turbis, à multitudine in vnitatem redactio. Et Cyprian⁹ tractatu de idolorum vanitate,quando vnquam regni ſocietas,aut cum fide cœpit, aut ſine cruore deſijt? Ad ſummã poſt Ariſtotelem in libris ethicorum, hæc eſt omnium,qui rectè philoſophãtur, concors vnanimiſque ſententia.8.Ethic.cap.10.Stobęus ſermone. 47. Tiraquelus de iure primogeniorum.quęſtio.4.

10 Cùm autẽ opera Dei perfectiſsima ſint,vt in Deuteronomio traditur, quis credet illum eccleſię ſuæ dilectiſsimæ regimen aliud reliquiſſe, quam optimum? quod & ipſe per Eſaiam haud obſcurè ſignificaſſe videtur,dicẽs:quid vltra debui facere vineę meæ, & non feci? Accedit Ezechielis vaticinium:paſtor vnus erit omnium. Et iterum, ſuſcitabo ſuper eos paſtorẽ vnum. Et illud item Oſeę, congregabuntur filij Iuda,& filij Iſrael pariter,& ponent ſibi caput vnum. Deut.32. Eſaiæ.4.Ezechielis.37.&.34. Oſeę cap.1.Gregorius ad epiſcopos Galliæ. Leo nonus aduerſus præſumptiones Michaelis.Bernar.lib.3. de cõſideratione ad Eugenium. Tho. lib.1. de regimine principum cap. 2.&.5.Tiraquel.de iure. primogeniorum.quęſt.4.nume.23.

Accedit eodem, quòd eccleſia catholica, quę maximã vnitatem habet, nullo modo conſiſtere poſſet ſine vno ſupremo capite, cum quo in terris communicaret:perinde atque alia omnia corpora natulia & myſtica. Etenim omnis multitudo,vt ſubſiſtere poſsit,ordinari debet per vnum aliquod principatum obtinens:neque regnum ſine rege,neque exercitus ſine duce, neque ciuitas ſine pręſide, diu permanere poſſunt:quod non tantum recta ratio & rerum experientia docet:ſed naturę quoq;ordo id ipſum euidenter oſtẽdit. Planetæ inferio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

res subsunt superiorib⁹:& animalia brutaq; ducem sequuntur: auis item vna cunctas ducit:apes in ministerio regi obediunt:in corporibus quoque animantium,caput cętera tuentur;& venerantur mẽbra: & in partibus animæ rationi appetitus subijcitur:quòd si ab eo desciscat,in præceps non solum animã, sed & corpus trahit: denique sine ordine nec respublica gubernari, nec natura consitare, nec vlla ratio in hominum mentibus esse potest. Vnde cognoscere facile licet, quales nouitij hæretici sint, qui omnẽ ecclesię ordinem e medio tollũt, & hierarchiam ecclesiasticam peruertunt, & acephalos nos esse volunt. Basilius de pręceptis religiosorum. Seneca lib.1 de clemẽtia. Cyprian⁹ tractatu de simplicitate prælatorũ. Chrysosto.in epist.ad Roma.sermone.23.& in epistola ad Hebręos homilia vltima. Nazanze.sermone, de moderãdis disputationibus. Hieronymus ad Rusticum monachum.c.in apibus.7.quę.1. Albert. Pighius.lib.2.hierar.ecclesiasti.c.2. Confessio Polonica.de fide & symbolo cap.26.

12 Ad hæc,rerum contingentium difficultas atq; perplexitas principem vnum in ecclesia desiderant: nam quoties de fide aut religione, aut intelligentia sacræ scripturæ quæstiones & contentiones emergũt,necesse est,vt supremus aliquis iudex adeatur, cuius inexitabile sit iudicium: qui possit ecclesiasticas lites,inter ipsos etiam episcopos ortas,componere,& contumaces punire:alioqui nec vnam fidem habe remus omnes, nec foret vnquam vllus controuersiarũ finis:sed schismata & hæreses vniuersam ecclesiam conturbarent:esset que deformior & Fœdior Christianę reipublicę facies,quam alterius cuiuslibet sectæ,religionis,aut superstitionis. Accedit Cyprianus pluribus epistolis dicens, vnde schismata & hæreses obortę sunt & oriuntur,nisi dum episcopus, qui vnus est, & ecclesię pręest,superba quorũdam præsumptione cõtemnitur? & Hieronymus aduersus luciferianos: ecclesiæ salus in summi sacerdotis dignitate pendet: cui si non exors quędam, & ab omnibus eminens detur potestas,tot in ecclesia efficiẽtur schismata,quot sacerdotes: quę omnia hodie rebus ipsis in hęreticorum conciliabulis experimur. Cyprianus epistola 3.li.1.& epist. 9.lib 3.& epistola.9 lib.4. Ambro. cathari in secunda claue scripturarum prope finem. Bartholomæus Latomus aduersus Bucerum post dimidium controuersiæ de authoritate ecclesię.

13 Deinde verba illa omnia, quib⁹ Iesus promisit Petro claues regni cęlorum,& illi dedit iurisdictionem summam ligandi atque soluendi: & illa item quibus Petro commisit omnes oues suas,& constituit eum summum ecclesię pastorem:& illa denique verba quibus priuilegium illud

illud prorsus diuinum impetrauit Petro,ne scilicet, fides eius vnquã deficere posset: ea inquam omnia credenda sunt Petro dicta,nõ quasi piscatori, aut homini priuato post paucos annos morituro: sed potius tanquam apostolorum principi, & ecclesiæ catholicę antistiti maximo:ac proinde cum vita Petri extincta non fuerunt,sed ad omnes eiusdem dignitatis legitimos successores eodem iure diuino trãsierũt: ea etenim quę dignitati cõceduntur, non pereunt morte regentis,aut habentis illam,sed ad omnes successores eiusdem dignitatis trãseunt.c. quoniam Abbas.de offic.de legat.l.mortuo.l.proponebatur.de iudicijs.

14 Quę veritas comprobatur,quia Christus ecclesiam suam cõstituit & ordinauit,vt esset in seculum seculi duratura: iuxta diuinum illud Esaiæ vaticinium,super solium Dauid & super regnum eius sedebit, vt cõfirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia, amodo & vsque in sempiternum:accedit veritas ipsa per Matthęum dicens: ecce ego vobiscũ sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi: sed Christus ędificauit ecclesiam suam super Petrum:cõsequens ergo fuit, vt eo mortuo, ali⁹ post alium cum eadem Petri potestate semper substitueretur: sicuti & in veteri lege semper fuit aliquis summus sacerdos: nec minus diligit nunc ecclesiam suam Christus, quam tempore Petri dilexerit. Adde q; longissimè distaret à diuina sapiẽtia,talem primatum ecclesiæ suę relinquere, qui in ipso statim exordio periret, & cum primo pontifice extingueretur. Postremò,eadem ratio, qua Petrus factus fuit princeps ecclesię, durat in successoribus eius: quinimo, longè magis necessarius fuisse videtur post Petrum primatus ille, quam Petri tempore: tum quia in ipso initio religionis Christianę, p alios apostolos atque discipulos potuisset ecclesiæ melius consuli,quã illis defunctis:tum etiam quia postea maior diffusiorq; facta fuit ecclesia,& plures subortæ sunt hæreses, maiorq; schismatum superuenit occasio. Quid multa? cui hæc non sufficient, plura nihil proderunt. Esaiæ.9.Matthę.vlti. Torquemada lib.1.de ecclesia cap.28.

15 Lutherani tamen contra rerum naturam,contra sacras literas, cõtra ecclesiam catholicam, contra synodos omnes, cõtra vnanimem consensum patrum,denique contra veritatem clarissimam, sedis apostolicę atque pontificis maximi authoritatem & potestatem ore sacrilego negant: nosque acephalos, id est,sine capite, sine ordine, sine vinculo & vnitate,in schismate,ac plusquam Babylonica confusione perpetuò esse volunt. Nam vt Gregorius Nazãzenus quadam oratione scribit, sine capite nullus ordo: sine ordine,nulla multitudo subsistit: vbi autem ordo non est, quid aliud

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliud quam cõfusio esse potest? Etenim, vt apostolus ait, quæ sunt à Deo, ordinata sunt: & alibi inquit omnia secundum ordinem fiant in vobis. Et in canticis canticorũ, ecclesia dicitur esse terribilis, vt castrorum acies ordinata. E contrario autem in inferno nullus est ordo: cui similis est Lutheranorum ecclesia, in qua nullus est ordo, sed sempiterna confusio: quibus illud euenit, quod libro iudicum legitur, in illis diebus nõ erat rex in Israel, sed vnus quisque, quod sibi videbatur bonum, hoc faciebat. Nazanze. oratione. 21. ad Roma. 13. cantico. 6. iudicum. 17. & cap. vltimo Augustinus lib. 1. de libero. arbitrio cap. 6. & lib. 2. de ordine.

16 Sed aiunt hæretici, multos pontifices summos malos viros, fuisse, ac proinde illis parẽdum non esse: quibus veritas per Matthæum respondet, super cathedram Moysi sederunt scribę & pharisei. Omnia ergo quæcunq; dixerint vobis seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere. Nec enim dignitas officij damnanda est propter hominum peccata: quod olim prudenter admodum Catonem dixisse Plutarchus est author: nam cũ publius Clodi⁹ accusaretur à Cicerone, & Cicero diceret a Clodio in tribunatu gesta irrita esse oportere: non placuit id Catoni, sed assurgẽs dixit: si tribunatu quemadmodum cęteri multi abusus est Clodius, ipsum corrigere oportere, qui deliquerit, non verò potestatem tribunitiam dissoluere. Et vt beatus Augustinus inquit, verissimum est, non res ipsas, sed homines, qui eis malè vtuntur, esse culpãdos. Quod & Fabius eleganter differit: & Hieronymus ad Rusticum monachũ scribit: in omni conditione & gradu optimis mixta sunt pessima. Fuerunt inter sanctos angelos dæmones: inter prophetas Balaã: inter apostolos Iudas: inter diaconos Nicolaus: denique inter optimos pessimi. Matth. 23. Plutar. in Catone Vticensi. August. lib. 1. de libero arbitrio cap. 15. Fabius lib. 2. institutio. oratoria. cap. 17. Raynaldus lib. 2. ad Henricum octauum regem Angliæ confessio. polonica de fide & symbolo cap. 29.

17 Adde quòd, plurimi iam olim fuerunt sanctissimi, doctissimi, & sapientissimi pontifices Maximi, qui glorioso martyrio consummati sunt: quorum vitam & mortem omnipotens Deus plurimis, maximisq; miraculis illustrauit: qui primatum ecclesię, nec approbassent, nec gessissent, nisi ab ipso Christo illum constitutum, creatum, & cõprobatum esse certissimè nossent. Addo etiam Chrysostomi verba, qui quodam loco scribit: cõ videris sacerdotẽ, indignũ ne traducas sacerdotiũ: non enim oportet, dãnare res, sed eum qui re bona malè vtitur: quandoquidem & Iudas proditor fuit: verùm non ob id accusatur ordo apostolicus, sed illius animus

mus: nec crimen est sacerdotij, sed malum animi: & tu igitur ne sacerdotium vituperes, sed sacerdotem malè re bona vtentem. Etenim si quis tecum disputet, dicatque: vidisti illum Christianum? respõdeto, at ego nõ de personis, sed de rebus tibi loquor. Alioqui quot medici facti sunt carnifices, ac venena pro Pharmacis dederunt? non tamen arte vitupero, sed malè vtentem arte. Quod nautę malè rexerunt nauigia? verùm non ars nauigandi mala est, sed illorum animꝰ. Si Christianus fuerit improbus, ne incuses professionem ac sacerdotium, sed re bona vtentẽ malè. Hęc ille, & alia in eodem loco plurima. Ex quibus omnibꝰ, multisque alijs perspicuum est, istam perditorum hominum opinationem, non tam hæresim, quàm phrenesim esse. In summa pontifex maximus ab omnibus venerandus & in terris Christi vicarius credendus & asserẽdus est: hoc visum est diuinitus, hoc à beatis maioribus traditũ: hoc perturbare velle atq; peruertere (sicuti quodam loco beatus Augustinus inquit) nihil est aliud, quam ad veram religionem sacrilegam viam quęrere. Ad summã vt noster Prudentius in Hippolyto cecinit.

Vna fides vigeat, prisco quæ cõdita templo est.

Quam Paulus retinet, quamque cathedra Petri.

Chrysostomus de verbis Esaiæ, vidi dominum. homilia. 4 & in epistola ad Colossen. homilia. 3 in fine & in epistol. 2. ad Timoth. homilia 2. col. 4. cum seq. & sermone de virtutibus & vitijs. col. pen. August. lib. de vtilitate credendi cap. 16.

18 Cæterùm, quia de successione pontificum nihil ferè iure diuino cautum inuenitur, sciendum est, omnes antistites maximos solenni electione successisse, nonnullos etiam à suis prędecessoribus nominatos, ac designatos fuisse: quod in exordio catholicæ ecclesiæ interdum factum fuisse traditur: quia Christiani tunc non habebant liberam eligẽdi facultatem, propter tyrãnorum persequutiones: quam ob causam authoritas summa pontificum eisdem temporibus cognita cunctis non erat: quia impedita & supressa fuit gentilium & hęreticorum tyrannide. Ipse autem Petrus Clemẽtem sibi successorem elegit, dicens: sicut mihi gubernandi tradita est à dño meo Iesu Christo potestas, ligandi soluendique, ita & ego tibi committo, vt ordines dispositores causarum diuersarum. Cuius rei clemens ipse, Alexander primus, Ioannes tertius, Aegesippus, Nicephorus, alijq; multi authores sunt. Et Adrianus primus concilio græcorum scribens ait: Petrum diuino iussu authoritatem potestatis, & pastoralem curam successoribus suis reliquisse. Clemens. epistola. 1. ad Iacobum fratrem domini. Alexander epistola ad omnes orthodoxos. Ioannes epistol. decretali ad vniuersos

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersos episcopos Germaniæ & Gal liç, Nicephorus lib.2.histo.eccleſia sticæ cap.25.c.ſi Petrus.8.quęstio.1. cum ſeq. Torquemada lib.2.de ecclesia cap.35. cum ſeq. & iterú cap. 51.platina de vitis pontificum.

19 Quamuis autem Petrus nihil de ſucceſſore prouidiſſet, aut hodie cardinales omnes bello, peſte, aut alio caſu ſimul perirent, eccleſia tamen poſſet pontificem ſummum eligere. Quia cùm hęc dignitas à Chriſto creata ſit, vt perpetuò duret in eccleſia, cõlequens etiam eſt, vt eccleſia ſemper ius habeat eligẽdi alioqui fieri poſſet, vt pertuò vacaret ſedes apoſtolica, & conditio eccleſię deterior eſſet, quam cuiuſuis alterius reipublicę. Quòd ſi talis caſus eueniret, tunc ius elegendi papam ad ſolos epiſcopos pertineret: quia illi ſunt paſtores, quibus poſt antiſtitem maximum tota rerum eccleſiaſticarum adminiſtratio iure diuino conceſſa eſt, quippe qui ſucceſſerunt in locum apoſtolorum. Sed hęc electio multis eccleſiaſticis conſtitutionibus iam pridem cardinalibus commiſſa eſt, à quibus pontifices ſummi, non interrupta ſerie temporum, vſque ad preſens certa ſucceſsiõe electi ſunt. c.in nouo.21.diſtin.cap.vlti.68. diſtinct.c.in nomine.23.diſtinct.c.licet.de electio.c.vbi periculum.eo. titu.lib.6.& in clementina.ne Romani de electio. Tho. Vualdenſis. in doctrinali.tomo.1.lib.2.cap.39. Driedo lib.1.de libertate Chriſtiana.cap.2.

20 Hæc autem ſententia memoratu digna eſt, fidem ac definitionem ſedis apoſtolicæ, principium eſſe certiſsimum indubiæ veritatis eorum, quæ certa fide tenenda, credendaque nobis ſunt: nec enim diſſenſit vnquam à ſententia catholicæ eccleſię: ſed cum ſacris literis, & apoſtolicis, eccleſiaſticiſque traditionibus ſemper ei conueniſſe cõpertiſsimum eſt. Quam veritatem plurimi ſanctiſsimi & ſapientiſsimi viri docent & comprobant: aſſerentes, cathedram apoſtolicam ab ipſo Deo Chriſto tali priuilegio in perſona Petri, donatam fuiſſe, vt ſicuti nunquam errauit hactenus, ſic etiam in finem vſque ſeculi, fidem eius nunquam defecturam eſſe credamus. Hoc ſcriptis ſuis teſtantur antiſtites multi ſanctitate, doctrina, & antiquitate venerandi: ſcilicet, Lucius, Sixtus, Felix, Marcus, Euſebius, Euariſtus, Alexander, Iulius primus, Bonifacius ſecundus, Agatho, & Leones duo, primus & nonus: quorum verba ſcienter omittimus, vt breuitati conſulamus, vno tantum, aut altero teſtimonio contenti. Leo ille maximus inquit: venerabilis & efficax oratio Chriſti obtinuit, quòd hactenus fides Petri non defecit, neq; defectura credatur in throno illius in ſeculum ſeculi: ſed confirmabit corda fratrum, ſicut hucuſq; confirmare non ceſſauit. Et Leo nonus contra Michaelem hæc verba ſcripta reliquit: nonne à ſede principijs apoſtolorum, tam per eundẽ Petrum, quàm per ſucceſſores ſuos reprobata, conuicta, atque expugnata ſunt omnium hęreticorum commenta, & fratrum corda in fide Petri, quę nec defecit, nec nunquam deficiet, ſunt confirmata?

21 Comprobant eandem ſententiam multarum ſynodorum, & ſanctorum patrum teſtimonia cõplura. Hoc enim docuit Alexandrina ſynodus ſub Athanaſio, & eccleſia Carthaginẽſis temporibus Bonifacij ſecundi: & cõciſium Alexandrinum in epiſtola ſynodali ad felicem: & magna ſynodus Chalcedonenſis: & ſexta ſynodus generalis, & item octaua: hoc etiam cõfeſſi ſunt omnes epiſcopi Tarraconenſes ante mille annos: & vniuerſi epiſcopi Numidię ante mille ducẽtos: quod & Irenęus, Cyprianus, Athanaſi⁹, Ambroſi⁹, Hieronym⁹, Auguſtin⁹, & cæteri oẽs cõſentiũt. Sed vnius diuiniſſimi Bernardi verba præterire non potui: qui ad Innocentium ſcribens inquit: oportet ad veſtrum referri apoſtolatum pericula quęque, & ſcandala emergentia in regno Dei, ea preſertim, quæ in fide contingunt: dignum nanq; arbitror, ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, vbi non poſsit fides ſentire defectum: hæc quippe eſt huius ſedis prærogatiua.

22 Hæc eadem ſententia ſatis apertè probatur illis Chriſti verbis: ecce ſatanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, ego autẽ rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Et item ex illis, paſce oues meas: & non pro eis rogo tantùm, ſed & pro eis, qui creditури ſunt: & ex illis, tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meã: & portę inferi nõ pręualebunt aduerſus eam. Quę verba non tãtum de Petro, & ꝓ ipſo Petro dicta ſunt, ſed etiam pro ſummis põtificibus legitimis Petri ſucceſſoribus: quorũ fides in officio illo paſtorali non defecit, nec deficiet vnquã: & portæ inferi, (hoc eſt, hæreſis, infidelitas, & erronea fides, nõ pręualebũt aduerſus hoc fundamentum eccleſię. Adde q; ſi verum eſt, ſicuti eſt, quòd ſacerdoti legali conceſſum erat in veteri ſynagoga, priuilegiũ hoc, vt in rebus fidei ac religionis iudicaret ſemper iudicij veritatẽ, vt in Deuteronomio continetur, multò magis credendum eſt, conceſſum idipſum fuiſſe põtifici ſummo, qui præeſt apoſtolicę cathedræ, quam elegit dominus. Luc.22. Ioan.21.&.17.Matth.16.Deut.17.

23 Hanc veritatem catholicæ eccleſię traditione, ſacriſq; literis fulcitam, rationes quoque multæ viuę atque ſpirantes comprobãt. Nã omnis de fide quęstio ad ſummum pontificẽ referenda, & iudicio eius terminanda eſt: quòd ſi is diuino illo priuilegio munitus non eſſet, profectò malè conſultum foret eccleſię in tantis errorum, hęreſumq; pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

procellis. Si papa vt vnus noſtrum permitteretur errare: quorſum quę ſtiones fidei iudicio eius erant committendæ? Quomodo poteſt cæteros fratres confirmare, qui ęquè labi poteſt, vt illi labuntur? Multa prę terea ex opinatione contraria conſequerętur abſurda: quippe nullus teneretur definitioni ſummi pontificis in rebus fidei credere: nec eccleſia facilè ſuum finem attingere poſſet, in explicabilib⁹ tenebris & hæreſibus confuſa & inuoluta: plurima ſuborirentur ſchiſmata: nec haberemus omnes vnã fidem: nec vllus eſſet hęreſum finis. Sed longè meliùs res habet: Chriſtus enim cõſtituit & ordinauit, vt fides apoſtolicę ſedis nunquam deficeret: ſed ſemper præfulgeret eccleſiæ: vt facilè poſſent hęreſes omnes extirpari: quod & rebus ipſis & ſubſequutis effectibus perſpicuum factũ eſt. Accedit eodem, quòd hanc diuinam conſtitutionẽ nihil hactenus diſſoluere potuit: nõ ſchiſmata, nõ hęreſes, non mors, aut vincula, nõ odium, non amor, nõ timor non corruptiſsimi mores: nihil horum, inquam, efficere potuit, vt ſedes apoſtolica deficeret, aut quippiam definiret hæreticum. Quæ cùm ita ſint: quis vſque eò deſipiat, vt iudicium Dei non agnoſcat? Nunquid non dicere poſſumus, verè digitus Dei eſt hic. c. quoties. 24. quęſt. 1. c. maiores. de bapt. c. cuncta. 9. q. 3. c. arecta. 24. quæſt. 1. cum ſeq. Torquemada. lib. 2. de eccleſia. c. 109. cũ ſeq. Albert. Pighi⁹ lib. 4. hierarchiæ eccleſiaſti. Hoſius. lib. 2 aduerſus Brentium.

24 Nec tantùm in controuerſijs fidei papa ſummus iudex eſt, verùm etiam in rebus eccleſiaſticis & ſpiritualibus ipſe ſummus princeps eſt, ad quem omnes Chriſti oues in his cauſis confugere, atque appellare poſſunt. Eius curæ atq; regimini Chriſtus Deus noſter ſubiecit fideles vniuerſos, quando ſuas oues illi paſcendas commiſit. Hunc omnes reges & principes venerari & adorare tenentur, iuxta vaticinium illud Eſaiæ: reges eorum miniſtrabunt tibi, & mox: gens & regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit. Ab eodem ſummo pontifice incœpit, & ab eo pendet iuſtum Romanorũ imperiũ: quod Leo tertiꝰ tranſtulit à gręcis ad germanos. Imperij quoque electores inſtituit Gregorius quintus. Item ab eodem antiſtite maximo confirmatur, electus, iniungitur, cõſecratur, & coronatur, & eidem pontifici ſolenniter imperator iurat. Præterea pontifices maximi imperatores etiã ipſos condemnare, & exaugurare poſſunt. Sic Innocentius quartus Federicum ſecundum dãnauit: Grẹgorius ſeptimus Henricum quartum abiecit: Innocẽtius tertius Philippum eiecit, & cõfirmauit Ottonem: quod & Clemens ſextus fecit, repudians Ludouicum Bauarum, & in eius locum Carolum quartũ confirmãs. c. ſi quis veſtrum. 2. q. 6. cum

cum ſeq. Eſaię. ca. 60. c. venerabilẽ. de electio. c. tibi dño. 63. diſtinctio. Clem. 1. de iure iuran. Tho. lib. 3. de regimine principum cap. 10. &. 19. Platina de vitis pontificum.

25 Quanuis aũt eccleſiaſtica poteſtas diſtincta ſit à ſeculari, & papa iuriſdictionẽ ciuilem nõ habeat in ſecularium principum regna, nihilominus tamẽ in ordine ad finẽ ſpiritualem habet põtifex maximꝰ ampliſsimã poteſtatẽ in oẽs principes orthodoxos. Vnde ſi princeps aliquis inutilis eſſet, aut iniquas leges cõtra religionẽ, aut contra bonos mores cõderet, aut quippiam ſimile faceret, in detrimentum rerũ ſpiritualiũ, poſſet papa ſeruatis iuſtis circũſtantijs congruũ remedium adhibere: priuando etiam talem principem adminiſtratione & iuriſdictione, ſi id res ipſa expoſtularet. Quod Zacharias põtifex aduerſus Childericum Francorum regem, feciſſe traditur: & Innocẽtius quartus aduerſus quendã Portugalię regẽ. Quæ omnia niſi ſummus pontifex poſſet, manca proculdubio eius poteſtas eſſet: nec ſatis perfectè Chriſtus prouidiſſet eccleſiæ. Cæterùm cùm reſpublica ſpiritualis perfecta ſit, & ſibi ſufficiens: vt ſeipſam indẽnem ſeruet: poteſt ea omnia facere, quæ neceſſaria fuerint ad ſuũ finem conſequendum: exercẽdo etiã iuriſdictionẽ in eos, qui in rebus temporalibus alioqui ſibi ſubiecti non eſſent: quod quidem iure naturali cuicũq; principi facere contra aliorũ rempublicam licet. c. cum ad verũ. c. duo ſunt. 96. diſtinctio. c. ſi duobus. §. vltimo de appellatio. c. grãdi. de ſupplen. neglig. prẽlato. c. alius. 15. q. 6. Ioannes Torquemada lib. 2. de eccleſi. cap. 113. cum ſequent.

26 Accedit eodem, cp finis tẽporalis poteſtatis pendet quodãmodo à fine poteſtatis ſpiritalis: fœlicitas enim humana, quæ ſecularis potẽſtatis finis vltimus eſt, vt pote imperfecta, in beatitudinem ſupernaturalem ordinatur, tanquam in ſui perfectionem, & ſummũ omnium bonum: ergo ſi temporalis poteſtas ab illo fine deuians, rebus ſpiritualibus obſtat, merito à ſummo rerũ ſpiritalium principe moneri, ordinari, & coerceri iure diuino & naturali poteſt. Præterea cùm Chriſtus ipſe omnes oues ſuas pontifici maximo regendas commiſerit, addita poteſtate pleniſsima ligandi atque ſoluendi: conſequens etiam eſt, vt omnia illi conceſſa eſſe intelligamus, quę neceſſaria ſunt ad id munus perfectè gerendum. Poterit igitur omnes Chriſtianos ad concordiam & vnitatem cogere: delinquentes punire: exceſſus corrigere: officio inutiles amouere: lites componere: controuerſias definire: deniq; omnia eccleſiæ neceſſaria ordinare, regere, & conſtituere. l. 2. de iuriſdictio. omni. iud. ca. præterea. de officio. de leg. l. vltim. de officio

Universidad de Deusto
Biblioteca

cius.l.1.si quis iusdi.non obtempera. vide Abulen. numerorum. 15. quæstio. 48. omnes theologos in lib.4.senten. distinctio. 18. Albert. Pighium lib.5.hierarchię ecclesiasti.Hermam lib. 7. de instauranda religio.Marti Aialam lib. de diuinis & ecclesiasticis traditionibus parte. 3. tit. de episcopali potestate.

27 Et quia impius Lutherus, quosdam alios sequutus hæreticos, ecclesiarum & pontificum bona diripiēda esse docebat, id scilicet moliens, vt authoritas, atque potestas ecclesiastica vilesceret atque periret:(nam spiritualia sine temporalibus vix sustentari possunt(nō fuerit alienū pauca, quæ hanc insanissimā hęresim destruāt, breuiter hoc loco perstringere. Ac primū quidē hæretici cū Laurētio Valla suadere nituntur, magnū Cōstantinū ecclesiæ Romanę nullā fecisse donationē:sed quę nunc possidet bona, iniustè ab ecclesia & summis pōtificibus occupata fuisse:quod quidē est à ratiōe & veritate lōgè aduersum: satis enim cōstat, nō modo magnū illū Constantinū, sed etiā Aribertū & Luithprandū, Lōgobardorū reges, Pipinū quoq; & Carolum magnum, alios item complures, multis magnisq; donationibus ecclesiam Romanam iam olim locupletasse. c. ego Ludouicus. 63. distinct. c. futurā. 12. q. 1. l. diui. C. de natura. liberis. c. Cōstantinus. 96. distin. c. fundamenta de electio. lib. 6. Gratianus. 12 q. 1. Nicepho. lib. 8. eccle. histo. ca. 54. Paulus diaconus lib. 6. de gestis Longobardorum cap. 10. & cap. 13 Albert⁹ pighius lib. 5. hierarch. ecclesiast. cap. vlti. Alfonsus Castren. li. 6. aduersus hæreses titul. de ecclesia, hæresi. 4. Alciatus lib. 7 parergon. iurisc. cap. 19. Couarru. lib. 4. resolutio. cap. 16.

28 Habet itaque Romana ecclesia sub antistitum sacra ditione magnum iustumque principatum: nō solum iustis quæsitum titulis, sed etiam diuina prouidentia ordinatum. Aeterna quippe Dei sapiētia, humani ingenij morūque nostrorum conscia, sanè intelligens, carnalibus hominibus(vt est pars maxima ecclesię) non satis reuerēdam & venerabilem fore sacrosanctam pontificum authoritatē, à qua regi voluit vniuersalē ecclesiam, si abiecta lateret in paupertatis sordibus: externarū rerum affluētia eā extulit & sublimauit: vt omnib⁹ etiā principibus esset venerabilis, nocētibus & sceleratis metuenda. Quod & in reliquis episcopis atque prælatis necessarium esse perspicuum est: non enim magis eos, quàm reges & principes, aut seculi milites, paupertatis iugo onerauit Christ⁹: nec minus in rectoribus ecclesię, quàm in magistratibus secularib⁹ necessarius est rerum externarum splendor, si modo veneranda & metuenda esse debet eorum authoritas. Quam doctrina tantū, aut morib⁹ aut

aut vitę exemplo, (etsi quispiam diui Petri sanctimoniam haberet,) tantam deploratissimo hoc seculo assequi, atque tueri, quanta necessaria est, nullo sanè modo poterit. Vt enim libro tertio de summo bono Isidorus noster ait: plus venerantur homines in hoc seculo pro temporali potentia, quam pro reuerentia sanctitatis. cap. 63. adde Gersonem tractatu de statibus ecclesiasticis.

29 Etenim paupertate vilescunt, ac penè ludibrio habentur isti titulo tantum episcopi, & clerici mercenarij: e cōtrario autem diuites atq; potētes omnibus sunt venerabiles. Paupertas enim, (vt ille ait.)

Ridiculos homines facit, & vbique iacere.

Et sicuti sapiens in prouerbijs inquit: etiam proximo suo pauper odiosus est. Et iterum, fratres hominis pauperis oderunt eum, insuper & amici procul recesserunt ab eo. Prætereo cōsultò plura, quæ in eādem sententiam Ioannes Stobęus, alijque retulerunt: prouerb. 14. & 19. Stobęus sermone. 94. Lucas de pena. in. l. vltim. C. de his qui num. libero. libro. 10. Seneca de vita beata ad Gallionem.

30 Nihil ex se ipsa paupertas habet magna commendatione dignum, nec vituperatione diuitiæ: absit ab animis fidelium (vt inquit Ambrosius) tam irreligiosa persuasio: vt cuiquam sanctorum, quibus Deus & diuitias est largitus & honores, ad verę humilitatis meritum credatur, vel opulentia offuisse, vel dignitas: cū eis ad huius virtutis profectum vtraque profuerint. Quāuis enim tota vita hominis tentatio sit super terram: & tam abundātia, quam inopia, materia soleant esse peccati: cùm vel diues extollitur ad superbiam, vel pauper prosilit ad querelam: extiterunt tamen in omni tēpore, & in nostra quoq; ætate non desunt, sicut & boni pauperes, ita & boni diuites. Cui consonant Hieronymi verba, in epistola ad Siluinam: nec diuiti obsunt opes, si eis bene vtatur: nec pauperem egestas cōmendabiliorem facit, si inter sordes & inopiam peccata non caueat. Ad vtriusque rei æstimonium, & Abraham patriarcha, & quotidiana exempla suppeditant: quorum alter in summis diuitijs amicus Dei fuit: alij quotidie in sceleribus deprehensi, pœnas legibus soluunt. Vide Chrysosto. in epist. ad Philip. sermo. 2. col. pen. 25.

31 Adde quòd (vt ecclesiasticus ait) vtilior est sapientia cum diuitijs, & magis prodest vidētibus solem: sicut enim protegit sapiētia, sic protegit pecunia: cui sanè obediūt omnia. Et rursus: bona est substantia, cui nō est peccatū in cōscientia. Et Plato lib. 1. de legibus, diuitiæ cęcę nō sunt, sed acutè cernūt, si prudētiam sequantur: quod & in libro primo de republica docet. Et Aristoteles libro primo ethicorū: fieri nō potest, aut nō facilè fit, vt is res agat pręclaras, cui desunt facultates:

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes: quia (vt alius ait) plurimum virtutibus obstat res angusta domi. Pindarus quoque asserit, diuitias, si cũ sapientia coniunctæ sint, præstantissimas esse. Nec ab his dissentit Horatius inquiens.

Vxorem cum dote, fidemq; & amicos,
Et genus & proauos regina pecunia donat.

Et alibi ait,

Et genus & virtus nisi cum re, vilior alga est.

Vereque ille censuit (vt apud Plutarchum est) qui primus pecunias, rerum agendarum neruos esse, dixit. Et Leo ille magnus sermone quinto, de collectis: diuitiæ, inquit, bonæ sunt, & humanæ societati plurimum prosunt, cum à benenolis habentur & largis: nec illas aut luxuriosus prodigit, aut auar⁹ abstrudit. Deniq; redemptio animæ viri diuitiæ eius: quoniam qui pauperi donat, redimit animam suam. Improbè igitur maligneq; faciunt sacrilegi hæretici, qui ecclesiarum & sacerdotum bona, occupanda, expilanda, rapiendaq; esse, contra naturalia diuinaq; iura impudenter, impieq; asserere non verentur. ecclesiastes. 7. & .10. & .13. Aristote. 1. ethicorum. 8. prouerb. 13. Plutar. in Cleomene. Ambrosius lib. 8. in Lucam Augustin. lib. quinquaginta homiliarum hamilia. 30. Greg. lib. 10. in Iob. cap. 28. Stobeus sermone 89. cum sequenti.

32 Cęterùm, vt à digressione reflectamus ad id quod erat institutum quamuis dubiæ quæstiones, quę in fide catholica & religiõe Christiana oriuntur, ad pontificem maximum referendæ sint: inferiores tamen prælati in concilijs prouincialibus eas interdũ definire poterunt: scilicet, cum erit in mora periculũ. Quod elegãter his verbis Hermas & Matius ait: si verò quis aliquod dogma in vulgus sparserit, de quo dubitari possit, hæreticum ne esset, an religioni consentaneum, huius diiudicatio est summo summo societatis religiosæ tribunali reseruãda: vt sapientissimę potestati difficillima detur quæstio excutienda. Nec enim prius inferioris dignitatis personis libera de his sentẽtia dabitur, quã super iã diuulgato dogmate, ita suprema potestas pronũtiauerit, vt de re iudicata nulla amplius supersit ambiguitas. Sit tamẽ illi, quibus harum rerũ summa cõmissa est, seram sint allaturi opem, & periculum sit, ne ipsum negotiũ in peius serpat, erit interim inferiori potestati hui⁹ suspecti dogmatis discussio permittẽda: vt tñ illi, cũ res postularit, superioribus iudicib⁹ eã committãt. Hoc propterea cautũ, ne dũ superiorũ censura spectatur, populo Christiano pestilẽs doctrina pro sano dogmate diuulgetur. c. maiores de baptis. c. quoties. 24. q. 1. Hermas li. 2. de instaura. religi. c. 9.

33 Adde etiã, q; si ex qualitate, aut multitudine illorũ, qui suspecti de hæresi essent, graue scandalũ timeretur, nõ liceret inquisitoribus aduersus

uersus eos procedere non consulto pontifice summo. Sed inquisitores Hispanię consulere debent in his, alijsque grauioribus causis inquisitorem generalem, & senatum. c. inquisitores. de hæreticis lib. 6. & inibi. Ioan. And. & Philip. Fran. 4. instru. Toletana. c. 21. vide Gonsalũ de hęretica prauitate quæst. 7. Alfonsum lib. 1. aduersus. hęreses cap. 8. & lib. 1. de iusta hęret. puni. cap. 5. & deinceps.

34 Illud aũt prętereũdum non est, q; si papa cõcesserit rescriptum seu priuilegium aliquod in pręiudiciũ officij sanctę inquisitionis, obtemperandum est illi, sed non est executioni mandãdum. Debet ergo supplicari ab eiusmodi rescriptis, vt papa rectiùs informatus à regio legato ea reuocet, vel suspendat. Nec enim verisimile est, vt summus pastor ecclesiæ quippiam facere voluerit in detrimentum catholicę fidei, & hęreticorum fauorem. Quinimo si papa decernat aliq̃d, quod sapiat manifestam hęresim, non est illi vllo modo parẽdum, sed potius liberè modesteq; resistẽdum: quẽadmodum Hostiẽsis, Florianus, & alij prudenter admodum censuerunt. 2. instru. Hispalen. cap. 3. c. si quando & illic interpretes de rescript. hosti. & Ioan. And. in. c. proposuit. de concessio. pręben. Floria. in. l. sed & loci. §. 1. finium regũdo. Lud. care. tract. de hęreticis nu. 99.

35 Vnde fit, vt si quid papa decreuerit cõtra publicam vtilitatem, vt putà, cõtra ius patronatus laicorũ, contra ius eligendi beneficia, seu sacerdotia patrimonialia, vel quippiam simile, id manu regia retineri & impediri soleat: quia regum officiũ est ab huiusce modi iniurijs populos sibi subiectos liberare: & iure naturalis defensionis licet principibus secularibus, cum moderamine inculpatæ tutelę (ideſt salua semper in omnibus summi pontificis authoritate) obuiare abusui notorio ecclesiasticę potestatis: ne pax publica perturbetur, & commune bonum detrimentũ patiatur. Hieremię. cap. 21. cum seq. capitu. regũ. 23. quæst. 5. c. filijs. 16. q. 7. Stepha. Aufre. de potestate. secularium. regu. 2. Guil. benedi. in. c. Rainũtius de testam. parte, & vxorẽ nu. 454. Caietanus de potestate papæ. c. 27. Marti. Nauarrus in. c. cum cõtingat. de rescript. primo remedio, fundamẽto. 10. Hermas li. 7. de instauran. religio. cap. 25.

36 Postremò, si papa hæretic⁹ esset, generale concilium de illius hæresi cognoscere posset: si verò hæreticus decesserit, successor eius iudex esset. ca. si papa. 40. distinctio. & illic Præposit⁹ & cæteri. 24. quæstio. 1. cap. 1. Archidia. Ioan. And. Ancha. Domini. & Philip. Francus in. ca. in fidei. de hæretic. lib. 6. Albericus in rubric. C. de hæreticis. Gonsalus de hæretica prauitate quæstio. 7. Almainus de authoritate ecclesiæ cap. vlti. Decius. consil. 151. Caietanus de potestate papę

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.18. cum seq. Albertus Pighius lib.6.hierarchiæ ecclesiasticæ cap. 14.& deinceps Alexand. Iass. Decius & Horosius noster in. l. est receptum. de iurisdictio. omn. iud. Iason consilio.95.lib.4.

De pœnis. Titul. XLVI.

1 *Pœnæ triplici de causa à sceleratis hominibus repeti solent.*
2 *Pœna,quæ duntaxat tendit ad illius emẽdationem qui peccauit,cuiusmodi sit.*
3 *Pœna, qua damnum illatum resarcitur, qualis sit.*
4 *Pœnas à sceleratis hominibus repetere reipubl. interest.*
5 *Pœna vnius,metus multorum est.*
6 *Pœna eorum qui delinquũt,documentũ, doctrina, & exemplum est aliorum.*
7 *Hæritici propter multas causas iustissime puniuntur.*
8 *Hæritici puniendi sunt,ne multos sibi similes faciant.*
9 *Hæretici maxima adhibita diligentia puniri debent.*
10 *Hæretici asserunt neminem propter hæreses esse puniendum.*
11 *Libertas Lutheranorum pessima.*
12 *Licentia & impunitas homines deteriores reddit,correctio aũt et virga bonos.*
13 *Hæreticos puniri debere ex euangelica lege deducitur.*
14 *Hæreticos puniri oportere,multis sanctorum testimoniis probatur.*
15 *Hæreticos multò magis puniri oportet, quam adulteros.*
16 *Hæretici maiori quodam iure puniri debent,quàm falsarij.*
17 *Hæreticum multò magis punire oportet, quàm sicarium & homicidam.*
18 *Seditio quàm pestifera & perniciosa sit reipub.*
19 *Hæreticus pernicioßissimæ seditionis causa est in republica.*
20 *Hæresis & schisma vnitatẽ & amicitiã ciuitatũ & populoram miserabiliter dißipant.*
21 *Mœcenatis consiliũ ad Augustũ Cæsarẽ in nouarum religionum authores.*
22 *Hæreticus cum catholicis nulla pax neque amicitia esse potest:neque inter ipsosmet hæreticos.*
23 *Hæretici quot malorum causa extiterint semper in Repub.*
24 *Arriana pectis quot mala olim inuexerit.*
25 *Hæretici cùm muros ecclesiæ catholicæ violent,multò maiori supplicio digni sunt,quàm qui muros ciuitatum demoliuntur.*
26 *Hæretici cùm in clericos & monachos immaniſsimi sint,puniri debent.*
27 *Lutherani cùm sanctimoniales & Virgines rapiant & violent,graui supplicio afficiendi sunt.*
28 *Lutherani multò grauius puniri debent quàm sacrilegi.*
29 *Lutherani cùm sacram Dei militiã deserant,grauius puniendi sunt quàm militiæ profanæ desertores.*
30 *Lutherani grauius quàm transfugæ puniri debent.*
31 *Lutherani cùm occidant ecclesiam matrem regenerantem , grauius quàm parricidæ puniri debent.*
32 *Hæretici iustißimè puniuntur quia fures sunt, & latrones, & per ostium ecclesiæ non intrant.*
33 *Religionis violatores apud omnes nationes seueriſsimè semper puniti sunt.*
34 *Religionum nouarum authores in quos grauißimè animaduersum est,nõnulli adducuntur.*
35 *Religionis contemptores qui ea de causa puniti sunt.*
36 *Ecclesia catholica in quem finem hæreticos punire soleat.*
37 *Ecclesiæ prima intentio est vt hæretici conuertantur.*
38 *Pœnis cur impios affici oporteat.*
39 *Legis officium.*

Hæreticos

40 *Hæreticos quantum oporteat puniri, docet experientia.*
41 *Hæreticorum punitionem rem esse reipub. saluberrimã, Hiſpania testis est.*
42 *hæretici impißimi vltimi supplicij pœna iure optimo damnantur.*
43 *hæreticos vltimo supplicio affici debere, ex numerorum libro deducitur.*
44 *Religionis contemptores reos esse mortis omnes philosophi senserunt.*
45 *hæretici iure optimo comburuntur.*
46 *hæreticos igni tradi,iuri diuino cõsonat.*
47 *Ignis pœna aduersus impios & hæreticos antiquißima est.*
48 *hæretica pestis igni extirpanda est, ne nobis Deus irascatur.*
49 *hæretici qui igni tradendi sint.*
50 *hæreticis pertinacibus & manifeſtis bellum inferre licet, illoque indicto eos occidere & spoliare.*
51 *prægnans mulier etsi hæretica sit, non punienda est donec pariat.*
52 *hæreticis data fides seruanda non est.*
53 *hæreticis data fides quare non sit seruanda.*
54 *hæreticis fides à principe vel publica potestate data seruanda est.*
55 *hæreticis quare omnia commercia sint interdicta.*
56 *hæreticis quæ legata fuerint quando ad fiscum pertineant.*
57 *hæretici ab omnibus iudiciorum actibus repelluntur.*
58 *hæretici iudices esse non possunt.*
59 *Philippus pater magni Alexandri quendam iudicem officio priuauit,eo quod capillos sibi inficeret.*
60 *Theudericus afer diaconum suum occidit,quòd ad Arrium defecisset.*
61 *hæretici non possunt aliquod officium publicum gerere.*
62 *hæretici nullam ecclesiasticam potestatem habere possunt.*
63 *hæretici beneficijs & inribus ecclesiasticis frui non possunt.*
64 *Iudices plures & diuersi,eodem tempore,contra eundem hæreticum, procedere possunt.*
65 *hæreticus ad ecclesiam fugiens, non defendetur præsidio sanctitatis loci.*
66 *hæretici perpetua notantur infamia.*
67 *Pœna eadem in plebeios & nobiles constituta est,in crimine hæresis.*
68 *Nobilis in hæresim incidens infamis & vilis habetur, & plebeiorum pœna puniendus est.*
69 *Clericus,qui sit hæreticus pertinax, relapsus vel impœnitens,quo pacto puniẽdus sit.*
70 *Clericorum hæreticorum degradatio siue exauguratio,quo pacto facienda sit.*
71 *Clerici hæretici bonis omnibus temporalibus ecclesiasticisque beneficijs & dignitatibus priuandi sunt.*
72 *Clerici hæretici an beneficijs ecclesiasticis priuati sint ipso iure.*
73 *hæreticis manifeſtis eorũ vasalli obedire nõ tenẽtur:nec quisquã eis depositũ reddere,aut fidẽ & obsequiũ præstare debet.*
74 *hæreticus priuatus est omni domino naturali,ciuili, & politico.*
75 *Regis hæretici regnum cum superiorem non habeat,an confiscari possit?*
76 *Suspecti de hæresi quando puniri possunt pœnis pecuniarijs.*
77 *hæredes eorũ qui suspecti erant de crimine hæresis, cõdemnari non debent ad pœnas pecuniarias præstandas.*
78 *Iudex quo pacto se gerere debeat in pœnis arbitarijs.*
79 *Iudex,cũ causa id exigit pœnas etiã legibus præfinitas augere,vel tẽperare pot.*
80 *hæresiarchæ & magistri errorum durius puniendi sunt.*
81 *Iudex an possit arbitrio suo pœna mortis aliquem afficere?*
82 *hæretici non modo pœnis temporalibus, sed æternis etiam puniuntur.*
83 *Opera bona extra caritatem & vnitatem facta quid prosint.*
84 *Iudices quali animo esse debent ad iudicandum.*
85 *Pœna cur publica esse debeat.*
86 *hæresim qui dixit, aut fuit hæreticus ante multos annos,mitius puniendus est si correctus fuerit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

87 *Domus in quam hæretici conueniebant ad hæreses docendas, olim à fisco vendicabatur.*

88 *Domus aliena in quam conueniunt hæretici, domino domus permittente, cõfiscatur, & dominus punitur.*

89 *Domus prædicta ecclesiæ catholicæ adiudicatur pluribus constitutionibus.*

90 *Domus ista hodiæ aut publicatur, si hæretici est, aut funditus euertitur, si aliena.*

91 *Officiale sanctæ inquisitionis qui se finxerit, quomodo puniendus sit.*

92 *Officiale sanctæ inquisitionis qui se finxerit, quomodo hodie puniri soleat.*

1 DIuina & naturalilege, iniustorũ, superborumque crimina iustissimè vindicãtur: peccatis autem puniendis tres causas attribuunt: vnam, vt is qui deliquit corrigatur & emẽdetur: alteram, vt ei satisfiat, in quem est peccatum: tertiam, vt cæteri à similib⁹ peccatis metu pœnę deterreantur.

2 Cæterùm pœna illa, quę tendit ad emendationem duntaxat eius, qui peccauit, leuior & occultior vt plurimũ esse solet: cuiusmodi est, castigatio parentum, maritorum, dominorum & magistrorum: addo etiam & inquisitorum, quotiescunque leuiora peccata pœnitentium occulta pœna coercent. l.1. de emenda. propinquo. & l.1 C. de emẽda. seruo. l. præceptoris. ff. ad legem aquil. l. item quęritur. §. item. Iulian⁹ ff. loc. iti.

3 Ea vero pœna, qua damnum datum resarcitur, ad iustitiam commutatiuam præcipuè pertinet: cõmutat enim mulctam pro culpa: quinimo iustitia ipsa punitiua (vt verbis vtar Scoti) est commutatiua pœnę pro culpa, & non respicit pũctum indiuisibile: sed mediũ habet latitudinem intra metas rectę ratiõis. Scot⁹ in li. 4. sent. distin. 19.

4 In grauioribus tamen criminibus, non tantum satisfieri debet ei qui damnum passus est, sed etiam vniuersæ reipublicæ: cuius imprimis interest, ne crimina sint impunita. l. locatio. §. quod illicitè de publi. & vectigalib. c. vt famę de sent. excommunica.

5 Sed illa causa peruagatior est, vt vnius pœna metus multorum sit: nam & in Deuteronomio legitur, vt omnis Israel audiens timeat: vt audientes cęteri timorem habeant: vt vniuersus Israel audiens pertimescat: & in prouerbijs, pestilente flagellato stult⁹ sapiẽtior erit: mulctato pestilente sapientior erit paruulus: nam dum flagellatur pestilens, etiam innocens astutior fit. l. 1. C. ad leg. Iuli. repetum. Deute. 13. & 19. & 21. prouerb. 19. & 21.

6 Accedit eodem, quòd pœna eorum, qui delinquunt, documentũ, doctrina, & exẽplum est aliorum. Diuinus Plato in gorgia, conuenit inquit, omnem qui ab aliquo rectè punitur, vel ipsum fieri meliorem, vtilitatemque percipere, vel cęteris exẽpla dare, vt alij pœnas eius conspicientes meliores ob timorem efficiantur

ciantur: prosunt enim alijs tanquã exemplum, monimentum & spectaculũ. Et Iulius Cæsar libro sexto debello gallico: vt sint reliquis documẽto, & magnitudine pœnę perterreant alios. Et Seneca libro primo de ira: vt omnium documẽtum sint, & qui alicui noluerunt prodesse, morte certè eorum respublica vtatur: idest, vt qui vita nocuerunt, morte saltem exẽplo prosint. Et Cyprian⁹ sermone de lapsis: plectuntur, quidam, quò cęteri corrigantur: exempla sunt omnium, tormenta paucorum. Et Hieronymus ad Demetriadem: vt pœna quorundam sit doctrina multorum. Quamobrem veteres quoque nostri exempla pro maximis grauissimisque pœnis dicebant: & à gręcis quasdam pœnas paradigmata, id est, exempla deterrentia dici, satis compertum est. Itaque meritò pro republica puniuntur improbi, vt qui semel peccauit non peccet iterum: & qui tranquillitatem publicam perturbauit, eã deinceps promoueat, dum is qui prębuit exemplum peccandi, prębeat alijs etiam exemplum satisfaciẽdi. Gellius lib. 6. cap. 14. Cælius lib. 6. c. 14. Biesius lib. 2. de republica.

7 Propter has omnes & alias causas hæretici iustissimè puniuntur: vt corrigantur & emendentur: vt Christianæ reipublicę satisfiat: vt cæteri pertimescant. Accedit illa quoque causa, vt ne bonis nocẽat: ideo enim factę sunt leges pœnales (quę Augustini & Isidori sententia est) vt humana coerceatur audacia tutaque sit inter improbos innocẽtia: & in ipsis improbis formidato supplicio refrenętur necendi facultas: Marcus ille Cato apud Salustiũ ait: qui paucis sceleſtis parcunt, bonos omnes perditum eunt. Et ciuis meus Seneca libro de moribus: bonis nocet, qui malis parcit. Et Iesus qui puniũt iniustos, ij reliquis iniuriam fieri prohibẽt. Et Lactãtius libro de ira Dei, bonorum salutem custodit, qui malos punit. Augustinus Macedonio epistola. 54. Isidorus lib. 5. ethymologia. cap. 20. c. factæ. 4. distin. Lactantius cap. 17. c. pen. 45. distinct.

8 Eodem ferè tendit platonis dictum, libro decimo de legibus, qui liberè aduersus Deos, sacrificia, vel iusiurandum obloquitur, nisi puniatur, multos forsan sibi similes faciet. Itaque puniendi sunt hæreti, ne multos sibi similes faciant: nam sermo eorum vt cancer serpit: & vt Hieronymus inquit, sibilus hæreticorum irremediabiliter mentes auditorum vulnerat. Oportet igitur, vt coerceantur hæretici antequam alios corrumpant. Vt enim Demosthenes contra Aristogitonem ait: in sanabile ingenium oportet exterminare, & tollere e medio: nec eò vsque spectare, dum accipiatis malum, præsertim quod sit reipublicæ perniciosum: sed maturè pręcauẽdum est. Sic enim cõsiderate, nemini fortasse vestrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnquam serpens momordit, aut araneus: sed tamen eas animantes vt videritis, statim occidetis. Ad eundem igitur modũ, Atheniẽses, etiã cùm natura serpentina prædituũ hominem videritis, ne dum vestrum singulos mordeat, spectate, sed primus quisq; qui in eũ incederit vlciscatur. Cuius sentẽtiam Philo renouans, libro secundo de specialibus legibus, inquit, sicut viperas, scorpios, aliasque venenosas bestiolas, priusquam mordeant, aut saucient, aut omnino se commoueant, sine mora ad primum aspectum occidimus, præcauendo genuinam eorum malitiam, priusquam noceant: eodem modo etiã homines plectendi sunt, qui cum sint animalia rationalia, nihilo secius à natiua mansuetudine in ferinos mores degenerant: & pro delectamento habent, lædendi quotquot possunt licentiam.

9 Multò magis puniri debent hęretici, qui iam nocuerunt, præsertim si sint insanabiles. Vt enim Cicero inquit Philippica octaua: in corpore si quid eiusmodi est, quod reliquo corpori noceat, vri ac secari patimur, vt mẽbrorum aliquod potius, quàm totũ corpus intereat: sic in reipublicæ corpore, vt totum saluum sit, quidquid est pestiferum amputetur.

Cuncta prius tentanda, sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

Et Plato diuinus libro nono de legibus ait: quos insanabiles legislator esse senserit, vltimo supplicio hos afficiet, non ignorãs, satius fore his, qui insanabiles sunt, mori, quã viuere: ac si vita priuantur dupliciter prodesse cęteris. Nam horum exemplo à peccato cæteri deterrẽtur, & improbis hominibus ciuitas ipsa mundatur. Et Hieronymus apud Gratianum: resecãdæ sunt putridę carnes, & scabiosa ouis à cauli repellenda, ne tota domus, massa, corpus & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arrius in Alexandria vna scintilla fuit: sed quoniam non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est. c. resecãdę. 24. q. 3.

10 Sed aiũt hęretici, fidem rem esse liberam, ac proinde neminẽ propter hęreses puniẽdum esse. In quo sanè mihi perinde facere videntur, ac si fures, latrones, raptores, sicarij & cęteri facinorosi dicerent, furta, latrocinia, rapinas, homicidia, & alia similia crimina, impunita esse debere: nam hęresis crimen his omnibus, grauius & pestilentius est. Quod autem aiunt, neminem esse cogendum ad suscipiẽdam fidem, quis negat? Sed qui fidem catholicam suscepit, cogendus est in ea perseuerare: ne arbitrio suo abutẽs, in hæreses insanissimas præcipitetur, & perditus ipse cęteros perdat. c. displicet. 23. quæst. 4. cum seq. c. vides. 23. quęst. 6. c. de Iudęis 45. distinct. confessio. Polonica. cap. 91.

Nec

11 Nec moueat quenquam effrænata illa libertas Lutheranorum: nam vt Augustinus inquit, posse peccare, nec libertas est, nec pars libertatis: quę est enim peior mors, quàm libertas erroris? Et Plato epistola octaua, seruitus ac libertas, si 13 modum excedat, vtraq; mala est: si modum obseruet, vtraq; bona. Et Aristoteles libro quinto politicorũ capite nono ait, vitiosum esse, viure, vt vnusquisque vult: viuere autem conuenienter reipublicæ, non seruitutem, sed salutẽ esse. Et Chrysostomus in epistolam Pauli ad Romanos, sermone. 23. libertas dissoluta & moderamine carens, vbiq; mala, confusionisque causa est. Postremo ij hæretici sunt quos diuus Petrus velut digito ostendit, dicẽs: in errore conuersantur, libertatem promittentes, cũ ipsi serui sint corruptionis, & cæt. 2. Petr. 2. Aug. epistol. 166. & epistola vlt. c. extremo. de pœnitentia, distin. 2.

12 Virga atque correctio tribuit sapientiam, vt ait sapiẽs: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrẽ suam. Et Comicus, deteriores nos omnes sumus licentia. Et Esaias, sola vexatio intellectũ dabit auditui. Et alibi, misereamur impio, & non discet iustitiam facere. Et libro secũdo Machabęorum capite sexto, multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indiciũ. Adde quòd, vt Hieronymus inquit, libro tertio aduersus Pelagianos, ille hæreticum interficit, qui esse hęreticũ patitur. Cæterùm nostra correptio, viuificatio est: vt hæresi moriens, viuat catholicæ fidei. Prouerb. 29. Esaię. 26. & 28.

Et ne aliunde argumenta petamus, ex ipsa euangelica lege perspicuè constat, hæreticos puniendos esse. Ac primũ quidem veritas ipsa per Matthęum & Marcum inquit, vę homini illi, per quem scãdalum venit. expedit enim ei, vt suspendatur mola asinaria ad collum eius, & demergatur in profundum maris. Nemo autem est, à quo tam graue scandalum veniat, quàm ab hęretico. Deinde, Paulus apostolus pseudo prophetam cęcitate percussit, quia subuertebat vias Domini rectas, & proconsulem à fide conabatur auertere. Et alibi, punitionẽ hæreticorum idem Paulus desiderabat, inquiens: vtinam abscindantur, qui vos conturbant. Et in Ioannis Apocalypsi, Deus ipse increpauit episcopos, qui hæreticos tollerabant. Postremò, eodem pertinent omnia illa Christi verba, quib⁹ hęretici nominantur lupi rapaces. Quis enim lupos ouibus Christi inhiantes, non persequatur? quis cõprehensos nõ interficiat? Matth. 18. Marci. 9. actu. 13. ad Galat. 5. Apocalyp. 2. Matth. 7.

14 Pręterea idipsum innumerabiles ecclesiæ pontifices sancti doctoresque tradiderunt: ego tamen breuitatis causa tribus ero contentus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus Anastasius pontifex maximus, Manichæos, quos ad fidem catholicam perducere nō potuit, ne tanctum gregem sua contagione polluerent, per publicos iudices perpetuo exilio relegauit. Et Leo ille magnus ad Leonem Augustum scribens, inquit: hęreticorum pertinax insidiosa contentio illico conquiescit, si imperiali potestate frænetur. Et Bernardus in cantica: melius foret proculdubio, vt coercerētur gladio illius, qui non sine causa gladiū portat, quàm vt multos in suos errores attrahere permittātur. Prętereo Cyprianum, Originem, Nazanzenum & ingens agmen. Constantinus Armeno pulus lib. 6. promptuarij. tit. 11. Origenes super numeros homilia. 9. Cyprianus libro de exhortatione martyrij. c. 5. Nazanz. oratio. 10. August. lib. 3. cōtra Gaudentium. ca. 26. & epistola. 48. Leo epist. 72. & 80. & 91. Bernar. in cantica homilia. 66. Thom. 2. secundę quęstio. 10. cum seq. Alfonsus lib. 2. de iusta hæretic. punitione cap. 3. Hermas lib. 7. de instaura. religio. cap. 22. & deinceps. c. nō vos & seque. c. si audieris. 23. quæstio. 5. c. nimirum. ca. displicet cum seq. 23. q. 4. c nec is 15. quęstione. 1.

15 Huc accedunt argumenta fortissima: nam hæretici crimen grauius est, quàm adulterij corporei: seuerius igitur puniendū est. Quo argumento vtitur Augustinus in ea epistola, quę est ad Bonifacium, dicens: cur enim cùm datum sit diuinitus homini liberum arbitrium, adulteria legibus puniātur, & sacri legia permittantur? an fidem non seruare animā Deo, leuius est, quā fœminam viro? epistola. 50.

16 Deinde, falsarius qui monetam, qui leges, qui rescripta principis falsat, iustissimè quidem punitur: quantò magis hæreticus, qui scripturam sacram, qui leges omnipotētis Dei corrumpit, atque subuertit? Demosthænes ille, oratione cōtra Timocratem, inquit: illud etiā vobis recitabo, quod Solonem aliquādo dixisse ferunt apud iudices, in eo accusando, qui legem perniciosam rogarat, in hanc sententiam: receptum esse in vniuersum apud omnes ciuitates, q monetā adulterarit, morte mulctādū. Deinde interrogasse iudices, nū eis ea lex iusta & laudabilis videretur? Qui cū videri sibi respondissent, subiecisse: putare sese, argēti monetam priuatorum cōtractuum causa repertam inter ciues: sed leges monetam esse reipublicæ: iudices igitur oportere, multò magis si quis eam, quæ ciuitatis moneta sit, corrumpat, odisse & punire, quàm si quis eam, quæ sit hominum priuatorū. Atq; vt intelligerent, haud dubiè maius esse delictum, corrumpere leges, quàm adulterare monetam, addidisse: multas ciuitates haud dissimulanter argento, quod sit ęre & plumbo contemperatum, vtentes, tamen esse incolumes, nec vllum ex ea re capere detrimentum: at si qui

qui perinde legibus adulterinis vsi, receptas corrūpi fuerint, eorū nullos vnq̄ non internecione perijsse.

17 Ad hæc, homicida iustissimas peccati sui pœnas luit: & eò magis si per insidias aut veneno interfecerit quenquam: hęreticus autem insidiator pessimus grauioribus pœnis dignus est, quippe qui multorum incautas animas veneno pestiferi dogmatis morte infelicissima occidit. Attestatur mihi diuus ille Hieronymus, qui in caput Iob. 24. hæreticus, inquit, homicida est, qui animas hominum noxijs & lethalibus sensibus interficit. Et Augustinus qui ait: videte qualia faciunt & qualia patiuntur. Occidūt animas, affligūtur in corpore, sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur. Adde quòd vbi de religione, ibi de vita quoque agitur, vt Philo inquit libro in Flaccum. c. quando. 23. q. 4.

18 Item, seditiosi homines, qui ciuium pacem & amititiam peruertunt, & reipublicę tranquillitatem dissipāt & disturbāt, quibus supplicijs digni non sunt? Hoc spectant leges, hoc volunt, incolumen esse ciuium coniunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coercent, vt Cicero dixit. Et Plato ille diuinus libro quinto de republica docet, nihil esse ciuitati perniciosius, quàm diuisionem atque discordiā: nihil melius quàm cōcordiam & vnitatem. Aristoteles quoque libro secundo politicorum, capite secūdo, ait: summum bonum ciuitatibus in amititia ponēdum esse. Et alibi, videtur, inquit, amititia rempublicam cōtinere, & maiore quàm iustitia, in studio fuisse legum latoribus: quòd si amititia inter omnes esset, nihil esset quod iustitiam desiderarent: at si iusti essent, tamen amititię præsidium requirerent. Denique finis vniuersæ virtutis est amititia & vnitas, vt Pythagorici tradunt, & Proclus est author, libro de anima & dæmone. Aristo. 8. Ethico. cap. 1. Cicero tertio officio. Iulius Pauluslib. 5. sent. tit. de seditiosis.

19 Atqui nemo est, qui tam perniciosam seditionem in rempublicā inferat, quàm hęreticus impius: nemo qui tot simul populorum, tot gentium, tot nationum, non modo corporibus, verum etiā animis pestem & interitum Machinetur. Est quidem hęreticus violator pessimus ecclesiasticæ pacis: quæ non nisi vnitate prædicationis euangelicæ custoditur, vt Leo ad Martianum Augustum scripsit, epistola. 57. l. 4. titu. 1. lib. 16. C. Theodo. Brunus lib. 2. de seditio. cap. 10.

20 Vnitatem autem & amititiam nihil magis peruertit quā schisma & hęresis: vt enim Nazanzenus inquit, nihil cōcordiam tam fortiter cōciliat, quàm cōsonantia de Deo: & nihil magis ad discordiā facit q̄ dissonātia d illo. Et Hiero. null⁹ est inter eos fidus affect⁹, quorū diuersa fides est. Nā quemadmodū extra

con

Universidad de Deusto
Biblioteca

controuersiam est, nulla re magis, quam efficaci religione atque eius vnitate, in vnius corporis societatem conciliari continerique liberos homines: sic omnibus perspicuum est, nihil eos magis separare & contra se diuidere, quàm in religione dissidium, pugnam atque discordiam. Id nanque dissidium omnium maximum & perniciosissimum est: primum q̃ rem præstantissimam, religionem scilicet, perturbet: deinde, quòd societatẽ omnibus communem & arctissimam sua cõtagione laxet: deniq;, quòd amicitiam soluat, qua neq; iucundior, neque sanctior esse potest. Nam cum inter omnes res humanas nihil sit religione præstantius, nil in quo pari animorum alacritate proni sint homines, nil etiã cui firmi⁹ adhęreant: necessariò relinquitur, vt nulla neq; arctior neq; tenacior, neq; iucũdiór esse queat, aut debeat amicitia, quàm ea quæ ex Christianæ religionis consensu nascitur: & contra nullum odium vehemẽtius & pertinacius, & acerbius, quàm quod ex religionis dissidio oritur: ex diuersitate autem religionũ protinus seditiones oriuntur. nouel. constitutio. 103. acto. 14. Nazanze. oratione. 10. Hierony. in Matth. cap. 10. Hermas. lib. 2. de instauranda religione. cap. 1.

21 Huc pertinet consiliũ illud prudentissimi mœcenatis ad Augustũ Cæsarem: Deum, (inquit,) semper & vbiq; ita cole, vt moribus patriæ est receptum, ad eundemq́ cultũ alios compelle: peregrinarum verò religionum authores odio & supplicijs prosequere, nõ modo Deorum gratia quos qui contemnit, haud dubiè nihil quoque aliud magni faciet, sed propterea etiã, quòd qui noua numina introducũt multos ad vtendum peregrinis legibus pelliciunt: inde coniurationes, coitiones, & conciliabula existunt, minimè vnius principatui commodę res. Hæc Dion. Cassius historię Romanæ lib. 52.

22 Non igitur amicitia vera, nec cõcordia aut pax esse potest inter catholicos & hęreticos, ne inter ipsos quidem impios. Non enim est pax impijs, vt ait Esaias, sed sunt quasi mare feruens, quòd quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutũ. Et vt Plato inquit in Lysíde: improbi nunquam vel sibiipsis, vel inuicem, similes sunt, & amici: sed stolidi penitus & instabiles. Et Aristoteles libro nono ethicorum: improbi nisi ad breue & exiguum tempus concordes esse non possunt. Et alibi: prauus nunquam sibi amicus est, se nanq; semper oppugnat. Et Proclus libro de anima, improbus secum consentire non potest. Cũque semper secum pugnet, nimirum cũ alijs consentire non potest: necesse est enim tum propter naturam rationalem videre quodammodo verum, tũ propter rationem perturbatam plurimum ignorare, secũq; dissidere. Et paulò post: contingit meritò plærisque ad seipsos discordia frequẽs: quoniam aliqua quidẽ à sensibus intromittunt, aliqua rursum ab imaginatione, aliqua ab opinione frequenter, nonnulla ab ira, à concupiscentia multa: non enim solũ ex opinionibus tales quędam passiones mouentur hominibus, sicut stoici tradunt: sed etiam cõtra, propter passiones quasdam & impetus, opiniones sæpe permutant: quandoque ex optimis pessima sæpe reportant. Hi ergo à multis principijs atque potentijs, & his quidem deterioribus, multiformes in se motiones accipientes, nimirũ animam dissidentem habent atq; discordem. Sciẽtia verò recta prędicti ab vno quodã superiore principio cognitionem suscipiunt vniuersam: intellectus enim eis principia tradit: iam verò omnes sententiæ veræ, filiæ sunt intellectus: cùm igitur à tali quodam principio simplicitate procedant omnes, meritò omnes inuicem sunt concordes. Esaiæ. 48. & 57. lib. 9. ethic. cap. 6. & lib. 2. magno. moralium. cap. 11.

23 Quàm sint hæretici rebus publicis pernicioſi, testis est nũc Germania: testis fuit nuper Anglia: testis iam olim vniuersus orbis, impiorum hæresibus frequenter concussus. Arrianorum perfidia (vt vno sim exemplo contentus) non solùm paruæ res, sed etiam maximę labefactatę sunt. Nec enim tãtum affinitates, cognationes, amicitiæ, domus, verùm etiam vrbes, populi, prouincię, nationes, vniuersum postremò Romanum imperium funditus concussum & emotum est. Nam cùm profana ipsa Arrianorum nouitas, velut quędam furia, capto prius omniũ imperatore, cuncta deinde palatij culmina legibus nouis subiugasset: nequaquam deinceps destitit vniuersa miscere atque vexare, priuata ac publica, sacra profanaq́ue omnia: nullum boni & veri gerere discrimen, sed quoscunque collibuisset, tanquam de loco superiore percutere.

24 Tunc temeratę coniuges, depopulatę viduę, profanatę virgines, monasteria demolita, disturbati clerici, verberati leuitę, acti in exiliũ sacerdotes, oppleta sanctis ergastula: quorum pars maxima interdictis vrbibus, protrusi atque extorres, inter deserta, speluncas, feras, saxa, nuditate, fame, siti affecti, attriti & tabefacti sunt. Atque hęc omnia nũquid vllam aliam ob causam, nisi vtiq; dum pro cælesti dogmate humanæ superstitiones introducuntur: dum bene fundata antiquitas scelesta nouitate subruitur: dum superiorum instituta violãtur: dum rescindũtur scita patrũ: dum cõuelluntur definita maiorũ: dum sese intra sacratę atq; incorruptę vetustatis castissimos limites profanę ac nouellę curiositatis libido nõ cõtinet? Hęc Vincẽtius Lyrinensis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nensis libro aduersus hæreses. Vide Raynoldum polum ad Hērricum octauum regem Anglię: Ioannem cocleum, de actis & scriptis Luther, Bartholomęum latomum in cōfutatione criminationis Buceri.

25 Accedunt præterea argumenta fortissima contra hæreticos Lutheranos (quorum appellatione sacramentarij & Anabaptistę, ac cæteri pestiferi huius temporis impij continentur) lex ait: si quis violauerit muros capite punitur: quanto maiori pœna digni sunt, qui muros ecclesię catholicę violant, & ecclesias ipsas funditus euertunt. l. vlt. ff. de rer. diuersio.

26 Si quid in sacerdotes aut alios ecclesię ministros committitur, capitali sententia vindicatur: & ij hęretici nihil non admittunt contra clericos & monachos & cæteros Dei ministros. l. si quis in hoc gen⁹. C. de episcop. & clericis.

27 Raptores virginum aut viduarum, quæ Deo dicatę fuerint, pessima criminū peccantes, capitis supplicio plectendi sunt: quinimo si quis non dicam rapere, sed attentare tantummodo iungendi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna ferendus est: & ij homines scelerati & nefarij sanctimoniales rapiunt, easq; incestis nuptijs polluūt. l. raptores l. si quis non dicam. C. de episcop. & cleri. c. si quis rapuerit. 27. q. 1.

28 Sacrilegi ad bestias damnantur, aut viui exuruntur, vel in furcas suspenduntur, vt Vulpianus memorat. Aelianus quoq; libro vndecimo varię historię retulit, sacrilegos iuxta legem delphicam, pręcipites agi solitos: & ij omnes hęretici publica sacra compilāt. l. sacrilegij & l. sacrilegi. ff. ad leg. viliam. peculat. c. quisquis. 24. quæst. 3. c. nulli. cap. prædia. 12. quæstio. 2.

29 In profana militia desertores capite puniri solent: quāto magis puniendi sunt impij, qui sacram Dei militiam deserunt. l. non omnes. §. desertor. ff. de re milita.

30 Transfugę viui exurūtur, vt inquit Vlpianus, aut certè furca suspenduntur, vt ait Iulius Paulus: & transfugas vbicunq; inuēti fuerint, interficere licet, sicuti Martianus est author: quin etiam is qui volens transfugere apprehensus est, capite punitur, quemadmodum Modestinus tradidit: exurendus est itaq; impi⁹, qui ad hæreticos hostes pessimos Christianæ reipublicę transfugit. l. aut damnum. §. hostes. l. si quis aliquid. §. 1. ff. de pœnis. l. 3. in fine. ff. ad leg. Corne. de sicarijs. l. 3. §. is qui ad hostem. l. proditores. ff. de re militari.

31 Ad extremum, quibus pœnis digni nō sunt parricidæ? ij autem hęretici ecclesiam occidunt matrē regenerantem: fatendū est igitur, eos plusquam parricidas esse: si quidē est atrocius animę matrem occidere, quàm corporis. Ea est igitur atrocitas tot ac tantorum criminū, vt grauissimam animaduersionē, & horren

& horrendi exempli postulet supplicium. l. pœna. ff. ad leg. Pompe. de parrici. leg. Sancimus. C. de sacrosanct. ecclesijs. c. qui abstulerit. 12. quęstio. 2.

32 In summa hæretici iustissimè puniuntur, quia fures sunt & latrones, & per ianuam ecclesiæ non intrant: quia sunt adulteri atque fallarij: quia sicarij sunt, & occidunt animas: quia seditiosi sunt & hostes: quia respublicas labefactant atque peruertunt: denique, quia directò diuinam maiestatem lędunt. Nam si in eos rectissimè legum latores animaduertunt, qui principem lędunt atque rempublicam, quantò rectius in eos animaduertendum est, qui Deum ipsum omnipotentem lędunt: cùm sit longè grauius diuinam quam humanam, & æternam, quàm temporalem lędere maiestatem? authen. Gazaros. C. de hęreticis. cap. vergentis. de hęretic. c. cum secundum eod. titul. lib. 6.

33 Quas ob res non modò veræ religionis cultores punire solent hęreticos, sed hi etiam qui verum Deum ignorabant, varijs pœnis eos afficiebant, quos impios & hæreticos esse putabant. Sic eos qui Deorum prouidentiam negabant, impietatis damnabat antiquitas, vt libro de superstitione Plutarchus est author sic Diopites decretum fecit, vt omnium, qui de dijs non rectè sentirent, aut de rebus cælestibus nouos sermones inducerent, nomen defertetur, & iubente populo decretum ratū fuit, quemadmodū idem Plutarchus in Pericle, tradidit. Sic in causa violatę religionis licebat Athenis, abducere in carcerem, accusare publicè, causam apud Eumolpidas agere, proponere apud regem, vt à Demosthene proditum est, oratione aduersus Androtionem. Sic Iulius Paulus libro quinto receptarum sententiarum titulo de vaticinatoribus, qui nouas, inquit, & vsu vel ratione incognitas religiones inducunt, ex quibus animi hominum moueantur, honestiores deportantur, humiliores capite puniuntur. Et in curia Areopagitica publicum & capitale iudicium exercebatur propter nouam religionem. Quin etiam qui verbo vno patriam religionem lęderent atque minuerent, religionis lęsæ tanquam maiestatis rei damnabantur. Sic denique vt Cicero libro secundo de legibus inquit, in omni religione impij, non solùm vita cruciati atque dedecore, verùm etiam sepultura & iustis exequijs caruerunt. Et Eusebius

Universidad de Deusto
Biblioteca

in proœmio libri quarti præparationis euangelicæ indicat, fuisse hoc quoddam ius gentium, vt noua religio reprimeretur, cum eius reprimendæ causa, dicat, vbique scriptas fuisse leges capitales.

34 Huius rei affatim exempla suppetunt, quorum aceruatim aliqua memorabimus. Scythæ Anacharsim occiderunt, & regem suum Scylem regno priuarunt, & necarunt, propter externos ritus: vt Herodotus libro quarto scriptum reliquit. Anaxagoras impietatis accusatus est, quòd solem lapidem esse dixisset: author Plutarchus libro de superstitione. Athenienses Diagoram philosophorum pepulerunt, quia Deos negauit, & omnem eorum opem. Tatianus in oratione contra Græcos inquit, Diagoras Atheniensis erat, sed quod mysteria apud Athenienses profanasset, ab eis punitus est: idem Socratem damnauerunt, quòd nouam religionem introducere videbatur, ac de Atheniensium religionibus detrahebat, sicuti Plato in apologia & epistola septima, & Cicero libro primo de natura Deorum, & Seneca epistola. 105. & Iustinus martyr in apologia prima pro Christianis, & innumerabiles alij tradiderunt. Alciat. lib. 9. parergon. ca. 15. & Valerius maxim. lib. 1. cap. 1.

35 Alcibiades absens tanquam hæreticus damnatus est, vt Thucydides libro sexto & libro octauo, & Plutarchus in eius vita, & Iustinus historicus libro quinto commemorant. Accusatus impietatis Aristoteles quòd cultum Deorum minus probaret, in Chalcidem profugit: vbi diu versatus, quum literis amicorum ad reditum vocaretur, in hunc modum respondit: ex Athenis quidem recessi, ne causam Atheniensibus darem iterum scelus committēdi, sicuti in Socratem commiserunt: neue impie contra philosophum rursus fecisse incusentur. Cuius rei Guarinus in vita Aristotelis, & Crinitus libro decimo, de honesta disciplina capite tertio, Laertius alijque meminerunt. Persæ virum alioqui grauissimum Scosem capitis pœna damnarunt, quòd à persarum religione ac cæremonijs auersus erat, & vxorem defunctam contra patrium ritum humauit. Testis Procopius libro primo de bello persico. Prothagoras, Anaxagoras, Anacharsis, & innumerabiles alij, apud Græcos, Scythas & Persas, ob eandem causam

sam varijs tormentis & supplicijs affecti sunt, vt Iosephus libro secundo contra Apionem, Plutarchus in vita Nicię, Diogenes Laertius in eorum vita, Chrysostomus in priorem Pauli epistolam ad Corinthios, homilia quarta, & Cyrillus libro sexto contra Iulianum, authores sunt. Quid plura? idololatręs, hæretici, Mahumetani, non ob rem aliam tot Christi martyres beatissimos, exquisitissimis pœnis excarnificarunt, nisi quòd suis religionibus, sectis, & superstitionibus aduersabantur.

36 Cæterùm catholica Christi ecclesia non punit hæreticos, vt eos funditus perdat, sed vt conuertantur & viuant. Eò enim tendunt argumenta omnia, quibus Augustinus docet, hæreticos puniendos esse. Phreneticus ligandus, inquit, & corripiendus est, ne præcipitetur: & qui somno lethargico tenentur, excitandi sunt etiam flagellis: Deus quoque nos omnes flagellis corrigit: & pater filios, & pastor item errantia pecora flagello reuocat ad gregem. Præterea pro hæreticis sunt leges istæ pœnales, quæ illis videntur aduersę: quoniam multi per illas correcti sunt, & 37 Ciuis ille meus Seneca, in libro de Clementia, dixit: in iudicando, siue corrigendo, hanc legem princeps quoque sequi debet: vt aut eum, quem punit, emendet: aut pœna eius cæteros meliores reddat: aut sublatis malis securiores cęteri viuant. Ecclesiæ quidem prima intentio est, vt conuertat hæreticos, sicuti iam ante dixi: altera, vt hæretici pœna sit metus omnium: vt qui malitia nocuit, supplicij prosit exemplo: vt quos Dei timor à malo non reuocat, temporalis saltem pœna cohibeat à peccato. Lætabitur iustus (inquit pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pheta regius) cùm viderit vindictam impij, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. Non lętabitur iustus, quòd insultet peccatoris calamitati, sed quòd videat gloriam Dei illustrari, & homines à maleficio deterreri, dum improbi pœnas luunt: psal. 58. Chrysostomus ad populum Antiochenum. homilia. 50. l. 1. C. ad leg. Iuli. repetund.

38 Sapienter admodum, vt solet, Aristoteles in fine libri vltimi ethicorum, inquit: multitudo necessitati potius, quam rationi: & pœnis, quàm honestati paret: idcirco aduersus inobedientes & hebetiores ingenio, castigationes pœnasque instituere oportet: eos verò qui curari & emendari nequeunt extrudere & exterminare. Improbus enim dolore afficiendus est, perinde atque iumentum. Nam vt Fabius ait, qui ratione traduci ad meliora non possunt, solo metu continentur. Et Plato diuinus libro duodecimo de legibus, pœnis maligni vexantur, vt & ipsi, & qui puniri iniquitates viderunt, in iustitiam oderint, aut saltem minus in simili vitio peccent. Theo 40
dosius quoque & Valentinianus hęreticos puniebant addita ratione, vt ab errore perfidiæ, si ratione retrahi nequeunt, saltem terrore reuocentur. Et Demosthenes, oratione contra Aristogitonem: duæ res sunt, propter quas omnes feruntur leges: tum vt ne quisquam iniusti aliquid agat: tum vt ijs qui ius violarunt, punitis, alij meliores reddantur. Fabius lib. 12. cap. 7. leg. 54. titul. 4. lib. 16. C. Theodosiani.

39 Ad tertiam illam causam ea pertinent, quæ Clemens Alexandrinus prope finem libri primi stromatum, in hanc sententiam scripta reliquit: lex eorum, qui ei parent, curam gerens, ad pietatem in Deum instituit, & dictat ea, quæ sunt facienda, & propulsat vnumquodq; peccatum, pœnas imponens ijs, quę sunt mediocria: cùm autem viderit aliquem ita se habere, vt videatur immedicabilis, vtpote qui ad extremam prouehatur iniustitiam: tunc aliorum iam curam gerens, ne ab ipso corrumpantur, tanquam aliquam partem à toto corpore resecans, sic eum qui est huiusmodi, occidit saluberrimè. Ac de his quidem nimis fortasse multa.

Sed quid argumentis opus est? Magistra rerum experientia docet, punitionem hęreticorum remedium esse maximum ad extirpandas hęreses: quemadmodum

modum e contrario maxima est illecebra peccandi impunitatis spes, vt Cicero dixit in oratione pro Milone. Cyprianus quoque sermone de passione Christi ait, facilitas veniæ peccatis laxat habenas: & vt inquit Ambrosius, incentiuũ tribuit delinquendi. Et Chrysostomus sermone de Absalon: semper scelera dum non resecantur, increscunt: & in augmenta facinorum prosilitur, quoties secura impunitate peccatur. Vbi autem experimentum docet, quid cõferat, quid illic opus est speculationibus? Vt Dionysius dixit, libro vndecimo antiquitatum Romanarum. Et sicuti Clemens Alexandrinus, libro primo stromatũ inquit, est vel maximè fide digna probatio, quæ est cum experientia, quia nihil ferè distat à demõstratione. c. est iniusta. 23. quæstio. 4.

41 Huius autem effectus testis est diuus Augustinus in ea epistola, quæ est ad Vincentium: testis religiosissima Hispania, cui⁹ plebs inquieta, auidaque est in nouas res, vt ait Liuius, & effrænatę libertatis cupida esse solet, & quæ nisi paret, imperat: attamen hoc præsenti remedio quieuit, & catholicam fidem puram ab hęresibus seruat: quod sanè ad egregiam Hispaniæ laudem pertinet: quæ vt Vasęus inquit, sicut opulentia, bellica virtute, imperij amplitudine reliquas omnes prouincias vel superat, vel certè ęquat: ita religionis antiqui- 42
tate, & veræ fidei cultu nulli omnino priores partes concedit. Fuit profectò Hispania Christianę religionis semper obseruantissima, & fidem catholicã, qua semel imbuta, syncerissimè vsq; coluit, hęreticis infestissima. Quotquot in Hispania sunt de rebus fidei cognitores, ea fide religionem officij seruant, ea integritate ac vigilantia, vt nemo quisquam hiscere contra sacrosanĉta ecclesiæ statuta quidquam audeat. Alibi forsan impiè facere non licebit, in Hispania ne loqui qdẽ nisi piè, conceditur: alibi errores fortè iam nati extirpantur, in Hispania ipsa etiam errorum semina, anteaquam pullulent, opprimuntur. August. epistola. 48. Liuius lib. 22. Vasæus priori tomo chronicorum Hispaniæ. cap. 9. Godofre. in. l. vltim. C. de hęreticis.

Sed ad eam partem, ex qua egressi sumus, reuertamur: in hæreticos, impios, & idololatras vltimi supplicij pœna iustissimè constituta est, à diuino etiam legislatore. Nam in Deuteronomio lex ait: propheta, qui dixerit eamus & sequamur Deos alienos, interficietur: quia loquutus est, vt vos auerteret à domino Deo vestro. Et rursus, propheta, qui arrogantia deprauatus, voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non prĉcepi illi, vt diceret, interficietur. Itaque Iosias & Mathatias plurimos idololatras occiderunt, vt in

Universidad de Deusto
Biblioteca

libris regnorum & Machabęorum continetur. Et Athenienſes quos impietatis damnabant, lapidibus obruebant, vt eſt apud Aelianum lib.5.variæ hiſtoriæ.Deuterono.13. &.18.lib.4.regum cap.23.lib.1.Machabęo.cap.2.

43 Quin etiam in libro numerorum capite vigeſimo quinto,iratus dominus cõtra Iudæos quia Deos filiarum Moab adorauerãt, & initiati erãt Beelphegor,dixit ad Moyſen:tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis. Et Phinees virum & mulierem ob eam cauſam pugione perfodit. De qua re diſſerens Philo in primo libro de monarchia, inquit: qui à pietate deficiunt, plectendi ſunt pœna vltima, quod tenebras pręponãt luci clariſsimę,& data opera mentem excęcant,cum potuerint verum cernere. Permiſſum eſt autem cuiuis bene nato educatoque à talibus ſine mora pœnas ſua manu exigere, non expectato aſſenſu ſenatus & iudicum, imò ne delato quidem nomine: & ſequi animi amantis Deum, infeſtique vitijs impetum, concitati aduerſus impios nulla dignos clementia,ſemel accepta poteſtate ſenatus, iudicum, prætorum,tribunorum,accuſatorum, teſtium,legum, populi: vt abſque omnibus impedimentis intrepidè pro pietate decertare liceat. Et Paulus apoſtolus in epiſtola ad Hębræos, capite decimo, cõtra hęreticos hoc argumento vtitur:irritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur:quantò magis putatis,deteriora mereri ſupplicia,qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamẽti pollutum dixerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratię contumeliam fecerit?

44 Celeberrimi quoq; philoſophi in eadem ſententia ſunt. Plato quidem libro decimo de legibus, impios non vna morte dignos eſſe cẽſuit, ſed pluribus. Iſocrates in Panathenaico dixit, exiſtimo, confeſsione omnium, peſsimos viros eſſe, grauiſsimaque pœna dignos,qui res ad hominum ſalutem inuentas, ad aliorum perniciem conuertunt: neque ijs contra barbaros,neque contra delinquentes, ſed contra coniunctiſsimos, & cognatos ſuos abutuntur: quod hęretici omnes proculdubio faciunt. Et idem Iſocrates in oratione contra Lochitem, ęquum eſt, eos qui id violant, quod maximi facitis, grauiſsimo ſupplicio affici à vobis. Prętereo ſciens alios.

45 Quamuis autem pluribus modis vltimum ſupplicium irrogetur: impij tamen hæretici generali omnium conſuetudine comburi ſolent:quod iuſtiſsimum quidem eſt, tametſi quidam diſſentiant Hoſtien. Ancha. Ioan. And. Card. Henrri. & cæteri in.c.ad abolendã de hæret. Brunus.lib.5.cap.3. Areti. & Aleiat.in.l.1.C.de ſumma trinit.

trinit.Bertrandus conſilio.212.lib. 2. Alfonſus lib.2. de iuſta hęretico. punitio.cap.12.Coraſius lib.3. miſcellanc.cap.8.

46 Nec iniqua eſt ea conſuetudo, ſed iuri diuino conſonat:inquit enim ſeruator noſter, ſi quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes,& areſcet, & colligent eũ, & in ignẽ mittent,& ardet.Et Paulus in epiſtola quæ eſt ad hebręos, terra proferens ſpinas ac tribulos, reproba eſt,& maledicto proxima, cuius cõſummatio in combuſtionem. Huiuſmodi terra eſt animus hæreticorum, quę tribulos & ſpinas profert ſuffocãtes verbum Dei. Et ignis egreſſus à domino interfecit impios,qui receſſerunt à Moyſe,Ioan.15.ad Hebræos.6.nume.16.

47 Quamobrem antiquiſſima eſt pœna ignis aduerſus impios & hęreticos,vt exactis Chalcedonenſis concilij ſatis conſtare poteſt. Illic enim epiſcopus Alexandrinus dixiſſe traditur: ſi Eutyches præter dogmata eccleſiæ ſapit,non ſolùm pœna dignus eſt,ſed & igne. Anatolium quoq; hæreticum igni viuũ combuſſerunt, vt Nicephorus prodidit libro decimo octauo eccleſiaſticæ hiſtorię,capite quarto.Gregorius quoque libro primo dialogorum refert,Baſilium magũ Romæ fuiſſe combuſtum, & rem geſtam laudat.Et propter impiã atq; ſceleſtam diſciplinam Tẽplarij cõcremati fuerunt, vt Petrus crinitus & Paulus æmilius authores ſunt. & Baſilius hæreticus cõmuni ſuffragio combuſtus fuit,ſicuti Zonaras retulit in imperio Alexij comneni:Albij quoque hęretici iam olim viui cremati ſunt, quemadmodũ Paulus æmilius libro ſexto de reb⁹ Francorum retulit. Item conſtitutionibus Siculis cauetur,vt viui hæretici in conſpectu populi comburantur,flammarum commiſſi iudicio.Quod legibus quoq; Hiſpanis conſtitutum,& conſuetudine iam pridem receptum eſt. Accedit etiã quòd eadem pœna ethnici & hæretici catholicos punire ſolebant, vt Euſebius, Ruffinus, Sozomenus, Nicephorus, ac Theodoritus in eccleſiaſtica hiſtoria locupletiſſimi teſtes ſunt: actione.1. Synodi Chalcedonen.Grego.lib.1. dialog. cap.4.conſtitutio.Sicilię lib.1.tit.1. regia.l.2.titu.26.parte.7.&.l.2. tit.1. lib.4. fori legum.2. Machabeo 6. Euſebius lib. 4. hiſtor. eccleſiaſtic. cap.15.& lib.5.cap.3.& lib.6.cap.31. & lib.8.cap.11.Ruffinus lib.11.eiuſdem operis.cap.2. Sozomenus lib. 6.hiſtoriæ tripartitæ. capit.9. &.11. Theodoritus.eodem libro cap.16. Pet.crinitus lib.1.de honeſta diſciplina cap.13.& lib.24.cap.13. Paul⁹ æmilius lib. 8. Nicephorus lib.3.c. 35.& lib.5.cap.30.& cap.31.& lib.7. cap.10.& ſæpe alibi.

48 Igne igitur extirpanda eſt hæretica peſtis:ne nobis Deus iraſcatur ſi hęreticos dimittim⁹ impunitos. Iuxta quod imperator Theodoſius inquit: vnde ver ſolitam gratiã ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

iurauit? vnde ęstas messe ieiuna laboriosum agricolam in spe destituit aristarũ? Vnde hyemis intemperata ferocitas hubertatem terrarum penetrabili frigore sterilitatis læsione dãnauit? nisi quòd ad impietatis vindictam transit lege suæ naturę decretũ? Quod ne posthac sustinere cogamur, pacifica vltione pianda est supremi numinis veneranda maiestas. Hæc ille: qui eãdem illam constitutionem his verbis exorditur: inter cęteras solicitudines, quas amor publicus perui gili nobis cogitatione indixit, præcipuam imperatoriæ maiestatis curam esse perspicimus verę religionis indaginem: cuius si cultum tenere potueris, iter prosperitatis humanis aperimus incœptis. Et post aliqua: pręterea præcipim°, vt quicunque seruum seu ingenuum inuitum, vel suasione flectẽdo ex cultu Christianæ religionis in nefandam sectam, ritumue traduxerit, cum dispendio fortunarum capite puniatur. Et paulo post: cernat præterea, bona sua proscripta, pœnæ mox sanguinis destinandus, qui fidem alterius expugnauit peruersa doctrina. Lex profectò Hispano imperatore digna: vt enim Honorius & Theodosius aiunt, grauius est morte & immitius cęde, siquis ex Christiana fide incredulitate Iudaica polluatur. Addo Leonem magnum quodam loco dicentem, diligenter attendite fratres, & scitote, aliud esse in Deum peccare, aliud in hominem. Quãdo enim in nos peccant homines, si pœnitentibus veniam non indulgemus, peccatum incurrimus: quãdo aliquis in Deum peccauerit, si sine grandi districtione indulgere voluerim°, participes nos peccatis eorum efficimur. Quę sentẽtia Cyrilli quoq; fuit libro sexto in euangelium Ioãnis. cap. 9. C. Theodosi. titul. de Iudæis. l. 1. & lib. 16. titu. 6. l. 75. Leo. sermone de martyribus.

49 Hac autem pœna ignis hæretici tantummodo relapsi, pertinaces, & impœnitentes puniuntur: nam alij omnes hæretici salutari pœnitẽtia iuncta, ecclesię catholicę gremio benignè admodum excipiuntur. Nec enim hęretici, etiam pertinaces, statim in ignem mittendi sunt: sed prius moneri sępe debent: & viris religiosis & eruditis colloquentibus, de statu causę, & animę salute illis consulendũ est: nec protinus audiendi sunt perire volẽtes, sed sententia differri debet, vt hęreticus furor elangueat: donec vt Lucanus cecinit.

Deserat hic feruor mentes, cadat impetus amens,
Perdant, velle mori.

Nam sicut alius ait.

Nulla vnquam de morte hominis cũctatio longa est.

Et eò magis, quòd de morte animarum ęterna, dilatio & cunctatio est. Quòd si diutius in errore permanserit hęreticus pertinax, tũc lata sententia, qua declaretur hæreticus

ticus, iudici seculari relinquendus est: qui confestim illum condemnare, & in ignẽ mittere debet: pertinaces autem viui cremari, alij verò anteaquam comburantur, strangulari solent. Quod leyua quoque noster lib. 2. Variar. resolutio. retulit. cap. 10. Lucanus lib. 5. c. ad abolendã de hęreticis. quinta instruct. Hispal cap. 9. Alfonsus. lib. 2. de iusta hęreti. puni. ca. 1. Hermas lib. 2. de instau. religio. cap. 15. Godofredus in. l. 4. C. de hęreti.

50 Adde etiam, quòd aduersus pertinaces & manifestos hæreticos iustissima est belli causa: quia sunt orthodoxorum hominum hostes omniũ pernicioſissimi. Indicto autem eis bello, cuicũque licebit spoliare, comprehendere, atque occidere illos: & ciuitates eorum ferro & igne depopulari. Pręterea Innocentius tertius constituit, vt catholici, qui crucis assumpto charactere ad hęreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgẽtia, illoq; sancto priuilegio sint muniti, quę accedentibus in terrę sanctæ subsidium conceduntur. Deut. 13. ca. Si audieris. c. si vos. 23. quęst. 5. c. excommunicamus. §. catholici de hęreticis. Hostiẽ. in summa. tit. de hęretic. §. qualiter. Raymundus quoque. §. sed nunquid. Ioan. And. Ancha. & cęteri. in. ca. prędentes. de hęretic. lib. 6. Alex. Ales. 2. parte quęstio. 181. membro. 11. Gonsalus. de hæreti. praui. quęst. 14. Alfonsus lib. 2. de iusta hęreti. punitio. ca. 14. Hermas lib. 2. de instaura. religio. cap. 13. Brunus lib. 3. de hæreti. cap. vltim. & lib. 5. cap. 16. Ludo. Carerius de hæreticis. nume. 148.

51 Iterum, prægnans mulier etsi hęretica sit vel suspecta, nec puniẽda tamen, nec excruciãda est quoad pariat. Quod antiquissima Egyptiorum lege cautũ erat: existimabant enim, penitus iniquum esse, eum qui nihil commisisset, vnà cũ facinoroso pœnam pati: aut duos plecti, cùm vnus deliquisset. Insuper cum sola peccasset mater, minimè ęquum censebant, filium patri matrique communem luere maternam pœnam. Cuius legis memi nit Diodorus Siculus lib. 2. & Plutarchus, libro de sera numinis vindicta, dicens, eam quoque græcis transcriptam fuisse: à quibus (ni fallor) ad Romanos trãslata fuit: & ab illis in Hispanos deriuata. l. pręgnãtis. de pœnis. l. 2. ff. de mortuo infer. l. 1. §. & generaliter. de ven. in possessio. mitten. l. regia. vltim. titul. 31. par. 7. Chrysostomus homilia. 5. de pœnitentia. Clemens Alexandrinus. lib. 2. stromatum.

52 Ad pœnam quoque pertinet, & hęreticorum odium, quòd fides illis data seruanda non est. Nam si tyrannis, piratis, & cęteris publicis prædonibus, quia corpus occidũt, fides seruanda non est: lõgè minus hęreticis pertinacibus, qui occidũt animas: porrò fieri non potest incolumibus viris huiusmodi, quin simplices fidelium animæ capiantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

At graue est fidem fallere: verum tamen (vt Marius Salomonius ait) promissa contra Christum fides si præstetur, vtiq; perfidia est. Iure igitur hæretici quidã grauissimo cõcilij Constantiensis iudicio legitima flamma concremati sunt, quamuis promissa illis securitas fuisset. Beatus quoque Thomas censet, hæreticum indocilem prodendum esse iudicibus, non obstante fide, & iuramẽto, quibus catholicum astrinxerit. Concilium Constantiense canone 6. Salomoni'. in l. 2. §. exactis. de Orig. iur. Tho. 2. 2. quæstio. 70. art. 1. & quæstio. 40. articu. 3. Cicero lib. 3. offici. cap. pen. Ambros. lib. 1. offi. cap. 29. Bar. in quæstio. Lucanę ciuitatis. & in l. conuentionum. de pactis. & illic Fortunius & cæteri.

53 Accedit eodem, quòd cum hæreticis nullum commertium, nec pax vlla catholicis esse debet: quã obrem fides illis data, etiam iuramento firmata, contra publicum bonum, cõtra salutem animarum, contra iura diuina & humana, nullo modo seruãda est. In malis promissis (inquit Isidorus) rescinde fidem: & iuramentum esse non debet vinculum iniquitatis. Accedit etiam, quòd pax & communicatio cum hæreticis pertinacibus, iniusta & impia est: nec enim omnino pax esse potest, quę hæreticorum simul & catholicorum professione permixta, cunctas religionis verę & syncerę fedes semper turbauit. Vnde Gelasius papa ab Anastasio imperatore insimulatus, quasi pacem detrectaret, quã ipse cum hęreticis, iniquis tamẽ conditionibus facere instituerat: qualis ea esset pax, his verbis demõstrat. Ergo, inquit, gloriose imperator, nolo ego ecclesiarum pacem, quam etiã si cum mei sanguinis impẽdio prouenire possit, amplecterer? Sed precor te cuiusmodi debeat esse pax ipsa, non vtcunque, sed veraciter Christiana mente libremus. Quomodo enim potest esse pax vera, cui charitas intemerata defuerit? Charitas autem qualiter esse debeat, nobis euidenter apostolus prędicat, qui ait: charitas & corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Quomodo quęso de corde erit puro, si contagio inficiatur externo? quomodo de conscientia bona, si prauis fuerit malisque commixta? quomodo fide non ficta, si maneat sociata cũ perfidis? Quę cùm à nobis sępe iam dicta sint, necesse est tamẽ incessabiliter iterari: & tandiu non tacere, quandiu nomen pacis obtenditur: vt nostrum non sit (vt inuidiosè iactatur) facere pacem, sed talem velle doceam', qualis & sola pax esse, & prętерquam pax nulla esse monstratur. c. in malis. c. inter cętera. 22. quæstio. 4. l. generaliter. de verbo. obligatio. c. non est obligatorium. de regul. iuris. Gelasius tomo de vinculo anathematis: Brunus lib. 3. de hęreti. cap. 14. cum seq.

54 Sitamẽ fides hęreticis data esset à principe vel publica potestate: ex actè

actè seruanda esset: si modò quod addixisset, non sit de illo genere rerum, quas lex aut inspirata, aut naturalis vetat præstare. Non enim videtur esse vetitum, eorum quæ ad naturæ, aut gentium ius attinent, habere cum hæretico commertiũ, præsertim quod in columi religione haberi possit: quia possibile esset vt per pia monita, etiã pertinacissimus ad saniorem mentem redeat: quod tamen priuatus inuito superiore seruare non teneretur: publica nanque authoritas nullius partis suæ, siue magnę, siue paruę sed à Dei voluntate, imperioque dependet: contra, ab istius imperio pendet omnium, & singulorum, qui sub eo comprehenduntur, voluntates. Quamuis autem hæreticus magis vitandus sit, quàm reliqui religionis hostes, qui permitti queũt ex cãusa in Christiana republica commorari: nam ritib' nostris inspectis, suaque religióne cum nostra discussa, spes est piorum hominum monitis ad nostram societatem posse perduci: hæreticus tamẽ nullo modo in nostræ religionis rempublicã erit admittendus: tam propter infatigabile alios corrumpendi studium, quàm propter fucatissimę impietatis, ideoque pernicioſissimę, latius & latius semper serpens contagium, sub pulcherrimę (quod periculosissimum est) Christianę pietatis prętextu: vt difficile sit non tentari, peneque impossibile non inquinari. Hermas lib. 2. de instaur. religio. cap. 14. & cap. 6.

55 Pœna igitur ignis puniri debent hęretici: aut si id fieri nõ possit, certè amandandi & expellendi sunt, bonis etiam publicatis. Quod legibus regũ Gothorum iam olim in Hispania cautum fuisse legimus: confiscabantur enim hęreticorum bona, & honore ac dignitatibus exuti, perpetuo exulabãt: nec enim vlla communio catholicis esse debet cum impijs & hæreticis, vt sępissime diximus. Vnde fit, vt omnia cõmercia sint hæreticis interdicta: nec eorum contractus, aut voluntates vltimę, nec alia eorũ acta rata sint, nec ex testamento alterius quippiam accipere queant, pręsertim cũ manifesti aut, conuicti fuerint. regia. l. 2. tit. 2. lib. 12. legum Gothicarum. l. Manichęos. l. Arriani. C. de hæreticis. Brunus. lib. 5. de hęreti. cap. 14. &. lib. 6. cap. 3. cum seq. regia. l. 4. titul. 3. parte. 6. &. l. 4. titu. 26. parte. 7.

56 Inde etiam fit, vt quidquid hæreticis relinquitur, fiscus rapiat: si modò scienter illis relictum fuerit: nam si quis ignorans aliquem hęreticum esse, hęredem illum instituerit, probalius est, vt pro non scripta sit institutio, & hęreditas proximioribus defuncti consanguineis deferatur: quemadmodum Baldo & quibusdam alijs placere video, quibus assentior. Nam si episcopus aut alij clerici hæreticos, etiam cõsanguineos, hæredes instituerint,

anathe

Universidad de Deusto
Biblioteca

anathemandi sunt, & illorum nomina delenda: id tamen locum nō habet in his, qui ignorantes illos hęreticos esse, eosdem hæredes instituerunt. regia. l. 16. titul. 6. lib. 3. fori legum. Bald. in. l. eam quam. C. de fideicommiss. Ancha. & Imolen. in c. 2. de testa. Alex. in. l. 1. C. de hęred. instit. c. si quis episcopꝰ. c. in eos. de hęreti. & illic. Io. de ana. Feli. in. c. 2. de hęret. lib. 6. Bal. consil. 334. lib. 2. Brunus lib. 5. de hæreti. cap. 11. & Ludo. Care. eod. titu. nu. 151.

57 Hinc & illud est, qꝰ hæretici repelluntur ab accusatione, ac testimonio, & ab omnibus iudiciorum actis, & omnino ab omni actione: nec audiēdi sunt in iudicio si quid velint exigere: quia excommunicati sunt, & iuribus atque actionibus ipso iure priuati. Quamobrem exceptio hęresis omnem actionem excludit: sine qua nemo rectè experiri solet. c. pagani. c. alieni. c. non potest. 2. quęsti. 7. l. quoniam. C. de hęretic. c. excommunicamus. eod. titu. c. intelleximus de iudic. l. si pupilli. §. videamus. de negot. gestis. c. cum secundum. de hęretic. lib. 6. glos. & Prępositus. in. c. quo iure. 8. distinct. Ripa. in. l. naturaliter. §. nihil commune. de acqui. posse. Brunus. lib. 5. de hæreti. cap. 10.

58 Hæretici iudices esse nō possunt, quia infames sunt & excommunicati, & omni dominio ac iurisdictione priuati. c. vlti. de hęret. lib. 6. l. vlti. C. de Iudęis. l. 1. titu. 2. libro legum nouellarum Theodosij.

59 Quòd si Philippus magni Alexandri pater, iudicem quendā officio rectè priuauit, quia capillos inficere solitus erat: quantò iustius à iudicandi munere repellendus hęreticus est? Memorat plutarchus in apophthematis, quòd cùm Philippus quendam ex Antipatri amicis iudicum numero ascripsisset: posteaquam & barbam & capillos eū sibi inficere sensit, remouit: quòd diceret, eum qui in capillis infidus esset, dignum non esse, cui in negotijs fides haberetur. Qui in pilis, inquit, infidꝰ est, qualem in negotijs remur futurum? Cui confine est, quod Archidamus Lacedemoniorum rex in Cęum senem dixisse aiunt: quid hic sanè dicet, cuius non solum animus, verum etiam caput fucis contaminatum est? author Aelianus lib. 8. varię historię. Vide Clementem Alexandrinum. lib. 3. pædagogi. cap. 3. Ludo. cælium. lib. 18. cap. 11.

60 Tum illud addo, quod maiores nostri in quarto concilio Toletano dixerunt: non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extiterit infidelis. Nec mirum est inquit Theodoritus) vt hæretici qui sic insaniunt aduersus Deum & sanctam ecclesiam, licēter etiam alias trangrediātur leges. Quamobrem iure laudatur Theudericus afer, qui (vt apud Nicephorū est) cùm diaconum haberet orthodoxum, à se admodum dilectum, & in arrianismum conuersus esset, vt eidē Theu

derico faueret, gladio eum interemit, dicens: si Deo fidem synceram non seruasti, quomodo mihi, qui homo sum, conscientiam sanam pręstabis? &c. nō potest. 2. quęstio. 7. Theodoritus. lib. 2. historię tripar. cap. 22. Nicephorus. lib. 16. historię ecclesiasticę. cap. 35. Zonaras tomo. 3. annalium, in imperio Anastasij dicori.

61 Ad hæc hęretici, aduocati, tabelliones, aut procuratores esse nō queunt, nec omnino publicum aliquod officium gerere: sunt enim infames & excommunicati, & nullum cum eis commercium debet esse catholicis. c. nulla officia. 54. distinct. c. infames. 6 quæst. 1 c. alieni. 2. quęstio. 7. Brunus. lib. 5. de hæreti. cap. 9.

62 Item hęretici nullā habere possunt ecclesiasticā potestatem: quia diuisi sunt à capite illo, vnde omnis authoritas & potestas in membra influit ad ędificationem totius corporis ecclesiastici: & quia subiectos non habent, in quos iurisdictione vti possint, cùm ab eis liberati sint ipso iure, vt etiā ante dixi. c. dicimus. c. pudenda. 24. quęstio. 1. c. præter. 32. distin. c. verbum Dei. cum seq. de pœnitentia distinct. 1. Cyprianus. epistо. 6. lib. 1. Torquemada. lib. 4. de ecclesia. 2. parte. ca. 18. & seq. Pighius lib. 4. hierar. ecclesiasti. cap. 8.

63 Alijs quoq; beneficijs omnibus & iuribus ecclesiasticis priuati sunt hęretici: ex quo fit, vt ius patronatus habere non queant: quia rerum ecclesiasticarum capaces nō sunt, & omnibus omnino beneficijs habētur indigni. Quas ob res nec impetrare possunt beneficiū annalis possessoris, nec defenduntur sedis apostolicæ regulis. Lamberti. lib. 1. de iure patron. parte. 1. quęstio. 1. ar. 7. Ludoui. Gomes in regula chancellariæ de annali possessore quęst. 3. & 52. & in regula de triennali. q. 52. Brunus lib. 5. de hæreticis. cap. 7.

64 Item illud in odium & pœnam hęreticorum constitutum est, vt eodem tempore contra eūdem hęreticum plures ac diuersi iudices procedere possint: & vt hęreticꝰ teneatur, cōtra seipsum edere libros, & probationes ad confirmandam intētionem accusatoris. c. per hoc. de hęreti. lib. 6. Clem. 1. & extrauag. exeo. eiusdem titu. Ponzini. de lamijs. nume. 74. Ludo. Gomes. in. c. dispendia. de rescript. lib. 6. nu. 18. interpretes. in. c. cum parati de appellat. Iacoba. li. 2. de concilio. arti. 5. Almainus. de suprema potestate laica. quęstio. 3. cap. 8. de libris edēdis. glo. & Philipp. Francus. in. c. vt commissi de hęretic. lib. 6. Purpuratus. in. l. vltim. C. de eden. Nicol. Arelata. de hęreticis. notab. 21.

65 Adde etiam, quòd hęreticus ad ecclesiam fugiens non defendetur præsidio sanctitatis loci, idest, immunitate ecclesiam: tum quia cōtra ecclesiarum delinquit: tum etiam, quia per insidias multorum animas inficit, & occidit. Nam vt

Augusti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Augustinus inquit, veneno falsæ, perniciosæque doctrinæ animas, multò infelicius, quàm barbaricus gladius, trucidant. Quamobrem Gundemirus Gothorum rex, qui hanc immunitatem Hispaniarum ecclesijs ante nongentos annos, cõcessit tria hominum genera excepisse dicitur: scilicet, latrones, proditores, & hæreticos: vt in eius vita Petrus Medina memorat. cap. vlti. de immunit. ecclesia. c. 1. de homicidio Augustinus Hieronymo epistol. 28. Gonsalus de hæreti. prauit. quæstio. 11. Hippolyt. in. l. ex senatusconsulto. de sicarijs. Boherius decisio. 110. Remigius Gonni. de immunita. ecclesiar. fallẽtia. 18. Couarru. lib. 2. resolutio. ca. vlt. Petrus Medina lib. de memorabilibus Hispaniæ cap. 18. vide Alfonsum Tostadum. Exod. 22. quæstio 16. & Iosuę 20. quæst. 3. cum seq. catell. cottam in memorabilibus, verbo, asylum. Alciatum. li. 3. præsumptio. cap. 33. & lib. 7. parergon. cap. 6. Corasium lib. 5. miscellanę. cap. 23.

66 Præterea hæretici perpetua notantur infamia: quę pœna viris bonis est maxima: honor enim (vt Aristoteles ait) maximum bonorum externorum, & proprium virtutis præmium est: è contrario autem infamia peccati comes, & propria pœna est. Nec immeritò hæreticis & infamibus portę dignitatum omni iure clauduntur. authe. Gazaros. C. de hæretic. ca. infames. 6. quæstio. 1. ca. alieni. 2. quæstio. 7. c. infamibus. de regul. iuris. cap. 2. §. hæretici. de hæreti. lib. 6. Aristot. 4. ethic. ca. 3. l. isti quidẽ. quod met. causa. Brunus. lib. 5. de hæreti. c. 8.

67 Et quamuis in omnibus ferè criminibus alia pœna nobiliores, alia plebei puniri soleant: in crimine tamen hæresis eadem omnibus pœna sine delectu personarum constituta est. Solent quidem apud plerasque nationes aliter honestiores, aliter sordidiores puniri: de Memnone thessalo Xenophon loquens, libro secundo de expeditione Cyri minoris, inquit, interemptis vero ijs, quos ante dixi, prætoribus, eo nomine quod Cyrum contra regem iuuissent, cum eiusdem criminis esset damnatus, non statim tamen, neque eodem mortis genere sublatus est: non enim ei, vt cæteris, est caput à ceruicibus abscissum (quod supplicij genus honestissimum habetur) sed quod eius sceleris dignum fuit, regis iussu, multis corporis cruciatibus laceratus, vix anno exacto exanimatus est. Item Hirtius. libro sexto de bello Hispaniensi, his verbis militum & seruorum pœnam distinguit: serui sunt in crucem sublati, militi ceruices abscissę. Eusebius quoque libro quinto ecclesiasticæ historię: rursum cruces, rursum pœnę, rursum tormenta reparantur: & si qui fortè ciues Romani reperti sunt, hos plecti capite decernit, cæteros verò bestijs tradi. Sic etiam legibus Hispaniæ nobilium

nobilium ceruices amputantur, plebei verò furcis suspenduntur. Eusebius. lib. 5. ca. 3. l. moris. §. sed enim. de pœnis. l. Pedius. de incẽ. ruina. naufra. regia. l. vltim. titul. 18. parte. 1. & l. 24. titu. 22. parte. 2. l. 3. & inibi. glos. de re mili. Bart. in. l. capitalium. §. serui cęsi. de pœnis. Tiraquel. de nobilita. cap. 20. nume. 104.

68 Cæterùm nobilis in hæresim incidens, infamis & vilis erit, & plebeiorum pœna puniẽdus: nec enim vlla differentia est in rebus fidei & religionis inter magnos & paruos, inter nobiles & ignobiles. Etenim in vno spiritu omnes nos, in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi, vt Paulus apostol⁹ in epistola ad Romanos scriptum reliquit. Et iterum ad Galatas scribens ait, non est Iudæus, neq; Græcus, non est seruus, neque liber, non est masculus, neque fœmina: omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu. Et alibi, nõ est Gẽtilis & Iudęus, circuncisio & præputium, barbarus & Scytha, seruus & liber: sed omnia & in omnibus Christus. Hieronymus quoque in epistola ad Celantiam inquit: nescit religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum: seruũ & nobilem de moribus pronunciat: summa apud Deum est nobilitas clarum esse virtutibus. Et Chrysostomus in epistolã ad Romanos sermone secundo: vbi fidei nobilitas quæritur, ibi nemo barbarus, nemo Græcus, aduena nemo, nemo ciuis, sed in eãdem simul omnes ascenderunt dignitatis excellẽtiam. Et sermone decimo quarto, nobilitas nostra ex fide est. Cùm igitur nobilis ęqualis plebeio sit in rebus fidei & religionis, & eadem pœna contra omnes hæreticos constituta sit, relinquitur planè, quòd perinde puniendus est hæreticus nobilis, atque plebeius: & eò magis, quò grauior & pernicios⁹ior est nobilium hæresis, magisque reipubli cæ nocet. Nam vt eleganter ille cecinit.

Omne animi vitium tanto cõspectius in se
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Et lex Honorij atque Theodosij ait: pares cæteris sint, quib⁹ pares sunt in dogmatis prauitate. Et alia lex inquit, quos par facinus coinquinat & ęquat, vtrosq; simili pœna comitetur. l. 49. titul. 4. lib. 16. C. Theod. & l. 1. titu. 27. lib. 9. eiusdem operis. l. si quenquam. C. de episcopis & cleri. l. nec infames. C. de decurio. li. 10. ad Roman. capit. 10. ad Galatas. 3. ad Colos. 3. Origenes. li. 1. in Iob. col. 18. Cyprianus. tractat. cõtra Demetrianum. lactantius. lib. 5. diuina. institutio. c. 15. Nazanze. oratione. 24. l. quędã. de pœnis. l. 2. ff.

de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de re milita.c.nulli fas.25. quæsti. 1.c.quia sanctitas.50.distinct.ca. cum quidam.de iure iuran. & illic Felinus colu.3.archidia.in.ca. qui contra.24.quæst.1. Tiraquel. de nobilitate cap.20.nume.118.& lib.de pœnis,causa.31.nu.25.&34 Brunus.lib.5.de seditio.cap.4.

69 Quòd si clericus in hæresim incidat, & pertinax sit, relapsus, vel impœnitens, degradãdus est, & iudici seculari relinquendus: tunc autem realis regradatio, siue resacratio, fieri debet ab episcopo loci ordinario, conuocatis abbatibus,alijsque prælatis, & religiosis ac doctis viris. Verũ hęc exauguratio fieri non debet in alijs criminibus ab vno tantum episcopo, nisi cùm reus constitutus est in minoribus tantum ordinibus:in maioribus enim vnus episcopus non sufficit,præterquã in crimine hæresis. Sed hodie ab vno episcopo dũtaxat degradatio fieri potest concil. Tridentini sessione.13.cap.4.c.ad abolẽdam. c.excommunicamus.§.1.c.penu. de hæreti.c.1.& inibi interpretes. de hæret.lib.6.

70 Per hanc autẽ degradationem clericus ordine,dignitate,& omni priuilegio exuitur: & fieri exauthoratio debet cum solenni detractione insignium clericalis militiæ:qua quidem à militia sacra missus & exauthoratus omni priuilegio clericali destituitur, adẽptis singulis ornamentis,ad eius, qui exaugurãdus est ordinẽ pertinentibus: quę omnia solenniter fieri debent coram iudice seculari: cui degradatus est relinquendus,sed non tradẽdus. Quinimo iudices ecclesiastici pro eo efficaciter intercedere debent, vt secularis sententiam & pœnam citra mortem moderetur.c.nouimus. de verb. signifi.ca.degradatio.de pœnis lib.6.l. qui de libertate.ff. de libe.causa.l. proditores. ff. de re milit.l.2.de his qui not.infam. Cyprianus epistola.1.lib.2. Lucas in.l.1.de priuilegi. schola. lib.12. Bertachin.tract.de episcopo.lib. 5.ad finem. Albertinus in. ca.1.de hæreti.lib.6.Brunus.lib.4.de hęreticis.cap.13.

71 Præterea clerici hæretici non solùm bonis omnibus temporalibus priuati sunt, verùm etiam dignitatibus,beneficijs, & sacerdotijs alijsque stipendijs ecclesiasticis. Diœcesani tamen requirẽdi sunt ad priuationem beneficiorum, nisi fortè constiterit,eos scienter hęreticis illa contulisse.c. vt commissi.§.priuandi.de hęret. lib.6.c. ad abolendam.c.excõmunicamus.§.credẽtes.de hęret. li.5.

72 Sed hinc exoritur quæstio, an isti hęretici beneficijs ecclesiasticis priuati sint ipso iure, vel sentẽtia iudicum sit necessaria. Multi dicunt sententiã priuationis non esse necessariam:sed Alfonsus Castrensis, ait, necessariam esse sentẽtiam:quia nusquam inuenitur hæc

hęc pœna constituta verbis significantibus, sententiam ipso iure la- 74 tam. Cui ego vehemẽter assentior: tum quia semper sententia, saltem declaratoria,necessaria est, vt alibi ostendimus: tum etiam quia hæc opinio æquior & benignior est. Adde quòd frustra requirendi essent ad beneficiorum priuationem diœcesani, si clerici iure ipso priuati forent, & sententia iudicum necessaria non esset. Compostel.in.c. quod sicut.de electio.Prępositus in c.quo iure.8.distinct. & in.ca.vlti. 19.distin. Felinus in.c.2.de rescript. Ancharra. & Nicol. de milis, & loan.Bernard.qui eos citat in practica criminali.cap.106. Alfonsus contra.lib.2.de iusta hęretic.punitio.cap.9.

73 Irem absoluti sunt à debito fidelitatis,dominij,& omnis obsequij, quicunque lapsis manifestè in hæresim,aliquo pacto, quacunq; firmitate vallato,tenebantur astricti: quemadmodum Gregorius nonus constituit. Vnde relinquitur,quòd is apud quem hęreticus quippiam deposuerit, non tenebitur post manifestam hęresim depositam rem illi reddere,sed fisco petenti.Præterea custodes arcium & quicunque Vasalli eadem constitutione liberati sunt à vinculo sacramenti,quo dominis fidelitatem promiserant. Quin etiam catholica vxor hęretico viro debitum reddere non tenetur.c.vltim de hęretic.l.bona fidęs depos.c.illa.de diuortijs. Alfonsus lib.2.de Iusta hęret.punitio. cap.7.

Ex eiusdem Gręgorianę constitutionis verbis constat, hęreticum esse priuatum omni dominio, scilicet, naturali, ciuili, & politico: naturali,quod habet in filios:nam propter hęresim patris efficiuntur filij sui iuris: ciuili, quod habet in seruos : ab eo enim serui liberantur:politico, quod rerum domini habent in subiectos : quo hęretici quoque priuantur.c.vltim. de hęreti.c.2.§ vltim.c. cum secundum. de hęretic. lib. 6. l.Manichæos.C. eod.titul.

75 Quęsitum scio, an regnum hęretici regis,qui superiorem non habet, confiscari queat? Causa dubitationis oritur ex hoc, quòd bona hæreticorum deferuntur fisco domini superioris: quamobrem Alfonsus Castrensis censet, regnum illud ad filium regis catholicum pertinere, perinde ac si hęreticus defunctus esset. Quòd si filius, & proxtmiores consanguinei hęretici quoque sint, regnum ipsum catholicum posset regem orthodoxũ eligere. Si verò regnum hęreticum esset,electio regis catholici ad summum pontificem pertineret. Hæc est Alfonsi nostri sententia,quę mihi quidem non displicet: addo tamen quod regnum illud potest à catholicis occupari.ca. vergentis de hęreti.l.Gall°.§.& quid si tantũ. de libe.& posthu.c.grandi. de supplen. negligen. prelata. c. alius.15. quæstio.6. Aluarus Pelagius libr.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de planctu.eccleſię.arti.56. Alfonſus.lib.2. de iuſta hęretico.puni.c. 7.Bal.in.l.1.C.de emancipa.libero. Corſetus de poteſtate regia. quęſt. 76.Godofre. in authen.ſi verò. C. de hęreti.

76 Suſpecti autem de crimine hæreſis puniri poterunt pœnis pecuniarijs arbitrio inquiſitorũ: quod tum demum fieri ſolet, cùm reus eſt vehementer ſuſpectus, & propter ętatem, vel valetudinem, vel aliam cauſam, nec torqueri, nec purgari poteſt: nam tunc trahitur cum alijs reis in publicum, indutus habitu pœnitentiæ, & abiurat ſolẽniter, & tertia parte bonorum mulctatur, plus minuſue, arbitrio iudicum. Sed has pœnas applicare debent expenſis officij ſanctæ inquiſitiõis:nec eas accipere poſſunt; ne inſolutum quidem ratione ſalarij ſibi,aut miniſtris debiti, vt mandato quodam generalis inquiſitoris plenius continetur.c.accuſatus. 5.ſeculares.de hęreti.lib.6.c.ſi vos. 26.quęſtio.5.& inibi glo. item cardinalis.& Ioan.Imolen. in clem.1. de vſuris.idem cardin.in clem.vlt. in fine de hæreti.Fran. Squillacen. de fide cathol. cap.31.Gonſalus.de hęretica prauita.quæſt. 8. Couarr. li.2.varia.reſolutio.c.9.& inſtru.4. Tolet.c.8.Ioã.Bern.in pratic.c.134.

77 Cæterum heredes eorum, qui ſuſpecti erant de crimine hæreſis, condemnari nõ debent ad pœnas iſtas pecuniarias pręſtandas, etiam ſi mortui fuerint illi ſuſpecti accuſatione pendẽte: quia ſuſpiciones, quantũuis vehementes morte reorum extinguntur. ca. accuſatus. §. porro.de hęreti.lib.6. l. vlti. ad leg. Iuliam.maieſta.domini. & Philip. Fran.in dicto.§.porro. Anchar. in c.filij.de hęreti.lib.6.notab.2.Hippolyt.in.l.vlti.de quęſtionibus.

78 In his autem alijſq; pœnis arbitrarijs iudex non quidquid libuerit iudicare, ſed leges & æquitatem, ſeruare debet. Nam ſicuti Marcellus inquit, reſpiciendũm eſt iudicãti,ne quid aũt durius aut remiſſius conſtituatur, quàm cauſa depoſcit: ſed perpenſo iudicio,prout quæque res expoſtulat, ſtatuẽdum eſt: & iuxta regulam Deuteronomij, pro menſura peccati erit & plagarum modus. Sępiſsimè quidem neceſſe eſt,vt iudex in pœnis, legum arbitrio ſuo vtatur, ita tamen vt leges non offendat: nec enim homo dominari debet, ſed lex, & ratio. Et vt Ariſtoteles ait, qui legem imperare iubet, is Deum & leges iubet imperare:qui verò hominem,belluam adiungit: huic enim ſimilis eſt cupiditas: & ira magiſtratus etiam optimos viros peruertit:lex autẽ eſt, mens ſine appetentia:rectius igitur omnia ex legibus,quàm ex voluntate hominũ,quę periculoſa norma eſt, efficiuntur. Legũ miniſtri (vt in oratione pro Cluentio inquit Cicero) magiſtratus:legum interpretes,iudices:legũ denique idcirco omnes ſerui ſum⁹, vt liberi eſſe poſsimus.

Et

Et libro tertio de legibus, verè dici poteſt, magiſtratum legem eſſe loquentem, legem autem mutũ magiſtratum.l.reſpiciendum. de pœnis. Deutero.25.l.1. de vſuris. Ariſtotel.5.ethico.cap.6. & lib.3. politico.cap.vltim.& lib.2. cap.8.l.1. §. 1.ad Turpilianum.Brunus.li. 3. de legatio.cap.5.Tiraquel.lib. de pœnis in prefatione.

79 Ex cauſa tamẽ iudex poteſt pœnas etiam legibus præfinitas augere,vel temperare. Cauſę autem ex circunſtantijs naſci ſolent: quæ ſeptem modis æſtimantur, vt Claudianus iurecõſultus ait:cauſa,perſona,loco,tẽpore,qualitate, quãtitate cuẽtu.l.quid ergo.§. pœna grauior.de his. qui notan. infa. ca.de cauſis.de officio delegati. Chryſoſtomus.in Matthę.homilia.76.col. vltim.de circunſtantijs.l.aut facta. de pœnis.Fortunatianus.li.2.Theotoricorum in principio.Lucas in.l. 1.de colo. illyricia.libr.11 & in.l. ſi apparitor. de cohortalib. libro 12. Tho.1.ſecundæ quęſtio.7.& quæſtio.18. Duran.Richar. & cæteri in libr.4.ſententia.diſtinctio 16. Brunus.lib.5.de hæreticis. cap. 19. Almainus tract.1.moralium. cap.6. cum ſeq.Tiraquel de pœnis in prę fatione.

80 Duriùs autem puniendi ſunt hęreſiarchæ,magiſtri errorum, & nouarum hęreſum authores & inuentores,& veterũ reſuſcitatores: quia longè grauius, quàm alij hæretici delinquũt:ſunt enim lupi rapaces, non parcentes gregi:loquẽtes peruerſa, vt adducant diſcipulos poſt ſe:non tantum errantes ipſi, ſed alios etiam in errorem mittentes. Docet hoc Ioannes in Apocalypſi dicens: apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta, qui fecit ſigna, quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerũt imaginẽ eius:viui miſsi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure: & cæteri occiſi ſunt in gladio, & cętera. Quibus planè intelligitur, grauiori pœna puniendos eſſe aliorum ſeductores,quàm ſeducti ab illis. apocalyp.19. Brunus.lib. 1. de hæretic. cap.4.& lib.5.de ſedition.cap.6.

81 Et quamuis magna ſit inter iuriſperitos diſſenſio, poſsitne iudex arbitrio ſuo pœna mortis damnare quempiam: & plurimi putẽt id ex magna cauſa licere: benignior tamen & verior ſententia eſt, neminem quantumuis ſceleratum, ſolo iudicis arbitrio pœna vltimi ſupplicij puniri poſſe. Prohibitum enim eſt præcepto diuino, hominem occidere: cuius præcepti exceptiones (vt Auguſtinus inquit) eadem ipſa diuina diuina fecit authoritas:vt ſcilicet, occidere liceat ſecundũ diuinas leges, publica tãtùm reipublicę, aut principis, aut legiſlatoris authoritate:non aũt cuiuſuis iudicis aut magiſtratus arbitrio:nã iudex legis cuſtos,eiuſq; miniſter eſt:nec vllam habet poteſtatem in hominis vitã, niſi expreſſa

Universidad de Deusto
Biblioteca

lege mortis pœna pro tali crimine constituta sit: etenim solus Deus dominus est vitę & mortis: nec vita cuiuspiam ex alterius arbitrio pendere potest. Pernicioſè igitur errāt iudices, qui vltimo supplicio puniunt illos, quorum crimina planè probata non sunt: vel si fortè probentur, non tamen clarissima lege pœna mortis pro eisdem criminibus statuta sit. Etenim, vt Plato, Aristoteles, cęteriq; consentiunt, minima tantummodo iudicis arbitrio relinquenda sunt: mortis verò supplicium omnium pœnarum grauissimū & maximū est. Quòd si crimen aliquod atrocissimum committatur, cui pœna mortis nominatim legibus prędefinita non sit: consulere principem iudex debet, non autem aliarum legum pœnas ad exemplum trahere, tametsi par, maiorue ratio id ipsum postulare videatur. l. 1. de furib. balnea. l. 1. de effracto. & expilato. l. 1. ad Turpilia. Seneca. li. 3. de beneficijs. Iason. in. l. qui iurisdictioni. de iurisdict. omni iudi. Alfonsus Castren. lib. 1. de potestate legis pœnalis cap. 6. in fine. Domini. Soto lib. 5. de iustitia & iure quęstio. 1. articu. 3. consulendus est princeps. l. diui fratres. l. ad bestias. de pœnis. nec extendendæ sunt leges pœnales. l. at si quis. §. diuus autem Marcus. de religio. & sumpti. fune. §. cum igitur. authen. de non eligend. secūdo nuben. Ias. in. l. cum quidam. de liber. & posthu. Aymo. de antiquitate. 4. parte. §. transeo nunc; nu. 147. cum seq.

82 Adde etiam quòd hæretici non modo pœnis temporalibus puniūtur, sed quod grauissimum & vehementer dolendum est, pœnis etiam ętternis. Etenim hęretico homini, qui ecclesiæ non tenet vnitatem (vt ait Augustinus libro de fide ad Petrum) neq; baptismus neq; eleemosyna neque mors pro nomine Christi susceptа, prohęcere poterit ad salutem. Quod & Origenes, Cyprianus, Isidorus, & cæteri omnes tradunt. Cuius rei causa in promptu est: quia extra ecclesiam non est salus: & sicuti Augustinus inquit, ecclesia catholica sola corpus est Christi, cuius ille caput est, Saluator corporis sui. Extra corpus neminem viuificat spiritus sanctus: quia (sicut ipse dicit apostol⁹) charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis: non est autem particeps diuinę charitatis, qui hostis est vnitatis: non habent itaque spiritum sanctum hæretici, qui sunt extra ecclesiam. cap. firmissimè. de hæret. c. alienus. c. vbi sana fides. cū seq. 42. q. 1. cū seq. Aug. lib. de fid. ad Petrum. c. 39. Origen. li. 1. in Iob col. 9. Cyprianus epistola ad Iubaianū. de hęreti. baptizā. prope finē. Isidor⁹ lib. 1. de summo bono. c. 20. c. si quis à catholica. 23. q. 4. Augu. ad Bonifacium epistol. 50. & cōtra Donatistas epistola 152. & libro, de vera & falsa pœnitentia cap. 12.

83 Cæterùm, neque hęreticus, neq; alius alius quispiam facinorosus cessare debet ab operibus bonis: nam etsi bona opera extra charitatē & vnitatem facta, mortua sint: prosunt nihilominus ad impetrandam culpę remissionem & gratiā: ad promerenda bona temporalia: ad vitandam transgressionem pręceptorum: ad obsistendum inclinationi peccatorum: ad habitum virtutum generandum: ad consequēdam intercessionem sanctorum: ad veniā facilius impetrandam: denique ad supplicium leuius. c. si quando. cū seq. de pœniten. distin. 3. Alexand. Ales. 3. par. quæstio. 74. membro. 5. Altisiodorensis. lib. 3. tractatu. 2. q. 7. Abulensis. Matth. 5. quæstio. 171. Duran. in lib. 4. sent. distinct. 15. q. 3. & illic Gabriel distinct. 16. quęst. 2. & Ioan. maior. distin. 15. q. 1. Syluester in summa, verbo charitas. §. 8. Adrianus. quolib. 8. col. 9.

84 Iudices vicem eorum dolere debent, quos vltimo supplicio legibus condemnare tenentur. Imple Christiane iudex (inquit Augustinus) pij patris officium: sic succensere iniquitati memineris, vt non in peccatorum atrocitatibus exerceas vlciscendi libidinem: sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Sanè qui sponte hominem occidit, etiam quem lex occidere iubet, homicida est. Hi qui reipublicæ præsunt (vt apud Ciceronem est) legum similes esse debent, quæ ad puniendum, non iracundia, sed æquitate ducuntur. Vera iustitia compassionem habet falsa verò dedignationem. Nil cupiditate nocendi fiat, sed omnia cō sulendi charitate: nil fiat immaniter, nil inhumaniter: non homines, sed peccata odio habeantur: & quod sęuerius castigare necesse est, non sęuientis plectatur animo, sed medēntis. Non sine cōmiseratione ac dolore ferenda est sententia vltimi supplicij, vt regijs legibus cōtinetur: & sereniſsimus Portugalliæ rex clementer admodum id seruare dicitur. Qua in re iure ac meritò laudatur Vespasianus, qui neque cæde cuiuspiam vnquam lætatus, iustis supplicijs illachrymauit etiam & ingemuit. Bias quoq; damnaturus quempiam ad mortem, lachrymatus est: & cū dixisset quidā, quid est hoc quod fleas, cùm penes te sit condemnare hominem? respondit: quia necessariū est, naturę affectū, legi suffragium reddere. August. ad Marcellinum epistо. 159. c. circūcelliones. c. cum minister. c. prodest. 23. quęst. 5. Cicero. lib. 1. offic. c. vera iustitia. 45. dist. ca. odio. 86. distin. Chrysostomus in genesim homilia. 17. & in acta apostolorum homilia. 43. & in priorem Pauli epistolam ad Corin. homilia. 33. regia. l. vltim. titul 3. parte. 7. Sueto. tranquil. in Vespasiano capit. 15.

85 Hæretici pertinaces publicè in cōspectu populi comburendi sunt: & id fieri solet extra portas ciuitatis: quemadmodum olim in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deuteronomio capite decimo septimo, idololatra educebatur ad portas ciuitatis, & lapidib⁹ obruebatur. Pœna autẽ publica esse debet, quia & potestas & iurisdictio iudicũ publica est: & vt ciuis meus Seneca controuersia decima septima inquit: nõ magis priuatum potest esse supplicium, quam iudiciũ. Et libro tertio de ira, quid tam in auditum, quàm nocturnum supplicium? animaduersiones quò no tiores sunt, plus ad exemplum, emendationemq; proficiunt. Et Plutarchus libro de sera numinis vindicta, sceleſtorum supplicia ideo manifestè cũctis ostendũtur, quoniam vindictæ cum ratione inflictæ officium est, alios per aliorum animaduersiones compescere ac cohibere.

86 Qui hæresim dixit, aut hæreticus fuit ante multos annos, mitiùs puniẽdus est, si correctus fuerit: nam si diu permanserit, puniendus est duriùs: tum quia crimẽ hæresis habet tractum successiuum: tum etiam, quia tãtò grauiora sunt peccata, quantò diutius animam alligant. c. vlti. de consuet. c. nõ debet. de consangui. & affinit. Tiraquelus lib. de pœnis causa. 29.

87 Domus verò, in quam hæretici conueniebant ad hæreses docẽdas atque discendas, olim quidem fisco vendicabatur, vt multis constitutionib⁹ codicis Theodosiani cõtinetur, titulo de his, qui super religione cõtendunt. l. 20. l. 23. l. 35. l. 49.

88 Quin etiam domus aliena, in quam hæretici conueniunt, domino domus permittente aut conniuente, similiter confiscatur, & dominus ipse punitur: & colonus, qui id non indicauit, deportatur, actor vel procurator possessionis verberibus coercitus, perpetuo metallorum operi deputatur. eodem titul. l. 11. l. 24. l. 26. l. 30. & l. vltim. C. de sacrificijs paganorum.

89 Sed plurimis constitutionibus, & quidem posterioribus, domus illa ecclesiæ catholicę adiudicatur. l. 33. l. 42. l. 44. l. 47. l. 56. de his qui super religione contendunt. C. Theod. & l. 3. l. Arriani. l. quicunque. C. de hæretic. & constitutione nouella. 132.

90 Hodie tamen, si domus erat hæretici, cum reliquis eiusdem bonis publicatur: si verò aliena est, & in eam conuenerunt hæretici permittente aut sciente domino, funditus euerti solet. Quinimo nonnunquam diruitur domus & pretium eius domino ignoranti datur, cùm id expedire videtur ad publicam ciuium vtilitatem: vt habeant, scilicet, quibus cõmoneantur ac deterreantur. Iosue. 7. numerorum. 16. c. denique. §. turibula. 7. quæstio. 1. argumento. l. Lucius. ff. de euictio. l. siquis sepulchrum. ff. de religiosis.

91 Quid aũt de eo fiet, qui se finxit officialem sanctę inquisitionis, vt aliquem opprimeret, spoliaret, vel cluderet? Modestinus ait, qui se pro milite

milite gessit, vel illicitis insignibus est vsus, vel falso diplomate vias commeauit, pro admissi qualitate grauissimè puniendus est. l. eos ff. de falsis. & Iulius Paulus libro quinto receptarum sententiarum: qui insignibus, inquit, altioris ordinis vtuntur, militiamque confingunt, quò quem terreant, vel cõcutiant, humiliores capite puniuntur: honestiores in insulam deportãtur. l. 1. ff. de abigeis. Iul. Paul. lib. 5. titu. ad legem Cornel. testamentariam.

92 Sed melior est Modestini sententia, vt recto iudicis arbitrio pro admissi qualitate puniatur impostor. Soletq; autem flagellis cædi: & nonnunquam ad triremes damnari. Nam etsi quid grauius admiserit, non possunt inquisitores apostolici eum curię seculari relinquere: iubebunt tamen vt ablata restituat. l. 1. ff. de concussione. l. pœn. ff. stellionatus.

De pœnitentibus & conuersis.
Titul. XLVII.

1 *Pœnitentia post crimen admissum nihil prodest ad veniam & impunitatem coram iudicibus secularibus.*
2 *Iudices ordinarij, cùm delicti perpetrati veniam quis petit, eam cõcedere non possunt.*
3 *Deprecatio quid sit, & apud quos locum habeat.*
4 *Deprecatio in sacro inquisitorũ foro locũ habet, & in eo iuris clementia est.*
5 *Pœnitentia & vera peccati cõfessio magni momenti est, ad veniam facilius consequendam.*
6 *Pœnitentibus hæreticis non solum pontificiæ leges, sed Cæsareæ etiam veniam concedere solent.*
7 *Hæreticis ad ecclesiam redeũtibus quãti olim temporis pœnitentia præfiniebatur, & quanti hodie.*
8 *Pœnitentia hæreticis imposita publicè agenda est.*
9 *Pœnitẽtes publici quo vestitu induti esse debent.*
10 *Pœnitentiam olim agẽtes cilicio & sacco induebantur.*
11 *Vestitũ pœnitẽtiæ qui abiecerit, aut occultauerit, puniendus est vt impœnitens.*
12 *Inquisitores moderari non possunt tempus ab eis præfinitum, ad vestitum pœnitentiæ ferendum.*
13 *Vestitus pœnitentium, & saccus hæreticorum damnatorum suspendẽdus est in ecclesia, in cuius paroecia habitarũt.*
14 *Pœnitentiæ insignia qui furantur, quomodo puniri debeant.*
15 *Hæretici qui ad ecclesiam redeunt, non solum publicam pœnitentiam agunt, sed eorum etiam bona confiscantur.*
16 *Pœnitentium bona interdum non confiscantur, quod non ipso iure, sed principum indulgentia fit.*
17 *Pœnitentibus, qui ad rectam fidem redeunt intra tempus ab inquisitoribus præfinitum, quid concesserint reges catholici.*
18 *Pœnitentes an sint exempti à iurisdictione regia?*
19 *pœnitentes non liberantur à iurisdictione regia.*
20 *Pœnitentes exemptos esse à iurisdictione regia, nõ statuit decretũ Leonis magni.*
21 *Pœnitentes liberos esse à iurisdictione regia, quos intellexerit Leo magnus.*
22 *Pœnitentibus ecclesiæ reconciliatis, &*

Universidad de Deusto
Biblioteca

filijs ac nepotibus damnatorum, quibus rebus interdicatur.
23 Pœnitentibus, & filijs ac nepotibus damnatorum prohibetur ne equis vehatur.
24 Pœnitentes, & filij ac nepotes hæreticorum neque equulis vti possunt.
25 Pœnitentibus, & filijs ac nepotibus hæreticorum mulabus etiã interdicitur.
26 Pœnitentes videntur neque asinis nec vehiculis vti posse.
27 Pœnitentes hæretici quo tempore & quomodo admittantur.
28 Pœnitens, qui publicè in alio regno hæreticus vel apostata fuit, & priusquam ab aliquo accusaretur, veniam petit, quomodo admittendus est.
29 Pœnitens, qui metu imminentium probationum ad inquisitores venit, quomodo excipiendus.
30 Pœnitens, qui in carcere veniam petit, quomodo tractandus.
31 Pœnitens qui admonitus confitetur hæreses, priusquam ei dicta testium edantur, quomodo excipiendus.
32 Pœnitens qui post editam accusationem confitetur, quomodo admittendus.
33 Pœnitens, qui postquam testibus se conuictum videt, confitetur, quomodo admittendus.
34 Hæreticus manifestè deprehensus, nisi continuò post deprehẽsionem veniam ſponte petat, seculari iudici relinquendus est.
35 Pœnitens errores confitens priusquam testibus publicatis conuincatur, damnãdus non est ad perpetuum carcerem.
36 Hæreticum quo vsque nonnulli asserant admittendum esse.
37 Hæreticus vt admittatur, quando se cõuertere debeat.
38 Iudicum arbitrio nõnulli asserunt relinquendum esse tempus admittendi hæreticum.
39 Iudicum arbitrio relinquendum esse tempus admittendi hæreticum, periculosa est opinio & explosa.
40 Pœnitentes hæreticos vsque ad definitiuam sententiam admitti posse, sapienter maiores nostri decreuerunt.
41 Pœnitentes quomodo admittendos Lucij constitutio decernat.
42 Hæretici, quos lex pũitificia exigit vt ſſõ te sua conuertantur, qui sint.
43 Sponte, non semper significat liberam voluntatem sine respectu cuiusquam.
44 Sponte sua confiteri, quis dicatur.
45 Pœnitens, qui nũ confessus est nisi vi & tormẽtis adhibitis, an admittendus sit?
46 Pœnitens confessionem tormentis extortam vltrò post ratam faciens, loco ſpõte fatentis habendus est.
47 Continuò & confestim ad ecclesiæ vnitatẽ recurrere, quomodo quis dicatur.
48 Hæreticus qui errores confitetur ante sententiam definitiuam, quomodo admittendus sit.
49 Iudices expectare vsque ad sententiam definitiuam, non longum tempus alicui videri debet.
50 Pœnitentes benignè sunt recipiendi.
51 Confessio reorum qualis sit iusta & vera censenda.
52 Lachrymæ nonnullis nihil profuerunt.
53 Pœnitentiæ veræ optimum signum humilitas est.
54 Hæreses qui docet, an recipiendus sit, si redire velit.
55 Hæresiarcham non recipit Lucij tertij constitutio.
56 Hæresiarcham non recipi Lucij tertij constitutione, probatur amplius.
57 Hæresiarchas seueriſſimè puniẽdos esse, etiamsi veniam petant.
58 Hæresiarchæ & doctores errorum non vna morte digni sunt.
59 Lex quæ de aliquo crimine simpliciter loquitur seruanda non est, cum alia cõcurrunt crimina.
60 Hæresiarchæ & errorum magistri curiæ seculari sunt relinquendi.
61 Hæresiarchæ cur ignoscere nõ oporteat.
62 Hæresiarcha multorum malorum causa est, & vt talis puniendus.
63 Lutheranarum hæresum magistris cur nullo pacto sit ignoscendum.
64 Hæresum authores & magistros seueriſſimè puniendos esse Paulus docet.
65 Lutheranorum hæresum magistri meritò curiæ seculari relinquuntur.
66 Lutherani non modò pestiferi hæretici sunt, sed etiam seditiosi, atque euersores reipub.
67 Mœcenatis consiliũ quod Augusto dedit de religione seruanda.
68 Hæreticus qui regi aut principi hæreses persuadere tentauerit, iudici seculari sine vlla miseratione relinquẽdus est.
69 Hæretici qui reginam, aut filias, aut sorores regis, hæresum venenis inficere conantur, seculari iudici relinquendi sunt.
70 Hæretici qui filios regis inficiunt, iudici etiam seculari relinquendi sunt.
71 Lutheranarum hæresum magistri seueriſſime omnium hæreticorum puniendi sunt.
72 Hæreses qui docere voluit, & nulli nocuit, an recipi possit.
73 Hæreticus ille, vtrum iudici seculari iterum sit relinquendus, qui ab eo restitutus est inquisitoribus, eò quòd dixisset se pœnitere velle, & alios hæreticos indicare, si pleniſſimè confessus fuerit.
74 Clericis cur non soleat publica pœnitentia iniungi?
75 Clericis in grauioribus criminibus publica pœnitentia iniungi debet.
76 Episcopi, cardinales, & cæteri huiusmodi publicam pœnitentiam agere debent, si hæretici sint.
77 Pœnitentiæ iniunctæ qui planè non satisfecerit, quomodo puniendus sit.
78 Pœnitentia ab inquisitoribus, diligenti consideratione præcedente, imponenda est.
79 Inquisitores ad misericordiam & clemẽtiam, quàm ad crudelitatem & seueritatem proniores esse debent.
80 Iudices qui seueritatis gloriam affectãt, & crudeles & atroces sunt, perniciose errant.
81 Conuersi qui dicantur.
82 Conuersi & eorum liberi an veteribus Christianis in omnibus æquandi sint.
83 Conuersorum atque Christianorum veterum non par habenda ratio in honoribus & dignitatibus.
84 Iudæorum genere orti meritò ab Hispanis arcentur à nonnullis honoribus.
85 Conuersi recenter, & nondum satis edocti catholicam fidem, si labãtur in hæresim, quomodo tractandi sint.

POst crimen admissũ nihil pœnitẽtia prodest ad veniã & impunitatẽ impetrandã, quod & in republica Hebræorũ vsitatũ erat, vt Iustinus philosophus author est. q.104.l. qui ea mẽte. ff. de furtis. l. si quis seruo. C. eod. titu. l. penul. ff. vi. bono. raptorum.

2 Vnde fit, vt coram ordinarijs iudicibus non sit locus deprecationi: quippe iurati & astricti religione iudices, gratiam delicti facere non possunt. Idque est quod Cicero pro Murena inquit, fatetur aliquis se peccasse, & eius delicti veniam petit, nefarium est facinus, ignoscere.

3 Est autem deprecatio, cùm & peccasse, & cõsultò fecisse reus cõfitetur, & tamen postulat, vt sui misereantur: & ea locum habet apud principẽ & magistratus maximos, qui religione non ligantur, & vbicunque iuris clementia est: in qua deprecatione plurimum valere solent, benemerita, nobilitas, dignitas, propinqui, & amici. Rhetoricæ ad Herennium lib. 1. Fabius lib. 7. cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 In sacro inquisitorum foro iuris clementia est, atque adeo deprecatio locum habet: cęterùm benemerita, nobilitas, dignitas, propinqui, & amici nihil hic prodesse possùt, sed cordis contritio, & confessio iusta, & spes in futurum innocenter viuendi. Est quędam in peccatis verecundia, & pœnitentiæ portio, crimen fateri, nec deriuare culpam, sed recognoscere, vt Ambrosius inquit libr. 2. de Caim & Abel. c. 9.

5 Sed quia talium sententiarum pleni sunt libri theologorum veterum & nouorum: nō erit alienum ab alijs quędam mutuari. Marcus ille Cicero in Varinium ait: facilius ijs ignoscitur, qui non perseuerare, sed ab errato se reuocare moliūtur: est enim humanum errare, sed ferinum in errore perseuerare. Et alibi, sit errati medicina, confessio. Et Seneca epistola. 54. somniū narrare vigilantis est: & vitia sua confiteri sanitatis indicium est. Et alter Seneca in Agamēnone: quem pœnitet peccasse, pœnę est innocens. Et Arrianus libro septimo, de rebus gestis Alexandri magni: summa medicina peccati est, & peccatū confiteri suum, & eiusdem pœnitētiam præ se ferre. Et periāder Corinthi⁹: cùm peccaueris, subeat te pœnitētia. Et Ouidius.

Numen confessis aliquod patet.

Et idem alibi.

Sepe leuant pœnas, ereptaque lumina reddunt,
Cùm benè peccati pœnituisse vident.

Ex quibus omnibus alijsque multis perspicuum est, non ignorasse philosophos pœnitentiam esse virtutem: tametsi nescisse videantur, eam esse virtutem specialem iustitiæ, qualis inter homines ad Deum esse potest.

6 Verū ad hæreticos reuertamur: quibus pœnitentibus, non solùm pontificię leges, sed etiam Cęsareæ veniam cōcedere solēt. Arcadius, Honorius, & Theodosius, lege cōtra hæreticos lata, inquiunt, delicti veniam pœnitentibus damus. Et idem alia in lege: licet crimina soleat pœna purgare: nos tamen prauas hominum voluntates admonitione pœnitentiæ volumus emendare. Quicunque igitur hæreticorum, catholicam fidem, & ritum, quem per omnes homines cupimus obseruari, simplici confessione susceperint: licet adeo inueteratum malum longa ac diuturna meditatione nutriuerint, vt etiam legibus ante latis, videātur obnoxij: tamen hos statim, vt fuerint Deum simplici religione confessi, ab omni noxa absoluendos esse cēsemus: vt ad omnem reatum, etiam si maximè reos pœna videatur vrgere, sufficiat ad abolitionem errorum proprio damnauisse iudicio: quia nūquam debet miseris inuocatum religionis deesse subsidium. l. 4. C. de hęret. l. 31. & l. 55. de his qui super religione contendunt. C. Theodo.

7 Hæreticis ad ecclesiam redeuntibus longi tēporis pœnitētia olim præfi

pręfinita erat. In concilio Elibertino cap. 22. decennium: in concilio Agathensi, Biēnium, ijs pœnitentibus præstituerunt patres: sed hodie arbitrio iudicum id tēpus pręscribendum est, pręsertim cùm cōuertuntur hæretici priusquam sint in hęresi deprehensi. ca. ad abolendam. de hęret. c. tempora. c. his qui. c. pœnitentibus. c. pro qualitate. c. hoc sit. 26. quęstio. 7.

8 Hæc autem pœnitentia publicè agenda est, vt cæteris exemplo sit: & quia enormia crimina cōfusione publica puniri debent. c. ego. de consecratio. distin. 2. c. iudicet. de pœnit. distin. 1. Alex. Ales. 4. parte. quęstio. 64. & prima instructio. c. 5.

9 Ad hęc, publici pœnitentes induti esse debent vestitu pœnitentię duplici cruce insignito, quem vulgo sancti Benedicti nomine appellant: eoque vti debent tempore à iudicibus definito. 4. instruct. cap. 9. c. in capite. 50. distinct.

10 Sic olim qui pœnitentiam agebant, cilicio & sacco induebantur. Propheta regius psalmo. 34. ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam. Quo in loco diuus Hieronymus inquit: cilicium vestitus pœnitentię est. Et idē propheta psalm. 29. conuertisti plāctum meum in gaudiū mihi, concidisti saccum meum. Vbi Euthymius ait, saccus pœnitentiæ atque humilitatis signum erat. Et seruator noster, apud Matthęū cap. 11. si in Tyro & Sidone factę essent virtutes, quæ factę sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitētiam egissent. Quę verba enarrans Theophylact⁹ dixit, saccū illū cilicij, pœnitētiæ symbolū esse. Possem talia multa proferre, sed loca indicasse sufficiat. li. 3. regū. c. 21. & li. 4. ca. 19. Danielis. 9. Ioelis. 1. Ionę. 3. Hester. 4. Esaię. 58. c. qui sanctus. de pœnitē tia distinct. 1. c. Achab. eodem tractatu, distinctio. 3. concilio. 1. Toletano. cap. 2.

11 Hoc vestitu insigniti esse debēt pœnitentes, & eum super alias vestes portare: qui verò abiecerit eū, aut ocultauerit, puniendus est, vt impœnitens. l. in lege. ff. de contrahen. emptio. Oldra. consilio. 184. Ana. in rubri. de aposta. lupus in rubri. de donati. inter. vir. & vxor. §. 70.

12 Nec inquisitores ipsi moderari possunt pręfinitum ab eis tempus ad hunc vestitum ferendum: tum quia functi sunt officio posteaquā de tribunali pronuntiarunt: tum etiam quia id reseruatum est inquisitori generali atq; senatui. l. iudex. ff. de re iudi. 4. instruct. cap. 9.

13 Vestitus ille pœnitentium & saccus hęreticorū damnatorum suspendendus est in ea ecclesia, in cuius parœcia habitarunt: vt ea insignia monumentum sint ad memoriam impietatis eorum sempiternam: inscribenda enim sunt & renouanda in illis nomina hęreticorum, & quam ob rem dānati sint.

Cuius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cuius exemplar videre licet, in libro numerorum: vbi ignis egressus à domino interfecit ducentos quinquaginta impios, qui obtulerunt incensum: & locutus est dominus ad Moysen dicens: præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti, vt tollat turibula, quæ iacent in incēdio, & ignem huc & illuc dispergat: quoniam mortificata sunt in mortibus peccatorum: producatque ea in laminas & affigat altari: vt cernāt ea pro signo & monumēto filij Israel. & Eleazar sacerdos affixit laminas altari, vt haberent postea filij Israel quibus commonerentur. c. 16. & c. & dixit dominus. de consecrat. distin. 2. c. deniq; §. turibula. 7. q. 1.

14 Quæsitum fuit, qua pœna esset afficiendus, qui insignia ista furatus est? & plerisque placuit, arbitrio iudicum puniendum esse, non quidem vt furem, aut sacrilegum, sed vt contemptorem religionis & iudicum: ergo fustibus siue flagellis castigandus, aut ei mulcta irrogāda, aut in exilium ejciendus est. l. si familia. l. si quis id, quod. ff. de iurisdictio. & illic noster Orosius.

15 Non solùm publicam pœnitentiam agunt hæretici, qui ad ecclesiam redeunt, sed etiam bona eorū publicantur, & ecclesiasticis beneficijs priuantur: nec ea recuperare possunt, etsi ecclesię gremio excipiantur. Qua in re Paulus Parisius, veteres quosdam secutus, & Petrus rebuffus insigniter errāt. c. cum secundum. c. vt commissi. §. priuandi. de hęreti. lib. 6. Parisius consil. 2. lib. 4. Rebuffus tractatu. de pacificis possessorib. nume. 196.

16 Quamuis enim bona pœnitentium interdum non confiscentur: id tamen non ipso iure, sed principum indulgentia fit, hoc est, cùm hæretici conuertuntur intra tempus, quod gratię vocant: nam tunc priuilegio principis bona non auferuntur ab eis. c. vergentis. de hęreti. prima instruct. cap. 3. & cap. 7. Feli. consil. 10. Brunus lib. 5. de hæretic. cap. 6.

17 Hoc amplius constituerunt reges catholici, vt ij qui ad rectam fidem redeunt, intra tempus ab inquisitoribus prędinitum, bona omnia perinde recuperare ac dispensare queant, ac si nunquam in hęresim incidissent: excepto, si bona immobilia alienare voluerint, id enim prohibentur facere sine decreto principis: ne bonis omnibus vēditis ad religionis hostes transfugiant. 2. instructio. cap. 5.

18 Illud quæsitum est, an pœnitentes isti exempti sint e iurisdictione regia, & ab inquisitoribus duntaxat puniri possint? Et multi quidē putabant, à iudicibus regijs hos puniri non posse, tametsi hominem vulnerauerint, aut occiderint, quia Leonis magni decretum extat, quo pœnitentium causę ad ecclesiasticum iudicem remitti videntur. Et Gratianus addit, generaliter id esse accipiendum, tam in ciuilibus causis, quā in criminalibus: nec desunt iurisperiti huius opinionis authores. c. aliud. 11. q. 1. & inibi interpretes. Calde. consil. 7. titu. de iudicijs Hostien. in summa. tit. de foro cōpet. Guil. in speculo. titu. de competen. iudi. aditio. §. 1. versic. 17. Anto. in. c. 2. de foro competen. Alciatus in praxi. tit. de competen. iudi. aditi. versicu. 16. Augusti. Beroius in. c. de his. de accusatio. vbi ait, hāc esse communem opinionem.

19 Sed hæc opinio à ratione & veritate longè est auersa: nec enim crimen eximit quenquā à iudice suo: nec lex aliqua istos liberat à iurisdictione regia: atque ea quidem multorum sententia est, qua vtimur. l. pœn. ff. de interd. & relegat. Innoc. in. c. significātibus. de officio delegat. Abbas, Fran. Areti, Andr. siculus. in. c. 2. de foro competen. Maria. in. c. 1. eiusdem titu. versicu. decima declaratio. Couarrubias lib. quæstionum. cap. 34.

20 Neq; his obstat decretum Leonis magni: illud enim cōsilium est non lex: nec de reo loquitur, sed de actore. Nam & in epistola, quę est, ad Rusticum. cap. 8. inquit: si quis pœnitēs habeat causam, quam negligere fortè nō debeat, melius expetit ecclesiasticum, quàm forense iudicium: & ita multi ea verba interpretantur. c. vltim. 14. quęstio. 1. Hugut. archid. Torquemada, & Prępositus. in. c. aliud. 11. quæstio. 1. Fran. Areti. & And. siculus in. c. 2. de foro compet.

21 Adde quòd pœnitentes illi, de quibus Leo locutus est, non fuerāt hæretici ecclesiæ reconciliati, sed religiosi homines, qui statum pœnitentiæ profitebantur: hi autem quodam modo ecclesiastici erant, nam per manus impositionem cilicium accipiebāt, & vestitum cōmutabant, vt in concilio Agathēsi capite vndecimo proditum est. De his quoque in concilio Aurelianēsi canone. 16. cauetur, vt qui pœnitentię benedictione susceptā, ad secularem habitum, militiamque reuerti pręsumpserint, excommunicatione plectantur. Et in quarto concilio Toletano canone. 53. decreuerunt patres, vt quicunque ex secularibus, accipientes pœnitentiam, totonderint se, & rursus prævaricantes, laici effecti fuerint, ab episcopo suo ad pœnitentiam reuocentur: quòd si admoniti ad pœnitentiam redire noluerint, vt veri apostatæ coram ecclesia anathematis sententia condemnentur. Præterea multa in eandem sentētiam. 3. concil. Tolet. cap. 12. & concilio. 13. cap. 10.

22 Pœnitentibus autem reconciliatis ecclesiæ, & filijs ac nepotibus damnatorum interdictum est, ne argento & auro, & pretiosis vestibus, & armis vtantur: & ne officijs publicis fungantur: quod pœna ignis sancitum est: sed hodie arbitrio inquisitorum puniuntur ij, qui secus fecerint. Et olim quidem togę iure carebant, quibus aqua & igne interdictū erat, vt libro quar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

to epistolarum Plinius est author.

23 Capite sexto primæ instructionis præterea prohibetur, ne isti in equum ascendant, aut vehantur in equo: idemq; erit in equa: nam appellatione masculi fœmina comprehenditur. l. si ita scriptum. ff. de lega. 2. l. legatis. §. iumentis. de lega. 3.

24 Sed neque in equulis sedere poterunt: quia equus paruus, equus est. Et quamuis varij sint equuli, & varijs nominibus appellentur, non ideo tamen equi esse desinunt: nec genere differunt, sed mediocritate. l. vlti. ff. de fundo instru. vel instrumen. legato.

25 Plusculum dubitationis habet, an isti mula aduehi possint? mula enim alterius speciei est? Verum eadem omnino ratione, neque in mulam ascendere poterũt. Adde quòd mulæ Hispanæ nõnunquam sunt equis pretiosiores. Quin etiam rex ille Dauid mulam suam plurimi fecisse videtur: cùm filium suum Salomonem, regem creare volens, imponit, inquit, filium Salomonẽ super mulam meam. lib. 3. regum cap. 1. l. qui duos. ff. de legat. 3.

26 Ad summam, si mula, mulus, & equulus, frænis & ephippijs ornati sint, non magis vti eis poterũt isti, quam generosis equis. Quid? quod si aliunde argumenta sumere licet, nec asinis, nec vehiculis vti poterũt, sed pedibus iter facere debent: nam & ea pœnitẽtia quibusdam facinorosis imponitur. c. admonere. c. latorem. 33. q. 2. canone vltim. concilij Vormancien sis. ca. vlti. 13. quæst. 2.

27 Quæstio quidem vehemens atq; admodum implicita est: quo tempore, & quomodo, hæretici pœnitentes admittãtur. In solutione huius quæstionis longa distinctione opus est: aut enim occultus hæreticus, à nemine indicatus, seipsum ad inquisitores defert, & errores suos plenè fatetur: & is proculdubio recipiendus est: nec debet ei publica pœnitentia imponi: sed secretò absoluendus est, quemadmodũ sub titulo de cõfessis pleni⁹ diximus.

28 Aut alio in regno publicè apostata, vel hæreticus fuit: & anteaquã aduersus eum quispiam testimonium dixerit, ipse ad sanam mentem sponte rediens, veniam & absolutionem ab inquisitoribus postulat: & is quoque admittendus est: sed errores abiurare publicè debet, & salutarem pœnitentiam agere. Cæterùm nec pœnam carceris patietur, nec habitum pœnitentiũ induet. 1. instructio. cap. 8.

29 Aut metu imminentium probationum ad inquisitores venit, & conscelleratos indicat, & errores suos plenè fatetur: & is quidem, si testes contra eum superuenerint, ecclesiæ reconciliandus est: sed mitiùs cum eo agi debet: nec enim ad perpetuum carcerem damnandus est, nec habitum pœnitentium diu portabit. l. quisquis. §. vlti. C. ad leg. Iuli. maiest. Hostien. & Felin. in. c. de hoc. de Simoni. Tiraquel. de pœnis,

nis, causa. 30.

30 Aut iam comprehensus, in carcerem coniectus fatetur hæreses: & quidam putant, hunc admittendũ non esse, quia tunc confessio spontanea non est. Sed horum opinio crudelis & falsa est, & ab omnibus ferè damnata: quia lex põtificia nil tale sanciuit, nec efficit carcer, vt ea confessio non videatur spontè facta. c. ad abolendam. de hæret. Grillan. quæstio. 5. Alex. consil. 9. lib. 7. Syluanus consil. 89.

31 Quinimo qui admonitus confitetur hæreses, priusquam ei dicta testium edantur, benignè recipiẽdus, nec ad perpetuum carcerem damnandus est: nam & is fateri videtur antequam deprehensus sit: nondum enim testibus aut confessione conuictus est. Hostiẽ. in summa. tit. de hæreti. §. qualiter deprehẽsus. cuius sententia ab omnibus probata est, & prima instructione cõfirmata. cap. 11. addo. ca. presbyterum. 30. distinct.

32 Aut confitetur post editam accusationem, & admittendus quidem, sed seuerius puniendus est: quia non ante confiteri voluit, quã ex accusatione instrueretur, & planè intelligeret, quarum hæresum accusaretur.

33 Aut postquã testibus conuictus est, id est, publicatis testimonijs cõfitetur errores: & is etiam admitti poterit, sed in perpetuum carcerem detrudendus est: vt Gregorius nonus constituit: qui Lucio tertio non aduersatur, vt malè Syluanus existimauit: sed in diuersis speciebus loquuntur. c. pen. §. vlti. c. ad abolendam. de hæreti.

34 Lucius quidem ait, quicunque manifestè fuerit in hæreti deprehẽsus, nisi continuò post deprehensionem erroris ad fidei catholicę vnitatem spõte recurrerit, seculari iudicis arbitrio relinquatur. Omiserat maximus ille pontifex, qualem pœnitentiam agere debeant, qui postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad ecclesiæ gremium: idque est, quod Gregorius supplet, dicens: ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur.

35 Ex quibus id quoque intelligitur, quòd is qui confitetur errores ante quam deprehendatur, id est, priusquam testibus publicatis, aut sua ipsius asseueratione conuincatur, is (inquam) damnandus nõ est ad perpetuum carcerem: sed iudicum arbitrio salubris pœnitentia imponenda est ei. c. mensuram. de pœniten. distinctio. 1. la. ff. de iure deliberandi. l. nulli.

36 Sed quousque admittetur hæreticus? Multi aiunt, hæreticum pœnitentem ecclesię gremio excipiẽdum esse, etiam post sententiam definitiuam, donec tradatur curiæ seculari: quia quamdiu est sub inquisitorum manu, tandiu videtur, locum esse misericordię. Ioan. And. Abb. & Ana. in. c. excommunicamus. 1. §. 1. de hæret. Card. in. c. ad abolen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bolendam. Aluar.o.in.§. Gazaros. de statu. & consuetudi. lib. feudo. Syluester.in summa,verbo,hęresis 1.quæstio.12.Decius.consi.137.Albertin.in.c.1.de hęreti.lib.6.quæst. 12.Boherius decisione.343.Ludoui. Care.de hæreti.nume.159.

37 Hæc autem opinio à iure & ratione longè est auersa: iura enim exigunt, vt statim post deprehensionem conuertatur hęreticus. Et diuus Cyprianus inquit: prohibẽdi sunt à spe communionis & pacis,qui in infirmitate atque periculo cœperint deprecari:quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit. Adde q; iudex posteaquam semel dixit sententiam, iudex esse desinit: semel enim malè seu bene functus est officio.c.idcirco.de pœnitent.dist.7.l.iudex. ff. de re.iudicat.l.si quis fortè.ff.de pœnis.

38 Aliorum est opinio, id tempus in arbitrio iudicũ esse:ij enim magis scire poterũt, quousque sit quilibet admittendus. Hostien.in.ca. ad abolendam. Matth.in constitu. Sicilię titu.1.Grillan.de hæret.q.5.

39 Verùm ea periculosa opinio explosa quoque atq; ejecta est:nec enim vita pœnitentium ex arbitrio iudicum pendere debet:quorum arbitratui leuiora duntaxat relinquenda sunt, & ea quę impossibile fuit legislatori definire: vt Plato & Aristoteles tradũt. An ficta sit, nec ne,cuiuslibet pœnitentis confessio, id quidem legislator prœuidere nõ potuit, cùm sit magis facti, quàm iuris: quamobrem arbitrio iudicũ idipsum reliquit:tempus autem facilè præfinire potuit.Plato.9. de legibus. Aristote. lib.1.rhetorico.ca. 1.e.vt officium. §. si vero.de hęreti. lib.6.l.mora.ff.de vsuris.

40 Sapienter igitur decreverũt maiores nostri, vt hæretici pœnitẽtes, vsque ad sententiam definitiuam admitti possint: nec deinceps venię aut clementię sit locus:quòd & Gerson & nostrates tradiderunt:& eo iure vtimur. Verba Gersonis sunt:difficillimum est, cõuincere, aliquem pertinacem & incorrigibilem fuisse ante iudiciũ: nam etsi millies protestatus fuerit ante sententiam, quòd defendet errorem suum, admittitur tamẽ ad veniam in puncto sententiæ proferendæ, si se monstret pœnitere, & velle stare iudicio superioris: quãuis Occam videatur oppositum tenuisse:contra quẽ est vsus & lex ecclesię. Hæc ille.1.instruct.cap.12 Gerson.2.tractatu.de schismate. Gonsal. de hęreti,prauit.quęstio.20.alberti.in.c. 1.de hęreti.lib.6 quæstio.12. Alfon. lib.1.de iusta hæret.punit.c.22.Bertran.consil.212.lib.2.

41 Suprascriptis tamen vehementer obstat celebris illa Lucij constitutio,quæ vt admitti queat hæreticus, exigit, vt sponte continuò & confestim ad vnitatem catholicæ fidei recurrat. Quomodo sponte ad vnitatem redit, qui squalore fatigatus carceris, & sæpe monitus, post

post sexcenta periuria, vix tandem confitetur errores? Quomodo continuò,Confestimq; ad ecclesiam recurrit,qui post admonitiones,post accusationem, post edita testimonia,post mẽses plures, supplicium deprecatur?c.ad abolendam.de hęret.Godofre.in.l.4.C.eod.titul.

42 Vt ea dissoluantur,obseruãdum est in primis, quòd lex pontificia non requirit,vt omnes hęretici spõte sua conuertantur:sed ij dũtaxat, qui clerici,aut monachi,aut cuiuslibet religionis obumbratione fucati fuerint, hi maximè ad fidei vnitatem vltrò redire debent: quia vt Cyprianus inquit, religio violata, aut fraternitas perdita duplices pœnas eis irrogabit. Atque hæc quidẽ est legislatoris distinctio clerici à laico, hactenus à nemine animaduersa.

43 Deinde, notandum animaduertendumque est,verbum sponte,nõ semper significare liberam voluntatem sine respectu cuiusquam:vt in loco illo poetę: Saturni gentem nõ vinelis,nec legibus ęquam, sed sponte sua:& in multis iuris ciuilis locis. Nonnunquam enim, sponte fieri dicitur, quod quis voluntate sua,per se,& suo iudicio facit:quin etiam quod fit alio instante atque impellente sponte fieri dicitur. Cicero ad Atticum:quod profectò cũ sua sponte,tum te instãte faciet. Et libro de oratore: si sua sponte, quo impellimus,inclinant. Deniq; spõte quoque fit,quod nulla vi adhibita fit:idem Cicero de senectute:senes autem sicut sua sponte, nulla adhibita vi consumptus ignis extinguitur.l.sed & si alio.l. qui totã. ff.ad trebelli.

44 Sic ergo in proposito,sponte sua cõfiteri,is quoque dicetur, qui cõiectus in carcerem, suo iudicio & voluntate sua fatetur errores, nulla vi adhibita. Quod eò magis intelligi potest ex subiecta materia: quia pontifex maximus ait, eos ad fidei catholicæ vnitatem sponte recurrere,qui postquã fuerint in hæresi deprehensi, ad ecclesiã redeũt: deprehẽsio autem est, cum quis in facinore manifesto deprehenditur: aut cum assueratione sua in errore persistit,aut cum testibus, vel scriptis planè conuincitur. Cęterùm quocunq; modo deprehensus confiteatur, non omnino fatetur liberè & vltro:& nihilominus confitetur spõte:nec enim omnis coactio voluntatem excludit. Cogitur aliquis vi veritatis,cogitur alius conscientia, & alius voluntate sua, vt ait comicus in Andria:coact°, inquit,tua voluntate es:& in eodem opere, coactus legib° eam vxorem ducet:& in adelphis, quod vos ius cogit,id voluntate impetret. c. ad abolendam.& inibi glo.& oẽs. l. si mulier.§.vlt.ff.quod met.causa.

45 Plusculũ dubitationis ea res habet,cùm reus nõ ante cõfiteri vult, quàm confessio ab eo vi adhibita, idest, tormentis extorqueatur: videtur enim, non sua sponte fateri:

Universidad de Deusto
Biblioteca

cui consequens est, vt admittẽdus non sit: & ita Laurẽtio Syluano placuit. consil. 89.

46 Sed id ego longè secus existimo: nam etsi prior illa confessio tormẽtis extorta sit: ea tamen efficax nõ est ad probationem & condemnationem, nisi sponte posteriore cõfessione rata habeatur: cùm autem reus confessionem violentam vltrò ratam facit, non est censendus inuitus: nec illa ratihabitio vi adhibita extorquetur, sed omnino voluntaria est. Relinquitur ergo, vt si eius confessio iusta fuerit, is quoque admittendus sit. Et hæc sententia iudicum omnium consensu probata & recepta est.

47 Superest, vt alterum scrupulum eximamus: quomodo continuò & confestim ad vnitatem ecclesiæ recurrit, is qui post longum tempus cõfitetur errores? sed lex põtificia id exigit, post deprehensionẽ, hoc est, vt postquã fuerit reus in hæresi deprehẽsus, cõtinuò siue cõfestim ad ecclesiã redeat: eæ aũt dictiones cũ aliquo temperamẽto tẽporis accipiendæ sunt: & modò breuius, modò longius tẽpus pro subiecta materia exigunt. Nã & Vlpianus modicũ tẽpus esse dixit, triginta dierũ: & in proposito, non solet esse tẽpus longũ, à deprehensione vsq; ad sententiã: neq; hoc interuallũ alio fine terminari potuit. l. ratũ. & . l. quod dicimus. ff. de solutionib. l. promisor. de cõstitu. pecu. l. 1. §. itẽ si ita. ff. ad leg. falcid. l. 1. in princip. ff. de itinere actuq; priuato. l. quo enim. §. 1. ff. rẽ rat. haberi. interpretes cẽs in l. 3. §. cũ igitur. ff. de vi & vi armata.

48 Igitur hæreticus errores confessus ante sententiã diffinitiuam, recipi quidem poterit: sed iudices nõ semper eum admittere debent, nisi cõfessio iusta sit, & nõ falsa, & ficta seu simulata. Qua in re iterum eodẽ loco Laurentius Syluanus labitur, dicens nõ esse in arbitrio iudicum, nõ admittere hæreticũ confitentem ante sentẽtiam: quasi verò iudicũ arbitratu rei cõdemnarentur, & non potiùs id fiat à lege põtificia: quæ non potuit hęc facta, & eorũ circunstantias prudentiæ iudicum nõ relinquere. c. vt officiũ. §. 1. de hæret. lib. 6. l. mora. ff. de vsuris. l. 1. §. 1. ff. ad Turpili.

49 Quòd si cui longũ esse videatur expectare vsq; ad sentẽtiam: is multa consideret: primum, q̃ nulla vnquam de morte hominis cũctatio longa est. Deinde, q̃ Sextus Cæcilius angustissimũ tempus esse dicebat sexaginta dierũ alienandis manumittendisue seruis: non erit igitur longum, plures dies opperiri, vt hæreticus conuertatur & viuat. Ad hęc, difficillimę sunt repentinę mutationes: itaque tempore hæreticus eget, vt ab impietate discedat. Tũ illud addo, q̃ reipublicæ quoq; interest, vt hæretici spe venię consequendæ, participes impietatis iudicibus indicent: quod facere non solent ij, qui sciũt, sibi non esse ignoscendum. Postremò, non est vsque adeo facile ac dulce, fateri se fuisse hęreticum, vt pudor, vt infamia, vt publicatio bonorũ, vt habitus impietatis, deniq; vt dæmõ ipse nõ vehemẽter obsistat: nihil ergo humanũ à nobis alienũ esse debet. l. „pspexit. ff. qui & aquib. c. si serm. de pœnitent. distin. 2. c. ancillam. 32. q. 2.

50 Vidi ego dicentes, quî fieri potest, vt conuertantur sponte, ij qui latitabant, fugiebant, & vix comprehendi poterãt, & inuiti detinentur in carcere? Eorũ confessio metu mortis imminẽtis magis fit, quã vt reuertantur ex animo. Quibus respondere solebam, spiritus vbi vult spirat: & vexatio dat intellectũ ecclesia de occultis non iudicat: leges pontificię in hæresi deprehensos admittunt: omnia sunt in benigniorem partem accipienda: propensiores debemus esse ad absoluẽdum, quàm ad condemnãdum: & pœnis legum contenti, seueriores esse non debetis, quam leges ipsę: nec præsumptionibus & suspicionibus quenquam damnare debetis. Nabuchodonosor pœnitẽtiam meruit fructuosam: nonne post innumeras impietates flagellat°, pœnituit, & regnum quod perdiderat rursus accepit? c. Nabuchodonosor. 23. quæstio. 4. l. si stipulatio. 19. de verb. obligat.

51 Nos verò integrã confessionẽ, iustam esse iudicamus, præsertim cũ reus fleuit & ingemuit: hæc enim sunt signa verę cõfessionis & pœnitentiæ: iuxta quod propheta regius inquit, lachrymis meis stratũ meũ rigabo: & alibi, laboraui in gemitu meo, & gemitus meus à te non est absconditus: & apostolorũ princeps fleuit amarè. Prætereo multa in hãc sententiã, quę ex Hieronymo, Ambrosio, Chrysostomo, Augustino, alijsq; multis Gratian° retulit. Lucę 22. c. lachrymę. c. porro. c. cõuertimini. c. quem pœnitet. de pœnitẽtia. distinct. 1. c. pœnitẽtiam. c. sunt plures. de pœnit. dist. 3.

52 Nec me later, lachrymas nõnũquã nihil profuisse: veluti cũ Esau non inuenit pœnitẽtię locũ, quãuis cũ lachrymis inquisisset eã: sed lachrymę illę, vt ait Chrysostom°, nõ erãt pœnitẽtię, sed animi violẽti, & indignationis internæ: quod ex operibus eius perspicuum est. ad Hebræ. 12. c. irrisor. c. Iudas. de pœniten. distinct. 3.

53 Optimum quoq; signum est veræ pœnitẽtiæ, humilitas: nec enim sufficit à pręteritis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt satisfiat domino per pœnitentiæ dolorem, & per humilitatis gemitũ: quia pœnitentia est humilium & bonorum fidelium pœna quotidiana, vt Augustin° inquit: & vbi superbia regnat, humilitas locum habere non potest: sine humilitate verò veniã sperare non licet. c. non sufficit. c. tres sunt. c. quis aliquãdo. in fine. de pœniten. distin. 1.

54 Existit autem hoc loco quæstio subdifficilis, an is qui docet hæreses, quê dogmatizantẽ vocãt, recipiendus

Universidad de Deusto
Biblioteca

pien dus sit redire volens. Et prima quidem fronte videtur, hunc pœnitentem admittẽdum esse: nã & Lucius tertius in constitutione illa celebratissima, qua hæreticos pœnitẽtes excipit ecclesię gremio, eum quoque accipit, qui de sacramentis ecclesiasticis aliter docet, quàm sactosancta Romana ecclesia prædicat & obseruat. c. ad abolendam. de hæret.

55 Sed ea constitutio eget interpretatione iusta, non enim recipere videtur dogmatizantem, sed credentem: nam in prima parte vtrunque pariter vinculo perpetui anathematis obligat, quia vterque in excommunicationem incurrit: cùm autem de admittendis pœnitentibus loquitur, nullam doctoris mẽtionem fecit. Nec existimandus est legislator æqualiter dissimiles accipere voluisse, cùm sit longè grauior magistri quàm discipuli culpa: lapsis enim & errãtibus subuenitur, non autem seductoribus perditis, quibus lex diuina non parcit. Ait enim lex: si tibi voluerit persuadere filius frater tuus, aut filiꝰ, aut vxor, vel amicus, clam dicens, eamus & seruiamus dijs alienis: nõ acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, vt miserearis & occultes eum, sed statim interficies. Sit primum manus tua super eũ, & post te omnis populus mittat manum: lapidibus obrutus necabitur, quia voluit te abstrahere à domino Deo tuo. Deutero. 13. l. hi qui. C. de apostatis.

56 Huc accedit, quòd consequens clausula generalis non est æqualiter ad antecedentia referenda, cùm ratio dissimilis fuerit, & inæquabilis causa. Quis autem ignorat, maximam esse distantiam inter doctorem & discipulum, deceptorem atque deceptum? l. cohæredi. §. qui discretas. & inibi. Areti. de vulga. & pupilla. Angel. in. §. hinc nobis. authen. de hæredi. & falci. Imol. in. l. Caius solut. matri. Paul. in. l. vltim. C. de senten. Alex. in. l. in testamento. C. de testam. milit. Decius. consil. 456.

57 Quamuis autem alijs quoque pontificijs legibus pœnitentes hæretici recipiantur: ea tamen regula generali non comprehenduntur hæresiarchæ, neque doctores errorum. Etsi enim alijs hæreticis venia concedatur, isti tamen seueriss imè puniendi sunt, qui magistri fuerint & impietatis duces. Sic olim quia populus Israel fornicatus cum filiabus Moab, adorauit Deos earum, iratus dominus ait ad Moysen, tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Israel. Sic etiam duces seditionum durius puniri solent, etiam si cæteris ignoscatur. Numerorum. 25. & . l. quoniam multa facinora. C. ad leg. Iuli. de vi publica. Tiraquel. lib. de pœnis causa. 47.

58 Ad hæc, pontificię leges, quę hæreticos

reticos pœnitentes recipiunt, non sunt ad eos trahendæ, qui non vna morte digni sunt, sed pluribꝰ: satis enim superque est, vt vno crimini morte dignissimo ignoscatur: nec iustũ aut æquũ est, vt multa crimina sint impunita. Hæreticus autẽ propter quãlibet hęresim in pœnã mortis incurrit: qui verò doctor hęresum est, hoc ipso altera dignꝰ est morte: nã vt lex ait, vltimo supplicio coercẽdi sunt, qui illicita docere tentauerint: & qui fidẽ alteriꝰ expugnãt peruersa doctrina. l. quicũq;. C. de hæret. l. pen. de apostat. & l. fi. de Iudęis. l. 75. ti. 6. li. 16. C. Theodosiani. l. 1. §. persuadere. &. §. sed vtrum. ff. de seruo corrupto.

59 Accedit eodẽ, qꝺ lex, quæ de aliquo crimine simpliciter loquitur, seruãda nõ est, quũ alia concurrunt crimina. Vt enim Vlpianꝰ inquit, nunquã plura crimina cõcurrẽtia faciũt, vt vlliꝰ impunitas detur: nec delictũ ob aliud delictũ minuit pœnam: sed interest publicè nullũ impunitũ relinqui. l. nunquã plura. de priuatis delictis. l. si adulteriũ cum incestu. l. vim passam. §. præscript. ff. ad leg. Iuli. de adulte.

60 Itaq; relinquẽdus est curię secularihęresiarcha & magister errorũ, & eò magis, si multis nocuit: venia enim indignus est, qui hæreses pluribꝰ persuaserit: perinde atq; homicida, qui multos occidit homines. Nam & hęreticus tot occidit homines, quot induxerit: homicida est & dolosus, quotidie animarũ sanguinem fundens, vt inquit Hieronymus in psalmum quintum. l. 3. C. de episcopali audientia.

61 Prętera punire oportet hęresiarchas, nec eos vllo pacto recipere, vt rudioribus discipulis atq; reipublicę melius eo exẽplo cõsulatur. Et vt diuus Hieronymꝰ inquit, ideo magistri hęreticorũ percutiũtur, vt salui fiãt discipuli. in Amos. c. 9. Brunus lib. 5. de seditio. cap. 6.

62 Tum illud addo, qꝺ qui docet hęreses, nõ gladio, sed veneno pestiferi dogmatis interficit: nõ corpꝰ occidit, sed animã: non breui morte, sed sempiterna: quas ob res grauissimo supplicio dignꝰ est. Huc accedit Augustinꝰ alicubi dicẽs, pœnã Atrij apud inferos nondum esse ad certũ acerbitatis modũ terminatã, sed adhuc eã augeri, qꝺ nec dũ finis sit sui praui dogmatis, quo plurimorum animas non cessat occidere. l. 1. C. de maleficis. l. Sancimus. de sacrosanct. ecclesia. l. respiciendum. ff. de pœnis.

63 Ex quibus omnibus, alijsq; multis perspicuũ est, magistris Lutheranarũ hęresum nullo pacto ignoscendum esse. Quippe quum multis simul vitijs & flagitijs sint contaminati: hostes ecclesiæ, inimici sanctorũ, diuini iuris violatores, sacrilegi, bonorum operum, atque adeo bonorũ omniũ morũ corruptores, rerum publicarum euersorẽs. Nec enim ignosci potest ijs, qui nefãria crimina tantorum facinorum ac tam atrocium suscipiunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

64 Magno quidem argumento est Paulus apostolus in epistola ad Hebræos capite decimo, dicens: irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quãtò magis putatis, deteriora mereri supplicia, qui filium Dei cõculcauerit, & sanguinẽ testamẽti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratię contumeliam fecerit? Luthe rani aũt filiũ Dei & ecclesiam sponsam eius cõculcant, & sanguinẽ testamenti polluunt, euãgelium depraua ntes, & fide viua abutẽtes, & sacramẽta omnia tollentes ac profanãtes. Deniq; spiritui sancto cõtumeliã faciũt, traditiones eius irridentes, ac planè dicentes nullã veritatem eũ docuisse per mille quingẽtos circiter annos. Relinquitur ergo vt seductores Lutherani, apostolo iudice, sine vlla miseratione puniantur.

65 Præterea qui docet hęreses, præsertim lutheranas flagitiũ graue cõmittit, nõ solũ dãnabile, sed etiam dãnosum: falsarius est pessim⁹, qui non literas põtificis falsat, sed omnipotẽtis Dei. Cùm aũt ecclesia nõ habeat pœnam condignã qua iustè hunc punire possit: restat vt cũ curiæ seculari relinquat. c. nouimus. de verb. signific. c. ad falsariorũ. de crimine falsi. c. cũ non ab homine. de iudic. & imbi Anchar & Alcia. Abb. & cęteri. in. c. at si clerici. de iudi. Felin. in. c. 1. de constitutio.

66 Deinde, qui dogmata peruersitatis persuadẽt ij proculdubio rẽpublicam ipsam disturbãt ac dissipãt quod cùm hæreticorũ ferè omniũ sit, Lutherani tamẽ multòid magis efficiunt: qui hierarchiã ecclesiasticam tollũt, & christianã rempublicã labefactãt, atq; perfringũt. Quã obrẽ seueriſſimè puniẽdi sunt: non modo vt pestiferi hæretici, sed etiã vt seditiosi atq; euersores reipubli.

67 Consuluit mecœnas, Romanorum sapientissimus, vt nõ solũ more maiorũ Augustus Cęsar numen diligenter coleret, sed & alios ad eũ cultum cõpelleret: eos verò qui peregrinum aliquid aut nouũ in religione tentarent, puniret & coerceret: nõ solũ regionis causa, sed etiã ipsius reipublicæ: vt à Dione proditum est libro quadragesimo secundo. Videbat vir prudẽtissimus religione mutata, mutari quoq; respublicas: vtrunq; aũt in bene constituta republica pernicioſissimum est, & maximis supplicijs dignissimũ.

68 Ille quoq; hęreticus qui regi, aut principi hæreses, præsertim Lutheri, persuadere tẽtauerit, mea quidẽ sentẽtia, sine vlla miseratione iudici seculari relinquendus est: cõiunxit enim hæresim cũ crimine lęsæ maiestatis, hostili animo aduersus principẽ & rempublicã animatus: est quippe crimen maximi sceleris animã principis atq; adeò vniuersę reipublicę occidere velle. Nã vt ciuis meus Seneca libro primo de clementia inquit: animus reipublicæ, princeps est: ille vinculũ est, per quod

quod respublica cohæret: ille spiritus vitalis, quẽ tot millia hominũ trahũt. Rege incolumi mẽs omnibus vna est: impijs regnãtibus, ruinæ hominũ. prouerb. 28. regia lex. 13. & l. 24. titul. 13. parte. 2.

69 Similia dici possunt de hęreticis illis, q̃ reginã, aut filias, vel sorores regis venenatis doctrinis inficere conati fuerint. Nã & reges ipsi per eas mulieres faciliùs peruerti possunt: & in crimẽ lęsæ maiestatis incurrunt, qui harũ fœminarum pudicitiam polluunt: ac multò quidẽ magis qui animas earũ adulterant. regia lex. 1. cum seq. titu. 14. parte. 2. c. vlt. de conuersio. coniugato.

70 Eadẽ dici possunt in eos, qui filios regis inficiunt: nã & hi regiam quoq; maiestatem lædũt. Quadus Manicheos sue ditionis omnes occidit, eorumq; episcopũ, & libros combussit, quod vnũ ex filijs suis, in detestandam illam hæresim pel lexissent: author Ioãnes Zonaras in imperio Iustini Thracis.

71 Ad postremũ, doctores siue magistri Lutheranorũ dogmatũ, non sunt puniẽdi vt cæteri hæretici, sed pœnis seueriſsimis sine vlla miseratione coercẽdi: tũ quia exacerbãda sunt supplicia, quia multis grassantib⁹ exẽplo est op⁹: tũ etiã quia propter immanitatẽ facinorũ licitũ est à regulis iuris discedere: & vt iurisperiti aiũt, propterea licet iura trãsgredi. l. aut facta. §. vlt. ff. de pœn. In noc. & cæteri in. c. 1. de constitutio. Tiraquel. lib. de pœnis, causa. 49.

72 Quòd si qs docere voluit hæreses, & nulli nocuit, recipi fortasse poterit: sed maiora in eo signa pœnitẽtię requirẽda sũt, vt ne ficta ei⁹ conuersio esse videatur. Neq; enim facilè credendus est quispiã ab extrema impietate discessisse repentè: nam peruersi, vt ecclesiastes inquit difficilè corriguntur, & mali homines & seductores proficient in peius, errantes & in errorẽ mittentes, vt ait Paulus in posteriore epistola ad Timotheum. c. 3. ecclesiastes. c. 1.

73 Ex eo aũt quod supra dixim⁹, nata dubitatio est: an hæreticus post sententiã diffinitiuã conuersus, qui se dixit pœnitere velle, & alios hæreticos iudicibus indicare, si ob eã rẽ à iudice seculari restitutus sit inquisitorib⁹, & corã illis plenissimè cõfessus fuerit, relinquẽdus sit iterũ eidẽ iudici seculari? Quæ quæstio cũ superiorib⁹ annis apud inquisitores Conchenses ex facto agitata esset, cõsulti supremi iudices, multiq; periti vnanimi sentẽtia respõderũt, pœnitentẽ eiusmodi, nõ esse curię seculari iterũ relinquendũ: tũ quia verã confessionẽ fecerat corã inquisitoribus, & ab illis tradi non debebat: tũ etiam quia secularis iudex iuri suo renũciasse visus est, qui hæreticũ sibi relictũ inquisitoribus tradidit. Adde q̃ nec bonum nec ęquum patitur, vt qui iam nec impœnitens, nec relapsus est, seculari potestati vllo modo tradatur.

74 Cęterũ sacerdotibus, & alijs clericis nõ solet publica pœnitẽtia in

Universidad de Deusto
Biblioteca

iungi: tum propter ordinis dignitatem: tum etiam ne grex fidelium offendatur, & patiatur ſcandalũ. c. illud. c. alienum. c. de his. c. confirmandum. 50. diſt. ca. preſbyter. 82. diſtinct. & inibi archidia. Prępoſit. & cæteri. Alex. Ales. 4 parte. q. 64. membro. 3.

75 Sed quamuis hoc in leuioribus criminibus ſeruandum ſit, in grauioribus tamẽ ſacerdotes etiam cogendi ſunt ad ſubeundã publicam pœnitentiam: & eò magis in crimine hæreſis, quo ſacerdotes grauiùs, quàm laici delinquunt. Vt enim Cyprianus inquit, cum hoc laicos deceat, ne occaſionem blaſphemãdi opponãt: tum maximè clericos vehementer neceſſitas iſta contingit: quibus aut religio blaſphemata, aut fraternitas perdita, pœnas duplices irrogabit. c. preſbyter. 82. diſtin. c. vltim. 30. diſtinct. c. ſi quis epiſcopus. 81. diſtin. c. ſi quis ſacerdos. 30. quęſtio. 1. Cyprianus. tracta tu de ſingularitate clericorum. ca. accuſatus. §. vlti. de hæreti. lib. 6.

76 Nec ſoli clerici & preſbyteri publicam pœnitentiam agere debẽt, ſed etiam epiſcopi, cardinales, & cæteri quantalibet dignitate præfulgeant: par enim omnium conditio eſt in his, quę ad fidem pertinẽt orthodoxã, vt ſuis locis fuſiùs dixim⁹. Adde etiã, q⁹ clerici hęretici ad eccleſiam redeuntes, poſt alias pœnitentias deponẽdi ſunt, ſaltem degradatione verbali, qua ſuſpendun tur ab exercitio ſuorum ordinum: iuxta id quod in concilio Elibertino decreuerunt patres, hoc verborum tenore: ex omni hęreſi qui ad nos fidelis venerit, minimè eſt ad clerũ promouendus: vel ſi qui ſunt in pręteritum ordinati, ſine dubio deponentur. hæc ibi. cap. 51. ca. 1. de hæreti. li. 6. & illic Domini. Philip. Franc. & Alberti. notabi. 6. Abba. Ioan. de Ana. & Felinus in. c. pœn. de hęret. & in tracta. eiuſdem titul. Grillan. quæſtio. 7. Gõſalus, quęſt. 19. Brunus. lib. 4. c. 13. Ioan. Bernar. in practi. cap. 127.

77 Qui verò pœnitentię iniunctæ planè non ſatiſfecerit, nunc pœna pecuniaria coercetur, nunc pro relapſo habetur. Nam ſi pœnitentia iniuncta omnino contraria eſt hęreſi, putà, ſi pœnitenti præcipitur, vt abiuret, vt aduerſus errores ſuos prędicet, vt hęreticis non communicet, vel quippiam ſimile, tunc ille qui non paruerit, puniri poterit tanquam relapſus: ſi verò pœnitentia ad purgationem culpæ tendat: vt putà, ſi ieiunia, orationes, vel alia opera pia fuerint pœnitenti iniuncta: is qui ea omnia nõ fecerit, puniri nõ poterit pœna arbitraria. Hæc eſt concors plurimorum opinio, à quibus ego vehemẽter diſſentio: nam qui pœnitentię iniunctæ non ſatisfacit, pertinax, aut impœnitẽs eſt, aut quiduis potius, quàm relapſus. Quòd ſi eum ſuæ negligẽtię, aut pertinacię iterum pœnitere rit: arbitrio iudicum pœnitentiam denuo pro criminis qualitate agere

re compelletur. Matthę. Zenzeli. & Ioan. Imolen. nume. 23 in clement. vlt. de hæreti. Calderin. in. c. literas. de præſumptio. Feder. Senenſis cõſil. 156. cardi. in Clemen. 1. §. ſane. de vſuris. Fran. Squillacen. de fide catholica. cap. 19. Nicola. Arelata. de hęreti. notab. 30.

78 Cùm autem pœnitentia in plærisque rebus arbitrio iudicum moderanda ſit, neceſſe eſt, vt in ea imponenda inquiſitores multa conſiderent. Nam vt patres in ſexta ſynodo generali decreuerunt, oportet peccati qualitatem ſpeculari, & peccatoris promptitudinem ad reuerſionem, vt reducatur errans, & vulneratus curetur. Eaque cautione procedendum eſt, ne per pręcipitia deſperationis pœnitens detrudatur: neque ei laxentur habenę ad vitæ diſſolutionem, & contemptũ. Vtraque igitur ſcire oportet, & quę ſunt rigoris, & quę commiſerationis: vt homo ad claritatem illam ſupernam vocatus, prudenter gubernetur. Extat quoque canon cõcilij Vormacienſis hoc verborum tenore: de pœnitentibus ſecũdum differentiam peccatorum ſacerdotis arbitrio pœnitentiæ decernantur. Debet itaque ſacerdos in pœnitentia danda ſingulorũ cauſas ſingulatim cõſiderare: originem quoque, modumque culparum, & affectus, gemituſque delinquẽtium diligenter examinare, manifeſteque cognoſcere: temporum etiam & perſonarum, locorum quoque & ętatum qualitates inſpicere: vt etiã pro conſideratione locorum, ætatum, vel temporum, ſeu pro qualitate delictorum, atq; gemituum vniuſcuiuſque delinquentis, à ſacris regulis oculos nõ reflectat: hęc ibi: quę quamuis de foro ſacro pœnitentiæ dicta ſint, ad Forum tamẽ inquiſitorum omnino pertinere quiuis facilè intelliget: quia & hoc forum mixtum eſt. 6. ſynodo generali. cap. vltim. & concilio Vormacienſi. canone. 7. c. menſuram de pœnit. diſt. 1.

79 In his autem, alijſque pœnis omnibus ad miſericordiam & clemẽtiam, quàm ad crudelitatem & ſeueritatem proniores eſſe debemus. Beati miſericordes (inquit ſeruator noſter) quoniã ipſi miſericordiam conſequentur. Et ſapiens in prouerbijs, miſericordia & veritas te non deſerant: circũda gutturi, & deſcribe in tabulis cordis, inuenies gratiam coram Deo & hominibus. Profectò iuſtitia ſine miſericordia & lenitate, non iuſtitia ſed crudelitas eſt: etſi enim erremus modicã pœnitentiam imponentes, melius tamen eſt, ſicut Ioannes Chryſoſtomus inquit, propter miſericordiã rationem reddere, quàm propter crudelitatem. Etenim Deus ipſe (vt apud Oſeam eſt) miſericordiam mauult, quàm ſacrificium. Et iuxta Gregorij Nazanzeni ſentẽtiam, nulla ex omnibus re Deus perinde ac miſericordia colitur: quoniam nil aliud tam peculiare eſt Deo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm illa. Vnde Claudianus elegãter cecinit.

Sis pius in primis, nam quum vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clementia nobis.

Et sicuti Cicero in oratione pro Ligario scribit: nulla virtus nec gratior, nec admirabilior misericordia est: homines enim ad Deos nulla re propius accedunt, quam salutem hominibus dando. Quærẽdæ sunt ignoscendi causæ (vt Ammianus Marcellinus ait) non puniẽdi occasiones: quod iudicis considerati est proprium. Et vt Sopater quadam in epistola scribit: gratiæ, quæ iustitiam transgrediuntur, ne gratiæ quidem dici debere videntur: amicas autem iustitiæ nemo reiecerit vltrò, qui modò non ex quercu aut petra natus sit. Et mox: iudicia quidem, quę occupantur circa iustitię emendationem in cõtractibus, omnino non agnoscunt gratiarũ genus: quę autem circa delicta versantur, mansuetam & humanam gratiarum faciem nõ recusant. Denique pro Iacobi apostoli sentẽtia, superexaltat misericordia iudiciũ. Matthę. 6. prouerb. 3. Chrysostom. in. c. alligant. 26. quæst. vlt. Oseæ. 6. Nazanze. oratione. 16. Claudianus de quarto consulatu Honorij. lib. 12. Ammianus. lib. 19. rerum gestarum. epistola Iacob. cap. 2.

80 Meminerint semper iudices Iacobi apostoli eodem loco dicentis, iudicium sine misericordia illi, qui nõ facit misericordiam. Pernicioſè quidem iudices errant, qui seueritatis gloriam affectant, & crudeles & atroces sunt. Nam sicut misericordia sursum ad Deum leuat, ita deorsum crudelitas in infernum deijcit: est enim hominum naturę, quam sequi debemus, maximè inimica, vt Cicero libro tertio officiorum scriptum reliquit. Igitur in leuioribus causis (vt eleganter Marcellus inquit) proniores ad lenitatem iudices esse debent: in grauioribus pœnis seueritatem legũ cum aliquo temperamento benignitatis subsequi. Iacobi. 2. 1. respiciendum. de pœnis. c. licet. c. disciplina 45. distin. cum sequentibus.

81 Hactenus de pœnitentibus diximus: supereſt vt pauca quædam de conuersis breuiter perstringamus. Conuersos hoc loco intelligimus, eos omnes, qui ex Iudęis, Mahumetanis, aut alia qualibet secta, ad fidem catholicam conuertũtur: nam vulgus Hispanorum eos tantum cõuersos nominare solet, qui ex Iudæis conuersi sunt, vel ex Iudæorum gente descendunt. Hi autem docendi & fouendi sunt, adiuuandi quoque & honorandi, vt catholicam fidem libentiùs amplectantur. Primordia conuersorum (inquit Isidorus) blandis refouenda sunt modis, ne si ab asperitate incipiant, exterriti ad priores lapsus recurrãt. Nam vt Chrysostomus ait, contumeliæ ac derisiones non parũ valẽt ad commouẽdam animam, ni

ni fides profundè sit radicata. Nihil enim æquè tabefacit mẽtem ac dicteria & conuicia: nã multi viri per conuicia sunt sæpe subuersi. Quòd si quispiam eis persuaserit, vt deserant catholicam fidem, is vltimo supplicio lege regia puniendus est. pragmatica. 11. ecclesiastici. 8. Stobæus. sermone. 110. Chrysostomus in dictum apostoli, habẽtes autem eundem spiritum sermone. 3.

82 Sed hinc aspera & vehemens quæstio exoritur, vtrùm isti ad fidẽ recenter conuersi, & eorum liberi, veteribus Christianis in omnibus ęquandi sint? Quidam (quos fortè vehementer tangit iste dolor) multis argumentis probare conantur, inter hos & illos, nullum esse discrimen constituendum: quod facilè illis concesserim in his tantùm rebus, quę ad fidem & religionem, vel ad ius naturale, vel iustitiã commutatiuam pertinent: in his enim omnes æquales esse debemus, sicut illorum argumenta ostendunt. c. 1. cum sequent. 56. distin. glo. in regia l. 2. titu. 3. l. 4. fori legum. Buridanus in lib. 5. ethico. quæst. 11.

83 In honoribus tamen, ac dignitatibus, in distributiua iustitia, & id genus alijs, plurimum refert, nobilis sit quis, vel ignobilis: ciuis an peregrinus: Iudęus, an græcus: Neophyt⁹, an ex vetustissimis Christianis: id enim ratione naturali apud omnes gentes cõstitutum, & apud omnes populos vsitatum, & iure gentium receptũ est. Prohibet Paulus apostolus, ne sit episcopus Neophytus: ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Qua ratione multisque alijs, prohiberi quoque poterunt isti conuersi à veterum Christianorum collegijs & prærogatiuis. Sic olim Hebræi antiquissimi diligenter prouiderunt, vt genus sacerdotum sine permixtione, purumque consisteret. Oportebat enim, eum qui sacerdotium habiturus esset, ex eiusdem gentis muliere nasci, & genus per antiquam lineam, & multis testibus approbare: vt libro primo contra Apionem Iosephus est author. Sic Plato dialogo sexto de legibus constituit, vt in sacerdotum creatione ille cõprobetur, qui integer sit atq; legitimus: deinde à domo quàm maximè munda: expers quoq; cædis, omniumque huiusmodi, quæ aduersus diuinam rem committũtur: cuius & pater materque similiter vixerint. Sic Theseus nobilib⁹ tantummodo tractandi rem diuinã, magistratus ex suo ordine creãdi, administrãdique leges, tum pia religiosaq; interpretandi, diffiniendique potestatem fecit: quod & innumerabiles alij non immeritò feciſſe laudantur. 1. Timo. 1. Gratian⁹. 48. distinct. ca. constituit. 17. quęst. 4. Plutar. in Theseo.

84 Hinc est, quòd in Hispania hi, qui descendunt ex genere Iudęorũ, iure ac meritò arceri, ac repelli solent ab officijs sanctę inquisitionis, à collegijs scholarum, à monaste-

rijs

Universidad de Deusto
Biblioteca

rijs multorum sanctorum, & præcipuè diui Hieronymi, & à quibusdam capitulis ecclesiarū & sodalitatum, seu confraternitatum: quod iustissimū esse, plurimis constitutionibus & statutis, à summis pontificibus approbatis & confirmatis, cuiuis pio & orthodoxo viro facilè persuasum & perspicuum esse poterit. Accedit eodem, canon quarti cōcilij Toletani, & Thomæ Caietani responsum: postremò maxima Hispaniarum vtilitas rebus ipsis & experimentis assiduis comprobata. Accedit etiam, quòd multi istorum suspecti sunt in fide, inquieti, ambitiosi, seditiosi, & propter parentū & consanguineorum infamiam, dignitatibus & honoribus indigni: & collegijs honestioribus minus idonei. Nec vllus inficiari poterit, maiores istorū perfidos fuisse Iudęos, & ore seruatoris nostri vocatos, progeniem viperarum generationem prauam & adulteram. Pudeat ergo Henrricum Mauroy, qui verbosa & licentiosa apologia m archiepiscopum Toletanum, contrariam opinationem defendere, contra summos etiam pōtifices, fallacibus & importunis argumentis temerè conatus est. In hoc solo (fateor) plus nimio curiosi sumus Hispani, quòd eos quoque notare solemus, quorum maiores Iudæi ad catholicam fidē ante ducentos annos sponte cōuersi sunt: quum ex eis multi religione, pace, & bello, sanctissimi, præclarissimi, atque fortissimi euaserint. 4. conci. Tolet. canon. 63. Caieta. in. opusculis, tomo. 2. q. 6. Matth. 12. Irēneus lib. 4. aduersus hæreses cap. 41.

85 Postremò, si Neophiti labantur in hæresim aut relabantur, nondū satis edocti catholicam fidem, mitius cum eis est agendum: parcitur enim Tyroni, præsertim disciplinā ignorāti. l. desertorem. §. si plures. l. qui cū vno. §. vlti. l. qui commeatus ff. de re militari. Tiraquel. lib. de pœnis. causa. 10.

De pertinacibus & impœnitentibus. Titul. XLVIII.

1 *Pertinacia quid sit, & quis pertinax dicendus.*
2 *Pertinacia nonnullorum hæreticorum.*
3 *Pertinacium hæreticorum furorem elegãter exprimit Augustinus.*
4 *Pertinaces hæreticos quomodo describat Bernardus, & Albertus Cāpēsis.*
5 *Pertinaces hæretici dæmonibus peiores sunt.*
6 *Pertinaces quomodo puniendi sint.*
7 *Pertinacia quæ consummatum facit hæreticum, cuiusmodi sit.*
8 *Pertinacem esse, qui credit contrarium eius, quod scit ecclesiam tenere, probatur ratione.*
9 *Pertinaces ex iuris præsumptiōe qui sint.*
10 *Pertinax hæreticus esse censetur, qui asserit aliquam hæresim, cuius contrariā veritatem catholicā prius docuerat.*
11 *Pertinax prædictus hæreticus quando non*

non censeretur.
12 *Pertinax hæreticus esse præsumitur, qui diu perstitit in errore, cuius contrariā veritatem catholicam explicite scire non tenebatur.*
13 *Præsumptio sola non sufficit, vt quispiā vt hæreticus puniatur, saltem pœna ordinaria.*
14 *Pertinax indicta causa iudicandus non est, qui asserit propositionem aliquam hæreticam, cuius contrariam veritatem catholicam explicite scire non tenebatur.*
15 *Pertinax censetur, qui licet ignorantia probabili erret, legitimè tamen admonitus non resipiscit.*
16 *Pertinax is præsumitur, etiam si minus legitimè admoneatur, si statim cauta solicitudine veritatem non quærit.*
17 *Admonitio qualis esse debeat, vt hæreticum pertinacem faciat.*
18 *Admonitio quæ censenda sit legitima.*
19 *Admonitionem legitimam esse inquisitoris assertionem, dicentis errare aliquem contra fidem catholicam, non nulli censent.*
20 *Admonitionem legitimam esse inquisitoris prædictam assertionem, perperam negat Alfonsus Castrensis.*
21 *Pertinax quando censendus est qui probabili ignorantia errat.*
22 *Pertinax quomodo censendus non est, qui probabili ignorantia ductus iurat se nunquam ab aliqua hæretica propositione discessurum.*
23 *Hæreticus incorrigibilis quis sit dicēdus.*
24 *Pertinacia quare in dubio præsumenda non sit.*
25 *Impœnitens quis dicatur.*
26 *Impœnitentes hæretici qui suos errores negare quàm confiteri malunt, iure optimo comburuntur.*
27 *Hæretici qui errores omnes, de quibus manifestè conuincuntur, confiteri nolūt, meritò curiæ seculari relinquūtur.*
28 *Impœnitentes diminuti qui dicantur.*
29 *Pœnitentiæ iunctæ qui nō satisfaciūt, quomodo puniendi sint.*
30 *Inquisitores cognoscere possunt, an pœnitentes iniunctam pœnitentiā agant.*
31 *Inquisitores contra illos procedere debēt, qui ad ecclesiam redeuntes, de seipsis, aut de alijs, plenam veritatem non dixerunt.*
32 *Inquisitores nō debent statim prædictos homines curiæ seculari relinquere.*

1 CVm sit pertinacia hęresis complemē tum, & quę cōsummatum facit hęreticum, operępretium erit, quid pertinacia sit explicare. Pertinacia (vt inquit Cicero) finitima est perseuerantiæ: nam vtraque in rebus cœptis persistit: sed perseuerantia occupatur in bono, pertinacia verò in malo. Significat itaque pertinacia obstinationem & pervicaciam, qua quis in eo persistit, quod tenere nō debet. Vnde pertinax dicitur (vt apud Isidorū est libro decimo etymologiarum) quasi impudenter tenax, qui persistit in eo, quod debet dimittere. Deniq; pertinax est, qui persistit in errore, quem omnimodo deserere tenetur. arch. in. c. hęresis. 24. q. 3. Ioan. mona. in clem. 1. de vsuris. Alberti. lib. de agnoscendis assertio. cathol quęstio. 3 & 29. Alfonsus Castren. lib. 1. de iusta hæret. punitio. cap. 9.

2 Sunt autem quidā hęretici pertinaces vsque adeò perditi vt mortem, mortisque quoslibet cruciatus ante sint subituri, quā ab errore discedant: vt qui non minus tenaces sunt hæresum, quàm celebratissimi

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissimi olim Christi martyres fuerint religionis diuinitus inspiratæ. de his pertinacibus loquēs Cyprianus, tractatu, de simplicitate prælatorum, cum Deo, inquit, manere nō possunt, qui esse in ecclesia Dei vnanimes noluerunt: ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestijs, animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidię: nec religiosę virtutis gloriosus exitus, sed desperationis interitus. Et libro de duplici martyrio, neque tamē statim martyr est, qui occiditur: occiduntur & sicarij & piratę. Nō supplicium facit martyrem, sed causa. Neque hoc est testimonium prębere Deo, id facere, quod & Deo displicet, & gentium legibus prohibetur. Plurimum interest inter barbaram immanitatē, & martyrum modestissimam cōstantiam, in se imbecillem, in Christo fortem. Sunt qui certis artibus corpus stupefaciunt, ne sentiāt cruciatus: sunt & affectus impotentes, qui sensum adimunt animo, ita vt vel mortem impauidi perferāt: sed placidum illud ac mansuetum, illud humiliter sublime, & sublimiter humile, nō videmus nisi in Christi martyribus. Non non intuentur trucibus oculis carnificem: non minitantur tyranno: magis dolent de illorum cæcitate, quàm de suis afflictionibus. Hæc ille his ipsis verbis persecutus est, cæteraq; grauissimè. Addo Tertullianum. lib. de præscriptionibus hæreticorum in principio, eundem Cyprianum, epistola. 1. li. 1. Hermam Letmatium lib. 2. de instauran. religio. cap. 7.

3 De ijsdem quoque pertinacibus loquens diuus Augustinus inquit: hęretici non possunt habere martyrum mortem, quia Christianorum non habēt vitam, cùm martyrem non faciat pœna, sed causa. Et alibi: martyres veros non facit pœna, sed causa. Nemo ergo miretur si tam peruicacem hæreticum viderit, & tam inflexibilis obstinationis, vt pertinaciter & gaudenti similis, tormēta patiatur & mortem: nec enim talium est alacritas vera, sed insania & furor: nec patientia, sed immanitas: nec certitudo salutis, sed insciti & cæcitas & confusio: nec cōscientia sana, sed cauteriata ignito ferro cupiditatis gloriæ, & proprio iudicio iam damnata: nec est in istis fortitudo, sed timor: quem vt vincant in desperationem descendunt. Nō ne Calanus sophista idipsum sponte fecit? qui cùm in morbum incidisset, nec pateretur se ad ægrotantium regulam curari, pyram conscendēs omnibus admirationi fuit, quòd cùm cremaretur, quasi ignis nihil noceret, toto corpore immobilis stetit: vt est apud Arrianum libro septimo de rebus gestis Alexādri magni. & Esseni in medijs cruciatibus subridentes, & eis qui tormenta admouerant illudentes, animas cum quadam hilaritate reddebant: author Iosephus libro secū do

do de bello Iudaico, capite septimo. Ioannes quoque & Hieronymus hæresiarchæ à Constantiensi concilio damnati, pertulerunt ambo constāti animo necem: & quasi ad epulas inuitati ad incendiū properauerunt, nullam emittentes vocem, quę miseri animi posset facere indicium: vbi ardere cœperunt, hymnum cecinere, quem vix flāma & fragor ignis intercipere potuit: sicuti Aeneas syluius prodidit, 4 historię Bohemicę cap. 36. August. dulcitio. epistol. 61. & epistola. 167.

Accedit etiam sacer ille Bernardus, quodam sermone super cantica dicens: probatum est, mori magis volunt, quàm conuerti. Mirabantur aliqui, quòd non modò patienter, sed & lætì (vt videbatur) ducerentur ad mortem: sed non inde mirandum, si aduertatur, quanta 5 sit potestas diaboli, non modò in corpora hominū, sed etiam in corda, quę semel permissus possederit. Non ne plus est, hominem sibimet injęere manus, quàm id libēter ab alio sustinere? Hoc autem potuisse diabolum, frequēter experti sumus in multis, qui semetipsos aut submersērūt in aquas, aut fecerunt ex sublimi prępcipites, aut laqueo se suspenderunt. Nil ergo simile habet constantia martyrum, & pertinacia hæreticorū: quia in illis, pietas, in istis, cordis duritia contemptum mortis operatur. Quam sententiam renouat Albertus ille Cāpensis dicens: q; si quibus fortè tentationi est, q; horū plurimi pro suæ impietatis defensione nō solùm patienter, sed etiam alacriter mortem excipere videantur: q; sese in ministros Christi transfigurent, patrem suum vocantes Deum, & pro persecutoribus suis orātes: atque id genus alia quędam, quę simplicibus quibusdā, sed incautis, imo & doctioribus nonnullis, sed instabilibus in fide, sunt non tentationi solùm, verùm etiam scandalo: hi nō perpendunt antiqui illius callidiq; hostis artes & potentiā in eos, quos semel totos obsedit. Nec enim prę-mouēte nos id apostolo cuiquam mirum videri debet, cum ipse satanas sese transfiguret frequenter in angelum lucis, si ministri eius trāsfigurentur, sicut ministri iustitiæ. Hæc ille. lib. 1. hierarchię. eccles. c. 6. Hosius in Brētium. lib. 1. Bernardus super cantica. sermone. 66.

Horum omnium pertinacia (vt eleganter Letmatius inquit) maximè execranda est, ac diabolicę peruersitati similima: ex eadem enim radice, nempe superbiæ, oritur vtraq; hæc peruersitas: diaboli quidem, ex insita dignitate: pertinaciæ autem ex naturali acumine. In eundem etiam finem tendunt, nempe in exitiale odium: illā quidem diuinæ maiestatis, hæc diuinę veritatis. Quin hos ipsis dęmonibus magis miseros declarat scriptura diuina: quia mentem, quæ dęmonibus recta manet, ipsi deprauatā habeant: illi enim (vt testatur Iacobus) credunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

dunt & contremiſcunt: hi contra, quantum ſcientia, tantum ſunt & metu religioſo ſoluti : ſunt igitur pertinaces hæretici dæmonibus in eo deteriores, q; dæmones credunt & timent: hęretici verò pertinaces, nec credunt, nec timent. Hermas Letmatius.lib.2. de inſtauran. religio. cap.3.

6 Igitur pertinaces eiuſmodi viui comburendi ſunt, & in ignem trahendi ore obſtructo & lingua ligata, ne puſillos offendere queat. Talis fuiſſe dicitur Macharius, qui cunctis orthodoxis patribus contrarius, in ſexta ſynodo generali dixiſſe fertur, non confitebor duas operationes, & duas naturales volũtates in Chriſto, etiam ſi membratim incidar, & mittar in mare. Cui ferè ſimilis fuit Aceſius epiſcopus, qui (vt apud Socratem eſt) ter centũ patribus Nicenę ſynodi ſubſcribere noluit, nec eis omnibus omnino cedere: quem Conſtantinus imperator pulchra eluſit facetia dicens, ô Aceſi, pone ſcalam, & ſi potes, in cęlum ſolus aſcende. Bal. in l.1. C. ex delict.defunct.6. ſynodo generali.actio.8. Socrates.lib.2. hiſtorię triparti.cap.13. Nicepho.lib.8.c.20. Paulus diaconus.lib.14. rerum Romanarum.c.ſuper quibuſdam. de verbo.ſignificatio.

7 Hoc autem annotatu dignum eſt, quòd quicunque credit aliquã propoſitionem veram eſſe, cuius contrariã ſcit eſſe catholicam, hoc ſolo conſummatus hęreticus pertinax eſt. Nec audiendi quidam, quorũ eſt Alciatus, qui putant, neminem hęreticum pertinacẽ eſſe, qui non habet animum obſtinatũ, & admonitus non perſiſtit: nã pertinacia, quæ conſummatum facit hęreticum, non eſt obſtinatio ſola, ſed quilibet etiam verus conſenſus contrarius cognitæ veritati catholicæ. Nec refert ex qua cauſa ventum ſit ad talem verum cõſenſum, ſiue ex paſſione, ſiue ex infirmitate: verè enim pertinax eſt, qui credit cõtrarium eius, quod ſcit eccleſiam tenere. Quia ſicut fides perficitur aſſenſu intellectus cum cõſenſu voluntatis: ſic hæreſis cõſummatur diſſenſione intellectus & cõſenſu voluntatis. Et hęc eſt vera & recepta theologorum omniũ ſententia. Alciat.in l.2. C. de ſumma trinit. Gerſon.alphabeto. 14. ad finem. Caieta. & Fran. Victoria ſuper Thomam.2. ſecundę. quęſtio. 12.articul.2. Ioan.Driedo.lib.1. de libertat.Chriſtiana.pagin.238. Alfon. Caſtren.lib.1. de iuſta hęretic.punitio.cap.9. Canus.li.12. de locis theologicis.cap.9.

8 Accedit etiam ratio viua quidẽ & ſpirans: quia ſacra ſcriptura, & eccleſiaſtica definitio, quibus fides catholica continetur, plus valet, plus operatur & poteſt, quàm ſexcentę iudicis monitiones, & quàm mille prohibitiones iuris humani: ſicut igitur is, qui contradicit legitimis hominum admonitionibus, pertinax eſt: & qui facit cõtra prohibitionem

hibitionem legis humanæ, ipſo facto incidit in excõmunicationẽ, quæ non niſi præcedentibus admonitionibus ferri ſolet: & legis authoritas pertinacem haberi facit quẽlibet legis tranſgreſſorem: ſic etiam qui contra ſcripturam ſacram, aut eccleſiæ catholicę definitionẽ ſciẽs errat, hoc ſolo ſine alia admonitione pertinax hæreticus eſt: nec præterea opus eſt, vt ſit obſtinatus, inflexibilis, aut immutabilis: ſatis enim eſt ad cõſummatam pertinaciã, vt hæreticus credat aliquid eſſe verum, cuius cõtrarium ſcit ſacris literis, aut eccleſiaſticis definitionibus contineri: quia putat fidei ſubeſſe falſum, & ſcienter errat eligendo pertinaciter, non redigere in captiuitatem intellectum in obſequium Dei, & catholicę fidei.ca. ſi quis ſuadente. 17. quęſtio.4. ca. ſacro.de ſenten.excommunicatio. c.nemo.11.quęſt. 3. Caieta.in ſumma, verbo, hæreſis. 10

9 Sunt & alij, quorum pertinacia nondum planè manifeſta eſt, ſed tamen iuris præſumptione pro conſummatis pertinacibus habentur: verbi gratia, quicũque rationis capax negat aliquam propoſitionem catholicę fidei, apud omnes fideles publicè diuulgatam: hoc ipſo cenſetur pertinax, præſertim ſi peritus fuerit, aut ſagax: quia præſumitur ſcire ea, quæ omnes ſciũt, & quæ omnes Chriſtiani explicitè ſcire tenentur. Signum quidem eſt pertinaciæ (vt Gerſon rectè docet) ſiquis aſſerit errorem, cuius oppoſitam veritatem explicita fide credere tenetur: vel ex publica obſeruatione, vel excommuni doctrina eccleſiæ, vel ex officio, aut ſtatu ſuo, vel ex ſufficiente informatione, vel ex naturali iudicio rationis.ca.turbatur.1.quęſtio.4.l.latæ culpæ.de verb.ſignifica. Gerſon Alphabeto.14. prope finem.

Ille quoque, qui aſſerit aliquam hæreſim, cuius contrariam veritatem catholicam prius docuerat, eo ipſo hęreticus pertinax eſſe cenſetur: etiam ſi erret in his propoſitionibus, quas explicitè ſcire non tenebatur: quia ſatis euidẽter conſtat, quod ille ſcienter errat. Gerſon.tractatu. de duodecim conſiderationibus, & ſignis, quibus ſõlet aliquis de pertinacia conuinci. Ioan.Torquemada.lib.4. de eccleſia.part.2.cap.16. Confert.gloſ.in l. Fulcinius. §. ſed is qui. verbo, animus. quib.ex cau.in poſſ.eatur. Lucas.in l.1. C. ſi propter inimici. crea.facta ſit. lib.10. Paulus. in l. etiam. §. licet. ſolut. matri. Carol. Ruynus.conſil.116.lib.5.

11 Hæc tamen propoſitio locum non haberet, quando daretur probabilis obliuio: ſcilicet, ex diuturnitate, vel vitio memoriæ, vel ſtoliditate: quibus caſibus prodeſſe poſſet ignorantia probabilis: niſi fortè res eſſet inſignis & memorabilis, quales eſſe ſolent omnes, quę ad fidẽ catholicã pertinẽt. Gerſon loco prænotato. l. pere

Universidad de Deusto
Biblioteca

gre. de acquirenda possessio. Ludo. Romanus. consil. 481. Alex. in. l. si res obligata. de legat. 1. Feli. in. c. cũ illorum. de sent. excommunica.

12 Item ille pertinax hęreticus esse pręsumitur, qui diu persistit in errore, cuius contrariam veritatem catholicam explicitè scire non tenebatur: quia culpa sua persistit in errore, quem deserere tenetur de necessitate salutis, & negligens est in quærenda veritate, in qua salus Christiana consistit. Quod quidẽ, vt plurimum, verisimilius est, ex malitia, quàm ex ignorantia prouenire: excepto, si personarum, & errorum qualitas benigniorem interpretationem suadeat: tenetur enim quilibet, in his pręsertim rebꝰ grauissimis, consulere peritiores. l. in bonorum. ff. de bon. posse. l. 2. in fine. quis ordo in bo. posse. serue. l. regula. §. sed iuris. ff. de iuris & facti ignorant. Ioan. Torquemada. lib. 4. de ecclesia. par. 2. cap. 16. Guido Carmeli. in summa. de hæresibus. cap. 3. Archiepiscopus Floren. 2. parte summę. tit. 12. cap. 5. Syluester, verbo, hęresis. 1. q. 2. Ioan. Lupꝰ allegatione de hæresi. §. 10.

13 Eadem omnino ratione pręsumitur hęreticus pertinax, qui impedit prædicationem, defensionem atq; doctrinam catholicę fidei: & qui contemnit censuras ecclesiæ: item qui iurat, se nunquã ab errore discessurum: ad summam, quicũque in fide catholica errat, & paratus non est ad susciendam correptionem, is hęreticus pertinax esse pręsumitur, sicuti Gerson, & Ioãnes Torquemada locis paulò ante commemoratis, & Arnaldus Albertinus prolixè admodũ tradunt. Verùm solis pręsumptionibus nemo vt hęreticus puniri debet, saltẽ pœna ordinaria. ca. literas. de pręsumptio. c. afferte. eod. titul. & illic interpretes. Alberti. lib. de agnoscend. assertio. quæstio. 30.

14 Cęterũ is, qui asserit aliquã propositionẽ hęreticã, cuius contrariã veritatem catholicã explicitè scire non tenebatur, propter probabilẽ ignorantiã nõ est indicta causa pertinax iudicandus: sed ex qualitate personę, & hęresis, & ex alijs circũstãtijs, magis, aut minꝰ suspectꝰ erit 1. Tim. 1. & oẽs paulò ante memor.

15 Sed quanuis aliquis ignorantia probabili erret, si tamen legitimè admonitus statim non resipiscit, exinde pertinax esse cẽsebitur: quia perinde hęreticus est, ac si à principio sciẽs erraret. Vñ Cyprianꝰ epistola ad Iubaianum, de hęreticis baptizandis ait, ignosci posse simpliciter erranti: sed post veritatis reuelationẽ factã, qui in eo, quòd errauerat, perseuerat, prudẽs & sciẽs, sine venia ignorãtię peccat: pręsumptione enim atq; obstinatione superatur. Quã sententiã subinde tradũt, Augustinꝰ, Leo magnus, & ingẽs agmen. c. qui in ecclesia. c. quid aũt. 24. q. 3. Gerson tractatu, de protestatiõe, cõsideratio. 10. Alfon. Castrẽ. li. 1. de iusta hęret. punitio. c. 9.

Addendum

16 Addendum eodem est, quòd etsi minus legitime admoneatur is, qui probabili ignorantia errat, nihilominus tenetur statim cauta solicitudine quærere veritatem: quod si non fecerit, meritò pertinax pręsumi poterit: quia per talem admonitionem constituitur in mala fide. Gerson, loco prænotato. consideratio. 5. Alfons. prædicto. cap. 9. confert. c. dixit, apostolus. 24. quæ. 3. & l. quidam Iberus. de seruic. verba. prædio. & quæ tradunt Felinus, Decius, & cęteri de interpellatione extraiudiciali. in. c. nouit. de iudic.

17 Quæri autem solet, an quælibet admonitio sufficiat, vt hæreticum pertinacem faciat? Cui quæstioni respondetur, legitimam esse debere admonitionem, vt hæreticum consummatum reddat errantem. Nec eadem erit omnium hæresum ratio: nam in hæresibus planè damnatis legitima erit admonitio, si ostendatur erranti sacra scriptura, vel ecclesię catholicæ definitio hæresibus contraria: si verò hæresis nominatim condemnata non sit: argumenta euidentia vicem iustę admonitionis obtinebunt. Alfon. Castren. li. 1. de iusta hæret. punit. c. 10.

18 In summa, pro legitima admonitione habenda est, quęcunq; causa errantem probabiliter ab errore ad veritatem reuocauerit. Vt putà, si ei quoquo modo cõstiterit, propositionem errori suo contrariam, esse catholicã: vel si iustis argumentis fuerit à quocunq; cõuictus: tenetur enim cõfestim ab errore discedere, & æquiescere cognitæ veritati: quod si non fecerit, pertinax esse nõ immeritò iudicabitur: quia impudenter insistit errori, quem subito relatu deserere debet. Gerson. tractatu de protestatione, consideratio. 10. Fran. Victoria. super Thom. 2. secundę. quæst. 11. artic. 2. Alfons. Castren. prędicto cap. 10.

19 Plurimis quoque videtur, legitimam esse admonitionem, inquisitoris assertionem dicentis, errare aliquem cõtra fidẽ catholicam, & illius propositionem hæreticã esse. Bartol. in. l. 3. §. tutores. de suspect. tutori. quem illic sequitur. Ioan. de Neapoli. Compostellanꝰ in Clem. 1. de vsuris. glo. 3. in extrauag. cum inter. Ioannis. 22. Ioan. de Ana. & Felin. in rubri. de hęretic. Ioan. Lupus allegatione de hæresi. §. 3. Nicol. Arelata. in tracta. eiusdem tituli notab. 19.

20 Sed Alfonsus noster ab hac sententia dissentit: quia non semper hæresis est talis vt inquisitor sciat, illam hæresim esse: & quia fieri potest, vt inquisitor erret. Meo tamen iudicio à communi sententia recedendum nõ est: nec enim Alfonsi argumenta magis receptam doctrinam destruunt, quàm vna, aut altera exceptio generalem regulam tollit. Cùm autem inquisitores viri docti & prudentes esse soleant, & cùm peritorum consilio facere omnia teneantur, præcipuè

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa, quæ dubia atque difficilia fuerint, is qui errat, credere illis debet in dubijs quæstionibus, ad eorum officium pertinentibus. Addeq;, inquisitores & ordinarij iudices ecclesiastici (vt apud Gersonē est) multas propositiones dubias declarare possunt, hæreticas esse, nisi fortè propositio sit vsque adeò ambigua, vt egeat summi pontificis, aut generalis concilij declaratione. Alfonsus. lib. 1. de iusta hæret. punitio. cap. 10. Gerson tracta. de propositio. ab episcopo hæreticādis Adrianus sextus quolib. 2.

21 Illud autem, quod penè omiseram, addendum est, q; etsi probabilis ignorantia excusare soleat à pertinacia, si tamen is, qui per ignorantiam errat, iuraret se nunquam à sua opinione discessurum, statim hoc ipso iudicandus esset pertinax: quia ponit obicem veritati: & non est paratus ad correctionem, & sua temeritate declarat animi sui obstinationem. Idem dicendum est, si quispiam firmiter protestetur, se nunquam recedere velle ab aliqua propositione hæretica: & ita quibusdam theologis placere video. Gersoni tract. de protestatio. consideratio. 10. Alfonso Castrensi. lib. 1. de iusta hæreti. punitio. cap. 9.

22 Verùntamen de hac opinione meo quidem iudicio amplius deliberandum est: nam si is qui errat, probabili ductus ignorantia credit aliquam propositionem esse catholicam, eadem probabilitate

23 Præterea incorrigibilis hæreticus dicitur, qui non habet animum se corrigendi, sed vult esse pertinax, obstinatus, & induratus. Ille autem cēsebitur hæreticus incorrigibilis, qui semel & iterum correct⁹, in errore suo persistit. Quod satis apertè docet Paulus in epistola ad Titū dicēs: hæreticum hominē post vnam & secūdā correctionem deuita: sciēs quia subuersus est, qui huiusmodi est, & delinquit, cū sit iudicio proprio condēnatus. Vbi subuersum vocat apostolus incorrigibilem, sicuti Theophylactus & alij quidā interpretantur. Parui tamen refert, an hæreticus pertinax, vel incorrigibilis sit, eisdem enim regulis vterque iudicandus est. ad tit. 3. Alfon. Castren. lib. 2 de iusta hæreti. punitio. cap. 1. interpretes in cap. cum non ab homine. de iudic.

Po strem ò

asserere ac iurare potest, se nunquā ab eadem propositione discessurum. Quinimo qui insuperabili, aut iusta ignorantia firmiter crederet, aliquid esse catholicum, nō mòdo protestari & iurare potest, se id constanter defensurum, verùm etiam summa ope, ac tota mente idipsum facere teneretur, perinde ac si propositio verè catholica foret: quia nisi id ex animo faceret, inconstans esset in ea fide, quam credit esse catholicam: & faceret contrà conscientiam: cōtra quam quis quis aliquid facit, ędificat ad gehenam. l. vlt. C. de non numera. pecunia. c. vlt. de præscriptioni.

24 Postremò, cùm errantis pertinacia grauissimum crimen sit, cōsequens est, vt in dubio minimè sit præsumenda: tum quia res dubiæ in partē benigniorem interpretari debent: tum etiam, quia crimina non præsumuntur: demum, quia quęlibet causa excusare solet à malitia, ac dolo, quibus cessantibus nemo hæreticus pertinax erit. Ioan. And. Ancha. & Domini. in. c. cū contumacia. de hæretic. lib. 6. Ioan. lupus. allegatione. de hæresi. §. 9. Nicola. Arelata. de hæreti. notab. 20. l. merito. pro socio. ca. estote. de regulis iuris. l. igitur. §. potest. de libera. causa. Thomas. 2. secundæ quęstio. 60. arti. 4. Abulen. Matth. 7. quęstio. 4. Alciat. lib. 3. præsumptio. cap. 1.

25 Hacten⁹ de pertinacibus breuiter disseruim⁹, sequitur vt pari breuitate de impœnitentibus hæreticis pauca perstringamus. Est autem impœnitens quisquis erroris sui pœnitentiam agere non vult: in quo pertinax quoque solet esse omnis impœnitens. Vnde si hæresis alicuius planè probata sit, & ille puro corde errorem confiteri noluerit, paratus hæresim abiurare, & iniunctam pœnitentiam subire, tanquam pertinax & impœnitens iudici sęculari relinquendus est: quamuis millies protestetur, se fuisse & esse catholicum, & in fide Christiana viuere ac mori velle. Auditores rotę decisione antiqua. 875. Bernard. de Bisneg-

to in nouis decisionibus. titu. de hęreticis. & Hostien. in summa, eod. titul. colu. 2. & item Calderi. consil. 2. Ioan. de Ana. in. ca. excommunicamus. §. adijcimus. de hæreti. Alberti. lib. de agnoscen. assertio. catho. q. 8. & quęstio. 34. nume. 51. Boherius decisione. 343. qui errauit decisione. 341.

26 Comprobatur hæc propositio rationibus viuis & spirantibus: nā si hæresis plenè probata est, iam ecclesiæ constat, istum hæreticum esse: qui nisi errores suos confiteatur, impœnitens hæreticus est, & curię sęculari meritò relinquēdus, vt quodam primæ instructionis capite plenius continetur: addita ratione, quia ecclesię non satisfacit: nec enim parcitur hæreticis, nisi pœnitentibus & rectè conuersis: nam vt habet regula iuris, venia non datur nisi correcto. Accedit eodem, quòd perinde punitur is, qui legitimè conuictus est, atque ille, qui obiecta crimina confitetur. Parui enim refert, an homicida testibus, an propria confessione conuictus sit: nec ideo minus punietur, quia planè probato crimine, illud impudenter se commisisse negat. Præterea confessio necessaria est ad pœnitentiam, nec veniam consequi meretur, qui peccatum non agnoscit: & vt Aristoteles ait, quem non pœnitet, is insanabilis est: mirū igitur videri non debet, si legitima flāma cōburātur impœnitētes

Universidad de Deusto
Biblioteca

hęretici, qui suos errores negare, quam confiteri malunt. prima instructio. Hispalen. cap. 14. c. ad abolendam. de hæreti. c. super quibusdam. de verbo. significa. l. 2. C. quorum appellatio. non recipian. c. serpens. c. non potest. cum seq. de pœnitent. distinct. 1. Aristotel. lib. 7. ethi. cap. 7.

27 Eisdem omnino rationibus curię seculari relinquendi sunt hęretici illi, quorum errores manifestè probantur, & nihilominus eos omnes iudicibus confiteri non volũt. Nam & isti verè impœnitẽtes sunt, qui omnia crimina non confitentur: falsam enim pœnitẽtiam eam esse constat, quum spretis pluribus de vno solo agitur pœnitentia: aut cùm sic agitur de vno, vt non discedatur ab alio. Etenim quędam impietas infidelitatis est, ab illo qui iustus & iustitia est, dimidiam sperare veniam. c. quem pœnitet. de pœniten. distin. 1. c. vltim. de pœniten. distinct. 5. c. sunt plures. de pœnite. distinct. 3. c. omnis vtriusque sexus de pœniten. & remiss. Alex. Ales. 4. parte quæstio. 77. membro. 5. articul. 6. & cæteri in lib. 4. sentent. distin. 16. cum seq.

28 Hi autem impœnitentes, vulgò diminuti dicuntur, quia non fatentur integrè iudicibus hæreses omnes. Isti verò defectus pœnitentiæ multifariam contingere solent: vel quia hęretici non confitentur omnes suos errores: vel non omne tempus errorum: vel non omnes qualitates & circunstãtias graviores: vel non produnt omnes, quos hęreticos esse sciunt: vel negant intentionem & malitiam errorum: vel quippiam simile dicunt ad excusandos, vel minuendos errores. Non tamen facile quisquam damnandus est propter defectus & diminutiones huiusmodi: tum quia obliuisci potest hęreticus talium circunstantiarum: tum quia is, qui se hæreticum fuisse fatetur, satis cõcludit, se plurimas cęremonias hęreticorum fecisse: nec summo iure agẽdum est cum his, qui ad fidem & ecclesiam catholicam redeunt.

29 Qui verò pœnitentiæ iniunctæ non satisfaciunt, puniri debent vt impœnitentes, periuri, & fictè conuersi, quemadmodum Ioannes Calderinus & Philippus Decius aiunt. Sunt enim impœnitentes, quia pœnitentiam non peragunt: periuri, quia violant iuramentum, quo promiserunt, se mandatis ecclesiæ obtemperaturos: fictè conuersi, quia nec veram pœnitetiam agunt, nec permanent in ecclesiæ debita obedientia. c. non sufficit. cum seq. de pœniten. distin. 1. Calderi. consil. 2. titu. de hęreti. Decius consil. 137.

30 Falluntur tamen Decius & Philippus probus, negantes posse inquisitores cognoscere, an suprascripti pœnitentes iniunctam pœnitentiam peragant: id enim ad eorum officium pertinet, perinde atq; alia omnia, sine quibus iurisdictio

risdictio in hæreticos plenissimè exerceri nequit. Decius eodem. cõsil. 137. Probus ad Ioannem monachum. in. c. præsidentes. de hæreti. lib. 6. cõtra quos est. c. vt commissi. §. nec non. eod. tit. c. literas. de præsumptionibus. l. cui iurisdictio. de iurisdict. omni iudicum.

31 Procedere quoq; debent inquisitores, tanquam contra impœnitentes & fictè conuersos, contra illos, qui eo tempore, quo ad ecclesiã catholicam redierũt, de seipsis, vel de alijs, quos hęreticos esse sciebãt, plenam iudicibus veritatem nõ dixerint: nisi fortè sit verisimile, id per obliuionem factum fuisse: & ita capite quodam primę instructionis Hispalensis cauetur. cap. 13.

32 Cæterùm impœnitentes isti nõ sunt protinus curiæ seculari relinquendi: sed iure agendum est cum eis, vsque ad sententię definitiuę prolationem, quemadmodum rectè Ioannes Calder. tradit. Neque enim ante ab ecclesia catholica sũt euellendi, quàm per viros doctos, pios, & religiosos de salute animæ semel atque iterum & sæpius admoneantur. Id enim & iuri & æquitati congruit, & quibusdam instructionum capitulis specialiter cautum, & à Platone lib. 10. de legibus, iam olim constitutum est. Ille nanque de hęreticis diuinè admodum loquens, inquit: impij secretis carceribus mediterraneis coerceantur, & nullus cum ipsis ciuium loquatur, præter aliquos viros, qui admonentes ad salutem animæ colloquantur. Calder. cõs. 2. titu. de hæret. 3. instructione Valdolitana. c. 5. & instruct. 5. Hispal. c. 9. ca. conuenięticbus. 1. q. 7. glo. in. ca. excõmunicamus. in. §. qui autem. de hære. Ioã. lup. alleg. de hęte. §. 4.

De prædicatoribus. Titul. XLIX.

1 *Prædicare nullus audeat qui examinatus & approbatus non sit.*
2 *Prædicare publicè non debent laici neque fœminæ.*
3 *Prædicator examinatus & approbatus si aliquid scandalosum aut suspectum dixerit, quomodo coercendus sit.*
4 *Prædicator qualis esse debet.*
5 *Prædicatori quid sit fugiendum.*
6 *Prædicator debet se ipsum accommodare ingenio discentium.*
7 *Prædicator irreprehensibilis esse debet, & vita & doctrina insignis.*
8 *Prædicatoris vitam verbis suis debere consonare, multi & sapientissimi authores asserunt.*
9 *Prædicatores, quidam concionantur episcopos reprehendunt, perperam faciunt.*
10 *Prædicatores qui temerè episcopis detrahunt, seuerè puniendi sunt.*
11 *Prædicatoribus in concilio Lateranensi præcipitur, ne episcopis publicè detrahant.*

1 QVum ab hęreticis cõcionatoribus & prędicatoribus maximum periculum Christiano populo

Universidad de Deusto
Biblioteca

immineat, prouidendum est diligenter, ne quispiam prædicare audeat qui examinatus & approbatus nō sit cap. excommunicamus. 5. quia verò. de hæretic. & in concil. Lateranensi sub Leone decimo sess. 11. Brun. lib. 1. de legationib. ca. 5.

2 Neque laici prædicare publicè debēt, neq; fœminę: id enim Paul. apostol⁹ prohibet, ac iure pontificum vetitū est. Et sicuti docet Gerson, & rebus ipsis frequentissimè comprobatum est, mulierum doctrinę fragiles & suspectæ sunt. 1. Corin. 14. cap. cum ex iniuncto. de hæretic. ca. noua. de pœnit. & rem. Gerson. tract. de exam. doctri. par. 2. conside. 2.

3 Quòd si prædicator examinatus & approbatus, aliquid scandalosum aut suspectū dixerit, ab inquisitoribus vocandus est, & statim cogendus, vt publicè illud retractet, vel pio & catholico sensu populo exponat: & præterea corrigendus & admonendus est, ne talia iterum prædicare audeat. Si verò hęresim aliquam prędicauerit, puniendus quoque est, pro modo criminis, & officio prædicationis priuandus: ea enim pœna infligenda est illis qui grauius in officio delinquunt. l. 1. de legatio. l. si aliquid. c. de suscept. & arca. lib. 10. Albert. lib. de agnoscen. assertio. catholic. quæst. 36. nume. 8.

4 Prędicator autem esse debet apprimè eruditus, doctus, irreprehensibilis, maturus & pauid⁹, sicuti beatus Petrus constituit: debet quoque gratiam docendi habere, & in ipsa doctrina discretus esse, ne aut tacēda proferat, aut dicenda taceat. Ad hęc, eligēdus est idoneus, morū honestate, ętate, doctrina, probitate, prudentia & vitę exemplo commēdatus. ca. oportet. 8. q. 1. ca. 1. distin. 43. sessio. 11. concilij Lateranensis, sub Leone decimo.

5 Cauere insuper debet prędicator, ne prolixa nimiaque loquacitate odiosus fiat: breuitatem (vt inquit Origę.) auditores ecclesię diligunt: etenim breuis & prudēs sermo, & auditur libētiùs & attētiùs, & meliùs memoriæ commendatur: e contrario, satietas inimica est auribus, quemadmodum cibus superfluus corporibus: sicut Gregor. Nazāzenus ait. c. sit rector. 43. dist. Origen. sup. lib. Iudicum homil. 6. Nazanzenus oratione in sanctum lauacrum.

6 Debet prętera prudens esse, vt pro ingenio discentiū semetipsum possit aptare, ne secreta mysteria, quæ vulgi captum excedunt, corā indignis & non intelligentibus referet. Qui enim ea docet, quę ab auditoribus non valent intelligi, non ad eorum vtilitatem, sed ad sui ostētationem, id proculdubio facit. Perfectorum est (vt inquit Paulus) solidus cibus: nec spargendę sunt margaritę ante porcos. Accedit Mercurius ille Trismegist⁹ in Ascle pio dicens, tractatum tota numinis maiestate plenissimum, irreligiosæ

giosę mētis est, multorum conscięntię prędicare. Ad Hebr. 5. c. in mādatis. ca. vlti. 43. distinct. 1. Corin. 2. cum seq. can. vlt. apostolorū Chrysosto. in cap. Matth. 7. homil. 24. colu. 4. Nanzanz. oration. 13. Petr. Crinit. libro. 6. de honesta disciplina. cap. 3.

7 Super omnia verò prędicatorē irreprehensibilem esse oportet, cuius vita doctrinę respondeat, vt ędificare possit, & fidei doctrina, & morum disciplina. Vt enim Ioan. Chryso. eleganter scripsit, nihil est doctore frigidius, qui verbis dūtaxat philosophatur: neq; enim hoc doctoris est, sed histrionis & hypocritæ. Et alibi inquit: multū nocet, qui quod docet, nō facit. Et Arist. li. 10. ethi. circa humanas actiones, minus creduntur sermones, quàm opera, nisi sint operibus cōcordes. Verba cum discrepant à vita, non sunt nisi verba, idest gloriolę ac vēditationes. Et Cypria. lib. de dupl. martyrio efficacius est vitę, quàm linguæ testimonium: habent & opera suam linguam, habent suam facundiam, etiam tacente lingua. Et Luciani Toxaris, res ipsę longè magis loquuntur quàm verba. Et Lactantius libro. 4. diuina. institut. Malunt homines exempla quàm verba: quia loqui facilè est, prestare difficilè. Et Hieron. ad Principiam virginem: erubescit quanuis pręclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia. Et Oceano scribens, ait: perdit authoritatem docendi, cuius sermo opere destituitur. Chrysosto. in actis aposto. homil. 1. & homil. 30. Arist. 1. ethic. c. 1. Lactantius. lib. 4. ca. 23.

8 Prętera in eandem sententiam plurima sapiętissimi authores multi frequętissimè docere solēt, quorū pauca in pręsentia memorasse sufficiet. Theophylact⁹ in euāg. Lucæ inquit. Quando docens facit quę docet, alleuiat onera, exēploq; suo consolationem affert discipulis: quando autem nihil horum facit, quę docet, tunc quę docet grauia onera videntur discipulis, ita vt à doctore nullam rectè faciēdi vim accipiant. Et Grego. Cuius vita despicitur, restat vt eius prędicatio contemnatur. Et Leo mag. sermo. de sancto Laurētio: Validiora sunt exempla, quàm verba: & planius est opere docere, quàm voce. Et Isidorus lib. 3. de sum. bono. tam doctrina quàm vita clarere debet ecclesiasticus doctor: nam doctrina sine vita, arrogantem reddit: vita sine doctrina inutilem facit. Authoritate magisterij caret, qui quod docet non facit: doctoris vitio, etiam ipsa vera doctrina vilescit: quia dū non viuit, sicut docet, ipsam quam prędicat veritatem contemptibilē facit. Qui bene docet & malè viuit, tanquàm ęs aut cymbalum sonum facit alijs: ipse tamen sibi manet insensualis. Qui benè docet & malè viuit æquatur cereo, qui bonam quidem alijs lucem prestat, se verò in malis suis consumere videtur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur,atque extinguere.Idem ipse bonum malo commungit, lucem tenebris miscet, veritatem mendacio mutat. Theophyla.in Lucã.ca.11. Grego.in pastorali.par.2.ca.4. Isidor.lib.3.c.36.cum seq. Adde Tho. Vuald.tomo.1.li.2.ca.70. cum seq. Alfon.Castren.lib.3.de iusta hære. pu.ca.1.cum seq.Brun.lib.6. de hæ retic.capit.4.

9 Tetrici quidam atque arrogantes prædicatores, egregiam laudẽ, magnum & memorabile nomen referre se putant, si in concionibus publicis,quo iure qua iniuria episcopis detrahãt:quasi verò id Christianę libertatis magis sit, quàm procacitatis & insolentię. Honorandi sunt episcopi,non modò qui bene prẽsunt,sed etiam discoli: nã & hi secreto sunt admonendi correctione fraterna, non publicè traducẽdi per ora hominum:id enim prælatis ipsis nõ prodest, subiectis verò purimum nocere solet. Atq; vt quidam rectè inquit:sunt qui solum inobediẽtiam & rebellionem subditorum nutriendo, vitia culpant superiorum, etiam dum absunt. Nihil plausibilius audit inuida plebs, quàm superiorum vitia prodere,augere,culpare. Gabriel super canonem.lectione septuagesima septima.

10 Tales igitur cõcionatores temerarij,& insolentes, seuerè puniendi sunt.Clem.5.in conc. Viẽnensi inquit: religiosis in virtute sanctæ obedientię, & sub interminatione maledictionis æternę, districtiùs inhibemus, ne in sermonibus suis ecclesiarũ prẽlatis detrahãt. Clem. 1.§.1.de priuil.Et patres concilij Senonen.aiunt:nonnulli prædicatores beneuolentiam vulgi captãtes, administratoribus tam ecclesiasticis, quàm secularibus detrahunt: subditos suis maioribus rebelles & inobedientes reddunt. Et post aliqua:si prẽlatis ecclesię & principibus detraxerint,ac populum ab obedientia superiorum retraxerint, nos volumus tales, tam ineptos & pernicioſos concionatores, ab officio prædicationis suspẽdi, & à suis superioribus,pro modo & censura excessus acriter puniri. Hæc illi in decretis morum.cap.35.&.36.

11 In concilio quoque Lateranensi sub Leone.10. sess.11. hæc post alia decreuerũt patres:inhibemus omnibus & singulis clericis, secularibus vel regularibus,cæterisque cuiuscũque status,gradus, & ordinis existant, qui onus prędicationis assument, ne de cętero in sermonibus suis publicis futura ex literis saeris constanter prędicent:sed ex diuinæ vocis præcepto, euangelium omni creaturę,cum vitiorum detestatione,& virtutum commendatione declarent: & pacem ac dilectionem mutuam, à redemptore nostro,tantopere commendatam, vbique fouentes, non scindant vestem inconsutilem Christi, sed ab episcoporum & prælatorum, ac aliorum superiorum,eorumque status

tus scandalosa detractione, quos coram vulgo & laicis, non modo incautè, sed etiam intemperanter reprehendunt & mordent, & ab eis male gestorum expressis quandoque nominibus, aperta & manifesta redargutione abstineant. Deniq; constitutionem felicis recordationis Clementis papæ quinti, quã tenore præsentium innouam⁹ & approbamus, inuiolabiliter ab eis obseruari debere decernimus.

De pręsumptionibus & suspicionibus.

Titul. L.

1 *Præsumptionibus & coniecturis non est locus in rebus euidentibus & planè probatis.*
2 *Præsumptioni & cõiecturis in rebus dubijs & occultis temerè credendum nõ est.*
3 *Præsumptionibus non magis credere iudex debet,quàm leges ipsæ credunt.*
4 *Præsumptionis etymologia & definitio.*
5 *Præsumptiones quæ veritatem ipsam videntur demonstrare, cuiusmodi sint.*
6 *Præsumptio iuris contra quam probatio admittitur,quomodo definiatur.*
7 *Præsumptiones ex diuersis personarum & rerum circunstantijs ortæ.*
8 *Præsumptiones ex natione & patria.*
9 *Præsumptio ex natione & patria parum efficax est.*
10 *Præsumptio ex parentibus.*
11 *Præsumptio ex parentibus non semper vera est.*
12 *Præsumptio ex educatione quam vim habeat.*
13 *Educatio bona vel prava quantum valeat in filijs.*
14 *Consuetudinis & amicitiæ vis.*
15 *Præsumptio ex moribus.*
16 *Vita præsens cur ex anteacta spectari soleat.*
17 *Inquisitores cur in prima parte actorum reos tam diligenter interrogent, de eorum natione,patria,familia,&c.*
18 *Præsumptio ex malefactis & maledictis.*
19 *Præsumptio ex maledictis & malefactis cur nocere soleat reis.*
20 *Præsumptiones efficaciores sunt,quæ verisimiliores.*
21 *Præsumptiones & coniecturæ non satis sunt vt aliquis condemnetur, præsertim in crimine hæresis.*
22 *Suspicio quomodo differat à præsumptione,& eius definitio.*
23 *Suspicionum variæ species, & earum definitiones. & vnde augeantur, & quomodo infirmari soleant.*
24 *Suspicio leuis vnde oriatur.*
25 *Suspicio vehemens vnde sumatur.*
26 *Violenta suspicio vnde deducatur.*
27 *Suspicionẽ de hæresi duci posse ex signis & indicijs leuibus, modo sint probabilia,aliqui censent.*
28 *Suspicio de hæresi sumi non debet ex signis & indicijs leuibus.*
29 *Suspicioni leui adhærendum esse in crimine hæresis,nõnulli falsò existimãt.*
30 *Suspicio de hæresi nascitur aliquando ex grauissimis criminibus perpetratis.*
31 *Opiniones nouas asserens in materia morali, easque pertinaciter defendens, suspectus in fide merito censetur.*
32 *Præsumptio non leuis contra illos est,qui ex mahumetanis descendẽtes vinum non bibũt, & suillã carnem nõ edũt.*

1 CVm ex pręsumptionibus, coniecturis, & suspicionib⁹, nõ nunquam ad eruendam veritatẽ peruenire

Universidad de Deusto
Biblioteca

niri queat, in his præsertim criminibus, quæ clanculum perpetrari solent, nō erit alienum pauca quædā ex his breuiter cōmemorare, vt rudiores, instruere, doctiores admonere possimus. Illud in primis cōstat in rebus euidentibus, certis, & planè probatis, locū non esse prę sumptionibus aut coniecturis. l. continuus. §. cum ita. de verbo. obligati. l. ille aut ille. §. cum in verbis. de leg. 3.

2 Illud præterea memoratu dignum est, dubia, occulta, & incerta, temerè pro certis iudicanda nō esse. Vnde Xistus papa scripsit episcopis per Hispaniam constitutis: incerta nemo pontificum iudicare pręsumat: & quanuis vera sint, nō tamen credenda, nisi quę certis indicijs comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudiciario ordine publicātur. Victor quoq; papa Theophilo ita scripsit: incerta charissimè nullatenus iudicemus, quousq; veniat dominus, qui latentia producet in lucem, & manifestabit consilia cordium. Et Euaristus epistola secunda, nullum ante veram, iustamque probationem iudicare, aut damnare debemus, teste apostolo qui ait, tu quis es, qui iudicas seruum alienum? domino suo stat, aut cadit. Mala vtique audita nullum moueant, aut passim dicta absque certa probatione quisquam vnquam credat: sed ante audita diligēter inquirat: ne pręcipitando quicquam aliquis agat. ca. si quis diuinis. 30. q. 5. cū seq. c. Deus omnipotens. 2. q. 1.

3 Accedit eodē, quòd iudex præsumptionibus non magis credere debet, quàm leges ipsę credunt: etsi enim vehementer putet, præsumptionem aliquam esse veram, ea tamen moueri non potest ad aliquē condemnandum. Cùm ex propria conscientia, etiam sibi certa, iudicare nō debeat, sed ex fide eorum, quę probata fuerint. Nec ideo leges transgrediatur iudex, vt ne crimina sint impunita: occulta enim & incerta solum Deum vltorē habent. Et vt Anacletus inquit, si omnia in hoc mūdo punirētur, diuina iustitia locū nō haberent. c. literas. de præsumptio. l. illicitas. §. veritas. de offic. prędis. c. si omnia. 6. q. 1.

4 Sed vt ad propositum reuertamur, præsumptio dicitur, à prę, id est, ante, & sumptio, quia ante legitimas probationes aliquid sumit pro vero. Quidam ita diffiniunt: præsumptio est, rei dubiæ cōiectura verisimilis, quæ ex naturali causa, vel circunstantijs negotiorum, aut personarum proficiscitur. Hāc iurisperiti diuidere solent in prę sumptionē iuris & à iurę. Prę sumptionem iuris tantum, priorem sic definiunt, vt sit legis dispositio aliquid prę sumentis, & super prę sumpto, tanquam sibi comperto, statuentis. Hæc autem ab apertis & violētis indicijs proficiscitur: & contra illam non admittitur probatio, quia pro manifesta veritate habetur.

habetur. Huius prę sumptionis exē pla plurima extant, sed in proposito vnum, aut alterum commemorasse sufficiat. Suspectus & infamatus, qui tempore mortis petit consolationem ab hęreticis secundum eorum consuetudinem, si constat eum eo tempore sanæ mentis fuisse, condemnatur à iure tanquam cōsummatus hęreticus. Quod eadem omnino ratione locum habere censeo in conuersis ex Iudæis, Mahumetanis, vel alijs hæreticis, qui iuxta ritus parentum suorum decedere, ac sepeliri voluerunt. Sic etiam sine spe veniæ hęreticus relapsus præsumitur, qui post abiuratā hęresim, acceptat, deducit, visitat, comitatur hæreticos: vel munera eis mittit, vel fauorem impendit. c. filij. ca. accusatus. §. ille quoque. de hęreti. lib. 6. l. antiquę. c. ad Velleia. l. à diuo Pio. §. si pignora. de re iudica. ca. is qui fidem. de sponsalib. & illic interpretes. Corasius. lib. 3. de arte iuris. cap. 7.

5 Eodem ferè pertinent violentæ illę præsumptiones, quę veritatem ipsam cunctis demonstrare videntur: cuiusmodi sunt, indicia indubitata, quæ ad aliud trahi nequeūt, quàm ad id, quod indicant: ea enim pro veris probationibus sunt habenda, vt quidam iurisperiti aiunt. Tale est, hęreticos adorare, ritus Iudęorum, aut Mahumetanorum seruare, ieiunia, cæremonias, & orationes eorum facere: & id genus alia, quæ non nisi ad manifestā hęresim trahi posse videantur. Est autem indicium apertum, tale signum facti, quod vrgeat animum boni & Constantis viri ad rem plane credendam. archid. Ioan. And. Domini & cæteri in. c. 2. de hęreticis. lib. 6.

6 Altera prę sumptio iuris est, contra quā probatio admittitur: eam sic definit Alciatus. Prę sumptio iuris est, probabilis coniectura ex certo signo prouenies, quæ alio non adducto, pro veritate habetur. Nihil autem differunt prę sumptio iuris apud iurisperitos, & argumentū probabile apud rhetores: apud quos argumenta probabilia sunt, quorū oppositum verū esse possibile est: illis tamen stabitur, donec aduersarius cōtrarium probet. Sic etiam iuris præsumptio, nisi contrarium probetur, pro plena probatione haberi solet. l. 1. C. de impube. & alijs substitutio. l. licet imperator. de legat. 1. Alciatus lib. 1. prę sumptio. part. 3. Tiraquel. in. l. si vnquam. C. de reuo. donatio. parte donatione largitus. nu. 127. cum sequentib.

7 Aliæ sunt præsumptiones ex diuersis personarum & rerum circūstantijs ortę: quę quidem tam varię sunt & innumerabiles, vt eas certa regula comprehendere impossibile sit: necessario igitur in estimatione iudicis erunt. Alexander theolog⁹ inquit, præsumptionum alias esse leues, alias probabiles, alias temerarias: adde etiam alias esse violentas. De his tamen à nobis differendum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rendum erit in prę ſentia, quę probabiles eſſe videntur, & in hoc iudicium frequẽtius incidunt. Alex. Alęs 3. parte. q. 45. membro. 7.

8 Prę ſumitur aliquis nonnunquã bonus vel malus ex natione & patria: ſunt enim cuique nationi vitia quædã peculiaria, proprijq; mores: nec idem in barbaro, Germano, & Hiſpano, ęquè probabile eſt. Vnde Nathanael apud Ioannem inquit: à Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Vlpianus quoque loquẽs de venalibus ſeruis ait: plerunq; natiui ſerui, aut prouocat, aut deterret emptorem: idcirco intereſt noſtra ſcire nationem. Prę ſumptum etenim eſt, quoſdã ſeruos bonos eſſe, quia nationis ſunt non infamatæ: quoſdam malos videri, quia ea natione ſunt, quę magis infamis eſt. Et Plato in fine dialogi quinti de legibus: nec illud nos fugiat, magnam eſſe locorũ ad ferendos meliores peioreſq; homines, differẽtiam. Quippe alij varietate ventorum & turbine, difficiles & proterui ſunt: alij propter aquas, alij propter cibos, quii ex terra non ſolum corporibus commodi, aut incommodi oriuntur, verùm animis quoq; non minus. Quod Iſocrates etiam in areopagitico docet. Ioan. 1. & l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. de ędilit. edicto. c. ſi gẽs Anglorum. cum ſeq. 56. diſtinct. Tiraquel. de nobilitate. cap. 12.

9 Ea tamen prę ſumptio, vt nimis generalis, ſic etiam parum efficax eſt, niſi fortè alijs argumẽtis fulciatur. Nulla enim natio, nulla patria eſt, in qua non ſint homines diuerſorum inter ſe ingeniorum & morum: nec natio quempiam bonum aut malum eſſe cogit. Vnde Iuuenalis.

Cuius prudentia monſtrat,
Summos poſſe viros, & magna exempla daturos,
Vercctum in patria, craſſoque ſub aere naſci.

Et Auſonius de Seuero Cęſare.

Punica origo illi, ſed qui virtute probaret,
Non obſtare locum, cum valet ingeniũ.

Et Themiſtocles Seriphio in iurgio reſpondit, cùm ille dixiſſet, nõ eum ſua, ſed patrię gloria ſplendorem aſſequutum: vera, inquit, hercule narras: veruntamen nec ſi ego Seriphius, ignobilis: nec ſi tu Athenięnſis eſſes, clarus vnquam fuiſſes. Ariſtidès quoque de eadem re loquens dixiſſe fertur, vobis & Lacedemonij & reliqui gręci qui nunc adeſtis, dicimus, quoniã locus nec virtutem prę ſtat, nec adimit. Author Plutarchus in vita Themiſtoclis & Ariſtidis. De Themiſtocle quoque ſcribit Herodotus in Vrania, quod cùm Timodemus, vnus ex inimicis eius, ſubinde diceret, illum Athenarum reſpectu, non ſui à Lacedemonijs honores aſſecutũ, inquit ei Themiſtocles: ô homo, ita res habet, neque ego ſi Belbinitanus forem, ſic à Spartanis honoratus fuiſſem: neque tu, etſi Athenienſis.

nienſis. Quod & Plato dialogo primo de republica memorat his verbis: equidẽ ſi ipſe Seriphi⁹ eſſem in eadem gloria viuerem, tu verò ſi Athenienſis, minimè. Quod & Cicero libro de ſenectute memorat. Cæterũ ſi alię probationes adſint, hæc quoque prę ſumptio eas probabiliores efficiet: nec enim his periculoſis temporibus tam facilè præſumendus erit hęreticus, homo Hiſpanus, Gallus, aut Italus, quàm Bohemus, Germanus, aut Anglus.

10 Prę terea talis prę ſumitur eſſe filius, qualis pater: vt enim ex hominibus hominem, ex belluis belluã, ſic ex bonis bonum generari conſentaneum eſt. Et quamuis (vt Ariſtoteles inquit) hoc ſæpe natura velit efficere, non tamen poſſit: attamen ſicut idem philoſophus alibi ait, ex melioribus meliores procreari, probabile eſt. Accedit eodem vetus illud prouerbium ab Ezechiele memoratum, ecce omnis, qui dicit vulgo prouerbiũ, inte aſſumet illud dicens, ſicut mater, ita & filia eius: tum illud, mali corui, malũ ouum. Vnde Iulius Maximinus (vt Sextus Aurelius victor in eius vita eſt author) dum ſequitur pecunioſos, inſontes pariter, noxioſque, apud Aquileiam ſeditione militum diſcerptus eſt, vna cum filio: cõclamantibus cunctis militari ioco, ex peſſimo genere, ne catulum quidẽ habẽdum. Accedit etiam eccleſiaſticus dicẽs, in filijs ſuis agnoſcitur vir. Chęrondas quoque apud Stobęum inquit, in quib⁹ ciuitatibus ſenes impudentes fuerint, liberi etiam, nepoteſque ipſorum impudẽtia laborabunt. Cui atteſtatur Plato dialogo quinto de legib⁹, dicẽs: vbi ſenes minus pudici ſunt, neceſſe eſt, ibi iuuenes impudentiſſimos eſſe. Item Fabius libro quinto, ſimiles parentibus ac maioribus ſuis filij plærunque creduntur, & nonnunquam ad honeſtè turpiterque viuendum, inde cauſæ fluũt. Nam cum filij parentes ſuos amẽt, & ab eis omnia ferè diſcere ſoleant: quæcunque in eis vident, bona, honeſta, & licita eſſe putant: & vt Mantuanus cecinit.

Qui viret in foliis venit à radicibus humor,
Et patrum in natos abeunt cum ſemine mores.

Rectè proinde Plutarchus in exordio libri de liberis educandis ait: pulcher theſaur⁹ eſt, bonis procreatum eſſe parentibus. glo. in. l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. de ędilit. edicto. Ariſtotẽ. lib. 1. politi. cap. 4. & lib. 3. ca. 8. & lib. 4. de generatione. cap. 3. Ezechiel. 16. eccleſiaſtici cap. 11. Stobęus ſermone. 42. &. 86. & 88. Fabius. lib. 5. inſtitutio. oratoria. ca. 10. Alciat. lib. 1. prę ſumptio. cap. 48. Alfon. Caſtren. lib. 2. de iuſta hęreti. punitio. cap. 8. Tiraquel. in. l. 7. connubiali.

11 Sed quamuis hæc prę ſumptio tam generalis non ſit, quàm ſuperior, non multò tamen efficacior eſt, quàm illa: quia ſępiſſimè praui ſunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt filij bonorum, & nonnunquã boni efficiũtur prauorum filij. Spartianus in Seuero, plurimis exemplis probat, neminem prope magnorum virorum bonum & vtilẽ filium reliquisse. Cuius rei non alia ꝓbabilior causa mihi visa est, quã praua filiorum educatio: quæ blanda parentum indulgentia corrumpi solet. Vnde Socrates apud Platonem libro tertio de legibus, eam labem indulgentię matrum (quæ teneriores sunt) acceptã refert. Alex. Aphrodiseus problemate. 25. sectione. 4. Stobęus. sermone. 85. Lactantius lib. de opificio Dei cap. 19. Abulen. de optima politia. nu. 148. Alciat. libro. 1. pręsumptio. cap. 24. Tiraquel. lib. de pœnis, causa. 52. nume. 43.

12 Fortior illa præsumptio est, qua talis esse quisque præsumitur, qualis eius educatio fuerit: ex bona enim, vel mala educatione, bonus, vel malus homo pręsumi potest: quia educatio ipsa mores facit. Nã vt Plato dialogo qũarto de republica inquit: quale cuiusq; fuerit puerilis educationis initium, talia etiã erunt quæ sequuntur. Et sicut Horatius ait.

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem
Testa diu.

Et Socrates apud Xenophontem docebat, ingenia illa indigere doctrina, quæ quàm optima sunt: nã & equorum quicunque fortes, animosi, ac dociles sunt, si ab ineunte ætate domẽtur, optimos ac vtiles: si verò indomiti maneant, effrẽnatos ac pessimos euadere. Canesque quæcunque ingeniosę, sagaces, laboriosę, feris importunæ, bene quidem eruditas optimas ac perutiles venationibus: econuerso verò, vanas, furiosas, ac inobedientes effici. Similiter etiam quotquot ingenioſi, animo fortes, rebus agendis idonei sunt, eruditi quidem ac rerum illarũ docti, quæ agendę sunt, optimi atque vtiles fiũt: plura nãq; ac maxima bona operantur: rudes autem atque indocti, pessimi, noxijque efficiuntur. Cùm enim discernere nequeant, quæ agenda, quæue omittenda sint, sępe prauis operibus vacant: quòd si etiam elati animi, vehementesq; sunt, effrẽnati præterea, peruicacesque reddũtur: quo circa plurimorum, magnorumque malorum causa sunt. Aristotel. & Faber. lib. 2. ethico. c. 1. Plutar. in Apophtheg. Laconicis. Xenophon. li. 4. de factis & dictis Socratis.

13 Idem quoque Socrates apud Platonem inquit: puerorũ natura conueniẽtem nacta disciplinam, semper proficiendo ad omnem peruenit virtutem: enutrita autem si fuerit peruersè, ad contraria facile dilabitur. Est itaque consentaneum, naturam optimam, si sub aduersa forma nutriatur, deteriorem euadere quàm ignauã: & animos præstantissimo ingenio prędi tos, si malè fuerint educati, pessimos fieri.

ri. Et putandum est, infanda scelera, & extremam nequitiam ex generoso ingenio educatione corrupto, potius quàm ex ignauo procedere. Ex educatione igitur fit, vt 14
sępe soleat filius similis esse patri: namvt Cicero libro primo officiorum scripsit, plerunque parentum præceptis imbuti filij, ad eorum cõsuetudinem moremque deducuntur. Et Iuuenalis Satyra decima quarta.

Sic natura iubet, velocius & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica.

Vt non immeritò diuina sapientia tantopere filiorum educationẽ patribus frequentissimè cõmendauerit: inquit enim ecclesiasticus, filij tibi sunt, erudi illos, & curua illos à puertia eorum. Et rursus idem, qui docet filium laudabitur in illo: mortuus est pater eius, & quasi nõ est mortuus, similẽ enim reliquit sibi post se. Et mox, equus indomitus euadet durus, & filius remissus euadet præceps, & cętera in eãdem sententiam. Item Daniel de Susanna loquẽs ait, eam fuisse pulchram & timentem Deum: addita ratione, quia parentes illius cùm essent iusti erudierunt filiam suam secundum legem Moysi. Denique Paulus apostolus, vos patres, inquit, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correctione domini. Plato. 6. de republica. ecclesiastic. 7. & 30. Daniel. 13. ad Ephe. vltimo. cap. sicut. 47. distin. Cornel. tacitus. dialogo. de oratorib. Iuuenalis tota Satyra. 14.

Hinc & illud est, quòd talis esse vnus quisque præsumatur, quales illi sunt, cum quibus conuersatur: vt enim veteri prouerbio fertur, similes cum similibus facillimè cõgregantur. Salomon quoque inquit: qui cum sapiẽtibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum simi lis efficietur. Rursus, noli esse amicus homini iracũdo, neque ambules cum viro furioso: ne fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animę tuæ. Et ecclesiasticus, qui tetigerit picem coinquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Accedit propheta regius dicẽs, cum sancto sanctus eris: cum electo electus eris: cum viro innocente innocens eris: & cum peruerso peruerteris. Et iuxta Theognidis sententiam à Platone in Memnone, & à Xenophonte in conuiuio relatam.

Iusta docent iusti, prauis conuixeris, ante
Quæ fuerat probitas protinus effugiet.

Vel sicut alij vertunt.

Te bona namq; boni, si vnà versere, docebunt.
Praui sed perimẽt quod fuit ingeniũ.

Vnde Hieronymus ad Demetriadẽ scribit, semper in comitatu tuo graues fœminas habeas: mores & studia dominarum plerunq; ex an

Universidad de Deusto
Biblioteca

cillarum & comitum moribus iudicantur:qualis enim quæq; sit,talium consortio delectatur. Nec id mirum videri debet,nam & catellę (vt habet prouerbium) perinde ac herę sunt. Et sicuti Euripides in phœnice inquit, mala improborũ cõsuetudo cui placet, is qui fiet vir non rogo: sciens sodalium illum conuenire moribus. Adde quòd nihil tam perniciosum ac pestiferum est, vt consuetudo & conuersatio prauorum hominum:quippe cùm vt Chrysostomus ait, amicitia atq; necessitudo & ad nocendum & ad iuuandum plus nonnunquam efficit,quàm necessitas potuisset. Præterea Senecam.lib.3. de ira, & epistola.95.prouerb. 13. & 22.ecclesiasti.13.psalmo.17. Aristotel.9.ethi.c. vlti.Plato. 8. de republica. Chryso. in Matth.homilia.60. & in Ioann. homilia.56.

15 Præterea facilius præsumẽdum est malum de homine malo,quam de bono. Vnde regula iuris: semel malus semper præsumitur malus. Quamobrẽ multi iurisperiti aiũt, de malo homine nõ nisi malũ præsumẽdum esse. Econtrario Megabysus apud Herodotũ.li.3. histo.ex optimis viris,inquit, credibile est, optima existere consilia. Vtrunque autem confirmat Cicero pro Cluẽtio dicens:perinde vt opinio est de cuiusque moribus, ita quid ab eo factum & non factum sit,existimari potest. Et lex ait ex personis hominum dicta pensamus leg.1. C.si quis impe.mal.dix. Hosti. in sum. titul.de iudę.§.quibus. Lucas.in.l. quemadmodum. C. de agrico. & censi.lib.11.Alciat.lib.1. præsump. capit.7.

16 Indeetiam fit vt talis esse hodie vnusquisque pręsumatur,qualis olim fuit. Spectanda quidem sunt (vt Fabius ait) anteacta, dictaque: ex præteritis enim æstimari solent præsentia. Quis vllam vllius boni spem habebit in eo,cuius primum tempus ætatis palàm fuerit ad omnes libidines diuulgatum? Nemo repentè fit turpissimus:omnibus in rebus (vt apud Ciceronem est) quæ graniores, maioresque sunt, quid quisque voluerit, cogitarit, admiserit, non ex crimine, sed ex moribus eius, qui arguitur est ponderandum. Neque enim potest quisquam nostrum subito fingi,neque quisquam repẽtè vita mutari, aut natura conuerti. Cui subscribit Fabius dicens, interrogabo quid ante perditè, quid flagitiosè, quid impiè fecerit. Innocentia per gradus certos ab homine discedit: & ne in maximis trepidet audacia, diu vires in minoribus colligit. Nemo inde cœpit, quò incredibile est peruenisse: sic econtrario nemo repentè fit optimus. Vnde Flauius Vopiscus in vita Probi eleganter ait. Neminem vnquam peruenisse ad virtutum summam iam maturum, nisi qui puer seminario virtutum generosiore concretus, aliquid inclytum

clytum designasset. Fabi.lib.5.cap. 10. & iterum declamat.1. Cicero. ad senatum post reditum. & rursus in oratione pro Silla.cap. ex studijs de præsumpti.c.si serm.de pœnit.dist.2.Bal.in.l.ex persona.C. de probati.Feli.in.ca.scribam.de pręsumptio.Alciat.libro.2.cap.25.eodem.titul.

17 Ex supra scriptis alijsq; personarum & rerum circunstantijs planè intelligitur quamobrem inquisitores in prima parte actorum,tam diligenter interrogare soleant reos, ex qua natione,patria,familia, cognatione,sint: apud quos educati, quos habuerint magistros, præceptores,socios,amicos. Ea enim & mille talia,considerari solent in re 18 bus dubijs,vt inde argumenta verisimilia ducantur:quemadmodũ fusiùs rhetores docent in causa cõiecturali. Aiunt enim argumenta sumenda esse, ex genere, natione, patria,educatione,disciplina,bonitate,prauitate,ac tempore præterito:de quibus hactenus satis diximus. Addunt etiam sexum esse cõsiderandum:vt latrocinium facilius in viro, beneficium & superstitionem in fœmina credas. Aetatem, quia aliud alijs annis magis conuenit. Fortunam, neque enim tam idem credibile est in diuite,ac paupere. Conditionis distantiam, nam clarus an obscurus,magistratus an priuatus, pater, an filius, ciuis an peregrin°,liber, an seruus, laicus an clericus sit, plurimum distat. Animi naturam,Etenim auaritia,ira, iracundia, misericordia, crudelitas, seueritas,aliaque his similia, asserũt frequenter fidẽ, aut detrahunt. Studia quoq;:nã rusticus, forensis, negotiator, miles, nauigator monachus,aliud atq; aliud efficiunt. His etiam adiiciunt causam, tempus, locum, occasionem, modum, & cætera rerum accidentia: quæ longum esset mihi dicere, præsertim ad alia properanti. Vide Cicero.lib.2. de inuenti. & lib.2.rheto. ad Herenni. Fabium.lib.5. orato. institutio.ca. 10.Fortunatianum. li.2.rhetorico. in prin.Trapezuntium item.lib 2. l.aut facta.de pœn.

Deinde, malefacta, & meledicta, pręsumuntur malè pręmeditata:humanę aures talia verba nostra iudicant, qualia foris sonant: neque est pręsumendus quisquam dicere,quod non prius mente agitauerit. Sanè (vt Aristotel. inquit) sermones sunt ingeniorum & morum velut imagines. Et alibi ait: sermones esse notas earum, quæ in anima sunt, passionum. Et Horatius.

Natura (inquit) format nos intus ad omnem habitum,
Post effert animi motus interprete lingua.

L. si quis extraneus. de acqui. hæredit.l. si non conuitij. C. de iniur.capit.1.de præsumptio. & illic Felin. Matthę.12. Iob.34. cap. humanæ.22. quęstio.5.l. labeo.§.

Universidad de Deusto
Biblioteca

idem Tubero.de ſupell.legat. Ariſto.rhetor.ad Alexandrum.cap.de ſpecie laudandi.Ioan.Lup.allegat. de hęreſi.§.7.cum ſeq.

19 Ad hæc, non prę ſumitur ſanæ mentis,qui non habet memoriam ordinatam.Vſque adeò quippe vicinæ ſunt & connexæ omnes animæ virtutes, vt vix vna earum lędi poſsit,quin cæterę quoque lędantur. Quo efficitur, vt ex cuiuſlibet illarum læſione homo facilè reddatur inſanus.Et vt Plato inquit in Philebo:memoria eſt ſenſus conſeruatio:quo fit vt qui memoria caret non benè ſenſum conſeruet. capit. filij.de hęreti.libro ſexto & illic Dominicus,Philippus Fran. & cæteri.

20 Illæ autem coniecturæ, ac præſumptiones efficaciores erunt,quæ veriſimilioresfuerint.Omnis enim præſumptio, quæ temeraria non ſit, in veriſimilitudine fundata eſſe debet. Et vt Bal.ait:illa prę ſumptio fortior eſt,quę veriſimilior. Neque aliud eſt præſumptio(vt apud eundem Bald. eſt) quàm ratiocinatio de re veriſimili:id ſanè probabili°, credibilius,& vero proximius eſt, quod veriſimilius fuerit.De ſingulis loquens Ariſto. lib. rhetoric.ad Alexandrum, inter alia inquit:ſigna verò efficiunt, alia quidem opinionem, alia verò ſcientiam : id autem pulcherrimũ eſt quod ſcientiam efficit : ſecundo autem loco, quod opinionem maximè veriſimilem operatur. Accedit eodem quòd incredibile, ſuſpectumque eſt, vt plærique aiunt, quicquid non eſt veriſimile : habet enim quãdam falſitatis imaginem. Denique ſæpiſsime quod veriſimile eſt, pro veritate habetur : quod verò non eſt veriſimile omnino falſum eſſe cenſetur.ca.quia veriſimile.de prę ſumpt.l. non eſt veriſimile. quod met. cauſ. l. Meuius. in princip.de legat.2.Bal.in.l.2.ca. de ſicar. & in rub. de probat.& in.l. 1.C.de ſeru.fugiti.Felin.in cap.auditis.de prę ſcrip.Decius.conſ.596. Hippolyt.cõſ.101. Fuſiùs Andreas Tiraquel.in.l.ſi vnquam. C. de reuoc.dona. in principio à numero. 37.deinceps.

21 Ex coniecturis autẽ & prę ſumptionibus nemo condemnandus eſt,prę ſertim in crimine hęreſis.Et vt hoc obiter dicam,coniectura dicta eſt (authore Fabio à coniectu, ideſt, directione quadam rationis ad veritatem:ex præſumptionibus tamen,indicijs, & coniecturis ad remedia extraordinaria proceditur. Neque enim pœna ordinaria imponẽda eſt propter ſuſpiciones, vel probationes,quæ non ſint luce meridiana clariores : quemadmodum rectè docent Innocen. Antoni.& innumerabiles alij.ca.literas. de præſumpt. Fabius. lib.3. cap.7. Fortunatianus.lib.1.rhetorico. ca. de ſtatu.Innocen.in.ca. quia veriſimile.de prę ſumpt.Anton.Cardinal.& cęteri in.ca.afferte. eod.titu. Ioan. Lup. allegat. de hęreſi. §. 11. Hippolyt.in rub.de proba.nu.241.

Boerius

Boerius deciſio. 264. Tiraquel. de pœnit.cauſ.27,

22 Eadem ferè omnia,quæ de prę ſumptionibus diximus, de ſuſpicionibus quoq; dici poſſunt : nam & ex ijſdem locis ducuntur & oriuntur:niſi quòd vt Bal.ait.ſuſpicio minor eſt, quàm præſumptio: Facilius enim ſuſpicamur aliquid, quàm idipſum prę ſumam°: ſed ex ſuſpicionibus oriri ſolent præſumptiones : & quod ſuſpicamur, ſępè verũ eſſe præſumimus.Et hæc quidem probabiliora eſſe videntur, quàm ea quę Budęus in forenſibus tradit:ſuſpiciones (inquit) à Cicerone dicuntur, quas iuriſconſulti appellant præſumptiones:& cauſa ſuſpicioſa eſt, in qua mulę ſunt præſumptiones. Eſt autem ſuſpicio,acceptio vnius partis cum formidine alterius. Vel eſt opinio mali ex leuibus ſignis, vt inquit beat. Thom. Vel ſicuti Bal.definit.ſuſpicio eſt paſsio animi aliquid firmiter non eligentis.Bal.in auth.ſiquis .C.de adulter.Thom.22.q.60.art.4. Bal.in rub.de probation. Soto.lib. de Iuſti.& iure.quæſt.4.arti.3.

23 Suſpicionum autem, aliæ ſunt leues aliæ vehementes, aliæ temeratiæ,aliæ probabiles. Leuis ſuſpicio eſt,qua leuiter aliquid ſuſpicamur:ſic etiã vehemẽs,qua vehemẽter:temeraria,qua temerè:probabilis, qua veriſimiliter & probabilitate mouemur ad ſuſpicandũ. Augẽtur autẽ & minuuntur ſuſpiciones ex argumentis, coniecturis, & ſignis,alijſque circunſtantijs, perſonarum & rerum. Sic rhetores augere ſuſpicionem docent ab argumentis,& ſignis, & cęteris locis:vt cùm multa concurrunt argumenta & ſigna,quæ interſe contentiũr, orator dicat,rem perſpicuam, non ſuſpicioſam videri oportere. Item plus oportere ſignis & argumentis credi,quam teſtibus:hęc enim eodem modo exponi, quomodo re vera ſunt geſta : teſtes corrũpi poſſe, vel pretio, vel gratia, vel metu, vel ſimultate. Melius tamen & iuſtius contra argumenta & ſigna,& cęteras ſuſpiciones dicere docent hoc modo:vt demonſtremus,nullam rem eſſe,quam non ſuſpicionibus quiuis poſsit criminari.Deinde, vt vnam quãque ſuſpicionem extenuemus,ac demus operam, vt oſtẽdamus nihilo magis in nos eã, quàm in alium quempiam conuenire:indignum facinus eſſe dicentes, ſine teſtibus coniecturam & ſuſpicionem firmamenti ſatis habere:Neque enim propter ſuſpiciones aliquẽ condẽnare licebit.lib.2. rheto.ad herẽni.c.literas. de prę ſu. l.abſentem.de pœnis.l.1.§.ſi ſuſpicio.de incen.Ruin.Naufra. & in.l. Admonendi.de iure.iura.Bart.Iaſ. Ripa.Curtius & cæteri.

24 Cęterùm in materia hęreſis,Gerſon.tract.dẽ ꝓteſtatione,ſuſpiciones hoc modo diſſerit:ſuſpicio leuis prouenit ex ſignis exterioribus operũ aut verborũ, ex quibus.capitur cõiectura,qua cõcludi poteſt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non quidem frequenter, sed rarò, seu casu, quòd talia dicens vel faciens hęreticus sit: idque deducitur leui consequentia: vt puta si argumentemur: Petrus deierat frequenter, ergo nō benè in Deum credit.

25 Suspicio vehemens sumitur ex signis exterioribus operū aut verborum, ex quibus capitur argumē tum concludens frequenter, & vt in pluribus, quòd talia dicens vel faciens est hæreticus. Verbi gratia siquis neget explicitè, palam, & publicè, aliquas propositiones fidei, quas tenetur ex officio scire, is vehementer suspectus est: quanuis fieri possit, vt talis negatio, ex ignorantia, vel animi leuitate sit orta.

26 Violenta suspicio est, quæ prouenit ex signis exterioribus operum aut verborum, ex quibus concludi solet efficaciter & ferè semper, quòd talia dicens vel faciens, est hęreticus: vt si quis propositiones hæreticas publicè asserat: vel adoret sepulchrum Mahumetis. Nam etsi possibile sit, quòd ista sine intellectus errore, aut sine pertinacia dicantur, aut fiant: ecclesia tamen, quæ iudicat exteriora, præsumit violenter, eiusmodi homines hæreticos esse, nisi fortè purgauerint se ipsos, probando ignorantiam, timorem vel fictionem, & ostendendo se correctioni paratos: hæc Gerson. In summa, hi omnes suspecti de hæresi sunt, de quibus indicia aliqua extant, quòd de fide catholica malè sentiunt. Gerson. de protesta. consideratione vltima.

27 Sunt qui putāt, suspicionem de hæresi, duci posse ex signis & indicijs leuibus, modo probabilia sint: nam plenè ea probari oportet. Innoc in.ca.sicut.de Simo. Ioan. Andr.in ca.vt officium §.1. Ancharra. in.ca. Accusatus.in princ.de hęret. lib.6. Feli.in.ca. literas. de præsum. Conrra.Brun.lib.1.de hæret.cap.4.

28 Ea tamen opinio, meo quidem iudicio sine delectu recipienda nō est. Nam leuia signa mouere non debent animum constantis viri ad suspicandum tam graue crimē: sed potius interpretanda sunt in partem benigniorem. Vt enim Cicero ad Quintum fratrem scripsit: vt quisq; est vir optimus, ita difficillimè esse alios improbos suspicatur. Deinde ex leuib⁹ signis, malè suspicari de homine Christiano, haud leue peccatū est: quia talis suspicio esset actus volūtarius à, recta ratione dissonans. Neque enim ex leuibus signis moueri debemus aduersus catholicos, quibus iniuria fit, si malam opinionem de illis habuerimus absque iusta & probabili causa. Postremo iudicium temerarium est (vt theolo. docent) cum aliquis iudicat de his, quę dubia sunt, propter aliquas leues coniecturas. Igitur ex leuibus indicijs suspicari nullo modo debemus aliquem hęreticum esse. c. estote de reg. iur. Tho. 22. q. 60. artic. 2. Caiet. in sum. verbo. suspicio. Domin. Soto.

Soto. lib. 3. de iustit. & iur. quęstio. 4. artic. 3.

29 Hoc amplius addunt quidam, in crimine hæresis leui suspicioni adhęrendum esse, saltem eò vsque vt inquisitor procedere possit ad interrogādum, quid suspectus sentiat de catholica fide. Quod equidem falsum & periculosum esse puto: nisi fortè id fiat ex probabili causa, & cū homine alioqui abiecto, vili, & infami. Nam honestum hominem in iudicium trahere propter leuem suspicionem, eumque interrogare de fide, ac dubitare, an catholicus sit, graue quidem iudicio meo iniustum admodum est. Matth. de Affl. in consti. Sicili. titul. 1. colu. ante pen. Ludo. carer. tract. de hęr. nu. 116.

30 Interdum autem ex grauissimis criminibus, longè ab hęresi distantibus nascitur suspicio non leuis, quod talis facinorosus non bene sentiat de fide catholica. Nam qui catholicus est, Deum timere, & ab eiusmodi criminibus abstinere solet. Vnde qui cum fœminis consanguineis, affinibus, monialibus, commatribus, alijsque id genus, facilè commiscetur, non immeritò suspectus censeri potest. Quamobrem regia lex huiusmodi crimina hæresim sapere dicit: neq; enim perpetrari solent à viris orthodoxis & bene Christianis. Adde etiā multò magis suspectos esse debere fœdissimos illos cynœdos, qui vt apost. inquit, traditi sunt in reprobum sensum, & in passiones ignominiæ. Quamobrem inquisitoribus apostolicis regni Aragoniæ mandata est iurisdictio aduersus pędicatores, pathicos, & cynœdos. Sed & Iason speciem hęresis esse putat, iuramenta scelerata facere. regia. l. 5. titul. 15. lib. ordin. 8. ad Rom. cap. 1. & inibi Chryso. sermo. 4. August. ad fratres in Eremo. sermon. 47. Iason. in. l. 3. iurati. de iure iurando.

31 Suspectus quoque in fide meritò censeri potest, qui nouas & singulares opiniones asserit in materia morali, easque pertinaciter tuetur, contra communes & receptas sententias: inde enim ad hereses facilis admodum via est. Ad summā in omnibus præsumptionibus & suspicionibus (vt Gerson inquit) plurimum ad rem faciunt, accidētia & circunstantiæ personarum & rerū. Quædam enim sufficiunt ad vehementem suspicionem habendam de aliquo homine, quę alium hominem suspectum non redderent, ne leuiter quidem. Gerson. tract. de protest. considerat. vltim. Franc. Victoria super Thom. 2. 2. quęstione. 11. artic. 2.

32 Neque leuis præsumptio est cōtra descendētes ex Mahumetanis, qui vinum non bibunt, neque carnem suillam edunt, neque aprum animal propter conuiuia natum (vt ait satyricus) cùm sint voluptatibus dediti, quę sine his frigere solēt: vt proculdubio præsumi possit

Universidad de Deusto
Biblioteca

in maiorũ ſuorũ ſectas, eos adhuc permanere: quod quidẽ ab inquiſitoribus, ſua ipſorũ confeſsione frequentiſsimè deprehenditur.

De probationibus. Titul. LI.

1 *Hæreſis crimen cur ſumma cura & prudentia examinari oporteat.*
2 *Probationes in crimine hæreſis luce clariores eſſe debent.*
3 *Teſtis vnus cum fama publica non ſufficit ad plenam probationem in crimine hæreſis.*
4 *Iuramentum deferendum non eſt accuſatori in crimine hæreſis, ad ſupplemẽtum imperfectæ probationis.*
5 *Probationes imperfectæ aut ſemiplenæ, etſi multæ concurrant, non ſufficiunt ad plenam faciendam fidem in crimine hæreſis.*
6 *Teſtibus in cauſa hæreſis quando non ſit adhibenda plena fides.*
7 *Teſtes duos non ſufficere in cauſa hæreſis ad plenam iuſtãque probationem, nonnulli putant.*
8 *Teſtes duos nõ ſufficere, falſa eſt opinio.*
9 *Teſtes duo quales eſſe debeant, vt plenè iudici fidem faciant.*
10 *Teſtes excommunicati, & ſocij criminis, cur in cauſa hæreſis recipiantur.*
11 *Probationes in crimine hæreſis, leniores quàm in alijs criminibus ſufficere, falſa eſt opinio.*
12 *Probatio minus plena ad quid ſufficiat.*
13 *Probatio indirecta contra violentam iuris & à iure præſumptionem, quomodo recipienda.*
14 *Hæreſis quomodo probari poſsit ſcriptis hæretici.*
15 *Probationum, argumentorum, & indiciorum inter ſe conſenſus plurimum refert in omnibus reorum cauſis.*

1 CAuſa hęreſis grauior eſt, quàm alio rum ferè omnium criminũ: tum quia pœnis acerbioribus puniuntur hęretici, tum etiam quia infamia ex eo crimine orta, domum, familiam, & cognationem obſcurare & maculare ſolet. Quas ob res prudentius & cautiùs, in hoc iudicio, quàm in alijs agendum eſt. c. vergentis de hæreti. c. vt officium. §. verum eo. titu. lib. 6. c. vbi periculum de electi.

2 Hinc eſt quòd cùm in cæteris criminibus neceſſarię ſint ad condẽnationem probationes luce clariores: multò magis idipſum neceſſarium ſit in crimine hęreſis: eo accedente quòd facultas defenſionis manca quodam modo reis iſtis concedi ſolet. l. vlti. c. de probatio. Oldral. cõſi. 210. Anchar. in ca. Accuſatus in principio. de hęretic. is libro ſexto.

3 Ab eodem fonte manat, quòd quemadmodum in alijs criminibus ad plenam probationem non ſufficit vnus teſtis cum fama publica, neque plures teſtes ſingulares cum eadem fama: ſic etiã ad probãdam hęreſim talis probatio inutilis erit. glo. & interpretes in. c. veniens. de teſtib. Alex. conſi. 143. lib. 2. Decius conſi. 438. Ioan. de lignano & Matth. in clem. 1. & 2. de hęreti. Ioan. Andr. & Domin. in. c. vt officium. cod. titu. libro. 6. Gonſal. de hæret. prauit. quęſtio. 13. Ioannes Lupus allegatio. de hęreſ. §. 12.

4 Et ſicut in alijs criminibus non defertur iuramẽtum accuſatori ad ſupplementum imperfectę probationis: ſic etiam deferendum non eſt, in hæreſis comprobationem. glo. communiter approbata. in. l. 3. de iur. iurãdo. & illic Alex. nu. 12.

5 Sic & in crimine hæreſis diuerſæ ſpecies imperfectę, aut ſemiplenæ probationis non iunguntur, vt plenam fidẽ iudici faciant: quemadmodum nec in cęteris criminibus coniungi poſſunt: tametſi (vt Fabius ait) ſingula leuia & commũnia nocere ſolent vniuerſa, etiam ſi non vt fulmine; tamen vt grãdine. Sed id locum habet in cauſis ciuilibus, & ad maiorem duntaxat ſuſpicionem in criminalibus, nõ autem ad plenam probationem. Fabius. lib. 5. cap. 12. Barto. & cęteri. in l. ſi quis ex argentarijs. §. 1. de eden. Alex. conſi. 143. lib. 2. Decius. conſ. 615. Ripa. in. l. Admonendi. de iure. iuran. num. 209. Gratus. cõſ. 47. libro ſecundo.

6 Sic etiam in cauſa hęreſis nõ eſt plena fides teſtibus adhibenda, qui teſtimonij ſui probabilem cauſam non reddunt, etiam nõ interrogati: Salicet. in. l. vltim. C. de probat. Alex. conſi. 15. lib. 1. Decius cõſ. 419.

7 Sunt præterea qui putant, duos teſtes non ſufficere in cauſa hæreſis ad plenam iuſtamque probationẽ: tum quia Innocen. 3. tres aut plures boni teſtimonij viros exigere videtur: tum quia (vt ſæpè diximus) in his cauſis non ſolet concedi reis libera defenſionis facultas. cap. excommunicamus. §. adijcimus. de hæret. cap. vltim. eod. tit. lib. 6. Hoſtien. in ſum. titu. de hęreti. §. qualiter. verſ. vt autem. Albert. lib. de agnoſ. aſſert. catho. quęſtio. 34.

8 Sed hæc opinio à plurimis eſt reprobata, nec immeritò quidem: quia caſus iſte non inuenitur exceptus ab illa peruagata & vulgari regula diuini & humani iuris, in ore duorum vel trium ſtabit omne verbum. Neque Innocen. 3. de ſpeciali hęreſis probatione loquitur, ſed de inquiſitione generali, quam iudex facere debet per tres aut plures viros, aut per omnes homines totius parœcię. Neque facultas defenſionis vllo modo reis denegari ſolet, quinimo cauti⁹ ac benignius cum eis ſemper, quàm cùm alijs reis agitur. c. licet vniuerſis. de teſtib. ca. cum eſſes. de teſtam. dicto. §. adijcimus. Ioan. de ligna. Ioan. Andre. Anton. Cardi. Ioan. Imolen. quos referunt & ſequuntur Domini. & Philipp. Franc. in. c. vt officium. de hæret. lib. 6. Socin. in. ca. excommunicamus. nume. 27. dicens hãc eſſe communem opinionem. Gonſal. tracta. de hæreti. prauit. quęſtio. 13. Sylueſt. in ſum. verbo. hæreſis. 2. q. 4. Ludoui. Carerius in pract. num. 162. plenius Albert. in. c. 1. de hæret. libro. 6. quęſt. 16. Godofredus. in. l. 8. & quicunq;. C. de hæretic.

9 Cęterùm vt per duos tantùm teſtes Plenè probetur hęreſis, neceſſe

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, vt illi sint integri & irrefutabiles, & (vt vulgò dici solet) omni exceptione maiores: idq; multò magis quàm in cęteris criminibus, ob eas causas, quas supra memorauim⁹. c. in primis. 2. q. 1. glo. & interpretes in ea. Atsi clerici. de iudi. Bal. in. l. vltim. C. de probati. Ioan. Lup. allegatione, de hæresi. § 13. Albert. in. c. 1. de hæreti. lib. 6. quęstio. 16. nume. 25. Decius. consil. 429. & innumerabiles alij.

10 Neque obstat quòd in fidei fauorem, ad inquirendam hęreticam prauitatem recipiuntur testes excõmunicati, & socij criminis infames, & alij, qui in cæteris criminibus repelluntur. Id etenim fit ad inquisitionem, ad indiciũ, ad pręsumptionem: ad summũ, ad qualem qualem probationem: non autem vt propterea legitimi testes esse credantur, aut solis duobus plena fides sit habenda. Nam (vt inquit Alex. iiij.) tales testes in aliarũ probationum defectum admittuntur: ac tunc demum audiẽdi sunt, cùm ex verisimilibus coniecturis, ex numero testium, ex qualitate personarum & rerum, alijsque circunstãtijs, falsa dicere non pręsumantur. c. in fidei. de hęret. lib. 6. Franc. Aretin. in. c. vlt. de testib. & Ioan. Lup. allegatione de hęres. §. vlti. Conra. Bru. lib. 4. de hęre. c. 9.

11 Errant ergo quicunque putant leuiores probatiões sufficere in crimine hęresis, quàm in alijs criminibus probandis. Lex enim Theodosij, qua isti decepti sunt, nihil de leui probatione locuta est: sed id tantum ait, hæreticorum vocabulo eos contineri, qui vel pro leui argumento à iudicio catholicę religionis, vel tramite detecti fuerint deuiare. Leuis igitur probatio, non sufficit ad cõdemnationem, sed ea constitutione hæreticus esse dicitur, qui leui argumento deuiat à catholica fide, seu qui leui indicio errare conuincitur, accedente scilicet eius confessione, aut plena hęresis probatione. Tum illud addo legem illam corruptam esse in vulgatis editionibus. Nam vera eius verba sunt. Hęreticus est, ac latis aduersus hæreticos legibus succũbit, qui vel paululum ab orthodoxa declinat fide: vel qui ab orthodoxa fide vel minimum declinat. Et ita vertit Photius patriarcha in nemo canono, siue iure pontificio Gręcorum. titul. 12. cap. 2. l. 2. C. de hęret. & inibi Godofre. Ioan. Lup. allega. prænota. §. 12. Albert. in rub. de hęret. lib. 6. q. 13. nu. 28. Conrad. Brun. lib. 4. de hęretic. cap. 9.

12 Sed quanuis ad pœnam ordinariam nõ sufficiat minus plena probatio: nihilominus tamẽ ad inquisitionem, purgationem, quęstionẽ, pœnam arbitrariam, & pœnitentiam salutarem imperfecta probatio sufficiet: leuior enim ad eas res, quàm ad condemnationem requiritur. Prima instruct. Hispalen. c. 5. glo. in cap. literas. de pręsumpt. Innoc. in. ca. sicut de Simo. Cardi. & Ioan.

Ioan. Imol. in Clem. 1. de hæretic. Ioan. Lup. cod. §. 12.

13 Tametsi autem contra violentam præsumptionem iuris & à iure, qua consummatus hæreticus aliquis esse censetur, non recipiatur directa probatio, in contrarium: recipienda tamẽ est indirecta probatio qua reus iustè defendatur, & crimina obiecta omnino excludat: vtsi probare velit falsos esse testes, aut ea indicia non esse vera, ex quibus violenta pręsumptio ducitur: et ita quidam iurisperitꝰ docẽt, quibus assentior. cap. accusatus. §. 1. cum seq. de hęret. lib. 6. Ioan. And. Domin. & Philipp. Francus. in ca. filij. cod. titu.

14 Potest hæresis probari scriptis hæretici cap. vltim. 24. q. 2. l. sciant. C. de probat. sed debet hęreticus manum suam, scripta, vel signa cognoscere. Authẽtica qui cõtra propriam. C. de no. num. pecu.

15 Postremò, in omnibus hæreticorum, aliorumque reorum causis ad fidem certitudinemque faciendam, plurimum refert an probationes, argumenta & indicia inter se concordent & congruant, vel ecõtrario, dissonent, variẽt, & sibi inuicem aduersentur. Nam vt est apud Aristot. vero cõsonant omnia: falso autem cito dissonat verum. Et Seneca epistola. 103. veritatis vna vis, vna facies est, nunquam autem falsis constantia est: variãtur & dissident. Et sicuti diuus ille Hierony. inquit, nõ potest verum esse, quod dissonat: vniformis enim res veritas, mendacium autem in varia distrahitur. Nihil veritate potentius (vt apud Chrys. est) nihil mẽdacio imbecillius, etsi innumeris obtegatur operimentis: nam etiam sic deprehenditur & effluit facilè. Veritas autem etsi innumeris circunueniatur insidijs, tuta permanet: & qui ad eam confugiunt, tanquam firmissimo, & tutissimo muro eius viribus custodiũtur. Et alibi inquit: huiusmodi est veritatis natura, vnde magis oppugnatur, inde magis confirmatur: & quò magis obtegitur, eò clarior euadit. Sanè quæ à veritate non veniunt, nemine etiam impellente, seipsa subuertunt. Ferè ita est (vt Ioan. Picus ait) mala causa quò se plus defendit, plus prodit: contra veritas sicut ignis, quò plus excutitur, plus claresçit. Aristote. 1. ethi. ca. 8. Hierony. in prolo. Oseæ. Chryso. in euang. Ioan. homil. 2. 8. & homil. 57.

De procuratoribus. Titul. LII.

1 *Procurator frustra interuenit ad grauiora absentium crimina defendenda.*
2 *Procurator eos defendere potest, qui sunt in vinculis.*
3 *Hæreticus in carcerem cõiectus per procuratorem causam suam tueri potest, si neget.*
4 *Absens suspectus de hæresi à quocũque excusari potest coram iudicibus.*
5 *Filij & hæredes defendere possunt causam*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sam defuncti per procuratorem.

6 *Procurator generalis sanctæ inquisitionis Hispaniæ in Romana curia quis sit eligendus.*

1 AD grauiora absentium crimina defendenda frustra procurator interuenit: tum quia in primis necessaria est reorum confessio: tũ etiam quia sententia condemnationis nõ potest in absentes exequutioni mandari. l. pen. §. ad crimen de publi. iudi. Felin. in. c. meminimus. de accusa. Marian. in. c. veniẽs eo. titu. Hippolyt. in pract. §. sequitur.

2 Quæ causæ cùm cessent in reo, qui in vincula coniectus est, cessat etiam iuris prohibitio: quamobrẽ vinctus poterit à procuratore defendi, vt rectè Barto. censuit. Clericus quoque atque alij, qui pro leuioribus criminibus arbitrio iudicum puniendi sunt, à procuratoribus defendi eadem omnino ratione possunt. Bart. in. l. non tantum. de appellatio. Bart. Angel. Imol. & Rubeus. in. §. ad crimen. Signorol. con. 169. Anchar. cons. 272. Gratus consi. 71 lib. 2. Felin. in. c. meminimus. de accusa. nume, 15.

3 Hinc est quòd hęreticus carcere clausus per procuratorem causam suam agere ac tueri potest, vt quodam primę instructionis capite continetur. Id tamen tunc fieri debet, cùm reus negat, se hęreticũ esse: nam si vellet hæreses tueri, non liceret vllo modo cuiquã eius impiam causam defendere. Quin etiã audiendus antea procurator non est, quàm id iudices expressim cõcesserint, vt alibi diximus. Rarò autem procurator admittitur, sed aduocatus solet esse procurator, & officio inquisitorum fiunt reorum defensiones. Prima instru. Hispal. cap. 16. cap. si aduersus. de hęreticis. supra de aduocatis: numero. 1.

4 Si verò contra suspectum absentem procederetur, tunc posset quilibet eius excusationes iudicibus allegare: quæ si iustæ fuerint sententia differenda est: iure enim concessum est, vt aliquis reum absentem defendat, probabiles & iustas causas absentię allegans, ne fortè innocens inauditus, & indefensus à calumniatoribus opprimatur. l. pen. §. ad crimen. de publi. iudi. l. 3. C. de accusa. Bar. in extrau. ad reprimẽdũ, verbo, legitimè. quomodo in lę ſę maiestatis crim. procedatur. Ludouicus Caret. de hæreti. num. 113.

5 Filij & hæredes defendere possunt causam defuncti per procuratorẽ, tametsi accusatus fuerit de crimine hęresis: quia de eo agitur, quod eorum interest. Albert. in. l. seruũ quoq; §. publicè. de procura. Bal. in. l. reos. C. de accus. Feli. in. c. meminimus. eod. titu. Rube⁹. in. §. ad crimen. nume. 126.

6 Demum vir aliquis peritus & probus eligendus est, qui sit procurator generalis sanctæ inquisitionis

nis Hispaniæ, vt in Romana curia negotia huius sacrosancti officij gerat, cui iustum salarium soluendum est ex bonis publicatis. 2. instru. Hispal. cap. 2.

De promotore fiscali. Titul. LIII.

1 *Promotor fiscalis qualis sit eligendus.*
2 *Fiscalis esse non potest quis in ea prouincia, ex qua originem ducit.*
3 *Promotoris fiscalis munus.*
4 *Promotor fiscalis comprehensis & admonitis reis, eos accusare debet.*
5 *Promotor fiscalis reos etiam confessos accusare debet.*
6 *Promotor fiscalis quomodo libellum accusatorium iudicibus edere teneatur.*
7 *Promotor fiscalis quid facturus sit, vbi à iudicibus concessa fuerit dilatio ad probandum.*
8 *Promotor fiscalis, quocunque tempore testes aliarũ hæresum superuenerint, reos de his accusare debet.*
9 *Promotur fiscalis diligenter perscrutari debet reorum confessiones, & eorum dicta & responsa*
10 *Promotor fiscalis quãdo abesse debeat, & quando adesse.*
11 *Fisci causas quis defendere teneatur.*

1 PRomotorem fiscalem vulgo appellãt officialẽ sanctæ inquisitionis, qui officio accusatoris fungitur. Is eligendus est vir probus, diligens, industrius, & iurisperitus.

2 Iulius Paulus lib. 5. receptarum sententiarum, titulo, de fisci aduocato, inquit, In ea prouincia ex qua quis originem ducit, officium fiscale administrare prohibetur: ne aut gratiosus, aut calumniosus apud suos esse videatur.

3 Ad huius officium pertinet, dicta testiũ exquirere, & reos ad inquisitores deferre, siue denunciare illos iudicibus: ac petere vt cõprehendantur, & in carcerem coniiciantur.

4 Deinde comprehensis & admonitis reis, eos accusare debet, quẽadmodum sub titulo de accusationibus plenius diximus.

5 Et quanuis rei dum admonentur, confessi fuerint omnes suas hæreses, nihilominus promotor fiscalis de eisdem cos accusare debet, vt iudicium ex accusatore & reo, & iudice constet.

6 Libellus accusatorius edendus est à promotore iudicibus, addito iuramento, q; eius capita non ab eo malitioſẽ proferuntur, sed vt ius suum persequatur, quia ea probare intendit.

7 Vbi autem fuerit à iudicibus cõcessa dilatio ad probãdum, producet contra reum testes, peretq́ue vt examinentur, & eorum dicta rata fiant, & testimonia publicentur.

8 Quòd si testes aliarũ hęresum, quocunq; tempore superuenerint, adijcietur id accusationi, ac de his hæresibus promotor fiscalis reum accusabit.

9 Obseruare præterea debet, vt omnes reorũ confessiones, omniaq; dicta

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicta & responsa eorum diligenter perscrutetur, vt inde colligere possit, quæ ad eorundem vel aliorum hæreticorum causas pertinere videantur.

10 Cùm autem dicta testium scribuntur, & rata habentur, & cùm iudices & consultores de sententia ferenda deliberant, abesse debet promotor fiscalis: præsens tamen esse poterit relationi actorum processus, & ex facto & iure allegare, quicquid expedire putauerit.

11 Olim promotor fiscalis causas fisci defendere tenebatur, coram iudice bonorum publicatorum: quod in quibusdam prouincijs etiam nunc est in vsu: in plærisque tamen hodie ad fisci aduocatum ea res pertinet: & vt id obiter dicam, fisci aduocatum, primus Adrianus imperator instituit, vt in eodem Spartianus est author.

De propositionum qualitate. Titul. LIIII.

1 *Propositiones examinare ad quos pertineat.*
2 *Inquisitorum apostolicorum munus, cur theologis deferendum non sit.*
3 *Inquisitorum præcipuus labor non est, decernere quid cum fide pugnet.*
4 *Inquisitores apostolici quales deligendi sint.*
5 *Theologorum responsa quibus propositionum qualitates continentur, ab eisdem subscripta; actis iudiciarij processus inserenda sunt.*
6 *Theologi non magis inquisitores esse debent, quàm artifices iudices; licet eorum dicta persæpe iudicibus sint necessaria.*
7 *Propositionem hæreticam eam tantum esse, quæ ab hæretico prolata sit, perperam quidam putant.*
8 *Propositio fidei contraria, à quocunque proferatur, hæretica proprie dici pōt.*
9 *Propositio multis modis hæretica esse pōt.*
10 *Propositio quæ dicēda sit hæresim sapere.*
11 *Propositiones sapientes hæresim quomodo Canus examinandas esse existimet.*
12 *Erroneæ propositiones, & variæ de illis theologorum sententiæ.*
13 *Erroneas propositiones quomodo distinguat Canus ab hæreticis.*
14 *Propositio male sonans quæ sit.*
15 *Propositionum malè sonantium assertores quomodo coercendi.*
16 *Propositio temeraria, quæ sit.*
17 *Propositio scandalosa quæ sit.*
18 *Propositio schismatica quæ sit.*
19 *Propositio seditiosa quæ sit.*
20 *Propositio blasphema vel maledica quæ sit.*
21 *Propositio hæreticis fauens quæ sit.*
22 *Propositio iniuriosa quæ sit.*
23 *Propositio eadem varias habere potest qualitates.*
24 *Propositiones in fide ambiguæ à quibus definiri possint.*
25 *Propositionum interpretationes diligenter attendendæ sunt, cum eas vel in suam gratiam exponunt.*
26 *Propositionum interpretationes, quas admitti non deceat.*

1 IN cognitione causarum hæresis, in sacro fidei tribunali nonnūquàm incidit quæstio, de qualitate

litate propositionum, quæ ab hæreticis, vel suspectis reis prolatę sint: hoc autem suo iure ad theologorum officium pertinet, neque præterea quicquàm, ex omnibus quæ ab inquisitoribus apostolicis, noctes atque dies pertractantur. Iam verò cùm sint omnibus iurisperitis, vel mediocriter doctis, notissimi errores eorum, qui ad maiorum suorum sectas redire volūt, Iudæorum, scilicet, ac Mahumetanorum, & cum huius temporis hæreses, omnibus perspicuæ sint, & plus etiam quàm oportet, peruagatæ, perraro quidem Theologis 4 opus est, vt noctuas Athenas mittant.

2 Quòd si semel fortè aut iterum ad qualitatem propositionis alicuius interpretandam, theologorum censura necessaria sit, non ideo tamen consequens est, vt inquisitorū apostolicorum mun⁹, quod in perquirendo & iudicando versatur, theologis tutò committi possit: nihil enim cōmune habet sacratissima theologia, cùm hac inquisitione forensi, neque theologus quicquam vnquam nouit, de iuris vocando, de requirendis reis, de custodia reorū, de interrogationibus, de accusationib⁹, de ordine iudicij, de actis iudiciarijs, de dilationib⁹, de testibus, de probationibus, de quæstionib⁹ siue tormētis, de abiuratione, de purgatione canonica, de pœnis, deniq; de sentētijs proferendis, in causis ciuilibus & criminalib⁹.

3 Itaque non est præcipuus in hoc negotio labor (vt apud Canū est.) decernere quid cum fide pugnet, quantum & quatenus doctrinę sanæ atque catholicæ aduersatur id; quod reus asseruerit. Nam quid hęresis sit, quid hęreticū faciat, quid fides teneat, nemo non nouit iurisperitorum. Sed in his omnib⁹ quæ paulo ante commemoraui, & in alijs multis, quę ad iurisperitorum officium dūtaxat pertinent, omne opus, & labor omnis est: id quod experientia & vsu quotidiano, satis & super compertum est.

Nihil igitur desideratur, ad huius diuini negotij summam perfectionem, nisi vt inquisitores apostolici deligantur viri probi & prudentes, & bono genere nati, & quo ad eius fieri possit, iurisperitissimi. Neque enim desunt probatissimi theologi, qui propositionum qualitates, si vnquam his opus fuerit, libenter interpretentur. Atq; hi quidem abstrahendi non sunt ab exercitationib⁹ studijsque theologicis, & negotijs forensibus implicandi: præsertim cùm id iam pridem tentatum sit, parum fœlici successu: & vt Clemens Alexandrinus, inquit, ratio quæ est cum experientia, nihil à demonstratione distat.

5 Ergo theologorū responsa, quibus propositionum qualitates continentur, actis iudiciarij processus, ab eisdē subscripta, inserenda sunt: perinde ac dicta, testimoniaque aliarum rerum peritorum. Sic non

dimit

Universidad de Deusto
Biblioteca

dimittũtur milites, nisi quos constat, medicis denunciantibus, & iudice competente diligenter examinante, vitium contraxisse. Sic tres obstetrices probatę & artis & fidei assumẽdæ sunt, vt inspiciãt, vtrum mulier prægnans sit. Et sæpe iudices artificum & magistrorum iudicio fidem habere solent. l. semel. C. de re militari. libro. duodecimo. l. 1. ff. de inspic. ventr. cap. vltim. de frigi.

6 Et quemadmodum obstetrices, medici, mensores, interpretes, artifices, calculatores, & id genus alij, iudices esse non possunt, quanuis eorum dicta, persæpe iudicibus necessaria sint: sic etiam theologi, inquisitores esse non debẽt: nisi forte sine iurisperitia causas ciuiles & criminales tractare audeant, easq; biblijs sacris & libro sentẽtiarum, non legibus põtificijs & ciuilibus, terminare velint. Ad hunc etiam locum ea pertinent quę lib. 5. de republ. c. 15. collegi.

7 Sed iam de propositionũ qualitatibus differamus. Quidam putant, non esse propositionem hęreticam, nisi ab hæretico prolata sit: quòd si ab alio dicta fuerit, dicetur propositio contraria fidei, sed hæretica propriè non erit. Hæc fuit opinio. Thom. Caiet. quam vt mihi quidem videtur, non bene defendit Canus. Eius enim argumenta omnia eò tendunt, vt comprobent, non omnem propositionem hæreticam, hęresim proferẽtis esse: quod nemo vnquã vocauit in dubium. Caiet. 22. quæst. 11. ar. 1. Canus lib. 12. de locis theolo. cap. 8.

8 Melior ergo & crebrior sententia est, quòd omnis propositio cõtraria fidei hæretica propriè dici possit. Neque enim pendet ex proferẽte an hæretica dici debeat, necne. Quia sicut propositio vera, semper est vera, quanuis à mendace dicatur: sic propositio hęretica, semper erit hęretica, siue abhoc, siue ab alio proferatur. Adde quòd cuiusque propositionis qualitas, ex ipsamet propositione materiata consideranda est: & ita theologi propositionum qualitates explicare solent. Alia verò diiudicatio est, vtrùm is qui talem propositionem dixit, hæreticus sit: quod quidem recto iudicis arbitrio, ex personarum, locorum & temporum, alijsque circunstantijs perpẽdendum est. Ochan. 1. part. dialog. lib. 2. ca. 11. Torquem. li. 4. de eccle. part. 2. ca. 3. Adrian. in. lib. 4. sente. quęst. de cõfe. Alfon. li. 1. de ius. hępu. c. 1. Addo Couar. li. 3. resolu. c. 1.

9 Multis autem modis propositio hæretica esse potest: primo, si contraria sit scripturę sacræ: secundo, si contradicat ecclesię: tertio, si aduersetur decretis concilij generalis rectè congregati, in his quę ad fidem pertinent: quarto, si obuiet definitioni sedis apostolicę: quinto, si opposita sit communi sententiæ doctorum ecclesię: vt suis quæque locis plenius disserui.

Illa

10 Illa verò propositio sapit hęresim, quæ prima verborum significatione, & prima facie sensum habet hæreticum, quanuis piè intellecta possit habere sensum catholicum. Et illa sapit manifestam hæresim, quę prima fronte prę se fert saporem hęresis manifestę. Aliter illa propositio sapit manifestã hęresim, ex qua & quibusdam veris, quę nulla tergiuersatione negari possunt, sequitur hæresis manifesta. Gerson. in declaratione veritatum credendarum. Echius lib. 1. de prim. Petri. c. 6. Alberti. de agnos. assertio. catholi. quęstione. 6. Alfonsus libro primo. iusta hęretic. puni. capit 3.

11 Sed noster Canus (vt erat vir acris ingenij) quędam ex his iure ac meritò reprehendit, quędam verò non item. Exempla enim primæ regulæ mihi quoque displicent: nam illę propositiones: Pater est maior filio: Christus est creatura: in altero sensu hæreticæ sunt, in altero vero catholicę: ac proinde in neutro eorum sapiunt hęresim: & illa propositio, tres sunt dij, omnimodo hęretica est. Illud verò non iure facit, quòd exceptionem illam (quanuis propositio piè intellecta possit habere sensum catholicum) interpretatur sic, vt semper propositio hæresim sapiens, possit habere sensum catholicum: quod nemo vnquam dixit. Prætereo nunc quòd saporem & odorem confundit, & propositionis ius qualitates, non ex verbis & sensu eius (vt iacet) quod theologi munus est, sed ex qualitate dicentis, alijsque circunstantijs interpretatur: quod quidem iudicis est, non theologi. Sed exemplum ab eo positum mihi non displicet: ridiculum est Eucharistiæ sacramentum solenni ritu per vias publicas circumferre: ea enim propositio, Lutheranorum & sacramentariorum hæresim sapit, & quidem manifestam. Canus libro duodecimo. de locis theologi. cap. 11.

12 De erronea propositione theologi variant. Diuus Antoni. ait, erroneam propositionem ab hęretica, hoc tantum differre, quòd illa pertinacia careat, hęretica verò ex pertinacia constat. Sed hęc opinio quia neque rationem habet neque causam probabilem aut satis idoneam, explodenda atque eiicienda est. Ioann. Torquemad. inquit, erronea propositio est, asserens aliquid falsum: quasi verò & hęretica non asserat omnia falsa. Ioan. Picus, erroneam vocat eam propositionem, quę falsa quidem est, sed nondum ab ecclesia contrarium est definitum. Alfonsus Castrens. Propositio erronea inquit, nihil ferè distat ab hæretica, nisi fortè discrimen constituatur inter credibilia, quibus propositiones aduersantur: vt illa dicatur hæretica, quę est contra credibilia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quę ſuperant omnem virtutem intellectus: erronea verò ſit, contra credibilia quę naturali ratiõe probari poſſunt. Antoni. 2. part. ſum. titul. 12. ca. 15. Torquemad. libro. 4. de eccleſia. part. 2. cap. 11. Picus in apolog. quęſtio. 7. Alfonſ. lib. 2. de iuſt. hære. pu. c. 3.

13 Melchior Canus loco prænotato in primis ait, propoſitionẽ erroneam ab hęretica, non cogitatione modò, ſed re etiam ſeparari: neque erroneam propoſitionem accipiendam eſſe in ſignificatione generali: vt omnem comprehendat errorem, ſed vt concilium Conſtantiẽſe accepiſſe videtur, pro ſpecie propoſitionis diuerſę ab hæretica: non vt genus ab ſpecie ſecernitur, ſed tãquam vna ſpecies erroris ab altera. Atque hactenus ei vehemẽter aſſentior: deinde alia ſubiungit, quę mihi non omnino probantur. Nam propoſitiones cõtra veritates catholicas & vniuerſales, & quæ doctrinę Chriſtianæ veritates ſunt, erroneas eſſe, ſed non hęreticas, id vero eſt, quod mihi diſplicuit: illud autem probo: erroneã propoſitionem, minus quippiam continere, quàm hęreticã manifeſtam atque adeò erroneum eſſe aſſerere aliquid contra veritatem ab eccleſia nondum planè definitam: vel contra veritatem catholicam, non omnibus manifeſtam, aut certè ab eo ignoratam qui propoſitionem erroneam dixit.

14 Propoſitio malè ſonans, & pias aures offendens eſt, quæ auditoribus, ſiue lectoribus pijs, ſcandalum & occaſionem ruinæ prębet: vt Ioan. Torquemad. Albertinus, & Alfonſ. Caſtren. do cent. Addit Canus, dupliciter de propoſitione malè ſonante nos loqui poſſe: vno modo generaliter, quo omnis propoſitio contraria fidei pias aures offendit: alio modo ſpecialiter, quo gradum quendam propoſitionum conſtituimus ab illo hæreticarum diſtantem. Qua ratione eas propriè malè ſonantes propoſitiones, & pias aures offendentes eſſe ait, in quibus nullus error contrarius fidei manifeſtè notari poteſt, ſed abſonum neſcio quid, atq; abſurdum, quod pias atque religioſas aures offendat.

15 Cùm autem aliqui offenſi fuerint talibus propoſitionibus, illarũ aſſertor ab inquiſitoribus cogendus eſt, vt publicè verum ſenſum earum exponat, vt ab eo datum ſcandalum ceſſet. Quòd ſi is, qui talem propoſitionem dixerit, alioqui ſuſpectus erat, vocandus eſt à iudicibus atque interrogandus: qui ſi probabilem ſenſum eorundem verborum attulerit, non eſt cogendus, vt publicè illum explanet, ſi modò nullus ſcandalizatus fuerit: monendus tamen eſt, ne talia deinceps dicere audeat. Hæc prudenter Alfonſ. Caſtren. lib. 1. de iuſt. hære. pun. cap. 3.

16 Propoſitio temeraria eſt, quę nulla graui authoritate, aut iuſta ratione, inſolenter vel audacter, contra eccleſiaſticam modeſtiam aſſeritur. Vt ſi dicatur, dies ſupremi iudicij erit intra proximum menſem. Interdum tamen eiuſmodi propoſitiones, non cenſentur eſſe temerariæ: preſertim cùm modeſtè dicuntur, & aliquam veriſimilitudinem habent, & piam audientium aut legentium vtilitatem: qualia ſunt multa quę viri cõtemplationi dediti, geſta fuiſſe, veriſimiliter imaginãtur. Antoninus Torquemada, Albertin. Alfonſ. & Canus. locis prænotatis. & Gerſon. in fine epiſtolæ, de ſuſceptione humanit. Chriſti.

17 Propoſitio ſcandaloſa (vt rectè inquit Canus) eſt, in qua ſcandalum notari poteſt, etiam ſi alioqui hæretica non ſit. Vt enumeratio incommodorum ſacræ confeſſionis: eccleſię Romanę abuſus corã plæbe narrare: tum illę propoſitiones: prælatus malus eſt verè fur & latro: vniuerſitates & collegia, vanitate hominum ſunt inducta: leguminibus & piſcibus venter inflatur, & ad concubitum redditur aptior. Hęc enim atque talia, infirmis cauſam ruinę præſtant, & non leue ſcandalum generant.

18 Propoſitio ſchiſmatica eſt, quæ diuiſionem eccleſię inducit.

19 Propoſitio ſeditioſa eſt, quę ni eccleſia eſt ſeditionis cauſa vel occaſio.

20 Propoſitio blaſphema vel maledica eſt, qua Deo vel ſanctis irrogatur iniuria.

21 Propoſitio fauens hæreticis eſt, quę perſonis aut erroribus hæreticorum, quoquomodo fauet, vt eſt hæc, hęretici non ſunt puniendi.

22 Propoſitio iniurioſa eſt, quæ alicui fidelium ſtatui, vel illuſtri perſonæ, vel dignitati detrahit, vel iniuriam facit: quales ſunt quę contra cardinales, & monachos, inſani & impij effutire ſolent.

23 Nihil autem prohibet, eandem propoſitionem varias ſimul habere qualitates. Vna enim propoſitio eſſe poteſt erronea, & hæretica, ſchiſmatica & ſeditioſa, temeraria & iniurioſa: & vnam, duas, aut plures habere qualitates.

24 Quanuis quęſtiones in fide ambiguæ à ſummo pontifice, vel generali concilio definiendæ ſint, per modum tamen doctrinæ explicari ac definiri ſolent à viris doctis atque prudentibus, quæ propotio ſit huius, vel illius qualitatis, quod munus propriè theologorum eſt: quicquid enim ad catholicam fidem pertinet, ex theologia diſcitur. Sed nonnunquam iuriſperiti ex pontificum, conciliorum & ſanctorum patrum decretis hęc facilè diiudicare poterunt, tametſi aliud effutierit in dialogis theologaſter Ochan. Certè ſi quis diligenter perlegerit opus Alfonſi noſtri, aduerſus omnes hæreſes, eo vel ſolo, ad propoſitiones

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæreticas per noſcendas, ſatis & ſu per erit inſtructus. Gerſo. tract. de exami. doctrina. Ochan. lib. 1. dialogo. cap. 1. Alberti. de agnoſcend. aſſertio. cathol. queſt. 10.

25 Cęterùm quia multi cùm propoſitiones à ſe dictas negare non queunt, eas ita interpretari conantur, vt crimen excludant: diligenter obſeruandum eſt, an eorum expoſitiones recipiendæ vel potius reiiciendæ ſint. Nam iuſtæ ac veriſimiles declarationes, admittendæ ſunt: quę quidem aut omni modo, aut certè magna ex parte crimina obiecta diluere poterũt: quemadmodum ſub titulo de defenſionibus luculenter exequuti ſumus.

26 Ea verò propoſitio explodenda eſt, quę abſurda fuerit, aut non veriſimilis, incredibilis, & quæ non congruit cùm antecedentibus & conſequentibus, neque cum ratione recti ſermonis, neque cum circunſtantijs perſonarum temporũ & locorum, & quę alioqui non iuſta interpretatio ſit: vt lib. 2. de primogenitis Hiſpanię plenius diſſerui. Sed illa potiſsimum eiicienda eſt, quę ſub prętextu interpretationis, verum ſenſum propoſitionis perimit atque corrumpit. cap. cum dilecti. de accuſa. Alber. de agno. aſ. cath. q. 7. &. 8.

De proteſtatione. Titul. LV.

1 *Proteſtationes cur faciant docti & catholici viri, cum de rebus fidei agunt*
2 *Proteſtatio authoris.*
3 *Proteſtationis finitio.*
4 *Proteſtatio quocunque loco & tempore fieri poteſt, & quam vim habeat.*
5 *Proteſtatio quando excuſare ſoleat.*
6 *Proteſtatio excuſare non poteſt ſcienter errantem contra catholicam fidem.*
7 *Proteſtatio contraria facto, nihil proteſtanti prodeſt.*
8 *Proteſtatio non omnino excuſat eũ, qui per ignorantiam errat in his, quæ explicitè ſcire tenetur.*
9 *Proteſtatio plurimum prodeſt in rebus difficilibus & ambiguis, etiam ſi ad fidem pertineant.*
10 *Proteſtatio aliquando excuſat apud homines & non apud Deũ, & econtra.*
11 *Proteſtatio quomodo excuſet illum apud Deum & hominem, qui ignorantia errat in his, quæ explicitè ſcire non tenetur.*
12 *Proteſtatio plus minuſue prodeſt ex perſonarum & rerum circunſtantijs.*
13 *Proteſtatio nunquã nocere poteſt, quanuis aliquando nil proſit.*

1 QVia periculoſũ eſt de rebus fidei & religionis diſſerere, tametſi vera dicantur, idcirco viri eruditi, ſapientes & pij, hæc eadem tractãtes, prudẽter admodũ proteſtari ſolent, ſe nolle à fide catholica aliquo pacto deuiare: ſed in omnib⁹ ſemp eccleſię vniuerſalis doctrinã amplecti, & eius cenſurę libenter ſubiacere velle. Deinde, reuocationem ſub conditione ſubijciunt, in hunc ferè ſenſum: quòd ſi fortè aliquid

aliquid contra fidem catholicam, eos dixiſſe, aut ſcripſiſſe contigerit, exinde illud reuocant, & ex imperitia vel imprudẽtia dictum aut ſcriptum intelligi volunt: non autem ex malitia vel pertinacia. De hac igitur proteſtatione pauca in præſentia breuiter & ſuccinctè dicemus. c. hæc eſt fides. 24. q. 1.

2 Sed ne ipſe vtilitate huius proteſtationis caream, qui ordine propoſitæ materiæ ductus, nonnunquã coactus ſum profeſſionis meæ cancellos tranſgredi: teſtor, & iterum atque iterum teſtor, me nihil magis quam hęreſes odiſſe: & vt impietates cum hereticis omnib⁹ funditus extirpentur, ſemper in votis habuiſſe: quamobrem laborem hunc qualemcunque ſuſcepi. Proinde, ſi quid erroneum, aut quouis modo ſuſpectum, in hoc opere fortaſſis ſcripſerim: id inſcitiæ meæ aſcribi, & pro non ſcripto haberi volo. Paratus equidem ſum, nõ modo eccleſię catholicę definitionib⁹ obtemperare: ſed etiam cuicunque meliora docenti, & veriora dicenti libenter accedere: ac eius admonitionem & correctionem, ſummi beneficij loco habere. Non vincimur quando offerũtur nobis melior, ſed inſtruimur: maximè in his, quæ ad eccleſiæ vnitatem pertinent, & ſpei ac fidei noſtrę veritatem vt inquit Cypria. in epiſtol. ad Quirinum.

3 Sed iam ad propoſitum reuertamur. Hanc proteſtationem ſic definit Gerſon, vt ſit confeſſio quędã, qua declaratur, quid proteſtans in fide ſentiat. Nã (ſicuti docet Paulus in epiſtola ad Rom.) corde creditur ad iuſtitiã, ore autem confeſsio fit ad ſalutẽ. Vel aliter: proteſtatio in materia catholicę fidei eſt, religioſa & modeſta deprecandæ impietatis, pertinacięq; cautio, animi noſtri declaratoria & certificatoria. Teſtatur enim quo animo ſim⁹ loquuturi aut ſcripturi. Ad Rom. 10. Gerſon. tractatu. de proteſtatione. conſidera. 1.

4 Cùm autem hæc proteſtatio in nullius detrimentum ſit, ſed ea tantum contineat, quæ pẽdent ex mera voluntate & intentione proteſtãtis, fieri quidem poteſt, quocũq; loco & tẽpore: & eneruat, declarat, & vincit verba & facta ſubſequentia. l. per ſeruum. §. 1. de vſu & habi. l. qui in aliena. §. celſus. de acqui. hęre. l. ſi mihi & tibi. §. vlt. de leg. 1. l. ſi quis in principio teſtamenti. de lega. 3. Bart. in. l. non ſolum. §. morte. de non. op. nuntiatio. nume. 14. quem illic ſequũtur communiter interpretes omnes & in. c. cum. M. de conſti. Feli. num. 27. Decius. nu. 17. Ripa. nume. 67. vide. ca. Hæc eſt fides. 24. queſt. 1. Scepolam cautela. 56. Coraſium. in. l. ſi tam anguſti. de ſeruit. nume. 9.

5 Hoc tamen in propoſito tũc demum excuſare poterit, cùm verba dubia fuerint, & mens loquentis aut ſcribentis ambigua: longè ſecus foret, ſi verba & mens proteſtã-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis manifeſtam hæreſim ſaperent.l. Nenſenius. de negot. geſtis. l. At ſi quis. §. plęrique. de religio. & ſumpti. funerum.

6 Vnde qui ſciens errat cõtra catholicam fidem, quanuis millies proteſtetur, nihilominus tamen conſummatus hæreticus erit: quia non vult in captiuitatem redigere intellectum in obſequium Chriſti: neque eſt paratus corripi ab eccleſia, quam impiè cõtemnit, ac errare poſſe temerè putat. Gerſo. tract. de proteſt. cõſidera. 3. cum ſeq. Alfonſ. lib. 1. de iuſt. hęret. pu. ca. 11.

7 Accedit eodẽ, quòd ſi ſola proteſtatio excuſare poſſet ab hæreſi, liberum eſſet cuilibet, proteſtatione pręmiſſa, hęreſes quaſcunq; impunè docere. Sed proteſtatio contraria facto, nihil proteſtanti prodeſt: neq; ideò minus impius erit, qui fatetur, ſe rectam fidem tenere, factis autem negat. ca. ſolicitudinem. de appel. c. eate. de iur. iura. l. ſi non conuitij. C. de iniurijs. l. ſi quis extraneus. de acqui. hęredi. c. vltim. de homic. lib. 6. Et communiter omnes iuris interpretes. in. l. non ſolum. §. morte. de noui oper. nuntiati. & in. c. cum M. de conſti. Alber. li. de agn. aſ. cat. q. 12. nu. 9.

8 Hinc eſt, quòd qui per ignorantiam errat in his, quæ explicitè ſcitè tenetur, quanuis proteſtatus fuerit, non tamen excuſatur omnino: niſi fortè ignorantiam ſuam, aut aliquam erroris cauſam proba re potuerit: quia vnuſquiſque ſcire præſumitur, ea quę ſcire tenetur: & ignorantiam alleganti incumbit onus probandi defenſionem ſuam. l. 2. §. ſeruius. de orig. iur. l. profeſsio. C. de mun. patrimo. lib. 10. l. 2. quod quiſque iur. l. 1. de except. l. Ab ea parte. de proba.

9 Conſiderandum verò eſt, quæ qualiaque ſint ea, in quibus quiſpiam errauerit. Sunt enim aliqua ad fidem etiam & religionem pertinentia, vſque adeò difficilia, obſcura, & ambigua, vt viros doctiſſimos nonnũquam latere poſsint: in rebus autẽm talibus proteſtatio plurimum proderit: quia ex ignorãtia magis, quàm ex malitia error natus eſſe cenſebitur. Alfonſ. lib. 1. de iuſt. hæret. pu. c. 11. glo. in princ. inſt. de obliga. quæ. ex qua. del. naſ. Anchar. conſ. 289. Felinus. in. cap. cum ex officij. de pręſc. & in. c. 1. de re. iudi.

10 Illud quoque nouiſſe cõueniet, q; interdũ proteſtatio excuſat apud homines, & nõ apud Deum, & cõtra: quia homo iudicat ea, quę apparent: Deus autem intuetur cor. Nam ſi proteſtatio pro animo fiat, excuſat ab hęreſi apud ipſum Deũ, quãuis proteſtans errauerit in his, quæ explicitè ſcire tenebatur: tametſi enim tunc aliquis peccet, tale peccatum erit ignorantię, non autem impietatis. Si vero ſciens quiſpiam errauerit, in his etiam, quę non tenebatur explicitè ſcire, quanuis apud homines proteſtatione excuſetur: nihilominus tamẽ coram

coram Deo conſummatus hęreticus erit. 1. reg. 16. Gerſo. de proteſt. conſi. 8. Alfon. lib. 1. de iuſta hęreti. puni. cap. 11.

11 Is autem qui ignorans errat, in his quę non tenetur explicitè ſcire, hac proteſtatione omnimodo excuſatur ab hæreſi, apud Deum & homines: tenetur tamen cognitæ veritati ſtatim aſſentiri. Proderit ergo tunc proteſtatio ad excludendam ſuſpicionem & præſumptionem pertinacię & malitię. Alberi. in rub. C. de hęreti. ad fin. Gerſon, loco prenotato, conſideratione. 5. & item Alfon. cod. c. 11. Alber. lib. de agno. aſ. cath. queſt. 12. nu. 4.

12 Igitur ex perſonarum & rerum circunſtantijs plus minuſue proderit iſthęc proteſtatio. Nam ſicuti Gerſon, inquit, proteſtatio generalis non efficit, vt proteſtans nequeat haberi ſuſpectus de hęreſi, quandoque leuiter, interdum vehementer, nonnũquam etiã violenter: iuxta perſonarum, errorum, locorum ac temporum circunſtantias. Quòd ſi rem ipſam penitius intueamur, profectò vulgaris illa & generalis proteſtatio, quę paſſim ab omnibus fieri ſolet, quam & peſtifer ille Lutherus olim feciſſe dicitur, nec animum errantis exiuit, nec pertinaciam excludit, nec magni momenti cenſenda eſt. Gerſo. conſid. 12.

13 Sed quanuis plęrunq; nihil proſit hęc proteſtatio, nunquam tamẽ nocere poterit. Nam ſiue generalis, ſiue ſpecialis fuerit, non reddit ſuſpectum proteſtãtem: quippe cùm fiat, vt excuſet à pertinacia. Neque enim actus hominum producere ſolent effectus contrarios intentioni operantis: nec reuocatio conditionalis, aliquid concedit, aut ponit. Gerſon. loco ſæpe citato conſideratione. 2. l. legata inutiliter. de adimen. lega. ſi quis nec cauſam. l. non omnis. ſi cert. pet. l. ſi quis ſub cõditione. ſi qs omiſ. cauſ. teſtam. glo. in ca. exhibita. de homici. Feli. in. c. literas. de præſu. nume. 19.

De purgatine canonica. Titul. LVI.

1 *Purgatio canonica in ſacro inquiſitorum foro etiam nunc in vſu eſt.*
2 *Suſpicio nulla ferenda eſt in hæreſis & impietatis crimine.*
3 *Purgatio canonica quid ſit.*
4 *Purgare ſe debet ſuſpectus de hæreſi, cum id ſibi à iudice legitimè fuerit iniunctum.*
5 *Purgatione multi etiam pontifices maximi vſi ſunt.*
6 *Purgatio canonica quãdo indicenda ſit.*
7 *Purgatio illis non eſt indicenda, qui ab inimicis vel maleuolis, vel leuibus hõminibus infamia afficiuntur.*
8 *purgatio, recto iudicis arbitrio relinquitur, quando reis ſit indicenda.*
9 *purgatorum quoque numerus iudicis arbitrio relinquitur.*
10 *purgatores qui dicantur.*
11 *purgatores quales eligendi ſint.*
12 *purgatio cur illis indicenda nõ ſit, qui ex parẽtibus Iudæis aut mahumetanis nati ſũt.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 *Pœna eius qui in purgatione defecit.*
14 *Purgare qui se non potuit, & defecit in purgatione, tanquam consummatus hæreticus puniendus est.*
15 *Deficere in purgatione quis dicatur.*
16 *Purgare se volens ab hæresi, & in ipsa purgatione succumbens, an statim sit curiæ seculari relinquendus.*
17 *Reos vehementer suspectos, prius tormẽtis, deinde purgatione, mox abiuratione, tandem arbitrarijs pœnis opprimẽdos esse, vetus & iniqua consuetudo docebat.*
18 *Pœna duplex pro eodem crimine infligi non debet.*
19 *Rei pluribus pœnis simul puniendi non sunt.*
20 *Purgatio, vel quæcunque alia pœna in suspectos de hæresi statuta, perse efficax est ad quaslibet suspiciones purgandas.*
21 *Purgatorum numerus augeri potest, si purgandus reus sit. & idem acerbissimè torqueri potest, si torquendus sit, pro magnitudine suspicionis.*
22 *Iudici suspectus reus esse non debet, vbi iura omnem suspicionem purgatam esse declarant.*
23 *Consuetudo antiqua, qua tormentis, purgatione, abiuratione, tandem arbitrarijs pœnis rei coercebantur, crudelis & iniqua erat.*
24 *Reum post tormenta purgãdum, aut post purgationem puniendum, neque lege, neque ratione probari potest.*
25 *Purgatio canonica quo ordine & ritu indici soleat.*
26 *Purgatores tot nominare tenetur reus, quot in sententia inquisitorum continentur.*
27 *Purgatoribus conuocatis in auditorium inquisitorum, & reo ad tribunal ducto, interrogatur ab inquisitoribus reus, an illos homines agnoscat.*
28 *Purgatores quomodo admonere & interrogare solcant inquisitores.*
29 *Purgationis canonicæ origo.*
30 *Iuramentum à suspecto de veritate dicenda præstari debet: à testibus verò de credulitate.*
31 *Probatione canonica non temerè iudices quenquam examinare debent.*

1 PVrgationis canonicæ sæpe fit mentio, in iure pontificum: sed in omnibus ferè alijs criminibus in vsu esse desijt, in crimine tamen hæresis, etiam nunc vsitata, & in sacro inquisitorum foro frequentata est. Quamobrem Godofredus (vt ex eius scriptis coniicere licet) vir doctus & pius, laudat Hispaniam nostram his verbis. Puniuntur suspecti hæreseos, in religiosissimis Hispaniæ regnis, vel hoc maximè his temporibus triumphantibus, & singulari laude dignis, quòd nulla non solum planè hæresis, verum ne suspicio quidem hæreseos sine digna, vel momẽto, maneat nota. Aliorum sanè criminum suspicio bonis viris maximè fugienda est: nam vt Plato inquit, non oportet vnquam parui facere, vtrùm probus an improbus alijs videaris: quãdo quidem multi, (tametsi improbi sint) qui tamen probi, & qui improbi iudicant. Nam prauis quoq; hominib⁹, diuina vis quędã coniiciendi inest, per quam multi vel pessimi, rectè tũ opinione, tum verbis à melioribus deteriores distinguant. Indidit quippe nobis Deus (sicuti Chrysostomus ait) iudicium inuiolabile, quod nunquã corrumpi valeat, etiamsi ad fundũ

iniquitatis

iniquitatis veniam⁹: idcirco etiam qui maligni sunt, condemnant se ipsos, & similes quoque morũ suorum: etenim malitiam omnes accusant, etiam hi, qui eam exercent, & in ea versantur. Quocirca vtiliter ciuitatibus præceptum est, vt bonam apud multos existimationem non parui pendãt. Et vt Cicero li. 1. 3
officiorum ait: negligere quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti. Cui accedit illud Tiberij Cæsaris, apud Cornelium tacitum. li. 4. annalium, cõtemptu famæ, cõtemni quoq; virtutes. Quas ob res Alexander ille magnus prudenter admodum dixisse fertur: satius est, purgatos esse, quàm suspectos. c. si mala fama. 2 quæst. 5. Plat. lib. 12. de legib. Quint. Curt. lib. 7. Chrysost. in epistola. ad Hebræos. homil. 24. ca. nolo. 12. q. 1. Godofred. in. l. 2 ca. de hæreticis.

2 Sed quanuis in plærisq; alijs criminibus sinistra maleuolorum suspicio, interdum tolerari, aut negligi possit: in hęresis tamen & impietatis crimine, nulla suspicio ferenda, vel dissimulanda est. Scribit enim sapientissimè Rufinus, lib. 1. inuectiuarum in Hieron. esse quidem glorioſum, Christi exemplo patienter iniurias tolerare: at vnam notam hæreseos qui ferat, vel dissimulet, non esse Christianum. Et ipsemet diuus Hierony. quãta maxima potest animi contentione clarissima exclamat voce: nolo in suspicione hęreseos quenquam esse patiẽtem: ne apud eos, qui ignorãt innocentiam eius, dissimulatio conscięntia iudicetur, si taceat. Hęc ille, in epistola ad Pamachium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani quod & Ioannes Picus in proœmio apologiæ retulit.

Iure igitur catholica ecclesia mater nostra sanctissima, suspicionẽ hæresis vllomodo ferre non potest, sed varijs antidotis medetur suspectis, eos nonnũquam abiurare, aut se purgare cogens: interdum etiam quæstionibus veritatem eruens, ac frequẽtissimè pœnis extraordinarijs eos coercens. Purgatio autem canonica nihil aliud est, quàm de obiecto crimine innocentiæ ostensio. vt Alexand. Theologus, cæteriq́ue definiunt. Alex. Ales. 3 p. q. 45. Membro. 3. & in summis ver. purgatio. Ray. Gofr. Sylvest. & alij.

4 Suspectus de hæresi qui se purgare noluerit, cùm id sibi à iudice fuerit legitimè iniunctum, eo ipso hęreticus esse censetur. Quòd si per annum in eadem pertinacia perstiterit, tunc condemnandus est, legibus ciuilibus, tanquam cõsummatus hęreticus: sed iure pontificum statim puniri potest, vt hæreticus pertinax: nec opus est, vt tam longo tempore punitio suspecti pertinacis differatur. Et hoc iure maiores nostri & nos semper vsi sumus, & excommunicamus. §. adijcimus. de hęret. Auct. Gazaros. ca. cod. tit. c. Tuanos. de cohabi. cleri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& mulierum Innoc. Abb. & cæteri. in. c. cum. P. Manconela. de purgati. canonica.

5 Neq; tantum priuati homines hac purgatione vsi sunt, sed multi etiam pontifices maximi, de grauioribus criminib⁹ infamati, quáuis à nemine iudicari possent, nihilominus ex charitate, ad auferendam subditorum offensionem, dedignati non sunt publicè solenniterque se ipsos nonnunquam purgare. Vt enim beatus Augusti. lib. de bono viduitatis scriptum reliquit: nobis necessaria est vita nostra, alijs fama nostra. Quamobrē Paschalis primus, Damasus, Symachus, & quidam alij pontifices maximi, coram populo solenniter purgati sunt. Et Leo tertius coram Carolo Magno, Gregorius. vij. coram Henrrico. 4. Sixtus. 3. coram Valentiniano. & Pelagius primus coram Narsete publicè quoque purgati fuisse traduntur. Augu. loco citato. c. 22. c. Mandastis. cap. Auditum. 2. quæst. 5. Platina & cęteri authores in annalibus pontificum, Albertus Pighius. lib. 6. Hierar. eccle. cap. 17. Brunus. lib. 4. de hære. c. 11.

6 Cęterùm purgatio canonica indicenda non est, nisi cùm reus publica laborat infamia, & crimen plenè probatum non est: nam si horum alterum desit, non purgatione, sed condemnatione vel absolutione causa peragenda est. c. nos nos inter. ca. si quis de gradu. C. cũ dilectis. de purg. cano. l. qui accusare. C. de eden.

7 Ad hęc, opus etiam est, vt causa & origo infamiæ, nec ab inimicis, vel malevolis, nec ab infamib⁹, aut leuibus hominibus orta sit. Non enim temerè quispiam debet censeri publicè infamatus propter istorum rumores: præsertim cùm apud bonos & graues viros eius existimatio læsa non est. c. cum in iuuentute. c. penul. de purg. canon. c. in cunctis. 11. quęst. 3. ca. inquisitionis. §. vltimo. de accusationi.

8 Solet præterea reus ad purgationem cogi, propter graue scandalũ ab eo malè datum: & propter magnam & publicam infamiam: denique propter vehementem suspicionem ex testium dictis exortam. In summa recto iudicis arbitrio relinquitur (vt Philip. Decius ait) quãdo reis purgatio sit indicenda. cap. inter solicitudines. c, cùm in iuuentute. de purga. canoni. Deci. in ca. Atsi clerici. de iudic. nume. 10.

9 Purgatorum quoque numerus in arbitrio iudicis est: ita tamen vt plures præfiniantur, cùm reus maiore laborat infamia, & grauioribus suspiciõibus vrgetur. Quamobrem legumlatores modò plures modò pauciores expurgatores requirunt: eorum scilicet numerum arbitrio iudicũ relinquẽtes. Quod & Leo papa, quadam in epistola scribit, inter alia dicens: si sacerdos suspectus fuerit, ne in crimine aut suspicione remaneat, cum tribus aut cum quinq; vel septem bonis,

ac vicinis sacerdotibus, vel eo amplius, si suo episcopo visum fuerit, & cum alijs bonis & iustis hominibus, sacramento coram populo super quatuor euangelia dato, se purgatum ecclesię reddat. ca. omnibus. ca. presbyter. 2. q. 5. c. ex tuarum. de purga. can. c. significasti. de adult. c. inquisitionis. §. vltim. de accus.

10 Purgatores autem à iuris canonici conditoribus dicuntur ij, quos 12 Cicero laudatores vocat, si Budæo credimus in forensibus: & legitim⁹ numerus laudatorũ olim erat denarius, vt ex Cicerone constat. Sic enim in Verrem scribit, actione vltima: Primùm vt in iudicijs qui decem laudatores dare nõ potest, melius est ei nullum dare, quàm illum legitimum numerum non explere. Sed fallitur. Budæus, nã laudatores, ij ferè sunt, quos hodie testes probitatis vocamus. Solebant olim accusati viros grauissimos laudatores in suam commendationem producere: quod ex Asconio in oratione pro Marco Scauro cõstat: & Blondus retulit lib. 4. Romæ triumphantis: Pompeius verò interdixit ne qui reorum laudatores haberentur, vt Dion Cassius. li. 40. Rom. histo. author est.

11 Purgatores autem eligi debent, ij qui eandem dignitatem & conditionem habent quam reus ipse: si modo tales inueniri possint. Si verò huiusmodi expurgatores nõ inueniãtur: eligẽdi saltem sunt aliqui viri probi & catholici, qui vitam & mores suspecti, non tam præsenti tempore nouerint, quàm præterito: quique ciues sint, honesti, & existimationis bonæ: vt verisimile sit, eos neque amore, odio, timore, pretio aut prece, verum occultatũros, vel falla dicturos. c. si legitimi. 2. quæst. 4. c. cum. P. Manconela. c. constitutis. c. inter solicitudines. c. cũ dilectus. de purgatio. canonica.

Cęterùm purgationis remediũ, cæcum, fragile ac periculosum admodum est, quippe cùm ex alieno arbitrio pendeat: Ouidius ait.

Conscia mens recti famæ mendacia ridet.

Mox tamen addit.

Sed nos in vitium credula turba sumus.

Quamobrem cogendi nõ sunt ad hanc purgationem, hi qui ex parẽtibus Iudæis aut Mahumetanis nati sunt: eos etenim ad purgationem mittere, nihil est aliud, quàm recta via in ignem mittere. Quis enim de istis non facilè malè opinetur, aut saltem de illorum innocentia non dubitet? Rectius igitur fuerit, abiuratione, tormentis, aut pœnis arbitrarijs eos coercere. Si verò isti ad purgationem fortè condemnati sint, & expurgatores, quales supra diximus, non inuenerint, admittẽdi erunt alij, quanuis æquè idonei non sint, ne prorsus defensionis facultas eis auferatur. ca. cum in iuuẽtute. in fin. de purga. cano. & inibi notãt glo. & interpretes. & Hugo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

go.Laurent.& Archidi.in.c.si legitimi.2.q.4.Ioan.Vincent.Hoſt.& alij relati ab Henrrico & Abbate. in.ca. inter ſolicitudines de purg. can.& glo.vltim.& illic Felin.cap. cum.P.Manconela.de accuſa.

13 Et quanuis acris contentio ſit inter iuriſperitos,de pœna eius qui defecit in purgatione:ea tamen ſententia verior & receptior eſt, vt reus in purgatione deficiens puniendus ſit pœna ordinaria criminis, ac ſi verè conuictus eſſet. Id tamen fieri debet iuxta modum & qualitatem iudicij,quo reus coactus fuit ſe purgare:hoc eſt,vt ſi antecеſſit accuſatio,pœna ordinaria puniatur:ſi verò per denunciationem aut inquiſitionem proceditur pœna ordinaria iudicis arbitrio temperetur.ca. de hoc.de ſimo. c. inquiſitionis in princi.de accuſa.Hoſtien.Henrri. Abba.& cæteri in.ca.inter ſolicitudines de purga.cano. Gofred.Hoſtien.Abb.Ioan.de Anan.& Felin. in.ca.Accedés de accuſati.Angel. & Sylueſt. in ſum. verb. purgatio. Ioan.Bernar.in pra.crim.ca.141.

14 Cùm ergo de crimine hæreſis promotor fiſcalis ſemper accuſer, conſequés eſt,vt qui deficit in purgatione, non ſecus atque conſummatus hæreticus pœna ordinaria puniri debeat.Quod Nicolaus Tudiſcus ait, cæteriq; conſentiunt: & hoc iure vtimur. Abba. in di.c. inter ſolicitudines.col.vltima.

15 Queri autem poteſt, quis dicatur in purgationé deficere? An is qui ab omnibus expurgatoribus derelinquitur? vel qui à maiori parte,an qui à parte minore,vel qui ab vno tãtum? Olim ſanè qui deficiebatur vno duntaxat expurgatore, vt conuictus cõdemnabatur,quia non purgabatur ab omnibus. Sed cùm id periculoſiſſimum eſſet, ac fortè ab omnibus purgatus dici poſſet,qui à maiore parte purgaretur:idcirco receptum eſt, vt eo tẽpore quo numerus expurgatorum definitur,eodem quoque decernatur, vt ſi defecerit in vno, duobus, vel tribus,aut pluribus,pro conuicto hæretico habeatur:vtrũq; enim eadem omnino ratione in arbitrio iudicis eſt.l.quod maior.Ad municipa.l. duo ex tribus.de re.iudi.l.1. de iur. delib. ca.ad abolendam de hęretic.

16 Quæſitum ſcio an is, qui ſe ab hæreſi purgare vult,& in ipſa purgatione ſuccumbit,ſtatim ſit curię ſeculari relinquendus:an pœnitentiam agere volens admittendus ſit? Quod quidem verius eſt, niſi fortè relapſus,vel impœnitens fuerit.Nã ſi is admittendus eſt, cuius hæreſis teſtibus & propria cõfeſſione probatur,vtiq; multò magis illi eccleſiæ beneficium impartiendum eſt, qui præſumpta quadam, ſeu ficta probatione conuincitur.l.filio quẽ pater.de liberi.& poſthu.c. Affert. de præſumptionibus.

17 Fuit olim magna inter peritos diſſenſio, an illa ferenda eſſet conſuetudo, quæ apud multos inquiſitores

ſitores inualuit, vt reus vehemẽter ſuſpectus, prius torqueatur:deinde, ſi nihil cõfeſſus fuerit,vt ſe purgare cogatur:poſt hæc, ſi expurgatus ſit, vt abiurare quoq; teneatur: & tandem poſt abiurationem arbitrarijs etiam pœnis puniatur.Cõ ſuetudinem hanc defendere quidam conabantur, his argumentis. Primo,quia vetuſta eſt, & à multis eruditis iudicibus recepta.Adhoc, quia iuriſperiti quidam id fieri poſſe ſcripſerunt. Præterea exemplo Innocen.3.qui ſuſpectum quendã ab officio ſuſpendere iuſſit, & poſt ſuſpenſionem publicè quoque abiurare. Quidam aiunt in arbitrio iudicis eſſe,vt reum omnibus pœnis ſupraſcriptis coerceat:eo accedente,quod Innoc.& multi alij iuris interpretes aiũt, licere iudici in crimine hæreſis,alijſque ſimilibus delictis, poſt purgationem, damnare reum ad abiurationẽ aliaſque pœnas arbitrarias,propter ſuſpicionem adhuc remanentem. Deinde dicebant, plurimum in eiuſmodi pœnis arbitriũ iudicis poſſe:neque reum illum grauari, qui cùm fortè ſummo iure pœna ordinaria condemnari poſſet: clemẽtia iudicum leuioribus pœnis ſubiiceretur.l.minime.de legi.Cardi. in Clement.1. de vſur.colu.vlt.Franciſ.epiſcopus Squilacen. tract. de fide catholi.c. 31.c.inter ſolicitudines de purg.cano.& illic Innocen.Hoſtien.Ioan. Andr.Anton.Ancharra.& Cardi.

18 Verior tamen,& benignior, & æquior eſt contraria ſententia:quã tunc viri quidam doctiſſimi aſſerebant, quibus ego vehementer aſſentior.Nam illud in cõfeſſo eſt, neminem poſſe ſimul pluribus legibus pro vno crimine condemnari. Non conſurget, inquit, Naum propheta,duplex tribulatio:neque vindicabit dñs bis in idipſum. Neq; pro eodẽ crimine, debet quiſpiã duplici pœna conteri:quod legib⁹ quoque Athenien. iam olim conſtitutum fuit, vt apud Demoſthenem eſt, oratione aduerſus Leptinem.l.ſenatus.de accuſa. cap. Atſi clerici.§. vltim.de iudic. Naum.c. 1.c.ſceleratior.c.ſuntplures.in fine. de pœniten.diſt.3.can.apoſto.25.c. preſbyter. 81.diſti. c. qui d ergo. 23. quæſtio.5.

19 Accedit eodem, quòd ſicut plu ribus actionibus experiri nõ licet, ſed vna illarum eligi debet,non autem omnes cumulari queunt : ſic etiam in criminalibus cauſis, pluribus pœnis ſimul vtẽdum nõ eſt, ſed vna illarum eſt eligenda. Et eò magis,quòd in ciuilibus cauſis parui plærunque refert,vtrùm vna,vel pluribus actionibus experiaris: in criminalibus verò,non poteſt,non referre plurimum vna dũtaxat vel pluribus pœnis puniaris.l.quod in hæredem.§.eligere.de tributo. l. cũ filius.§.varijs.delega.2.l.1.C.de Fur. Bart.& cęteri in.l.3.§.1.de oper.nõ. nũtiatio.l.Abſentem.§. Aduerſus. de pœnis.

20 Tum illud addo, q; vna quęque harum

Universidad de Deusto
Biblioteca

harum pœnarũ efficax est ad quaslibet suspiciones purgandas: vt pro culdubio superuacaneum & iniquum sit, pluribus simul suspectũ reum affligere. Nam qui tormenta vincit, purgat quęcunque indicia: & qui purgationi canonicę satisfacit, absoluendus est, & boni testimonij vir declarandus: neque de his, quę iam purgata sunt remanere sinistra suspicio debet. Et vt Põponius inquit, pœnis legum contenti esse debemus. Barto. & cęteri in, l. vlti. de quęstio. c. 1. 15. q. 5. ca. extuarum. de purgati. can. cap. habet. c. Menam. 2. q. 4. l. si stipulatio facta. ff. de verb. obliga.

21 Ad hęc, si reus euidentioribus suspicionibus vrgetur, potest quęstionis modus augeri: si verò leuiter tortus fuerit, poterit inquęstionem repeti: quòd si purgãdus fuerit, numerus compurgatorum amplior erit: ita vt suspiciones quantumlibet vehementes, vel his remedijs, vel alijs arbitrarijs pœnis legitimè diluãtur. l. quęstionis modum. l. vnius. §. reus de quęstioni. c. inter solicitudines. de pur. can.

22 Præterea iudex non debet plus suspicionibus credere, quàm leges ipsę credunt: nec ei suspectus deinceps reus est habẽdus, vbi iura omnem suspicionem purgatam esse declarant. Deinde, iudex qui tormentis aut purgatione canonica veritatem inquirit, totam probationis fidem in his cõstituere, ac inter culpam & innocentiã æquali animo esse debet. Quemadmodum igitur plenam fidem indicijs habet, cùm reus tormentis crimen confitetur, vel in purgatione succumbit: sic econtrario, credere tenetur eum, qui tormenta vicit, aut legitimè purgatus est, innocentem esse. Idq; eò magis, quò procliuior ad benigniorem partem, & ad absoluendum, quàm ad condemnãdum pronior esse debet. c. iudicet. 3. quęst. 7. l. quęstionis modum. de quęstio. ca. iudicantem. 30. quęst. 5. c. estotè. de reg. iur. l. Absentem. de pœn. l. Arrianus. de actio. & obliga. Aristot. problem. 13. & 15. part. 29. Alciat. lib. 3. pręsumpt. c. 44.

23 Ex his facilè perspici potest, sententiam nostram, ęquam, benignã iustam & veram esse: illam verò consuetudinem crudelem iniustã & laqueis plenam: qua nimirum efficitur vt qui tormenta vicerit, ad purgationem teneatur: & qui legitimè purgatus fuerit, errores & hæreses abiurare cogatur: postremò, vt post tormenta, purgationem, & abiurationem, alijs quoque pœnis arbitrio iudicis coerceatur: quo quid duri?, aut iniquius esse queat? Formido quidem, fouea & laqueus super illos esset, queadmodum Isaias inquit, vt qui fugerit à facie formidinis, cadat in foueam, & qui se explicauerit de fouea teneatur laqueo. Vel sicut apud Hieremiam est, vt qui fugerit à facie pauoris, cadat in foueam: & qui conscenderit de fouea, capiatur laqueo. Esai. 24. Hiere. 48.

24 Neque obstant argumẽta contrariæ opinionis: quia sicuti beatus Cyprianus contra epistolã Stephani scribit: consuetudo sine veritate vetustas erroris est: & prauũ vsum (vt Isidorus in synonymis ait) lex & ratio vincere debet: authoritas autem iuris interpretum, cõtra ius & æquum, parũ efficax, & inanis est. Neque sentẽtiæ nostræ aduersatur epistola decretalis Innocen. 3. quia purgatio illic indicta fuit Senonẽsi Decano, propter vulgatam hæresis infamiam, graue scandalum, & vehementem suspicionem, ex testium dictis exortam: sed in pœnã familiaritatis quam scienter cum hæreticis habuit, quæ legitimè probata erat, suspensus ille fuit ab officio, donec sopiretur scandalum: & coactus præterea fuit abiurare, non quidem illas hęreses, de quarũ suspicione iam purgatus erat, sed familiaritatem duntaxat hęreticorum: quod inibi Nicolaus Tudiscus cordatius cæteris obseruauit. Non igitur lege aut ratione probari poterit, vt post tormẽta, reus purgandus sit, aut post purgationem puniendus. c. consuetudo. 8. dist. c. vsus. cum seq. 11. dist. l. 1. §. sed neq; ex multitudine. C. de vet. iur. enucl. cap. inter solicitudines. de purg. cano. & illic Abb. nu. 3.

25 In causa purgationis canonicæ hoc ordine & ritu procedi solet. Conueniũt in vnum inquisitores, episcopus, aut eius vicarius, & assessores, seu consultores periti, & excussis probationibus, reum condẽnant, vt se purget, septem plus minus testibus: hoc addito, vt si defecerit in vno, duobus, tribus aut pluribus, exinde conuictus plenè de crimine censeatur. Hæc autem sententia reo dicenda est, & ab ea potest prouocare, & post appellationem causa referẽda est ad senatum, nisi fortè friuola fuerit appellatio, quia tunc ei ab inquisitoribus deferendum nõ est, vt generaliter Clemens quartus constituit, & specialiter epistola quadam senatus sanctæ inquisitionis plenius continetur. l. 2. C. de decurio. li. 10. l. 1 de appel. c. cum appellationibus friuolis. de appel. lib. 6.

26 Deinde, si à sententia non fuerit appellatum, vel post appellationẽ sententia confirmata sit, vel appellatio friuola reiecta fuit ab inquisitoribus, tunc reus ad se purgãdum debet nominare tot viros bonos, testes expurgatores, quot in sententia inquisitorum continentur. Illi autem testes vocari seorsum debent ab inquisitorib⁹, & ab eis tria sunt inquirenda. Primum, an reum cognoscant & à quo tempore: secundum, an reus vel eius consanguinei vel affines dederint, aut promiserint, aliquid ipsismet testibus, vt reo fauerent: tertium, an testes ipsi se obtulerint ad reum purgandũ. Quæ omnia quodam instructionum capite plenius cauta sunt.

27 Post hæc, testes omnes conuocantur

Universidad de Deusto
Biblioteca

cãtur in auditorium inquisitorum, & reus ad tribunal ducitur, & ab inquisitoribus interrogatur, an homines illos cognoscat, & an illi sint, quos ipse in testes purgatores nominauit: qui respondere solet, se illos cognoscere, & eosdem esse, quos nominauit. Fiunt autem hęc omnia coram inquisitoribus solis, ac tabellione seu notario, qui literis mãdare singula debet: nec alius quispiam pręsens esse huic purgationi permittendus est: ne ipse quidem vicarius episcopi ordinarij, vt quadã epistola senatus sanctę inquisitionis continetur. confert. ca. 1.15. quęst. 1.

28 Deinde, inquisitor ad expurgatores conuersus, talia dicere solet. Scitote fratres quòd Achacius reus de hoc & illo crimine accusatus, & suspectus est: quamobrem ab ea suspicione se purgare tenetur, & vos nominati estis in testes innocentiæ suę. Tu verò Achaci per Deum & sacrosancta euãgelia responde, an ea crimina commiseris. Et statim reus coram illis iurat, se nihil eorũ dixisse aut fecisse. Deinde reus abire iubetur: & inquisitor interrogat purgatores, an ea omnia probè intellexerint: qui respondent, se intellexisse. Mox testes omnes secedunt: & singulis seorsum vocatis, & ab eis solenni iuramento exacto, quęrit inquisitor, an credant, Achaciũ iurasse verum, vel falsum: & quicquid responderint, à notario fideliter scribendum est. Hactenus de ritu purgationis canonicæ.

29 Origo autem huius purgationis in sacris literis est, vt Alex. theologus ait. Nam in exodo, suspectus de furto iurare tenebatur, quòd nõ extenderit manum in rem proximi sui. Et in Deuteronomio, maior es natu ciuitatis suspectę de homicidio, purgabãt illam dicentes: manus nostrę non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt: propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel: quo peracto auferebatur ab eis reatus sanguinis. Quòd si homicidij & furti suspicio lege diuina purganda erat: quantò id magis fieri oportet, in hæresis & impietatis suspicione? Exod. 22. Deute. 21. Alex. Ales. p. 3. quæst. 45. memb. 3.

30 Illud quoque obseruãdum est, q̃ iuramentum à suspecto, de veritate dicenda pręstari debet: à testibus verò de credulitate. Nec enim aliud ab eis quærendum est, quam quod supra diximus, scilicet, an credant, reum iurasse verum, vel falsum, neque pręterea quicquam: sicuti quodam institutionum capite cauetur. Vbi & illud inquisitoribus pręcipitur, vt ne legant coram expurgatoribus testimonia, quę contra reum dicta & scripta sunt: ne illi ab expurgatione deterreantur. c. quoties. 2. q. 5. c. qnoties de purgat. canoni. quinta instructio. Hispal. c. 8.

Ad

31 Ad postremum, admonemus iterum atque iterum iudices, vt ne temerè, aut facilè quispiam ad purgationem canonicam ab eis condemnetur. Est enim purgatio hæc fragilis & periculosa, cęca & fallax: quippe cùm res, fama, & vita reorũ, ab opinione, arbitrio & credulitate testium expurgatorũ pendeat. Accedit eodem, q̃ ita sunt iam corrupti omnes ferè hominum mores, ita Christiana charitas refrixit, vt vix inueniri queat, qui alterum purgare velit: & qui nõ de quibus suis facilè siniſtram suspicionẽ habeat: & qui res dubias in deteriorẽ partem non interpretetur. Quid? quòd vt succumbat reus, sat est, quòd testes respondeant, se nescire, vel dubitare, vtrùm ille verum vel falsum iurauerit. Quis autem anceps nõ erit, qui sciat, neminem ad purgationem esse damnãdum, qui vehementer suspectus nõ fuerit? Mea igitur sententia, illi tantum se purgare cogendi sunt, quorum fama populo Christiano valde necessaria est, episcopi, scilicet, sacerdotes, prædicatores, & id genus alij. cap. presbyter. 82. dist. cap. presbyter si à plebe. cap. si mala fama. 2. quęstio. 4.

De relapsis.

Titul. LVII.

1 *Relapsi qui dicantur.*
2 *Relapsus dupliciter quispiam dici potest.*
3 *Relapsus secundo modo is est, qui post abiurationem in easdem hæreses incidit,*
4 *Relapsi qui sint.*
5 *Relapsus an sit ille, qui post abiuratas hæreses, de quibus vehemẽter suspectus erat, cum hæreticis communicat.*
6 *Relapsus an iudicandus sit ille, qui post abiuratam aliquã hæresim planè probatã, communicauit cũ ijs, qui alias diuersas hæreses sequebantur.*
7 *Lex pœnalis nõ debet extẽdi ad eũ casũ, in quo non cadẽ võ prorsus inuenitur.*
8 *Relapsus an sit, qui postquã detrusus est in perpetuum carcerem, aufugerit.*
9 *Relapsus cẽsendus est, qui iterum dæmones inuocat, postquã ob vehementem de ea re suspicionem abiurauerat.*
10 *Relapsi pœna.*
11 *Relapsis veniam non esse concedendã ex Gratiani verbis deducitur.*
12 *Peccata in Deũ grauius punire debemus quàm quæ in nos committuntur.*
13 *Hæreticis, etiamsi millies in hæreses labantur, parcendum esse, quidam hæretici contendunt.*
14 *Hæreticis relapsis parcendum non esse probatur.*
15 *Relapsis pœnitẽtibus quæ bona concedat catholica ecclesia, & quæ auferat.*
16 *Relapsis pœnitentibus cur vnctio extrema denegetur.*
17 *Relapsis verè pœnitentibus concedendã esse ecclesiasticam sepulturam, testatur Alfonsus Castrensis.*
18 *Relapsis hæreticis interdum veniam cõcedi posse, sunt qui asserant.*
19 *Relapsus nullus iudicari potest, nisi bis fuerit conuictus de hæresi.*
20 *Conuictus propriè dici non potest, qui spõte crimen confessus est.*
21 *Relapsus hæreticus etiã si se ipsum accusset, & veniã prius petat à iudicibus, quã accusetur ab alijs, puniendus est vt relapsus.*
22 *Relapsis hæreticis cur non parcitur.*
23 *Relapsus audiendus est, cùm de eius scelere non constat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

De relapsis.

1 HAeretici relapsi dicuntur, qui in eãdem hæresim iterũ inciderũt. Quidam autem sunt relapsi manifesti, alij præsumpti: manifesti sunt ij, de quorũ primo & secũdo lapsu legitimis probationibus manifestè constat: præsumpti relapsi sunt, quorum duplex lapsus non planè probatur, sed tamen violẽta iuris præsumptione relapsi esse cẽsentur.

2 Præterea, dupliciter quispiã relapsus dici poterit: & plurimũ refert, an hoc vel illo modo relapsus sit. Est enim aliquis relapsus, & tamen ad pœnitentiam admittitur: sunt & alij relapsi, quibus ignosci non potest. Priori modo relapsi dicuntur, qui in eũdem errorem iterũ atque iterũ labuntur, nulla pœnitentia solemni interueniente. Nam si quis per longum tempus eisdem hæresibus inhęreret, aut in easdem sępissimè incideret, antequã solenniter illas abiuraret, is etsi verè relapsus sit, puniri tamen non deber, tanquam pertinax & insanabilis, si modò veram pœnitentiam agere sit paratus.

3 Altero modo relapsus dicitur, is qui post abiuratas hæreses, iterum in eas incidisse conuincitur: qui quanuis breui tempore fuerit hæreticus, post abiurationem tamen iterum errans in fide, condẽnandus est sine spe veniæ. Ille igitur pontificio iure relapsus hæreticus est, qui post solemnem abiurationem relapsus fuerit: non autem is, qui ante abiurationem, sæpissimè lapsus est. ca. accusatus. c. super eod. de hęretic. lib. 6. Petr. Anchar. in eod. ca. accusatus. nume. 2. Petr. de Palud. in. lib. 4. senten. distin. 13. quęstione. 3. conclusione. 5. Guido Carmeli. in sum. de hęresi. cap. 10. Alfons. Castren. libro. 2. de iust. hęret. pu. cap. 2.

4 Hæreticus quoque relapsus dicitur, qui propter vehementem suspicionem, hęresim aliquam abiurauit: & postea in eandem incidisse conuictus fuerit. Et is item relapsus est, qui propter aliquam hęresim coactus fuit simpliciter, aut generaliter abiurare, & post abiurationem, in quamlibet aliã hęresim relapsus est. Postremò, relapsus hęreticus cẽsetur, q̃ post abiuratas hęreses hęreticos alloquitur, visitat sequitur, aut eis munera mittit, & illis fauet, atq; cõmunicat, ita vt excusari non queat, quin ex approbati erroris consequentia id fecisse intelligatur. c. accusatus in prin. & §. 1. & §. ille quoq;. de hæreti. lib. 6.

5 Ex his quęstio exoritur, an is qui propter vehementem suspicionem abiurauit hęresim, & post hoc hæreticis cõmunicat, eo ipso relapsus hęreticus sit. Quod quidem prima frõte Alexãd. iiij. decreto cõstitutũ esse videtur: sed contraria sententia vera est. Nam vt Alfons. Castrus rectè obseruauit, in illa cõstitutione

ne Alexandri requiritur, vt saltem semel de hęresi relapsi planè in iudicio constet: in specie vero proposita, nũquam de vno aut altero lapsu plena fides iudicibus facta est. Relinquitur ergo, vt solis præsumptionibus, nemo tanquã relapsus condẽnari possit. c. accusatus. §. ille quoq;. de hæret. li. 6. & illic Domi. ca. literas de præsumpt. Alfon. li. 2. de iusta hęreti. puniti. c. 2.

6 Huic affinis illa quęstio est, an is qui abiurauit aliquam hęresim planè in iudicio probatam, & postea communicauit hæreticis, qui alias diuersas hæreses sequebantur, iudicari debeat, esse relapsus? Alfonsus Castrus negat, talem hominẽ esse relapsum: quia in ea specie cessat ratio constitutionis supra memoratę. Non enim censetur ille pristinã hęresim, hoc ipso approbasse: tametsi de alijs hęresibus nouam dederit suspicionem. Igitur legis ratione cessante, legis pœna locũ habere non debet. ca. accusatus. §. ille quoq;. de hæret. lib. 6. c. cũ cessante de accus. Alfon. Cast. supra. di. c. 2.

7 Sed quanuis hęc sententia subtili disputatiõe fortasse subuerti possit, tum quia omnes hęreses cõnexę sunt inuicem & colligatę: tum etiã quia semper omnes simul hæreses abiurari solent: nihilominus tñ verius hoc, & benignius est: ne lex pœnalis extẽdatur ad eũ casum, in quo nõ eadem ratio prorsus inuenitur. l. cum quidam. de lib. & posthu. Bart. & cęteri. in. l. si constã te. & in. l. si vero. §. de viro. soluto. matrimonio.

8 Sunt pręterea qui putant, eum quoq; relapsum hæreticũ esse, qui postquã abiurauit, ac detrusus est in perpetuum carcerẽ, ex vinculis & custodia fugerit: quia de priori lapsu cõuictus fuit, ac de altero lapsu dedit vehementem suspicionẽ. Cæterũ quia nõ sufficit suspicio vehemens, vt quispiã dicatur esse relapsus: nec fuga relapsum facit, sed impœnitentem, vt alibi ostẽdim⁹, istorũ opinio refellẽda & explodẽda est. Abb. in. ca. cũnõ ab homine de iudi. Alf. li. 2. de iust. hę. pu. ca. 2.

9 Ad hęc, is qui dęmones inuocabat, & propter hæresim, aut vehemẽtẽ suspicionẽ coactus fuit solẽniter abiurare: ac deinde iterũ dæmones inuocasse cõuincitur, puniri potest tãq̃ relapsus. Lap⁹ Archi. Domi. & Phil. Frãc. in. c. accusat. §. sane. de hæret. lib. 6. cõfert. ratio textus. in. §. ille quoq; eiusdem. cap.

10 Pœna aũt hęretici relapsi est, vt sine spe venię iudici seculari relinquatur, animaduersiõe iusta puniẽdus. Semel enim tãtũ, hęreticis pœnitẽtibus parcitur: quod iure epõtificio cauetur: & ante multa secula diuinus Plato idipsum prudenter cõstituit. Is enim lib. 10. de legib. sanxit, vt impij pro priori lapsu ad carcerẽ dãnarentur. si verò rursus impietatis crimine cõdemnati essent, morte sine venia plecterẽtur. c. Ad abolendã. de hęre. c. sup eo. eod. tit. lib. 6. Plato. 10. de legib. ppe finem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 Accedit eodē, id quod Gratianus & imperij eius socij cōstituerūt his verbis: remissionē venię crimina, nisi semel cōmissa, non habeāt: nec in eos liberalitatis augustę referatur humanitas, qui impunitatē veteris admissi, nō emēdationi potius, quàm consuetudini deputarunt. Sic etiam durius puniri debent, qui bis aut sæpius vim faciūt, quàm qui semel: & qui seruos fugitiuos sæpè celauerint: & qui in eisdē criminib⁹ pseuerāt. Quod multis quoq; legibus frequētissimè cōstitutū est. l. 3. C. de epis. audiē. l. seruos. C. ad. l. Iul. de vi publi. l. quicūq;. de seru. fugit. l. 1. C. de superexacto. lib. 10 Lucas de pœn. in. l. vlt. de cōmeat. li. 12. Ludoui. Rom. cōs. 236. Felin. in. c. cū contingat. de for. comp. & in. c. Atsi cleric. §. de adulterijs. de iudi. Hippoly. in. l. Maritus. de quæstio. Alciat. in. c. cū non ab homine. de iudic. Casa. in cons. Burgund. rubri. 1. §. quinto.

12 Quę omnia cū iustissimè constituta sint in his criminibus puniendis, quæ aduersus homines perpetrantur: quāto rectius exequenda sunt in eos, qui maiestatem diuinā lędūt? Vt enim Leo magnus in sermone de martyribus inquit: aliud est in Deū peccare, aliud in hominem. Quando enim in nos peccāt homines, si pœnitētibus veniā non indulgeamus, peccatū incurrim⁹: quando aūt aliqui in Deum peccauerint, si sine districtione grādi indulgere voluerim⁹, participes nos in eorum peccatis efficimus.

13 Hęc cùm ita sint, quidā tamen hęretici, qui vellent errare impunè, futilissima ratione aiunt, parcendū hęreticis esse, tametsi sæpe sępius in hæreses quaslibet relabantur: quia ecclesia catholica nemini ad se redeunti gremium claudit. Matth. 18 & Ezechi. 18. &. 33. Cyprianus sermone. de cœna dñi prope finem.

14 Verùm huic argumēto facilè respondetur: q; lōgè alia ratio est fori pœnitentię, q̄ fori exterioris: in illo enim semper locus est pœnitētiæ, ac hæręticis etiā relapsis absolutio salutaris nō denegatur: in hoc verò hęretici relapsi curiæ seculari relinquūtur. c. super eo. de hęre. li. 6. c. de his. de accusa. & illic Feli. & ceteri.

15 Nam bonum spirituale relapsis pœnitentibus ecclesia semper impartit, bona verò tēporalia, idest vitam, famā, & cætera bona iure ac merito adimit. Vt enim Theologi magno cōsensu aiunt, spūale bonū quibuslibet etiā perditissimis semp velle tenemur, tēporale aūt bonū ex officio charitatis non tenemur velle hominibus, nisi in ordine ad salutē ętернā eorū & aliorū. Quāobrem si tale bonū impedit felicitatē æternā alicuius, aut multorū, velle potius tenemur, vt quilibet illo careat, quā vt illud habēs, sibi & ceteris noceat: quia salus æterna pręferenda est bono tēporali: & multorū bonū, bono vni⁹. Iure igitur catholica ecclesia hæreticis relapsis non parcit: quia rēpublicam facilè inficere

cere possunt, & quia signū euidens dederunt inconstantiæ suæ, aduersus fidē orthodoxā. Thom. 22. q. 11. art. vlt. Ricar. in lib. 4. sentent. dist. 3. ar. 5. & ibidem Gabri. quęstio. 2.

16 Relinquitur ergo curię seculari relapsus animaduersione debita puniendus: sed illi verè ad ecclesiam, Deūq; cōuerso, nō denegantur sacramenta pœnitentię & eucharistię: vnctio tñ extrema nō dabitur ei, quia illis tantum dari debet, qui morbo aliquo fatigati, in extremo vitæ discrimine positi sunt. Huc accedit, q; istis ad mortem dānatis nō potest prodesse vnctio extrema ad salutē corporis, qui est alter effectus huius sacramēti. Iacob. 5. c. 1. de sacra. vnctio. c. quęsitū. 13. q. 2. Tho. Perr. de Palu. Almain. & plętiq; alij in. li. 4. sent. dist. 23. c. super eo. de hęre. lib. 6. & illic Ioā. And. Domini. & Ph. Fran.

17 Hoc amplius Alfons. castrē. ait, hæreticis relapsis verè pœnitentib⁹, cōcedendā esse ecclesiasticā sepulturā, perinde ac cæteris catholicis oīb⁹. Quod quidē à iure & cōsuetudine longè est auersum: illorū enim corpora igni cōburēda sūt. Hoc tñ cū eis miti⁹ agitur, quā cū pertinacibus & impœnitētib⁹, q; hi viui in ignē mittūtur: illiverò ante ignem strāgulari solent: quod & humani⁹ est, & ad pœnitentiā ducit. Alfons. lib. 2. de iust. hære. punit. cap. 2. cap. super eo. de hæretici. lib. 6.

18 Sunt aūt qui putāt, relapsis hęreticis interdū veniā cōcedi posse: id est, cū quispiā verè relapsus, necdū accusatus, nec testibus vllis cōuict⁹ secretò inquisitoribus se deferēs, & spōte suos errores cōfessus, flebilis misericordiā petit, parat⁹ quācūq; pœnitentiā subire: tali relapso aiūt, iniūcta graui pœnitētia, mortis pœnā cōdonari posse: quia cessat in eo sinistra illa suspicio, qua relapsi prę sumi solēt fictè cōuersi. Tametsi autē horū sentētia nullo iure probari videatur, magna tñ equitate fortasse defendi potest. Quid? quod neq; is incorrigibilis est, qui sponte crimen fatetur, & veniā errati supplex puro corde precatur: neq; pœna ordinaria puniri debet, qui occultū crimē fatetur, vt alibi diximus. Ioā. lup. senior apud Mōtal. in. l. regia. 1. titu. 36. par. 7. Alber. lib. de agno. assertio. catho. quæst. 25. nume. 25.

19 Accedit eodē, q; Alfons. Castrē. inquit, hominem illū non esse verè relapsum, qui post abiuratā hæresim lapsus est in eādē: si modò spōte sua, & ex vera peccati cognitione, ad inquisitores accedens, & crimen cōfitēs, veniā petat. Quia nullus iudicari potest relapsus nisi bis fuerit cōuict⁹ de hęresi: at ille q spōte sua crimen fatetur, nō est dicendus secundò conuictus: non potest ergo dici relapsus. Quò fit, vt necessario sit ad veniā admittendus, quia non est incorrigibilis. Hæc ille lib. 2. de iust. hæret. puni. c. 2.

20 Hęc Alfōsi sentētia cōuellitur pōt argumentis paulò ante cōmemoratis, & prętерea fulcit⁹ doctrina q̄dā

Universidad de Deusto
Biblioteca

communiter à iurisperitis recepta, qua vulgò aiunt, confessum à conuicto differre, neq; propriè conuictū dici, qui sponte crimē cōfessus est. Vñ illud etiā frequētissimè traditur, mitius agendū esse, cū sponte confesso, quā cū cōuicto. Interpretes oēs in.c. at si clerici. de iudic. & in ca. de hoc de simo. & alibi sæpe.

21 Tametsi aūt hoc æquius & benignius sit, si quis tamen summo iure quæstionem hanc excutere velit, profectò multis iuribus, magnisq; rationibus nō deficietur. Principio enim is de quo agimus, forma & materia, re ipsa, & iure ipso, manifestè relapsus est: qui ergo fieri pōt, vt is non sit cēsendus relapsus, quē verè cōstat, esse relapsum? Deinde, probatio alteri⁹ lapsus nihil cōmune habet cū crimine hominis relapsi: quamobrē æquè relapsus habē dus est, is cui⁹ posterior error, hoc, vel illo modo iudicib⁹ manifestus fuerit. Ad hęc, longè maiorem vim habet cōfessio spōte facta, quā cæterę oēs ꝓbationes, vt alibi dixi. Præterea reus cōuictus quoq; verè appellatur, qui propria cōfessiōe vincitur. Quod si nōnunquā relapsus esse præsumitur, qui de hęresi vehementer suspectus est, quantò magis relapsus erit iudicādus, qui manifestā hęresim iudicibus confessus fuerit. l. qui sententiā. C. de pœn. c. accusa. §. ille quoque. de hęre. lib. 6.

22 Accedit etiā, ꝙ confessus nomine tantū distat à conuicto, re enim ipsa idem omnino sunt: nec enim alia pœna cōfessus, alia conuictus puniri debet, sed eadē vterq; coercendus est, præsertim cū pœna certa legibus præfinita est: quod rectè Philip. Decius obseruauit. Nec illa sola ratio est, qua hęreticis relapsis nō parcitur, quod cēseantur incorrigibiles, sed etiā aliæ: quia grauissimè peccarunt, semel & iterū contra Deum & ecclesiā: & quia nulla spes est constantię illorum: postremo, quia reipublicæ interest, ne talia crimina sint impunita. Vna ergo ratione ex pluribus cessante, nō cessat lex, quę omnibus illis innititur. Quas ob res nisi sententia illa benigna interpretatione iuuetur, opinio hæc stricto iure potior erit: non enim iudex hęretico relapso pœnā cōdonare valet, qui legū custos & minister est, non dñs. Facti quidem quæstio (vt Marcellus iure cōsultus inquit) in arbitrio iudicātis est: pœnę verò persequutio non eius volūtati mādatur, sed legis authoritati reseruatur. Et vt Lactant. firmi. lib. de ira Dei scribit: iudex peccati veniā dare non potest, quia volūtati seruit alienę. Decius in. c. atsi clerici. de iudi. §. Affinitatis instituit. de nupt. l. 1. ad tui pili. Lactātius. de ira Dei. ca. 19.

23 Ad postremū, prætereūdum nō est ꝙ etsi relapso planè cōuicto denegetur omnis audiētia, is tamen, quem nōdum cōstat esse relapsum audiendus omnino est: suā enim innocētiā fortasse probare poterit, ac perspicuè iudicibus persuadere, se nunquam fuisse relapsum: quod quidem iustum & in confesso est c. super eo. de hęreti. lib. 6. Gonsal. de hæret. prauit. quæst. 11. glo. in ca. cupientes. §. quod si per viginti. de electione. libro. 6.

De schismaticis.

1 *Schisma quid significet.*
2 *Schisma soror est hæresis.*
3 *Schisma quàm graue malum sit.*
4 *Schismaticorum tria sunt genera.*
5 *Schismaticorum secundum genus.*
6 *Schismatici secūdi generis parum ab hæreticis distant.*
7 *Schismatici eisdem ferè pœnis coercentur, quibus hæretici.*
8 *Schismaticorum communicationem fugere debent catholici.*
9 *Schismaticorum tertium genus.*
10 *Theodosij & Valenti. lex de schismaticis & hæreticis à communione catholicorum expellendis.*
11 *Christus multis in locis nobis præcipit, vt vnum simus.*
12 *Hæretici recentes non vnum sunt, sed variis sectis & opinionibus se addicunt.*
13 *Hæreticorum dissidia & variæ opiniones inter se.*
14 *Hæreticos quàm æquum sit punire.*

Titul. LVIII.

1 Schisma græcū nomē est, latinè scissurā sonat. verùm apud Christianos infame nomen est, significans illicitā discessionē ab ecclesiæ vnitate. Vnde schismatici dicūtur, qui ab obedientia pōtificis maximi se ipsos iniquè separant, & ab ecclesię catholicę vnitate discedūt. ca. schisma. 24. q. 1. Alex. Alex. 2. p. q. 182. Tho. 2. 2. q. 39. Ioā. Torquem. lib. 4. de eccl. part. 1. cap. 1.

2 Est aūt schisma soror hęresis, nō qualiscunque, sed vtrinque coniūcta. Hę sanè sunt sorores illę peccatricis Hierusalē, quarum propheta Ezechiel meminit, quemadmodū Origen. elegāter explicat, inter alia dicēs: vbi schismata, ibi hæreses, ibi dissensiones: aut enim incomitatū nō venit schisma, aut absq; peiore se comite diu nō subsistit. Et beat⁹ Hieronym⁹ in epistolā Pauli ad Titum, inter hęresim & schisma hoc interesse arbitratur, ꝙ hæresis peruersum dogma habeat: schisma verò post episcopalē discessionem ab ecclesia pariter separat. Quod quidē in principio aliqua ex parte intelligi potest diuersum: cęterū nullum schisma non sibi aliquā hęresim cōfingit, vt rectè ab ecclesia recessisse videatur. ca. inter hæresim. 24. q. 3. Origę. in Ezech. hom. 9.

3 Schisma summū malum est, & seuerius olim ab ipso Deo punitū, quā parricidium, & grauius quàm idololatria: sicuti docet Optat⁹ episcopus Mileuitanus, lib. 1. aduersus Parmenianū. Dathā enim & Abiron cū suis omnibus dehiscēs terra viuos absorbuit. Chore quoq; cū ducentis quinquaginta viris cœlestis flamma vindex deuorauit. Tātopere Israeli indignatus est dominus, quia se diuiserunt à domo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dauid, & relictis Hierosolymis (vbi erat cathedra illa Mosayca) secesserunt in Samariam: vt demolitus sit eos, dederitque in direptionem, ac planè abiecerit à facie sua: neq; enim talis erat schismatis culpa, vt veniam mereretur. Mandata est terræ fames (inquit Optatus) & statim fauces suas in populi diuisores aperuit. Intra momenti spatium ad eos transglutiendos terra patuit, rapuit, clausa est. Et ne beneficium de mortis compendio consequi videretur, dum non essent digni viuere, eis neq; mori cõcessum est: tartareo carcere subitò clausi, ante sunt sepulti, quàm mortui. Præterea plurima, fastidij vitandi causa, quæ Irẽneus Cyprianus, alijque multi, in eandem sentẽtiam literis commendarunt. Num. 16. Irẽneus lib. 4. aduersus hæreses cap. 62. Cyprian. tract. de simplici. prælat. Ioã. Torquem. lib. 4. de ecclesia. part. 1. cap. 5. Faber in malleo. contra Lutherum tract. 6. tex. 8. Albert. Campen. in fine. lib. vltim. de Hierarch. ecclesiast. Contra. Brunus. lib. 5. de hæreti. capit. 18.

4 Schismaticorũ autem tria sunt genera: primum, eorum qui consummati hæretici sunt: alterum aliorum, qui hęreticis confines sunt tertium orthodoxorum, qui longè ab hæreticis distant. Primi sunt qui non solum à summo põtifice, & ab ecclesiæ vnitate discedunt, sed id etiam licere credũt, vel putantes nõ esse vnitatem in ecclesia catholica, vel certè credentes, non esse obediẽdum summo ecclesię pastori. De his autem nihil attinet plura in prę sentia dicere, quia meri hæretici sunt, & eò quidem cęteris hęreticis deteriores, quò maiorem fidei catholicę diuisionem, & vnitati ecclesiasticę addunt scissuram & offensionem. Ioan. Torquema. lib. 4. de eccles. part. 1. cap. 4. Brun. lib. 1. de hęreti. c. 16. & lib. 1. de sedit. c. 3.

5 Alij sunt schismatici, hæreticis confines, qui nondum in aliquam aliam hęresim inciderunt, sed tantummodo ab vnitate ecclesiæ, ac summi pontificis obedientia discedunt. De quibus loquens di. Hieronymus inquit: separãt deceptam multitudinem ab ecclesia Dei, & rudes animas abrumpunt & diuidunt: tamen hoc nõ faciunt credulitate, qua hæretici deceptos quosque trucidant, sed in eadem regula fidei permanentes, dilatare cupiũt terminos suos, & nomen glorię in posteros mittere. Beatus quoque Augustinus cõtra Faustum de eodem schismate scribens ait. Schisma est, eadem opinantem, ac eodẽ ritu colentem, quo cæteri, solo congregationis delectari dissidio. Et libro, de fide. & symbolo. Schismatici dissensionibus suis á fraterna charitate dissoluunt, quãuis ea credant, quæ credimus. quod & Cyprianus & alij consentiunt. c. denique. 7. quęstio. 1. Hieron. y. in epistolam Amos. cap. 1.

6 Hi autem schismatici parum ab hęre

hæreticis distãt, nam etsi Christianos se esse mentiantur, re tamẽ ipsa palam ostendunt, se credere, ꝙ extra ecclesiã sit salus: ꝙ summo pontifici non est parendũ: ꝙ scindi potest vnitas ecclesię: ꝙ extra ecclesiã sunt vera sacramenta: & alia præterea multa erronea, hæretica, & impia: quæ quidem omne schisma sequuntur: vt meritò Clemẽs quintus dixerit, inueteratum schisma, hæresim esse. extrauaga. Ad certitudinem. de sentent. excom. ca. Pudenda. c. schisma. 24. q. 1. Ioan. lup. de iure Nauarræ. par. 5. §. 7.

7 Hinc est ꝙ schismatici eisdem ferè pœnis coercendi sunt, quibus hæretici puniũtur. Nam & ipso iure sunt excommunicati, & ecclesiastica potestate, atq; omni dignitate priuantur, & omnia eorum bona publicantur. ca. 2. de schismat. c. de liguribus. 23. q. 5. c. in nomine. 23 disti. ca. didicimus. 24. q. 1. cap. 1. de schisma. lib. 6. Ioan. Bern. in pract. cap. 105.

8 Præterea catholici schismaticorum communicationem diffugere debent: eosque propter schisma iustè debellare possunt: & iudices ecclesiastici & seculares eos punire tenentur tanquam hæreticos, aut certè tanquam vehementer suspectos. Cęterùm si ad ecclesię vnitatẽ puro corde redierint, benignè admittendi sunt, schismate prius abiurato. cap. clericus. 24. q 3. c. quoties. 1. q. 7. Alex. Ales. 2. par. quæst. 182. Ioan. Torquema. lib. 4. de eccl. part. prima. c. 8. & 15. Ioannes lupus de iure Nauarrę. parte. quarta.

9 Alij sunt schismatici, qui nec hęretici sunt, neq; in pœnam aliquã iuris incurrunt, quia iustam excusationem habent, & culpa carent. Hi sunt qui probabili, aut insuperabili ignorãtia ducti putant aliquẽ esse summum pontificem, qui rectè electus non est: quod tunc euenire solet, cùm propter ambiguam electionem duo, aut plures de pontificatu contendunt, & aliqui bona fidei, quendam illorum pro vero pontifice habent, qui tamen iustè electus non est. Nam etsi credere teneamur, verum Petri successorem, ecclesię catholicę supremum principem esse: non tamẽ tenemur eadem fide credere, hunc vel illum esse verum Petri successorem, quãdo magna probabilitate dubitatur an ille sit rectè electus. Nec enim ad fidem catholicam pertinent, ea quæ ex dubio facto pendẽt: sed quę ex certo iure nascuntur. Vide Gersonem, tract. de modo habendi se tempore schismatis & iterũ sermo. de Angel. part. 2. Ioan. Torquemada. li. 4. de eccles. par. 1. ca. 14. Frãc. Picum. libr. de fide, theoremate. 17. Aluarum Pelagium. lib. 1. de planctu. ecclesiæ. articu. 65. Alfons. lib. 1. aduers. hęreses. cap. 9. Iacobatium. lib. 7. de concilio. arti. 1.

10 Extat in codice Theodosiano, sub titulo de his qui super religione contẽdunt, lex Theodosij & Valenti. his ipsis verbis. Manichęos,

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæreticos, Schismaticos, Mathematicos, omnemque sectam catholicis inimicam, ab ipso aspectu vrbis Romæ exterminari præcipim⁹: vt ne presentiæ criminosorum cõtagione fœdẽtur. Circa hos autem maximè exercenda commonitio est, qui prauis suasionibus à venerabilis Papę sese communione suspendũt, quorum schismate plebs etiam reliqua vitiatur. His conuentione premissa viginti dierum cõdonauimus inducias: intra quos, ni si ad communionis redierint vnitatem, expulsi vsque ad centesimũ lapidem, solitudine, quam eligunt macerẽtur. l. quinquagesimatertia.

11 Christus Deus noster apud Ioãnem cap. 17. enixè patrem pro nobis rogat, vt vnum simus. Pater sancte, serua eos (inquit) in nomine tuo, vt sint vnum sicut & nos. Et paulò post: & ego claritatem, quã tu dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnũ sicut & nos vnum sumus. Et Paul. apostol. prioris epistolæ ad Corint. c. 1. Obsecro autem vos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadẽ sententia. Et ad Ephesi. ca. 4. Obsecro vos vt dignè ambuletis, vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, soliciti seruare vnitatẽ spiritus in vinculo pacis.

12 Nouelli autem hæretici hisce tẽporibus neque vnum sunt, neque Dei claritatem habent, neque permanent in eodem sensu & eadem sententia: nec seruant vnitatem spiritus in vinculo pacis, nec idipsum dicunt omnes, sed sunt inter eos schismata: ita vt vel in vna domo, varias fides inuenias: dũ aliud maritus, aliud vxor, aliud liberi, aliud credit familia. Fredericus quidem Staphilus triginta quatuor sectas discipulorum Lutheri enumerat: & plures quoque retulit Osius. lib. 1. aduersus prologomena Brentij. Neq; dubitari potest, quin propediem innumerabiles alias inuẽturi & excitaturi sint: tam varij, diuersi, & multiformes sunt. Quo vel solo patet, eos omnes in magna religionis confusione versari, & spiritu caliginis agitari.

13 Tales sunt omnes hæretici (vt, inquit, Irẽneus. lib. 5.) & qui se plus aliquid præter veritatem inuenire putant, variè & multiformiter imbecille facientes iter, de eisdẽ nõ semper easdem sententias habentes, veluti cęci à cęcis circunducũtur. Et Tertuli. lib. de præscrip. Vnde autem extranei & inimici apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinę, quam vnusquisque de suo arbitrio aduersus apostolos aut protulit, aut recepit? Et Athanasi⁹ in decretis synodi Ephesinę, homines duplici animo, & instabiles in omnibus vijs suis, nec eandem habentes sententiam, sed nunc in hanc, nunc in illam sese vertentes: & nũc quidem probantes quod dicunt, mox

mox verò vituperantes, quod paulò ante laudauerũt. Et Hilarius. lib. 7. de trini. ait, hæreticorum esse incerta omnia & vana, inuicem dissidere, non eadem de eisdem dicere, semetipsos arguere, de eisdẽ verbis non consentientes differẽtia dicere, in idem tamen blasphemiæ concurrere propositũ. Et Epiphanius lib. 3. quando aliquos ex illis interrogaueris, omnes sanè diuersum respondent. & Augustinus in epistolam Ioan. tract. 7. Tollis te ab vnitate orbis, diuidis ecclesiam per schismata, corpus Christi dila-

14 In hos igitur fanaticos impios, qui diuina omnia contaminare conantur, insurgant leges igne vltore. Pellantur Hispania pestiferi hæretici: qui omnem disciplinam veterem, quam spiritus sanctus docuit, quam tot maiorum ætates, tantus gentiũ cõsensus, tot præclari, & omni sanctitatis atque doctrinæ laude florẽtes homines tradiderũt, ex vera illa Christianæ reipublicę gubernãdę ratione, in perturbationẽ rerũ omniũ, & plusquã babylonicã confusionẽ coniiciunt.

De scripturis diuinis. Titul. LIX.

1 *Scripturas diuinas veraces esse, credere debet quicunque catholicus.*
2 *Scripturas diuinas adulterare solent impijssimi hæretici.*
3 *Libri, quos impij hæretici reijciunt, pro sacris habendi sunt.*
4 *Scripturam diuinam à suo tantum Luthero fuisse intellectam, sceleratissimi Lutherani impijssimè asserunt.*
5 *Scripturam diuinam quilibet de plebe & idiota interpretari audet apud Lutheranos.*
6 *Lutherani quomodo interpretentur scripturas sacras.*
7 *Hæretici noui aiunt, nihil esse credendũ quod in sacris scripturis non sit expressum.*
8 *Scripturas sacras perperam & obliquè in confirmationem suarum hæresum adducere solent hæretici.*
9 *Scripturæ verbis passim abutuntur hæretici.*
10 *Hæretici, quorum nullus est, qui sacræ paginæ testimonijs suos errores non tueatur, diabolum patrem suũ in hoc imitantur.*
11 *Disputandum quomodo sit cum hæretico.*
12 *Scripturæ diuinæ intelligentia vnde sumenda.*
13 *Scripturam sacram in aliũ sensum, quàm solet ecclesia catholica, interpretari prohibet tridentina synodus.*
14 *Hæretici, cùm euangelicos se esse glorientur, euangelij verba ad confirmanda nefaria dogmata perperam interpretantur.*
15 *Scripta sacra viri docti & pij frequenter legere debent.*
16 *Scripturæ sacræ verba ad profanas res non esse detorquenda, cauetur in. 4. sessione concilij Tridentini.*
17 *Scripturas sacras qui profanis rebus admiscent, grauissimè à Deo puniri solent.*
18 *Garcias sanctius poeta celeberrimus in furorem versus est, quod Iobi lectiones profanis amoribus acommodauerit.*

Primus

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 PRimus gradus veritatū credendarum in religione Christiana, est canon toti⁹ sacrę scripturę, & singulorum quę in eo sensu literario tradūtur. Ad fidem enim catholicam in primis pertinet, credere, scripturas diuinas veraces esse, quippe quas Deus ipse manib⁹ sanctorum virorū scripsit. Qui verò id inficiabitur, apostata quidē, & nihil minus, quàm Christianus erit. Orig.lib.4.de princ. Euseb. li.8.de prępa.euāgel.ca.1. Gersō.in declarat.veritatū credend. Aug.lib.11.cōtra Faustum.c.ego solis.dist.9.

2 Quum autem sacrarum literarum non solùm sententias, sed etiā ipsam formam loquendi & ordinem, imò literas, ac literarum apices, dignum sit, tanquam res numine plenas venerari & amplecti, hęretici pessimi sunt, qui tōtos interdum libros, interdum partes quasdam resecant, quia excogitatis à se nouis dogmatib⁹, eas potissimum vident reluctari. Quod olim Marcion & Basilides, hodie autem Lutherus, Caluinus, & pleriq; omnes impij faciunt. Hierony. in proœm. in epistolam Paul. ad Titum. Chrysost. in euang. Ioan. homil. 35. & Nicephor. lib. 4. eccles. histo. cap. 21. & cap. 28. Hermas libro. 8. de instaurā religione capite. 1.

3 Sed hi libri, quos hæretici homines impia temeritate reiiciunt, pro sacris, & afflatu diuino conscriptis habēdi ac venerādi sunt. Eos enim colūna veritatis ecclesia, vt sacros agnouit atque probauit. Apostolicano. vlt. Hieron. in prefati. ad lib. 1. reg. Innocen. 1. epistola ad Exuperium. August. lib. 2. de doctri. Christi. c. 8. Damascen. lib. 4. de fid. Ortho. Isidor. lib. 6. etymo. cap 2. concil. Laodicen. ca. 59. conci. 3. cartha. ca. 47. concil. Triden. sess. 4. Nicepho. lib. 2. ca. penul. cum seq. Driedo. li. 1. de dogmat. eccles. Hermas lib. 8. de instau. religio. Couarrub. li. 4. resoluti. cap. 14. Lindanus. lib. 3. Panopliæ euāgelicę cap. 3. & deinceps. Canus. li. 2. de locis theologi. cap. 9. noster Medina lib. 6. de recta in Deum fide, qui est omnino legendus.

4 Aiunt insanissimi hæretici, scripturam diuinam esse facilem intellectu, & tamē à nemine fuisse intellectam vsq; ad Lutherum. In quo vt in plerisque alijs, helleboro magis, quàm confutatione digni sunt. Inde fit vt apud istos hęreticos, fullones, cerdones, sutores, & id genus cæteri, stupidi homines atque deliri, idonei sint concionatores, & impiorum dogmatum doctores, vt dignū sit patella operculum: similes quidem Vranio illi cuius meminit eleganter Agathius lib. 2. historiarum: & tamen eorum deliramenta ecclesię catholicæ anteponunt, vt & magistri atque discipuli prorsus sint inexcusabiles. Denulla re audet pronuntiare nisi doctus, exercitatus, & prudēs: de

de religione autē quilibet, qui neq; scientiam habet neque spiritum.

5 Idque est quod olim diuus Hieronym⁹ querebatur, in epistola ad Paulinum. Agricolæ, inquit, & cęmētarij, fabri metallorum, lignorumue cæsores, lanarij quoque & fullones, & cęteri, qui variā supellectilē & vilia opuscula fabricantur, absque doctore non possunt esse, quod cupiunt: sola scripturarū ars est, quam sibi omnes passim vendicant: hāc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hāc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequàm discant. Quod August. fere repetit lib. de vtilit. creden. cap. 17. Addo Ciceronem li. 6. epistola. 120. De obscuritate scripturę diuinæ multa noster Medina. li. 7. de recta in Deū fide. ca. 2. cū seq.

6 Pestiferi huius temporis hęretici dedignantur, verum euangelij sensum ab ipsis apostolorum temporibus huc vsque in ecclesia obseruatum, sequi, volētes potius errorum esse magistri, quàm discipuli veritatis: catholici contra: non enim ex nostra pręsumptione scripturarū sensum accipimus, sed ex ipsa ecclesia, columna & firmamento veritatis: quemadmodum sapientissimos atque sanctissimos maiores nostros fecisse & præcepisse memorię proditum est. Clemens lib. 2. & lib. 10. recognitionum. Irēneus. lib. 4. cap. 45. Hierony. in prolog. super lib. Paralipo. & in epistolam Pauli ad Ephes. & in epitaphio Paulę ad Eustochium. August. lib. de moribus. eccl. cap. 1. Leo ad Flauian. epistol. 10. Vincent. Lirinen. lib. aduersus hęreses à principio. Rufi. lib 11. eccles. historię cap. 9. Theodoritus lib. 1. tripart. cap. 14. ca. relatum. 37. distin. ca. quid autem. 24. q. 3.

7 Illud verò, quod noui hæretici aiunt, nihil esse credendum, quod in scripturis diuinis non sit expressum, non modò impium est, sed etiam prorsus insanum. Neq; enim symbolum apostolorum, quod isti recipiunt, in scripturis expressum est: & passim hæretici ipsi ad ecclesię traditiones vel inuiti confugiūt. Sed hanc demētiam impiam multi viri docti planissimè confutarūt, & nouissimè Hosius. lib. de expresso Dei verbo. & Lindanus. lib. 1. Panoplię euangelicæ. & libro vltimo.

8 Nec miretur, nec decipiatur aliquis, si hæreticum viderit scripturæ verba resonantem: is enim fuit ab initio, eritque semper mos hęreticorum omnium, quod sanctissimi quique & antiquissimi maiores nostri obseruarunt. Irēneus lib. 5. aduers. hęres. inquit, omnes hęretici mendaciū absconditi per scripturas. Epiphanius, hæretici ferè omnes, de purissimo scripturarum fonte assumentes testimonia, simplicitatem sermonis ecclesiastici, id volunt significare, quod ipsi sentiunt. Hilarius ad Cōstantium imperatorem, memēto neminem hęreticorum esse, qui non secundum scripturas prędicare ea, quib⁹ blasphemat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

phemat, mentiatur. Ambr. in epistolam Pauli ad Titum: hęretici hi sunt qui per verba legis, legem impugnant. Hierony. aduersus. Luciferianos: nec sibi blandiantur, si de scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt: cùm & diabolus de scripturis aliqua sit loquutus, & scripturæ non in legẽdo consistant, sed in intelligẽdo. Et ne longum fiat, Aug. lib. quæst. ait: nõ potest error oriri palliatus nomine Christiano, nisi de scripturis malè intellectis: sic enim à principio nascentis ecclesiæ, vsque ad seculum nostrum factum esse cõperimus. Nam & beatus Petrus testatur, paulinas epistolas ab aliquibus perperam intellectas fuisse, qui eas in suũ errorem detorquere conabantur. hæc ille lib. 83 quæstionum ca. hæresis. 24. quęst. 3.

9 Nihil ergo magni faciunt nouitij hæretici, cùm ad persuadenda peregrina & impia dogmata, scripturæ verbis passim abutuntur. Arrius pro sua hęresi quadraginta testimonia diuinæ scripturę proferebat. Et Nestorius pro sua impietate, sexaginta. Sed audi Originem in Ezechielẽ: cùm hęretici ex dogmatibus falsis volẽtes assumere defensionem, dicunt, scriptum est in propheta: testatur Moyses: loquitur apostolus: quid aliud faciũt quam accipientes panes veritatis, proponunt eos simulachris, quæ ipsi fingunt. Quod & alibi renouat Origen. in Ezechiel. homili. 7. & in Lucam. homil. 31. Epiphani. in. 7. synodo generali tomo. quarto.

10 In hoc autem, vt inc æteris ferè omnibus, imitantur hęretici patrẽ suum diabolum, qui Christum dominum tentans, post alia dixit: si filius Dei es, mitte te deorsum, scriptũ est enim, quia angelis suis mãdauit de tẽ, &c. Sic nunc hęretici dicunt catholico: si filius Dei esse vis, & regnum cęlorum facilè cõsequi, sola fide viua, spretis bonis operibus, mitte te deorsum: demitte te ex arce catholicę ecclesię, & nostras adinuẽtiones sequere. Quòd si fortè interroges, vnde tibi probent, id quod aiunt, verum esse: statim illi: scriptum est enim: & cõtinuo mille testimonia proferunt, de lege, de psalmis, de prophetis, de apostolis, de euangelistis, quibus malo more interpretatis, ex arce ecclesię in hęresis barathrũ infœlix anima præcipitetur. Vide Vincentiũ lirinensem. lib. aduersus hęreses. Hosium libro, de expresso Dei verbo.

11 Cùm autem hęretici verum scripturę sensum peruertere soleãt, nõ est vllo pacto solis scripturis cũ eis disputandum. Nam vt inquit Tertulianus, lib. de præscript. aduersus hęreticos, quãtumuis sit aliquis in scripturis exercitatus, cum hęreticis disputatione congrediens, nihil proficiet, neque ipsis, neq; audientibus orthodoxis. Quoniam siue defenderis tu quid, siue negaueris: scripturas veluti lesbię ędificationis plumbeam quãdam regulam, ingenij

ingenij versutia in contrarium sibi accommodabũt. Quòd si dixeris, vim afferri scripturis, & incõgrua eas expositione torqueri, idem occlamabunt tibi: à se, videlicet, veritatem earundem stare, à te verò adulterari eisdem: æquia enim est pars vtriuq; negandi & affirmãdi. Non est ergo in scripturis aduersus hęreticos cõstituendum certamẽ, in quibus aut incerta, aut parũ certa est victoria.

12 Intelligentia verò scripturę diuinæ sumenda est ab ecclesia catholica, quæ neque fallere potest, neq; falli: & quę, vt ait Iręneus, vbique prædicat veritatem. Et in concilio Mileuitano. cap. 2. decreuerunt patres, non aliter intelligenda esse verba sacrę scripturę, nisi quemadmodum, ecclesia catholica semper intellexit. Et hęc veritas omniũ Christianorum consensu ab exordio religionis nostrę huc vsque recepta est. Iręneus. lib. 3. aduers. hæres. cap. 40. & lib 4. ca. 43. & 45. Origen. in Matthę. homil. 29. Vincent. Lirinẽ. libro. aduers. hæres. Leo magnus. epistola. 40. & noster Ayala. lib. de traditionibus. assertione quinta.

13 Tum illud addo, quod in Tridẽtina synodo constituerunt patres, his verbis. Ad coẽrcenda petulentia ingenia, decreuit hæc sancta synodus, vt nemo suæ prudentię innixus in rebus fidei, & morum, ad ędificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacrã scripturam ad suos sensus contorqueat: aut cõtra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione sanctarum scripturarum, aut etiam contra vnanimem consensum patrum, ipsam scripturam sacram interpretari audeat. Qui cõtrauenerint, per ordinarios declarentur, & pœnis à iure statuis puniantur. sessione quarta.

41 Et quanuis hæc ita sint, hæretici tamen huius temporis, omni fallacia pleni, scripturas diuinas pro sua libidine, impijs interpretationibus ad confirmanda nefaria dogmata, contra clarissima euangelij verba passim detorquent: & nihilosecius (si diuis placet) euangelici dici volunt, Manichęis quidem omnino similes, quibus diuus ille August. prudentissimè dixit: qui in euangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potius, quã euangelio creditis. li. 17. contra Faustum cap. 3.

15 Postremò, viri docti & pij scripta sacra frequenter legere debent: nam vt idem Augustinus ait, quicquid homo extra didicerit, si noxium est, ibi damnatur: si vtile est, ibi inuenitur. Et beatus Isidorus inquit, cum oramus, ipsi cum Deo loquimur: cum verò legimus, Deus nobiscum loquitur. Et Ioan. ille Chrysostomus, concione. 3. de Lazaro. fieri non potest, vt quisquam salutẽ assequatur, ni perpetuo versetur in lectione spirituali. Et paulò post. Vbicunque fuerint libri spirituales,

Universidad de Deusto
Biblioteca

rituales, illinc omnis expellitur vis diabolica, multaque in habitantibus accedit consolatio: quandoquidem ipse etiam per se librorum aspect⁹ segniores nos reddit ad peccandum. Quòd si accesserit diligẽs lectio, non aliter quam in sacris adytis rebus diuinis vacans anima, sic repurgatur meliorq; redditur, Deo cum ipsa per illas scripturas loquente. Aug. lib. 2. de doct. Chri. c. vlt & ad fratres in Eremo. sermo. 38. & 56. Isidorus lib. 1. de sum. bono. c. 18. & lib. 3. ca. 8. cum seq. Basili. epistola. 1. Chryso. in Genes. hom. 29. & 35. in Matth: homil. 2. & 4. in acta apostolorum homil. 19: & de pœnitentia. homi. 7. Cassianus coll. 8. ca. 3. & deinceps. Damascen. lib. 4. orthodo. fidei. ca. 18. Bernardus in scala claustralium.

16 Illud autem præterire non possum, q⁹ in quarta sessione concilij Tridentini decreuerunt patres, his verbis. Post hęc, temeritatem illam reprimere volens, qua ad profana quæque conuertũtur, & verba torquentur, & sententiæ sacræ scripturę, ad scurrilia, scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias, & diabolicas incãtationes, diuinationes, sortes, libellos etiam famosos, mandat & præcipit, ad tollendam huiusmodi irreuerentiam & contemptum, ne de cætero quisquam, quomodo libet verba sacræ scripturæ ad hęc & similia audeat vsurpare: & vt omnes eius generis corruptores, temeratores, & violatores verbi Dei, iuris & arbitrij pœnis per episcopos
17 coerceantur. anno. 1546.

Hoc quoq; notatione dignum est, quòd Iosephus memorat lib. 12. antiquitatũ Iudaicarũ. c. 2. Rex Ptolemęus videns septuaginta interpretum translationem in publicũ cessisse cõmodum, multum gauisus est: cœpitque de ea re conferre cum Demetrio, rogãs quî factum sit, vt tam admirandarum legum, neque historicus vllus, neque poëta mentionem fecerit. Tum Demetrius respondit: neminem ausum eam attingere, quam constaret diuinam esse, & omni veneratione dignissimam: & punitos esse quosdam à cælesti numine, qui illã temerè attrectare non sint veriti. Theopompum enim volẽtem inde quędam suis scriptis inserere, mente motum fuisse diebus triginta, & per interualla insanię, precibus Deum placasse, facilè coniiciẽtem, quę morbi causa fuerit, atque etiam in somnijs admonitum, hæc ideo pati, q⁹ fuisset circa res diuinas curiosior, easque voluisset proferre profanis hominibus: quare cùm à cœpto destitisset, sanam mentem ei fuisse redditam. Theodetę etiam poëtę, cùm in quadam tragœdia vellet aliquid è sacris libris admiscere, oculos glaucomate suffusos caligasse: & cùm erratum agnouisset, exorato Deo, redditam aciem.
18

Simile quippiam temporibus nostris contigisse scimus. Nã Gar-

cias ille Sancius Pacensis, idiomate Hispano poëta celeberrimus, dũ furori poëtico nimiũ indulgeret, ac sacras Iobi lectiones profanis amoribus accommodare tentaret, iustissimo Dei iudicio, mente lapsus est: atque eius insaniam, ob eã causam obuenisse vniuersa Hispania palâm professa est.

De sententijs.

1 *Sententias per alios proferre possunt inquisitores.*
2 *Sententia condemnatoria quomodo formanda sit ab inquisitoribus.*
3 *Sententia condemnatoria continere debet tempus ex quo reus in hæresim incidit.*
4 *Sententia qua in hæresim lapsi ecclesiæ reconciliantur, non debet continere, illos esse aut fuisse hæreticos, vt nonnulli asserunt.*
5 *Sententia qua in hæresim lapsi ecclesiæ reconciliantur, debet continere illos hæreticos fuisse.*
6 *Sententia condemnatoria quid continere debeat.* 2
7 *Sententiæ forma contra relapsum vnde sumi possit.*
8 *Sententia reconciliationis iam latæ, quomodo iterum examinari possit reus.*
9 *Sententia reconciliationis sine magis interlocutoria, quàm definitiua*
10 *Sententia quomodo ferenda est, cùm inquisitores dissentiunt.*
11 *Sententiæ cùm publicè proferuntur aduersus hæreticos, quis ordo in illis seruari soleat.*

Titul. LX.

1 Omnes iudices recitare sententias ex libello, seu breuiculo tenentur: neque debent id per alios facere, excepto si sint illustres, vel illustrem administrationem gerant. Quamobrem cùm inquisitores causam fidei plusquam illustrem tractent, sententias per alios proferre possunt: quod quidem fieri debet coram clero & populo ad institutionem & documentum atque terrorem: & ita Hispanorum moribus iam olim receptum est. l. 2. C. de sentent. sine. peric. recit. Domini. & Philip. Frãcus. in cap. vt commissi. de hæreti. lib. 6. Conrad. Brunus libro. 4. de hęret. cap. 10.

Inquisitione autem criminis & totius causæ diligenti examinatione contra reum facta, inquisitores cum episcopo vel eius vicario, & cum peritorum consilio, de sententia deliberabunt: vt reus vel condemnetur, si confessus aut conuictus fuerit, vel absoluatur, si de innocentia eius constiterit. Sententia igitur condemnatoria, ita formabitur, vt in ea primum qualitas doctrinæ & dogmatum ab ipso reo assertorum declaretur, deinde diligens criminum inuestigatio, citationes, admonitiones, confessiones, legitimæ probationes, & datę ad pœnitentiam dilationes: ad hæc in erroribus suis obduratus animus, & pertinax perseuerantia, & reliqua omnia, quę ad iustum processum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra ipsum institutum & obseruatum, pertinent, enumerentur. Quibus omnibus ex ordine narratis, postremò pro qualitate criminis secũdum regulas ecclesiasticas subiungatur ipsa sententię dispositio, quę condemnationem dogmatum, authorum, librorum, & cętera continebit. Brun. eodem c. 10.

3 Prętерea in sententia condemnatoria declarari debet tempus, ex quo reus in hæresim incidit: vt ea sola inspecta, iudex bonorũ publicatorũ scire valeat, ex quo die bona ipso iure confiscata sunt. Quod epistola quadam generalis inquisitoris ideo cautũ est, vt ne sit opus totum processum ad eam rem excutere, vbi solent alia cõtineri, quæ occulta esse oportet. Item alia epistola senatus cauetur, vt cùm iudices & periti de sentẽtia ferenda deliberant, tunc etiam tempus hæresis definiant. Epistola impressa inter instructiones, data Granatę anno salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo nono.

4 Quidam autem putãt, q; ea sententia, qua in hæresim lapsi reconciliantur ecclesię, non debet continere, illos esse aut fuisse hęreticos: sed hac formula ferendã esse. Quia te inuenimus per tuam confessionem, & legitimam probationem hæreticum fuisse: nunc autem saniori vsus consilio vis, vt asseris, ad vnitatem ecclesiæ puro corde, & fide non ficta redire, ideo te in primis, abiurata omni hęretica pra-

uitate, iuxta formam ecclesiæ, ab excommunicationis vinculis, quibus tenebaris astrictus, absoluim⁹, si tamen ad eandem vnitatem ex corde redieris, & iniuncta tibi mãdata seruaueris. Arch. in cap. vt cõmissi. de hęretic. lib. 6. & illic Domini. in. §. necnon. Ioan. de Anan. in. c. penul. eod. titul. lib. 5. Gonsal. de hæreti. prauit. quęstio. 20. Franciscus squila. de fide catholica. capite vigesimo septimo.

Verior tamen sententia est Ioannis Andreæ dicentis, iudices pronunciare debere talem cõuersum, hæreticum fuisse: neque enim est quicquam, quod obstet, cùm ecclesię constet, illum fuisse hęreticum. Et ita quodam instructionis capitulo nominatim cauetur, addita formula huiusmodi, vt qui reincorporantur vel vniuntur ecclesiæ declarentur fuisse hęretici, vel apostatę, & incidisse in pœnas iure statutas: sed quia dicunt, se velle puro corde & fide nõ ficta ad ecclesiam redire, iudices absoluũt eos ab excommunicatione, & reconciliant eosdem ecclesię, si ita est, vt asserũt, quod absque vlla simulatione verè conuertũtur. Ioan. And. in eod. c. vt cõmissi. 1. instru. Hispal. c. 10.

6 In sententia verò condemnatoria debet reus declarari hæreticus pertinax, & eius bona publicari: eius quoq; dogmata & scripta sunt condẽnanda, & anathematizãda: & prętерea priuãdus est beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis,

& quibuscunq; honoribus: postremò, curię seculari relinquẽdus est, animaduersione iusta puniendus. Concilio Constantien. sessione. 15. Conradus Brunus lib. 4. de hęreticis. capite decimo.

7 Forma sententiæ contra relapsum poterit ex ea sumi, quę cõtra Hieronymum de praga lata fuit in cõcilio Cõstantiẽsi hoc verborum tenore. Sancta synodus eundẽ Hieronymũ, palmitẽ putridum in vite non mãnentem foras mittendum decernit: ipsumque hęreticum, & in hęresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum, pronuntiat, declarat, & damnat. & cętera. sessione vigesima prima.

8 Cæterùm qui post sententiam reconciliationis conuictus fuerit hęreses aliquas, vel hęreticos celasse, aut se iactasse, dicẽdo se fuisse innocentẽ & iniustè dãnatum, iterũ examinari debet, tanquã impœnitens: neque enim proderit ei sentẽtia, qua fuit reconciliatus ecclesiæ, quia eo ipso apparet, eam fuisse latam ex ficta confessione, & simulata conuersione. Prętерea, si quid nouæ probationis contra conuersum accesserit, debet rursus causa tractari, non obstante sententia reincorporationis, vel absolutionis, vel purgationis, vel quæstionis in eadem causa prius lata. Et ita quibusdam instructionum capitulis continetur. prima Hispalensi. cap. 13. & instructio. 3. Valdolitana, capite tertio.

9 Prætерea sentẽtia reconciliationis, vt quidam putant, interloquutoria magis est quàm diffinitiua: quamobrem aiunt eam ab eisdem iudicibus ex causa reuocari posse. Sed quanuis hoc ita sit, meo tamẽ iudicio sententia illa, magis definitiua est, quã interloquutoria: quia finem causæ imponit, absolutione & condẽnatione. Neq; ideo minus diffinitiua est, quia reuocari potest ex causa: cùm etiam diffinitiua sententia, qua reus absoluitur, vel ad perpetuum carcerem damnatur, ex iusta causa retractari queat, vt paulo antea ostendimus. Ioan. Andre. Domini. & Ancharra. in. cap. vt commissi de hęretic. lib. 6. l. 1. & l. quod iussit. de re iudi. cap. cum cessante. de appella.

10 Cùm autem inquisitores dissentiunt, & causa in senatu sanctæ inquisitionis definitur, sentẽtiæ subscribere omnes debent, etiam ij qui contrariam, vel diuersam opinionem tuebantur. Quòd si fortè in prouincia quapiam tres inquisitores sint, & vnus eorum cum episcopo vel eius vicario sentiat, alij autem duo inquisitores ab eis dissentiant, remittẽda causa est ad senatum. Si verò duo inquisitores cum ordinario iudice consentiant, sententia protinus ferenda est, non expectato iudicio senatus. Prætерea cùm supremi iudices sententiam ferunt, dissentientibus inquisitoribus, nulla mentio dissensionis in sententiæ prolatione fieri

Universidad de Deusto
Biblioteca

debet. Quæ omnia pluribus senatus epistolis plenius continentur.

11 Illud quoque vsu receptum est, vt cùm sententiæ aduersus hæreticos publicè proferuntur, nouissimè legantur illę, quibus pertinaces & impœnitentes damnantur. Et illud item, vt prælectis summaria relatione actis processus, priusquam sententiæ condemnatoriæ proferantur, sistatur paululum, & coram omni populo admoneatur hęretici, vt conuertantur tandem, quia durat adhuc tempus misericordię: qui si dixerint, se conuerti velle, reducendi sunt ad carcerē, & ad pœnitentiam, si cōuersi fuerint admittēdi: si verò in sua pertinacia & impœnitentia perstiterint, legenda sententia est, & confestim à iudice seculari rapiendi sunt, & ad ignem damnandi & protinus concremandi. Cum Lutheranis autem aliud fieri debet: quia sunt omnium hæreticorum pessimi & pernicioſissimi, & perrarò rectè conuertuntur: quas ob res seuerius cum eis est agendum.

De seruis.

1 *Serui quales fuerint apud antiquos.*
2 *Serui Christianorum non efficiūtur Christiani bello capti.*
3 *Seruos non effici Christianos bello captos ex Vlpiani responso deducitur.*
4 *Serui ex quo genere hodie, & quales sint.*
5 *Seruorū genus cur nequā & peruersū sit.*
6 *Serui quo pacto educari debeant.*
7 *Seruorū libertas cur neque pia sit, neque vtilis nostris temporibus.*
8 *Serui eorum, qui labuntur in hæresim, si Christiani sint, libertate ipso iure donari solent.*
9 *Seruis libertas semel concessa non adimenda est, etiamsi eorum domini hæretici ad fidem catholicam redeant.*
10 *Serui Christiani possideri nō debēt ab hæreticis, Iudæis, aut Mahumetanis.*
11 *Serui hæretici quomodo puniendi sint.*
12 *Seruus si iussu domini sui imagines sanctorum fregerit, mitius puniri debet.*
13 *Seruus in quibus causis contra dominum suum testis esse possit.*

Titul. LXI.

Quod quidē iure ac merito ab illis eo tēpore fieri solebat, quo pleriq; seruorū viri boni & prudētes erāt, dūis suis in eo tm̄ inferiores, q; bello victi efficiebātur eorū serui: quāobrē digni erāt, quibus dūi res suas crederent: & eorū libertas pia & fauorabilis erat. Seruꝰ fuit olim diuinus Plato, seruꝰ Aesopꝰ, seruꝰ Diogenes, alijq; multi prętera pręstātissimi viri: nō ergo mirū videri debet, si plurimū leges seruis fauerēt. Etsi enim seruꝰ qs sit, nihilominus homo est, vt ait Philemō: & sicuti Sophocles inquit, etsi corpꝰ seruū sit, mens tū libera est. Nomē sanè (Euripide athore in Menalippe) nō corrūpit bonū seruū: sed multi meliores sunt, q̄ ingenui. Et alibi dixit. Quàm iucūda res est dūis, seruum beneuolum in ędibus nancisci. De his seruis loquens ecclesiasticus inquit: seruus sensatꝰ sit tibi dilectus quasi

1 VEteres legum latores & iurecōsulti frequentissimè seruorum meminerūt: vsq; adeo, vt bonā iuris ciuilis partem serui occupent.

quasi anima tua: non defraudes illum libertate, neq; inopem dereliquas illum. E iterū, si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi frater, sic eum tracta. De his quoq; seruis Plato dialogo sexto de legibus inquit: multi serui quibusdam meliores ad virtutem omnē, quàm fratres & filij, domos, rem dominorū omnem, & dominos ipsos seruarunt. De talibus deniq; seruis multa ciuis meus Seneca, alijque tradiderunt. Eccles. 7. & 33. Stobæus serm. 62. Senec. epistol. 47. Geli. li. 2. ca. 18.

2 Cæterùm antiquissima & optima cōsuetudo lege regia comprobata, inter omnes Christianos inualuit, vt bello victi Christiani, nō efficiātur Christianorū serui. regia. l. 1. tit. 29. par. 2. Bart. in. l. Hostes. de captiuis. Ioan. de Platea. in. l. 1. C. vt armo. vsus lib. 11. Abb. & Bellame. in. ca. sicut. 3. de iure. iuran. Salicet. in. l. ab hostib⁹. C. de capti. Sylvest. in summa, verbo, bellū. 1. Conrad. de contracti. quæ. 74. Bohe. decisi. 178. & in consuetudi. Bituricen. in prin. Couarru. in cap. peccatum. de reg. iu. lib. 6. p. 2. §. 11.

3 Cōuestiri potest ea consuetudo responso quodam Vlpiani dicentis, in ciuilibus dissensionibus captos ciues, non amittere ingenuitatem, etiam si venundati sint: bella autem inter Christianos dissensiones sunt pluſquam ciuiles, cùm simus omnes fratres in Christo & ecclesia, & inimicos etiam diligere teneamur. Accedit eodem, Plato ille diuinus. lib. 5. de republi. docens neminem grēcū à grēcis bello captum seruū esse debere: quia dissensiones inter ipsos grēcos, magis seditiones esse censebat, quàm iustum bellū. Quamobrem legem illis sanctissimā ponebat, vt neq; popularentur agros, neq; igne ędes cō sumerent. Neq; putabūt, inquit, in singulis ciuitatibus oēs sibi aduersos esse, sed paucos admodum inimicos. Addit prętera, sic bellū esse gerendū, vt existimēt, non semper se inuicem pugnaturos, sed quandoque reconciliandos. Quod vtinam hodie Christiani facerent. l. si quis ingenuam. de captiuis.

4 Cū ergo iā serui non sint, nisi vel Mahumetani vel Aethiopes, perfidi homines & stolidissimi, quibus (vt in prouerbio est) serpentū saccū vix credere possis, nō est opꝰ hodie multa disputare de seruis. Est sanè seruꝰ, vt Democritus inquit, necessaria magis q̄ iucūda possessio. Sēper improbi sunt serui, & malū est eorū genꝰ, authore Euripide. Et iuxta Theognidis sentētiam, nunquā rectum est seruile caput, sed semper intortum, & obliquū collum habet. Seruorum in dominos (sicuti Lutianus in Palinuro ait) semper prōpta maledicta, furta, impositiones, fuga, arrogantia, negligentia, temulētia, edacitas, somnolētia tarditas, ignauia. Et Plautus in Aulularia. serui furaces, versipelles, callidi, occlusa sibi mille clauibus re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

serant, furtimque raptant, consumunt, liguriunt, centena nūquam dicturi furta cruce. Sunt profectò, serui ferè omnes proterui, mendaces, fures, helluones, impudici, ac dominorum hostes. Vnde iam olim dici solebat, nihil in animo seruiente integrum esse, neque quicquam seruorum generi esse credēdum. Quod & Homerus apud Platonē testatur, dicēs: dimidiū mētis Iupiter illis aufert, qui seruitutis sorti subiecti sunt. Et Caius Cassius de supplicio seruorū in senatu loquēs, inter alia dixit. Suspecta maiorib' nostris fuerūt ingenia seruorū, etiā cum in agris, aut domibus ijsdē nascerētur, charitatemq; dñorum statim acciperent: postq; verò nationes in familijs habemus, quibus diuersi ritus, externa sacra, aut nulla sunt: colluuiem istam nō nisi metu coërcueris. Author Cornelius Tacitus lib. 14. Annali. Plato dialogo sex. de legibus.

5 Harum rerū causas Theophylactus tradit, his verbis. Est nescio quo pacto seruorū genus, petulās, nequā, & improbū: quia neq; rectè sint & liberaliter educati, sed à dominis semper neglecti: neque sub ratione proborū hominum veniāt, & libertate fruentium: neq; liberè sint, vel enutriti, vel instructi. Addit Cælius, quia seruitus ingenuos animos frangit: misera enim est & contēptibilis. Et iuxta Homerum Odisseę septimo: dimidium virtutis ei perit, quem seruilis obuallarit necessitas. Vnde fieri solet, seu premente vi, siue educatione prava, seu vtroq; potius, vt parte plurima serui de prima malitię ac vafricię nota sint, & habeantur. Theophyl. in epistolā Pauli ad Titū. c. 2. Cęlius. li. 7. lectionum antiqua. ca. 31. Athenęus. lib. 6. capit. 7.

6 Quo autē modo serui sint educandi, docet Plato loco prænotato, dicens: educentur serui rectè, non solùm ipsorum gratia, sed dñorum multò magis. Est aūt recta horum educatio, vt nulla ipsis contumelia inferatur, iniuriaq; his multo minus, si fieri possit, quàm æqualibus inferenda. Et paulo post: castigādi, cædendiq; semper iure sunt serui, neque ita monēdi, vt liberi, ne molliores fiant. Alloquutio omnis ad seruos, quodāmodo imperium sit, neq; iocus vllus cum ipsis, seu fœminis, siue masculis habeatur. Quod multi stultè facientes, dum delicatos eos nutriunt, difficiliorē vitam & sibi ad imperandum, & illis ad obediendum reddunt. Eodem ferè pertinent, quę de seruis apud ecclesiasticum scripta sunt: Cibaria & virga & onus asino, panis & disciplina & opus seruo. Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa man' illi, & quęret libertatem. Iugum & lorum curuant collum durum, & seruum inclinat operationes assiduę. Seruo maleuolo tortura & cōpedes: mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam, docuit otiositas.

In

in opera constitue eum, sic enim condecet illum. Quòd si non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifices super omnem carnē: verùm sine iudicio nihil facias graue. Vnde sanctissimè legibus prohibetur, ne domini seruos suos occidant, neque in eos seuerius animaduertant. Ecclesiastici. 33. ad Ephes. vltim. Exod. 21. l. 1. cap. de emenda. seruo. §. 1. cum seq. insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. Alexā. ab Alexandro. lib. 3. Genia. dierum capit. 20. Igneus in. l. etsi certus. §. si vnus. ad sillani.

7 Cùm igitur omnes ferè serui hodie stolidi atque improbi sint, eorum libertas, mea quidem sententia, nec pia nec vtilis est: nisi fortè serui sint boni, & industria sua faciłe alimenta quęrere possint. Nam qui aliter manumittuntur, otiosi protinus & fures fiunt, & in carcere & furcis, vel certè in pauperum domibus mori solent: quibus lōgè melius foret in seruitute manere, quàm licentiosa libertate, in sui necem abuti. Vt enim Menander ait: multò potius est, bonum dominum esse nactum, quam viuere liberum humiliter & malè. Satius quidem est bonum consequi dominum, quàm liberum humiliter & malè vitam degere.

8 Sed quanuis hæc ita sint, nihilominus tamen iura libertati fauent: vnde si serui Christiani sint, & eorum domini labantur in hæresim, legum latoribus placuit, libertatem illis ipso iure concedere. l. Manichæos. c. de hęretic. cap. vltim. eod. tit. libro. 5. regia. l. vltim. titu. 21. pār. 4.

9 Neque ideo minus libertatem consequentur serui, quia domini eorum hęretici ad fidem catholicam fortè conuersi fuerint. Nam etsi ad ecclesię vnitatem, intra tempus gratiæ redierint, & omnia illis bona fuerint à rege concessa, seruorum tamen damnium recuperare non debent: quia libertas, quocunque modo data, reuocanda non est: neq; beneficium principis, cuiquam dam nosum esse debet. Prima instructione Hispalen. cap. 24. l. 1. cum seq. C. si aduer. libertat. l. 2. §. si quis à principe. ne quid in loco publico fiat.

10 Prętera serui Christiani possideri non debent ab hæreticis, Iudęis, Mahumetanis, vel alterius cuiuscunque sectę hominibus: neque ab eis emptionis, donationis, successionis, aut quolibet alio titulo haberi, vel detineri possunt: sed vel ad libertatem perducendi sunt, vel certè ab eis auferendi: ne religio Christiana, istis subiecta polluatur. Nefas quippe est, vt is, quem Christus dominus sanguinis sui effusione redemit, Christianæ religionis hostibus seruire permittatur, à quibus facilè corrumpi & subuerti queat. Vt enim Euripides inquit: serui plęrunque dominorum morbis infici solent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hinc sanctissimę imperatorum leges ortę sunt, quibus id ipsum sæpissimè prohibetur: sed illam prætterire nō possum, quam Honorius & Theodosius his ipsis verbis promulgarunt. Christiana mancipia nemo audeat comparare: nefas enim æstimamus, religiosissimos famulos, impijssimorum emptorum inquinari dominio. Et cętera quæ consequuntur in codice Theodosiano, titulo. ne Christian. mancipia Iudęus habeat. ca. mancipia cū seq. 54. distinct. ca. 1. &. 2. de Iudęis l. 1. C. ne Christia. manci. tertio concilio. Aurelian. cano. 10. & 4. concili. can. 18. &. 1. Matisconen. cano. 10. &. 4. Toletano cano. 64. regia. l. 13. titul. 9. pa. 6. &. l. pen. tit. 24. p. 7. Tiraq. de pœn. caus. fi. nu. 95.

11 Postremò seruus hęreticus pertinax & impœnitens curię seculari relinquendus est. Si verò ad ecclesiam verè pœnitens conuersus fuerit, admittendus est, salutari pœnitentia iniuncta. Nonnunquam tamen fieri solet, vt seruus pro modo culpæ flagellis cæsus domino reddatur: quia pœna pecuniaria in seruum non cadit, neque infamia notari potest, cum nullius existimationis sit. Quamobrem, pœna liberi hominis commutatur aduersus seruos in aliam extraordinariam coertionem: quod iure ciuili frequentissimè constitutum est. Et id Plato ille diuinus legibus suis cauit: de his enim loquens, qui ficus aut vuas alienas furto subtraxerit, si homo liber fuerit, quoniam lex est (inquit) vt nemo moueat, quæ non deposuit, multetur. Quòd si seruus quispiam, non persuaso agri domino eas acceperit, pro singulis ficubus, & vuarum acinis ęqualia numero verbera patiatur. Demosthen. quoq; in oratione aduersus Androtionem dixit: si considerare vultis inter seruitutē & libertatem quid intersit, hoc potissimum reperietis: q; seruis omnia scelera corpore sunt luenda: ingenuis autem tametsi maxima in se facinora admiserint, corpus tamen tueri licet: his enim plęraque delicta pecuniaria mulcta luenda sunt. l. in seruorū de pœnis. l. hos accusare. §. omnib⁹. de accusat. l. quod attinet. de reg. iur. Plato. 8. de legib. regia. l. 10. titu. 1. par. 7. Chrys. in priorem Pauli epistolam. ad Corint. homili. 19. & in epistola ad Titū. homilia. quarta.

12 Si seruus iussu & coactu domini imagines sanctorū fregerit, aut simile quippiam commiserit, mitius puniendus est. l. seruos. C. ad. l. Iul. de vi. & inibi interpretes. l. 2. C. de sepul. violato. Tiraquel. de pœnis. causa. 34.

13 Quanuis autem seruus contra dominum testis esse nō queat, neq; in caput domini torqueri possit: quia vt Iulius Paul. inquit, non oportet in rebus dubijs, salutem dominorum seruorum arbitrio committi: excipitur tamen crimen læsæ maiestatis, atque adeò hęresis. Reiiciendę quidem sunt, vt lex inquit, quit, accusationes ac delationes seruorum in dominos, excepto maiestatis crimine, in quo etiam seruis honesta proditio est. Et alia lex ait, vocem seruorum funestam in dominos interdici oportet, maiestatis crimē excipimus. Et Iulius Paulus. dānati serui, siue post sentētiā, siue ante sententiam dominorum facinora confessi sint, nullo modo audiuntur, nisi fortè reos deferant maiestatis. l. penul. C. qui. accusat. no. pos. l. 1. C. de quæstio. l. vltim. de delator. lib. 10. Iulius Paul. lib. 5. senten. titul. 15. & titul. 18. &. l. 2. titul. 6. lib. 9. C. Theodosi.

De sortilegis. Titul. LXII.

1 *Sortilegi qui sint.*
2 *Sortilegi ab inquisitoribus quando puniri possint.*
3 *Sortilegia, quæ manifestam hæresim sapiant.*

1 Sortilegi sunt, q sub nomine fictæ religionis, per quasdā sortes, quas apostolorum vel sanctorum vocant, diuinationis scientiam profitentur. Item illi sortilegi sunt, qui quaruncunq; scripturarū fortuita inspectione futura prædicunt. Isti autem, qui sortibus inquirunt futura contingentia, vel presentia, vel præterita vsque adeò occulta, vt naturaliter ab eisdē sciri nō possint, vani sunt, & fallaces, & illicitę ac superstitiosę rei dant operam, ac dæmonum astutia falluntur, & fallūt, sicuti theologi docent. 26, q. 1. cap. 1. vterque Thom. 22. q. 95. ar. 8. Sylvest. in sum. verbo. superstitio. quęstione nona.

2 Quanuis autem sortilegi puniēdi non sint ab inquisitoribus, sed ab ordinarijs iudicibus: hoc tamen locum non habet, cum sortilegia sapiunt manifestam hæresim, aut vehementer suspecta sunt. Veluti si sortibus dęmon consuleretur, vt futura prędiceret: solius nanque Dei est, futura prescire, qui in sui contemplatione, etiā angelos, illa præscire interdum facit. In summa de his ferè omnibus sortilegijs cognoscere possunt inquisitores, quia noxia & superstitiosa sunt, ex quadā pestifera societate hominum improborum ac dęmonum, quasi pacta infidelis & dolosę amicitiæ cōstituta. ca. accusatus. §. sane. de hæret. lib. 6. 26. quęstio. 5. cap. 1. &. 26. quæst. 2. ca. illud.

3 Illa sortilegia sapiunt manifestā hęresim, quę sine aliqua hæresi exerceri nequeunt. Item illa sortilegia sapiunt hęresim, & valdè suspecta sunt, quæ prima fronte præ se ferunt odorem & saporem hæresis. Verbi gratia cùm in sortibus aut sortilegijs commiscentur aliqua dicta, vel facta hæretica, vel quę probabilem suspicionem hę-

Universidad de Deusto
Biblioteca

resis prębent. Proinde qui cadauer hominis baptizat, vt inde sortium responsum habeat: & qui aliis sacramentis ecclesię, in eandem superstitionem abutitur, & qui dæmonem sortibus inuocat, denique quicunque simile quippiam committit, ab inquisitoribus interrogari, & recto arbitrio pro modo culpæ, damni dati, & scandali puniri debet. Vide Lucam. in. l. 2. C. quand. & quib. lib. 10. Alex. Ales. 2. part. quęstio. 185. Tho. 2. 2. quęst. 95. Paul. Grillan. tract. de sortil. Albert. Campen. lib. 8. de liber. hom. arbi. ca. 4. Alfons. Castren. lib. 1. de iust. hęre. puni. cap. 13. Ioā. Bernar. in pra. cap. 100.

De superstitionibus. Titul. LXIII.

1 *Superstitio quid sit.*
2 *Superstitionum plures sunt species.*
3 *Superstitio in Deuteronomio vehementer improbatur.*
4 *Superstitionem execratur Origenes.*
5 *Superstitiosum & impium est somnijs credere.*
6 *Superstitiosi sunt, qui quosdam dies fortunatos, alios esse infelices putant.*
7 *Superstitiosi sunt, qui ex syderibus & cometis futura prædicunt.*
8 *Auguria obseruare, & futurorum euentus ex stellarum cursu rimari, quàm impium sit, docet diuus Hieronymus.*
9 *Vespasianus cum æger esset, de cometa quodam quid dixerit.*
10 *Superstitiosum est, per sortes de futuris aut occultis inquirere.*
11 *Pactum cum dæmone facere, quàm impium sit.*
12 *Pactum cum dæmone nō solum expresè, sed etiam tacitè sit.*
13 *Pacta cum dæmone facta rescindi non posse, nisi dæmon ipse consentiat, vulgus imperitum falsò credit.*
14 *Magicæ artes ex pactis dæmoniorū constant.*
15 *Magos peregrinos Tiberius Cæsar morte affecit.*
16 *Magicas artes quibus verbis detestetur Cyprianus.*
17 *Magicas artes quibus verbis detestetur Augustinus.*
18 *Magicæ artes quàm vanæ & perniciosæ sint, docet Gratianus.*
19 *Superstitionibus annumerantur ligaturæ & remedia, quæ medicorū etiam disciplina condemnat.*
20 *Superstitiosa remedia quibus verbis reprehendat Chrysostomus.*
21 *Periclis superstitio cum langueret ex morbo.*
22 *Figuras aut stigmata fieri, quomodo prohibebatur in leuitico.*
23 *Superstitionibus qui se addicunt, Christianæ fidei & baptismi prævaricatores sunt.*
24 *Superstitiones quomodo irrideant Terētius, Cicero, & M. Varro.*
25 *Superstitiosos quibus scōmatis multi veteres irriserint.*
26 *Superstitiosos quomodo irrideat in comœdia Philemon.*
27 *Hector Polydamantem augurem quomodo irrideat apud Homerum.*
28 *Iudæi cuiusdam in augurem quendam scomma.*
29 *Pactum cum dæmone habere, qui iudicandi sint.*
30 *Dæmones ab homine cogi non possunt, vt inuiti in annulo aut pyxide trahantur.*
31 *Dæmones fingunt se captos & vinctos à magis, vt eos ita capiant.*
32 *Dæmones à nulla re corporea pati possunt.*

Super

33 *Superstitiosum esse aliquid, quomodo cognosci possit.*
34 *Inquisitores apostolici sortilegos & superstitiosos quando punire possunt.*
35 *Magos & excantatores quomodo censeat Plato puniendos esse.*

1 SUperstitio (vt Varro inquit) est falsa religio, quę falsum Deum, aut verum quidē, sed falsò ac vanè metuit. Et Cicero in superstitione inest timor inanis Deorum: imbecilli animi atque anilis est superstitio: qua qui est imbut⁹, quietus esse nūquam potest. Gellius, superstitio est inepta & importuna religio. Et Seruius, à superstite superstitio dicta, quę aniculatū propria est, quæ multis per ętatem superstites sunt. & quę reb⁹ inanibus addictę, dum volunt videri nimis religiosę, superstitiosæ fiunt, & ita delirāt. Theologi verò superstitionem esse aiunt, vitium religioni oppositum, exhibens cultum diuinū, cui non debet, vel eo modo, quo non debet Lactant. li. 4. diuina. institu. ca. 28.

2 Superstitionum autem plures sunt species, & omnes diuino cultui aduersantur, secundum diuersos fines. Ordinatur enim diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibēdam: & cōtra illum est idololatria. Ordinatur etiam vt homo instruatur à Deo: & huic opponitur superstitio diuinationum, quæ dæmones consulit expresè vel tacitè. Demum ordinatur ad quandam directionem humanorum actuū secūdum pręcepta Dei: & cōtra hoc est superstitio quarūdam obseruationum, quibus facta superstitiosorū perperam diriguntur. De diuinationibus, & idololatria, suis locis differuimus: superest, vt de obseruationibus superstitiosis, de pactis dæmonum, ac de illorum pręstigijs, aliqua referam⁹. Tho. 22. q. 92.

3 In Deuterono. legitur. capit. 18. Caue ne imitari velis abominationes gentium, neque inueniatur in te, qui lustret filium suum, aut filiā, ducens per ignem: aut qui ariolos scisciteur, & obseruet somnia atq; auguria, nec sit maleficus, nec incantator, nec qui phytones consulat, neque diuinos, & quęrat à mortuis veritatem: omnia enim hæc abominatur dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos.

4 Origenes lib. 1. in Iob, quidam, inquit, sternutamentis obseruiūt, & inuocationibus atque reuocationibus, & occursibus atque volucrū vocibus: non intelligētes miseri & spe vacui, quòd à domino gressus hominis diriguntur. Et paulò post: qui autem adhoc intenderint, horum gressus conturbabuntur, horum opera impediūtur, ab istis Dei visitatio recedit, istos sancti angeli derelinquunt, cum istis diabolus permanet infatuans mētes eorum, obtundens corda illorum, abstrahens à Deo sensus eorū. Hęc & alia in eandem sententiam tradit Origenes ibidem & lib. 3 colu. 12. & in

libro

Universidad de Deusto
Biblioteca

libro numerorum homili. decima tertia & decima sexta.

5 Sõnijs credere, superstitiosum & impium est. Nõ augurabimini, neq; obseruabitis somnia, inquit scripta sacra. Vana spes & mendacium viro insensato: & somnia extollunt imprudẽtes. Quasi qui apprehendit vmbram & persequitur ventum, sic & qui attenderit ad vana mendacia: secundum hoc visio somniorum, diuinatio erroris & auguria, mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est. Ne dederis in illis cor tuum: multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Non est igitur somnijs habẽda fides (quicquid 7 scripserit Artemidorus) quia vana sunt & ex repletiõe, aut vacuitate, aut ęgritudine, aut illusione dęmonum, aut ex causis naturalibus, corũ imagines & phantasmata prouenire solent. Ieuit. 21. ecclesia. 34. Thom. 2. 2. quęst. 95.

6 Qui putant dies quosdam fortunatos, alios infœlices esse, hi proculdubiò vehementer errant. Neq; enim ratio reddi potest, cur magis infausti sint dies martis & veneris, aut quidam alij, quam cæteri dies: Deus etenim eodẽ modo fecit hos atq; illos dies. Et sicuti diuus Chryso. oratione Kalẽdis habita inquit: dies bon⁹ & mal⁹ est, õn sua quadã & propria natura, (nihil enim dies à die differt) sed nostra vel negligẽtia vel ignauia. Si iustitiam feceris, bonus tibi dies erit: sin peccatum designaueris, mal⁹ & supplicio plenus. Et beatus Augustinus in Enchiridio: quis existimaret, quàm magnum peccatum sit, dies obseruare, & menses, & annos, & tempora, sicut obseruant qui certis dieb⁹, siue mensibus, siue annis, volũt, & nolunt aliquid inchoare, eò q;, secundum vanas doctrinas hominum, fausta vel infausta existimẽt tempora, nisi huius mali magnitudinem ex timore apostoli pensaremus, qui talibus ait. Timeo ne sine causa laborauerim in vobis. Ad Galat. 4. ca. non obseruetis cum sequẽtibus. 26. quęstio. 7. Macrobrius libro primo Saturnalium.

Est & alia superstitio eorũ, qui ex syderibus & cometis, & facibus cælestibus futura prædicunt: quorum omniũ impia temeritas coercenda & reprimenda est: sed illorũ præcipuè, qui omnia pendere ab astris, & ab eis largiri putant: hi enim cõsummati hęretici sunt. Augures, inquit Esaias, qui contemplabantur sidera, & supputabant menses, vt ex eis annunciarent vẽtura tibi, ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos. Et per Hieremi. dominus: iuxta vias gentium nolite discedere, & à signis cæli nolite metuere, quæ timent gentes: nolite timere, ea quę neque malè possunt facere, neque bene. Esaię. 47. Hierem. cap. 10. Aug. lib. 2. de Genesi ad literam. ca. 17. Cælius lib. 14. lectio. antiqua. cap. 9.

8 Diuus Hieronymus inquit, obseruare seruare auguria, requirere stellarũ cursus, & euentus ex his futurorũ rimari, cęterisq; huiusmodi superstitionibus implicari, opprobrium Aegypti est, idololatriæ matris. ca. sed & illud. 26. q. 2. Gelius libro. 14. capit. 1.

9 Vespasianus ęger, ijs qui de comete nescio quid inter se colloquebantur, dixit: non mihi, sed regi Parthorum, mortem portendit: ille enim comatus est, ego Calu⁹ sum. author Xiphilinus cum Dione Niceo in eodem Vespasiano.

10 Per sortes quoq; de occultis aut futuris inquirere, superstitiosum est. Diuus Augustinus epistol. 119. inquit, hi qui de paginis euangelicis sortes legunt, etsi optãdum est, vt id potius faciant quàm ad dęmonia consulenda concurrant, tamen ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia, & ad vitæ huius vanitatem, diuina oracula velle cõuertere. Et Gratianus: etsi sortibus nihil insit mali, prohibẽtur tamen fidelibus, ne sub specie diuinationis ad antiquos idololatriæ cultus redeant. cap. hi qui. ca. sors. 26. q. 2. Troilus Maluetius tract. de sortib⁹.

11 De pactis cum dęmonibus factis, ac de impia illorum societate, pauca nunc commemorabo: quia omnes ferè superstitiones inde nascuntur, vel eodem redeunt. Gerson, pactum cum dęmone facere, speciem idololatrię atque apostasię esse ait. Et Isaias sub istorum persona: percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecim⁹ pactum. Et Aug. lib. 2. de doctrina Christia. ca. 23. superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus, ad consultationes & pacta quędam significationum cum dæmonibus placita atq; fœderata. Gerson part. 1. tracta. de errorib⁹ circa artem magicam dicto. 2. cap. illud. 26. q. 2.

12 Non tãtum expressè fit pactum cum dæmone, sed etiam tacitè. Nã qui dæmonẽ inuocat, vel alijs modis ei communicat, pactum cum eo feciſſe videtur, nam re ipsa cum illo societatem habet: includit nãq; societas pactum, conuentionem & fœdus: si non verbis, saltem factis. Quò fit, vt nonnũquã tacitè inuocetur dęmõ figuris, characteribus, verbis & signis ignotis & superstitiosis, idque ad aliquem effectum qui noscitur ex diabolo prouenire: vel etiam cùm aliquis talib⁹ rebus se implicat, qualib⁹ dignum est vt se dæmon immiscеat, quãuis id eueniat præter hominis intentionẽ. Sed vix est, vt id contingat præter intentionem eius, qui id facere, aut scire studet, quod absque dęmonis ope consequi nequit: nam qui vult consequens, vult & illud ex quo id sequitur. Caiet. 2. 2. quæst. 95. art. 3.

13 Vulgo imperito persuasum est, pacta cum dæmone facta rescindi non posse, nisi dæmon ipse consentiat: & eò magis, si chirographum confectum fuerit sanguine chirographarij perscriptum: aut si mẽbrum aut membri partem dęmon

pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro pignore acceperit. Hęc tamen omnia fatua sunt, & inepta: quia talia pacta scelerata sunt & nefaria, atq; adeò nulla, cũ sint cõtra naturę leges atque diuinas: quanuis in cõtrahentium perniciem nonnũquã valere soleant: vt rectè docuit Bresius. lib. 2. de republica. Adde q; hęc & omnia alia crimina sacramento pœnitentiæ delentur. Ezechiel. 18. l. si vnus. §. pacta. quę turpem. ff. de pactis.

14 Magicæ artes ex pactis dæmoniorum constant, & ab Ethnicis etiam reprobatę sunt. Plinius. li. 30. natural. histo. ca. 1. inquit: magicas vanitates sæpius coarguimus. Et mox: magia fraudulentissima est omnium artium. Et cap. 2. ait, eam autem vanam & falsam, intestabilem, irritam & inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis vmbras, sed in his veneficas artes pollere, non magicas.

15 Tiberius Cæsar Magos peregrinos morte affecit: ciues autem Romanos misit in exilium: vt Xiphilinus in Epitome Dionis retulit, in eodem Tiberio. Et Iulius Paulus. lib. 5. sententiarum recept. titul. 25. inquit, magicæ artis cõscios summo supplicio affici placuit, id est, bestijs obijci aut cruci suffigi: ipsi autem magi viui exuruntur.

16 Diuus Cyprian. libro de duplici martyrio: qui magicis artibus vtũtur (à quo malo nos domini misericordia liberauit, sicut à cęteris omnibus, quibus iuxta veterem hominem quondam ambulantes tenebamur) tacitè Christum abnegant, dum cum dæmonibus habẽt fœdus. Et beatus Aug. lib. 18. de ciuit. Dei. ca. 19. magicas artes esse ait maleficia pestifera & scelerata, & humano generi perniciosa. Et Hermogenes in compendio rhetorices tradit, has omnes artes perniciosas esse, & ad perniciem politicam & ciuilem repertas. Addo Augustin. lib. 10. de ciuita. Dei. cap. 10. Ostadium in lib. numeroi. cap. 21. q. 19. & in Leuitic. cap. 19. q. 18. & 29.

17 Idem diuus Aug. li. 2. de doctrina Christiana, molimina magicarum artium placita esse fœderata cum dæmonibus tradidit. Et alibi inquit: omnis inquisitio, & omnis curatio, quę à diuinis & magicis artibus expetitur, mors potius dicenda est, quam vita: & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam perditionem tendunt. Et mox: itaque hęc vanitas magicarũ artiũ, ex traditione malorum angelorum, in toto orbe terrarum plurimis seculis inualuit per quãdam scientiam futurorum & infernorũ, & per inuentiones: eorum inuenta sunt aurispicia, & augurationes, & ipsa quę dicũtur oracula, & necromantia. ca. illud. cum seq. 26. q. 2.

18 Gratianus in sanctorũ patrum decretis hoc retulit: admoneant fideles sacerdotes populos suos, vt nouerint, magicas artes, incãtationesque, quibuslibet infirmitatibus hominum, nihil remedij posse cõferre:

ferre: nõ animalibus languẽtibus, claudicantibus ue, vel etiam moribundis quicquam mederi: sed hæc esse laqueos & insidias antiqui hostis, quibus ille perfid⁹, humanum gen⁹ decipere nititur. Et si quis hæc exercuerit, clericus degradetur, laicus anathematizetur. cap. admoneant. 26. quęstio. 7.

19 Ad genus quoque superstitionum pertinent omnes ligaturę atq; remedia, quę medicorum etiam disciplina condemnat: siue in præcãtationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres vocant, siue in quibuscunque rebus suspendendis atq; ligandis, sicut sunt inaures, in summo singulariu m aurium, aut destruthionũ ossibus ansulę in digitis, aut cum dicitur tibi singultienti, vt dextera manu sinistrum policem teneas. In his omnibus ars dęmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde hæc cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudiãda atque damnanda: vt August. & Isidorus tradunt. ca. illud. 26. quęst. 2. ca. neq; mirum. 26. q. 5.

20 Huc accedit Ioannes Chrysost. in epistolam Pauli ad Colosen. dicens: superstitiosa remedia nihil prosunt, sed seductio sunt, & ludibrium, & idololatria. Etenim superstitiosa illa, quæ ęgrotis applicãtur, etiamsi mille modis philosophentur qui quęstum ex ipsis faciũt, dicẽtes Deum inuocamus, & præterea nihil facimus, Christiana est hęc anus & fidelis, idololatriam tamen sapiunt. Hęc & alia in eandem sentẽtiam ibidem & alibi docet. homil. 8. & ad populum Antiochenum homilia. 21.

21 Theophrastus in libris, quos de morali philosophia edidit, dubitãs nunquid circa animos vertantur mores, & acti corporis doloribus à virtute deciscant, tradidit, Periclem cùm langueret ex morbo, amico cuidam, qui eum visendi gratia adierat, incantationes quasdam pendentes collo à mulieribus alligatas ostendisse: vt appareat hominem pessimè animo affectũ fuisse, cùm huiusmodi insanias perferebat. Hęc Plutarchus in Pericle.

22 In Leuitico c. 19. prohibitum est ne figurę aut stigmata fiãt: quo intelligitur, vetitum esse, ne quispiã faciat signa superstitiosa & imagines astrologię, & nomina ignota, & characteres, & id genus omnia, quę (vt Origenes libro. 3. in Iob. ait) diaboli sunt seductiones, dęmonũ sunt irrisiones, idololatriæ sunt fæx, animarum infatuatio, & cordium scandalum. Miser quoque ille est.

Qui fumantia consulit exta,
Qui rimatur aquas, & qui considerat ignes,
Qui pluuias, specula, & pelues, nitidasque secures
Inspicit, & temerè descripta in puluere signa.

Vt Mantuanus cecinit in Apolonia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nia. Vide Gersonem tractatu aduersus doctrinam cuiusdam medici. Crinitum lib.25.cap.2.

23 Diuus Aug.li.2.de doctri. Christi. His adiunguntur (inquit) millia inanissimarum obseruationum si membrum aliquod salierit, si iūctim ambulantibus amicis canis, aut lapis, aut puer medius interuenerit. Hinc sunt etiam illa: limen calcare cum ante domum suā transit: redire ad lectum, si quis dum se calceat, sternutauerit: redire domum, si procidens offenderit, vel si vestis à soricibus roditur. Et alibi qui attendunt somnialia scripta, & falsò Danielis nomine intitulata, & sortes quæ dicuntur apostolorū, & auguria auium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter coniugia copulanda, aut in collectionibus herbarum carmina dicūt: aut pytaciola pro quauis infirmitate scripta super homines & animalia ponunt: præter symbolum & orationem dominicam: aut magicis falsitatibus, aut grandinarijs tempestatibus credunt, sciant se fidem Christianam & baptismū præuaricasse, & in iram Dei grauiter in æternum incurrisse: nisi ecclesiastica pœnitentia emendati, Deo reconcilientur. Addo Chrysosto. in epistola ad Ephesi. serm.12. cap. illud. 26. quæstio.2. ca. non obseruetis. 26.q.7. Tho.2.2. quæst.96.

24 Superstitiosas obseruationes irridens Geta Terentianus in Phormione, inquit: quot res post illa monstra euenerunt mihi: introijt in ædes ater alienus canis: Anguis per impluuium decidit de tegulis: Gallina cecinit, interdixit hariol', Aruspex vetuit, ante brumam aliquid noui negotij incipere, quæ causa est iustissima. Cicero quoq; Nonio dicenti, optimam spem habere licere, q̄ septem aquilæ in castris Pōpeij essent captę: rectè moneres (inquit) si aduersus picas nobis pugnandum foret. Et Marcus Varro, Deos dixit otiosos & feriatos fore, si sua cōsilia corniculæ crederent, aut coruo, superstitiosis hominibus indicanda.

25 Illa verò non sunt prętereunda, quę Clemens Alexandrinus scitè atque sapienter de hac re disseruit. Is libr.7. stromatum inquit, superstitiosi cùm sint procliues ad iram, pertimescunt: & quęcunque eueniunt, existimant esse signa & causas malorū. Si musaram quę erat è luto constructa, perfoderit, & cū nihil aliud haberet, lecythum corroserit: si Gallus qui alitur, vespere cecinerit, hoc alicuius signum esse statuentes. Talem quendam ludificatur Menāder in comœdia, quę inscribitur, superstitiosus. Quid nā boni mihi accidat, o boni Dei? Nam dexteri alligans calcei corrigiam rupi: meritò ô nugator, erat enim putrida: tu autem es parcus & sordidus, qui nolis nouos emere. Lepidum est illud Antiphontis: nam cùm quidam malè præsagiret ex eo, q̄ sus porcellos deuorasset, iſq; eam vidisset, ob sordes eius, qui ipsam alebat, fame valde attenuatam: de signo, inquit, lætare, quòd cùm sic esuriret, filios tuos non comederit. Quid mirum (inquit Bion) si mus calathum arroserit, cum non inueniret, quod comederet? Hoc enim fuisset mirum, si vt ludēs argutabatur Archesilaus, murem calathus comedisset. Rectè certè Diogenes quoq; ad eum, qui admirabatur, quòd inuenisset pistillum à serpente in gyrum circundatum: ne mireris (inquit) esset enim illud mirabilius, si vidisses rectum serpētem esse à pistillo circundatum.

26 Philemon quoque comicus talia ridet in comœdia: cùm video, inquit, obseruātem, quis sternutauerit, vel quis sit loquutus, aut respicientem, quis sit, qui pullo procedat, statim in foro sternutat vnusquisque nostrum: is secum ingreditur & loquitur, dicens: ciuibus res non euenire, vt earum fert natura: multi quoque timent scripturas suspensas. Lepidè admodum Diogenes, cùm inuenisset scriptum super domum cuiusdam improbi: insignis Victoria Hercules hic habitat, nihil mali ingrediatur: & quomodo ingredietur, inquit dominus ædium? Ij autem ipsi omne lignum, & omnem lapidem pinguem, vt dicitur, adorantes, lanas flauas, & frusta salis, & faces, & scyllam, & furfur timent, incantati à præstigiatoribus, per quasdam immundas expiationes. Hæc & alia Clemens Alexandri. memorat. Et Theodoritus lib.6. de Dei prouidentia.

27 Hector ille fortissimus Polydamantem arguens, vt vanum augurem apud Homerum libro.12. Iliados dixit.

Tuis me cupis accedere vanis
Auguriis: quæ sperno equidem quia stulta videntur.
Seu dextræ spectentur aues, Phaëtontis ad ortum,
Siue sinistra petant, obituri lumina solis.
Nil rationis habent, cùm sint ratione carentes.
Qui Iussit sperare, Ioui nos credere oportet,
Quem penes est hominum, diuumq; æterna potestas.
Augurium tamen est, quod præualet omnibus vnum.
Pro patria pugnare armis, defendere ciues.

Et Sillius Italicus libro quinto.

Sat magnus id hostem,
Augur adest en sis, pulchrumq; & multe dignum,
Auspitium, latio quod in armis dextera præstat.

Et Paulo post.

Deforme sub armis,
Vana superstitio, dea sola in pectore virtus
Bellantum viget.

Papyrius consul aduersus Samnites cùm exercitu missus cùm à prę-liarijs auguribus coniectantibus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

congredi prohiberetur, irridẽs eos tam fœliciter, quàm cõstanter arripuit bellum, confecitque. Author Eutropius lib.2.rerum Roma.

28 Hecatæus Abderita, qui historiam Iudæorum scripsit, cum vno eorum sermonem huiusmodi se habuisse narrat. Cùm ad mare rubrũ proficiscerer inter alios equites Iudæus quidam nomine Mysonianus, me sequebatur: erat autem vir animi maximi, & arcu peritissimus: is cùm augur quidam omnes nos stare iussisset: interrogauit, quare fixi staremus: augureque auem ostẽdente, atque dicente, conducere ita stare, quousque, quò auis tenderet, perspexissent: vt si ad interiora volaret cœptum iter peragerent: sinautem posteriora volatu peteret, reuertentur: silentio arcu tracto, auem percussit, atque interfecit: tunc augur, & nonnulli alij valde commoti, ei maledicebant: ipse verò, quis est, inquit, iste furor ô homines? quomodo enim auis ista, quæ nihil de spientia prẽuiderat, veri aliquid de itinere nostro, poterat nobis prædicere? quæ si futura præsciisset, nunquam huc venisset, ne à Mysoniano Iudæo interficeretur. Quod vt prudenter factum ac scitè dictum commemorant Iosephus.l.1.contra Apionem. Eusseb. lib. 9. præparationis euangelicæ cap.2.& Polidorus. lib.3.de prodigijs.

29 Illi præterea fœdus cum dẽmone feciisse videntur, qui defunctorum animas euocant: & qui excantant pueros: & qui dæmones familiares circunferunt, & qui (vt dicitur) spiritus pascunt in vitro, per quos se prophetare mentiuntur: & qui deluſiones & phantasmata edunt, & miracula quædam circulatorijs artibus ludunt. De his autem Augustinus, inquit, omnia miracula magorum doctrinis fiunt, & operibus dæmoniorum. lib.8.de ciuitat. Dei.cap.19. Addo Lactantium. lib.2. diui.institutio. cap.17. Leonem magnum.sermo. vltim.de pas.domini. Thom. & cẽteros. lib.2.sent.distinct.7.

30 Nemo autem putet dæmones abhomine cogi posse, vt in annulo aut pyxide inuiti trahantur. Nec enim homines id facere valẽt, nec signa, verba, herbæ, aut characteres naturaliter eam vim habent: nec spiritus illi potentissimi, eiusmodi rebus compelli queunt. Sed (vt ait beatus Augustinus) illiciuntur dæmones ad inhabitandum, per creaturas quas non ipsi, sed Deus condidit, delectabilibus pro sua diuersitate diuersis: non vt animalia cibis, sed vt spiritus signis, quæ cuiusque delectationi congruunt, per varia genenera lapidum, herbarum, signorum, animalium, carminum, rituum. Vt autem illiciantur ab hominibus, prius eos ipsi astutissima calliditate seducunt: aut inspirando eorum cordibus virus

virus occultum, vel etiam fallacib⁹ amicitijs apparendo, eorũque paucos discipulos suos faciunt, plurimorumq; doctores. Nec enim potuit, nisi primũ ipsis docẽtibus, disci quod quisque illorum appetat, quod exhorreat, quo inuitetur nomine, vnde magicæ artes, earumq; artifices extiterũt. Maximè autem possident corda mortaliũ, qua potissimũ possessione gloriantur lib. 21.de ciuitat.Dei.cap.6.

31 Ergo dæmones ab homine non compelluntur: sed vt quidam rectè inquit, non dæmonem cogis, aut in vinculis eũ, vt putas, tenes: sed hoc certum habe, q̃ ille simulat se captum, vt te capiat: se vinctum, vt te vinciat: se tuo imperio subditum, vt te sibi subdat: à te incluſum, vt te includat: fingit se demum tua arte vel imagini, vel lapidi ligatũ, vt te funib⁹ peccatorũ ligatũ, ad infernũ perducat. Et quidã ex persona dæmonum non ineleganter cecinit.

Nos verò quoties animas magus euocat orco,
Illarum assumpta mentimur imagine vultus.
Carminibus, foliis, auibus, fumoque ligari
Dicimur: & circum ductis in puluere signis.
Sed veluti plærisque alijs, ita fallitur ipso
Mens hominum.

Hẽrricus super Genes.& Barth.Sibylla libro. peregrinarũ quęstionũ. Decadis.tertiæ.cap.8.q.1.

32 Adhæc neq; fumo dæmones expelli possunt: neq; à re aliqua corporea pati queunt: neq; enim spiritus purus quicquam pati potest à corpore: quia longè illo præstãtior est. Quo perspicuè patet, errare eos, qui homines à dæmonibus obsessos flagellant, & alapis cædunt, aut fumo fatigant: nam dæmonia fingunt se dolere, aut affligi, vt fatuos decipiant: & vt corpora illa torqueantur. Barthol.Sibyl.loco prænotato.quæstio.2.

33 De supraſcriptis autem omnibus, alijsq; multis obseruationib⁹, hęc generalis doctrina traditur. Ea quę naturaliter illos effectus producere nequeũt, ad quos efficiẽdos adhibẽtur, supstitiosa sunt, & pertinent ad pacta dęmoniorũ. Atq; etiã hęc: omnis obseruatio cui⁹ effectus expectatur aliunde, quã ex naturali ratione, vel miraculo vero, vel volũtate diuina, reprobari debet: quia vehemẽter suspecta est de pacto expresso, vel occulto cũ dæmone facto. Proinde obseruare nomina, signa, characteres, & cętera omnia, quę naturâ su â nullã virtutẽ habẽt, superstitiosum est, atq; adeo vehemẽter suspectũ. tho.2.2.q. 96.& opusculo 25. de sortib⁹.c.vlt. Gerson tracta. aduersus doctrinã cuiusdã. medici. Martinus Arles. trãctatu de superstitionibus.

34 Et quanuis lege pontificia vetitum sit, ne inquisitores apostolici, de diuinationibus & sortilegijs cognoscant, nisi hęresim sapiant manifeſ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nifestè: plærèque tamẽ superstitiones, diuinationes, & sortilegia, manifestam hęresim sapiunt, propter fœd⁹ cũ dæmone factũ, expressè vel tacitè: quod quidẽ species infidelitatis & idololatriæ est. Quamobrẽ inq̃sitores punire debent, superstitiosos istos prestigiatores, magos, planetarios, excãtatores, augures, & id genus alios, qui iustè plętũq; flagellis cęsi ad remos mittẽdi, aut certè relegandi sunt.

35 Diuinus Plato lib. 11. de legibus, inquit, quando quis nodis, inductionibus, cantibus, similibusque veneficijs ad nocẽdum paratis, deprehensus est, si aruspex, aut prodigiorum interpres sit, occidatur: sin verò non fuerit, iudex de ipso, quid dare patiũe debeat, statuat.

De testibus. Titul. LXIIII.

1 *Testes Vũ dicãtur, et testimoniũ quit sit.*
2 *Probatio quæ testibus fit, cur in artificialu dicatur apud rhetores.*
3 *Testibus omnibus nõ eadẽ habenda fides.*
4 *Testes cuiusmodi sint considerare oportet, Vt docet Cic. in partitionibus.*
5 *Testium mores, naturam, fortunam, animũ & statum humanæ leges considerare solent.*
6 *Testes esse nequeunt quatuor personarum genera.*
7 *Testes quid admoneri debeant ab inquisitoribus.*
8 *Testis quid in primis iurare debeat corã iudicibus.*
9 *Testes examinãdi sunt ab inquisitoribus.*
10 *Testimoniorũ fidem diligenter perscrutari debent inquisitores.*
11 *Testium examinatio ab ipsismet inquisitoribus fieri debet.*
12 *Testes, quicunque ij sint, cogi possunt ab inquisitoribus, Vt coram eis se sistant.*
13 *Testes quomodo cogi debeant ad perhibendum testimonium, si egregiæ personæ sint.*
14 *Testimonia quãdo dicenda sint in cæteris criminibus ab hæresi.*
15 *Testes quando recipiẽdi sint in causa hæresis.*
16 *Testimonia recepta inquirẽte iudice, aut informatio summatim facta neminẽ damnare debent.*
17 *Testimonium recognitio an fieri debeat post litem contestatam?*
18 *Testimoniorũ recognitio quando fieri debeat in crimine hæresis.*
19 *Testimonia in causa hæresis nihil refert hoc an illo tempore rata fiant.*
20 *Contestatio litis cur necessaria non sit in causa hæresis.*
21 *Testes cur nihil referat in causa hæresis Vtrum repetãtur ante accusationem, Vel post litem contestatam.*
22 *Promotor fiscalis mstare debet, Vt testes coram religiosis viris sua dicta repetant, & testimonia iterent.*
23 *Testes quando repeti possint ante litem contestatam.*
24 *Testes iterum ab inquisitoribus vocandi, & rursus interrogandi sunt, cum obiecta crimina negat reus.*
25 *Testes iterum examinare & interrogare debent iudices, quanuis reus dicat se eos habere velle pro ratificatis.*
26 *Testium publicatio quando fieri debeat, & eorum exemplum quomodo reus exhibendum sit.*
27 *Testium nomina nullo pacto reis ipsis retegenda sunt.*
28 *Rei cur citandi non sint in crimine hæresis ad testium ratificationem.*
29 *Testium nomina reis edenda sunt in alijs criminibus ab hæresi.*
30 *Testiũ nomina qui in inquisitionibus & visitationibus aduersus iudices et ministros eorũ dicũt, ipsis sunt aperiẽda.*

Testi

31 *Testimonio vnius hominis plena fides habenda non est.*
32 *Testes duo vel tres necessarij sunt ad plenam cuiusque rei probationem.*
33 *Testimonio vnius aliquãdo habendã esse fidẽ plenã iurisperiti probare nitũtur.*
34 *Testimonio vnius, quando censeant nonnulli plenam fidem habendam esse.*
35 *Testimonio vnius nunquam plena fides habenda est.*
36 *Testes duo sunt necessarij ad plenam hæresis probationem.*
37 *Participi criminis nullam fidem habendam esse, sunt qui asserant.*
38 *Socio criminis credendum quomodo sit.*
39 *Testimonia, etiam fide dignissimorũ hominum, nullum habent pondus in his quæ ab alijs audierint.*
40 *Testes oculati magnum pondus habẽt ad faciendam fidem.*
41 *Testificari nequeunt hæretici contra catholicos.*
42 *Testimonium hæretici aduersus hæreticum admittendum est.*
43 *Testimonium hæreticorum quando aliàs admitti possit.*
44 *Testimonium hæreticorũ recipiendũ est ad reorũ defensionem, Vt quidã putãt.*
45 *Testibus hæreticis cur nullo modo credẽdum sit.*
46 *Testimoniũ contra suos consanguineos dicere in causis criminalibus nemo cogi potest.*
47 *Testimoniũ dicere tenetur quilibet aduersus cõsanguineos suos in causa hæresis.*
48 *Testimonium consanguineorũ aduersus consanguineos, cur validissimum sit.*
49 *Testimonium falsum qui contra consanguineum dixerit, cur seuerius puniri debeat, quã qui aduersus extraneum.*
50 *Testes, etiam publicatis testimonijs, semper admittendi sunt in causa hæresis.*
51 *Testes cur semper admitti possint in causa hæresis.*
52 *Testes concordes esse debent, Vt fides eis haberiqueat.*
53 *Testimonijs illorũ plena fides habẽda est, qui concordant in rerum substantia.*
54 *Testimonium illorum suspectissimum est qui eundem, præmeditatumque sermonem asserunt.*
55 *Testis legitimus est in causa hæresis is, qui hæreticum iudicibus indicat.*
56 *Testi, qui cõtra hæreticum dixit, & moriens testimonium suũ reuocat, quomodo credendum sit.*
57 *Testis quanuis moriens testimonium reuocet quod dixerat, priori eius testimonio standum est.*
58 *Testis, qui contrarium dicit eius, quod prius testificatus erat, in causa hæresis interdum audiendus est.*
59 *Testi morienti cur magis credẽdum sit.*
60 *Testimonio posteriori fidem habendam non esse, qui putant, audiendi non sunt.*
61 *Testibus singularibus seu discordibus, tametsi plurimi sint, hæresis probari plenè nequit.*
62 *Testes singulares qui contrarij sunt, fidẽ sibi ipsis abrogant.*
63 *Testes plurimi singulares & prorsus diuersi, perinde sunt, ac si vnus tãtummodo testificaretur.*
64 *Testes diuersi & singulares, si de rebus connexis testimonium dixerint, plusquam semiplenã probationẽ faciunt.*
65 *Testibus singularibus sufficit probare partes ad probandam rem individuam, vel continuum actum.*
66 *Testes singulares, qui de singulis speciebus testimoniũ dicũt, sufficiũt ad probandũ aliquid gẽrale, Vt multi cẽsent.*
67 *Testibus, qui de singulis speciebus testimonium dicunt, non esse habendam fidem, verior est sententia.*
68 *Testibus singularibus probari posse aliquẽ hæreticum esse, sunt qui asserant.*
69 *Testibus singularibus probari posse aliquem hæreticum esse, periculosa & falsa omnino opinio est.*
70 *Testes singulares nõ sufficere ad probationem hæresis, rationibus demõstratur.*
71 *Testibus singularibus si hæresis probari posset, multa sequerentur absurda.*
72 *Testibus pluribus singularibus probari*

Universidad de Deusto
Biblioteca

posse aliquem hæreticum esse in genere, ineptissimè nonnulli dicunt.

73 Testes in specie debent sui testimonij rationem reddere.

74 Pœna certa in cynædos & pædicatores iure ciuili statuta est.

75 Constātini cōstitutio quæ de his loquitur qui nefandas nuptias contrahunt, depraua ta erat in veteri editione.

76 Cynædi & pædicatores regia lege pragmatica exuri iubentur, bonis omnibus publicatis.

77 Cynædis clericis & ecclesiasticis lenis et remissa pœna irrogatur iure pōtificio.

78 Testibus singularibus neque in genere, neque in specie probatur hæresis.

79 Testes de eadem specie hæresis testificātes, quāuis singulares sint in loco et tēpore, concordant in eiusdem hæresis probatione.

80 Tempus & locus non sunt circunstātiæ necessariæ ad probandam hæresim.

81 Testibus singularibus cùm ad eūdem finem tendunt, & plures sunt, & fide digni, fides plenè haberi potest.

82 Testes quomodo idonei probari possint.

83 Testes quomodo refutare possit reus.

84 Exceptiones quæ admitti debeant, aduersus testes.

85 Exceptiones si iustè aduersus testes obijciantur, admittendus reus est ad earū probationem.

86 Consanguinei reorū admittēdi non sunt ad probandas exceptiones contra testes accusatoris.

87 Testis periurus, qui testimoniū suū quod iurauerat se celaturū, patefacit, quomodo puniendus sit.

88 Falsi testes quot malorum causa sint.

89 Falsi testes qua pœna coerceri possint in causis ciuilibus.

90 Falsus testis puniendus est pœna talionis in causis criminalibus.

91 Falsus testis quomodo coercendus sit lege duodecim tabularum.

92 Falsi testes hodie non sic damnantur, vt è saxo præcipitentur.

93 Falsi testes qui virū catholicū hæreticū esse testantur, omnium pessimi sunt.

94 Falsus testis in causa hæresis quomodo puniri debeat.

95 Falsi testis qui suo testimonio parum nocuerunt, qua pœna afficiendi sint.

96 Falsi testis, qui combustus fuit, vtrum filij, & nepotes infames sint.

97 Talionis pœna non vti debent inquisitores nisi ob maximam causam.

98 Falsus testis in causa hæresis an admittēdus sit ad pœnitentiā, si prius veniā petat, quàm curiæ seculari relinquatur.

99 Falsus testis qui seipsum detulit, mitius puniendus est.

100 Testem qui auro, aut quouis alio modo corrupit, vt falsum diceret testimoniū quo pacto puniendus sit.

101 Iezabelis facinus.

102 Testes si testibus aduersentur, qui alijs sint præferendi.

1 TEstes à testando dicūtur: nā testari est, sententiā nostrā exponere. Vñ testes dicti, q̄ ea, quæ de rei gestę veritate sentiunt, in iudicium proferant. Testimoniū verò est, rei cognitæ volūtaria cōfessio. Authore Arist. lib. rhetor. ad Alexan. cap. de testimonio. & testibus. Alciat. in l. plebs est. §. 1. de ver. sign.

2 Probatio, quæ testibus fit, inartificialis apud rhetores dicitur: qa ipsa per se caret arte, & extra causam sumitur & non colligitur aliqua ratione argumētationum: sed extra dicēdi rationē eā accipit orator. Est autē firmissima probatio, quæ testib⁹ fide dignis cōstat, quia hominū scientia nititur. Vñ diuinis Hebræorū legibus frequentissimè cauetur, vt in ore duorū vel triū testium stet omne verbū. Arist. lib. 1. the

rhetori. ca. vlti. Cicero in partitioni. orat. c. 1. Fabius. lib. 5. institu. oratо. ca. 1. Deut. 17. nu. 35. c. in omni. c. licet vniuersis. de testi.

3 Cæterùm nō eadē fides omnib⁹ testibus habēda est. Nā ex personarū qualitate, plus, minusue fidei his vel illis tribuendū erit. Quamobrē (sicuti iure cōsulti docēt) multa exploranda sunt in testibus, scilicet, conditio, dignitas, diuitię, paupertas, amicitia, inimicitia, sexus, ętas & id genus alia. Cicero quoq; in topicis inquit: nō qualiscūq; persona testimonij pondus habet. Ad faciē dam enim fidem authoritas quęritur: sed authoritatē, aut natura, aut tēpus affert. Naturæ authoritas in virtute inest maximè: in tempore autem multa sunt, quæ afferant authoritatem: ingenium, opes, fortuna, ars, vsus, necessitas. Nam & ingeniosos, & opulētos, & ætatis spatio probatos, dignos quibus creda tur putant, non rectè fortasse, sed vulgi opinio mutari vix potest: ad eamque omnia dirigunt & qui iudicant, & qui existimant. l. 2. cum sequenti. ff. de testibus.

4 Et in partitionibus oratorijs idē Cicero de singulis testibus considerare docet, si fortè naturā vani sunt, si leues, si cum ignominia, si spe, si metu, si iracundia, si misericordia impulsi, si præmio, si gratia adducti testimonium perhibuerūt. Denique (vt Adrianus imperator scripsit) quę argumenta ad quem modum probandę cuiquæ rei sufficiant, nullo certo modo satis definiri potest. Aliās numerus testium aliās dignitas & authoritas, aliās veluti cōsentiens fama, confirmat rei, de qua quęritur, fidē. Ad summam iudex his omnibus exploratis magis scire poterit, quanta fides testibus sit habenda. l. 3. §. 1. ff. de testibus.

5 Ea tamen hoc loco præterire nō potui quæ Alexand. Theologus his verbis scripta reliquit. Humanæ leges considerarunt quinque in personis testium, videlicet, mores, naturam, fortunam, animū, & statū. Circa mores considerarūt duo, propter quæ non debet fides testibus adhiberi: errorē & malitiā. Propter errorē, infideles, propter malitiam, infames repellēdos esse à testimonio cōstituerunt. Itē circa naturā duo cōsiderarunt, ætatē & sexū. In pueris defectus ętatis obnubilat rationē: in mulieribus sexus emollit volūtatem, propterea pueros & mulieres idoneos non esse ad testimonium censuerunt. Itē circa fortunam considerauerunt, duo: conditionem seruitutis, & aduersitatem paupertatis. Seruit⁹ habet annexum dominationis timorē: paupertas verò tēporalitatis amorem: quæ solent plurimum ad mendacium inclinare. Item circa animum duo potissimum considerauerunt, intellectum & affectum: & in intellectu cōsiderauerunt alienationem rationis, & in affectu libidinem voluntatis: & hanc di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

duxerunt in libidinem iræ, quę est in odio, & libidinem cõcupiscentiæ quę est in desiderio.

6 Præterea libidinem concupiscẽtię considerauerunt dupliciter: scilicet, quantum ad se, & quantum ad alios. Et iuxta hanc distinctionem contingentium ex parte animi, quatuor genera personarum ad testimonium perhibendum indigna esse censuerunt: videlicet furiosos, propter alienationẽ rationis: inimicos propter libidinẽ volũtatis in iracundo: domesticos, propter concupiscẽtiã volũtatis respectu familiæ: ac multò magis iudicãt inidoneũ esse testẽ in re propria respectu sui: quemadmodũ beatus quoq; Cyprianus eleganter quadã in epistola differit. Considerauerũt præterea æmulationem status laicorum & clericorum, & alios personarum defectus: quas ob res multos ad perhibendum testimonium parum idoneos esse censuerunt. Est autem legalitas siue idoneitas personæ testificãtis, dignitas quædam hominis, cuius testimonio debet fides haberi, absque omni suspicione mendacij. Inidoneitas verò est, defectꝰ dignitatis in persona, propter quem fides testi non habetur ob suspicionem mendacij. Alexã. Ales. 3. p. q. 43. mẽbro. 3. Cypria. epistol. 9. li. 4. Gratian. in patrũ decretis. 3. q. 4. & iterũ. 4. q. 2. cum seq.

7 Sed iam ad hæreticos reuertamur: quoties aliqui testificari volũt in causa hæresis, moneri diligenter debent ab inquisitoribus, vt ne prece, pretio, ira, odio, aut qualibet alia illicita, vel iniusta causa, vllo modo falsum testimonium dicãt. Ad hæc admonendi sunt vt considerent, quàm graue sit & horrendum tanti criminis innocentem aliquem infamare.

8 In primis autẽ iurare testis debet coram iudicibus se dicturum omnino veritatem, idq; sub forma solenni, quę ferè hodie est eadem ipsa, qua olim accusatores iurare solebant: vt ex Demosthene intelligitur oratione aduersus Cononem vbi tale iusiurandum memorat. Iuro ego per Deos Deasque omnes, me omnino à Cononе perpessum ea, quæ conqueror: quòd si sanctè iuro multa mihi bona eueniant, neque in posterum quicquam tale accidat: sin peiero, funditus peream & ipse, etsi quid mihi est, aut futurum est. Sic iurãt catholici per Deum & crucem & sacrosanctã Dei euangelia, se dicturos veritatẽ: quod si fecerint, Deꝰ illos adiuuet, sin autem contra, Deus eos condẽnet. Testi autem non iurato fides habenda nõ est, etiamsi vir alioqui fidè digniſſimus sit. c. hortamur. 3. quęstio. 9. ca. nuper. de testibus. l. iurisiurandi. C. eodem titulo.

9 Deinde, testes examinandi sunt ab inquisitoribꝰ: & coram duobus religiosis viris, clericis aut monachis, rata facere debent sua testimonia, & fideliter scribenda sunt à publico tabellione ea omnia, vel à duobus alijs ad eam rem idoneis. Hoc propterea cautum, vt tot inspecta oculis, tot insinuata sensibꝰ, falsi suspicionem excludant, sicuti Petrus Anchar. ait. ca. vt officium. §. verum. & inibi Domini. ca. vlti. de hęret. lib. 6. & illic Ancharra.

10 In eadem autem examinatione inquisitores diligenter perscrutari debent testimoniorum fidem, & subinde testes interrogare multa de ante actis, multa de insequutis, ac de loco, tempore, persona, & cęteris, quemadmodum olim ab oratoribus & patronis causarum testes interrogari solebant. Nam cùm in hoc iudicio rei, & eorum aduocati, testes interrogare non queant, iustissimum quidem est, vt inquisitores in hac parte patronorũ personã induant. Quidꝰquòd in Deuterono. cauetur, vt iudices diligentissimè perscrutentur, an testes mẽdacium dicãt? Et ad Gallię prouincias scribens Eleutherius papa, Iudicantem (inquit) oportet cuncta rimari, & ordinem rerũ plena inquisitione discutere. Postremò, ad officium inquisitorum pertinet, vitam & mores testium sedulò inuestigare, quemadmodum quodã primæ instructionis capitulo plenius continetur. Fabius. lib. 5. insti. orato. cap. 7. Deuterono. 19. ca. iudicantem. 30. quæst. 5. 1. instructio. Hispalen. c. 14.

11 Ad hoc, testium examinatio ab ipsismet inquisitoribus fieri debet: nec vllo modo est cuipiam committẽda, excepto si testes iustè sint impediti, & iudices ad eos ire, neq; facilè possint, neq; omnino debeãt: tũc enim cõmittere poterũt inquisitores testiũ examinationẽ vicario episcopi, vel alteri ecclesiastico iudici, aut certè alicui perito, & prudẽti viro, qui tabellione siue secretario causæ testimonia scribente, testes diligẽter examinare, ac modũ & constantiam, & alias testium & testimoniorum circunstantias ad inquisitores mittere debet. Et ita multis instructionum capitulis cauetur, & iuri & rationi satis consonat. prima instru. Hispalen. cap. 17. instructio. 4. Toleta. ca. 14. Bal. in ca. 1. de controuer. inuesti. lib. feudorum. Feli. in ca. cum causam de testi. Iaso. in. l. Admonendi. de iure iuran. col. 101. Couar. lib. 2. var. reso. ca. 13.

12 Possunt autem inquisitores cogere quemcunque testem, etiam si sit persona egregia, vt coram eis se sistat, & in causa fidei catholicæ testimonium perhibeat: hoc enim & iudicum authoritati: & fidei fauori debetur. glo. in. ca. 1. de testib. cogẽ. Domin. in. c. pręsentium. de testib. lib. 6. Ludoui. Roma. notabili. 401. Iaso. in. l. ad egregias. de iure. iur.

13 Id tamen prudenter fieri debet, ita vt egregiæ personę, rogari potius, quam compelli videantur: id etenim vrbanius & modestius est Pręterea illustres viri, & moniales & aliæ honestiores fœminæ, non sunt facilè in iudicium ab inquisi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

toribus trahēdi:sed vel ad has personas iudices ire,vel certè alios mittere debēt:quod quidem ex dignitate,authoritate,honestate,alijsque testium qualitatibus constituendū erit. Cæterùm vrgulanię(quam supra leges amicitia Augustę,Tiberij temporibus extulerat) potentia adeò nimia Romanę ciuitati fuit,vt testis in causa quadam, quæ apud senatum tractabatur, venire dedignaretur.Missus est prætor qui domi interrogaret: cū virgines vestales in foro, & iudicio audiri, quoties testimonium dicerent, vetus mos fuerit. Author Corn.tacit.lib. 2.Annali.

14 In cæteris criminibus testimonia dicenda sunt intra dilationem partibus concessam ad probandū, & procedi non debet ad receptionem testium lite non contestata quemadmodum in causis ciuilib' planius id constitutum est.cap.accedens.2.cap.quoniam. vt lite non contestata.

15 Sed in causa hæresis, in qua inquisitio iudicisofficio fieri solet,dubium non est,quin testes recipiendi sint lite nondum cōtestata. cap. Quoniam frequenter. §. sunt & alij.vt lite non contestata.

16 Ex testimonijs tamen receptis inquirente iudice, aut informatione summatim facta nemo damnari debet,nisi testes in ordinario iudicio fuerint repetiti, & rata fecerint sua testimonia.Et hęc quidem sententia ab omnibus probata est: quia citandus est reus, vt testes cognoscat,& eos,eorumque dicta refellat.ca.2.de testib.

17 Hîc autem illud quęritur,an recognitio testimoniorū fieri debeat post litem contestatam? Et in alijs quidem criminibus nulla dubitatio est: sunt enim testes repetendi reo citato,vt ante dixi.

18 Quid ergo in crimine hæresis, in cuius probatione reus citandus non est? Ac mea quidem sententia, cùm id commodè fieri nequit, op' non est,vt dicta testium rata habeā tur,intra dilationem temporis à iudice alsignati ad probandum:quia cessat causa,propter quam id leges exigunt. cap.vltim.de hæret.lib.6. Felinus. Decius.& cęteri.in cap.2. de testibus.

19 Accedit huc,quòd si verum est, sicuti est, q̄ in causa hęresis nomina testiū non sunt edenda reo:quid refert vtrùm hoc an illo tempore rata testimonia fiant? Frustra expectatur euentus, cuius nullus est futurus effectus.l.hæc stipulatio.§. diu'.ff.vt lega.seu fid.com.no.cau.

20 Ad hæc in causa hęresis proceditur simpliciter,de plano,sine iudiciorum strepitu & figura:quo casu litis contestatio necessaria non est. vt Clemens quintus constituit cap.vltim.de hæret.lib.6. Clemen. sępe.de verborum significatione.

21 Deinde in examinatione testiū adhibentur duo religiosi ac discreti homines qui loco rei absentis testes cognoscant:& saluū ius est reo refutand

refutandi testes & eorum testimonia,cùm dicta eorum fuerint publicata: nihil ergo interest, vtrùm testes repetātur ante accusationem vel post litem contestatam. cap. vt officium.§.verum.de hęret.libro.6. ca.quoniam in princip. vt lite non contest.

22 Vigilet ergo promotor fiscalis & instet, vt testes coram religiosis viris sua dicta repetant,& testimonia iterent: ne fortè moriantur aut absint, antequam lis contestetur. Iudices autem hoc denegare non debent, ne probationes pereant: sed quæcunque iusta aut probabilis causa esse videatur,testes iterum producēdi, & (vt vulgus loquitur) ratificandi sunt.

23 Iusta causa repetendi testes ante litem cōtestatam: si testes ęgri sunt morbo graui:si diu abfuturi sint: si reus ipse est absens, aut prędes quidem,sed nondum comprehensus, neque in carcerem coniectus: denique si testes curiæ seculari relinquendi sunt.c.quoniam frequēter. vt lit.no.con.

24 Cùm autē obiecta crimina negat reus,tūc accusatione à promotore fiscali post admonitiones edita, testes iterum ab inquisitoribus vocandi, & rursus interrogandi sunt. Quod fieri solet non ostenso illis priori testimonio, vt rectius intelligi queat,vtrùm vera vel falsa dicant:mendacē enim (vt prouerbio dicitur) memorē esse oportet: quāuis in alijs causis aliud fieri debeat, ne testis anceps periurium subire cogatur Felin.in ca.cum in tua.de testib.Nicol.Boer.decis.108.

25 Prętereà cùm in hac posteriori testium examinatione, omnis ferè testimoniorum pondus consistat, quanuis reus dicat se habere velle testes(vt vulgo dicunt)pro ratificatis, nihilominus iudices eosdē iterum examinare & interrogare debent:ne fortè defensio reorum pereat,cui ne nominatim quidem renūtiare queunt,vt alibi dixi.l. si nō defendantur de pœn.glos.& interpretes.in.l.pactum inter.de pact.

26 Post hæc publicatio testium fieri debet:& eorum exemplum, reo dandum est,illis duntaxat circunstantijs omissis,ex quibus reus facilè intelligere possit,qui sint illi,qui contra eum perhibuerunt testimonium.Inde est q̄ reo dari non solet hora,neque dies, quibus testes dicunt crimina fuisse commissa, nisi fortè id reus petat, vt se defendere queat: sicuti alibi diximus. Item exemplum testimoniorum describendum est à secretarijs, & ab inquisitoribus excutiendum & corrigendum, & alterum exemplum inserēdum est actis processus.Prætereà ita reo dari debet testimoniorum exēplum, vt planè intelligat, an testes de his quę ab alijs audierunt,vel de his quę ipsi viderūt testificati sint. Et ita multis instructionum capitulis, & senatus epistolis continetur.1. instru. Hispal. cap.16.Bart.in.l.solum. C.de testi.

Abb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abb. Deci. & cęteri.in.ca.causam. quęstio.1.eod.titul.

27 Cęterùm in hac testimoniorum publicatione nomina testium reis edenda non sunt:quia semper graue periculum ex ea re immineret testibus: vel certè causis fidei vniuersis.Nam pauci admodum inuenirẽtur, qui aduersus hęreticos testimonium perhibere vellẽt. Quas ob res cõstitutione quadam extrauagante Innocentij sexti prohibetur,ne nomina testiũ reis ipsis vllo pacto retegantur. Verba constitutionis hęc sunt.Volumus vt nomina tam accusantiũ prauitatẽ hęreticã, quam testificantiũ super ea, nullatenus publicẽtur,propter scãdalum vel periculũ, quod ex publicatione huiusmodi sequi posset:& adhibeat dictis huiusmodi testiũ, nihilominus plena fides. Sic olim Socrati accusato de hæresi, ne nomina quidem accusatorum dicta fuerunt. De qua re apud Platonem in apologia Socrates ipse conquerebatur, dicẽs:accusatores per multi sunt, & longo iam tempore me accusant, & in ea ętate vobis suaserunt,in qua plęriq; vestrum pueri,aut certè adolescentuli,per facilè credidistis, deserta in causa nemine me defendente:atque id quod à defensionis ratione omnium alienissimum est, neque nomina quidem illorum scire licet atque proferre.cap.vltim.de hæreti.lib.6.extrauag. Innocẽ.sexti.in directorio inquisitorum impressa.fol.52.contra Paul.Paris.con.2.lib.4.

28 Hinc est q; in crimine hęresis nõ debet citari reus ad ratificationem testium, ne illos cognoscat: quanuis in omnibus alijs criminibus, ad cognoscendos testes rei citandi sint. l. de vno quoque.de re iudic.l.nam ita diuus. de adoptio. authen.de testib.§.& hic vero multoties.Ludoui. Roma.singula.366. Hippoly. consilio.8.Ludoui.Care. de hęretici.num.121.

29 Sic etiã in cęteris quibusuis criminibus nomina testium reis ipsis edenda sunt, vt testes refutare possint, & innocentiam suam ostendere,quod sanè fieri semper,debet, etiam si per inquisitionem procedatur:ne per nominum occultationem infamandi, per defensionis verò denegationem, perhibendi falsum testimonium improbis audacia prębeatur: etenim defensionis facultas nulli vnquã auferenda est. c.qualiter.2.§.pen.de accusa.l. defensionis.de iure.fis.lib.10.

30 Quę omnia multò magis locũ habere debẽt in inquisitionibus & visitationibus quæ aduersus iudices & ministros eorum fiunt.Sunt enim positi quasi signum ad sagittam: neque possunt omnibus placẽre,cùm ex officio teneantur, litigantes plurimos quotidie increpare,in carcerem & exilium mittere, mulctare,condemnare,ac nonnũquam pœna mortis punire: vnde fit, vt sępissimè in multorũ odium incurrant, & insidias patiantur.

Quod

Quod Cicero pro flacco elegantissimè his verbis depingit. O conditiones miseras administrandarũ ciuitatum & prouinciarũ, in quibus diligentia plena simultatum est, negligentia vituperationum: vbi seueritas periculosa est, liberalitas ingrata,sermo insidiosus,assẽtatio perniciosa,frons omnium familiaris,multorum animus iratus, iracundię occultæ,blanditiæ apertæ: venientes prętores expectant, præsentibus inseruiunt, abeuntes deserunt. Demosthenes quoque adolescentes monere solebat,ne ad rempublicam se conferrent, affirmãs,si duę essent viç ab initio propositæ, vna quę ad rempublicam, altera quę ad interitum apertè ferrent:essentque manifesta illa, quæ gerentes respublicas,subire oportẽt,formidines, inuidias, odia,calumnias,simultates,contentiones, certamina, illam potius electuros esse homines, quæ ad interitum ferret. Author Plutar.in Demosthene.Ipse quin etiam Plutar.in politi.inquit: quęuis reipublicę administratio inimicitias & dissidia quędam affert. Quas ob res nomina testium aperienda sunt omnibus etiam magistratibus, si modo id necessarium erit ad eorum defensionem, quemadmodum lege regia planè constitutum est. In visitationibus verò non eduntur nomina testium,quia neque pœna ordinaria imponitur. ca. qualiter. 2. de accusati. regia.l. 11. titul.1.lib.8. ordinati.cap.1.de accusa.lib.6.Paulus Parisius.consilio.2.lib.4.

31 Illud palàm est, vnius hominis testimonio plenam fidem habendam non esse:quod nõ tantum legibus humanis, sed etiam diuino iure frequentissimè constitutũ est. Lex enim Deutero.ait:in ore duorum aut trium testium peribit,qui interficietur:nemo occidatur vno contra se dicente testimonium. Et iterum:non stabit testis vnus contra aliquem,quicquid illud peccati & facinoris fuerit:sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. Et lib.numero.homicida sub testibus punietur: ad vni9 testimonium, nullus condemnabitur.Et in euãgelio Matthæi, adhibe tecum vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum:quod & alibi sępè cauetur.Deut.17.&.19.nume.35 Matth. 18.Ioan.8.2.Corin.13.

32 Plurimis quoque pontificum & Cæsarũ constitutionibus id ipsum renouatum est. Et quanuis olim apud ciues Romanos magna esset Catonis authoritas, nihilominus tamen orator quidam, cum vnico testi credendum non esse diceret, neque si Cato, inquit, is foret. Author Plutar.in Catone Vticẽsi:Duo itaque vel tres testes necessarij sunt ad plenam cuiusque rei probationem:quia vnus facilè corrumpi & peruerti poterit:plures verò quàm duo vel tres in quacunque causa requirere, graue admodum atque adeò

Universidad de Deusto
Biblioteca

adeò impossibile foret.l.vbi numerus.de testib.cap.licet vniuersis co. titul.episcopus Abulen.in Deuter. cap.19.quæst.4.Domin.Soto.lib.5. de iust.& iur.quęst.7.ar.2.

33 Plures autem sunt exceptiones quibus turisperiti probare conantur, vnico testi nonnunquam habēdam esse plenam fidem. Sed vtcunque res habeat in causis ciuilibus,in causis criminalibus tamen, vni testi credendū non est:id enim periculosissimū pariter & iniquissimum esset. Guilel.in speculo. tit. de testib.§.restat. Anto. & Felin.in ca.veniens.1.eod.titul.

34 Cęterùm ille casus censura dignus est, in quo multi putāt vnius testimonio plenam fidem habendam esse:tūc, scilicet, cùm quispiā de proprio facto testificatur.l.quęro.§. vlt.de ędilit.edi.l.cum probatio.de proba.l.si quis decurio.C.de falsi.l.seruire sponso. de testib.l.interrogari. C. de quæstio. Oldral. consi.95.Salicet.in.l.si quis decurio. Paul.Castren.in.l. quicūque. C. de seru.fugit. Alexan.consi.197.lib.7. Firmia in reperto.parte.testes duo. Socin.Senior.consi.28.li.3. Ruinus consi.105.lib.4.Decius.consi.342.& 650.Alciat.in.l.r.§.vltim.de verbo. oblig.Matth.de Afflict.Neapolitana decisione.369.Hippolytus consilio.111.& consilio.113.

35 Sed quemadmodum paulò antea ostēdimus, diuinis & hūmanis legibus frequētissimè prohibetur, ne in detrimentum alterius,vni testi plenè credatur. Parui autem refert,vtrùm de facto proprio, an de alieno quispiam testimonium dicat:cùm securius homines in facto suo mentiri, quā in alieno possint. Neq; est meo quidem iudicio, cur in hoc magis, quā in illo, veraces aut mendaces esse credantur: par enim est vtrobique eiusdem hominis testimonij pōdus. Quòd si qua sunt iura quæ prima fronte obstare videantur, ea vel de ministro reipublicę,cui fides haberi solet in re aliqua leuissima officij sui,vel de seruo loquuntur, cui nōnunquam creditur in damnum leue domini sui. Quę quidem iure singulari cōstituta sunt: neque ad exemplum trahi debent in graue cuiuspiā detrimentum. Et ita plurimi iurisperiti tradunt,quibus assentior. Cin' & cęteri.in.l.si quis Decurio.C.de falsi. Anton.in.ca.cum à nobis. de testib. Alex. consil.192.lib.6.idem Alex.& Iaso.in.l.2.§. si absens.si ex noxa.cau.aga. & ambo in.l.neque is. de acqui.hęred. Paul. Castren. consi.337.lib.1.Curtius senior tract. de testib.conclu.vltim. Caro.Ruinus.consi.19.& consi.65.lib.5.Tiraquel.de retract.§.1.glo.14.num.50. Syluanus consi.17.lib.1.

36 Duo igitur testes necessarij sunt ad plenam hęresis probationem: sed opus est vt sint fide digni, & omni(quod aiunt)exceptione maiores. Hinc est q; quanuis excommunicati & socij criminis non repellā tur omnino, vt ne testimonium dicere

cere queāt aduersus hęreticos, defensores, receptatores, & cæteros omnes suspectos,non tamen plena fides talibus testibus habenda est, nisi cum ex verisimilibus cōiecturis, ex numero, ex personarū qualitate, alijsque circunstantijs, vera eos dicere, perspicuum fuerit.ca.in fidei fauorem. de hęretic. lib. 6. & illic archidiaco. Anchar. & alij. Hippolyt.Marsil.consil.109.& iterum singulari.209.& rursus in practic.1.§.diligenter nume. 60. Gonsal.de hęret.prauit.quęst.13.Albert. lib.de agnoscen. assertio. catholic. quęstio.34. Coraf. lib.5. Miscella. capite.vigesimo.

37 Sunt autem qui putant participi criminis nullam fidem habendam esse, nisi tormentis testimonium eius fuerit confirmatum.ca. penult. 5. quæstio. 5 Fulgos.consil. 171.Hippoly.consi.109.Gratus.cōs. 59.lib.2.

38 Verior tamen sententia eorum est,qui aiunt, socium criminis testimonio suo indicium facere,maius aut minus, pro personarū qualitate, & criminum & aliarum rerum circunstantijs: idque etiam si sponte sine tormētis testimonium dixerit. Neque enim ex libero homine,pro testimonio non vacillāte quæstionem habere oportet.l.ex libero.de quæstio.c.penul.5.quæst. 5.& inibi.glos.& interpretes.regia. lex.21.titul.16.p.3. &.l. vltim. titul. 7.libro.2.fori legum. cap.1. de testib.lib.6. & illic. doct.glos. & alij in.l. si filium. C. de liberal. causa Alexan.consi.120.lib.7.Corne.cōs. 58.li.1.Ruinus consi. 158. li.5.Iaso. in l.4.§.si tibi indicium. de condi.ob turp.caus. Aymon. consi.178. lib 1. Cassan.in consue.Burg. rub. 1. §.5. Boherius decisione.319.

39 Tametsi autem fide dignissimi testes sint,nullum tamen erit pondus testimoniorum suorum, nisi de his, quę planè scierint, non de his, quę ab alijs audierint, testificentur. Quod scimus loquimur (inquit veritas) & quod vidimus testamur: & testimoniū nostrum non accipitis? Et sapiens in prouerb.qui quod nouit loquitur, iudex iustitię est. Demosthenes quoque in oratione. 2. in Stephanum, dixit: manifestæ impudentiæ esse, ea testari quibus testis non adfuit. Et mox addit:leges autem non ita loquuntur:sed quę norit aliquis,& quibus gerendis interfuit, ea testarī iubent, atque tabulis inscribere: vt neq; adimere liceat quicquam, neque addere his, quæ scripta fuerint: rem verò è viuente auditam testari non sinunt. Et Fabius,Gentium simul vniuersarum eleuata testimonia ab oratoribus scimus, & tota genera testimoniorum, vt de auditionibus: non enim ipsos esse testes sed iniuratorum afferre voces.Ioan.3.prouerb.12. Quintili.libro.5.capit.7.l. testium. C.de testib.ca. licet ex quadam.eodem titulo.& vtrobiq; interpretes Alex. Ales.3.part.quæstione. 45.

Huc

Universidad de Deusto
Biblioteca

40 Huc accedit Plautus in truculento dicens: pluris est oculatus testis vnus, quàm auriti decem. Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, planè sciũt. Et incertus ille author, qui Ethnæ mõtis carmina scripsit, hæc inter alia inquit.

Non illic duce me occultas scrutabere causas:
Occurrent oculis ipsæ, cogentque fateri.
Mille sub exiguo ponent tibi tempore veras.
Res: oculique docent, res ipsæ credere cogunt.
Nec locus ingenio est, oculi te iudice vincent.

Et Philo libro de cõfusione linguarum: visus certus, potius quam fallax auditus testis adhibendus est. Qua propter in optime constituta republica, lege cautum est, ne quis audita dicat pro testimonio: quia iudicium auditus naturaliter facilè est corruptibile. Apud Mosem quoque inter vetita legitur, nõ admittes auditionem vanam. Vbi non tantum interdicit, ne quis falsum sermonem aut stultum accipiat auribus: sed docet, quòd ad manifestam veritatis perceptionem, longè minus quam visus idoneus habeatur auditus, cùm sit refertus vanitatibus. Idem Philo. libr. de iudice: qui auritos testes accipit, vanè non sanè accipit: nam oculi rebus ipsis interueniunt, & contrectant quodammodo negotia, totaque percipiunt, adiuuante luce, per quam illustrantur, deprehenduntur que omnia: aures autem minus fidei habẽt, quàm oculi, vt quibus non cum rebus ipsis sit commertium, sed cum sermonibus rerum interpretibus, non semper veritatem sectantibus.

41 Præterea hæretici, cùm sint excommunicati & infames, testificari nequeunt contra catholicos. Quod primo apostoli decreuerũt, deinde pontificum & Cæsarum legibus sæpè renouatum & constitutum est: postremò maiores nostri, canonibus. 4. conci. Toletani, id ipsum inseruerunt: addita ratione: quia sicut in fide Christi, suspecti sunt, ita in testimonio humano dubij habentur. apostoli. cano. 74. ca. non potest. ca. Pagani 2. q. 7. ca. beatus. 3. quę. 4. ca. suspectos. 5. q. 5. l. quoniam. C. de hęret. nouella cõstitutio Iustiniani. 45. &. 4. concil. Toletano. canone. 62.

42 Hęretici verò testimonium aduersus hęreticum admittẽdum est: vt (quod Iustinianus inquit) dignus sit testis litigatore, ac talis qualis est reus. Neque enim hęreticus in alio reprobare potest mores, quos in se approbat. l. quoniam. C. de hæreti. & inibi. Godofred. l. in arenã. de inoffi. testam: l. eum qui. §. Iulianus. de furt. c. si hęreticus. 2. q. 7. Lucas. in. l. veterani. C. de vetera. li. 12.

43 Et sicuti quibusdam placet hęreticorum testimoniũ admitti potest vtraque parte approbante: vel cùm rem à se gestã explicant, adhibitis

bitis tormentis: vel cùm testimonium perhibent in causis grauioribus, idest hæreticos, simonię, læsæ maiestatis, expilatæ annonæ: quibus casibus eis creditur, si verisimilia dicant, vel sint plures numero. Bart. Iaso. Alciat. in. l. 1. C. de sum. trin. Brun. li. 5. de hęre. c. 10.

44 Sunt etiam qui putant recipiendum esse testimonium hæretici. ad reorum defensionem, vt ne facultas probandi innocentiam reis auferatur. Felin. in. cap. de cætero. de testib. Guillel. Benedi. in ca. Raimuntius. de testam. part. qui cum alia numero. 250.

45 Sed meo quidem iudicio vix vnquam opiniones istæ recipiendæ sunt. Primo quia nullo iure probantur: deinde, quia legibus multis palam aduersantur: postremò, quia cum hęreticis omne commertium catholicis est interdictum, omnisque communicatio prohibita. Non igitur hæreticis testibus vllo modo credendum est: excepto si fortè tormentis fatigati, occultum aliquid, & reipublicę vtile patefecerint. Ad summam iudex magis scire poterit, quanta fides talibus hominibus sit habenda. l. 3. §. 1. de testibus.

46 Illud præterea nouisse cõueniet, quòd quanuis consanguinei iure ciuili cogi non possint, vt in causis criminalibus contra cõsanguineas testificentur: si tamen sponte aduersus eos testimonium perhibent, plena fides illis, perinde atque alijs testibus extraneis habenda est. l. lege Iulia. cum seq. de testib. & illic Bar. l. reg. 11. ti. 16. par. 6. &. l. vlt. ti. 13. p. 7.

47 Sed hoc amplius in causa hęresis constitutum est, vt cõsanguinei teneantur contra cõsanguineos & propinquos testimonium dicere: actãto firmius est eorum testimonium quãto à suspicione odij consanguinei longiùs absunt. Deut. 13. c. si audieris. 23. q. 5 c. literas de præsumpt. & ibi Abb. gl. in. c. vlt. de testi. lib. 6. Aymõ Craueta. cons. 220.

48 Accedit eodem, q; qua ratione sua cuiq; confessio plurimũ nocet: cùm econtrario testimonium in rẽ suam nullius ponderis sit: eadem omnino ratione, validissimum est consanguineorũ aduersus consanguineos probabile testimoniũ: cũ cõtra in fauorẽ eorũ nihil aut parũ prodesset. Nã quemadmodũ nemo vnquã carnem suã odio habuit, sic etiã nemo cõsanguineos suos gratis odio habere existimãdus est: cũ his enim amicitiam (vt inquit Cicero in lælio) natura ipsa peperit. l. 1. C. de confes. l. omnibus. C. de testib. ad Ephesios. 5. ca. non æstimemus. 13. quæstio. 2.

49 Hinc est, q; seueriꝰ puniri debet qui falsum testimoniũ dixerit cõtra cõsanguineũ, quã qui aduersus extraneum: sicuti docet elegãter Demosthenes priore in Stephanũ oratione, dicẽs: propter quod igit' Stephanus exilio in primis dignꝰ est, id ex me audite. Iniquũ est quemcũq; tãdem opprimere falso testimonio

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed multò iniquius & grauius vindicãdum, cognatos. Nõ enim scriptas tantũ modo leges talis homo, sed ipsius etiã naturæ coniunctionem euertit. l. capitalium. §. omnia admissa. ff. de pœn. Cõfert. l. 1. eum seq. ad. l. pom. de parric.

50 Et quanuis publicatis testimonijs non admittantur testes super eisdẽ articulis vel prorsus contrarijs: in causa tamen hęresis semper admittendi sunt, siue in fauorẽ rei, siue contra illũ. Et hæc est sententia recepta cõmuniter, quam varijs in locis asserũt Bal. Angel. Feli. & ingens agmen. cap. fraternitatis. de testib. clem. vlti. eo. tit. Bal. in. l. eos. §. si quid. C. de appel. Angel. in. l. phãc. C. de tẽporib. appellat. Domi. in. ca. vt officium. §. verũ. de hęreti. lib. 6. Felin. indic. ca. fraternitatis. Alberti in. c. 1. de hæreti. li. 6. quęst. 16. num. 19. Ludoui Care. tracta. de hæreti. numero. 124.

51 Cuius sententiæ fundamenta sunt hæc: primùm quia publicatio secretò fieri solet, quamobrem suspicio corruptionis testium in his causis cessat. Alterum, quia plurimum reipublicę Christianę interest, vt veritas in hoc iudicio quocunque tempore manifesta fiat: ne vel hęresis impunita sit, vel iniuria puniatur innocens. Tertium, quia per inquisitionem cõtra suspectos proceditur: quo casu testes semper sunt recipiendi. c. constitutis. 2. de testib. Bar. & cęteri in. l. 2. §. si publico. de adulter. Auctẽ. Atqui semel. C. de probati. Innoc. Hostien. & alij. in. ca. cum clamor de testi.

52 Testes autem concordes esse debent, vt fides eis haberi queat: nam testes varij non modò fide carent, sed falsi esse facilè deprehendũtur. Sic testes illi, qui cõtra Susannam testificabantur conuicti fuerunt à Daniele. Sic pessimi testes, qui contra Christum dominum falsum testimonium dicebant, notantur ab euangelista, quia non erant conuenientia eorum testimonia. Sic etiam cum Sceuinus & Natalis diuersi olim interrogati, non congruentia responderent, exorta suspicio fuit, eos cum alijs multis aduersus Neronem coniurasse: vnde factum est, vt quęstione habita, & coniuratione patefacta, & ipsi & Seneca & Lucanus ciues mei celeberrimi, & cęteri omnes perirent. Sicuti Cornel. tacitus. lib. 15. annalium memorat. Danie. 13. Marci. 14. l. eos. & illic Bartol. ad l. Corne. de falsi. Felin. in. c. cum in tua. de testib. & alibi sæpè.

53 Cæterum eorum testimonio plena fides habenda est, qui concordant in rerum substantia, quãuis in accidentibus, aut leuibus circunstantijs discrepent. Nam & memoria hominum labilis est, & harum rerum obliuio facilis. cap. nihil obstat. de verbo. significa. l. quæ extrinsecus. de verbo. obligat. l. qui sententiam. C. de pœn. l. 2. §. si quid autem. de veter. iure enuclean. l. peregre. de acquirere. posse.

possess. Bart. in. l. eos. de falsi. Bal. in. l. de quibus. de legib. Fulgo. cõs. 161. Corneus. consil. 34. lib. 4. Aretin. cons. 60. Alex. consil. 5. lib. 1. Socin. senior. consil. 244. lib. 2. Thom. 2. 2. quæstio. 70. arti. 2.

54 Quinimo qui eundem, præmeditatumque sermonem afferunt, suspectissimi sunt: videri enim possunt, ad perhibendum eisdem verbis testimonium ante coniurasse. Quam suspicionem theologi multi, & iurisperiti plurimi considerãdam esse frequentissimè docent. l. 3. §. 1. de testib. Ioan. Chrysost. super Matthę. homil. 1. & illic Theophylact' in fine exordij. Tho. 2 2. quęst. 70. ar. 2. Domin. Soto. lib. 5. de iust. & iur. q. 7. artic. 2. Bal. cons. 121. lib. 2. Alexand. cons. 137. lib. 6. Decius. cons. 627. Hippolyt. cons. 1. Gratus cons. 75. lib. 1. Paul. Paris. consilio, quinquagesimo quinto. lib. 4.

55 Quanuis autem in eadẽ causa, nemo esse possit pariter accusator & testis: is tamen qui iudicibus hęreticum indicat, (quem veteres indicem, vulgus hodie denunciatorem appellat) testis legitimus est. Neque enim vllo priuato commodo talis testis mouetur, sed zelo sanctissimo religionis ad publicam ecclesiæ catholicæ vtilitatem, vt hęreticus corrigatur. Quòd si is qui fraterna correctione vtitur, in numero testiũ habendus est, multò id magis fieri debet, cũ ad publicã etiam reipublicę vtilitatẽ iudicibus hęreticus indicatur, & ita vtimur. c. in omni. de testib. Domini. Soto. de ratio. tegend. secret. mẽb. 2. q. 4. & iterum. li. 5. de iust. & iur. q. 6. ar. 2. conclusione. 4.

56 Quæsitum scio, si testis contra quempiam de crimine hæresis, coram iudicibus testificatus sit, & põstea moriens testimonium illud reuocauerit, cui nam testimonio maior fides habenda sit. Multi putant, priori testimonio, non autem posteriori credendũ esse. l. generaliter. C. de nõ nu. pec. l. 1. §. si quis filiũ. de carbo. edi. c. sicut. de testib. Bart. in l. eos. de falsi. Abb. & Philip. Decius in. c. per tuas. de probatio. Alexan. cons. 251. lib. 6. Cornel. cons. 58. lib. 1. Socin. senior. consi. 253. lib. 2. Feli. in. ca. literas. de præsumpt. Albert. in. ca. 1. de hæret. lib. 6. quæstio. decima sexta. numero. 72. Boherius. decisione. 108.

57 Huius sententię rationes magni roboris sunt, quia prius testimoniũ coram iudice solenni iuramento pręstito, dictum fuit: posterius verò priuatim & sine iureiurando, perhiberi solet. Sed etsi cõtra prius testimonium, in posteriori iurauerit, iam eo ipso planissimè constat, eum esse periurum, cui fides habenda non sit. Accedit eodem, quod ex priori testimonio, ius alteri quæsitum est, quod idem testis ab eo auferre nõ potest. Postremo prius testimonium suspicione caret, posterius verò aliorũ persuasione dictũ præsumi potest. Quam suspicionem olim Demosthenes

Universidad de Deusto
Biblioteca

oratione aduersus Phormionem eleganter obiecit Lampidi testi dicens: Lampis, quo iste nititur, testi monium dicit, cùm ab initio negarit, se recepisse aurum, vos verò decernentes eum recepisse, non futuri estis testes negotij? Et his qui verè dixit non vtemini pro argumento? quæ vero commentus est deinceps, postquã corruptus est, ea credibiliora esse existimabitis? Atqui multò iustius est Athenienses ex his quæ ab initio dicta sunt, coniecturam capere pot[i]ᵘˢ, quàm ex his, quæ postea cõcinnata fuerunt, nam ea non edoctus, sed veritatis studio dicebat: hęc posteriora per mendaciũ & ad suam vtilitatem.

58 Tametsi autẽ suprascripta sententia plærumque vera & recipienda sit, in causa tamen hæresis audiẽdus est interdum testis, qui cõtrarium dicit eius quod prius testificatus erat. Scilicet cùm apparuerit manifestis indicijs, eum non leuitate, odio, aut pretio, sed zelo catholicæ fidei testimonium prius velle corrigere. Quod tunc sanè intelligi poterit, cùm probabilẽ causam retractationis ostenderit: & verisimilibus argumentis & coniecturis posterius testimonium verius esse existimari possit. cap. accusatus. §. licet. de hæretic. lib. 6. Curti. senior. consil. 69. Hippolyt. consil. 109. Couarru. lib. 2. Variarum resolutionum. ca. 13.

59 Ac tantò quidem magis morienti credendum est, quãtò minus ad peccandum eo tempore audax est. Quis enim credat eum qui morirur, mentiri, ac falsum testimoniũ dicere? Nihil à morientibus fingitur (inquit Fabius) nihil enim vita laborante simplicius: moriẽs quidem existimandus non est immemor salutis æternæ, cum locus salubri pœnitentię non relinquitur. Spes enim longioris vitę maximè fascinat homines, eosque ad peccã dũ audaces facit qua destituti morientes, pręterita peccata plangere, non autem alia noua committere solẽt. Quandiu hic sumus inquit Chrysostomus, anima voluptatum illecebris delinita, tristia ęgrè admittit animo: cùm verò migratura ex corpore est, tunc iam maiore continetur metu, quippe quę ad ipsa iudicij peruenit limina. Cùm enim pulsare animã, metus mortis incipit, ignis instar, prę sentis vitę omnia succidens, philosophari eam cogit, & futura solicita mente versare. Fabius. declama. 17. signorol. cons. 78. & 106. Alexa. cons. 14. lib. 3. Felin. in ca. exhibita. de homicid. Guillel. Benedi. in. ca. Rainuntius. de testam. parte, in extremis positus. nume. 19. Hippolyt. in pract. §. restat. Ludoui. Rom. & Ioan. Igneus in. l. si quis graui. §. 1. ad Syllani. Chrysost. epistola. 2. ad Timo. hom. 5. col. pen.

60 Neque audiendi sunt, qui putant non aliter posteriori testimonio fidem habendam esse, quàm cùm testis prius testimonium corrigit contra hęreticos in fauorem catholicę fidei. Nam etsi prima fronte Alexandri quarti constitutio, id planè dicere videatur, mẽs tamen legislatoris aliud procul dubio vult. Aequalitas enim seruanda est in iudicijs inter accusatorem & reum: neque fauorabilior esse debet hęresis retectio, quàm innocentis à tam graui crimine liberatio. Quid quòd fauorabiliores reis esse debemus, & ad absoluendum, quàm ad condemnãdum proniores: longeq; satius est, nocentẽ absoluere, quàm innocẽtes punire. c. accusat. §. licet. de hæret. li. 6. l. scire oportet. §. aliud. de excusa. tutorũ. l. ex facto. de vulga. & pupil. l. vltima. C. de fructi. & lit. expen. l. in sacris. 3. & ibi Lucas. & Ioan. de Plate. C. de proxi. sacro. scrit. lib. 12 l. fauorabiliores. de regul. iur. l. Atrianus. de actionib. & obligatio. l. absentem. de pœn.

61 Item illud sciendum est, quòd testibus singularibus, seu discordibus, tametsi plurimi sint, hæresis probari plenè nequit: op[us] enim est ad integram probationem vt saltẽ duo testes concordes sint. ca. licet causam. de probat. ca. licet vniuersis. de testib. Bal. cons. 394. lib. 2. Anton. in. c. cum oporteat. de accusat. Ioan. Iup. allegatione, de hęresi. §. 12. Albertinus referens plures. in. c. 1. de hęret. li. 6. quęstio. 16. nume. 54. Hippolyt. cons. 109. Boerius, decisione. 342. Paulus Parisius consilio. 2. libro quarto.

62 Qua in re partitio à Baldo tradita cõsensum ferè omnium meruit. Is enim ait, testes singulares, vel cõtrarios esse, vel omnino diuersos, vel ferè ad eundem finem tendere: qui contrarij sunt, fidem sibi ipsis abrogant: sunt enim eorũ testimonia sese refellentia & interse collidentia: & non modo plenam probationem non faciunt, sed interdũ etiam, vt falsi puniendi sunt. Bal. in ca. licet causam. de probatio. Daniel. 13 c. ex tenore. c. cum causam. de testib. Aymon. de antiquit. par. 4. §. sed enim.

63 Testes autem plurimi singulares & prorsus diuersi, perinde sunt ac si vnus tãtummodo testificaretur. Si enim primus de hac, secundus de illa, tertius de alia re lõgè diuersa testimonium dixerint, & plurimi alij similiter, nihilo magis aliquid gestum esse probabũt, quàm si vnus tantũ perhibuisset testimonium: quia re vera singuli seorsum de singulis testantur. cap. nihilominus. 3. q. 9. Bal. in. l. iuris iurandi. C. de testib. Decius. cons. 649. Aymõ loco prænotato. nume. 4. & 7.

64 Si verò testes, diuersi & singulares fuerint, de rebus tamen connexis, vel de his quę ad eũdem finem tendunt, testimonium dixerint: quanuis in causis criminalibus, plena fides illis non sit habenda, nihilominus tamen plusquam semiplenam probationem faciunt. Bal. in. cap. licet causam. de probatio. Felin. in. cap. licet ex quadam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de testib. Decius consil. 650. Aymõ loco memorato. nu. 8. cum seq. & cons. 55. & 73. & 78.

65 Cui confine est, quòd ad probãdam rem indiuiduam, vel continuum actum, sat est vt partes eius probẽtur per testes singulares: verbi gratia, Ad probationem plenam sacrificij Eucharistię, sufficit q; à singulis testibus, de singulis eiusdem sacrificij partibus testimoniũ perhibeatur: & ita plęrique iurisperiti tradunt, quibus ego vehementer assentior, quia in toto consentiunt. l. 3. in principio. de acquir. possessio. glos. in ca. nihilominus. 3. quæstio. 9. Felin. citans plurimos in. ca. licet ex quadam de testi.

66 Illud quoque multis placere video, quòd ad probandum aliquid generale, sufficiãt singulares testes, qui de singulis speciebus testimonium dicant. Veluti ad probãdam iurisdictionem generalem, satis sit, quòd singuli testes de singulis speciebus, aut actis iurisdictionis testificentur: quia omnes (vt isti aiũt) in generali iurisdictione concordant. Glo. in. l. ob carmen. §. vltim. de testib. Innocen. Bal. Anto. Abb. Ioan. Imolen. & alij à Felino relati, in ca. licet ex quadam. de testibus. Anchar. consi. 277. Alexan. consi. 92. lib. 5. Aretin. consil. 60. Corne. consil. 34. lib. 2. Hippolyt. consil. 1. Boherius decisio. 23. Aymon. cõsil. 73. lib. 1. & plenius lib. de antiquit. part. 4. §. sed enim. Alberti. in. ca. 1. de hęret. lib. 6. q. 16. nume. 48.

67 Sed verior sententia est, quòd talibus testibus fides non sit habenda: quia in specie proposita, omnes singulares atque diuersi sunt: neq; aliquid inuenitur duobus testibus comprobatum. Vnde relinqui nullo modo potest, quòd generalis iurisdictio probata esse intelligatur: quãdoquidem, nulla species eius, duobus testibus probata est. Et ita multi iurisperiti tradunt, quibus accedo. ca. licet causam. de probatio. & inibi Bal. item Hostien. in sum. titu. de testib. §. quę diuersitas. Innocen. in. ca. licet ex quadam. de testib. Ricard. & Bal. in. l. ob carmen. §. vltim. de testib. Ioan. Imol. in. ca. cum oporteat. de accusa. Alexan. & alij quos refert Iason. in repe. l. admonendi. de iure iurando colu. 114.

68 Sunt etiam qui aiunt, probari posse testibus singularibus, aliquẽ hæreticum esse: vt puta, si vnus testis, de quadam hæresi, alius de alia, & alij itidem de alijs hæresibus eiusdem hominis testimonium dixerint: iam probatum erit in genere (vt isti asserunt) hominem illum hæreticum esse. Iacob. Butri. in. l. Arriani. C. de hære. Iacob. de Aret. in. l. testium. C. de testib. Bal. in. ca. Cùm omnes de consti. Ioan. Imol. in. ca. cum oporteat. de accusa. Ioãnes Lup. senior. tract. de hęretic. ca. 12. Curtius. de testib. concl. 37. Albert. in. ca. 1. de hæretic. lib. 6. quęstio. 16. nume. 51. Aymon Cravet. consilio, 78. li. 1. & loco prænotato. num. 11.

69 Horũ tamen opinio periculosa est, & omnino falsa. Quamobrem à plerisq; iurisperitis confutata, & ab inquisitoribus iã olim, iure quã optimo explosa & ejecta est. Anto. in. c. cũ oporteat. de accu. Ioã. And. in. c. vt officium. §. 1. de hęret. lib. 6. & illic Domini. in. §. verũ Bal. cõsi. 394. lib. 2. cardin. in Clemen. 1. §. verum. de hęreti. Salicet. in. l. testium. C. de testib. Alexand. consi. 72. li. 1. Iaso. in rep. l. Admonendi. de iure iurand. colu. 114. Philip. Decius in cap. licet causam. de probatio. Conrad. Brun. li. 4. de hęre. c. 9.

70 Quòd autem opinio illorũ falsa sit & absurda, cuiuis etiã semidocto facilè per spicuum esse poterit. Nam quemadmodum testibus singularibus atq; diuersis probari nõ potest hęresis in specie, vt paulò antea ostendimus: sic etiam talibus testibus aliquem hæreticũ esse in genere vllo pacto probari nequit. Nisi enim aliqua species hæresis duobus aut pluribus testib⁹ planè probata sit, non potest inde inferri, hæresim in genere plenè probatã esse. Neque enim inferri potest verum esse in suo genere, ex eo q; nõ potest dici verũ in tali specie: vt quidam iurisperiti rectè ante nos tradiderunt. Salicetus in. l. testium. C. de testib. Conrad. Brun. lib. 4. de hęreticis. cap. 9.

71 Adhęc, si testibus singularibus probari posset aliquem hæreticum esse, probari quoque talibus testib⁹ posset, quempiam furem adulterũ sicariũ, aut quiduis aliud esse. Par enim ratio, imò eadem prorsus militat in probatione horũ omnium, atque id genus aliorum criminũ. Deinde probari nequit Petrum hæreticum esse, nisi aliqua hęresis ab eo dicta vel facta, pluribus testibus in specie probetur. Postremo, de singulis hæresibus accusari, defendi & conuinci, quilibet hæreticus debet, & itidem ad fidem conuersus errores singulos nominatim confiteri & abiurare tenetur: non igitur sufficere poterit vt probatio generalis aduersus eum testibus diuersis seu singularibus fiat. Neque est cur in hęresi probanda recedi possit à regulis iuris: præsertim cũ in hoc iudicio, quia maius periculum vertitur, cautius sit agendum ca. vt officium. §. verum. de hæreti. lib. 6. Bal. consilio. 98. lib. 1. Aymõ Craueta. consilio. ducentesimo sexagesimo secundo.

72 Cæterùm ineptissimum illud est, quod ipse audiui quosdam dicentes, pluribus testibus singularibus probari posse aliquem hęreticum esse in genere: ac si possibile esset, hominem aliquem hæreticum esse in genere. Quod si quispiam serio id fieri posse contendat: iam (vt Augustini verba vsurpem) nemo doctus risum tenebit, nemo non succensebit indoctus. Genus est, vt Porphyrius cęteriq; definiunt, quod prędicatur de pluribus differentibus specie: est sanè genus, vniuersale, generale, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

commune, incertum, cõfusum, & informe: quod verè prędicari potest de pluribus diuersis speciebus, aut indiuiduis diuersarum specierum: quod generale est, nec visu neque tactu, neq; vllo sensu comprehenditur, vt cuius meus Seneca inquit, sed cogitabile est. Homo generalis sub oculos nõ venit, sed specialis venit, vt Cicero & Cato. Animal in genere non videtur sed cogitatur: videtur autem species eius, equus, & canis. Et sicuti Mercurius Trismegistus in Asclepio inquit: omnia genera immortalia sunt.

Species verò seu forma in proposito est, certa res, quę iusta certitudine, qualis & quãta sit apparet. Multum autem interest inter genus & speciem siue formam: genus enim 74 neque videri nec tangi potest: indiuiduum autem, siue forma, tangitur & videtur, & nullo modo genus esse potest. Itaque probatio in genere, nusquam est, vt rectissimè dicit Alciatus. Ex quib' omnibus, multisq; alijs perspicuum est, tam non posse hunc, aut illum hominẽ hęreticum esse in genere, quàm species genus esse non potest. l. si peculium. de manu. testam. Francis. Titelma. libr. 1. dialecticę. considera. c. 7. Seneca, epistola. 59. Alciat. lib. 10. Parergo. capite. 16.

75 Eisdem omnino rationibus euidentissimum est, neminem in genere cynędũ esse posse: neque enim possibile est, probare in genere aliquem cynædum esse: quia testes in specie debent sui testimonij rationem reddere. Proinde quanuis regia lege pragmatica sancitum sit, vt in hui' nefandi criminis cognitione procedatur, sicuti in crimine hęresis, & lęsę maiestatis: nihilominus tamen testibus singularibus, nemo plenè conuinci potest, esse cynędus. Cùm autem quidam anno superioriori clamaret dicés, probatũ esse in genere testibus singularibus, reum quendam esse cynędum, me respondisse memini: si nefandum crimẽ probatum est in genere: pœna similiter irrogetur in genere: saluum sit indiuiduum: & cynędus in genere, si libet, comburatur. Vide Paul. Parisi. consil. 163. lib. 4.

Obiter autem quoniam huius nefandi criminis incidit mentio, nõ erit alienum pauca quędam ea de re in pręsentia dicere: ac primũ quidam putant, non esse constitutam iure ciuili pœnam certam in eos, qui crimen hoc execrandum cõmittunt. Quia Constãtini constitutio de his tantum loqui videtur, qui nefandas nuptias contrahunt: ait enim lex: cùm vir nubit in fœminam, & cætera. Sed ea obseruatio nullius fere momẽti est: quãdo quidem alia Iustiniani constitutione, pœna vltimi supplicij cõtra pædicatores & cynedos quoscunque statuta est. Quod multis quoq; diuinis & humanis legibus frequentissimè cauetur. l. cum vir. C. de adult. l. 6. cod. titu. C. Theod. autho. vt non luxur. con. nat. §. vlt. Gene. 19. Leuit. 18. &. 20. ad Roma. ca. 1. ca. adulterij malum. cum seq. 32. quæst. 7. ca. solicitatores. de pœni. distin. 1. ca. clerici de exce. pręl.

75 Deinde animaduertere oportet, quòd vulgata editio antiqua supra memoratæ cõstitutionis valde corrupta erat: sic enim habebat: cùm vir nubit in fœminam vires porrecturam: vnde vix sensus aliquis elici poterat. Quam ob rem quidam locum illum emẽdare variè conati sunt. Aliqui legunt: cùm vir nubit in fœminam, viros experturã. Alij dicunt, viros: sed minus recedit à veteri vulgata editione Andreas Alciatus qui scribit: cùm vir nubit in fœminam viris porrecturã. Demum Codex. Theodosij libro. 9. ti. 7. sic habet. cùm vir nubit in fœmina, viros proiectura, quid cupiat, & cętera. tu dispice. Vide Alciat. in l. inter stuprum. de verbo. signifi.

76 Postremò plurima contra hoc nefandum crimẽ dicere solent philosophi, theologi, & iurisperiti, quę longum esset commemorare, pręsertim ad alia properanti. Hoc tamen vnum prętereire non possum quòd regia lege pragmatica, pędicatores & cynædi, non modò pro crimine consummato, sed etiam pro conatu exurẽdi sunt, bonis omnibus publicatis. Digna profectò lex catholicis regibus, & religiosissima pariter, ac syncerissima Hispania, in pragmati. antiq. fol. 148. regia. l. vlti. titu. 21. part. 7. & l. fin. tit. 9. lib. 4. fori. leg. Plato. li. 8. de legib. Fabius declama. 3. Lactãt. li. 6. diui. institut. ca 23. Hierony. in Esaiam. cap. 2. Augustinus ad fratres in eremo. sermo. 47. l. 6. titul. 7. libro. 9. C. Theodos. Philo. lib. 2. de specialibus legib. Alex. Ales. 2. par. quęst. 171. & part. 3. quæst. 47. Tho. 2. 2. q. 154. episcopus Abulen. Matth. 5. q. 206. & 213. & in Exod. ca. 22. quæst. 14. cum seq. & in Leuit. cap. 18. q. 7. cum seq. & ibidem in cap. 20. q. 5. cum seq. Aluarus Pelagius. lib. 2. de planctu eccles. art. 2. Aug. Nimphus. li. 2. de amore. c. 97. Anchar. consi. 268. Lucas in. l. siue ex prætoriano. C. de exactorib. & executo. lib. 12. Felin. in. ca. cum sit. de foro. compet. Decius. consil. 90. Matth. de Afflict. in constitut. Sicilię. legũ asperitate. Paulus Grillan. de pœni. omnisa. coitus. ca. 8. Alciatus. lib. 10 Parerg. ca. 11. Boherius. decisio. 316. Ioannes Bernar. in pract. cap. 80.

77 Pœna quæ põtificio iure pro nefando crimine clericis, & ecclesiasticis personis irrogatur, admodũ lenis & remissa est. Quo fit, vt plęrunque abominãdum illorum scelus impunitum sit: nam cõiecti in carcerem post menses aliquot fugere ac sæpe veniam & impunitatem impetrare solẽt. Aegrè autem ferunt laici, & iure & merito ægrè ferunt, nefarij sceleris participes dispari supplicio affici: & in scelere pari, disparẽ cõditionẽ esse. Quid? quòd tantò maius crimen cõmittit clericus, quam laicus, quantò

Universidad de Deusto
Biblioteca

maior est ei⁹ dignitas & officium? Quamobrem efflagitandum esset à pontifice summo, vt lata lege pōtificia quicunque homines ecclesiastici, nefando crimine polluti fuerint, ab inquisitoribus apostolicis Hispaniæ comprehendi, & sacra militia exauthorati, secularibus iudicibus relinqui possint animaduersione iusta puniēdi: vt quos par facinus coinquinat, vtrosque similis pœna comitetur. l. si quemquā. C. de episcopis & clericis.

78 Ergo vt à digressione reflectam⁹ ad id, quod erat institutum, neque in genere neque in specie probatur hæresis testibus singularibus. Neque enim hæc probatio excipitur à generali regula iuris. ca. licet causam. de probationi. cap. bone. 1. de electio. c. nihilominus. 3. q. 9.

79 Duo tamen casus ab ea regula sunt excipiendi. Prior cùm testes de eadem specie hæresis testificantur, sed singulares sunt in loco & tempore: hi enim concordant in eiusdem hæresis probatione: locus verò ac tempus extraria sunt, & vt iurisperiti loquuntur, non plurificant hæresim sæpius dictam & continuatam. Salicet. in. l. testium. C. de testib. Brun. libro. 4. de hæret. cap. 9. Albert. lib. de assertio. catho. quæstion. 34.

80 Horum sententia verissima est, vt mihi quidem videtur: primum, quia tempus & locus non sunt circunstantię necessariæ ad probandam hæresim. Deinde quia diuersitas testium in alijs, quàm in substantia, non abrogat fidem eorum. Ad hęc perinde facit hęreticus, qui varijs locis & temporibus, eandem hęresim repetit: ac fur, qui id, quod rapuit & furatus est singulis testibus ostendit, varijs temporibus & locis. Postremò absurdum admodum esset, vt seductor quispiam singulos homines totius populi, seorsum doceret suas hæreses, & tamen vniuersorum testimonijs conuinci non posset: quod nemo sanus probabit. Thom. 2. 2. quęstio. 70. artic. 2. Bart. in. l. eos. ff. de falsi. cuius sententia cōmuniter est recepta. l. inficiando. §. infans. ff. de furtis. Et inibi Bartolus.

81 Excipitur & posterior casus, cùm testes singlares ad eundem finem tendunt, & plures sunt & fide digni. Nam si eorum testimonia verisimilia sunt. iudex poterit plenam fidem eis adhibere. Quod quidem à plurimis traditum & vsu forensi receptum est. l. 3. §. 1. &. l. ob carmen. §. vltim. ff. de testib. Paul. & Cacialup. in. l. admonendi. ff. de iureiuran. Brun. lib. de indic. col. 3. Socin. cons. 262. lib. 2. Scepola. cons. 3. Decius. consil. 163. Curtius Iunior. consi. 106. Crauet. consilio. 78. Hippolyt. singul. 114. & in. l. 1. §. ad quæstionem. ff. de quęstio. Tiraquel. de pœnis. causa. 51. numero. 106. Syluanus consilio 36.

82 Post hęc de refutandis testibus quędā sunt adijciēda: qa sola corū reiectione reorum causę nonnunquam defenduntur. Est autem locus à testibus & contra testes iure consultis rhetoribusque communis. Multa enim pro testibus, & cōtra testes ab vtrisque dici solēt. Sed ea quæ pro testibus dicuntur, breuiter concludi possunt: quia quilibet bonus esse præsumitur, donec probetur contrariū. A testibus itaque dicitur secundum authoritatem & vitam testium & constantiam & verisimilitudinem testimoniorum. l. scire. §. sufficit. de excusat. tutorum. ca. 1. de scrutin. & lib. 2. rhetor. ad Herenni.

83 Contra testes verò dicere poterit reus, eos esse infames, fures, raptores, & facinorosos, excommunicatos, seruos, pauperes & perfidę nationis. Id quod elegāter facit Cicero, in oratione pro Lucio flacco, qui testes Gręcos nimium eleuat, dicēs, nullam grauitatem, nullam constantiam, nullum firmum in grœcis hominibus cōsilium, nullam denique testimonij fidem: perditos grœcorum mores vsq; ad dāda mutuò testimonia. Hæc & id genus alia multa ad refutandos tēstes obijci possunt. c. testimonium. de testib. & inibi. gl. & interpretes. Aristo. rhetoricę ad Alexā. cap. de testimo. & testibus. Cicer. lib. 2. thetoricę, ad Herennium. Fabius. li. 5. institut. orato. cap. 7. Trapezuntius libro secundo. ca. 1.

84 Hęc tamen omnia in causa hęresis fidem testimoniorum eleuāt, sed testes ipsos penitus nō refellūt. Quamobrem à iudicibus cōsideranda sunt, non autem à reis probanda. Verùm exceptiones illę aduersus testes admitti debēt, quibus probatis perspicuū esse possit, eos nō zelo iustitię, sed malignitatis fomite perhibuisse testimonium. Vt si dicatur, quòd testes aduersus reū conspirarunt, aut q; inimici sunt, vel subornati, aut quippiam simile cap. in fidei. de hæreti. lib. 6. ca. pertuas. 1. de simon. ca. repellantur. ca. cum oporteat. ca. cum dilectus. de accusat. ca. conspiratores. 3. quęst. 4. Paul. Parisi. cons. 2. li. 4.

85 Cùm autē exceptiones iustè aduersus testes obijciuntur, admittendus est reus ad earum probationē. Qua in re testes cautè sunt interrogandi: ita vt quoad fieri possit, eos lateat, qui fuerint illi testes, qui cōtra reum perhibuerūt testimoniū. Id verò fiet interrogando testes, à reo productos, non solum de inimicitia, vel conspiratione testium, sed etiam aliorum hominum, qui non dixerunt aduersus reum testimonium. Quod prudenter admodum quadam senatus epistola plenius cautum est.

86 Ad probandas exceptiones cōtra testes accusatoris, non sunt admittendi cōsanguinei reorum intra quartum gradum: sicuti repelluntur in probatione defensionis obliquę, seu indirectę: quoniam pœna hęreticorum ad dolorem & iniuriam consanguineorum porrigitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gitur. Et ita multis senatusconsultis veteribus & nouis constitutum est. cap. filij. de hæret. lib. 6. l. 2. ff. de liberali. causa.

87 Superest vt de periurijs & falsis testibus & errorum corruptoribus cursim aliqua disseramus. Ac primum quęri potest qua pœna coercendus sit periurus testis qui iurauit, se celaturum testimonium suũ, & postea illud ante publicationem retexisse conuincitur? Respondim⁹ olim crimine stellionatus, extraordinem, pro modo culpę ac damni, plectendum esse. Iudices igitur iusto arbitrio poterunt condemnare istum, vt publicam pœnitentiam agat: vel pœnam pecuniariam soluat: vel in exilium abeat: vel deridendus publicè trahatur: vel fustib⁹ cędatur. Quòd si criminis qualitas id fortè deposcit ad triremes etiam condemnari poterit. l. 3. & l. vltim. de crimi. stellio. l. qui falso & ibi Florian. de testib. cap. si testes. §. item qui falso. 4. q. 3. glo. in. l. si duo patroni. §. vltim. de iureiuran.

88 Nunc autem de falsis testibus dicendum est, quorum crimen grauissimum quidem est: vt enim Isidorus inquit libro. 3. de sum. bono: testis falsidicus tribus est personis obnoxius, primum Deo quem peierando contemnit: deinde iudici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lędit. Quamobrem iustissimè multis variisque pœnis falsi testes puniri possunt. Deum enim citare testem mędacij, scelus est nefarium, vt ait Philo. lib. de decalogo. Et post aliqua, falsi testes multis magnisque molestijs sese inuoluunt: primo sanctam veritatem violant, qua nihil est in rebus sacratius, solis in morem illustrante negotia, ne quid eorum in obscuro lateat. Deinde, notitiam rerum, quasi nocte quadam tegunt & caligine, & iniustos adiuuãt, aduersanturque iniuriam patiẽtibus, dum quę neq; viderunt, neque audierunt, neque cognouerunt, se certo scire & probè tenere asseuerant. Addunt & tertium peccatum peius prioribus: quoties enim desunt argumenta aut probationes, quæ ex scripto fiunt, ad testes recidit cõtrouersia, quorum verba pro regula sunt iudicibus pronunciaturis sentẽtiam: necesse est enim vt his solis attendatur, cùm nemo adsit iudex alius. Hinc fit, vt qui litem perdunt, grauati testimonio, iniuriam patiantur, cùm potuissent vincere: & iudices iniquitatis, nõ iustitiæ opinionem lucrifaciant. c. 1. de crimi. falsi. Isidor. lib. 3. de sum. bon. ca. 59. iurisperiti. in. l. 2. C. de reb. credit. & in di. c. 1. de crimi. falsi. & in. ca. 2. de rescript. & in cap. querelam. de iure iurando. Et sæpè alibi.

89 In causis ciuilib⁹ falsi testes coerceri possunt pœna legis Corneliæ de falsis: & insuper condemnandi sunt, vt parti lęsæ damnum soluãt. Lege autem regia vsu recepta damnum datum pendit falsus testis in causa

causa ciuili, & pręterea quint⁹ quisque dens ab eo publicè euellitur. l. 1. ad. l. Corn. de falsi. Paul. Ioan. Andre. & cęteri. in. c. 1. de crimi. falsi. regia. l. 3. titul. 12. lib. 4. fori. legum.

90 In causis verò criminalibus falsus testis puniendus est pœna talionis. Hoc est eadem pœna, qua reus erat plectendus, si obiectum crimẽ fuisset ab eo commissum, & plenè coram iudice probatum. Quod lege diuina primo sancitum, deinde multis ciuilibus & regijs constitutionibus renouatum est. Deute. 19. l. 1. §. 1. ad. l. Corne. de sic. cap. Hæc imago. 33. quæstio. 5. Danie. 13. regia Taurina. l. 83. Alexand. cons. 55. lib. 7. Feli. in. c. sicut. dẽ testib. Ias. in. §. item si quis postulante. de action. col. 14. & in. l. si legibus. C. si cont. ius. vel vtil. publi. Casen. in cõsuet. Burgund. rubrica decima. colũna vltima. Couarruuias libro secundo variarum resolutionum. capite. 9.

91 Lege quin etiam duodecim tabularum falsus testis è saxo Tarpeio, quod mirę altitudinis erat præcipitabatur. Verba legis hęc sunt: qui falsum testimoniũ dixisse conuictus fuerit è Saxo Tarpeio deiicitor. Quæ pœna cùm fortasse nimis dura Phauorino philosopho visa esset, Sextus Cęcilius iureconsultus hęc inter alia dixisse fertur. An putas Phauorine, si nõ illa etiã ex duodecim tabulis de testimonijs falsis pœna aboleuisset: etsi nũc quoque vt antea, qui falsum testimonium dixisse conuictus esset è Saxo Tarpeio deiiceretur, mentituros fuisse pro testimonio tã multos, quàm videmus? Acerbitas plęrunque vlciscendi maleficij bene atque cautè viuendi disciplina est. author. Aul. Gel. lib. 20. nocti. Attica. cap. 1.

92 Hodie verò nemo sic damnari potest, vt è Saxo præcipitetur. Ea tamen pœna olim vsitata fuit, non solùm apud Romanos vt ex Plutarcho in Romulo, & item in Camillo & ex alijs plurimis constat: sed etiam apud nostrates, vt ex ipsis legibus septipartitis, quiuis facilè intelligere poterit. Illud tamen non est silentio inuoluendum, q⁹ Cornelius tacitus lib. 5. annalium retulit: Marium quendam Hispaniarũ ditissimum, Tiberij temporib⁹ delatum incestasse filiam, Saxo Tarpeio deiectum iustè fuisse. l. si diutino. de pœnis regia. l. 6. titul. 31. part. 7. Seneca cõtrouers. 3. & rursus declamatione. 3. lib. 1. regia. l. 9. titu. 18. & l. pe. titu. 21. p. 2.

93 Si quis autem alius falsus testis pessimè delinquit, is profectò maximè, qui virum catholicum, hæreticum esse testatur: tum quia sub prętextu pietatis, grauissimo periculo innocentem exponit, quippe cùm testium falsorum nominibus occultatum vix se defendere queat: tum etiam quia impudentius, audacius, & horribilius facinus est, coram inquisitoribus & religiosis viris, in causa hęresis, quam coram tabellione aut pedaneo aliquo iudice,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ce,falsum testimonium in alia cau sa dicere. Accedit huc Demosthenes oratione aduersus Phormionẽ dicens:Alia res est Athenienses, in vestros vultus intuẽtem,testari falsum, quam apud arbitrum. Apud vos enim,& indignatio vehemens, & pœna proposita est mentientibus, apud arbitrum autem securè & impudenter testantur quicquid collibitum fuerit.

94 Falsus igitur testis in causa hæresis relinquendus est curiæ seculari, & pœna talionis puniendus. Qua in re extat Leonis decimi diploma quo inquisitores possunt falsum testem curiæ seculari relinquere, irregularitatis securi. Mea tamen sententia,non quilibet falsus testis dimittendus est, iudicibus secularibus:sed ille duntaxat,qui reo notabiliter nocuit. Neque inquisitores testem,qui falsum testimonium dixit in probatione obiectorum aduersus alios testes punire debent pœna talionis,se extraordinaria aliqua coertione: quemadmodum quibusdam epistolis senatus sanctę inquisitionis plenius continetur. 4.instru.Toletana.cap.11. & supra. nu.76.Socinus senior.cons. centesimo tertio.cum sequenti.lib.1.

95 Etsi autem summo iure omnes falsi testes in causa hæresis comburi possent, bonis etiam publicatis: æquius tamen & benignius est, vt qui falso testimonio parum nocuerunt,extra ordinẽ puniãtur: quod quidem frequentissime fieri solet. Falsi enim testes cum hęreticis & pœnitentibus in publicum spectaculum trahuntur,mitella picta infamanteque conspicui (nam hodie quoque inualuit ea cõsuetudo, cuius Angelus & Iaſ.alijque meminerunt,)deinde fustibus cęsi, vel in exilium vel in triremes mitti,vel alia extraordinaria coertione puniri solẽt. Angel.& Iaſ.in.l.si duo patroni.§.vlti.de iu.iur. Ioannes Bernard.in pract.cap.87.

96 Quęsitum fuit vtrum filij & nepotes falsi testis qui combust⁹ fuerat,infames essent,& alijs pœnis obligati, quibus liberi hęreticorum afficiuntur. Et causidicus quidam non imperitus aiebat, falsorum testium & hæreticorum liberos ex equãdos esse, ne pœna eorum dissimilis sit. Verum id neque vsquam relatum,neque vnquam receptum est:neque enim çquè delinquit, falsus testis,qui vni nocere voluit:atque hæreticus impius Christianæ reipublicę hostis pestifer & exitiosus. Sed etsi demus par esse vtriusq; crimen, nulla tamẽ lege sancitum est,vt liberi falsi testis hęreticorum liberis exequẽtur. Leges autem pœnales non sunt producendę,quanuis par causa id exigere videatur. Etsi enim non desit ratio, deest tamen authoritas & voluntas siue arbitrium legislatoris.cap. pœnæ.de pœnit.dist.1.Alfons. Castrus. lib.1. de potestate legis pœnalis.cap.7.

97 Sed talionis pœna,quia per quã dura est, in desuetudinẽ ferè abijt: non igitur ea vti debent inquisitores nisi maxima causa. Prætereo sciens plurima,quę de pœna talionis diffusè traduntur à plurimis. Matth.5.c.Hæc autem vita.23.q.4. Aristo.& eius interpretes.5.ethi.c. 5.Gelius.li.20.noct. Atticarum ea. 1.Thom.2.2.q.68.episcopus. Abul. Exod.21.q.26. & iterum Leuit.24. quęstio.12.& rursus Matth.5.q.322. Budæus in.l.ius ciuile.de iust. & iure.Alciat.lib.9 parerg.iuris.ca.8.

98 Quęsitũ scio an testis qui in causa hæresis falsum testimonium dixit, veniam petens antequam curię seculari relinquatur, admittendus sit ad pœnitentiam subeũdam, sicut hęreticus ad ecclesiam conuersus admittitur? Cui quæstioni respondetur, parcendum non esse testi pœnitenti:quia hæretico tantummodo id concessum est, vt ad fidem catholicam redeat. Accedit huc,quòd cùm falsus testis innocẽtem hęreticum esse testatur, ille pœnitentiã agere non debet,nec errorem aliquem cõfiteri potest: quippe cùm catholicus sit: vnde relinquitur, quòd innocens, tanquam pertinax & impœnitens condemnandus erat.Iure igitur falsus testis id pati debet,quod fratri suo facere cogitauit.l.qui ea mente.de furt. Deut.19.Ioan.de Platea in.l.1.C. de grege domi.li.11.Bald.in.l.vlt.C.de accusationib.regia lex Taurina.83.

99 Sed quanuis pœnitentia testi falso non prosit, vt nõ coerceatur ea- 101 dem pœna qua hęreticus ad eccle-

siam conuersus puniẽdus erat,mitius tamen agendum est cum eo, qui seipsum detulit:præsertim si alios etiam eiusdem coniurationis socios iudicibus indicauerit. Id enim & publica vtilitas,& ipsa clementia suadet, ac multis etiam legibus & exemplis comprobatur.l. 1.C.de his.qui.se.defen.li.10. &.l.1. de deserto.& occulta.lib.12.l. quisquis.§.vlt.C.ad.l.Iuli.maiest.regia. l.5.titu.2.par.7.Ioan.Igne.in.l.3.§.si ex stipulatu.ad Sila.nu.26.

100 Eadem quoq; pœna talionis puniri debet, qui pretio aut precibus testem corrupit,vt falsum testimonium diceret:quia eiusdem criminis particeps est.Quinimo pl⁹ delinquit,is qui testi mãdat, vel persuadet, vt falsum testimonium dicat,quam testis ipse: quia nocendi animum prior habet, & alium ad idem facinus impellit. Qua ratione eadem omnino pœna coercendus est,qui mãdauit alicui vt quẽpiam testem corrumperet. Quandoquidem ipse primo peccauit, & alios peccare fecit. Et vt Iulius Paulus inquit:initium rei pręstitit.l.nõ ideo minus.C.de accusat.l.non solum.§. si mandato meo. & inibi Bart.de iniuri.l.si ego quod vi. aut clam.cap.mulieres.§.1. & illic Feli. de sent.excom.clem.1.de pœni.l.is damnum dat,qui iubet dare. & ibi Decius & cæteri.de reg.iur.Tiraq. de pœnis caus.37.& seq.

Hoc facinus ante multa secula perpetrauit impia illa Iezabel mandans

Universidad de Deusto
Biblioteca

dans vt contra Naboth submitterentur duo falsi testes, qui eũ blasphemasse diceret: quos diuina scriptura filios diaboli & filios Belial, & viros diabolicos nominat. Illi autem dixerunt contra Naboth falsum testimonium, scilicet Benedixit Naboth Deum & regem. Quãobrem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt. Vbi obiter adnotandum est, verbũ Benedixit, pro maledixit, per antiphrasim positum esse: id quod frequentissimè in scripturis diuinis fieri solet. Siquidem blasphemiæ crimen, antiquis illis & pijs hominibus, tam fuit inuisum & execrabile, vt proprio vocabulo ipsum nominare refugerent. Scriptura diuina, vt Chrysost. ait, benedictis maledicta velauit: vt tu fidelis discas, cum alieni mali turpia narraueris, eadem verborum honestate velare: neque honesteris turpibus operam prębens, sed turpium loquutionem fugiens. Propterea inquit apostolus. Omne verbum turpe non exeat de ore vestro. Et Philip. presbyter inquit: non fuit ausus scriptor historiæ, ore suo blasphemiæ verbum exprimere, sciens diuinitati etiam, contrarijs verbis dicendis summam deberi reuerẽtiam. 3. reg. 21. Chryso. homil. 4. de patien. Iob. Ambro. lib. de Nabuth. ca. 11. Franc. Titelm. post alios in annotati. ad primum. cap. Iob.

102 Postremò, si testes testib⁹ aduersentur, præferendi sunt plures paucioribus: viri fœminis: nobiliores plebeis: affirmantes negantibus: testes reorum testibus accusatorum: denique præferendi sunt, qui probabiliora & verisimiliora testimonia dixerint. l. quod maior. ad municipia. l. ob carmen. §. vlt. detestib. ca. in nostra. eod. ti. c. vlt. de sent. & re iudi. glo. in. l. diem proferre. §. si plures. de arbitr. regia. l. 40. cum seq. titul. 16. part. 3. Philip. Corneli. consil. 123. lib. 4. Socinus senior. cõsil. 244. lib. 2. Felin. in ca. in nostra. de testib. Decius. in. c. in præsentia. de probati.

De tormentis.

Titul. LXV.

1 *Quæstio quid sit.*
2 *Quæstionũ & tormentorũ vsum multi sapientes viri non probant.*
3 *Quæstionibus resistẽdum esse docet Cic. in partitionibus.*
4 *Quæstionũ & tormentorũ vsum improbat Cic. in libru ad Herennium.*
5 *Tormenta improbant diuus Augustinus Ludouicus Viues, & alij.*
6 *Ludouicus Viues reprehenditur, quòd locũ Cic. in oratione pro Deiotaro perperam intellexerit.*
7 *Ludouicus Viues reprehenditur, quòd tormentorum vsum iniquum esse dixerit.*
8 *Tormentorum vsum necessarium esse.*
9 *Tormenta non condemnant rhetores.*
10 *Tormentorum vsum viri sanctissimi probant.*
11 *Inquisitores torquere possunt & debent vehementer suspectos.*
12 *Tormentis neminem debent iudices exponere, nisi prius an id iura permittant, accuratissimè expendant.*
13 *Tormentis quando vtendum.*
14 *Tormentis vt quispiam cõdemnetur, duo potissimùm necessaria sunt.*
15 *Tormentis non debet quispiam condemnari, nisi indicia magna sint, & vehementer vrgentia.*
16 *Indicia vrgentia vbi bene probata fuerint, eorum exemplum reo exhibendum est.*
17 *Torquere hominem inauditum, iniquum est.*
18 *Torqueri vt quispiam possit, exigitur vt accusator id postulet.*
19 *Torqueri possunt hæretici, cùm id iudicibus expedire videbitur.*
20 *Hæreticis ad tormenta damnatis sententiæ copia facienda est, vt si velint, appellare possint.*
21 *Iudex qui per imperitiam vel dolo malo aliquem torserit, qua pœna afficiendus sit.*
22 *Indicia arbitrio iudicis æstimanda sunt.*
23 *Torqueri potest reus, si vnius hominis fide digni testimonio infametur, nisi ipse bonæ sit famæ.*
24 *Torqueri posse reum vnius hominis fide digni testimonio infamatum, probatur.*
25 *Torqueri potest reus, cùm eius hæreses semiplenè probatæ sunt.*
26 *Torquendus nemo est solo testimonio eius, qui particeps fuit criminis.*
27 *Confessio criminis extra iudicium facta, ad reum torquẽdum sufficere creditur.*
28 *Torqueri potest, qui post commissum crimen fugit, antequam accusetur.*
29 *Fugientes, antequam accusentur de cõmisso crimine, non semper vehementer suspecti sunt.*
30 *Alcibiades & Demosthenes accusati, aufugerunt.*
31 *Torqueri potest reus, qui suspectus cùm sit, vacillat, mentitur, & peierat.*
32 *Vultus & coloris mutatio signum est animi sibi malè consci.*

33 *Torqueri non possunt rei propter sola signa externa vultus, aut similia.*
34 *Torqueri tunc posse reum, cùm ab eo crimẽ fuisse cõmissum publica fama est, sunt qui teneant.*
35 *Famæ crebræ & constantis vis.*
36 *Torqueri propter solam famam nõ debet reus.*
37 *Torqueri vt quispiam possit propter famam, quid requiratur.*
38 *Fama quàm mendax & vana plærunque sit.*
39 *Fama quopacto à Fabio describatur.*
40 *Famæ mala Tertullianus & Hieronymus enumerant.*
41 *Fama vnde ortum habeat.*
42 *Plebis insipientia & temeritas.*
43 *Plebis vitia.*
44 *Torqueri possunt in crimine hæresis, omnes qui torqueri possunt in crimine læsæ maiestatis.*
45 *Minores viginti quinque annis torqueri possunt propter hæresis suspicionem.*
46 *Torqueri possunt ob crimen hæresis monachi, & sanctimoniales, & religiosi omnes.*
47 *Clericos & religiosos torqueri non posse, nisi infamati sint, quidam asserunt.*
48 *Clerici ob vehementem suspicionem torqueri possunt.*
49 *Clerici & monachi rarius & mitius torquendi sunt.*
50 *Clerici torqueri non debẽt à ministro seu tortore laico.*
51 *Tormentis occulta crimina debet iudex diligentius explorare.*
52 *Torqueri potest, qui confitetur se dixisse aut fecisse aliquid hæreticum, negat tamen intentionem hæreticam.*
53 *Sententia qua reus ad tormenta damnatur, notificanda est promotori fiscali.*
54 *Iudex præsens esse debet, dum quæstio habetur.*
55 *Torqueri publicè non solent rei apud Hispanos.*
56 *Tormentis reos condemnatos iudices benignè admonere debẽt, vt veritatem*

Universidad de Deusto
Biblioteca

simpliciter fateantur.

57 *Tormentis condemnati rei, quo pacto à iudice interrogandi sint.*

58 *Tormentis hæretici damnati, quomodo interrogandi sint ab inquisitoribus.*

59 *Tormentis hæretici damnati, non de se tantùm, sed de alijs etiam interrogari possunt.*

60 *Torqueri potest suspectus de hæresi, & plenè etiam convictus, in caput alienum.*

61 *Tormenta quomodo adhibenda sint.*

62 *Tormenta neque semper, neque in omni causa & persona exercenda sunt.*

63 *Tormenta pro criminum grauitate infligenda sunt.*

64 *Confessio in tormentis extorta nihil reo nocere potest, si reus ipse tormentis imiquè fuerit expositus.*

65 *Carcer species tormenti est.*

66 *Torquendi si multi sint, à quo incipiendum.*

67 *Tormentis extorta confessio nõ satis est, vt reus condemnetur, nisi eam postea ratam habeat.*

68 *Metus vis & potentia.*

69 *Confessio quando dicatur extorta metu tormentorum.*

70 *Confessio tormentis extorta parum efficax est, nisi post tormenta à reo fuerit confirmata.*

71 *Confessio tormentis extorta quomodo nocere possit reo confitenti.*

72 *Iudex quando & quomodo alloqui debeat illum, quem adit, vt confessionem ab ipso tormentis extortam ratam habeat.*

73 *Ratihabitio etiam necessaria est, quando reus vel testis in tormentis contra alios testificatur.*

74 *Tormenta qui pernegãs vincit, hoc ipso obiecta crimina diluit.*

75 *Torqueri iterum quando reus debeat.*

76 *Torqueri quoties possit reus.*

77 *Torqueri reus ter non debet.*

78 *Tormenta sæpius olim repetita iniustissime aliquando fuerunt.*

79 *Torqueri an iterum possit reus, qui post-quam in tormentis confessus est, sequenti die cõfessionem factam negat.*

80 *Tormenta an in causa hæresis repeti possint, cùm reus quod tortus fuerat confessus, postea negat.*

81 *Torqueri an tertiò possit reus, qui bis tortus bis confitetur, & reuocat.*

82 *Tormenta quando fortassis tertio repeti poterunt.*

83 *Iudices quid in quæstionibus habendis cõsiderare debeant, vt veritatem explorare possint.*

84 *Indicia non ita perspicua & euidentia esse possunt, vt fallere sæpè non queant.*

1 TOrmẽtorũ & quęstionũ vsus in causis criminalib⁹ frequentissimus est, & inquisitores apostolici sępissimè reos torquere solent. Quamobrem non erit alienum, de quæstionibus in pręsentia disserere. Quæstio autem est, vt Arist. inquit, inuita conscij hominis confessio.

2 Tot verò ac tanta contra quæstiones dicta & scripta sunt, vt non desint qui putent, iniquum esse torquere hominem, quem nondum constat esse nocentem. Adde quòd quæstio sicut Vlpian. ait, res est fragilis & periculosa, & quæ sępe veritatem fallat. Nam plærique patientia, siue duritia, ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo possit: alij tanta sunt impatientia, vt in quouis potius mentiri, quam pati tormenta velint. Et ita fit, vt etiam vario modo fateantur, vt nõ tan

tantum se, verùm etiam alios criminẽtur. l. 1. §. quæstioni. de quęsti.

3 Accedit eodem, quod Cicero in partitionib⁹ oratorijs docet, sępè quæstionibus resistendum esse: quòd & dolorem fugientes multi in tormentis ementiti persępè sint, moriq́ maluerunt falsa fatendo, quam verè inficiendo, dolere: multi etiam suam vitam neglexerunt, vt eos, qui his chariores, quam ipsi sibi essent, liberarent. Alij autem aut natura corporis, aut consuetudine dolendi, aut metu supplicij, aut mortis, vim tormẽtorum pertulerunt: alij ementiti sunt, in eos, quos oderunt.

4 Idem Cicero, siue quis alter. li. 2. rhetor. ad Herẽn. cõtra quęstiones (ait) dolori credi nõ oportere: q̃ alius alio sit recẽtior in dolore, q̃ ingeniosior ad cõminiscendũ, q̃ deniq; sæpè scire aut suspicari possit quid quęsitor velit audire: quod cũ dixerit intelligat finẽ sibi doloris futurũ. Eis enim qui torquẽtur, credi nõ oportet, q̃ extorta veritas laboret, sitq; tũ minus tuta, q̃ varia sint ingenia hominũ, varij affectus, varia tolerãtia. Sũt enim nõnulli constantes in tormẽtis, more stoicorũ: qui securi pœnarũ, securi cruciatuum, nihilo magis veritatẽ prodãt: alij sunt pœnarũ impotentes, q̃ facile mẽtiantur dũ cessẽt cruciat⁹.

5 Diuus quoq; Aug. inquit: iudicia hominum de hominib⁹, quàm 6 sunt misera, quàm dolenda! quid cùm in sua causa quisque torquetur, & cùm quęritur vtrum sit innocens, cruciatur: & innocens luit pro incerto crimine certissimas pœnas, non quia illud cõmisisse detegitur, sed quia nõ cõmisisse nescitur: ac per hoc ignorantia iudicis plerũq; est calamitas innocentis: & quod est intolerabilius, cum propterea iudex torqueat accusatum, ne occidat nesciens innocentem: fit per ignorantię miseriam, vt & tortum & innocentem occidat, quem ne innocentem occideret, torserat. Et post pauca: hi qui arguuntur vi doloris plærunque superati, & de se falsa confessi, etiam puniuntur innocentes: cùm iam torti fuerint innocentes: q̃ etsi non morte puniãtur, in ipsis vel ex ipsis tormentis plærumque moriuntur. Cui addit Ludouicus Vides. Sic torquemus homines, ne insontes moriãtur, vt magis eorum nos misereat, quam si morerentur: vsque adeo grauiora sunt sæpè tormenta, quam mors. An non frequentes quotidie videmus, qui mortẽ perpeti malint, quam tormenta? & fateantur fictum crimen de supplicio certi, ne torqueantur? etiam innocẽtes cogit mẽtiri dolor, vt Mimus ait. Et sicut canit Tibullus frãgit fortia corda dolor. Et Seneca declamatio. 6. inquit. verba dolor par cõsiderat. Aug. lib. 19. de ciuit. Dei. cap. 6. & inibi Ludoui. Viues.

6 Obiter tamẽ notanda est ignorãtia Ludouici viues, viri alioqui nõ indocti, qui eodẽ loco non intelle-

Universidad de Deusto
Biblioteca

xit,cur Cicero pro Deiotaro dixerit,more maiorum de seruo in dominum, ne tormẽtis quidem quęri licet. Nam si ius ciuile ignorauit, quo id frequẽtissimè constitutum est: certè historici, eũ id ipsum docere poterant, quorum vnum aut alterum locum breuiter in præsentia memorabo, quia propositæ materiæ congruunt. Cornelius tacit. lib. 2. Annal. Libonis causam referens, post alia inquit. Negante reo, agnoscentes seruos per tormenta interrogare placuit. Et quia vetere senatusconsulto, quæstio in caput domini prohibebatur, callidus & noui iuris repertor Tiberi⁹, mancipari singulos actori publico iubet: scilicet, vt in Libonem ex seruis, saluo senatusconsulto quęreretur. Flauius quoque vopiscus in Tacito retulit, Cauisse Tacitum imperatorem, vt serui in dominorum capita non interrogarentur, ne in causa maiestatis quidem. Nec enim oportet, vt Iulius Paulus inquit, salutem dominorum, seruorum arbitrio committi. Adde quòd sicut Aristot. dixit. Magis consentaneum est, seruos aduersus dominos quo suũ effugiant cruciatum ementiri quã multos dolores, & corporibus & animis tolerare, quia nihil mali patientur, vbi mentiri voluerint. l. vnius. §. seruo. de quæstionibus. Aristotel. lib. rhetor. ad Alexand. capit. de quæstione. l. 1. &. 2. C. de quęstionib.

7 Illud verò grauiori censura dignum est, quòd idem Ludouicus viues, omnem tormentorum vsum condemnans, ait: tyrannicum id esse inuentum, charitati & mansuetudini Christianę, sed & omni etiam humanitati cõtrarium. Addit etiam, hoc vtile non esse, & sine damno rerumpublicarum tolli posse. Præterea multas esse gentes, & quidem barbaras quę ferum & immane arbitrantur, torqueri hominem, de cuius facinore dubitatur. Profectò, inquit, carnifices animos habemus, qui sustinere possumus gemitus & lachrymas tanto cum dolore expressas hominis, quem nescimus sit ne nocens. Quid? quòd acerbam & per quam iniquam legem sinimus in capita nostra dominari: cum suspiciones tormentis armamus & inimicis delationibus. Et tandem fortissima esse ait, quęcũque rhetores contra tormenta dicunt: quę vero pro tormẽtis futilia & imbecilla.

8 Sed quicquid id sit, quod homo in vmbra & otio educatus, contra omnium ferè gentium leges & mores licentiosè tentauit: ambigi sanè nullo modo potest, an torquere liceat hominem vehementer suspectum: id enim vetus & antiquum est: neque tantum apud Ethnicos vsitatũ, sed etiam apud catholicos omnes vigent hodie, semperque moribus receptæ sunt in Christiana republica iustissimę

simę leges, quæ torquere homines iubent, à viris sapientissimis & vsu rerum publicarum prudentissimis, non ab insipientibus aut barbaris conditæ. Neque quispiam est negotiorum forensium vsque adeò ignarus, qui non planè intelligat, nullum ferè criminale iudicium, sine tormentis rectè tractari aut peragi posse.

9 Neque rhetores ipsi tormenta condemnant: quinimo pro quæstionibus æquè atque contra quęstiones dicere docent. Ac primum Aristot. inquit: cùm vtile fuerit vehementem efficere quæstionem, dicendum erit, vt priuatim quidem homines de valde necessarijs, ciuitates autem de maximis rebus ex quæstionibus probationes capiunt, quodque testibus certior est quæstio. Nam testibus mentiri conducit sæpè: quibus autem quæstiones admotæ sunt, veritatem loqui plurimum vtilitatis affert: sic enim cruciatu celerrimè liberantur. Et Isocrates in Trapezitico: video autem vos quoque neque publicis neque priuatis in rebus quicquam fide maiore dignum, aut verius existimare tormentis: ac fieri quidem posse vt aliqui subornentur, vt testes sint rerum non factarum: per cruciatus autem extorta testimonia, perspicuè ostendere, vtri vera dicant. Cicero quoque rhetorum & oratorum princeps in Topicis dixit: facit etiam necessitas fidem, quæ

10 Viri quin etiam sanctissimi hęc eadem ferè dicere solent. Beatus Cyprianus tractatu illo elegantissimo, contra Demetrianum inter alia inquit. Torqueri debui si negarem, sicut in cæteris quęstionibus torquentur rei, qui se negant, crimine quo accusantur, teneri: vt facinoris veritas, quæ indice voce non promitur, dolore corporis exprimatur. Et in fine tractatus de idolorum vanitate: dolor tormentorum, veritatis testis est. Item Ambrosius lib. 2. de Caim & Abel, in iudicijs secularibus impositi equuleo torquentur negantes: & quædam tangit iudicem misericordia confirentis. Et Eusebius pontifex ad episcopos Galliæ scribens, ait: veritatem diuersis cruciatibus è latebris suis religiosus tortor exigere debet: vt dum pœnis corpora subiiciuntur, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

gesta sunt fideliter & veraciter exquirantur. Neque diuus ipse Augustinus quæstiones istas reprobat, quinimo fatetur ingenuè, leges, quæ reos torquere iubent, ciuitatibus in quantalibet pace manentibus deesse non posse: neque iudicem sapientem ab his abstinere debere, quippe cùm constringat eum humana societas, quam deserere nefas ducit: cui quidem prodesse intendit, ne crimina sint impunita. Nec facit hæc nocendi voluntate, sed necessitate nesciendi: & tamen quia cogit humana societas, necessitate etiam iudicandi. Hæc sunt verba diui Augustini quæ quidem non solum gentilibus, & de gentilibus (vt Ludouicus viues comminiscitur:) sed generaliter omnibus, ac de omnibus etiam Christianis, dicta fuisse quiuis facilè intelliget. Ac de his quidem satis arbitror dictum. Hester. 12. Ambrosi. lib. 2. de Caim & Abel. cap. 9. ca. penul. 5 quæsti. 5. August. lib. 19. de ciuitat. Dei. ca. 6. cap. circumceliones. 23. quæstio. 5. Ioan. Maior. in lib. 4. sent. distinct. 15. quæstio. 22. Syluester, in summa verbo. inquisitio. 2. §. nono.

11 Tametsi autem inquisitores clerici & sacerdotes esse soleant, nihilominus torquere possunt & debent vehementer suspectos, vt errores confessi conuertantur & viuãt. Eodem enim fine Paulus tradidit Corinthium Satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus fieret. Ille hæreticum interficit (vt apud Hieronymum est) qui hæreticum eum esse patitur. Cæterum nostra correptio viuificatio est: vt hæresi moriens viuat catholicæ fidei. Primo. Corinth. quinto Hieronymus libro. 3. aduersus Pelagianos.

12 Verùm quia plurimi & periculosissimi sunt abusus iudicum in quæstionibus, vt Galindus noster in apologia & inuectiua commemorat, & nos ipsi eius rei testes sumus, iudices omnes hortamur, vt ante oculos Deum habentes neminem prius torqueant, quàm id fieri iura permittant: aliud enim facere zelus esse fortasse poterit, sed iniquus sanè, ac non secundum scientiam. Inde enim facilè fit, vt innocens male torqueatur, & extorta falsa confessione, multo peius iniustiusque damnetur.

13 In primis autem animaduertere oportet, non esse à quæstionibus incipiendum: sed ita demum ad eas veniendum esse, cùm suspectus est reus, & alijs argumentis ita vrgetur, vt sola eius confessio deesse videatur. l. 1. de quæstionib. l. milites. C. eod. titul. capitulo. cum in contemplatione. de regul. iuris.

14 Duo igitur necessaria sunt contra reum: primum, vt suspectus sit: alterum, vt vrgeatur argumentis & indicijs verisimilibus. Sed multa

multa præterea requiruntur, vt reus torqueri possit: scilicet vt indicia singula duobus aut pluribus testibus plenè probata sint. glos. cõmuniter approbata. in. l. vlti. C. famili. herciscun. Innoc. in. ca. sicut. de simon. Bart. & cæteri in. l. vltim. de quæstio. Angel. Paris. Brunus, & innumerabiles alij relati ab Hippolyto. in. l. 1. §. idem Cornelio: de quæstionib. & in pra. §. diligenter.

15 Neque satis est quòd indicia plenè probentur, nisi magna sint & vehementer vrgentia. Leuia enim argumenta, efficacia non sunt ad torquendum. hominem. l. milites. C. de quæstio. regia. l. 26. titu. 1. p. 7. gl. communiter. approbata in. l. cum probatio. de probationibus. Bartho. & cæteri. in. l. vltim. de quæstio.

16 Vbi autem indicia vrgentia plenè probata fuerint, necesse etiam est, vt eorum exemplum, siue copia reo detur, & ei concedatur dilatio ad ea diluenda, & suam innocentiam probandam: id enim & natura æquum est, & iure probatur, & ab omnibus iurisperitis cõmuniter traditur. l. vnius. §. cogniturum. ff. de quæst. l. 3 §. si ad diem. de re. milit. Cleme. Pastoralis. de re iudi. ca. 1. de cau. possess. & propri. Bart. & cæteri in. l. vnius. de quæstionib. Iaso. consil. 175. Bosius. titu. de indicijs. Alciat. libro. 8. parerg. capit. 21.

17 Crudelis profectò & iniquus est iudex, qui contra diuina & humana iura hominem inauditum torquet. Nam defensionis facultas, quæ iure naturali omnibus cõcessa est, nulli vnquam denegãda est: nec eum excusare valet zelus puniendi maleficia, Est enim (vt paulò ante dixi) prauus, & non secundum scientiam. Quid? q̃ non sunt faciẽda mala, vt veniant bona: iustè sunt exequenda, quæ iusta fuerint. Nam si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti. Quid? quòd satius est (vt Vlpianus inquit) impunitum relinquere facinus nocentis, quàm innocentem damnare. Quòd si nemo damnandus est in causis ciuilibus iuris ordine nõ seruato, quantò id minus fieri debet in homine quantumlibet suspecto torquẽdo? De paruula summa iudicaturo tibi, res sine teste non probaretur, testis sine iure iurando non valeret, vtrique parti dares actiones, dares tempus, non semel audires (vt ait Seneca. lib. 2. de ira) & hominem torquere audes antequam illi vel indicia nosse liceat, vel testes? Genes. 4. & 18. l. defensionis facultas. C. de iure. fis. lib. 10. Actorum. 25. cap. super eod. de vsur. l. Absentem. de pœn. l. Prolatam. C. de sent. & interloquuto. omnium iudicum.

18 Demum exigitur, vt accusator postulet reum torqueri. l. vltim. ff. de de calumni. l. de minori. §. tormenta. l. patre vel marito. de quæstio. l. quanuis. 1. cum glos. C. de adulter. l. quicunque. de seruis fugitiuis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

19 Sed etsi promotor fiscalis nō postulet vt hęreticus torqueatur, torqueri tamen debet, si id iudicibus expedire videbitur. Neq; enim accusatoris negligentia vel imperitia damnosa debet esse reipublicę, cuius plurimū interest, ne impij sint impuniti. Adde q; in his causis, solēnia iuris nō sunt obseruanda, & officio iudicis inquiritur ad publicam vtilitatem. cap. vlti. de hæreti. lib. 6. cōiuncta clem. sæpè de verb. signi. l. congruit. ff. de officio. præsid. l. 2. §. si publico. de adult. l. 1. C. vt quæ desunt aduocatis.

20 Si verò reus nihil probauerit, quo indicia diluat, & suam innocentiam ostendat, tunc iudex eum condēnare poterit ad id genus tormenti, quod in eadem prouincia fuerit vsitatum: cuius sententię copia, eidem reo, fieri debet, vt appellare possit. Qui si appellauerit audiendus est, iterum probare volēs quæ non probauerat, & appellationi eius deferendum est, si modò nō sit manifestè friuola: neq; prius sententia exequenda est, quam à iudice superiori fuerit confirmata, vel appellatio tāquam friuola reiecta sit. l. ante sententiam, de appellat. recip. l. per hāc. C. de tempo. appel. cap. cum appellationibus friuolis. de appel. lib. 6.

21 Iudex autem, qui per imperitiā hominem torserit, non seruatis ad vnguem omnibus supra scriptis, tenetur pro modo damni & culpæ reo satisfacere, nō modo in foro ciuili, sed etiam in foro conscientiæ. Si verò dolo malo torserit hominem, hoc iuris ordine prętermisso, puniri etiam seuerius arbitrio iudicis debet. l. vlti. de var. & extraord. cogni. l. vltim. C. de pœn. iudi. qui. mal. iudi. §. 1. inst. de obliga. quę. ex qua. deli. nas. Lucas. in l. 2. C. de numero. & actua. lib. 12. Felin. in cap. tua nos. de homicid. Gabr. in lib. 4. sent. dist. 15. quæst. 6. Franc. Brun. de indicijs. q. 7. secundę partis. Hippolyt. in l. 1. §. Præterea. ad l. Corn. de sica. & in pract. §. successiue. Bossi°. titul. de tortura.

22 Hactenūs de ordine procedendi vsque ad executionem sententię satis ferè diximus: sequitur vt pauca (quæ primo loco dici oportuit) de indicijs nūc disseramus. Ac primum, cùm argumenta signa & indicia, quibus suspectus est reus, ex varijs circunstantijs personarum, temporum, locorum, & aliarum rerum oriantur: nulla certa regula comprehēdi possunt: quamobrem arbitrio iudicum æstimanda sunt. Sed leuiter moueri non debent iudices ad torquēdos homines: opus enim est vt ad eam rem indicia vehementer vrgeant. Bar. in l. vltim. de quæstionib. Bal. Angel. Alexan. Feli. & alij sexcenti, quos citat Hippolyt. in pra. §. diligenter.

23 Cęterùm quędam conclusiones communi iurisperitorum consensu in hoc tractatu traduntur: quarū vna est, q; vnius tātum hominis fide digni testimonio reus infamatus

tus torqueri potest. Si verò reus fuerit vir bonę famę, necesse est, vt alia etiam indicia probentur. gl. in l. 3. C. ad leg. Iul. maiest. Bart. & alij in l. Maritus. de quęstionib. Signorol. cons. 237. Alex. cōs. 180. li. 2. Guillel. Benedi. in. c. Rainūtius. de testam. parte, adiectę impuberi. nume. 34. Hippolyt. cons. 65. Boerius decisione. 163. Paul. Paris. cons. 151. libro. 4. & complures alij.

24 Comprobatur etiam hęc eadem sententia regijs legibus septipartitis, & nominatim in causa hęresis à multis asserta est. regia. l. 10. titul. 11. part. 3. & l. 3. titul. 30. part. 3. Matth. Cardin. & Ioan. Imolen. in clem. 1. de hæret. Franc. Squila. tractatu. de fide catho. cap. 31.

25 Illud præterea memoratu dignū est, quod capite quodā primæ instructionis Hispalensis generaliter continetur, scilicet, vt reus torqueri possit cùm hæreses eius fuerint semiplenè probatæ. Quod magno quidem argumento est, neminem torqueri posse, nisi crimina, quę commisisse dicitur, semiplenè saltem probata sint. Et eodem ferè tēdunt, omnes omnium iurisperitorum sententię. Proinde cum testis vnus fide dignus semiplenam probationem faciat, perspicuū est ad reum suspectum & infamatū torquendum testimonium eius sufficere. Prima instruct. Hispalen. cap. 15. glo. cōmuniter approbata. in. l. bonæ fidei. C. de reb. credit. & in l. Admonendi. de iure iuran. & inibi Iaso. in lectura. col. 25. & in repet. colu. 87. Cuttius Iunior. nume. 51. Frā. Ripa. nume. 175.

26 Hinc est, q; solo testimonio eius qui fuit particeps criminis, nemo torquendus est, nisi alijs quoque verisimilibus indicijs vrgeatur. l. 4. C. de quęstionib. c. vlti. 15. q. 3. regia. l. vltim. titul. 7. lib. 2. fori legum. Bal. cons. 95. lib. 1. & cons. 79. lib. 3. Iaso. in l. 4. §. si tibi. de condi. ob turp. caus. Hippolyt. in pract. §. diligenter. Boheri. decisione. 319. Blācus. in l. vlti. ff. de quęstionib. numero. 378.

27 Inde etiam fit, vt cōfessio criminis extra iudicium dicta, ad reum torquendū sufficere credatur, quia semiplenam probationem facit, si modo duobus aut pluribus testib° plenè probata sit. l. vltim. de interroga. actio. glo. recepta communiter. in. l. capite quinto. de adulter. Bart. & cęteri. in. l. vlti. de quęstionib. Abb. & alij. in cap. Atsi clerici. de iudic. Hippoly. in. l. de minore. de quęstionib. vide Alberti. lib. de agnos. assertio. catho. quęstio. 25. numero. 3. cum seq.

28 Ex eodem fonte nascitur, q; is qui post commissum crimē fugit, antequā accusetur, poterit ob eam causam torqueri: quia vt plęrique putant, fuga illa semiplenam probationem facit. Aliud esse aiunt, cùm reus accusatus fugit, tūc enim fuga non probat semiplenè. Glo. in l. in bonę fidei. C. de reb. credi. & in l. Admonendi. de iure iurand. vbi Franc. Ripa. testatur hanc esse com

Universidad de Deusto
Biblioteca

munem opinionem. Oldral. conſ. 65. Bart. in l. 1. de bonis eorum. Iaſ. in eadem l. Admonẽdi, & illic Ripa & cęteri. Decius conſilio. 234. Boherius deciſione. 215.

29 Sed quanuis hęc plurimis perſuaſa ſint, meo tamen iudicio, neq; iure aliquo neque vrgenti ratione probãtur. Suſpectus eſt, fateor, qui fugit poſt commiſſum crimen: ſed ea ſuſpicio, cùm ex varijs perſonarum & rerum circunſtãtijs, maior aut minor eſſe queat: certa quadã regula definiri non poteſt: ſed neceſſariò id arbitrio iudicis relinquẽdum eſt. Sed qui fugit, aut latitat ſine iuſta cauſa vehementer ſuſpectus eſt. Vt enim ſapiens. ait, fugiet impius nemine perſequente. Nonnunquam tamen innocentes fugiunt, veriti ſęuitiam iudicum, aut potentiam inimicorum, aut falſos teſtes, aut quippiã ſimile: qui quidem propterea torquendi nõ ſunt. l. ſulcinius. §. quid ſit autem latitare. quib. ex cauſ. in poſſeatur. prouerb. 28. ca. accedens. 1. vt. lit. non conteſt. Bal. in l. in bonę fidei. C. de reb. creditis, Blancus. in l. vltim. de quęſtio. nume. 285.

30 Fugit olim Alcibiades, & rogãti cuidam, num patriam ſuſpectã haberet: reſpondiſſe aiunt, ſe patrię plurimum credere, vitę autem diſcrimen, ne matri quidem ſuę cõmittẽdum putare: fieri enim ignorantia poſſe, vt nigrum pro albo ferat lapillum. Author Plutarchus in Alcibiade. Quod alibi memorans idem Plutarchus inquit: cùm ad iudicium capitale ab Athenienſibus è Sicilia vocaretur, ſe ipſum abſcõdit, quod diceret, eum ſtultũ eſſe, qui accuſatus, quum liceat fugere, quęrat abſolui & liberari. Sed cùm quidam dixiſſet: non credis patrię, de te ipſo iudicium? Ego quidem ait, ne matri quidem, ne fortè ignorans pro calculo albo nigrũ ferat. Quod Aelianus quoque. lib. 13. varię hiſtorię retulit. Fugit quoq; Demoſthenes, & fugam ſuam excuſans quadã in epiſtola ſcripſit: iam ob diſceſſum meum iure iraſci mihi non poteſtis: neque enim ideo abij, q̃ aut de vobis deſperarẽ, aut vſpiam aliò reſpicerem: ſed primũ carceris ignominiam animo ferebam grauiter: deinde propter ætatem, afflictionem illam corporis perpeti non poteram. Denique & vos non nolle putabam, illam contumeliam me effugere, quę neque vos quicquam iuuabat, & me perdebat. Quibus rationibus & exemplis, alijſq; multis perſpicuum fit, cauſas fugę interdum probabiles, ſæpe etiam iuſtas & neceſſarias eſſe poſſe. Demoſthenes epiſtola ſecunda. de ſuo reditu.

31 Prętera qui ſuſpectus eſt, & vacillat, & mẽtitur, & peierat, ob hęc eadem omnia torqueri nonnunquam poterit: ſunt enim ſigna cõſcientię, vt inquit Cicero, Titubatio, permutatio coloris, oratio inconſtans, tremor & id genus alia: ſcilicet, ſi conſtiterit, reum cùm ad eum

eum ventum eſt, erubuiſſe, expalluiſſe, titubaſſe, incõſtanter loquutum eſſe, cõcidiſſe, pollicitum eſſe aliquid. Quibus atteſtatur Demoſthenes oratione de falſa legatione dicens: conſcientia ſcelerum eripit audaciam, linguam reprimit, obturat os, angit, ſilentium imponit. An iſta (inquit Callidio Cicero) ſi vera eſſent, ſic àte dicerentur? Proprium quidem eſt nocentium trepidarę, vt ait Seneca epiſtola. 98. Cicero in partitionibus. & li. 2. rhetori. ad Heren. l. ex libero. de quæſtionib. & inibi Bart. Hippolyt. & alij. regia. l. penul. titul. 30. par. 7. Fabius. lib. 11. cap. vltim Bart. & cęteri in l. de minore. §. plurimũ & in l. vltim. de quęſtionibus Hippolyt. in practica. §. diligenter.

32 Accedit huc, quòd eccleſiaſticus inquit, cor hominis immutat faciẽ illius, ſiue in bono ſiue in malo. Tum illud ſapientis in prouerbijs, pauor his qui operantur malũ. Et in libro ſapientię: cùm ſit timida nequitia teſtimonium dat condemnationis: ſemper enim pręſumit ſæua perturbata conſcientia. Et in libr. Iob. ſonitus terroris ſemper in auribꝰ impij: & cũ par ſit, ille inſidias ſuſpicatur. Accedit etiam Cicero libro primo de finibꝰ, & alibi ſæpe, hęc & mille talia dicens. Si impietas impiè molita quippiam eſt, quãuis occultè fecerit, nunquã tamen confidet, id ſemper fore occultum. Plęrunque enim improborum facta primo ſuſpicio inſequitur: deinde ſermo atque fama: tum accuſator: tum iudex, multi etiam ipſi ſe indicãt. Iuuenal. quoque ſatyra. 13. inquit.

Hos tu euaſiſſe putes, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiens animo tortore flagellum.

Omitto illud.

Heu quàm difficile eſt, crimen non prodere vultu.

Prætereo etiam in eandem ſententiam plurima, quę Ariſtot. Plutar. Chryſoſto. alijque tradiderunt. eccleſ. 13. Prouerb. 10. Sapiẽ. 17. Iob. 15. Cicero pro Roſcio Amerino. & lib. 1. de legib. Ariſt. 9. Ethic. cap. 4. Plutarch. de tranquilli. anim. prope finem. & de ſera numinis vindicta. circa dimidium. Chryſoſto. in Geneſ. hom. 20. & rurſus in actib. apoſtol. hom. 47. & conc̃ione. 4, de Lazaro. col. 6. & 7. & ad populum Antiochenum, homilia. 8. Grego. libro duodecimo. in Iob. cap. 19.

33 Tametſi autem ſigna ſupra ſcripta reos vehementer ſuſpectos interdum faciãt, nihilominus ad eos torquendos, ea ſola nunquam ſufficiunt, quia extranea ſunt & ambigua, & plęrunque fallacia. Multi nanq; verecundia, timore, magnitudine periculi, rei nouitate, iudicum authoritate, ira, dolore, alijſue animi perturbationibus facile commoueri ſolent, vt palleant, titubẽt, concidant, & inconſtanter loquã-

tur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. Non igitur propter ea tantùm signa quispiam torqueri debet, nisi & suspectus sit, & vacillet ac peieret. Lucas in l. quoties. C. de dignitat. lib. 12. Paris. de syndicatu. verbo tortura. 1. Tho. Gramma. voto. 30. Hippolyt. in pract. §. diligenter. & item Ludouicus Care. nume. 120.

34 Sunt etiam qui putant reum tũ quoque torqueri posse, cùm vulgò publica fama est, crimẽ ab eo fuisse commissum: quia fama in causis ciuilibus, præsertim in rebus antiquis, nonnunquam semiplenam, sæpè etiam plenam probationem facit: in causis autem criminalibus, vehementem suspicionem frequẽter gignit. cap. 1. §. si iudex. de pace. tenen. & eius violat. lib. feudorum. episcopus Abulẽ. 23. quæst. 2. Fulg. consili. 145. Alexã. consil. 103. lib. 7. Cornel. consil. 222. libro. 1. Curtius senior consil. 82. Decius. consil. 428.

35 Accedunt eodem plurima, quę de viribus famæ frequentissimè dicũtur à plurimis. Hesiodus inquit.

Non moritur fama omnino, quam turba virorum.

Plurima vulgauit, quoniam est ipsa vna dearum.

Vel sicut alius vertit.

Quam populi sermo celebrat creber, irrita nunquam

Fama cadit penitus, quædam dea cũ sit & ipsa.

Et Aristo. lib. 7. Ethico.

Quam populi celebrant omnino fama perire.

Nulla potest.

Et Martialis libro septimo.

Certus abest author, sed vox hoc nunciat omnis:

Credo tibi, verum dicere fama soles.

Et cicero ait: non temerè nasci famam, quin subsit aliquid. Et rursus in Topicis inquit vulgi famam, quoddam multitudinis esse testimonium. Fabius quoque famam, consensum ciuitatis, & velut publicum testimonium vocat. Conferũt etiam quędã quę sacris literis continentur: quale est illud Heli, non est bona fama, quam ego audio vt transgredi faciatis populum domini. Et illud quod in genesi domin' ait. Descendam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint. Tũ illud villici, cui dominus dixit, quid hoc audio de te? redde rationẽ villicationis tuæ. Et illud denique: nunquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Susanna. Et quemadmodũ diuus Petrus apud Clemen. ait. sæpè etiam fama vulgi, prophetię speciem tenet. Demosthenes oratione de falsa legati. Aristot. lib. 7. Ethico. ca. 13. Fabius. lib. 5. instit. orator. cap. 3. Trapezun. lib. 2. libri primi. regum. c. 2. Genes. 18. Luc. 16. Dan. 13. Clemens. lib. 3. recognitionum.

36 His tamen non obstantibus verior & receptior iurisperitorũ sententia est, quòd propter solam famam, nemo torqueri debet. Tum quia fama pondus testimonij non habet, sed vicem indicis vel accusatoris obtinet: tum etiam, quia hi, qui

qui de fama, quantumlibet publica testificantur, hi inquam de auditionibus loquuntur: & vt Fabius inquit, iniuratorum afferunt voces, quibus in iudicijs nulla fides haberi potest. ca. qualiter. 2. de accusa. Fabius. lib. 5. ca. 7. l. iuris iurandi. & glo. in l. testium. C. de testib. Lucas in. l. tribuni. de re milit. lib. 12. Anchar. consilio. 253. Iason. & cæteri in l. Admonendi de iur. iura.

37 Igitur vt propter famam quispiam torqueri queat, hæc omnia simul requiruntur: ꝙ reus vilis & infamatus sit, ꝙ fama sit orta non à maleuolis aut leuibus hominibus, sed ab honestis & fide dignis: postremò ꝙ fama per idoneos testes rectè probata sit: nec enim sat est, ꝙ testes dicant, hãc esse publicam famam, nisi etiam rationẽ addant, qua id necessariò concludãt: quem admodum Barto. & cæteri omnes iurisperiti docẽt. Quòd autem reus vilis & infamatus esse, & origo famæ à fide dignis oriri debeat: & legibus septipartitis, & iure pontificum nominatim cautum est. cap. qualiter. 2. de accusat. regia. l. 26. tit. 1. & l. 3. titul. 30. part. 7. Bar. & Hippolyt. in l. de minore. § plurimum. de quæstionib. Alexan. consilio. 35. lib. 7. Felin. in ca. cum oporteat. de accusatio. Paul. Paris. consili. 153. libro. 4. Aymon consilio. quadragesimo primo. libro. 1.

38 His adijce quòd lõgè plura, fortioraq; sunt ea, quæ cõtra famam, quàm quæ pro fama dicuntur. Magnus ille Alexand. apud Curtium. lib. 9. inquit: nũquam ad liquidum fama perducitur: sed falsis mixta omnia, illa tradente maiora sunt vero. Et princeps poëtarum canit.

Fama malum quo nõ aliud velocius vllum,

Mobilitate viget, viresque acquirit eundo.

Tam ficti, prauique tenax, quàm nũcia veri.

Cui concinit Ouidius dicens.

Fama loquax peruenit ad aures

Deianira tuas, quæ veris addere falsa

Gaudet, & à minimo sua per vestigia crescit.

Et alibi scitè admodum fingens domum famæ, post alia inquit.

Atria turba tenet, veniunt leue vulgus, euntque,

Mixtaque cum veris, passim commẽta vagantur

Millia rumorum, confusaque verba volutant.

E quibus hi vacuas implent sermonibus aures:

Hi narrata ferunt aliò, mensuraque ficti

Crescit, & auditis aliquid nouus adijcit author.

Et Seneca, Fama vix vero fauet. Et alter Seneca in illis nihil inuenies veri, nihil certi, quæcunque famæ placent. Ouidi. Metamorpho. lib. 9 & li. 12. Seneca tragœdia quarta. & alter. epistol. septuagesima septima.

39 Fabius quoq; dixit, famam esse sermonem sine vllo certo authore disper

Universidad de Deusto
Biblioteca

disperſum,cui malignitas initium dederit, credulitas incrementum. Quod nulli non etiam innocentiſſimo,poteſt accidere, fraude inimicorum falſa vulgantium. Et alibi ait:hunc primum calumniæ tuæ obijcio rumorē, quis enim iudices neſciat,hanc famę eſſe naturam,vt ſit primo vnius hominis audacia? De nulla re loquutus eſt continuò populus, nec quicquā adeò ſubitò ſtatimq; notum eſt, vt in illo pariter,omniū ſermo conſentiat. Quā non poſſit mouere ciuitatem, quē non replere populum, ſi quod omnibus nobis narres, in nullo nō cœtu loquaris,& de re quam tum maximè fingas, iam dicas eſſe rumorem? Et rurſus, materiam miraris rumoris, de qua nemo neque ſibi credit:quam qui narrat aſsignat alij?Rumor res ſine teſte,ſine indice, res ex incertis improbiſsima, maligna & fallax,& cætera libro quinto.inſtituti.oratori.cap.3.& declamat.11.&.18.

40 Accedit eodem Tertullian. in Apologetico dicens, fama malum plurimum mendax, quę ne tū quidem, cum aliquid veri affert, ſine mendacij vitio eſt,detrahens, adijciens, demutans de veritate. Quid? quòd ea illi conditio eſt,vt non niſi cum mentitur,perſeueret,& tandiu viuit, quandiu non probat: ſi quidem vbi probauit ceſſat eſſe, & quaſi officio nunciādi functa, remtradit:& ex inde res tenetur, res nominatur. Nec quiſquam dicit verbi gratia fama eſt hoc Romę factū, aut fama eſt,illum prouinciam ſortitum: ſed ſortitus eſt ille prouinciam:& hoc factum Romæ. Fama incerti eſt, cui nemo credit, niſi inconſideratus, quia ſapiens non credit incerto. Sæpe mendacium ab vno ſeminatur, aut ingenio æmulationis, aut arbitrio ſuſpicionis, aut ingenita mentiendi voluptate. Beatus quoque Hieronymus ad Rufinum ſcribens inquit:multum in vtranque partem crebrò fama mentitur,& tam de bonis mala,quam de malis bona falſo rumore cōcelebrat. Multi profectò ſunt falſi rumores,à maleuolis & nugigerulis conficti:quiuis enim poteſt turpem de quolibet rumorē proferre, & confictam fabulam diſsipare: temerè etiam conflare ſolent ea,quæ ex rumoribus ſparguntur, ſine certo authore, ſine radice veritatis. Tertulli.in apologeti. cap.8. Iſido.lib.5.etymolog, ca.27. Lucas de pœna. in.l tribuni. C. de re milit.libro.12. Alciat.lib.1. Parergon. iuriſ.capi.6.

41 Quid attinet plura de his?nonné fama ex rumoribus, & vanis populi vocibus oritur, fouetur,& creſcit? Vanæ autem voces populi, neque audiendæ ſunt, neque eis credi oportet: quoniam plærunque aut noxium crimine abſolui, aut innocentem condemnari deſiderant. Quamobrem eius electio iure dānatur qui vocibus populi poſtulatus eſt leg. Decu

Decurionum filij. C. de pœn. l. ſi conſtat. de appellatio. cap. 2. & illic Decius & alij. de electione. Lucas. in.l.1. C. de imponend. Lucrat. de ſcripti. lib. 10. Guillel. Benedi. in. ca. Raynuntius. de teſtam. parte. mortuo. 1. num. 191. vide Abulen. Exod. 23. quæſtio. 2.

42 Sanè vt eſt apud Herodotum in Thalia, populari multitudine nihil eſt neque inſipientius, neque inſolentius. Plebi etenim ſuum eſt nihil intelligere: quo enim pacto ſciat,qui neque edoctus eſt, neque honeſtum nouit, ne domeſticum quidē:qui ad res agendas ſine conſilio præceps ruit, torrenti flumini ſimilis. Et vt Plato in Axiocho dixit,populus ingratus eſt, moroſus, crudelis, inuidus immodeſtus: vt qui ſit ex colluuie turbę, & ſtultis inſolentibus collectus. Xenophon quoque in Athenienſium politia, in populo,inquit,plurima inſcitia, confuſio, & malitia, nullaque ordinis conſeruatio. Et Phalaris in epiſtola ad Aegeſippum:populus omnis temerarius eſt,demēs, deſidioſus,perfidus,incertus,velox,prodigus,fraudulentus, ad iram & laudem facilis. Demoſthenes item in oratione illa de falſa legatione ait: populum eſſe turbam, rem omniū inconſtātiſsimam & ſtolidiſſimā, vt in mari vndam fluctuātem,quę fortuitò agitetur: alium accedere, alium abire, rempublicā curæ eſſe nemini:ac quid actum ſit, ne meminiſſe quidem.

43 Saluſtius quoque in bello Iugurthino inquit,vulgus vti plærunque ſolet, ingenio mobili, ſeditioſum atque diſcordioſum eſt, cupidum nouarum rerum,quieti & otio aduerſum. Horatius populum belluā multorum nominat capitum. Cicero pro Roſcio Comœdo, ſic eſt vulgus, ex veritate pauca, ex opinione multa æſtimat. Et oratione pro Murēna, nullum fretum,nullus Euripus,tot motus,tantas, tam varias habet agitationes fluctuum, quantas perturbationes,& quantos æſtus habet ratio comitiorū. Dies intermiſſus vnus,aut nox interpoſita,ſæpè perturbat omnia: & totam opinionē parua nonnūquam commutat aura rumoris. Sæpè etiam ſine vlla aperta cauſa fit aliud, atq; exiſtimamus, vt nonnunquam ita factum eſſe etiam popul⁹ admiretur, quaſi vero nō ipſe fecerit. Ad ſummam plebs eſt errorum princeps, prauarum conſuetudinum magiſtra, ingens malorū cumulus,neque enim rationibus neque authoritatibus, neque ſuaſionibus flectitur, cum illas non intelligat,has aſpernetur: ad perſuaſiones verò indoctis ſit & obſtinata:cuius mores inconſtātiſsimi:ſemper noua cupit, laudat præterita, odit præſentia: penes quam ferè nunqnam ſine periculo, aut fruſtra ſapientum conſilia audita ſunt, ſemper multitudinis ſtultitia

Universidad de Deusto
Biblioteca

titia prævalére. Vide Crinitum li.1. de honest.discipli. ca.4. Hieronymum Osorium. lib.primo &.2.de gloria.

44 Sed iam ad tormenta reuertamur. Diximus hactenus de ordine procedendi ac de indicijs quę necessariò ante quæstionem probari debent: sequitur vt de reis, que torqueri possunt pauca quędam eadē breuitate disseramus. Ac primum illud scire oportet, ꝙ quanuis in multis criminibus, multi torqueri non possint, in crimine tamen hęresis, omnes illi torquendi sunt, qui in crimine læsæ maiestatis torqueri possunt. Quia longè grauius est, diuinam quam humanam, æternam quam tēporalem lædere maiestatem. Proinde nobiles, milites, decuriones, doctores & omnes omnino, qui quantalibet prærogatiua dignitatis præfulgeant, in hoc iudicio torqueri poterūt. l. nullus. C. ad.l.Iuli.mai. l. decuriones. C. de quęstio. l.1. &.2. eo. tit. C. Theodosi. auth. Gazaros. de hæret. cap. vergētis. eo. titu. Hippolyt. in. l. edictum. de quæst. & in pract. §. expedita. Ludoui. Care. de hęret. nume. 117. Couarru. lib 2. variarum resoluti. cap. 9. Grillam. de quæstionibus & tortura. quæst. 6.

45 Hinc est, quòd minores viginti quinque annis, propter suspicionē hæresis torqueri possunt: minores quinetiam quatuordecim annis, terreri poterunt, & habena vel ferula cędi. l.1. §. impuberi. & l. excipiuntur. ad Syllani l. de minore. & inibi Hippoly. & alij. de quęst. glo. in. l.3. §. idem diuus. de testib. Grillādus. de quæstionibus. quęst. 4.

46 Clerici quoque & monachi & sanctimoniales, & cæteri omnes religiosi torqueri poterunt propter crimen hæresis. Tum quia id facinus omne priuilegium extinguit: tum etiam quia grauius quam laici delinquunt. Vt enim Cyprian. inquit, cum hoc laicos deceat, ne occasionem blasphemandi opponant: tum maximè clericos necessitas ista constringit: quibus aut religio blasphemata, aut fraternitas perdita pœnas duplices irrogabit. c.1. de depositio. c. ad abolendam. §. vlti. de hęret. Cyprian. tract. de singularit. clericorum. c. accusatus. §. vlti. de hæreti. lib. 6. & supra citati. nume. 42.

47 Cęterùm etsi multa sint indicia contra clericum, vel alium religiosum hominem nihilominus tamē propterea torqueri non debet, nisi de eodem crimine infamat⁹ etiam sit. Et hæc est sententia iurisperitorum approbata cōmuniter. docto. in. cap. 1. de depositi. Felin. in. capit. veniens. 1. de testib. Ias. in. l. magistratibus. de iurisd. omni. iudi. Ioan. Bern. in practi. ca. 117. Hippolyt. in practi. §. nunc videndum. Boerius. decisi. 163. Ludoui. Caret. in practica. numero. 161 & num. centesimo octuagesimo. post alios multos

48 Quanuis autem hęc opinio admodum benigna sit, arbitror tamē eam

eam facilè subuerti posse. Primo quia nullo iure aut euidenti ratione fundatur: deinde quia plusquā infamia operantur ingentissima indicia, quæ ex perspicuis coniecturis oriri solent. Ad hæc semiplena probatio, & euidentia signa rem ipsam iudici ferè notoriam faciunt. Postremo, in hæresi & alijs criminibus, quæ clanculum committi solent, nō requiritur ad quæstionem publica infamia, sed semiplena probatio sufficit. Et ita tradit Alciatus cuius sententia meo quidem iudicio verior & probabilior est. ca. super eod. de eo qui. cogno. consan. vxor. suæ. cap. cum olim de verbo. signific. Alciat. in cap. 1. de officio. ordina. numero. 43. Et quę supra dixi, de semiplena probatione.

49 Vtcunque tamen habeat, clerici, & monachi, præsertim sacerdotes, rarius & mitius torquendi sunt, quam laici: tum propter periculum excommunicationis, si fortè modus quæstionis excedatur: tum etiam propter dignitatem sacerdotij, cui summa semper & vbique reuerentia debetur. Hugo. Archidi. & alij, quos Prępositus refert & sequitur in cap. illi qui. 5. quæstio. 5. Sylvest. in summa. verbo. inquisitio. 2. §. 9. Ioan. Bernard. in pract. cap. 117. Dominic. Soto. lib. 5. de iust. & iure. quæstion. 6. articul. 2. Chrysosto. libris de sacerdotio.

50 Illud quoque obseruandum est, quòd clerici torqueri non debent à ministro seu tortore laico, nisi fortè inueniri non possent clerici, qui id facere sciant aut velint: quia tunc frustra pronunciarent iudices, clericum, aut monachum esse torquendum, si id nemo executurus esset: qua ratione vsitatum est, vt à ministris laicis clerici torqueantur, quemadmodum plurimi iurisperiti testantur. ca. vt fame. cap. vniuersitatis. de sentent. excom. & inibi interpretes. Præposit. in. c. illi qui. prope finem. 5. quęstio. 5. Ioan. Bern. in pra. cap. 117.

51 Hoc etiam annotatu dignum est, quòd in criminibus occultis pronior, quam in alijs, ad tormenta inferenda iudex esse debet: & eò magis in hęresi, quò cæteris criminibus solet esse occultior: quippe cū in corde hæretici lateat. Quid? quòd eius confessio, & ipsi hęretico, & vniuersæ reipublicæ plurimū est profutura. l. diuus Pius. de quęstionib. l. non omnes. §. à barbaris. de re milit. Bal. in. l. nemo. C. de epi scop. audien. Alexand. consil. 77. lib. 1. Decius consi. 363. Tho. gramma. voto. 30. Ludouic. Care. in pra. nume. 183.

52 Ille quoq; torqueri poterit, qui confessus fuerit, se dixisse, aut fecisse aliquid hęreticum, sed negat intentionem hęreticam. Nam cùm eo ipso sit planè conuictus, aut certè vehementer suspectus, iure quàm optimo torqueri potest, vt intentionē declaret. Et ita vtimur. Card.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Clement.vlt.de vſur. Albert.lib. de agnoſ.aſſert.catholicis, quęſtione trigeſima ſexta in fine.

53 Vbi autem iuris ac iudiciorum ordine ſeruato, lata fuerit ſentẽtia, qua reus ad tormẽta dãnatur, protin⁹ notificãda eſt promotori fiſcali, vt vel appellet ab ea, vel eius executionem poſtulet, quemadmodũ epiſtolis ſanctæ inquiſitionis continetur.

54 Poſt hęc iudex pręſens eſſe debet, dũ quæſtio habetur: quia vt Arcadius iurecõſult⁹ inquit, plurimũ in excutienda veritate etiã vox ipſa & cognitionis ſubtilis diligentia affert: nã ex ſermone, & ex eo qua quis conſtantia, qua trepidatione, quid diceret, quædam ad illuminãdam veritatem in lucem emergunt. Et Caſſiodorus lib. de anima facies ipſa prudentiæ patefacit indicia, & in effigiem noſtram exeũt occultæ cogitationes: & ex hac parte cognoſcitur, qualis int⁹ animus volũtaſque verſetur. Vultus ſi quidem noſter, qui à voluntate nominatur, ſpeculum quoddam eſt animæ ſuæ: & quod ſubſtantialiter non cernitur, per eius habitum euidentiſſimè declaratur. Inquiſitores igitur ipſi reos interrogare debent dum torquentur, neque poſſunt id alijs committere, niſi fortè fuerint vehementer occupati: tunc enim viris bonis & peritis hoc delegare poterũt: vt quodã capite primæ inſtructionis Hiſpalen. cauetur. Cęterùm quę cauſa iuſta eſſe queat, vt ne ſaltem in tempus aliud tormenta differantur, equidem non diſpicio: res enim tanti momenti, nulli vnquam committenda eſt. l. de minore. §. plurimum. de quęſtione. 1. inſtru. Hiſpa. c. 18.

55 Et quanuis apud alias nationes rei publicè torqueri ſoleant, apud Hiſpanos tamen regia lege prohibetur ne quiſpiam ſit pręſens, dum rei torquentur, præter iudices, tabelliones, atque tortores. Quod & Bar. fieri debere cẽſuit, & lõgè quidem melius eſt, quã vt id palã fiat, ne vel circunſtantiũ conſpectu, vel aduocatorum fauore, vel teneriorum gemitu, lachrymis aut cõmiſeratione, reus falſum confiteatur, aut verum celet. Hoc amplius curare debent inquiſitores, vt eligant tortores idoneos, ex veteribus Chriſtianis ortos: quos iurerãdo aſtringere debent, ne vllo pacto occulta retegant, neq; dicta foras eliminent. regia. l. 3. ti. 30. par. 7. Bart. in. l. cuſtodias. de publi. iudic. Ludoui. Care. in pract. nu. 187.

56 His omnibus ritè peractis, iudices benignè reos admonere debẽt, vt veritatem ſimpliciter fateantur, neque velint pertinaciter negãdo, tã dura tormẽta pati, quam parata eſſe vident. Adhęc, iudices proteſtari ſolent, vt ſi fortè reus in tormẽtis, vel ex tormentis moriatur, aut membrorũ læſionem patiatur, id ſibi non imputetur, ſed ipſi reo, qui priuſquam torqueatur, non vult planiſsimè veritatem dicere.

Deinde

57 Deinde, cautè à iudice reus eſt interrogandus, vt prudenter admodum Vlpianus docuit his verbis. Qui quæſtionem habiturus eſt, nõ debet ſpecialiter interrogare an Lutius Titius homicidium fecerit: ſed generaliter, quis id fecerit: alterum enim magis ſuggerentis, quam requirentis videtur. Quod idem regia lege cauetur: hoc amplius addito, ne reus de ſe ipſo ſpecialiter interrogetur, quia facilè aperiretur via mẽdacijs, & reus id cõfiteretur, quod quęſitor velit audire. l. §. qui quæſtionem. & inibi. Bart. Hippolyt. & alij. ff. de quęſtioni. regia. lex. 3. titu. 30. parte. 7.

58 Verùm hæc in alijs criminibus locum habere poterũt: in hęreſi autem & id genus ſceleribus grauiſſimis, rei de ſe interrogari poterunt, hac vel tali formula. Dic Buccere veritatem, reſponde ſimpliciter, an credideris vel dixeris aliquid, contra legem euangelicam & fidem catholicam. l. 1. §. diuus Adrianus. de quæſtion. leg. Prius. ad Sillani.

59 Neque tantum de ſe interrogari poteſt hęreticus, ſed etiam generaliter de ſocijs & participibus criminis, de magiſtris atque diſcipulis ſuis: eos enim vt ſæpè diximus indicare debet, etiam ſi non ſit interrogatus: cùm autem interrogatur, eos indicare tenetur, multò magis, quàm aliorum criminum grauiſsimorum ſocios. Sed non eſt nominatim interrogandus, etiam ſi interrogetur vt teſtis (ne via periurijs aperiatur) ſed generaliter & cautè. l. Prius ad ſillani. l. 2. §. diuus Pius. de iure. fiſ. glo. & interpretes in. l. vltim. C. de accuſat. Hippolyt. in. l. repeti. de quęſtionib. Domin. Soto. lib. 5. de iuſt. & iur. q. 6. art. 2.

60 Quin etiam ſuſpectus de hęreſi, & plenè etiam cõuictus torqueri poteſt, in caput alienum: ideſt, vt ſocios aut participes criminis retegat. Non tamen ob eam cauſam facilè quiſpiam torquendus eſt, excepto ſi vacillauerit, vel ſemiplenè ſaltẽ probatum fuerit, quòd facto interuenerit, vel q⁹ ſocios aut participes criminis habet. Vt enim indicet illos, torqueri teſtis & reus poterit: quanuis proprium crimẽ plenè confeſſus ſit. Lex libero. l. vnius. §. teſtes. de quęſtionib. l. qui. vltim. ff. de pœni. regia. l. 8. titul. 30. p. 7. l. etſi certus. ad ſillani. & inibi Ludo. Roma. & Ioan. Igneus. Alberi. & Salicetus. in. l. vlt. C. de quęſtionib. Gandin. de malef. c. de torm. Aug. ad Angel. de malefic. parte, fama. Boſius. titu. de tortura. teſtium.

61 Tormenta autem habẽda ſunt, nõquanta accuſator poſtulat, ſed vt moderatæ rationis temperamenta deſyderant: id quod recto iudicis arbitrio conſtituẽdum eſt, qui quęſtionis modum ità moderari debet, vt ne reus in ipſis, vel ex ipſis tormentis moriatur: id enim crudeliſſimũ & iniquiſsimũ eſſet. Verum quemadmodum Vlpianus ait, ita quæſtionem haberi opor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tet, vt reus saluus sit, vel innocentiæ vel supplicio. l. de minore. §. tormenta. l. quęstionis modum. ff. de quęstionibus. & inibi. Hippolytus.

62 Prętera quæstiones vt Augustus Cæsar edixit, neq; semper neque in omni causa & persona desiderari debent: sed cum capitalia & atrociora maleficia non aliter inuestigari, & explorari possunt, quam per quæstiones. Considerare itaque iudices debent qualitatem personarum, criminum, & indiciorum. Aliter enim torquendi sunt serui, quàm liberi: fortes quam timidi: iuuenes quam senes: robusti quam debiles: humiles quã honesti: nobiles quam ignobiles: hi enim Clemẽtius, illi durius torqueri debent. l. edictum. de quæstionibus. l. Pedius. de incens. ruin. & naufra.

63 Et in criminibus atrocioribus, grauiora tormenta, quam in leuioribus habenda sunt. Et sicuti Bal. inquit, indicia maiora tormentis maioribus purgari debent: leuia enim indicia comminatione tormentorum elidi solent. Cùm autem tormenta pœnam inferant satis acerbam, respiciendũ est iudicãti, ne quid aut durius, aut remissius in eis constituatur quàm causa deposcit: neque enim aut seueritatis, aut clementię gloria affectanda est, vt Marcellus ait: sed perpenso iudicio, prout quęque res postulat, statuendum est. l. Decuriones. C. de quęstionib. l. respicien dum. de pœnis ca. non afferamus. 24. quęstio. 1. Baldus. in capite primo. §. si vassallus de controuer. inuesti libro feudorum.

64 Hactenus ea ferè omnia diximus, quæ iudices facere debent, priusquam ab inuitis reis confessionem tormentis extorqueant: si verò indicijs magnis non præcedentibus, aut non semiplenè probatis, aut eorũ copia reo non facta, aut eius defensione reiecta, confessionem dolore tormentorũ extorserint, etiam si reus illã ratam habuerit, nihil ei nocebit, sed reiiciẽda & explodenda est, tanquam res iniqua & iniusta. Quidquid enim ex iniuria iudicis manat, iniustum est: & iniustitia causę permanet in effectu: neq; enim ex iniuria ius nasci potest. Et hęc est vera & recepta iurisperitorũ omniũ ac theologorũ sententia. gl. & interpretes in. l pe. de quęstio. doct. in. c. cum in contemplatione. de reg. iuris. Alexan. consi. 1. li. 3. Brun. de indicijs. quęst. 5. Paul. Grillan. quęst. 3. Angel. de Malef. part. fama publica. Hippol. in pract. §. 2. quęstio. Ludouicus Care. in practica. nume. centesimo octuagesimo primo. Dominic. Soto. libro. de ratione tegend. secret. membro. 3. q 1. & lib. 5. de iust. & iure. quęstio. 6. art. 2.

65 Quod idẽ locũ habere videtur in illo qui vinctus est iniustè, & in carcere confitetur hæresim, præsertim si confessionem postea reuocauerit:

uerit: nam carcer species tormenti est: & ea confessio metu carceris & iudicum extorta præsumi potest. l. item apud Labeonẽ. §. quæstionis. de iniur. Ancharra. cons. 24. Rom. cons. 241. Corn. cõs. 134. Ang. consi. 178. Cuma. con. 157.

66 Quòd si plures eiusdẽ criminis socij & participes torquendi sint, iudex à suspectissimo incipere debet, & a quo facillime posse sciri verum verisimilius fuerit: id est, ab eo qui timidior, debilior ac detetior sit. l. 1. §. 1. & illic Bal. Hippol. & alij. de quæstionib. l. vnius. co. ti. regia. l. 5. titu. 30. p. 7.

67 Cæterũ etsi suprascripta omnia ad vnguẽ seruata fuerint, nihilominus tñ reus condẽnari nõ debet ex confessione tormentis extorta, nisi postea in ea perseuerauerit. Pessimũ est enim (vt inquit Alex. papa) de suspicione, aut extorta cõfessione, quem quã iudicare: nec ferenda est contraria cõsuetudo, quę quidẽ crudelis & iniqua est, & ab omni ratione atq; humanitate aliena. 15. q. 6. ca. 1. regia. l. 7. titul. 29. p. 7. glo. Hippolyt. & cæteri. in. l. 1. §. diuus Seuerus. de quæstionib.

68 Idem iuris est, si confessio extorqueatur timore, aut metu imminẽtiũ tormentorũ: ea enim paria sunt sicuti iuris ciuilis authores tradũt. Quin etiã Xenophon lib. 3. de Pædia, seu disciplina Cyri, elegãter docet, metũ maiori supplicio esse hominibus, quã si reipsa malè afficiãtur. Metus etenim rerũ omniũ horribiliũ, maximè animos perterret. Quem secutus lib. 6. epistolarum famil. Cicero inquit: plus in metuẽdo est mali, quàm in eo ipso quod timetur. Et alibi ait: Maior est ea vis, quæ periculo mortis iniecto, formidine animũ perterritum loco sępe, & certo de statu dimouet, quàm quę ad corpus nostrum, vitamque peruenit. Itaque sæpè homines, cũ corpore debilitantur, animo tamen nõ cedunt, neq; eũ relinquunt locũ, quem statuerint defendere: atque alij pelluntur integri: vt non dubium sit quin maior adhibita vis ei sit, cuius animus sit perterritus, quàm illi, cuius corpus vulneratum sit. Et vt apud Stobæum est, sermone de timiditate: omnia mala plus terrere solent eos, qui ipsa futura expectant, quàm vbi iam acciderint molestare. Metus enim tam improbus est, vt multi rem quam metuunt, ipsimet anticipent: vt qui in naui tempestate periclitantur, non expectata submersione nauis, manum sibi prius inferunt. Cicero. lib. 6. epistola. 82. & oratione pro Aulo Cecinna. l. nouissime quod. fals. tuto. autore. l. 2. C. quorum appellatio non recipitur.

69 Tunc autem confessio dicitur extorta metu tormentorum, cùm reus trahitur in eum locum, in quo rei torqueri solent: & illic spoliatur vestibus, aut ligatur, aut ita terretur à iudice, vt magna probabilitate credat, inferenda

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibi torméta fore. Nec enim sufficit vt leuiter alibi a iudice terreatur, nisi metus ille cadere posset in hominem constãtem. l. metum quod met. causa ca. penult. de his quę vi met. ve. ca. fi. Anchar. cons. 88. Decius consi. 100. Hippolyt. consil. 18. Franc. Ripa. in cap. cum. M. Ferrariensis. de const. nu. 179.

70 Neque audiendi sunt qui putãt nõ esse necessariã ratihabitionẽ, cũ ventũ est ad tormenta probatis indicijs indubitatis, vel antecedente extraiudiciali confessione, præsertim geminata. Nam etsi hęc, & lõge maiora indicia probata sint, nihilominus tamen confessio tormẽtis extorta, coacta, & inuolũtaria, & parum efficax est, nisi post tormenta fuerit ratificata. Ea igitur opinio quę quidẽ nec iure, ne ratione fundatur, crudelis & inhumana & iniqua omnino est. Antonius Gomez tom. 3. c. 13. & Blancus in. l. vlti. ff. de quęstionib. nu. 208.

71 Ergo vt confessio tormentis extorta, nocere queat reo confitenti, necesse est, vt post aliquod temporis interuallum, rata fiat. Plærique autem putant, id esse debere spatiũ vnius diei, quod & lege regia expressim cauetur. Quin etiam capite quodã primæ institutionis Hispalen. additur, vt post vnum vel duos dies ea ratihabitio fiat. Et inquisitores in tertium diem illã differre solent: quod quidem benigni est, ne adhuc dolor tormentorum, & vehemẽs animi perturbatio duret. regia l. 4. titu. 30. part. 7. prima. instructi. Hispal. c. 15. Bart. Hippol. & alij. in. l. 1. §. diuus Seuer⁹. de quęstio. Iacob. Butrio. & Bal. in. l. 2. C. de his quę. vi. Angel. & Ioã. Imolẽ. in. l. qui in aliena. §. vlti. de acquirẽ. hæredi. Andreas Tiraquel. de retractu. conuenti. §. 1. gl. 5. nu. 21.

72 Post vnum itaq; vel alterum diẽ iudex coram tabellione ac testibus talibus verbis reum alloquetur. Me ministi eorum Buccere; quæ in tormentis dixisti: nunc aũt dic liberè veritatem. Deinde tabellio scribere debet eius respõsum. Quòd si perseuerauerit in confessione tormentis extorta, fides plenissima contra eũ habenda est illi. l. 4. ti. 30. p. 7. prima. instru. Hispa. c. 15. Ioan. maior. lib. 4. sent. dist. 15. quæst. 22.

73 Sunt aũt qui putant, hanc perseuerantiam, nõ esse necessariã, quãdo reus vel testis in tormentis, contra alios testificatur. Sed meo quidẽ iudicio, neq; probabilẽ causam neq; satis idoneam huiꝰ opinionis afferũt. Quinimo cùm non sit cõfessio volũtaria, sed coactũ, ac tormentis extortum testimoniũ, probabilius mihi veriusque videtur, vt etiam in hac specie, perseuerãtia & ratihabitio, maximè sit necessaria. Præsertim cum dicẽda testimonia sint coram honestis personis. ca. vt officium. §. verũ de hæret. lib. 6. Bal. in. l. vlt. C. de quæstio. Parisi. tract. de sindicatu verbo tortura. c. testis.

74 Si verò reus in quęstionibꝰ pernegauerit ac tormenta vicerit, hoc ipso

ipso obiecta crimina diluit: & purgat (vt aiunt) omnia præcedẽtia indicia. Quæ fuit iam olim Caij Plinij sentẽtia iustissima: is enim Aristoni scribens, referebatur (inquit) de libertis Afrani Dextri consulis incertum sua, an suorum manu, scelere an obsequio perempti. Hos alius: quis? ego sed nihil refert, post quęstionem supplicio liberandos, alius in insulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Et quanuis earum sententiarum tanta diuersitas esse, vt nõ possent esse, nisi singulę (vt idem Plinius ibidẽ ait) hęc tamen sententia, tũ lege regia, tum etiam cõmuni iurisperitorum calculo recepta & cõprobata est. Plini epistola ad Aristonem. lib. 8. regia. l. 4. ti. 30. pa. 7. Bart. in. l. vlti. & Alber. in. l. edictum. de quęstionib. Angel. de malefic. part. fama public. nu. 119. Gandin. de quęstionib. num. 21. Bonifac. titu. quib. cauſ. quis torque. pos. nu. 13. Hippolyt. in. l. repeti. de quęstionib. Boerius. decisio. 163. Aymon Craueta. consi. 168. & 287. Ludou. Care. post alios plures in practi. nume. 160. & numero. 202.

75 Sed hęc locum non habẽt in his casibus in quibus quęstionem repetere licet: tunc enim reus absoluendus non est, donec iterum torméta vincat. Sunt aũt hi casus, si reus euidentioribus argumentis opprimitur: si noua indicia superueniũt: si crimen obiectum atrocissimũ sit, & indicia fuerint indubitata: si reꝰ non fuit sufficienter tortus: in his tã tum speciebus reus iterũ torqueri tunc demum poterit, cùm in torméta corpus, animusq; durauerit: neq; enim dilaniãdus reus, aut excarnificandus est. l. repeti. & l. vnꝰ §. 1. de quęstionib. regia. l. 4. titul. 30. part. 7. Bart. & cęteri in dicta lege. repeti. & innumerabiles alij.

76 Sed quanuis nonũquam reus in quæstionẽ repeti possit, non tamen sępius torquẽdus est, sed bis tantũ: alioqui enim tormenta nũquã finẽ essent habitura. Cùm autem nõ ad coërcendos homines, sed ad veritatem inquirendã tormenta habeantur: iniquissimum est, quęstionem sępè repetere: quia vel sic fatigati rei excarnificati morientur, vel certè crimina, quę non cõmiserunt, cõfiteri cogentur. regia. l. 4. sępè citata. Aluarus Pelagius. lib. 2. de Planctu ecclesię. arti. 41. col. 3.

77 Et quanuis multi putent, reum ter saltem torqueri posse, eorum tamen opinio neq; lege aliqua, neq; probabili ratione fulcitur. Adde q; leges permittẽtes repetere quęstionem, de prima repetitione sunt accipiendę: aut pari ratione torméta in infinitum abirẽt. l. Boues. §. hoc sermone. de verbo. signi. l. 1. §. si cui. ff. vt legato. seu fideicommi.

78 Proinde crudelissima & iniustissima fuisse tormenta sępissimè repetita, quę Valerius Maximus ac diuus Hieronymus retulerũt, quis nisi Nero aut Neroni similis negare poterit? Alexander quidam Fan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nij seruus, cùm in suspicionē Caij Flauij equitis Romani occisi veniſſet, ſepties tortus pernegauit, ei ſe culpæ affinem fuiſſe: ſed perinde atque confeſſus, & à iudicibus dānat', & à Lucio calpurnio triumuiro in crucē actus eſt. Itē Fuluio Flacco cauſam dicente, Philipp' ſeruus eius in quo tota quęſtio nitebatur, octies tortus, nullū omnino verbū, quo dūs perſtringeretur, emiſit, & tamen reus damnatus eſt, cùm certius argumentum innocentię vnus octies tortus exhiberet, quàm octo ſemel torti præbuiſſent. Pari crudelitate Vercelis temporib' diui Hieronymini, quędam mulier de adulterio ſuſpecta, ſepties tormentis laniata, & tādem damnata fuit, cùm nunquam fuiſſet crimen confeſſa. Sed omnipotens Deus ad confundendam ſęuitiam iudicum, præſenti miraculo eam ab iniuſta morte liberauit. Profectò talia facere, non iudicis ęqui officium, ſed crudeliſſimi carnificis eſt. Valeri. Maxim. lib. 8. c. 4. de quęſt. Hieron. epiſtola ad Innoc. de muliere ſepties icta.

79 Quęri aūt ſolet, an reus, qui obiecta crimina, vi, metu, ac dolore tormentorum confeſſus eſt, & ſequenti die cōfeſſionem reuocauit, ob eam cauſam iterū in quæſtionē repeti poſſit? Plærīſque iuriſperitorum placuit, eo caſu repeti quęſtionem poſſe: quia reus vacillauit, & propria confeſſione roborauit precedentem probationem. Denique quia nouum ſignum ſeu indicium ore ſuo addidit. Et ita lege regia, & quadam ſicula conſtitutione cauetur. Regia. l. 4. ti. 30. pa. 7. conſtitutio. ſi damna clandeſtina. & inibi Andre. de Iſernia. & Matth. de Afflict. notab. 14. lib. 1. conſtit. Sicilię. titu. 27. Bal. in. l. in bonę fidei. C. de reb. credit. Pariſ. de ſyndica. verſi viſo. de repetitione Paul. Caſtrē. in l. vltim. C. de probatio. Bohe. deciſio. 163. Ludo. Care. in pract. nu. 190 Boſius. ti. de tortura prope finem.

80 Atqui capite quodam primę inſtructionis Hiſpalēſis cautum eſſe videtur, vt in cauſa hæreſis quæſtio non repetatur. Ibidē enim hoc decretum extat: qui cōfeſſionem tormentis extortam, alio die reuocauerit, abiuret ſolemniter errores illos, de quibus infamatus fuerat: & arbitrio iudicum pœnā aliquam pecuniariam ſoluat, propter infamiam & ſuſpicionem aduerſus eū adhuc remanentem. Sed quanuis id ita ſit, nihilominus tamen ſępiſſimè apud inquiſitores vidimus quæſtionem eo caſu repeti: quod quidem iuſtiūs eſt, nec illo decreto prohibetur. prima inſtructione Hiſpalenſi. cap. 15.

81 Pluſculum dubitationis habet, cùm reus bis tortus bis cōfitetur & reuocat, an tertiò torquendus ſit? Multi putāt rurſum deintegro quęſtionem haberi poſſe: quorum opinio mea quidem ſententia, nunquā aut certè vix vnquam recipi debet. Primò quia lex nulla reperietur, quæ ter hominē torquere permittat.

tat. Nam ſi qua ſunt iura, quę dicant repeti quæſtionem poſſe, de prima quęſtione tantum accipiēda ſunt. Deinde quia cōfeſſio altera tormentis extorta, non præbet nouum indiciū, quippè cùm ſit eadem, quæ prius dicta, & reuocata fuerat. Poſtremo quia ſi ob eā cauſam tertiò reus torqueri poſſet, pari ratione millies quoq; illum torquere liceret, neq; vll' foret vnquā tormentorū finis: quo quid iniqui' aut crudelius dici cogitari úe poſſit ignoro. l. Boues. §. hoc ſermone. de verb. ſigni. l. dotis promiſsio. de iure. doti. c. nō poteſt. de prębend. lib. 6. Alexan. conſi. 16. lib. 4. Felin. in. c. vltim. de tre. & pac. Iaſon. in. l. duobus. §. ſi ei qui. de iureiur. Deci. conſ. 512. Fran. Ripa. lib. 2. reſpon. c. 27. Boheri. deciſione. 131.

82 Verùm opinio illa tūc demum recipi fortaſſe poſſet, cùm reus bis fuerit leuiſſimè tortus, & in poſteriore illa confeſsione, aliqua noua ſigna priori confeſsioni addiderit: quorum ſi deſit alterū, deſit etiam tormentorū toties repetita ſęuitia: ſatis enim quęſitum eſt, neq; vltra torquendus eſt reus. Angel. de Maleſi. parte fama public. q. 9. Hippol. in. l. repeti. de quęſtio. Guillan. q. 7. Tho. gram. conſ. 45. Boheri. deciſ. 163. col. vlti. Ludoui. Care. in pract. nu. 194.

83 Vt autem iudices ſcire queant quanta fides quæſtionibus ſit habēda, conſiderare prudenter oportet ea, quę Fabius docet ab oratoribus cōſiderari debere: & cò magis quia hi ſuadent illi diiudicant: hi ius alteri' litigatoris, illi cauſam vtriuſq; perpendunt: deniq; hi dicunt, quę volunt: illi quę iuſta fuerint proferre atq; exequi debent. Quædā igitur, vt Fabius ait, propria ſunt cuiuſque litis: nam ſiue de habenda quęſtione agatur, plurimum intererit quis & quem poſtulet aut offerat, & in quē & ex qua cauſa: ſiue iam erit habita, quis ei pręfuerit, quis & quomodo ſit tortus, an credibilia dixerit, an interſe cōſtātia, perſeuerauerit in eo quod cœperat an aliquid dolore mutauerit, prima parte quęſtionis, an procedēte cruciatu: quæ vtrinq; tam infinita ſunt, quàm ipſa rerum varietas. lib. 5. inſti. oratoriar. ca. 4.

84 Admonendi præterea iudices à nobis ſunt, vt ne ſibi vnquam perſuadeant, vſque eò ſigna & indicia perſpicua nonnūquam & euidentia eſſe, vt fallere ſæpe non queant. Inde etenim frequētiſsimè factum eſt, vt innocētes crudeliſsimè torti, & falſa crimina confeſsi damnati etiam fuerint innocentes. Suppetunt affatim eius rei exempla plurima, miſeranda quidē atq; dolenda: ſed vnum dūtaxat memoraſſe ſufficiet, quod Valer. Max. his ipſis verbis retulit. Marci Agrij Argentarij ſeruus, Alexandrum Titi Fannij ſeruū occidiſſe, inſimulatus eſt: eoq; nomine tortus à domino, admiſiſſe id facinus conſtantiſsimè aſſeuerauit: itaq; Fānio deditus, ſupplicio

Universidad de Deusto
Biblioteca

plicio affectus est:paruulo deinde tẽpore interiecto,ille cuius de nece creditum erat, domum redijt. In ancipiti negotio (vt sapientissime Aristo.inquit)potius ad eam partem vergere oportet,vt si fortè fuerit erratum,peccetur leuius:at minus est malum absoluere nocentẽ, quàm innocentem damnare. Vnde Adrian.imperator Aufidio Seuero rescripsit, neminẽ de suspicionibus damnari debere:satius enim esse, impunitum relinqui facinus nocentis,quàm innocentem damnare. Valeri. Maxi.lib.8. cap.4. de quęstion. Aristo.problem.13. particula,siue sectione vigesima nona l.absentem.de pœnis.

De vsuris. Titul. LXVI.

1 *Vsuras iure optimo omnes semper execrati sunt.*
2 *Vsuræ quas ob causas vitandæ sint.*
3 *Vsurarum cognitio ad quos iudices pertineat.*
4 *Vsurarios quando punire possint inquisitores.*

1 Sacris vtriusque testamenti literis,ecclesiæ definitionibus, conciliorum vniuersalium canonibus,pontificum maximorum & sanctorũ patrum decretis quã plurimis,prohibitę damnatæque sunt vsuræ. Quin etiam lumine naturali duntaxat illuminati vetustissimi quique philosophi, vsuras frequẽtissimè sunt execrati:cuius rei causas Plutarchus eleganter in hunc ferè modum colligit. Primum quod minimè cõuenit,mutua,quæ charitatis,beneficij, & amicitiæ causa inducta sunt,in lucri sordidi certitudinem vertere. Deinde, ꝙ vsura contra regulã illam naturę sit:ex nihilo nihil gigni: ꝙ paupertati vnicum eius solatiũ,nempe animi securitatem,aufert: ꝙ nõdum natos fructus deuoret:ꝙ qui accipiũt sub vsuris, vorsurã ex vorsura facientes nunquã se extricant: ꝙ vt plurimũ ex luxu æs illud alienũ cõtrahatur. ca.super eo.de vsu.Plutar.libro. de vsura vitãda. Alciat.in.l. vsura pecuniæ.de verbo.signifi.

2 Alij quoque alias rationes addunt, ꝙ vsurarius vẽdidit vsum pecunię qui ab eius cõsumptione est inseparãbilis:vnde fit, vt bis idẽ æstimet:ꝙ vẽditur vsus pecunię,quę post mutuũ est aliena: ꝙ cũ statim pecunia periculo sit recipiẽtis:absurdum sit, vt fructus eius ad aliũ pertineant:ꝙ sit vsura cõtra cõmune bonum:ei nãq; dediti homines, bonas artes omnes deserũt, & aliorum facultates exhauriunt: ꝙ præter naturam nũmus nũmum parit: vnde authore Arist.iure vituperatur:quia non est naturę conueniẽs, sed eò pertinens vt homines alij ex alijs lucrentur. Quo fit, vt optimo iure sit fœneratorũ ars odiosa, propterea,ꝙ lucrum ex ipso nũmo captat:neq; sequitur eum finem, cuius gratia numus fuit inductus:ad faciendas enim permutationes repertus est. Denique tanto deterior est vsura,quàm alia crimina, quãto plus indigentiæ hominum insidiatur: ac tantò magis execranda, quanto cõmertium rei magis necessariæ difficilius reddit. Aristo.1. Politi.ca.7. Ambrosi.libro.de Tobia.cap. 2. cum sequenti. Chryso. in cap.Matthęi.1.homil.5.in fine.& homil.57.cap.eiiciens.88. distinct. Thom.opusculo.73.de vsur.cap.4. Contra.de contract.q.22.

3 Sed quanuis hęc ita sint, inquisitores tamẽ de quæstionibus vsurarum cognoscere nõ possunt: sed iudicibus ordinarijs eas relinquere debẽt. Nam cùm auri sacra fames, vi obiecti mouere soleat voluntatem, etiam meliora videntem, ad eiusmodi sordida lucra:ea quidem crimina committi existimandum est,non tam errore intellectus,quã auaritia & lucri cupiditate: quo efficitur vt eorum cognitio, inquisitorum non sit. ca.accusatus. §. de quæstionibus de hęret.li.6.& inibi Ioan.Monachus. Archidia.& cęteri.Federi.Senen.conf.157.

4 Si verò quispiam crederet fœnerari licere,puniri posset ab inquisitoribus perinde atque quiuis alius hæreticus: & inter alia, pœnitenti quoque posset ab eisdem iniungi,vt agens pœnitentiam restitueret malè partas vsuras:id enim veræ pœnitentiæ pars magna & necessaria est.clem.1.§.vltim.de vsur. ca.peccatum. de regul.iur.libro.6. Domin.& Philip.Francus. & cęteri.in.ca.accusatus.§.sanè.&.§. vlti. de hæret.lib.6.Federicus,loco prænotato.Ioan.Calderin.conf.2. titu. de hæret.Bal.in.c.1.§.ad hęc de pace.iuramen.firmã Felin.in. c. cum sit.de foro compet.

Trino & vni Deo gloria, imperium, honor.

COMLPLVTI,
Excudebat Andreas de Angulo.
Anno. 1568.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca